Prohibitus

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVIII
C
52
NAPOLI

52

Digitized by Google

[. A dorat

Digitized by Google

Digitized by Google

F. A. D. W.

CONSVLTATIO

de principatu inter provincias Europæ.

Editio tertia prioribus auctior: operâ

THOMÆ LANSII.

TVBINGÆ typis Brunnianis.

A. C. CIϽ.IϽC.XXVI.

Cum privilegio singulari & perpetuo.

Bibliotheca domus professæ neapolit. Societatis Jesu

Digitized by Google

Sereniſsimo Principi,

JOANNI FRIDERICO, DUCI WÜRTEMbergiæ & Tecciæ: COMITI MOMPELgardiæ: Dynaſtæ Heidenhæmii, &c.

QUOD fore prædixeram, Sereniſſime Princeps; ut CONSULTATIO *de principatu inter provincias Europæ*, auſpiciis CELSITUD.

T. fratris, inclyti Principis, FRIDERICI ACHILLIS *Ducis Würtembergiæ*, ante annos aliquammultos in Illuſtri Collegio habita, tot & tam adverſa ſubiret judicia, cenſuraſque pateretur invicem valde pugnantes: id verò experientia docuit poſtea exemplis, & frequentiſsimis, & ſanè luculentis. Erant enim non ſolùm in hac noſtra Germania, ſed & extra eam, magni Principes, aliiq; ſummates viri præcipuæ dignationis

Digitized by Google

tionis & eruditionis edecumatæ; qui ſcriptum illud invidendis exornabant elogiis: ob quem honorificum applauſum mihi quoque tacitè gratulabar; à tantis nempe humani ingenii decoribus probatum fuiſſe, quod à me tantulo veniſſet. Nam quædam ſcintilla ſapientiæ eſt, virtutum luminibus applicari. E regione autem erant alii, qui album calculum averſati in alia omnia ibant. Et quidem Romæ purpurati

Patres, à Paulo V. Papa cenſendis & expurgandis libris auctorati, CONSULTATIONEM noſtram, cum aliis bonæ monetæ libris, è Reipub. literariæ confinio omniq; hominum commercio, quantum in ipſis fuerat, pœnali decreto proſcribebant; offenſi, credo, liberæ ſubinde ſed non immaturæ ſententiæ in Romanos errores objectu. Scilicet quemadmodum purpura, colorum pulcherrimus, iritare tauros

Digitized by Google

ros ſolet: ita Papales illos cenſores ſincerior & à ſuperſtitionis tyrannide vindicata Religionis profeſsio aliquando ſic rapit in tranſverſum; ut carpant non carpenda, damnent non damnanda; nonnunquam etiam pluris juges blanditias & lucroſas adulationes, quàm animas ſuas, majoris Favonium Vaticani cœli, quàm auram gratiæ Chriſti faciant. Quanquam tam vehemens ſacræ illius Cardinalitiæ Congregationis ſe-

veritas nihil inſolitum peccavit. Scimus enim & olim Marcellorum monumenta ſublata fuiſſe Verre Prætore ; & Marianis trophæis invidas manus nequaquam pepercisse. Quinetiam intra ipſos Germanici Imperii limites non deerant Ariſtarchi, qui in CONSULTATIONEM adfectum effunderent parùm benignum : nec contenti privati odii, quod à ſolemnibus ſectarum divortiis ortum, ambitioſis ac diſſen-

ſus

Digitized by Google

ſus impatientiſsimis ingeniis incrementa debet, ſtimulis; niſi etiam ſumma rerum & mitiſsima capita ad damnatorium ſtylum perperam laceſſere conarentur: quaſi noctuæ ferendæ lucis diſciplinam Aquilis tradere; aut homines, neſcio quâ doctrinâ imbuti, certè præjudicio occupati, candidum & intemeratum judicium præſcribere, & ſine accurata cauſæ cognitione legitimam ſententiam ferre poſſent. Verùm enimverò, quæ tua eſt,

Sereniſsime Princeps, in Principali faſtigio admirabilis facilitas cum pari æquitate conjuncta, opportunè intercesſeras, & ſingulari temperamento oſtenderas; pravas quorundam ſuggeſtiones à mente & candore eorum, qui in CONSULTATIONE partes aliquas ſuſtinuerant, procul admodum abeſſe, nec deferre quicquam poſſe, quod ſummi culminis indignationem mereatur. Quod tuum perilluſtre factum, & patrocinium

um tam nobile ſic ſponte ſuſceptum, exaggerarem prolixiùs; niſi verba rebus eſſent minora, nec magnitudo tanti beneficii vires facundiæ meæ longiſsimè ſupergrederetur. Ac licet alioquin fructum rationemque virtutis in ſola conſcientia quærendam eſſe noverim, neque morer inania titulorum; quandoquidem & priſcis temporibus ſtatuæ multis tribuerentur, qui nihil habebant admirandum: ſi tamen ullus honor publici teſti-

Digitized by Google

teſtimonii mihi affectandus foret, excelſo tuo judicio confidenter niti poſſem; vel fidicinis illius exemplo, qui indignatus conſidentium turbam, ſibi & Muſis cantum ciebat; vel ſecundum Heraclitum, qui ſummam laudis arbitrabatur placere uni, ſi eſſet optimus, qui probaret. Atenim qui ſolvendis & agendis gratiis par eſſe nequeo, faciam jam nunc, quod ſolent improbi debitores, qui adhuc alieno ære depreſsi, cupiunt ſecundo

nexu-

Digitized by Google

nexu fœnoris obligari.

Quare, Sereniſsime Princeps, hanc novam, & toties è multis locis à me efflagitatam CONSULTATIONIS editionem, ad S^rmæ. CELSITUD. T. aram humiliter depono, ſupplici prece obteſtatus; ut librum ſemel abs te in tutelam ſponte acceptum, etiam poſthac potenti tuo patrocinio complecti ne dedigneris: quâ ſummâ gratiâ cæteris tuis multò maximis & immortalibus ſæpenumerò mihi col-

Digitized by Google

collatis beneficiis hic accedet cumulus & titulus ad numerum, qui ſolus quamlibet voti avaritiam explere poſsit. Deum veneror, Sereniſsime Princeps, ut CELSITUD. T. largiatur proſperos etiam ſupra vota ſucceſſus: quô cœleſti fœcundi matrimonii benedictione dives, ſanctâ liberorum indole & præclariſsimis ornamentis lætus, gloriâ rerum geſtarum inclytus, & omnibus omnino corporis, animi, & fortunæ bonis beatus, hanc in-

Digitized by Google

incomparabilem poſteritati laudem relinquere queas; ut, quæ in præluſtribus majoribus valuerant aliis magnatibus olim in exemplum, eadem in te conjuncta, imò & iſtis ampliora, filii ac nepotes ſuſpiciant, ſectentur, & tanquam hæreditaria Principalis Domus oracula commendent ſeculis futuris. Scripſi Tubingæ,

Sereniſſimæ CELSITUD. T.

vel priſcâ ſolduriorum
lege devotus

Thomas Lanſius.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

IBit CONSVLTATIO *illa haud dubiè multorum in manus: & vix à quoquam, aut oppido paucis, abibit ſine cenſura. Ut enim hodie mores ſunt; omnes ſapiunt, omnes cenſent. Et quidem ſicuti nonnulli ad rerum dijudicationem prudentiſsimè attemperant candorem & animi dexteritatem; quam cum præclara & ſolida ſcientia eleganter miſcent: ita*

)(bene

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

IBit CONSVLTATIO *illa haud dubiè multorum in manus: & vix à quoquam, aut oppido paucis, abibit ſine cenſura. Ut enim hodie mores ſunt; omnes ſapiunt, omnes cenſent. Et quidem ſicuti nonnulli ad rerum dijudicationem prudentiſsimè attemperant candorem & animi dexteritatem; quam cum præclara & ſolida ſcientia eleganter miſcent: ita*

)(*bene*

bene magna cenſorum pars affert judicium, ſed quod jam antè ſit præjudicii atq; adfectus mancipium; aut, quod ignorantiæ proprium eſt, plane nullum. Illos primos autem, quia ingenuè monent & docent, nemo ſanæ mentis vereatur, quin potius revereatur; nemo calumniâ perſequatur ingratus, ſed omni laude gratus proſequatur. Et cur aliter? Cum optimus & graviſſimus quiſque confiteatur, ſe multa ignorare, & multa cottidie ſibi etiam atque etiam addiſcenda eſſe: & inprimis Divus Imperator Juſtinianus, imbecillitatem humanam *operibus hominum* naturaliter ineſſe, *majorum oraculo egregiè confirmet iſto:* Omnium habere memoriam, & penitus in nullo peccare, Divinitatis

l.2.C.de vet. jure enucleand.

nitatis

nitatis magis, quàm mortalitatis eſſe. *Atqui alteros, quia rei modici, audaciæ immodici, inania tantùm crepant, & fortè ſyllabas & tertiata verba ineptè fringultiunt, nemo cordatus moretur. Ut corvus, aut graculus, id ſolùm, quod didicit, crocitat aut garrit; ſi convitia docueris, convitiabitur, diebus ac noctibus perſtrepens maledictis; hoc illi carmen eſt, hanc putat cantionem; & ubi omnia, quæ doctus eſt, maledicta percenſuit, denuò repetit eandem cantilenam: ſic illi Chorabi critici ſuarum ſunt prodigi nugarum. Quemadmodum tamen leviſſima maris ejectamenta ubique litorum ventis expelluntur, ſalo expuuntur, tempeſtate reciprocantur, tranquillo deſeruntur: ita*

quoque i i ſine judicio judices ubique ſunt fruſtra; ubique, apud bonos certè, (de aliis ne manum verterim) ſperati applauſus ferunt repulſam. Verùm, quicunque es, mi Lector; ut de inclyti Principis mei, FRIDERICI ACHILLIS, Ducis Würtembergiæ, &c. CONSVLTATIONE judices, quod æquius melius: hanc monitiunculam à me cape. CONSVLTATIO illa non eſt SCtum aliquod Romanum, nec aliqua S. R. Imperii ſanctio, quæ jubeat & definiat ſine provocatione: ſed eſt libera de moribus, ingeniis, & indole plerarumque Europæ provinciarum diſſertatio; quæ niſi calculum utrumque, album & nigrum, ad rationes conferat, parum juſta videri poſſit; ut propterea

Digitized by Google

rea in nationum prærogativis verè æſtimandis, & principatu inter ipſas rectè decernendo, ſingularum non laudes modò, ſed & vituperia neceſſariò audiendum ſit. Quare ſicubi in unam aut alteram Orationem incideris, Lector, adfectus tuos frenis cohibe, nec ſtatim omnia proba, aut etiam damna; ſed judicium tantiſper ſuſpende, uſque dum CONSVLTATIONEM *legeris & intellexeris totam; adeòque Celſi excelſo ingenio JCti regulam memoriâ ſubinde repete, qui* incivile eſſe *dicebat*, niſi totâ lege perſpectâ, unâ aliquâ particulâ ejus propoſitâ, judicare vel reſpondere. l. 24. ff. de LL. *Quod ſi nihilominus tamen ex vario tot Orationum argumento præter omnem meam exſpectationem of-*

ſenſiuncula in animum irrepſerit tuum; etiam tunc humanitati, quæſo, aliquid tribue; & mihi bonâ fide aſſeveranti accrede, nulli omninò Principum, Baronum, Nobilium, quibus in CONSULTATIONE iſta partes dicendi obtigerant, unquam veniſſe in mentem, ullam nationem aut populum dicteriis arietare, & contumeliosè laceſſere: cum illis omnibus in quacunque ſententiarum diſcordia hæc ſumma ſit concordia, hæc ſola æmulatio, & hoc unum certamen, quiſnam eorum cognatas & conſanguineas gentes quaſvis diligat magis; atque dum ſupremis medullitus viribus contendunt univerſi, & ſinguli vincere conantur, vincitur nemo. Neque verò eti-

am,

am, Lector, illam multiplicem opinionum diverſitatem, & tot ſenſus veluti Proteos, in hoc illuſtri Principum juventutis floriſq; Nobilitatis Germanorum conventu propoſitos, in popularium noſtrorum ignominiam trahe, aut prorſus deteſtare. Ecce tibi par verſuum; quorum alter bonorum, malorum *alter exhibet catalogum:*

LEX, REX, GREX, RES, SPES, IUS,
THUS, SAL, SOL, *(bona)* LUX, LAUS:

MARS, MORS, SORS, FRAUS, FEX,
STYX, NOX, CRUX, PUS, *(mala)*
VIS, LIS:

Ecce, inquam, par verſuum: qui ſinguli, ſi vox Bona, *aut* Mala, *ad Dactyli conſtitutionem in regione quinta ſedem figat perpetuam, to-*

ties cæterorum undecim *vocabulorum tranſpoſitionibus ſunt mutabiles; ut ſenſu, perſpicuitate, & Heroici carminis integritate ſemper ſalvâ & eâdem permanente, collocatione autem & ordine verborum ſemper apparente alio, variari poßint, vicibus* undequadragies millies mille, & nongenties ſedecies mille, *atq; inſuper* octingentis; *quod characteribus arithmeticis barbaricis ſic exprimitur, 39916800. Ingens profectò in unico verſiculo variationum multiplicatio: & quæ, ſi in ſcripturam redigenda ſit, expeditum ſcribam, licet rapido calami ductu ſingulis diebus vel mille ac ducentas variationes illinat chartis*, totos annos nonaginta unumque, & dies quadragin-

draginta novem, *ſtrenuè & ſine induciis ſit exercitura. Et hæc omnia tam ſunt certa, quàm eſt indubium, ter tria eſſe novem. At verò ſi unicus verſiculus in tot & tot myriadibus variationum ſibi conſtare poteſt: quidni etiam in hac inenarrabili humani ingenii amplitudine, & infinita ferè ſpecierum comprehenſarum copia, aliquis diſſenſuum Euripus, ſine ullo tamen virtutis detrimento aut injuria aliqua, concedi ferrive poſſit? Ut igitur inter omnes homines ſumma eſt formarum, externiq; adſpectus convenientia, quantumvis facie ſimilimi quoque ſint diſſimiles: ita in hoc Illuſtris Collegii Conſilio omnium ad veram gloriam par eſt ſtudium, ad chari-*

tatem omnium æqualis eſt propenſio; etſi ſinguli inter ſe ſe aliquibus opinionum aut ſententiarum diſsidiis aliquantulum diſcriminantur. Deſino Lector, & tibi nomina cunctorum, qui CONSULTATIONI *vel præfuerunt, vel interfuerunt, edo: ut uno quaſi intuitu cognoſcas omnes.*

Fridericus Achilles, Dux Wirtembergiæ, retulit de nationum & provinciarum Europæ inter ipſas principatu atq; prærogativa. pag. 6.

Franciſcus Carolus, Dux Saxoniæ, habuit orationem pro Germania. pag. 17.

Jo-

Digitized by Google

Joachimus Erneſtus, Dux Sleſvici-Holſatiæ, orationem habuit pro Gallia. pag. 168.

Magnus, Dux Wirtembergiæ, dixit pro Hiſpania. pag. 258.

Rudolfus Maximilianus, Dux Saxoniæ, dixit contra Galliam. pag. 320.

Georgius Fridericus, Limpurgi Baro, dixit contra Hiſpaniam. pag. 453.

Georgius, Baro de Stubenberg, dixit pro Hiſpania. 554.

Hen-

Henricus Albertus, Limpurgi Baro, dixit pro Hungaria. pag. 565.

Paulus, Baro de Eubiſ-Wald, dixit pro Britannia. pag. 593.

Wolfgangus, Baro de Stubenberg, dixit pro Britannia. pag. 666.

Daniel Wenſin / dixit contra Britanniam. pag. 671.

Erneſtus Schafelizki, dixit contra Hungariam. p. 725.

Maximilianus de Moſch / dixit pro Polonia. pag. 754.

Acacius Axelius de Goexholm,

holm, dixit contra Poloniam. pag. 786.

Laurentius Wenſin/ dixit pro Italia. pag. 822.

Georgius Kölderer/ dixit contra Italiam. pag. 911.

Jo. Gulielmus de Retwiz/ dixit contra Germaniam. pag. 1034.

Nicolaus Buvvinckhauſen de Walmerod/ſuperioribus orationibus quoddam admiſcuit temperamentum, & ſententiam dixit pro Germania. pag. 1099.

Fri-

Frid. de Plieningen.
Henr. Wilhelmus de Panowitz.
Joach. de Jaxheim.
J. Chr. de Welwart.
} cenſuerunt pro Germania. p. 1155. & ſeq.

Fridericus Achilles, Dux Wirtembergiæ, Conſultationi finem impoſuit. pag. 1157.

Sed unum adhuc, Lector, es obiter admonendus mei causâ; ut ne ſiniſtrè nimis opineris, quaſi illâ penè innumerâ unius & alterius Vertumnalis (ut ſic nominem) τῆ πολυτρόπȣ *verſiculi variatione, cujus ſupra mentionem feci, tibi ludos facere*

Digitized by Google

cere voluerem. Non ita ſoleo. Et videſis atque expende illam, quam proximè hîc tibi ob oculos pono, tabellam, & calculum: niſi prorſus es ἀνάϱιθμ⊙, rem primâ fronte vix credibilem illico credes, & in iſta levi demonſtratione non invitus acquieſces. Salve verò ita, & vale, mi Lector.

Lex.

Præfatio ad Lectorem.

Lex.

unitas nō eſt variatio.

1

Lex. Rex.
Rex. Lex

duar. voc. tranſpoſitio.

1
2
—
2

Lex.Rex.Grex.
Lex Grex Rex.
Rex.Lex.Grex.
Rex.Grex.Lex.
Grex.Lex.Rex.
Grex.Rex.Lex

trium vocum tranſpoſitio.

2
3
—
6

Lex.Rex.Grex.Res.
Lex.Rex.Res.Grex.
Lex Grex Rex.Res
Lex.Grex.Res.Rex.
Lex Res.Rex.Grex.
Lex.Res.Grex.Rex.
Rex.Lex.Grex.Res.
Rex.Lex Res.Grex.
Rex.Grex.Lex.Res.
Rex.Grex.Res.Lex.
Rex.Res Lex.Grex.
Rex.Res Grex.Lex.
Grex.Lex.Rex.Res.
Grex.Lex.Res.Rex.
Grex.Rex Lex.Res.
Grex.Rex.Res.Lex.
Grex.Res.Lex.Rex.
Grex.Res.Rex.Lex.
Res.Lex.Rex Grex.
Res.Lex.Grex.Rex
Res.Rex.Lex.Grex.
Res.Rex.Grex.Lex.
Res.Grex.Lex.Rex.
Res.Grex.Rex Lex.

quatuor vocum tranſpoſitio.

6
4
—
24

24
5
—
120 | quinque voces tranſponuntur toties.

6
—
720 | ſex voces toties.

7
—
5040 | ſeptem voces toties.

8
—
40320 | octo voces toties.

9
—
362880 | novem voces toties.

10
—
3628800 | decem voces toties.

11
—
3628800
3628800
—
39916800 | undecim voces toties.

Digitized by Google

EPHORUS

Illuſtris Collegii,

JOANNES JOACHIMUS à GRüENTHALL,

OMNIBUS REIPUBL. LIterariæ Tubingenſis ordinibus S. P. D.

MULTI SUNT hodie tam averſo à literis animo, ut in earum perniciem Catilinariam conjurationem iniiſſe, & veſperas Sicilienſes minitari videantur: cum etiam literaturæ poſſeſſionem, vel levem tantùm, cum Nobilitatis læſione conjunctam eſſe extemporali garrulitate calumnien-

tur; & literatos ipſos compoſitis ad deſpectum dicteriis procaciter inſectentur. Nimirum inter homines nihil tam eſt ſanctum, quod illi virtutum ſandapilarii, & bonæ mentis tortores, ſacrilego ore non contaminent; nihil tam honeſtum, quod non furialiter allatrent; nihil tam pulchrum, quod non improbè commaculent. Latè autem nimis in multis Chriſtiani orbis regionibus graſſatur iſtud malum, & eſt veluti epidemia miſſæ in publicum nequitiæ peſtis. Sicq; vacant virtutes, & vitia occupatiſſima ſunt: & cum olim apud Romanos Decembri menſe tantùm fuerint, hodie toto anno, anno autem? ferè dixerim toto ſeculo ſunt Saturnalia. Quin ut in ſervo fuga eſt ſpecies

cujuſ-

Digitized by Google

cujuſdam libertatis; ſic in multis meri tituli ſunt ſpecies cujuſdam virtutis.

Verùm uti Germania noſtra ab illa barbarie eſt remotior: ita clariſsima hæc Tubinga inprimis ſapientiæ fortiter adhæſit ſemper, deditq́ exempla in omni ætate & ordine, quæ inſtruere, erudire, & excitare poſteritatem poſsint. Tantarumq́ laudum ingreſſuri veſtigia florentiſsimi & magnanimi Principes, lectiſsimi Barones, & cæteri juventutis noſtræ primores ex Nobilium tribu, qui in illuſtri Collegio vivunt; cum exploratiſsimum haberent, non magis armis quàm literis Rempub. ornari juvariq́; & literas eſſe, quarum præſidio nemo non cum Ulyſſe ſpecus Cyclopis ſecu-

rè introëat, ſed egrediatur; ſolis boves videat, ſed abſtineat; ad inferos demeet, ſed aſcendat; Scyllam prǽternaviget, nec abripiatur; Charybdi conſpiciatur, nec retineatur; Circes poculum bibat, nec mutetur; ad Lotophagos adeat, nec remaneat; Sirenes audiat, nec accedat: illi, ut publicè ſuum de bono publico prǽclarè merendi ſtudium teſtarentur, Conſultationem repub. literariâ non indignam, ductu magni Principis, Domini FRIDERICI ACHILLIS, *Ducis Würtembergiæ, &c. aliquot diebus habere conſtituerunt: & quam cras, horâ ſeptimâ antemeridianâ, loco ſolito, cum bono Deo auſpicabuntur. Ad eam audiendam quicunque ex literatis literarumve amantibus, quâcunque ſint digna-*

Digitized by Google

dignatione aut conditione, venerint: venient illi grati acceptiq́ꝫ, & facient præcelſis eximiiſq́ꝫ Principibus & toti illuſtri Collegio rem gratiſsimam; operam daturis, ut viciſſim datâ occaſione benevolentiam & officia ſua cumulatè demonſtrent. P P. & ſigillo illuſtris Collegii inſignitum: XXV. Martii: Anno Chriſtiano cIↃ. IcↃ. XIII.

Digitized by Google

Oratio & Relatio
FRIDERICI ACHILLIS,
DUCIS WüRTEMbergiæ & Tecciæ; Comitis Mompelgardiæ; Dynaſtæ Heidenhemii, &c.
de nationum & provinciarum Europæ inter ipſas principatu atque prerogativa.

Rectiùs dicuntur *Sinenſes*; & *Sinæ*, illorum regio. Luſitani primi omnium quòd ſibilum exprimere non poſſent, *Chinas* vocârunt: & hinc vitioſa appellatio

CHinenſes, potentiſſimus extremæ Aſiæ populus, eo feruntur eſſe ingenio, ut reliquos mortales omnes, tanquam rudes, inertes, barbaros, alto arrogantique ſupercilio deſpiciant; ſe verò, ſuaque omnia magnificè prædicent, & exquiſitis laudibus glorioſè proſequantur. Cui rei fidem facit invidioſum nimis & percelebre inter eos dicterium illud: *Chinenſes duos habe-*

habere oculos; Europæos unum; & quod hominum eſt reliquum, cæcutire.

Ego verò, ut maximè mores atque ſtatuta Chinenſium pleraque ſint præclara, nec omnes virtutum & elegantiarum theſauri in hoc Occidentis gurguſtiolo lateant; illud tamen, quo ſe illi à communi aliorum populorum commercio ſponte diſtrahunt, neque ulli civium imperii limites impunè excedere permittunt, cum ab omni humanitate alienum, tum ſanctiſſimis mutuæ benevolentiæ & charitatis decretis, quæ totum genus humanum arctiſſimis nexibus æquè devinciunt, contrarium eſſe aſſero: adeò, ut, quantumvis aliâs oculatiſſimi & Argo, qui totus fuit oculeus, circumſpectiores habeantur, hîc talpâ cæciores meritò debeant æſtimari. Idem quoque delirium olim inceſſit Lycurgum & Platonem: uti Moſchovitas etiam hodie fere poſſidet idem. At, per Deum immortalem! quæ dementia, an dicam inſania, eſt; creaturam leges creatoris arbitrari; opus factoris ſui ſapientiam cenſere velle? Nunquam pictor fuit, qui Apellis ſtatuæ, nunquam poëta, qui Maronis Æneidi (quid verò hæc ſunt aliud, niſi vanitatis ſomnia?) ul-

Chinarum αὐτὶ τοῦ *Sinarum* aut *Tzinarum*, in omnem Europam propagata eſt. *Ioſ. Scaliger Iſagog. Chronologia Canonum lib.* 3

Vide & Ioan. Bacquetium, *du droict d'Aubaine*. part. 1. c. 2. & Laz. Soranzum in Ottomanno, in Epiſt. ad Lectorem.

Digitized by Google

timam manum imponere auſus ſit: ſed ecce temerarium homulorum de tribu levi manipulum, cui cœli Capitolium invadere, & æternæ ſapientiæ Senatuſconſultum adulterare ludus eſt. Quid eſt θεομαχεῖν, ſi hoc non eſt? Deus per Cancellarium ſuum Moſen edixit; *peregrinos non minùs, atque cives benignè habendos eſſe:* DEUS Chriſti ore ſanxit; *proximum eſſe diligendum:* DEUS per naturam rationis humanæ integritati impreſſit; *hominis intereſſe, beneficio affici hominem*: nihilominus Chinenſes, & qui ſunt erroris ſocii, ineptiunt contrà; peregrinos nec in Reipub. ditiones admittendos; nec civibus, ut peregrinentur, ullâtenus indulgendum eſſe. Utris credendum, religio & pietas majeſtati divinæ debita prohibent, ne quæram. Nam, ſi *de Imperatoris judicio diſputare ſacrilegii inſtar eſt:* quo crimine, quo flagitio, quo ſcelere ſe obſtringet ille, qui oracula cœleſtia in dubium vocat? *Qui divinæ legis ſanctitatem aut neſciendo omittunt, aut negligendo violant & offendunt; ſacrilegium committunt*: Imppp. Gratianus, Valentin. & Theod. AAA. Eutropio præfecto prætorio reſcripſerunt. Sacrilegi itaque Chinenſes: ſacrilegi Moſchovitæ, & aſſeclæ: qui, niſi humanitatis ju-

Exod. c. 23. Numer. c. 15. Iohan. c. 15. Luc. cap. 10. ad Roman. cap. 12. l. ſervus eâ lege. 7. ff. de ſerv. export.

l. diſputare 3. C. de crim. Sacrilegii.

l. 1. C. de crim. Sacrileg.

Digitized by Google

tis jura interverterent, niſi charitatis igniculos hebeſcere, aut omninò extingui paterentur; ſocietatem humanam pro virili conſervare, vicinos & diſſitos populos, tanquam conſanguineos & fratres amare, juvare, cum illis bona communicare; quin etiamſi omnibus fortunæ atque terrenæ felicitatis opibus beati, & propterea alieni nullius vel conſilii vel auxilii indigi, ſupra communem hominum ſortem eſſent evecti; vi tamen naturalis obligationis incomparabile gratiæ divinæ flumen in ſe largiter effuſum per hoſpitalitatis canales & tubulos officiorum in alias gentes quaquaverſum omni ſtudio & promptitudine derivare deberent. Meâ ſententiâ, univerſus terrarum orbis communis omnium hominum patria, communis urbs, ac domicilium commune eſt: & ex mea mente Socrates interroganti, cujatem ſe ferret? *mundanum* reſpondit. Quæ enim ſit indignitas, animum, quem vix cœlum capit, in ſeſquipedali terræ fruſtillo captivum teneri? Quæ ſit iniquitas, paſſerculum liberrimo per infinitos ſpatiorum tractus frui aëre; & hominem cæterorum animalium dominatorem caveę unius agelli aut urbeculæ includi? Quemadmodum au-

Cicero lib. 5. Tuſcul. Quæſt.

tem alta & ætheria ingenia gaudent motu: ita diffuſæ magnæque illius patriæ partes nobiliores pedibus & oculis uſurpâſſe, atque cum judicio penitiùs cognoviſſe, incredibile eſt, quantum utilitatis publicè privatimque, cum maximo ſæpenumero gloriæ & exiſtimationis fœnore ſecum trahat: ut mirum haut ſit, optimum quemque patriæ ſuæ amantem, induciis ad tempus cum laribus paternis & jucunda amicorum conſuetudine factis, admiranda variarum nationum ſcrutari, mores aſperiuſculos limâ peregrinationis emollire, domeſticam ruſticitatem extero civilitatis cultuſque ſale macerare; eniti deniq;, ut ea, quæ alibi audiverit, viderit, animadverterit laudabilia, in ſuccum & ſanguinem convertere, datâque poſtea occaſione Reipubl. ſuæ negotiis cum fructu & gratia attemperare queat. Hinc Galli non malè: *un honneſte homme, eſt un homme meslé.* Equidem ſi penitiores cogitationum receſſus mihi ſint explicandi, tantum abeſt, ut teſtudinum more domunculis infixarum domi ſemper hærere cupiam, ut flagrantiſſimo potiùs proficiſcendi deſiderio, ad quaſvis cœli injurias viæque labores ac moleſtias invicto, accenſus, ſtatim

tim comitatum inſtruere, ſarcinas componere, ocreas induere & calcaribus armare, ſumere penulam, equo inſilire ſim paratiſſimus; præcipuè ab inſignibus cùm aliorum Principum, tùm familiæ meæ exemplis ad æmulationem ſtimulatus; nempe ſereniſſimi & magnanimi patris mei, divi FRIDERICI; fratrum chariſſimorum JOHANNIS FRIDERICI, LUDOVICI FRIDERICI, & JULII FRIDERICI; honoratiſſimorum adgnatorum beatæ memoriæ, EBERHARDI, cognomento BARBATI, nec non CHRISTOPHORI, auguſti nominis Würtembergiæ Ducum; de quibus ſingulis, quod Poëtarum princeps de Ulyſſe, veriſſimè & ſine jactantia effari poſſim; Homerus Odyſſ. A.

πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

Verùm dum corpore nondum peregrinor, animi causâ interea peregrinor animo, & cogitationum alis florentiſſima Europę regna frequentiùs emetior. Quanquam vix unquam hoc facio, quin bilem mihi moveant benè multi ex peregrinatoribus noſtratibus; qui

vix è conſpectu patriæ telluris in oras

digreſſi peregrinas, ſi Galliam limis oculis aliquando adſpexerunt, Gallica omnia; ſi Ita-

Italiam intuiti ſunt, Italica omnia; ſi alterum pedem in Hiſpaniam intulerunt, Hiſpanica omnia; ſi in Anglia pernoctârunt, Anglica omnia; & undecunque tandem peregrè redierunt, peregrina omnia, mores, geſtus, ceremonias, veſtitum, linguam, hiſtrionicâ temeritate ac ſtultitiâ probant, jactitant, extollunt; Germanicis & paternis omnibus neglectis, faſtiditis, rejectis. Cujuſmodi hiſtrionem, eumque Anglum, graphicè depinxit Thomas Morus: cujus Epigramma dignum cenſeo, quod illuſtriſſimo huic auditorio recitetur.

Amicus (ait Morus) *& ſodalis eſt Lalus mihi,*
Britanniâque natus altuſq́ insulâ.
At cum Britannos Galliæ cultoribus
Oceanus ingens, lingua, mores, dirimant;
ſpernit tamen Lalus Britannica omnia;
miratur expetitq́ cuncta Gallica:
togâ ſuperbit ambulans in Gallica,
amatq́ multùm Gallicas lacernulas;
Zonâ, locello, atque enſe gaudet Gallico,
& calceis, & ſubligare Gallico,
totoq́ denique apparatu Gallico.
Nam & unum habet miniſtrum, eumq́ Gallicum:
ſed quem, licet velit, nec ipſa Gallia

Bey ſolchen gewanderten Narren muß alles Frantzöſiſch ſein vnd heiſſen.

tracta-

Digitized by Google

tractare quiret plus (opinor) Gallicè.
Stipendii nihil dat, atque id Gallicè:
veſtitq́ tritis pannulis, & Gallicè hoc:
alit cibo parvo & malo, idq́ Gallicè:
labore multo exercet, atque hoc Gallicè:
pugniſq́ crebrò pulſat, idq́ Gallicè:
in cœtu, & in via, & foro, & frequentia,
rixatur objurgatq́, ſemper Gallicè.
Quid? Gallicè illud? imò ſemi-Gallicè.
Sermonem enim, nî fallor, ille Gallicum
tam callet omnem, quàm Latinum pſittacus.
Creſcit tamen, ſibiq́ nimirum placet;
verbis tribus ſi quid loquatur Gallicis:
aut Gallicis ſi quid nequit vocabulis,
conatur id verbis licet non Gallicis
ſonoq́ ſaltem perſonare Gallico,
palato hiante, acutulo quodam ſono,
& fœminæ inſtar garrientis molliter,
ſed ore pleno, tanquam id impleant fabæ;
balbutiens videlicet ſuaviter
preſſis quibuſdam literis, Galli quibus
ineptientes abſtinent, nihil ſecus
quàm vulpe gallus rupibuſq́ navita.
Sic ergo linguam ille & Latinam Gallicè,
& Gallicè linguam ſonat Britannicam,
& Gallicè linguam refert Hiſpanicam,
& Gallicè linguam refert Lombardicam,
& Gallicè linguam ſonat Germanicam;

& Gal-

& Gallicè omnem, præter unam Gallicam.
Nam Gallicam ſolam ſonat Britannicè.
At quiſquis inſulâ ſatus Britannicâ,
ſic patriam inſolens faſtidiet ſuam;
ut more ſimiæ laboret fingere
& æmulari Gallicas ineptias:
ex amne Gallo ego hunc opinor ebrium.
Ergo ex Britanno ut Gallus eſſe nititur:
Sic Dii jubete, fiat ex Gallo caput.

Natalis Comes Mytholog. lib. 9. c. 5.

Tales Lalos, tales Gallos, Cybeles ſacerdotio digniſſimos (& iſti ſacerdotes quoque Galli, ſed ſemimares atque capi erant) in media Germania videmus oppidò multos: qui ſicuti in Hiſpania equas *à vento Favonio concipere ajunt*, ſed fœtu evanido: ita & illi Auſtro blandientium opinionum gravidi, domi ſerium nihil pariunt, ſed ut tumidi tantùm utres ventos fabularum & mendaciorum evaporant. Imò uti in vico Lutetiæ vicino Eccho eſt, quæ vocem ſemel acceptam tredecies & ſæpius reddit: ſic illi peregrinatores multiplicant viſa vel audita: & non modò Indicas formicas vulpium aut luporum magnitudine; arbores tantæ proceritatis, ut ſagittis ſuperari nequeant, tantæ capacitatis, ut ſub una ficu turmæ condantur equitum; Spythamæorum Pygmæorum arietum ca-

Plin. Hiſt. natur. lib. 4. c. 22. adde & Cl. Dauſquejum, Comment. in Sil. Ital. lib. 3. p. 134.

Le Pont Charenton.

Plin. Hiſt. nat. lib. 11. c. 31. lib. 7. c. 2. Strabo Geogr. rer. lib. 2. & 15. Gabr. Rollenhagen in den glaubwürdigen Lügen.

pra-

pratumque dorſis inſidentium trimeſtres in grues expeditiones; generationes Baſiliſcorum; Ægypti Pelicanos; Phoenices Arabiæ; Gryphos Scythiæ Aſiaticæ; Madagaſcaris Rukos; Scotiæ anſeres è ligno putrefacto enatos, quos Angli *Bernacles*, Scoti *Clakes* & *SolandGeeſe* vocant; ſed & alia ex Plinio, Luciano, S. Brandano, & aliunde denarrant, quæ neque viderunt unquam, neque etiam videbunt unquam, & tamen tanquam à ſe viſa, additis interdum dejerationibus, in circulis ſtultè eblaterant:

de nihilo magna, & de parvo maxima fingunt.

Aliter prudentes & cordati Germani peregrinantur; aliter de patria Germania ſentiunt: nec iis tanti eſt exoticum vitrum, quanti domeſticum aurum.

Atenim, jucundiſſimi mei cognati Principes, MAGNE frater, voſque qui ex Baronum & Nobilium ordine huic ſplendido conſeſſui intereſtis, colloquia veſtra, quibus vel menſas, vel deambulatiunculas cottidie condire ſoletis, præſertim, quæ de *Europa terrarum longè pulcherrima, & victoris omnium gentium populi altrice*, deque ſingularum Europæ provinciarum

Aviculas ex vetuſtis & putrefactis navium carinis procreatas teſtari poſſunt, qui navem, quâ Fr. Drake orbem circumnavigavit, in Tamiſis ripam ſubductam viderunt; cujus carina exterioris ejuſmodi avicula magno numero inanimes & implumes adhaſerunt. Quarum tamen ſemina non fuiſſe è truncis, ſed ab Oceano, quem rerum parentem dixêre Poëta, opinari libet. Camd. in Scotiæ Buchania. Plin. Hiſtor. natur. lib. 3. cap. 1.

rum inter ſe comparatione & prærogativa habuiſtis creberrima & ſuaviſſima, ſæpe mihi ſalivam moverunt, ea auditione repetitâ penitùs imbibendi. Quod dum faciliùs à vobis impetro, quàm ipſe petere auſus ſum; dumque huic negotio conficiundo aliquot dierum uſuram mihi tranſcribitis propriam; næ facitis, Principes, & vos Nobilitatis ocelli, ut & ego in omnes occaſiones gratitudinis declarandę intentus ſtudium meum tantò vobis ſim probaturus luculentiùs.

Et ſine prolixiori digreſſiuncula: præbeo vacuas aures: vos adfectibus vacui liberè & ingenuè ſententias dicite; & quod felix fauſtumque ſit, *Ex nationibus & provinciis Europæis, quæ hodie præ reliquis dignitatis palmam & laudum principatum mereatur*, ediſſerite.

Tu illuſtriſſime cognate, FRANCISÇE CAROLE, Dux Saxoniæ, niſi grave eſt, fac initium.

ORA-

ORATIO
FRANCISCI CAROLI
Ducis Saxoniæ, Angariæ & Weſtphaliæ;
PRO
GERMANIA.

NON SOLÙM HOC, FRIDERICE ACHILLES Dux, chariſſime mi cognate; ſed & omne militabitur bellum. Cur enim fructuoſos hoſce averſarer conventus? Cur Reipub. tyrocinia negligerem? Sicuti miles per luſoria certamina ſe præparat pugnæ: ita nos prudentiæ civili, & rerum agendarum arenę per frequentiam προγυμνασμάτων aſſuefieri oportet. Luctantes, binos ſimul ac ternos fatigant, ut faciliùs ſingulis reſiſtant: curſores, quòd intra exiguum ſpatium de velocitate eorum judicetur, id ſæpè in exerci-

Senecâ controverſiar. lib. 9. in princip.

ercitatione decurrunt, quod ſemel decurſuri ſunt in certamine. Multiplicatur ex induſtria labor, quo condiſcimus; ut levetur, quo decernimus.

Verùm, priuſquam Relationis tuæ aurâ fortiùs impleantur vela orationis meæ, & ſubvehar in altum longiùs, in peregrinationes aliquid habeo dicere: quas ut tu ſtudiosè laudaviſti, & Reipub. utiliſſimas eſſe voluiſti; ita ego, uti hodierni mores & peregrinandi conſuetudo ferunt, eas Chinenſium exemplo, graviſſimo edicto, ſi mei arbitrii res ſit, prorſus inhiberem; aut ſaltem accuratiſſimas peregrinandi leges præſcriberem. Nam cum juventuti id unicè ſit addiſcendum, quod ad Reipub. utilitatem pertineat, & virilem ætatem ornet: abſonum & ab omni prudentia alienum fuerit, id quærere extra patriam, & petere ab extraneis, qui toto vitæ genere, & penè totâ imperandi & parendi ratione diſſident à nobis. Ut, qui è ſartoria veſtem poſcit Hungarus, formulam uſitatam, non Hiſpanicam, non Americanam, aut aliam moribus improbatam poſcit: ſic in Republ. omne eſt improbum, quicquid uſus & ratio non comprobavit. Noſtri verò Germani quàm inopes

&ege-

& egeni virtutum peregrè redeant, experientia ſatis ſuperque teſtatur. Quantus eorum eſt numerus, de quibus ſpes concepta erat, fore, ut aliquando Agamemnonis perſonam ſuſtinerent: qui tamen ex Italia, aut alio voluptatum ſtabulo reduces, ubi perdito ætatis vere intra paucos menſes aut annos ſibi triſtiſſimam vitæ hyemem accelerârunt, domi vix Therſiten agere potuerunt? Quis ſatis Germanus, quis ſatis vir domum revertitur? Scapulas contrahendo attollere; in amico ſalutando, pronis cervicibus & veſtigiis verrentibus terram dexteræ tibiæ illius integumentum infra genu timidiſſimâ manu libare; capillum in varios gyros frangere; ad muliebres blanditias vocem extenuare; mollicie corporis cum fœminis decertare, & immundiſſimis ſe excolere munditiis; ad numerum ire, ſalire, garrire: hæc noſtrorum peregrinatorum ſpecimina ſunt. Nec miror valde, quòd non ſint alia. Quemadmodum enim Q. Mutius Scævola ſcribam pro Rege Porſena habuit & appetiit, quòd ille pari fere ornatu ſedens multa ageret, eumque milites vulgò adirent: ita foris non ſatis cauti juvenes vitia virtutum, ut meretrices honeſtarum ma-

Livius lib. 2. Decad. 1.

tronarum, mentientia habitum præproperè ampléctuntur. Et uti Paris Homericus, è prælio profugus, cum Helena ſe oblectat; ita illi, relictis ſeriis, voluptuaria ſectantur. Et denique quod medici de cucurbitis, quas affigunt corpori, tradunt; non niſi pravum eas vitioſumq́ue ſanguinem educere: ita illi attrahunt ad ſe non niſi mala. Atq; ô ſi attraherent tantùm, nec etiam in alios diſpergerent virus, & contactu nocerent! Nam unde eſt alicubi in Germania luxus veſtiarii varietas? unde eſt, quòd in contumeliam naturæ adſcitâ & adoptatâ undique pompâ penè in ſimulacra migratur; quòd veſtium partim tomento, partim tormento, omnis membrorum gratia corrumpitur; nemine ditiorum ſatis ornatum ſe putante, niſi admirantis plebeculæ trahat oculos, & cultum ab humiliori extorqueat? unde diverſiformes pilei pretioſi; thoraces ventricoſi, aut omninò eviſcerati; femoralia inflata ſeu follicantia; tibialia in rugas compoſita; pallia cucullis & manicis ſuperbientia; collaria pavonum caudas æmulantia? unde ſtolæ fœminarum aliquando pretioſiſſimè ſubtiles & perlucidulæ, quibus vix ſexum tegunt; aliquando verò

Vide Er. Puteani Comum.

Vlricus Dux VVürtembergicus dixiſſe fertur: *Novus veſtitus introducit novos mores: novi mores introducunt novos homines: novi homines expellunt veteres.*

do verò prodigè fluentes, ſinuumq; multiplici nexu induſtriè criſpatæ, & circa femora farciminibus monſtroſis vel circulis ferreis ad brachia reclinanda aut vitium uteri celandum ſuffultæ? unde capitis cirri, tutulus & adoptivæ comæ ſuggeſtus, colli vallum, linei candoris radii? unde unionum aurique non jam ornamenta, ſed onera; unde aurium vulnera & elenchi? unde calcei turriti; & reliqua ſtultitiæ ſchemata, unde ſunt? Docuit illa omnia peregrinatio. Unde alicubi conviviorum apparatus, certiſſima patrimoniorum exitia? unde dapes, unde condimenta, palati irritamenta, in novorum Apiciorum culinis & menſis, fugatâ antiquâ frugalitate? Docuit peregrinatio. Unde alicubi libidinum gymnaſia, modi Veneri litandi deteſtabiles, Meſſalinarum redivivarum greges cellis tantùm non pretium ſuperſcribentium? unde quædam, ſi Dîs placet, virgines ſic maturè languentes, pallentes, prurientes: dum etiam ceruſſam, purpuriſſum, melinum, & ſi quid hujuſmodi offuciarum ſpernunt; & luridum ac morticinum colorem inſano facinore adfectant; aliis pertinaci jejunio vigorem emacerantibus, aliis venam ſecan-

tibus, aliis frugum ſemina, cuminum, carbones, calcem, cineres, terram vorantibus, acetum haurientibus, ipſamque valetudinem pallori impendentibus; ex voto pulchris, quando vultu cadavera ſunt, &

ſanguinis in facie non hæret gutta?

Docuit peregrinatio. Unde alicubi violentia morborum nuper exortorum inexpugnabilis; Gallica lues, Anglicus ſudor, Hungarica labes, Africana lepra? Docuit peregrinatio. Quid commemorem alia diſcrimina? Quot Germani animi gratiâ in Italiam profecti ſunt, qui ibi animum & animam perdiderunt? quot opum augendarum causâ in Hiſpaniam abierunt, qui Iro pauperiores domum redierunt? quot pietatem in Gallias intulerunt, qui impietatem inde retulerunt? quot morum conſtantiam & ſanctitatem forâs aſportârunt, qui inde levitatis & inconſtantiæ flagitia reportârunt? Quid dicam de aliis, qui intra lares paternos expectatione primi, & quibus meliores fingi ne voto quidem poterant, foris apoſtatæ, hoſtes patriæ, Nerones & Sardanapali evaſerunt? Nemo iſtiusmodi erronum tempus malè locatum ad calculum facilè revocat. Nemo in iſtis ſordium amoribus cogi-

Vide in hanc ſententiam Lanovium diſcurſu 5. & Alex. Pontamerium in libello *de la Nobleſſe Françoiſe*.

cogitat de remedio. Quanquam dubito, an remedium morbi gravitas admittat? Aſſerunt quidem Medici, hominem ab epoto veneno ſervari, ſi ſtatim in exenteratum mulum ſe abdiderit, & tam diu ibi maneat involutus, donec calor nativus beſtiæ penitus evaneſcat; tuncque in alium mulum eodem pacto ingrediatur, rurſuſque in alium atque alium; ac quô plures induerit mulos, eô certiùs vitæ periculum ſuperaturum; fuiſſeque Principes, qui triginta vel etiam quadraginta mulorum impendio præſentiſſimum mortis diſcrimen depulerint: ſed ſi ex hujuſmodi peregrinatoribus venena, quę foris in vitiorum patria ſuxerunt, eſſent educenda; omnis mulorum, omniſque aſinorum in illorum gratiam mactandorum natio non ſuffecerit. Imperiales ſanctiones vitâ & bonis multant, qui improbam monetam à commerciis excluſam in Germaniam invexerint: quare ſicam non etiam ſtringimus in illos, qui graviori peccato peregrinas vitiorum merces in patriam important; & non ut monetarii numos aliquos, ſed popularium integritatem radunt, fingunt, conflant, permutant, corrumpunt? O igitur hac quidem in re parùm ſapientes Germanos

Bartholomæus Maranta Methodi cognoſc. ſimplicium lib. 3. c. 11.

Petr. Denaiſius in noviſſ. juris Compend. cap. 152.

Digitized by Google

manos illos! O nimis improvidos patres illos! qui nullo cum fructu, fructu autem? imò damno inæſtimabili, filios ſuos, carnem & ſanguinem ſuum, in Italiam, in Galliam, in Hiſpaniam; vel, ut propriè magis & Latiniùs loquar, in Veneris & Floræ ergaſterium, in nequitiæ & flagitiorum amphitheatrum, in metallum deniq; omnium ſcelerum, non mittunt, ſed relegant, ſed deportant, ſed damnant. Credite, mei collegæ; piiſſimorum majorum noſtrorùm cineres, niſi illa peregrinandi licentia & hæreſis reprimatur, aut modus ad prudentiæ & boni publici regulam ſtatuatur, ultores alienigenas & barbaras tortorum legiones in capita noſtra excitabunt: quin & poſteritas noſtra, ſi qua futura eſt, hanc noſtram incogitantiam ſeriis, at ſeris, lachrymis proſequetur, mores & puritatem Germanorum priſcam undique quæſitura, inventura nuſquam. Etenim oberrandi & divagandi æſtus magis magiſque ſuccreſcit; & noſtrates, communi errore imprudentibus jus dictante, gregatim peregrino ſolo impluunt, non aliter quàm coturnices ortygometrâ duce, aut cynchramâ, vel lingulacâ, evolant gregatim & advolant, fluvios

Chi vuol andar ſalvo per lo mondo, biſogna aver occhio di falcone, orecchio d'aſino, viſo di ſcimia, bocca di porcello, ſpalle di camello, e gambe di cervo.

Digitized by Google

vios ac maria tentant, ſed volatu defatigatæ demerguntur; ex quo fit, ut earum piſcatio utilior ſit quàm piſcium Octobri menſe, ac præſertim in litoribus maris Siculi & Tyrrheni. Sunt tamen quidam, qui peregrinationes ſibi ſuſcipiendas eſſe putant, ut ſaltem terræ admiranda & regionum amplitudinem foris videant, quæ domi non vident: quos pulchrè refutavit pridem Rodolphus Camertium Princeps: qui cuidam amore per orbem terrarum peregrinandi capto injungens, ut Maceratam uſque proficiſceretur, tum eidem domum reverſo dicebat: *jam vidiſti orbem terrarum univerſum, qui nihil eſt aliud, quàm colles, montes, valles, planities, ſilvæ, & hujus generis alia.* Omnino ſicuti pueri pilam percutiunt & repercutiunt ſterili voluptate: pari modo peregrinatores illi plagas terrarum aliquammultas inaniter errant & pererrant, regna inutiliter emetiuntur atque remetiuntur. Quid enim conducit, Cairum, Pyramides, & Mumias in Ægypto; Romam & Capitolia, atque ædem Lauretanam, portumq; Anconitanum, Puteolos, Pratelinum, San-Marcanum theſaurum Venetum in Italia; flammivomum Ætnam in Sicilia; Fontiſbellaquei, San-

Bodinus in thear. naturæ: lib. 3.

Th. Zvving. in Meth. Apod. lib. 2. Furius Ceriolan. in lib. de Conciliis & Conſiliariis hanc hiſtoriolam tradit paulò aliter.

Germani, & Luparæ palatia, San-Dionyſiaca Mauſolæa, cervam cornigeram Bleſenſem, in Gallia; in Hiſpania San-Laurentianum Eſcurialis monaſterium, San-Jacobum Compoſtellanum, Hiſpalenſem Indicorum negotiorum domum: quid alia perluſtraviſſe juvat? quid

evaſiſſe tot urbes
Argolicas, medioſq; fugam tenuiſſe per hoſtes?

Et quantum ſpatii ita eſt decurſum? Quantum diſtat Cairus Compoſtellâ? Sanè ubi capaciſſimam terræ totius intercapedinem rumino, paraſangas mihi videor aliquot; ubi tabulam Geographicam, palmum; ubi verò cœlum intueor, nihil quicquam promoviſſe. Eudoxus vovit, & DEOS rogavit, ut ſibi facultatem darent Solem proximè cernendi, ejus formam, magnitudinem, pulchritudinem contemplandi; iſto ſpectaculi pretio, ut ille illicò cremaretur: ita hîc ferè fit; & noſtri peregrinatores evadunt Eudoxi, qui cum vitæ jactura venantur caſſam ſcientiam, cujus poſſeſſio punctum temporis ſit manſura. O perverſitatem ingenii & naturæ noſtrę! Ea quæ aſſunt, curamus minimè; quæ abſunt, maximè: & nullibi minùs eſſe volumus,

Michael de Montaigne liv. 2. des Eſſais chap. 12.

Aeneas Silvius Epiſt. 19. ad Richardum de Valentia.

Digitized by Google

mus, quàm ubi eſſe debemus; nullibi minùs ſumus, quàm ubi ſumus. Appetitus noſter

tranſvolat in medio poſita, & fugientia captat.

Sic Lauretani libentiùs vota ſolvunt Jacobo Compoſtellano; & Compoſtellani malunt Mariæ Lauretanæ reddere: Thuſci Spadanas aquas Leodienſium; Leodienſes Thuſcorum Lucenſeis æſtimant: magnus Cato fœminam adhuc uxorem ſuam negligebat; alii verò nuptam poſtea impensè diligebat. Mich. de Montaig. l.2. c.15.

Omnia in faſciculum colligit ſapientiſſimus Seneca; quando ita ad Lucilium. Epiſt.104. *Quid per ſe prodeſſe peregrinatio cuiquam potuit? Non voluptates illa temperavit, non cupiditates refrenavit, non iras repreſſit, non indomitos amoris impetus fregit, nulla denique animo mala eduxit, non judicium dedit, non excuſſit errorem: ſed ut puerum ignota mirantem, ad breve tempus rerum aliquâ novitate detinuit. Caterùm inconſtantiam mentis, quæ, cum maximè ægra eſt, laceſſit, & mobiliorem levioremque reddit ipſa jactatio. Itaque quæ petierant cupidiſſimè loca, cupidiùs deſerunt, & avium modo tranſvolant, citiuſq́; quàm venerant abeunt. Peregrinatio notitiam dabit gentium,*

novas

Digitized by Google

novas tibi montium formas oſtendet, inviſitata ſpatia camporum, & irriguas perennibus aquis valles, & alicujus fluminis ſub obſervatione naturam: ſive, ut Nilus æſtivo incremento tumet; ſive, ut Tigris eripitur ex oculis, & acto per occulta curſu integræ magnitudini redditur; ſive, ut Mæander, Poëtarum omnium exercitatio & ludus, implicatur crebris anfractibus, & ſæpe in vicinum alveo ſuo admotus, antequam ſibi influat flectitur: cæterùm neque meliorem faciet, neque ſaniorem.

Nunc ad ſcopum tuæ, ampliſſime Præſes, Relationi proprium, & quem huic illuſtri Conſeſſui propoſuiſti, linguam vocemque compono; & ſtatim in principio mentem meam nudè, ut Germanum decet, explico tribus verbis; GERMANIA EUROPÆ PRINCEPS. Quod candidè dico, & ne unquam mihi aliquid ex ſententia, niſi hoc ex animi ſententia dico. Ad cujus meæ ſententiæ comprobationem, nullam Oratoriam, nulla pigmenta, nullas ingeniorum fatiganteis perſuaſiunculas deſidero; nec etiam aurea veterum Oratorum flumina vacuis votis evoco, quorum vis ἐπὶ τὸ πλεῖστον in cauſis dubiis & deſperatis præpollebat: ſed hoc magis mihi atten-

tendendum, & evigilatis conſiliis elaborandum eſt, ut ex immenſa rerum pulcherrimarum & nobiliſſimarum copia, quam difficulter orationis modus capere queat, veriſſimarum & debitarum laudum vel ſumma tantùm capita compendioſè & breviter decerpam. Et quemadmodum Geographi in Orbis deſcriptione Nilum, Gangem, Rhenum, Rhodanum, Eridanum, Tagum, Tamiſim, & fluvios alios prægrandeis (minutulorum enim non habetur ratio) tenuiſſimis lineolis; Romam, Conſtantinopolim, Oliſiponam, Londinum, Lutetiam, Coloniam, Gandavum, Viennam, & alias urbes potentiſſimas, exiguis punctulis deſignant: ita ego de maximis minima dicturus, cætera tranſultaturus, officio ſtrictim defungar. Quicquid tamen dixero, minus erit.

Quid autem? Quid tenebris lucem aſpergo? Quid hirſutam hyemem veris floribus fruſtra inveſtio? *Quis*, ait Tacitus, *præter periculum horridi & ignoti maris, Aſiâ, aut Africâ, aut Italiâ relictâ, Germaniam peteret, informem terris, aſperam cælo, triſtem cultu adſpectuq;, in univerſum aut ſilvis horridam, aut paludibus fœdam, frugiferarum arborum* C. Cornel. Tacit. de morib. German.

rum impatientem, pecorum quidem ſed improcerorum fœcundam? Quis gentem laudaret *argentea vaſa non in alia vilitate quàm quæ humo finguntur reputantem, ſine urbibus agentem, ſomno ciboq́ deditam, inertem, literarum ſecreta ignorantem; aleam inter ſeria exercentem, tantâ lucrandi perdendíve temeritate, ut, cum omnia defecerunt, extremo ac noviſſimo jactu de libertate & de corpore contendat?* Quis populum prædicaret, qui, Cęſare teſte, *maximam laudem in eo ponit, quàm latiſſimis circum ſe vaſtatis finibus ſolitudines habere; qui latrocinia extra fines cujuſque civitatis juventutis exercendæ ac deſidiæ minuendæ causâ permittit?* Hæc & alia plura Cæſar, qui aliquoties cum Germanis conflixit: & Tacitus, qui ſub Veſpaſiano Belgicæ Galliæ rationes adminiſtravit; dein ſub ipſum Imperii Trajani initium, Imp. Nervâ recens ex humanis egreſſo, nempe circa annum à nato cœli terrarumq́ue Domino centeſimum, librum *de moribus Germanorum* conſcripſit. Utinam verò Cæſar, et qui alii olim Cæſaris ſeculo extremas inſuperabilis Germaniæ oras attigerunt, (interiora enim & regionis meditullium Romanus tunc non niſi captivus & ſervus adſpexit.) vel rumuſculis aliquid acceptum literis mandaverunt;

Cæſar lib. 6. de bello Gall.

Plinius nat. hiſt. lib. 7. cap. 16. Phil. Cluver. German. antiq. lib. 1. in procem.

runt; aut etiam Tacitus ipſe, cui uni, quòd nôſſe datur nobis patriæ ac majorum noſtrorum vetuſtatem, ingenuè & gratâ mente acceptum ferimus; utinam reviviſcerent, & ipſimet oculatâ fide omnem, quanta quanta eſt, Germaniam jam diſpicerent; tot florentiſſimas provincias, tot munitiſſimas & præclariſſimas urbes, tot vicos amæniſſimos, tot agros omnium frugum fertiliſſimos; tot fodinas auri, argenti, plumbi, ferri, & omnium metallorum ditiſsimas; tot denique in Martio & victore populo, ſcientiarum & virtutum gloriâ longè principe, ampliſsimas Regum, Archiducum, Ducum, Marchionum, Landgraviorum, Comitum, Baronum, Equitum, familias; & quicquid in felicitatis Germanicæ theatro ſpectatorem morari & in ſtuporem conjicere poteſt, accuratè conſiderarent: nullus dubito, Auditores, quin illi redivivi & orci liberti, veritatis lumine & rei novitate attoniti, in hanc ſententiam liberè faſſuri ſint: *Nos Romani in multis olim in hoſtium vitia creduli, in non paucis etiam ingenii noſtri figmento injurii fuimus: ſed in pleriſque hoc omnibus ſenſibus convicti nunc teſtamur, Germaniam hodie eſſe aliam. Nos fuimus Troës; & omnis noſtra gloria*

gloria in cadaveribus tumulata eſt, poſteris majorum fortia facinora otio, torpore, ſqualore, miſeriâ, & vitiorum cœno turpificantibus: Germani autem ſunt heroës, majorum virtute magni, & ſuâ maximi atq; incomparabiles: ſunt fortiſſimi, ſunt juſtiſſimi, ſunt religioſiſſimi, ſunt fortunatiſſimi; ſunt, uno verbo, beati. Quid faceret vitæ ſeculoque redonatus Virgilius, divini ingenii Poëta? Ille dignum venâ & ſpiritu ætherio argumentum nactus, relictoque ſuo Auguſto, ſacratiſſimum & invictiſſimum Imperatorem noſtrum MATTHIAM, repudiatâ Româ Romæ magiſtram Germaniam, devoto & humilimo obſequio amplexus, opus æternum ſupra Odyſſeæ & Æneidos perfectionem moliretur; initio forſitan in hunc ſenſum facto:

Ille ego qui quondam gracili modulatus avenâ
carmen, & effudi laudes magnæ Urbis in Orbem;
gratum opus Auguſtis. at nunc horrentia Martis
arma, viroſq; cano: Romæ qui mœnia primi
æquavère ſolo, ſuperatis Alpibus; amplos
& de fortuna tandem duxère triumfos, &c.

Sed hæc, Auditores, ſic interpretor, ut non tam examinare, quales majores no-

ſtri

ſtri fuerint, quàm inquirere debeamus; quantum nos uſque huc profecerimus, quantum ad illorum virtutes labore & vigilantiâ noſtrâ acceſſerit. Hæc enim benignitatis divinæ lex eſt, ſpargere dona in ætates, & in homines; nec in unam illam, aut hunc unum, omnia ſimul & ſemel conferre.

ἀλλ᾽ οὔπως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισιν: Homerus.
Sed non inſimul & ſemel omnia Dii ſua donant.

Quid igitur profecimus? *Sine DEO olim fuimus.* Imò nunquam ſine DEO fuimus: Genebrard. quanquam & ſine DEO fuimus: quia DEI Germano- non fuimus, quia ſine Chriſto fuimus; ut maſtix hi- & ipſi Romani, atq; gentiles omnes. Ve- ſtoricus, li- rùm DEI ineffabili gratiâ, & immensâ bo- bro 1. Chro- nitate, jam domeſtici DEI ſumus; jam in nolog. familiam & nomen Chriſti cooptati omnia filiorumfamiliâs jura, honores, & privilegia conſequuti ſumus: quæ una prærogativa meretur, ut benigniſſimi & pluſquàm paterni numinis omnipotentiam & clementiam per omnes ſeculorum decurſus devotiſſimè veneremur, atque nunquam depoſitâ inenarrabilis beneficii memoriâ perpetuò grati exclamemus; *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus DEUS exercituum: ple-* Eſaiæ cap. 6.

na eſt omnis terra gloriâ ejus. Et quemadmodum multa flumina ſtatim ab ipſis fontibus tantâ vi fluunt, ut naves onerarias ſubvehant; ut quidem in Gallia Ligerellus Aureliorum; aut aliquot piſtrinenſes molas intorqueant, uti in hoc Ducatu Blavius: ſic lumen Evangelii in Germania divinitùs exortum eam mox totam ſplendore ſuo complevit, radiiſque gratioſiſſimis emortua & ex glaciali paganæ ſuperſtitionis bruma torpentia & rigentia pectora, etiam in remotiſſimis regionibus, admirabili celeritate & virtute excitavit. Inde ſecutum pietatis certamen in omnium ordinum hominibus; nemine ſe ſatis felicem & pium eſſe exiſtimante; niſi in pauperes, in ſcholarum, templorum, monaſteriorum ſubſtructiones, & alios religioſos uſus, inſignem patrimonii partem attereret, aut etiam totum cederet. Et, qui exceſſus charitatis & devotionis fuerat; Imperatores & Principes Germani totas provincias & ditiones nobiliſſimas Eccleſiaſtico ordini donavêre; & fecêre Pontifices Regibus, Epiſcopos ipſis Ducibus potentiâ pares; auctoritate, dignitate, & externo pompæ ſatellitio majores. Nemo profectò in Eccleſiam Romanam bona

Bodin. in theatro naturæ: lib. 2.

elar-

elargitus eſt magnificentiùs ipſis Germanis: & nemo Patriæ ſuæ Eccleſias liberaliùs dotavit, quàm Germani ſuas. Ex Abbatis unius potentia, de Archiepiſcopis, & Epiſcopis, quorum ingens eſt numerus; de Præpoſitis, Abbatibus, Prælatis, & id genus, quorum non eſt numerus (nam in ſola Belgica ſupra ſex ſeptem millia Veſtalium tantùm ſunt, nec ſatis etiam dixi) judicium ferte: *Unus Fuldenſis Abbas ſexaginta millia bellatorum Imperatori præbebat olim in hoſtem.*

Lipſ. in præfat. de Veſtalib.

Ita teſtatur Lipſ. in Cent. miſc. Epiſt. 27. ad C. Vtenhovium: ſed vereor, ne error calculi numerum auxerit.

Verùm ut in amœniſſimo quoque arboreto præter hortulani ſpem nonnunquam ſenticetum, & in tritico lolium internaſci ſolet: ita Satanas juxta Dei domum ædiculam ſibi extruens proximè, plurimum ſuperſtitionis Religioni ſanctiſſimæ immiſcuit: & fuêre inter fortiſſimos prætorianos Chriſti milites factioſi turbones, quibus haram quàm aram, noctem quàm lucem, terram quàm cœlum, appetere gratius; quibus contra legem, contra Moſen & Prophetas, contra vetus & novum Teſtamentum, novos novarum Religionum articulos condere & credere erat Religionis ſumma. Itaque cum Eccleſia Chriſtiana tractu ſeculorum non in

putidum Augiæ, boum fimo, ſed horrendum Antichriſti monſtris oppletum ſtabulum tranſiiſſet; in quo Miſſarum, Purgatorii, Exorciſmorum, Indulgentiarum, Idololatriæ, & alia in Chriſti meritum, in Sacramenta, imò in omnes divinarum Pandectarum & Symbolorum parteis, injurioſa portenta morabantur; periculi jugulum Fidei & Religionis petentis magnitudo Herculem; non fabuloſum illum, qui geminos à Junone immiſſos angues elideret, Antæum ſuffocaret, aprum Erymanthæum cæderet, Stymphalides aves expelleret, Buſirim interficeret, Cerberum caperet, obtruncaret Nemeæum leonem, Hydram opprimeret, & quicquid prætereà Herculeorum laborum fingitur exantlaret; ſed novum aliquem invictum Chriſti militiæ imperatorem requirebat, qui Antichriſto εἰς πρόσωπον ire auſus omnia illa hæretica prodigia ferreâ verbi divini clavâ proſterneret, confringeret, perderet. Sed Germania una digna fuit, quæ tanto miraculo inclareſceret. Nam MARTINUS LUTHERUS Auguſtinianus Monachus, homo aliâs nullâ natalium aut fortunę gratiâ pollens, cum blaſphemias totâ Europâ exundantes & infame In-

Vide Natal. Comitem Mytholog. lib. 7. c. 1. de Hercule.

Philip. Mornæus de Eccleſia, c. ult. & in Hiſtoria Papatus ad finem.

Digitized by Google

me Indulgentiarum mercimonium diutiùs pati non poſſet, ancipiti verbi divini gladio tutus in Babylonicum imperium, quod adverſus omnium temporum injurias perpetuo & ſacro quodam fœdere ſecurum ſibi eſſe videbatur, magnâ vi irruit; & in Papam ipſum impetu facto, quaſi uno momento omnia regni ejus fundamenta quaſſavit. Et quo tempore? Tunc, quando paſſim credebatur; *Papam in his, quæ ab Apoſtolis ſtatuta fuerunt, & contra ſancita in Concilio totius Eccleſiæ, diſpenſare poſſe:* quando paſſim ſcribebatur; *Papam in omnibus & per omnia poſſe dicere & facere, quicquid ſibi placet, etiam auferendo jus ſuum, cui velit;* nemine adverſum hiſcere audente, *cur ita facis?* quando paſſim affirmabatur; *Papam contra jus, ſupra jus, & extra jus omnia poſſe; omnia, & ſuper omnia eſſe:* quando Papa dicto & facto Principes ditionibus & provinciis libera cum poteſtate evertebat, ſubditos fidei nexu reſolvebat: quando Principes atque Imperatores ipſi Papam adorabant, & humili officiorum cultu reverebantur. παράδοξόν γε, οὐ γάρ; ἀληθὲς δέ. Sic cœleſtis ille Germanus Anti-Chriſtum, anteà terribilem omnibus, ſolâ oris buccinâ conterruit; & parvâ ſodalium, in-

Ludov. à Peguera, deciſ. 52. n. 5. & 6. Ph. Decius, Conſ. 588. n. 4. & 5. adde Leonh. Hutterum in Orat. de Iliade malorum regni Pont. Rom.

firmitatis contra potentiam, ſimplicitatis contra fraudes, humilitatis contra faſtum, contra crudelitatem patientiæ arma conjungentium, manu ſtipatus, in reſtitutione Evangelii eos fecit progreſſus; ut exiguo tempore, non pagi, non oppida, non civitates, ſed totæ provinciæ, & tota regna atque imperia, à ſede Romana defecerint; maximi Reges & Principes Diabolicum ſuperſtitionis jugum rejecerint, & ſpoliis beſtiæ onuſti libertatem palam fuerint profeſſi; etiamnum poſt partam victoriam Angelo vocem illam fortiter intendente; *Cecidit, Cecidit Babylon magna: exite de illa populus meus.* De Luthero mecum Beza, Poëta aliâs quàm Theologus melior:

Apocalypſ. cap. 18.
Th. Beza in Epitaphiis.

Roma orbem domuit, Romam ſibi Papa ſubegit:
viribus illa ſuis, fraudibus iſte ſuis.
Quantò iſto major Lutherus, major & illâ;
illum illamq; uno qui domuit calamo?
I nunc, Alcidem memorato Græcia mendax:
Lutheri ad calamum ferrea clava nihil.

Ecquod miraculum hodie in orbe terrarum, nedum in Europa, huic Lutherano par eſt? Ecquis Europæ populus ſupremi & divini beneficii fructum non percepit?

Ecquis

Digitized by Google

Ecquis hominum erit ſolvendo? Ecquis inter Europæos in principatu Germanis deferendò poteſt eſſe tardus?

Et quid profecimus ampliùs, Auditores? *Sine literis fuimus.* At hodie qui ſumus? Literatiſſimi ſumus, eruditiſſimi ſumus, doctiſſimi ſumus: jam

Tacit. de morib. German.

& pueri naſum Rhinocerotis habent.

Mart. lib. 1 Epigram.

Nec longinqua eſt argumentorum venatio. Veritatis enim tanta eſt vis, ut J. Bodino, quem aliâs ut hoſtem & inimicum Germanorum à teſtimonii dictione jure repellamus, vel invito calamum digitis impegerit, & in hæc verba ſcribenda duxerit manum: *Nullum illuſtrius eſt, quàm Germanorum exemplum: qui cum à feritate belluarum non procul abeſſent; cum in paludibus ac ſilvis ferarum more vagarentur; cum inveterato quodam odio ſemper à literis abhorruiſſent; nunc tantum profecerunt, ut humanitate Aſiaticis, militari diſciplinâ Romanis, religione Hebræis, Philoſophiâ Græcis, Geometriâ Aegyptiis, Arithmeticâ Phœnicibus, Aſtrologiâ Chaldæis, opificiorum varietate populis omnibus ſuperiores eſſe videantur.* Quid P. Jovius, & ille erga Germanos aliâs non bene affectus? *Literæ* (ait) *non Latinæ modò, ſed Græcæ & Hebraicæ in Germanorum terras fatali*

Bodin. in Method. Hiſt. & de Rep. lib. 5. cap. 1.

Iovius in Elogiis doctor. viror. ad finem.

commigratione tranſierunt. Neque enim contenti illi ſuâ vetere militiæ laude, quâ Martium decus, Romanis gentium victoribus ereptum, ſtabili diſciplinæ ſeveritate feliciter tuentur; ipſa etiam pacis ornamenta, literas optimaſq; artes, decoquenti Græciæ, ac Italiæ dormitanti (quod pudeat) abſtulerunt. Et quidem Macchiavellus ſuæ ætatis Italos urbanè increpabat, quòd cum ingenioſi admodum ſibi viderentur; attamen Germanos accirent ad metiendos fines agrorum. Ita Joannes Regiomontanus (ob decimæ ſphæræ, incluſas diurnâ rotatione rapientis, inventum, ab Italis Thaleti, Eudoxo, Calippo, ipſiq; Ptolomæo prælatus,) Romam à Pontifice vocatus eſt; ut annum ex vetuſta intercalatione faſtis minimè reſpondentem ad ſtatas ex curſu lunæ Paſchales ceremonias revocaret. Incredibile autem eſt, quàm Scholæ in Germania, præſertim poſt Concilium Conſtantienſe, pullulaverint: cum ibi penè plures nunc numerentur Academiæ, quàm in reliquâ Europa univerſa. Nam ut ſcholas majorum gentium (ut ſic dicam) tantùm attingam; in quas confluunt ex Europa omni bonarum literarum Studioſi; ſunt Viennenſis, Heidelbergenſis, Baſileenſis, Pragenſis, Lipſienſis,

Bodin. in Meth. Hiſt. cap. 5.

Iovius in elogio Regiomontani.

Lipſ. in Lovanio lib. 3. cap. 8.

Roſto-

Roſtochienſis, Erfordiana, Francofordiana, Wittebergenſis, Jenenſis, Ingolſtadienſis, Marpurgenſis, Moguntinenſis, Colonienſis, Trevirenſis, Regiomontana, Gripſwaldenſis, Friburgenſis, Lovanienſis, Helmſtadienſis, Wirzburgenſis, Dillingana, Gieſſenſis, Leidenſis, Franeckerana, Altorfina, Argentinenſis, Rintelenſis; &, quæ minimè poſtrema eſt, Tubingenſis. In hiſce & aliis pluribus ſcientiarum omnium ſecreta recluduntur, & præmia bene meritis conceduntur: & tam honori maximo eſt civi Germano, bene nato, Athenas illas vidiſſe; quàm rubori & opprobrio maximo, illas non vidiſſe. Atque ut amor literarum nihil remitteret, ſed magis dignitatum pabulo aleretur; Imp. Lotharius Saxo, cum ſcholæ ab Imp. Carolo M. Germano excitatæ barbarorum illuvie devaſtatæ eſſent, non ſolùm ſitum & ſqualorem diſpulit; ſed & ſtudia inſtauravit, cathedras & publica ſuggeſta præſertim in Italia reſtituit, jure Juſtinianéo, quod cum tineis ἄσπονδον gerebat bellum, in libertatem, lucem, & exiſtimationem reducto; unaque conſuetudine titulorum Scholaſticorum, Magiſtrorum & Doctorum creandorum ſolennibus ceremoniis

Heigius parte 1. quæſt. 7. n. 49. 50. q. 8. n. 44. & part. 2. q. 11. n. 47. 48. 49. &c.

cohoneſtatâ. Quâ honorum eſcâ illecti bonæ mentis & famæ candidati tantâ diligentiâ & contentione in ſtadio Academico decurrerunt poſtea; ut in ſola Witteberga *intra centum annos, tantùm à Philoſophico Collegio, lauru Magiſterii quater mille quadringenti & triginta quinque Studioſi donati ſint.* Et cognoſcite, mei Auditores, fervorem atq; inexplebile diſcendi deſiderium Germanicæ noſtræ Nobilitatis. In primis literaturæ in Germania noſtra renaſcentis incunabulis, in Fuldenſi cœnobio ſexcenti nobiliſſimorum Equitum filii, Sturino Abbate cum aliis triginta Doctoribus artes & linguas ibidem tradente, uno eodemque anno ingenii exercitiis incubuerunt. Quid Nobiles tantùm memoro? Etiam Barones & Comites, etiam Principes, dulciſſimo literarum Nectare in ipſarum amorem rapti, *Magiſtri* aut *Doctoris* titulos non minori ſtudio & aſſiduitate aucupabantur; quàm ſi cum Jaſone aureum vellus ad Colchos capturi eſſent. *Joannes Dux Megalopolitanus* totos XX. annos Lutetiæ ſtudiorum gratiâ commoratus, non antè, niſi publicè S. Theologiæ Doctor renunciaretur, ad ditionum ſuarum gubernacula reverti voluit. *Hermannus*

Wolf. Franzius in Orat.

H. Kirchnerus in Orat. de magnatibus Doctoribus, &c.

nus Haſſiæ Princeps, in Academia Pragenſi, ſummâ Cæſaris Caroli IV. & Bohemiæ regni Procerum congratulatione, Magiſter artium factus eſt. *Richwinus Lotharingiæ Dux & Epiſcopus* Argentinenſis Magiſterii gradum aſſumpſit, & inter ornamenta duxit. *Albertus Comes Hohenbergenſis*, Decretorum Doctor; *& Eberhardus Baro Starenbergius*, Theologiæ Doctor; ingenio infulas meruerunt: ille Friſingenſem, Epiſcopalem; hic Saliſburgenſem, Archiepiſcopalem. Sed Geldriæ Ducum exemplum admirabile eſt. *Arnoldus & Wilhelmus*, fratres erant: quorum ille literatus, iſte illiteratus: ille in gratia Regum & Pauli Pontificis, iſte ob ruditatem neglectus. Quam ignominiam ne hæreditariam cum patrimonio in liberos tranſmitteret wilhelmus, filios ſuos in Academiam Lutetianam miſſos, inde redire noluit priùs, quàm publicis Academiæ teſtimoniis probati Magiſtri artium liberalium evaſiſſent. Aliquot centurias Principum, Epiſcoporum, & Archiepiſcoporum, qui *Doctoris*, *Magiſtri*, aut *Licentiati* titulos acceperunt, jam producerem; niſi ad alia properaret oratio. Baccalaureum tamen unum atq; alterum è Magnatib. videte. *Albertus IV. Dux Bavariæ*, *Ingol-*

M. Cruſius Annal. Suev. part. 3. l. 4. c. 14. H. Megiſerus Annal. Carinth. lib. 9. c. 58.

Digitized by Google

Ar. à Raiger in quæſt. an Doctoratus Nobilitatem dedecoret.

Ingolſtadiana Academiæ autor, artium ſtudia eo dignatus eſt honore, ut non tantùm ipſe adoleſcens primi gradus laurum Lutetiæ ſumpſerit, verùm etiam inſignia, quæ Baccalaureos ab aliis Ordinibus diſtinguunt, publicè per plateas geſtaverit. *Sigiſmundus Baro Herberſtenius*, cujus hiſtoriam Moſchoviticam lectu digniſſimam judicant eruditi, inter omnes dignitates & honores tum variis legationibus, tum aliis expeditionibus, muneribus & laboribus partos, primas detulit titulo Baccalaurei; quia illum non generis & Principum blandimentis, ſed ſolis ingenii viribus in Academia Viennenſi ſibi propriè comparâſſet. At quis, Auditores, in tanto literariæ gloriæ ſplendore Germaniam jam dicere illiteratam auſit, niſi impudenter effrons? Quis verò tantæ felicitatis originem ac fontem ſcrutari cunctetur, niſi improbè lividus? Et quis Imperatorum exemplum aliis legem, & ex Aula in omnes Imperii provincias Muſarum amorem ſparſum fuiſſe diffiteatur, niſi ſtolidè fatuus? Quid enim *Carolus Magnus* noſter? Noſter enim; &, fruſtra pugnantibus Gallis, Germanus, & ex Germanis eſt: de quo Siger-

ber-

Digitized by Google

bertus natione Gallus ita: *Carolus non ſolùm patriâ linguâ, ſed etiam peregrinis linguis eruditus, barbara & antiquiſſima carmina, quibus veterum Regum bella & actus canebantur, ſcripſit & memoriæ mandavit. inchoavit etiam Grammaticam patrio ſermone: menſibus anni juxta propriam, id eſt, Theutonicam linguam, vocabula impoſuit: ventos etiam duodecim propriis nominibus appellavit, cum anteà quatuor tantùm cardinales venti nominarentur.* Ille Carolus, literarum amamtiſſimus, Lutetiæ examinibus Studioſorum ſæpè intererat; eos ipſemet tentabat; memores officii & frugi bonæ à reliquis ſegregabat; plebeios diligentiâ laudabiles honorum ſpe confirmabat; Nobilibus ignavis, niſi reſipiſcerent, ordinis imminutionem comminabatur. Quid *Otto Secundus?* Ille quoque feliciſſimo Martis & Artis conjugio maximus, hoc ex re literaria tulit beneficium; ut Romanorum & Beneventanorum fugacium culpâ in Italia à Græcis victus, & in fuga à nautis interceptus, quia ſe militem gregarium ſimulabat, & eâdem felicitate linguam Græcam, quâ ſuam loquebatur, lytro perſoluto incolumis nec agnitus evaſerit; poſteritati cogitandum relinquens, quantæ ſit utilitatis, Principem eſſe do-

Sigebert. in Chron. ad A.C.794. Io. de Serres in Carolo. Fel. Faber in Hiſtor. Suevor. lib.1. cap. 7. H. Arniſ. de Transl. Imp. n.33. C. Lehman. Chron. Spir. lib. 2. c. 45. P. Heig. part.1. quæſt. 5. n. 26. St. Forcatul. in Polon. Felic. W. Gruning. in quæſt. an Doctoratus Nobilem dedeceat?

Naucler. volum. 2. generat. 33. Cruſ. Annal. Suev. p.2. lib.5. c.2.

ſe doctum & linguarum gnarum. Quid *Fridericus Secundus?* Ille bonis literis excultus, & literatorum familiaritate ſemper uſus; Germanicè inſuper, Latinè, Græcè, Italicè, Gallicè & Saracenicè doctus; præcipuam paravit inde famam, quòd Ariſtotelis opera ex Græco & Arabico in Latinum transferri ſermonem, & eadem Bononienſi Academiæ dono miſſa publicè legi curaverit. Quid *Carolus Quartus?* Ille verè Aquilas Imperii in Muſarum hortis jucundiſſimè paſcebat, purpuram & diadema cathedræ inter ſubſellia ſcholaſtica ſæpe ſubmittebat, prolixas Profeſſorum atque Magiſtrorum diſputationes Auguſtalibus epulis & dapibus delicatiores, & ſuaviores, & utiliores æſtimabat; necquicquam murmurantibus Aulicis. Quid *Carolus Quintus?* Ille individuus Thucydidis (autor iſte mirificè probus res quidem nec multas nec magnas nimis ſcripſit, ſed palmam fortaſſe præripit omnibus, qui multas & magnas.) etiam in caſtris amicus, amicus quoque P. Appiani, Humelii & aliorum Mathematicorum amicus, Doctor ſanè non erat, magnitudine ſtatim Imperii tener adhuc à ſtudiis abductus; attamen reverentiam literarum, ubi ubi poterat, con-

Petr. de Vineis lib. 3. Epiſt. 67. Leander in Italiæ deſcript.

Camerarius meditation. Hiſt. centur. 3. cap. 67.

Lipſ. in not. ad lib. 1. Pol. cap. 9.

Treutler. in Orat. funeb. Wilhelmi Haſ. Landgr.

conſtantiſſimè propagavit, & Doctores atque doctos ſinceriſſimè dilexit: qui aliquando, ô humilitatem in faſtigio! Lovanii Rectori Academico loco ceſſit & latus texit: qui aliquando Vliſſingę ventos navigationi idoneos expectans, in multam noctem cum Georgio Sigiſmundo Seldio locutus, intercà familiâ omni ſive dormiente, ſive alibi divagante, & nemine ad nolæ ſignum apparente, ipſe Carolus Doctori Seldio quantumvis recuſanti lychnum pręrulit, eumq; per gradus deduxit; *Hoc tibi monimentum*, inquiens, *Cæſaris illius Caroli habeto, Seldi, tot exercitib. & excubiis quondam ſtipati; quem nunc ſolum à familia etiam deſertum vides; & cui tot annos ſerviiſti, is tibi nunc etiam ſerviit, & tibi lumen prætulit.* Quid *Maximilianus II.* Europæ linguarum; quid *Rudolphus II.* Matheſeos, peritiſſimi? Nunquam noſtra Germania fuit doctior: nunquam eruditorum in omnibus ordinibus meſſis fuit copioſior. Et ut iterum ex ſummatibus viris & Germaniæ proceribus paucos nominem: non ita pridem *Georgium Anhaltinum Principem* Germania mirata eſt, & optimi Principis, & ſanctiſſimi Paſtoris munere fungentem; in cubiculo templum, academiam, & curiam habentem: & hodie ex eadem

Lipſius in Lovanio lib. 3. c. 4.

D. Chytræus in Orat. funeb. Caroli V.

El. Reuſner. in ſtirpe Aſcania.

eadem ſtirpe magnanimum heroa, illum Martis & Muſarum amaſium, illum prudentiſſimum juxta & fortiſſimum *Principem Chriſtianum* admiramur. *Henricus Iulius Brunſuicenſium Dux* potentiſſimus, avunculus meus, ingenium & doctrinam in numerato habet: quicquid aliis præſtat longa cogitatio, illi dat prima animi intentio. *Mauritio* autem *Haſſiæ Landgravio*, quem exteri inter Principes omnes, qui hoc tempore vivunt, ingenii opibus & excellentiâ doctrinarum habent parem? Pater *Wilhelmus*, aquila Aſtronomorum fuit, & velut alter Atlas, qui cœlum humeris quaſi ſuis ſuſtinuit: ſed filius *Mauritius* literarum helluo & gurges eſt, πανσοφίαν & ſcientiarum orbem animo complexus: Muſicus eſt: Poëta eſt: Orator eſt: Philoſophus eſt: Juriſconſultus eſt: Theologus eſt: & quis non? Princeps immoderati adverſum ſe imperii, & in omnia paratus. Nunquam verbi inopiâ ſubſiſtit; ſed velociſſimo curſu ac facilimo ad omnes res beata confluit oratio; & quo dicit, eodem ſcribit impetu: non illi de verbis in conſilium venire neceſſe eſt. Utrinque, & voce & ſtylo rerum potitur. Sed quis ſit modus in illa ingeniorum mul-

H. Treutler. in Orat. funeb. Wilhelmi Haſſ. Landgr.

Digitized by Google

multitudine? Si enim jam ex cæteris doctorum Germanorum Ariſtarchis, veteribus ac novis; quos gratius ſit audiviſſe, quàm olim apud Romanos vidiſſe Conſulem triumphantem; & quidem ex Theologorum ordine (in Facultatum ordines ex communi ſcholarum conſuetudine, Auditores, Germanos Doctores noſtros, pro ſingulorum tamen profeſſione præcipua, etiam hîc diſpono ſciens prudens: cum aliâs pleroſque eorum, quippe plerarumque Facultatum arcana rarâ felicitate perſcrutatos, pluribus honorificis plurium quoque ordinum literariorum titulis judicem longè digniſſimos) ſi, inquam, ex Theologis, præter illum ſuprà laudatum, & nunquam ſatis laudandum, Martinum Lutherum, laudem *Io. Taulerum, Io. Geilerum, Cun. Sumerhart*, (ſalvâ namque pietate, doctrinam & virtutem in quibuſcunque vel hæreticis vel ſectariis, etiam in gentilibus, ſuſpicere & laudare poſſumus) *Hadrianum VI. Papam, Io. Brentium, Io. Coclæum, Io. Staupicium, Ph. Melanchthonem, Erh. & Theod. Schnepfios, Huld. Zwinglium, Oſiandros, And. Bodenſtein Caroloſtadium, Io. Oecolampadium, Georg. Caſſandrum, Mart. Bucerum, Grynæos, Paul. Fagium, Mart. Frech-*

D *tum,*

tum, Io. Wigandum, Henr. Bullingerum, Ioan. Matheſium, Bidembachios, Mart. Chemnitium, Balth. Menzerum, Io. Winckelmannum, Iac. Gretſerum, Mart. Becanum, Ad. Tannerum, Zach. Urſinum, Iac. Andreæ, Aeg. Hunnium, Io. Arndt, Steph. Gerlachium, Rungios, Dav. Paræum, Wolf. Muſculum, L. Hutterum, Leonh. Leſſium, Ad. Contzen, Sal. Geſnerum, Nic. Selneccerum, Dav. Chytræum, Luc. Bacmeiſterum, Georg. Mylium, Cunr. Dietericum, Iac. Reihingum, Georg. Stengelium, Hierem. Drexelium, Iac. Bidermannum, Fr. Balduinum, Io. Georg. Sigwardum, Io. Schröderum, Mich. Schæferum, Balth. Meiſnerum, Io. Gerardum, Io. Tarnovium, Caſp. Finckium, Io. Pappum, Chr. Pelargum, Lyſeros, Abr. Scultetum, Heilbrunneros, Barth. Pitiſcum, Ioſ. Simlerum, Melchiorem Nicolai, Matth. Flacium Illyricum, Theod. Thummium, & noſtrum optimum καὶ μάλιστα θεοδίδακτον *Matthiam Hafenrefferum*: ſi ex Politicis ac JCtis *Gregorium Heimburgium, Henningum Goëden, Fr. Baronem Schenckium, Richardum Streinium Baronem, Georg. Ac. Enenckelium Baronem, Camerarios, Ulr. Zaſium, Viglium Zuichemum, Everardos, Phil. Marnixium, Greg. Haloandrum, Gabr. Mudæum, Hieron. Schurſium, Io. Oldendorpium, Piſtores, Marc. Welſerum, Io. Leunclavium* (cui legationis à Rodolfo Cæſare ad Oſmani-

manicam Portam miſſæ occaſione veram Turcicorum annalium, atque adeô recentis Orientalis hiſtoriæ, quam luculentis ſcriptis illuſtravit, cognitionem debemus.) *Iuſt. Lipſium, Marq. Freherum, Eb. à Weihe, Sim. Schardium, Weſenbecios, Iod. Damhauderium, Piſtores, Io. Fichardum, Io. Sichardum, Io. Schneidewin, Nic. Ciſnerum, Mich. Teuberum, Ioach. Mynſingerum, And. Gailium, B. Wurmſerum, Frid. Pruckmannum, Ern. Cothmannum, Hub. Giſanium, M. Clingium, M. Colerum, Her. Vultejum, Io. Goedæum, Henric. Bocerum, Pet. Peckium, Io. Wameſium, Io. Bortholten, Henr. Roſenthalium, L. Schraderum, M. Lycklema, M. Wackerium, Seb. Fabrum, Io. G. Herwartum, Chr. Gewoldum, Chr. Beſoldum, M. Goldaſtum, Fr. Hortlederum, R. Sixtinum, Pet. Denaiſium, Hug. Grotium, Georg. Obrechtum, A. Raigerum, Cunr. Ritershuſium, Io. Halbritterum, Io. Harpprechtum, Pet. Heigium, And. Dinnerum, Dom. Arumæum, P. Friderum, Forſteros, Reuſneros, Bachovios, Io. G. Godelmannum, R. Rulandum, I. Alemannum, A. Knichen, P. M. Wehnerum, H. Arniſæum, H. Kirchnerum, Chriſt. Lehmannum:* ſi ex Medicis *A. Veſalium, L. Fuchſium, G. Copum, Th. Eraſtum, I. Cratonem, Hadr. Iunium, I. Guinterium, I. Langium, Val. Cordum, Hier. Tragum, Car. Cluſium, Mel. Guilandinum, Remb.*

Thuan. Hiſt. lib. 80.

by Google

Dodonæum, Io. Vierum, Theod. Zwingerum, Iac. Scheckium, And. Planerum, Io. Heurnium, Caſpar. Peucerum, I. Piſtorium, Io. Bauhinum, Greg. Horſtium, Dan. Sennertum, Ph. Theophraſtum: ſi ex Philologis & Philoſophis *Albertum*, illum *Magnum*, (qui profundâ rerum omnium divinarum & humanarum contemplatione, & curiosâ latentium reconditarumque in natura poteſtatum indagine hoc conſecutus eſt, ut veræ magiæ miniſterio, inferiora ſuperiorum dotibus copulando, artemq; ad naturæ commercium flectendo, ſtupenda ſæpe miracula ediderit: à profanis cæteroquin Diabolicæ magiæ impoſturis alieniſſimus) *Rud. Agricolam, Ioan. Trithemium, Io. Reuchlinum ἀλεξιϐάρϐαρον, Io. Nauclerum, Bil. Pirckheimerum, Eraſmum Roterodamum,* (cujus eloquentia *Chriſtophoro Longolio* pluris fuit, quàm totius Galliæ opes.) *Be. Rhenanum, Ulr. Huttenum, Cun. Celten*, (qui primus in Germania Frider. IV. Imp. Auguſti manib. *Poëta* coronatus eſt.) *Alb. Cranzium, Io. Aventinum, Io. Cuſpinianum, Wo. Lazium, Io. Sleidanum, Laur. Surium, Hub. Golzium, Ian. Gruterum, Vb. Emmium, Hier. Wolfium, Herm. Buſchium, Nic. Clenardum, Rein. Reineccium, Iac. Typotium, Fr. Silburgium, Io Caſelium, Io Carionem,*

Paul. Scalichius de Magia naturali. Io. Trithem. in Chronico Hirſaug. ad ann 1280.

Chr. Longolius lib. 5. Epiſt. ad Iac. Lucam.

Digitized by Google

nem, *Caſp. Bruſchium*, *Caſp. Scioppium*, *Hier. Megiſerum*, *Sal. Neugebauerum*, *Mich. Piccartum*, *M. Berneggerum*, *Io. Kirchmannum*, *G. Agricolam*, (illum in rei metallicæ cognitione omnibus antiquis præſtantiorem) *G. Xylandrum*, *Gu. Canterum*, *Conr. Geſnerum*, *Ioan. Sturmium*, *Mel. Iunium*, *Mart. Cruſium*, *Nicod. Friſchlinum*, *Goclenios*, *Corn. Martini*, *Iac. Martini*, *G. Weiganmeierum*, *Io. Buxtorfium*, *Wilh. Schickardum*, *Ioh. Meurſium*, *P. Bertium*, *B. Keckermannum*, *Siberos*, *Hel. Eobanum*, *G. Sabinum*, *Pet. Lotichium*, *C. Vtenhovium*, *P. Meliſſum*, *D. Baudium*, *D. Heinſium*, *Io. Douſam*, *Iac. Micyllum*, *Io. Stigelium*, *Henric. Glareanum*, *Fr. Taubmannum*, *G. Calaminum*: & ſi ſpeciatim ex Mathematicis (quâ quidem diſciplinâ Germani tantopere excellunt, ut exteris rectè judicaturis ad Ovidium eundum ſit, ut transformentur, & novos animos induant magnitudinis illius capaces.) ſi, inquam, dilaudem *Ioh. Müllerum*, à cognomine in Franconia oppido *Regiomontanum* dictum, ſecundum Ptolemæum omnium, qui nobiliſſimas has artes tractârunt, doctiſſimum, (quem jam ante centum annos Georgii Trapezuntii, ut creditur, filii, qui Germanum ab Innocentio VIII. ad corrigendum Kalendarii errorem Romam Thuan. Hiſt. lib. 76. & 90.

 evoca-

evocatum, Græcis longè doctrinâ ſuperiorem ferre non poterant, veneno extinxerunt) ſi collaudem ipſius Regiomontani doctorem *Georgium Purbachium*, qui primus aſtrorum ſcientiam poſt priſca ſecula in Germania, atq; adeô Chriſtiano orbe renovavit; ſi *Io. Stöfflerum, Nic. Copernicum, Tych. Brahéum, M. Mæſtlinum, I. Kepplerum, Ch. Clavium*, (quem tanti faciebat Joſ. Scaliger, ut maluerit ab illo corrigi, quàm ab alio laudari.) *I. Stadium, Reinholdum, Io. Schonerum, Appianum utrumque, Gemmam Friſium, Vadianum, Dryandrum, G. Io. Rhæticum, S. Stevinum, G. Mercatorem, Ab. Ortelium, C. Peutingerum, C. Daſypodium, Seb. Münſterum, P. Merulam, Ph. Cluverium*: & ex Muſicis (ne ignoremus, Germanos Muſices eſſe reſtauratores) *Orlandum Laſſum, Haſleros, Lechnerum, Daſerum, Prætorium*: at DEUM immortalem! quantum eruditorum Germanorum exercitum nullibi deſinentem adhuc proſpicio? & quantillum dixi? Profectò, Auditores, paulò plus, quàm nihil. Adeò latè diſſeminata & ſparſa eſt divina & beatiſſima ingeniorum Germaniæ ubertas. Quin & ibi hodie literæ nidificant, ubi aliâs minimè ſolitæ. Jam enim & mercatorum officinæ bibliothecas ambiunt; & mercatores cum Muſis manſuetioribus in-

Lud. Guicciardinus in Belgii deſcr.

ineunt ſocietatem. Atque ut illi aurum gemmaſque lanariis ſaccis aut vinariis vaſis nonnunquam includunt, & tranſvehunt itinerum periculis declinandis: ita quoque ex iiſdem bene multi ſunt artium bonarum myſtæ vocabulo mercatorum; hoc ipſo invidiæ immunes & laudandi, quòd rem ipſam habent coluntque, laudis & titulorum ſecuri. Ergo nos Germani in literaria Repub. nulli ſecundi, & cum pace aliorum populorum dixerim, omnium primi ſumus.

Gaug. Rivi. in præfat. ad Principem literarium I. LipsI.

Venimus ad ſummum fortunæ, pingimus atq; pſallimus, & luctamur Achivis doctiùs unctis.

Horat. lib. 2. Epiſt. 1.

Eant verò calumniarum artifices, mendaciorum inſtitores; perfricent os, & ſi quę pudoris ſuperſunt reliquiæ in Utopiam eas relegent; & denuo maledicè eructent & deſpuant illud: *I Tedeſchi hanno l' ingegno nelle mani: Germanorum ingenium in manu poſitum eſt.* Siccine, nugivendi, cum veritate cerebrum omne abjeciſtis, ut Theologiam, Politicam, Juriſprudentiam, Medendi peritiam, Hiſtoricam, Mathematicam, & univerſam pulcerrimæ Philoſophiæ contemplationem; quibus omnibus Germanos præcellere non neſcitis, & maximè in Mathematum diſciplinis præ illis

H. Steph. in nund. Francof.

Bodin. in Meth. Hiſt. c. 5. & de Repub. lib. 5. c. 1.

Digitized by Google

pueros & infantes & nullos vos eſſe probè ſcitis; in extremis digitis collocare non ſitis veriti? Dediſcite depudere miſeri; & diſcite, Germanorum hodie, non hominum, ſed ſemideorum, Religionis, Virtutum, & Scientiarum ſancta nomina eſſe.

At verò, illuſtriſſimi Principes, Auditores cæteri humaniſſimi, quia adeò ingenioſas habemus manus, vel adverſariorum confeſſione; agitedum, in hoc Germaniæ miraculum oculos mecum curſim vibrate. Italos ſine controverſia vincimus: qui non ſolùm ipſi *gentes nobis omnes in architectura cedere aſſeverant*; ſed & ex patria noſtra avorum adhuc memoriâ *architectos, pictores, ſtatuarios, ſculptores & perargutæ manus artifices, ac item aquileges, ſeptempedarioſq; menſores petierunt*. Et Galli manus dant; qui teſtantur, omne genus ſupellectilis & inſtrumentorum à Germanis *tàm artificioſè, tàm affabrè fieri, ut ea cæteri populi mirentur, imitari non poſſint*. Omnes celebriorum urbium tabernæ atq; officinæ hujus rei documenta dant cottidie; quæ vota hominum prævertunt, & novitate atque indole ſuâ ſi non numos, ſaltem extorquent à prætereuntibus applauſum & admirationis murmur. Norimbergenſium certè induſtria

Æn. Silv. Epiſt. 170. P. Jov. in Elog. doctor. viror. ad fin.

Bodin. in Meth. hiſt. cap. 5.

ſtria

ſtria non eſt horna: jamdudum exteris creditum fuit, illorum opera non de grege opificum, ſed planè egregia eſſe. Sicuti Auguſtanorum quoque aurifabri, bractearii, cælatores, annularii, textores, quorum omnium in nulla Europæ urbe eſt compar numerus, in Orientem & Occidentem uſque ſolidam nec intermorituram ſuarum artium laudem protulerunt. Sed quod de Norimbergenſibus, quod de Auguſtanis; de omnibus urbibus Germaniæ pro cujuslibet conditione intelligi velim. Ubilibet fervent opificia: niſi quòd alia oppida in uno, alia in alio magis occupantur. Videre enim eſt Friburgi Briſgojæ expoliri chryſtalla, & inde pocula, capulos, & alia miræ ſubtilitatis opera elaborari: videre eſt Eſſendii ſclopetorum; Ulmæ autem pannorum, quos Barchet & Golſch vocant, incredibilem copiam quotannis parari. Ita aliam civitatem orichalcarii, aliam chartarii, aliam ſtannarii, aut quadrigarii, aut ahenarii, aut tormentorum fuſores, aut plumbarii, aut ſerarii, aut cultrarii, aut falcifices; aliam fullones, tinctores, textores; aliam coriarii, reſtiones, ephippiarii; aliam plauſtrarii, ſcriniarii, fabri lignarii, cæmentarii, ſtatuarii, vitriarii,

Vlr. Hutten. in Epiſt. ad Pirckheimerum.

Digitized by Google

rii, figuli; aliam alii nobilitant. Et qui geſtit compendio manuarias acuminis Germanici artes intueri, is Saxonicum Dreſdæ, Würtembergicum Stutgardiæ, Bavaricum Monachii, ceimiliarchium videndi veniam impetret; comprehendet uno intuitu, cui planè perſpiciendo non ſatis erit annus; & oculos admirabili rerum mirandarum ac nullibi viſarum delectu laſſabit, non ſatiabit. Et quod de Superiori Germania noſtra memoramus; in eo Inferior, ſive Belgium, haudquaquam eſt inferior: *quam opificibus ſupra cunctas orbis provincias abundare*, Thuanus ſcribit. Annales habent, Anno M. CCC. XXX. Lovanii tantùm, tantam textorum multitudinem fuiſſe; ut ad tria, imò quatuor millia textrinorum in urbe eſſent: quolibet textrino non minùs triginta aut quadraginta homines exigente, qui lanam præpararent, qui carminarent, qui nerent, fullonicam aliaſque tales operas exercerent. Sicque ex ſolo illo genere ad centum ſexaginta millia in una urbe degere aliquando oportuit. Et quæ gloria panno Britannico Londinenſi hodie tribuitur; eam poſſidet beneficio Lovanienſium & aliorum Belgarum lanificum; qui pannificii colonias in Britan-

Hiſt. lib. 46.

Lipſ. in Lovanio lib. 2. cap. 2. 5. 11.

tanniam intulerunt, Angloſq; artificium, antea agriculturæ & pecuariæ ſolùm deditos, docuerunt: nuper etiam, cum in Belgio nil niſi excidium gentis ſpiraret truculentus Albanus, profugis & extorribus Belgis aliquot inſulæ urbes infrequentes antea & penè deſolatas, Norvicum præcipuè, Colceſtriam, Maidſtonam, Sandvicum, Hamptonum, & alias inſtaurantibus; qui tunc quoque artem conficiendi levidenſas, quas *Bayes & Sayes* vocant, & id genus linea & lanea variâ texturâ primi Anglis monſtrabant. Textoria autem Belgarum novis inventionibus ſemper ſe ipſâ ſurgit ornatior & pretioſior: dubiis tamen rerum æſtimatoribus, pluſne in lanificio, an verò in linificio illi præſtent. Nam in hocce Batavorum ſolertia eſt ſingularis: qui linearum telarum toto orbe celeberrimarum ſubtilitate Arachnæos labores & Palladias manus provocant; earum candore nivem, tenuitate ſindonem, & byſſum pretio peræquante. Nec minùs tamen telarum opificium Cameraci illuſtre, & fere ſupra fidem eſt opulentum. Nam ratione diligenter initâ, compertum eſt à rerum harum peritis; quotannis LX cIↃ. telas in ea civitate confici, quæ æquato

G. Cambden. Annal. Ang. ad An. 1568. Thuan. Hiſt. lib. 46.

Thuan Hiſt. lib. 89.

æquato pretio, ſingulis X L. florenis æſtimatis, ad viceſies quater centena millia florenorum excurrunt. Textiles item picturas Flandrorum, maximè Aloſtenſium & Oudenardorum, Regum & Principum pompa jamdudum auri ponderibus antepoſuit: cum fere nullum palatium ſit, quod ex illa Belgica acupictoria officina non inſtruatur. Scio veteres varia in veſte mirabiliter luſiſſe. Cui enim ignotæ ſunt Iſtrianæ pexæ? cui Phryxianæ togæ? cui Attalicæ auro intextæ? cui Babylonicæ Martiali laudatæ eleganti verſu?

lib. 8. epigram. 28.

Non ego prætulerim Babylonica picta, ſuperbè
texta, Semiramiâ quæ variantur acu.

Sed vetus illa pulchritudo cum Belgica comparata in agris & ſilvis nata videatur. Superat res ipſa fidem: adeô in immenſum crevit Acupictoriæ ſpendor. Nullus hîc color abeſt: cogita, quem voles. Ac ſi exemplum poſcis; nulli pavones tam variâ venuſtatis veſtiuntur plumâ, quàm Belgicæ noſtrę tapetia: ita multicoloria, diſcoloria, verſicoloria videas; totieſque propè mutanda, quoties movenda; ac in omni flexu reflexuq; alium atq; alium colorem oſtentantia: ut ambigas, ludatne aliquis error in

C. Scriban. in Ant. c. 15.

in re ſeria firmâque. Sic in reliqua arte Pictoria omni, nemo facilè alium populum Belgis compoſuerit: è quibus primam laudem obtinent Quintini, Florii, Bruegelii, Clevii, Brilii, Cockii, Congneti, Mabuſæi, Moſtardi, Mori, Schoorelii, Ærtſii, Hemskerkii, Pourbuſii, Barenſii, Winghii, Hofnaglii, Cocxii; & cum multis aliis *Ioannes Eickius*, qui, quomodo coloribus oleum ſit miſcendum, primus invenit. Ad ſummam tamen pictorię gloriam, quantum ego hîc judicare poſſum, conſcendit *Albertus Dürer*, Norimbergenſis; qui Italorum invidiam ingenio compeſcens ipſos adegit & ad veritatis confeſſionem, & ad falſi commentum: cum Dürero quidem herbam porrigerent; ſed ut opera ſua facerent vendibiliora, fraudulentâ Dureriani nominis inſcriptione ea proponerent. Veniant jam, qui unquam manuum dexteritate immortalitatem ſibi pepererunt; veniant pictores, Apelles, Xeuxis, Protogenes, Parrhaſius, Ariſtides Thebanus; veniant architecti, Cteſiphon Gnoſius, qui templum Epheſinæ Dianæ conſtruxit; Dinocrates, qui Alexandriam Ægypti; Philo, qui Pyreum Athenienſium; veniant ſculptores, Leochares, Alcamenes, Bryaxis, Pythis,

Sco-

C. Scriban. in Ant. c. 12.

G. Mercator in ſuo Atl.

Hutten. ad B. Pirckh. M. Adami in vita Dureri.

Scopas; veniant ſtatuarii, Polycletus, Praxiteles, Cteſias, Lyſippus; veniant artifices opifices alii quicunq; ; invenient in utraq; Germania magiſtros, ſub quorum diſciplina artium tyrocinia iteraſſe reputabunt omnis ſuæ felicitatis caput: ſed rapientur omninò extra ſeſe, ubi Solem & Lunam miraculorum, illa duo illuſtriſſima inventionum Germanicarum ſydera, illa duo maxima manuum humanarum, imò ingenii prodigia. Quid hoc eſt? An novus aliquis Albertus, aut Magnus ille redivivus, ſtatuam ad vivi hominis imaginem conſtruxit; quæ libramentis quibuſdam rotiſq; intra latentibus, & linguam quâdam machinarum diſciplinâ peritiſſimè moventibus, verba quędam articulatè pronunciet? Qualem ſtatuam cum aliquando Thomas Aquinas (ab Alberto miſſus in cubiculum, ubi illa latebat) inopinatò clarâ voce loquentem audiret, vehementer perterrefactus, fuſte eam confregit: quâ re ſtatim intellectâ, *Pol*, inquit Albertus, *triginta annorum opus uno momento contriviſti.* Aut, an novus aliquis Regiomontanus aquilam fecit ligneam, quæ ante Imperatorem Norimbergam ingreſſurum in aëra ſubvolet, atq; præcedat uſq; ad portam? Tenuia hæc ſunt, Auditores, & veluti nebuloſæ ſtellulæ in ſereniſſimo unde-

Iſ. Wake in Rege Platonico.

P. Ram. pręf. ad l. 2. obſ. Math. G. de Sall. S. du Bartas au 6. jour. de la creat. du monde. & H. Salmut in comm. ad G. Pancirol. nov. rep. c. 10.

undecunque emicantium & fulgentium aſtrorum cælo. Sed illa longè maxima ſunt: BOMBARDÆ & TYPOGRAPHIA: illæ Martis, & hæc Artis, propria: digna unis Germanis inventoribus; ut qui armorum & literarum gloriam obtinerent, iidem quoque armorum & literarum gloriam plus aliis gentibus adaugerent. Bombardarum equidem & muralium tormentorum vis per eſt terribilis; non ſolùm, quòd flammas & flammeos globos evomunt, ingenti fragore detonant, fulgurant, fulminant; ſed & quòd pro ſiſonis modulo hoſtem intra centum, trecentos, mille paſſus, & ampliùs conſiſtentem, eminus feriunt, & telum fronti ejus, pectori, aut quocunque tandem dirigitur, certè & cum interitu impingunt; quòd arces fortiſſimas, muros craſſiſſimos diverberant & dejiciunt. Et quàm nihili ſint hodie Balearidum fundæ, catapultę, baliſtę, ſcorpiones, arietes, & reliquæ antiqui moris machinæ? Unâ bombardâ colubrinâ aut quaſſatoriâ majus infertur damnum, quàm mille mataribus, mille tragulis. Etiam fulmen & tonitru ipſum ſono ſuperat ictus bombardarius: quod obſervatione longâ comprobatum Oſtendana nuper obſidio totum triennium, & fere

Bodin. in Meth. hiſt. cap. 7.

fere in dies ſingulos fecit indubium; cum Lovanii mugitus machinarum fulminalium horis matutinis facilè exaudiretur. *Pace tuâ dicam, Iuppiter*, inquit Scaliger pater; *fulmina noſtra ſunt terribiliora tuis: age, coge nubes, ut tonare queas: nos etiam te tranquillo iratum regnum tuum faciemus.* Atque hujus miraculi inventor fuit *Berchtoldus Schwarzius*, Franciſcanus, Philoſophus. Sed alterum, *Typographiam*, Monguntiaci invenit *Iohan. Guttenbergius*, vir Equeſtri dignitate: aut, ſi Winphelingum audimus, Guttenbergius Typographiam invenit Argentinæ, in patria, & inde diſcedens illam Moguntiæ feliciter conſummavit: *quod unum cum omnibus omnium veterum inventis certare facilè poteſt.* Nimium certè natura rerum ſibi permiſit, cum illum Germanum Guttenbergium gigneret; & omnem munificentiam ſuperavit, cum rationem excudendorum librorum nobis aperiret: ut Philippus Beroaldus Italus; ille, qui eruditiſſimis commentariis Apuleji *Aſinum aureum* inſtruxit & exornavit; tantis Germaniæ meritis ad gratitudinis confeſſionem impulſus exclamaverit:

Lipſ. in Epiſt.

in Orat. de Turc. Vien. obſid.

AventAn.l.7 Verg. de rer. inv. lib.2.c.7.

Serar. Mog. rer. l.1 c. 38.

in epit. rer. Germ. c. 65.

Bodin. in Meth. hiſt. cap. 7.

Naucler. volum.2. generat.49.

O Germania muneris repertrix,
quo nil utilius dedit vetuſtas,

libros

libros ſcribere qua doces premendo!
Quanti olim labores erant devorandi in authoribus exſcribendis, & à vetuſtatis injuriâ conſervandis? Quantum operæ adhibuit Imp. Tacitus, ut gentilis ſui Taciti hiſtorias ab interitu vindicaret? Et licet illas in omnibus Bibliothecis reponi, & ſingulis annis decies deſcribi curaverit; tamen ſatis non cavit, quin fere fieret, quod timuit: ac periiſſet ſcriptor aureus, niſi Corbeienſe monaſterium in Weſtphalia cuſtodiam ſuſcepiſſet, & poſt tot ſeculorum ſilentium loquendi libertatem Tacito reſtituiſſet. Tantos verò exſcribendi labores nimium exaſperabat incuria librariorum: de quorum negligentia & fraude ſemper conqueſti ſunt olim literarum myſtæ. Equidem Cicero teſtatur, ſuo tempore libros Latinos adeò mendosè ſcribi ſolitos, ut neſciret, quô ſe verteret. Inde factum eſt, ut Chriſtiani autores putârint, librarios eſſe adjurandos, ut cautiores fierent. Sanctus enim Irenæus, fine operis, per Chriſti nomen diemque tremendi judicii adjurat tranſcriptorem; ut poſtquam deſcripſerit, conferat & diligenter emendet ad exemplar. Cæterùm Typographia tempori cuncta abligurienti, &

I. Mercer. Opinion. lib. 1. cap. 12. Cuſpinian. in Tacito.

H. Kirchn. in Orat. de Stud. Hiſtor.

Cicero ad Attic. lib. 3. ep. 52.

Vide Euſeb. in Hiſt. Eccleſ. Fr. Iuret. ad Symmach. lib. 1. Epiſt. 18.

by Google

pueros & infantes & nullos vos eſſe probè ſcitis; in extremis digitis collòcare non ſitis veriti? Dediſcite depudere miſeri; & diſcite, Germanorum hodie, non hominum, ſed ſemideorum, Religionis, Virtutum, & Scientiarum ſancta nomina eſſe.

At verò, illuſtriſſimi Principes, Auditores cæteri humaniſſimi, quia adeò ingenioſas habemus manus, vel adverſariorum confeſſione; agitedum, in hoc Germaniæ miraculum oculos mecum curſim vibrate. Italos ſine controverſia vincimus: qui non ſolùm ipſi *gentes nobis omnes in architectura cedere aſſeverant*; ſed & ex patria noſtra avorum adhuc memoriâ *architectos, pictores, ſtatuarios, ſculptores & perargutæ manus artifices, ac item aquileges, ſeptempedarioſq; menſores petierunt.* Et Galli manus dant; qui teſtantur, omne genus ſupellectilis & inſtrumentorum à Germanis *tàm artificioſè, tàm affabrè fieri, ut ea cæteri populi mirentur, imitari non poſſint.* Omnes celebriorum urbium tabernæ atq; officinæ hujus rei documenta dant cottidie: quæ vota hominum prævertunt, & novitate atque indole ſuâ ſi non numos, ſaltem extorquent à prætereuntibus applauſum & admirationis murmur. Norimbergenſium certè induſtria

Æn. Silv. Epiſt. 170. P. Iov. in Elog. doctor. virior. ad fin.

Bodin. in Meth. hiſt. cap. 5.

ſtria non eſt horna: jamdudum exteris creditum fuit, illorum opera non de grege opificum, ſed planè egregia eſſe. Sicuti Auguſtanorum quoque aurifabri, bractearii, cælatores, annularii, textores, quorum omnium in nulla Europæ urbe eſt compar numerus, in Orientem & Occidentem uſque ſolidam nec intermorituram ſuarum artium laudem protulerunt. Sed quod de Norimbergenſibus, quod de Auguſtanis; de omnibus urbibus Germaniæ pro cujuslibet conditione intelligi velim. Ubilibet fervent opificia: niſi quòd alia oppida in uno, alia in alio magis occupantur. Videre enim eſt Friburgi Briſgojæ expoliri chryſtalla, & inde pocula, capulos, & alia miræ ſubtilitatis opera elaborari: videre eſt Eſſendii ſclopetorum; Ulmæ autem pannorum, quos Barchet & Golſch vocant, incredibilem copiam quotannis parari. Ita aliam civitatem orichalcarii, aliam chartarii, aliam ſtannarii, aut quadrigarii, aut ahenarii, aut tormentorum fuſores, aut plumbarii, aut ſerarii, aut cultrarii, aut falcifices; aliam fullones, tinctores, textores; aliam coriarii, reſtiones, ephippiarii; aliam plauſtrarii, ſcriniarii, fabri lignarii, cæmentarii, ſtatuarii, vitria-

Vlr. Hutten. in Epiſt. ad Pirckheimerum.

rii, figuli ; aliam alii nobilitant. Et qui geſtit compendio manuarias acuminis Germanici artes intueri, is Saxonicum Dreſdæ, Würtembergicum Stutgardiæ, Bavaricum Monachii, ceimiliarchium videndi veniam impetret; comprehendet uno intuitu, cui planè perſpiciendo non ſatis erit annus; & oculos admirabili rerum mirandarum ac nullibi viſarum delectu laſſabit, non ſatiabit. Et quod de Superiori Germania noſtra memoramus; in eo Inferior, ſive Belgium, haudquaquam eſt inferior: *quam opificibus ſupra cunctas orbis provincias abundare*, Thuanus ſcribit. Annales habent, Anno M. CCC. XXX. Lovanii tantùm, tantam textorum multitudinem fuiſſe; ut ad tria, imò quatuor millia textrinorum in urbe eſſent: quolibet textrino non minùs triginta aut quadraginta homines exigente, qui lanam præpararent, qui carminarent, qui nerent, fullonicam aliaſque tales operas exercerent. Sicque ex ſolo illo genere ad centum ſexaginta millia in una urbe degere aliquando oportuit. Et quæ gloria panno Britannico Londinenſi hodie tribuitur; eam poſſidet beneficio Lovanienſium & aliorum Belgarum lanificum; qui pannificii colonias in Britan-

Hiſt. lib. 46.

Lipſ. in Lovanio lib. 2. cap. 2. 5. 11.

tanniam intulerunt, Angloſq; artificium, antea agriculturæ & pecuariæ ſolùm deditos, docuerunt: nuper etiam, cum in Belgio nil niſi excidium gentis ſpiraret truculentus Albanus, profugis & extorribus Belgis aliquot inſulæ urbes infrequentes antea & penè deſolatas, Norvicum præcipuè, Colceſtriam, Maidſtonam, Sandvicum, Hamptonum, & alias inſtaurantibus; qui tunc quoque artem conficiendi levidenſas, quas *Bayes & Sayes* vocant, & id genus linea & lanea variâ texturâ primi Anglis monſtrabant. Textoria autem Belgarum novis inventionibus ſemper ſe ipſâ ſurgit ornatior & pretioſior: dubiis tamen rerum æſtimatoribus, pluſne in lanificio, an verò in linificio illi præſtent. Nam in hocce Batavorum ſolertia eſt ſingularis: qui lineatum telarum toto orbe celeberrimarum ſubtilitate Arachnæos labores & Palladias manus provocant; earum candore nivem, tenuitate ſindonem, & byſſum pretio peræquante. Nec minùs tamen telarum opificium Cameraci illuſtre, & fere ſupra fidem eſt opulentum. Nam ratione diligenter initâ, compertum eſt à rerum harum peritis; quotannis LX cIↃ. telas in ea civitate confici, quæ

G. Cambden. Annal. Ang. ad An. 1568. Thuan. Hiſt. lib. 46.

Thuan Hiſt. lib. 89.

æquato

æquato pretio, ſingulis XL. florenis æſtimatis, ad viceſies quater centena millia florenorum excurrunt. Textiles item picturas Flandrorum, maximè Aloſtenſium & Oudenardorum, Regum & Principum pompa jamdudum auri ponderibus antepoſuit: cum fere nullum palatium ſit, quod ex illa Belgica acupictoria officina non inſtruatur. Scio veteres varia in veſte mirabiliter luſiſſe. Cui enim ignotæ ſunt Iſtrianæ pexæ? cui Phryxianæ togæ? cui Attalicæ auro intextæ? cui Babylonicæ Martiali laudatæ eleganti verſu?

lib. 8. epigram. 28.

Non ego prætulerim Babylonica picta, ſuperbè
texta, Semiramiâ quæ variantur acu.

Sed vetus illa pulchritudo cum Belgica comparata in agris & ſilvis nata videatur. Superat res ipſa fidem: adeô in immenſum crevit Acupictoriæ ſpendor. Nullus hîc color abeſt: cogita, quem voles. Ac ſi exemplum poſcis; nulli pavones tam variâ venuſtatis veſtiuntur plumâ, quàm Belgicæ noſtrę tapetia: ita multicoloria, diſcoloria, verſicoloria videas; totieſque propè mutanda, quoties movenda; ac in omni flexu reflexuq; alium atq; alium colorem oſtentantia: ut ambigas, ludatne aliquis error in

C. Scriban. in Ant. c. 15.

Digitized by Google

in re ſeria firmâque. Sic in reliqua arte Pictoria omni, nemo facilè alium populum Belgis compoſuerit: è quibus primam laudem obtinent Quintini, Florii, Bruegelii, Clevii, Brilii, Cockii, Congneti, Mabuſæi, Moſtardi, Mori, Schoorelii, Ærtſii, Hemskerkii, Pourbuſii, Barenſii, Winghii, Hofnaglii, Cocxii; & cum multis aliis *Ioannes Eickius*, qui, quomodo coloribus oleum ſit miſcendum, primus invenit. Ad ſummam tamen pictoriæ gloriam, quantum ego hîc judicare poſſum, conſcendit *Albertus Dürer*, Norimbergenſis; qui Italorum invidiam ingenio compeſcens ipſos adegit & ad veritatis confeſſionem, & ad falſi commentum: cum Dürero quidem herbam porrigerent; ſed ut opera ſua facerent vendibiliora, fraudulentâ Dureriani nominis inſcriptione ea proponerent. Veniant jam, qui unquam manuum dexteritate immortalitatem ſibi pepererunt; veniant pictores, Apelles, Xeuxis, Protogenes, Parrhaſius, Ariſtides Thebanus; veniant architecti, Cteſiphon Gnoſius, qui templum Epheſinæ Dianæ conſtruxit; Dinocrates, qui Alexandriam Ægypti; Philo, qui Pyreum Athenienſium; veniant ſculptores, Leochares, Alcamenes, Bryaxis, Pythis, Sco-

C. Scriban. in Ant. c. 12.

G. Mercator in ſuo Atl.

Hutten. ad B. Pirckh. M. Adami in vita Dureri.

Scopas; veniant ſtatuarii, Polycletus, Praxiteles, Cteſias, Lyſippus; veniant artifices, opifices alii quicunq; ; invenient in utraq; Germania magiſtros, ſub quorum diſciplina artium tyrocinia iteráſſe reputabunt omnis ſuæ felicitatis caput: ſed rapientur omninò extra ſeſe, ubi Solem & Lunam miraculorum, illa duo illuſtriſſima inventionum Germanicarum ſydera, illa duo maxima manuum humanarum, imò ingenii prodigia. Quid hoc eſt? An novus aliquis Albertus, aut Magnus ille redivivus, ſtatuam ad vivi hominis imaginem conſtruxit; quæ libramentis quibuſdam rotiſq; intra latentibus, & linguam quâdam machinarum diſciplinâ peritiſſimè moventibus, verba quædam articulatè pronunciet? Qualem ſtatuam cum aliquando Thomas Aquinas (ab Alberto miſſus in cubiculum, ubi illa latebat) inopinatò clarâ voce loquentem audiret, vehementer perterrefactus, fuſte eam contregit: quâ re ſtatim intellectâ, *Pol*, inquit Albertus, *triginta annorum opus uno momento contriviſti*. Aut, an novus aliquis Regiomontanus aquilam fecit ligneam, quæ ante Imperatorem Norimbergam ingreſſurum in aëra ſubvolet, atq; præcedat uſq; ad portam? Tenuia hæc ſunt, Auditores, & veluti nebuloſæ ſtellulæ in ſereniſſimo unde-

Iſ. Wake in Rege Platonico.

P. Ram. præf. ad l. 2. obſ. Math. G. de Sall. S. du Bartas au. 6. jour. de la creat. du monde. & H. Salmut in comm. ad G. Pancirol. nov. rep. c. 10.

undecunque emicantium & fulgentium aſtrorum cælo. Sed illa longè maxima ſunt: BOMBARDÆ & TYPOGRAPHIA: illæ Martis, & hæc Artis, propria: digna unis Germanis inventoribus; ut qui armorum & literarum gloriam obtinerent, iidem quoque armorum & literarum gloriam plus aliis gentibus adaugerent. Bombardarum equidem & muralium tormentorum vis per eſt terribilis; non ſolùm, quòd flammas & flammeos globos evomunt, ingenti fragore detonant, fulgurant, fulminant; ſed & quòd pro ſifonis modulo hoſtem intra centum, trecentos, mille paſſus, & ampliùs conſiſtentem, eminus feriunt, & telum fronti ejus, pectori, aut quocunque tandem dirigitur, certè & cum interitu impingunt; quòd arces fortiſſimas, muros craſſiſſimos diverberant & dejiciunt. Et quàm nihili ſint hodie Balearidum fundæ, catapultę, baliſtę, ſcorpiones, arietes, & reliquæ antiqui moris machinæ? Unâ bombardâ colubrinâ aut quaſſatoriâ majus infertur damnum, quàm mille materibus, mille tragulis. Etiam fulmen & tonitru ipſum ſono ſuperat ictus bombardarius: quod obſervatione longâ comprobatum Oſtendana nuper obſidio totum triennium, & fere

Bodin. in Meth. hiſt. cap. 7.

fere in dies ſingulos fecit indubium; cum Lovanii mugitus machinarum fulminalium horis matutinis facilè exaudiretur. *Pace tuâ dicam, Iuppiter*, inquit Scaliger pater; *fulmina noſtra ſunt terribiliora tuis: age, coge nubes, ut tonare queas: nos etiam te tranquillo iratum regnum tuum faciemus.* Atque hujus miraculi inventor fuit *Berchtoldus Schwarzius*, Franciſcanus, Philoſophus. Sed alterum, *Typographiam*, Monguntiaci invenit *Iohan. Guttenbergius*, vir Equeſtri dignitate: aut, ſi Winphelingum audimus, Guttenbergius Typographiam invenit Argentinæ, in patria, & inde diſcedens illam Moguntiæ feliciter conſummavit: *quod unum cum omnibus omnium veterum inventis certare facilè poteſt.* Nimium certè natura rerum ſibi permiſit, cum illum Germanum Guttenbergium gigneret; & omnem munificentiam ſuperavit, cum rationem excudendorum librorum nobis aperiret: ut Philippus Beroaldus Italus; ille, qui eruditiſſimis commentariis Apuleji *Aſinum aureum* inſtruxit & exornavit; tantis Germaniæ meritis ad gratitudinis confeſſionem impulſus exclamaverit:

Lipſ. in Epiſt.

in Orat. de Turc. Vien. obſid.

AventAn.l.7 Verg. de rer. inv.lib.2.c.7.

Serar. Mog. rer. l. 1 c. 38.

in epit. rer. Germ. c. 65.

Bodin. in Meth.hiſt. cap. 7.

Naucler. volum.2.generat.49.

O Germania muneris repertrix,
quo nil utilius dedit vetuſtas,

libros

libros ſcribere quæ doces premendo!
Quanti olim labores erant devorandi in authoribus exſcribendis, & à vetuſtatis injuriâ conſervandis? Quantum operæ adhibuit Imp. Tacitus, ut gentilis ſui Taciti hiſtorias ab interitu vindicaret? Et licet illas in omnibus Bibliothecis reponi, & ſingulis annis decies deſcribi curaverit; tamen ſatis non cavit, quin fere fieret, quod timuit: ac periiſſet ſcriptor aureus, niſi Corbeienſe monaſterium in Weſtphalia cuſtodiam ſuſcepiſſet, & poſt tot ſeculorum ſilentium loquendi libertatem Tacito reſtituiſſet. Tantos verò exſcribendi labores nimium exaſperabat incuria librariorum: de quorum negligentia & fraude ſemper conqueſti ſunt olim literarum myſtæ. Equidem Cicero teſtatur, ſuo tempore libros Latinos adeò mendosè ſcribi ſolitos, ut neſciret, quô ſe verteret. Inde factum eſt, ut Chriſtiani autores putârint, librarios eſſe adjurandos, ut cautiores fierent. Sanctus enim Irenæus, fine operis, per Chriſti nomen diemque tremendi judicii adjurat tranſcriptorem; ut poſtquam deſcripſerit, conferat & diligenter emendet ad exemplar. Cæterùm Typographia tempori cuncta abligurienti, &

I. Mercer. Opinion. lib. 1. cap. 12. Cuſpinian. in Tacito.

H. Kirchn. in Orat. de Stud. Hiſtor.

Cicero ad Attic. lib. 3. ep. 52.

Vide Euſeb. in Hiſt. Eccleſ. Fr. Juret. ad Symmach. lib. 1. Epiſt. 18.

Digitized by Google

ſub mortalitatis jugum trahenti frenum injecit: illaque verè eſt *ars memoriæ*, & *mors oblivionis*, & *ingeniorum aſylum*. Hiſce enim elogiis divinum illud inventum jure ornare poſſumus, nequaquam eo facto ultra juſtæ laudationis modum progreſſi; quemadmodum olim Philon Medicus, qui alexipharmaca ſua *Deorum manus* appellabat; & hodie Medici facere ſolent, qui ingenti jactatione compoſitiones ſuas vocant *manus Chriſti*, *Apoſtolicon*, *gratia Dei*, *antidotum Paulinum*, & id genus ſuperſtitiosè inditis vocabulis. Quamobrem *Ioanni Frobenio* & *Ioanni Oporino*, qui Baſileæ; *Chriſtophoro Plantino*, qui Antuerpiæ; *Aldo Manutio*, qui Venetiis; *Robertis & Henrico Stephanis*, qui Lutetiæ & Genevæ; & aliis Typographis; qui nulli parcentes ſumptui rem literariam ſuâ diligentiâ promoverunt, editis ſummâ characterum elegantiâ innumeris veterum ac recentium monumentis; *plus debet Chriſtianus orbis, quàm cuiquam fortiſſimorum belli ducum ob propagatos fines patria debuit unquam.* Et de Aldo Manutio venuſtè admodum Beza:

Hutten. de morbo Gallico, c. 6.

Thuan. hiſt. libr. 59. de Manutiana familia honorificentiſſimè.

Thuan. Hiſt. lib. 25.

Beza in Iuvenilib. cui adde Nic. Leonicen. in lib. de morbo Gallico: ubi in Aldi laudem præclarè.

Didonis cecinit rogum diſertus
Maro: Pompeii rogum Lucanus:
& diſertè adeò hoc uterque fecit;

ut nunc

ut nunc vivere judicetur illa,
nec jam mortuus hic putetur eſſe:
imò ſunt redivivi & hic, & illa.
Ergò credere fas erit poëtas
Divos; utpote qui loquendo poſſint
vitam reddere mortuis: quod ipſis
eſt Divis proprium & peculiare.
Quod ſi credere fas Deos Poëtas;
vitam reddere quòd queant ſublatam:
quantò eſt juſtius æquiuſq́, quæſo,
Aldum Manutium DEVM *vocare;*
ipſis qui potuit ſuo labore
vitam reddere mortuis poëtis?

Quando igitur Typographia mortuos in vitam revocat, & propterea Diva eſt: quid aliud Germani niſi Dii, qui illam genuerunt? Hæc, Auditores, ſunt duo illa maxima Germaniæ miracula; quæ nos fecimus optima, quia toti Orbi communia; & iiſdem omnibus viam ad pacem publicam, viam ad virtutum & doctrinarum myſteria, ad Religionem, ad cœlum, ad Chriſtum ipſum Salvatorem noſtrum communivimus. Tribuunt nobis Itali, & verè, etiam machinarum rotulis tempora & ſyderum curſus recurſusq; diſtinguentium inventionem: I *Tedeſchi*, inquiunt, *ſono ſtati inventori della Stampa, dell' Artiglia-* Boter. in Relat. Europ. p. 1. lib. 1. de Germ.

 ria,

ria, & dell' Horologio à ruota, coſe nobiliſſime: quod ut laudum noſtrarum non eſt exigua acceſſio; ita ſilentio illud minimè prætetire volui. Cujus ergo nationis, Auditores mei, inventum eſt bombarda? Noſtræ Germaniæ. Quis memoriæ ſtatuit æternitatem typis æneis? Nos Germani. Quis horologiorum rotulas docuit? Nos Germani. Nos Germani, Auditores, *bombardâ Iovis iram imitati ſumus: tempus ipſum librorum perpetuitate ſuperavimus: horologiis temporum comites, rotarum circumactiones, effecimus.*

Verba ſunt Iul. Scaliger. exercit. 99.

Quid verò profecimus ampliùs, Auditores? *Sine urbibus fuimus.* Sed hodie non ſumus: hodie alias regiones antecellimus. Unus Ducatus Würtembergicus continet urbes *ſexaginta*, & quod excedit. Una Hollandia, exiguo ambitu Comitatus, *triginta tres* urbes comprehendit. Ex turri Goricomenſi, in regione planiſſima, proſpectus eſt in *viginti urbes duas* facilimus. Ita Ultrajectum inter *quinquaginta* ſedet urbes: quarum quæ abſunt longiſſimè, unius diei itinere diſtant. Quin pleraque Germania urbibus referta eſt, vicinitate ita fere conjunctis, ut altera alteram quaſi manu ducere videatur. Omnes penè naturâ loci, &ope-

Ens de bello Gallo-Belg. tom. 1. lib. 1.

& operibus firmiſſimæ; ædificiorum ſtructuris, templorum molibus, fontium deliciis, viarum nitore, & omni elegantiâ ornatiſſimæ, cultiſſimę, pulcherrimæ. Quid enim Chriſtiani Orbis clave Viennâ, quid Harlemo (quæ & Typographiæ inventionem ſibi adſcribit) quid Amſtelodamo, Argentorato, Brunſuico, Ingolſtadio, Dreſdâ, Lubecâ, Hamburgo, Bremâ, Magdeburgo, Antuerpiâ, munitius? Quid Auguſtâ, Monachio, Lipſiâ, Breſlaviâ, Græcio, Saltzburgo, Lunæburgo, Baſileâ, Tiguro, Bernâ, Norimbergâ, Lugduno, & Caſſiteridum inſularum (Hiſpanis *Azores* dicuntur) inventricibus Brugis, magnificentius, purius, & ſpectabilius? Quid Lovanio, Gandavo, Pragâ, Erfordiâ, Coloniâ, capacius? De quibus omnibus, & aliis multò pluribus, quorum catalogus nimis foret longus, dici poteſt, quod in Vienna Auſtrię laudatur, ut *quæ ſint civium domus, eæ Principum palatia eſſe videantur.* Aſſerit Strabo, Græcos vinci à Romanis puritate urbium: Boterus Italus autem ſcribit, Romanos longè vinci à Germanis. *hora i Tedeſchi avanzano di gran lunga i Romani.* Et quod encomium aliquando ſereniſſimus Archidux Carolus, Imp. Ferd. I. filius, pater

Æn. Silv. Epiſt. 165. Bonfin. rer. Vng. dec. 4. lib. 5.

Boter. nel. Relat. part. 1. lib. 1. de Germania.

Ferdinandi, (quem FERDINANDUM, avo cognominem & parem, incredibili Auguſtalium virtutum conſpiratione, & ſecundiſſimo fortunæ tantis ſucceſſibus applaudentis flatu, ad ſupremum humanæ gloriæ faſtigium feliciſſimè graſſari hodie videmus) in honorem Florentię proferebat; *eam civitatem tantùm diebus feſtis & ſolennibus monſtrari debere*; uti ſcilicet pretioſæ veſtes in magna pompa & feſtivitate ſolùm indui ſolent; id rectiùs uſurpabimus de civitatibus Germanorum. Antuerpiam inſpicite. Locus quis? ad flumen pulcherrimum, pulcherrima planities; & in hac juxta illud pulcherrima urbium, quas Europa, Africa, Aſia, videt: ſtructurâ, ordine, ſymmetriâ, mœnibus, ædificiis, viis, univerſâ elegantiâ, non eſt quæ illam ſuperet, imò æquet. ſingula ſi ſpectentur, aliæ forſitan excedent: ſed omnia corporis, ut ſic dicam, membra junctim qui exploraverit, ſuffragium judicio meo dabit. Quanta fuerit, *cum ſupra omnia Orbis emporia nuper fuit*, docet Germani ſanguinis germen, Julius Cæſar Scaliger, iſto Epigrammate, quod fecit de Antuerpia:

Lipſ. in præf. ad S. P. Q. A.

Thuan. hiſt. lib. 6.

Oppida quot ſpectant oculo me torva ſiniſtro:
tot nos invidia pallida tela petunt.

Lugdu-

Digitized by Google

Lugdunum omnigenum eſt, operoſa Lutetia, Roma
ingens, res Venetûm vaſta, Toloſa potens.
Omnimodæ merces, artes priſcæq; novæq;
quorum inſunt aliis ſingula, cuncta mihi.

Si nunc urbium ſingularia conquirere; & magnitudinem templi Ulmenſis in Suevia; pulchritudinem Freidenſtadienſis in Würtembergia; Monachienſis Jeſuitici magnificentiam in Bavaria; Grüningenſis in Epiſcopatu Halberſtadenſi nitorem; ſi Auguſtanorum auguſtiſſimos fontes, & machinas aquarum tractorias; Spirenſium montem oliveti; Dreſdenſium equile, & armamentarium; Ratiſponenſium pontem; Stutgardię ſuburbicarium Ducale prætorium, & hortos omnium deliciarum ſedem; ſi turrim Argentinenſem, (cujus altitudo eſt pedum geometricorum 574.) Viennenſem, Landshutenſem, Antuerpienſem, ſeſe altiùs è terra attollentes, quàm turris Babylonica; ſi item multa millia ſingularium alia, quę ſpectatores ita titillant, ut quò videant ſæpius, eò recedant illibentiùs, & quę totos *Deliciarum libros* hodie conficiunt, inveſtigare vellemus: ubi, & quando tandem deſinendum eſſet?

Fr. Guilliman. in Ep. Arg c. 9.

Atqui *in regione terris informi, cœlo aſpera, cultu adſpectuq; triſti, in univerſum ſylvis horrida, paludibus fœda, frugiferarum arborum im-*

Tacit. de moribus German. Mela lib. 3. c. 3.

patiente, ſine agriculturæ honore, ſine vinetorum coronis, ſine pecorum gloria, ſine auro & argento, & ſine ferri copia, etiam ſine commercio; & latrones, & aleatores, & pauperes, & tantùm non crucis candidati fuimus. Vereor, Auditores, ne priſci Romani fuerint auditionum faciles in Germaniæ opprobrium, & rumuſculos interdum exceperint è tonſtrina. Deſcribunt nobis beſtiarum, & lucifugarum ſerpentum, ſterilitate & omni infelicitate damnata cubilia; non domicilia hominum. Non tamen hîc repugnabo acriter illud affirmantibus: dummodò & id cogitent; non omnes antiquorum narratiunculas eſſe Evangelia, aut Fidei articulos. Quid enim de Zona torrida tradiderunt veteres? Quàm fecerunt illam torrentem & uſtulantem omnia? & tamen adeò temperatam experiuntur noſtri Belgæ, Hiſpani, Galli, Angli; ut neque veſtem ob æſtum deponere, neque ob frigus ſumere cogantur: niſi quòd Joſephus Acoſta in Indiam navigans, cum ſub Æquatore verſaretur, ſole in Arietem menſe Martio ingreſſo, eas frigoris ſenſit morſiunculas, ut ab apricatione calorem mutuari habuerit neceſſe. Quid prodiderunt Ariſtoteles & alii de cygnis? Quot

Thuan. Hiſt. lib. 11. Busbeq. Turc. Ep. 1. Ioſeph. Acoſta in Ind. nat. hiſt. lib. 2. cap. 9.

Ariſt. de hiſt. anim. lib. 9. cap. 12.

Quot ſeculis creditum; quòd

Dulcia defectâ modulatur carmina linguâ Mart.in Xen.

cantator cygnus funeris ipſe ſui?

ſed falſimoniam illorum ſuaviter febrientium meridies veritatis refellit experientia: ut proinde, etiam Paulum Meliſſum, qui Cygneæ primùm, dein & in Anglia ad Tamiſin, olores dulciſſimè cantantes ſe audiviſſe narrabat, forſitan animo tunc in bicipitem Parnaſſum abreptum, non ſatis præſens & exquiſitum aurium judicium habuiſſe, videri poſſit. Quid verò antiquas iſtas ineptias exequor? cum his etiam temporibus reperiantur Itali, Hiſpani, Galli, qui de Germanis non aliter diſſerunt, atque ſi Germania Utopiæ provincia cenſeretur. Witeberga, Electorale Saxoniæ oppidum, Natali Comiti eſt *urbs propè inexpugnabilis, in planitie plana nudaq; ſita, quadratâ formâ, cujus pars extenſior fluvium habet conjunctum, quæ poteſt vel procul accedentes conſpicere, &c.* In hac deſcriptione quot verba, tot fabulas enunciat Hiſtoricus. Quin Joan. Boëmus, Aubanus, Germanus, & ipſe de Germanis nonnunquam tam inſcitè tricatur; ut eum vigilantem ſomniaſſe putem. Quid ſi & Tacitus aliquando dormitârit? quem Budæus *ſcriptorem omnium ſce-*

Plin hiſt.nat. lib. 10. c. 23. F. Tileman. de hiſt. del. Dauſquejus in Sil. lib. 11. Rollenhag. in den warhaff. Lugen. cap. 22. M. Adam. in vit. Meliſſi.

Lib. 3. Hiſtor.

de gent. morib.

Bodin. in Meth. Hiſt. cap. 4.

Digitized by Google

um ſceleratiſſimum, Tertullianus *mendaciſſimum*, Oroſius *adulatorem* appellavit. Hęc verò cenſoria nomina nimis acerba non probo: & cum Lipſio potiùs Tacitum inter Latinos ſcriptores prudentiâ & judicio facio primum; cujus equidem hiſtoria eſt veluti hortus & ſeminarium præceptorum, quę moribus & affectibus emendandis tanquam ſapientiæ gemmas narrationibus ſuis ingenioſè inſerit: dico tamen illum erroris manifeſtum, quòd Judæos ab Ida Cretenſium monte deduxit. Ita omni malo Punico granum ineſt putidum.

Lipſ. in not. ad lib. 1. Polit. c. 9.

Tacit. lib. 5. hiſt.

Verùm facite ita eſſe; fuerimus infeliciſſimi omnium, & fuerit Germania ipſa barbaries. Quid profecimus? Aperite feneſtras: circumſpicite, Auditores. Ubi ſunt illæ fœdæ paludes? Ubi eſt Hercynia ſylva; *cujus latitudo IX. dierum iter expedito patuit; & cujus initium nemo, cum dierum iter LX. proceſſerit, dicere potuit?* An ruderibus ſuis humata diſparuit? Sylvas quidem habet Germania, ſed ad neceſſitatis & utilitatis modum; quem focus, & opificia, & mercatura circumſcribunt: imò in Friſia occidentali & tractu proximo lignorum inopia eſt; ſi inopia dici poteſt, quam admirabilis ceſpitum è paluſtri terra ef-

Cæſ. de bello Gall. lib. 6.

Torffe.

ra effoſſorum, & ad ſolem torrefactorum copia, incredibili fœnore compenſat. Nam loca etiam uliginoſa, aliâs frumenti haud feracia, Germanorum labor ad Reip. commodum attemperat: cum abraſâ ſuperficie unctuoſas teſſellas eximunt, & ſiccant; quæ ignem & facilè concipiunt & diu ſervant, præbentque carbones multò quàm quodvis lignum ardentiores. Cætera terrarum omnia cultiſſima & fertiliſſima ſunt. Quid enim ad felicitatem huic nobiliſſimo Würtembergiæ Ducatui deeſt? Sumen eſt. Quid Alſatia, tota ditio Rhenenſis, quid Belgium eſt? hortus eſt. Quid Weſtphalia, Haſſia, Saxonia omnis, Bavaria, Sileſia, Thuringia, quid Miſnia eſt? horreum eſt. Quid Franconia, Helvetia, quid Tirolis eſt? cella penuaria eſt. Quid Styria, quid Auſtria eſt? paradiſus eſt. Quid univerſa Germania eſt? cornu copiæ eſt.

C. Ens hiſt. Belg. tom. 1. lib. 1. in Friſia.

Illi ſes immenſæ ruperunt horrea meſſes.

Virg. in Georg.

Certè ſolum agricolarum labores magnâ mercede frumentorum, frugum, & fructuum omnis generis liberaliter remuneratur: non tantùm quando pingue eſt; uti in Auſtria, ubi vili & ſtrigoſo equo ager ſulcari poteſt; ſed etiam, quando eſt arenoſum

Digitized by Google

noſum & macrum. Nam in Campania Brabantiæ, & aliis quibuſdam locis aridis, coloni terræ corium latiori vomere in bracteas abradunt, eaſque artificiosè congeſtas ſubjecto igne redigunt in cineres; quibus in excoriatos illos agros inſperſis, ſiticuloſas arenas ita lætificant, ut ſupra quàm credi poteſt triticum profundant. Paucæ in Germania noſtra provinciæ inveniuntur, quibus domi non ſuppetat tritici affatim: ſi quæ tamen ob populorum frequentiam indigeant, vicini ſubvehunt abundè. Sic in Hollandia; quæ tamen ſupra modum fœcunda, ſed parvula eſt; frumenti non ſatis creſcit pro tanta & ſtupenda hominum multitudine: nihilominus in Hollandia frumentum è reliqua Germania eſt copioſiſſimum. Quemadmodum & aliæ res eò cumulatiſſimè importantur; dante mari, quod terra negavit: ut non immeritò inter *miranda* numeraverit Joſephus Scaliger, qui ſic ad Douſam.

Heinſ. in laudat. fun. Douſæ.

Iof. Scalig.

Ignorata tuæ referam miracula terræ,
Douſa, peregrinis non habitura fidem.
Omnia lanicium hîc laſſat textrina Minervæ:
lanigeros tamen hinc ſcimus abeſſe greges.
Non capiunt operas fabriles oppida veſtra:
nulla fabris tamen hæc ligna miniſtrat humus.

Horrea triticea rumpunt hîc frugis acervi:
paſcuus hîc tamen eſt, non Cerealis ager.
Hîc numeroſa meri ſtipantur dolia cellis:
quæ vineta colat nulla putator habet.
Hîc nulla, aut certè ſeges eſt rariſſima lini:
linifici tamen eſt copia major ubi?
Hîc mediis habitamus aquis: quis credere poſ-(ſit?
& tamen hîc nullæ, Douſa, bibuntur aquæ.

Germaniam verò frumentorum eſſe divitem, eſuriens Hiſpania magno ſuo commodo quotannis experitur: nec etiam Italia diffitebitur. Cum enim ante hos XXII. annos illam univerſam, & præſertim urbem Romam dira fames preſſiſſet adeò, ut Judæis, meretricibus, & hominum purgamentis cæteris ejectis, in ſingula capita octo tantùm panis unciæ cottidie diſtribuerentur, decreto ad id facto; quod antequam juſſu Pontificis promulgaretur, populum exarmari neceſſe erat: Holſatia, Dania, & Hanſeaticæ Vandalorum civitates, atque Belgium, Italis in communi totius provinciæ neceſſitate ſuppetias promptè tulerunt, & multas naves annonâ oneratas, circumnavigatâ Galliâ & Hiſpaniâ, per anguſtias freti Herculei in mare Mediterraneum & Liguſticum, & in ipſos Italiæ portus, ſalvas magna cum gra-

An. C. 1591.

Ianſon in Merc. Gallo-Belg. tom. 1 lib. 4.

gratulatione pauperum deduxerunt; Pontifice curſorem, qui nuntium adventantium Germanorum primus attulerat, mille ducatorum honorario donante. Verùm de fertilitate Germaniæ quis conjecturam capiat ex ditione Bernatium in Helvetiis; quæ licet neque Alſatiæ, neq; Würtembergiæ, neque Auſtriæ, *quæ jam olim exterorum calculo ſine pari fuit*, frumentorum proventu comparari poſſit; tamen agro Mediolanenſi, qui totius Italiæ longè feraciſſimus eſt, æquatur; dicentibus Italis; *che Berna & il Berneſe, vale Milano & il Milaneſe.*

Cuſpini. in Auſtr. Bonfin. rer. Vng. dec. 4. lib. 4.

Boter. in Relat. Europ. part. 1. l. 1.

Nec *vinis* indigenis in Germania, iiſque generoſis deſtituimur; quæ in Angliam, in Poloniam, Moſchoviam, & in Septentrionis regna longè lateq; exportantur. Quod enim Rhenenſi eſt delicatius? quod Neccarico ſubtilius? quod Franconico fortius? quod Auſtriaco ſuavius? & ſi magis ſpecialia libare juvat: quod Pfetersheimio, quod Wangemio, quod Traminio dulcius? quod Wipachico nobilius? quod Baccharenſi Principum menſis dignius? O Baccharam, Bacchi aram!

Hæc mihi pocula ſint: contemnam Gallia quotquot,
Græcia quotquot habet, quæcunq; dat Itala tellus.

H. Stephan. in laud. Baccharæ.

Nec

Nec ſitiam varios, mihi quos lautiſſima Roma
ſæpe miniſtravit, latices: me judice quamvis
Romanæ Bacchi ſint maxima gloria menſæ.
Nam varia ob varios paſſim celebrantur honores
vina, ſibi propriam poſcentia ſingula laudem:
at tua cunctorum cumulata videmus honore,
cunctorumq́; ſimul titulos laudeſq́; mereri.
Bacchi *igitur meritò tribuit tibi nomen ab* ara,
Bacchara *: quicunque eſt primus tibi nominis*
autor.

Auguſtus quondam delectabatur vino Rhætico; *Tiberius* Siſaro: *Carolus IV.* Baccharenſi; *& Maximilianus I.* Buchbergenſi, *ut conſtantiſſimo, quocunque vehatur.* Cruſ. Annal. Suev. part. 3. l. 5. c. 12.

Cum vini bonitate quoque certat copia: quæ, neſcio, an alibi ſit major. Si quis autem eſt, qui gravatè mihi aſſentiat, is velim Herbipolim, urbem antiquitus celebri Dianæ fano, nunc verò Epiſcopali ſede clariſſimam, abeat; & in montes vitibus veſtitos, quibus illa circumvallata eſt, excurrat; ſpondeo, illum in dubium vocaturum; quî fieri poſſit, ut tot vaſa atque dolia, vino colligendo & aſſervando parata, urbs una capiat: Aut divertat is in proximam Stutgardiam; & inter perpetuos vitiferorum collium anfractus pauliſper deambulet; vel in editiſſimum adſcendat locum, & periculum faciat, an vinearum tractum univerſum poſſit oculis emetiri: ſcio, credet ille, non procul omnino à vero aberrare Stutgardianorum hyperbolen, jactan-

Franconia cum Falerni montis autumno hodie audeat contendere de copia vini & bonitate. S. Forcat. in Polonia Felice.

Digitized by Google

S'on ne cüilloit de Stutgard le raiſin, la ville iroit ſe noyer dans le vin; *dicunt Galli.*

jactantium; *ſibi plus vini, quàm aquarum eſſe:* & ſi rationes ſubduxerit, comperiet, ut hodie rerum ſunt pretia, ſi vineæ Stutgardianæ omnes de integro ſtatuminibus impedandæ eſſent, *centum millia aureorum,* & forſitan adhuc amplius, in eam unam rem inſumptum iri: Aut etiam ſecundo Danubio in Auſtriam ligneo feſtinet equo, atque è monte Cæſio proſpectum agri Vienenſis circumcirca petat, obſervetq;, quantum vinearum cultura hodie promoveat! Nam ante CLX. annos, quo tempore urbis felicitas in ſummo tamen non fuit, Æneas Sylvius in hæc verba ſcripſit de Vienna: *Incredibile videri poteſt, quot per dies ſingulos in civitatem victualia ingeruntur. Ovorum atque cancrorum multæ quadrigæ adveniunt: piſtus panis, carnes, piſces, volatilia, ſine numero afferuntur: ubi adveſperaſcit, nihil venale ex his invenies. Vindemia hic ad quadraginta dies protenditur: nullo non die trecenti currus onuſti vino bis terq; inferuntur: ducentos & mille equos in dies ad opus vindemiarum exercet. Cellæ vinariæ adeò profundæ & ſpatioſæ ſunt, ut ſub terra non minus, quàm ſupra terram ædificiorum apud Wienam eſſe feratur.* Contingit etiam aliquando, vindemiam apud nos ita abundare, ut nobiliſſimi liquoris æſtimatio fere ſit

Epiſt. 165.

Vienna. ἀναγρ. En vina.

ſit nulla. Nam in Suevia An. C. 1432. & 1483. & ſequenti, vinum ſatis bonum nec ignobile eâ fuit vilitate; ut vas plenum pro vaſe vacuo daretur; multum, quod condi non poterat, effunderetur; aut calci ad ædificandum macerandæ adhiberetur. De priſco, & poſt aquæ lactiſque uſum antiquiſſimo; quippe quem etiam ante terrarum inundationem primi ſeculi mortales habuiſſe videntur, ſi vini uſum primus inveniſſe rectè creditur Noachus; de peculiari, inquam, Germaniæ & totius Septentrionis potu, *terevisia*, ſive hordeacio vino, quod Roſtochii præcipuè, Brunſuici, Zerveſtæ, Torgæ, Einbeccæ, Breſlaviæ, Dantiſci, Delphis, Paderbornæ, & ubi non? coquitur optimo vino conferendum: itidem de *medone*, Creticum vinum dulcedine ſuâ vincente; quid attinet multa dicere? Niſi quòd Italis perfectiorem guſtum mentemque ſaniorem precamur; *qui cereviſiam capitali odio & ſit perſequuntur, ut eam à ſuis doliis & cellis vinariis gravi indictâ pœnâ proſcripſerint.* Quid de *croco* Auſtriæ, quo nullum invenitur excellentius; de *thure* & *myrrha* Moraviæ; de *glycyrriza* Franconiæ; de *rubia* Sileſiæ; de Thuringiæ *glaſto*? Quid de *arborum* opulentia? quid

Cruſ. Annal. Suev. part. 3. l. 6. c. 16. l. 8. c. 17. & 19.

Cluver. German. antiq. lib. 1. c. 17. qui vidit *biram Dantiſcanam* annor. LX. mirandæ nigredinis ſpiſſitudiniſq; : quæ tamen poſt tantam vetuſtatem non in ſitis, ſed morborum remediis habetur.

Iac. Menoch. lib. 4. praeſ. 152. n. 11.

Digitized by Google

quid de pomariorum hortorumq́ue ad invidiam amænorum & præſtantium opibus? Singula ſingulas orationes poſtulant. In *pecuaria* quoque, quàm cœlum ſolumq́; nobis eſt benignum? quàm proclive in commoda noſtra eſt & promptum? Carnes omnis generis ferinas & domeſticas, & ſaporis exquiſiti, habemus abundè: nec ſpinis argenteis dentes fodiendo, ac ſi quid reliquiarum hæſiſſet, ludimus famem: ſed mundis dapibus pellimus. *Quid laudatius Germaniæ pabulis?* ait Plinius. Et quid laudatius Germaniæ armentis? ajunt hodie ſcriptores fere omnes. In Geldriam magna vis boum è Dania uſque ad paſcuorum ſaginam mittitur quotannis. Hollandię ex hac una re quanti proventus? ab una vacca nonnullis in locis undecim lactis menſuræ, id eſt, fere congii tres, emulgentur æſtivis diebus. Unde tanta butyri caſeiq́ue optimi, Placentino nihilo inferioris, copia eſt; ut ex eo, quod ad exteras regiones effertur, *decies centena aureorum millia annua* cogi Lud. Guicciardinus teſtetur: quæ ſanè ſumma, preciis noſtro tempore immane quantum ob pecuniarum auri argentiq́ue incrementum auctis,

Hiſt. nat. l. 17. c. 4. Bodin. in Meth. Hiſt. cap. 5.

In Selandia & Hollandia agris oves ter quaterq́; ſingulos annos (non ſine admiratione) fœtare vidimus, & interdum tergeminos, & quatergeminos parere: ait Bod. de Rep. lib. 5. c. 1

jam

jam multò major ſit ratio dictat. Helvetia noſtra (undans?

Quàm dives pecoris nivei, quàm lactis ab- Virg. in Ecl. 2.

Sic Bavaria, quæ numeroſiſſimos *ſuum* greges ſuppeditat aliis regionibus, quantum lucri facit? quantum numorum ex eodem mercimonio corradit Weſtphalia? quas Principum extraneorum menſas *pernæ Weſtphalicæ* (quæ à Gallis *Moguntinenſes, les jambes de Mayence,* vocantur perperam) non intrant? cibus tam divinus, ut famen apud ſaturos inveniat vel in epuli calce. *Equis* quoque Germanicis, quibus non tantùm in domeſticis laboribus, ſed & inprimis in bello gloria ſumma eſt, ut inhiant Galli? & quis animoſiùs cataphractum militem ferat Friſio? quid non expectari poſſit à Carſtiis, Pomeranis, Haſſis, Bohemis, & vicinis Steinlachianis? & quot celebres paſſim equorum mercatus ſunt in Germania? Francofurti ſolùm nundinarum tempore quanta multitudo vel uno die videtur in ſpatioſiſſimo hippodromo? quanti eſt, vel unum ex Holſatiæ Principibus, illuſtriſſimum tuum, *cognate Ioachime Erneſte,* Parentem, mille & ampliùs inſignes equas propaginum causâ alere? Sed ubi ſunt hodie *fædæ paludes* Taciti? Rariſſima apud nos a- Vide Ph. Camerar. meditat. Hiſtor. Cent. 2. c. 91. & 92.

quarum fœditas: imò maxima pulchritudo, commoditas, utilitas, & ſalubritas eſt. Non exſpatiabor in maria: non expiſcabor lacus. Non etiam Pomeraniæ, Pruſſiæ, Livoniæque litora adibo, *ſuccinum* lecturus: quod tamen præcipuâ & copiâ & nobilitate (nobiliſſimum autem eſt, quod candidum) in ea Pruſſiæ regione, quæ vulgò incolis dicitur **die Sudaw** / Regiomontio contermina, invenitur: adeô, ut illud, quod ad Hiſpaniæ, Britanniæ, aliarumque terrarum litora olim legebatur, quodque etiam nunc legitur, ſemper æſtimatum fuerit pravum, vile, nulliuſq; pretii; omniſq; fama & præſtantia omni ævo uni ſoli *Pruſſiaco ſuccino* (quod hodieque Turci ſummopere expetunt, eoque Perſæ ſua conclavia, Muſea, & ſacraria ornare ſolent.) manſerit; atque etiam Tacitus & Theodoricus Rex, *ſolos omnium hominum Æſtios id legere*, rectè pronunciaverit.

Ph. Cluver. Germ. antiq. lib. 3. c. 44.

Aug. Busb. Turc. Ep. 3.

Sed quę alia regio nobis par eſt, *fluminum* nobilitate? Noſter eſt Danubius, omnium Europæ fluviorum Rex,

qui centum populos, & magnas alluit urbes;

noſter eſt Rhenus, noſter Albis; noſtri ſunt Nicer, Mœnus, Moſa, Moſella, Scaldis, Amaſius, Viſurgis, Suevus, Viadrus, Viſtula, Dra-

la, Dravus, Savus, Atheſis, Licus, Oenus, Trauna, Aniſus, Ilcius unionum ferax; & qui *fluit Iſara Iaſpide multo,*
Iſara, qui Sleſiis *quanquam ſit montibus ortus,* N. Henel. in Sleſiogr. c. 2.
gemmiferam tamen amne vehens prædator arenam,
Bojemum limphis ditat furacibus Albim;
& multò plures alii fluvii, quos ſupervacaneum ſit recitare, noſtri ſunt: qui omnes & mercium, commeatuum, aliarumque rerum ſine magno impenſarum damno inſerviunt ſubvectionibus; locaque, quæ alluunt, omni bonorum affluentiâ collocupletant; & varietate piſcium admirabilem ac multitudine quæſtuoſiſſimum piſcatum reddunt. De Trauna ita ſcribit Silvius: *habet Trauna miri ſaporis piſces; neſcio an alius feracior ſit fluvius: nuſquam terram aut arenam juxta hoc flumen effodies, quin aquâ intercreſcente mox piſces invenias.* Jovio quodam opus ſit; qui ſalmones, ſalares, huſones, fundulos, percas, lucios, thymallos, truttas, & mille piſcium delicatorum genera deſcribat: quos ſi Praga condierit, nemo, niſi inſulſiſſimi ſit guſtus, negabit, & piſces eſſe ſuaviſſimos, & culinam Pragenſem hac in re erudire orbem poſſe. Sed quid de cancris fluviatilibus? Æſopo olim, ne-

Piſcationis annuus proventus in Belg., Guicciardino ſupputante, vicies centenis aureorum millib. æſtimatur. *Caſp. Ens in hiſt. Belg. l. 1.*

Epiſt. 170.

Digitized by Google

Bodin. in theat. naturæ lib. 3.

potum omnium gurgiti maximo, tam ſuaves ac jucundi fuêre, ut ab urbe Roma in Iſtriam navigaverit, ubi eorum copiam naſci audierat: ſed cum in Iſtriam veniſſet, & multò grandiores ac meliores in Africa gigni intellexiſſet, repentè portu ſolvit, & Africam petiit, ut grandioribus cancris ſe exaturaret. At ſi Æſopus reſciſcere potuiſſet, Auſtriæ aliquot amnes prægrandibus cancris ſcatere; totam verò Marchiam Brandenburgenſem prodigiosè & abundantiſſimè plenam eſſe: momento temporis, procul dubio, valedixiſſet Africæ, & in Germaniam noſtram advolâſſet. Sunt & inter aquarum dotes non ultimæ, cum *ſalinæ*: quarum virtus & opes Lunæburgi, Halæ Saxonum, Halæ Tirolenſium, Halæ Suevorum, Halæ Bojorum, Halæ Auſtriorum, & alibi, ſunt inexhauſtæ: tùm *fontes ſalubres*; qui ſunt valetudinis afflictæ perfugium; ad quos ex remotis terræ plagis primæ quoque dignitatis viri fœminæque confluunt; vereque ſunt iſti officinæ, in quibus natura ipſa medicinam facit, & artis ſuæ majeſtatem infinitis miraculis contra Hippocratis & Æſculapii placita cottidie confirmat: vixque eſt ulla Germaniæ provincia, cui provida & benefica illa parens

parens ejuſmodi fontium & balneorum canalibus non proſpexerit; & quibuſdam ſic cumulatè, ut hæc Würtembergia ſola plures oſtendere, quàm foris tota regna oſtentare queant. Cumque rerum naturalium myſtæ doceant, ſingularem illam aquarum in pellendis morbis efficaciam à metallicis ſaporibus eas imbuentibus conciliari; non importunè fecerimus, ſi interiores patriæ ſinus & reconditas penetralium divitias per tranſennam quaſi inſpiciamus. Si enim qui in Galliis peregrinantur, S. Dionyſii theſaurum; qui Venetiis verſantur, gazam S. Marci (cujus æſtimatio vicies centena aureorum millia æquare dicitur) perluſtrare plerumque ambitioſè ſatagunt: cur nos à domeſticis gazophylaciis, quibus Gallus ille Dionyſius & Italus ille Marcus collati è Codri familia eſſe videantur, oculos faſtidioſè avertamus? E terræ autem viſceribus non tantùm eruimus marmora diverſa, (ut in Ducatu Limpurgenſi, ac Comitatu Namurcenſi) candidi, nigri, rubri & variegati coloris; è quibus menſarum tabulæ, inſtar ſpeculi relucentes, magnificarum ædium camini, columnarum coronides, baſes, ſcapi, aliaque monumenta adornantur; &

Ph. Camerar. medit. cent. 1. c. 64.

L. Guicciard. & C. Ens.

alia ſaxa lapideſque, & gemmas omnis generis, pretii, & uſus varii; carbones lapideos admirandos, qui ſuperinfusâ aquâ accenduntur, oleo autem extinguuntur; verùm etiam effodimus aurum, argentum, æs, ſtannum, plumbum, ferrum, & quicquid ad metalla referri poteſt. Fodinæ viſuntur hinc inde celeberrimæ in Saxonia, Bohemia, Sileſia, Auſtria, Styria, Alſatia, Belgio: & nulla provincia eſt metalli ſterilis. *Aurum* quidem licet natura non ſemper trimodio & toto horreo admetiatur: tamen metalla reliqua eò largitur uberiùs. *Argentum* enim fere omne Gallia, Hiſpania, & Italia, habuit ex Germania; ante novi orbis inventionem. Tamq; illud eſt copioſum; ut totę maſſæ pręgrandes ex nonnullis fodinis eruantur. Et quidem una in Snebergi *Georgio* effoſſa eſt tantæ magnitudinis, ut illius videndæ gratiâ *Albertus bellicoſus* Dux Saxoniæ in ipſam *Georgium* deſcenderit, cumque is & ejus corporis ſtipatores maſſam illam in menſæ uſum adhibuiſſent, dixerit; *Imperator Fridericus* (erat tunc ejus nominis IV.) *potens & dives eſt, hodie tamen ejuſmodi menſam non habet.* Ita alia inſignis maſſa patrum memoriâ reperta eſt in valle Joachimica, in capi-

G. Agricola de nat. foſſil. lib. 8.

Digitized by Google

capite ſodinarum venæ, quæ & *Stella* & *Suicera* dicitur, pondo decem talentorum Atticorum. Quin argenti ea paſſim reperitur abundantia, ut noſtrum ſeculum poſſit dici argenteum; cum, quod olim Equeſtri ordini erat factu difficilimum, hodie vel paulò lautiores ruſtici, potiſſimùm in hoc Ducatu, argenteis & inauratis poculis aliiſque utenſilibus menſas & mundum ornent: quæ in pecuniariam æſtimationem redacta, quot aureorum, aureorum autem? imò tonnarum myriadibus ſumma circumſcribetur? Ut etiam inde non leve ducatur argumentum; quare prædia, & quæcunque alia bona, hodie tam grandi pretio emantur vendantur, præquàm olim æſtimata fuerunt. Nam olim Epiſcopus Pataviensis Albertus vendidit Ulrico & Henrico fratribus Comitibus Schaumburgenſibus Eferdingam, ſuperioris Auſtriæ oppidum, cum omni juriſdictione & jure, quater mille libris numulorum Viennenſium, hoc eſt, ut noſter loquendi mos eſt, *quatuor florenorum millibus*; ſingulis florenis quindecim baciûm: at hodie illius oppidi pretium ad centum millia ſurget. Totum hoc oppidum Tubinga olim veniit *octies mille & ducentis libellis obo-*

An. C. 1367.

An. C. 1301. *hoc eſt: 5857. flor. 4. ſolid.*

obolorum: at hodie prædia ſunt in territorio Tubingenſi, qui majoris ſunt. Olim Balinga à Friderico Comite Zollerenſi *viginti duobus millibus florenorum* ad Würtembergiam pervenit: hodie privatorum ædes inveniuntur non paucæ, Auguſtæ Vindelicorum, Norimbergæ, & Viennæ, quæ triginta, quadraginta, & amplius florenorum millibus taxantur. Copia, inquam, argenti, pretia rerum exaggerat: & ipſius vilitas, omnium rerum invehit caritatem. Etiam ipſi Helvetii jam argentum noverunt. Nam illo tempore, quo cum *Carolo Pugnace* Duce Burgundiæ bellum geſſerunt, tantâ premebantur inopiâ, ut ipſorummet legati ad Carolum de pace miſſi inter alia demonſtraverint; pluris debere æſtimari calcaria & equorum frena in exercitu Carolino, quàm omnem eam pecuniam, quæ ex ipſorum agris cogi poſſet: & cum ſuperbum hoſtem pacis nomen faſtidientem poſteà propè Granſonium viciſſent ac fugâſſent, prædâ opimâ & regiâ omninò potiti; ignari tamen, quantas opes & divitias conſecuti eſſent; pecuniam captam non numerabant, ſed pileis dividebant; tabernaculum quoddam Caroli longè pulcherrimum & exquiſitiſſimum inmul-

An. C. 1408.

Bod. de Rep. l. 6. c. 2. & adv. Maleſtr.

An. C. 1476.

Cruſ. Annal. Suev. p. 3. l. 7. c. 12.

multa fruſta diſcindebant; patinas argenteas nonnulli, cum ſtanneas eſſe putarent, vilisſimo pretio vendebant; adamantem item Caroli toto orbe celeberrimum, cui erant appenſi aliquot uniones, quidam, ubi reperiſſet, in pyxidem reponens, mox ſub currum abjiciebat; paulò pòſt reverſus recipiebat, & ſacrifico cuidam vendebat aureo numo; iſque deinde à ſui oppidi magiſtratu, cui miſerat, accipiebat aureos duos. Verùm Helvetii eâ occaſione de auro argentoque communem hominum opinionem apprehendere cœperunt; & eâ dexteritate progreſſi ſunt, ut facti pecunioſiſſimi argentarios nunc juſtè & utiliter argentum verſandi & collocandi modum docere poſſint; nec raró ab illis tanquam bonæ fortunæ depoſitariis Galli & alii populi in maximis neceſſitatibus ingentes pecuniarum ſummas impetrârint. Quod autem de argenti reditibus dixi; idem de *plumbo*, *ſtanno*, *ferro*, & reliqua omni metallica opulentia intelligendum eſt: quæ non minori fœnore labores impenſaſque foſſorum & patronorum hactenus beaverunt. Audite, quid Imp. Maximilianus I. invictiſſimi Domini Imperatoris noſtri Matthiæ abavus, de Comitatu Tirolenſi,

P. Cominęus comm. l. 7.

lenſi, metallis fœta provincia, judicaverit: & idem judicate de aliis locis metallorum fertilibus: *illam* ſcilicet *rudem & agreſtem ruſtici tunicam, multis quidem plicis & rugis horridam ac deformem; valde nihilominus bonam, calidam, ac commodam eſſe.* E montium enim illius Comitatus ſcriniis hauriuntur permagni auri, argenti, metallorumque omnis generis optimorum theſauri: cacumina ſilvis ferarumque multitudine plena ſunt; colles & clivi frugibus ac vineis: valles fluminum ac fontium aquis irriguæ, armentis & pecoribus refertæ ſunt; quæ pabulo non minùs, quàm lacus & ſtagna inter montes ſpatioſiſſima variis & nobiliſſimis piſcibus abundant: ut ita Tirolis non ſolùm Ducatui, verùm etiam regno divitiis poſſit æquiparari. Audite verò etiam, quid Germaniæ noſtræ Plinius, Georgius Agricola, de Germaniæ metallis ſcripſerit: *Noſtris temporibus*, ait, *Germania præter cæteras Europæ regiones magnam metallorum copiam effundit. Etenim auri ramenta defert Albis, Edera, & multi rivi. idem effoditur in Veſtophalis Corbachi: in Francis, Steineheidæ: in Lygiis Reicheſteini, & Zucchemanteli; in Carpato monte. Argentum verò eruitur in Saxonia Cellerfeldi, & in finitimis locis: in Miſena Fri-*

St. Pighius in Herc. Prod.

Boter. in Relat.

G. Agricola de vet. & nov. metall. lib. 1. contra nugatur R. Herpinus in Apolog. pro I. Bodin. Republica.

Fribergi, Mariebergi, Annebergi, Snebergi : in Boëmia, in valle Ioachimica, Cottebergi, & in multis aliis locis. Argento autem vivo in Boëmia fæcundum eſt Schonbachum, item Beraunum. At æris copiam ſuppeditat Melibocus & Carpatus. Plumbi candidi fertile eſt in Miſena Aldebergum & Irberesdorfum : in Boëmia Slacchevaldum: ſed plumbi nigri mons Ramelus ad Goſelariam in Saxonia : cinerei in Miſena Snebergum. Ferrum autem innumeri loci dant, ſed optimum in Sorlandis Segena : in Francis, Sulcebachum: in Miſenis, Gishubelum & Laueſteinium. In hac omnium fortunæ bonorum affluentia, jubebat charitas aliquid, imò quicquid domi non erat uſui & neceſſitati ſublevandæ, foris in proximos & egenos auxilii populos elargiri : ſed juſſum prævenit Germanorum promptitudo; quæ

nil negat, & ſeſe vel non poſcentibus offert. Claudian.

Olim, dum barbari tamen adhuc dicebamur, *quemcunq; mortalium arcere tecto nefas* putabamus; *pro fortuna quôq; advenam apparatis epulis excipiente, nemine notum ignotumq;, quantum ad jus hoſpitii, diſcernente.* Nondum degeneravimus, populares mei : virtutem illam chritatis dexteram retinuimus & haud dubiè portio ejus eſt non aſpernabilis hodie mos iſte, peregrinos vino & lautiis honorandi, qui non exiguis ſumptibus

Tacit. de morib. German. Cæſar. comment. 6. Diodor. l. 5.

abſol-

abſolvitur. Sed & extra hæc lautia animus Germanorum multò lautiſſimus vel ipſam provocat munificentiam. Ille

Claudian.

nunquam divitias nigrantibus abdit in antris,
nec tenebris condemnat opes; ſed largior imbre
aſſolet innumeras hominum ditare catervas.
quippe velut denſo currentia munera nimbo
uſque videre licet populis nudare penates,
aſſiduos intrare inopes, remeare beatos.

Ne tamen omnia dando, & nihil accipiendo, imprudenter in egeſtatem præcipitaret patria; honeſta populo permiſſa eſt *mercatura*: ut quicunque infra Nobilitatis gradus eſſent, liberè res domi ſuperfluas aliô efferrent, & inde utiles domum referrent. Quod rei cum publicæ tum privatæ lucro ceſſit maximo: civibus etiam bene multis privatorum conditionem ita feliciter ſupergreſſis, ut ad magnatum fortunas pervenerint. Ut autem nulla non Germaniæ civitas mercaturę vacat: ſic Inferiores Germani hâc laude Superiores ſupęrant plurimùm: cum viri pariter & fœminæ, ſenes & juvenes ibi negotientur, in eamq; rem plures ſinguli linguas addiſcant; & inſuper ipſe regionis ſitus ſe accommodet commercio totius orbis. Quod vel navium multitudo planum facit dubitantibus:

Digitized by Google

tibus: ſiquidem quotannis in *Hollandia* ſolùm, millenas circiter naves conſtrui ajunt oceano ſulcando aptas; quarum ſingularum nuda fabrica & materia, ſine armamentis, binis conſtet aureorum ſcutatorum millibus: ut à vero non abeant, qui credunt, Ordines Belgii confœderatos, ſi in continente nullo bello implicentur, majorem navium claſſem in mare educere poſſe, quàm Principem alium in Chriſtiano Orbe quemquam: cum Danię Rex ob injuriam legato ſuo illatam uno eodemque tempore ſexcentas naves Hollandicas per Cimbricum fretum navigantes detinuerit; quę omnes ex eodem portu, Flevi ſcilicet oſtio, fuerant profectę; prętereas, quę ex eodem & aliis locis in Angliam, Scotiam, Galliam, Hiſpaniam, Luſitaniam, Norvegiam, Italiam, Ægyptum, Turciam, veteris denique & novi orbis inſulas ſolverunt. *Amſtelodamum*, quod hodie florentiſſimum Europæ eſt emporium, tot unico ſæpe die ex diverſis oris & regionibus appellunt vela; quot annus integer dies complectitur. Qualis fuit *Antuerpia*, antequam Martis intemperiem paſſa eſt? Uno ibi menſe plura & majora inter mercatores tractabantur negotia, quàm Venetiis duobus annis.

Caſp. Ens in hiſt. Belg. l. 1.

P. Matthæus in hiſt. Henrici IV. G. R. lib. 6. narr. 3.

Iſ. Pontanus in hiſt. Amſtelodam. l. 2. c. 19.

Boter. in Relat.

Et

Et qui ſtudioſiùs quævis rerum admiranda in memoriæ codices referre ſolent, obſervârunt; in illa temporum felicitate, cum ditiores totius penè Europæ mercatores cum ſuis opibus in hanc urbem confluerent, eam aliquando *trecentas è ſola Hiſpania familias*, pleraſque potentes incoluiſſe: ibidem tunc ſingulis diebus bis, ſtatis horis antemeridianis & pomeridianis, in celeberrimo urbis compito, quod *medium Ianum* quidam non immeritò, alii *Burſam* dixerunt, ſupra *quinque hominum millia* negotiationibus Orbis terrarum expediundis conventus egiſſe: item ſæpe ibi in Scaldi flumine *bis mille & quingentas naves* mercatorias in anchoris ſtetiſſe; & quotidie *quingentas* minimùm adnavigâſſe, aut enavigâſſe, variis mercibus onuſtas; multoties unico maris æſtu *quadringentas* appuliſſe: vix diem inſuper abiiſſe, quæ non *ducentos* viderit *currus* vectoribus gravidos; non annumeratis plauſtris Germanicis, Hanſaticis, Lotharingicis, Gallicis, quę vnâ ſeptimanâ *millia* adæquabant; nec etiam in iſtum numerum venientibus carris ruſticis commeatum copioſè deportantibus, qui unâ ſeptimanâ *decem millia* ſuperabant: denique in perennibus hiſce commerciorum viciſ-

C. Scriban. in originib. Antuerpienſibus. cap. 8.

Digitized by Google

viciſſitudinibus & jugi exercitio, ſingulis annis, in rerum emptiones ac venditiones *quingentos argenti milliones*, auri nimirum *centum triginta tres*, & quod excedit, erogatos fuiſſe; extra tamen cambia & recambia (ſic enim hodie loquimur: & utimur ſermone tanquam numo, cui publica forma dat pretium) ſive campſualem pecuniam, illam reciprocam & tanquam adlabentis relabentiſque oceani æſtu adfluentem refluentemque ſtatâ acceſſione & fugâ; dum per univerſum orbem inambulat feneratio itu redituque; quam nulli propè numeri capiant, nulla Arithmetica expleat. Unde cum urbs hæc Anno Chriſti 1576. ab Hiſpanis immaniter & avarè direpta eſſet, pecunia tantùm collecta & extorta (omnem tamen non potuêre nanciſci; multis parvo ſe redimentibus, qui ter centum florenorum millia & plus in arcis cuſtodiebant) ad *vicies centena millia coronatorum* æſtimata fuit; in ea ſumma minimè comprehenſis gemmis & pretioſis cimeliis, aureis vaſis & argenteis; nec etiam incendii damno, quod non fuit minoris: milite intereà incertùm relinquente, majorene licentiâ pecuniam corraderet, an jam partam dilapidaret. Mox enim

Rationibus ſc. ad valorem monetæ Belgicæ ſubductis.

Em. Meteranus in hiſt. Belg. l. 6. & Thuan. hiſt. lib. 61.

Digitized by Google

in ipſa Burſa menſæ in alcæ luſum publicè collatæ ſunt, in quibus pleriq; ex gregariis etiam militibus uno die adversâ aleâ ad *decem coronatorum millia* perdiderunt. Conſultiores cum periculoſum ducerent, prædam extra urbem deferre; pugionum & enſium manubria, alii galeas ac loricas ex auro ſolido confici, & ſandarachâ infucari curabant, ne colore dignoſcerentur: qua in re tamen aurificum aſtu decepti ſunt; qui, cupri & æris medâ parte auro admiſtâ, direptionis partem ab ignaris prædonibus callidè reciperârunt. Nec tamen ſic abiit pecuniaria negotiatio ex iſta urbe: ſed & in ipſis mediis Martis furoribus ad miraculum floruit poſtea. Vidimus annis ſuperioribus, paulò ante pactas inducias, è privati nobilis negotiatoris manu, ingenti auſu, vix ſolidis diebus viginti, in militaria ſtipendia ſupra *ſeptingenta aureorum millia* fuiſſe expenſa; vidimus deinde ab eadem manu, menſe uno, *auri millionem unum*; ab eadem denique, menſibus non tribus integris, portentoſo conatu, *auri milliones duos*, & ſuper hæc, *aureorum ſeptingenta millia.* Inter humani animi prodigia ducit Plinius æs alienum Milonis illius, qui P. Clodium occidit. At quid ſeſtertiûm ſeptin-

Ita ſcribit C. Scriban. in Antuerp. c. 9.

Nat. Hiſtor. lib. 36. c. 15.

ptingenties (tantum debebat Milo) ad *auri milliones ſex*, quos privati duo Antuerpiæ privato debuerunt nomine; ſed quibus Rex ipſe plura longè debuit? Sed miſſis Antuerpiæ opibus, aurique tonnis ac millionibus, relinquamus Belgii mercaturam; & aliquem mercatum ſive panegyrin in Superiori Germania conſideremus. Florent & vigent hoc nomine Linzium, Freiſtadium, & Crembſa in Auſtria; Lipſia in Miſnia, Bozenum in Tiroli, Argentina in Alſatia, Nordlinga in Suevia, Francofordia in Marchia, Numburgum in Thuringia, Græcium in Stiria, & plurima oppida alia: ſed *Francofurtum*, quod ad Mœnum ſedet, omnium totius orbis nundinarum eſt caput: ubi quis merces non ſolùm quaſcunque requiſierit, ſed pleraſq; etiam, de quibus ne cogitaverit quidem, & de quibus nec ipſe nec alii multi quicquam fando audierint, expoſitas videbit: idque cum tanta in unoquoque genere copia, ut non è multis civitatibus, ſed ex orbis univerſi regionibus coactas congregataſque fuiſſe crediturus ſit. H. Steph. in encomio nund. Francof.

Tot tibi noſtra dabit pulchras Francfordia merces:
hæc habet, ut dicas, quicquid in orbe fuit.
Gargara quot ſegetes, quot habet Methymna racemos;

æquore quot piſces, fronde teguntur aves:
quot cælum ſtellas, tot habet Francfordia merces;
Mercuriusq; ſuo proſtat in emporio.
Seu caperis noſtram peregrè advenientibus urbem;
Ante oculos veniet merx numeroſa tuos:
ſive petis merces patrias, tibi mille placebunt;
cogêris voti neſcius eſſe tui.

Quid verò Auditores? Num *latrocinia* non turbant commercia? Num itinerantibus mercatoribus nullæ timentur prædonum tendiculæ? Olim fieri potuit in illa bellicoſa & Martiali mundi ætate, cum jus in viribus omnes gentes haberent, ut nec majores noſtri fortè ubique fuerint innocui: ſicuti & *Cimbros* Gallicâ linguâ latrones dici Sextus Pompeius memoriæ mandavit; eâ videlicet ſignificatione, quâ *Ægyptius* ſuperſtitioſum, *Chaldæus* aſtrologum, *Sibarita* delicatulum denotat. Et quidem illa priſcorum latrocinia, quæ juventutis exercendæ ac deſidiæ minuendæ causâ inſtituebantur, à communi hominum exiſtimatione eam honeſtatis ſumpſerant ſpeciem, ut ii, qui ducem ſequi detrectarent, in deſertorum ac proditorum (patriâ linguâ, Verzähter vnd Schelmen) numero ducerentur, omniumque rerum iis poſtea fides abrogaretur. Atque hanc audaciam

Cæſar. com. lib.6.

P. Cluver. Germ. Antiq. lib 1.c.19. & 46.

ſive

ſive animoſitatem æquè olim uſurpabant Ægyptii, Scythę, Aſſyrii, Medi, Perſę, Græci, Romanique, cum in exteras gentes imperia conſtituerent; ut propterea etiam ipſe Alexander populuſque Romanus *latrones* paſſim apud ſcriptores audiant. Verùm hodie in noſtra Germania mera regnat innocentia: *probitas & gravitas* proborum & gravium virorum teſtimonio *nobis eſt nativa, non ſemper in Gallorum gente* (nec etiam apud alias) *reperienda.* Et quemadmodum Eberhardus I. Dux Würtembergiæ (qui cùm Hieroſolyma peteret adhuc inveſtis, ſed redux referret barbam, & poſtea præter ætatis ſuæ morem aleret, *Barbati* nomen accepit.) non tam familiæ tuæ, *Friderice Achilles cognate*, quàm ſeculi ſui lumen; illud inter meritorum & laudum ſumma ponebat, quòd in media æſtate ruri poſſit ſecurus cubare in gremio cujuslibet ſuorum civium, & ſuaviter quieſcere: ita idem jam licet in Germania omni; quæ tota ſecuritatis eſt portus, magiſtratibus in id ſtrenuè operam collocantibus; ut & Philippus Haſſiæ Landgravius inter notas boni Principis retulerit, *viarum ſecuritatem.* Tantum autem illi Germanorum nativæ probitati ſemper tributum eſt;

Lipſ. in Epiſtolis.

Cruſ. Annal. Suev. p. 3. lib. 7. c. 14.

W. ab Erenberg. de onerib. ſubd. c. 6. n. 37.

ut maximi quique Imperatores, Reges, ac Principes, ſeſe vitamque ſuam eorum cuſtodiæ crediderint. Hunc honorem exhibuit pugnaciſſimæ & fideliſſimæ genti Auguſtus, Tiberius, aliique ad Galbam uſque; *qui cohortem Germanorum*, ait Suetonius, *à Cæſaribus olim ad cuſtodiam corporis inſtitutam, multiſq; experimentis fideliſſimam, diſſolvit.* Sed receperunt eos poſteà reliqui Imperatores. Etiam Herodes Judææ Rex noſtram gentem in ſatellitio habuit. Quæ laus adhuc perennat: Imperatore, Papâ, Hiſpaniarum, Galliarum, Sarmatiæq; Regibus, & magno Duce Hetruriæ, aliiſq; exteris præclaris Principibus, vitam & ſalutem ſuam Germanorum tutelæ committentibus: ut nunc optimo jure poſſimus non Romæ in aliquo Pompeii theatro, ſed in omnium orbis univerſi ordinum conſeſſu cum legatis Friſiis gloriari; *nullos mortalium armis, aut fide ante Germanos eſſe.* Equidem jactura nulla tanti fuit, ut fidem non pretulerint. Unde & in peſſima *alea* conſuetudine priſci patres, cum omnibus deficientibus rebus, in quas luderent, extremo ac noviſſimo jactu de libertate & de corpore contenderent, victi voluntariam ſervitutem adierunt; & quamvis juniores, quamvis robuſtiores, alligari ſe ac venire

Lipſ. ad Tacit. l. 13. Annal. n. 50. Sueton. in Galba cap. 12.

Tacit. Annal. lib. 14.

paſſi

paſſi ſunt: *fidem* id poſtulare dixerunt. Servitus tamen illa minimè fuit Romana, id eſt, crudelis; veluti imperium eſſet in beſtias, non in homines: cum Germani raro verberarent ſervum, ac vinculis & opere coërcerent; domino frumenti tantùm modum, aut pecoris, aut veſtis, ut colono injungente; & ſervo hactenus parente. Sed ille aleæ furor, atque etiam ſervitus ipſa; hodie nobis ignoratur.

Tacit. de moribus Germ.

Verùm enimverò probitas nationis noſtrę quaſi arbor eſt floridiſſima, quæ in omnes partes pulcherrimos virtutum ramos fructibus onuſtos & pendulos projicit: ingrati ſimus, niſi aliquid decerpamus & legamus. *Caſtitas & pudicitia*; quę ſententiâ Ægidii ſodalis Franciſcani eſt veluti illuſtre ſpeculum, ſed quod ſolo anhelitu inſici ac maculari poteſt; ubi terrarum eſt integrior? ubi incontaminatior? *Intra annum vigeſimum fæminæ notitiam habuiſſe, in turpiſſimis habent rebus*; de Germanis ſcripſit Cæſar. *Sera juvenum Venus, eôque inexhauſta pubertas; nec virgines feſtinantur: viri ſingulis uxoribus contenti ſunt: pauciſſima in tam numeroſa gente adulteria, quorum pœna præſens*; uti & *publicatæ pudicitiæ nulla venia*: de iiſdem ſcripſit Tacitus. Nec alii mores

P. Rodulphius Seraph. Relig. lib. 1. p. 63.

Cæſar de bell. Gall. 6.

Tac. de morib. Germ.

Digitized by Google

ſunt hodierni: quibus *noſtra maximè omnium nationum honeſtatem conjugiorum juxta DEI præceptum colit:* ſcribit Thuanus.

Hiſt. lib. 71. ad fin.

Nullis polluitur caſta domus ſtupris;
mos & lex maculoſum edomuit nefas:
laudantur ſimili prole puerpera:
culpam pœna premit comes,

Horat. lib. 4. carm. ode 5.

Venuſque illicita tam eſt exoſa; ut nothis non tantùm viam ad honores literarios alicubi, ſed & in opificiis exercendis libertatem, quâ legitimè nati fruuntur, pleriſq; in locis intercludat. Ideô optimus quiſq; impudicitiæ vindex eſt acerrimus. A quo crimine *Maria* Regina Hungariç, Imp. Caroli V. ſoror, antiqui moris & gravitatis fœmina, ſupraque ſexum fortiſſima, tantopere adhorrebat; ut nunquam à Cæſare exorari potuerit, ut cuidam ex primaria nobilitate juveni, fratri percharo, qui unam ex domeſticis ipſius virginibus corruperat, culpam condonaret; palam interminata, ſicubi illum nanciſceretur vel in fratris comitatu, fore, ut extremo ſupplicio adficeretur. Neque deſcivit heroina à proavo *Carolo pugnace*, Belgii Principe: qui ſine adſpectu & adfectu in præfectum oppidi cujuſdam Zeelandici memorabili exemplo animadverterat. Iſte præfectus fœmi-

Thuan. Hiſt. lib. 21.

Lipſius in monit. Polit. lib. 2. cap. 8.

Digitized by Google

fœminam corpore & moribus ſcitam, ſed animo meliorem deperibat; tentabat omnia, quæ ſolent & poſſunt amantes; fruſtra tamen. Dein ex deſperatione ad ſcelus properans maritum amatæ fœminæ proditionis inſimulat, & vinctum in carcerem compingit: ac mulieri virum caſtè amanti, & pro liberatione illius impigrè omnia agenti, innuit; mariti vitam in amoris fructu verti; ſimulque ad talia trepidanti, rubenti & pallenti, vim adhibet, & potitur. Voti compos nihilominus maritum in carcere damnari, damnatum capite plecti, atque cadaver in arcam ligneam includi curat, mox ſepeliendum; imò conjugem ex pacto maritum recipere ſperantem, & nihil ſuſpicantem, abire & tollere jubet: quæ triſti ſpectaculo perculſa ſuper cadaver ſe abjicit, diuq; lamentata, conſilium viamque ultioni exquirit. Venit in Aulam querula, & rem ordine Principi denarrat: qui, præfecto vocato, interrogato, perplexè multa loquente, tandem confitente, & gratiam implorante, etiam mulieri, ut injuriam ſolatio aliquo corrigeret, ſe in matrimonium offerente; illi primùm abnuenti, poſteà aliorum ſuggeſtionibus annuenti, novum maritum copulat; etiam

perſuaſum, ut ſupremis tabulis, ſi prior ſine liberis moriatur, conjugem hæredem ex aſſe ſtatim inſtituerit. Quibus peractis, fœminâ jam animo ſuo factum eſſe ſatis teſtante, Carolus nondum ſibi ſatisfactum eſſe declarat; & illâ ablegatâ, præfectum in illum ipſum carcerem duci, in quo maritus cæſus, & pariter cæſum in arcam ligneam ſive capulum deponi imperat. Tunc mulierem ignaram eô mittit: quæ inopinato iterum caſu conterrita, duobus maritis, eodem fere tempore, eodem certè ſupplicio amiſſis, mox in morbum incidit & fato obiit: hoc ſolùm alteris nuptiis lucrata, ut liberos ex priore conjugio divites relinqueret novâ hæreditate. Sic pudori & caſtitati conſulitur, Auditores: ſic ſtimuli & pruritus vagæ libidinis in Germania retunduntur. Addi quoque meretur Mariæ avus, Imp. Maximilianus I, qui inter alias dotes fuit corpore pulcherrimus; ſed ita verecundus à conſpectu aut contactu, ut nemo vir aut fœmina nudum eum viderit aut retectum. Subducebat ſe furtim, aquam ſumpturus; ad lectum iturus, nec cubicularium quidem ad exuendum, deponendum, collocandumq; ſe admittebat: adeô ut nulla virgo ma-

Cuſpin. in Maximil. Lipſ. in monit. Pol. lib. 2. c. 17. M. de Montaig. l. 1. des Eſſ. c. 3.

gomaa-

go magis teneri pudoris fuiſſe videatur. Inſuper teſtamento cavit, femoralia mortuo ſibi induci: ut & tunc cura pudoris eſſet, cum jam non eſſet. Sed illibatæ fidei conjugialis quàm illuſtria nobis ſuppetunt monumenta in vicinia? Winſpergum Würtembergiæ adhuc calet amore uxorum in maritos. Cum enim Cæſar Conradus III. in illo oppido Guelphonem Bavarum obſediſſet, fœminarum precibus hoc dedit; ut inviolatæ abirent, hâc lege, ut nihil ſecum, niſi quod humeris poſſent, auferrent: quæ fide majore dicam, an pietate, relictis aliis rebus omnibus, dulciſſimum onus, maritos tergis, puerulos brachiis, omnibus inſigne & admirabilis charitatis ſtrategema commiſeratione & applauſu proſequentibus, foras bajulant; ſicque victorem Imperatorem, qui de mundo tantùm muliebri cogitaverat, ipſum vincunt; lacrimis nobile facinus comprobantem; & maritis vitam atque libertatem, quam perdituri fuiſſent, generosè conſervant. O exemplum inuſitatæ apud alias gentes virtutis, & omni ſeculo memorabile! O adfectus cœlo digni! Nec mirum; ſi Laurentius Medices, is qui *Literarum parens* uſurpatur, ex dulciſſimæ illius

Trithem. in Chr. Hirſ. ad An. 1140. Naucl. vol. 2. gen. 38. Cruſ. An. Suev. p. 2. lib. 10. c. 3.

Bodin. Meth. H. in pr.

hiſto-

hiſtoriæ recitatione valetudinem amiſſam, quam à Medicis non poterat, recuperaverit. Saltu jam trajiciamus in alium probitatis ramum, qui eſt *modeſtia*: non illa, quâ inſolitâ animi magnitudine Imp. Carolus V, poſt Diocletianum, Anaſtaſium II, Theodoſium III, Jſacium Comnenum, Michaëlem Rangaben, Michaëlem Ducæ F, Nicephorum Botoniaten, Manuelem Comnenum, Ioannem Cantacuzenum, Lotharium Ludovici Pii F; (pleroſque invitos) ſe imperio & omnibus provinciis abdicavit; XII. miniſtris, & uno equo, quo propter imbecillitatem veheretur, contentus: aut quâ Imp. Fridericus IV, Ladislao Rege Pragæ mortuo, non tantùm Bohemorum, qui Regnum, verùm etiam Moravorum, qui Marchionatum offerebant, vota modeſtâ excuſatione fruſtratus eſt: aut quâ Fridericus, Elector Saxoniæ, Imperii dignitatem recuſavit, ſuoque Carolum V. deſignavit ſuffragio: aut quâ Joannes Gropperus Cardinalitiam purpuram repudiavit: ſed illa, quæ eſt in cultu: quem uti non contemnunt probi Germani omnem; ita ejus apparatu virtutes non metiuntur, minùs mentiuntur. Sicuti enim nani diffundunt ſe laxiori veſte,

Thuan. hiſt. lib. 16.

Cuſpin. in Friderico.

Sleid. de ſta. Relig. lib. 1.

Thuan. hiſt. lib. 16.

pedum

pedum digitis natant, anſati ambulant; ut grandes & corpulenti videantur: ita bonæ mentis exules; quales ſunt Thraſones, hiſtriones, funambuli, mangones, fatui, & id genus; in tranſmarini luxus, & externæ pompæ ſplendore dementiæ latibulum quærunt, virtutemque fingunt, quam non habent. Imp. Carolus Quintus, in omnibus maximus; in cultu tamen modicus, vel potius tenuis fuit: quod notârunt Itali, & mirati aut calumniati ſunt in ſolenni ejus ingreſſu Mediolanum. Cives enim omnia magnificentiſſimè inſtruxerant; plateas aulæis, tabulis, frondibus, & ſeſe quiſque veſtibus exornaverant; ut nihil auguſtius & opulentius in ornamenta triumfalis pompæ excogitari præſtarive potuerit: ſed ille & Imperator, & non ſemel Rex ac Princeps, in atra penula & vili pileolo ſpectari voluit; cum fœminarum & plebis curioſa vanitas pictam ex auro trabeam, & fulgentem gemmis in Cæſaris capite coronam exſpectaret. Rudolphus I. ejuſdem ſanguinis, in illa tenuitate Carolo adhuc major fuit: qui ab Ottocaro, potente Bohemiæ Rege, cujus ille olim curiæ Magiſter fuerat, homagium accepturus, indutus erat veſte griſeâ,

P. Iov. hiſt. l.40. & Lipſ. in mon. Pol. lib.2.c.15.

Albert. Argentin. in Chron. Cuſpin. in Rud. Lazius Gen. Auſt.l.1.c.11.

Digitized by Google

Lipſ. in mon. Pol. l. 2. c. 15. Ger. de Roo, An. Auſt. l. 1.

griſeâ, ſive cintereâ; cumque monitus eſſet, pararet ſe cultu ornatiore & Imperatorio, talem tantumque Regem, auro, argento, gemmis, ſerico radiantem, admiſſurus; ille renidens, *Imò Rex Bohemiæ* inquit, *griſeam meam veſtem ſæpe deriſit: nunc ipſum veſtis mea griſea deridebit.* Quod & factum. Nam licet Ottocarus ſub papilione fidem præſtaret; deprecatus ignominiam, ne publicè genibus ejus advolutus conſpiceretur, cujus ſervitio & miniſteriali operâ olim uſus fuerat: tamen ſolutili tentorio opportunè remiſſo, & in partes diſtracto, ille non ſine ludibrio ſupplex Imperatorem adorare viſus eſt. Ottocaro luxu pares Græci; quos Germani, Imp. Henrici VI. (non V, ut Juſt. Lipſius vult) legati, acerbè inſectati ſunt. Res eſt digna relatu. Ille miſerat ad Alexium Angelum, Principem Byzantinum, magnam pecuniæ vim tributi nomine petitum. Alexius ut opes ſuas & potentiam oſtenderet, & oculos exterorum veneratione aut metu præſtringeret, omnes ſuos quàm ornatiſſimos comparere jubet, auratos gemmatoſque: ipſe autem à capite ad calcem nil niſi ſplendor & nitor. Tum Græculi Germanos affari, cubitis tangere, & digitis præ-

Cruſ. Annal. p. 2. l. 12. c. 4. Lipſ. in monit. Pol. lib. 2. c. 15. uterque ex Nic. Choniate, lib. 1.

præire; ut Imperatoris veſtem & gemmas adſpicerent; quibus ille, ut floridum aliquod pratum, aut Alcinoi hortus, variè nitebat; *En*, ajebant, *vel in media hyeme veris opes & gratias uſurpate, & oculos iis paſcite atque hilarate.* Quid verò ad hæc noſtri Germani? *Nobis*, inquiunt, *admirationi non ſunt iſta veſtra muliebria ſpectacula: atque adeò tempus jam eſt, ut his ſepoſitis ferro aurum commutetis. Si Imperator Alexius poſtulata neget, neceſſitas ei imponetur pugnandi cum viris ejuſmodi; qui non gemmis, ut prata floribus reſplendeant; neque veſtibus variegatis, ut pavones, glorientur; ſed qui veri Martis alumni flammas nitoremq́ ex oculis in acie jaciant, ac ſudorem margaritis ſplendidiorem totos dies ſtillent.* Exitus hic fuit: ut Henricus, qui pendi ſibi quotannis *quinquaginta centenarios auri* popoſcerat, legatione Alexii mitigatus *ſedecim auri talentis* acquieverit. Et tunc primùm ab Alexio tributum, quod *Alamanicum* appellabatur, inſtitutum eſt. Quæ res moleſtiæ plena cum tumultum minaretur, Alexius ſacra donaria è templis auferre conabatur: quod ubi ſucceſſu caruit, ſepulchris Imperatorum effoſſis ornamenta eorum abſtulit, ne Magno quidem Conſtantino parſurus, niſi interceſſum fuiſſet.

I. Meurſ. in Gloſſ. Græcob.

Sic

Sic ad ſeptuaginta centenarios argenti, & non nihil auri, confecit: ſed Henricus, antequam pecunia mitteretur, in vivis eſſe deſiit. Aſt quô provehor? Quó me virtutum Germanicarum flumen rapit? Singulas ſi exequar,

Virg. lib. 1. Æn.

antè diem clauſo componet veſper olympo.

Attamen tacere non poſſum Imperialem & Regiam gentis noſtræ virtutem, FORTITUDINEM; quâ ſalus Chriſtiani orbis per tot ſecula ſtetit inconcuſſa: quamvis dicere geſtientem verba amplitudini & majeſtati paria deficiant. Et, quæ infelicitatis non levis eſt acceſſio; res majorum noſtrorum fortiter olim geſtæ fere caruerunt ſcriptoribus: cum illi non ſtylum, ſed pilum; non pennam, ſed bipennem, verſarent: exteri autem ſua tantùm mirarentur & extollerent, Germanorum incurioſi. Ita in hiſce talibus etiam ludit & illudit ſive fatum, ſive fortuna; ut quidam meritis, quidam famâ ſint magni.

Tacit. Annal. lib. 2.

Horat. lib. 4. od. 9.

Vixêre fortes ante Agamemnona
multi; ſed omnes illacrymabiles
urgentur, ignotiq́ longâ
nocte: carent quia vate ſacro.

Niſus & Euryalus non attigiſſent noſtram ætatem, niſi immortalibus Maronis carminibus

M. Freher. l. 1. de glor. c. 3. 5. 11.

nibus vitæ fuiſſent redditi: Ulyſſes Homero, Mecœnas Horatio, Lucilius Senecæ id debent; quòd nomina illorum indeleta atque indelebilia videat poſteritas in actis memoriæ. Propterea Scythæ & Gothi aliquando literas omnes ac monumenta veterum à ſtirpe convellere conati ſunt: quòd acerbè ferrent, Græcorum ac Latinorum Bibliothecas & parietes rerum à ſe geſtarum magnitudine repleri; reliquis populis omnibus, tametſi res quoque magnas ac memorabiles geſſiſſent, vel turpiter omiſſis, vel etiam atroci verborum contumeliâ notatis. Verùm quas hinc inde in hoſtium archivis deprehendimus tenuiſſimas licet fortium & illuſtrium factorum à majoribus noſtris patratorum ſtricturas, illæ hoc facilè evincunt; majores noſtros tantas res geſſiſſe, quantas audere vix hominum; perficere nullorum, niſi Germanorum fuerit: ut præ illorum præliis, Alexandri Magni bella, murium ac ranarum fuiſſe videantur. Non advocabo illos ultimarum antiquitatum Reges, Tuiſconem, Mannum, Ingævonem, Iſtævonem, Hermionem, Marſum, Gambrivium, Suevum, Vandalum, & alios: ſpectate mihi, Auditores mei, gentem noſtram totam,

I. Bodin. in Meth. Hiſt. c.4.

Tacit. de mor. Germ. Cruſ. Annal. Suev. part. 1. l.1. c.1. Myn-ſing. in procem. Inſtit num. 7. & 13.

H &nu-

& nomen ipſum examinate. Germani ſumus; hoc eſt; viri bellaces, & toti viri: apud quos *ſcutum reliquiſſe, enorme flagitium; Principi virtute vinci turpe; turpe comitatui, virtutem Principis non adæquare: infame verò in omnem vitam ac probroſum, ſuperſtitem Principi ſuo ex acie receſſiſſe: illum defendere, tueri, ſua quoq; fortia facta gloriæ ejus aſſignare, præcipuum ſacramentum eſt*: qui Gallis ita terribiles; ut quoties iſti de tranſgreſſu vel adventu transRhenanæ nationis audirent, ingeminarent trepidi, *adventare Germanos.* Nam Gallia Germanis ſemper patuit; Gallis vix contra mutire auſis. Cumque hi vererentur; ne aliquando ipſis ſit omninò domo emigrandum, aliud domicilium, alięq; ſedes remotę à Germanis petendæ: Julium Cæſarem totius fere Gallię legati, principes civitatum, convenerunt; *ut ſibi ſecretò, in occulto, de ſua omniumq; ſalute cum eo agere liceret.* Eâ re conceſsâ; *ſeſe omnes flentes Cæſari ad pedes projecerunt: non minùs ſe id contendere & laborare, ne ea, quæ dixiſſent, enunciarentur, quàm uti ea, quæ vellent, impetrarent; propterea, quòd, ſi enunciatum eſſet, ſummum in cruciatum ſe venturos viderent.* Loquebatur pro omnibus Divitiacus Æduus: qui ubi finiit; *omnes, qui aderant, magno fletu auxilium à Cæſare petere cœperunt.* Animadver-

Tacit. de mor. Germ.

Lipſ. in not. a. Tacit. de mor. Germ. num. 9.

Cæſar, lib. 1. de bello Gallico.

vertit Cæſar; unos ex omnibus *Sequanos* nihil earum rerum facere, quas cæteri facerent; *ſed triſtes capite demiſſo terram intueri. ejus rei quæ cauſa eſſet miratus, ex ipſis quæſivit. nihil Sequani reſpondere, ſed in eadem triſtitia taciti permanere. cum ab iis ſæpius quæreret, neque ullam omninò vocem exprimere poſſet; idem Divitiacus Æduus reſpondit; hoc eſſe miſeriorem & graviorem fortunam Sequanorum, quàm reliquorum; quòd ſoli ne in occulto quidem queri, nec auxilium implorare auderent, abſentemq́ Arioviſtum* (is erat Suevorum Rex) *velut ſi coram adeſſet, horrerent.* O mulieres Gallos! O Germanos ſemideos & heroes! At Cæſar rebus cognitis, Gallorum animos verbis confirmavit, pollicitus ſibi eam rem curæ futuram. Quamobrem ad Arioviſtum miſit legatos, qui ab eo poſtularent, ut aliquem locum medium utriuſque colloquio deligeret; velle ſe ſe de Repub. & ſummis utriuſque rebus cum eo agere. Ei legationi Arioviſtus reſpondit: *Si quid ipſi à Cæſare opus eſſet, ſe ſe ad eum venturum fuiſſe; ſi quid ille à ſe velit, illum ad ſe venire oportere.* Et Cæſari iterum legatos mittenti, atque Gallorum injurias non neglecturum denuncianti, denuo Arioviſtus referri juſſit: *Si ipſe populo Romano non præſcribe-*

Welcher im Krieg will vnglück han; Der fang es mit den Teütſchen an.

ret, quemadmodum ſuo jure uteretur; non oportere ſe à populo Romano in ſuo jure impediri: Æduos ſibi ſtipendiarios eſſe factos. Cum vellet, congrederetur; intellecturum, quid invicti Germani, exercitatiſſimi in armis, qui intra annos quatuordecim tectum non ſubiſſent, virtute poſſent. Ita utrinq; bellum: ſed non ſine vehementi & periculoſa Cęſarianorum commotione. Nam cum illi percontarentur, & ex Gallis, ac mercatoribus intelligerent; *ingenti magnitudine corporum Germanos, incredibili virtute, atque exercitatione in armis eſſe, quibuſcum ſæpenumero congreſſi eorum ne vultum quidem atque aciem oculorum ferre potuerint*; tantus ſubitò timor omnem occupavit exercitum; ut multi diſcedendi veniam, alio aliam proficiſcendi cauſam meditante, à Cæſare peterent; nonnulli pudore adducti, ut timoris vitarent ſuſpicionem, remanerent quidem, ſed neque vultum fingere, neque interdum lacrymas tenere poſſent; alii abditi in tabernaculis aut ſuum fatum quererentur, aut cum familiaribus ſuis commune periculum miſerarentur; *vulgò totis caſtris teſtamenta obſignarentur.* Atque ſic Gallos, ſic Romanos tunc conterruerat Suevorum virtus: in quorum gloriam & illud ferebatur: *Suevis ne*

Cæſ. l. 4. de bel. Gall.

Digitized by Google

DEOS quidem immortales pares eſſe poſſe; reliquum quidem in terris eſſe neminem, quem non ſuperare poſſint. *Galli* equidem *paulatim aſſuefacti ſuperari, multisq́ victi prælis, ne ſe quidem ipſi cum Germanis virtute comparabant:* & Rhemorum legati, Iccius & Antebrogius, apud Cæſarem teſtantur; *pleroſque Belgas, qui omnium Gallorum ſunt fortiſſimi, eſſe ortos à Germanis, Rhenumq́ tranſductos propter loci fertilitatem ibi conſediſſe, Galloſque qui ea loca incolerent expuliſſe; ſoloſq́ eſſe, qui patrum memoriâ omni Galliâ vexatâ, Teutones Cimbroſq́ intra fines ſuos ingredi prohibuiſſent.* Hinc *Treveri, quorum inter Gallos* (uti Cæſar Gallias tum arbitratu ſuo definiverat: cujus tamen circumſcriptionem ac diviſionem caſtigavit poſtea Auguſtus) *virtutis opinio eſt ſingularis, & Nervii, circa affectationem Germanicæ originis ultrò ambitioſi fuerunt: tanquam per hanc gloriam ſanguinis à ſimilitudine & inertia Gallorum ſepararentur.* Nam falluntur illi, qui credunt, Belgium non meliori jure Germaniæ nomine cenſeri, quàm Aſia, in qua Scythæ tanto tempore rerum potiti ſunt, Scythia eſſet: falluntur illi. Præterquam enim, quòd antiquitus etiam *Ciſrhenana Germania* bonis autoribus fuerit cognita; in qua domicilia

Cæſ. l. 6. de bel. Gall.

Cæſ. l. 1. & 2. de bel. Gall.

Ioſ. Scalig. in Not. Gall.

Cæſ. lib. 2. de bello Gall.

Tac. de mor. Germ.

Vti Thuanus, hiſt. l. 40.

Dio lib. 53.

Digitized by Google

ſedeſque ſuas collocaverant Tribochi, Nemetes, Vangiones, Treveri, Tungri, Ubii, Sunici, Nervii, Sueconi, Bethaſii, Menapii, Gugerni, Toxandri, Batavi, Caninefates: quòd inſuper Imp. Trajanus Germaniæ (profectò non noſtræ Tranſrhenanæ, ſed Belgicæ) præſediſſe à Panegyriſta laudatur; quòd item tot ſeculorum conſuetudine magna pars Belgarum dicuntur *inferiores Germani*; quòd loquuntur Germanicè; quòd Imperio, ditione, & Burgundico circulo Germanorum continentur, & ipſimet Germaniam *magnam* ſuam *patriam* vocant: quis omnium regionum fines ſemper eoſdem fuiſſe, eſſe, aut fore affirmabit? Quemadmodum enim urbes terminos habent incrementi & decrementi ambulatorios; jam mœnia panduntur latiùs, jam contrahuntur anguſtiùs: aut uti flumina non ſemper æquabili in lecto decurrunt; nonnunquam decentiùs, aliquando fluunt ſuperbiùs; ſic & regionum ſua ſunt fata, quæ finium regundorum judicium exercent, ſtatuuntque ex occaſionibus modum: & ferme quot novi reges, tot mutationes provinciarum & nova nomina oriuntur. Non igitur Rhenus, Danubius, & Viſtula *Germaniam, omnium Europæ provin-*

Cluver. Ger. Ant. lib. 2. c. 37.

Plin. & Lipſ. in comm.

Multis Italis & Gallis inexpertis perſuaſum eſt; Germanos unam eandemque urbem inhabitare: & ſæpe accidit, ut quærant, quàm latè urbis Germania, (La Magna *vocant*) *pateat ambitus.*

Camer. medit. Hiſtor. Cent. 1. c. 44.

Thuan. hiſt. lib. 56.

Digitized by Google

vinciarum maximam, claudunt; ſed per medios fere Germanorum delabuntur agros: cum extra illos Belgium, Helvetia, Rhætia, Alpes, Styria, Carinthia, Carniola, Auſtria, magna Sarmatiæ pars, Dania, Suedia, Norwegia, Finnia, & aliæ potentiſſimæ & patentiſſimæ regiones in linguam, poteſtatem, & nomen Germanorum jam olim commigrârint. Sed hæc ἐν παρόδῳ.

Goldaſt. in to. ult. Conſtit. præf. ad Brit. R Kranz. lib. 1. Dan. Cluver. Germ. ant. lib. 1. c. 11.

Quid ſi autem Galliam non modò Germanorum captivam; ô quoties! ſed & *Germanos Gallorum patres* fuiſſe doceamus? In Galliam vacuam populos *quoſdam ab inſulis extimis & tractibus tranſ-Rhenanis, crebritate bellorum & alluvione fervidi maris ſedibus ſuis expulſos*; ait Ammianus Marcellinus. Sed ubi terrarum ſunt illi tractus tranſ-Rhenani, niſi in Germania? Et res eſt, veriſimilima. Cum enim non uno eodemque tempore Orbis populorum colonias acceperit; ſitque planum, antiquiſſimas populorum profectiones terrâ & pedibus, non mari & claſſe, ſuſceptas eſſe; fatendum eſt, eas regiones priùs cultas fuiſſe, quæ Armeniæ montibus ſunt propiores, & aditu faciliores: ut ita Aſia minor & Græcia ante Italiam; Pannoniæ & Germania ante Galliam, Belgicam, Britannias, & Hiſpaniam, homi-

Am. Marcel. lib. 15.

M. Velſer. rer. Boic. l. 1.

Digitized by Google

nibus frequentari cœperint. Et hâc ratione in univerſum æſtimanti, Germanos vel multitudinis minuendæ causâ, vel ulteriora viſendi ſtudio, in Gallias & Britannias vicinas gentis ſuæ examina effudiſſe, credibile eſt. De Belgis ſupra probavi: de *Britannis* non fruſtra conjicio; *rutilas Caledoniam habitantium comas, magnos artus, Germanicam originem aſſeverare.* Cui accedit ſermonis cognatio, de qua Tacitus: *dextro Suevici maris litore Aeſtyorum gentes alluuntur; quibus ritus habitusq́; Suevorum, lingua Britannicæ propior.* Quanquam verè dici poteſt, antiquitus eandem Germanis, Illyriis, Hiſpanis, Gallis, & Britannis fuiſſe linguam, dialectis tantummodo variè diſcrepantem: quod viri doctiſſimi dudum demonſtraverunt. Si verò quidam pertinaciùs opinentur, *Gallos*, & inprimis *Belgas, vicinum Britanniæ ſolum occupâſſe*; per nos quidem licet, abundent ſuo ſenſu; ſed interim illud Cæſarianum animo recoquant, *pleroſque Belgas eſſe ortos à Germanis*; & unà credant, Germanos ſi non patres, tamen Britannorum *avos* eſſe. Pergamus vincere Gallias & Britannias. Non autem immorabor cum *Gothis* in Gallia Narbonenſi; cui ſubjugatæ nomen dederunt *Gothia*: (unde quo-

Tacit. in vita Agricolæ.

de moribus Germanor. Vide Cluver. Germ. Ant. lib. 1. c. 5. & I. Pontan. in Gloſſ. priſco-Gallico. & de Toloſa.

Tacit. in Agricola. & Cæſar lib. 5. de bello Gal. Cambden. in Brit. de Belgis.

Eſt. Paſquier des Rech. de la France l. 1. c. 13. I. de Serres in pr. hi-

quoque prodiit appellatio *Languedoc*, quaſi *Langue de Goth*; licet alii differentias idiotiſmi Francici in illis appellationibus, *Langue d' ouy* & *Langue d' oc*, ſatis ridiculè venentur.) nec cum propagine Gothica-Vandalica, *Burgundionibus*, in regnum ipſorum Burgundicum; in quod compegerant virtute ſuâ Burgundiæ Ducatum & Comitatum, civitatem Lugdunenſem, Delfinatum, Sabaudiam & Provinciam; exſpatiabor: *Francos, Francos* noſtros ſequamur; gentem omnium, quotquot magna illa atque vaſta Germania tulit, generoſiſſimam & florentiſſimam, excidio Romani Imperii natam; illos, inquam, acerrimos libertatis propugnatores: qui cum ex pluribus Germaniæ populis pro Reipub. & patriæ gloria in unum corpus & novum FRANCORUM nomen, quo univerſi in poſterum adpellarentur, coiviſſent feliciter, & jam inclaruiſſent ſub Imperatoribus Valeriano & Gallieno; illo à Perſis capto, iſto Imperium per ignaviam & luxum fœdante; audenter & magnâ ſpe Galliam primò, ac deinde in Hiſpaniam irruperunt, vaſtato direptoque Tarraconenſium oppido; ubi pars eorum navigia nacti, in Africam penetrârunt. Inde illi perpetua belli materia

ſtor. Gall. Io. Scalig. de hodiernis Franc. linguis. Merula Coſmogr. par. 2. lib. 3. cap. 37.

Ph. Cluver. Germ. antiq. l. 3. c. 2. Paſquier des Rech. de la Fr. l. 1. c. 13.

Ian. Douſa fil. in Batavia.

ria Romanis; victores ſæpiſſime, ſuperati quidem nonnunquam, ſed victi nunquam. Inprimis Imperatoris Probi ævo paucorum ex illis captivorum memoranda eluxit audacia; qui poſt acceptas à victore Principe ſedes, defectione factâ, magnam navium prædatoriarum copiam uſque à Ponti faucibus corripuerunt: quibus Græciæ Aſiæque oram univerſam depopulati; Syracuſas, navalibus victoriis inclytas, magnâ clade editâ ceperunt: atque poſtea pleriſque Libyæ litoribus non impunè adpulſi, tandemque rejecti à copiis, quæ Carthagine veniebant, Gaditani freti anguſtias perruperunt; ac ſine ullo ſuorum detrimento in patriam reverſi ſunt. Sed nihil intentatum relinquente illorum fortitudine; cum Gothi Vandalos & Suevos, Franci Gothos ex Galliis per Pyrenæos montes in Hiſpanias exturbarent, & Vandali iterum à Gothis ex Hiſpania ejecti in Africam tranſirent, ibique Carthagine captâ totam provinciam Romanis adimerent; *Franci* interim in Gallia novam Franciæ Occidentalis monarchiam condunt; & Gallos novo adoptandi modo, nomini, poteſtati, & imperio Francorum inferunt, perpetuoque mancipant; ſine ulla ſpe metuve

Idem Douſa ex Zoſimo & Panegyrico ſcriptore Fr. Hotoman. in Franco-Gallia, c. 4.

I. de Serres in pr. Hiſt. Gall. Merula Coſmogr. part. 2 lib. 3. c. 16. Herm. Com. à Nuenar. de Francorum origine & ſedib.

tuve emancipationis: ſimul omnibus ejus ætatis Principibus reverentiâ Francicæ virtutis injectâ. Nam ut flumen, quod pluviarum largitate intumuit, quâ data porta ruit, & ſternit aquarum voluminibus, quicquid obſtaculum eſſet allaturum: ita Franci victoriarum curſu omnes antiquos limites tranſgreſſi tanto pavore induerunt Europam; ut etiam Valentinianus Auguſtus commune periculum fuerit teſtatus vulgato proverbio iſto: τὸν Φράγκον φίλον ἔχεις: γείτονα οὐκ ἔχοις: *Francum amicum habe, aut non vicinum.* Quapropter indignabatur Rex Francorum Theudibertus factum Juſtiniani, paſſim ſe *Francicum* dicentis; cum is nec ſubegiſſet Franciam, nec domuiſſet Francos. Quanquam cognomina iſthæc parta de victis gentibus tranſibant olim inque ſucceſſores. Quemadmodum & *Germanici* nomen inter titulos Imperii erat, eoque uſi omnes, qui Germanicum Cæſarem ſanguine vel adoptione contingerent; ut Caius, Claudius, Nero, Vitellius, Domitianus, Trajanus; omneſque, qui in ſpe Principatus; ut etiam filium ſinu retinens Vitellius *Germanicum* dixerit. Qui mos, Romanæ ſuperbiæ alumnus, ut evanuit: ſic gloria Francorum

Cambd. in Annal Angl. ad An. 1559. I. Gorop. lib. 1. Franc. Alb. Gentili. diſp. Maccab. c. 5.

Lipſius in comm. ad lib. 1. Annal. Taciti, & in Paneg. Plinii.

corum noſtrorum, ut flamma in altum, ſupra omnia laudum famæ alis evolavit; hoc conſecuta, ut jam Caroli Magni ævo univerſa Gallia, omniſque Germania, quæ à Rheno ad Illyricum uſque pertinet, *Francia* dicta fuerit; atque Aſiatici Europæos hodie univerſim, & Turci Chriſtianæ cultores Religionis vocent *Francos*; Abiſſini autem Africani nos *Alfrangues*, Chriſtianorumque regionem nuncupent *Frankiam*. Sic ergo, mei Germani, Fortitudine noſtrâ *bis ſumus patres Gallorum*. Imò eâdem etiam *ſumus bis patres Britannorum*. Nam *Saxones*, quos à Sacis præſtantiſſimo Aſiæ populo ortum traxiſſe perperam opinantur viri eruditiſſimi, *animi magnitudine, corporis viribus, laborum tolerantiâ Germanorum fortiſſimi habiti*, ut Zoſimus; *Romanis maximè formidati, quia repentini*, ut Marcellinus; *virtute & agilitate terribiles*, ut Diaconus, affirmant; circa Annum CHR. CCCCL. à Britannis contra Pictorum Scotorumq; incurſiones, rapinas & violentiam, quas diutius ſuſtinere non poterant, in auxilium accerſiti, è Germania in inſulam trajecerunt; & eandem poſt multas caſuum viciſſitudines in poteſtatem redactam Anglico Imperio honeſtaverunt. Bri-

G. Viterb. p. 17. Lehman S. Chron. l. 2. c. 2. Merula Coſmogr. part. 2. l. 1. c. 4 Leunclav. in Onomaſtic. Turc. & hiſt. Muſul. Turc. lib. 1.

Cluver. Ger. A. lib. 1. c. 3.

Cambd. in Brit. de Anglo-Sax.

Britannia tamen demum circiter annum ſalutis Iↄ ccc.X. dicta fuit *Anglia*; cum anteà ab adventu Saxonum obliterato fere Britanniȩ nomine *Tranſmarina Saxonia* vocaretur. Atque adhuc Angli, qui ſe ſuâ linguâ Engliſchman nominant, à Cambro-Britannis, Hibernis, & ſilveſtribus Scotis Saſſon dicuntur: & de avita Saxonum virtute ipſa Anglorum lingua; ipſa provinciarum Saxonica in *Cantium*, *Southſexiam*, *Eaſt-Angliam*, *West-ſexiam*, *Northumbriam*, *Eaſt-ſexiam*, & *Merciam*, diſtributio; atq; ipſa nomina oppidorum recentiora, quæ plerunq; deſinunt in Burrow/Berry/Ham/Sted/Ford/Thorp/Wich; & Germanicis terminationibus, Burg/Berg/Heim/Statt/Furt/Dorpe/Wic/ reſpondent, clariſſimè atteſtantur. Sed nonne *Scoti* & *Hiberni* quoq; noſtra ſunt ſoboles? Illi quidem ante Conſtantinum Magnum ſedes ſuas in Britannia non poſuerunt; ut gerræ ſint, quod Buchananus ſcribit, Scotorum nomen & regnum plurimis ante Chriſtum natum ſeculis floruiſſe. Tranſmiſerunt autem ex Hibernia in Britanniam. Nam & Iſidorus Hiberniam à Scotorum gente *Scotiam* vocat; Scotoſq; Hiberniam coluiſſe, Oroſius, Beda, & Eginardus, ſunt teſtes omni exceptione majores. Atq;

Bonifacius Ep. Mogunt. in Epiſt. ad Zachariam PP.

Cambd. in Brit. de nomine Britanniæ.

in hiſt. Scotor.

G. Cambd. in Britan. de Scotis.

Scoto-

Scotorum nomen, tam Hibernis quàm Scotis commune, à vicinis ſuis & progenitoribus Scythis traxerunt: ſicuti & ipſi Hibernorum Hiſtorici Nemethum Scytham, & longo pòſt tempore Delam è Nemethi progenie, id eſt, è Scythica, inter primos Hiberniæ habitatores connumerant. Quòd enim Scoti majores ſuos ex Hiſpania in Hiberniam, & inde in Scotiam digreſſos eſſe jactantiùs contendunt; in eo ſuaviter & ἀνιστορήτως errant; non attendentes, Scythas in Hiſpania olim fuiſſe; ibi Scythicum in Cantabris promontorium Hiberniæ proximum notum. & Concanos Cantabriæ gentem è Maſſageris, qui ſunt Scythæ, procreatos; Suſanam quoque urbem inter Lucenſios Hiſpaniæ poſitam ab iiſdem Scythis conſtructam; & ex Lucenſiis atque Concanis, qui inter Cantabros erant vicini, Lucenos & Ganganos in illa Hiberniæ ora, quæ Hiſpaniam proſpectat, progenitos eſſe. Si quis autem roget, quinam illi Scythæ fuerint, qui in Hiſpaniam devenerint: quid aliud, ſcientiâ & conſcientiâ concordibus, reſpondebimus, niſi Germanos fuiſſe? Germanos enim jampridem in Hiſpaniam pervaſiſſe, tum ex Plinio, qui *Oretanos Hiſpaniæ Germanos cognominat,*

Nat. hiſt. l. 3. c. 3.

nat,

nat, tum ex Seneca Hiſpanorum ſapientiſſimo conſtat: *Pyrenæus*, ait Philoſophus, *Germanorum tranſitus non inhibuit: per invia, per incognita verſavit ſe humana levitas.* Germanos etiam Scythas dictos fuiſſe, non ſolùm ex Ephoro & Strabone clarum eſt, qui gentes ad Arctum omnes *Scythas* vocârunt; ſed etiam ex Plinio, qui *Scytharum nomen uſquequaque tranſire in Sarmatas atque Germanos tradit.* Quod ſi verò Hiberni Scotiq; illos Lucenſios & Concanos Germanorum nepotes pro patribus ſuis agnoſcere renuant: in quo tandem niſi patrum numero numerabunt illos *Germanos ulteriores*, illos Francos, *qui* Gallieno imperante, *abraſâ potiti ſunt Hiſpaniâ*; & inde ex Gallæcia per Conſtantinum Magnum pulſi in Hiberniam demigrârunt? Cumque Franci iidem fuerint, aut Francis vicini, qui Cauci & Menapii priùs dicti erant; quâ ratione affirmantibus, Caucos & Menapios, quos in Hibernia ſtatuunt Geographi, ab illis noſtratibus ſatos fuiſſe, refragabuntur? Aſſiduus, Auditores, majorum noſtrorum fuit diſcurſus: non unâ comprehendi & circumſcribi Germaniâ virtus & multitudo Germanorum potuit: quotidie in orbe aliquid mutavit: novas ſemper colonias, ad exone-

Seneca in Conſol. ad Helv. cap. 6.

Strabo lib. 1. & 11. Plin. Nat. hiſt. lib. 4. c. 12. Cluver. Ger. ant. l. 1. c. 2.

P. Oroſius lib. 7. cap. 22. I. Vaſæus in Chron. Hiſp.

Digitized by Google

exonerandas vires emiſit: nova imperiorum fundamenta jecit: nova gentium nomina, exſtinctis prioribus, aut in acceſſionem imbecillioribus converſis, impoſuit. Germania enim & hâc prærogativa ſupra omnes alias orbis regiones, etiam ſupra ipſam Scanziam inſulam, (quam tamen fabulis obnoxius Jornandes *officinam gentium & vaginam nationum* appellat) eſt admirabilis: quòd ſummâ & fere incredibili populos pariat fœcunditate. Illuſtris, me Chriſte, gloria; tantoque illuſtrior, quantò prima DEI benedictio illa, *Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam*, apud Germanos effulſit uberior; tantò ſanctior, quantò multitudo imaginum DEI ibi eſt grandior; tantò deniq; major, quantò gens noſtra tot gentium, Cimbrorum, Suevorum, Gothorum, Langobardorum, Francorum, Saxonum, Alanorum, Burgundionum, Normannorum, Herulorum, Gepidarum, Anglorum, Vandalorum, Danorum, Hunnorum, & aliorum multorum, in orbem terrarum diſtributione, orbis imperio eſt dignior. Et quemadmodum jure Romano numeroſa proles tribuebat honores, & ab oneribus vacationes: cum è re Reipublicæ *maximeq; ſit neceſſarium*,

Iornand. de reb. Get.

Vertran. de jure liberor. l. 7. §. 3. ff. de bon. damn.

rium, imperium hominum adjectione ampliari, ut Paulus; *repleri liberis civitatem*, ut Pomponius; & *legem utilem Reipub. ſubolis ſcilicet procreandæ causâ latam, adjuvari interpretatione*; uti Terentius Clemens, Juriſconſulti eminentiſſimi, eleganter loquuntur: adeóque Senatus Romanus, cum Neroni ex Poppæa filia nata eſſet, templum Fœcunditati decernebat: ita Germani nullis ſatis auguſtis privilegiis, nullis ſatis magnificis templis, honorari poſſunt; cum illi publicæ fœcunditatis magiſtri, an potiùs communes orbis patres? non tantùm ſuam Rempublicam, ſed & complurimas alias liberis repleverint & corroboraverint. Nam *ubicunque vicit Germanus, ibi habitat.* Neque nos in inſolitè prodigioſa mulierum fertilitate laudem illam publicæ fœcunditatis fundamus. *Margareta* Florentii IV. Comitis Hollandiæ filia, & Hermanni Comitis Hennebergiæ uxor, annos quadraginta duos circiter nata, A. CHR. cIↃ. CC. LXXVI. ipſo die Paraſceves, horâ nonâ antemeridianâ, *trecentos ſexaginta quinque enixa eſt liberos*; qui à Guidone Suffraganeo Trajectenſi in pelvi ſimul jacentes ſacro fonte abluti, maſculis *Ioannis*, fœmellis *Eliſabethæ* nomine indito, omnes

l. 1. ff. [illegible] matr. [illegible] ff. de [illegible] & dem. [illegible]

Tacit. lib. 15. Annal.

Had. Jun. [illegible] Batavia, c. [illegible] P. Scriver. [illegible] Batavia illuſtrata.

uno eodemque die cum matre fatis conceſſerunt. Ita alia *Margareta* cujuſdam Comitis Holſtenii uxor, triceſimo ſeptimo anno pòſt, totidem infantes maturo partu edidiſſe fertur. Sed talia, inquam, prodigia ad communem naturæ ordinem, quem in propagatione generis humani inter Germanos ſervat, non referimus: cum vel exemplorum raritas, & momentanea infantium fere priùs denatorum quàm natorum vita; ſiquidem idem dies fuit natalis & fatalis; id jubeat. Fortitudo Germanorum fortiorem, & diuturniorem poſtulat ſobolem, communi tamen omnium fœcunditate ſuffultam. Et conſiderate mecum, mei collegæ, & vos cæteri Auditores, illam Tubingæ vicinam arcem Æntringam, quam ſerenitate aëris ad deambulationes invitante ſæpius aſpicimus; in ea ante ducentos annos concorditer & amanter vixêre viri Nobiles quinque, cum uxoribus; & *centum liberos*, ſpe omnes, re pleroſque magnos, procreaverunt: nempe Joannes ab Halſingen ex Nippenburgenſi uxore genuit XX. Rudolphus ab Ehingen ex Truchſeſia XIX. Marquardus ab Halſingen ex Urſula Bubenhofia itidem XIX. Georgius porrò Halſingius ex cunju-

Cruſ. Annal. Suev. part. 3. l. 8. c. 2.

cunjuge Kabina XXI. Hugo denique à Giltlingen ex ſua totidem. Conſiderate & *Dalburgiam* illam, genere nobilem, quæ in ſexto gradu deſcendente poſteros vidit; unde nati & hi verſus:

(1.) Mater ait (2.) natæ; dic (3.) natæ, filia (4.) nata
Ut moneat, (5.) natæ plangere (6.) filiolam.

Ein Mutter zu ihrer Tochter ſprach/
Sag deiner Tochter/ihr Tochter Gemach
Erſchall/daß ihr Tochter rein
Kleins Kindlein in der Wiegen wein.

Vide Camerar. Cent. 2. med. Hiſt. c. 66. Maiol. in dieb. Canic. Piccart. obſerv. Hiſtor. Pol. dec. 11. cap. 3.

Conſiderate verò mecum & *Babonem* Comitem Abenſpergium, Babonis Schirorum Principis filium; qui ex duabus uxoribus XXXII. filios, atque VIII. filias tulit, bene educavit, & ſuperſtites reliquit: qui aliquando ab Imp. Henrico II. venatum ſecum cum paucis ire juſſus, & occaſionem nactus, quâ familiam ſuam tanto Principi commendaret, omnes filios, jam tum puberes, ſcitos admodum & elegantes, ad venationem inſtruit, & ita cum omni filiorum turma, ad Imperatorem procedit; cui multitudinem admiranti, & pro paucis, qui debuerant, tot equites, qui non debuerant, adeſſe obmurmuranti, Babo reſpondet: *Cum uno equidem duntaxat famulo, ſanctiſſime Cæſar, præſto ſum; reliqui ſunt tui,*

Avent. Annal. Bojor. lib. 5.

I 2 *Prin-*

Principum optime, famuli, filii mei; quos tuæ majeſtati exhibeo, committo; quodq́ bonum, fauſtumq́ felixq́ ſit, talem electorum juvenum & fratrum cohortem, in pace decus, in bello præſidium, dono do: ut ingenuam decet ſobolem, maximâ curâ tibi educavi: adoleſcentes ſolertes ſunt: ſpero, te dignos, & utiles Reip. fore. Gratiſſimum munus tale juvenum fratrum examen Auguſto fuit, ſingulos adoleſcentum benignè appellanti, dextrâ & oſculo excipienti, filios nuncupanti, & poſtea præfecturis & prædiis ditanti: ex quibus præcipuam Nobilitatem Nariſcorum, Vindelicorum, Noricorum, Charionum, Bojorum, Francorum, & Rhenenſium, genus trahere boni autores volunt. Quid verò fœcunditatem publicam ex familiis tantùm dijudico? Totas civitates, & provincias mecum, Auditores, inſpicite. Quæ regio, quæ ditio non eſt plena urbibus & pagis? quæ urbes pagive non ſunt oppleti domibus? quæ domus refertæ non ſunt familiis numeroſiſſimis? Quo tempore primùm Hiſpani cum Philippo II. Rege ſuo in Flandriam venerunt, pagorum populique frequentiam demirati judicabant, totum Comitatum perpetuam & πλυάνθρωπον urbem eſſe: ſed hoc judicium & ſingulæ Ger-

Mercator.

Digitized by Google

læ Germanorum provinciæ ſibi, non invitis Hiſpanis, adſcribere poſſint: ut Boterus viri boni officium fecerit, errorem à ſe commiſſum publicè caſtigando; quo Germaniæ, anguſtiſſimè licet circumſcriptę, *centies centena hominum millia* tantùm tribuerat; & ita altero tanto majorem hominum numerum poſteà Germaniæ annumeraverit: rectiùs tamen, & vero ſimiliùs ſcripturus, ſi tertio tanto ampliorem numerum feciſſet. *Veggo*, ait, *che quella ampliſſima provincia paſſa dicianove millioni d' anime, ſenza comprendervi i regni di Denemarca & di Boemia.* Unde licet ex Germania vel ducenta militum millia (uti nullum magni momenti bellum in Europa ſine Germanis jam à multis ſeculis confectum eſt, robore exercituum plerunque in Germanis militibus, firmitateque earum legionum conſiſtente) forás emittantur; domi nihilominus illa viribus ſuis tuta eſt, nec publicè hominum infrequentia ſentitur. Decumanus quidam fluctus, Auditores, ex Britannico mari me in Germaniam rejecerat: iterum tamen *Normanni* noſtri inde me retrahunt: illi Normanni noſtri belicoſiſſimi, non obſequiis, ſed armis ſemper magni; nobiliſſimorum regnorum in

Boter. in Relat. p. 2. l. 1. & 2.

P. Victor. in f. orat. Max. II. Imp.

Anglia & Sicilia conditores. Cum enim Caroli Magni temporibus per Friſiam, Belgicam, Angliam, Hiberniam, & Galliam licenter vagarentur, & nominis ſui terrorem iſtis populis tam profundè imprimerent, ut ad averruncandum eorum vim publicis Eccleſiarum ſupplicationibus & hoc fuerit additum; *A furore Normannorum libera nos Domine*: poſteaque Carolos, *Calvum, Craſſum & Simplicem*, multis magniſque damnis adfligerent, nec priùs vincendi facerent in Gallia finem, donec totam Neuſtriam, ab illis *Normanniam* dictam, ſubegiſſent; Carolo Simplice denique coacto, ut Rolloni eorum Principi è ſacro baptiſmatis fonte ſuſcepto filiam elocaverit, & dotis titulo Normanniam conceſſerit; (quam rem vetus manuſcriptus codex monaſterii Andegavenſis ſic non illepidè recitat: *Carolus Stultus dedit Normanniam Rolloni cum filia Giſla: hic non eſt dignatus pedem Caroli oſculari: cumq; comites illum admonerent, pedem Regis acceptione tanti beneficii oſcularetur, linguâ Anglicâ reſpondet*; Neſe by God; *quod interpretantur, non per* DEUM: *Rex verò & ſui illum deridentes, & ſermonem ejus corruptè referentes, illum vocaverunt* BIGOD: *unde Normanni adhuc, vocantur* BIGODI.)

Cambden. in Brit. de Normannis. Paſquier, des Rech. de la France, liv. 1. c. 12.

Rol-

Rollonis tamen poſteri non ſolùm parta fortiter conſervaverunt; verùm etiam ex illis Guilielmus *Conquæſtor*, cum Edwardus Sanctus, cognomento *Confeſſor*, Rex Angliæ, è Saxonica ſtirpe ultimus, in cœleſtem patriam cum ſummo ſuorum deſiderio emigrâſſet; defuncti is promiſſis, adoptione & affinitate fretus, contra Haraldum diadema & imperium Angliæ perfidè arripientem ſigna convertit; quo victo & interfecto, Londinum advolat, magnâque lætitiâ & feſtis acclamationibus exceptus & Rex ſalutatus, inde regnum & ſanctioribus legibus, & novâ heredum proſapiâ exornavit. Tancredus autem, qui quintus fuit à Rollone, liberis dives, opibus pauper, cum ſibi & filiis, quos habebat XII, opimiorem fortunam ſub alieno cœlo parare conſtituiſſet, circa Sergii IV. Rom. Pontificis tempora in Italiam, quam tum Berengarius Hunniqúe vexabant, intravit & ſtipendia fecit. Eratque in patre & fratribus, totoque eorum comitatu, ea majeſtas, ea corporis proceritas, virium ac ſapientiæ magnitudo; ut, qui eos ignorabat, non ex uno parente, ſed ex toto terrarum orbe ſelectos, nec ad militandum, ſed ad regnandum genitos judi- Fazell. poſt. dec. l. 6. c. 2. de reb. Sicul.

catet. Atque illius Tancredi poſteritas, ejectis è Sicilia Saracenis, non paucos annos regnum tenuit, & in terra quoq; Sancta res maximas magna cum laude geſſit: cui Siculi hodieque, *quòd in ſolo patrio ſunt, quòd liberi vivunt, quòd Chriſtiani ſunt*, ingenuè acceptum ferunt. Rogerus Hovedenus de Normannis præclarè: *Audax Francia Normannorum militiam experta delituit; ferox Anglia captiva ſuccubuit; dives Apulia ſortita refloruit; Hieroſolyma famoſa & inſignis Antiochia ſe utraque ſuppoſuit.* Vereor, Auditores, ne à priſcis noſtris Germanis diſceſſerim longiùs: ad quos niſi regrediar, ingratus ſim: de quibus Romani, & hoſtis quidem, teſtimonium hoc contemnendum non eſt: *Sexcenteſimum & quadrageſimum*, ait, *annum urbs noſtra agebat; cum primùm Cimbrorum audita ſunt arma, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone Coſſ. ex quo ſi ad alterum Imperatoris Trajani Conſulatum computemus, ducenti fermè & decem anni colliguntur: Tamdiu Germania vincitur. Medio tam longi ævi ſpatio multa invicem damna. Non Samnis, non Poeni, non Hiſpaniæ, Galliæve; ne Parthi quidem ſæpius admonuêre. Quippe regno Arſacis acrior eſt Germanorum libertas. Quid enim aliud nobis, quàm cædem Craſſi, amiſſo*

Cambden.in ant. de Norman.

Tacit. de morib. German.

Digitized by Google

miſſo & ipſe Pacoro, infra Ventidium dejectus oriens objecerit? At Germani Carbone & Caſſio, & Scauro Aurelio, & Servilio Cepione, M. quoque Manlio, fuſis vel captis, quinque ſimul Conſulareis exercitus populo Romano; Varum, treſq́; cum eo legiones etiam Cæſari abſtulerunt. Nec impunè C. Marius in Italia, divus Iulius in Gallia, Druſus ac Nero & Germanicus in ſuis eos ſedibus perculerunt. Mox ingentes C. Cæſaris minæ in ludibrium verſæ. Inde otium, donec occaſione diſcordiæ noſtræ & civilium armorum, expugnatis legionum hibernis, etiam Gallias affectavêre: ac rurſus pulſi inde, proximis temporibus triumphati magis quàm victi ſunt. At verò hæc omnia cum Germanis bella tunc gerebat populus Romanus, cum non Urbis modò, ſed fere totius Orbis eſſet arbiter; cum potentiâ ſuâ fortunam complexus, quas nationes funditus exſcindi, quas transportari, quibus libertatem dari, quibus eripi, quos reges mancipia fieri, quorumq́ue capiti regium circumdari decus oporteat, quæ ruant urbes, quæ oriantur, ſuam juriſdictionem eſſe è ſummo Capitolio intonaret. Et tamen in illa tremenda ſummi & maximi Imperii amplitudine plus erat, aut Germanorum Rhenum tranſmiſiſſe, aut caſulam aliquam ruſticam ibi ex-

Senec. lib. 1. de Clem. c. 1.

Digitized by Google

uiſſiſſe, aut Herciniæ oras attigiſſe; quàm alibi reges cepiſſe, regna occupaviſſe, & provincias aliquot Imperio adjeciſſe. Caligula, quia *conchas*, tanquam *ſpolia Oceani Capitolio Palatioq́ debita* in litore Batavico legerat, id materia decreti fuit triumfi maximi, & quantus nunquam alius antè fuit: ad quem is proceriſſimum quemque Gallorum, &, ut ipſe dicebat, ἀξιοθριάμβευτον, ac nonnullos ex Principibus legit ac ſepoſuit ad pompam: coëgitque non tantùm rutilare & ſubmittere comam, ſed & ſermonem Germanicum addiſcere & nomina barbarica ferre. O fucatum & mendaciſſimum hominum vaniſſimi triumfum! Caligulane de Germanis triumfaret; quos ille ita metuebat, ut eorum rebellione auditâ, adventuq; in Italiam nunciato, mox *fugam, & ſubſidia fugæ, claſſes apparârit*; *uno ſolatio acquieſcens, tranſmarinas certè ſibi ſuperfuturas provincias, ſi victores Alpium juga, ut Cimbri, vel etiam Vrbem, ut Senones quondam, occuparent?* Caligulâ melior Auguſtus, tantoque melior, quantò malus diſtat ab optimo; ille Auguſtus, qui tam proſpero fortunæ curſu per omnes felicitatis humanæ gradus graſſatus eſt, ut ſucceſſoribus Imperatoribus inter publica vota acclamatum fuerit;

Sueton. in Calig. c. 46. &c.

Sueton. ibid. c. 51.

Feli-

Felicior Auguſto: attamen ille bonæ fortunæ filius *graves ignominias cladeſq́ᵹ, duas omnino, nec alibi quàm in Germania accepit, Lollianam & Varianam: ſed Lollianam majoris infamiæ, quàm detrimenti; Varianam penè exitiabilem, tribus legionibus cum duce legatiſque & auxiliis omnibus cæſis. Hâc nunciatâ excubias per Vrbem indixit, ne quis tumultus exiſteret; & præſidibus provinciarum propagavit imperium, ut à peritis & aſſuetis ſocii continerentur. Vovit & magnos ludos Iovi Opt. Max. ſi Rempub. in meliorem ſtatum vertiſſet: quod factum Cimbrico Marſicoq́ᵹ bello erat. Adeôque conſternatus ſcribitur, ut per continuos menſes barbâ capilloq́ᵹ ſubmiſſo caput interdum foribus illideret, vociferans, QVINCTILI VARE, LEGIONES REDDE; diemq́ᵹ cladis quotannis mæſtum habuerit ac lugubrem.* Suet. in Aug. c.23. Ita plerunque luxuriantem Romanorum & ſuperbiæ pennis altiùs evolantem fortunam cohibuit virtus Germanica; ſed quam Julius Cæſar dexterè attemperare ſolitus eſt negotiis ſuis, in auxiliis Germanorum momenta victoriarum quærens; ut ſint, qui ſcribant, Julium Germanorum virtute bella Gallica potiſſimùm confeciſſe & profligâſſe. Sanè aleam pugnæ Pharſalicæ Germanica virtus Julio fecit ſecundam.

I. Douſa in Batavia. Cluver. de Rheni alveis. c.18.

Nam

Digitized by Google

Nam cum diu æquo Marte contenderent, juſſuq́ Pompeii fuſus à cornu erupiſſet equitatus, repente hinc ſigno dato, Germanorum cohortes tantum in effuſos equites fecêre impetum, ut illi eſſe pedites, hi venire in equis viderentur. ſicq́ terrore latiùs dato, turbantibus invicem copiis, reliqua ſtrages quaſi unâ manu facta eſt. Alii autem Imperatores cum meliori gratiâ obtinere non poſſent pacem & amicitiam à Germanis, emerunt ſæpius: & Poëta, *Semper*, dicit:

Florus lib. 4. cap. 2.

Claudianus

Illi terribiles; quibus otia vendere ſemper
Mos erat, & requiem, & fœdus mercede paciſci.

Imò pax Romana ipſorummet Romanorum judicio nullo vinculo fortiùs connectebatur, quàm Germanorum inter ſe odio; ut Tacitus ſolenne votum in hæc verba conceperit: *Maneat, quæſo, duretq́ gentibus ſi non amor noſtri, at certè odium ſui: quando urgentibus imperii fatis nihil jam præſtare fortuna majus poteſt, quàm hoſtium diſcordiam.* Quod Imp. Carolum V. non latuit, cum ipſe Germanus Germanorum imperii majeſtatem quorundam Principum caſtigatione tueri diſcuperet; ſtatimque didicit, fruſtra ſe futurum, niſi viribus eorum diviſis Germanicum robur contrario Germanorum robore frangeret. Nam ut ſummæ virtutis atque prudentiæ fuit,

Tacitus de mor. Germ. vide & Iul. Pflugium in Oratio de Rep. Germ.

Thuan. hiſt. lib. 2.

Digitized by Google

fuit, bellum Smalcaldicum Proteſtantium, omnium quæ geſta ſunt in Germania & noſtris & majorum temporibus maximè memorabile, feliciter confeciſſe: ita quoque nullus Principum conficere potuiſſet, niſi Germanus; nullus, niſi Carolus; & nullis, niſi Germanorum inter ſe ſtudiis ſciſſorum auxiliis. Non enim ad victoriarum palmas ſuffeciſſet; Cæſarem ipſum heroicæ fortitudinis & imperterriti animi ſpecimen undique exhibuiſſe, exemplo & generoſis hortatibus ſuos confirmâſſe, aſperâ admodum hyeme ſub pellibus cum milite manſiſſe, ut ipſi militi militaris patientiæ exemplum eſſet; aut etiam aliquot Hiſpanorum & Italorum centurias, imò legiones in Germaniam adduxiſſe: non his Ulrici Würtembergici magnanimitas labefactari, non Philippi Landgravii ἀφοβία luxari, non Joan. Friderici Electoris Saxonis conſtantia, quâ vel inimicorum teſtimonio adverſam fortunam ſuperavit, & mortis ſententiam latrunculorum luſu in contemptum ſecurè vertit, concuti potuiſſet: qui Principes ſinguli ævi noſtri Harminii & Heroes nominandi eſſent, niſi Harminio & priſcis heroibus meliores & majores eſſent: ſed in eo confecti gloria belli

Thuan. hiſt. lib. 4. Sleid. comm l. 18.

belli conſiſtit; quòd Cæſar tot annorum expeditionem ita ordinaverit, ut ipſi, contra quos parabatur, longo tempore nihil de ea ſubveriti ſint; quòd animos popularium inter ſe commiſerit, aliis metu in ſuas partes pertractis, ut ſibi invicem per mutuam lanienam exitio fuerint; quòd privatas Albetti & Joannis Brandenburgicorum contra Heſſum ſimultates, & Mauritii ambitionem atque adeò occulta in Joan. Fridericum odia arte & mirâ verſutiâ in ſuam utilitatem converterit, eôque illos furore cœcos adegerit, ut religionis, quam profitebantur, & libertatis Germanicæ ſpreto periculo, arma pro patria expedienda in ſeſe ipſi ſtrinxerint. Et tamen ex toto illo bello parum emolumenti rediit ad Cæſarem. Nam ſi tormenta & aliquot auri tonnarum multa demantur; quid ex omni præda poſt victoriam victori fuerit reliquum, non video. *Quippe regno Arſacis acrior eſt Germanorum libertas.* Proinde Græcus ille (a) veriſſimè: *ſe nullam gentem noſſe honeſtiorem Germanicâ; quæ ſi concors ſit, invicta ſit.* Verùm quid dicemus de legione VII. Germanica, (ut rurſus ad antiqua tempora retrocurramus) quę in Hiſpania Tarraconenſi regno *Legionis*

(a) Chalcondyles Atticus l.2.rer.Turc. ἔστι δὲ γένος τοῦτο μέγα, καὶ ἐπὶ πολὺ διῆκον τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην: ὡς εἰ ταυτὸ φρονοίη ὑφ' ἑνὶ ἄρχοντι ἡγεμόνι ἀμαχώτατόν τε ἂν εἴη καὶ πολλῷ κράτιστον.

Digitized by Google

nis nomen dedit? Quid de *Vandalis* illis, qui Andaluziam; de *Suevis*, qui Gallæciam inſederunt? Quid de *Langobardis*, qui in Italia inſtitutum à ſe imperium in annos propemodum ducentos propagaverunt? Quid de *Gothis*, quorum & ſupra mentio facta eſt, & qui ante Langobardos non tantùm Italiæ, ſed penè totius Europæ magiſtri fuerunt? Hi enim ſunt ex noſtratibus fortiſſimi illi poliorcetæ: qui Romanis rerum dominis & titulos & poteſtatem infregerunt; qui *urbem æternam* & orbis arcem, & quam Catonis ævo Smyrnæi, ſub Auguſto Pergameni, ſub Hadriano Athenienſes, dixêre *divinam*, *ſanctam*, *auguſtam*, *ſacram*; (etiam templum Urbi, veluti Deę, Smyrnæi ſtatuerunt primi; & Alabandenſes exemplum ſunt ſecuti. ludoſque inſuper anniverſarios ei Divæ inſtituerunt) illi noſtri Gothi non ſemel eam captivam, ſervam, & cadaver effecerunt: qui *Romanum omne ſolum Gothorum Imperium & facere & vocare voluerunt; ut eſſet Gothia, quod Romania fuiſſet; fieretq́; ATAVLPHVS, quod quondam Cæſar* & *Auguſtus*. Atque ab his noſtris popularibus nuper admodum potentiſſimi Hiſpaniarum Reges ſtemma ſuum repetebant; uti & Itali quique nobiliſ-

Tac. annal. lib. 4. & ibi Lipſ. in comment. n. 125. Livius l. 43. P. Merula Coſmogra. p. 2. l. 4. c. 22.

P. Oroſius lib. 7. c. 43. Goldaſt. in præf. ad tom. ult. Conſt. I.

Cambden. in Brit. de Scot.

Thuan. hiſt. lib. 1.

biliſſimi hodie ab illis vel genus ducunt, vel ementiuntur: Imp. Carolo V. dictitare ſolito, *Ex Gothia totius Europæ Nobilitatem exortam eſſe.*

L. Lemnius in Epiſt. ad Eric. Sueciæ R.

Cæterùm quæ hactenus de priſcis noſtris patribus, prout memoria veluti per ſaturam ſuggerebat, deque variis Germanorum noſtrorum populis eorumque rebus bene geſtis, ſparſim diſſerui; illa ſunt quaſi experimenta, quibus illi orbis terrarum ſubjectionem periclitabantur. Cumque Suevi, Gothi, Vandali, Franci, Saxones, Langobardi, Normanni, & alii noſtrates, iter in Capitolium & ad Aquilas perpetuis militiæ laboribus ſtraviſſent; Imperio ipſo Romano in factiones diviſo; tandem iſtud virtute Caroli Magni cum Repub. Germanorum unitum eſt; & in eam Imperii Romano-Germanici formam tot ſecula jam laudatiſſimè perdurantem coaluit, *ut nullum robuſtius corpus aut hodie ſit, aut olim fuiſſe homines meminerint.* Hujus noſtri Imperii Majeſtas nullâ dicendi copiâ enarrari, nec comprehendi poteſt; niſi fortè quis ex comitiorum ſerie, de omni Imperii magnificentia & amplitudine; hoc eſt, ex guttula de flumine, ex ſcintilla de flamma, ex radio de ſole, judicium ferre velit.

Thuan. hiſt. lib. 4.

Digitized by Google

velit. Ibi Imperator veluti numen in cœlis præſidet: cui aſſident quaſi VII. Planetæ in Zodiaco Imperii ſtatas officiorum periodos obeuntes, illi Septemviri: & undiquaque circumſident nobiliſſimi ſtellarum chori; tot Archiepiſcopi & Epiſcopi, tot Archiduces, Duces, Principes, Comites; tot proceres & magnates. Quid in omni antiquitate ejuſmodi conventui eſt conferendum? niſi aut Amphictyonum conſeſſum ab Amphictyone Athenienſium Rege, Deucalionis F. Promethei N. ad Thermopylas & apud Delphos inſtitutum, qui XII. Græciæ populos complectebatur; aut Achæorum concilium, quod ſub Arato Sicyonio maximè immenſum viguit, opponere quis velit. *Verùm hæc cum Germania comparata, quaſi muſca ad elephantum.* Dignitatem autem hanc Germanorum Imperialem cum Carolus Magnus primùm Germanorum ſanguini immiſcuiſſet, eam Poſteri ita ſibi devinxerunt, ut hæc jam inter Imperii fundamentales ſit leges; *Ne quis exterus & non Germanus in Imperatorem eligatur.* Et certè Germanicæ exiſtimationis intererat. Quare enim ferremus ex peregrina natione Imperatorem; cum domi tot Imperatorias numeremus familias?

P. de Andlo de Imp. R. lib. 2. c. 3. & ibi Freher.

lias? Quare ſummum decus & honorem à noſtris Carolis, Henricis, Ottonibus, Fridericis, Ludovicis, Albertis, Rudolfis, Maximilianis, Ferdinandis, & reliquis terreſtribus Diis, tot laboribus & ſudoribus partum & conſervatum, tot illuſtribus acceſſionibus auctum & exornatum, in alienigenas transferremus? Sine pari eſt Imperatoria majeſtas; & quæcunque dignitas in terris ſecunda eſt, ea procul procul abeſt. Et Imperator *Vir DEO proximus eſt*; qui *per orbem nihil non venerationis meretur*; cujuſque *fortuna omnes ſupereminet alias*: ille eſt Athanarici Gothi elogio, *ſine dubio terrenus Deus, & quisquis adverſus eum manum moverit, ipſe ſui ſanguinis reus exiſtit*: ille Baldi verbo eſt *ſummus ſuperior, dominusq́ Orientis, Occidentis, Meridiei, & Septentrionis*: ille confœderatorum Belgarum ſententiâ, omnium diſſidiorum & controverſiarum orbis Chriſtiani à DEO judex conſtitutus eſt & arbiter: ille eſt, qui in ſignum incomparabilis excellentiæ triplici coronâ inſignitur: ille fons eſt perennis, à quo fluit quodcunque genus humanæ celſitudinis: ille & *creator Regum* eſt. Quod poſtremum ſolum omnes alios Principes & Reges longè infra Imperatorium ſolium

Symmach. li. 10 Ep. 27. Eutrop. lib. 8. l. pen. C. de bon. quæ lib. Sigon. l. 8. de Occid. Imp. Quetta conſ. 3. n. 11. Caſſan. in Catal. gl. m. part. 5. conſ. 27.

Thuan. l. 66.

Andlo de Imp. Rom. l. 2. c. 8. Caſſ. in catal. gl. m. p. 5. conſ. 27. F. Pacian. de Probat. l. 2. c. 35. n. 2. & 66.

Digitized by Google

ſolium deſtituit. Nam ut antiquitus Romanum Imperium Reges dabat Judæis, Syris, Parthis, Albanis, Colchis, Iberis, & aliis: ita poſteaquam ad Germanos illud eſt devolutum, eadem reverentia manſit, ut Imperatores noſtri Principes Bohemiæ, Poloniæ, Daniæ, & alios Regalibus dignitatibus decoraverint; Carolo Burgundo quoque Imp. Fridericus IV, tanti honoris inſignia ambienti, conferre recuſaverit. Primatus itaque Imperatoris & totius Germaniæ vel ſic liquet; ut qui ampliorem rei clariſſimæ probationem ſit petiturus, veritati convitium facere velle videatur. Quid? quòd ipſa Barbaria, ipſi Chriſtianorum & maximè Germanorum atque Imperatoris capitales & jurati hoſtes Turcæ, primas Imperatori noſtro tuentur. Cum enim Davides Ungnadius, Legatus Cæſarius, Conſtantinopoli Sultano valedicturus eſſet, & Legatus Perſicus eadem de cauſa ad Divanum (locus eſt audientiæ publicæ) ſe contuliſſet: ille ſeriùs adveniens, & Perſam jam primum occupâſſe locum conſpicatus, inſalutato Sultano diſceſſurus erat, niſi Mechemetes Baſſa Vezirazemes (πρωτοσύμβουλος, conſiliarius ſupremus) eâ re animadversâ Perſam, licet Mahumetanum, infe-

Freherus in not. ad P. de Andlo lib. 2. c. 8. de Imp. Rom.

Cruſ. Annal. Suev. part. 3. lib. 7. c. 9.

Leunclav. in ſuppl. Annal. Oſman.

riore loco ſedere juſſiſſet. Sic in celebritate circumciſſionis Muchametis III, quæ duravit totis XL. diebus & noctibus continuis, præſentibus Conſtantinopoli maximorum propè totius orbis principum legatis, Rudolfi II. Chriſtianorum Imperatoris Auguſti legati loco ſpectaverunt primo.

Verùm ut noſter Imperator inter omnes orbis Principes eſt primus & Princeps: ita patriæ noſtræ Nobilitas, quæ ab illo ut ex ſcaturigine deſcendit, & ad omnem virtutem irrigatur, meritò primas tenet: neque ullo modo peregrino indiget ſplendore. Sicut enim Germani noſtri foris imperaverunt: ita quoque ubilibet ſeminaria ſuæ Nobilitatis reliquerunt: ut laterem lavent, qui in Italia Nobilitatum origines quærunt. Germania cepit Italiam, non Italia Germaniam: Germania præfecit Italiæ Duces, Comites, Præſides, Juridicos, & non ſemel immiſit populorum & unâ Nobilium examina: nihil tale viciſſim accepit Germania ex Italia; niſi forſitan illos cives ſuos aliquando recepit, aut eorum nepotes reduces; aut niſi hoc malimus, victores Germanos interdum ex Italia captivorum multitudinem

ad ope-

ad operas domum miſiſſe, aut etiam non-nunquam Romanos, publicos alieni raptores, domi deprenſos ſervituti addixiſſe. Nam *ex Variana* tantùm *clade quàm multos ſplendidiſſimè natos, Senatorium per militiam auſpicantes gradum, fortuna depreſſit? alium ex illis paſtorem, alium cuſtodem caſæ fecère Germani.* Et fortaſſis hodieque multi in ruſtica Weſtphalorum plebe reperiuntur, qui præcipuas Conſulares & Cæſarias veteris Romæ familias adgnatione contingunt. Aliâs nullas hodie ſcimus Romanas Conſulares familias: nullibi eſt Junia, nullibi Valeria Poplicolarum, Maximorum, & Meſſalarum; nullibi Lucretia Tricipitinorum; nullibi ſunt Horatia, Poſthumia, Menenia, Caſſia, Virginia, Sulpicia, Æbutia, Veturia, Cloelia, Sempronia Atratinorum, Minucia, Claudia Regillenſium, Servilia Priſcorum, Geganía, Pinaria, Nautia, Furia, Fabia, Cornelia Maluginenſium; Æmilia Mamercinorum, Paullorum, Lepidorum; Manlia, Quinctia Capitolinorum, Quinctia Cincinnatorum, Quinctilia, Papiria Mugillanorum, Papiria Craſſorum, Sergia, Licinia Craſſorum, Cornelia Scipionum, Papiria Curſorum, Aquilia, Popillia, Plautia, Marcia Rutilorum, Mar-

Seneca Epiſtolâ. 47.

Vide Rich. Streinii Bar. gentium Roman. Stemmata: & El. Reuſneri γενεαλογικὸν Rom.

 cia

cia Philipporum, Livia, Decia, Junia Brutorum, Ælia, Atilia Regulorum, Cornelia Rufinorum, Claudia Marcellorum, Fulvia Pætinorum, Domitia Calvinorum, Æmilia Barbularum, Sempronia Sophorum, Cornelia Lentulorum, Curia, Fabricia, Æmilia Paporum, Valeria Lævinorum, Cæcilia, Fulvia & Valeria Flaccorum, Atilia Calatinorum, Sempronia Longorum, Servilia Cæpionum, Servilia Geminorum, Aurelia, Lutatia, Sempronia Tuditanorum, Sempronia Gracchorum, Valeria Faltonum, Quinctia Flamininorum, Portia Catonum, Acilia, Mucia, Hortenſia, Licinia Lucullorum, Æmilia Scaurorum, Servilia Vatiarum, Maria, Licinia Murænarum, Tullia Ciceronum, Pompeia Ruforum, Pompeia Magnorum, Antonia; & quicquid tandem ad hanc revocari claſſam poteſt; nullibi, nullibi ſunt: ſicut & ex veterum Regum atque Imperatorum ſanguine nulli ampliùs ſunt. Nulli enim Julii, nulli Octavii, nulli Domitii Ahenobarbi, nulli Veſpaſiani, nulli Antonini, Severi nulli; minus verò ulli ampliùs Romuli, ulli Numæ, Hoſtilii, Marcii, Tullii, Tarquinii: nulli ſunt omnes, & emortui ſunt omnino omnes, & in cineribus hoſpitantur. Germani-

manica autem Nobilitas ubique viget; veſpillonum opera fruſtranea adhuc eſt: & Itali ipſi non obſcurè illius gloriam extollunt, plenâque collaudant manu. J. Ant. Campanus enim in oratione Ratisbonenſi; *Veſtra*, inquit, *Nobilitas totum penè orbem, ut fons uberrimus inundavit; ut nulla gens, nulla regio ſit, quæ non nobilitatem ſuam à vobis habere gaudeat, jactet, lætetur.* Et Æneas Sylvius; *Ita agamus*, ait, *ut potiùs Germani, quàm Itali nuncupemur: & ſi parùm poſſumus, ſtudia tamen noſtra ſemper huc dirigamus, ut inclytæ nationi ſemper mos à nobis geratur.* Nec aliter probi Itali de Germania loqui poſſunt: cum nobiliſſimi quique hodie ex illis, ut monui, aut Germanorum nepotes ſint, aut certè omnem ſuam fortunam & ſplendorem Germanorum gratiæ debeant. Origine autem veri & indubitati Germani ſunt, uti Italico ſermone denominantur; *Signori de Collalto, della Scala, di Caſtel Barco, della Rovere, di Beccaria, del Carretto, di Monteſeltro, di Porcia, Azzoni & Avogari, Pii, Carrareſi, Bolchetti, Carraſi, Roſſi, Landriani, Caraccioli, Farneſi, Bentivogli, Brancaleoni, Gonzaghi, Gabrielli, Pallavicini, Roverelli, Chiavelli, Malateſti, Correggi, Coſtanzi, Soardi, Savorgnani,* & multi alii. Ita quicquid Itali in Nobili-

Faber Hiſt. Suevor. l. 1. c. 7.

Fr. Sanſovino della Origine & de' fatti, delle famiglie illuſtri d'Italia I. Pflug. in Orat. de Repub. Ger.

tatis ſuæ honorem magnificè aut dicant, aut faciant; ſemper in partem laudum Patres Germani venient. Et idem gratitudinis vinculum Europam tenet omnem. Nam laudent Polonia, Dania, Suecia, Reges ſuos; illa religioſiſſimum SIGISMUNDUM, iſta fortiſſimum CHRISTIANUM, hæc generoſiſſimum GUSTAVUM ADOLPHUM: unà tamen cogitent; illos, & fere omnes eorum cives, veros Germanos eſſe; & olim Imperatores noſtros aliquot eorum deceſſoribus ſumma Regii culminis ἀξιώματα donaviſſe. Jactitet etiam magna Britannia, illa Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ, nobilium regnorum triga, imcomparabilis ſui JACOBI illuſtriſſimas virtutes; & præterea in Principes, Comites, Barones & Equites ſuos, præconia decantet: ſed unâ meminerit; illorum majores, invictos Germanos, Saxones & Normannos, fuiſſe; quibus hoc inter principes curas fuit, ut poſteris ſummæ fortitudinis, laudatæ juſtitiæ, & omnium virtutum opulentam hæreditatem relinquerent. Hiſpania quoque ſuæ Nobilitati & ſuis Regibus primatum poſcat; ſed interim ſedulò expendat, & ignara diſcat, gnara fateatur; Suevos, Vandalos, Alanos, Gothos, Hiſpaniam

Freher. ad P. de Andlo lib. 2. c. 8.

Stuarti, Danorum progenies: ita aſſerit Iovius in Scotia.

Digitized by Google

niam domuiſſe, hodieque Auſtriacos ibi rerum potiri; atque omnium ignobiliſſimos & viliſſimos eſſe, qui ibi Germanos avos ciere non poſſunt. Gallia inſuper ſua decora, & XII. ſeculorum regnum, oſtentet; eôque nomine aliis nationibus novitios & nudiuſtertius ſumptos titulos objiciat, ac totos heroum exercitus è ſua Nobilitate conſarcinet, inque Orbis theatro ad adorationem uſque aliis proponat: ſed eâdem operâ obſervantiam parentibus Germanis debitam ne neget, atque teſtificetur; maximam ſui partem à Francis & aliis Teutonibus hodie habitari; quin etiam, ſi adfectus pietatis ſemimortuæ eſt reliquus, publicâ gratâque voce denunciet univerſis, Germaniam jam per amplius XII. ſecula Gallis imperaviſſe, & tres Regum ordines ſucceſſivè, per Merovæum Francum *Merovingios*, per Carolum M. Ingelhæmium *Carolingios*, & per Hugonem Capetum, magni Witekindi Saxonis trinepotem, *Capevingios*, (ex quibus Ludovicus XIII. in ſpem gentis poſt patris Henrici IV. funeſtiſſimam cædem, nuper ſceptrum capeſſivit) inauditâ felicitate præfeciſſe. Ita foris, quicquid nobile & generoſum eſt, tantùm Germanum fere eſt.

Domi verò, quæ Nobilitas noſtra eſt, Auditores? Majora ſanè illius ſunt merita, quàm ut æſtimari; nedum à me laudari poſſint. Ut quædam gæmmæ ſunt, quæ ob miram pulchritudinem, magnitudinem, & rariſſimas alias dotes, omnem excedunt æſtimationem & pretium: ità noſtra domeſtica eſt Nobilitas: omnis extranea cum illa compoſita, plebs eſt. Hujus infima claſſis, Ordo Equeſtris, nihil ſapit plebejum, nihil ſpirat ordine ſuo indignum: imagines refert, ſed virtutes præfert; (*οὐ γὰρ ἐν ἄλλῳ τινὶ τὴν ἀνθρωπίνην εὐγένειαν ὑπάρχειν νομίζει, ἀλλ' ἐν ἀρετῇ.*) quas exercitiis propriis, decurſionibus, haſtiludiis, torneamentis, ad leges cenſorias Imp. Henrici Aucupis ſtrictiſſimè ſervandas, veluti in ſchola ſibi reddit familiares. Sed in Equeſtrium familiarum ſtemmata ſaltem indicem intendere digitum, fuerit invidioſum. Si enim unam prædicavero; ſexcentæ aliæ indignabuntur, ſibique ignominioſâ præteritione notam cenſoriâ graviorem inuſtam fuiſſe conquerentur. In honoranda Comitum Baronumq; claſſe idem me pungit ſcrupulus. *Barbii, Benthemii, Branckhorſtii, Caſtelli, Cimbrii, Eberſtenii, Erbachii, Falckenſtenii, Fürſtenbergii, Gerolzekii,*

Goldaſt. tomo 2. Conſtit. Imp.

Glei-

Gleichii, *Hannovii*, *Helſenſtenii*, *Hohenloii*, *Iſenburgii*, *Leiningii*, *Leonſtenii*, *Limpurgii*, *Lippii*, *Mansfeldii*, *Montfortii*, *Naſſovii*, *Oldenburgii*, *Ortenburgii*, *Oſtfrieſlandii*, *Oettingii*, *Rappolſtenii*, *Reingravii*, *Reuſſii*, *Salmii*, *Schaumburgii*, *Schwarzenburgii*, *Solmii*, *Stolbergii*, *Sulzii*, *Tubingenſes*, *Waldburgii*, *Waldeccii*, *Wiedii*, *Witgenſtenii*, *Zollerii*; & aliæ ejuſdem dignationis gentes ampliſſimæ, ac quàm plurimæ ſunt: quarum potentia & auctoritas ſingularum plus habet ponderis, quàm alibi Principum & Ducum. Sed de ſuprema Principum, Auguſtalis faſtigii candidatorum claſſe, quid dicam, aut non dicam? Quot & quantæ circumſpicienti occurrunt Imperatoriæ & Regiæ familiæ? Narrat Gulielmus Bruſſius Scotus, ſe ut in Italia palatia & antiquitatum monumenta, in Gallia milites, in Hiſpania præſules, in Anglia agricolas, in Polonia Nobiles; ita in Germania Principes omni laude & admiratione dignos inveniſſe. Veriſſimè invenit. Quanquam & hos, & illa omnia, in Germania invenire potuiſſet. Et, agite, mei Auditores, aliquot Principales familias noſtras contemplemur. Tua, *Friderice Achilles cognate*, rebus pulcherrimè geſtis à multis ſeculis eſt maxima. Nota eſt

de bello adverſ. Turc. gerendo. B. Zieriz. in commen. de Princip. prærog. *Principes Germania Baldus pro Regibus habet:* in l. fin. C. de teſt. milit.

Vlri-

Vlrici VII. amabilitas, *Ludovici* probitas, patris tui *Friderici* magnanimitas, avi *Georgii* humanitas; *Vlrici IX. Eberhardi primi, ſecundi, tertii*, fortitudo. Et quantus Princeps fuit *Eberhardus Ducum primus*? quem *virtutum ipſius radiis Itali inflammati quaſi cæleſte numen coluerunt ante alios Principes, atq; venerati ſunt*: cujus ſepulchrum aliquando inviſens Maximilianus I. Imp. Aug. hâc illi ſolidâ laude benedixit & parentavit: *Ibi jacere Principem, eâ virtute & prudentiâ, quâ nullum in Imperio habuerit; & ex cujus conſiliis ſæpe ingentes perceperit fructus.* Quantus fuit *Chriſtophorus*? quem Catharina Galliarum Regina, Antonio Navarro & Franciſco Guiſio mortuis, cum domi neminem dignitate & auctoritate parem videret, cui regis pueri ſubditi licentiæ aſſueti parituri eſſent, atque inprimis ipſa Condæi ac Momorantii partium ducum potentiam vereretur, Raſcalone cum literis fiduciariis Stutgardiam miſſo, multis precibus rogavit, ut in Galliam cum III. CIↃ equitum ac peditum Germanorum veniret, & ibi res pace ac bello ſuo arbitrio moderaretur. Sic *tua, cognate Ioachime Erneſte, inclyta Holſatiæ Principum familia*, quot ſplendidiſſimis præfulget titulis? Surculus ex magno noſtro

Cruſ. Annal. Suev. part. 3. lib. 9. cap. 6.

Cruſ. ib. c. 7.

Thuan. hiſt. lib. 34.

An. Ch. 1563.

Digitized by Google

ſtro *Witikindo*, & tanto parente digna ſoboles eſt: cujus virtutes præſtantiſſima licet Daniæ, Norvegiæ, Gothiæ, & Vandaliæ regna; potentes Schleſwigæ, Holſatiæ, Stormariæ, & Diethmarſiæ Ducatus; opulenti Oldenburgi & Delmenhorſti Comitatus; minimè æquare poſſunt. Immortalis operum & benefactorum memoria patrui tui *Friderici II*, avi *Chriſtiani III*, abavi *Chriſtiani I*, regum optimorum, pro me loquitur. O felicitatem magni Witikindi, qui tot annorum centuriis poſt mortem in poſteris magnus eſt! Magnus olim fuit in illis Saxonibus Imperatoribus, *Henrico Aucupe*; *Ottone I, II, III, & Henrico II*: magnus & adhuc eſt in Galliæ Capetis: magnus in Sabaudiæ Ducibus: magnus quoque eſt in *Marchionibus Miſniæ, & Saxoniæ Ducibus*; & quidem præcipuè in *Henrico* illuſtri ac munifico, *Friderico* admorſo, *Friderico* gravi, *Friderico* bellicoſo, *Erneſto*; *Alberto* dexterâ Imperii, ſive Rolando; *Friderico* Sapiente; *Ioanne*, & *Ioanne Friderico*, conſtantibus; *Mauricio*, *Auguſto*, & hujus filio *Ioanne Georgio*, qui hodie gentis ſuæ & Imperii decus ſingulari auctoritate tuetur; maximis Principibus. *Mea autem Saxonica familia*, bis Electoralis, an minùs meritorum magnitudine

dine eſt illuſtris? Inter majores meos *Bernardus* Elector Henrico VI. Cæſari Imperium Romanum licitanti, & illud in hæredes ſanguinis jure tranſmittere annitenti, acerrimè reſtitit, omneſque tanti præjudicii molitiones in herba præfocavit. Factum ob conſervatam Germaniæ libertatem omnibus trophæis & triumphis anteponendum! Sed injungit pudor & modeſtia, ne quid ampliùs de meis addam. Anceps quippe & lubricus hic locus eſt; etiam cum neceſſitas lenocinetur. Etenim ſi alienæ quoque laudes parùm æquis auribus accipi ſolent; quàm difficile eſt obtinere, ne moleſta videatur oratio de ſe, aut de ſuis diſſerentis? Solatio ſit, quòd

adhuc ſpes duret avorum.

Ita *Anhaltina familia*, originis honore cum mea Saxonica in vetuſtiſſima ſtirpe Aſcania concurrens, quot virtutum numina? *Sigiſmundum, Wolfgangum, Rudolfum, Ioachimum, Ioannem, Ioachimum Erneſtum*; & quot alios Principes exhibet? In *Badenſi verò familia*, tantùm ab uno illo publicæ tranquillitatis cuſtode, illo *Iacobo*; qui ubi in ditione ſua latrocinium commiſſum eſſe didicerat, iis, quibus damnum fuerat illatum, tantum ex fiſco reddebat, quanti jureju-ran-

Æn. Sil. in Parall. Alfons. l. 4. c. 7.

rando illud æſtimaviſſent; quot ab hoc uno Reipub. noſtræ columina ſunt exorta? *Iohannes* & *Iacobus*, Archiepiſcopi Trevirenſes honoratiſſimi; *Philibertus*, *Chriſtophorus*, *Carolus*, viri ſummi; & qui hodie totius Principalis domus eſt anchora, *Marchio Georgius Fridericus*; dignus, cujus virtute & bono publico nixis cupiditatibus fortuna præſtet fidem, hocq́ue certiùs, quò in illius filio *Friderico*, juventutis principe, omnia nobiliſſimæ gentis merita novo exemplo efflorefcunt pulchriùs. In *familia Brunſuicenſi*, *Conradus* Cardinalis, *Henricus* Leo, *Henricus* junior Leonis F., *Albertus* magnus, *Otho* cocles, *Henricus* pacificus, *Gulielmus* victorioſus, *Ericus* ſenior & junior, *Iulius* Juliæ Academiæ pater, & *Henricus Iulius* literis & armis, togâ ſagoque, nemine Principum hodie minor: In *Mechelburgica*, *Henricus* Hieroſolymitanus, *Henricus* Leo, *Albertus I*, *Henricus* ſuſpenſor, *Magnus II*, *Vlricus*: In *Pomeranica*, *Suantiborus I*, *Suantipolcus II*, *Caſimirus III*, *Ericus I*, *Bugslavus X*, *Philippus I*: In *Haſſiaca*, *Henricus* ferreus; *Ludovicus* mitis, Imperii purpuram recuſans; *Hermannus* Archiepiſcopus Colonienſis, *Philippus* belli fulmen, & *Mauritius* Muſarum amor: In *Brandenburgica*,

gica, Fridericus IV; *Ioannes I*, patris voluntate Electoratum fratri *Friderico cum ferreis dentibus* cedens, & ingenti animo benevolentiam paternam omni pompæ, honeſtumque otium ſplendido negotio præferens; *Albertus* à fortibus facinoribus Achilles Germanicus; *Ioannes*, ab eloquentia Cicero Germanicus; *Ioachimus I, & II, Ioannes* ſeverus, *Georgius Fridericus*: quid aliud ſunt illi omnes, niſi reliquorum agnatorum expreſſiſſimæ imagines? quid aliud ſunt, niſi pietatis, religionis, probitatis, ſapientiæ, juſtitiæ, fortitudinis, bonitatis, humanitatis, & omnium virtutum genuinæ effigies? *In familia Palatina-Bavara*, quamcunque ſtirpis totâ Europâ illuſtriſſimæ partem contempler, ſtatim circumfunditur memoriæ admirabilis præcellentium Principum ſeries. Inde enim veluti ex equo Trojano immortalium & propè cœleſtium heroum prodiêre cohortes. *Otho* major Comes Witelsbachius, qui virtutis ergo Bavariam ab Imp. Friderico I. accepit: *Ludovicus I*, Dux Bavarus, nulli bono Principi ſecundus: *Ludovicus II*, Elector, legum, juſtitiæ, & Reip. cuſtos acerrimus: *Ludovicus* & *Rupertus* Imperatores, majeſtatis Imperii ſtudioſiſſimi: *Ludovicus* bar-

barbatus, *Fridericus* victorioſus, *Ludovicus III*, *Otho Henricus*, *Fridericus* pius, Electores, & veræ ſanctæq; virtutis promi condi lectiſſimi: *Wolfgangus* Bipontinus, qui peditum quinque & equitum ſex millia, à Rheni limite in intima uſque Aquitaniæ, ſemper inter longè numeroſiores hoſtium exercitus, & per infeſta loca incedens, tranſmiſſis tot periculoſis fluviis, contra omnium Gallorum opinionem deduxit: *Stephanus II*, Ingolſtadienſis, qui nullum Bojum eſſe aſſeverabat, in cujus ſinu ſolus & inermis tutò dormitare non poſſit: *Ludovicus* dives Landshutenſis, qui patris duritiem obſequio vicit: *Albertus III*, Monacenſis, qui regno Bohemiæ deſtinatus legatos ea de cauſa ad ſe miſſos liberaliter donatos re infectâ domum remiſit: & *Maximilianus* conſummatæ prudentiæ Princeps, cujus hodie inter Imperii optimates exiſtimatio & auctoritas per eſt magna: omnes, omnes illi inter homines divinorum æmuli, ante mortem fato æternitatis eripuêre confeſſionem. Sed quâ fronte *Philippum* Palatinum illum bellicoſum hîc omitto? illum, qui unà cum Nicolao, natu grandiore, Comite Salmio, Solimanni, omnium Turcicorum Imperatorum

De la Noue, du memorable paſſage du Duc de deux ponts.

L ſuſ-

fortunatiſſimi, votum virtute fecit irritum. Iſte enim cum tria ante mortem ſibi perficienda divinitus concedi optaret: inſtaurationem aquæductus maximi, per viginti plus minus milliaria ex ipſo Danubio copioſas aquas in urbem Conſtantinopolin ferentis; quem ab auctore *Valentem*, aut *Valentianum* (non Valentinanum) Hiſtorici dixerunt: duorum pontium in utroque ſinu maris refectionem: & Viennæ Auſtriæ occupationem: prioribus duobus perfectis, tertium ei Palatina fortitudo in ſempiternum nominis Othomannici dedecus turpemq; fugam commutavit. Obſedit autem Solimannus urbem nondum propugnaculis, ut hodie, munitam *ter centum hominum millibus*, eamque interclusis omnibus itineribus aquâ terrâque ita circumſedit; ut ex edita S. Stephani pyramide, unde longiſſimè proſpectus patet, humani oculi acies exercitus magnitudinem metiri nequiverit: tantâ nihilominus conſtantiâ & fiduciâ propugnatoribus, quorum tantùm *ſedecim millia* erant, immanem illam & barbaricam molem excipientibus; ut Turci *vicies* quidem muros urbis aggreſſi, ſed & toties à mœnibus generosè ita rejecti fuerint, ut, frameis licet ac

Leunclav. in Pand. hiſt. Turc. c. 196.

Deſcriptio Obſidionis Viennenſis.

cet ac fuſtibus adhibitis, nullâ vi ad oppugnationem redintegrandam ampliùs compelli potuerint. Magnum profectò benignitatis divinæ teſtimonium! magnum Germanicæ virtutis in pauculis legionibus experimentum! magnum Philippi Palatini in omnes Chriſtianos beneficium! Fac enim Viennam (DEUS, DEUS, omen hoc averte!) à Turcis captam: audio jam in Italia, in Gallia, in Hiſpania, in extremis orbis Chriſtiani oris tumultuari. *Quid autem de Auſtriaca loquar familia?* Quæ oratio mentem, quæ mens gentis hoc ſeculo & toto orbe maximæ amplitudinem capere poteſt? Equidem ſi poëta eſſem, pectus mihi optarem æreum, linguas centum, & ora centum; ſi orator, enthymemata Demoſthenis, aut Tullii opulentiam: nunc qui neuter ſum, potiùs utar Papæ cujuſdam, ad Imperatorem ſcribentis verbis; & audenter dicam, non ſi omnia ſilvarum ligna vertantur in linguas, ſuffecturas tamen commemorandis tot virtutum exemplis. Nam

Leunclav. in Pand. hiſt. Turc. c. 224.

In familia Auſtriaca nullum unquam tyrannum vel legimus vel audivimus fuiſſe Kirchner. in Morvillerio l. 2. c. 1. n. 83.

micat inter omneis
Auſtrium *ſidus, velut inter igneis*
Luna minores.

Hort. carm. l. 1. od. 12.

Audiant hoc, & exaudiant

Virgil. 3. Æneid.

& nati natorum, & qui naſcentur ab illis; audiat univerſa poſteritas, & in Annales relatum diſcat, ac ſæpiſſime ruminetur: nunquam in unam ſtirpem tot ſublimia imperia, tot diademata & ſceptra coiiſſe, atque in hanc unam: ut tellus pondere ſuo ſit nutatura,

nî foret Auſtriacæ gentis ſuffulta columnis.

Pagana antiquitas multa olim de Diis ſuis ingenioſè commenta eſt, & neſcio quos Joves, Saturnos, Martes, Neptunos, Jaſones, Hercules ſomniavit: ſed Auſtriaca domus familiares Deos ſuos longè veriori ἀποθεώσει in cœlum inferre, & colere poſſit; cum illam ſolam natura omnibus virtutibus cumulaverit, & illa ſola naturæ univerſas virtutes repræſentaverit. Quid enim ex undecim Auſtriacis Imperatoribus Romanis ad MATTHIAM noſtrum, quid de *Rudolfo primo* ſentiendum? qui dixit; *ſe in qualibet mundi parte cum electis quatuor galeatorum, & quadraginta peditum armatorum de Alemannia millibus, ſtare invictum?* Quid de Imp. *Alberto I?* qui Adolpho Cæſare in agro Spirenſi prælio ſuperato & occiſo, cum ritè non fuiſſet electus, comitiis convocatis coronam depoſuit, & Imperii jus ordinibus reſignavit; ne de violenta uſurpatione

Albert. Argentinenſis in Chronico.

Cuſpinianus in Alberto I.

Digitized by Google

patione atque occupata tyrannide notari poſſet. Quid judicandum de Imp. *Alberto II?* qui cum ab Electoribus Cæſar Auguſtus appellatus, & ad ſuſcipiendum tantæ majeſtatis decus vix perſuaſus fuiſſet; altâ voce non ſine ſuſpiriis exclamavit: *O prodigioſa fortuna, nec diu manſura! tria uno anno regna nobis obtrudis.* Quid de Imp. *Friderico IV?* qui in annos LIV. ſummâ moderatione res Imperii adminiſtravit. Quid item de *Maximiliano I. & II*; quid de *Carolo V*; quid de *Ferdinando I*; quid de *Rudolfo II*; Imperatoribus invictiſſimis, ſanctiſſimis, humaniſſimis? à quibus ipſa virtus & fortuna ipſa nominis ac famæ ſuæ æternitatem accepiſſe videntur? Quæ nova præconia & elogia, tot novis Diis optimis maximis digna, ingenium humanum conquiret unquam? Quid verò de ſacratiſſimo & clementiſſimo noſtro Imperatore MATTHIA? quid dicam, mei Auditores? Cum Timanthes Iphigeniam Oratorum laudibus celebratam, ſtantem ad aras, & perituram, in tabella exprimere vellet; mœſtos pinxit omnes circum, præcipuè patruum; jamque omni triſtitiæ imagine conſumptâ, patris ipſius vultum velavit, quem dignè non poterat oſtendere: idem, Impe-

Cuſpin. in Albert. II. & Stephan. Pighius in Hercule Prodicio.

Plin. nat. hiſtor. l. 35. c. 10.

Imperator Auguſte MATTHIA, in diſſimili quidem affectu, dum tuam majeſtatem venerabundus ſuſpicio, mihi contingit. Nam dum Patriæ noſtræ dulciſſimę elogia pro modulo virium tenuiter ediſſero; & quæ in ea, quâ homines, quâ terrarum omne genus dotes, ad meritas laudes compono; tam omnem ingenii vim exhauſi, ut, cum te Patriæ Patrem non poſſim dignè oſtendere, Timanthis velum tibi injicere cogar; voto tamen animitus concepto DEUM precatus, *ut te generi humano, cujus tutela & ſecuritas ſaluti tuæ commiſſa eſt, incolumem florentemq́ præſtet.* Annuę ô *DEUS!*

Quanti ergo nos Germani ſimus, quantum profecerimus, jam intelligis, ampliſſime Præſes; jam capitis, mei Collegæ; jam videtis, mei Auditores: ut vel incogitans, vel ineptus, vel cæcus ſit; qui hanc noſtram prærogativam non intelligat, non capiat, non videat. Quemadmodum igitur olim Plato naturæ gratias egit, quòd natus eſſet homo, non bellua; maſculus, non fœmina; Græcus, non barbarus; Athenienſis, non Thebanus; præſertim verò Socratis temporibus: ita ego Divinæ Maje-

Lactant. Divin. Inſt. l. 3. c. 19. Marſ. Ficin in vita Platonis.

Majeſtati hymnos laudum & gratiarum puriſſimo corde decanto, & decantabo, quamdiu hujus lucis fruar uſurâ; quòd me fecerit hominem, quòd Chriſtianum, quòd Germanum; & cumprimis, quòd vitæ meæ periodum in hoc feliciſſimum produxerit ſeculum, atque ad tempora *glorioſiſſimi Principis, IMPERATORIS MATTHIÆ AVGVSTI.*

PRINCEPS

FRIDERICUS
ACHILLES, &c.

Quid verò tibi videtur, mi chariſſime cognate,

Dn. IOACHIME ERNESTE, Dux Sleſvici-Holſatiæ?

ORA-

ORATIO JOACHIMI ERNESTI,

HEREDIS NORwegiæ; Ducis Sleſwigæ, Holſatiæ, Stormariæ, Dithmarſiæ, Comitis Oldenburgi, & Delmenhorſti:

pro

GALLIA.

IMp. MAXIMILIANUS, qui non tantùm à nomine, quod in ſacro regenerationis fonte volentibus ita parentibus Auguſtis accepit proprium, verùm etiam ab incomparabili in Remp. Chriſtianam meritorum magnitudine, inprimis à ſingulari ſapientiæ, & de omnibus dexterè judicandi gratia, inter omnes ſui ſeculi Principes, meritò *primus* eſt; is aliquando in familiari colloquio ad domeſticos & aulæ ſuæ proceres nobiliſſimum Galliarum regnum in hanc

hanc ſententiam collaudâſſe fertur: *Si per rerum naturam* (dicebat) *fieri poſſet, ut quis ex hominibus mortalis evaderet DEVS, egoq́, is eſſem; ſic ultimam voluntatem, quantum ad familiæ herciſcundæ judicium, diſponerem; ut ex filiis meis primogenitus eſſet Deus poſt me, & natu ſecundus Galliis imperaret.* Quo auguſtiſſimo elogio maximus Imperator teſtari volebat; potentem Gallorum Regem omnibus orbis terrarum Monarchis, Principibus, & Dynaſtis, honorum palmam facere ambiguam; ſed & illius regno nullum aliud ſub ſole componi, nedum anteponi poſſe. Atque hâc præfatione hic utor eò libentiùs; cum, ut apud te, *Friderice Achilles cognate*, & vos collegas reliquos, audientiam conciliem attentiorem; tum, ut tanti Imperatoris ſuffragio munitus quàm longiſſimè à me adulationis invidiam amoliar: ſi, quò me veritatis majeſtas non ducit, ſed trahit, præ Germania, cui ut patriæ chariſsimæ vitam, ſpiritum, & omnia acceptum fero, & ubi ubi neceſsitas poſtulabit, pro illius ſalute omnia fundere ſum paratiſsimus; ſi præ aliis etiam omnibus Europæis regionibus, uni jam Galliæ patrociner. Sed quod cenſeo, procul dubio cenſebunt mecum

H. Bignon de l' excellence du Royaume de France, l. 4.

L 5 haud

haud parùm multi, adeôque in caſtra mea veluti pedanei tranſibunt volentes; ſi invictis rationum momentis, non amori aut odio, locum dare maluerint. In altum igitur laudum Galliæ, veſtrâ bonâ cum veniâ, Præſes, Collegæ, & Auditores, exſpatiabor; & argumentis ſole meridiano clarioribus evincam: Galliis propter ſummam planeque prodigam ſoli fertilitatem; propter populi plurimorum populorum patris, & de omnibus in univerſum populis, heri & hodie, olim & nunc, præclariſſimè meriti, excellentiam; & denique propter venerandam Regum ſupra omnes alios Reges ac Dynaſtas majeſtatem; omni jure prærogativam exiſtimationis, & gloriæ principatum deberi.

Qui Galliam aliquando oculis minimè ad livorem contortis perambulaverunt, teſtimonium dicent non inviti: eum eſſe Galliæ ſitum, ut non poſſit eſſe nobilior. Poſita enim eſt veluti in meditullio Europæ; cœlo quàm maximè ſalubri, benigno, & temperato eam ambiente: ita ut nec ob immanem frigorum ſævitiam *ſtubas* Germanorum, nec ob inſolitam æſtus gravitatem Mauritanorum ſpecus ſubterraneas deſideret; neque etiam corrupti aëris

ris totas morborum legiones parturientis vim reformidet. Et quod ſitus felicitatem perficit; illa undique libera, & ad totius generis humani commercia terrâ marique aperta eſt undique; ac quaſi arbitra & regina in medio ſedens, Principum Europæorum arma ad nutum & voluntatem ſuam unit, dividit, temperat: modò immoderatum petulantiùs in vicinos graſſantium pruritum cohibendo; modò juſtitiam tenuium validè juvando; ut ut commodiſſimum Reipub. Chriſtianæ viſum fuerit: ita à fronte terrens Italos; à tergo Britannos frenans; dexterâ Hiſpanis compedes crucesque minitans; & ſiniſtrâ Germanorum furorem compeſcens: denique contra quorumvis hoſtium impreſſiones & truculenta conſilia circumcirca ſecura; mari mediterraneo & oceano duo illius latera claudentibus; montibus quoque Pyrenæis & Alpibus altera duo circumvallantibus; arte naturam, ubi opus eſt, ſtrenuè adjuvante. Hanc ſitus ἐξοχὴν terræ ipſius nunquam ſatis prædicata bonitas etiam exuperat; quæ tanta eſt, ut nullam aliam mundi regionem ſol intueatur clementiùs. Nam quemadmodum vas Cretico vino plenum ex omni parte, ſi re-

M. Surianus Venet. in Relat. Gal.

ſi relinatur, dulciſſimum fundit liquorem: ſic Francia tota, quanta quanta eſt, omne genus divitiis infarcta, veluti ex copiæ cornu, quaquaverſum miſſilia luxuriantis fortunæ non jacit, ſed ſpargit; ut hanc laudem ſibi vindicare poſſit propriam; creditricem ſe eſſe ditionum mundi omnium, debitricem nullius. Cumque aliàs communi naturæ lege

Bodinus in Reſp. ad Maleſtr.

Claudianus.

non omnis ferat omnia tellus,

ſed quælibet ſingulari quâdam dote gaudeat, quæ cæteris ſit denegata: ſoli & uni Franciæ privilegium hoc cœlitus conceſſum eſt, ut fertilis ſit bonorum omnium; nec ullibi apud peregrinos tam rarum carumque inveniatur quicquam, quod Gallis non ſit domeſticum & commune. Quam Franciæ prærogativam Itali in laudes ſuas alioquin nimiopere prodigi, in aliorum parci ſatis, candidè agnoſcunt, & publicis ſcriptis luculenter conteſtantur, profiteri nihil erubeſcentes; omnia quæ in Italia quibuſdam iiſque paucis in locis ſingulari memoriâ & admiratione digna occurrunt, ea in Gallia paſſim & ubivis reperiri. Laudes igitur, quas olim Strabo & Plinius Narbonenſi provinciæ, & Salvianus Aquitaniæ, tribuebant; ego jure hodie

Boter. in Relat. p. 2. lib. 1. de Gall.

Digitized by Google

hodie adſcripſerim Galliæ univerſæ. ἡ Ναρβωνῖτις ἅπασα, (verba ſunt Strabonis) ὥσπερ ἡ Ἰταλία, τὰς αὐτὰς ἐκφέρει καρπούς. *Narbonenſis provincia*, inquit Plinius, *agrorum cultu, virorum morumq́; dignatione, amplitudine opum, nulli provinciarum poſtferenda: breviterq́; Italia veriùs, quàm provincia.* Et, *Nemini dubium eſt*, ait Salvianus, *Aquitanos ac Novem-populos medullam fere omnium Galliarum, & uber totius fæcunditatis habuiſſe; nec ſolùm fæcunditatis, ſed, quæ præponi interdum fæcunditati ſolet, jucunditatis, voluptatis, pulchritudinis. illic omnis admodum regio aut intertexta vineis, aut florulenta pratis, aut diſtincta culturis, aut conſita pomis, aut amœnata lucis, aut irrigata fontibus, aut interfuſa fluminibus, aut crinita meſſibus fuit: ut verè poſſeſſores ac domini terræ illius, non tam ſoli iſtius portionem, quàm paradiſi imaginem poſſediſſe videantur.*

Strabo. lib. 4

Plinius H. N. lib. 5. c. 4.

Salvian. l. 7. de Gub. Dei.

Inprimis autem quatuor ſunt, quæ ſupra opinionem hominum in Gallia mirificè abundant; videlicet, FRUMENTUM, VINUM, CANNABIS, & SAL: quæ non ineleganter Boterus dixit *Galliæ magnetes.* Vt enim magnes; non tamen omnis, ſed cœruleus, & præſertim Æthiopicus, cui laus ſumma datur, ponduſque

argen-

Plin. hiſt. N. lib. 36. cap. 16. *Aethiopici argum. eſt, quòd magnetem quoque alium ad ſe trahit.*

argento rependitur; domitricem illam rerum omnium materiam, ferrum attrahit, ſiſtit, & complexu tenet: ſic iſti Gallici magnetes; qui Æthiopico tantò ſunt meliores, quantò Gallia eſt nobilior & cultior Æthiopiâ; omnem extraneorum pecuniam, omne aurum & argentum ad ſe trahunt; & Galliam conſtituunt quaſi theſaurariam Orbis terrarum univerſi. De FRUMENTO quidem dubium nemini eſſe debet; perfectiſſimum id naſci in Galliis: quas propterea Solinus *felices præpinguibus glebis, accommodas proventibus fructuariis*; & Pomponius Mela, *terram frumenti præcipuè feracem*, prædicaverunt: ſine dubio multò altiore buccinâ agri excellentiam decantaturi, ſi hodiernam culturam priſcâ illâ immane quantum ditiorem redivivis oculis jam præſentes arbitrarentur. Nec ſubticuit Cicero, ſuâ ætate ingentem frumenti vim ex Galliis inopiæ publicæ ſublevandæ alioriſum tranſvectam fuiſſe: uti nec Plinius, ille naturæ protonotarius: qui hoc addit amplius, *Gallicum eſſe nitidiſſimi grani, & quatuor libris plus panis reddere, quàm far aliud.* Hodie certè famelicæ Hiſpaniæ Gallia tanquam bona nutrix largiter ſuccurrit, & annuis frumentationibus faſtuoſæ &

I. Solin. Polyh. c. 34. & ibi. Camers. P. Mela l. 3. c. 2. & ibi I. Vadian.

Pro Fontejo, & alibi.

Plinius hiſt. nat. l. 18. c. 7.

ſæ & ingratæ gentis menſam inſtruit opiparè; ſed tanto cum fœnore, *ut Hiſpani directum Peruviæ dominium, & Galli utile habere videantur.* H. Bignon du R. de Fr. lib. 1. VINO verò Gallico non opus eſt ſuſpensâ hederâ: ſiquidem illud ingenti pretio comparant, & cottidie immensâ copiâ domum aſportant Angli, Scoti, Belgæ, Germani, Dani, Sueci; & quicquid populorum bibaciſſimus continet ſeptentrio. Cujus rei argumentum majus habeo nullum, quàm quòd unus *Lauda* mercator Cameracenſis, Anno. M.D.LXXVIII. Bodin. lib. 6. de Rep. c. 2. *triginta tria millia modiorum* vini terreſtri vecturâ in Belgium exportari curaverit, tametſi aditus arduos ac multis locis ab hoſtibus intercluſos ſibi videret. pretium in ſingulos modios ut minimum fuit quatuor coronatorum. Ex quo intelligi poteſt; quantò plura navibus deducantur. Atque ut *ſtreptos* uva ubique cum ſole ſe Plinius nat. hiſt. l. 14. c. 3. circumagit: ita Nectar Gallicum ad ſolis curſum ſe ſtudioſè componens paſſim terras omnes dulciſſimo liquore ſuo, veluti aureo quodam imbre, refocillat. Quin & exquiſitiſsimam Italorum gulam jam priſcis temporibus ſibi fecit vectigalem; fidem huic rei facientibus Columellâ, Plinio, Plutarcho: ut propterea, quid Vopi-

ſcus

P. Merula Coſmogr. p. 3. l. 3. c. 3.

ſcus & Euſebius velint, dum Imp. Probum Gallis poteſtatem vites ſerendi dediſſe tradunt, viri docti nondum capiant. Hodie verò inter primæ nobilitatis vina ſunt Aurelianenſia, Andegavenſia alba, Turnonia, Benearnenſia Juranconia, Burdegalenſia, Provincialia pleraque, Belnenſia; & quæ in Burgundiæ Comitatu naſcuntur ad Arboſium, Vadam, (apud Arboſianos & Vadanos vaſa vinaria ſunt ingentis magnitudinis, & quæ altitudine domos propemodum æquent; fortè nihil aut parum capacitate ſuâ celebribus in Germania vaſis, *Tubingenſi*, *Heidelbergenſi*, vel *Grüningenſi*, conceſſura.) item ad Grimoniam arcem, Polichnium, Lothanum, Caſtrum Caroli, Villephanum, Gyum, Morellum. Jam de LINO, tertio Galliæ magnete, quibuſvis gemmis & lapidibus pretioſis pretioſiore, quid dicam? Quem enim non in ſtuporem conjiciat? herbam eſſe, herbam tam parvulo ſemine prognatam, tam gracili avenâ, vix paulò altiùs ulnâ à terra ſublatam, nonnullâ cum naturæ injuriâ viribus exutam, audacique hominum artificio paſſam tuſamque, & in mollitiem lanæ coactam; talem, inquam, herbulam eſſe, quæ admoveat Ægyptum Italiæ; in-

Plinius hiſt. nat. lib. 19. in proœmio.

tan-

tantum, ut Galerius à freto Siciliæ Alexandriam ſeptimâ die pervenerit, Babilius ſextâ, ambo præfecti; æſtate verò proximâ Valerius Marianus ex prætoriis Senatoribus à Puteolis nono die, leniſſimo flatu: herbam eſſe, quæ Gadeis ad Herculis columnas ſeptimo die Oſtiam afferat, & citeriorem Hiſpaniam quarto, provinciam Narbonenſem tertio, Africam altero; quod etiam molliſſimo flatu contigit C. Flacco, legato Vibii Criſpi Proconſulis: herbam eſſe; quæ *Santonum Rupellam & Floridam XVII. dierum ſpatio, cIɔ. c. leucas emetiendo, conjungat; quod proſpero ſucceſſu evenit Dominico Gurgio Gallo*: herbam eſſe, quæ ventos & procellas, Æolum & totum ipſius ſatellitium ad obſequium componat & manſuefaciat: herbam denique eſſe, quæ orbem terrarum ultrò citroque portet; quæ Orientem & Occidentem, Meridiem & Septentrionem, in quavis mundi plaga ſociet, & ad omnia humanitatis atque charitatis officia uniat. Ubi autem lini copioſior proventus, quàm in Gallia? Ubi quæſtus ex telis, velis, rudentibus, & hujuſmodi inſtrumento nautico eſt amplior? Ubi mercatus uberior? *Itane & Gallia* (ait Plinius) *cenſentur*

Thuan. hiſt. lib. 44.

M *hoc*

Plin. hiſtor. nat. l. 19. c. 1. *hoc reditu? Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimiq́; hominum exiſtimati Morini, imò verò Galliæ univerſæ vela texunt.* Imò niſi hodieque Galli vela texerent; unde Hiſpani equitatus ſuos ligneos, quos tot tantoſque ſingulis annis in utraſque Indias, innocentes & ſimplices populos excarnificatum & ſpoliatum mittunt, ſint inſtructuri, non video. Tranſco ad SALEM, verè omnium condimentum condimentorum; quod præter medicinæ & alios in vita humana uſus excitat aviditatem invitatq́ue in omnibus cibis, ita ut ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta; Plin. hiſtor. nat. l. 31. c. 7. quod adeò neceſſarium eſt elementnm, ut pecudes armentaq; & jumenta maximè ſolicitet ad paſtum, multò largiore lacte, multoq́ue gratiore etiam in caſeo dote. Naſcitur & conficitur hic magnes in multis terrarum tractibus, nec copiâ contemnenda: cum Africa circa Uticam conficiat acervos ſalis ad collium ſpeciem; Plin. hiſtor. nat. l. 5. c. 24. & Carræ (eſt Arabiæ oppidum clade Craſſi nobile) muros domoſq; è maſſis ſalis faciant, aquâ ferruminantes; & Hammanientes reſtagnantibus ibi Mau- Plin. hiſtor. nat. l. 5. c. 5. ritaniæ aquis domos ſale, montibus ſuis exciſo, ceu lapide, conſtruant; & apud Indos

Indos ex monte Oromeno lapicidinarum modo ſal cædatur renaſcens, majori regum ex eo vectigali, quàm ex auro eſt atque margaritis. Atqui ſal Gallicus, cujus cumulos veluti argenteos quoſdam colles non modò terra ſuppeditat, ſed & Oceanus ipſe litoribus acervatim alluit, ipſo Phœbo ſtatim & feliciter coquente, quantum & à copia & à bonitate longè præſtat aliis omnibus? Quantum nummorum quotannis in arcas infert regias? Nam regiones ad Arcton excurrentes, quibus, ut Catulli quidem verbis, non autem ſententiâ utar,

vix in tam magno corpore mica ſalis,

quot millies millenos modios è ſalſiſſima Gallia ſingulis annis domum vectant? Exploratum enim & experientiâ diuturnâ compertum eſt; nec Belgas, nec Britannos, nec Danos, ſale Gallico vacare poſſe. Et cum antea Imp. Carolus V. Belgas non tantùm ab Hiſpanis ſal accipere cogeret, verùm etiam Gallico ſale uti prohiberet: civitates ac populi, qui ab Hiſpanis ſal emerant, animadverterunt, piſcarias merces, quarum uberrimus & copioſiſſimus eſt in Belgio quæſtus, Hiſpanico ſale propè excabuiſſe, propter acrem nimis & arroden- Bodinus. de Rep. l. 6. c. 2. & in Reſp. ad Maleſtr.

 tem ſa-

tem ſalis Hiſpanici vim ac naturam; importuniſque rogationibus obtinuerunt, ut Gallicis ſalibus, qui vegetiores & ſuaviores ſunt, uti liceret. Unde ſæpiſſime navium peregrinarum claſſes ad littus Celticum appellunt, ſalium emendorum causâ: & quia frumento, vino, oleo, cæteriſq; rebus ad vitam beatiùs commodiuſq; degendam neceſſariis, abundat Gallia; illi negotiatores vacuas naves arenâ aut lapidibus onerant, ut emere liceat, cum rariùs permutare poſſint. Ad tot tantaſq; Galliæ divitias non parum emolumenti adcreſcit ex *oleo*, *ficubus*, *malis aureis*, *cytreis*, *granatis*, *pyris*, *nucibus*; *vitri* item *paſtillis* ſive *glaſto*, *oryza*, *cocco*, *croco*, *nardo*, (quod ad Theriacam conficiundam ex Gallia peti, Galenus teſtatur.) *libanotide* ſive *roſmarino* (cujus in Languedocia non minor copia, quàm apud nos juniperorum) aliiſq; herbis, & floribus: quibus omnibus non tam ad vitæ neceſſarios uſus, quàm ad delicias & medicinas in certamen uſque pleræque provinciæ Gallicæ luxuriant. Ita paſcua lætiſſima; innumeri ovium, caprarum, ſuumque greges; infinita boum armenta; avium examina, exercitus cervorum, ferarumque omne genus; quid utilitatis,

H. Bignon. du R. de Fr. liv. 1. P. Merul. Coſmogr. p. 2. lib. 3. cap. 3.

P. Quinqueranus de laudib. Provinc. inter alia ita:

tatis, quid jucunditatis, quid ſolidi gaudii non afferunt? Et quidem *lanæ Gallicæ* jam olim ſummam nobilitatem habebant. Et nonne nos hodieque pannos Bituricenſes, Pariſienſes, & alios Gallicos æſtimamus; & ex iis elegantiora pallia atque femoralia conficimus? Neque etiam illaudatos Gallia generat *equos*; qui nullos non labores ſuſtinent fortiter, atque in pugnis facilè ante omnes obtinent palmam: Lotharingicis tamen Neapolitanorum & Turcicorum gloriam proximè æquantibus. Sed præcipuè Celticas equas olim laudibus & pretio efferebant Romani: ſicuti & iidem ex Galliis canes venaticos, tanquam aliis generoſiores petebant; ſpeciatim *canes Gallicos* appellando. Atenim dum canem Gallicum nomino; an iſtius amphitheatrum, ſilvas & lucos, non ſimul nominem? Refert Strabo; nullas in Gallia eſſe terras otioſas & inutiles; niſi ubi lacubus & ſylvis impeditur: ſed ſi hodie Strabo Galliam perluſtraret; omnino eam undiquaq; fertilem, utilem, & beatam, ſine omni exceptione & laudum temperamento diceret; nec ulla loca deſerta, nulla inculta, nulla impedita & ad uſus hominum inepta, quantumvis oculatiſſimâ perveſtigatione

Quid totam Provinciam dictis commovere opus: cum Inſula Arelatenſis agri plus quatuor millibus equarum alat; bovini verò pecoris millibus item non minus ſexdecim? quam copiam ego ſat ſcio alibi totis provinciis, iisq; cultiſſimis deſiderari. Addeſis & Ph. Camer. meditat. hiſtor. Cent. 2. c. 99.

Strabo Geogr. lib. 4.

jam reperiret. Stagna enim, quæ adhuc ſuperſunt, reditus præbent opulentiſſimos; & ſylvæ lucique reliquæ telluri emolumento pares, niſi & ſuperiores ſunt. Nam prȩter venationum delectamenta, conceſſa Equeſtri Ordini ſine agricolarum injuria, & prȩter umbrarum ſuavitatem; iſthinc populus focum culinamq́; armat; iſthinc belli machinas inſtruit; iſthinc utenſilia parat; iſthinc mari ſulcando & fluminibus domandis naves, rates, pontes extruit; iſthinc caſas, horrea, domos, palatia ædificat. Nec omiſerim *taxum*, quæ olim Galliis fuit copioſiſſima, venenatam arborem; ſed innoxiam, ſi in ipſam clavus æreus adigatur. Eam Dioſcorides Narbone tam prȩſentis eſſe veneni tradit; ut qui obdormiant ſub ea, cibumve capiant, moriantur. Vaſa etiam viatoria ex ea vinis in Gallia facta, mortifera fuiſſe compertum eſt. Unde ſunt, qui & *taxica* hinc appellata dicant venena, quȩ nunc *toxica* dicimus. Atq; hactenus, Auditores, faciem & purpuram Helenȩ Gallicȩ extremis tantùm lineis adumbravi; ſed quia ad gloriam ejus pertinet; ventrem quoq; illius (non tamen ex edicto prætoris, nec ex Divorum fratrum reſcripto) parumper inſpicere fas ſit. *Metalla* innuo, quibus non minùs

Plinius hiſt. nat. lib. 16. c. 10. P Merul. Coſmogr. p. 2. lib. 3. c. 3.

ff. de vent. inſpic.

præ-

Digitized by Google

prægnans eſt Gallia, quàm regiones aliæ: & quidem ferro maximè; optimo peſſimoque vitæ inſtrumento. Siquidem hoc tellurem ſcindimus, ferimus ambuſta, ponimus pomaria, vites ſqualore deciſo annis omnibus cogimus rejuveneſcere; hoc figuramus tecta, cædimus ſaxa, innumeroſque ad alios uſus ferro utimur: ita ut incolæ inſulæ *de los ladrones*, quamvis omni metallo deſtituantur, à navigiis prætereuntibus, non aurum, non argentum, ſed tantùm ferrum altâ voce efflagitent; non neſcii, ferrum inter metalla omnia utilitate primum eſſe. Sed & eodem utimur ad bella, cædes, latrocinia, non cominus ſolùm, ſed miſſili volucrique; nunc tormentis excuſſo, nunc lacertis, nunc verò pennato; quam ſceleratiſſimam humani ingenii fraudem arbitror; quoniam, ut eius mors perveniret ad hominem, alitem illam fecimus, pennaſque ferro dedimus: quam ob rem culpa nobis, non naturæ fiat accepta. Videtur autem natura proptereà Galliam ditioribus ferri venis infersiſſe; ut fortiſſima & maſcula Gallorùm natio ex hoc inexhauſto armamentario invictas ſuas legiones perpetuò armare, &, fortunâ virtuti famulante, omni-

Plin. hiſtor. nat. lib. 34. c. 14.

Digitized by Google

bus totius orbis partibus catenas & compedes innectere poſſet. Gladii ſanè Gallici ſemper famam,& laudem,& pretium habuerunt. De ſingulis verò metallorum ſpeciebus tædioſum ſit aures illuſtris hujus conſeſſus fatigare longiùs: ſatis ſit, Galliam jam ſub Auguſti imperio cum aliis populis, & nominatim cum Hiſpanis pro gloria metallaria,ſingulis terrę ſuę patrię divitias extollentibus, contendiſſe. Et quamvis argento eam carere, ſcripſerit Diodorus: è Pyrenæis tamen montibus, cum ſilva caſu accenſa conflagrâſſet, liquatum argentum hîc, ut & in Hiſpaniis profluxiſſe, narrat Athenæus. Nemo verò etiam tam vanâ opinione imbui ſe patiatur,hodie in Galliis,quaſi effœtâ tellure, omnes auri argentiq; venas exaruiſſe; cum cottidie novæ ſe prodant; quę ad indaginem diligentiorem avaritiæ operas ſollicitant & provocant: & quidem Dominicus Bertinus exiſtimabat; ex Pyrenæis montibus, ſi quis ſcrutetur, plus auri argentiq; effodi poſſe, quàm colligatur ex venis Peruviæ. Sed Gallorum virtus, cœlo proxima, cum inferis parum habet commercii. Cum enim illorum terra ſummâ ſui parte tribuat bona omnia, quæ ſive neceſſitatem, ſive delicias conſiderem, omnibus

Iul. Pollux. Onomaſt. lib. 1. c. 10.

Athen. lib. 6.

Apologie de René Herpin pour la Repub. de I. Bodin.

Digitized by Google

bus humanæ vitæ deſideriis ſatisfacere, & ad nova etiam delicatiſſimos Apicios ſtimulare poſſint: cur in tam ſanctæ & benigniſſimæ matris ventrem ſęviant? cur viſcera ejus cruentent? cur tot hominum exercitus ſepeliant vivos; & in ſede manium opes quærant, quas longè ſanctiores & innocentiores poſſident in horreis? Utinam ſic viveremus ubiq;! Quàm enim beata, & omni pretio major eſſet vita; ſi nihil aliud, quàm ſupra terras, & quod ſecum eſt, concupiſceret? Scilicet *itum eſt in viſcera terræ,* Ovidius.
quaſq; abſcondiderat, Stygiiſq; admoverat umbris,
effodiuntur opes, irritamenta malorum.

Hoc verò etiam attingendum eſt. Cum Galli ædificia certatim extruerent; ea ut robuſta, ac ſplendida, & in longam temporum ſenectutem durarent; natura illic ex terræ gremio omnis generis lapides ad ſtructuram idoneos, quoſdam ipsâ duritie immortales, alios autem, quamvis dentatâ ſerrâ ſecentur, tamen contra tempeſtatum inſultus fortes, & contra vetuſtatem fideles, quin & ingentem pulcherrimorum marmorum, rubrorum, nigrorum, candidorum, & verſicoloribus maculis eximiè diſtinctorum, quibus mirificè fœcundi ſunt montes Burgundici & Pyrenæi,

H.Bignon du R.de Fr. lib. 1.

I.Ia.Chifflet. in Veſont.p. 1.c.3. Bodin. in natur. th. lib. 2.

næi, apparatum affatim ſuggeſſit: ut & inter plurima Galliæ miracula antiquitas obſervavit; lapides ibi renaſci, & lapicidinarum hulcera ſponte compleri iterum. Reliquas autem Galliç dotes *aquarias* cur ſuperioribus brevi ſermonis filo attexere cuncter? Ac licet ſaluberrimç paſſim aquç cunctas provincias, intra ſupraque terram, venis, ut ſiphonibus, diſcurrentibus, ad miraculum uſque humectent, irrigent, foveant; adeôque quibuſdam in locis, potiſſimùm in Benearnia, (cui regioni cum in montibus, tum in planitie, mirandus eſt genius & ſtupenda indoles; & vix oppidum ibi, vix pagus, cui non aliquid ſingulare) medicinas faciant, nec Morboniæ in Gallia locum eſſe facilè patiantur: non minori tamen gratitudine penſandum beneficium eſt illud, quòd innumeras piſcium ſpecies, & ſaporis exquiſitiſſimi, naturâ novas ſemper pariente, emittunt; & tantâ vi, ut multoties capturam ea impediat, & piſcatoribus ſperatum, retibus molem ponderis non tolerantibus, eripiat fructum. Et ut in piſcium & aquarum miraculis paulùm hæreamus; in Arari flumine, ut habet ex Calliſthene Stobæus, naſcitur magnus quidam piſcis, *Clupea*

l. 7. §. 13. ff. ſol. matr.

P. Merula Coſmogr. p. 2. l. 3. c. 45.

Merula ibid. c 3.

Stob. Serm. 100.

pea nominatus ab incolis; qui creſcente lunâ albus eſt, decreſcente eâdem nigreſcit; & corpore nimium aucto à propriis ſpinis interimitur: in hujus piſcis capite lapis perhibetur reperiri, ſimilis grani ſalis, qui optimè facit ad quartanas, ſiniſtro lateri corporis alligatus decreſcente lunâ. Sic inter Burgundiæ Nozorethum & Ripariam locus eſt in Bonvalle, lupis, percis, & aliis piſcibus abundans; qui ſeptimo quoque anno in aliquot hebdomadas ſuffugiens & deliteſcens iterum emergit. Et alius lacus in eadem Burgundia, cui à *Voraginibus* nomen; in cujus ſuperficie coit limus in eam duritiem, ut terra continens videatur: ſuper quo tamen equites curruſque ſecurè non ambulent, ſed ſoli pedites. is cœlo pluvioſo & nebuloſo non emergit, niſi ſerenitatis ſit index. tunc enim per foramina brevi tempore ſe ſe effundit, & totam Columbanam planitiem rigat. Nec in exiguo cenſu ponendus eſt ille aquarum Galliæ fructus: quòd probatiſſimum, id eſt, quàm maximè rubens, & quàm ramoſiſſimum generent *coralium? cujus baccarum autoritas non minùs Indorum viris quoque pretioſa fuit, quàm olim fœminis Romanis uniones Indici. gignitur*

Merula ibid. c. 47.

Plin. hiſtor. nat. l. 32. c. 2.

gnitur id quidem & in Rubro mari, ſed nigrius item in Perſico, vocaturq́; Iace; ſed laudatiſſimum in Gallico ſinu circa Stachadas inſulas. Quo autem in numero, niſi primo & ſupremo; illud collocandum eſt; quòd totum regnum plurimis iiſq; pręſtantiſſimis & gratioſiſſimis fluminibus perluitur; quæ loca mediterranea non minùs, quàm maritima commerciis aptant; ſicque in ſingulis provinciis omnium divitias & totum Mercurii imperium ubique monſtrant? Catharina Medicéa, Gallorum Regina, dicere ſolebat; *Galliam à pluribus navigiorum patientibus fluviis interlui; quàm reliquas Europæ regiones omnes.* Quod ut ſit oratoriè dictum, & hyperbolen ſapiat; ea tamen Boteri Itali judicio à veritate quàm proximè abeſt. Et quanquam inter tot flumina nullum eſt, quod ſingulari quodam naturæ privilegio non gaudeat; quibuſdam etiam aurifodinarum æmulis, in ramentis abſolutiſſimum aurum, ſcilicet curſu ipſo tritúque perpolitum, vehentibus; ut propterea Galli Hiſpanis Tagum ſuum, Padum Italis, Hebrum Thracibus, Aſiaticis Pactolum, & Indis Gangem invideant haudquaquam: inter omnia tamen Sequanæ præcipua nobilitas; cujus ea eſt

M. Bignon. du R. de Fr.

Boter. in Relat p. 2. lib. 1.

Iulian. Imp. in Miſopog.

Digitized by Google

ea eſt aquarum amœnitas & munificentia, ut oculos & palatum pelliciat; ea innocentia & riparum obfirmatio, ut accolas populos ſecurè in utramque aurem dormire jubeat; lectum non facilè evagetur, minimeque omnium orbis fluviorum interdictum Prætoris *de ripa munienda* exerceat; ea curſus manſuetudo, ut omnibus vicinis familiaritatis uſumfructum ſinuoſis ſuis flexibus & mæandris, ob quos ſæpe creditur reverti, (nam Lutetiâ Poſſiacum, quæ itinere terreſtri inter ſe leucis VI. diſtant, navigantibus plus XXVI. numerantur) cupiat exhibere; ea denique in navigationibus commoditas, ut neſciam, an in aliis amnibus ſit par, nedum major. *Hæc igitur eſt Gallia*; hæc terrarum nobiliſſima, & verè felicitatis humanæ epitome; hæc omnium deliciarum & elegantiarum paradiſus; hæc eſt, quam Manilius *divitem*, quam Dion *divitiis florentem*, quam Joſephus *beatitudinis fontem, omnes terrarum tractus opibus & bonis irrigantem*, quam Cicero *omni copiarum genere abundantem*, quam Procopius *Hiſpaniâ*, & Bignonius *omnibus Imperii Romani provinciis potentiorem*, dixerunt. Hæc ipſa eſt, cujus opibus & viribus Julius Cæſar incre-

Thuan. hiſt. lib. 42.

Suet. in Iul. c. 22. 26. 54. Plutarch. in Iul. Bignon. du R. de Fr. lib. 1. Lipſ. de Mag. Roman. l. 3. c. 7.

incredibiles æris alieni ſarcinas excuſſit, omnes amicos & familiares ſuos egenos locupletavit, pleroſque Romæ proceres & primores in ſententiam ſuam pertraxit: immenſa congiaria populo, & militibus donativa dedit; palatium magnificentiſſimum, cujus area conſtitit *HS. millies*, quæ ſunt *vicieſquinquies centena millia Philippaeorum*, extruxit: breviter; quâ Imperium Romanum univerſum in poteſtatem redegit. Unicum tanquam ἐπίμετρον conſummatiſſimæ Galliarum bonitatis addo hoc: terram Gallicam aut paucis, aut nullis affligi incommoditatibus. O ineffabilem naturæ indulgentiam! Quæ enim alia in mundo provincia, quæ plaga, quis agellus eſt; cuius felicitatem nulla flagellet calamitas, vis major nulla conturbet, nulli etiam novercantis fortunæ præmiatores contaminent. Ægyptus flumen Nilum habet potu fœtiferum, & coloni vice fungentem, qui auctu magno per omnem planitiem exſpatiatus ſatietatem, hilaritatem, ſecuritatem, & delicias affert: ſed idem Nilus habet Crocodilum, quadrupes malum, & terrâ pariter ac flumine infeſtum. Cyrenaica roſas fert odoratiſſimas, atque unguen-

Plin. hiſtor. nat. lib. 7. c. 3. lib. 18. c. 18. lib. 5. c. 9. l. 8. c. 52.

tum

Digitized by Google

tum pulcherrimum: ſed eadem quoque generat Baſiliſcum, frutices necantem, non contactos modò, verùm & afflatos, exurentem herbas, ſaxa rumpentem, internecivum humani generis; omnibus, qui oculos ejus vidêre, confeſtim expirantibus. Sic Arabia ab odoribus, quos ſpirat & in totum ſpargit orbem, *felicis* cognomentum adepta eſt: ſed eadem noxiis ſerpentibus colore mentientibus terram, & peſtilentibus morbis ex gravitate aëris contractis, ita impetitur; ut *infelicis* cognomentum non malè gerere poſſit. Sic China apud omnes audit fertiliſſima, amœniſſima, & Orientis horreum: ſed eam mille pericula, miſeriæ mille circumſtant, & obruunt ſine induciis; modò igne cœlitus immiſſo totos pagos, oppida, urbes, & provincias totas diglutiente; modò inundationibus & diluviis obvia quæque proſternentibus; modò terrâ horrendo cum fragore intremiſcente, & diductis faucibus homines, pecora, & ſeipſam ſorbente ac devorante. Sic etiam aliorum regnorum & imperiorum proſperitatem, ſemper aliqua comitatur clades & injuria. Una verò & unica Gallia quietè & ſecurè ſuis opibus fruitur; una ſere-

Plin. lib. 21. c. 4. & lib. 8. cap. 21.

H. Bign. du R. de Fr. l. 1.

nantis

nantis fortunæ domicilium & regiam obtinet; una ſemper, ſine omni periculo, uberrimam omnium deliciarum colligit meſſem. Hinc crocodilum non novit, baſiliſcum non videt, ſerpentum morſus non ſentit; leonum, tigridum, urſorum, & reliquorum vel nomine ſolùm terrentium animalium laniatus non dolet; aëris peſtilentiam, ignium cœleſtium ingluviem, excidia aquarum non timet; & deniq; terrę murmura, mugitus, rupturas, & cætera prodigia non audit. Qui itaque hæc omnia, huc uſque pro Galliis propoſita, vacuis percepit auribus; is, niſi me omnes ſenſus decipiunt, ſi anteà non credidit, in poſterum mihi accredet, & aſſenſu ſuo ſtabiliet, *que la France eſt le petit oeil & la perle du monde*; Galliam mundi ocellum gemmamq; eſſe.

Plin.l.2.c.80

Venio ad ſecundum Orationis meę caput; & Gallos Galliâ ſuâ digniſſimos laudatum eo: quorum ſive multitudinem, ſive virtutes ad Lydium rationis lapidem vocem; undique ad miracula animus & lingua fatiſcunt. Salomonis Regis oraculum veneror, ut ſapientiæ genimen: *In multitudine*, inquit, *populi, dignitas Regis; & in paucitate plebis, ignominia Principis.* Quę etiam

Provet. c.14.

etiam cauſa fuit; ut DEUS Abrahamum exaltaturus, promiſerit ei; fore, ut poſteritas illius in tantum excreſceret populum, cujus numerus non magis, quàm ſtellarum cœli, aut arenæ maris, iniri poſſit. Et divi Hadriani reſcriptum ignobile non eſt; apud quem favorabilem cauſam liberorum Albini filiorum numerus fecit: cum ampliari imperium hominum adjectione potiùs, quàm pecuniarum copiâ mallet. Sed quis Galliæ eſt angulus, quæ loca ibi in ulla oſtendi poſſunt parte; quæ non frequentia hominum obumbret, quæ non gentium hinc inde commeantium & diſcurrentium exercitus occupet? Nulla ibi ſolitudo, nihil vacuum, & deſertum nihil eſt. Omnia itinera & viæ omnes ædificiis, domibus, arcibus, pagis, oppidis, urbibus ſunt repletæ: vixque tranſeunti aliquod ex oculis elabitur, & alia decem circumſpicienti comparent: ut tota Gallia tantùm una urbs quædam, in regiones & vias diſtincta, eſſe videatur. Et quemadmodum in formicarum receptaculis & domiciliis nihil eſt inane, ſed omnia ſolertiſſimo animalculo, in cumulos ſine numero perpetuò circumrepente, ſunt pleniſſima: ita

Gen. c. 12. 13. 15. &c.

l. 7. §. 3. ff. de bon. damn.

N Gal-

Gallia tota hominibus infarcta, & ubique populus eſt. Rex Agrippa cum Judæos contra Romanos arma & rebellionem parturientes in officio & obſequio continere cuperet; quæſivit ab illis, an opulentiâ Gallos, fortitudine Germanos, Græcos firmâ inter ſe concordiâ animorumq; conteſſeratione antecellerent, qui omnes tamen Imperii Romani jugum ſubiiſſent: &, ut impotentiam illorum, potentiâ, quam iſti habebant, & tamen Romanis impares erant, conſtringeret, atque ad ſanitatem reduceret, ſic de Gallia loquitur; eam ſupra fidem beatam & omnium divitiarum feracem, *trecentis & quinque populis, atque ſupra mille ducentis ampliùs oppidis inſeſſam eſſe*. Sed hodie quàm nihil decrementi paſſa eſt Gallia? Numerat civitates ſede (a) Epiſcopali illuſtres C II, & Metropolitanas X I V; ultra has, urbium oppidorumque totas numerat chiliades: & qui curatiùs calculum ſub Henrico II. Rege ſubduxêre, numerant parœciarum XXIV cIɔ, Iɔccc, XXVII; non venientibus in numerum Burgundionibus & Pictonibus. Et ô quantum, quantum hominum ſub tot rectorum myriadibus degit? Quantum capit *Narbo*

Mar-

Ioſeph. de bel. Iud. l.2. c.28.

(a) Ioſ. Scalig. in Notitia Galliæ. *Sunt in Gallia* 104 *Epiſcopi*, 12 *Archiepiſcopi*, 548 *Abbates, Curionum* 27400, *ſi modò ſingulis urbibus & pagis ſinguli Curiones tribuantur: extra minores Archimandritas, & cœnobia tenuium Monachorum vicatim mendicantium: ait* Bodin. de Rep. lib. 5. cap. 2. Vide Aub. Miræum in Not. Epiſc. lib. 4. c.14.

Martius, ſpecula olim & *propugnaculum populi Romani?* Cicero pro Fontejo.

Salve Narbo potens ſalubritate,
urbe & rure ſimul bonus videri,
muris, civibus, ambitu, tabernis, Sid. Apollinar. Carm. 23
portis, porticibus, foro, theatro,
delubris, capitoliis, monetis,
thermis, arcubus, horreis, macellis,
pratis, fontibus, inſulis, ſalinis,
ſtagnis, flumine, merce, ponte, ponto:
unus qui venerere jure divos,
Lenæum, Cererem, Palem, Minervam,
ſpicis, palmite, paſcuis, trapetis:
ſolis fiſe viris, nec expetito
naturæ auxilio, procul relictis,
promens montibus altius cacumen.
Non te foſſa patens, nec hiſpidarum
objectu ſudium coronat agger. &c.
Quid? quòd Cæſaribus ferax creandis,
felix prole, virum ſimul dediſti,
natos cum genitore Principantes?

Et quantum capit *Nemauſus*, urbs toto orbe Romano, ſi Romam excipiamus, antiquitatis venerandæ monumentis, amphitheatro, palatio, delubro Veſtæ extra urbem, & admirandæ paſſim pulchritudinis ruderibus ac fragmentis, quæ cum recentibus regum ædificiis integris etiam hodie Thuan. hiſt. lib. 46. & lib. 2. de vita ſua

N 2 cer-

certant; fonte etiam cognomine veterum teſtimoniis famoſo, ſpectatiſſima? Quantum capit *Mons Peſſulanus*? quâ urbe nihil amænius, cujus civibus nihil humanius, aëre nihil ſalubrius, territorio nihil fertilius, & nullum fere, quod *Simplicium*, ut loquuntur, *herbarum* majorem exhibeat proventum: quæ res maximè Medicorum ordini hunc locum, in quo ſtudiis ſuis ponerent ſedem, commendavit; inſtitutâ Academiâ eo fere tempore, quo Saracenis Hiſpaniâ pulſis Medicæ artes inde cum diſcipulis Arabum, Avicennæ, Averrois, & aliorum huc feliciter conceſſerunt. Quantum capit urbs Conſtantina, ſive Gallula Roma, *Arelas*? de qua ita Imp. Fl. Conſtantinus: *Tanta eſt loci oportunitas, tanta eſt copia commerciorum, tanta illic frequentia commeantium, ut quicquid uſquam naſcitur, illic commodiùs diſtrahatur. Neque enim ulla provincia fructus ſui facultate lætatur, ut non niſi hæc propria Arelatenſis ſoli credatur eſſe fæcunditas. Quicquid enim dives Oriens, quicquid odoratus Arabs, quicquid delicatus Aſſyrius, quod Africa fertilis, quod ſpecioſa Hiſpania, quod fæcunda Gallia poteſt habere præclarum, ita illic exhibe-*

P. Mer. Coſmogr. par. 2. l. 3. c. 37.

Ioſ. Scalig. in lect. Auſon. Io. Iſac. Pontanus in Itiner. Gall. Narbon. Fr. Iur. ad Symmach. lib. 9. epiſt. 16. ubi hanc Conſtitutionem adſcribit Honorio & Theodoſio.

hibetur affatim, quaſi ſibi naſcantur omnia, quæ ubique conſtat eſſe magnifica. Iam verò de curſu Rhodani & Turoni recurſu, neceſſe eſt, ut vicinum faciant & pænè conterminum, vel quod iſte præterfluit, vel ille quod circuit. Cum ergo huic ſerviat civitati, quicquid habet terra præcipuum; ad hanc vel navi, vel vehiculo, terrâ, mari, flumine deferatur, quicquid ſingulis naſcitur; quomodo ſibi non multum Galliæ noſtræ præſtitum credant; cum in eâdem civitate præcipiamus eſſe conventum, in qua divino quodam munere commoditatum & commerciorum opportunitas tanta præſtatur? Et quantum capiunt *Durocortorum* Remorum, *Avaricum* Biturigum, *Cæſarodunum* Turonum, *Lugdunum* Seguſianorum, *Genabum* Aurelianorum, *Samarobrina* Ambianorum, *Auguſtobona* Tricaſſium, *Auguſtoritum* Pictonum? Quantum *Toloſa*, *Rotomagus* Venellocaſſium, *Condivicinum* Nannetum, *Avenio* Cavarum? Et quantum capit caput omnium LUTETIA Pariſiorum? *Parigi città*, ait Boterus, *che di popolo & di abbondanza d'ogni coſa avanza di gran lunga tutte l'altre di Chriſtianità*: hoc eſt: *Lutetia & populi frequentiâ, & copiâ omnium rerum, longiſſimo intervallo ſuperat orbis Chriſtiani civitates quaſcunque*: ut lepidi ſint

Lib. 1. *delle cauſe della grandezza delle città.*

di ſint Thuringi, qui cum Tityro Virgiliano totum mundum aliquot dierum itinere concludunt, & præ Erfordia ſua omnes civitates deſpiciunt, Erfordiamque non urbem, ſed juſtam aliquam provinciam & regionem crepant. Multò plus ſalis miſcuit *Franciſcus I.* Galliarum Rex, cum is Imp. Carolo V. apud ſe divertenti, & interroganti, *Ecquæ urbium in Gallia eſſet primaria?* *Rotomagum* reſponderet: replicanti verò Imperatori, *Ecquid de Lutetia futurum ſit?* *Eam non urbibus, ſed propter amplitudinem, & populi rerumq; omnium ingentem vim, provinciis accenſendam eſſe* diceret. Bonis etiam authoribus habeo, Chriſtophorum Ducem Würtembergicum, tuum, *cognate Princeps, Friderice Achilles*, agnatum, Principem prudentiſſimum, ſolitum affirmare; *Lutetiæ non minus hominum eſſe, quàm in agro Würtembergico univerſo.* Quis facilè hæc credat, qui Lutetiam non vidit? Et quis non credat, qui Lutetiam vidit; & qui ſimul expendit, intra hos tot annos à morte Chriſtophori, Würtembergiam civium numero incredibile incrementum accepiſſe? Exoriatur aliquis novus generis humani pædagogus, aliquis novus Lipſius, qui *Admiran-*

P. Matth. in hiſt. Hen. 4. G.R. lib. 6.

miranda Galliæ bono publico donet; & iſtud majuſculis literis conſignet: *Vnam Galliæ Lutetiam tantam populi multitudinem comprendere, quantam Würtembergiæ continet Ducatus penè totus; cui tamen multæ urbium decuriæ, & pagorum centuriæ non paucæ inſunt.* Tantoque populo Lutetiano omnis rerum abundantia ita præſens eſt; ut Vigenerius exiſtimaverit, ſi à ſe cœna δωδεκάθεος Lucullo, Pompejo, Ciceroni, & aliis συγχρόνοις heroibus Romanis inſtruenda eſſet; ſe Lutetiæ, & quidem unico tantùm die præmonitum, & duntaxat trium hominum, popinarii, dulciarii, obſonatorii, operâ adjutum, nec totis mille ducentis coronatis in eam rem inſumptis, eo illos ſplendore & lautitiâ excepturum; ut ſint ingenuè faſſuri, ſe per omnem vitam nullibi meliùs cœnaviſſe. Huic verò ingenti & maximæ Pariſiorum civitati cum alii reges multi ſtuduerunt; tum maximè Henricus IV. contulit, quicquid ad auctoritatem, nitorem, & amplitudinem illius poterat conducere; ſæpe cum votis luctans, in tot annos vitæ prolongationem exoptando, quibus & Luparam arcem ædificare, & ſuburbia Pariſienſia muris cingere, atque ita de domo & ur-

P. Matth. in hiſt. Hen. 4. G. R. lib. 5. narr. 6.

be omnium totius orbis, illa elegantiſſima, iſta maxima, gloriari poſſet. Propterea etiam illud mundi & omnium divitiarum compendium ullis novis oneribus gravari nequaquam permittere volebat optimus Rex: atque mercatorum præfectum urbiſque decuriones, qui facultatem indicendi pecuniolas in fontium tubulos, ut epulares ſumptus in X L. Helvetiorum Legatorum gratiam faciendos ſuſtinerent faciliùs, petierant, ingenioſè repellebat; *Aliâ*, inquiens, *inventione opus eſt: ſolius eſt Ieſu Chriſti, aquam in vinum commutare.* Verùm, ut cœlum inter omnia naturæ corpora pulcherrimum, idemque ſtellarum populis auguſtiſſimum eſt, & iſtarum virtutes planè ſupernates atque cœleſtes, & Divinis proximæ ſunt: ita quoque Gallia omnium terrarum florentiſſima & populoſiſſima; & Gallorum virtutes omninò ſunt Gallicæ, hoc eſt, heroicæ. Neque enim effœminat animos regionis amœnitas nimia, aut ad corrumpendum illorum vigorem cœli indulgentia operatur aliquid: imò virtutis eſt cum ſumma rerum copia tale certamen; ut illa in imperio, hæc in obſeſequio gloriæ ſummam quærat; nec malè quis,

P Matth. in hiſt. mortis Hen. 4. G. R.

lè quis, *Gallum virtutem heroicè animatam* dicere poſſit. Et quemadmodum virtus tantùm in libero habitat animo: ita idem libertatis,quod Gallorum eſt domicilium: ſervitute undique pulsâ. Ideoque *ſervi peregrini, ut primùm Galliæ fines penetraverint, eodem momento liberi fiunt.* Id quod vetere SCto Pariſiorum decretum eſt adverſus Legatum quendam Hiſpanum, qui ſervum in Galliam deduxerat. Uti & hominum memoriâ factum: cum mercator peregrinus ſervum in Hiſpania coëmptum Toloſam ſecum duxiſſet; hoſpeſque re intellectâ ſervo perſuaſiſſet, ut ad libertatem proclamaret. Rogatione enim ad octoviros perlatâ, & mercatore accito, advocatus fiſci ex Archivis deprompſit antiqua privilegia,quibus ſervos, ſimul ac Toloſam ingreſsi fuiſſent, liberos fieri conſtitutum erat. Propterea mercator, qui quidem exceptiones ſuas proponebat, metuebat tamen,ne & ſervo obſequentiſſimo, & pretio carere cogeretur, ei libertatem dedit, pactus operas ſerviles, quamdiu ipſe dominus viveret. Conſimiliter in obſidione Metenſi ſervus fugitivus hero relicto, & abducto magni pretii equo Hiſpano, in urbem tranſierat:

Bodinus de Rep. l.1. c.5.

A. Chr. 1558.

Digitized by Google

quem cum Lud. Avila equitatus Cæſarei præfectus, tubicine cum literis ad Franciſcum Guiſium ſummæ rei in urbe præfectum miſſo, repoſceret; Guiſius quidem equum jam divenditum conquiri, & pretio perſoluto redemptum ad Avilam remitti curavit; *quod ad ſervum*, reſpondit, *jam in interiora regni penetrâſſe: cæterùm terræ Franciæ id juris eſſe, ut quicunque ſervilis conditionis pedem in ea poſuerint, mox libertatem recuperent; quod jus adeò honorificum, & Chriſtianæ genti ſummopere conveniens, cum violare neque debeat, neque verò velit, ea in parte deſiderio ejus ſatisfacere ſe non poſſe.*

Thuan. hiſt. lib. 11.

Hanc autem libertatem Galli cum militari gloria feliciſſimè ſociaverunt: de qua quid attinet dicere? cum illi ab omni ætate bellicæ laudis famâ claruerint ita, ut qui illuſtriſſimi; pugnaverint, ut qui fortiſſimi; vicerint, ut qui fortunatiſſimi.

Eſt. Paſquier de Rech. de la Fr. liv. 1. c. 3. M. Velſer. Rer. Boic. l. 1. Fr. Hotoma. in Franco-Gal. c. 3.

Legimus quidem Alexandrum Magnum ex Gallis aliquando quæſiviſſe, *Quidnam in humanis rebus præ cæteris extimeſcerent?* ratum nominis ſui magnitudinem ante omnia ipſis formidoloſam fore: illi hoc ſe inprimis timere reſpondebant, *Ne fortè in ſeſe cælum rueret.* Legimus & Celtas, ſive priſcos illos Gallos, ἀνθρώπων φιλοκινδυνοτά-

Strabo: & Supplem. in Curt. lib. 2.

τους,

tus, adeò duxiſſe ignominioſum fugere; ut è collabentibus ædificiis ſæpe, cum poſſent, non effugerint, ne ardentibus quidem, ita ut incendio perierint: multi etiam inundantem Oceanum ſuſtinuerint; quidam in ejus fluctus armati ſe conjecerint, quorum impetus excipiebant protenſis gladiis & haſtis, perinde ac ſi terrere vel vulnerare poſſent. At hodie Galli, qui veris virtutum nominibus Thraſonicos titulos & ampullas vitiorum annumerare non ſolent, hæc talia potiùs ſtoliditati, amentiæ, & ſummæ temeritati tribuerint: juſtiſſimè tamen invidendis gentis ſuæ laudibus conjunxerint iſtud in hiſtoria Romana pervulgatum; *Romanos cum ceteris gentibus de gloria, cum Gallis pro ſalute certaviſſe:* atque ut *facundiâ Græcos*, ſic *gloriâ belli Gallos ante Romanos fuiſſe.* Equidem cum apud Romanos certa ætas faciendis ſtipendiis præfinita eſſet, quâ exactâ miſſionem impetrare poſſent: bellò tamen Gallico *nemo civis Romanus ſibi ullâ excuſatione utendum putabat*; & ne ſexagenarii quidem, nec ipſi etiam ſacerdotes militiâ ſolvebantur. Adeôque Gallia Romanis erat terribilis, ut poſt mortem Dictatoris Cæſaris in Senatu fuerit propoſitum; illam,

Ælian.lib.12. c. 23.

Salluſt.in Iugurth.

Sall.in conj. Cat.

Lipſ. de mil. Rom.lib.5.d. 19.

Cicero pro Font.

I.Roſin.Antiq.Rom.l.8. p.2.c.1.

Digitized by Google

Appian. l. 3. bell. civ.

lam, licet in provinciam jam redactam, iterum juri ſuo & libertati reſtituendam eſſe. Quin etiam in Græciam & Aſiam virtus Gallorum pervaſit, tantâ nominis reverentiâ; ut *non ſolùm Reges, non laceſſiti quoque, ultrò pacem ingenti pecuniâ mercarentur; verùm etiam ſine mercenario Gallorum exercitu nulla bella gererent, & pulſi regno ad nullos alios quàm ad Gallos confugerent; ſicq; aliter majeſtatem ſuam tutam, neque amiſſam recuperare ſe poſſe ſine Gallica virtute arbitrarentur.* Galli illi, Galli ſunt illi, qui Poëtæ verbis

Iuſtin. l. 24.

Iuſtin. lib. 25.

——————————per omnem,
invecti Europam, quaſi grando Aquilone vel Auſtro
importata, gravi paſſim ſonuêre tumultu.
Scit Romanus adhuc, & quam Tarpeja videtis
Arx attollentem caput illo in monte ſuperbum
Pannones, Æmathii norunt, ſcit Delphica rupes.
Intravêre Aſiæ fines: propè litora Ponti
in gentem crevêre novam, quæ tenditur uſq;
ad juga Pamphilûm, Garamantica ſidera contra,
inter Cappadoces poſita, & Bythinica regna.

Fidem etiam faciunt rerum geſtarum magnitu-

Digitized by Google

gnitudini ſparſæ tot ubique terrarum Gallici nominis coloniæ. Nam & major & melior Italiæ pars de Ciſalpinæ Galliæ nomine appellatur. Et ſi ambitioſa & fabuloſa Romanorum ad res Iliacas origines ſuas referentium commenta rejiciamus; quis dubitat, quin Veneti non ab Henetis Paphlagonibus, ſed à Venetis Armoricanis (quicquid contra Cæſar, quicquid Polybius de Venetis ſermone à Gallis diverſo utentibus ſcribant) originem ducant? Quorſum illa Senonum, Bojorum, Cenomanorum, atque adeò Inſubrum nomina in Italia ſpectant; niſi ut intelligamus, Gallos olim hæc loca tenuiſſe, & ad tradendam poſteris originis ſuæ memoriam de ſuo nomine appellâſſe? Et aſpicite, auditores, noſtram Germaniam. Nonne *fuit tempus, cum Germanos Galli virtute ſuperarent*, ultrò bella inferrent, ac popter hominum multitudinem agrique inopiam trans Rhenum colonias mitterent? Nonne fertiliſſima Germaniæ loca circum Herciniam ſilvam *Tectoſages occupârunt*; *gente ad hoc tempus iis ſedibus ſe continente, ſummamq́ue* (Cæſare teſte) *juſtitiæ & bellicæ laudis opinionem habere?* Nonne & illi populi ſunt Galli, qui inopiâ

Thuan. hiſt. lib. 1.

Polyb. hiſt. lib. 2.

Cæſ. de bell. Gall. lib. 6.

Tac. de mor. Ger. Cluver. Ger. Ant. l. 3. c. 4.

Digitized by Google

inopiâ audaces, occupato inter Rhenum Danubiumque dubiæ poſſeſſionis ſolo, decumates agros exercebant olim, poſtea *Alemanni* & *Alamanni* dicti? Nonne & Boji in Vindelicia, qui hodie Bajoari ſunt, ad Bojos Gallos primordia referunt? Nonne etiam Britanni Gallorum ſunt propago? Nonne Celtiberi, Eburovices, Helvii, Braccati in Hiſpania; atque in Luſitania Celtici; nonne Galatæ ſeu Gallo-Græci in Aſia; ex quibus Trocmi oram Helleſponti, Toliſtobogi Æolida atque Ioniam, Tectoſages mediterranea Aſiæ loca ſortiti ſunt; nonne inſigne ſunt monumentum fortitudinis Gallicæ? Etſi verò tandem etiam à Romanis bello domiti ſunt; tamen omnibus aliis bellatoribus oleum & operam perdentibus, vix decennio à florentiſſimo duce C. Cæſare, & ipſorummet Gallorum factionibus laborantium viribus, in fidem accepti ſunt: *Heduis & Sequanis, amicis Pop. Rom. & Arvernis fratribus vocatis*; ſub quibus nominibus Gallia libertatem quodammodo retinuit. Inde poſt aliquot ſecula, Gallis & Francis in unam Gallo-Francorum gentem coeuntibus, circa An. Chr. CDLXXX regnum in Gallia cognomine

Tac. de mor. Germ.

Cæſ. de bell. Gal. l. 5. Tac. in Agricola. Cambd. de prim. incol. Brit.

Thuan. hiſt. lib. 65.

Tac. hiſt. l. 4.

mine condiderunt, quod ad hæc uſque tempora omnium clariſſimum & validiſſimum toto orbe Chriſtiano fuit: ex quo, præter infinita in Rempub. totius orbis merita, prodierunt à Tancredo Normanno, Siciliæ Reges; à Gulielmo notho itidem Normanno, & Gothofredo Plantageneta Andegavenſium Comite, Reges Angliæ; à Luſinianis, Reges Syriæ, Cypri, & Græciæ; etiam ipsâ Conſtantinopoli Imperii Orientalis capite à Gallis Imperatoribus longo tempore poſſeſsâ. In omni antiquitate, etiam in fabulis, nihil cum fortibus iſtorum Gallo-Francorum facinoribus comparari poteſt. Quid enim expeditionibus in terram Sanctam legitur ſimile? Videor mihi, Auditores, videre ipſum *Godifridum Bononienſem*, Ducatu ſuo ob eam cauſam Epiſcopo Leodienſium vendito, Francorum exercitum per Germaniam, Hungariam & Græciam, in Aſiam & in Syriam uſque, nuſquam irrito conatu, nihil inſidiis & aſtu Imp. Conſtantinopolitani, nihil ingentibus fluminibus & inacceſſis montibus, nihil ſitis diræque famis malo, nihil immenſis barbarorum agminibus indomitos animos retardantibus, ad inſolitum

Lanov. Diſ. 22.

tum

tum decus ducentem; centies variis cruentiſq; ſucceſſibus dimicantem; Solimanum Turcorum Dynaſtam, Chalypham Ægyptium, & tot alios fortiſſimos barbaros fugantem & vincentem; Nicæam, Edeſſam, Antiochiam, & tot alias potentes urbes, imprimis Hieroſolyma capientem. O virum mirificiſſimum & maximum! Sed quantò ſe ipſo fuit admirabilior; cum unanimi procerum conſenſu Rex Hieroſolymorum ſalutatus, decorum fortaſſe aliis, ſibi verò ſuperbum Regis nomen pio invictoque adverſus faſtum animo repudiaret; nefas eſſe reputans, *Ea in urbe auream coronam ferre, in qua Chriſtus ſpineam tuliſſet?* Quantò ſe ipſo fuit major; cum jam Rex, & in obſidione urbis Aſſur hærens, regulis vicinis munuſcula afferentibus & offerentibus, atque ipſum cultu ſimplici, omninò gregarii militis habitu, ſacco ſtramine pleno humi inſidentem, ſuos, quos pabulatum emiſerat, expectantem, invenientibus, & propterea non ſine ſtupore quærentibus; *Cur tantus Princeps & tam admirabilis Dominus*, (verba Tyrenſis Archiepiſcopi ſunt) *qui ab Occidente veniens totum concuſſerat Orientem, & regnum maximum in manu va-*

Wil. Tyrenſ. Archiep. de bel. Sac. P. Iovius in elog God. Bolionii.

Hiſtor. lib. 9. c. 20.

nu va-

nu valida occupaverat, ita ſederet inglorius, ut neque tapetia neque holoſerica circa ſe more haberet regio; nec ſtipatus ſatellitibus armatis formidabilem ſe præberet accedentibus? reſponſo planè divino duplicaret ſtuporem, & diceret: *Homini mortali ſufficere meritò terram pro ſede temporali poſſe, cui poſt mortem perpetuum domicilium ſit præſtitura.* O majeſtatem in humilitatis amore ſummam! O gloriam in pompæ contemptu incomparabilem! O immortalitatem in mortalitatis memoria cœleſtem! Dignus, dignus Godifridus, ille divinus Achilles, ille Chriſti athleta, cui reguli abiturientes, & meliores quàm venerant, acclamaverint; *Quia verè hic eſt, qui univerſas regiones debeat expugnare; & cui repoſitum eſt de vita merito, populis & nationibus Principari.* Sed de ſingulis Gallorum & Franco-Gallorum aliquid dicere velle, id eſſet incipere & nunquam deſinere: cum illorum virtus totum complexa mundum, nullum fere orbis angulum ſine lauru, aut trophæo, aut triumfo prætermiſerit. Proponite enim vobis, Auditores, ante oculos *Belloveſum* ac *Sigoveſum*, qui per alpes inexuperabiles viſas, nullâque dum viâ ſuperatas, & per juncta cœlo juga veluti in alium orbem Livius dec. I. lib. 5.

O ter-

terrarum, in Italiam, & in ſaltus Hercinios tranſierunt; *Brennum*, qui Romam

Cæſ. paſſim.

expugnavit; & alterum *Brennum*, qui Europam & Aſiam tremefecit; *Dumnorigem*, *Divitiacum*, *Orgetorigem*, *Diviconem*, *Vercingetorigem*, qui Cæſaris arma & animum ſæpe hebetaverunt: miramini *Carolum Martellum*, qui Chriſtiani orbis tutor Saracenicam tempeſtatem innumerabilium hoſtium occidione diſpulit; *Pipinum*, qui Langobardos Italiâ ejecit; *Bertrandum Gueſquinatem*, qui Petrum Caſtellæ regem ob tyrannidem omnium odio preſſum regno ſpoliavit, & Henricum Spurium, unde poſteà Iſabella Ferdinando Arragonio nupta genus duxit, portione hereditariâ exutum, regem conſtituit: contemplamini *Bayardum*, qui facie ad hoſtem converſâ mori voluit; *Gaſtonem Foxium*, qui penè prius dux quàm miles, triumphator quàm imperator, Ravennatium campos inſigni victoriâ, ſed fatali ſuo interitu nobilitavit; *Paulum Thermum*, qui per omnes militiæ gradus, egregiâ cum laude decurſos, ſummam dignationem apud Regem in re tenui ad mortem uſque, certiſſimo vitæ innocenter actæ argumento, retinuit; *Oſſunium*, cujus pugnacitas, ut Thermi pruden-

Thuan. hiſt. lib. 1.

Froſſard. l. 1. Mariana de reb. Hiſp. l. 17

M. de Montaig. l. 2. c. 3. P. Iov. in elog. G. Foxii.

Thuan. hiſt. lib. 34.

Digitized by Google

dentia, in proverbium abiit; *Carolum Coſſeum Briſſacum*, qui omneis populareis ſuos duces, qui ſigna in Italiam intulerunt, in expeditionibus feliciter ſuſcipiendis, & in bello partis prudenter conſervandis, longè ſuperavit; *Blaſium Monlucium*, qui nunquam victus eſt; *Mathurinum Scutum Romegaſium*, Equitem Hieroſolymitanum, qui tantum nominis ſui terrorem toto Oriente ſparſit; ut matres parvulis infantibus etiam hodie pro terriculamento ejus nomen inclament. Atque ex his, & talibus ducibus, de totius Gallo-Francici populi fortitudine judicate, Auditores. In univerſum enim Galli omnes armis inſueverunt; & inter tubarum clangores, perdentium ac pereuntium hoſtium clamores, telorum & gladiorum fragores, terrificos tormentorum boatus, ſemper impavidi, ſemper imperterriti lætitiâ exultant, & ultrò paſſim militiæ dant nomen; ac gregarii milites ut duces ſint, virtute ſuâ merentur. Et tamen ex infinita multitudine fortium Gallorum, qui ſaltem intra proximos mille annos adverſis vulneribus mortem admiſerunt, quotuſquiſque nobis eſt notus?

Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.

Thuan. hiſt. lib. 35.

B. Monluc. comm. lib. 1. & 5.

Thuan. hiſt. lib. 50.

Thuan. hiſt. lib. 51.

M. de Montaig. lib. 2. c. 16.

Digitized by Google

neque belli ducum tantùm, etiam pugnarum & victoriarum memoria fere ſepulta eſt. Quid autem Galli noſtri præſtent non ſolùm equitatu, quo omnibus populis præripiunt palmam; adeô ut jam olim in bello Africo equites minus XXX Galli Maurorum equitum (quæ tamen gens eo militiæ genere maximè pollebat.) duo millia fugarent; nec Parthi, Antonio cum illis bellum gerente, aliter coerceri aut frangi potuerint, quàm Gallorum equitatu: verùm etiam, quid valeant peditatu; Turci hodie, qui ſanè ſunt militaris ſcientiæ cenſores accuratiſſimi, in Hungaricis expeditionibus ſeriò teſtati ſunt; Sultano ipſo à Rege Galliarum per legatum & literas benevolentiæ & officiorum pleniſſimas enixè poſtulante, ut ille Gallos ſuos è militia Hungara ſevero edicto domum revocare, & contumaces graviter punire vellet. Non enim gregarios tantùm Gallos viderunt Turci in Hungaria, & ipſos viros inſuperabiles; ſed & ad *Baronis Vaubecourii* Campani, in intercipiendo Javarino, portam crepitaculo (cujusmodi machinarum uſus nondum in iis regionibus inter Turcas cognitus erat) effringentis, & *Ducis Mercurii*, Albam Regalem capien-

Hirtius in bel. Afr.

Plutarch. in Anton.

P. Matth. in hiſt. H. 4. G. R. l. 6. narr. 4.

capientis, virtutes planè cohorruerunt. Quantum etiam contra nos Germanos hodie poſſint Galli, intellectum eſt in obſidione Metenſi, cui Imp. Carolus V, Gallorum & aliorum opinione *le plus grand capitaine de la Chreſtienté*, ipſe præfuit: cum illi arctiſſimè obſeſſi quoſvis hoſtiles conatus generosè eliderent, & creberrimis eruptionibus alacritatem ſuam probè oſtenderent: Cæſar autem ſatis haberet, inſtructum exercitum tantùm oſtentare; quem ubi ſtupefactum & triſtitiâ mutum in murum apertum inſilire nolle animadverterat, ingemuit ſimul & indignatus eſt, hæc ſubinde verba ingeminans; *Nunc me deſertum à meis, nulloſq; circa me homines video.* Ita tunc invidioſum illud Caroli PLUS ULTRA monſtratoribus Gallis metam invenit Metis; poëtâ poſtea Carolino iſti ſymbolo ſubſcribere auſo,

Thuan. hiſt. lib. 11.

Si metam neſcis, urbs eſt quæ Meta vocatur.

Atque eidem Imperatori Tiercellinus Gallorum vires argutè, & cum aliqua punctiuncula objecit, quærenti, *Quot dierum itinere Pedemontium abeſſet Lutetiâ? Si*, ait, *ſingulos dies pro ſingulis juſtis pugnis capiat, fore duodecim; dummodò aggreſſor in prima ſtatim non occubuerit.* Nec verò Metis ſolùm, ſed

Le Mercure Fr. lib. 6.

L. Medices dicere ſolebat. *Galliam, ſi ſuarum ſit gnara virium, totum orbem Chriſtianum in anguſtias cogere poſſe.* Le Soldat Fr.

& præcipuè *Sancerræ*, & quidem contra Gallos, Galli ſpecimen & exemplum dedêre militari ordini urbis fortiter defendendæ. Oppugnabat eam Carolus IX Rex, Proteſtantium odio, omnibus viribus; propugnabant obſeſſi animo majori: & quidem fragore tormentorum ex continuatâ pulſatione, per convalleis & vicinas ſilvas reboante, attoniti cervi per media caſtra perrumpebant, & in foſſam uſque penetrabant. Longè tamen crudelior hoſtis *fames* erat, quàm hoſtis ipſe. Nam, penuriâ omnium rerum invaleſcente, ad inſolentiores mox cibos ventum eſt; atq; coriis bubulis, pellibus agninis, equinis, caninis, aliiſque conſimilibus victitari cœptum: membranæ etiam & chartæ pragmaticę, quantumvis putri ſitu obſitę, tympanorum quoque ac cribrorum pelles in hunc uſum depromptæ: non publicis, non privatis familiarum inſtrumentis ac documentis, quorum jacturam alio tempore tanti æſtimâſſent, in tali anguſtia parcitum: tum paludamenta è bubulo corio confecta, capiſtra, antilenæ & poſtilenæ cum equorum ephippiis, zonæ coriaceæ, ventralia, anſæ flabellorum, amenta clitellarum lagenarumque è nervis bubulis;

Thuan. hiſt. lib. 55.

equo-

Digitized by Google

equorum & boum ungulæ; cervorum, caprearumque & aprorum pedes olim foribus affixi, oſſa fimetis effoſſa, laternarum cornua; & herbæ noxiæ, neceſſitate ſuggerente, ad victum adhibebantur: palea ipſa minutatim conciſa cum acere, juglandium putamina; cærulei lapidis, quem vulgò *ardoſiam* vocant, tegulares laminæ commolitæ & tuſæ, uſum panis præbebant: ex incerniculo ſebum, axungia utcunque vetus & rancida, in deliciis erat: oletum quoque per vicos diligenter & certatim collectum: fimus item equorum, omneſque è fimeto ſordes ac veteramina, quorum alioqui odore ſolo nemo non læderetur, in alimoniam ſubducta. Et ne quod ad extremę neceſſitatis exemplum deeſſet, puella triennis ex fame mortua, & jam elata, de conſilio vetulæ refoſſa, ipſis parentibus cibo fuit; qui tamen, re compertâ, magiſtratus ſententiâ ad ignem damnati ſunt. Ita indies ad XXX fere fame perimebantur, mortis morâ magis quam ipsâ morte cruciati. Ut hæc obſidio Samaritanæ famis in ſacris literis memoratę, Hieroſolymitanæ à Flavio Joſepho deſcriptæ, & Numantinæ hiſtoriis Romanis celebratæ, quæ vix à mul-

Digitized by Google

tis creditur, fidem adſtruat; unâque doceat, *Bellum non eſſe legitimum modum tollenda ex Eccleſia ſciſſura.* Nam ubi quis religione ducitur, in eo nullum habent momentum vexatio & dolor; iſque, ſi vel in Phalaridis tauro peruratur, exclamabit, *Dulce eſt, & ad me nihil pertinet.* Quo nomine ſi ulla natio laudem meretur, uti merentur plurimę; Gallia tamen habebit primas; quippe quæ omnium eſt religioſiſſima, & fortiſſimè pia. Nec in argumentum traho illud Cæſaris; *Gallia eſt admodum dedita religionibus*: uti nec illum veterum Gallorum arceſſo morem, quo victoriam conſecuti Diis captivos immolabant, & reſecta hoſtium capita ſpectaculi gratiâ pro portis oppidorum adfigebant; veſtigio conſuetudinis hodieque permanente in eo, quòd Nobiles in Galliis, & alibi quoque, capita ferarum, quas vel ipſi vel majores eorum interfecerint, adfixa foribus oſtendere ſolent. Nihil enim nobis in religione laudatum, quod Chriſtianum non eſt. Sed in eo Gallorum pietatem & religionem extollimus; quia illi primi, aut inter primos, ſingulari zelo & devotione Chriſtianam religionem propagaverunt; & propemodum ſoli ex omnibus populis hære-

Senec. Epiſt. 66.

Cæſ. de bell. Gall. lib. 6.

Strabo. Diodorus. P. Merula Coſmo. p. 2. l. 3. c. 13.

hæreſeon monſtra quàm maximè à finibus ſuis removerunt. Qua in re ſanctiſſimi viri operam præſtiterunt fideliſſimam: cumprimis *Hilarius* Epiſcopus Pictavienſis, Arrianæ pravitatis domitor, Hieronymo *eloquentiæ Latinæ Rhodanus* dictus; *Sulpitius* coætaneus Hieronymi, *Pontius Paulinus* Epiſcopus Nolanus, *Ruſticus*, *Phæbadius*, *Proſper*, *Ecdicius*, *Avitus*, *Mamertus* Viennenſis Archiepiſcopus, *Sidonius Appollinaris* Epiſcopus Arvernorum, *Lupus* Epiſcopus Trecenſis, *Germanus* Autiſſiodorenſis Epiſcopus, *Eucherius* Archiepiſcopus Lugdunenſis, *Salvianus* & *Gennadius* Presbyteri Maſſilienſes, *Gregorius* Turonenſis Epiſcopus, *Remigius* Rhemenſis Archiepiſcopus, *Ivo* Carnutenſis Epiſcopus, *Bernardus* Abbas Clarevallenſis, & multi alii. Hinc in religionis controverſiis decidendis tunc temporis plerunque judices è Galliis deligebantur: ſicuti & Stephanus III Papa per legatum à Pipino Rege Epiſcopos doctrinâ & moribus inſignes ex Galliis ad ſe mitti petiit, quorum authoritate & conſilio in reformanda & inſtauranda Eccleſia uteretur. Neque his finibus ſtetit pietas Gallorum; ſed inſuper charitatem reddidit fertiliſſimam, quæ fructus

H. Bignon du R. de Fr. liv. 2.

Sigon. de regno Ital. l. 3. ad A.C. 768.

O 5 pro-

protulit penè ſupra fidem magnos : q
bus Eccleſiaſticus ibi ordo ad tantas p
Diſcurſu 20. venit divitias, ut Lanovii calculo ho
in reditibus annuis poſſideat *ducenties c*
tena millia libellarum. Equidem cum C
roli IX Regis juſſu cenſus ageretur b
norum Eccleſiaſticorum in Gallia, *qua*
millies ſeſtertiûm (*X II millions, CCC. m*
le livres) annui reditus in cenſum relatu
eſt, extra pecuniam & gratuitas oblati
nes: & illud parcè ac tenuiter; ne ex v
ro cenſu invidia aut periculum ord
Pontificio crearetur. Nam Alemanu
Bodinus de Rep. l. 5. c. 2. rationum publicarum Prætor, Jo. Bo
no curioſiùs omnia conquirenti narraba
Duos fere trientes agri Gallici ad ſacrum Ord
nem poſſeſſione vel dominio pertinere. V
rùm ut omnem religionis gloriam ma
mopere auxit literarum ſtudium; ita h
nullibi ferbuit magis, quàm in Galli
I. Bochius in hiſt. narrat. inaug. Alb. & Iſab. Priſci celebraverunt *Herculem Gallicum*,
cujus lingua quàm plures aureæ pend
rent catenulæ, quibus ille populos au
bus revinctos duceret nec invitos, q
quô volebat: iſte Hercules nihil fuit
liud, niſi animus Gallorum Muſagete
qui plurimos populos ad ſpontaneum o
ſequium flexit, atque ob domitam ba
barie

Digitized by Google

bariem ſibi benevolâ obligatione obſtrinxit. Et quidem *Maſſilia*, Phocenſium colonia, (quæ hodieque ſitu & opere præpotens in Aſia, Africa, & aliis remotiſſimis regionibus longè lateque negotiatur) fuit olim *magiſtra ſtudiorum*, bonarumque artium mercatus opulentiſſimus; eôque neglectis jam Athenis, Romani, Galli, Hiſpani, omneſque quibus licebat, Philoſophiæ Græcæque linguæ gratiâ ſe conferebant: ut propterea Cicero audiente populo Romano in Defenſione Fonteji dixerit: *Civitatis illius diſciplinam atque gravitatem non ſolùm Græciæ, ſed penè cunctis gentibus anteponendam.* Quæ nobiliſſima ſanè & beata bonarum literarum doctrix Gallos ita φιλέλληνας reddebat, ὥστε καὶ τὰ συμβόλαια ἑλληνιστὶ γράφειν, ut contractus omnes Græco idiomate conficerent, & in omnibus publicis privatiſque rationibus Græcis literis uterentur: imò etiam ex ea conſuetudine in ſuum Gallo-Romanum ſermonem frequentiſſimos transferrent Helleniſmos. Et quod relatu mirum, verum tamen eſt; *Lucius Plotius*, Gallus, Romæ primus Latinè docere cœpit: ad quem cum fieret concurſus, & ſtudioſiſſimus quiſque apud eum exerceretur, dole-

Tac. in Agricola. Strabo lib. 4.

P. Mer. Coſ. p. 2. l. 3. c. 39.

Suet. de clar. Rhet.

dolebat Cicero tum puer, ſibi idem no
licere. Ac iiſdem quaſi temporibus, &
Suet. de ill. Gramm. ibidem, *Marc. Antonius Gnipho*, Gallus
ingenii magni, memoriæ ſingularis, ne
minùs Græcè, quàm Latinè doctus Ora
tor, præcepta eloquentiæ tradidit: cuju
ſcholam clari quoque viri frequentârunt
& in his Marcus Cicero etiam cum Præ
P. Matth. in hiſt. H. 4. R. G.l.2.narr.2. turâ fungeretur. *Lugdunum* quoque, l
cet à natura factum pro commerciis Eu
ropæ, atque ita pecunioſum, ut rege
Galliæ nonnunquam in neceſſitatibus a
ſex ſeptem milliones auri à civibus Lugdu
nenſibus, & mercatoribus ibi degenti
bus extraneis, mutuarentur: idem tamen
oppidum etiam Muſis favit; certamin
Græcæ Latinæque facundiæ, ad aram D
Auguſto ſacram, à Caligula quondam
Suet. in Calig.c.20. illic inſtituto; *quo ferunt victoribus præmi
victos contuliſſe, eorundem & laudes compone
re coactos; eos autem, qui maximè diſplicuiſ
ſent, ſcripta ſua ſpongiâ linguâve delere juſſos
niſi ferulis objurgari, aut flumine proximo mer
gi maluiſſent.* Quô reſpexit Juvenalis;

Iuven. Sat 1. *palleat, ut nudis preſſit qui calcibus anguem
aut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.*

Valentia item frequentiſſimo Athenæo va
luit: nec *Vienna* fuit illiterata. Ita enim
Martialis: *Fer-*

Digitized by Google

Fertur habere meos, ſi vera eſt fama, libellos
inter delicias pulchra Vienna ſuos. Mart. Epigr. lib.7.
Me legit omnis ibi ſenior, juveniſq́ puerq́,
& coram tetrico caſta puella viro.
Hoc ego maluerim, quàm ſi mea carmina cantent,
Qui Nilum ex ipſo protinus ore bibunt:
quàm meus Hiſpano ſi me Tagus impleat auro;
paſcat & Hybla meas, paſcat Hymettos apes.
Non nihil ergo ſumus, nec blandæ munere linguæ
decipimur. credam jam puto, Lauſe, tibi.

Certè jam tunc Galliarum ſtudia florentiſſima fuiſſe, multis aliis poſſet confirmari teſtimoniis: niſi S. Hieronymus pro omnibus eſſet; qui alicubi inquit: *Sola Gallia monſtra non habuit, ſed viris ſemper fortiſſimis & eloquentiſſimis abundavit:* & alibi: *Poſt ſtudia Galliarum, quæ vel florentiſſima ſunt, miſit Romam, non parcens ſumptibus, & abſentiam filii ſpe ſuſtinens futurorum, ut ubertatem Gallici nitoremq́ ſermonis gravitas Romana condiret.* Quanquam nec inelegans eſt Conſtitutio Imppp. Valentis, Gratiani, & Valentiniani, ad Antonium Præfectum Prætorio Galliarum; quæ dicit; *Frequentiſſimas civitates in Galliis fuiſſe, quæ pollerent & eminerent claritudine Præceptorum, Rhetorum, & Grammaticorum, Atticæ Romanæq́ doctrinæ.* Et ad iſtam antiquorum Præ-

Hier. adv. Vigilant.

H. in Ep. ad Ruſt. Iuret. ad Sym. lib 6 ep. 34. & l. 9. epiſt. 83. Th: Sitzman. ad Rutil. n. 209. & ſeq.

l. 11. de Med. & profeſſ. C. Th. l. 13.

Præceptorum tribum referendi ſunt *Dru-*
des, *Eubages*, *Bardi*; aut potiùs *Votien*
Montanus, *Domitius Afer*, *Gabinianus*, *M*
Aper, *Iul. Florus*, *Iul. Secundus*, *Nazarius*
& Nazarii filia *Eunomie*, *Eumenides*, *P. Te-*
rentius Varro Atacinus, *Phavorinus*, *Latin*
Pacatus, *Rutilius Numatianus*, *Auſonius* Gra-
tiani & Valentiniani Præceptor, & ali
Quibus tamen neque pauciores, nequ
indoctiores, habuerunt ſequentia ſecula
Academiis pluribus munificentiâ Regum
extructis: inter quas *Lutetiana* non Gal-
liæ modò, ſed totius Orbis regina, & o-
mnium *Europæ Academiarum mater*, virtu-
tis & eruditionis officina, ita ſemper In-
nocentii III Papæ adfectus poſſedit, u
ex ea una omnes Chriſtiani orbis Epiſco-
pos, & ad alias Eccleſiæ dignitates viro
idoneos legerit; honeſtiſſimo inde elogi
hucuſque permanente, *Studium Pariſienſ*
eſſe fundamentum Eccleſiæ. Quod *Sorbona*
collegium à *Roberto de Sorbona*, Theolo-
go, D. Ludovico Regi familiari, inſtitu-
tum, dum ſe machinationibus Paparum
in Gallicanæ Eccleſiæ & libertatis Chri-
ſtianæ præjudicium multa novantium
oppoſuit maſculè, ſæpe fecit liquidiſſi-
mum. Stetit omnium nobiliſſimæ Aca-
demia

H. Bignon. du R. de Fr. lib. 2.

Lipſ. in Lov. l. 3. c. 8.

H. Bignon. du R. de Fr. l. 2.

demiæ laus & illuſtrium Doctorum numero, & multitudine Studioſorum, *viginti* & aliquando *triginta millium*, inconcuſſa & potens; donec Jovis Capitolini emiſſarii & præmiatores Ieſuitæ non illi tantùm, ſed & multis aliis Europæ Academiis florem juventutis ſubtraxerunt. Lutetianæ autem veluti ſuccenturiantur *Toloſana*, *Bituricenſis*, *Aurelianenſis*, *Andegavenſis*, *Pictavienſis*, *Burdigalenſis*, *Mompelienſis*, *Nemauſenſis*, *Rhemenſis*, *Nannetenſis*, *Cadurcenſis*, *Avenionenſis*, *Cadomenſis*, *Sedanenſis*, *Dolana*, aliæ. Ex quibus ſimul omnibus tanta profluxit eruditorum ubertas; ut quicquid literæ habent hodie, quod ſit elegans, ſit terſum, politum & perfectum, in Gallia tantùm effloruiſſe videatur. Noſtri *Theologi* præter illos ſupra nominatos, venerabiles Epiſcopos & Patres, magnifaciunt *Io. Gerſonis* inſignem *παῤῥησίαν*, *Petri Lombarbi* Magiſtrales ſententias, *Gentiani Herveti* erudititiſſimam & commendatiſſimam in Tridentino Concilio pro honeſtate matrimoniorum habitam orationem; *Franc. Vatabli*, *Io. Merceri*, & *Gilb. Genebrardi*, in linguis Chaldaica & Hebraica anteà inauditam peritiam; *Io. Calvini* vehementem facundiam; *Theo-*

Le diſcours ſur le reſtabliſſ. de leſuites.

Pierre Lombard premiere pierre de l'univerſité de Paris E. Paſq. des Rech. de la Fr. liv. 3. c. 23.

Digitized by Google

Theodori Bezæ multiplicem ſcientiam, *Antonii Sadeelis* ſuavem ſubtilitatem; *Frontonis Ducæi* candidam, & minimè Jeſuiticam, integritatem; & ſupra omnes illos hodie ponunt *Ph. Mornæum*, doctorum nobiliſsimum, & nobilium doctiſsimum; quem virum? quem unum, Platonis, Demoſthenis, & Auguſtini, ſimul compoſitorum idea vix exprimat: & quem ego cum Mornæo jure componam, *Iac. Davium Perronum*, Cardinalem, ingenio, eruditione, dignitate, famâ, illuſtriſsimum. Et omnes illi Galli ſunt. *Iuriſconſulti* noſtri mirantur *And. Tiraquelli*, ſingulis annis ſingulos liberos ac libros Reip. dantis, felicitatem; *Fr. Duareni*, inter *quatuor Franciſcos*, qui eâdem ætate eandem ſcientiam profitebantur, primatum; *Æmari Ranconeti*, in omni ſcientiarum genere ſimul omnia exactè habentis, quæ ſingula ſingulos poſteritati commendare poſſent, excellentiam; *Mich. Hoſpitalii* in omnibus togę gradibus virtutem omnem; (qui vir profectò non vultu tantùm Ariſtotelis os, quod ex utriuſque imaginum in Gallia paſsim porſtantium comparatione conſtat; ſed Solonis, Lycurgi, Charondæ, ac Platonis denique, ſapientiſsi-

Thuan. hiſt. lib. 21.

Fr. Duaren. *Fr. Conanus.* *Fr. Hottom.* *Fr. Balduin.*

Thuan. hiſt. lib. 23.

Thuan. hiſt. lib. 56.

Digitized by Google

tiſſimorum legiſlatorum pectus, mores, doctrinam & judicium; quibus longo rerum maximarum uſu & experientia confirmatam prudentiam junxerat, in omni vitæ ſive privata ſive publica actione referebat) *Car. Molinæi*, cujus lucubrationes apud Gallos pro ratis juris deciſionibus habentur, prærogativam; *Baptiſtæ Menilii*, à cujus ſententia ſeu rogatione nunquam fere ſenatus diſſentiebat, animi rectitudinem; *Boni Broaei* judicium acre & melleam ac vehementem eloquentiam, qui tanta admiratione atque gratia in Curia Pariſienſi ſententias dicebat, ut Chr. Thuanus affirmaverit, hominem unum, quamdiu in Senatu fuerit, vidiſſe, cui ſe voce, ore, dicendi facultate, ac toto coporis geſtu, ſimilem mallet: ſuſpiciunt & *Gul. Budæum*, Eraſmi elogio ob raram eruditionem, *Galliæ portentum*; *Fr. Olivarium*, *Pet. Fabrum*, *P. Rebuffum*, *B. Chaſſanæum*, *Hug. Donellum*, *F. Hottomannum*, *F. Conanum*, *Anton. Contium*, (cujus ſcripta per particulas huc illuc ſparſa in unum corpus colligi publicæ rei non mediocriter intereſt.) *Anton. Fabrum*, *Barn. Briſſonium*, *Franc. Roaldeſium*, *Claud. Puteanum*, *Vidum Coquillium*, *Dion. Gothofredum*, *An. Robertum*, *Coraſium*, *Bellonium*,

Thuan. hiſt. lib. 39.

Thuan. hiſt. lib. 46.

Thua. in vit. ſua, lib. 2.

Thu. in vita ſua, lib. 1.

P Bodi-

Digitized by Google

Bodinum, Paponem, Charondam, Ærodium, Coſtalium, P. Gregorium, Pet. Pythæum, Renat. Choppinum, St. Forcatulum, Enimundum Bonefidium, (de quo Cujacius cenſebat, ſi ipſe moriens rogetur, ut olim Theophraſtus; non alium habere ſe, quem diſcipulis ſuis poſſet oſtendere ſucceſſorem) & denique ipſum, qui coryphæus eſſe queat, *Iacobum Cujacium*, ſeculi noſtri Papinianum. Sed & illi Galli ſunt. Noſtri *Medici, Io. Fernelium, Iac. Hollerium, Auger. Ferrerium, Anutium Foëſium, And. Laurentium, Io. Gorreum, Iac. Dalechampium, Quercetanum*, & tot alios novos Hippocrates admirantur. Verùm Galli ſunt & illi. Ita omnes literati celebrant *Franc. Foxium Candalam* longè illuſtriſſimâ familiâ natum, *Orontium Fineum, Io. Penam, P. Montaureum, P. Ramum, Mich. Noſtradamum*, Mathematicos ſubtiliſsimos, & præſertim *Franciſcum Vietam* profundis meditationibus & inventionum acumine in eo ordine facile principem: quibus meritò ſociandus *P. Leſcotus*, qui cum iiſdem diſciplinis egregiè à puero innutritus eſſet, demum ad architecturam præcipuè animum appulit; in qua ſupra omnes hujus ætatis architectos excelluit, ingeniique ſui inſigne ſpecimen dedit cum aliis ædificiis privato-

Thuan. hiſt. lib. 59.

Thuan. hiſt. lib. 65.

Digitized by Google

vatorum, tum maximè *Luparenſibus* regiâ magnificentiâ à ſe deſignatis; quæ utcunq; inchoata, nequedum conſummata, cuncta palatia Italiæ, quæ ſummopere hujuſmodi ſtructuris luxuriat, ſtupendi operis magnitudine & elegantiâ, vel Italorum ipſorum confeſſione vincunt: concelebrant etiam, & meritiſſimò, *Iac. Auguſtum Thuanum*; qui ſuæ ætatis Hiſtoriam ſummo judicio & fide, ſine odio & gratia, ad Dei gloriam & publicam utilitatem, prudentiſſimè conſcripſit; opus & ſtyli elegantiâ, & graviſſimarum rerum copiâ ac majeſtate cum quibuſvis ſive veterum ſive recentium in eo genere ſcriptis conferendum: item *Sammarthanos fratres*, qui Thuanum in toto opere multum operâ ſuâ & diligentiâ adjuverunt; quos publico nomine, atque inprimis *P. Puteanum*, & *Nic. Rigaltium*, hortamur & rogamus, ut editionem reliquorum necdum publicatorum librorum & lucubrationum, quæ omnia ſupremo elogio eorum fidei commendaverat Thuanus, pro virili maturent, nec longiori morâ Reip. literariæ deſiderium & exſpectationem ſummam fruſtrentur: item *P. Ronſardum*, omnium poſt Auguſti exceſſum poetam præſtantiſſimum; natum eo-

Thuan. hiſt. lib. 82. dem, quo infeliciter à Gallis ad Ticinum pugnatum eſt, anno, quaſi Deus jacturam nominis Gallici eo prælio factam tanti viri ortu compenſare voluerit; & , cui in Thuan. hiſt. lib. 64. Gallica poëtica ſecundum faciunt, *Ioach. Bellajum*; & tertium, *Remig. Bellaquam*; niſi tribus hiſce *Io. Auratum* addere quartum; & iſtis quatuor quintum conferre, aut etiam cum aliis præferre voluerimus, illum bellicâ & poeticâ laude illuſtrem *Gul. Salluſtium Bartaſſium*, qui *Hebdomade* ſuâ, quâ mundi creationem deſcripſit elegantiſſimè, orbis literarii meritus eſt plauſum & admirationem, & ſimul expreſſit ipſimet Ronſardo per inſigne veritatis teſtimonium; quippe publicatâ *Hebdomade* S. Goulart in not. ad Bartaſſ. Babylo. n. 32. cum rogaretur Ronſardus, *Ecquid judicaret de libro iſto?* dicebat non minùs venuſtè quàm ingenuè, *Monſieur du Bartas à plus fait en une Sepmaine, que je n' ay fait en toute ma vie*: id eſt: *Bartaſſius in unica Hebdomade plus præſtitit, quàm ego in vita mea tota:* item *Had. Turnebum*, & *Mich. Montanum*, veros raræque eruditionis & probitatis Philoſophos, (& illum hujus judicio à mille annis inter omnes doctos literatiſsimum) M. de Mont. lib. 1 c. 24. *Marc. Antonium Muretum*, & *Io. Paſſeratium*, undiquaque eruditiſsimos Philologos; *Iſac. Caſau-*

Caſaubonum, omnes doctrinæ opes vel uti in ſanctiore quodam ingenii ærario reconditas habentem; & illum omnis literaturæ Dictatorem, *Ioſephum Scaligerum*; qui

———————— eruditione

Idumæus, Arabs, Syruſq́, & Indus; P. Scriver.
Chaldæus ſimul, Æthiopſq́ civis;
quemq́ Achæmenii ſuum vocarent,
Pelaſgus ſimul, & ſimul Latinus,
& Grajus vetus, & quotidianus;
& Thuſcus ſimul, & ſimul Britannus;
& quod altera ſecula obſtupeſcant,
Hiſpanus ſimul, & ſimul Batavus;

& idem tamen ortu Gallus eſt; & reliqui, Galli ſunt omnes. Prætereundum verò nec hoc eſt, quòd Galli omnium ſcientiarum & doctrinarum capace linguâ utantur propriâ, eâque elegantiſsimâ, leniſsimâ & ſuaviſsimâ; cum qua, verborum ſive venuſtatem ſive copiam ſpectemus, neque cognata Græca, neque mater Latina, neque ſorores Italica atque Hiſpanica, contendere poſsint; nedum noſtra Germanica ad horrorem uſque adſpirationibus barbarè infarcta, quam propterea Galli voce barbarâ *Barragouin* vocant: adeò, ut ſi omnes aliæ linguæ intercciderent, ex ſola Gallica omnes diſci-

Ioſ.Scaliger. de hod.Fran. linguis.

M.Freher.de ling. priſcor Francor.Regum.

plinæ & artes inſtaurari & denuò conſummari poſſent. Ideoque Imp. Carolus V, divino ingenio Princeps, uti Gallos, (fertur enim aliquando Philippo filio dixiſſe, *ſupremum ſuum honorem in eo verti, quòd ex illuſtri Regum Galliæ proſapia per aviam Mariam Valeſiam deſcendiſſet*) ſic & Gallicam linguam ante alias amavit plurimùm; & unà adfectum in domeſticos ita tranſmiſit, ut in illius aula ea evaſerit familiariſſima; Inferioribus Germanis hodieque eundem animum retinentibus, apud quos major fere paſſim Gallicæ, quàm vernaculæ domeſticæque linguæ eſt uſus. Et quia in tota Europa non invenitur lingua in tantis finium anguſtiis, quæ tot habeat diſcrepantias dialectorum; nullaque tam emendata eſt dialectus, cui non adjaceant παραδιαστροφαὶ: puriſſima tamen Francici idiotiſmi proprietas quaſi habitare videtur in Belſia Blœſis, & potiſſimùm Aureliæ; ut Gallis omnibus ſit *Aurelianiſmus*, vocibus quibuſdam emotis, qui Græcis quondam Atticiſmus. Ac mirum in modum virgines Aureliæ elegantias linguæ venantur; in eaque ſic excellunt, ut Pindarum exprimere ſe glorientur, quod *Pindariſer* appellant. Verùm enim-

H.Bign. du R.de Fr. l. 4.

P. Mer. Coſ. p. 2. l. 3. c. 15. & 22.

enimverò & linguam, & doctrinam, & virtutes, & omnia alia miranda, perfecerunt Galli ſummâ naturæ ſuæ dexteritate; illoque in univerſis ſenſibus vigore, apud alios non quærendo, non inveniendo: de quo Julius Scaliger Italus, homo minimè vanus, & judicio limatiſſimo: *Illud eſt*, ait, *cumprimis animadvertendum: non eſſe cum animorum mobilitate conjunctam fidei jacturam. Gallos enim video ad omnia momenta vel eventuum vel diſciplinarum promptos, paratos, verſatiles: ut ſemel quicquam vel viſum, vel auditum, illico apud eorum ingenia & deponat & amittat novitatem. in eo ipſo penitus exemplo videntur nati atque educati. qui animorum vigor igneus maturaq; celeritas nulli alii nationi data eſt à natura. quoquô incubuêre, feliciſſimè ſe dant, ocyſſimè proficiunt: gnaviter exercent mercaturam, artes, arma, literas, eruditionem, ſubtilitatem, candorem, eloquentiam. Omnium tamen gentium atque nationum fide ſunt maximè integrâ & conſtanti.* Cui Pauli Merulæ, doctiſſimi viri, elogium in Gallicæ Nobilitatis & literarum gloriam maximè eſt geminum: *Videre eſt*, ait, *in Gallia ſummo loco natos illuſtribusq; ortos familiis noctes diesq; inhærere chartis, & nunquam non Muſarum ſacris operari. Novi*

Iul. Scalig. ad Card. exerc. 167. ſect. 1.

P. Mer. Coſ. p. 2 l. 3. c. 18.

cum ſtupore, qui de quacunque re in medium prolata expeditiſſimè poterant, methodo admirandâ, ex tempore & abſque ulla præmeditatione, per horas aliquot diſſerere. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, convitia, quæ paſſim jaciuntur in Gallos, vel ex livore & malitia, vel ex ſtulta credulitate & ignorantia profecta; adeôque falſum eſſe, quod tradit Servius, *Gallos pigrioris eſſe ingenii*; quod Julius Firmicus, *ſtolidos*; quod Julianus, *ſtupidos & ruſticitatem amantes*; quod Polybius, *doctrina & artibus operam non dare*; quod idem cum Diodoro, Athenæo, & Clemente Alexandrino, *infidos eſſe, crapulæq; & ebrietati deditos*; quod Livius Polybiuſque, *molles eſſe & effœminatos*; quod Mela, *auri avidos, ſuperbos, ſuperſtitioſos*; quod Solinus, *vaniloquos*; quod Plutarchus, *pecuniæ inſatiabiles*; quod denique Cicero, *Gallos minimè ullâ Religione moveri.*

P. Mer. Coſ. p. 2. l. 3. c. 11.

Cæterùm quod in Gallia nobiliſſimum, & ob quod ipſa inter omnia Europæ imperia eſt nobiliſſima, illud ſunt *Reges*: quorum tantus honor, gloria, & majeſtas, rerumq; geſtarum tanta eſt copia, ut neque poſſit quiſquam, *ne ſi mentiri quidem velit, majora confingere*; neque vera conſectans omnia tam brevi temporis ſpatio perſequi: ſed

Muretus pro Carolo IX. G. R. ad Pium V. PP.

ſed aut ab ipſo multa, aut ipſum à tempore deſeri neceſſe ſit. Quæ enim illa ſunt encomia, quæ præconia, quę laudes? *Quantò cæteros homines regia dignitas antecellit, tantò cæterarum gentium regna regni veſtri culmen excellit:* ait D. Gregorius ad Childebertum Regem. *Reges Gallorum appoſuerunt ſe tanquam murus inexpugnabilis pro populo Chriſtiano;* ait Honorius III. *Regnum Galliæ eſt quaſi pharetra, quam Chriſtus ſibi circa femur accinxit, ex qua ſagittas electas extrahens, ipſas, ut ſibi gentes & regna ſubjiciat, in arcu brachii potentis emittit;* ait Gregorius IX. *Rex Galliæ eſt Chriſtianiſſimus inter omnes Chriſtianos;* ait idem. *Rex Galliæ eſt Princeps inclytâ devotione præclarus, Princeps Chriſtianiſſimus præcellentium meritorum, athleta Chriſti ſtrenuus, & ſollicitus fidei Chriſtianæ defenſor;* ait Urbanus IV. *Rex Galliæ eſt tanquam ſtella matutina in medio nebulæ meridionalis, eſt corporalis quidam DEVS in regno ſuo, eſt ſuper omnes Reges, ejusq; umbrâ totus mundus regitur;* ait Baldus. Imò *orans pro Rege Gall. habet centum dies indulgentiarum conceſſarum à Clemente, & decem ab Innocentio IV;* ait S. Thomas. Sed qui poteſt eſſe primus gradus magnitudinis Regum Galliæ, Regnum illud ex lege Sa-

Belluga. IC. Hiſpanus, & Oldradus ſuæ ætatis decus, negant quemquam in orbe terrarum Principem Rege Francorum ſuperiorem eſſe. Bodin. de Rep. lib. 1. c. 9. B. Chaſſan. in Catal. gl. M. p. 5. conſ. 30.

lica inter colos non diſtrahitur:

Gallorum Imperii ſucceſſor maſculus eſto.

Nam natura huc ducit, & ratio: cum in viro animus, corpus, vox, viſus, & omnia ſint robuſtiora, atque reverentiam creent; in fœmina verò omnia mollia & levia, quæ flectunt magis ad amorem: in illo auctoritas, & majeſtas; in iſta timor, & contemptus: in illo prudentia & conſtantia; in iſta argutiæ, & in decretis ſenſibuſque Euripus. Et quæ ſit injuſtitia; viros, quibus divino jure traditum eſt imperium, ſequiori ſexui parere? Quæ ſit iniquitas; fœminis jus poteſtatis & imperium denegari in familia privata;

A.Fab.in Iuriſ.Pap.tit.8. pr. 8.

(*Inferior matrona ſuo ſit, Priſce, marito;*
non aliter fuerint fœmina, virq; pares.)

Mart. Epigr. lib.8.

& tamen in magna Reip. familia illis omnem & ſummam poteſtatem conferri? Quemadmodum igitur *ſemper ſexus maſculinus etiam fœmininum continet*; *ſed exemplo peſſimum eſt, fœminino vocabulo etiam maſculos contineri*: ita in imperiis & regnis bene conſtitutis ſemper viris fœminæ ſubeſſe, nunquam præeſſe, atque *ab omnibus officiis civilibus vel publicis removeri debent*: ut propterea Hiſpani & Britanni γυναικοκρατούμενοι, ac deterioris conditionis exiſtimari

l.62.ff.de legat.3.l.45.ff. de leg.2.l.81. ff.de legat.3. Gœd. ad l.1. ff.de V.S.

l.2.ff.de Reg. Iur.

mari

Digitized by Google

mari poſſint. Ac licet ſint muliebris imperii boni & felicis aliquot exempla; & hiſtoriæ commendent *Zenobiam* Palmyrenorum reginam, *Pulcheriam* Theodoſii junioris ſororem, *Iſabellam* Caſtellanam Ferdinandi Arragonii uxorem; & nuper admodum *Eliſabetha Angla* virtute ſuâ omnibus bonis Principibus præluxerit; fœmina, præter multas corporis dotes, ſupra ſexum prudens, multiſque literis expolita, Græcè & Hiſpanicè mediocriter, Latinè verò, Gallicè, & Italicè ad miraculum docta; quæ uno & eodem die tribus maximorum Regum Legatis, Latinè uni, alteri Gallicè, tertio Italicè reſpondere audita eſt; de qua, ut & de Henrico Navarro (qui poſtea interfecto Henrico III, rerum geſtarum magnitudine HENRICI MAGNI nomen meruit) perſæpe dicere ſolebat Sixtus V Papa; *Toto orbe ſe unum virum & fœminam videre dignos, niſi labe ſectariâ infecti eſſent, qui regnarent, & quibuſcum ipſe de ingentibus rebus conſilia, quæ animo agitabat communicaret*; Navarrum & Eliſabetham Anglorum reginam intelligens: tamen *Athaliæ* & *Laodices*, toties parricidarum, & toties culeos meritarum; *Cleopatræ* Ægyptiacæ, *Meſſalinæ* &

Caſp. Ens in hiſtor. Belg. tom. 4. lib. 8. ad fin.

Thuan. hiſt. lib. 82.

Fau-

Fauſtinæ Imperatricum, *Fredegundis* Gallicæ, *Ioannarum* Neapolitanarum; quæ omnes omnium flagitiorum ſordidæ fuerunt cloacæ; & tot aliarum ſęviſſimarum tigridum, atque impuriſſimarum luparum, infelix memoria, nigrum theta fœmininis ſceptris præfixit. Eumolpus, aut potiùs Porphyrius poeta, ſub Conſtantino in exilium miſſus, ſic muliebrem levitatem indicat:

Pet. Arbiter in fragm.

Crede ratem ventis, animum ne crede puellis:
namque eſt fœmineâ tutior unda fide.
Fœmina nulla bona eſt: & ſi bona contigit ulla,
neſcio quo fato res mala facta bona eſt.

Deinde, quod aliud & eminens privilegium eſt; *Reges Galliæ non moriuntur.* Nam Reginæ Mariæ proximè inopinâ mariti morte conſternatæ, & exclamanti, *Helas! le Roy eſt mort*; Cancellarius actutum reſpondit; *Voſtre Majeſté m' excuſera*; *Les Rois ne meurent point en France.* Non moriuntur autem: quia naſcuntur, non eliguntur. Et ſicuti in omni ſucceſſione, Gallorum loquendi formulâ, *le mort ſaiſit le vif*: ita in regno, ubi

Bod. de Rep. lib 1. c 8. Papon. Arreſt. lib. 4. t. 2. c. 4

Merc. Fr. l. 6.

uno avulſo non deficit alter,

agnatus proximus, ſi vel milleſimo diſtet gradu, jure ſanguinis ſtatim ſuccedit. Quod

Bald. in c. 1. de feud. March. n. 5. Bignon. du R. de Fr. l. 3.

Digitized by Google

Quod non ſolùm utrinque inter Principem & ſubditos charitatem fovet & auget: ſed etiam interregni tempeſtates omnes prævenit, & perpetuam tranquillitatem æternitate regiæ domus firmat. In electione contra, quæ turbæ? Quæ mala? Quæ adfectuum & reſpectuum certamina? Quis alienam rem curat, ut ſuam? Quis electus ſolutiùs & minore curâ non adminiſtrat? Vt quid enim rei nec diu ſuæ, nec poſteà ſuorum, nimis acriter intendat? Quæ ſæpe intervenit ſententiarum nundinatio? Romanum imperium ſtatim à Claudio, qui primus à militibus electus eſt, & fidem eorum præmio pignoravit, in viliſſima capita & peſsima hâc venit electione; an palam emptione? Nam & hoc ſcimus, velut ſub haſta venale pependiſſe; & non aliud magis clarum certumq́ue exitium rei tum Romanæ fuiſſe. Interdum etiam qui Senatui placuerat, legionibus diſplicebat: ac ſæpiſsime tot Imperatores, quot in provincias exercitus deſperſi fuerant, creabantur; ut uno tempore triginta facti ſint, cum Zenobia Imperatrice. In Germania noſtra quot electio dedit interregna? Quot annos illa poſt mortem Imp. Frideri-

Lipſ. in monit. Pol. lib. 2 c. 3.

Bod. de Rep. lib. 6. c. 5.

derici II. inter tot capita fuit ſine capite? Quis licentiæ, confuſionis, fraudum & deprædationum fuit modus? Et quę bella, pluribus per factiones electis, multoties ſunt exorta? Et quæ fuerunt prenſationes Caroli IV Cæſaris? Vendidiſſet is, uti & Vvenceslaus, Imperium; modò emptorem habuiſſent. Sanè ita deplumaverunt Aquilam, ut cæteris animantibus ſit contemptui; & Imp. Maximilianus I dixerit; *Carolum illum fuiſſe diſſipatorem Imperii, alterum Craſſum, vitricum Imperii; & peſtilentiorem peſtem Germanis nunquam contigiſſe*; eodem Auguſto propterea in Conſtantienſibus comitiis in frequenti ordinum conſeſſu graviter conquerente, & rationibus in medium adductis affirmante, *hactenus ſe pro S. R. Imperii ſalute ad centum auri tonnas ex patrimonialibus reditibus erogâſſe, cum toto eo tempore tamen ab Imperii ordinibus vix quadraginta florenorum millia in accepti tabulas retulerit.* Et quia me oratio huc duxit, non poſſum non animitus ingemiſcere, & ſtatus Imperii noſtri, hac quidem in re, ſonticum morbum miſerari. Nam cum olim ſub Imp. Friderico I, viribus licet Imperii jam tunc admodum attenuatis & imminutis, annui reditus

Crantzius in Sax.

W. de Erenb. de on. ſubd. c. 5. n. 42. 43. Spigelius ad Ligurin. l. 5.

An. Ch. 1507.

Ger. de Roo l. 12. Annal. Auſt.

Digitized by Google

ditus fuerint *ſexaginta tonnæ auri*, ſive *ſexagies centena aureorum millia*: hodie ea eſt Imperatoris, eorum quos ex Imperio percipit, redituum exilitas: ut eximii ICti Schneidevini judicio *diſponendis & alendis poſtis vix ſufficiat*, nedum ut ille inde ſe & familiam commodè ſuſtentare; imò niſi ex hæreditariis provinciis multa centena aureorum millia impendat annua, Imperialem & in tanto faſtigio neceſſariam pompam minimè tueri poſſit; Granvellano etiam apud Landgravium in colloquio Spirenſi intrepidè aſſerente; *ex Imperio ne tantillum quidem emolumenti habere Cæſarem.* Quâ tenuitate in orbe Chriſtiano regum novimus neminem. Sed illos Comitiales imperiorum morbos non patitur Gallia, ſucceſſione Regum ſecura. Atque ut incolumitas ejus tantò eſſet durabilior & conſtantior; Regibus data eſt ſumma & liberrima poteſtas, nemini hominum devincta. Et ſi liberè & candidè loqui volumus, Rex Galliæ majori præditus eſt poteſtate, quàm Imperator noſter. Operâ enim & literis abutuntur, qui cum Bartolo *Hæreticos eſſe pronunciant, quicunque Imperatorem Germanicum univerſi terrarum orbis dominum eſſe negant;*

Schneid. Inſtit. de ſuc. ab inteſt. ſub rub. de ſucc. Fiſci. n. 5.

I. Pflug. de Rep. Germ.

Sleid. comment. lib. 17.

B. Caſſan. in cat. gl. M. p. 5. conſ. 30.

gant; & qui ſcribunt, regnum Galliæ Imperatori ſubjectionis vinculo jure ipſo obligatum eſſe: quia ſcilicet Imperator Antoninus reſponderit Eudæmoni Nicomedienſi; (a) *ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης*: *Ego quidem mundi dominus, lex autem maris*: quia Evangeliſta dixerit; *Exiit edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis.* & Nicolaus de Ubaldis captioſè; qui *regnum Galliæ de facto liberum eſſe*; hoc eſt, uti Bartolus id ipſum explicat, per injuriam Imperatori non ſubeſſe; contendit. Aliter diſputant Galliarum Reges cum Imperatoribus noſtris: aliter illi ſceptrorum jura æſtimant ac tuentur. Neque enim ſumus immemores; cum Ferdinandi Cæſaris nomine L. Madrutius à Franciſco II Rege Blœſis reſtitutionem Tulli, Viroduni, & Divioduri Mediomatricum, quas civitates Henricus II Rex ab Imperio Germanorum avulſerat, urgeret, quid fuerit reſponſum: cum deliberatione ſuper ea re inſtitutâ, Franciſcus Olivarius Cancellarius generosè, antequam alii ſententiam dicerent, occuparet, & dignum capitali pronunciaret ſupplicio, qui Regi tam fœdi conſilii auctor eſſet. Quinimò majeſtatem Imperii Roma-

(a) l. ἀξίωσις 9. ff. de L. Rhod. de jactu. Bod. de Rep. l. 1. c. 9. A. Teſſaur. in præfat. ad Deciſ. Ped. n. 14. Vide H. Kirchn. in Leg. l. 1. c. 8. St. Forcat. in Cup. Iuriſp. c. 9. adde A. Knich. in Epopſi Hyp. Dauth. n. 24. 25. 26. &c. Covaru. in Rel. c. Peccatum. §. 9. n. 5. F. Vaſq. in præf. ill. contr. & p. 1. lib. 1. c. 20. & ſeq. C. Beſoldum de Appell. c. 2. §. 7.

Thuan. hiſt. lib. 59.

Romani ne comiter quidem obſervant; ut Lutetiæ Romana jura doceri aliquando vetuerint, & ſpeciatim Blœſenſi edicto caverint; *ne quis publicè profiteretur Romanas leges in Academia Pariſienſi, neve quem ad Scholaſticos ejus diſciplinæ gradus auderet provehere.* Hinc Hoſpitalius Caroli IX Cancellarius, Rege ipſo & regni ordinibus præſentibus, in ſenatu Rotomagenſi demonſtraturus, Regem XIV annum ætatis vix ingreſſum, tamen majorem, & regni per ſe adminiſtrandi capacem cenſendum eſſe; nec ut in minorum reſtitutione à momento ad momentum tempus computari, verùm ut in publicis muneribus & honoribus annum inceptum pro completo haberi; in eam rem vulgarem juris Romani regulam, *cum præfatione & petita venia* ex Pandectis adduxit. Etſi, pro mea ſententia, Romanarum legum neq; publica in Scholis profeſſio, neque etiam quotidiana in vita communi foroque obſervatio, extra Imperii ditiones teſſera ſubjectionis eſſe poſſit: cum illarum non authoritas & ſanctio, ſed ratio tantùm & æquitas foris ſpectentur. Quare nec olim Romani, dum civitatem ſuam legibus Græcorum fundabant, ideò ſub Græco-

R. Chopin. in præf. ad ll. Paris. munic.

A. Chr. 1563.

Thuan. hiſt. lib. 35.

C. Beſold. de Appellat. c. 2 § 7.

l. 2. §. 4. ff. de Orig. jur.

Q rum

rum imperium conceſſerunt: nec hodie Turcæ, ſi Codici Juſtinianeo, quem & in lingua ſua barbara habent, eorum Laconiſmus & in foro procedendi ſimplex modus, vereque ſtrepitus omnis expers, atq; cum ſingulari ſubitæ executionis rigore conjunctus, permitteret in judiciis locum, ob hanc cauſam quicquam vel Romano Imperio adderent poteſtatis, vel ſibi demerent libertatis. Porrò legibus ſoluta poteſtas Regum Galliæ cum in belli indicendi, pacis firmandæ, legum ſanciendarum, creandorumque magiſtratuum jure, & in aliis rebus; tum in indictione tributorum & exactionibus cognoſcitur maximè: cum non ordinum ſupplicare conventibus cogantur, ut alibi fieri ſolet; ſed ſecundum Reip. neceſſitates ipſi arbitratu ſuo ſubditis præſtationes injungant. Nam regnum Galliæ eſt pratum florentiſſimum, in quo paſcuntur infiniti ovium greges aureis velleribus, quæ tonderi poſſunt, quoties paſtori libuerit. Illam tamen ſuam libertatem potentiſſimam, & potentiam liberrimam, Franciæ Reges omnium virtutum excubiis ita circumſepiunt; ut nemo de injuſtitia conqueri poſſit. Cui rei plu-

Leunclav. in præf. ad antiq. paratit. et ad Hiſtor. Muſulm.

G de Maynard quæſt. lib. 4. c. 58. ſic ſcribit: *Excepté la province de Languedoc, en laquelle le Roy ne peut commãler tailles & ſubſides quels qu'ils fuſſent, ſans l'expres conſentement de trois Eſtats du dit pays de Languedoc: la plus part des autres pays eſt ſervilement traitée, & ſans autre myſtere que d'une ſimple juſſion taillée chargée contrainctе, comme l'on void.*

plures curiæ explicandis gravaminibus & litibus judicandis conſtitutæ; ſine provocatione verò & ſummæ ſunt, *Toloſana, Gratianopolitana*, *Burdigalenſis*, *Aquenſis*, *Divionenſis, Rotomagenſis, Rhedonenſis*; & quæ antiquitate & dignitate cæteris excellit, *Pariſienſis*, ac ſingulari quodam jure *Curia Parium & Parlamentum* ſine loci adjectione appellatur: in cujus acta referuntur omnia ad Rempub. pertinentia; edictis quoque regiis nihil valituris, niſi in ſupremo illo Senatorum conſeſſu fuerint promulgata: adeò, ut etiam Reges bellum ſuſcepturi Curiam autorem fieri velint. Atque ut Gallia eſt Europæ lumen, Lutetia Galliæ oculus; ita Parlamentum hoc eſt Luteriç pupilla; conſeſſus ſenatorum totius mundi ampliſſimus & auguſtiſſimus, Principum arbiter, innocentiæ cuſtos, æqui & iniqui judex: quod tanquam illuſtriſſimam majeſtatis regum Galliç effigiem cum admiratione viderunt Sigiſmundus, & Carolus V, Imperatores; atque Reges Portugalliæ, Neapolis, Siciliæ, Scotiæ, Navarræ. Nullum verò juſtiſsimi Conſiſtorii majus argumentum eſt, quàm quòd Reges & Principes exteri ab extremis Germaniç, Italiæ, & Hiſpaniæ oris ad illud, velut ad

Bod. de Rep. l. 3. c. 1. & c. 6.

P. Matth. in hiſt. H. 4. G. R. l. 3. nar. 1.

Eſt. Paſquier des Rech. de la Fr. liv. 2 c. 2. Bodin. in meth. hiſtor. cap. 6.

divæ Themidis templum magno concurſu non rarò confluxerunt. Imp. Fridericus II controverſias, quæ illi cum Innocentio IV Papa interceſſerunt de regno Neapoleos, ad hunc ſenatum detulit. ita Comes Namurcenſis ibidem cauſam egit adverſus Carolum Valeſium, pro Comitatu Namurcenſi; non veritus gratiam tanti Principis, quem judicio ſuperavit. ibi conſimiliter Philippus Tarenti Princeps Burgundiæ Ducem vicit, cum ageretur de ſumptibus factis pro imperio Græcorum recuperando. ibi etiam pari voluntate Dux Lotharingus & Vidus Caſtillionæus ejus ſororius familiæ herciſcundæ judicium acceperunt. ibi Delfinus & Comes Sabaudiæ, cum de Marchionatu Saluciarum inter ſe contenderent, & ſuâ ſe voluntate eò contuliſſent, Comes judicio victus, ac rurſus alio judicio fractus, omnem cauſam reſtituere damnatus eſt. ibi quoque Cameracenſes liberi populi in jus vocati, ut rebus à Senatu judicatis acquieſcerent, ſe judicio ſtiterunt. ibi denique (infinitum enim ſit omnia exempla exequi) Regum Caſtellæ & Luſitaniæ fœdera, cum ea non priùs vim habitura judicarent, ab ampliſsimo ordine ſancita, &

paten-

Digitized by Google

patentibus portis promulgata ſunt. Et quod authoritatem ordinis Parlamentarii ab omni macula immunem conſervat; nemo inter purpuratos recipitur, niſi virtute & eruditione illuſtris per legitimum examen ad dignitatem illam conſcenderit; ordinis ipſius privilegio hoc requirente: ut nec Henrici II Regis quidem habita fuerit ratio; qui, cum quendam, à ſummate fœmina Parlamentariis proceribus commendatum, in examine rejectum fuiſſe audiviſſet, dixerat; *que parmy tant de chevaux d'Eſpagne un aſne pouuoit bien paſſer:* hoc eſt: *inter tot equos Hiſpanicos etiam aſino locum dari potuiſſe.* Iiſdemque integritatis propugnaculis circumvallantur magiſtratus etiam alii. Et quidem Pariſiis ad mercatorum Præfecturam nemini, qui vel minimis vitiis, imò ſiniſtrâ tantùm opinione urgetur, patet aditus. Unde puero, fortè inciviliori ſibilo publicè laſcivienti, ſtatim commune iſtud objicitur dicterium; *Tu ne ſeras point Prevoſt des marchands: Tu Præfecturam mercatorum non geres.* Sed in conferendis magiſtratibus & officiis Regis Ludovici XII prudentia erat ſummè admirabilis: qui catalogum ſive codicem ſemper habebat ſecum, in quem nomina

Bl. Monluc. comm. lib. 7.

Fr. Des-Rues en la deſcription de la France.

virorum, meritis præſtantium, & à ſe cognitorum, referret. Cumque aliquando ſcribam quendam, eleganti in oratione Aureliis ad ſe habitâ pulcherrimè ſtantem, illi honoratorum codici inſcribi curaviſſet; poſt aliquod tempus iſtius Oratoris recordatus, ei Officium *de Iuge Mage*, quod Aginni in Nitiobrigibus non eſt ignobile, ac tum ob mortem curatoris erat vacuum, nihil tale cogitanti, miſſo diplomante, gratioſè conceſſit. Exemplum omnibus Principibus ad imitandum proponendum: & ob quod unicum *Iuſti* cognomentum Ludovico dandum fuiſſet; cujus tam ſancta & venerabilis etiam nunc inter Gallos viget memoria, ut quoties in conſiſtorio Principis, in regni curiis & comitiis, de optimo regimine & rebus in meliorem ſtatum reducendis agitur, toties Ludovici XII honorifica mentio habeatur. At verò ut Galliæ Reges omnem ſuſpicionem iniquitatis à ſe depellerent, æquè ac privati legibus & judiciis patriis acquieſcere ſolent. Et quidem *Ludovicus Sanctus* præter alia multa ſanctiſſima præcepta, etiam hoc filio dedit; ut in cauſis dubiis ipſum & ſubditum concernentibus, & in quibus veritatis diſpe-

B. Monluc. d. l.

Thuan. hiſt. lib. 1.

Bignon du R. de Fr. l. 3.

ctio

ctio ſit lubrica & incerta, ſemper contra ſe pronunciaret. Sæpe quoque Reges ipſimet judicia exercebant; & Carolus VIII omnibus ſeptimanis binos dies, ut olim *Ludovicus pius* ternos, deſtinabat juri in publico reddundo: idque aditu tam libero, ut nemo vel è fece plebis regio conſpectu & affatu arceretur. Ita enim juſti ſunt Galliarum Reges: ut etiam ſint humaniſſimi & familiariſſimi, viſu faciles, dictuque affabiles. Namque ut ſol, quamprimùm manè nobis oritur, omnes gratioſo ſuo lumine irradiat, nec magis Crœſum quàm Irum, Aquilium quàm Corydonem intuetur: ſic illi omnes ſuos pari humanitate & gratiâ complectuntur. Rex Chinenſis nunquam pedem effert è regia, & pluſquam Aſſyriorum Principum ſolitudine incluſus otioſam majeſtatem ineptiſſimâ gravitate damnat, ubique per internuncios imperans: at Galliarum Reges in amore civium venerationem ſui & imperii ſempiternum robur quærentes, omnibus amici, omnibus patres publici ſunt; ſermone benigni; vultu, qui maximè populos demeretur, amabiles; æquis deſideriis propenſi; nec etiam iniquis acerbi. acerbi autem? imò clementes ſunt.

I. de Serres in Car. VIII. & Lipſ. in mon. Pol. l. 1. c. 9.

Alex. Valignan. in admirand. regni Sinenſis.

Quid enim ſtatuit Ludovicus XII in hoſtes ſuos? Is adhuc Dux Aurelianenſis in diſgratia erat Caroli VIII regis; pleriſque procerum & vulgi auram præſentis fortunæ captantibus, & illum averſantibus: ſed Carolo ſubitò extincto, & Ludovico ad regnum evecto, cum Aulicus quidam magnâ fiduciâ à novo Rege civis cujuſdam Aurelianenſis, qui triſti tempore inter acerrimos Ludovici erat inimicos, bona peteret; Rex animo planè regio effatur: *Tu verò aliud à me pete, & meritis tuis gratia erit. de iſto omitte. nam Rex Galliæ non exſequitur injurias Ducis Aurelianenſis.* Quid Henricus IV in Pariſienſes Ligiſtico furore in tranſverſum à fidei & obſequii ſemita abreptos decrevit? Urbem is nec opinantem, tot armatorum millibus ſtipatus, compoſito & modeſto ingreſſus agmine, ſine ullo terrore, ſine ulla direptione, ſine ulla noxa ſibi aſſeruit; libertatem illi reddidit; hoſtem externum, cujus præſidio captiva tenebatur, ſine tumultu, ſine cæde, ſine ſanguine, partim novitate exempli, cui ſimile nihil ætas ulla unquam viderat, attonitum & ſtupentem, partim *Benearnenſis* nominis terrore perculſum, & Borbonicæ virtutis ful-

Lipſ. in monit. Pol. lib. 2. c. 12.

Caſaubon. præf. in Polybium.

fulmine afflatum, exire præcipitem & longè terrarum faceſſere coëgit: urbs ipſa, cujus ruinam omnes timuerant, ſolâ lætitiæ ſignificatione fuit commota; capta fuit, ſe captam eſſe non credidit; victorem vidit & obſtupuit, victam ſe eſſe non ſenſit. Ut enim vilis calculus decoctus in ſmaragdum mutatur: ita regius miles, etſi longâ patientiâ irritatus, egenus, victor & triumfator, clementiſſimi tamen regis moribus temperatus, & ejus exemplo formatus, prohibitione cohibitus, Catone abſtinentior, Xenocrate evaſit continentior & caſtior. Hæ verè ſunt regiæ & imperatoriæ artes; hæc ſunt boni Imperii inſignia: quibus qui gaudet, illum non adulatione vanâ adducti *Patrem patriæ* appellamus. Cætera enim cognomina honori magis damus: *Magnos*, & *Felices*, & *Auguſtos* dicimus, & ambitioſæ majeſtati quicquid poſſumus titulorum congerimus; ſed *Patrem patriæ* vocamus, qui utitur poteſtate patriâ; quæ eſt temperatiſſima, liberis conſulens, ſuaque poſt illos ponens. cum tardè ſibi pater membra ſua abſcindat; etiam cum abſciderit, reponere cupiat; & in abſcindendo gemat, cunctatus multùm diuque. Quare paternus

Seneca lib. 1. de Clem. c. 14.

Digitized by Google

B. Monluc in comm. lib. 1.

ille Regum in cives ſuos amor tantum poteſt, ut ipſorum corda & intimos adfectus plerunque poſſideant in ſolidum, atque unico ſæpe verbulo benigno, & intuitu blandulo, veluti potentiſſimo quodam faſcino eorundem voluntates, arcas & ſcrinia expugnent.' Et ut in proximæ memoriæ exemplis permaneamus, fervor & exundans & undique protuberans amoris, obſervantiæ, & venerationis civium adfectus, nonne in teterrimo & funeſtiſſimo Henrici IV parricidio ſatis apparuit? Nonne omnes γνήσιοι Galli in luctum ἀπαρηγόρητον conjecti? Nonne ceu tonitru cujuſdam fragore ſubito & vehemente edito alii repente conciderunt, alii ſtatim expirârunt, vel in morbos inciderunt, quibus mox ſunt extincti? Nonne ſimul ac de Rege palam factum eſt, omnis ætas, ſexus, conditio, dignitas, parenti communi, & pio quodam in Stygium parricidam furore parentavit? Quilibet ingenium exercebat in excogitandis novis carnificinæ & torturæ inſtrumentis; nemo non *Ravallaci* & corpus & animam Diabolo adjudicabat; *multis indignantibus, monſtro illi hominum remiſſionem peccatorum à ſacrifico annunciari.* Verùm quis civici amoris poten-

Caſaubon. præfat. in Opuſc Io. Scaligeri.
P. Matth. de morte H. IV.

ten-

tentiam, & regii favoris magnitudinem, & omnium prærogativarum excellentiam ſatis ponderare poſſit? Et ſi omnia in æquitatis ſtatera collocentur, quæ pro Gallia & Gallis dixi, quanquam pro magnitudine & multitudine rerum breviter & nimis tenuiter dixi, quis Galliam Germaniæ, nedum cæteris Europæis provinciis præferre nolit? Quis Chriſtianiſſimo Regi, & natu maximo Eccleſiæ filio, non concedat lubens meritoque primum locum? Ac licet *Imperator* veteri conſuetudine *inter omnes Principes ſit primus*, & quoſlibet reges antecedat: tamen Regi Franciæ hoc privilegium ſtetit inviolabile à longo ſeculorum ductu, ut præ omnibus aliis regibus honoratior ſemper fuerit habitus. Et quemadmodum ſimplici *Poetæ* nomine per excellentiam intelligimus Homerum aut Virgilium, *Epiſcopi* nudo vocabulo denotamus Pontificem Romanum: ſic ſolâ *Regis* appellatione venit Galliarum Rex. Quodque negligendum non eſt; in ipſa Gallia, Galliarum Regi exteri Reges & hoſpites erant ſecundi. Nam Carolus VI Gallus, & Henricus Anglus, Reges, cum unà Lutetiam inter feſtas populi Pariſienſis congratulationes cum comita-

Thuan. hiſt. lib. 77.

Bod. de Rep. l.1.c.9.

B. de Vitalin. in Clement. præf. Molin. in Conſ de Concil. Trid. B. Choveron de pub. concubinar. Bignon. du R. de Fr. lib. 4.

A. Ch. 1420.

E. Monſtrelet. in Car. 6. mitatu ornatiſſimo ingrederentur, Gallus equitabat à dextris, primuſque reliquias Sanctorum oſculabatur. Solus Hiſpaniarum Rex à quadraginta aut quinquaginta annis potentiæ & fortunæ ſuæ fiduciâ regi Chriſtianiſſimo controverſiam de honorificentiori loco movere, & apud Pontificem importunis efflagitationibus ſecundum ſe pronunciari petere auſus eſt: legatis illius apud omnes Principes & Reſpublicas idipſum ſollicitè ambientibus; ut Bod. de Rep. lib. 1. c. 9. Mendoza quoque in Concilio Tridentino, cum ſupremum inter regios legatos locum obtinere non poſſet, declaraverit, Thuan. hiſt. lib. 36. & 56. P. Matth. in hiſt. H. 4 l. 1. narr. 2. G. B. Adrian. hiſt. lib. 17. & 18. Goldaſt. in Seniore, l. 1. cap. 17. *Se nolle quidem anteire, tamen cogi non poſſe, ut Francorum legatos ſequeretur.* Sed conſervata fuit antiqua poſſeſſio Chriſtianiſſimo Regi apud Pontificem, Anglos, Polonos, Venetos, & alios; & poſtremò Vervini in ipſa Gallia, in ultima inter utrumque Regem pacificatione; fruſtra diſceptantibus, frementibus, frendentibus, & ringentibus Hiſpanis, atque in illis immoderatæ ambitionis & faſtus ſtimulis ingratitudinem ſuam prodentibus; quâ Gallorum vetera & novâ beneficia, toties illorum virtute ſub Carolo Martello, Carolo Magno, Ludovico Pio, Roberto, Phi-

Philippo I, Carolo V, Carolo VI, & aliis, crudeliſſimis Sarracenorum perſecutionibus & aliis extremis periculis erepti; *toties divino Regum Galliæ attactu à ſtrumarum (a) fœditate* liberati; improbâ alienæ exiſtimationis imminutione turpiter compenſare voluerunt. Cogitarent ſaltem Hiſpani, Reges Galliæ non ſine cauſa dici *Chriſtianiſſimos*, ſemper fuiſſe primos ut dignitate & honore, ita meritis & virtutum gloriâ. Non enim omnes boni Galliarum Reges uni annulo inſcribi poſſunt; minùs tam illuſtria ſingulorum elogia tam brevi temporis ſpatio memorari. *Meroveus* Attilæ typhum in campis Catalaunicis compeſcuit: *Chlodoveus* Gothorum victor, & tot hoſtium domitor, cum in Chriſtianę fidei capitibus à S. Vedaſto eſſet inſtitutus, Rhemos profectus, ibi aquâ ſalutiferi fontis cum tribus hominum millibus eſt ablutus à S. Remigio Rhemenſi antiſtite, his tunc in ſacra actione verbis utente; *Mitis depone colla Sicamber: adora, quod incendiſti; incende, quod adorâſti: Childebertus*, Almarico Gotho interfecto, magnam Hiſpaniæ partem ſubegit: *Clotarius* indomitos Saxones domuit: *Dagobertus* æquitatis oracula ſparſit: *Pipinus* Eccleſiam

(a) St. Forcat. de Gall. Imp. & Ph. l. 1. P. Bizar. l. 17. hiſt. Gen. Le Capitaine, qui conduiſoit les Eſpagnols, rapporta atteſtation des Prelats d'Eſpagne d'un grand nombre de gueris par l'attouchement du Roy. *Pet. Matth. in hiſt. H. 4. l. 5. narr. 2.*

Turon. & alii Franc. rer. ſcriptores.

am Romanam adverſus Aiſtulſum Langobardorum regem defendit, & Exarchatu Ravennatenſi donavit: *Carolus Magnus* ſupra omnes Principes orbis evaſit magnus; quem Reges Scotiæ & Gallitiæ, tanquam illius cives & ſubditi, humiliter coluerunt: *Ludovicus Pius* dies *quadraginta* ante mortem nullo alio cibo, quàm *ſancta cœna* uſus eſt: *Robertus* literatum regem aſino coronato prætulit: *Ludovicus Craſſus* Imp. Henricum V nomine ſolùm ſuo terruit, & in Germaniam fugavit; atque Papas ex Italia profugos Paſchalem II, Calixtum II, Honorium II, & Innocentium II, humaniter excepit: *Philippus Auguſtus* de quorundam ſuorum benevolentia dubius coronam de capite detraxit, & ſi quis ſe ſit regno dignior, illi ſe ſponte & cum bona gratia ceſſurum, & coronæ copiam facturum, teſtatus eſt: *S. Ludovicus* ipſam Barbariam in admirationem virtutis Chriſtianæ rapuit; qui (dicendum enim eſt aliquid) cum in Ægypto victoribus Sarracenis, in quorum poteſtatem venerat, ex lege tranſactionis deberet *libellas quinquies mille centenas*, & verò accidiſſet, ut, dum expeditiùs pondere quàm numero Sarracenis dabantur pecuniæ,

Du Haillan in Car. Mag. l'Avant-victorieux p. 99.

Io. Sireus in Chr. D. Lud. c. 5. Forcat. de Gall. Imp. & Ph. l. 2.

niæ, per eorum incuriam *decem millia* Galli retinerent, ideoque veluti ſolertes eo compendio exultarent; Rex optimus, ubi hoc reſcivit, tantum abeſt, ut hoc ſuorum factum probaverit, ut potiùs malum lucrum deteſtatus excanduerit, & Philippo Montfortio dederit in mandatis, curaret, ut quamprimum integra ſumma exolveretur; hoſtibus ad tam illuſtre bonæ fidei & præclarę juſtitiæ exemplum obſtupeſcentibus: *Carolus V* conſilio Anglis extorſit, quicquid illi multis victoriis acquiſiverunt: *Carolus VIII* non totis quinq; menſibus Italiam ſubegit: *Ludovicus XII* pater populi, totam Lombardiam, non integro menſe, ſub imperium redegit: *Franciſcus I* novus Muſarum præſes (quem & ad Robertum Stephanum, typographum ſuum, ſubinde viſitaſſe, & cum ei non vacaret, quòd eorum quæ tum edebantur emendationi intentus ſederet, paulùm expectare juſſum eſſe, legimus) Helvetios memorabili pugnâ ad Melenianum in Italia devicit: *Henricus IV* omnibus illis major, & inter *ſexaginta tres* Galliarum Reges maximus; in quo cum virtus & fortuna certarent, utra

D.Heinſ.An Literato ſit ducenda uxor.

vin-

vinceret, utraque vicit; aut magis, ipſe utramque vicit: qui licet *è tribus juſtiſſimis prælijs, è quinque & triginta armatis congreſſibus, è quadraginta ſupra centum prælijs regia pugnatis manu, è trecentis locorum oppugnationibus*, totus laureatus, undiquaque tamen pacis fuit amantiſſimus; ut idem ſit creditus publicę tranquillitatis propugnator, ſtatus Reip. redhibitor, Eccleſiæ ornamentum, Chriſtianorum arbiter, Orbis delicium. Tanti Principis aboleri memoria non poteſt; univerſorum pectoribus infixus eſt, nec commendatione ceræ aut pigmentorum fucis renitet; ſed novo cottidie deſiderio effloreſcit animorum. *Vna HENRICI oblivio eſt humani generis occaſus.* Poſt tanti numinis nomen, imò poſt tot numinum ſanctiſſima nomina deficio: cum nemo hominum ſit, qui illis non aſſurgat meritò, & omnes ſplendoris, nobilitatis, & majeſtatis faſces non ſubmittat lubens.

Quare, illuſtriſſime cognate Præſes, hîc curſum orationis meæ ſiſto: &, cum Galliam natura, virtus autem Gallos, & felicitas Gallorum Reges, ad principatus

cul-

culmen duxerint; cenſeo, *Galliam omnibus Europæ provinciis omni jure anteponendam eſſe*.

PRINCEPS

FRIDERICVS ACHILLES, &c.

ET QVID TV CENſes MAGNE, *mi frater?*

ORATIO
MAGNI,
DUCIS WIRTEMbergiæ & Tecciæ, Comitis Mompelgardiæ, Dynaſtæ Heidenhæmii:
pro
HISPANIA.

IMp. CAROLUS V Auguſtus, quamvis natus & educatus in Germania, Hiſpaniam tamen ex omnibus aliis regionibus delegit unam, quam profuſiore benevolentiâ & amore dignaretur: cum non ſolùm, quamdiu per bella Germanica, Gallica, & Africana licuit, præcipuam in ea ſedem habuerit; ſed & poſtremò, renunciato Imperio, & abdicatis à ſe regnis, ibi privatus mori voluerit. Et, quod curioſè à Cæſarianis ſcriptoribus obſervatum eſt, cùm ille Sudeburgo cum Helionora Franciæ, & Maria Hungariæ, regiis ſororibus ſolvens, Euroque propitio profectus, ſine ulla

ulla nauſea in Hiſpaniam trajiciens, Lareduni in Callaicis portum appuliſſet; ubi primùm terram tetigit, proſtratus ei oſculum fixit, & *Salve*, ajebat, *mihi optatiſſima mater: nudus ex utero matris exivi, nudus ad te tanquam alteram matrem redeo: & quod unum poſſum, pro tam multis in me meritis corpuſculum hoc & oſſa mea do dedicoq;.* At quorſum iſta? Nimirum ut tenellis infantibus amuleta quædam ab officioſis matribus, contra oculorum linguarumve aut alias faſcinationes, de collo appendi ſolent: ſic ego tanti Cæſaris præjudicium orationi meæ, quam pro *Hiſpania* habere animus eſt, tanquam amuletum, aut potius ut *ſalvam guardiam* præfigere volui; cum ut aliorum obnoxios calumniæ & invidiæ adfectus, quibus Hiſpanorum natio paſſim in circulis vapulat, averterem aut corrigerem; tum etiam, ut tantò confidentiùs laudes omnium nobiliſſimæ provinciæ, & illi debitum Europę principatum propugnarem. Quia verò prærogativarum tam illuſtria concurrunt & affluunt argumenta, & Thuan. hiſt. lib. 17.

adeò ſunt multa, loquacem ut
delaſſare queant Fabium,

Ho[illegible]: Serm. Sat.[illegible]

elaborabo, mi frater *Friderice Achilles*, ut breviter magis & ad rem propoſitam,

R 2 quàm

quàm prolixè & ornate dixiſſe videar.

Hiſpaniam terrarum eſſe feliciſſimam, ſi aliunde non liqueret, hoc unum poſſit teſtimonio eſſe graviſſimo, quòd *prima ea à Romanis tentata, & ultima ſubacta fuerit.* Romani enim, & Eccleſiaſticus Pontificius ordo, pari fere ingenio iis tantùm in locis potentiæ ſuæ domicilia conſtituerunt, in quibus cum illorum cupiditatibus certaret omnium rerum ubertas; ut veluti novi Jaſones non niſi opimam & auratam prædam ſemper reſpexiſſe & inhiaſſe videantur. Sed altiùs Hiſpaniæ dotes repetendæ ſunt. Et, quod in quolibet loco primùm in laudem vocatur, temperies cœli tota vitalis ac perennis ſalubritatis eſt; ut non immeritò beatorum hîc felices ſedes, & Elyſios campos, Homerus & alii ſtatuerint. Æqualis aeris tractus, per omnem regionem nullâ paludum gravi nebulâ inficitur; & ab auris marinis omnem provinciam penetrantibus, eventilato terreſtri ſpiritu, præcipua omnibus ſanitas redditur. Inde neque ut Africa, violento ſole torretur; neque, ut Gallia, aſſiduis ventis fatigatur: ſed media inter utramque, tum calore temperato, tum felicibus & tempeſtivis imbribus, in omnia

Homer. 4. Odyſſ. Nat. Comes Mythol. l. 3. c. 19. Lud. Nonius in Hiſp. c. 5.

Juſt. lib. 44.

mnia frugum genera ſic fœcunda eſt, ut non ipſis tantùm incolis, verùm etiam Italiæ, urbique Romanæ cunctarum rerum abundantiam ſufficiat. Quin ſuppeditat Hiſpania pleriſque Europæis, ſed & ſub ſole calentibus Indis, vina generoſiſſima, oleum perfectiſſimum, ſales candidiſsimos, gallam (cujus tum ad atramentum conficiendum, tum ad denſanda hircorum caprarumque coria, quæ vulgo *corduana* dicunt, magnus eſt uſus) olivas muriâ maceratas, Græcas nuces ſeu amygdala, ficus; & quoſlibet arborarios fructus ſapidiſsimos; metalla quoque omnis generis copioſiſsimè: etiam Germaniæ noſtræ aliquando in publica penuria frumentum ſubminiſtravit. Hiſpalenſis ager ita pinguis & fertilis eſt, ut omnes terrarum alios eo nomine facilè ſuperet; ac, quo tempore Ferdinandus Sanctus illum Maurorum jugo eripuit, *centum millia*, quâ villas, quâ trapeta, in iis olivetis, quibus *Aſſaraſſio* nomen eſt, numerata fuerint. Ingens numerus; ſed Alfonſi tamen regis Sapientis hiſtoriæ autoritate probabilis. Et Plinii ætate, cardui duntaxat apud Carthaginem magnam, Cordubamq; præcipuè, *ſeſtertia ſena millia* reddiderunt. Plani-

A. C. 1561. L. Non. in Hiſp. c. 13.

I. Mariana de reb. Hiſp. l. 13 c. 7. adde & L. Non. in Hiſp. c. 16.

Plin. H. N. lib. 19. c. 10. 150000. Coronat.

Digitized by Google

n ties Granatenſis tantis honoratur proventibus; ut ex ſolis mori arboris foliis, quibus bombyces veſcuntur, præter multas ſerici libras, *triginta millia coronatorum*, quotannis in vectigal regium inferantur. Sed in ſingula locorum me non effundo. Lina quoque pretioſa ſunt; & nobilia pecoris vellera nullibi gentium ſunt meliora:

L. Non. in Hiſp cap.22. Boter in Relat.p 1. lib.1. in Hiſp.

Vellera nativo pallent ibi flava metallo,
& linit Heſperium bractea viva pecus.

Mart. Epigr. lib. 9.

Etiam aliubi, & præſertim in Gadium inſula, pabuli ea eſt lætitia, ut paſcentium pecorum lac non ſereſcat, caſeuſque nonniſi multâ affusâ aquâ coeat; & niſi menſtruo quoque tempore vena illis tundatur, ex nimio abdomine ſuffocationis ſit periculum. Equorum verò primatum quis extra Hiſpaniam quæſierit? Petrus Quinqueranus ait; *Ex omni genere equorum pulchritudine præſtare Hiſpanos, ferociâ Turcos, velocitate Numidicos.* Nec malè ita cenſet Quinqueranus. Etenim in Andaluſia & Granata natura equos (quos incolæ *Genettes* vocant) eâ effingit induſtriâ, ut ad velocitatem, generoſitatem, & ad omnem elegantiam nihil illis deſit; unico ſæpe equo multis aureorum millibus conſtante. Nec certè ignobiles ſunt *Aſturcones*,

Strabo Geogr.l.3 L.N. in Hiſp. c. 9.

de laud.Provin P.Camerar Med.hiſt. cent. 2. c 91. Boter. d.l. in Hiſp.

cones, ab Aſturiæ regione (cui univerſa Hiſpania debet & Chriſtianæ religionis, & avitæ Gothicæ Nobilitatis adverſus hoſtes Mauros defenſæ, conſervationem) ita dicti; queîs non vulgaris in curſu gradus, ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: de quibus Silius, Non. in Hiſpan. c. 43.

His parvus ſonipes, nec Marti notus, at idem lib. 3. de bello P.
aut inconcuſſo glomerat veſtigia dorſo,
aut molli pacata celer trahit eſſeda collo.

& Martialis: *(gues,*

Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit un- in Apophor. 199.
venit ab auriferis gentibus Aſtur equis.

Neque tamen ſumma tantùm terræ Hiſpaniæ laudanda ſunt bona, etſi perpauca adhucdum laudavimus: etiam abſtruſorum felices ſunt divitiæ. Lapidum ad ædificia mirabilis ubique eſt copia: & quod miraculo adſcribendum, non procul à Barcinone mons ſe extollit præcelſus, vulgò *Mon-Ivi*, ab antiquis *Mons Iovis*, aut, ut alii meliùs, *Mons Iudæorum*, dictus, in quo inexhauſta & perennis lapicidina: ac licet ad urbis muros, & ad complures Nobilium domus, aſſiduò hinc materia petatur; adimplet tamen liberalis natura montis illa ulcera, & cicatricem obducit, ut tot annorum decurſu nihil penè Iuſt. lib. 44. Non. in Hiſpan. c. 88.

exciſum videatur. Singulariter tamen pulcherrimos lapides & marmora perbella, ad palatiorum & ſubſtructionum decus, in omnibus fere provinciis invenit magnificentia: quod vel ad ſtuporem uſque intuentium *San-Laurentianum monaſterium in Eſcuriali* oſtendit; admirandi operis egregia & verè regia moles; in quam Philippum II. *ducenties centena millia coronatorum*, ſive *viginti milliones auri*, inſumpſiſſe ajunt. Et jactitent licet Ægyptii ſuas Pyramides; Græci ſua delubra; Romani ſua amphitheatra, theatra, ludos, circos, thermas, capitolia, palatia, & vanis numinibus ſacrata templa: dum ſeſe Hiſpania hoc Eſcurialis monaſterio cætera orbis miracula ſuperare noverit. Quid enim ad ſummam perfectionem peritiſſimi artifices illic requirant? An materiam? nihil eâ rarius. An architecturam? ne Vitruvius quidem dederit exactiorem. An magnitudinem? vel quatuor Regibus ſimul hoſpitium commodè præbuerit. An etiam hortorum nitorem, fontium amœnitatem, ſilvarum umbracula? ne ipſa Antiochiæ Daphne ſe comparaverit. At quot præterea ex illis Hiſpaniæ lapidicidinis ſumptuoſiſſima aquæductuum, pontium,

L'on dit avoir couſté plus de vingt millions d'or. P. Matth. in hiſt. H. 4. l. 1. narr. 4.

Non. in Hiſpan. c. 71.

tium, arcium, aliarumque ſtructurarum opera; quot fortiſſimæ & ornatiſſimę prodierunt urbes? Quàm jucundum ſit, illuſtriſſimi & dilectiſſimi Collegæ & Auditores, ſi jam præſentes coram eas inviſere poſſemus. Peponem pro corde habeat, qui videndi ardore non ſtimuletur. Quæ enim urbs eſt *Hiſpali* opulentior?

Hiſpal, æquorius quam præterlabitur amnis: Auſon in urbib.
ſubmittit cui tota ſuos Hiſpania faſces:

ubi binæ quotannis claſſes, auro argento gemmiſque onuſtæ, Americæ divitias exponunt, (magnificâ in eum finem extructâ domo, cui ab Indicis negotiis nomen impoſitum eſt; *La caſa de la contraction de las Indias*) & civitatem tantis opibus beant, ut illa Regi ſingulis annis *ſeſquimillionem aureorum* obſequii & vectigalium ergo pendat; & veraci feratur proverbio, *Qui non ha viſto Sevilla, non ha viſto maravilla.* Quæ eſt *Oliſſipone* illuſtrior? ubi theſauri ab Afris, Aſiaticis, & Indis advecti, liberali manu diſpenſantur per univerſam Europam; &

Non. in Hiſpan. c 16. Io. Bap. Villalpandus in Ezech. c. 27. v. 7. p. 10.

Non. in Hiſpan. c. 35.

ubi in parvo eſt India tota ſinu. Iul. Scalig.

Quæ *Granatâ* capacior? ubi tot ædificia, tot domus; ut quemadmodum *malum Punicum* granoſum, & acinis refertum eſt, ita

N in Hiſpan. c. 22. Boter. d. l. in Hiſp. Merul. Coſ. p. 2. l. 1. c. 23.

ita & hæc nobiliſſima *Granata* denſiſſimas domos & *dehiſcentis granati* ſimilitudinem referre videatur: ubi vetus regium, vermiculato opere, & immenſis ſumptibus extructum palatium in *Alhambra*, tantæ amplitudinis eſt; ut defenſores commodè admittat ad quadraginta millia, ideoque urbs potiùs, quàm domus dici poſſit. Quæ *Toleto* clarior? ubi minimùm *ſeptendecim*, quot alibi nuſquam, *Concilia* celebrata fuerunt; ubi olim Gothorum aula; ubi templum auguſtiſſimum; ubi Archiepiſcopus primas Hiſpaniæ, ſecundus à Rege, & ditiſſimus; ubi aquæductus nobile *Ianelli Turiani* Cremonenſis opus, qui hydraulicâ machinâ, magnâ verſatili rotâ aquas ex Tago, ingenti impetu per tubos ductiles in editiſſimam urbis partem pertraxit, unde in multos rivulos inſigni civium commodo diſtribuuntur: ubi lanificio ſericoque vitam quærunt *hominum millia fere decem.* Quæ *Valliſoleto* nobilior? ubi Philippus II Rex natus; locuſque eſt in amæniſſima Piſvergæ ripa, non Hiſpaniæ ſolùm, ſed Europæ totius pulcherrimus: ubi forum ſpectatiſſimum capaciſſimumque, cujus ambitus DCC paſſuum eſt. Quæ *Legione* præſtantior? ubi in augu-

Non. in Hiſpan. cap. 59. Merula Coſ. p. 2. l. 2. c. 20.

Non. in Hiſpan. c. 56. & Mer. Coſm. p. 2. l. 2. c. 19.

Digitized by Google

auguſto templi omnium in toto regno artificioſiſſimi ſacrario ſepulti jacent *ſeptem & triginta Reges, & unus Hiſpaniæ Imperator.* Quæ *Segoviâ* eſt laborioſior? ubi nemo conſpicitur mendicus, niſi qui per ætatem aut morbum ad opus eſt inidoneus; ubi lanificium eſt laudatiſſimum; ubi aquæductus eſt, magnum architecturæ ornamentum. Quæ *Matrito* gratior? ubi Imperator Carolus V quartanâ diu antè conflictatus, ſolâ aeris clementiâ morbum moleſtiſſimum brevi fugavit. Quæ *Valentiâ* formoſior? ubi perpetua, tam hyeme quàm æſtate, inter citreos parietes & citrea conclavia eſt viriditas; ubi loci elegantia advenis oblivionem patriȩ inducit; ubi Borgia familia duos Pontifices, Calixtum III, & Alexandrum VI, Eccleſiæ Romanæ dedit; ubi Philippi III conjux Margarita eâ pompâ introducta eſt, ut *tricies centena coronatorum millia*, inſumpta fuiſſe dicantur. Quæ *Flaviobrigâ* ſive *Bilbao* negotioſior? ubi quotannis lanâ tantùm circiter quinquaginta naves oneratȩ in varias regiones tranſvehuntur. Quȩ *Cæſar-Auguſtâ* eſt auguſtior? ubi tantus ædium nitor, ut nulli urbi ſit ſecunda. Quȩ *Barcinone* eſt mundior? ubi ad majeſtatem

L. Mar. Sicul. lib. 3. de reb. Hiſp.

Mer. Coſm. p. 2. l. 2. c. 19.

Non. in Hiſpan. c. 71.

I. Mariana de reb. Hiſp. lib. 12. cap. 19.

Non. in Hiſpan. c. 69.

I. Bochius in hiſt. narrat. prof. Alb. & Iſab.

Non. in Hiſpan. c. 79.

tem patriæ conciliandam, civium virtus & fortuna nihil prætermiſit. Quæ *Compoſtellâ* eſt religioſior? ubi non modò Hiſpani, ſed omnes quaſi nationes, piâ quâdam ſuperſtitione excitæ, cum votis doniſque ad *S. Iacobi*, uti credunt, reliquias comparent frequentes. Sed quis amor, Collegæ & Auditores, ex lapicidinis in urbes, & ex tot longè præſtantiſſimis in pauculas (nam Pompejus M. trophæis ſuis, quæ ſtatuebat in Pyrenæo, DCCCXLVI oppida, ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ ulterioris, in ditionem abs ſe redacta teſtatus eſt) iſtas deduxit? Quis genius me Compoſtellam abduxit? Redeo ad lapides. Suntq; juxta Antiqueram montes ſingulari fœcundi lapide, quem Hiſpani vernaculâ linguâ nuncupant *Hieſſo*: ex quo gluten conficiunt architecti, uſitato nomine *Tarram* dictum, muris conſolidandis aptiſſimum. Lapis enim ille coctus, tuſus, & per incerniculum cribratus, aquâ deinde maceratus, tam tenaces incruſtationes reddit; ut ædificia ex continuo lapide nata, non manufacta eſſe videantur. Et ſi lapidum pretioſiorum copiam quis deſideret; non procul à Flavio Brigantio, hodie *la Corunna*, & propè Cluniam, quæ hodie

Non. in Hiſ. c. 52.

Plin. hiſtor. nat. l. 3. c. 3.

Mer. Coſm. p. 2. l. 2. c. 3.

Non. in Hiſ. c. 54. & 77.

Digitized by Google

hodie *Crunna del Conde*, præſtantiſſimæ Jaſpidis ſunt latumiæ. Sed ad metalla abeo, quæ in Hiſpaniis ſunt abundantiſſima. Et Plinius diſertè loquitur: *Metallis plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota ferme Hiſpania ſcatet; citerior & ſpecularibus lapidibus; Bætica & minio: ſunt & marmorum lapidicinæ:* ut verè Poſidonius ſcripſerit; τὸν ὑποχθόνιον τόπον ἐχ ὁ Ἅδης, ἀλλ' ὁ Πλέτων κατοικεῖ; *loca ſubterranea Hiſpaniæ non à Plutone, ſed ab opulentiæ Deo Pluto incoli.* Georgius autem Agricola ex noſtris, in palma Hiſpaniæ deferenda nil cunctatur. *Qui*, ait, *Europæ regiones, è quibus multa metalla quondam fuerunt effoſſa, conſiderant; primas tribuunt Hiſpaniæ, ſecundas Thraciæ, tertias Britanniæ, quartas Galliæ, quintas Græciæ, quas reliquæ ſequuntur.* Apud Cantabros præter plumbum, & magnetem lapidem, quem nonnulli *ferrum vivum* vocant; ferri chalybiſque venæ adeò ſunt divites; ut Vulcanus illic officinam, & Mars armamentarium poſſuiſſe dici poſſit. Et Plinius auctor eſt, in Cantabriæ maritima parte montem eſſe præruptè altum, *totum ex ferro.* Sic & auri ferrique gloria Bilbilin nobilitavit, teſte Martiali;

auro Bilbilis, & ſuperba ferro.

Maxi-

hiſt.nat. l. 3. c.3.

Mer. Coſm. p.2.l.2.c.3.

G.Agric. l. 1. de vet. & nov. met.

Hiſt.nat. lib. 34. c. 14.

Epigr. lib. 12.

Maximam quoq; argenti fodinam quondam apud novam Carthaginem, & in illa *quadraginta hominum millia* in labore verſatos fuiſſe, ſingulíſq; diebus populo Romano XXV drachmarum millia, quæ Budæi calculo ſunt *bis mille & quingenti coronati*, inde accreviſſe, ex Strabone diſcimus. Et Bebelo argenti puteus, ab Hannibale inchoatus, auctori ſuo CCC pondo, quæ Budæo ſunt *tria aureorum millia*, in dies ſubminiſtravit. Argenti ex Pyrenæorum nati incendio, ſi modò Diodorus & Strabo hiſtoriam, non fabulam narrant, tanta fuit copia, ut Phœnicum naves illud nec capere, nec ferre potuerint; ipſis etiam anchoris inde conflatis. Aurum verò ubi non invenitur in Hiſpania? Gallecia æris ac plumbi uberrima, & auri feraciſſima; *adeò ut etiam aratro frequenter glebas aureas excindant agricolæ.* Et olim Romanis Aſturia, Luſitania, & Gallecia, *ſingulis annis vicena millia pondo auri præſtiterunt.* Sed quota illæ ſunt totius Hiſpaniæ pars? Quid univerſam præſtitiſſe putabimus? Conſulite Livium, Auditores, & in acervum conferte triumphales Romanorum ducum manubias ex Hiſpaniis aſportatas; & videbitis, exiguo anno-

Plin. hiſtor. N.l. 33. c.6.

Mer. Coſm. p. 2. l. 2. c.3.

Ariſt. de mir. auſc.

Iuſt. l. 44.

Plin. hiſtor. N. lib. 33. c.4.

annorum ſpatio populum Romanum deprædatum fuiſſe *ſupra ſexcenta millia argenti infecti pondo, argenti Oſcenſis quadraginta millia; auri verò circiter decem millia; ſignati autem infinitam copiam*; non computatis in eam ſummam, ducum, militumque rapinis, donativis, ſtipendiis; quæ ſine dubio multò ſuperant: ut id temporis Hiſpania Romanis eo fuerit loco, quo nunc Hiſpanis eſt America; & parum abſit, quin aſſentiar illis, qui credunt *Tarteſſum* Hiſpaniæ urbem olim notiſſimam, hodie ignorantiæ tenebris involutam, eſſe regnum *Tharſes*, & *Ophir*, quô Salomon claſſem mittebat, ad aurum argentumque avehendum. Sanè regionis circumjacentis felicitas, auri argentique perennis fœcunditas, & ſcriptorum ea de re conſentiens opinio plurimum perſuadent: præſertim cum Tyrii ac Phœnices, ex qua gente & inter Salomonis claſſiarios quidam erant, Hiſpaniam frequentârint, & inde domum ἄχρυσοί τε καὶ ἀνάργυροι ὄντες non redierint. Sed quid? An Hiſpaniæ *aquas* ſicco tranſibimus pede? Comparatur ampliſſimæ illius provinciæ forma à Strabone, Pomponio Mela, Ptolemæo, & aliis, *corio bubulo humi protenſo*; cujus partes fereo-

Non. in Hiſpan. c. 12.

Ariſtot. de mir. auſc.

Mer. Coſm. p. 2. l. 2. c. 2.

Digitized by Google

re omnes circumluunt maria : ita, ut Aquilonare latus Cantabrico oceano, Occidentale Atlantico claudantur; Meridionale pulſetur freto Herculeo & mari Balearico; Orientale autem occupetur *corii collo* ſive Pyrenæis montibus, ubi Hiſpania in eas coit anguſtias, ut Joannes Vaſæus memoriæ prodiderit, cum per Cantabriam iter faceret, in monte divi Adriani, Ferdinando Colone iſtarum rerum peritiſſimo commonſtrante, niſi fefellerint oculi, utrumque mare ſe vidiſſe, oceanum ſcilicet, cui erant proximi, & eminus, quantum oculorum proſpectus ferre poterat, mediterranei maris albicantes fluctus. Tot verò maria, tot inſuper flumina, (ſunt, qui numerant *centum & quinquaginta*, & in iis pontes *ſeptingentos* & ampliùs) tot ſtagna lacuſque, tot thermas, fontes, (in territorio enim Pacis Auguſtę ſolus Xericii ager fontes habet *mille & quingentos*) tot alios aquarum ſinus ac receſſus, & earum ſummas opes cum paribus miraculis conjunctas, in hac temporis fuga nunc enarrare, nedum pro ſingulorum pretio meritiſque laudare non poſſim; etſi nihil aliud jam dicendum foret. Quemadmodum igitur, *Anas*, hodie corruptè

in Chron. Hiſp. c. 8.

Mer. d. l. c. 7.

ſuptè dictus *Guadiana*, procul ab ortu ſuo ex hominum conſpectu ſe eripit, & per ſubterraneos meatus *ad ſeptem milliaria fluit lucifugus*, donec propè Villahartam, ſæpius naſci gaudens, iterum in lucem erumpit, majori vi & alveo latiori; ut inde accolæ jocandi materiam ſumpſerint, dum patrio ſermone ferunt, *pontem eſſe in Hiſpania, ubi perpetuò plurima armentorum millia paſcantur*: ita ego nunc ſimul omnia flumina & aquas Hiſpaniarum in Anæ latebras abſcondo, donec alibi ſit occaſio prolixioribus laudationibus ſingulorum dotes proſequendi. Auream tamen laudem non reticeo; quòd pleraq; auri grumulos, tanquam telluris ſpolia Oceano deferunt: & in fidem vetuſtæ gloriæ Luſitanorum Regum ſceptrum ex Tagano auro, quo purius nullum inveniri poſſit, conflatum eſſe memoratur. Talis eſt altera Imp. Caroli V mater: talis eſt illa omnium Europæ provinciarum regina Hiſpania: de qua Claudianus optimè,

Plin. hiſt. N. lib. 3. cap. 1. *G. ab Auſtria apud Orteliũ hoc controvertit: ſed alii Hiſpani Plinio & receptæ opinioni ſuffragantur.*

Non. in fl. Hiſpan.

Quid dignum memorare tuis, Hiſpania, terris
vox humana valet? primo lavat æquore ſolem
India, tu feſſos exactâ luce jugales
proluis, inq; tuo reſpirant ſidera fluctu:

de laude Serenæ.

S *dives*

dives equis, frugum facilis, pretioſa metallis.

Et Latinus Pacatus, Gallus, elegantiſſimè: *Hiſpania terris omnibus terra felicior, cui excolendæ atque adeò ditandæ impenſiùs quàm cæteris gentibus ſupremus ille rerum fabricator indulſit: quæ nec Auſtrinis obnoxia æſtibus, nec Arctois ſubjecta frigoribus, mediâ fovetur axis utriuſq; temperie: quæ hinc Pyrenæis montibus, illinc Oceani æſtibus, inde Tyrrheni maris litoribus coronata, naturæ ſolertis ingenio veluc alter orbis includitur. Adde tot egregias civitates: adde culta incultaq; omnia vel fructibus plena, vel gregibus: adde auriferorum opes fluminum: adde radiantium metalla gemmarum. Scio fabulas poetarum, auribus mulcendis repertas, aliqua nonnullis gentibus attribuiſſe miracula: quæ ut ſint vera, ſunt ſingula: nec jam excutio veritatem. Sint, ut ſcribitur, Gargara proventu læta triticeo; Mevania memoretur armento, Campania cenſeatur monte Gaurano, Lydia prædicetur amne Pactolo: dum Hiſpaniæ uni, quicquid ubique laudatur, aſſurgat.*

In Panegyr. Theodoſ. A.

Verùm *Hiſpani* ipſi, quales ſunt? Ab omni memoria, Auditores, fuerunt fortiſſimi, libertatis retinentiſſimi, & omnino mortis contemptores.

Silius Ital.

Prodiga gens animi, & properare facillima (*mortem.*

Nam-

Namque ubi tranſcendit florentes viribus
annos,
impatiens ævi ſpernit noviſſe ſenectam:
& fati modus in dextra eſt.

In bello Punico, celebris fuit patientia ſervi; qui ultus dominum inter tormenta riſu exultavit, ſerenâque lætitiâ crudelitatem torquentium vicit. Et in bello Cantabrico, cum Auguſtus Cæſar magno tandem labore gentem debellaſſet, major pars, ne ſervitutem ſerviret, igne, ferro, aut veneno ſe à captivitate vindicavit. Ac fuerunt matres, quæ amore libertatis liberos ſuos necaverunt, ne in hoſtium manus pervenirent; puer, qui mandatu patris parentes fratreſque omnes captos, ferrum nactus interfecit; & mulier, quæ unà ſecum vinculis mancipatos obtruncavit. Stupendus certè mortis contemptus. Ait Silius:

Iuſt lib. 43.

L. Flor. l. 4. c. ult. Strabo Geog. lib. 3. Mer. Coſm. p. 2. lib. 2. c. 8.

lib. 3.

Cantaber ante omnes hyemiſq; æſtuſq; famiſq;
invictus, palmamq; ex omni ferre labore
mirus amor populo:

& *omnis in armis*
lucis cauſa ſita eſt, damnatum vivere paci.

Celtiberi in acie geſtiebant lætitiâ, tanquam glorioſè & feliciter vitâ exceſſuri; lamentabantur in morbo, quaſi turpiter & miſerabiliter perituri:

Val Max. l. 2. cap. 1.

S 2 *his*

Sil. Ital. l. 3.

his pugnâ cecidiſſe decus: corpuſq́ cremari
tale nefas; cælo credunt ſuperiſq́ referri,
impaſtus carpat ſi membra jacentia vultur.

Quid de fide & ęrumnis incluta *Sagunto*, cujus reliquię hodie *Morviedro*, quid dicam? Saguntini victricibus Annibalis armis intra mœnia urbis ſuæ compulſi, cum vim Punicam ulteriùs nequirent arcere, feſſi fame, machinis, ferro, & igne, versâ denique in rabiem fide, collatis in forum quæ unicuique chariſſima, atque undique circumdatis accenſiſque ignis nutrimentis, *ne à ſocietate populi R. deſciſcerent*, publico & communi rogo ſemetipſos ſuperjecerunt. Crediderim tunc ipſam fidem humana negotia ſpectantem mœſtum geſſiſſe vultum, perſeverantiſsimum ſui cultum initum quæ fortunæ judicio tam acerbo exitu damnatum cernentem. Sicque Hannibali non Saguntum, ſed fidum Sagunti ſepulchrum capere contigit. Quid referam de fortium militum genetrice *Numantia?* Quę cum eſſet ſine muro & turribus, cives patriæ fuerunt pro propugnaculo, non ſecus ac priſci Spartani. illa quatuor millibus Celtiberorum, Romanum XL millium exercitum per annos XIV ſola ſuſtinuit, magniſq; cladibus & pudendis fœde-

Val. Max l. 6. c. 6. Flor l. 2. c. 6. Auguſt. de civ. Dei, lib. 3. c. 20.

Flor. lib 2. c. 18. Val. Max. lib. 7. c. 6.

Digitized by Google

fœderibus affecit; ita, ut Numantini viri non vocem, non conſpectum ferret Romanus miles. Sed tandem à fatali urbium everſore Scipione Africano victa, cum omnia, quæ famem trahere poterant, conſumpſiſſet, ad ultimum humanorum corporum dapibus uſa; compluribus jam eâ captâ inventis, qui artus & membra trucidatorum corporum ſinu ſuo geſtaverunt; nullum de ſe hoſtibus gaudium, nec ſpolia quidem reliquit. *Vnus vir Numantinus non fuit, qui in catenis duceretur: præda nulla: triumfus fuit tantùm de nomine.* Quæ perſeverantia, aut potius ſummæ fidei & fortitudinis πείστεία fuit *Calaguri*? Calaguritani enim, quò interempti Sertorii cineribus, obſidionem C. Pompeii fruſtrantes, fidem præſtarent conſtantiùs; quia nullum jam aliud in urbe eorum ſupererat animal, uxores ſuas natoſque ad uſum nefariæ dapis verterunt, quôque diutius armata juventus viſcera ſua viſceribus ſuis aleret, *infelices cadaverum reliquias ſalire non dubitavit.* Sicque dulcia vitæ pignora, quæ aliàs hominibus proprio ſpiritu chariora ſunt, ea Calaguritanis fidei causâ prandia atque cœnę extiterunt. Et propè Laurenam, *Logronno* Val. Max. l. 7. cap. 6.

 hodie,

hodie, cippus antiquus incomparabile fidei Calaguritanę exemplum oſtendit: cujus hæc verba: *Diis manibus Q. Sertorii me Bebritius Calaguritanus devovi; arbitratus religionem eſſe, eo ſublato, qui omnia cum diis immortalibus communia habebat, me incolumem retinere animam. Vale viator, qui hæc legis: & meo diſce exemplo fidem ſervare. ipſa fides etiam mortuis placet corpore humano exutis.* Memor tantæ & inimitabilis fidelitatis Auguſtus Cęſar cohortem Calaguritanorum in corporis ſibi cuſtodes delegit: uti & ante ipſum Julius Cæſar Hiſpanorum cohortem habuit cuſtodiæ ſuæ. Sed quid potuerit Hiſpanorum virtus contra vires Romani Imperii, in pauca compegit Paterculus: *Per ducentos annos*, ait, *in Hiſpaniis multo mutuoq; ita certatum eſt ſanguine, ut amiſſis P. R. imperatoribus exercitibusq;, ſæpe contumelia, nonnunquam etiam periculum Romano inferretur imperio. Illæ enim provinciæ Scipiones conſumpſerunt; illæ contumelioſo X annorum bello ſub duce Viriatho majores noſtros exercuerunt; illæ terrore Numantini belli populum Rom. concuſſerunt; in illis turpe Q. Pompeii fœdus, turpiusq; Mancini, Senatus cum ignominia dediti imperatoris reſcidit: illa tot Conſulares, tot Prætorios abſum-*

A. Morales. Non. in Hiſp. c. 81.

Suet. in Aug. cap. 49. & in Iul. c. 86.

C. Vel. Paterc. hiſt. l. 2.

ſumpſit duces; patrumq́ atate in tantum Sertorium armis extulit, ut per quinquennium dijudicari non potuerit, Hiſpanis Romanisve in armis plus eſſet roboris; & uter populus alteri pariturus foret. Quid verò in paganæ vetuſtatis hæreo exemplis; cum Chriſtiana ſint in propinquo & in promptu? *Sanctius Caſtellæ Rex* (audite, quæſo Auditores, ſtupendum exemplum, ſimile fortè alibi non audituri) Sanctius, inquam, Caſtellæ Rex *Tariffam*, quæ veterum *Tarteſſus* eſt ſive *Carteja*, de Mauris ceperat: ſed illo anxio cuſtodiendi & tenendi, ob hoſtium viciniam, & ingentes ſumptus; *Alfonſus Pereſius Guſmanus* pace & bello, etiam opibus, & quod in opibus rarum, recto earum uſu, magnus vir, ultrò in ſe curam tuendæ urbis ſuſcepit, & partem ſtipendii de ſuo daturum promiſit; rege intereà alias res agere juſſo. Paulò pòſt frater Regis *Iohannes* ad Maroci Regem tranſiit, & copiis ab eo acceptis ſubitò Tariffam obſedit. Obſeſſi nihil trepidare, in ſua & ducis virtute fidere, animos ſupra periculum habere; niſi quòd infregit eos caſus inopinatus, Alfonſi unicus filius interceptus, & quem Mauri ante mœnia oſtendebant, & niſi opidum de-

An.Ch.1293. Mariana de reb. Hiſpan. lib. 14. c. 16. Lipſ. Mon. Pol. l. 1. c. 7.

Digitized by Google

deretur, ſub oculis ſtatim interfecturos ſe, & fœdè lancinaturos, comminabantur. Ad eas voces pater nihil commotus, quin animo adverſus privatas charitates pro Reipublicæ & patriæ ſalute planè invicto conſtanter edicit: *Si velcentum filios Mauri in poteſtate haberent, non ideò ſe à fide & honeſto abiturum: & ſi tanta*, inquit ad hoſtes, *vobis libido jugulandi eſt, en gladium*: & cum dicto ſuum è mœnibus projecit, atque inde ad prandium abiit imperterritus Alfonſus. Vix abiit, & mox diſſono clamore & vehementi militum ejulatu revocatus, denuo in mœnibus ſe ſiſtit. Quærenti conſternationis cauſam, refertur, *Filium barbarâ crudelitate juſſu Ioannis Principis trucidatum eſſe. Hoc erat?* inquit: *Credebam urbem ab hoſtibus captam.* Et ſic pari tranquillitate ad prandium uxoremque rediit. Hoſtes magnitudine viri attoniti, re infectâ diſceſſerunt. Libet hîc exſultare: libet hîc interrogare; ſitne factum vel in omni antiquitate fortius, vel laudabilius? Gratulor genti & domui illuſtri Ducum *Methymnæ Sidoniæ*; quæ ad hunc auctorem ſtemma & ſanguinem refert. Ego in militares & totas laureatas Hiſpanorum Academias hinc me inferam paſſu

pau-

Digitized by Google

paulò liberiori. Equidem nulla gens eſt hodie, nullus populus in univerſo orbe terrarum, qui militaris diſciplinæ laude æquè floreat, ut Hiſpani: digniſſimi, quos alii imitentur. Pulcherrimum viſu eſt, inter eos militem novitium, ſtatim atque in numerum eſt relatus, erudiri à veteranis; aliubi peccantem humaniter corripi; & illum monitiones grato animo admittere, nec malè interpretari: laudatiſſimum eſt, inter eos tale vigere obſequium, ut nemo vel maximus legitimum etiam minimi detrectet imperium; talem modeſtiam, gloriæ tamen amore egregiè excitatam, ut veluti in ſchola ſermo tantùm ſit de officio militûm & ducum, de obſequio, honore, virtute, & quicquid armorum decus concernit; inſolentiâ, petulantiâ, atque jurgiis longè pulſis; quod *Petrus Paſius*, tribunus, ſuarum laudum cumulo meritò addere poterat, cum affirmaret, in ea legione, cui præerat, & quæ ex XXIII ſignis Hiſpanorum erat compoſita, octodecim menſium ſpatio nihil fuiſſe turbatum: admirabile denique eſt, inter eos eam regnare charitatem, ut ſe tanquam fratres mutuò diligant; lacerum commilitonem, ne ordini & nationi toti ſit de-

Iac. mag. Br. R. l. 2. Baſil. dori.

Lanov. Diſc. 13. & 16.

decori, vel jejunio pecuniam ad id comparſuri veſtiant, vulneratum aut aliàs ægrotum pro virili benigniſſimè juvent. Hâc diſciplinâ gens ſagax & bellicoſiſſima tantam rerum maximarum molem confecit, ut nullius ætatis, nullius ſeculi, & nullius gentis imperium ita excreverit unquam, cujus felicitatem virtus & fortuna Hiſpanorum non antecellat. Atque ut poſteritas in Annalibus omnia cum ſtupore eſt lectura: ita hodieque venerantur Turcæ *Alvarum Sanctum*; qui quatuor millia peditum Hiſpanorum, in ipſa Barbaria, per quinque milliarium planitiem, hoſtili X X millium Maurorum equitatu variis aſſultibus perpetuò, & ſexies omnibus viribus petitus, cum LXXX ſuorum jactura, ſed internecione DCCC barbarorum, in tutum deduxit: & *illorum Hiſpanorum* continentiam magni faciunt, qui Horuccium Barbaruſſam Algerii Regem, longiſſimo curſu per arenoſas Mauritaniæ ſolitudines fugientem, cum paſſim aurum, ut perſequentes diſtineret, callidè ſed fruſtra effudiſſet, fortiter occiderunt. Galli laudant *illos bis mille Hiſpanos*, qui ex clade Ravennatenſi juſtis ordinibus abeuntes inſequentem hoſtilem

Lanovius in parad. 2.

P. Iov. in el. Horuc.

Lanov. parad. 2. Fr. Guicciard. hiſt. l. 10.

ſtilem equitatum adorti, & ducem ipſum *Gaſtonem Foxium* jam victorem vicerunt & interfecerunt: & inprimis cohorreſcunt ad memoriam *Gonzalii Ferdinandi Aguilarii, Magni ducis* cognomentum meriti, qui illis Neapolitanum regnum ſummâ fortitudinis & nominis Hiſpanici laude eripuit; à Ludovico XII Galliarum Rege, vel in hoſte virtutem veram admirante, poſt accumulatas laudes aureâ torque è collo regio in ejus cervicem injectâ donatus: extollunt etiam impigrum & providentiſſimum *Antonium (a) Levam*; qui

implicitus cunctis morbo artubus, horrida bella
artibus & ferro geſſit & explicuit:

& *Petrum Enriquez Comitem Fontanum* reformidant, qui in Belgio non defendit ſolùm fines, ſed etiam protulit; & opida recepit ac expugnavit in medio ardore duplicis belli, quæ recipi & expugnari vix in votis certè in ſpe non erat Belgarum. Itali verò, imò alii etiam populi, timent adhuc *Ferdinandi Alvari Toletani Albæ Ducis* maneis; qui Romam cum capere potuiſſet, noluit; qui Galliam terruit, Hungariam tutatus eſt, Africam vicit, Germaniam utramque compeſcuit; qui Hiſpaniam caſtigavit; qui expeditionem Luſitanicam ſtatim poſt

Iov. in Conſ. M.

(a) Ce grand capitaine A. de Leve gouteux & impotent a plus gaigné de victoires dās ſa chaire, qu'autre de noſtre aage n'a faict à cheual. *B. Monluc. comm. lib. 3.*

Lipſ. in præf. ad Phyſiol. Stoic.

Thuan. hiſt. l. 69.

poſt Sebaſtiani cladem per literas & amicos urgere non ceſſans, dicterio, cum de exequiis mortuo faciendis ageretur, addito, *debere Regem Sebaſtiano regi Oliſſiponæ juſta perſolvere*, denique mortuo Henrico

H. Coneſtag. l. 8. de Portug. & Caſtel. conjunct.

quinquaginta dierum intervallo totam Luſitaniam ſubegit; ejus militibus contra *baccalaureos* (ita contemptim præcipuos Doctores in Conſiſtorio regio vocabant) ingeminantibus, *Se hoc regnum Luſitanicum prorſus eo modo, quo regnum cælorum acquiritur, cepiſſe; nimirum comedendo panem & bibendo aquam, & à rebus alienis abſtinendo*: & hoc dicebant, quia ſolo buccellato vixerant, nullâ urbium prædâ ipſis conceſsâ. Profectò nos Germani etiamnum miramur

A. Chr. 1547. Thuan. hiſt. lib. 4.

illam præſignem Hiſpanorum decuriam, qui in bello Saxonico, veſtibus exutis, nihil tormentorum ictibus ſcloppetorumve grandine territi, gladios ore tranſverſos deferentes, natando erranteis ſcaphas in Albi flumine aſſecuti, poſt breve certamen, XXXV ex hoſtibus cæſis, in citeriorem ripam adduxerunt. Et magis adhuc demiramur *Chriſtophorum Mandragonium*, Belgicis bellis clariſſimum ducem, qui fœ-

A. Chr. 1572.

deratis Belgis Tergoam Zelandiæ obſidione acriter prementibus, audaci omnino &

Digitized by Google

ho & memorabili facinore in inſulam pedeſtri itinere, per longum admodum & aquis ſtagnantibus importunum ac cœnoſum tractum, cum delectis aliquot Hiſpanorum, Germanorum, & Gallorum centuriis penetravit; ipſeque Mandragonius, quamvis jam ætate affectâ, ſed crudâ ſenectute, primus vadum ingreſſus duarum horarum ſpatio tranſmiſit, militibus arma & ſaccos pulvere ſulphureo plenos ſupra capita geſtantibus, ex iiſque IX tantùm, qui amnium interfluentium rapiditate, dum longiùs deerrant, abrepti ſunt, amiſſis: cujus penè ſupra humanas vires generoſi incœpti is ſucceſſus fuit, ut multi fœderatorum, dum ad inſperatam Mandragonii præſentiam conſternati tumultuariâ fugâ naves ſuas conſcendere feſtinant, fluctibus fuerint intercepti, &, Paceco impreſſionem in ultimam agmen faciente, eorum ad I ɔ c c c in conflictu perierint. Et quid verba perdo? Si verum amamus, ſi fateri & audire volumus; *Hiſpania rerum potitur in Europa.* Nam non ſolùm domi jam eſt unita, pluribus regnis ſub unum imperium redactis: verùm etiam Galliæ & Germaniæ per Burgundiam & Belgicas provincias jamdudum compedes

Thuan. hiſt. l. 54. Ianſon. in Mercur. Gallo-B.

des injecit; Italiæ autem dominatur ita, ut ipſa poſſideat Langobardiæ cor Mediolanenſem Ducatum, regnum Neapolitanum, Siciliam, Sardiniam, & inſulas reliquas; Hetruriam ex Plombino, Herculis portu, Telamone, Orbitello, fortibus argumentis ad obſervantiam & modeſtiam cogat; Genuenſes quæſtus dul-

Thuan. hiſt. lib. 61.

cedine, dum eorum pecunias grandi fœnore paſcit & ad ſe trahit, ſibi inſolubili nexu devinciat, atque ſub ſpecie protectionis temperet ad nutum; Romam denique ipſam per gulam, & *per gli capelli*, hoc eſt, per commeatuum ſubvectiones

P. Matth. in hiſt. H.4.l.1 narr.4.

ex vicinis Hiſpanicæ ditionis locis, & per Cardinales penſionibus emptos, in officio contineat. At verò adſint hîc novi Anaxagoræ, novoſque & infinitos conſtituant mundos; Hiſpania habet Alexandros, qui ſubjiciant, & qui gubernent. Hiſpani ſunt, qui *Novum Orbem* invenerunt & ceperunt: &, ſi audimus Juriſ-

A. Teſſaur. in præf. ad decis. Pedem. n.14.

conſultos, ceperunt omni jure; cum Dei ſit ſententia, *quicquid calcaverit pes tuus, tuum fiet*; &, *cælum cæli domino, terram autem dedit poſſidentibus*; & ratio doceat, populos, qui ferarum modo magis quàm hominum viventes ſine ulla omninò religio-

gione ſunt, quaſi piratas, communes hoſtes omnium, bello perſequendos, & in hominum mores conformandos eſſe; & inſuper jus gentium velit, quæ bona nullius ſunt, ea fieri occupantium. Equidem Luſitani Africæ portibus nobilloribus & adjacentibus inſulis captis, Aſiæ oram maritimam penè omnem & Indiam Orientalem fecerunt captivam aut tributariam; inprimis virtute fortiſſimorum ducum, *Franciſci Almeida*, qui Campſonis Sultani Ægyptii claſſem profligavit; & *Alfonſi Albuquercii*, qui Goam occupavit, ibique Proregum Indiæ ſedem conſtituit; dein Malacam aureæ Cherſoneſi metropolim expugnavit, arcem Calecuti condidit; toties Turcis, aliiſque Sarracenis & paganis, non minùs ad pugnas animatis quàm armatis, feliciter fuſis ac fugatis, cum ſingulis Luſitanorum ſæpe quingenti hoſtes opponerentur. Quod & ipſum tamen divini fere herois, & omnium, qui poſt homines natos uſquam fuerunt, imperatorum gloriam ſupergreſsi, *Ferdinandi Corteſii* copiis in Occidente uſu venit. Succeſsêre incomparabili illi Luſitanorum pari in Indica prætura, longè maxima, *Lupus Suares*, *Iacobus Lupus Sequera*, *Eduar-*

Alb. Gentil. de Iure belli. lib.1.c.9.

Inſtit. de rer. diviſ.

H. Coneſtag. de Portug. & Caſt. conj. l. 1. Io. P. Maffejus in hiſt. Ind. paſſim. Thuan. hiſt. lib.1. G. Sciop. in Conſilio Regio.

duardus Meneſes, *Vaſcus Gama*, *Henricus Meneſes*, *Lupus Sampaſius*, *Nonius Cugna*, *Gratianus Norogna*; *& Iohannes Caſtrenſis*, qui memorabili illâ in Dienſis arcis à Turcis obſeſſæ propugnatione contra Cambajæ regem partâ victoriâ, Luſitanorum imperium in Oriente firmavit: & alii: qui omnes ea multoties geſſerunt, ut miraculo ſint propiora; numero paucis ſtupendam & anteà incredibilem navigationem perficientibus, numeroſiſſimas hoſtium copias vincentibus, vaſtiſſimum maris & terrarum imperium parantibus, & *cruces* ſuas in extremo Oriente, ubi nomen Chriſtianum ne fando quidem erat notum, ſtatuentibus. Caſtellani autem & Hiſpani cæteri, ducibus *Chriſtophoro Columbo*, *Americo Veſpucio*, *Ioh. Pontio*, *Ferd. Magellano*, *Ferd. Corteſio*, *Guteriſio Vargo*, *Franc. Pizzarro*, & aliis, inſolito victoriarum ſucceſſu *novum Orbem*, ſive Indias Occidentales occupaverunt, maximos reges ſub jugum miſerunt, gentes barbariſſimas & hominivoras, quę captivos ſæpe jungebant ſuis cognatis ſobolis procreandæ causâ, quam poſtea ut gallinarum pullos vorarent, Religionem & Virtutem docuerunt. Quid verò omnibus illis Hiſpanis; quid viris tantis,

Boter. in Relat. p. 4. lib. 3.

tantis, mei Auditores, in univerſo hero-um theatro iuvenitur ſimile? Quæ ſecula tulêre pares? Et ubi comitatus invidiæ poteſt eſſe major? Faceſſant hinc fabuloſi illi Argonautæ, & in cœleſtium numerum falsò relati Bacchi Herculeſve: Hiſpani ſunt, qui titulos illos & decora ſibi jure vendicent; quibus illi comparati in nullo cenſu futuri ſint. Cœlo deſcendat *Argo* navis, tantulo ex Græcia tantùm per Pontum facto itinere celebrata, & *Magellani* VICTORIA aſcendat; quæ prima inaudito poſt omnium ſeculorum memoriam curſu totum Orbem emenſa, & in Hiſpaniam cum nauclero ſuo *Iohanne Sebaſtiano Cano*, (ex oppido *Guetaria Vardulorum, ad Pyrenæum*: ne patriam novi Neptuni ignoremus) viro fortiſſimo, feliciter redux, clariſſimum de Oceano triumfum, nullo caſu, & nullo temporum fato interiturum, reportavit. Verùm difficile eſt dicere, Auditores, ſplendidiorne ſit gloria Hiſpanorum, qui Orbem novum invenerunt & apeтuerunt, & in quo ſine rivali dominantur: an verò majus inventi Orbis ſit beneficium, quod is ab inventoribus accepit. Nam illi quidem ab Europa extrema feſtinatis

I. P. Maffej. hiſt. Ind. l. 8.

T itine-

itineribus rapti, ſed nec tot marium novorum diſcriminibus, nec tot terrarum incognitarum periculis, nec tot laborum & curarum fatigationibus victi, in alio Orbe, & ſub alio penè dixerim ſole poſitos Americanos, ipſos Antipodas, quos ſuperioribus ſeculis in rerum naturâ quæſiviſſe hæreticum erat, homines ipsâ barbariâ magis barbaros vicerunt, & tantæ amplitudinis regiones, quæ ipſam Europam & Africam, quantæ quantæ ſunt, magnitudine ſuperent, tam brevi annorum curriculo ſubegerunt, ut, ſi Hiſpanica virtus pro dignitate cauſarum æſtimanda ſit, jure contenderim, equites illorum Pegaſis, pedites talaribus vectos fuiſſe: (victoriæ omnes fuêre pennatæ.) cum interim Fortuna Americanorum & Indorum illos adventitios Deos, & *Viracochas* (ſic Hiſpani in Peruvia appellantur) poſt terga reſpectans, in modum amentis attonita avolaret; neque ullum conſilium, ullamve rationem, aut denique ſpem, quæ poſtrema miſeros deſerit, ſequeretur; quin ipſos viæ implicabat errores, & nunc dextra, aut læva, nunc veſtigiis ſuis obvia, incertum iter ancipiti ambage texebat. quoties ſibi ipſam putamus dixiſſe, quô fugio? bellumne ten-

Ioſ. Acoſta hiſt. nat. Ind. lib. 1. c. 21. & lib. 6. c. 22.

ne tentabo? ſed *filiis DEI altiſſimi* impar ſum. exulatum ibo? ſed nullus exilio locus ſupereſt. petam mare? ſed & ibi piſcium ſum eſca. quid ergo faciam? à tergo premor hoſtibus, à fronte omnibus aliis miſeriis. moriar, & evaſi. ſed ecce nec animum ſequitur manus, nec manum gladius. Itaq; ut clauſæ caſſibus feræ quæſito diu exitu deſperatoq; conſiſtunt, & ubi omnes fugiendi impetus conſumpſerunt, tandem præ timore non fugiunt: ſic illa Americana Fortuna ipſo quo agitabatur metu alligata, ad pedes Hiſpanicæ Virtutis ſe provolvit, fidemque ſuam perpetuo tributo aſtringit; traditque mox auriferos amnes, montes aureos, mare unionum ferax, gemmis gravidam tellurem, aromata, ligna, novas fructuum & animalium ſpecies; & quicquid cupiditatibus humanis lenocinari poteſt, annuis claſſibus in Europam deportandum ex omnibus locis, *unicâ* tantùm *argenti fodinâ Potozienſi in Peruvia ſingulis diebus ſupra XXX millia Philippicûm dante*, prompta conquirit. Quę omnia, etſi maxima ſunt; & talia, ut anguſtè Majeſtatem Hiſpanorum ponderet, quiſquis id tantùm de illis, quod ab aliis populis fieri poteſt, credit: tamen bene-

ita Hiſpani ipſi ſe nominabant, cum primùm advenissent in Americam Vrb. Calveto.

Acoſta hiſt. nat. Ind. lib. 4. c. 7.

ficium, quod illi in Novum & inventum Orbem, quaſi ab humanitate derelictum & expoſitum, contulerunt, eſt omni illâ gloriâ multò majus, omnibus illis ſpoliis & reditibus præſtantius. Quemadmodum enim infantes, omnis intellectus & bonarum artium rudes, à parentibus fari, legere, ſcribere, res inter ſe diſcernere, & alia in hominum vita neceſſaria aut utilia diſcunt: ſic Americani & novè reperti Indi, quibuſvis elementariis indoctiores, ab alteris parentibus Hiſpanis inæſtimabilia bona, humanitatem, literas, pondera, menſuras, veſtimenta, vina, triticum; & qui eſt omni bono melior, omni magno major, & omnium rerum creator & pater, DEVM ipſum acceperunt. Nam ibi locorum Chriſtus, & Chriſtianorum religio, ante Hiſpanorum adventum prorſus ignorabatur: ut Hiſpani meritò dicantur *Apoſtoli novi Orbis.* Sanè, qui primi illic vineam Domini excoluerunt, hanc laudem ſoli poſſident in ſolidum, quòd in ulla terrarum parte nemo unus tot hominum millia ſanctæ regenerationis aquâ abluerit, quàm ibi ſinguli: ut ex Patribus Franciſcanis *unus ſolummodò circiter quadringenta millia*

M. Montan. lib. 3. c. 6.

Boter. in Relat. p. 4. lib. 3.

millia hominum ſacro fonte tinxiſſe ſcribatur. Sicuti & *Ieſuitæ*, qui in Luſitania *Apoſtoli* appellantur, in Indiis Orientalibus ſpiritualem militiam eo cum fructu laudabiliter exercuerunt, ut integra regna, quæ idololatris referta erant, expugnârint, & ad Chriſti ovile deduxerint. Viri equidem meritis maximi, extra Hiſpaniam non ita reperiendi. Unde etiam intelligi poteſt, quàm religioſi & literarum ſtudioſi ſint Hiſpani, *ingenii præſtantiâ cæteris Europæ populis ſuperiores*; quamvis & ingeniorum monumenta illud ipſum ingrato ſeculo cottidie non ſine ignaviæ exprobratione inculcent. Nam ſi audire juvat *Theologos*; adſunt *Vigilantius*, *Aquilius Severus*, *Prudentius*, *Oſius*, *Avitus presbyter*, *Marcianus*, *Paulus Oroſius*, *Pacianus* ejuſque filius *Dexter*, *Audentius*, *Iſiodorus*, *Iuſtinianus*, *Leander*, *Martinus*, *Fulgentius*, *Eladius*, *Eutropius*; quibus annumerandi, quamvis adventitiæ ſtirpis & ſectæ Judaicæ, (cenſuram Religionis hîc mihi non ſumo: ad inquiſitores hæreticæ pravitatis ea notio pertinet.) Rabbi *Aben-Ezra*, Rabbi *Moyſes*, Rabbi *David Chimbi*, *Moſes* Cordubenſis, Rabbi *Camora*. Adeſt & *Franciſcus Ximenes* Cardinalis & Archiepiſcopus Tole-

Bodinus de Rep. l. 4. c. 1.

Mer. Coſm. p. 2. l. 2. c. 8.

Alv. Gomez. de Fr. Ximenio lib. 1.

letanus, ille, *qui amplius ſexaginta millia ducatorum in Complutenſium Bibliorum editionem erogavit*; ſummus certè vir, & felici ſidere iſtis temporibus Hiſpaniæ datus, quibus ſingularis quidam & divinus in conſtituendis Academiis ardor occupaverat magnatum animos; cum tunc *Franciſcus Alvarus Toletanam*, Magiſter *Rodericus à ſancta Ælia*, qui dictionarium Eccleſiaſticum compoſuit, *Hiſpalenſem*, *Ferdinandus Talabricenſis* Hieronymianus, primus ejus urbis antiſtes, *Granatenſem*, *Mercatus* Abulenſis Epiſcopus in mediis Cantabrorum montibus *Onnatinam*, in Bætica *Gironius Vrania regulus Vrſaonenſem*, *Alexander VI* Pont. Max. *Valentinam*, & magnus ille Ximenes *Complutenſem*, erigerent. Adſunt etiam ex Theologorum ordine, *Hieronymus Oſorius*, *Andreas Reſendius*, *Ludov. Legionenſis*, *Garſias Loaiſa* Archiepiſcopus Toletanus, *Benedict. Arias Montanus*; (hic rarâ in hoc ſeculo benignitate, & magno poſteris exemplo, Lipſium, non ut hoſpitem aut amicum, ſed quaſi filium, ſæpius è Belgio in Hiſpaniam, ſuamque domum invitavit, & ſe vivo rerum ſuarum conſortium, mortuo ſucceſſionem ex aſſe obtulit.) adſunt duo Dominicani lectiſſimi; alter

A. Miræus in vita I. Lipſii.

Ludo-

Ludovicus Granatenſis, ſummo ingenio & eloquentiâ verè ad pietatem natâ prædi-tus; alter *Franciſcus Forerius* Oliſſiponenſis, non ſolùm ſcriptis editis, ſed & Synodi Tridentinę, cujus pars magna fuit, actione clarus; hoc uno infelix, quòd in Luſitanico bello, cum alienus à Philippo commiſſas utrinque acies ad Almadam ſpectaret, & ſuos partim cæſos, partim in fugam verſos videret, tam vehementi ſeu pavore ſeu mœrore correptus eſt, ut ſellâ, in qua ſedebat, prę indignatione everſâ retrò averſus ſupino corpore corruerit, & defixis in cœlum oculis obrigeſcens nullâ voce emiſsâ ſubitò exſpiraverit, haut multùm ſexagenario major: adſunt quoque *Societatis Ieſu* Theologi, *Hieron. Pradus*, & *Io. Baptiſta Villalpandus*, laborioſiſſimis & elegantiſſimis in Ezechielem commentariis illuſtres; *Fr. Turrianus*, *Bened. Pererius*, *Franc. Toletus*, primus ex ea Societate in collegium Cardinalium à Clemente VIII cooptatus; *Io. Maldonatus*, ô virum qualem! ô quantum! qui cum ad exactum Philoſophiæ & Theologiæ ſtudium ſingularem pietatem, morum candorem & acerrimum judicium attuliſſet, Lutetiæ; ubi in Claromontana

Thuan. hiſt. lib. 75.

Thuan. hiſt. lib. 76.

ſchola totos X annos profeſſus eſt, unus in cauſa extitiſſe meritò creditur, ut ſodalitium illud toti Academię valde inviſum, & alioqui jam prudentioribus ſuſpectum, ob tanti viri gratiam ac commendationem à Senatu, apud quem lis adhuc indeciſa pendebat, tam diu toleraretur. Oſtendunt viri ſummi doctrinam eruditiſſima commentaria in IV Evangeliſtas Muſſiponti edita, operâ ac curâ *Clementis Puteani* ex eodem ſodalitio viri doctiſſimi; meliora & integriora multorum judicio futura, ſi ſuperſtite autore edita fuiſſent: quibus tamen ſi pari diligentiâ elaboratæ in Acta Apoſtolorum & Apoſtolicas Epiſtolas interpretationes, quas ſcripſiſſe illum conſtat, olim accedant, habebunt profectò omnes docti & pii opus paucis in hoc genere comparandum, & quod unum multorum inſtar eſſe poſſit. At quid unum & alterum, aut paucos Jeſuitas commemoro? Adeſt totus eorum ordo, qui in Hiſpania natus, in vetere & novo Orbe jam *ſupra trecenta quinquaginta Collegia* juventuti inſtituendæ deſtinata habens, pomœrium regni Chriſti mirabiliter profert; in Indiis utriſque verſatur; & in Japonia ſola (quam *Ant. Mota, Franc.* *Zei-*

Thuan. hiſt. lib. 78.

Iac. Biderm. in mirac. B. Ignat. n. 270.

Zeimotus, & *Ant. Pixotus*, ex eadem Sodalitate Patres, primùm invenerunt; cum ex Sionis inſulæ urbe Dodra Sinas peterent, pertinaci vento ad inſulas Japonias abrepti, anno proximè elapſi ſeculi XLII^to^) præter alias vaſtiſſimas regiones, *ultra vicies centena millia* ad fidem Chriſti convertit, treſque regulos Japonenſes, qui nationum ſuarum nomine ſuperfluo quodam pietatis zelo Pontifici Romano ſe dediderunt, ante paucos annos Romam ad inſolitum ſpectaculum ſtupentem deduxit. Malè quidem audit hic ordo paſſim; atque ut *Hirſaugienſibus Palatinis* & *Schildanis Miſnicis* ridicula quæque, & quibus audiendis vel ἀγέλαςος ille Craſſus in cachinnos ſolveretur, imputari ſolent: ita vix tam horrenda ſcelera in Republica perpetrari poſſunt, in quorum conſcientiam Jeſuitæ non arceſſantur. Sed quî poſſim non ſentire meliùs de Jeſuitis, ad quos convolat ex omnibus mundi plagis melior & nobilior juventutis pars? quibus Henricus IV. Rex Galliæ prudentiſſimus, cum eos viros probos, bonos & doctos, adeoque Timotheos in domibus, Chryſoſtomos in cathedra, Auguſtinos in diſputationibus, & omnino alios eſſet ex-

Thuan. hiſt. lib. 81.

Caſp. Cichocki in anat. Conſil cont. Ieſuit. paſſim

Genebrard. Chronolog. lib 4.

Voyez le Cavalier de Savoye.

P. Matth. in Paneg. H. 4. Le Merc. Fr. lib. 6.

T 5 per-

pertus, quàm antea fama vel livor deſcripſerat, & ipſe crediderat, non ſolùm honorem & bona reſtituit, multa nova beneficia conceſſit, ſed & illis denique *cor ſuum dedit legavit*. Ex altero ſexu hîc quoque memoranda occurrit *Tereſia* Abulenſis, illa verè magna & verè admiranda. Hęc ætate jam grandior Monaſticem amplexa, ac demum auſterioris vitæ cupida, ſupra muliebrem naturam, ſupra vires ac conditionem ſui ſexus ſe extulit. Plurimis namque Monaſteriis per Hiſpaniam excitatis primævam ſui ordinis diſciplinam adeô fauſtè inſtauravit, ut non modò virgines innumerabiles, ſed viros quoque doctrinâ & ſanctitate eximios ad imitationem pellexerit, atque ad cœnobia arctioris inſtituti condenda permoverit. Fuit autem progreſſus tantus, ut Congregatio à Sixto V Pontifice in provincias quinque per Hiſpaniam diſtributa, & pòſt à Clemente VIII proprium nacta fuerit Præfectum Generalem; ſacræ iſtius militiæ ſignis inde in Occidentalem Indiam & Italiam, hinc in Sarmatiam ad Septentrionem, in Indiam Perſiamque ad Orientem, & pòſt in Galliam Celticam ac Belgicam feliciter prolatis. Si verò, Audito-

Aub. Miræus de vita Alberti Princ. Belg.

ditores, *Iuriſconſultos* Hiſpanos in conſilium vocare lubet; venient *Calixtus III Papa, Fortunius Garzia, Did.* & *Ant. Covaruvia, Martinus ab Aſpilcueta* doctor *Navarrus* dictus, (qui ſummæ doctrinæ ſummam integritatem miſcuit; quod duobus maximè illuſtribus exemplis manifeſtum fecit. Nam *Bartholomæum Carançam* Archiepiſcopum Toletanum, ſectariæ labis poſtulatum,& propterea Philippo II Rege permittente Romam ductum, Navarrus veteris amicitiæ memor quanquam octogenario proximus comitatus, atque ejus innocentiam Romæ conſtantiſſimè tutatus eſt. Deinde etiam, Carolo V Cæſare & Philippo ejus filio aliquoties de Navarræ regni ut injuriosè occupati reſtitutione, aut idonea compenſatione danda deliberantibus, Navarrus ſuper ea re conſultus, ipſis ut id facerent, ſi ſuæ conſcientiæ ſatisfactum vellent, auctor fuit.) *Ant. Auguſtinus, Arius Pinellus, Ferd. Vaſquius, Ioannes* & *Franc. Vergaras, Emmanuel Soarez, Did. à Segura, Io. à Villalobos, Alvarus Valaſcus, Io. Gutierez, Ant. Goveanus*, (de quo Cujacius teſtatum reliquit, illum ex omnibus juris Juſtinianei interpretibus, quotquot ſint, aut fuerint, unum

Thuan. hiſt. lib. 84.

Thuan. hiſt. lib. 38.

num

Digitized by Google

num eſſe, cui, ſi quæratur, quis excellat, palma deferenda ſit) & alii. Sin *Medicos* videre animus eſt; apparebunt *Averroes* Cordubenſis, *Raſis Almanſor*, *Meſſahallah*, *Abincenna* Hiſpalenſis, *Pet. Nonius*, *Amatus*, *Chriſtophorus à Vega*, *Andr. Lacuna*, *Garzias ab Horto*, *Franc. Valeſius*, & alii. Sin cum *Philoſophis* & reliquis bonarum literarum ſacerdotibus placet colloquium; ſe ſiſtent *Seneca* Philoſophus, qui morali ſapientiâ ſuperavit

Lipſ. Stoic. Philoſ. lib. 1. diſſ. 18.

τὺς ὄντας, τύς τ' ἐσσομένυς, καὶ τὺς πρό τ' ἐόντας:

Seneca Rhetor (cujus memoria in miraculum uſque proceſſerat: cum duo millia nominum recitata, quo ordine erant dicta, referre; & ab his qui ad audiendum præceptorem convenerant ſingulos verſus à ſingulis datos, cum plures quàm ducenti efficerentur, ab ultimo incipiens uſque ad primum recitare poſſet) *Lucanus*, *Silius Italicus*, (cui tamen alii non Hiſpaniæ Italicam, ſed Italicam Italiæ faciunt natalem.) *Martialis*, *Columella*, *Fabius Quintilianus*, *Pomponius Mela*, *Trogus Pompejus*, *Juſtinus*; *Alfonſus Rex Caſtellæ*, cujus ſunt tabulæ Alfonſinæ; *Henricus*, *Infans Portugalliæ*; *Arnoldus Villanovanus*, ejuſque diſcipulus

lib. 1. controv. in pr.

CL. Dauſq. comm. in Sil. lib. 1. p. 2. & ſeq.

Digitized by Google

lus *Raymundus Lullus*; (qui popularibus tanti eſt, ut illum pro Ariſtotele juventuti interpretentur) *Ælius Antonius*, *Ludov. Vives*, *Ferd. Nonius*, *Franc. Salinas*, *Ant. Perezius*, *Pet.* & *Alfonſus Ciaconi*, *Ambroſius Morales*, *Hieron. Surita*, *Alvarus Gomecius*, *Io. Barroſius* Indica hiſtoriâ, ſummâ fide conſcriptâ, bene de ſuis & omnibus, qui harum provinciarum famâ tantùm olim notarum cognitione delectantur, meritus; & *Aloyſia Sigæa*, virgo Toletana, quæ linguarum quinque adeò fuit perita, ut Paulus III Pont. Max. literas illius ad ſe ſcriptas videns Latinè, Græcè, Hebraicè, Syriacè, & Arabicè, admiratus fuerit in tenella & muſtea virgine tam multiplicem ingenii fructum, in viris etiam rarum: & alii docti Hiſpani ſexcenti, quos Non in Hiſp. c. 95. Thuan. hiſt. lib. 64. Non. in Hiſp. c. 59.

aget pennâ metuente ſolvi
fama ſuperſtes.

Quod igitur Auſonius de Cæſare Auguſto amplificatione poeticâ cecinit; id nos de tota Hiſpania nullo placendi ſtudio, & pro rei magnitudine parcè ſatis, ita effari verè poſſumus:

Bellandi fandiq; potens Hiſpania *honorem* Auſonius.
bis meret; ut geminos titulos, qui prælia Muſis
temperat, & Geticum moderatur Apolline
Martem) *arma*

arma inter. quantum ceſſat de tempore belli;
indulget Clariis tantum inter caſtra Camœnis.

Verùm enimverò Hiſpanici Imperii magnitudo me remoratur; & cum ſit ſuprà tenuiter adumbrata, jam comparationem ſubire gaudet. Extra aleam quidem eſt dubitationis, à condito mundo nulli Imperatorum, Regum, vel Principum, majus imperium obtigiſſe eo, quo Philippus III Hiſpaniarum & Indiarum Rex hodie potitur: ſed rem certiùs definivero, ſi dicam, *Philippi imperium decuplo eſſe majus quàm ſit Turcarum Imperatoris*; qui tamen tenet in *Europa* meliorem Hungariæ partem, Boſniam, Serviam, Bulgariam, Macedoniam, Epirum, Græciam, Peloponneſum, Thraciam, Archipelagum cum ſuis inſulis; in *Aſia* & *Africa* id omne, quod ad oppido *Belis de la Gomera* ad Alexandriam Ægypti; à Bugia ad Guargalam; ab Alexandria ad civitatem Siene; & ab Heroum urbe, quæ nunc *Suez* vocatur, ad Suachem uſque eſt: aut ſi dicam, *Romanum imperium quando vel maximum fuit, Hiſpanico minus fuiſſe.* Imp. Trajanus poſſedit *in Aſia* Colchidem, Iberiam, Albaniam, Pontum, Boſphorum, Cappadociam, Galatiam, Bithyniam,

F. Vaſq. in præf. ill contr. Canonher. ad Tacit. Boter. in Relat. p. 2. lib. 4. Cervera de Turre. l. 2. c. ult. de felici exceſſu Philip. 2. Bod. de Rep. l. 2. c. 2.

Lipſ. de magn. Rom. l. 1. c. 3.

Ar-

Armeniam, Syriam, Arabiam, Palæſtinam, Ciliciam, Pamphiliam, Lydiam, & Aſiam totam minorem; *in Africa*, Ægyptum, Cyrenaicam, Marmaricam, Gætuliam, Africam propriam, Numidiam, Mauretaniam; *in Europa*, Italiam, Hiſpanias, Gallias, Inalpinos, Rhætiam, Noricum, Illyricum, Macedoniam, Epirum, Græciam, Thraciam, Mæſiam, Daciam, Pannoniam: ſed Philippus III Hiſpaniarum Rex hodie dominatur multò latiùs, ut quôcunque ſe die noctéque ſol vertit *nunquam in Philippico regno cernat occaſum*, adeôq; ſemper terram regiæ ditionis aliquam colluſtret; nullo Cæſarum aut Regum præſentis ævi aut præteriti exemplo. Neque crediderim ex alia cauſa Reges Portugalliæ, quorum potentia omnis hæreditario jure ad Philippum II Hiſpaniarum Regem tranſiit, *ſphæram mundi* inſignibus ſuis conjunxiſſe, quàm ut oſtenderent, ipſorum imperium in omnes mundi partes, in Ortum & Occaſum, in Meridiem & Septentrionem extendi. Nam ex CCCLX gradibus, quibus orbis terrarum deſcribitur, Portugallia *ducentos* uſurpat: ut jam dicere liceat;

I. B. Villalpand. præf. in Ezech. p. 7.

P. Matth. in hiſt. H. 4. l. 1. n. 4.

Iuppiter in cælis, in terris regnat Iberus:

divi-

diviſum imperium cum Iove Iberus habet.

Nihil hactenus, Auditores, quàm Hiſpanica audiviſtis miracula: ſed primum mihi omnium eſt miraculorum; tantum imperium, aut potiùs, tantum tot imperiorum corpus, tantâ prudentiâ & felicitate gubernari. Nam præterquam quòd inter Regem & ſubditos ea eſt in imperando & parendo harmonia ſuaviſſima, ut neque ille de iſtorum contumacia & inobedientia; neque iſti de illius inhumanitate & contra libertatem præſumptis molitionibus juſtè conquerantur, & veriſſimè *Rex Hiſpaniarum, non Rex aſinorum, ut Gallus; non Rex diabolorum, ut Britannus; non Rex Regum, ut Imperator; ſed ſit Rex hominum*; quod Imperatorem aut Regem quempiam aliquando dixiſſe memini: hoc tamen fato quodam Hiſpaniæ videtur eſſe factum proprium, ut illa ſit

Claudian. in laude Seren.

Principibus fœcunda piis.——————
——————Fruges, æraria, miles,
undique conveniunt; totoq; ex orbe leguntur:
Hæc generat, qui cuncta regant.

Lat. Pacat. in Panegyr. Theodoſ.

Cedant itaque huic terræ, terra Cretenſis, parvi Jovis gloriata cunabulis; & geminis Delos reptata numinibus; & alumno Hercule nobiles Thebæ: una Hiſpaniæ

niæ *Italica*, quæ multorum opinione hodie eſt *Sivilla la veja*, multò maximorum Deorum ortu eſt felicior. Hæc enim dedit Imp. *Trajanum*, ſub quo Imperium Romanum fuit florentiſſimum, & qui eâ gloriâ vitam tranſegit, ut poſteris Imperatoribus in Senatu non aliter fuerit acclamatum, niſi, *Felicior Auguſto, melior Trajano*; & Plinius in Panegyrico poſt accumulatas ſummas laudes tandem in hanc amplificationem cum impietate conjunctam ſolverit linguam; *Nihil felicitati Rom. Reip. aſtrui poſſe, niſi ut Dii Trajanum imitentur*: hæc dedit Imp. *Hadrianum*, literatiſſimum, humaniſſimum, laborioſiſſimum; qui omnes penè partes orbis nudo capite, & in ſummis plerunq; imbribus ac frigoribus peragravit: hæc dedit Imp. *Theodoſium I*, moribus & vultu & ſucceſſu rerum Trajano ſimilem; qui labentem Remp. in priſtinas vires reſtituit; & Imperium, quod otio & negligentiâ trium Principum conſenuerat, rejuveneſcere fecit. *Complutum* etiam priori ſeculo dedit Imp. *Ferdinandum I*, & dedit perilluſtri cum fœnore; cum ex hac cauſa, quòd tantus Princeps ibi natus eſſet, perpetuâ vectigalium immunitate fuerit donatum; Republicâ

Non. in Hiſpan. c.17.

Eutrop. in Breviatio.

Cuſp. in Hadriano.

Pomp. Lætus, in Theod.

Alv. Gomec. de Ximenio lib. 3. Sig. à Sar. in Orat. funeb. Ferd.

Digitized by Google

Complutenſi in hunc uſque diem ad beneficii impetrati monumentum Ferdinandi cunas & crepundia ſervante. Et fuit Ferdinandus ille Princeps prudentiâ, juſtitiâ, libertate, manſuetudine, aſſiduitate, vigilantiâ, nulli ſecundus; in quo ſupra eas omnes virtutes, pietatis & pacis in domo DEI conſtituendæ præcipuum ſtudium erat. Sed Hiſpania illos Imperatores omnes dedit nationibus aliis. Quid dedit ſibi? Dedit & ſibi, Auditores, numero plurimos; bonitate optimis, rerum geſtarum magnitudine maximis æquales, ſępe ſuperiores: quorum tamen omnium opes, potentiam, virtutes, cum propriis decoribus mirificè copulavit *PHILIPPVS II*, vir non ſeculi ſui, ſed omnis ævi prudentiſſimus: quem paulò accuratiùs, quæſo, contemplamini mecum. Quæ enim illius fuit cautio in adminiſtratione Reipublicæ? In officiorum diſtributione circumſpectiſſimus & ita erat moderatus, ut quantumvis multos ex magnatibus impenſiſſimè amaret, tamen non niſi idoneis, ſicque pro ſingulorum meritis munera concederet: cum ſciret, honores in homine inepto, ut cibos delicatos in malo ſtomacho corrumpi; nec cujuslibet eſſe, magnam

Thuan. hiſt. lib. 36.

P. Matth. in hiſt. H. 4. l. 1. n. 4.

gnam fortunam concoquere. Et ut omnia præclara ingenia ſibi devinciret magis, quoſcunque literis aut armis inclytos præmiis mactabat. Non enim ſartorem pro Feciali, tonſorem pro Legato, medicum pro Cancellario habebat, quod factitatum à Ludovico XI Galliarum Rege, homine ſordidiſſimo; qui idem ad ludibrium uſque abjectè veſtiebatur, pileo præpingui imagunculis plumbeis & cochleis ſqualenti, veſteque laneâ viliſſimi pretii ac tetrici coloris utens; cum in publicis rationibus exſtent duo capita; quorum altero XX aſſes expenſi feruntur, ut thoraci regio brachialia nova conſuerentur; altero denarii XV, pro axungia ocreis regiis inungendis: altiori cothurno incedebat Philippi prudentia. Quodque in illo ſummopere laudandum: nihil in Reip. gravioribus negotiis tentabat unquam, quod *Conſilio*, quod appellabat *Conſcientiæ*, examinandum priùs non propoſuerit: quod ei maximo ſæpe ceſſit lucro & commodo. Cumprimis autem in acquiſitione regni Luſitaniæ multa modeſtiæ hujus ſuæ dedit ſpecimina. Nam extincto Sebaſtiano Rege in bello Mauris temere facto, & poſtea etiam Henrico Rege

P. Cominæus commen. l.3. Bodin. de Rep. l. 6 c.2.

V 2 mor-

Digitized by Google

mortuo, plures erant candidati, qui Luſitaniam ambibant, ſuis quiſque titulis: *Philippus Rex Hiſpaniarum, Emanuel Philibertus Dux Sabaudiæ, Rainutius Farneſius Alexandri Parmæ Ducis filius, Ioannes Dux Bragantiæ, Antonius nothus Prior Cratenſis, & Catharina Medicéa Galliæ Regina.* Unde factiones, diſſidia, & denique arma. Philippus legationibus quàm legionibus rem conficere mavult, à vi adeò alienus, ut Antonium in quodam cœnobio latitantem, quamvis facilè potuerit, tamen inde extrahere, & in illo velut torre extinguere incendium ſurgens noluerit; etiam Ducis Bragantiæ filium à Mauris captum per legatum ſuum redimi curaverit; eundemq; cum retinere poſſet, contra aliorum opinionem liberum dimiſerit. Ideò jus ſuum ante omnia diſputari à Theologis & conſultis ejus facit, deque eo certior poſtea copias promovet. Jam verò in limite erat Luſitaniæ, & mora noxia; moratur tamen ille iterum, iterumque peritos convocat, & per Deum & Fidem obteſtatur, liberis vocibus ſenſibuſque edicerent, ecquid juris ſui eſſet: hoc non cupere ſe modò, ſed jubere. Omnibus uno ore jus affirmantibus; tum demum Albanus invadit,

H. Coneſtag. lib 3. de Portug. & Caſtel. conjunctione.

Lipſ. in monit. Pol. lib. 2. cap. 3. Coneſtag. paſſim. Cambd. in Annal. Anglic. Anno Chr. 1581.

dit, & brevi tempore Luſitaniam totam ſubjicit, uno prælio Antonio, qui regem ſe ferebat, pulſo. Cumq; inter Academias Hiſpanicas; quarum *Salamanticenſis* illuſtriſsima, *Complutenſis* religioſiſsima, *Ilerdenſis* frugaliſsima eſt; in regno Portugalliæ *Conimbricenſis* maximè florens ſtudiis jus Regis Philippi verbis & ſcriptis obſtinatiſsimè impugnâſſet, & quidam auctores eſſent illius, tanquam tumultuum ſeminarii, et in qua IV cIↄ juvenum quaſi juriſdictione regiâ ſolutorum liberè vagarentur, exſtirpandæ: Rex tamen & innatâ clementiâ & cauſæ ſuæ fiduciâ impulſus non tantùm Academiæ antiqua jura, privilegia, ac libertates ſervavit; ſed etiam eos Doctores, qui contra ipſum legerant aut ſcripſerant, diſſimulatâ generosè injuriâ fovit, & præcipuo favore proſecutus eſt, confirmatis & auctis ſtipendiis. Qui verò Philippi fuit amor in Rempublicam? *Ingens eſt gloria Principis, Rempublicam magis amare, quàm filios.* Philippus ita amavit, Auditores. Erat illi filius unus & unicus *Carolus*, qui more Gallieni *cenſuram parentis ferre non poterat, votivumq; illi erat, ut imminentem cervicibus*

Coneſtag. l. 8. Thuanus hiſt. l. 73.

Fl. Vopiſc. in Tacito.

Treb. Pollio in Gallieno.

V 3 *gra-*

gravitatem paternam non haberet. Et quidem Carolus inſidiarum ſuſpicionem patri non vanam pepererat: cum non ſolùm ſcloppetulos binos ſummâ arte fabricatos femoralibus geſtaret, ſicque ſomnum caperet, ut ſub pulvillo duos gladios ſtrictos & totidem ſcloppetos ad diſplodendum paratos ſemper diſponeret, item in arca aſſervaret duos majores ſcloppetos pulvere & glandibus oneratos: verùm etiam ſacerdoti confeſſus eſſet, habere ſe in animo quendam occidere, & hac de cauſa Abſolutionis repulſam paſſus ab eodem petiiſſet, ut ſibi ſaltem ad publicam offenſionem vitandam panis non conſecratus coram populo traderetur. Philippus hæc & alia omnia edoctus, filii conatus antevertit, & ipſum redigit in poteſtatem; mox S. Inquiſitionis Senatui facinus filii detegit, & ab eo exquirit, quomodo ſit animadvertendum. Senatus cenſet, cum Rex per clementiam ignoſcat illis, quos amet minimè, non poſſe eum non ignoſcere illi, quem inter omnes homines debeat amare maximè: & addit preces, ut Caroli Magni imitari velit exemplum, qui filium Pipinum gibboſum ob initam conſpirationem extrema meritum

Vide Thuan. hiſt. l. 43. P. Matt. in hiſt. H. 4. l. 1. narr. 4. *Gio. Batt. Adrian. nella Storia lib.* 20.

tum

tum veniâ dignatus eſt, ſed ad nequitiam denuò prolapſum monaſterio incluſit. Sed Rex reſpondet; ex naturæ lege ſe plùs filium, quàm ſemetipſum diligere, ex lege verò Dei ſalutem populi filio, & publicam charitatem privatę antehabere; (*præferre patriam liberis, regem decet;*) ſimul quærit, num illæsâ conſcientiâ filio criminum gratiam facere, nec tamen miſeriarum, quas fortè clementiâ ſuâ in Repub. creaturus eſſet, accuſari queat. Theologis ad hanc inopinam quæſtionem nutantibus, & invitis quamvis dicentibus, *ſalutem populi filii incolumitati præponendam, multaq; ingeniis donanda, ſed donanda vitia, non portenta eſſe*; Rex tandem omnino illis Carolum ſubmittit, hoc procedendi ordine præſcripto; in negotii totius diſceptatione regiam authoritatem ſuam non plus æſtimarent, quàm ſubditorum viliſsimum, & filium Carolum non aliter, atq; ſi ipſemet Rex eſſet, reſpicerent, donec criminis enormitas talem reſpectum non rejiciat: & præcipuè animo memori repeterent, ipſos gerere imaginem judicis illius, qui Angelos judicaverit, & olim ſine diſcrimine Reges terrarum & Regum filios, uti alios homines, ſit judicaturus. Ita Inqui-

Seneca in Troade.

Seneca 10. controverſ.

ſitionis Senatus judicium tulit, mortiſque ſententiam dixit; & Philippus pater ſubſcripſit. DEUS bone! quos conflictus ſuſtinuerit, dum ſententiam ſignabat, & affectus paternos catenis juſtitiæ ligabat? dum ſemetipſum in ſententia de filii capite lata condemnatum ſentiebat? Pater

Quintilian erat: nunquam hi affectus in tantum vincuntur odio, ut non ad naturam ſuam tandem revertantur. Sed debuit patrem exuere, ut pater patriæ, ut verus & juſtus Rex eſſet. Ita Carolus, cum ſibi ſæpius parricidales manus inferret, ſed ſine ſucceſſu; tandem vim ultimam tanquam reus damnatus paſſus eſt: ita ſol novus, quem Grandes Hiſpaniæ jam adorabant, cum totius Europæ ſtupore, in ætatis Oriente occidit, plurimis ſimul ad iſtud Bonę Spei caput naufragium facientibus; an-

An.Ch.1568. no Chriſtiano, quem vates è bicipiti Parnaſſo prædixit iſto verſiculo,

Ovidius. *fILIVs ante DIeM patrIos InqVIrIt In annos.*

Sed quid dicam de Philippi pietate? Quę

An. Ch.1559. tanta erat, ut Paulus IV Pont. Max. moriens dixerit, ſe DEUM vocantem æquo ac propenſo animo ſequi, præſertim cum Philippum Catholicæ fidei defenſorem à

DEO

Digitized by Google

Deo datum relinqueret; quo vindice Remp. Chriſtianam quantumvis adflictam recreari & in priſtinum ſtatum reſtitui poſſe minimè dubitaret: & Gregorius XIII pro ſalute ſuâ Romę preces concipi audiens, liberum hoc ad familiares protulerit verbum: *Vita mea prolongatio parum poteſt Eccleſiæ conferre utilitatis; ſiquidem Pontifex me melior facilè habebitur: ſed orate pro incolumitate Hiſpaniarum Regis: illa univerſo Chriſtiano orbi eſt neceſſaria.* Non neſcio, Philippum à Proteſtantium orthodoxa doctrina fuiſſe alienum; atque utinam non fuiſſet! ille tamen ſuæ Pontificiæ religionis propagandæ fervor ſatis indicat, in eo pietatem altiſſimè radices egiſſe, admirabiles allaturam fructus, ſi pręſcriptâ tot ſeculis ſuperſtitione non fuiſſet impedita. Conſtantia ejus & Patientia Chriſtianiſſimum animum pulcherrimè produnt. Erat extra aut ſupra adfectus; non gaudio, non dolori pervius; vultu æquabili; nec ſpe, nec metu fractus. Quando enim curſor lætum attulit nuncium de victoria Lepantina, cognito pugnæ navalis ordine & ſucceſſu, ſine ullo lætitiæ ſigno frigidè ſubjiciebat: *D. Ioannes multum periclitatus eſt.* Et quando

Thuan. hiſt. lib. 23.

P. Matth. in hiſt. H. 4. l. 1. n. 4.

curſor alius mœſtum attulit nuncium magnæ illius claſſis in mari diſſipatæ & perditæ, nihil commotus dicebat; *contra homines, non tempeſtates claſſem ſe emiſiſſe.* Morbos tulit ſęviſſimos, & quidem extremum pedicularem paucis hominibus communem: ſed pertulit tantâ conſtantiâ & animi præſentiâ, ac ſi dolores, impatientia, & quicquid ſatellitii ſecum invaletudo aliâs ducit, ad ſe nihil pertinerent. Voces etiam tum quaſi ex oraculo effabatur, quibus ſub exemplo ſui præclarè filium & filiam admonebat, ut reputarent animo rerum humanarum inſtabilitatem, ac miſerrimam vitæ conditionem. Cum enim accitu ejus adſtarent ægro, *En*, inquit, *adſpicite in hoc afflictiſſimo corpuſculo, quàm tenui filo pendeat pompa & ſplendor magnitudinis terrena! de vita mortali quidem actum eſt, ilicet: ſola ſepulchri cura reſtat, & ſupremus honor exſequiarum:* de quo multa ſigillatim & curioſè præcipiebat, ita ut de ſuo ex hoc mundo egreſſu non aliter, quàm de magnificentiſſimo in primariam Hiſpanici imperii urbem & triumfali ingreſſu, atq; de ſepultura veluti de regia inauguratione diſſereret. Et ut aſſiduâ mortis commentatione firmaret ſe ſe adverſus immi-

D. Baud. in Not. ad Poemata. Cervera de Turre de exceſſu Philippi II. Hiſp. Reg.

nen-

nentem metum, juſſit pheretrum, quo componi corpus defuncti oportebat, in conſpectu ſuo collocari; coronamque, regium capitis decus, unà cum mortui calvaria ſuper imponi; non abſimili ritu, quàm quo veteres Romani triumfantibus adjungere ſolebant infimæ conditionis hominem, qui eodem curru vectus idemtidem inculcaret, HOMO ES, HOMINEM TE ESSE MEMINERIS. Quid verò denique de Philippi majeſtate dicam? Illa ut familiaritate nimiâ in contemptum, ita ſeveritate nimis auſterâ in odium abire ſolet. Sicuti Fridericus Urbini Comes tam erat comis, ut obvios quoſcunque compellaret, & pileum quaſi continuò manu teneret; ab Octaviano Ubaldino neceſſario ſuo propterea dicterio petitus, qui, ſi quando hominem valdè negotioſum & feſtinantem conſpiceret, eum *Comitis Friderici pileo occupatiorem* eſſe dicebat. Et Turcorum Sultanus Bajaſites I ita erat rigidus, & præcipitis ſimul iracundiæ atque implacabilis, ut conſiliarii ejus percuſſi formidine, humi dejectis oculis ne mutire quidem auderent; capitali propterea, eique juſtiſſimo & communi omnium odio ſubjectus tyrannus.

C. Ens Epidorp. lib. 1.

Leunclavius Hiſt. Turc. lib. 6.

nus. Philippus verò noſter ita erat familiaris, ut autoritatem & gravitatem nunquam exueret; ita ſeverus, ut clementiam non deponeret. Annon admirabile eſt, illum perpetuò fere in Eſcuriali ſuo inter amicos diverſantem, calamo tamen plus ſibi venerationis apud omnes ſubjectos in tam diſſitis locis paraſſe, quàm ſi multis legionibus armatus ſemper terrorem ſecum circumtuliſſet: adeò ut unicus ab illo in provincias miſſus homuncio regio mandato & membranâ inſtructus plura effecerit, quàm in aliis imperiis multa militum millia & multi auri milliones expedire potuiſſent? Annon ſtupendum auditu eſt, illum, cum Ducem Albanum tot adoreis illuſtriſſimum, potentiâ etiam & ætate magnum Ducem, quia is Friderico filio è Tordeſillarum carcere (in quem conjectus fuerat, quòd datâ fide de quadam Nobili virgine è Gynæcéo Eliſabethæ reginæ in uxorem ducenda eam ſtupraſſet) evadendi dederat conſilium, ſimulque Albæ Mariam Garſię Toletani filiam uxorem ducendi conſenſum impertierat, Vzedam ad vitam quaſi deportaſſet, eidem, licet jam Luſitanicæ expeditionis ſummo præfecto, veniam tamen in

P. Matth. in hiſt. H. 4. G. R. l. 1. narr. 4

aulam

aulam veniendi & regiam manum deoſculandi, quod ſummæ gratiæ loco petebat, denegâſſe; ut Albanus ad exercitum proficiſcens dixerit, *ſe catenis & compedibus vinctum à rege ad acquirenda regna mitti?* Quid multis? Rex Philippus, & reges Hiſpaniæ omnes, facinorum miraculis & operibus immortalibus demonſtrant: nihil eorum virtuti eſſe reliquum, quod effectum dare non poſſint. Et quemadmodum DEUS, ſi ædificat, condit mundum; ſi iraſcitur mundo, diluvio abſorbet mundum; ſi mundo gratiam confert, filium cruci & morti tradit pro ſalute mundi; ſi præmia diſtribuit mundo, dat paradiſum; ſi arma induit, angeli aciem ducunt, elementa in hoſtem irruunt, nubes de die, columnæ de nocte præeunt, maria ad tranſitum ſe findunt, ſol ipſe ſtat immotus, ut victorias illuminet: ita, ſi modò infiniti cum finito eſt aliqua comparatio, poſſit dici de Hiſpanis; illos ad magna tantùm natos, & magna tantùm patrare; & quando ædificant, tunc illos extruere palatia San-Laurentiana, templa Hiſpalenſia, & talia; quando iraſcuntur, tunc illos Maurorum & Judęorum ſordes omnibus regnis pellere; quando Reip. incolumitati conſulunt,

Coneſtag. de Port. & Caſtel. conj. l. 4. Thuan. hiſt. lib. 69.

lunt, tunc illos filiorum charitates ſaluti populi poſtponere, & pro Repub. devovere; quando præmia exolvunt, tunc illos reſtituere Mulcaſſem Tuneti, ex Præceptoribus facere Papas & Hiſpaniæ Primates; quando verò arma ſumunt, tunc illos novos Orbes, Reges Mexici, Peruviæ, Galliæque, & Principes Germaniæ capere, Turcas in fugam vertere, inter ſpolia autem totas claſſes auro argento & margaritis plenas domum reducere, tormenta captiva Mediolani, Neapoli, in Indiis, & alibi oſtendere, & denique toti Orbi tacitam vel ſubjectionis vel imparitatis confeſſionem extorquere.

Hadrian. VI Papa fuit Præceptor Imp. Caroli V. & Ioan. Mart. Silicæus, Primas Hiſpaniæ, fuit Præceptor Philippi II. Hiſp. R.

Quare, chariſsime mi frater, FRIDERICE ACHILLES, ſicuti aliis Europæ provinciis ſuas & proprias laudes non ſubduco; & nulla non peculiari quâdam prærogativâ lætatur: ita cum videam & ſciam, Hiſpaniam inter omnes ſolium gloriæ occupâſſe, & nulla tanta ſit in orbe poteſtas, quam majeſtas illius & meritorum amplitudo fulgore & lumine ſuo non hauriat, lubens meritò eidem ſuffragio meo decerno principatum.

PRIN-

PRINCEPS

FRIDERICVS ACHILLES, &c.

ET TVAM SENtentiam, cognate perdilecte, Dn. RUDOLFE MAXIMILIANE, *Dux Saxoniæ, perquàm audire aveo.*

ORATIO
RUDOLPHI
MAXIMILIANI,
DVCIS SAXONIÆ,
Angariæ, & Weſtphaliæ, &c.

contra

GALLIAM.

P. Bembus in carminib.

ACtius Syncerus Sannazarius poeta, qui Maroni
Muſâ proximus, ut tumulo,
cum in Venetiarum urbis gloriam, laudem & honorem, condidiſſet hexaſtichon illud;

(Viderat Adriacis Venetam Neptunus in undis
ſtare urbem, & toto ponere jura mari:
nunc mihi Tarpejas quantumvis Iuppiter arces
objice, & illa tui mœnia Martis, ait;
ſic pelago Tibrim præfers. Vrbem adſpice utramq;
illam homines dices, hanc poſuiſſe Deos.)

S.P.Q.

Digitized by Google

S. P. Q. Venetus, carminis elegantiâ oblectatus, poetæ in grati & benigni animi ſignum pro ſingulis verſibus ſingulos centenos aureos liberaliter donavit. Multò verò merita tua, *cognate Princeps, Ioachime Erneſte, Dux Schleſwigæ Holſatiæ*, in Galliarum regnum ſunt majora; qui, quicquid laudabile in imperium aut populum dici poteſt, id ſingulari quâdam adfectus benevolentiſſimi ubertate omne in Gallos prodegiſti: ut vel ob hoc unum beneficium propriè Gallicum à Rege inter Conchiliatos Equites San-Michaelios, & Regni Pares, eſſes connumerandus. Sed omiſiſti unum, quod omittendum non erat; & quod Jo. Bodinus contra Ariſtotelem negantem excandeſcens, & totus in fermento, Galliæ ſuæ fortiter ivit aſſertum. Is ita conqueritur: *Neque tamen verum eſt, quod Ariſtoteles ſcribit; nullos in Gallia Hiſpanis proxima aſinos reperiri; cum tota fere Gallia, ac potiſſimùm in agris Andium* (Bodinus autem eſt Andinus) *& Avernorum robuſti ſint aſini; unde muli prægrandes ac robuſtiſſimi naſcuntur.* Tanti Bodino eſt patriæ caritas, ut etiam ab aſinorum majeſtate illius ſupremum præconium mutuetur. Potuiſſet addere, in Galliis le-

Fr. Schot. & H. Capugn. in Ital. itin. p. 1. Io. Bap. Criſp. in vita Sannaz.

in theat. nat. lib. 3.

Ariſt. de hiſtor. anim. lib. 8. c. 28. ἐν δὲ τῇ Σκιθικῇ καὶ Κελτικῇ ὅλως οὐ γίγνονται δὲ ὄναι.

de re R. l. 3. c. 12. pores quoque permagnos eſſe: ut Varro jam olim annotavit. Quid vetat in gratiam Bodini par verſuum proludere?

ita fere Beza in Ponticum.

Dum laudas aſinos patriæ, Bodine, quid erras?
Ignotumne tibi γνῶθι σεαυτὸν erat?

Extra jocum: Bodinus immoderato patriæ amore cæcus, in eodem luto hæſitat cum illo ſtulto; qui, quoties aliarum civitatum referri encomia inaudiret, hactenus ea admittebat, ut ſemper patriam ſuam præferret; & cum aliquando etiam fatuorum fieret mentio, nec ille patriæ gloriam obſcurari patiebatur, in hæc verba prorumpens! *Quid illi illepidi? Nullibi præſtantiores fatui, quàm in mea patria.* Atqui omnem Galliæ felicitatem eſſe perſonatam & bracteatam tantùm, intus contemptibilem ſi deſpoliaveris, jam nunc liquidum & ſic faciam planum, ut te, *Princeps Ioachime Erneſte*, pœniteat tuæ ſententiæ, & collegæ noſtri omnes intelligant, Galliam, quando abeſt proximè, tum valde procul adhuc diſtare à faſtigio quæſiti primatus. Multa per noctem habita terrori, dies vertit in riſum. Ideò equum empturus, ſolvi jubet ſtratum; ſiquidem ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta

Seneca Epiſt. 80. ſunt; cum mangones, quicquid eſt quod diſpli-

diſpliceat, aliquo lenocinio abſcondant:

Regibus hic mos eſt, ubi equos mercantur, apertos inſpiciunt: Horat.

ita nos de Gallia judicaturi, priùs ei demamus perſonam; & deprehendemus, multum mali ſub illa latitare. Niſi mali nimium eſt, aut ſi quod nimio exuperantius malum eſſe poteſt; quòd Gallia in Furiarum vinculis jam animam agit, & poſtremas exſpectat dapes. Quod capitale periculum vir Gallus, ſed Galliâ ſuâ melior; qui dum cæteri proceres ac belli duces Galli, ſive ævi ſive aulæ vitiis corrupti, gentis ſuę exiſtimationem decoquerent, unus antiquum Gallici nominis decus innocentiâ vitæ, fortitudine, aſtrictâ militari diſciplinâ, ac prudentiâ, quæ cunctę ſimul in eo virtutes incomparabiles & ſine fuco fuerunt, domi foriſque aſſertum conſervavit; capitale, inquam, periculum *Fr. Lanovius* prævidit, & patriæ ſuę imminentem πανωλεθρίαν intimis & juſtis ſingultibus deflevit. Quemadmodum enim aqua torrens ſemper defluit; nec curſum ſiſtit, niſi quando fluvii aut maris ſepulchro excipitur: ſic Galli enormium vitiorum Rhodano abrepti certatim præ-

Thuan. hiſt. lib. 68.

Lano. Diſc. 1.

cipitant in abyſſum perditionis. Ecquæ autem illæ ſunt Furiæ, quæritis? Lanovius ingenuè commemorat; & profitetur, *Impietatem*, quæ conſcientias; *Injuſtitiam*, quæ communem hominum ſocietatem; & *diſciplinæ corruptionem*, quæ familias perpetuis fidiculis excarnificat, hodie in Gallia regnum obtinere, & interitui illam conſtituere vicinam, mox cadaver futuram, niſi divinum numen dexteram ſalutis clementiſſimè porrexerit.

Impietatis autem Gallicæ tragœdiam ſpectabat nuper cum horrore mundus univerſus; qui muneratios ſive editores tam execrabilium ludorum unanimi omnium bonorum conſenſu æternâ infamiæ notâ condemnavit. Quæ enim gens tam fuit temere ſuperſtitioſa unquam, aut tam religioſa crudeliter, ut conſanguineos ac fratres ſuos, ſecum eundem DEUM adorantes, eundem Salvatorem Chriſtum venerantes, tantùm, quia alicubi opinionibus ſcindebantur, tanquam fœdiſſima carcinomata è corpore expunxerit? Scilicet parum erat, prætextu Religionis Religionem ipſam, & cum Religione Deum in crucem agere, in exilium pellere, charitatem & fraternum amorem

in im-

Digitized by Google

in immanem tigridis furorem convertere, purpurâ ſanguinis Proteſtantium & innocentium (heu quot myriadum!) campos & flumina inficere; niſi ad tantorum malorum Iliada acceſſio fieret *Conjuratio San-Bartholomæana*, omnium ſcelerum & flagitiorum panthera: cujus memoriam Chr. Thuanus, Parlamenti Pariſienſis Præſes, totâ vitâ graviter deteſtatus, illos Statii Papinii verſus in diſpari re licet, huc accommodare ſolebat:

Thuan. hiſt. lib. 52.

Sylvar. lib. 5. in Protrept. ad Criſpin.

Excidat illa dies ævo, nec poſtera credant
ſecula: nos certè taceamus, & obruta multâ
nocte tegi propriæ patiamur crimina gentis.

Namque ut impietas eò ſplendidiorem tunc ageret triumfum; perfidiæ caſſibus Rex Carolus IX, qui cum lacte hanc diſciplinam hauſerat, ut dejerare, pejerare, contumelioſè nomen DEI ciere, (quinſexcenta aureorum millia in nauci hominem *Albertum Tudium*, inſtitoris Lugdunenſis filium, à quo Divinum nomen dejerationibus impiè laceſſere didicerat, poſt ſummos in eum indignè collatos honores, uno quinquennio donationibus prodegiſſe ſcribitur.) ſcortationibus & adulteriis ſe polluere, fidem, religionem, conſilia diſſimulare, vultum componere, lu-

Ph. Camerar. Medit. hiſt. Cent. 1. c. 4.

dum duxerit, implicabat nimis credulos & nimis bonæ fidei plenos Proteſtantes; paratis ab illo magna cum pompa ſorori Margaritæ & Henrico Navarro nuptiarum feſtivitatibus; palam tamen veriſſimo augurio civibus Pariſienſibus primariis in colloquiis paſſim jactantibus; *in illis nuptiis plus ſanguinis quàm vini effuſum iri.* Initium tragœdiæ factum *Pariſiis*, & quidem à vulnere *Gaſparis Colinii* Thalaſſiarchi, herois incomparabilis; quod mox truculentiſſima & maximè ſanguinaria clauſula ſecuta, omnes regni provincias in metum, luctum, & turbas conjecit. Quam putatis tum fuiſſe rerum faciem, Auditores? Sæviebatur Lutetiæ à carnificum cohortibus in inſontium capita & fortunas ſine diſcrimine; peculiari hoc veluti penſo illis attributo, dum plebs à decurionibus & centurionibus huc illuc circumvolitantibus irritata in conciveis, effusâ ad omnem intemperiem licentiâ, baccharetur. Tum ſtrepitu concurſantium ad cædes & prædam plateæ & viæ perſonare, morientium aut proximorum periculo queruli ululatus exaudiri, cæſorum cadavera per feneſtras deturbari, ædium areę ac conclavia ipſa cęſis oppleri,

cada-

cadavera per compita & lutum provoluta raptari, cruore per alveos vicorum tantâ copiâ exundante, ut ſanguinei huc illuc torrentes in ſubjectum flumen dimanarent. Innumera multitudo cæſa, virorum, mulierum, etiam prægnantium, & puerorum. Spectemus tragœdiam propiùs. Colinius igitur ante Villemurianas ædes pedes iter faciens, dum libello fortè porrecto legendo intentus lentiùs incedebat, ex feneſtra, linteo velata, ſcloppeto à *Morevellio* Guiſicæ factionis ſicario diſploſo, duabus glandibus ictus eſt: cum Rex quidem, quamprimùm tam atrocis facinoris nuntium in ſphæriſterio acceperat, ſtatim illiſo in terram reticulo, quaſi caſu inopinato conſternatus, facti indignitatem ſcriptis ad præfectos provinciarum literis deteſtaretur, & tanti criminis polliceretur ſeveriſſimum exemplum; quinetiam Regi Navarro & Condeo abitum ex urbe molientibus, fidem, re in majus exaggeratâ, vehementiſſimis pro more diris obſtringeret, ſe de percuſſore, auctoribus, fautoribus, ac conſciis eas pœnas ſumpturum, quæ & Colinio & amicis ſatisfaciant; imò Colinio ipſi, quem unà cum Regina matre, fratribus, & mul-

tis Principibus comitatus inviſerat decumbentem, & ſubtriſti anxioque vultu de valetudine diligenter interrogaverat, additis in laudes illius invidendis & præclariſſimis elogiis, eadem prolixè confirmaret; nihilominus contraria omnia (ô minimè Regium Regem!) cum alibi, tum poſtremò in Lateranis ædibus, ubi conſcii adultæ & diu coctæ conjurationis, inprimis Rex ipſe, Regina mater, Andinus, Nivernius, Engoliſmenſis nothus, Biragus, Tavanius, & Radeſianus, conſilium deambulandi ſpecie habebant in commune omnium Proteſtantium exitium & excidium; (ſiquidem morte unius hominis Colinii, in cujus tamen corde & anima totam Proteſtantium vim ac poteſtatem acquieſcere, vivere, ac vigere aſſeverabat ſanguinaria factio, omnes illius aſſeclæ extingui nequeant) impiè & proditoriè machinaretur. Itaque profundâ jam nocte, quæ feſtum Bartholomæanum anteceſſit, ſummâ violentiâ prorumpunt latrones; *ad arma, ad arma*, ubique vociferantur, furentem plebem ad cædes promiſcuas inflammant, & primo impetu in ædes Colinii facto, gladium in pectus imperatoris fortiſſimi ſcelera-

leratè intorquent, quem repetitis ictibus exanimant, ſanguine deturpatum per feneſtram in aream præcipitant, contumeliosè calcibus impetunt, cadaver miris modis injuriosè fœdatum in ſtabulum proximum abjiciunt, & poſtremò capite amputato, quod Romam uſque perlatum eſt, pudendis item & manibus ac pedibus truncatis, per vicos ad Sequanæ ripam trahunt; cumque in eo eſſet, ut in profluentem à pueris mergeretur, inde retractum ad furcas Monfalconias, cruribus in altum ſublatis, & propendente corpore, ferreis catenis ſuſpendunt; igne præterea ſubjecto, quo tantùm uſtulârunt, non etiam conſumpſerunt; ut ita omnium elementorum carnificinam experiretur. In terra enim occiſus, aquis merſus, in aere pendulus factus, & denique igne ambuſtus eſt. Eadem tempeſtas mox *Franciſcum Rupifulcaudium Comitem*, regi alioqui ob facetias & venuſtatem gratioſum, cum heſternâ die ad intempeſtam uſque noctem, ſed intempeſtivè, cum Rege jocatus fuiſſet, domi, cum à perſonatis ſicariis ſeminudus crudeliter interficeretur, abſorpſit. Sic & *Telinius*, Colinii gener, per tegulas domuum diſcurſando fruſtra

refugium quæritans: ſic *Antonius Claromontius Renelii Marchio*: ſic *Antonius Maraſinus Guerchius, Baudineus, Pluvialius, Bernius, Carolus Quellevetus Pontius* Armoricę regulus, *Carolus Bellomanerius Lavardinus* & *Bellovarius*, uterque olim pueritiæ Navarri moderator: ſic *Claudius Gaudimelus* excellens Muſicus, qui Pſalmos Davidicos, vernaculis verſibus à Clemente Maroto & Theodoro Beza expreſſos, ad varios & jucundiſſimos modulationum numeros aptavit: ſic *Briolius* Marchionis Contii pueritiæ admotus canitie venerandâ ſenex inter amplexus alumni ſui, brachia protendentis & ſe ad ictus opponentis: ſic *Franciſcus Nompar Caumontius* cum filiolo: (nam non *feras tantùm, ſed cum feris catulos omnino perdendos eſſe* ingeminabant Aſſaſſini.) ſic *Petrus Ramus* Ariſtoteli-maſtix quidem, & propterea communi & graviſſimo Profeſſorum odio flagrans, ſed ex eo commendatione digniſſimus, quòd ingenio, diligentiâ, aſſiduitate, & opibus etiam ſuis, quantum in ipſo fuit, rem literariam juvit ac promovit; inſtitutâ Mathematices Profeſſione, cui annuum vectigal Ic librarum è facultatibus ſuis attribuit; ſic, inquam, Ramus ille à Carpentario æmulo Phi-

lo Philoſopho, & ſeditionis camino oleum copiosè ſuffundente, immiſſis ſicariis, è cella in qua latebat eductus, & poſt depenſam pecuniam inflictis aliquot vulneribus è ſummis ædibus in aream dejectus, effuſis viſceribus, quæ pueri frementes magiſtellorum pari rabie incitatorum hortatu per vias ſparſerunt, & cadaver ipſum ſcuticis in Profeſſionis opprobrium diverberantes contumeliosè & barbarè raptaverunt: ſic *Magdalena Briſſoneta* Guiliclmi Briſſoneti Cardinalis neptis, fæmina lectiſſima nec mediocriter erudita, ad ejerationes fruſtra adacta, contis confoſſa, & cum ſemianimis in fluvium projecta ſupernataret, concurſu naviculariorum, quaſi ad canem rabidam ſuffocandam facto, variis ac lentis ictibus ſummâ immanitate obruta: ſic *Petrus Placius* Curię vectigalium primarius Præſes, *Annas Terrerius Chapius*, *Montamarius*, *Montalbertus Robereus*, *Ioach. Vaſſorius Cunerius*, *Rupius*, *Colombarius*, *Velavaurius*, *Gervaſius Barberius Francurius* Navarri Cancellarius, *Hieronymus Grolotius* Aureliani præfectus, *Stephanus Cevalerius Pruneus* regiæ gazæ in Pictonibus curator, *Pardallanius*, *Sammartinus*, *Burſius*, *Armannus Claromontius Pilius*; ſic

mul-

multa millia hominum, utriuſque ſexus, omnis ætatis, omnis conditionis, ſine ullo humanitatis pietatiſve immanium tyrannorum ſenſu, crudeliſsimo fato, pauciſsimis diebus, & Lutetiæ tantùm, involuta ſunt. Fuitque inter Canibalicos illos conjuratos *Cruciarius* quidam aurifex, verè cruce dignus, qui ſæpius poſteà cum horrore bonorum viſus & auditus eſt væſanâ confidentiâ jactare, cum nudum exereret brachium, *iſto ſe CCCC amplius homines in illa laniena mactaviſſe.* Neq; etiam illa ſummæ impietatis tempeſtas in unos Pariſienſes detonuit;

Claud. in Ruff. l. 1.

ſed velut infecto morbus crudeſcere cœlo
incipiens, primò pecudum depaſcitur artus,
mox populosq; urbesq; rapit;

& quôquô venit, ſandapilarios occupat opere diurno nocturnoque: ita iſti Væjoves Gallici fulminibus ſuis Galliam penè univerſam funeraverunt. Cumprimis *Auguſtobonæ Tricaſſium, Andegavi, Aureliani, Meldis, Avarici Biturigum* (ubi Franciſcus Hotomannus & Hugo Donellus, Juris Profeſſores, diſcipulorum ſuorum ac præcipuè Germanorum ope præſenti periculo erepti ſunt.) *Valentiæ Cavarum, Romanii, Toloſæ*, (ubi ex primoribus Parlamentarii Sena-

Digitized by Google

Senatores aliquot, & nominatim *Io. Coraſius*, à profligati pudoris & perditæ vitæ homuncionibus, qui juris civilis ſcientiæ operam dantibus immiſti gladiatoriam in ea urbe faciunt, inter quos excellebat *Turrius*, immaniter trucidati, & deinde geminatâ ſævitiâ ad ulmum in area palatii Senatorio cultu ſuſpenſi ſunt.) *Charitai*, *Rotomagi*, *Burdigalæ*; & multò crudeliſſima ſtrages edita eſt *Lugduni*. Huc cum Petrus Autiſſiodorenſis fiſci procurator, homo ingenitâ pravitate & libidinibus probroſis infamis, per veredarios equos advolaſſet, & ſine ullis literis, quaſi in ipſius dignitate ſatis ponderis ac fidei eſſet, ac Franciſco Mandeloto Urbi præfecto hanc eſſe Regis atque Reginæ voluntatem confirmaſſet, ut Proteſtantes, qui comprehenſi eſſent & comprehendi poſſent, ad unum omnes quamprimùm, nec expectato alio mandato, delerentur; continuò Mandelotus, à circumfuſa multitudine ſeditioſa, ſanguinis ſitientiſſima, inſtante victus, dat manus, & ad horrendæ ſententiæ nuncium converſus; *Idem tibi*, inquit, *Petre, quod Petro olim Chriſtus, edico; quicquid ligaveris, quicquid ſolveris, ligatum ſolutumvq; eſto*. Hâc publicatâ licentiâ, confeſtim

feſtim nefarii quique & ad omne flagitium prompti ad cædes & rapinas diſcurrunt. Verùm cum illi carnificis urbici operâ in ea re patranda uti vellent, ille omnino recuſabat; & legitimi magiſtratûs ſententiæ ſe quidem parere paratum oſtendebat, atqui promiſcuis cædibus fatigari aut immiſceri ſe nolle. Cumque idipſum præſidiariis arcis poſtea mandaretur, illi pariter ultra modum commoti, non carnifices ſe eſſe, nec militari decori tam probroſum factum convenire, indignabundè reſpondebant; nullam à miſeris hominibus ſibi illatam injuriam, dictitantes. Itaque è macello & fece plebis purgamenta, & poſtremi mortalium denique conducuntur. Et ſic quod carnifices, quod homines exteri conſtanter à ſe rejecerant; illud cives in cives ſuos alacriter ſuſceperunt. Nec mora, in ſupplices illos, qui in Epiſcopio attinebantur, ac DEI hominumque fidem implorabant; ſtatim irruunt novi tortores, eoſq; immiſericorditer, priùs tamen miſerorum crumenas ſagaciter ſcrutati, occidunt; luctuoſiſſimo utique ſpectaculo; cum filii patrum collo implicati, patres filios complexi, fratres, amici, ſe ad conſtantiam invicem

vicem hortantes, ab effeiatis laniis, bajulis, naviculariis, ceu pecudes mactarentur, inter ululatus, lamenta, clamores horrendos, qui totâ urbe perſonabant. Inde ſub veſperam ejuſdem diei iidem lanii ad Rhodamnenſem publicum carcerem veniunt, & novo crudelitatis genere invinctos ſæviunt, laqueiſque in colla inſertis miſeros cruciant, & ſemineces ad flumen proximum raptant. Et quia contrucidatorum cadaveribus in Archiepiſcopalium ędium area jacentibus ſepultura negabatur, eadem quoque in fluvium ab effreni plebe præcipitata ſunt: opimioribus & pinguioribus cadaveribus ad adipem conficiendam, pharmacopolis ea depoſcentibus, conceſſis. Supernatantia autem per Rhodanum corpora tanto ad Turnonium cumulo ripas compleverunt; ut oppidani caſu inopinato territi, tanquam hoſtis adeſſet, ad arma conclamarent; mox horrore perculſi & ſceleris auctores abominati, quamvis à Proteſtantium religione alieni eſſent, adminiſtros adhiberent, qui ad amovendum ſpectaculum rapido fluctu delata cadavera contis à ripa averterent. Nec minùs illud execrabilis crudelitatis exemplum averſati homi-

homines ſunt Viennæ, Valentiæ Cavarum, Burgi, Vivarii, ad Spiritus-fanum, etiam Avenione, ubi tamen majus Proteſtantium odium. Arelate verò, ubi puteorum & fontium penuriâ aquam è fluvio vicino hauſtam potant, ultra facinoris deteſtationem graviſſimo incommodo oppidani conflictati ſunt; cum eſu piſcium & aquâ, quæ ipſis è ſolo Rhodano ſuppetunt, uti nollent, & à conſpectu fluminis ipſius abhorrerent. At verò magnitudinem pernicici in viros fortiſſimos, in regni proceres, in veræ pietatis alumnos, in florem utriuſq; ſexus innocentiſſimum & pulcherrimum, ab orci emiſſariis ſic immaniter exercitæ, *quâ*, ſi Wolfgango Prisbachio credimus, *triginta hominum millia interfecta, centum millia honeſtiſſimarum familiarum, triduo in Gallia, latrociniis & rapinis oppreſſa fuerunt; viduis ac pueris orbis innumerabilibus ad ſummam vel mendicitatem vel inopiam redactis*; nulla lingua ſatis ediſſerere poteſt. Quis enim

in Reſp. ad orat. habitam apud Helvetios.

——————prodere tanta relatu
funera? quis cædes poſſet deflere nefandas?
Quid tale immanes unquam geſſiſſe feruntur
vel Schinis Iſthmiacâ pinu, vel rupe profundâ
Scyron, vel Phalaris tauro, vel carcere Sylla?

Claudian. in Ruff. l. 1.

O mi-

Digitized by Google

O mites Diomedis equi, Buſiridis aræ
clementes! Iam Cinna pius; jam Spartace le-
his Gallis *collatus eris.* (*nis*

Hæc tamen Gallorum, Auditores, eſt pietas; hæc Religionis eorum ſunt ſacrificia; hic divini numinis eſt cultus; hæc ſunt Regis & ſociorum in *DEI* honorem edita munera; hæc ſunt fidei antiquæ monumenta; omnia tam illuſtria, omnia tam ſancta, & religioſa; *ut Enimundus Augerius ea ab Angelo DEI patrata, pro concione multoties repetito ſermone, identidem Burdigalæ inculcaverit*; ut Parlamentum Pariſienſe SCto, IX Kal. VIIbr. quæ B. Bartholomæo dicta eſt, amburbiis ſupplicationibus quotannis celebrandam indixerit; ut Rex ęmulatione veterum Imperatorum in memoriam victorię varios numos argenteos & aureos, cum talibus glorioſis inſcriptionibus: *Virtus in Rebelles: Pietas excitavit juſtitiam: Carolus IX Rebellium domitor*: flaverit; ut Pontifex de tragœdia feliciter peracta factus certior ſtatim cum Cardinalibus ad B. Marci conceſſerit, D.O.M. pro tanto beneficio ſedi Romanæ collato gratias ritu ſolenni egerit, Jubilæum toto Chriſtiano orbe publicaverit, in Hadriani mole publicæ lætitiæ ſignum feſtâ tormentorum diſploſione dederit, totam

Thuan. hiſt. lib. 53.

Y rei

rei bene geſtæ hiſtoriam parietibus artifici penicillo illeverit, nihilque eorum, quæ in cunctis ac maximis quibuſque pro Eccleſię Romanę victoriis fieri ſolent, prętermiſerit; ut denique Cardinalis Lotharingus tam optatum afferenti evangelium mille aureorum evangelia numeraverit. Scilicet hæc omnia ab omni fide tam ſunt aliena; ut inde unanimi Orbis Chriſtiani ſine adfectu judicantis ſuffragio, cum æterna & nunquam interitura infamia, atque odio in ſeram poſteritatem tranſituro, antiqua *levitatis* nota, antehac aliquatenus excuſata, nunc planè credita & Gallorum propria facta ſit: hæc ab omni honeſtate tam ſunt devia; ut inter ipſos Gallos viri dignitate, pietate, integritate, ac doctrinâ præſtantes, & aliâs vanitatis & fuci hoſtes, Schombergius, Morvillerius, Thuanus, Monlucius, Bibracius, Belleureus, Cujacius, paſſim in Polonia, Germania, Gallia, & alibi; ut regni regiſque bono, famæ, & honori inſervirent; officioſis mendaciis ſcelus patratum, quod intra ſe omnibus diris & imprecationibus flagellabant, aut ſimulatè laudare, aut aſtutè imminuere, vel exquiſitiſſimis ex falſa narratione detortis ratiunculis ingenioſè diluere neceſſe habuerint: ita deniq; à bo-

Thuan. hiſt. l. 53. & 56.

à bona conſcientia illa omnia ſunt exorbitantia, ut Rex ipſe poſt infeliciſſimum San-Bartholomæanum caſum ex horroribus nocturnis damna ſomni ſenſerit terribilia; quem interruptum adhibiti ſymphoniaci pueri expergefacto reparabant; & poſteà is Muſices ſtudio *Orlandum Laſſum* è Norico paulò ante mortem evocârit. Non itaque Thuan. hiſt. lib. 57.

evaſiſſe putes illos, quos conſcia facti Iuven. Sat. 13
mens habet attonitos; & ſurdo verbere cædit
occultum quatiente animo tortore flagellum.
Pœna autem vehemens, ac multò ſævior illis,
quas & Cæditius gravis invenit, & Rhadamanthus,
nocte dieq; ſuum geſtare in pectore teſtem.

Memoriâ verò maximè dignum eſt; quòd Theodorus Beza tunc *novam Stellam* (quæ poſt lanienam Pariſienſem menſe Novembri proximo ſub Caſſiopeæ aſteriſmo apparere cœpit, tanto fulgore, ut Jovem etiam in perigæo eccentrici & epicycli ſuperaverit, & Cornelius Gemma Friſius ſcripſerit, poſt natum Chriſtum vix aliud phænomenon illuxiſſe comparandum, ſive ſublimitas ſigni, ſive raritas & diuturnitas ſpectetur.) ad ſtellam illam, quæ Chriſto naſcenti præluxit, & ad internecionem infantum ſub Herode, ingeniosè Cambd. in Annal. Angl. A. Chr. 1572. Thuan. hiſt. lib. 54.

oſè accommodavit; Carolumque Regem, qui ſe lanienæ autorem faſſus jam erat, ut timeret, hoc verſiculo monuit:

Th. Beza in Epigr.

Herodes caveas tu tibi, quiſquis erit.

Nec vanâ quidem fide. Menſe enim poſt ſtellæ hujus diſparitionem quinto ille ſanguinis profluvio inter longos & graves dolores expiravit. Non autem immaniſſima iſta Gallorum Impietas ſine comitatu & miniſterio incedit: quin ſequitur horrendum & vaſtum famulitii agmen. Videre ibi eſt *Atheiſmum*; homines ſine Deo, creaturas ſine creatore; lanienarum civilium genuinos fructus. *Ce ſont nos guerres pour la Religion, qui nous ont fait oublier la Religion. Bella Religionis, tollere memoriam Religionis:* querela eſt prudentiſſimi Lanovii. Audire ibi eſt ſanctiſſimi numinis execrationes ac contumelias omninò alibi inauditas, (quanquam ex Italia inſolitarum blaſphemiarum merces in Galliam invectas eſſe ajunt) exemplo ab aula corruptelarum ſede in urbes, & ab urbibus ad paganos ac ruſticos, â pueris virilis ætatis etiam in pueros infantes vix ſeptennes, tantâ licentiâ graſſante; ut tertio quoq; verbo Dei caput, mortem, ſanguinem, ventrem, & alia membra, cœlum & terram nefariè inſectentur; ſicque ex omni parte

Lanov. Diſcurſu 1.

Thuan. hiſt. l. 53. *Vide Novell. Iuſtiniani 77. Vt non luxurientur homines contra naturam, nec jurent per capillos Dei, &c.*

parte injurias in DEUM peſtiferè eru-
ctent. Intueri ibi eſt magorum & ſorti-
legorum (& hoc ex Italia maximè veniſſe
ajunt) culicum inſtar hinc inde circum-
ſuſurrantium tota agmina; ut *Triſcalanus*
Cenomannus, illorum princeps, cum ju-
dicio capitali in ipſum lato veniam hâc le-
ge impetrâſſet, ſi indicaret criminis affi-
nes, faſſus fuerit ipſi Regi Carolo IX, *in* An. Ch. 1571.
Galliarum regno tunc ſupra XXX millia mago- Bod. de Dæmon. l. 3. c. 5.
rum eſſe: qui tamen plerique omnes peſ- Lanov. Diſcurſ. 1.
ſimo publico impunè abierunt. De qua
impia Caroli Regis gratia ita judicabat, &
piè quidem, Jo. Bodinus; *Credibile eſſe, ſi
Rex, qui alioqui bene compoſitis membris & la-
certosâ corporis mole erat, in Triſcalanum &
ſceleris conſcios, ex lege DEI morte digniſſi-
mos, meritâ ignis pœnâ animadvertiſſet; Deum
pro iſta juſtitiæ adminiſtratione fuiſſe ipſi diu-
turniorem & beatiorem vitam conceſſurum.*
Quanquam Catharina regina, Caroli ma-
ter, vetitas artes cognoſcendi curioſa mu- Thuan. hiſt. l. 53. & 57.
lier, & hujuſmodi præſtigiatorum operâ
non raro perfamiliariter uſa, procul du-
bio illa infernalium muſcarum examina
auxiſſe videri poteſt. Certè tantum tri-
buebat execrandis hariolorum prædictio-
nibus; ut etiam de filiorum fortuna, & eo-
rum ſucceſſoribus, ab illis edoceri volue-

 rit:

P.Matth. in hiſt. mort. H.4. G.R.

rit: magiſtro quodam profanæ artis ei *ſpeculum*, quod aulam ſive auguſtum conclave referebat, exhibente; in quo Reginæ filiorum quilibet toties circumambulabat, quot annos regno eſſet præfuturus; cumque Henricus III ſuas periodos abſolviſſet, Dux Guiſius quaſi fulgur ſpeculum percurrit; & poſtea etiam Navarræ Princeps bis ſupra vicies ſe ſe oſtendens confeſtim diſparuit. Qui hæc & plura talia audit, non mirabitur, poetam, neſcio quem, iſtos verſiculos in Catharinam licentiùs effundere fuiſſe auſum;

Tres Erebi Furias ne poſthac credite vates:
addita nam quarta eſt nunc Catharina tribus.
Quòd ſi tres Furias à ſe dimitteret Orcus:
hæc Catharina foret pro tribus una ſatis.

Nemo etiam mirabitur, patrum memoriâ creditum, Pariſiis *ſcholam magorum* haberi; cum nuperrimè adhuc aula regia, imò tota Gallia ſtudio damnato nefariis libris de evocandis dæmonibus, & conjurationibus, Orcinum pruritum proritantibus, operam dederit; omnibus elementis, & quæcunque cœlum & terra complexu ſuo fovent, in execrabiles impiiſſimi ſervitii abuſus raptatis: & ex præcipuis inſani magiſterii artificibus *Noſtradamo* famoſiſſimo Mathematico, veluti ex

Janov. Diſcur. 1.

Apol-

Apollinis Tartarei tripode de omnium cujuſcunque conditionis hominum fortunis & vitæ mutationibus cum ſtupore oracula cottidie pronunciante. Nemo item mirabitur, non ita pridem ex ſacro ordine *Normannum* quendam in vicinia Lutetiæ, ſub patibulo, ſacra Diabolo feciſſe, Miſſæque horrendum carmen præpoſterè à calce ad caput recitâſſe. Quid? quòd non modò domi ſuæ pietati bellum indixerunt Galli, verùm etiam nomini Chriſtiano univerſo vulnus inflixerunt incredibile, in detrimentum Religionis & Reipublicæ: dum Rex Franciſcus I, qui tamen tot tantiſque laudibus celebratur, & Henricus ejus filius, inſigni ad omnem poſteritatem infamiâ, tantùm ſtimulis ambitionis & invidiæ ob felicitatem & gloriam Auguſtalis domus Auſtriacæ, ſe ſe quaquaverſum expandentem, perpetuò pungentibus fatigati, in viſcera Europæ attraxerunt ſæviſſimum hoſtem Turcam; fœdere utrinque ſolenniter ſancito: quo factum, ut

Le Mercure Franc. l. 5.

Leunclav. in Pand. hiſtor. T. c. 223. & in ſuppl. Anal. Turc. Io. B. Hadrianus hiſt. l. 3. & 4. War. ab Erenb. l. 2. Medit. pro fœd. Le Caval. de Savoye.

gens inimica Deo Tyrrhenum invaſerit æquor,
Turciam in Italiam portans;

& Hariadenus Ahenobarbus Solimanni heri ſui juſſu infauſtas Gallicis rebus ſuppetias ferens, vaſtatâ Liguriâ & Hetruriæ orâ;

Digitized by Google

Thuan. hiſt. lib. 3.

râ; Ilvâ prætereà, Igylio, Ænariâ & Liparâ inſulis, crudeli populatione adflictis; ingentem hominum miſerorum, puberum & impuberum prædam ſub intolerabile Turcicę ſervitutis jugum miſerit: cum antiquitus tamen Franciſci Henricique majores, Ludovicus junior, Philippus Auguſtus, Ludovicus Sanctus, & alii, in Aſiam & Africam lilia victricia adverſus Mahumetanos pro Chriſtianorum ſalute & incolumitate gloriaq; laudabiliter inferre conſueviſſent. Tametſi Galli cauſæ iniquitatem variis æquitatis coloribus, uti ſcilicet in culina interdum carnes rancidæ condiri embammate ſolent, infucare conati ſunt: cum exemplis nihil huc facientibus ipſi vanè perſuaſi, aut vaniùs perſuaſuri aliis, dicerent; Davidem Regem & Prophetam ſanctiſſimum, à Saule inclementiùs habitum, ad Regem idololatram Achis confugiſſe; Azam Judæorum Regem contra Iſraelitam, Regis Syriaci ſuppetias expetiiſſe; Conſtantinum Magnum Gothis, Narſetem Langobardis; Imperatores Heraclium & Fridericum, Baſilium & Conſtantinum Joannis Imp. Conſtantinopolitani filios, Henricum & Fridericum fratres Reges Caſtellanos, Sarracenis; & Chriſtianos alios plu-

Vide Albert. Gentil. de jure belli, l.3.c.19.

Bl. Monluc. Comment. l.1.

os plures paganorum & gentilium operâ in expeditionibus bellicis uſos fuiſſe: illo crudeli Blaſio Monlucio, qui fere ſemper famulitio carnificum (quos vulgus appellabat *les Laquais du Monluc*) cingebatur, inſuper dictitante, *ex quolibet ligno adverſus hoſtem fingi debere ſagittas, & ſe vel omnes infernales Dæmonum legiones in perniciem illius, qui ſibi periculum creet, evocaturum eſſe:* ſed hic idem Monlucius conſcientiâ vellicante gratiam temerarii dicti Deum precatus ſtatim ſubjunxit, *Dieu me le pardoint*; faſſus præterea, poſt illam immemorabilem Muhamentis & Chriſti confarreationem Gallorum res non habuiſſe meliùs. Quin etiam Antonius Pratenſis, Franciæ Cancellarius, fœderis inter Regem ſuum & Solimannum initi capita manus ſuæ ſubſcriptione confirmare conſtanter recuſabat; quòd totum hoc negotium & ad Regis, & ad univerſæ Reip. Chriſtianæ ignominiam & damnum vergere judicaret. Certè DEI ἔνδικον ὄμμα impiam iſtam confœderationem torvùm aſpexit. Et ecce vindictam divinam lento quidem paſſu incedentem, ſed peccata parentum vel in liberis tandem animadvertentem, & tarditatem pœnarum gravitate probè compenſantem! Namque

C. Ens Epidorp. l.1.

etſi aulici quidam Placentini, qui quoslibet impios Principum conatus inſtar divinarum ſanctionum venerari, & aliis ad aſſenſum & obſequium minaciter inculcare ſolent, inter adverſa Franciſci I Regis fortè numerent; quòd ejus emiſſarii Cæſar Fregoſius, & Antonius Rinco, uterque transfuga, ille Genuenſis Germanici, Hiſpanus iſte Hiſpanici Imperii ſubditus, quia per Italiam contendebant Conſtantinopolim, ut novas res cum Sultano molirentur, in Inſubria trucidati fuerint; in quo facinore jus gentium violatum eſſe nemo ſobrius Politicus, nemo juris publici bene conſultus mihi perſuaſerit; cum proditores illi nomine & jure legatorum contra Dominum ac Cæſarem ſuum Carolum proficiſci haud potuerint; deinde furtim & occultè tranſcurrerint per Inſubriam cum exulum comitatu, quod ipſum capitale eſt ejus regionis conſuetudine: tamen videri poteſt, omnia regis illius infortunia extremâ & ſupremâ felicitate prorſus obſcurata & ſublata fuiſſe; cum is ære alieno omni exoluto moriens amplius *millies ſeſtertium*, id eſt, *decies ſepties centena coronatorum millia* in ærario publico reliquerit, præter tributa ac vectigalia, quorum dies venerat; imperii inſuper

H. Kirchn. in Legato lib. 1. c. 8. n. 18. &c. G. A. Enenckel Baro, in l. 2. Thucyd. n. 93.

Sleid. lib. 14.

Bod. de Rep. l. 2. c. 4. & l. 5. c. 4.

Digitized by Google

per finibus Mediolanum uſque prolatis, & pace terrâ mariq́ue cum omnibus finitimis pactâ. At ſimul ac Henricus filius mortuo patre regni gubernacula ſuſcepit, ſenſim omnia mutaverunt; & priori felicitati parvula quidem, duarumq́ue tantùm literarum, ſed longè infauſtiſſima ſyllaba accrevit. Novus enim Rex non modò annis paulò minus duodecim omnes opes peſſundedit, Republicâ ære alieno uſque adeò oppreſsâ, ut *amplius decies millies ſeſtertiûm* deberetur, acciſis etiam imperii finibus, Inſubriâ, Corſicâ, & Allobrogum provinciâ amiſſis; ſed & ad Dianæ Pictavienſis, ſuperbi & impotentis animi fœminæ, quæ philtris & magicis artibus ſibi illum devinxerat, proſtitutus libidinem, omnia pacis ornamenta, regni robur, florem & decus reliquum fidemque decoxit; demum inter nuptialia orgia & haſtiludia in ludicro duello, ita numine juſto volente, quòd ille ſerium inter Vidum Cabotium Jarnacium, & Franciſcum Vivonum Caſtaneum, duellum, rem Chriſtianâ religione vetitam, infauſtis regni auſpiciis adprobaſſet, à Gabriele Comite Mongomerio caſu extinctus; relictis filiis penè pueris, ſub uxore vidua Catharina Medicéa, peſſimam faciente medici-

Thuan. hiſt. l. 3. & 22.

Thuan. hiſt. l. 3.

Th. hiſt. l. 23.

dicinam,& factionum pocula,quippe quæ inter filios neque tutam pacem neque pertinax odium ferre poterat, nimis profusè miſcente. Succeſſit Franciſcus II, non tam adversâ valetudine, & pravo ab infantia corporis habitu, quàm tumultu Amboſiano jactatus; mancipum *Guiſianorum*: qui homines privatis cupiditatibus lenocinantes, & ærario exhauſto omni ratione vel cum aliena injuria ſupplendo intenti, cum ex cunctis fere regni provinciis ad novum regem confluerent, qui debita, remunerationes, beneficia exigebant, præfracti juxta & inhumani importunas illas petitiones unicâ reſponſione expungendi conſilii auctores fuêre; ut patibulo erecto edictum ille proponeret, quo injungeretur, ut omnes, cujuſcunq; conditionis eſſent, qui quacunque de cauſa vel debiti, vel remunerationis, aut beneficii à rege impetrandi, in comitatu eſſent, intra XXIV horas aulâ excederent; nî parerent, ignominiosè patibulo ſuffigerentur. Franciſcum, qui nondum exacto decimo octavo ætatis anno mortalitatem expleverat, alter frater Carolus IX ſecutus eſt: cui Hoſpitalii Cancellarii ore in primis Comitiis à fratre prętér plorare nihil ſibi relictum conqueren-

Thuan. hiſt. l. 61.

Thuan. hiſt. l. 27.

renti condolere poſſemus, niſi ipſe excitatis civilium bellorum carnificinis ſacra profanis, cœlum terræ miſcendo, cauſam ſubditis perpetuò plorandi & calamitates ſuas lugendi dediſſet; supremâ tamen voce charitatis erga ſuos indice teſtans, gaudere ſe, quòd in ea ætate moriturus nullos liberos regni hęredes relinqueret; quippe qui proprio exemplo abundè expertus eſſet, quàm miſera regum puerorum conditio exiſteret, quamque deplorandus regni ſtatus foret, cui pueri turbatâ republicâ præeſſent; & de fratre Henrico ſic exiſtimans, futurum , ut is de ſe conceptam non ſolùm Gallorum, ſed & externorum Principum expectationem aliquando fruſtraretur. Quod livore dici ab ipſo tunc creditum, cum favoris & gratiæ omnium ordinum in fratrem concurſum non ſine occulto morſu cerneret, non prorſus falſum fuiſſe poſtea eventus demonſtravit. Siquidem Henricus profugus ex Polonia, quod ipſi regnum poſtea Poloni abrogaverunt, quamprimùm redi it in patriam ad capeſſendum hereditarium imperium, mox triſti exemplo ſuo fidem fecit illi veriverbio Xenophontis; ὑπερμέγεθες ἔργον εἶναι τὸ καλῶς ἄρχειν; & Diocletiani adhucdum privati; *Nihil difficilius*

Thuan. hiſt. lib. 57.

Xenoph. l. 1. Pæd. Cyri.

Fl. Vopiſcus in Aurelian.

cilius eſſe, quàm bene imperare. Et adjuvabat ille ſtatim ab imperii initio malè ominantium opinionem, moribus admodum à Gallorum indole alienis: cum non, ut deceſſores ejus conſueverant, regio more ſe populo viſu facilem & dictu affabilem oſtentaret, ſed plerunque cibum ſumens ſeptis ante menſam poſitis cunctos acceſſu prohiberet, ac poſt prandium audiendis ſupplicibus properanter defungeretur, interdiu intra privatum conclave ſe contineret, raros eoſque juvenes neque ullo digno operæ pretio gratiam ejus promeritos ad colloquium admitteret, proceres & meritis ſubnixos excluderet, majeſtate regiâ & vetere diſciplinâ paulatim in faſtum & mollitiem ſolutâ. His accedebat impotens effundendi cunctaque perdendi libido, conſtituto dignitatibus primariis & præfecturis militaribus immodico pretio; quô eas à dignis, & qui virtutis ac fidei ergo illas à regibus meruerant, mercaretur, atque in indignos transferret. Et quod à curioſis obſervatum eſt; Princeps aliâs profuſus ac damnoſus, nulla tamen in re, habitâ ejus ad alias impenſas domeſticas ratione, damnoſior fuit, quàm in catellis Lugdunenſibus (Lugdunum enim & horum edu-

Thuan. hiſt. l. 58.

can-

candorum ſtudio inter alia admodum celebre eſt,)comparandis: cum prętér ſumptus in canes venaticos & accipitres, qui in regia familia,ut & aliorum Principum, ſemper magni & ordinarii ſunt, in catellos hujuſmodi parandos alendos plus Ç aureorum cIↄ quotannis abſumeret, hominibus ad id ſtipendio magno conductis, qui aulam cum omni illo comitatu ubique ſequebantur; præterea nec parvos ſumptus in ſimias & pſittacos, & id genus alia exotica animalia faceret, quorum immanem copiam habebat, & faſtidio plerunque capiebatur, ita ut iis donatis mox deſiderio ſubeunte alia feſtinatis ſumptibus emeret. Sic creſcebat æs alienum in illa morum intemperie mirum in modum, & in dies magis magiſque; & quod jam in Comitiis Blœſenſibus, An. Chr. 1579. habitis *quadragies millies*, ſive *centum auri milliones* excedebat: (ita enim Rex tunc ad regni ordines loquebatur, *d'adviſer au moyen d'acquitter ſa Couronne engagée à plus de cent millions d'or*) & quod omnes regni calamitates & miſerias adhuc multò ſuperat, ſummopere cruciabatur capitali & contumaciſſimâ animorum ac voluntatum inter ſubjectos diſtractione. Quibus horrendis malis ſanandis cum

Thuan. hiſt. lib. 85.

Hiſt. de dern. troubl. liv. 1.

Digitized by Google

bus è ſuggeſtu imagunculam ſacrificis, & illam idolum Diaboli eſſe,quod tyrannus adoret, dejerantibus) appellarent, ad Chilpericum in monaſterium relegarent; infantibus quoque in precularum recitationibus ejus memoriam execrari juſſis. Atque Toloſani quidem, cum Io. Stephanum Durantium, ampliſſimi ordinis principem, Regi fidiſſimum, immanitate plusquam barbaricâ trucidâſſent, corpuſque ut erat cruentum per vias raptatum in platea S. Georgii ad portam ferream pegmatis in pedes erectum laqueo ad collum alligato ſuſpenderent, effigiem Regis ex adverſo itidem ignominioſè ſuſpendebant, additis ad ludibrium inſolentibus verbis; *Adeò Rex tibi carus erat! nunc licet ut eo fruaris, & cum eo jaceas.* Necdum ſatiata væſanè amens plebs, etiam imaginem Regis è Capitolio avulſam & per totam civitatem unco tractam ſub haſta injurioſè vendebat, clamante uno quaſi præcone, *Licitatur Regem carnifex V aſſibus ad reſtim ſibi emendam.* Pariſienſes autem ut docerent, quouſque ſcelera progredi poſſent, illum Regem ſuum indulgentiſſimum, & ad ſuperſtitionem uſque religioſum, quem antea inſigni perfidiâ urbe pepulerant, mox capitalibus & irreconcilia-

Le Catholic. d'Eſpagne. Hiſt. de dern. troub. l. 1.

Thuan. hiſt. lib. 95.

Digitized by Google

ciliabilibus inimicitiis inter ipſum & regni ſubditos horrendo exemplo accenſis obruunt; exacerbati tamen, & deteſtandâ impietate detortis in pravum ſenſum S. Scripturæ locis inſtructi à mercenariis concionatoribus ac ſcriptoribus; inter quos primas tenebant *Gul. Roſa*, *Ioan. Gincestrius*, *Ioan. Hamiltonius*, *P. Bernardus*, *Chriſtoph. Auberius*, *Petr. Chriſtinus*, *Gul. Lucinus*, *Mauclericus*, *Iac. Commoletus* Jeſuita, *Io. Guarinus*, *Iac. Cuellius*, *Pichenatius*, *Gilb. Genebrardus*, *Franc. Feu-ardentius*, *&*, qui omnium impudentiam & improbitatem ſuperabant, *Matthæus Launæus*, *Ioan. Bucherus* libro carnifice digno *de juſta Henrici* III *abdicatione* celebris, & *Claudius Sanctius* qui poſtremò abominabile regicidium nefario ſcripto probavit; Sorbonâ quoque ſolemnia inſaniente, quæ magnâ clariſſimi toto Chriſtiano orbe collegii infamiâ decretum fecit, quo Regis nomen & preces pro eo in canone Miſſæ & collecta ſecreta concipi ſolitæ inducebantur. Tandem adultâ rabie, quæ non niſi in Reipub. occaſu quietura videbatur, Pariſienſes & ſicas expediunt, ac Regem ſuum per Inferni prolem, *Iacobum Clementem*, tectum cucullo ſicarium, ad Clodoaldi pontem confodiunt, atque ita *Valeſiam familiam* (ecce vin-

Frere Iacques Clement. ἀναγραμ. c'eſt l'enfer, qui m'a creé

vindictam divinam!) delent totam; tantò deteſtabiliori ſcelere, quòd priùs monachum ampliſſimis præmiorum, divitiarum, infulæ Epiſcopalis, galeri Cardinalitii, & prærogativæ in Paradiſo ſuper aliorum beatorum conditionem eminentis, promiſſionibus ad facinus parricidale audaciſſimè perpetrandum nequiſſimè animaverunt; & deinde parricidæ confoſſi imagine ædes decoraverunt; eundem in Martyrum & Sanctorum numerum recenſitum ſuperſtitiosè coluerunt; omnibus, qui ſanguine ipſi juncti erant, publicâ pecuniâ & ſtipe liberaliter ditatis. Percuſſus erat Rex ante aliquot annos, cum jam illa *Ligæ* conjuratio paſſim gliſceret in regno, memorabili ſomnio. Nam viſus ſibi fuit per ſomnum à leonibus laniari: quod ille de leonibus, quos more inter reges uſurpato in area Luparæ ſubjecta alebat, interpretatus, ſtatim eos à ſtationariis, ſuppreſſo nihilominus ſomnio, ſcloppetorum ictibus interfici juſſit. Id mirati initio plerique, qui cauſam ignorantes ubi ex amicis in arcano reſciverunt, ſomnium longè aliter ac veriùs interpretati ſunt; cum Regem à miſeris leonibus, quos caveis concluſos tenebat, ſecurum degere, in factionis jam adultæ duces, qui jam Thuan. hiſt. l. 78.

Digitized by Google

tum Regis lanienæ multorum judicio fatis deſtinabantur, inſpicere potius debuiſſe, ſi mens non læva fuiſſet, palam dicerent. Cæterùm licet illa nefaria *Ligæ* conjuratio poſtea felicitate, ſapientiâ, & fortitudine Henrici IV ad incitas & reſtim redacta, poſtremò profligata & penitus diſſipata jacuerit: tamen quod interdum in peſtilentia contingere ſolet, ut etiam exuviæ ægrotorum veneno afflatæ longo tempore pòſt creent periculum; ita *Ligæ* purgamenta tam diligenter everri non potuêre, ut non corripuerint turbam levium Gallorum bene magnam; qui patriæ funus gratioribus oculis, quàm ſolem aſpicientes, illi maximam capitis in ipſo capite deminutionem, per tot bella tot conſpirationes, tot inſidias, tot Barrerios, Caſtellos, Bironos, intentando, inexpiabile crimen concipere auſi, multoties quidem ſperatis ſucceſſibus excluſi fruſtra fuêre, donec tandem perditiſſimus Engoliſmenſis Alaſtor *Ravaillacus*, cultro impacto, nefariâ & clandeſtinâ molitione, in omnium lætitia, inter gratulantium certamina, in alta pace, HENRICUM illum MAGNUM, illud os auguſtum, illud ſacrum pectus extinxit, & Gallorum oculis eripuit, neſcio an aliquid ſimile domi unquam

Quād Italie ſera ſās poiſon, France ſans trahiſon. Angleterre ſans guerre; ſera lors le monde ſans terre. ita proverbium habet.

quam viſuris. O prodigium, non hominem! O monſtrorum cubile Engoliſmiam! O parricidarum hoſpitium Lutetiam! O nomen *Henricorum* infauſtum!

Il ne faut plus nommer HENRYS le Roys de France,
La mort par deux couſteaux, & un eſclat de lance,
A tué trois Henrys: l' un jouſtant à cheval,
L' autre en ſon cabinet, le tiers ens ſon caroſſe.
Cinq Roys du nom de IACQVES (a) *ont fait croire à l' Eſcoſſe,*
Qu il y a dans le noms quelque ſecret fatal.

Verùm enimverò faceſſere hinc jubeamus Impietatem: & alteram Galliarum Erynnin, quæ *Injuſtitia* eſt, ad cenſuram paucis vocemus. Illa autem tot atrocibus paſſim graſſatur flagitiis, tot ſceleribus & iniquitatibus texendis noctes dieſque impendit ſolertiſſimè doloſa, ut prima Furia huic collata fere perdat nomen primę, & haberi poſſit ſecunda; adeôque facinorum & ſtropharum enumeratio non exiguam ſit paritura moleſtiam,

tempora ſi faſtoſq́ velis evolvere mundi.

Hæc ſecunda tamen ambitioſiſſima eſt, & gaudet ſanctiſſimo *Iuſtitiæ* ſalutari & honorari nomine: quo eam etiam ſummo ſtudio palliant ac imperiosè venditant fu-

(a) *Quinq; Reges Scotiæ, IACOBI, violentâ morte perierunt. I, à conjuratis in cubiculo trucidatus: II, à machina vi ignis, interne furentis, excuſſo cuneo ligneo exanimat⁹: III, a ſubditis interfectus; Ordinibus regni factum approbantibus: IV, in pugna cõtra Anglos occiſus: V, veneno ſublatus eſt.* Petr. Matthæ. in hiſt H.4.l.6. n. 2.

Horat. lib. 1. ſat. 3.

cati & nequam magiſtratus bene multi; qui autoritatem juris præferentes omnibus fraudum & mille novarum exactionum decipulis, circumveniunt, opprimunt, tondent, & ſic excoriant populum inopem & pauperem, ut vix oculos ad deflendum, vix linguam ad enarrandum propudioſa juſtitiæ miracula habeat integra. Quod ipſum publicę furatrinæ artificium in illis patrimoniorum depeculatoribus cum dolore advertebat nuper oculatiſſimus Rex Henricus IV, cum queritaretur; duplex tributum à ſubditis exigi; unum pro Rege, alterum pro Officialibus; ſed primum per ſecundum fieri intolerabile, vixque caveri poſſe, quin & Rex & ſubditi ſimul exſpolientur. Qua in re illuſtre fecit tyrocinium ſuperioribus bellis civilibus quidam Præſes curiæ Normannorum; qui juſſus aureorum XXX millia iis, qui Proteſtantium religionem profitebantur, extra ordinem imperare, ipſe cum hanc procurationem ſibi decerni petiiſſet, trecenta millia extorſit, præmia popoſcit, & tulit etiam pro temporum calamitate maxima. At verò cum Injuſtitiæ in Galliis quamplurima ſternant latam viam, nihil tamen meâ ſententiâ malo ſponte ſurgenti plus confert virium ac robo-

P. Matth. in hiſt. mortis H. 4. G. R.

Bod. de Rep. l. 5. c. 4.

roboris, quàm illud, quod per aulicorum avaritiam peſſimo more invaluit, nempe ut Juſtitiæ magiſtratus paſſim turpiſſimâ nundinatione proſtent, & infami auctioni publicâ autoritate ſubjiciantur. Cui licet quidam auri ſacrâ fame profanati adblandiantur, publicè teſtati, *ex venditionibus officiorum, viginti annorum curriculo, in arcas regias centum & undequadraginta milliones libellarum*, ſive circiter *quadraginta ſex milliones coronatorum* illatos fuiſſe; atque hoc ipſum ita legitimè & laudabiliter fieri exemplo Venetorum tueri conentur, qui cum in bellum, quod inter ipſos & Ludovicum XII Gallorum Regem geſtum eſt, ſupra quinque milliones ducatorum prodegiſſent, ut exhauſtum ærarium denuò replerent, & ipſi quaſi ſub haſta publicis venditionibus officia & magiſtratus proſcripſerunt, unde centum milliones poſtea corraſiſſe feruntur: naturę tamen quodam ductu hoc eſt conſequens, ut tam prodigioſo mercimonio probis antelati nequiſſimi, prudentibus imprudentiſſimi, doctis indoctiſſimi, ex juſtitia ipſa rem faciant promercalem: cum quæ emeris, vendere juris gentium ſit. Sicuti enim lanii bovem uno pretio emunt, quem pòſt in macello per partes multis pretiis diſtrahunt:

hiſt. de dern. troubl. lib. 5. p. 81.

Fr. Hotom. in Franco-G. c. 27.

ita &,qui magiſtratum uno comparat pretio, eundem quoq; veluti per partes poſtea in adminiſtratione, ſingulis jus officiumve poſtulantibus, tot pretiis ſine ullo conſcientiæ ſcrupulo divendere ſolet. Nam ſi Præſes aut Procurator Generalis *duodecim, quatuordecim, aut viginti millia librarum ſive Francorum* in emptionem magiſtratus expenderit: (modò pretia hoc tempore non ſint majora. *car la vente des offices aujourd' huy eſt montée à ſa periode.*) niſi talis emptor contemptor ſit pecunię & familiæ diſſipator, procul dubio in omnes occaſiones evigilabit, quô lacunam marſupii grandi emptione factam plurimis deinde muneris ſui venditionibus iterum cum lucro explere poſſit. Lex quidem eſt ſanctiſſima & vetuſtiſſima, ab Impp. Theodoſio & Valentiniano lata, omniumq; populorum uſu firmata, ut nemo ambitione vel pretio ad honoris inſignia promoveatur, & magiſtratum auſpicaturus publicè jusjurandum det, ſe nihil eo nomine neq; per ſe neq; alium dediſſe, aut promiſiſſe: in Gallia autem quamvis illud ipſum juramentum omnibus magiſtratuum mercatoribus in omnibus Parlamentis deferatur; pleniſſimâ tamen perfidiæ confidentiâ accipitur, conceptiſque verbis prę-ſtatur:

Anti-Macch. l.3.c.35.

Merc. Fr.l.5.

l.ult. C. ad l. Iul. repetun.

ſtatur: cum pauci admodum, ac propè dicam nulli, totâ Galliâ monſtrari poſſint, qui præſenti pecuniâ officium ac juriſdictionem non ſint mercati. Hotoman. d. l. Atque ut ingenioſa eſt avaritia, etiam cum bonorum oppreſſione; ſic hæreditariò tranſmittere in indignos ſatagit tam judiciaria quàm quæſtoria munera *Edicto Pauletæ*; annuâ T. hiſt. l. 132. penſitatione juxta taxationem de ſingulis factam impoſitâ, quâ exolutâ quadraginta dies conſtitutionibus Regiis præfinitos expectare minimè opus eſt, ut illa ad ſucceſſorem per ejerationem tranſeant; ſed hæredibus ſervantur, ut de iis tanquam de re patrimoniali atque adeô hæreditaria ſtatuant arbitrio ſuo. Quę res pernicioſiſſimi inſtituti invaluit quidem auctore Ronii Marchione, ſed nomen ac famam habet à quodam *Pauleto*, cum illis uſitatis loquendi formulis, *j'ay Pauleté*, & *ay payé la Paulette*. Pauletã ſuſtulit Lud. XIII. An. C. 1615. Claud. Malingre. Quare Eliſabetha Regina, Caroli IX Regis uxor, Imp. Maximiliani II filia, virtutis & integritatis Germanicæ vel in juvenili ætate, & inter Gallos, retinentiſſima fœmina, cum defuncto marito reditum ad patrem in Germaniam pararet, & donationis propter nuptias, quæ ampliſſima ei in Boiis & Seguſianis attributa erat, adminiſtrationem Petro

 Gon-

Digitized by Google

Thuan. hiſt. lib. 60.

Gondio Pariſienſium Epiſcopo & aliis viris probitatis perſpectæ committeret; pudendam illam honorum & officiorum mercaturam deteſtata, iſtis ſpeciatim in mandatis dedit, ut munera publica, ac eorum inprimis, qui jus dicunt, viris idoneis, de quorum integritate nullum ſit dubium, nullo accepto pretio concederent: quod & religiosè obſervatum eſt, laudando potiùs quam imitando Gallis exemplo. Neque verò ſperandum eſt, illam artem Injuſtitiæ inſtitoriam meliorum & incorruptorum magiſtratuum ſubrogatione facilè emendari poſſe: cum judicum, advocatorum, procuratorum, ſcribarum, accenſorum, & reliquorum vulturum togatorum, forenſi latrocinio miſellorum clientum patrimonia deprædantium (in Juſtitiam enim à populo facti ſumptus bis ſuperant regni exactiones & vectigalia, ut Archiepiſcopus Bituricenſis in Comitiis Blœſenſibus calculum ſubducebat) multitudo tam ſit immanis; ut muſcarum, culicum, pulicum, pediculorum, lendium, tinearum, erucarum, acarorum, cimicum, & id genus beſtiolarum, hominibus divexandis natarum, examina æquare videatur; & quâ vel decem mundi optimè compoſiti turbari & cor-

hiſt. de dern. troub. l. 4. An. Ch. 1588.

Cl. Seyſſel. de Monarch. Franc. G. Budæ in Pand. F. Hotom. in Franco-Gal. c. 27.

corrumpi poſſint. Equidem hodie Rex Galliarum, etiam Steph. Paſchaſii, Galli, eruditiſſimi ſimul & integerrimi viri opinione, citiùs & minori negotio domi collegerit *ducenta millia ſcribarum (de chiquaneux & gaſte-papiers, ſuivans l' eſtat de la plume)* quàm militum millia vel triginta tantùm. Et Wolf. Prisbachius, aut quicunque tandem Gallus ſub iſto nomine, quô in ſicarios Pariſienſes veritatis ſtylum ſtringere poſſet liberiùs, latere voluit, arbitrabatur; *in unica Galliæ Lutetia plures numerari rabulas, quàm in univerſa Germania*, quæ tamen duabus partibus Galliâ major eſſe memoretur. Et huc pertinet illud nobile ſcilicet forenſium declamatorum & rabularum encomium; quòd vix in omnibus Europæ regionibus & imperiis ſimul omnibus tot lites, quàm in uno Galliarum regno concreverint; imò nullum ſit caput legis, nullum verbum, nulla ſyllaba, nulla litera, ex qua Galli argumenta aut vera, aut veriſimilia, ad litium propagationem exprimere non poſſint. Ac meminit Bodinus cujuſdam judicis, propter vitæ infamiam poſtea relegati, qui novis legibus inhians, cum in Curia lex aliqua promulgaretur, dicere ſolebat; *Hem præſto ſunt lites, & aureorum cumuli.* Neque

deRecherch. de la Fr. l. 1. cap 3.

Plackſch.

in Reſp. ad orat. Helvet.

Bodinus de Rep. l. 6. c. 2.

De Rep. l. 6. c. 6.

Digitized by Google

La France a plus de loix, que tout le reſte du mõde enſemble *Montan. l. 3. c. 13.*

que verò minori periculo Juſtitiam involvit, & amplexibus ſuis penè enecat immenſa& incredibilis legum multitudo; quâ Gallia ſola anteit & vincit reliqua Orbis imperia & regna univerſa. Atq; hoc legum diluvium comitantur judiciorum in eodem argumento pugnæ, arreſtorum ἐναντιώσεις, ſubtilitatum griphi, conſuetudinum farragines, opinionum cerebrina æquitas; & quæ peſtis eſt ſingularis, legum & Senatusconſultorum etiam optimorum aut breviſſima aut nulla obſervatio. Et profectò nihil tam parabilis copię, ac fere dixerim tam publicę mercis, quàm reſcriptum impetrare ſuper libello ἀναψηλαφήσεως ſeu revocationis arreſtorum: ut jam ſuprema Galliæ curia, cujus olim ſacroſancta autoritas erat, nihil propemodum ex priſtina majeſtate retineat præter umbram magni nominis & inania dignitatis; & conſtitutiones regiæ, quibus tamdiu ſtetit hoc imperium, pompæ tantùm & oſtentui ſint, ac vel inuſu, vel contemptu paulatim exoleſcant. Quem edictorum decretorumque & legum neglectum etiam Legatus Venetus, ingenioſiùs an acriùs incertum, perſtringebat; cum Henrico IV Regi pro decreti alicujus Veneti abrogatione verba facienti reſponderet; *Domine*, in-

D. Baudius cent. 1. Ep. 2.

Merc. Franç. liv. 6.

ne, inquiens, *Senatus Venetus diu deliberat, antequam decernat: ſed quod decrevit, revocat nunquam. Ce ne ſont pas cris de Paris: Venetorum decreta non ſunt Pariſienſium proclamationes.* Et nonne idem Rex in viſceribus ſuis poſtea ſenſit eam Galliæ Curiarum incuriam & parricidalem in exequendis regiis ſententiis torporem? Etenim cum Rex Henricus II animadverteret olim, Lutetiæ viam Ferroneriam, quâ ex Lupara ad Turriculas tranſiri ſolet, juſto eſſe anguſtiorem, edicto ſanciebat, ut omnes officinæ & ſubſtructiones, quæ tranſitum impeditiorem reddere poterant, diruerentur: quod licet ratum habuerit Parlamentum Pariſienſe, tamen quia executione fuit fruſtratum, nefario Ravaillaco in Henricum IV illac ciſio vehentem, & ob plauſtrorum occurſum ſæpius morulas facientem, facinus dudum conceptum perpetrandi occaſionem demum præbuit. Sed quemadmodum in tempeſtuoſo mari nulla particula à commotionibus libera eſt, nihil ibi quietum, nihil ſtabile, unda trudit undas; & quę navis anchoris nixa priùs circumſpiciebat læta diffuſum ſine terminis æquor, nunc ea inter altiſſima fluctuum pręcipitia cum naufragii periculis luctatur, nec eluctatur: ſic Gallia illo pravitatis oceano

P. Matth. de mort. H. 4. G. R.

Digitized by Google

ano inundata tota, inter mille voragines, inter ſcopulos mille, hoc unum ſolatium habet reliquum, nullam ſperare ſalutem. Ita domi juſti ſunt Galli. Quales ſunt foris? Nimirum ut morbus Gallicus familiaritate & conſuetudine Gallorum longiùs progreſſus in plurimis extra Galliam locis ſævitiæ ſuæ ſtigmata inuſſit: ita ſi quando Galli regna & provincias ſubegerunt, quod factum eſt aliquoties, non minùs immaniter & injuſtè ſemper ſe geſsêre; ſic tamen, ut pari fortunâ cum eorum cognomine morbo, tandem ignem, ferrum, & omnia ultima remedia paſſi ſint; nihilque foris præter ſuorum funera, cadavera, ſepulchra, & infamem memoriam reliquerint. Quod demonſtratu per eſt proclive Annalium memoriam retexenti; creditu perfacile audienti: ſed aurium veſtrarum patientiam tentabo, Auditores. *Carolus Andegavenſis*, Sancti Ludovici Galliarum Regis frater, à Papa, magnificentiſſimo alieni largitore, utriuſq; Siciliæ regno donatus & ψευδοβασιλεὺς factus; cum perfidiâ Nobilitatis Apulæ & plerorumq; regni incolarum ſuccollante, Manfredo Rege debellato & occiſo, rege puero legitimo herede *Conradino*, & ex Hohenſtauffenſium Imperatoria familia ultimo,

Naucl. Vol. 2. gen. 43. Pand. Collenut. H Neap. l. 4. Ger. de Roo Ann. Auſt lib. 1. Cruſ. Annal. Suev. p. 3. lib. 2. c. 15. 16. 17. 18. 19. P. Mornæ. in H. Pap.

timo, jam victore, per inſidias Alardi victo, & à piſcatore prodito, & unà cum Auſtrio Duce Friderico carnificis manibus obtruncato; O tyrannum!

——————— Quis talia fando
temperet à lacrymis, luctumq; coherceat altum?

Veramente di ſaſſo ſarebbe colui, che non fuſſe da un tanto crudele eſſempio commoſſo; che un Re tanto generoſo, & da tanti Caſari derivato, & un Duca tanto valoroſo, & amendui giovenetti, fuſſero trattati vilmente con ſommo vituperio; & poi ſenza alcuna ragione per conſiglio di Papa Clemente quarto decapitati; ait ſcriptor Italus: Ille Carolus, ille Petri Aragonici Regis elogio, *Nerone Neronior, & Sarracenis crudelior*, cujus truculentiam gener ipſius Robertus Flandriæ Comes eâ ferebat impatientiâ, ut protonotarium Robertum Barium, qui è cathedra capitalem ſententiam tenuiſſimæ conditionis homo, adverſus tantæ excellentiæ Principes pronunciaverat, tanquam vitâ indignum, enſe confoderit: Ille, inquam, Carolus cum omnem Siciliæ utriuſque ditionem cepiſſet, magiſtratus ex popularibus ſuis Gallis ubique conſtituebat, qui jura dicerent, & provinciæ præeſſent: quod officium illi ita obibant; ut faſtu, luxu-

Marc. Guaz. in Chron.

Conſultus Papa reſpondiſſe fertur: *vita Conradini, mors Caroli: mors Conradini, vita Caroli.*

Th. Fazel. de reb. Sic. poſt. dec lib. 8. c. 4.

luxuriâ, crudelitate opplerent omnia, inſolita vectigalia imponerent, intolerabilia tributa exigerent, fœminas nobiles & opulentas ad matrimonia adigerent, nuptas adulterarent; ſub prætextu laneorum ſubſtragulorum, quæ Judæi ac cæteri pro viribus facultatum militibus & miniſtris regiis curię juſſu exhibere tenebantur, domos ingreſſi ſuppellectilem omnem excuterent, mulieres impudicè tangerent, in cives non aliam ob cauſam, niſi quia lautioris fortunæ eſſent, proſcriptionibus, relegationibus, bonorum publicationibus, infremerent. Verùm Siculi XVII annorum tyrannidem compoſito animo, inter murmura tamen tacita perpeſsi, ſimul ac illos primùm zelotypiæ ſenſus inceſsit; tum quoque indignari, excandeſcere, concurrere, conſilia, arma, bona & ſanguinem in Gallorum excidium conferre cœperunt. Inprimis ad Nicolaum III Pont. Max. mittunt legatos, qui eum tali exordio affati, *Miſerere mei fili David: Filia mea malè à Dæmonio vexatur*: ad Gallorum feritatem & petulantiam compeſcendam longâ ſerie recitatis criminibus excitant: inde per Jo. Prochytam etiam Palæologum Imp. Conſtantinopolitanum, & Petrum Aragoniæ Regem, ſibi contra Caro-

Carolum conciliant; & denique communibus ſuffragiis conjurant, de omnibus Gallis in tota Sicilia, nullo ſexus, ætatis, conditionis, diſcrimine habito, uno eodemque tempore, cum primùm circa veſperam campanæ ſignum auditum fuerit, improvisò occidendis. Igitur An. Chr. cIↄ ccLXXXIImo, Caroli verò regni XVIImo, 3. Kal. Aprilis, ad æris *ὁμόχρονον* per totam inſulam pulſum Siculi in Gallos nil tale unquam veritos ſummâ violentiâ & uno quaſi impetu derepente inſurgunt; omnibus, qui quidem arma ferre poterant, monachis quoq; punctim cæſimque rem agentibus: quâ re ultionis ardori ſic indulgebant, ut etiam prægnanteis exenterârint, & parvulos (ne quid Gallici generis ſupereſſet in Sicilia) ſaxis illiſerint; bihorii tantùm ſpatio *octo Gallorum millibus* interfectis. Hæc, Auditores, Gallorum in Sicilia fuit juſtitia: hæc licentiæ diu exercitæ fuit remuneratio: hæc dæmonii filiam exagitantis fuit profligatio: hic proverbio celeberrimus fuit *SICULUS VESPER*. Et quis ambigat, ſi Galli vel ſexcenta imperia ſubjugarent, quin ubilibet Veſperum Siculum ſint habituri? Equidem vicini quid in Gallos machinaturi eſſent, Atrebatum docere poſſit: quo

M. Montan. l.1. c.40. à Rege Ludovico XI expugnato & in poteſtatem redacto, multi ex civibus maluerunt ſuſpendium ſuſtinere, quàm dicere, *Vive le Roy, Vivat Rex.* Quid dicam de *Franciſco Alençonio?* Ecquod Juſtitiæ monumentum, ecquam fidei, integritatis, & clementiæ memoriam reliquit ille Belgis ſuis? Credebatur primùm à Rupellanis, Th.hiſt.l.61. Montalbanenſibus, Nemauſenſibus, & aliis Proteſtantibus, quaſi *Hercules* novus, (& erat id ei olim nomen) ad mala pellenda & monſtra Galliæ debellanda è cœlo in terras demiſſus eſſe: ſed quia is domi faſtum & ambitionem ſaturare non poterat, captatâ ex turbis Belgii, cui jampridem inhiabat, occaſione, protinus ad Ordines, qui à Philippo II Hiſpaniarum Rege defecerant, Fugereum mittit cum mandatis, quibus ſe ſuamque operam & opes prolixè deferebat. Th.hiſt.l.66. Interea VIII cIↄ peditum, & cIↄ equites ex voluntaria Nobilitate conſcripſit: quibus cum ſtipendium non numeraretur, immane quàm ſævâ ubique graſſati ſunt licentiâ, ne Nobilium quidem domibus per agros parcentes; patiente Rege Henrico III, qui fratrem quâvis conditione cum ſequacibus ſuis extra regnum eſſe percupiebat; nec illi tanquam auxiliares, ſed quaſi infeſtiſſimi

ſimi hoſtes Belgium ingreſſi ſunt. Intellecto autem ex legatis, quos deinceps alios miſerat Alençonius, adventum ſuum Belgio non ingratum fore; venire nihil cunctatur, & quantum poteſt iter maturat. Sed antequam proficiſceretur, ex compacto cum parente regina ad levandam invidiam, diſſimulatis veris cauſis, (Solenne enim hoc eſt imperiorum invaſoribus. Et ô quoties hanc fabulam jam ſpectat hic orbis? Quoties in hanc ſcenam novi prodeunt hiſtriones?) ſpecioſo programmate enarrat & teſtatur, procerum & ordinum Belgii rogatu ſe invitatum eſſe, ne provinciam Hiſpanorum tyrannide tamdiu vexatam, & olim coronæ Franciæ beneficiariam, in tantis calamitatibus deſereret. Et verò, quamvis diſſuadente cariſſimâ matre cæteriſque Principibus, eorum preces contemnere noluiſſe, ſed boni Principis officium ſe facturum exiſtimaſſe, ſi honorificis adeò conditionibus oblatis in tam neceſſario bello occaſioni non deeſſet. Nam ſuum hoc votum ac deſiderium unicum eſſe, non ut rebellanteis adverſus legitimum Principem populos protegat, verùm ut pacem concordiamque ordinum tueatur, & quæ per ſuperiorum temporum injuriam perverſa ſunt corrigat, at-

que antiqua privilegia ac libertates conjunctæ Gallico nomini nationi operâ ſuâ conſervet. Proinde Deum ſe obteſtari, non avaritiâ aut ambitione, vel convellendi cujuſquam imperii deſiderio, ſed officio tantùm & adflictæ adeô provinciæ commiſeratione ſtimulatum, hoc bellum ſuſcipere Poſt hæc, cum certis conditionibus cum Ordinibus tranſegiſſet, *Defenſor Belgicæ libertatis* promulgatus; & Arauſionenſi annitente autoreq; biennio pòſt in *Principem Belgii* electus eſt: Henrico Rege in gratiam fratris non ſolùm ad Belgicum bellum magnam pecuniæ vim concedente, ſed etiam ad delectus, quos novus Princeps per regnum habiturus eſſet, diſſimulaturum ſe promittente; lege tamen additâ, ne ſibi in bellum contra Hiſpanum in Aquitania proxima Navarri hoc ipſum urgentis ductu gerendum conſentiendi neceſsitas imponeretur. Etſi verò Henricus Philippo Hiſpano ea de re per Oratorem expoſtulanti ſe excuſaret, cauſatus, à fratre illa omnia ſe invito fieri, & injuſſu ſuo Nobilitatem extra regnum militare: tamen ſic Philippo minimè reſponſum, nedum ſatisfactum eſt; qui inde etiam ad antiqua conſilia de rebus in Gallia turbandis odium irreconciliabile adjecit, quo

Th.hiſt.l.71.

An.Ch 1580.

Th.hiſt.l.72.

Th.hiſt.l.73.

quo tandem occaſionem nactus ad florentiſſimi & potentiæ ſuæ æmuli regni perniciem defunctus eſt. Alençonio poſtea ex Anglia, ubi totam hyemem apud Eliſabetham inter haſtiludia ac nocturnas pompas nuptiarum fiduciâ, de quibus jam tabulis confectis convenerat, erat moratus, in Belgium appellenti triumfales & ſumptuoſiſſimi ac planè regii honores Vliſſingæ, Mildeburgi, Brugis, Gandavi, alibi, exhibiti ſunt; & potiſſimùm Antuerpiæ: ubi cum in capita *Læti Introitus* juraſſet, *Brabantiæ*, *Limburgi*, *&* *Loterii Dux* pronunciatus eſt; Arauſionenſi, dum ei inter ſolemnia togam induebat, hæc verba uſurpante: *Hoc Principale pallium, quod ſumis, arctâ tibi fibulâ nectendum eſt, ne quis illud detrahere poſſit.* Atenim *læti introitus* parùm memor Alençonius, nec ſacramenti religionem diu veritus, mox contra Belgii libertatem tyrannica agitat conſilia, & futuri anxius præcipua Belgii loca ſui juris facere molitur. Re inter conſcios deliberatâ, & functionibus tam infamis executionis diſtributis; ad diem condictam Eindovia, Dun-Kerka, Diſmunda, intercipiuntur: Brugis tamen & alibi fraude conjuratorum ſucceſſu carente. Antuerpiæ occupatio-

nem Dux ipſe ſibi ſumpſerat, vanâ potiundæ urbis ſpe ita exultans, ut quaſi jam re confectâ jactationi minimè temperaverit, & humero Conſulis Philippi Schonovii ter percuſſo ſubjecerit: *Hæc illa dies erit*, (erat autem XVI. Kal. Febr. An. Chr. 1583.) *quæ inani Principatus imagine deceptum adhuc me deinceps verum rei Belgicæ ſummumq; Ducem imponet.* Monpenſerius, Lavallus, ac Rupifulcaudius, quibus tunc primùm res communicabatur, facti atrocitate perculſi intercedebant, gentis decus, ex qua ille prognatus eſſet, non pati, ut claritudini ejus tam fœdam labem aſpergeret; & propterea parendi neceſſitatem deprecati, ut ſe excuſatos haberet, Ducem rogabant. Verùm Duce in ſententia obſtinato, Galliſq; jam in urbem ac civeis impetum vertentibus, & modò ſe amicos clamitantibus, modò cædem & exitium interminantibus; cives imperterriti generosè ſeſe opponunt furialibus Gallis; & quamvis diverſitate religionum ſciſſi, tamen conjunctis viribus pro vita, liberis, uxoribus, in communi cauſa miſcent iras, tanto ardore, ut quibus glandes plumbeæ deeſſent, animis induſtriam facientibus, numos marſupiis promptos & dentibus manſos protinus ſcloppetis indiderint & exploſerint. E-

Th. hiſt. l. 77.

ven-

ventus Gallicæ hujus proditionis hic fuit: ut Dux amiſſis cIↄ cc flagitii tam nefarii ſociis & adminiſtris, ipſe & gentis exiſtimationem, & fidem, & denique ſemetipſum perdiderit: nuncio poſtea de caſu Antuerpienſi & ſtrage Gallorum in aula & regno variè accepto; illis tamen, qui divinam providentiam profundiùs ſcrutantur, juſto Dei judicio id tribuentibus, cui perperam dominantium vindicta, & ſalus bonorum æquè curæ eſſet. Tandem Dux ſive ſerâ pœnitentiâ ductus, ſive ſiniſtrorum rumorum pertæſus, è Belgio diſceſſit inglorius, & in Caſtro Theodorici, quod erat ejus ditionis oppidum, IV. Eid. Junias, proximo anno, ex hac vita migravit. Sepeliri quidem voluerat tanquam Brabantiæ Dux ac Belgii dominus, cum inſignibus illarum provinciarum: ſed regii conſiliarii nequaquam conſultum exiſtimarunt, & offenſionem Regis Hiſpaniarum veriti ab illis titulis abſtinuerunt. Th.hiſt.l.79. Et eandem ob cauſam patrocinium Cameraci, quod frater petierat, Rex ſuſcipere recuſavit. Mortuum laudavit vir ſummâ facundiâ & eruditione *Reginaldus Belnenſis* Archiepiſcopus Bituricenſis, olim ipſius Cancellarius, qui res ejus in Belgio geſtas à Rege monitus

Digitized by Google

tanquam ſcopulum prætervectus eſt, magnitudinem familiæ & ſolas de mortalitatis conditione querimonias multis verborum pigmentis exornatas quaſi ſolenne carmen addere contentus. Quis, mei Auditores, quis hîc Dei, præfervidum Alenconii faſtum & nimis altos ſpiritus de ſubitò deprimentis, juſtitiam non veneretur ſupplex? Quis perfidiam & injuſtitiam Galli Ducis & ſociorum non inſectetur imprecationibus omnibus? O minimè *lætus introitus*, quem ſequitur & brevi temporis intercapedine tam *triſtis exitus!* O minimè patranda Principibus illa facinora, quæ poſt autorum mortem aut honoris causâ ſilentio damnantur, aut cum eorum infamia ad poſteritatem eunt! *Fidei religionem*, ait Bodinus, *plerique Principes nullam eſſe putant oportere, ſi publica utilitas agitur. Quin etiam tanta eſt hominum perfidia, ut cum maximè fallere propoſuerunt, omnibus exſecrationibus ſe ſe devovere non dubitent: ut Lyſandrum dicere ſolitum ferunt; pueros quidem aſtragalis, cæteros jurejurando falli oportere.* Id tamen Bodinus demonſtrare non poterit meliùs, niſi exemplis è Gallia petitis. Quare cum Henricus Fitz-Alanus Comes Arundeliæ, familiæ ſuæ ultimus (qui primus rhedarum, quas *Coches*

De Repub. l. 5. c. 6.

Plutarch. in Lyſand.

Gutſchen.

ches vocant, uſum in Angliam induxit) illos improbos Gallorum mores & illam indolem tempeſtuoſam haberet exploratam, nuptiis reginæ Eliſabethę, quas Alençonius tantopere ambibat ſe palam oppoſuit, profeſſus; *GALLOS SIBI MINIMè PLACERE; ſeq; à patre in Suſſexia Gallis vicina nato edoctum eſſe, NE GALLIS CREDERET*. Verùm iterum iterumq; dico, quod dixi ſæpius; Gallos *fraudibus agere, & Fidem publicam, quæ perire non debet,* quâdam juris ſpecie à quibuſdam legitimis & juſtis conventionibus ſine fronte & nullo pudoris indicio exterminare, vaniſsimis ratiunculis innitentes; quaſi Galliæ Reges, quia regnum non hæreditario jure, ſed lege Regiâ obtineant, majorum obligationibus & pactis conventis non vinciantur. Sic enim curia Pariſiorum jampridem judicavit. Hinc Ludovicus XII, Caroli VIII ſucceſſor, repetentibus tormenta bellica, quæ Carolus commodatò acceperat, repoſuit illud, *ſe Caroli hæredem non eſſe*. Et nuper Franciſcus II Helvetiis patris debita repoſcentibus negavit, ad paternorum debitorum ſolutionem ſe teneri: ſiquidem non hæreditate, ſed lege Salicâ imperium ad ſe fuerit delatum. At verò quæ hæc inſania eſt;

Cambden. in Annal Angl. An. Ch. 1580. Th. hiſt. l. 70.

Florus lib. 3. c. 10. l. ult. C. de re judic.

Bodinus de Rep. l. 1 c. 8.

An. Ch. 1559.

Digitized by Google

Enenkel. B. de Privil. l. 3. c. 11.

Principes, qui ſupra omnes homines ſunt, & quorum vitam & actiones alii homines pro vitæ regula & canone obſervare ſolent, ab hominum converſatione ſic imprudentiſſimè arcere, & cum levis armaturæ homuncionibus, & tantùm non cum Vaſconum illis contemptiſſimis componere velle? Eſt enim in Vaſconia, & præcipuè apud Bigerrones & Benearnenſes deſpectum hominum genus, quos *Capots*, & variante dialecto *Gabets* vocant, plerumque fabri lignarii, vietores, aliiſque mechanicis artibus dediti; quorum commercia nemo non fugit & abominatur, quia creduntur leprâ infecti, & alios inficere; ideoque oppidis excluduntur, & in ſuburbia removentur; in templis quoque certis eis ſtationibus, ne odore & halitu ſuo, quem ſpirant graveolentem ac tetrum, vicinis ſint moleſti, aſſignatis: ſervorum habentur loco, ne auſi quidem mutire, ſi quid injuriæ inferatur vel à viliſſimo: ſi quis eorum fortè ditior moriatur, liberi tamen non fiunt heredes, niſi rerum mobilium, quas omnes alii tanquam certam luem averſantur. Sed & nos ab hiſce Vaſconibus ſermonem nunc avertamus. An verò ita luſcitioſi, aut ita talpæ, & aſini ſunt Galli; ut non animadver-

Merula Coſmog p. 2. l. 3. c. 38.

Digitized by Google

madvertant, fide Principis vacillante, neminem cum eo, aut certe invitum gementemque contracturum; Principe contractus & pacta majorum non obſervante, viciſſim nec illos, qui cum majoribus bonâ fide contraxerunt, promiſſa iſti præſtaturum; parique ratione contra juris rationem, legatum Principi relictum, qui antequam dies legati cedat ab hominibus ereptus eſt, ad ſucceſſorem non perventurum? Quorſum illud Franciſci I Galliarum Regis dictum? *Etiamſi Fides toto orbe exſularet, tamen Regibus tenendam eſſe; qui eâ ſolâ, & nullo metu, cogi adſtringiq; poſſint.* An fides Gallica jam eſt extorris & exul? Aut, an fides Gallica jam ſterileſcit, nec fert ampliùs bona opera? Quorſum etiam illud toties à Gallis jactatum: *Reges Galliæ non moriuntur?* An reges vivent, & fides illorum non vivet? An reges non morientur, & tamen fides illorum morietur? An, quod credibile eſt, iſte fidei publicæ ludus dependet ab antiquiſſimo gentis præconio, *Gallos eſſe leves?* Quod à Cæſare ſcriptum, à Tacito & Trebellio confirmatum, ab Italis & Germanis ſæpiſſime repetitum, fruſtra refutare conatur ille *Andius ſine bono*, vernaculo more, vitia quibus ipſius populares abundant, aliis

arg. l. 7. C. de reſc. vend. & l. 1. ff. quod quiſque jur. in al. ſtat.

l. 56. ff. de legat. 2.

Lipſ. mon. Pol. l. 2. c. 13.

Bod. de Rep. lib. 1. cap. 8.

Bod. in M. hiſt. c. 5. & de Rep. l. 5. c. 1.

Ioannes Bodinus.

per

per calumniam leviſſimè adſcribendo; veluti meretrices quadrantariæ, quæ ut turpitudini ſuæ fucum aliquem objiciant, probas fœminas probris & maledictis inceſſere non ceſſant. Et ut ſemel dicam, Bodinus *homo*, ſicuti à Cujacio laudatur, *eſt temerarius & inſolens, falsò admodum pro more ſuo & manifeſta mendacia ſcribens, propriaq; ſibi convitia perperam in omnes effundens:* vel, uti à Cambdeno honoratur, *auditionibus & incertis rumoribus nimiùm ſerviens:* cui meâ ſententiâ in multis ſcriptis conſuendis mater errorum Ignorantia, obſtetrix ignorantiæ Levitas, & nutrix levitatis Calumnia, ſæpe cerebrum ſtylumq; impleviſſe & circumduxiſſe videntur. Cumque is licitum ſibi putaret, *popularium ſuorum dignitatem honeſto mendacio tueri*; hâc ille viro bono indigniſſimâ credulitate in ſyrtes calumniarum & vaniloquii euripos abreptus, paſſim in Germanos tota mendaciorum plauſtra evomit; indeq; Germanos & *ſtupidos, & ruſticos, minimum rationis & plurimum roboris habentes, leves, ſuavitatem orationis ac Veneres dicendi reſpuentes, Principes Germanorum ligios vaſallos Regis Galliæ, Germaniam provinciam Galliæ, Imperatorem Germanorum Sultani Turcarum tributarium, Mauritium Saxonem Electorem* per-

Cujac. obſer. l 18. c. 38.

Cambd. in Hibernia.

Bod. M. H. c. 4.

Tileman. in Diſc. de hiſt. del.

Bodin. in M. hiſt. c. 5. & de Rep. lib. 1 c. 9. lib. 5. c. 6.

Digitized by Google

perfidiæ Licentiatum; & ejuſmodi plurima levitatis περιπτώματα ſcribere non erubeſcit. Quod ſi autem *vir bonus hæc præſtare debet, ne mentiatur*: quem ille locum inter bonos viros habere poterit, qui in viros bonos, in virtutum proceres, in Imperii optimè meritos Principes, in nationem longè honeſtiſſimam & nobiliſsimam, tot cumulatis putidis mendaciis graſſari audet? Tametſi nebuloni Bodino, quem ſanitas ambigua cum talia ſcriberet excuſat, non tam indignor; quippe qui hunc aſſertionum ſuarum fructum jam collegit apud cordatos, ut, quod ipſe de Jovio ſcripſit, *etiam cum vera ſcribit, ſit ſuſpectus*; quàm quibuſdam mente ſpuriâ pręditis Germanis, qui illius mendaciis ingratitudinis in patriam mantellum circumponentes, ſtrenuè cum eo contra Imperii majeſtatem ſtylo digladiantur. Ita *nullum tam impudens mendacium eſt, ut teſte careat*. Olim Romę tantâ veneratione & religione Imperatorum ſtatuæ imagineſque colebantur, ut ne conflare quidem eas ac vendere ſine capitis periculo, & citra majeſtatis crimen licuerit; quin erant perfugium ingenuis & ſervis, injuriâ adfectis; curâ iſtâ cultus eô uſque demum progreſsâ, ut apud Aſpendios impietatis damnatus

Bod. M. hiſt. cap. 6.

In M. hiſtor. cap. 4.

Plin. N. H. l. 8. c. 22.

l. 5. § 2. l. 6. ff. ad L. Iul. M.

Philoſtratus de Apol. l. 1.

mnatus quidam fuerit, quòd ſervum ſuum verberaſſet, qui drachmam argenteam Tiberii imagine ſignatam geſtabat. At ſi in tantula peccatula olim animadverſum eſt: quid hodie faceret Tiberius aliquis Bodinianis illis; qui peſtilenti inutilium diſputationum hecticâ furentes Imperii Germanici Monarchiam arietant; (quia fortè Albertus Moguntinenſis Archiepiſcopus in rejectione Franciſci Gallorum Regis, Cæſaream dignitatem ambientis, Ariſtocratiam retinendam eſſe ſenſu minimè Bodiniano dixerat) qui Imperatori majeſtatem detrahunt; qui ſubditos quoſdam Imperii refractarios, rebelles, & transfugas, jure ſuo liberos eſſe pronunciant; qui Florentinum, Sabaudum, Lotharingum, Genuenſes, Senenſes, Helvetios, & alios, ampliùs ad Imperium nihil pertinere magno niſu vociferantur? Illi enim, Auditores mei, non Imperatoris ſtatuæ vel imagini inferunt injuriam; ſed ipſummet Imperatorem auguſtiſſimum, ipſummet Imperium, quod ſacroſanctum nobis eſſe debeat, furialiter adoriuntur, decuſſque Germanicum & legitimum civium obſequium per cuniculos monſtroſarum opinionum ſubruere pro virili conantur. Profana ſcripturi-

Sleid. com. lib. 1.

entium

entium rabies, & dirum cacoethes: quod in Republica,& præſertim in literaria tolerandum non ſit. Nam cum Imperator ſit Academiarum pater & fons, & illius gratiâ Doctores, Magiſtri, & Studioſi, honores & privilegia ampliſſima conſequantur: quâ impietate ſe illaqueant illi, qui ſummum illud Imperii & totius Chriſtiani orbis caput voce calamoque deprimunt? quâ ingratitudine ſe collutulant Academiæ, quæ talia dicta ſive ſcripta impunè graſſari permittunt? aut, quod gravius, ea cenſuris & teſtimoniis publicis probant? An verò illa curioſolorum grandiloquentia ſic bacchabitur ſemper? An nulla illam licentiam ſiſtet pœnitentia? Plinius avunculus in montis Veſuvii incendio (quod ſub Tito Imp. contigit: & non ſolùm tanto fragore mugituque ex imis cavernis flammas denſiſsimo fumo mixtas expuit,ut aerem omnem & ſolem ipſum obſcurârit; cineribus quoque ventorum vi Romam uſque, & in Africam, Syriam & Ægyptum ejectis: verùm etiam duas integras urbes, Herculanium & Pompejos, populo ſedente in theatro, penitus obruit) cum ille miraculi cauſas exploraturus accederet propiùs, & jam flammâ undique incumbente inceptum

Dio Caſſ. hiſtor. lib. 66. Plin. junior lib. 6. ep. 16. Leand. Alb. de Campan.

ceptum perſeverantiùs exequeretur, craſſiore caligine ſpiritu obſtructo periit: & tamen Plinius hâc curioſitate contemplandi publicè nocuit nemini. Sed ut in via ſi beſtia luto me adſpergat, non excandeſco ſtatim, & viciſſim in illam regero ſordes: ita hîc mihi faciundum; & Bodinus atque Bodiniani omnes pro beſtiis habendi, quæ non judicio, ſed protervià lædunt Germaniam & Germanos noſtros.

Tertia Furia, quæ præcipuè privatas peſſumdat familias, Gallis jamdudum exauctoratâ virtute omnem decuſſit honorem. In hujus diræ famulitio valde numeroſo primas tenet *Temeritas:* quæ Cæſaris teſtimonio *Gallorum genti maximè eſt innata*. Adeò ipſa natura quoque Galliæ eſt adverſa & novercalis. Sanè ut inſulæ quædam ſemper fluctuant: ſic Galli perpetuo temeritatis æſtu agitantur. Sive ut Circius ventus, *quem ex ſua terra flantem Galli ſæviſſimum patiuntur*; & cui Auguſtus, ne Galliam rapidus infeſtaret, aliquando votum exolvit, & ſacrum fecit; vertigine turbat regiones: ſic Galli ſinguli Circium in capite geſtant, qui illorum conſilia & cogitationes quaſi turbine quodam perpetim verſat, raptat, circinat & emaſculat.

Cæſ. lib. 7. de bello Gal.

Plin. H. N. l. 2. c. 95.

A. Gell. noct. At. l. 2. c. 22.

Mens

Mens oculoſq; pedeſq; rapit, rapit undique mentem,
quicquid in occurſum peſq; oculuſq; rapit.

Diſputant Medici; an vermes ex putrefactione in homine nati, alibi quàm in ventre vel ſtomacho generentur: ego exiſtimaverim, nullam nationem æquè vermibus divexari atque Gallicam, ſed illis beſtiolis natale ſolum ac domicilium in cerebro, ſtabili Gallicæ inſtabilitatis ſtabulo, eſſe. Exemplar autem, & vivam Gallicæ temeritatis hominiſq; in moribus atq; actionibus omnibus ſemper variabilis imaginem, ſingulari ſtudio & bonâ fide delineavit Alexander Pontamarius, & ipſe Gallus, in deſcriptione Gallicæ Nobilitatis: nemo artifex Gallum pingere vel fingere potuiſſet diligentiùs & veriùs. *La jeune Nobleſſe de France* (ait) *eſt d' autre humeur: elle ne ſe plaiſt qu' à une eſpece de mignotiſe, ou elle rend plus preuue de laſcheté, que de valeur: elle eſt tellement imbue de je ne ſçay quel meſpris, que tout ſon maintien n' eſt qu' un perpetuel deſdain: elle a plus de mouuement aux eſpaules, plus de bricolles aux pieds, plus de ſingeries aux mains, & de tournoyements en la teſte, qu' il n y a de goutte d' eau en la Seine. elle ſe contrefait, elle ſe deſguiſe, elle begaye au lieu de parler, elle Pantalonne à*

Mich. Savonarola de Vermib. c. .

en l' Acad. de la Nob. Françoiſe.

cheual, & ſe comporte en toutes ſes actions ſi ridiculement, qu' un peintre ne ſçauroit avec plus d' artifice esbaucher la figure d' un fol, que ce pauure gentilhomme François en donne de teſmoignage. Et puis oyez le diſcourir, c' eſt luy qui ne craint perſonne, & n' a jamais appris de ſe faire craindre: c' eſt luy, qui bat tout le monde, & il ignore le moyen de ſe defendre: c' eſt luy, qui eſt bien à cheual, & il ne ſçait pas tenir la bride: c' eſt luy, qui entretient bien les dames, & les filles de chambre ſe mocquent de ſes diſcours: bref, c' eſt celuy meſme, qui eſt la fable du peuple, l' ordinaire pitié des honneſtes gens, & la ſcandale de ſa ligneé. Va-il par la ruë, il ne fait pas une deſmarche, qu' il ne regarde en arriere pour ſe glorifier en la ſuite de ſes valets; chaſquefois il aura les yeux ſur les ſouliers, il portera ſa main au collet de ſa chemiſe. Homme ſot & miſerable, &c. Hoc dicit Pontamarius, Auditores: *Nobilis Gallus in delicias & inertiam quàm magnanimitatem eſt proclivior, cum perpetuo rerum omnium faſtidio: ubique in mimicis pedum manuumq; geſticulationibus, ſcapularum motationibus, capitis vibrationibus prodigioſè frequens; inceſſu, veſtitu, ſermone, & in omnibus actionibus ita ridiculus & hiſtrio, ut omnem conſummatiſſimi fatui indolem & perſonam exactè repræſentet. Si colloquii res ſit, hic ille eſt, qui*

timet

Digitized by Google

timet neminem, ſed quem timet nemo; ille eſt, qui proſternit omnes, ſed qui modum ſe defendendi ignorat; ille eſt, qui omnium optimè regit equum, ſed qui frenos moderari adhuc neſcit; ille eſt, qui Gynæcéi applauſum ſibi vendicat, ſed quem à tergo famularum multa ciconia pinſit: ſummâ; ille eſt fabula vulgi, bonorum miſeratio, ordinis ſui macula. Si verò deambulationibus per urbem indulgeat; ſine ſtultitiæ ſcena id non facit; modò, vix gradu uno promoto, ad pediſſequos oculos rejicit glorioſulè ſe prædicans, modò in calceis miracula quærit, modò induſii collare manibus terit. homo ſtolidus, & publicis Chriſtianorum ſupplicationibus includendus. Ex hac Protei Academia omnes penè artes expullulant, quæ familias fortunis honoribuſque evertunt. Interque eas *Aleæ luſus* mirum quantum invalvit: qui licet in aliis bene compoſitis Rebuſpub. graviter inhibeatur, conſtitutâ in tranſgreſſores pœnali actione famosâ; ſitque receptum, ut ſuſceptori alcatorum, qui aleatoribus longè nequior eſt, impunè fiat furtum, & injuria damnumque detur impunè; ut quoque, qui cogit ad ludum, gravi multâ coërceatur, vel ducatur in latomias aut vincula publica; atque inſuper domus, quibus aleâ luditur, publicentur: nihilominus hodie tota Gallia eſt alea,

l.1. & 2. ff. l.1. & 2. C. de aleat. Cujac. in paratit. ibid. P. Gregor. in Synt. jur. univ. l. 39. c. 3. Iac. Concenat. Qu. l. 4. cap. 6.

Merc. François. lib. 5.

lea, & permiſſione publicâ alearum gymnaſia fervent. Teſſerarii ibi non in res nihili, non in argentum comicum, ſed in aureos Hiſpanicos, quos acervatim ponunt, & in tota patrimonia ludunt, vereque Imp. Juſtiniani verbis, *quidam nec ludentes, nec ludum ſcientes, ſed numeratione tantùm proprias ſubſtantias perdunt die noctuq; ludendo, argento, apparatu lapidum, & auro.* Ac nuper Medici cujuſdam filius in tali publica aleæ Academia (hoc enim nomine corruptionis officinæ indigitantur) *ſexaginta coronatorum millia* dilapidavit. Non enim viri magnates ſolùm, (quanquam nemo magnus eſſe poteſt, quem turpia & infamia delectant) verùm etiam Doctorum & Advocatornm filii pueri, adoleſcentes quæſtores & mercatores, eandem fortunæ ſcholam frequentant; qui minoris faciunt nunc mille piſtoletos aureos, quàm ipſorum majores Franciſci I ætate ſolidum unum (conſtituunt autem hodie LXX ſolidi, aut præter propter, aureum Hiſpanicum piſtoletum). faciebant. Gallica autem juſtitia interim nec ſegnem dat operam, ne Alea quid capiat detrimenti. Res alibi inſolita, & creditu difficilis, aliquo exemplo demonſtranda eſt. Annis enim proximis cum *Ionas* quidam, hujuſ-

l.2.C de aleatorib.

hujuſmodi teſſerariæ Academiæ rector, ad infame iſtud exercitium ędes quaſdam Lutetiæ, in San-Germani ſuburbio, tempore nundinarum conduxiſſet, *in dies tantùm quindecim mercede mille & quadringentarum libellarum conſtitutâ*; & verò locatore ſolutionem poſtulante, conductoris uxor, quæ diviſas & omnino ſeparatas bonorum rationes à marito habebat, à magiſtratu facultatem peteret, res ſuas mobiles è domo conductitia aliò transferendi: Senatus judicavit, ut petitrix ſupellectilem ſuam ablatura exolveret aureos XX, veniâ locatori conceſsâ reliquum ex conductoris bonis excutiendi. Proh rem ſtupendam & dolendam! In Gallia, in Galliæ metropoli, in primaria Regis ſede, in juſtitiæ Gallicæ domicilio, in clariſſimæ Academiæ facie, impuriſſimas illas Academias ferri, pro alea judicari, pro alea tantum pecuniarum perditiſſimâ prodigendi voluptate conſumi! O tempora! O mores! Ne tamen quid diſſimulemus; accepimus, ſeverum admodum à Ludovico XIII Rege edictum in aleatores nuperrimè conditum fuiſſe: quod, ut malum tollat penitus, aut minuat ſaltim, vovemus quidem; ſed qui ingenium & indolem nationis habent perſpectam, non ſine cauſa

1400. Franken.

Cl. Malingre.

verentur, ne improbiſſimorum morum contumacia edicti ſanctitatem contumelioſè vincat. Verùm in obſcœna *Veneris alea* non minùs fortunati Galli, & verè ibi ſunt galli: & cum alii populi, jactatis iſtiuſmodi voluptatum talis, vix *canem* aut *ſenionem* mittant, illi *Venerem* jaciunt frequentiſſimè; quæ tamen inexplicabilibus ſtudiis, nec non infamibus expenſis, ſæpe extremis vitæ periculis conſtat. Equidem averſæ Veneris flagitio Galli, & præſertim Maſſilienſes inquinati jam ante plurima ſecula turpiſſimo proverbio, πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν, *Maſſiliam naviges*, locum fecerunt. Credebantur enim γυναικοπαθεῖν. Atque hunc ſceleratiſſimum puerorum amorem molles Græculi cum aliis pluribus ſceleribus tradiderunt non Gallis ſolùm; ſed & eôdem fœdârunt Hiſpanos, Illyrios, Italos, & ex his maximè Romanos. Germani tamen huic abominabili peccato minimè erant obnoxii. Itaque Quintilianus pro Mariano milite, qui tribunum pudicitiæ ejus nefariam vim inferre tentantem occiderat, & ad primum ſtatim obſcœnæ libidinis ſermonem ferrum per pectus infandi corruptoris exegerat, veriſſimè excipit, & meretriciam neceſſitatem hoc refellit oraculo: *Nihil tale*

Lipſ. in not. ad Taciti Germ. n. 39.

Digitized by Google

tale novère Germani : *& ſanctiùs vivitur ad Oceanum.* Batavi quoq; duce Civili propterea arma vertebant in Romanos; quòd illorum liberi impuberes ad ſtupra & muliebrem patientiam à furioſis iſtis naturæ ſexuſque temeratoribus vocarentur. Sed quid hæc exequor extrema flagitia? In aliis forſitan cauſis, Auditores, permittitur indignitatem rei oratione exaggerare: hîc parcendum verbis eſt, pudoris gratiâ: & pudet me, quòd dicentem intellexiſtis. Hodiernis autem moribus in Gallia perperam quæritur, an in ſcortationes & vagas libidines animadverti debeat: ſiquidem ſecundum Franciæ mores etiam adulteria non puniri magni nominis J C. Joannes Faber, & nonnulli alii olim ſcripſerunt. Et memini, cum Aureliani Landa Molinus, qui Godardam Jo. Godini uxorem, dum vir in caſtris morabatur, corrupiſſe convictus & ad mortem damnatus, amboque Landa & Godarda in publica platea laqueo ſuſpenſi eſſent; Pigreterio priſci moris ac ſeveritatis viro, qui à Ludovico Condęo urbi præpoſitus fuerat, judicium urgente, & graſſantibus vitiis exemplo opus eſſe dictitante; aulam regiam adeò malè illud accepiſſe, ut plerique ſummâ impudentiâ palam teſtaren-

Quintil. in Decl. 3.

Tacit. hi. l. 4.

An. Robert. rer. judic. l. 1. cap. 14.

An. Ch. 1563.

Digitized by Google

næam Jo. Subizii filiam & hæredem in uxorem duxerat; ſed cui à Parthenęæ matre frigiditatem generi cauſſata de diſſolvendo matrimonio lis movebatur. Itaque illius & aliorum interemptorum cadavera cum ante arcem in Regis, Reginæ, & totius aulici comitatus conſpectu abjicerentur; frequentes è Gynęcéo fœminæ, nequaqum crudeli ſpectaculo eas abſterrente, curioſis oculis nudorum corpora inverecundè intuebantur, & in Pontio pręcipuè aciem defigebant, ſi quâ ratione frigiditatis illius cauſam aut notas perrimari poſſent. Quibus impudicè curioſis & illas mulieres, ac ſi Diis placet, virgines hîc meritò jungo; quæ, poſt Ducem & Cardinalem Guiſios cæſos, indictis execrabilibus in Regem ſupplicationibus, frigido adhuc cœlo linteis ſolis amictæ incedebant, candelas manibus tenentes, quas poſt epodas diſſono clamore decantatas extinguebant, & quaſi Meleagri titione extincto, ſicuti in fabulis narratur, vitam Regis extinctum iri aut optantęs aut ſperantes: ac pleræq; inter eas erant, quæ quô formoſiores, ut pietatem ſuam circumſpicientibus magis approbarent, lineis tantùm tunicis tenuibus quaſi multitiis velabantur, ita ut corpus pelluceret, & ad

Th. hi. l. 52.

Th. hi. l. 94.

curioſos nobilium adoleſcentum, dum incedenteis officiosè adjuvant, oculos interdum & improbas mānus pateret. Verùm ubi, per DEUM immortalem, caſtitati eſt locus in Gallia? Vbi locorum non regnat Venus in Gallia? Et heu ſcelerum ſocietatem!

Virgil. Ecloga 8.

Sævus amor docuit natorum ſanguine matres
commaculare manus:

ut ita furtivo complexu gravidæ, utero celato, partuque ad extremum enecato, & vel in ſterquilinium ſeu profluentem abjecto, aut in locum profanum defoſſo, famam virginitatis quâcunq; ratione conſervarent. Quod crimen antea impunitum, nunc ſeveriſſimè vindicatum, nihilominus eſt frequentiſſimum: nec ulla fere ſeptimana etiam hodie abit, quin in claſſe, quæ de judiciis capitalibus Lutetiæ cognoſcit, una pluresve tam horrendi flagitii reæ producantur. Adeò malus pudor in verecundo & impotenti ſexu ſupplicii terrorem, & quod omni corporis pœnâ gravius eſt, conſcientiæ morſus vincit. Quin etiam virorum gravium & ſapientium in illicitis illis vagæ Veneris caſtris ſtipendia legimus. *Henricus Guiſius*, ille toties nominatus, qui tantâ Gallici populi gratiâ, virtute & audaciſſimis facinori-

Thuan. hiſt. 13.

nori-

Digitized by Google

noribus partâ, præpollebat, ut & Regem ipſum contumaciſſimo factioſorum fœdere fere oppreſſerit; (Mompenſeriâ jam tum, cum in aula forcipeis aureos è zona, ut fit, dependenteis oſtentaret, *His fore*, dictitante, *ut Rex brevi tonſus in monaſterium tanquam regno indignus truderetur, & eo dignior, qui religionem, quam ille diſſimulatione & ignaviâ perditum ibat, à ſectariorum peſte defenderet, in regni ſolio conſtitueretur*; fratrem Guiſium innuente) in Comitiis tamen Blœſenſibus, in quibus de republica in meliorem ſtatum vertenda, & potiſſimùm de capite ipſius Guiſii agebatur, atq; adeô ultimâ nocte, quæ cædem ejus anteceſsit, ſic fuit etiam ſpretis amicorum monitis ſecurus, ut & furtivæ Veneri cum quadam gynecei matrona, quam perditè deperibat, indulſerit. Thuan. hiſt. l. 93. Etſi Guiſium nihil à cæteris moribus valde alienum commiſiſſe vel inde forſitan conjici poſsit; quòd homo verſatili ingenio eâ facilitate negotia explicaret, ut inter ſeria jocari, ac cum maximè negotia urgerent otiari videretur; multis quoque fidem & candorem, quem verbis præferebat, in factis ejus ſæpicule deſiderantibus, ut propterea gynecei regii dicterio *jucunda Guiſii malitia* in proverbium abierit. Sed audiamus Galliæ

liæ ſapientem, & quidem Guiſio non parùm ſapientiorem. *Et militavi non ſine gloria*, de ſe ſcribit Michael Montanus; *meaq́; fortuna in Quartillæ Petronianæ comparationem venire poteſt, quæ Iunonis iram ſibi imprecatur, ſi unquam ſe meminerit virginem fuiſſe.* Quanquam dum Montanum hîc ſapientem prædico, ſimul recordor judiciorum, quæ vehementer diverſa vel potiùs adverſa patitur vir ille: aliis ejus ingenium, ſtylum, judicium laudibus ad cœlum extollentibus; quibusdam humiliter deprimentibus & penè nullo cenſu cenſentibus. Hoc in eo putidum nimis, & puerilis jactantiæ eſt, quòd toties delamentatur ad nauſeam & irriſum legentis, quàm ſit labili ac nullâ prorſus memoriâ: cum domeſtico teſtimonio ipſe ſibi fidem demat, tot lectiſſimis poetarum verſibus, tot ſapientum dictis velut ad nutum paratis, tam aptè ſcriptis ſuis inſtar emblematum intextis. Vti & hoc in eo ambitioſum, quòd negat ſe recordari ſervorum, niſi eos officiorum nominibus appellet. Videor mihi in ſcena audire Petronii Eumolpum, cui tanta familia ſcilicet erat, ut Carthaginem capere poſſet. Glorię nempe cupiditatem ſpecie contemnentis manifeſtiùs oſtentat, quàm ſi palam præ ſe fer-

des Eſſais l. 3. c. 13. Petronius Arb. in Satyr.

Baud. in notis ad poemata. p. 206. &c.

Digitized by Google

ferret. Hiſce & ſimilibus aliis vitiis abundat quidem Montanus, ſed quæ non temere niſi in præclaris & excellentibus ingeniis deprehendantur; & quæ compenſantur pluribus longè virtutibus, inter quas vitia illa blandientia ſtationem honorificam tueri poſſunt. Ut herbæ quędam inutiles non innaſcuntur niſi ſolo præpingui ac feraci: ſic luxuries illa effloreſcit ex redundantia & fœcunditate generoſæ indolis. Vix eſt, ut unquam ſupra mediocritatem aſſurgant ingenia, quæ ſe continent intra terminos artium & ſcholaſticarum præceptionum: in quibus tamen umbratici doctores jejunam laudem anxiè venari ſolent. Equidem ſi punctum omne fert ſcribendi dicendiq́ue rectè, qui facilimè feliciſsimeq́ue cogitata mentis enunciare novit, vix quiſquam hâc facultate cum Montano conferri poteſt. Senſus & conceptiones ejus ſummovent plebem: ſermo ne tum quidem humile aut abjectum quidquam ſonat, cum res minutas exſequitur, & poſitas in quotidiana conſuetudine vivendi. Verbis è trivio quæſitis dignitatem ac ſplendorem conciliat. Dicas aliquem è plebe per adoptionem tranſire ad patres. In metaphoris dominatur; niſi quòd interdum

exem-

exemplo ſummorum oratorum peccat nimis in iis audendo. Montani amor, Auditores, paulùm me, etſi non invitum, à propoſito abduxit. Et volupe mihi eſt, ſubinde excelſi ingenii viros ſpectare, qui ex illo luctuoſo Galliæ virtutum naufragio inter medios decumanoſque vitiorum fluctus in portum felicitatis & tranquillitatis incolumes enituntur.. Aſt

Virgil. Æn. lib. 1.

apparent rari nantes in gurgite vaſto.

Sed enim ſalaciſſimi Galli, qui in turpiſsimis Veneris caſtris, fere ſine ulla pudoris & honeſti memoria, ſine metu pœnæ, arbitratu ſuo domi luxuriantur; foris aliquando, ubi minimè exſpectant, ultricem Dei dexteram experiri ſolent. Inprimis inſigne memoratur exemplum ab iis, qui res Anni 1578. ſcripsêre. Tribunus quidam Gallus, *Pontius* nomine, qui Alençonii militiam in Belgio ſequebatur, ad Becurtium pagum ſibi hoſpitium ſumpſerat in domo *Ioannis Milleti,* probi & ditis agricolæ, cui tres filiæ eximiâ formâ erant. Harum major natu, annorum circiter ſedecim, & cæteris formoſior, ut placato hoſpite uteretur, ſedulò omnia domus miniſteria obibat. In eam oculos conjecerat tribunus, occaſionemque libidinis explendæ quærens patrem cum filia menſæ ac-

Thuan. hiſt. l 66. Meteran. Hiſtor, Belg. l. 8.

ſæ accumbere jubet, & libidine inter pocula incaleſcente per ludibrium rogat, an ſibi filiam in uxorem dare vellet. Agricolâ, qui imparem conditionem ſuam prętexebat, ſe modeſtè excuſante, tribunus ſtatim irarum fulminibus debacchatur, & protinus cœnaculo patrem pulſatum faceſſere jubet: quem filia ponè ſequens à militibus vi retenta, moxque à furente tribuno inter lamenta & ejulatus compreſſa, ac poſtea temulentis ſociis pariter ad ſtuprum expoſita eſt. Inde ad menſam reditum, & juvencula magnos ſupraque ſortem & ætatem generoſos ſpiritus gerens ſedere juxta tribunum juſſa paruit, & compoſito ad dolorem diſſimulandum vultu, poſt crebras ad injuriam adjectas per laſciviam contumelias, tempus nacta Pontium, dum ad aurem inſuſurranti cuidam faciem averteret, cultro in cor violenter adacto conficit, disjectiſque ſubitò menſis, dum commilitones ad tribunum accurrunt, illa per poſticum elabitur, & ad patrem in proximo diverſantem properat, reque expoſitâ, ut fugam maturè capeſſat monet. Ipſa poſt ereptam virginitatem vivere non ſuſtinens, cum vitare periculum potuiſſet, graſſatores intrepidè expectat; à quibus illico compre-

prehenſa & arbori alligata, ut ſcloppetorum ictibus conficeretur, poſt commendatam Deo animam, *Feri,* inquit, *miles, & certis ictibus mortem ei optatam accelera, quam vi illatâ indignam effeciſti, qua viveret; haud utique injuriam, quam jam in duce veſtro inultam non ſivit Deus, diu impunè laturus.* Nec verbis augurium defuit. Nam pater tali filiâ dignus, ubi rem reſcivit, geminatâ injuriâ efferatus, vicinos ex pagis agreſteis ad arma ciet; qui milites facti complices, cum iiſque quatuor alias cohortes circumventas ad unum omneis ceciderunt. Verùm ut priſci fabulatores Veneri baltheùm tribuunt, ſive ceſtum diſcolorem, in quo ſuavitas & dulcia colloquia, & benevolentia, & blanditię, ſuaſiones, fraudes, veneficiaq; includantur: ſic & Gallica Venus tali ceſto tot impoſturis pręgnanti incingitur. Quę enim *lingua* amoribus conciliandis eſt aptior, quàm *Gallica?* Quę lingua à maſcula conſtantia eſt remotior, quàm Gallica? Non illud commune ingemino diverbium, quo Italos & Gallos aliter ſcribere quàm loqui, & aliter loqui quàm ſentire, ſignificamus: ſed hoc affirmo, nullo unquam tempore linguam Gallicam in turpiora adulationum & illecebrarum adulteria fuiſſe proſtitutam, præ quàm

Nat. Comes Myth. lib. 4. cap. 13.

Itali dicunt: *I Franceſi nõ dicono, come voglion fare; non leggono, come ſcrivono; nõ cantano, come notano.*

quàm hodie ea eſt abjecta, & ſervilis: in qua *Vita*, *Anima*, *Devotio*, *Adoratio*, *Servus*, *Mancipium*, & hujus farinæ verba alia leviſſimam quamque adfectus declarationem infarciunt, ut in ſeriis & ſeveris propenſæ voluntatis animique benevoli motibus exprimendis nulla penè dicendi formula ſuperſit. Videas permultos tam cęco linguæ ſuæ meretriciæ amore efferri, ut boni amici, quàm fortè verbuli aut ſcommatis venuſtuli, jacturam facere malint. Unde miror, quid cauſæ ſit, cur Germanicam noſtram linguam quidam Gallicæ, aut alii ulli exteræ poſthabeant; eamque aliter placere poſſe negent, niſi ex admiſtione vocum Latinarum, Italicarum, Gallicarum, aut aliunde peregre petitarum novam ſumat perſonam: cum majores noſtri talem cum peregrinis copulam inter dedecora & nomine Germanico indigna facta recenſuerint. Non enim ea noſtræ eſt vel paupertas vel ruſticitas, ut foris opes & fucum arceſſere debeat; imò verò tanta illius eſt majeſtas, & dignitas cum pari ubertate tanta, ut cum aliis omnibus de elegantia, de ſelectiſſimorum verborum ſplendore & dicendi Veneribus, de pulcherrimis periodorum ſimulque admirandis ductibus, & de uni-

M. Montan. l.1.c.39.

C. Lehman. Chr.Spir.l.5. c.107.

Clapmar. de arc.Rerump. l.3.c.22. P.M. Wehner. in præf. ad obſ. Pract.

Digitized by Google

verſo planè orationis ornatu certare poſ-
ſit. Neq; ea hodie patriæ incumbit bar-
baries, quæ temporibus fuit vel Taciti (Tac. de mor. Germ.)
ſcriptoris Romani, cum tunc Germani li-
terarum ſecreta, viri pariter & fœminæ i-
gnorarent; vel Otfridi Monachi, qui vixit (Mar. Velſer. rer. Bojc. l. 2.)
ante annos abhinc amplius ſeptingentos,
& Germaniæ ſermonem omnium primus
literis tractare aggreſſus linguam appella-
vit ſcriptu perdifficilem, propter ſonum
incommodum & literarum plerumq; con-
geriem, multis in eam ſententiam colle-
ctis argumentis. Sicuti etiam ſerò admo-
dum ſcribi cœpit vernacula noſtra: & ſo- (B. Rhenan. rer. Germ. l. 2. p. 202.)
lebat Imp. Maximilianus I ſtudioſis anti-
quitatis præmia conſtituere, ſi qui diplo-
mata ante quingentos annos Germanicis
literis conſcripta reperiſſent. Sed quic-
quid tandem de ſcripturæ difficultate
conceperint majores noſtri; hoc tamen
compertum habemus, in ipſa Gallia jam (Lipſ. cent. 3. ad Belg. Ep. 44. M. Freher. in not. ad fœd Lud. German. & Karol. Gall. Regum.)
ante aliquot ſecula honeſtiores & nobiles
Germanicâ, ruſticos autem & viliores Ro-
manâ illâ corruptâ, ſive hodiernâ Gallicâ,
quam *ruſticam Romanam* & *ſquamam Latini
ſermonis*, & *rubiginem trivialium barbariſmo-
rum* dicebant, uſos fuiſſe. Scio quidem,
multos inter linguas ita diſtinguere; ut
cum DEO ob majeſtatem Hiſpanicè, cum
Prin-

Principibus ob gravitatem Italicè, cum fœminis ob gratiam Gallicè, cum hoſtibus verò ob terrorem Germanicè loquendum eſſe autument. Sicuti & illa fabula, de quodam Legato Germanorum narratur: qui apud Imp. Carolum V Germanicè dicere juſſus, cum ſermonis & linguę autoritate Hiſpanos ad applauſum commoviſſet, ex iſtis unus ita cenſebat; opinione ſuâ Germanicam linguam & graviorem & ſeveriorem eſſe, atque ſe credere, & DEUM, cum expelleret è paradiſo Adamum, & Angelum gladio formidabilem, qui paradiſo cuſtos datus eſt, terroris majoris causâ Germanicâ linguâ illum noſtrum Patrem increpuiſſe: cui tamen Germanus acutè repoſuit; Hiſpanicæ linguæ non minùs ſe magnifacere pompam, quàm ſubtilitatem; & perſuaſum habere; Diabolum, cum Evam circumvenire vellet, linguâ Hiſpanicâ fraudum & callidiorum conſiliorum tragulis aptiſſimâ, uſum fuiſſe. Etſi, fabulâ omiſsâ, hiſtoriolam maximè geminam addere nil vetat: quæ ita habet. Joannes Langus à Ferdinando I Cæſare legatus aliquando miſſus in Poloniam, in iſta aula offendebat conſiliarium regium, *Petrum Royzium Mauraum, Hiſpanum*; quem & ob eruditionem

Mel. Adam. in vita Ioan. Langi.

amabat plurimum,& quotidiano convictu dignabatur. Accidit autem,ut Royzius inepto ex ignorantia riſu Germanicam linguam inceſſere ſolitus, & famulos Langi, menſę aliquando adſtantes,atq; durâ pronunciatione & accentu affectatè voces Germanicas exaſperantes, iſto ſcommate jocove illuderet; *Germani*, inquiens, *non loquuntur,ſed fulminant: & credo ego, mi Lange, Deum ex indignatione hoc ſermonis fulmine uſum,cum primos parentes extruderet Paradiſo.* Cui Langus, *Ego verò*, ajebat, *cenſeo, ſerpentem ſuavi & blando vocis Hiſpanicæ fuco uſum, cum impoſuit Evæ.* Sed amemus nos victricem noſtram linguam; & aliis delicatulis, qui hoc unum agunt,ut videantur à majoribus deſciviſſe,Hiſpanicam,Italicam,atq; Gallicam,illegitimas Latinę filias,quæ etiam noſtræ captivę ſunt, & à noſtra *verborum auxiliarium*, ut vocant, elegantiam habent,relinquamus. Ut Germani viri ſunt, ita illorum lingua & facundia eſt virilis: quę nemini, niſi qui virilem animum non gerit,ingrata eſſe poteſt. Cęterùm illi Gallię corruptelę laſcivia Poetarum etiam atq; etiam patrocinata eſt; qui ingenio ſuo abuſi,juventute à veris ſtudiis ad ludicra, adulatoria,& amatoria abductâ,pręſertim ex virginum animis pudorem & verecundiam,

Thuan. hiſt. l. 15.

am, per impuriſſimas verſiculorum & cantilenarum ſtrophas eliminaverunt. Mox etiam triſtior & funeſtior emerſit clades, ex damnatiſſima *Amadiſi* bibliotheca: quæ Hiſpanis parentibus genita, plus tamen Galliæ & nominatim *Gorræo* Pariſienſi debet; quo nutricio & duce ad ſummam dignationem pervenit, ut Henrici II Regis Galliarum ætate nemo contra illam mutire auderet. O ſeculi inſaniam! O morum infamiam! O bibliothecarum ulcera! Hi enim Amadiſi libri ſunt, qui caſtitatem deturpant, qui evertunt temperantiam, qui vagam linguam & mentem formant, qui innumera adulteriorum & effrenatarum libidinum ſtrategemata oſtendunt, qui matrimonia furtivis iiſque quotidianis complexibus quaſi in anteceſſum conſummare, & ante legitimum tempus polluere docent, qui etiam per Venerem pejerare nullum piaculum fore commonſtrant, Lanov. Diſc. 6. Bod. in M. H. c. 4.

(*nec jurare time: Veneris perjuria venti*
irrita per terras, & freta longa ferunt:) Tibul. 1. Eleg.

libri flammis tradendi, aut certè in Siciliam deportandi, ubi viri perpetuis ſe macerant vigiliis contra vaferrimos noctium aucupes fureſque nuptiarum. Lacedæmonii libros Archilochi, maximi poetæ, Lanov. Diſc. 6.

Digitized by Google

aut certè ſummo proximi, è civitate ſua exportari juſſerunt, quòd eorum parùm verecundam ac pudicam lectionem arbitrabantur. Noluerunt eâ liberorum ſuorum animos imbui; ne plus moribus noceret, quàm ingeniis prodeſſet. O factum bene & prudenter! Sed hodie pauci ſuperſunt Lacedæmonii. Nec garrula & dicacula ſolùm eſt Venus Gallica, etiam *luxurioſa & guloſa eſt*; Comicuſque eſt verax, *Sine Cerere & Libero friget Venus.* Et olim audiebant Galli, *vini avidum genus, affectans ad vini ſimilitudinem multiplices potus; inter eoſq; humiles quoſdam obtuſis ebrietate continuâ ſenſibus raptari diſcurſibus vagis.* Hodie verò licet Liberi imperio liberos ſeſe eſſe putent, & ſobrietatem ſuam aliis in exemplum ponant: neſcio tamen, an ubique ſint invinii & ſobrii: neſcio, annon populi Walonici, qui ſunt Galli, aliorum ebrietatem & compotationum certamina longè ſupergrediantur: neſcio, annon *Franc. Rabelæſus* exemplo ſuo plerorumq; popularium madidos mores expreſſerit; qui literis Græcis Latiniſq; inſtructiſſimus, & Medicinæ, quam profitebatur, peritiſſimus cum eſſet, poſtremò tamen omni ſtudio ſerio omiſſo ſe totus vitæ ſolutæ ac gulæ mancipavit, & ridendi artem

Valer. Max. lib. 6. c. 3.

Terent.

Am. Marcel. l. 15.

Thuan. Vitæ l. 6.

tem hominis, ſicut ipſe ajebat, propriam amplexus, Democriticâ libertate & ſcurrili interdum dicacitate ſcriptum ingenioſiſſimum fecit, quo vitam regnique cunctos ordines quaſi in ſcenam ſub fictis nominibus produxit, & populo deridendos propinavit. Quid de hiſce amphoris, de hiſce gurgitibus & Bonoſis, de hiſce vinolentis ſcurris loquor? Producam fœminam, Montani encomio caſtam, & quidem non Walonicam, ſed Aquitanicam. Ea erat vidua, & in pago quopiam Burdigalæ proximo habebat domicilium; quę cum prima graviditatis ſigna in ſe adverteret, vicinis ſuis familiaribus referebat, viduitate tantùm ſe refelli, quò minùs credat, ſe gravidam eſſe: ſed ventre in dies magis magiſque intumeſcente, & omnium συμπτωμάτων ac circumſtantiarum evidentiâ contrarias integritatis ſpes & ſuſpiciones excludente; tandem è templi ſuggeſtu per præconem renunciavit infortunium ſuum, teſtata, ſi facinoris autor nomen edat, & factum confiteatur, omnem culpam ſe condonare, & præthereà cum eo, ſi ita cenſeat, matrimonium inire velle. Famulus itaque ruſticarius, juvenis, benevolentiâ dominæ iſtâ animatus delictum fatetur, & recenſet, ſe

M. Montan. l.2.c.2.

feſto quodam die illam, cum vinum bibiſſet, ſuper foco indecentiùs ſupino corpore recubantem inveniſſe, & profundo ſommo oppreſſam nec expergefactam compreſſiſſe. Sic caſtę bibunt in Gallia. Paulò delicatiùs bibunt Cardinales Galli. Nam, ut priſcis ſeculis Cyrus Perſarum Rex Choaſpis fluvii aquam decoctam, quô quô ibat, in argenteis vaſis ſecum circumvehebat, ſiquidem ex alio flumine non potabat: ſic inter Cardinales Gallus fuit, qui è media Gallia Romam uſque aliquot lagenarum millibus comitatus profectus eſt: ignominiâ unius in omnes Gallos redundante, quos Itali inde vocant *botiglioni*, quaſi *lagenarios*. In ciborum apparatu apud Gallos luxus eſt idem. Non tamen hìc cenſoriâ notâ pungo ſupra laudatum *Reginaldum Belnenſem*, Archiepiſcopum Bituricenſem, virum equidem memoriâ, eloquentiâ, literis, & experientiâ maximum; quem inſuper mirificè commendabant ſpecies oris decora, comitas & ſuavitas morum, tantaque manſuetudo, ut nunquam iraſceretur, nunquam verbo quemquam læderet: quod in eo magis mirandum fuit, quòd temperamento ad iram & violentos impetus natus videretur, quippe tam calido, ut continuo

Herodotus lib. 1.

H. Stephan. in Apol. pro Herodoto.

Thuan. vitæ lib. 3.

tinuo

tinuo cibo refici neceſſe haberet, eoque copioſo, non ad gulam, ſed ad valetudinis conſervationem. Vix enim ducebat ſomnos quatuor horis, quibus exactis ventriculi aviditate excitabatur: itaque poſt alteram horam matutinam aut temporius apponebatur menſa, in qua ſolus cibum capiebat: inde quieti potius quàm ſomno ſe dabat, & negotia domeſtica plerunque inſpiciebat uſque ad horam quartam: tum ſurgebat, & altera menſa inſtruebatur, in qua non deerant convivæ jam cunctis expergefactis. Sub horam octavam tertiò cibum ſumebat, & inde ad negotia publica ſe accingebat, uſque ad prandium, ad quod multas ſemper convivas adhibebat. Merendam dein quatuor pòſt horis celebrabat, & cœnam non minùs prandio opiparam ſub veſperam adornabat: & antequam ad lectum iret, pocœnium denique ſumebat. In ſumendo autem cibo horam integram exigebat hieme; æſtate, in qua tardior orexis, horæ etiam quadrantem addebat; ambulantibus, quales in Gallica aula, cœnis ſummopore offenſus; adeô, ut cum ſæpius à primario Principe ad prandium invitaretur, & toties ſe excuſaret, rogatus cur id faceret, facetè reſponderit, *illum non humano ſed canino more pran-*

re prandium uſurpare, feſtinatas nimis epulas intelligens: quo cognito ille eum non ſolùm lautè, quod ſemper faciebat, ſed & prolixè accepturum promiſit; & eo invitato ſemper ſtructorem monebat, ut miſſibus apponendis legitimum tempus interponeret. Verùm illos tantùm hìc noto, qui ciborum luxu inſoleſcentes convitium faciunt frugalitati ac temperantię: quales ſunt in Gallia oppidò multi. Cumque nuper naturæ cum injuria avulſi ex utero vivarum matrum fœtus in menſis vulgò apponerentur, aulicus quidam Apicius morem iſtum novis palati inſidiis mox reddidit vilem; & verba propediem exprimendis aliis ejus circa cibos & ciborum παροψίδων novitatibus defutura erant, ſi civilis Galliæ Mars illi parcere, & coquorum celebrium vota, quibus inſigne ſui deſiderium reliquit, exaudire voluiſſet. Atqui hęc fortaſſis in Aula & apud Magnates tanțùm? Imò & extra Aulam hic luxus habitat, atque in humilioribus caſis. Pariſiis, ſi alicujus opificii adminiſter vel tabernæ curator in caupona unico prandio coronatum unum, ſi magiſter ejus binos prodegerit; uterque bene & pulchrè factum exiſtimabunt. Et domi, lactucas aquâ ſaccharatâ irrigari, inſo-

Bod. in reſp. ad Maleſtr.

inſolens non eſt: ut eò minùs dubitandum ſit; quandam Avenionenſem, quæ aulæ Pontificiæ ibi tum ſedem Apoſtolicam habentis Lais fuerat, turdis & perdicibus aliiſque avibus veſci ſolitam, quę fœniculi, anethi, coriandri, aut ſimilium ſemine ſaccharo condito paſtę eſſent. Glires etiam, immunda animalia; quos tamen Cenſoriæ Romanorum leges, princepſque M. Scaurus in Conſulatu, non alio modo cœnis ademere, quàm conchilia, aut ex alio orbe convectas aves; lurcones Gallici appetivêre: qui gulæ ſuæ mancipia voluptatem in impuritate quęrentes ruſticorum ædificia hyeme diruebant, ut glires dormientes ad delicias conquirerent. Sed in hac Sybaritica Gallorum ingluvie ſæpe mentem ea ſubit cogitatio, quî fieri poſſit, ut homines aliàs gloriolæ in ceremoniis & geſtibus captandæ ſolertiſſimi tam indecorè cibum capiant, & ſuperſtitioſas menſarum ſolennitates tot ſolœciſmis contaminent. Putes alios populos edere, Gallos autem vorare & glutire; qui præ nimio cupediarum appetitu ſępicule linguam & digitos morſicant, & juſculis fœdè inuncti patinas non aliter ut ſues trullas ſuas circumagitant. Diogenes olim puellum deprehen-

H. Steph. in Apol. pro Herod.

Plin. H.N. l. 8. cap. 57.

Bod. in theat. nat. lib. 3.

M. Montan. lib. 4. cap. 13.

hendens Gallico iſto more eſitantem, ejus prçceptori faciem depalmavit. At quid in Gallia factum fuiſſe opinamini, Auditores? Quot alios debuiſſet ſubſtituere vicarios, qui colaphis in præceptores & diſcipulos Gallos depugnarent? Quot item magiſtris Romanis opus eſſet, qui, quod antiquitus in Urbe factum novimus, hodie Gallis bellè gradiendi & bellè comedendi modos præſcriberent, & eorum animis inſcriberent. Quô verò perniciabilem & maximè variam *veſtimentorum varietatem* Galliæ, *novitatis ſemper ſtudioſæ, ſemper hîc peccantis*, niſi ad Furiam tertiam referam? Quis Proteus, quis Vertumnus, quis Chamæleon prç Gallo toties mutat, toties ſe transformat, toties alius eſt? Ut taceam, in regum aulis id veſtis genus, quod manè geſtari cœperit, veſperi pro obſoleto haberi; id demum circa cultum corporis magnificum & ſplendidum ducitur, quod diu magnificum ſplendidumque eſſe non poteſt: ne videlicet novæ ſemper ſumptuum occaſiones deſint. Rabelæſus fabulatur, Panurgum in Italia LXXVIII modos parandi argentum obſervaſſe; ſed ubi paullulùm Gallis & Hiſpanis uſus eſt familiariter, centum & ampliùs modos pecunias ma-

Rob. Gaguinus lib. 8. in Phil. Val.

H. Steph. in Apol. pro Herod.

Lanov. Diſc. 23.

as magnificè expendendi addidiciſſe: qua de cauſa ille meſſem & triticum ſuum ſemper in herba abſumpſerit. Hic verò Panurgicus mos hodieque apud Gallos durat; & quem ſumptus veſtiarii inveteratâ licentiâ probè confirmant. Veſtis ſerica poſtremos hominum & fecem plebis tegit: ſiq; veteramentarius ſutor biennium tantùm cacularem militiam ſequutus eſt, audebit is accingere gladium inauratum, quem tamen antiqua Nobilitas niſi Equeſtri dignitate ornata rarò geſtabat; audebit is in publicum prodire tibialibus indutus ſericis; quibus tamen Henricus II Rex ſemper abſtinebat. Qui monſtroſas veſtium formas, qui ſinuoſa femoralium volumina, quibus tertio aut quarto amplius, quàm neceſſitas requirit, inſumitur; qui fœminarum papiliones, (*vertugados* dicunt) quibus penè bipatentes portæ parùm patulę ſunt; qui reliquum mundum veſtiarium omnem particulatim ad calculum & rationes exigere voluerit; cognoſcet, hanc eſſe tritam ſemitam, quâ compendioſiſſimè itur ad ptochodochium. Duanæ quidem Lugdunenſis inſtitores contendunt, ex iſta veſtiendi libertate reditus regis *annuis trecentis coronatorum millibus* augeri: ſed regni tabulis ac-

Lanoy. Diſc. 9.

Lanoy. Diſc. 4.

cepti & expenſi bene & ſobriè ponderatis & inter ſe collatis, manifeſtum eſt, *quotannis pluſquam quadragies centena libellarum millia ex Gallia in Italiam tranſportari, atque pro mercibus luxus fomentis & inſtrumentis exponi*; quæ in Galliam invectæ luculento quidem mercatorum fœnore, ſed damno Regis & ſubditorum, *centies & vicies centena libellarum millia* ſuperante, ſuperfluas & non neceſſarias veſtium pompas ac ſtultitias exhibent, quibus honeſtiſſimè Gallia carere poſſet. In Lapurdenſium pago ut lingua peculiaris, ſic & fœminarum veſtitus pro ætatum diverſitate & temporum conditione varius ac multiplex eſt. Nam virgines, maritæ, viduæ, juvenculæ, vetulæ, alios atq; alios amictus in funeribus, in nuptiali lætitia, in ſupplicationibus. ſumunt; propriis ad id ſartoribus, qui urbi Bajonę & Lapurdenſi circum pago inſerviunt. Siquidèm nullus illarum veſtium alibi uſus: & ſi uſpiam tale ſpectaculum occurreret, pompas perſonatas aut riſu movendo perſonas ad ſcenam paratas diceres. Sed Lapurdenſibus fœminis ignoſcendum videtur, quòd iſtæ ſe conſtantiâ ridiculi moris & quodam ſexus excuſatiùs delirantis privilegio tuentur: cum cæteri Galli faſtiditis plerun-

4000000. Francken.

12000000. Francken.

Thuan. vitæ l. 2.

runque heſternis ineptiis, quotidie fere novam magis pretioſam veſtitus introducant hiſtrioniam, & damnoſiſſimis impenſis ſe ſe aliorum populorum ludibrio proſtituant. Multę quidem ſumptuariæ leges emendando luxui latæ ſunt multoties: illæ tamen, *vicies centenis hominum millibus* repugnantibus, & in alia omnia euntibus, ponderis nihil habuêre. Ac licet in ſpeciem fœminæ quædam parerent, textilis auri & argenti uſum intermittentes; mox eæ tamen inſigni legis fraude veſtes, Mediolani Phrygio opere artificioſiſſimè elaboratas, emerunt & induerunt, quingentis coronatis in ſingularum manupretium, ſine materiæ ipſius æſtimatione, erogatis. Et ut Galli undiquaque proderent, temeritatem etiam veſtiariam ut aliam omnem ſibi eſſe innatam; unus ex illis induſia ſua Lutetiâ in Belgium uſque lavanda miſit; lotrici pro mercede Teſtone (ſex baciûm nummo) in ſingula dato. Niſi hoc dementiæ proximum facinus potiùs ad aliud gentis vitium, *faſtum* ſpectat: qui in Nobilium ordine tam alto incedit ſupercilio; ut vix ferri poſſit. Quotuſquiſque inter eos familiam ſuam cum regio ſtemmate non conglutinat? Quotuſquiſque avorum & majorum catalo-

Bod. in Reſp. ad Maleſt.

Bodin. ibid.

talo-

R. Heidenſten. de bel. Moſc. lib. 1. Alex. Guagninus. rer. Pol. tom. 1. C. Warſevic. in Paneg. ad Steph. Reg. Pol.

talogum non fingit ingentem? Ut Johannes Baſilii F. magnus Moſchorum Dux in ſuperba ad Stephanum Poloniæ Regem epiſtola abſurdè genus ſuum à Pruſſo quodam Octavii Cæſaris fratre deducebat: ſic illi altum ſpirantes Galli in proavorum injuriam novos imaginarios & ſpurios regillos plerunque mentiuntur. Quam ſtoliditatem facetè exploſit inter eos vir primarius, & cæteris prudentiâ anteſtans; qui in conventu quodam Nobilium frequenti, cui unus intererat reliquis titulorum & adfinitatum prærogativâ major, cum perſpiceret, alios omnes ad unius eminentiam commoveri, & conditionis ſe haudquaquam eſſe vilioris velitari, illo ex fallaci nominum ſimilitudine, iſto ex gentilitiorum inſignium collatione, hoc ex charta domeſtica tinearum pabulo, antiquitatis & dignationis argumenta extruente, & ex omni numero vel minimo quoque regem aliquem tranſmarinum inter avos multis verborum ampullis denarrante: ille prudens menſâ ſtratâ & prandii ferculis jam appoſitis accumbere nolle, ſed prono in ſupplicem cultum corpore longâ & profundâ veneratione circumfuſam Nobilitatem honorare, temeritatem ſuam excuſare, qui hactenus cum ea ni-

M. Montan. lib. 1. cap. 46.

ea nimis æquabiliter vixerit, ignorantiâ delictum velare, & tandem inter tot Principes prandere incivile & ruſticum dicere. Ad hanc mimicæ irriſionis & ludibriorum ſcenam mox cumulus accedebat inſectationum & objurgationum: *Acquieſcite per DEVM*, ait, *& vivite eâ ſorte contenti, quam & hereditariò à Patribus accepimus, & virtute noſtrâ acquiſivimus.*

——————— Intra
fortunam debet quiſque manere ſuam.

Sapientem nunquam ſui, nunquam majorum ſuorum pœnitet. Atque idem Nobilitatis typhus trecentos, & plures ex eodem grege, ambitionis ſtimulis adhuc noſtrâ memoriâ compulit, & importunis precibus Reges impulit, ut hi illos in Equeſtrem S. Michaelis ordinem cooptaverint: quod an illuſtriori accipientium in re familiari detrimento, an verò dantium exiſtimationis læſione factum ſit, dijudicatu difficile eſt: cum illi novitii, ne novam dignitatem vilipendere viderentur, immoderatos ſumptus facerent, & facultates graviter mutilarent; ſupra centum ex illis, ubi intellexerunt S. Michaelem ad S. Lazarum grallatoriis paſſibus properare, torquem in manticam mutaturum, veterem vivendi modum repeten-

Lanov. Diſc. 8.

mal ſouppe, qui tout diſne.

Dd tibus,

tibus, inutili ſamulitio dimiſſo, & torque in arculam incluſo; hi verò Equeſtrem honorem virtuti ac meritis priùs debitum paſſim vilibus conferrent, & ſic, quos minimè debebant, collegas ſuos crearent: C. Tiercellino Rupimanio antiqui moris Equite, mordaci dicterio indignabundo ſæpius dicente; *torquem conchyliatum, poſtquam indignis promiſcuè communicari cœpiſſet, non jam eſſe fortium virorum inſigne, ſed omnium beſtiarum collare.* Faſtus autem ille Gallicus etiam *carrucarum* luxu non modicè jam inſignitur. Primus, qui Lutetiæ in urbe curru vectus eſt, fuit extremo Franciſci I regno Jo. Lavallus Boſcodelphinus, vir illuſtri locus alioqui natus, & excuſandus, quòd propter corporis obeſitatem commodè equo inſidere non poterat: tantumque tunc in aula duæ erant carrucæ, ex Italia nuper uſu invecto; altera Reginæ, altera aliquantò pòſt Dianæ Henrici II naturalis filiæ. Prima deinde in urbe fuit Chriſtophori Thuani, poſtquam princeps Senatus creatus fuit; quâ tamen nec ipſe cum in Palatium cottidie, & interdum juſſus à Rege, (nam niſi jubente Rege ex laudabili majorum inſtituto Palatinis magiſtratibus eô itare religio erat.) Luparam iret, minimè utebatur;

Th. hiſt. l. 23.

Thuan. vitæ l. 3.

batur; nec ejus uxor, ad inviſendas officioſè amicas & cognatione conjunctas fœminas per urbem incederet: quod & in cauſa fuit, ut diu pòſt nemo currum in urbe haberet. Hodie ita multiplicatus eſt carrucarum numerus, ut quot Venetiis privatis vehendis naviculæ, tot nunc Lutetiæ carrucæ numerentur, nec habito ordinis & conditionis delectu etiam infimæ ſortis homines iis promiſcuè utantur. Supereſt, Auditores, & aliud crimen, quod ſolum ad infamiam Gallis perpetim inurendam ſuffecerit: quòd ſint illi *ut in amorem, ita & in odium ac ſævitiam nimii ac leviſſimi.* Et quemadmodum vehementiſſimas tempeſtates, quæ agris calamitatem inferunt, exhalationes ac vapores tenues generant: ſic illi ob nullius momenti ac ridiculas ſæpe cauſas in proximi vitam, fortunas, ac honores petulantiſſimè graſſantur. Inquieta gens, tranquillitatis inimica, & turbarum rixarumque avida; quod Flandri adagio innuunt iſto; *Quand le François dort, le diable le berſe: quando Gallus dormit, diabolus eſt motor cunarum.* Et liquidiùs Caſpar Colinius in ſcripto quodam ad Regem Carolum IX teſtatur idipſum; *Gallis hoc inſitum eſſe, ut cum hoſtem extra fines non habeant, in commili-*

La France eſt le plus facile climat, qui ſoit au Monde, à recevoir de nouvelles impreſſions. Le Caval. de Savoye.

Am. Marcellin. l. 15. Alb. Gentil. de jure belli l. 1. c 10. & lib. 3. cap. 11.

Th. hiſt. l. 51.

Digitized by Google

militones ac concives ſuos ſæviant, & omnes pacis artes peroſi ſceleratâ mente viatores hoſtiliter aggrediantur. Et ut res memorię recentiores
Th.hiſt.l.25. libemus; Draginianum meminit, *Antonium Richiendum*, virum honeſtum & pium ab efferata plebe immaniter eſſe occiſum; quæ
A.Chr.1560. exenterato cadaveris ventre, viſcera per vicos tracta poſtremò in cloacam mœnibus ſubjectam projecit, cor & jecur haſtæ affixa & per oppidum ferali pompâ diu circumgeſtata tandem canibus, tanquam genus cibi, devoranda præbuit; averſantibuſq; ea canibus, indignati qui dederant, in canes veluti Lutheranos ſævierunt. Cęſarodunum referens horreſcit ſui Pręſidis, *Ioannis Burgeolii*, ſenis totâ vitâ innocentis,
Th.hiſt.l.30. An.Ch.1562. indigniſſimam necem: quem plebeja rabies, cum is extra portas, incolumitatem magno pretio pactus, diſſimulatâ perſonâ ſe proriperet, agnitum ac fuſtium dolonumq; ictibus nequiter contuſum, ad extremum exutum, & ad Ligeris ripam deductum, pedibus ſurſum ſublatis, & capite deorſum in aquam pendente ſuffixit, ita ut corpere tenus aquâ extaret; tum ſpirantis adhuc ventrem aperuit, avulſiſq; viſceribus & in profluentem projectis cor exanimato extraxit, & conto affixum per urbem contumelioſis vocibus ad immanitatem additis

cir-

Digitized by Google

circumtulit. Matiſco feralem præfectum *San-pontium* omnibus diris meritò inſectatur: cui elegantiores urbis fœminas & vicinæ regionis nobiles matronas, quæ ad urbem ventitabant, plerumq; convivio accipienti, ſolenne erat poſt cœnam, dum ſecundum ripas amæni fluminis urbem alluentis inter militum greges deambularet, unum aut alterum è captivis, quos levi de cauſa plurimos in carcerem cottidie trudebat, producere, ac de ponte dejicere: eoq; ſpectaculo ſe ac convivarum oculos ſatiabat, dijudicans ac plerunq; à commeſſantibus quæritans; *Ecquis expeditiore ſaltu & majore cum alacritate ſe præcipitem dediſſet?* Monbriſonium crudelem ſpectandi voluptatem in *Franc. Bellomontio Adretio* (homine oculis truculentis, naſo aquilino, facie macilentâ, ſed ruboribus interfusâ, ut lutum ſanguine maceratum, quod in P. Corn. Sulla obſervatum eſt, ori inſperſum diceres) Proteſtantium duce exſecratur: qui propugnaculo per deditionem capto, partem deditorum in editiſſimam turrem duxit, & poſt prandium quaſi ad oblectamentum è feneſtris præcipitavit. Inter quos unus repertus eſt, qui ad præcipitium ductus, cum tempore & ſpatio ad impetum capiendum ut deſiliret petito ſemel atq; iterum reſtitiſſet, increpante Adretio, quaſi tempus in-

Th. hiſt. l. 31. An. Ch. 1562.

Thuan. hiſt. lib. 31. An. Ch. 1562. Thuan. in Vit. lib. 1.

inutiliter conſumeret; ille nihil turbato vultu, *Atqui*, inquit, *quod me jubes ut faciam tam citò, id ut decies capto impetu facias per me licet*: quo audito Adretius præſentiam ac ſecuritatem animi in tanto diſcrimine jocantis admiratus, homini ignovit. Nonnæum inter lugubria deplorat; *mulierem* è latebris, in quas ut primum militis furorem evitaret cum viro confugerat, eductam in conſpectu ejus ſummâ contumeliâ vitiatam fuiſſe, tum gladium ſtringere juſſam, in quem uſum ignaram, cum alienâ manu regeretur, & ab aliis à tergo impelleretur, in virum incubuiſſe, & lethali ictu confeciſſe; non contento milite innocentis fœminæ pudicitiam violâſſe, niſi etiam uxorias manus cæde mariti contaminâſſet. Piſcarium prætorium domini ſui *Renati Campani*, ob naturalem quidem utriuſque coxendicis luxationem ex eaque claudicationem armis ferendis imparis, ſed aliorum qui arma tractabant truculentos mores ſuperantis, inhumanam vafritiem altùm inclamat: qui bipedum nequiſſimus quoſcunque vel minimâ ſuſpicione inviſos per dolum aut vim nactus in profundiſſimum vivarium, quod *majus ſuum poculum* jocosè appellitabat, dejicere ſolitus

Thuan. hiſt. lib. 34. A. C. 1562.

Thuan. hiſt. lib. 30. A. C. 1562.

tus eſt; & ut immanitatem ludibrio cumularet, Carolo IX Regi interroganti, quot Proteſtanteis his ultimis bellis majore poculo ſuo ad bibendum invitaſſet, hoc eſt, vaſtiſſimo illo barathro ad lucios ſaginandos immerſiſſet, reſpondit; *Rerum nihili ac nullius valoris ſe repertorium conficere ſuſque deque habuiſſe.* Sic & Engoliſma *Vaſconum*, hominum licentiæ ac prædæ aſſuetorum, expilationem reformidat: qui præter infinita ſcelera ſe teterrimo ſacrilegio obligaverunt, in maneis *Iohannis Engoliſmæ Comitis*, Franciſci I avi, debacchati; capſulâ plumbeâ refractâ, aridoque cadavere ſed adhuc integro disjecto: iſtud flammis abolituri, niſi prohibiti fuiſſent. Certè ex arcula conflata pilas majori pietatis contemptu, quàm ſacrilegii fructu effecerunt. Quid verſor in minutiis? *Guillerii latrones* in Britanniam Armoricam, Pictonicum Andinumque agrum, & alias provincias, tantum nuper ſparſerunt timorem, ut conturbatâ commerciorum libertate & itineribus omnibus infeſtis, neceſſe fuerit non ſecus atque in aperto bello vigilum ſtationes paſſim collocare; Præfectis & Juridicis provinciarum illos aggredi nec auſis, cum homicidiorum & crudelium populationum frequentiâ,

Thuan. hiſt. lib 30. A. C. 1562.

Le Mercure François l. 4. A. C 1608.

tiâ,atque publicâ arboribus affixâ ſcripturâ potiſſimùm territarentur, quâ latrones illi Nobilibus pacem, Præfectis & eorum ſatellitio mortem, Mercatoribus ſacciperii exinanitionem denunciabant; *Paix aux Gentils-hommes, la mort aux Prevoſts & Archers, & la bource des Marchands.* Guillerius autem, à quo toti latronum factioni nomen, in prædatoria excurſionum venatióne egregios ſæpe faciebat ludos; & quâdam meridie, in regia via, quæ Condivicinum Nannetum fert, jacens pronus ſiſtit mercatorem eódem proficiſcentem, quo cum unâ comitem ſe iturum ſimulabat. Sed mercator interrogatus, cum litis causâ Condivicinum ſe tendere diceret; nec tamen pecuniam, niſi ſeptem ſolidos in futurum prandium, habere reſponderet: Guillerius ſtatim, *Et ego*, inquit, *pecuniam non habeo; ſed ut habeamus uterque*, D E V M *invocabimus: quicquid ille dederit, æqualiter inter nos diſtributuri*: & cum dicto libellum promit, mercatoremq; in genua procumbere & preces dicere cogit; lectâque & finitâ unâ oratiunculâ ſcrutari jubet, num aliquid cœlitus obvenerit. Cui manum in ſacculum immittenti, & nihildum offendere poſſe affirmanti, ſimulque culpám, ac ſi obiter tantùm & ſine acriori cordis

Digitized by Google

cordis conſenſu preces demurmuraſſet; amolienti; Guillerius *quinque* ſolidos ex ſacculo colligens, dimidium ex pacto offert. Ambobus ita preces iterantibus, & Guillerio jam *decem* ſolidos, poſteà *quindecim* extrahente, mercatore autem ſemper vacuas manus reducente, Guillerius infit: *Magna in te cordis & oris pugna ſit oportet; alias mecum perinde precum ferres pretium:* ſed mercatori, quantum potuerit, animitus precatum eſſe denuò aſſeveranti, aſtutè reponit Guillerius: *Tu igitur procul dubio habes nummos. nam ſi ego, qui non admodum profundas preces fudi, argentum præmium accepi, quantò magis tu accipere debuiſti:* & continuò illius ſcrinia explorat & excutit, & reperit *quadringentos coronatos; ducentosq́; ſibi ſocietatis lege ſervat, & cum reliquis infelicem precatorem dimittit, atque increpat, quaſi ſe circumvenire, & ſociale lucrum ſolus auferre injuſtè voluerit.* Quid autem talibus immoror? Illæ enim hiſtoriolæ, ſunt tantùm veluti guttulæ ex immenſo & profundo Gallicæ levitatis, crudelitatis, & malitiæ mari. Propiùs tamen gladiatoriam Gallorum intemperiem in *monomachiis* illegitimis nunc conſidero: quæ omnibus increpationibus & deteſtationibus digna, tantopore exceſſit modum, ut

fere plus patricii ſanguinis harena iſta hauſerit, quàm ſi bello decertatum publiçè fuiſſet. Ut enim Pilatinus lacus in Helvetia ejus eſſe naturę fertur, ut, ſi quid in aquas illius projiciatur, ſtatim cœlum in atras coëat nubes, ac fulminibus, grandinis & nimbrorum fragore horrendum detonet, cum viciniæ damno & tremore; quod ipſum & de Beſſino lacu Arverniæ memorant: ſic Galli quiſquiliis, apinis, tricis, & ſi quid vilius iſtis, offenſi, aut potiùs offenſiunculas captantes; quia fortè alter alterius ciſiarium percuſſerit, puerum verberaverit, meretriculam blandiuſculè appellaverit, aut etiam verbulum aliquod audaciùs prolatum, aut vitium etiam non fictum objectum ſit; extemplo in duella proruunt, periculum facturi, uter citiùs alterius animam elidere & Orco oppignorare poſſit. Nullibi certius Diaboli lucrum: nullibi laniena hominum immanior: nullibi contemptus mandatorum contumacior. Interdicat licet *DEVS* ipſe, Eccleſia vetet, Rex prohibeat, & per *DEVM* vivum juret, nulli gratiam delicti facturum, nullius interceſſionem, ne Reginæ quidem auditurum; ſtet proximè carnifex; pœnę etiam acerbiſſimæ gladii, ſuſpendii, confiſcatio-

S. Münſter. Coſmogr. l. 3. c. 71.

Mer. Coſm. lib. 3. cap. 10.

Bod. de Rep. lib. 4. c. 7. P. Matth. in hiſtor. H. IV. l. 2. n. 2. & l. 5. n. 2. Merc. Franç. lib. 2. & 5.

Digitized by Google

tionis, ſepulturæ privationis, infamiæ, lęſæ Majeſtatis, & aliæ, ſequantur: quid tum? Galli rixari, decertare, furere, μονομαχεῖν non deſiſtent: non, ſi in extremis Libyę deſertis agant, vel unum menſem tranſigent quietum. *Mettez trois François*, ait Montanus, *aux deſerts de Libye, ils ne ſeront pas un mois enſemble ſans ſe harceler & eſgratigner.* Quid obſtat, quô minùs, nihil proficientibus pœnis, Gallorum petulantia inſanum regni Narſingæ morem propediem vincat: ubi Rex non modò ſingularia certamina permittit, verùm etiam victorem præmio torquis aurei donat, his legibus, ut alius paribus armis dimicaturus victo id rurſus auferre poſſit. Apud Gallorum majores monomachiam antiquaverat Ludovicus IX, quam planè extinctam ab inferis revocavit, ſed in quibuſdam duntaxat caſibus approbavit Philippus Valeſius; demum Franciſcus I plenè reſtituit, *cum in Principum corona virum bonum eſſe negaret, qui mendacium oblatum armis non rejeciſſet.* Quod immaturum dicterium poſteà prava conſuetudo arripuit, ut jam inter Nobiles aut milites gravem infamiæ labem contraxiſſe videatur, & nemo vir bonus aut fortis cenſeatur, qui injurioſum iſtum injuriæ revincendæ mo-

M. Montan. lib. 2. c. 27.

P. Matth. in hiſt. H. IV. l. 5. n. 2.

Gu. Papę deciſ. Gratian. Qu. 617. & ibi P. Matth. in not.

Bod. de Rep. lib. 4. cap. 7.

modum certaminis aleâ non expiaret: graviſſimis inde controverſiis, vulneribus, cædibus, ad omnes civium ordines permanantibus. Quantò Rege Franciſco prudentiùs ſtatuit Henricus Borbonius Princeps Condæus: qui aliquando Mompelii ad prandium in ædes Fizanas vocaverat Jac. Aug. Thuanum: ibi injectâ de nimia jam tum deteſtabilium duellorum frequentia mentione, cum Jſaacus Valdræus Moius ea decoris tuendi, cui vitam verè nobilis animus poſthabere teneatur, neceſſitate excuſaret, Condæus ſummâ & tanto faſtigio dignâ gravitate interfatus, magno errore homines in eo decus & veram gloriam reponere dixit, quòd gloriæ Dei, ad quam omnia conſilia noſtra & actiones dirigere debeamus, & mandatis ejus, in quorum obſervatione vita ęterna conſiſtat, adverſaretur; nec niſi pro patria juſſu Principis, aut inculpata corporis tutela, cuiquam gladium ſtringere fas eſſe pronunciavit; converſâque ad paſtorem, qui poſt ſedile ſtabat, facie, quô majorem ſententiæ ſuæ fidem adſtrueret, ab eo coram quæſivit, an ſalvâ conſcientiâ privatis injuriis ulciſcendis liceret ad certamen venire; & cum ille non licere, nec niſi cum certo damna-

Thuan. vitæ lib. 2.

tionis æternæ diſcrimine id fieri poſſe reſpondiſſet; *Hoc jam conſtanter*, inquit, *tenete, & auctore me, qui pro decore veſtro & gloria ultrò me ſponſorem & prædem offero, illas de decore & gloria erroneas opiniones ex animis veſtris in poſterum delete.*

Jam verò tandem illuſtriſſimi cognati, & vos cæteri collegæ, judicate: annon Gallia Galliq; commiſeratione Europæorum potiùs, quàm primatu inter Europæos ſint digni? annon fortuna Gallica ſerpat humiliùs, quàm ut in ſummo ſpectari poſſit?

Verùm enimverò quid hoc rei eſt? Quę Germanorum famæ accreſcit ignominia & labes? Quis ignorat, hodiernos Gallos eſſe Germanorum ſanguinem, nepotes, ſurculos, colonias? An virtus avorum ita obbrutuit in poſteris? Dudum, Auditores, hoc doloris ſaxum volvi: dudum miſeriam cognati ſanguinis deploravi. Utinam! Utinam! Et quid poſſum nunc aliud, quàm Utinam? Peregrina terra eſt, peregrinus aer, & cœlum peregrinum eſt; quæ noſtros ſæpiſſime corruperunt, & peſſimâ metamorphoſi à ſe ipſis alienaverunt: ut ita Galli nepotes perinde avos Germanos hodie repræſentent, uti perſonata illa terriculamenta avibus

& ſe-

& feris abigendis in agro poſita homines referre videntur. Et quemadmodum Poëtarum Circe ex hominibus effecit beſtias: ita Gallia Germanis Circe fuit, quæ illos avito virtutum patrimonio ſpoliavit, & eorum corporibus belluinos animos immiſit. Sive ut in Italię Albuneo, Aniene, Elſa, Silaro, & aliis amnibus ac fontibus quibuſdam, ligna lapideſcunt; aut ſicuti argentum in aquam chryſulcam merſum, totum in aquam liquatur, nullo argenti veſtigio apparente: eodem modo Germani in Galliam digreſſi degeneraverunt, & illâ tranſmigratione tanquam legitimi ſucceſſores veterum Gallorum commoda & incommoda ſuſceperunt, eorumque virtutes ac vitia poſſeſſum iverunt: quod ipſum mecum & quidam Franco-Galli ſincerè & apertè, quæ Germanici candoris reliquiæ ſunt, fatentur. *Les François* (inquiunt) *paſſans le Rhin ne ceſſerent de tourmenter les Gaules, juſques à ce, que les François, les ayans tous ſi non chaſsé, du moins appaisé les uns, & forcé les autres à faire joug, y eſtablirent en fin leur domination; leſquels reprenans comme par droict de legitime ſucceſſion avec les commoditez du pays le bien & le mal, tant de l'inſuffiſance, que de la peu diſcrette legereté de ces peuples anciens, n'ont eſté moins ſigna-*

Nat. Comes Myth. lib. 6. cap. 6.

Paul. Merula Coſm. p. 2. lib. 4. c. 13.

Bod. in theat nat. lib. 2.

Hiſt. des derni. troubl. de Fr. lib. 5.

Digitized by Google

ſignalez pour un ſemblable naturel guerrier, que pour les grands troubles & trop animeuſes diviſions, leſquelles ont aſſez ſouuent approché l'eſtat de ſa ruine, &c. Sed manum de tabula. Imò verò nondum; inquis, illuſtriſſime Princeps cognate, *Dux Ioachime Erneſte*. Quô enim, ais, ſpectant tot ampliſſimæ terræ Galliæ dotes? Quô pertinent tot clariſſimæ laudes, quibus Galli ab Italis, ab Anglis, etiam à Germanis honorificentiſſimè appellati ſunt? Rhetorica, mi cognate, multas habet figuras, & multos tropos: & ornatus omnis non rarò à verborum proprietate diſcedit. Audi quid Martialis dicat ad Cinnam: Epigram.l.5.

Cum voco te Dominum, noli tibi, Cinna, placere:
Sæpe etiam ſervum ſic reſaluto meum.

At verò ut Galliæ Galliſque omnes laudes non adimo: ita tu plures credidiſti, quàm ibi reperire poſſis. Quod etſi ex iis, quæ dixi, ſatis ſuperque manifeſtum eſt: ut tamen palpes magis, aliquot adhuc argumenta quaſi per ſaturam expromam. Dicunt Galli; *ſe clementiſſimo frui aere, nec ullâ cæli gravitate flagellari.* Sed falſi ſunt, mi cognate. Claudianus dicit *Galliam nive ferocem*: Petronius refert adagium, Mer. Coſm. p.2.l.3.c.3.
Galli-

Gallicâ nive frigidior : Lucianus memorat *glaciem Gallicam* : & Diodorus *glaciem Gallicam* aſſerit eſſe *tam robuſtam & contumacem, ut flumina congelata ſint pervia totis exercitibus cum curribus.* Hæc veteres teſtantur: ſed affero nobis propinqua & recentiora teſtimonia. Rex Carolus IX cum
A. C. 1565. aliquando eſſet in Septimania, quæ totius Galliæ maximè temperata & Auſtralis eſt, venit Carcaſſonam, urbem Epiſcopalem in colle ſitam; ex qua cum poſtridie
Th.hiſt.l.37. imam urbem regiam, brevi interjecto ſpatio diſtantem, regiâ pompâ ingredi deſtinâſſet; nocte, quę illam diem præceſſit, tantâ mole & impetu nix incubuit, ut everſis apparatibus ad eam magnificentiam extructis rex totos decem dies obſeſſus expectare coactus ſit. Uti & olim Maria Andegavenſis, Caroli VII uxor, toto trimeſtri à nivibus ſex pedum altitudinem ſupergreſſis obſeſſa in eadem urbe moram fecit. Quoties etiam hominum memoriâ Sequana, Liger, & ipſe Rhodanus, non minùs quàm quædam Germa-
Th.hiſt.l.50. niæ aut Sarmatiæ flumina, glacie concreverunt: ut jumenta paſſim ac carri onuſti per ea tranſmitterent; hyeme tanto ſæpe rigore ſæviente, ut frugiferas arbores fere omnes in Provincia quoque ac Septimania

mania gelu uſtulaverit? Dicunt iterum Galli, *Galliam ubique fertilem, nullibi ſterilem, & verè copiæ cornu eſſe.* Grandis error, mi cognate. In proximo Burgundiæ Comitatu oppidum eſt *Orgeletum*, hoc elogio clarum, quòd ejus incolæ habeant *campos ſine graminibus, fluvios ſine piſcibus, montes ſine nemoribus.* (Mer. Coſm. P.2.l.3. c.47.) Hæc verò indigentia non unis Orgeletenſibus propria, ſed multis Galliæ provinciis communis eſt. Perluſtra Guiennam, univerſim illam locuſtarum incurſibus ſæpenumero obnoxiam; non quâ ad Pyrenæos vergit, ubi adſurgit horridior, frigida, vitibus haud idonea, & quam Auſonius nominat ἀςέφυλον χῶρον; (Epiſt.12.) nec quâ verſus Curianum promontorium humilior eſt ac paludoſior, infeſtis inundationibus perpetuò fere ſubjecta, ut mirum non ſit, agrum Medulicum, qui nihil propemodum eſt quàm arena, in dies atteri, atque ab oceano ſenſim obrui & ſepeliri; ſed vaſtam illam regionem, quæ Burdigalâ Bajonam uſque longè lateque excurrit, emetire; putabis, te in Ægypti deſerta, aut Africæ Syrtes delatum eſſe. Partem hujus regionis pulchrè depinxit olim Sidonius Appollinaris, cum ita ſcriberet ad Trigetium: *Tantumne te Vaſatium civitas, non ceſpiti im-* (l.8. Epiſt. 12.)

poſita, ſed pulveri? tantum Syrticus ager, ac vagum ſolum, & volatiles ventis altercantibus arenæ ſibi poſſident; ut te magnis flagitatum precibus, parvis ſeparatum ſpatiis, multis expectatum diebus, attrahere Burdegalam, non poteſtates, non amicitiæ, non opimata vivariis oſtrea queant? An temporibus hybernis viarum te dubia ſuſpendunt? Et quia ſolet Bigerricus turbo mobilium aggerum indicia confundere, quoddam vereris in itinere terreno pedeſtre naufragium? Non potuit meliùs ſolum Vaſaticum diſcribi. Quinetiam hodieque totum illum tractum Vaſaticum uſque ad fluvium Aturrum vernaculâ linguâ vocant *Landas*, hoc eſt, deſerta & inculta loca. Et ne ſingulas provincias perreptando in dumetis, aſpretis, & arenis, orationem cum tædio diutius circumagamus: age audiamus Bodinum pro Gallia ſua in libris de Republica ita loquentem: *Peræquatoribus noſtris exploratum eſt, deſerta & inculta loca, ſi aquas & vias adjungamus, duos Galliæ trientes auferre.* Et pòſt addit: *Iam grandium arborum tanta eſt inopia, ut ad navium & ædificiorum fabricam ex peregrinis regionibus trabes conquirendæ ſint: & cum arbores fructiferæ antè cædantur, quàm fructum pecoribus utilem proferre poſſint, rei annonariæ inopia ſequatur neceſſe eſt.* Hæccine, mi cogna-

Ioſ. Scalig. Auſ. lect. l. 2. c. 16.

lib 6. cap. 2.

gnate, eſt illa incomparabilis Galliæ fertilitas? Hæccine eſt illa beatitudinis ſedes? Burdigalenſes valde jactitant ſe ſuo *cupreſſeto*: & qui illud non viderunt, magnis iſtis laudationibus decepti exiſtimant, lucum eſſe ambitioſiſſimè ſpatioſum; quam opinionem non parùm roborat vetus mos, quo vinum Burdigalâ aſportaturis ſolvere antè non licet, quàm cupreſſinum ramum ab magiſtratu acceperint; pro quo pendit quælibet navis drachmam unam & drachmæ duas ſeptimas partes: & tamen cupreſſetum illud haudquaquam Burdegalenſium jactantiæ reſpondet, quippe quod vix ſeptem eſt jugerum: ita, ſi in rem præſentem eundum ſit, de tota Gallia judicandum foret; quę quidem ſine pari eſt ab immodicis multorum rhetorum commendationibus, & à blandiloquorum peregrinatorum amplificationibus, quæ apud cupidos auditores plerumque imaginatione creſcunt; ſed ſi viſa & prudenti oculo perluſtrata Gallia cum non viſa & imaginaria conferatur, longiſſimè illa adhuc ab iſta aberit; quippe nec talis, nec tanta. De *Sale* autem, mi cognate, aſſentior: qui cum Gallis ſit copioſiſſimus, adeò quidem, ut ſalinatores Narbonenſis provinciæ lacum

Mer. Coſm. p. 2. l. 3. c. 34.

Bodin theat. nat. l. 2.

Ee 2 Mar-

Marſilletum, qui eſt in agro Carcaſſonenſi, & ardenti æſtate totus in ſalem concreſcit, ſordibus ac ſtercoribus conſpurcent, propterea tantùm, ne vectigal ſalarium ma inum minuatur: inſulsè tamen contendunt Galli, Belgas ſive Inferiores Germanos ſale Gallico carere non poſſe. Audi, quæſo Princeps cognate, Lemnium: *Majores*, ait, *noſtri ſalem confecerunt uberrimo ſanè quæſtu, non ex aqua marina, ſolis ardore in ſalem concreta atque indurata, quale ex Hiſpaniis ac Galliis ad nos perfertur, ſed ex maritimis glebis exuſtis atque in cinerem redactis, quem infusâ aquâ minutatim in ſalem reducebant ſplendidum ac nitentem; nec alio ſalis genere tota Belgica ad noſtram uſque memoriam uſa eſt. Qui conficiendi ſalis modus cum inducto externo exoleſceret, excogitatus eſt alius non minùs quæſtuoſus. Siquidem advecto ex Hiſpaniis atque Aquitanico ſinu, rudi ac nigricante ſordidoque ſale, exempto limo, excoctiſq; ſordibus, candidiſſimum id noſtrates efficiunt, rebus aſſervandis aptiſſimum. Sed alter ille modus facilè in uſum revocari poteſt, ſi externus ſal hoſtili odio denegetur, aut ex quavis alia cauſa ejus copiam nobis deeſſe contingat.* Ac tametſi Belgæ hodie è Gallia ſalem abundè domum vehant; viliori tamen pretio illum, quàm ipſimet Galli emunt, & nonnun-

de occultis nat. mirac. l. 3. c. 9.

Digitized by Google

nunquam è Belgio ſalem Gallicum in Galliam revehunt; atque ita ſalem Gallicum in ipſa Gallia, ipſiſmet Gallis, cum illuſtri Gallicæ ſtultitiæ nota, lucroſè vendunt. Extollunt prætereà Galli totius gentis ſuę libertatem, & Galliam *ſervos non pati* glorientur. Olim, vel Cæſare teſte, *plebs penè ſervorum habebatur loco*: hodie, neſcio an ſit conditionis melioris. Equidem hominum memoriâ dominus Rupis-candidę in Aquitania iis legibus operas à ſubditis exigebat, ut non ſolùm agros colere, fructus legere ac terere, & omnia quæ juberet exportare & importare, ædes etiam caducas reficere, dominum captivum ſuis pecuniis ab hoſtibus redimere, & quatuor ex cauſis capitationem pati cogerentur; verùm etiam ſi domicilium originis ſine domini venia mutarent, capiſtro domum reducere ſibi licere contendebat: quod poſtremum tamen Curia Toloſana ſuo decreto excuſſit. Sed an ſervos planè non patiatur Gallia; Galli ipſi non ſunt unanimes. Sic enim Carolus Molinæus: *Vrbs Pariſiorum non habet hoc privilegium: car le ſeigneur de Chaſteaurouxen Berry vendica ſon ſerf, quis s' eſtoit retiré, & fait bourgeois de Paris, & obtint la proviſion. Itaque Senatus judicio patroni cauſa obtinuit adverſus Abbatem*

Bod. de Rep. l.6.c.2.

lib.6. de bello Gall.

Bod. de Rep. l.1.c.5.

An. Ch. 1558.

in annot. ad conſuet. Biturig. tit. 1. art. 1.

divæ Genovefæ. Quidam dicunt pour le regard des ſerfs des ſeigneurs, qui ſont hors de ce Royaume: ſed non eſt expeditum. Atqui Galli ſe omnibus *virtutibus ornatiſſimos*, ſive potiùs ipſas virtutes eſſe volunt. Quis, mi cognate, in illo Furiarum imperio virtutibus poſſit eſſe locus? *In limite Lemovicano ſum*, alicubi ſcribit Joſephus Scaliger, & ipſe Gallus, *ubi non ſolùm librorum, ſed & bonorum hominum maxima ſolitudo eſt; in regione, quæ ab omni humanitate & literis vaſta eſt.* At ſi probi homines, ut numi ſtatim ex inſpectione externa dignoſci poſſent; quovis pignore contenderim, Scaligerum in pleraque Gallia bonorum hominum inſolitam ſolitudinem inventurum fuiſſe. Et cum ex illis, quæ ſupra ad ravim uſque recitavi, quivis non imprudens intelligat, Gallos virtutem in vinculis tenere, & paternis vitiis non contentos in ſceleribus maſculè progredi, nihil fortè horrentes magis, quàm hiatum terræ dedignantis ſui oneris improbitatem; ſapientibus ita ſatis dictum eſſe puto: niſi confutare voluero & illorum errorem, qui heroica priſcorum Celtarum & Gallorum facinora, eorumque res ducibus Brennis, & cæteris bonæ fortunæ ac Martis filiis, in Aſia, Europa, & alibi fortiſſimè geſtas,

In Epiſt. ad R. D.

geſtas, unis Gallis, qui tum in Gallia habitabant, perperam adſcribunt. Tam enim Germani quàm Galli olim communi nomine dicti *Celtæ* (a) ſunt; quod apud hiſtoriarum doctos eſt indubium. Κελτῶν γάρ τινες, ὓς δὴ Γερμανὺς καλῦμεν, ait Dio. Γερμανικὸς ὁ Φέγγος λέγεται. οἱ Γερμανοὶ, Κελτοὶ λέγονται: ait Suidas. Et Gallorum nomen pro Germanis quoque olim promiſcuè uſurpatum fuit. *C. Marius*, inquit Cicero, *cujus divina atque eximia virtus magnis populi Romani luctibus funeribusq́, ſubvenit, influenteis in Italiam Gallorum maximas copias repreſſit.* Verùm Cæſar & Hiſtoricorum exarchi teſtantur, illos *Cimbros* ſive *Teutones* fuiſſe: uti & eos, qui Brenno Duce Delphos Græciæ diripuerunt, *Cimbros* vocat Appianus in Illyricis: ut credibile ſit, illos invictos tot populorum victores moribus, corporibus, fortitudine ſimillimos Germanis, imo genuinos Germanos, aliquando ſub nomine *Gallorum* latuiſſe; & quæ laude digniſſima de antiquis Gallis ſcribuntur, ea Germanorum gloriæ accenſenda eſſe. Aliâs Germanis Gallorum militia tanti neque olim fuit, neque hodie eſt, ut illi ad horum bellicos ſtrepitus animos demittant: ſed quandocunq; Germani Rhenum armati tranſ-

(a) Vide Fr. Irenic. exegeſi Germ. l. 1. M. Velſer. Rer. Boicar lib. 1. Cruſ Annal. Suev. p. 1. l. 2. c. 1. Lipſ. Sat. ſerm. l. 1. c. 6. Thom. Dempſter. Antiq. Rom. l. 8. in paral. ad c. 24. 26. 29. 34.

C. in orat. de prov. conſularib.

l. 2. de Bell. G.

Cambd. de prim. incol. Brit. Io. Iſ. Pontanus in append. ad Itinerarium.

Digitized by Google

ierunt, tunc Gallis fuga in mente & alæ in votis ſemper fuerunt. Cum Imp. Maximilianum I quidam Regis Galliæ conſiliarius contemptim appellaret *Conſulem Auguſtanum*; Rex Ludovicus hominem graviter coarguebat; *Taceſis aſine*, ait, *nec talia ampliùs effuti: quando hic Conſul tympanum pulſat, tunc tota Gallia contremiſcit.* Galli enim conſtantiam & pertinax Germanorum robur ferre non poſſunt. Et *experimento deprehenſum eſt; ſicut primus impetus Gallis major, quàm virorum eſt; ita ſequens minor, quàm fœminarum. Habent eorum corpora quiddam ſimile cum ſuis nivibus; quæ mox ut caluère pugnâ, ſtatim in ſudorem eunt; & levi motu, quaſi ſole laxantur.* Sed ne nimis multus ſim, hoc denique nugantur Galli, *Galliarum Regem fere ſolum verè monarcham eſſe, & ſummâ, perpetuâ, legibuſque ſolutâ poteſtate frui.* In pulvere ſcholaſtico, mi cognate, & mei Auditores, multa ſæpe de poteſtate Principum, tanquam de ideis Platonicis variè diſſeruntur; quę ſi ad uſum communem exigantur, videtur in ſomnis fuiſſe laboratum. Idem contingit illis, qui vel nimis majeſtatem Principum adulantur, vel nimis eandem arrodunt.

I. Manlius in Collect.

Florus l. 2. c. 4.

Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt.

Rex

Digitized by Google

Rex Gallorum magnam quidem habet poteſtatem, (& vetus verbum eſt, *Gallum in ſuo ſterquilinio plurimum poſſe.*) ſed non habet tantam, quantam alii opinantur. Certè tenetur *lege Agrariâ* : quâ publicos agros aut ullam domanii ſui partem alienare prohibetur ſine ordinum conſenſu ; & ut maximè alienare velit, nullo modo poſſit, quin regius procurator mortuo Rege perpetuam habeat manus injectionem. Ideoq; in Comitiis Blœſenſibus cum Rex Henricus III Ordinibus propriâ voce ſignificaret, decreviſſe ſe C annua aureorum millia ex regio patrimonio in perpetuum alienare ; idque ut accedente eorum auctoritate fiat, expetere ; atque poſtridie Pomponius Belleureus à Rege miſſus neceſſitate, quæ potentiſſimum telum eſt, id licere contenderet ; quippe cum conſtet, ſalutem populi ſupremam legem eſſe debere : Ordinum tamen, *Bodino* præcipuè auctore ; qui in illo conventu pro plebejo ordine Veromanduorum præfecturæ nomine, quæ ſecundum Pariſienſem regni primaria eſt, aderat, & ſummâ fiduciâ (dicendum enim, quod res eſt.) boni publici cauſſam liberrimâ linguâ tuebatur, ita ut Rex Bodinum, quem unicè diligebat, & ob raram eruditionem

Seneca de mort. Cl. C.

Fr. Hotom. in Franco G. c. 25. Bod. M. H. c. 6. & de Rep. l. 3. c. 4.

An. Ch. 1576.

Th. hiſt. l. 63.

ac multam variarum rerum experientiam, dum cibum caperet, libenter audiebat, ab eo tempore non tam benigno vultu dignaretur; Ordinum, inquam, nomine Æmarus Burdegalenſis præſes reſpondit, & nullo caſu à Rege patrimonium coronæ alienari poſſe multis verbis diſſeruit: quippe cujus Rex tantùm ſit uſufructuarius, proprietate penes regnum manente; quam nullo tempore alienatam, ne quidem extremâ neceſſitate urgente, cum Joannes Rex apud Anglos captivus eſſet, meminerint homines. fulcrum enim & columen regni illud eſſe, quod ſacrum, inviolabile, & proinde inalienabile majores ſemper exiſtimaverint. Sic quamvis Rex poſſit legem ferre, tamen ſuperiores curiæ nullam habent legum rationem, niſi quas ſuâ promulgatione comprobârint. Ita Ludovico XI Curiæ Pariſienſi exitium minitanti, niſi leges à ſe latas promulgaret, purpurati patres conſtanter repugnabant; & rege ipſo compellato, *Mortem*, ait Lavacrius Præſes, *potiùs ſubibimus, quàm tuas leges iniquas ferri patiemur.* Quinetiam Regis teſtimonium, ſi ſit ſolum, in cauſis magni momenti faciunt non magni. Quare cum Henricus II Italum ſervum in carcerem duci juſſiſ-

juſſiſſet, ac religioſè ſanctèque juraſſet, in turpiſſimo ſcelere hominem à ſe deprehenſum, quod evulgari nollet; judices nihilominus fidem affirmanti Regi non habebant, & reum liberaverunt. Etſi lapsâ recti conſuetudine jam multoties de conſtantiæ via deflexerunt boni illi Parlamentarii patres. Id quod & alibi non infrequens eſt, certo pereuntium rerumpublicarum argumento: ubi nonnunquam fit, ut non ſolùm ſcurras, adulatores, peſtilentes novatores, & id genus nauci homines libentiùs audiant Principes & ad familiaria colloquia admittant, quàm aliquem Lavacrium, aliquem Thraſeam Pætum, aut Helvidium Priſcum aliquem; verùm etiam ipſi moriones, nani, fatui, & cæteri hujus furfuris, aliquando plus animi habeant & ſumant de Repub. cum Principe conferendi, quàm mercenariorum Conſiliariorum magnus numerus; qui ſervili præpediti timore ſæpe evadunt ita elingues & excordes, ut malint Patriam & Rempublicam damnato ſilentio perdere, quàm liberâ & generoſâ voce gratiam Principis, Regis, aut Cæſaris ſui periclitari. Præter rem quidem eſt, quod nunc memoriæ incidit, & forſitan alieno loco dicendum non eſt:

quia

quia tamen in rem eſt Conſiliariorum, dicam. Bajaſites I. Turcorum tyrannus (talis enim propriè fuit) utebatur quodam Æthiope apud Indos nato familiariſſimè & ſuaviſſimè: & quem ob facetias & lepores plurimùm diligebat. Accidit autem aliquando, ut Bajaſites caſtra metatus quadam in planicie tentorium figi juberet ad arborem quandam ſublimem. Hanc intuens, *Bre Areb* inquit; hoc eſt, *Heus Æthiops*; *ſi me amas, in hujus arboris verticem conſcende*. Statim Æthiops exutis veſtibus paret, & ſcandit. Ad faſtigium ubi pervenerat, Bajaſites mandat Solachis, (ſunt ſatellites, qui circum Sultanum equitantem in albis ſubuculis curſitare ſolent) ut admotis ſecuribus mox arborem continuis ictibus dejiciant & proſternant. Quibus ſtrenuè heri imperium exequentibus, Æthiops arbore propè totâ jam reſectâ anxius, & præcipitio proximus, Sultani conſiliarios obteſtatur, uti pro ſe apud Bajaſitem intercederent, & vitæ gratiam impetrarent. Sed fruſtra eorum ſollicitabat interceſſionem, qui nec prodire in conſpectum Bajaſitis, nedum unico verbulo eum orare audebant. Æthiops itaque conſilio ex tempore capto, ſtrategemate

I. Leunclav. Hiſt. Mus. Turc. lib. 6.

Digitized by Google

mate extremum vitæ periculum præverit, & ſubitò ſolutis feminalibus ſive ſubligaculis ſordes ſuas excernit in ſatellites, qui arborem ſecabant. Hiſce verò ad tam inopinam ſordium grandinem ab opere diffugientibus, interim Æthiops ex arbore commodè ſe demittit, & adpellatis Sultani conſiliariis, qui ſpectaculo præſentes adſtabant; *Vtinam conſiliariis veſtri ſimilibus idem hoc uſuveniat*, inquit, *ut conſpurcentur; quorum verba tantum non valent, quantum meæ ſordes.* Sed ad rem. Neque etiam *ærarii dominus* eſt Rex Galliæ: ſiquidem certus modus in largiendo legibus eſt definitus; ultra quem ſi progrediatur ſine Senatus decreto, non paretur, nec rationum judices Quæſtoribus ſine gravi cauſa acceptum ferunt. Et amplius: Rex nec *monetam* ſine publici conſilii autoritate *mutare*: nec ſine Parlamenti aſſenſu *magiſtratum aliquem regni exauctorare*, aut *crimen abolere* poteſt. Minimè verò omnium, Ludovici XI verbo, *pratum Gallicum tondere poteſt, quoties ipſi libuerit.* Tributa enim Galliæ Reges ſine conſenſu ac ſuffragio generali regni conventuum inſtituere non poſſe, jam inde ab ætate Caroli Magni, teſtatur Aymonius Monachus. Et cui potius hac in re fidem habe-

Hotoman. in Franco-G. c. 25.

l. 4. c. 116. 117. adde I. C. Bulenger. de vectig. P. R. cap. 58.

habebimus, quàm Philippo Cominæo, viro ſummati & prudentiſſimo, & cujus operâ Ludovicus XI in maximè arduis negotiis utebatur. *Nemo*, ait ille, *omnium eſt Principum, qui jus habeat vel teruncium unum exigendi à ſuis, præter conſtitutum annuum cenſum, niſi populus aſſentiatur. Sunt quidem Principes, quibus hoc frequens eſt in ſermone, ut dicant; habere ſe privilegia, ut quantum velint exigant à populo: Galliarum tamen Rex omnium minimè cauſam habet, ut iſtud de ſe jactet. Nec enim vel ipſi, vel cuivis alii licet.* Propterea etiam Ordines Galliæ in iſtum callidiſſimum Ludovicum intemperantiùs poteſtate ſuâ utentem *Boni publici bellum* ſuſceperunt. Pariter & alii reges cum populum ita exacerbarent, ejus obſequium & obſervantiam diſſipaverunt. Carolus enim Craſſus repudiatus, & à ſuis derelictus, brevi ad tantam egeſtatem delapſus eſt, ut ab Arnolpho jam rege facto victum ſupplex rogaverit, ne fame periret, *atque ab ipſo paucos fiſcos in Alemannia gratanter acceperit.* Et ſi ad noſtra tempora decurramus: quàm refrixit ſubditorum amor erga multos reges? quàm degeneravit in odium? Cum An.C. 1578. Ordines Ducatus Burgundiæ libellum ſupplicem ad Regem Henricum III perſcibe-

rent,

Comin. l. 10. Hotom. in Franco-G. c. 23. Philipp. Longus Gal. R. cum bona fama etiam bonam côſcientiam exterminavit, quando à ſingulis ſubditorum quintam redituum partem exigere auſus eſt. *Bod. in Reſp. ad Maleſt.*

Cuſp. in Car. Craſſo. Otho Friſing. Chr. l. 6. c. 9.

Digitized by Google

rent,quo novorum tributorum & vectiga- Th.hiſt.l.66.
lium ac ſalarii inprimis onera deprecabantur,antiqua minui poſtulabant,aut ad eum modum reduci, qui ſub Ludovico XI fuit, quemque juxta provinciæ libertates ac privilegia ſucceſſores ejus non egreſſuros ſe jurejurando ac repetitis ſæpius diplomatis confirmaverint; illi qui libellum in aulam pertulerunt, cum verba apud Regem facerent, multa dixerunt viris Reip. & Patriæ ſtudioſis digna, ſed non perinde auribus impotenter dominantium & adulatorum,qui circa ipſos regnant, grata; ut illud Tiberii, *Boni paſtoris eſſe tondere pecus, non deglubere*: & illud horridâ libertate ab Hybrea oratore, M. Antonio III viro, duplicari per Aſiam vectigalia imperanti, repoſitum reſponſum; *Vt nimirum geminam æſtatem & geminum autumnum*, hoc eſt, *binas meſſeis & binas vindemias eidem anno imperaret.* Quæ ægrè à Rege audita, quanquam altè in pectus deſcendiſſent, tamen veritus ille, ne longiùs emanarent, & cæteræ provinciæ Ordinum Burgundiæ exemplum ſecutæ imperium abſolutum & licentioſum,quod animo meditabatur, in ordinem cogerent, delegatos utcunque placatos cum bona in poſterum ſpe domum remiſit,fiſcalibus edi-

Digitized by Google

edictis, quantum ad eam provinciam ſpectabat, revocatis. Specialis verò notę & obſervationis eſt, quòd qui Divione, quę Ducatus Burgundię metropolis eſt, in *Majorem* legitur, non tam honorem quàm onus ſuſcipere vel invitus & renitens cogitur, juſq; jurandum præſtare in templo D. Virginis, pręeunte verba Procuratore Regio, *Se Regi fidelem futurum, defenſurumq́, ſua civitati jura, libertates, & privilegia, adverſus quoſcunque, R E G E M etiam, quoties flagitat neceſſitas.* Tantum ſcilicet abeſt, ut Rex Galliæ *pratum* illud *Ludovicianum*, quoties voluerit & ubi voluerit, tondere poſſit. Quemadmodum autem olim à cuniculis ſuffoſſum in Hiſpania oppidum, à talpis in Theſſalia; à ranis civitas in Gallia pulſa, à locuſtis in Africa; ex Gyaro Cycladum inſula incolæ à muribus fugati; in Italia Amyclę à ſerpentibus deletæ: ſic hodie, mi cognate, & vos mei Auditores, in Gallia ſunt cuniculi & talpæ, quæ Remp. ſuffodiunt; ſunt ranę ac locuſtę, quę civitatum concordiam pellunt; ſunt mures, qui reges fugant; ſunt ſerpentes, imò ſcorpiones & dracones, qui reges ipſos delent. Quod ſi electione Galliis daretur Rex; quis Principum in tanto & quotidiano pereundi periculo oblatum ſceptrum acceptaret?

Mer. Co m. p. 2. l. 3. c. 41.

Plin. H. N. l. 6 c. 29.

ret?

ret? Quis ita electionem non præferret ſucceſſioni? Quis Germanicorum Imperatorum ſalutem in tranquilliori & feliciori ſede collocatam eſſe non diceret? Nam licet aliâs per ſit incertum, Electio an Succeſſio ſit melior: nec minùs incertum, quàm illud, an Reges Galliæ ſtrumas ſanare queant; cum & hoc affirment alii, negent alii; & Petrus de Creſcentiis Medicus Gallus teſtetur, multoties ſe quidem reges vidiſſe pro more tangere ſtrumoſos; ſed qui inde ſanatus fuerit, vidiſſe neminem; ut præſtet, ſtrumas in Moraviam ad Zabarovicenſes aquas deportari, ubi bitumine, ſale, chalcantho, quæ in iſtis, profligantur: tamen in noſtra Germania Electio longè ſaluberrimis temperatur & caſtigatur legibus, eaque nunc ita eſt conformata, ut omnibus aliis populis Succeſſionem non invideat. Etſi & Stephani Battorii Poloniæ Regis pro Electione gravis ſententia minimè oblivione tranſeunda eſt. *Efficiam verò*, dicebat, *ut intelligat orbis, quàm præſtet Rex ſuæ virtutis merito in tantum faſtigium à volentibus provectus iis Regibus, quos invitis populis jus ſucceſſionis obtrudit.* Sed quô abeo? Jam tandem manum de tabula; & tibi *Franciſce Carole Dux*, frater chariſſime, adſentior:

Eberhard. à Weihe in probl regio.

H. Kirch. in diſp. Candid.

Epiſtol.131. ſimulque adſenſum meum Æneæ Silvii, qui poſtea Pius II. P P. fuit, judicio firmo: qui ſic de Germanis: *Mihi ſeu nova conſideranti, ſeu vetera mente repetenti, inter omnes nationes, quas bello idoneas judicant, nulla expeditior, nulla fortior, nulla peritior, nulla audentior, quàm veſtra, ô Germani, videtur. Vobis homines, vobis equi, vobis arma, vobis pecuniæ ſunt. Nulla natio tam grandis ſub cælo eſt, quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut adeſt vobis Dominus* DEUS *noſter. Et ubi obſecro tot clariſſimi Principes, tot generoſi proceres, tot fortiſſimi equites, tot potentes civitates, tot divitiæ, tot auri, tot argenti, tot ferri mineræ? ubi tanta populi multitudo, tanta juventus, tantum animi, tantum roboris? Germaniæ fines, ut veteres tradunt, ab Oriente Viſcella fluvius & Hungariæ limes fuère: ab Occidente Rhenus: à Meridie Danubius: à Septentrione Oceanus & mare Balteum, quod Prutenicum vocare poſſumus. Nunc quantum extra hos terminos poſſideatis, ipſi videtis. Vos Angliam, pulſis Britannis, occupâſtis: vos Belgarum Helvetiorumq́ fines, ejectis Gallis, obtinuiſtis: vos Rhetiam & Noricum invaſiſtis: vos uſque in Italiam pedem extendiſtis: vos Hulmerigros, qui nunc Pruteni vocantur, ex manibus infidelium detraxiſtis. Vos igitur magni, vos bellicoſi, vos potentiſſimi, vos fortunatiſſimi,*

ſimi, ac DEO *accepti Germani eſtis: quibus adeô fines extendiſſe licuit, & ſuper omnes mortales Romanæ potentiæ datum fuit obſiſtere. Nam terrarum ille calcator omnium, & orbis domitor Iulius Cæſar, quamvis ſubactis Gallis ſæpe Rhenum tranſiverit, reſque maximas in Germania geſſerit; bellicoſam tamen & aſperam Suevorum gentem dimiſit indomitam. Auguſtus Octavianus, cui & Parthorum & Indorum reges munera miſerunt, qui unus omnium Romanorum fortunatiſſimus creditus eſt, de quo illa ſunt metra;*

> *Auguſtus Cæſar, divûm genus, aurea condet*
> *Secula:*

Iſte inquam feliciſſimus Imperator nullibi unquam, niſi apud Germanos ſuccubuit. Ego hodie bello contra Turcam ſuſcipiendo, etiam Italis, Gallis, Hiſpanis, Hungaris, Bohemis, Raſtianis, Bulgaris, Illyricis, Græcis, Aſiaticis, domi manentibus; ſolam Germaniam ſufficere non dubitaverim. Scio enim Gotfridum, qui fuit Lotharingiæ Dux, cum ſolis trans-Rhenanis Teutonibus, & aliquibus Gallicis, paucis Italis, Hungariam percurriſſe, Græciam penetrâſſe, Helleſpontum tranſiſſe, Aſiam permeaſſe, Hieroſolymam ex poteſtate infidelium vendicaſſe; victis & proſtratis omnibus, qui [illegible]currerent, in medio gentibus; quamvis & Turci [illegible] Saraceni numeroſi reſiſtere conarentur. In ejus exercitu ducenta millia pu-

gnatorum fuiſſe traduntur: atque multò majores copias ſola Germania cogere poteſt. Hæc Italorum doctiſſimus & prudentiſſimus de noſtra Germania. Ecquod encomium poſſit eſſe illuſtrius? Ecquod magnificentius? Ecquod pulchrius? Dicam & deſinam, mei Auditores, ſacri Vatis verbis: DEUS NON FECIT TALITER OMNI NATIONI.

Pſalm. 147.

PRINCEPS

FRIDERICVS ACHILLES, &c.

JAM ET TV DIC, MI GEORGI FRIDERICE, *Baro Limpurgi.*

ORA-

ORATIO
GEORGII FRIDERICI,
LIMPURGI BARONIS, S. R. I. pincernæ hæreditarii, & ſemper-liberi,
contra
HISPANIAM.

VARIÈ hactenus, illuſtriſſime Princeps & Præſes, & prorſus inexpectatis ſententiarum divortiis decertatum eſt. Quicquid tamen illud ſit; Galliam ego nihilominus omnibus Europæ provinciis longè præfero: pro qua ſi poſt inclytum Principem, *Dn. Ioachimum Erneſtum Slesvici-Holſatiæ Ducem*, aliquid dicerem; futurum id eſſet inſigni cum temeritatis argumento, & non levi exiſtimationis meæ læſione. Ante oculos enim Cicero ipſe ſtare videtur, & dicere: *Illam orationem ſolam populus*

Gallicus parem imperio ſuo habet. Neque etiam excutio, quæ adverſus Galliam ſatis acerbè, pro Germania ſatis magnificè, & utrinque accuratè ſatis dicta ſunt; quamvis contrariis armis fortiter depugnare poſſem, & res plurimas non invita circumflueret oratio: ſed quia inprimis Hiſpania paſſim Europæ reliquæ luminibus officit, & potentiæ ſuæ confidentiâ ad monarchiam noſtri orbis aſpirare creditur; cum ea in arenam paucis deſcendam, & cum bona tua gratia, *Princeps Magne, Dux Würtembergiæ*, oſtendam, Hiſpaniam tibi tantopere amatam, & tibi tantopere laudatam, nec amore tanto, nec tantâ laude dignam eſſe. Quemadmodum enim umbra aliquod corpus multo majori modo repræſentare ſolet, quam re ipsâ eſt: ſic tuus amor Hiſpaniam nobis depinxiſſe videtur.

Ovid. 4. Metamorph.

Audacem faciebat amor.

Equidem, niſi omnis oculorum & ingenii acies mihi obtorpuit, terram Hiſpanię ego invenio ſupra omnes alias Europæ regiones incultiſſimam & ſteriliſſimam; populo rariſſimam; deſertis quæ *Sierras* vocant pleniſſimam, adeò ut etiam ad illam hominum infrequentiam alendam haud ſufficiat; ac proinde Germaniæ atq; Galliæ, nutricibus ſuis,

Strabo lib. 3. Pignon. de la France, li. 1. Bod. ad Parad. Maleſtr. H. Coneſtag. de Portugal. Caſtel. conj. lib. 1.

ſuis, niſi alumna haberi velit ingratiſſima, debeat cultum & venerationem. Gallia certè *quatuor milliones auri* quotannis ex Hiſpania capit. Et Henricus IV Rex cuidam opulentiam Hiſpaniæ laudanti; quòd *Piſtoleti & Regales*, nummi Hiſpanici, ubique fere pretia rerum conſtituerent, reliquis monetis quaſi ferias agentibus; ingeniosè & prudenter reſpondebat: *Hiſpanica moneta domi ſignificat abundantiam, foris indigentiam & neceſſitatem: Hiſpani ad nos veniunt, non nos proficiſcimur ad illos: neque nobis donant ſuas pecunias; ſed debent nobis, veluti ſuis creditoribus.* Vixdum enim triticum in ſpicas exit, granumque indureſcere & trahere incipit colorem; & ſtatim frumentarii Hiſpani adſunt, emunt, auferunt. Et quidem in Luſitania etiam privilegia minimè ſpernenda proponuntur illis; ita, ut ſi illic quis triticum venum expoſiturus deferat id in forum, & clarâ inclamet voce, *traho tridigo*, hoc eſt, *triticum fero*; non poſſit eum ducere vel in c rcerem compingere lictor; niſi idem apparitor eâdem operâ etiam operæ pretium à plebe exſpectare velit fuſtuarium. Cumque aliâs aurum argentumve extra Hiſpaniam exportare nulli liceat impunè; ſoli frumentarii inſuper ſunt exleges. Quare

P.Matth. in Paneg. H.IV

Bodin. ad Parad. Maleſtr.

Digitized by Google

& illi Angli, qui olim Ducis Lancaſtrii ductu ſuppetias tulerant Regi Portugalliæ, in Hiſpaniam redire nolebant, cum dicerent; *in Caſtilia nihil niſi rupes aſperas, quæ in omphacio comedi nequeant; & prætereà montes prealtos, aerem durum, flumina turbida; plebem egenam, ſpurcam, & peſſimè veſtitam, tantùm ibi eſſe.* Et qui adhuc de ſterilitate Hiſpaniȩ dubius eſt; is utinam voti obligaretur eò proficiſcendi, & hoſpitiorum deguſtandi delicias; ſi non aliud, ſaltem diſceret ibi ſplendidè eſurire: diſceret ventri importunè obſtrepenti aurem obturare, famem ſpecioſè diſſimulare; & à prandio mox prodeambulans, mantili fauces mundando, calamoq; dentes carnis non viſæ pridem reliquiis exonerando, ſaturitatem diſceret ſobriè mentiri. Longè alia ibi hoſpitiorum eſt facies, quàm in noſtra Germania: quæ tamen hoc nomine à multis inhumaniter vapulat. Nam quòd in Marchia Brandenburgica, Pomerania, Mechelburgia, & illa priſca Saxonia, (non loquor tamen de urbibus majoribus & elegantiarum amantibus) noſtri Germani pro Gallorum, Italorum, aut aliorum genio & ingenio parùm interdum ſint civiles; & multâ prece pretioque multo ſæpe non poſſit impe-

Bignonus ex Froſſarto.

impetrari ab illis cibus potuſque; id non regionis penuriæ, ſed magis hominum militari diſciplinâ viventium, quâ olim ſinguli ſecum cibaria ſua ferebant, ſeveritati imputandum eſt. Sicuti & antiqua multis in locis hoſpitiorum in menſis lectiſque frugalitas & tenuitas non ex delicatulorum & effœminatorum, quibus corpus nimis charum, judicio æſtimanda eſt: ut *Eraſmum* dicaculum dicere poſſimus, qui ex unius aut alterius cauponis ruſticitate, cujus vultibus fortè inerant tormenta, omnium aliorum diverſoriorum dotes falsò & improbè metitur: & *Lipſius*, aliique id genus κακοϛόμαχοι non boni fuerint Stoici, qui *Weſtphaliam* vocabant provinciam gregibus quàm Regibus paſcendis aptiorem, *Scytharum eremiam*, *barbariam ſupra omnem barbariam barbaram*; ac cognominabant ipſos Weſtphalos, *Suillios*, *Scrofas*, *Porcios*, *pultiphagos*, *homines ſemi-homines*; & eorum hoſpitia, *haras*: & *Æneas Sylvius* fidei derogaverit, qui omnem ſordium & impuritatum ſentinam in aulico Germanorum convictu collocabat; & tam ſpurca de menſis & lectis illorum ſcribebat, ut de media Turcia vix potuerit ſpurciùs; planè hoſpitiorum patriorum privatas ſordes, cum ita ſcriberet, oblitus.

in Colloq.

in Epiſtol.

in Epiſt. 166.

Digitized by Google

tus. Quippe in diverſoria Italica delati peregrini Germani, plerunque egeſtatem ibi non ſine triſti ſenſu mox & mirantur & oderunt; quos ſubinde jejunis ſqualentibuſque epulis inter aviditatem & faſtidium diviſos tum tricliniorum ſitus, tum culicum cimicumq; omni genere infeſta cubilia, acer demum diverſitor & inclementis hoſpitii gravis merces multo cordolio & punctionibus divexare ſolent. Quanquam optandum ſit, alicubi in noſtra Germania diverſoria eſſe plura, & interdum magis munda, & ad mores peregrinantium magis conformia: qua in re Galli omnibus aliis nationibus ſine controverſia præripiunt palmam. At in Hiſpania, ô mei Auditores, quàm omnia in barbariem abeunt? quàm ipſum regionis exſuccum & aridum ſolum cum incolarum inhoſpilitate certat? Pauci, pauci peregrini ſunt, qui ibi diu morari cupiant: & *beati ſunt, qui miſeram illam terram non viderunt, & crediderunt:* tantum abeſt, ut pro aliorum opinione ſint pecudes, qui Hiſpaniam non viderunt. Nam uti in Gallia, velis nolis, pecuniam profundes: ita in Hiſpania, ſi velis maximè, non tamen poteris. Magnæ paſſim ſolitudines; magna paſſim armentorum, pabulorum, herba-

Euphor. Sat. in Icone Anim. c. 6.

Nicol. Clenard. in Epiſtolis paſſim

herbarum, lignorum, & aliarum rerum neceſſariarum inopia; ut viatores ſæpe pro tecto cœlum, pro cibo famem, pro potu ſitim inveniant; aut ſi bonâ fortunâ offendant diverſorium, ſæpenumero in illo nec comedendi nec dormiendi habeant copiam; & ita plerunque reperiant prandium cœnamve dubiam, dubii incertique an jejunare cogantur. Et tamen umbra cœnæ lective tanti conſtat, quanti in Germania aut Gallia magnificum epulum: ut terra vel flumina in Hiſpaniis ideò aurifera nominari poſſint; non quia ferant, ſed quòd auferant aurum. Quælibet autem Hiſpanica civitas fere unum ſaltem habet diverſorium: in quod dum divertis, invenis arietis cornu parieti annexum, ad quod jumentum, ſi quod habes, religas tuum: deinde tibi dicitur, ſi aliud quid petas, *Vade ad forum.* Quod ſi roges, ut vel famula vel famulus tibi commodetur, te operam remuneraturum; mox audies, *Vade tu ipſe, opus habeo famulitio meo.* Neque eſt quòd avenam, paleas aut fœnum petas: iſtis caret Hiſpania. Hordeum emere poteris, & equo tuo dare. Terram pro ſtrato boni conſules: pro lecto vel culcitra mattam à vicino forſan emendicabis pretio: tibi coquus, tibi famulus

mulus eris: vix oleum & acetum, prætereaq́ue nihil, habebis in hoſpitio. Et audite amplius, mei Auditores; audite alibi inauditam inhoſpitalitatem, & egeſtatem. Cum *Fridericus II Elector Palatinus* cum aulico XX tantùm hominum comitatu ad Imp. Carolum V proficiſceretur in Hiſpaniam, etiam Cerveram (oppidum eſt) venit; ubi die *Corporis Chriſti* quieſcere conſtituebat, ut equi æſtu nimio defatigati reficerentur: ſed loci magiſtratus ſtatim Principem accedebat rogabatq́; ut manè diſcederet cum ſuis; nec panis, vini, & reliquarum rerum annonam longiori morâ redderet cariorem. Promoto ita itinere, venit ille Gomorram, urbem non inelegantem; cumq́ue edendi appetitum diurni caloris vehementiâ corruptum patrio aliquo & familiari cibo reparare diſcuperet, interrogat in hoſpitio, num venale reperiatur butyrum? & annuente caupone, atque ſatis reperiri confirmante, converſus Princeps ad diſpenſatorem ait; vade & eme butyrum, quantum uni mulæ onerandæ ſufficiet, & ut cottidie ova frixa habeam, cura. Iſte cum dicto abit ſciſciraturus de butyro, & ductus ad aromatarium poſcit ducentas vel trecentas libras: ſed hic admirabundus, *Atqui*, inquit

Hub. Thomas Leod. Annal. l. 6. de vita Friderici II Elect. Palat.

inquit, *tota Caſtilia non ſuppeditaret tantum: in Extremaduram tibi foret eundum, ubi ſunt boum armenta: in his terris nihil herbarum creſcit: & nos alibi emimus, pro emplaſtris ad ulcera conficiendis; aliâs nobis nullus eſt butyri uſus*: & ſimul attulit capellę veſicam axungiâ potius, quàm butyro plenam, & ibi eſſe omne ſuum butyrum dicit. Quod cum diſpenſator ita renunciaret Principi, fuit id ſolutioris cachinni argumentum. Eadem verò hoſpitiorum difficultas toto itinere Principem comitabatur: qui cum Mareſcalcum præmiſiſſet Granatam, illic de hoſpitio proſpecturum; reverſus iſte denarrabat, non aliter potuiſſe obtinere, niſi ipſemet Imperator rogaret civem aliquem, qui ægrè etiam advenas in ædes admittere promiſit, in quibus tamen nec lectus, nec ſtramen erat. Et quia Imperator Principi extra Granatam honoris causâ obviam ire volebat; Princeps propterea in pagum Allabalath dimidio milliari ab urbe diſtantem, & ibidem in domum per metatores Cæſarios ejus manſioni deſtinatam conceſſit. Sed quid fit? Dominus domus ſub tempus cœnæ ſupervenit ex Granata cum tribus famulis armatus & haſtatus, Principem cum ſuis Germanis inde exturbaturus, vociferans, *ædes ad ſe, non ad Impe-*

Imperatorem pertinere; neque ab illo quicquam epidemetici impetrare poterant; donec prodiit Princeps, cujus auguſtam faciem intuitus importunus nebulo, tandem conticuit & acquievit. Verùm quicquid de fertilitate Hiſpaniæ aliunde affertur; id plerunque vetus eſt. Hodie enim copia rerum diſparuit, raritas omnium terræ bonorum ſucceſſit, opulentiſſimis quoque auri & argenti fodinis exhauſtis. Et quemadmodum *Cabillonum* Galliæ binis ornatum quondam erat nundinis, utriſque ad totum menſem durantibus, alteriſque *Brandoniis*, alteris ab *Auguſto* menſe nuncupatis; quæ tamen urbe ſuis cladibus fere ſepultâ primò quidem Genevam, quę tunc etiam regni Burgundici erat, poſtea Lugdunum, ubi nunc quoque habentur, ſunt tranſlatæ; ſed ita, ut retineat Cabillonum adhucdum, quas nundinarum beneficio ſolitum habere, immunitates: uſurpat enim Cabillonenſis magiſtratus *nundinarum & mercatuum magiſtri* nomen, & quo anni tempore nundinæ celebrantur, nemo Cabilloni adparitor, vel Regius vel alius, quemquam poteſt jure ſiſtere, vel in ejus bona manus inijcere: ſic quoque Hiſpani hodie præſentem terræ ſuæ ſterilitatem inanibus

Merula Coſmogr. p. 2. l. 2. cap. 41.

bus

bus jactationibus ſuperbè colorare ſolent, cum ex priſca illa fertilitate, ſi tamen talis ibi fuit unquam, retineant ejus vix umbram, & propè nudum nomen tantùm. Et quod ſupra de hominum infrequentia dixi; id Gallia Hiſpaniæ proxima veriſſimum eſſe cottidie experitur: cum Hiſpani magnâ mercede totas opificum colonias è Gallia, & præſertim ex Arvernis & Lemovicibus accerſere ſoleant; & in Navarra atque Aragonia fere omnes vinitores, agricolæ, lignarii, latomi, carrucarii, reſtiarii, helciarii, ephippiarii, & cæteri manuarii artifices ſint Galli; urbibus ibi & alibi locorum parum ſolatii ab indigenis Hiſpanis, qui ſunt ignavo otio deditiſſimi, ſine Gallorum & aliorum exterorum operâ habituris. Gallorum autem opificum in Hiſpaniis commorantium multitudinem aperuit maximè Leo Strozzius, Prior Campanus; cum triremes Gallicas, quibus præerat in litore Maſſilienſi, Barcinonem urbis diripiendæ cupiditate egiſſet: ſiquidem detectâ fraude, & terrore in vicinos ſparſo, *decem millia Gallorum opificum in una urbe Valentina* juſſu Maximiliani Proregis Hiſpaniarum capta ſunt; quorum tamen Hiſpani vades eſſe, quàm ab eis deſeri maluerunt.

Bodin. ad Parad. M.

Clenard. Epiſt. lib. 1. ad Lat.

Bodinus de Rep. l. 5. c. 1.

runt. Iſtam Hiſpanorum paucitatem creberrimi copiarum, toties in Indias, Italiam, Belgium, tanquam ad macellum miſſarum delectus extenuant magis magiſque: adeò ut ſi valido & numeroſo exercitu impetus jam fieret in Hiſpanias, ægerrimè à civibus reſiſti poſſet. Quæ ratio etiam in Conſilio Muratis III Turcarum Sultani propoſita eſt, cum de novo bello deliberaretur.

Thuan. hiſt. lib. 51.

L. Soranz. in Ottoman. cap. 55.

Cęterùm quemadmodum Hiſpania alimentorum & hominum eſt egens: ita quoque Hiſpani virtutum penè omnium ſunt pauperrimi, vitiorum ditiſſimi. Et quidem *irreligioſos* illos eſſe demonſtrari poſſet argumentis & exemplis quàm plurimis, ſi opus eſſet: cum Mauriſcorum quoque Rex Ferdinandus Valorius intellexerit, *illos veſtimento tantùm religionem, non intimo cordis adfectu æſtimare.* Vulgò ſanè hominum memoriâ in Galliis dicebatur; Regem quendam Hiſpanum, cum à DEO eſſet caſtigatus, tam impatienter id tuliſſe; ut injuriam ſe ulturum juraverit, & mox edixerit ſubditis, *Ne proximo decennio* DEUM *adorarent, nec crederent in eum, nec de eo loquerentur.* Quo dicterio non tam ſtultitiam, quàm inſitam genti vanitatem ac religionis contemptum Galli depingere vo-

Thuan. hiſt. lib. 48.

M. Montan. lib. 1. c. 4.

re voluerunt. Nam ut nihil loquar de *Chriſtianis novis*; quo nomine Luſitanorum bene magna pars veniunt, qui avitam Judaicam religionem à majoribus illorum, mortis, exilii, ſervitutis, & aliorum periculorum metu, linguâ quidem jurantibus, ſed mentem injuratam gerentibus deſertam, adhuc animo retinent, Chriſtianam autem in actibus fingunt, ſervantque tanquam legibus juſſam, non tanquam DEO gratam: ecquis hodie populus tot *Renegatos*, (ſic appellantur illa hominum portenta, qui Chriſti ſacris impiè repudiatis ad diram vaferrimi impoſtoris Mahometis ſuperſtitionem deſciſcunt) ecquod Chriſtianum imperium tot Chriſti hoſtes hodie parturit? Quis putet, bonam Hiſpaniæ partem contagio Mahometiſmi laborare? Quis credat, in bello illo Africano, quo Sebaſtianus Rex Portugalliæ, ætate & prudentiâ fere puer, funeſto prælio occubuit, Moleium Molucum, Mauritaniæ Regem, in exercitu ſuo XV *circiter millia militum Renegatorum, & eos pleroſque ex Andaluzia oriundos*, habuiſſe? En præclaros illos San-Jacobi clientes! En Religionis Chriſtianæ Atlantes! En illos toto orbe celebertimos Catholicos Hiſpanos! Per me tamen *Catholici* ſunto

Hier. Coneſtag. de Port. & Caſt. conj. lib. 1.

Clenard. Ep. lib. 1. ad Lat.
An. C. 1578.

Coneſtag. de Port. & Caſt. conj. lib. 2.

Digitized by Google

Tortura torti.p.400. ed. Londinen.

to Hiſpani. Sicuti enim fieri amat, ut qui paternam bonorum & gloriæ hereditatem decoxit, de imaginibus tamen blandiatur ſibi, & generis titulo, adeoq́ue *Generoſus* audire velit; & niſi audiat, in injuriam peſſimus trahat interpres: ita, ut Hiſpanis utar æquioribus, quâ etiam ratione D. Paulus Feſtum dixit *optimum*, qui tamen vix bonus; quâ alios quoſdam vocamus *Nobiles*, qui ne micam quidem nobilitatis habent; alios *Doctores*, qui tamen doctrinam & artes meliores ignorant; eâdem & Hiſpanos *Catholicos*, qui tamen nihil minùs, appellabo. Et ut dem adhuc plura, atque cum multis credam, regnum Chriſti in utriſque Indiis Hiſpanorum, & cumprimis in Japonia Jeſuitarum operâ ſtudioq́ue admirabile accepiſſe incrementum: tamen creditu eſt multò facilius, non pietatem in Deum, amorem in religionem, ſed potius ambitionem, avaritiam, & cæteras pravæ mentis cupidines illis calcar addidiſſe. Robertus Normannorum Dux, in Hieroſolymitana peregrinatione, quam voverat, barbarorum humeris æger ferebatur: uno verò ex comitibus domum redituris interrogante; numquid in patriam nunciari vellet? *Hoc unum*, reſpondebat; *Vidiſſe te Robertum Ducem dæmonum*

Catholici nominales.

Th. Zvinge. Meth. Apod. lib. 1. c. 3. ex Polydoro.

monum (innuebat barbaros) *operâ in cœlum* (Hieroſolymam intelligebat) *ferri* : ita Hiſpani, ita Jeſuitæ, ſunt barbari, ſunt dæmones; quorum humeris, heu nimis duris! miſelli Indi & Japonenſes neſcio in cœlum ferantur, an in infernum profundiùs deportentur. Et quia commodùm *Ieſuitarum* meminimus, qui ſunt Hiſpanorum genuina proles; quiq; adfectuum & animorum copulâ ita utrinque cohærent, ut nulli diviſioni aut diſtractioni inter ſe dent locum: nam quidam ex Burgundiæ delegatis dicebat; *un Eſpagnol ſans un Ieſuite, eſt une perdrix ſans orange*: hoc eſt, *Nec perdix ſine malo aureo, nec Hiſpanus ſine Ieſuita ſapit*: ideò in illos *religioſos Patres* diligentiùs inquirere juvat; cum ex eorum artibus, de omnium Hiſpanorum indole & ingenio certiùs ſimus judicaturi. Doctrina autem illorum & vita meritò orbem Chriſtianum univerſum jamdudum impulit ad ſuſpiciones & odia: cum ea doceant & faciant, quæ nunquam docuiſſe, nunquam feciſſe, Eccleſiæ & Reipublicæ plurimum interſit. Theologorum Scholis cenſendum relinquo, quid illi diſſociabiles ſocii, pro abjectiſſimis Papiſmi ſcoriis, pro flagitioſiſſimis AntiChriſti nugis ac ſuperſtitionibus ſcribant

Autor Explicationis vocabuli Higuiero.

vel vociferentur: ego verò hoc tantùm ab aliis ſæpiſſime dictum hîc repeto; illos ſeditioſa dogmata & introducere, & antiquata jamdudum denuò ex Tartaro reducere, noviſque coloribus infucare; quæ tam omnium Principum ſaluti, quàm imperiorum paci ſunt pernicioſa; ut ſi pro merito fiat, non illis verba reddere, ſed furcas figere oporteret. Quæ enim eſt intemperies, Satanicum Hildebrandi errorem in Jovis Capitolini gratiam & Rerumpub. certam peſtem defendere, majeſtatem Principum imminuere, & ſonorâ voce,

Tortu. Torti, p. 38.

cornua quæ vincatq; tubas

contendere: unicum eſſe mundi univerſi dominum; unicum Vice-Deum, unum Imperatorem, unum Regem, unum verè Principem, *PAPAM* ſcilicet: cujus imperio ſi quis Principum parùm ſe præbeat morigerum, ſive in Spiritualibus, ut multi ſæpe, ſive in Temporalibus, ut ſuperiore ſeculo Joannes Rex Navarræ; hunc illâ etiam falsâ Jeſuiticâ Hildebrandi Principatus imagine, ipſo jure, etiam ante prolatam à Pontifice ſententiam, ut multis placet, vel certè ſtatim à prolata ſententia, omni imperio excidere; ejus ſubditos omni vinculo naturalis ſubjectionis

Caſaubon. Ep. ad Front. Ducæum.

ctionis ſolvi; ipſum vel ſubditorum vel aliorum Principum viribus ſolio detrahendum, & tanquam piacularem victimam finibus ditionis, aut etiam è numero viventium, ſi opus ſit, exterminandum eſſe? O nefaria ſocietas! O legitimarum ſocietatum nocentiſſima peſtis!

Tu potes unanimes armare in prælia fratres, atque odiis verſare domos; tu verbera tectis funereaſq́ inferre faces; tibi nomina mille, mille nocendi artes.

Virgil. Æn. lib. 7.

Obverſantur enim quotidie tot horrenda bella jam inde ab Hildebrandi temporibus ex hac cauſa in Europa exorta & crudeliſſimè geſta; obverſantur tot rebelliones, proditiones, cædes, & parricidia noſtro ſeculo ab hoc fonte profecta. Quis itaque civis bonus, quis patriæ ſuæ amans, quis Principis ſui obſervans, Centaurica illa novorum turbonum ingenia, & illud ultimum ſeculi hujus excrementum, poſtremum Diaboli conatum, toto animo non exſecretur, & cane pejus & angue non oderit? Quis tenebrionum illorum ſcripta ad Romani Pontificiis ἀποθέωσιν novo audaciæ exemplo excogitata non aboleat? Sapienter patres Curiæ Pariſienſis fecêre; qui Inſtitutionem Marianæ Ieſuitæ flammis ultricibus addixerunt: ſed

Digitized by Google

ſapientiſſimè, quòd Roberti Bellarmini Cardinalis, cujus ore tota Jeſuitica Societas loquitur, librum *de Temporali poteſtate Papæ adverſus Guilielmum Barclajum* libero Scto damnaverunt, & ſub pœna læſæ majeſtatis habere, retinere, communicare, excudere, vendere vetuerunt. Nam qui in incerto relinquendum negotium, aut ad tantam immanitatem conniventdum putant, ii publicam Reipub. & dignitatem & libertatem ſuſpendio enecant, aut ſilentio produnt. Tacere ad talia ſcripta pleroſque Europæ Principes, & præcipuè Concilium Cæſaris aulicum, & Imperii Cameram; imò cum S. Cæſareæ majeſtatis privilegio & Superiorum permiſſu publicari librum, quo & Cæſaris majeſtas & Superiorum auctoritas omnis tollitur, monſtri ſimile eſt. Quid enim ſi ſubditorum animi Diabolicâ illâ doctrinâ inficiantur? Quid ſi Caſtellus aliquis novus, ætate pene puer, malitiâ ſenex recoctus, Regi ſuo exitium machinetur? Quid ſi novus aliquis Ravaillacus pari facilitate doctrinam parricidalem imbibat, pari temeritate foveat, pari ſcelere in Principe aliquo exequatur? Ille enim à ſupremę auctoritatis judicibus de cauſſa ſuſcepti in Henricum IV parricidii inter-

A.Chr.1610.

AutorCommentat. de pot. Papæ cont.Bellarmin.

Caſaubon. ad Front. Ducæum. P. Matth.in hiſtor. mort. H.IV. Merc. Franç.lib. 6.

interrogatus, cum more patrio in reorum ſellula ſederet, non per ambages aut ænigmata, ſed liquidò ac diſertè reſpondebat; ideò ſe quod feciſſet feciſſe, quia Rex Proteſtantibus Germaniæ Principibus opem ferre parans in cauſſa Clivenſi Pontifici Maximo rem faceret ingratam, ac proinde dignus eſſet qui periret; ſe *DEVM* in terris Romanum Pontificem agnoſcere, contra quem bellum gerere ſit *DEO* ipſi bellum inferre; *cum Papa DEVS ſit, & DEVS ſit Papa.* Quę cum ita ſint, nemo, opinor, ſanus dicat; parricidarum ſicas magis eſſe Principibus metuendas, quàm venenata Alaſtorum ſcripta, quæ ad parricidia ducunt. Non enim tunc demum incipit aliquis eſſe parricida, cum ad ſcelus patrandum manus expedit: tunc tunc ſcelus contrahitur, quando mens doctrinâ Marianæ, Bellarmini, Bucheri, aut aliorum ejuſdem monetæ, incipit corrumrumpi; & parricidii horror ac deteſtatio paulatim minuitur ac labefactatur, quando mutatis rerum appellationibus rebellio, perfidia, parricidium, quæ prius exiſtimabantur, ut ſunt reverâ, ἄγος inexpiabile, jam facinora laudabilia, aut etiam meritoria incipiunt videri. Verùm Jeſuitæ aliud non minùs virulentum do-

gma contra Reip. & Principum ſalutem propugnant animoſiſſimè, *de Confeſſione non detegenda, ne in cauſſa quidem majeſtatis & præſenti Regis ac regni periculo*: quæ eſt Hildebrandicæ doctrinæ appendix non pœnitenda. Acta narrant Anglica, Comitem Notthinghamiæ pro tribunali ita interrogâſſe Jeſuitam Garnetum: *Si quis manè apud ipſum confiteretur, ſe die ſequenti Regem pugione transfixurum, an putaret, rem ſibi occultandam?* Garnetum id affirmâſſe. Et Binetus ex eodem Ordine Caſaubono hiſce verbis confirmabat idipſum; *Præſtare, Reges omnes perire, quàm ſi vel ſemel Confeſſionis ſigillum violaretur. Regum enim*, ait, *imperium juris humani eſt, Confeſſio juris divini.* Et alius in Galliis Jeſuita auſus eſt nuper profano & impio ore aſſerere: *Si Dominus noſter IESVS CHRISTVS in terris verſaretur morti obnoxius, & aliquis ſibi in Confeſſione dixiſſet, velle ſe illum occidere; priùs, quàm Confeſſionem revelaret, paſſurum ſe* (ô horrendam blaſphemiam!) *ut CHRISTVS occidatur.* Sic & Henricus Henriquez Jeſuita nullam omninò ob cauſam violari debere aut poſſe ſtatuit; *quamvis ageretur* (verba ſunt Jeſuitæ) *totius Orbis ſalus, aut ipſius pœnitentis utilitas; nec pro vitando ullo damno graviſſimo innocentis; aut quod*

Caſaubon. ad Front. Ducæum.

Caſaubon. in Reſp. ad Card. Perron.

in ſumma Theol. Mor. l. operis 6. de pœn. ſac. l. 3. c. 19. §. 5. Ca-

quod eſſet totius Orbis conflagratio, aut perverſio religionis, & omnium ſacramentorum intentata demolitio. Deus bone, Deus miſericors, in quæ nos tempora reſervaſti! Quæ enim hæc ſententiarum, imò blaſphemiarum ſunt monſtra? quæ portenta? Quis ſanctorum Apoſtolorum, quis piorum Patrum unquam ſic credidit, ſic docuit? Equidem magnum Confeſſionis, & meritò magnum privilegium eſt; ut ſcilicet ſacro ſilentii ſigillo muniantur, quæ vulnerata conſcientia pro animæ ſolatio in arcano explicat, atque in ſacerdotis pectus veluti in Dei ipſius ſcrinium liberrimè effundit: attamen ſi ex eo Eccleſia vel Reſpublica (cujus utriuſque ſalus bono Chriſtiano & civi bono ubivis ſuprema lex eſt) ſit contractura periculum; tantum abeſt, ut ſacerdos tacere poſſit, ut, niſi Religionis & Reipub. hoſtis haberi, niſi crimine læſæ Majeſtatis divinæ & humanæ ſe ſe ſponte implicare velit, protinus Magiſtratui Confeſſionis arcanum aperire debeat. Atenim quod Jeſuitæ perperam docent, etiam facere ſtudent. Qua de cauſa paſſim, ubi ubi poſſunt, aulas obſident magnatum, domos ditiorum adeunt, omnes angulos perveſtigant, omnia, etiam ipſas conſcientias

Caub. in Ep. dedic. Ex. Baron. & in Exerc. 16. c. 131.

Th. Sagittar. de Lutheran. liberis ad Ieſuit. non mittendis.

Digitized by Google

excutiunt aliorum; (nulla enim arx ſatis tuta eſt, ad quam *Confeſſionis* machina à Ieſuitis admoveri queat) ſatagentes, ne fortè contra Papæ omnipotentiam aliubi conſilia habeantur, vel ineantur. Unde in Repub. Chriſtiana non facilè quicquam conſtitui poteſt, in quod dira factio ſi non apertè, ſaltem per cuniculos, arbitrium ſuum non inſinuet. Et quemadmodum pictores interdum in una tabula cacodæmones bonis angelis miſtos exhibent ſpectandos; aut Poëtæ in ſcenam unà introducunt crucis candidatos, cum bonę fidei & famæ ſanctioris myſtis: ita fere hodie tota Europa ſcena & tabula eſt; in qua Ieſuitę, generis humani carcinomata, inter tot hominum miracula non poſtremum occupaverunt locum. Prolixus forem, ſi præclara doctrinæ illorum experimenta nunc referrem; quomodo nimirum Sebaſtianum Regem Portugalliæ corruperint; quas turbas in regionibus Auſtriacis, in Bohemia, in Hungaria, in Venetorum ditione, in Belgio, in Polonia dederint; quas partes in pulveraria conjuratione Anglica tenuerint; quæ alibi perpetraverint ſcelera: ſed ſi hoc mare ingrederer, quando ſim inventurus portum? Alexander Hayus Scotus ita

B. Menzer. Exeg. Aug. Conf. art. 12.

Der mauß-dreck will allzeit unter dem Pfeffer ſeyn.

Eſt. Paſquier des Rech. de la Fr. Liv. 7. c. 18.

ita ſuam Societatem, & bene laudabat: *Ieſuita eſt omnis homo*: hoc eſt, ut ego propriè interpretor, ſunt Ieſuitæ *Æquivocatores* falſarii, & inſignes omnium fraudum omniſque nequitiæ artifices & architecti: qui cum Lutetiæ primùm in Academia domicilium quærerent, & interrogarentur aliquoties, *Seculareſne* an *Regulares* eſſent, (nam ad hæc duo membra omnes Univerſitatis cives & ordines referuntur, nec tertium fertur) Æquivocatores illi hoc ſemper captiosè reſpondebant, *TALES, QVALES*: ex quo hodieq; proverbium ibi inter Studioſos uſurpatur iſtud, *Ieſuitas eſſe TALES QVALES*. Nempe verba dant Ieſuitæ, quando verba faciunt: & Poetæ verbis,

hiſt. de dern. troubl. de Fr. lib. 5.

Eſt. Paſqu. des Rech. de la Fr. Liv. 3. c. 37. & 38.

Veſtra datis, cum verba datis. nam fallere veſtrum eſt.
Et cum verba datis, nil niſi veſtra datis.

Certè diabolicis ſuis æquivocationibus ac mendaciis ſimplicitatem commerciorum non parùm turbavit Garnetus in Anglia; ut plerique Angli ſtrophas & verborum decipulas veriti hanc fere clauſulam contractibus jam inſerant ſuis, *agere & contrahere ſe velle ſine ulla Æquivocatione*. A Jeſuitarum itaque familiaritate vir bonus quilibet arcendus, & potiſſimùm juventus

tus tantò eſt removenda longiùs, quantò res eſt periculo proprior. Patres enim illos non aliter intueri oportet, quàm agyrtas medicos; quorum tituli remedia habent, pyxides venena. Et quemadmodum

Ovid. Metamorph. l. 15.

Clitorio quicunque ſitim de fonte levârit,
vina fugit, gaudetq́ meris abſtemius undis:

ita qui Jeſuitarum doctrinas imbibunt, fugiunt viro bono dignum candorem & morum rectitudinem, & omnino Jeſuitarum animos & perſonas aſſumunt. Et tamen ſicuti animalia quædam, cum mordent, non ſentiuntur: adeò tenuis illis & fallens in periculum vis eſt; tumor indicat morſum, & in ipſo tumore nullum vulnus apparet: idem in converſatione Jeſuitarum evenit; non ſtatim deprehenditur ſemper, quemadmodum aut quando diſcipulis ſuis noceant; nocuiſſe tamen deprehenduntur. Verùm Sorbona Pariſienſis illorum impoſturas ſagaciter & maturè olfecit: quæ à Senatu Curiæ Parlamenti, *An Ieſuitæ in regno ſint recipiendi*, ſententiam rogata, ingenuè ita cenſebat: *Novam hanc Societatem appellatione inſolitâ Ieſus nomen ſibi vindicantem, præbere occaſionem liberè ab aliis votis deficiendi; debitam præſulibus obedientiam ſubtrahere, dominos & eccleſiaſticos & alios ſuis juribus injuſtè privare, perturba-*

Sene. Ep. 94.

Thuan. hiſt. lib. 37. Paſquier des Rech. de la Fr. liv. 3. c. 37

turbationem in civili & ſacra adminiſtratione, querelas, lites, diſſidia, contentiones, æmulationes, rebelliones, variasq́ ſciſſuras inducere, & his de cauſis illam in religionis negotio periculoſam videri; ut quæ pacem eccleſiæ conturbet, monaſticam diſciplinam evertat, & magis ad deſtructionem quàm ad ædificationem pertineat. Licet autem Ieſuitæ Guiſianorum gratiâ ſubnixi posteà certis conditionibus fuerint admiſſi: univerſa tamen Pariſienſis Academia libertatem eorum mox interpellavit; & cum cauſſa hæc iterum frequenti Senatu agitaretur, Stephanus Paſchaſius pro Academia contra novum Sodalitium diſſerebat graviſſimè; & *ſectam eam ambitioſam & fucatæ Religionis plenam appellans, in Hiſpania natam, Lutetiæ adultam, Venetiis exercitatam, Romæ initiò exagitatam, poſtremò receptam, & privilegiis immodicis donatam, poſtea in Galliis damnatam & rejectam fuiſſe*; dicebat; *nunc verò gratuitæ puerorum inſtitutionis ſpecie graſſari; & inde familias captatis teſtamentis exhaurire, juventutem ſpecie religionis corrumpere, & faſcinatis per ſuperſtitiones puerorum ingeniis jam nunc ſeditiones & defectiones in regni perniciem aliquando erupturas moliri.* tum inter plura eorum vota illud vellicabat, *quo Præpoſito ſuo, qui ſemper ab Hiſpaniarum Rege deligitur, quemque*

tan-

Io.Pet.Maſſej. in Ignatii vita, lib. 2,ca.9.

tanquam DEVM præſentem in terris venerari ſe ajunt, obedientiam, quam cæcam appellant, per omnia in omnibus pollicentur. & poſt aliqua ſubjiciebat; *novis ſectariis iſtis ſemel admiſſis, totidem hoſteis intra regni viſcera alii qui, ſi contingat, ut excandeſcente perversâ bile in Gallos arma vertant Pontifices, regi nominiq; Gallico bellum indicturi ſint.* poſtremò verſâ ad Senatores oratione, *Vos*, inquit, *qui nunc Ieſuitas toleratis, aliquando ipſi, ſed ſerò credulitatem veſtram accuſabitis; cum conniventiâ veſtrâ effectum videbitis, ut horum aſtu, dolis, ſuperſtitione, diſſimulatione, præſtigiis, ac malis artibus, publica tranquillitas non ſolùm in hoc regno, ſed etiam per univerſum orbem Chriſtianum periclitetur.* Nec fides defuit orationi; & ſecuta tempora in ipſo regni meditullio, in ipſa metropoli, tragica exempla dederunt; Rege tandem ipſomet Caſtellanum ictum jugulo deſtinatum maxillâ, ſed unius dentis jacturâ, excipiente, ac vocem illam immortalem edente: *Falloit il donc, que les Ieſuites fuſſent convaincus par ma bouche?* hoc eſt: *Itane fieri oportuit, ut Ieſuitæ ore meo convincerentur?* Quo tempore Parlamenti Senatores, cernentes oculatiùs, ſerò quidem juſtè tamen decreverunt, ut omnes de grege illo Loyolitico infames & parricidales

A. C. 1594.

Hiſtoire des dern. troubl. de Fr. liv. 5.

porci,

porci, tanquam juventutis corruptores, perturbatores pacis & tranquillitatis publicæ, inimici regis & regni, intra tres dies poſt promulgationem ſententię Lutetiâ, & ex aliis urbibus & locis, ubi ſua habuêre collegia, diſcederent; & intra quindecim ſubſequentes dies toto regno excederent; ita quidem, ut poſt dictum tempus in regno deprehenſi tanquam læſæ majeſtatis rei punirentur. Interdixit etiam Curia omnibus Regis ſubditis ſub eadem criminis L. M. pœna, ne filios extra regnum in Jeſuitarum collegia ſtudiorum gratiâ mitterent. Neque hoc tantùm meruerunt Jeſuitæ; etiam *Crucem* tunc meruerunt: quæ ante Palatium Pariſiis erecta & æternis præconiis exornata aliquot annos ſtetit juſtitiæ Parlamenti teſtis: ſed Regis nimiâ in Ordinem illum nefarium, juſtitiæ miſericordiam præferentis, facilitate, cum bonorum dolore è fundamentis everſa eſt; memoriâ tamen Pyramidis & vulneris, etiam invitis Jeſuitis, in hiſtoriarum monumentis perpetuùm manſurâ: quod Gallus quidam ingenioſè prædixit Regi iſtis verſiculis;

Sire, ſi vous voulez du tout à l' advenir le Merc. Fr. lib.1.
De l' aſſaſſin Chaſtel oſter le ſouvenir,

Oſtant

Oſtant la Pyramide, & l'Arreſt qui la touche:
Qu'on vous remette donc une dent dans la bouche.

Cambden. Annal. Angl. A.C.1585.

Equidem Eliſabetha Angliæ Regina ſemper timuit & exhorruit ingenia Ieſuitarum; quos non ſolùm ſuis ditionibus ejecit, pœnâ læſæ majeſtatis in eos, qui manſerint, aut deinceps in regnum redierint, ſancitâ; ſed & ut alibi pellerentur, operam dedit. Et cum inaudiſſet, Regis Galliarum commendatione factum eſſe, ut illis Turcarum Imperator Peræ, qui locus Conſtantinopoli eſt vicinus, habitandi facultatem conceſſerit, omnem movit lapidem, ut benevolentiam Turcici Imperatoris erga illos potentibus perſuaſionibus rurſus corrumperet. Neque hodie Iacobus Rex magnæ Britanniæ illos aliter, quàm hoſtes ſuos, & communes omnium Principum proditores ac parricidas habet. Neque nos Germani cauſam habemus, cur de Ieſuitis ſentiamus & cenſeamus mitiùs: cum quibus ut cum piratis & latronum cœtu nulla juris ſocietas intercedere debet, ſed ſumma diſtractio. Atque ſi læſæ majeſtatis crimine ſe involvunt illi, qui adverſus Populum Rom. vel ſecuritatem ejus committunt; aut ad id operam, conſilium, dolum

P.Matth.Hiſtor. H.4. li. 6.nar.2.

Cauſaubon. ad Fr.Ducæum.

Bod.de Rep. lib.1.c.1.

l.1. & ult. ff. ad L. Iul.M. L. quiſq. C. eod.

lum malum, conferunt: an quis erit tam felix malarum cauſarum patronus, qui Ieſuitas illo crimine purgare auſit, niſi ingenio ſit rabulæ *Cortelo* planè contrario. Namque uti iſte gloriabatur; ſe vel in innocentiſſimo magiſtratu, qui modò unum atque alterum annum officio præfuerit, occaſionem & argumentum reperturum, quo ille extremo ſupplicio plecti poſſit: ſic Jeſuitarum patronus talibus artibus inſtructus veniat oportet; quibus vel omnium hominum, quos terra ſuſtinet, ſacerrimos, & patibulares victimas, virorum bonorum contubernio inſerere queat. Quid igitur, ô boni cives, quid facimus? Cur Jeſuitarum Societatem in communi hominum ſocietate; cur ſpeculatores Regis Hiſpani, & tyrannidis Pontificiæ acerrimos ſatellites, in media Repub. impunè verſari patimur diutius? Necquicquam in excolendo boni publici fundo ſudabimus; necquicquam lolium, carduos, lappas, & tribulos extirpabimus; niſi ex agro noſtro hæc filix radicitus evellatur. Meminiſſe ſemper debemus, quonam pacto profugi homines, nec minus vagi, quàm Scythæ, novâ gratuitæ doctrinæ profeſſione vulgò commendati in Germaniam, Galliam, & in alias Eu-

Bl. Monluc. Comm. li. 6.

Vide Ioan. Paſſeratium Præf. in Diſputat. de Ridiculis.

ropæ regiones irrepſerint; quibus artibus, inhiantes locupletum fortunis, divites orbos, vel cælibes, deliros ſenes, ſuperſtitioſas mulierculas, & adoleſcentulos imperitos deceperint, & velut Circæo poculo repentè immutarint; ut religionis ſpecie, quam inexplebili avaritiæ ſuiſq; fraudibus obtendunt, equum Trojanum paulatim in nobiliores urbes & provincias introduxerint, ut ſemper in inſidiis manſerint, & in ſpeculis ſteterint, proditionis occaſionem expectantes; ut eâ oblatâ machinam ſuam continuò aperuerint, armatiſque hoſtibus multas urbes, provincias, & regna repleverint. Quòd verò inſidias & paratam peſtem multis locis hactenus non ſatis caverimus, quòd impendentia mala proſpicientibus ac prædicentibus cordatis viris non crediderimus; obſiſtebant Choroebi quidam atque Ucalegontes, qui plures in Ilio noſtro quàm Laocoontes fuerunt. Atqui *gratis docent* Jeſuitæ. Mutate literulam, Auditores; & rem acu tetigeritis: *Gratis nocent*: eôque mactandi majore infortunio, quòd gratuitò ſunt mali: quamquam vix iſtud ſibi perſuadebit, qui eos bene noverit. Teſtes honeſtiſſimæ ampliſſimæque familiæ, quarum ſanguinem

pro

pro levi docendi opella & exiguo Minervali iſtæ hirudines exorbuerunt. Teſtis immanis eorum cenſus, & ſuperbiſſima ædificia,quæ cum Regum ac ſummorum Pontificum opibus & palatiis certant. Præclara liberalitas, repudiare drachmam, ut talentum extorqueas. Mirum genus benignitatis, pro ſtipe menſtrua, immenſæ pecuniæ legata opimaſque captare & rapere hereditates! Gratuita doctrina illis eſt pro hamo, vel potius pro reti-jaculo, quo callidi piſcatores cuncta converrunt cum pulviſculo. Et tamen hæc magnifica magiſtrorum per aureum funem de cœlo delapſorum doctrina eſt, fere nihil niſi artem mentiendi & dolos, quos appellant, induſtrios ſapere; & diſcipulis cum illis tradere ritus Hiſpanos, odium legum inſtitutique patrii, &, ut priſcis utar verbis, *imbelliam, imbalnitiem, impolitiam, imparentiam, meramq; cum Laverna ſacris barbariem.* Hiſce miſcent quidem externum bonorum pudicorumque morum fucum, ac triſtes vultu vendunt ſanctimonias: nec tamen, ſi fibulam geſtant, ſunt Hippolyti; nec ſi bonos auctores evirant, ideo bonis placent. Magna laus eſt, ſcilicet, ac palmarium facinus, ex hirco caprum, ex ariete verve-

cem, ac ex verre majalem facere. Atque utinam fabri patribus eorum, quâ parte opus fuit, perpetuam impoſuiſſent fibulam! Toties illuſtria ingenia jam non depravaſſent; toties pacem & quietem Rerumpub. non turbaſſent: Et quia hodie in hac mira rerum viciſſitudine multa ſperare licet, quæ priùs optare vix licebat, pergam & ego optare, ac dicere; Utinam ſtelliones illi illuc revertantur, unde malum pedem attulerunt! Utinam ab omnibus Principibus ac Rebuſpublicis, in quorum ditionibus adhuc illi morantur, mox audiant carmen, quod eis Dux Venetorum Donatus, cum è Veneto Imperio pellerentur, recitaſſe fertur: *Andate, niente pigliate, & mai ritornate:* hoc eſt: *Abite, nihil auferte, & nunquam redite.* O ſalutare carmen! O divinam medicinam! Equidem Germania, Gallia, Polonia, & alia regna, quæ longum periculoſumq; morbum Sociorum illorum contagione contraxerunt, niſi ejuſmodi leventur vomitu, vix unquam rectè convaleſcent. Nec quis improvidus advocatis & patronis Jeſuitarum vacuas obvertat aureis, ampliſſimas novasq; ſpes mirificis ingentium promiſſorum emblematis ornatas oſtendentibus. Inſidiæ ſunt:

Wolmeinender Diſcurß / warumb ſich die Catholiſchen in Teutſchland / von den Spaniern vnd Jeſuitern abſöndern ſollen.

aut

aut ſi non ſunt, ſpes tamen ſunt admiſſis ſceleribus & conceptæ formidini multò impares. Crimen enim illud impiè defenſæ Temporalis Papæ in Principes poteſtatis æternum eſt, incomparabile eſt: quod nulla virtus, nulla meritorum amplitudo redimet. Nam quoties quis dixerit: *Ieſuitæ diſciplinam Scholaſticam ſtabiliverunt, & artium liberalium ſtudia propagaverunt:* opponetur: *Et juventutem ſeditioſâ doctrinâ & fraudulento æquivocandi artificio imbuerunt.* Quoties dicetur: *Ieſuitæ Eccleſiæ Romanæ majeſtatem voce ſtyloq; maſculè propugnaverunt:* opponetur: *Et majeſtatem Principum Pontificalis amplificandæ ſtudio ſceleratè impugnaverunt.* Quoties dictum erit: *Ieſuitæ ad Orientis & Occidentis terminos Fidem Catholicam protulerunt:* opponetur: *Et ad utrumque Solem Perfidiam extenderunt, atque Fidem ſubditorum Catholicam Principibus debitam imminuerunt.* Ita quamvis Jeſuitæ omnia eximia religioſorum ordinum exempla ſuperent: ex his tamen quæ fecerunt, & quæ facient, nihil tam magnum erit, quàm crimen Papalis omnipotentiæ ſic acriter defenſum. Ac licet propterea forſitan nihil in Ieſuitas conſtituatur graviùs: Principibus tamen, ut antè dixi, non licet eſſe ſecuris. Fingite

Digitized by Google

enim mecum, Auditores illuſtriſſimi, ornatiſſimi; fingite vel Imperatorem noſtrum, vel Regem Sarmatiæ, aut alium, in Vejovis Vaticani diſgratiam, uti levicula ex cauſa contingere poteſt, incidiſſe: & iſtum pro Temporalis Hildebrandico-Ieſuiticæ tempeſtatis plenitudine feralia excommunicationum fulmina ejaculari in illos: fingite, Imperii regniſque ſubditos jam ante peſtilentia dogmata à Ieſuitis edidiciſſe: & ſic cenſete. Quamdiu, dicite mei Auditores, quamdiu Imperatoris noſtri, & Regis Polonici, ſalus erit firma? Quamdiu erit publica? Quamdiu Imperium & regnum illud ſtabunt inconcuſſum? Hoc ſine dubio dicetis: primâ quâque occaſione datâ, horrendam & cruentam civilis tragœdiæ carnificinam, ſacris profaniſque omnibus permixtis, ſecuturam eſſe. Quare ſi quem Principem tangit Reip. & poſteritatis cura; cavebit is ſibi à Ieſuitis non minùs, quàm paterfamiliâs, qui in familia ſua famulos habet, de quorum fide erga ſe non conſtat ipſi, aut quorum fidem ſuſpectat. Quondam Romanus Senatus, poſtquam patresfamiliâs aliquot ſervorum ſuorum conſpiratione periiſſent, Sᴄto, quod Silanianum eſt dictum, ſervos omnes ſub tecto

Caſaubon. ad Fr. Ducæum & adde l. 1. ff. de SC. Silan. & ib.

recto heri occiſi repertos, nullo fere ſontis aut inſontis diſcrimine, capitis damnavit: non defuerunt in ordine ampliſſimo, quibus ea lex durior videretur: ſed erat tanti ſalus & ſecuritas civium Romanorum; cui ut conſuleretur, ne illa quidem ratio eſt repudiata, quæ aliquid ex iniquo trahat: quòd exiſtimarent magni illi prudentiæ civilis antiſtites, paucorum privatorum injuriam publicâ utilitate abundè compenſari. Sed quid exſpectatis, Auditores, ut hîc addam? Hoc tantùm: *Reſpub. eſt domus magna, in qua Princeps paterfamiliâs eſt.* Et ſatis de *Ieſuitis*: quos ita nominavi, quia vulgò ſic appellantur; etſi non bene. Etenim, ut ait Abbas Panormitanus, clariſſimus juris Pontificii interpres, *Chriſtiani nomen rectè aſſumptum. nam & unctionem nobis Chriſtus communicavit.* JESUANI, ſive Jeſuitæ, *rectè dici non potuimus: quoniam Servator unus ipſe eſt.* Quare non incallidè, ut cætera, ſic & hoc, Ignatiani illi Sacerdotes ſive Monachi. Non enim ipſi inter ſe *Ieſuitas* vel *Ieſuanos* appellant, neque ab aliis appellari, ut opinor, cupiunt; ſed potius *Sodales* vel *Socios Ieſu*, & *Societatis Ieſu.* In quo ridiculi tamen ſunt, & ſui acuminis falſi: cum in tota Scriptura nemo *Sodalis* vel *Socius*

Fr. Duaren. in commen. M. Weſenb. in Paratit. Anton. Auguſtin. de SCtis.

arg. lib. 1. in fine. ff. de liber. exhib.

in c. Decet. de imm. Eccleſ. in 6. ad-de Scipio. Gentil. com. in Pauli Ep. ad Philem. cap. 14.

Digitized by Google

Ieſu appelletur, præter unum *Iudam* proditorem, & quidem ab ipſo Chriſto: Ε'ταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει; *Sodalis quamobrem ades?* Satis, inquam, de *Ignatianis Ieſu Sodalibus*: qui etſi jam non omnes ſunt natione, adfectu tamen & mente intimâ omnes Hiſpani, & Loyolæ magiſtro ſimillimi ſunt: quorum factionem non aliter æſtimo, quàm agilem quendam & acutum gladium; cujus lamina quidem in vaginam Gallicam, aut Germanicam, aut Britannicam, aut Polonicam, aut Hungaricam, aut aliam recondita ſit; ſed ita, ut capulum Romana Aula & Hiſpanus manibus teneant, & ſic eum arbitratu ſuo ſtringant & vibrent. Religionis autem Hiſpanicæ illuſtriſſimum πέλσμα eſt INQUISITIO: quæ ubi primùm comperit aliquem in quodam Fidei capite à Romana Eccleſia diſſentire, confeſtim opponit ei ſyllogiſmum ex igne, aqua, aut laqueo confectum; qui fortiùs, quàm qui *primæ figuræ* dicuntur, concludat, atque ubi mors neceſſariò ingrediatur concluſionem. Sanguinaria diſputandi ratio: & quæ magis tortoribus, lictoribus & carnificibus, quam Apoſtolis & Eccleſiæ Doctoribus conveniat. At quemadmodum Imp. Heliogabalus, lupus hominum,

Matth. cap. 26. v. 50.

Conſil. de ſtabil. pace Poloniæ.

Lanov. diſc. 4.

num, ignem virginum Veſtalium perpetuum, & omnes Romanas religiones extinguere voluit, atque efficere, ut Heliogabalus DEUS unus & ſolus coleretur: ſic Hiſpani omnibus modis contendunt, ut clariſſimo ſinceræ Chriſtianæ religionis lumine, & unà aliis ſectarum fatuis ignibus deletis, unicum Inquiſitionis idolum inter perpetua & cruenta carnis humanæ ſacrificia toto terrarum orbe celebretur. Hanc Religionis barbariem non parùm aggravat bonarum literarum contemptus. Hiſpani enim nec infelices ingenio, inféliciter diſcunt; ſemidocti doctos ſe cenſent; ſophiſtarum ſtrophas impensè amant; ſuos ingenii fœtus ad poſteritatem raró, rariùs ad exteros ob linguæ defectum producunt; cum in Academiis Hiſpanicè magis, quam Latinè, Maurorum etiam vocibus non paucis interſperſis, (nam quarta pars, ut minimum, Hiſpanicæ linguæ eſt merè Arabica) loqui gaudeant. Quam ſermonis elegantiam bellè expreſſit *Vergas*, quando Academiæ Lovanienſis Profeſſoribus, facinus Hiſpanorum, qui Comitem Buranum literis ibi operam navantem per vim inde rapuerant, improbantibus, & privilegia ſua ingeminantibus, reſpondebat

Ael. Lamprid. in Heliogab.

Merula Coſmogr. p. 2. l. 2. cap. 8.

Ioſ. Scalig. Ep. ad Caſaubon.

Apol. Princip. Aur. ad proſcrip. H. Regis.

barbarè ; *Non curamus veſtros privilegios.* Quinetiam ſpretâ poetices & hiſtoriæ venuſtate, veterem & planè ſtolidam in quærendis ſcientiis rationem obtinent Hiſpani : cum Theologiam, Iuriſprudentiam, & cæteras altiores ſcientias, Græcâ Latinâque eruditione mitigari indignentur, putentq; hoc modo fucum addi, quo virilium literarum lineamenta elangueant. Vir nuper non ignobilis in literis famæ, cum ab iis, quibus obſequium addixerat, juſſus eſſet in Hiſpania divinarum rerum ſcientias profiteri, ſtatim hâc politioris doctrinæ velut infamiâ eviluit, admotiſque precibus ſupplex à ſuæ libertatis dominis impetravit alias ſedes, & ſuæ humanitatis patientes. Præcipua ad Germaniæ noſtræ morem ibi eruditionis ſpecies, prolixis voluminibus pauca complecti ; ſed & illa plerumque ex aliis autoribus ſupervacuo labore decerpta. Miror autem, quid tibi, *Magne Dux,* Princeps ſagaciſſime, venerit in mentem, ut *Raymundum Lullum* catalogo doctorum, & eorum maximè, qui duces ac principes ordinum eſſe poſſint, non dubitaveris inſerere ; hominem ſtultiſſimè ſubtilem ; qui cum omnium bonarum literarum eſſet expers, ac ne Latinè ſciret quidem, mul-

Euphorm. in Icone Anim. cap. 7.

L. Non in Hiſp. c. 95.

Digitized by Google

multa tamen auſus eſt patrio ſermone evulgare, & tali obſcuritate permiſcere, ut doctiſſimi licet, pauci admodum ea capiant: quod ineptiſſimæ ſcientiæ certum exiſtimo eſſe argumentum. Ego *Lulli Lapidem* & *Doctrinam* pari dignor pretio; & cum Poeta ſic ſtatuo:

Qui Lulli Lapidem quærit, quem quærere nulli
profuit; haud Lullus, ſed mihi Nullus erit.

Verùm enimverò cum illa Religionis immanitate, & iſta literarum inſcitia, egregiè convenit immanis & inſcitus *faſtus*; quo ſupra menſuram humanæ ſuperbiæ Hiſpani tument. Inde illi omnibus aliis populis ad ceremoniarum pompam, ad adulationum ſolennes formulas, & longos titulorum tractus, ſunt duces. Gravitatem fingunt cum adfectata quadam ſeveritate: quæ facit, ut odium ſuſtineant nationum omnium. Planè *vivunt Hiſpani ex opinione tantùm*, imaginando & fingendo nunquam facta, nunquam futura; credendo quæ finxerint, proſequendo quæ crediderint: nec id de ſe diffitentur *Portugalli*, qui dictitant; *ſe niti potius eo, quod ſe eſſe putant, quàm eo, quod re verâ ſunt.* Omnes, & maximè in Luſitania, volunt dici & haberi *Nobiles*: magnique probri inſtar eſt, aliquam profiteri ar-

Mer. Coſm. p. 2. l. 2. c. 8.

Coneſtag. in præf. ad hiſt. de Port. & Caſt. conj.

ri ar-

Clenard. Ep. lib. 1. ad Latom.

ri artem. Etiam matresfamiliâs rei familiaris curationem infra decus ſuum eſſe arbitrantur: & nihil illæ habent, quod uſui ſit, præter linguam, & quo tuentur nuptiarum titulum. Itaque Æthiopes & Mauri captivi omnia obeunt munia domeſtica: quo genere hominum tam referta eſt Luſitania, ut credam Oliſſipone plures eſſe ejuſmodi ſervos & ſervas, quàm ſint liberi Luſitani. Quinetiam Luſitani (qui ſervitia multis ſeculis oblivione ſepulta in Europa primi revocarunt) exempla Mahumetanorum ſecuti, venalitios ex Africa religionem Mahometis ejurare, ac nihilonimùs Chriſtianâ imbutos cum liberis ac nepotibus perpetuam ſervitutem ſervire compellunt: ita ut ſervorum greges veneant totâ Luſitaniâ publicè pecudum in morem. At quibus uſibus tot ſervi? quæritis Auditores. Uno verbo: Pompæ. Nam invenire eſt Hiſpanos, in cenſu etiam pertenui, octo & pluribus ſtipatos aſſeclis: qui etſi otium agunt omnes, nemo tamen caret negotio & officio. *duo præcedunt: tertius geſtat galerum: quartus pallium, ſi fortè non pluat: quintus equi capiſtrum: ſextus holoſerica ſandalia: ſeptimus ſcopulas illas, quibus veſtes repurgantur à pilis: octavus pannum quempiam ad abſtergen-*

Bodin. de Rep. l. 1. c 5.

Clenard. d. l.

tergen-

tergendum equi ſudorem, interim dum dominus audit ſacrum, aut confabulatur cum amico: nonus pectinem promit, ſi fortè honoratior ſit ſalutandus, ne incompoſito dominus appareat capillitio. & tamen illi famuli omnes ſi non grandi cibo, fame tamen ſplendidè ſuſtentantur. Cum Gallo quodam, qui tempore Emanuelis Regis migravit in Luſitaniam, adſcitus in familiam Reginæ Leonoræ, ſimultates exercebat Luſitanus aulicus. Et ſicuti ille faſtu externo vincebat: ita Gallus cœnabat lautiùs; qui morum Luſitanicorum gnarus, aſtu nactus eſt libellum, in quo alterius referebantur ſumptus diurni; & incidit in locum ſatis ridiculum & planè Luſitanicum. Cum enim ſic quotidie ſcriptum eſſet: *in aquam, quatuor (a) ſectilia; in panem, duo regalia; in raphanum ſeſquiregale:* & ita tota hebdomada tam magnificis impenſis decurreret, ratus aliquantô lautiorem futurum diem Dominicum, ſic ſcriptum reperit; *Hodie nihil, quia in foro non erant raphani.* Et hujus cenſus ῥαφανοφάγοι infrequentes non ſunt: qui plures ſecum famulos foris trahunt, quàm domi Regalia conſumunt: non abſimiles priſcis illis Hiſpanis, qui aquam bibere & parciſſimè cœnare ſoliti ſunt, quô ſumptuoſiùs ſeſe ami-

(a) An. Ch 1535. Ducato Luſitanicus æſtimabatur IV Teſtonibus: Teſto V. Vigenis: Vigenus XX Regalibus: Regale VI Sectilibus. haben zehen Regalia gemacht ungefährlich / ein Stiber / oder Doppelfünfer. *Clenard. d. l.*

Athenæus l. 2.

amicire poſſent. Quid dicam de aliis inanibus ſuperbiæ Hiſpanicæ ſpectaculis? Nec novum iſtic nec rarum eſt, ut gregarius miles & omninò tyro, ſi deſpici ſe ſentiat, Regi quoque ſe componat & æquiparet. Audebit is dicere: *Io ſoy tan bueno, como el Rey.* Audebo & ego addere;

Lanov. diſc. 18. parad. 3.

Quid domini faciant, audent cum talia fures?

Virg. Eclog. 3.

Antonius Leva, miles minimè gregarius; ſed qui ex gregario per omnes militiæ gradus ad ſummum bellicæ laudis faſtigium aſcenderat, & tot proſperis ſucceſſibus inflatus eô inſolentiæ venerat, ut ex quorundam vaticinatione Imp. Carolum Galliæ regem evaſurum, & ſe voti compotem Lutetiæ in ipſa victoria fato conceſſurum Hiſpanico faſtu jactaret: is non neſcius, poſt *aurei velleris* Ordinem, longè maximum in Hiſpania honorem eum eſſe, ſi quis inter *Grandeis* locum habeat; quorum prærogativa hæc eſt, ut coram Rege caput tegant, uxores ipſorum à Regina honorificè ſalutentur, & juxta ſe ſedere in pulvillis jubeantur: ille immodicâ tanti privilegii cupiditate tam flagrabat perditè, ut abſque eo non ſatis honorificè ſe vitâ functurum ſtolidè arbitraretur. Et verò quotidie ad Imperato-

Thuan. hiſt. lib. 1.

Thuan. hiſt. lib. 48. & 78.

Digitized by Google

ratorem manè more aulicorum ventitans, ac quia ex articulari morbo erat admodum debilis, ab Imperatore ejus miſerto ſæpius ſeſſum ire juſſus, cum ambitionem ſuam diutius premere non poſſet, reſpondebat aliquando Imperatori; *Non pedibus ſuis, ſed capiti malè eſſe.* Tanti erat Levæ, coram Principe ſuo caput tegere poſſe. Similis ille cucurbitæ ſylveſtri, quæ Græcis σόμφος appellatur; digitali quidem craſſitudine, ſed ſine medulla, & intus inani. Cujus farinæ eſt & illud, quòd *Ferdinandus Avila* Ultrajectinam arcem in manus Maximiliani Boſſuvii Comitis, qui eam obſidebat, *conſignare*, non *dedere* voluit. nam de iis verbis diu inter eos altercatum fuit: cum Avila vanitate genti inſitâ ſe potius vitam cum ſuis omnibus amiſſurum, quàm *deditionem* facturum affirmaret. Sed quid Levam, quid Avilam loquor, tantos viros? *Sutori* cuidam & egeno, cum jam fata inſtarent, aderat filius in paternam ſortem natus. Is cum rogaſſet, *Ecquid ſibi deceſſurus præceptorum reliqueret*, jam defectâ voce pater, *Vt*, inquit, *memineris in majeſtatem aſſurgere familiâ tuâ dignam.* Ita quoque miraculo fuit Euphormioni Satyrico, ſive *Ioanni Barclaio*, quædam ex Hiſpania mulier, vix centonibus

P. Matth. in Hiſt. H. IV. lib. 1. nar. 3.

Plin. H.N. li. 20. c. 3.

Thuan. Hiſt. lib. 46.

Euphor. in Icone Anim. cap. 7.

nibus ſatis tecta, tribuſque qui comitabantur liberis precarium ſpiritum triſti mendicitate producens. Fortè in Gallorum cœtum illa inciderat; & ex his ſtatim unus ſpectaculo motus, *Ego*, inquit, *ô mulier, hoc te onere ex parte levabo: majorem ex tuis liberis* (& is fortè ad decennium pervenerat) *mihi trade; hunc levibus ſuaq; ætati paribus ad ſerviendum officiis aſſuefaciam; ubi adoleverit, meo ſumptu curâque hoc artificii genere, quod maximè probaverit, imbuetur.* Ad hæc mulier: *Nec Deus ſiverit*, inquit, *ô mi homo, quanquam pauperem me vides, ut in tantam humilitatem filium damnem. Quî aut tu, aut ego ſciamus, in qua fata ſit genitus? aut quàm claris virtutibus ſubſidium patriæ paraturus? Satius illi, ſi ita fata tulerint, inediâ extingui, quàm ad ſervitutem (ſub externo præcipuè domino) egregiis hominibus indignam accedere.* Paucis multa complectar: Hiſpanus non eſt, niſi ſuperbus ſit: & tum ſuperbire deſinit Hiſpanus, cum homo eſſe deſinit. Quanquam ſunt Hiſpani, qui faſtum ſuum etiam ſibi poſthumum & vitæ ſuperſtitem faciunt: uti *Martinus Ivanius Barbuta* Alcantaranæ militiæ in Hiſpania magiſter, qui ſepulchro ſuo hæc verba incidi curaverat: *Hic ſitus eſt Martinus Ivanius, in omni periculo experti timoris*

I. Mariana de reb. Hiſp. lib. 19. cap. 3. C. Ens Epidorp. lib. 1.

timoris animo. Quod epitaphium cum ad Imp. Carolum V. relatum eſſet; facetè, *Credo*, inquit, *Equitem hunc nunquam candelam ardentem digito attigiſſe.* Forſitan Ivanius ille pectus omni metu vacuum gerebat; uti ante paucos annos *Matthæus Serranus*, Sluſæ Præfectus; qui Marchioni Spinulæ, an ab annona & omni neceſſario inſtrumento ſatis ſit oppido proſpectum, interroganti, Hiſpanicâ confidentiâ, *Domine Marchio*, reſpondebat, *ad tuam obſidionem Oſtendanam abi: quid mei officii ſit, & quid pro Sluſæ conſervatione facere debeam, ſine monitore novi optimè: ſi hoſtis ſecum quinquaginta diabolorum millia huc oppugnatum ducat, non ejiciet me tamen.* Sed faſtus & vanitas Serrani Sluſam perdidit. Hanc verò gentis inſolentiam, illum nigrorum hominum faſtum, veſtitum & inceſſum pompaticum, omniaque dicta ac facta turgida & ventoſa, meritò tribuimus aduſtæ eorum naturæ atque profundæ melancholiæ. Nam melancholicos eos eſſe, præter alia multa, declarat frequens in illorum civitatibus *Melancholia* morbus. Et eſt Cæſarauguſtæ domus, in qua multi adeò, qui valetudinis vitio furunt, morantur; ut non ſolùm totam civitatem mirâ lamentatione, vario plangore, & fre-

P. Matth. in Hiſt. H. IV. l.b.7.n.2.

Paſc. Iuſtus de alea, li.1.

Ii mitu

mitu conficiant, verùm etiam totam Hiſpaniam mirandis ſuis dictis ac factis compleant. Alius enim ibi Imperatorem ſe dici & eſſe contendit ſeriò: alius, qui mitram geſtat, ſummum Pontificem; itaq; crucis ſigno hominibus benedicit: alius beluam immanem, & catenis conſtringitur: immò etiam quidam milii ſe granum putat, qui à gallinis vorari metuens, illas quantum poteſt & fugit, & odit. Quemadmodum autem *mons Serratus*, qui ambitu ſuo IV leucas continet, quam plurimis immenſæ altitudinis (ajunt enim è ſummo jugo, ſudo cœlo, Baleares inſulas, quæ vulgò *Mallorca* & *Menorca*, & LX leucis diſtant, poſſe conſpici) aſpretis conſtat; ut, ubi in rupis verticem magno labore te evaſiſſe putas, ſtatim ſe offerat alia multò altior, in quam ubi per ligneos gradus enixus es, creſcere adhuc rupis celſitudo videatur: ita infames Hiſpanorum mores denarrare conanti evenit; atque ubi pravæ religionis, ignorantiæ, & faſtus vepreta perreptando, omnes nequitiæ illorum *Sierras* jam ſuperaſſe quis exiſtimat; confeſtim horrendus alius turpiſſimæ Veneris lucus apparet; quo vix decurſo, & mox

L. Non. in Hiſp. ca. 87.

itur in antiquam ſylvam, ſtabula alta ferarum;

Virgil. Aen. lib. 6.

in

Digitized by

in ſpelæa devenitur crudelitatis, perfidię, avaritiæ, & omnis tyrannidis.

Τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὕστατον καταλέξω; *Veneris lucum* jam appellavi; ſed debebam dicere *Veneris rupem*. Talis enim in Hiſpania eſt: & quam vulgò vocant *La penna de los Enamorados*, & quæ furtivis amoribus debet nomen. Res breviter aperienda eſt. Cum Granatenſe regnum Mauri adhuc tenerent, accidit, ut gliſcente bello juvenis quidam Chriſtianus Granatam duceretur captivus: quem Rex barbarus ob morum & formæ elegantiam ſingulari benevolentiâ dignatus, inter chariſſimos, & aulæ familiareis habebat. Nec & in pulchellum illum Regis filia amicum & calidum adfectum celare diu poterat: qui dein mutuo Chriſtiani adfectu fotus, & conſuetudine quotidianâ auctus, utriuſq; pectus ad extremum occulti amoris commercium demum inflammabat. Verebantur autem, iſte domini, iſta patris iram, ne deprehenſi capite pœnas darent: iccirco fugæ conſilium incunt, abeunt, & properant quantum poſſunt, donec feſsâ puellâ ad rupem ſive petram obviam paulùm interquieſcere cogerentur. Ecce verò interim patrem & comites ejus omnes equis vectos concitato curſu

Mariana de reb. Hiſp. li. 19. ca. 22.

advolare. Fugitivi quid facerent? In ſummis anguſtiis, conſilii, auxilii, virium, & gratiæ inopes, metu duce iterum fugiendo currunt, currendo aſcendunt, adſcendendo repunt, & denique rependo per petræ cautes in cacumen enituntur. Sed ô inane præſidium! Pater enim naribus & oculis ultionem & furorem ſpirans, truci voce confeſtim de petra deſcendere jubet, refractariis ultima minitatus. Contrà Amantes omnia timere, nihil credere, obmoliri ſaxa, glebas, ſtipites, & quęcunque deſperatio dabat. Tandem cum adventu ſagitariorum, qui è vicino vico advocati erant, fracti eſſent animis, ſupremo conatu animos duplicant, certoq; exitio fortè exquiſitiores cruciatus, probra, & ignominiam vitaturi, ſanè arcto complexu mutuò innexi ab ea parte, quâ frendens pater adſcenſum & vindictam machinabatur, ſe ſe pręcipites devolvunt. In eoq; complexu perlati extinctiq; ſunt; omnibus, præter patrem, miſerantibus fortunam & caſum eorum, quos non priùs Amor quàm vita defecit. In eodem habitu eo loci ſepulti ſunt: & petræ ab ea tragœdia nomen inditum. Nobile utique certamen, ſi veræ virtutis amore, & non fatuorum amorum gratiâ ſuſceptum fuiſſet.

Digitized by Google

ſet. At verò turpiſſima *Libido* jam olim Hiſpanias in duriſſimam ſeptem ſeculorum conjecerat ſervitutem; cum *Rodericus Rex Cavam Iuliani Comitis filiam* virginem, quam neque gratiâ flectere, neque blanditiis fallere, neque minis frangere poterat, invitam atque reluctantem vitiaſſet. Julianus enim à filia acceptæ injuriæ ſenſu in furorem acta animatus, ut contumeliam ſuæ familiæ illatam vindicaret, legiones Arabum ac Mahumetanorum ab oris Africæ in Hiſpaniam accerſivit, & ultionem privatam cum Regis interitu, Patriæ proditione, & jugo peregrino, quod ſub Ferdinando poſtremo vix tandem excuſſum eſt, nefando ſcelere conjunxit; unâque crudelis magiſter tunc docuit, illa ſigna miſeræ fortunæ nuncia Roderico Regi Toleti haud fruſtra apparuiſſe. Nam erat Toleti palatium, à multorum Regum temporibus perpetim clauſum, validisq; vectibus & ferro munitum: atque tenebat fama, reſeratum id excidio Hiſpaniæ futurum. Quod cum Rodericus rideret, theſauros occuli ratus, ſeras contra omnium voluntatem perfringendas curavit. Sed theſauri nulli, cæterùm arca reperta, & in ea linteum: in quo explicato inſolentes hominum facies veſteſq;

Mariana de reb. Hiſp. li. 6. cap. 21. &c. Ren. de Luſinga de Imper. incr. l. 1. cap. 3. n. 5.

A. Ch. 1492.

Rod. Tolet rer. Hiſp. lib. 3. cap 17. Mariana d. loc. Lipſ Monit. Pol lib. 1. c. 5 Ot. Heurnius Barb. Phil. l. 2.

ſtesq; depictæ, atque ipſi militari habitu & impetu graſſantes; nempe delineati erant Arabes capita vittis tegentes, veſtibus verſicoloribus amicti, gladios & jacula vibrantes, vexillaque in altum extenſa gerentes; cum hac Latina inſcriptione: *Cum continget ſeras frangi, palatium atque arcam aperiri, & quæ in ea ſunt videri; tunc ſcito gentes ejuſmodi Hiſpanias invaſuras, ſuoque dominio ſubmiſſuras.* Quid plura? fides factis facta. Et, ut dixi, Iulianus Comes, cujus filiam Rex ſtupraverat, ex Africa hoſtes inducit, Regem occidit, patriam perdit. Sed ne nimis antiquis inhæream; nuper *Antonius Prior Cratenſis*, cum in Regno Portugalliæ, poſt tot acceptas clades, publicè non ampliùs eſſet tutus; in mediis tamen calamitatibus nondum laſciviæ oblitus erat, & matronæ honeſtæ difficulter contra ipſius libidinem ſe tuebantur. Hanc autem inſatiabilem gentis ſalacitatem tum alia hodie oſtendunt plurima, tum maximè urbs *Valentia*, ubi Venus illicita tantâ licentiâ dominatur, ut meretricia opera nullibi ſit honoratior, atque libido tam habitatione quàm veſtitu ac famulitio præ honeſtate habeat prærogativam. Quin per omnem Hiſpaniam verè πάνδη-

Coneſtag. de Port. & Caſt. conj. lib. 9.

Boter. in Relat. p. 1. lib. 1.

μος

Digitized by Google

μος eſt Venus, non minùs quàm olim celebrabatur apud Thebanos: præſertim verò in Luſitania; ubi credo monſtrum eſſet κουρίδιος ſponſus. Et quod multorum flagitiorum inſtar eſt; multi, ut quæſtum faciant è vernis natis, ancillas tanquam columbas alunt, quarum concubitu adeò non offenduntur, ut etiam admiſſariis gaudeant; cum partus ventri cedat, non vicino ſacrificulo, aut neſcio cui Æthiopi & captivo. Mendozæ Hiſpaniarum Regis ad Angliæ Reginam Legato, turpe eſſe opinanti, viros ſimul cum fœminis more Anglico in concionibus ſacris permiſtos videri; Dalus magiſter libellorum urbanè repoſuit; *Turpe id quidem apud Hiſpanos, qui etiam in ſacris locis cogitarent de explenda libidine; à qua procul abſint Anglorum mentes.* Sed id Reginæ Aragoniæ Arreſtum, quod illa inter duos conjuges, altero alterius prodigam amorum frequentiam incuſante, veluti legitimum & neceſſarium noctium moderamen protulit, ſine ſtupore non cogito, ſine pudore non lego, ſine rubore in hoc illuſtriſſimo conventu referre non poſſim: digna Regina Hercule marito, qui Theſpii Regis Bœotiæ undequinquaginta filias unâ nocte compreſſiſſe ſcribitur. Cum

Clenard. l. 1. Epiſt.

Bodin. de Rep. l. 5. c. 1.

M. Mont. l. 3. cap. 5.

Nat. Com. Myth. l. 7. c. 1. ex Pauſan. in Bœot.

ſtupenda iſta Veneris laſcivia non importunè, & quidem tuo, *Rudolfe Maximiliane Dux Saxoniæ*, exemplo, jungo *Aleæ* petulantiam: quæ ſi apud ullam gentem vehemens eſt, apud Hiſpanos certè longè eſt acerrima & imperioſiſſima. Non impugno, quæ in aleatores Gallos dixiſti liberè; ſed ſcire debes, hunc animi morbum non eſſe propriè Gallicum, ſed pleroſque alios populos eodem communi malo attineri. Hanc aſpice Germaniam: in ea hodiéque calet alea paſſim: nec otioſis tantùm juvenibus, ſed & depontanis ſenibus, qui potiùs Pſalterium nocturnâ diurnâque manu verſare, & adverſus imminentis fati metum divino precum clypeo pectus perpetuò communire debebant, ad vaniſſimas teſſerarum jactationes flagitioſâ diligentiâ aſſiduis & frequentibus. Specta & Italiam: tota fervet. Et ô furorem! Hominum memoriâ fuêre, qui *dentibus* & *ſuperciliis* luſiſſe viſi ſunt. Et *Venetus* fuit, qui in *uxorem* ſuam luſerat. Immò etiam inventus eſt, in quo tanta ludendi appetitio & veſana cupido ac voluptas fuit, *ut moriens* (quaſi parum fuerit, in vita luſiſſe) *teſtamento religioſè caverit, ut detractâ cadaveri ſuo cute, oſſibusq; omnibus exemptis, ex his* *teſſeræ*

Vide Paſc. Iuſtum. de Alea. lib. 1. paſſim.

teſſeræ fierent, ex illa verò membraniſq́; omnibus menſa, alveolus, fritilluſq́;, quantâ fieri poſſet ſolertiâ, contegerentur. Nimirum ut, quod vivus libentiſſimè factitabat, mortuus etiam, quantum poſſet, obiret. Et quis eſt, præſertim *hoc aureo ſeculo*, qui parenti vel amico, etiam in capitis periculo, numerata in pecunia ut ſubveniat, cum totam divendere domum ſuam non poſſit, tectum ut vendat, in animum inducat? Atqui id *Mediolanenſis* quidam, in pecuniam ut luderet, fecit. Cum enim domus illi ruſtica quædam, nec anguſta eſſet, eamque propter loci ſolitudinem & ſoli ſterilitatem, in quo ſita erat, emere tum nemo vellet; *tegulas* divendidit, domumque miſer pluviis & ventis perviam reliquit. Cæterùm Hiſpanos præ aliis populis proclives eſſe, & præcipiti impetu ferri in aleam; vel hinc pateſcit. Etenim Hiſpanias longè lateque luſtranti ſæpe hoc ſolet contingere, ut cum multis locis nihil eorum, quæ ad victum faciunt, non panem, non vinum, invenire poſſit, tamen nunquam caſtellum aut vicum ullum adeò abjectum & obſcurum tranſeat, in quo non *chartulæ* veneant. Quod quidam in Aula regia advertens non parvi nominis & induſtrius mercator,

ſummâ curâ pariq; ſtudio ab Imp. Carolo V contendebat, ut nemini præter ſe toto decennio tabulas luſorias in Hiſpaniis diſtrahere licitum eſſet. Quo privilegio ita prædives deinde factus eſt ille, ut cæteros ibi mercatores opibus ac potentiâ facilè ſuperârit. Et quàm pauci admodum ſint Hiſpanorum, qui lucri ſpe toto pectore aleam non anhelent, Barcino, quę Hiſpanię Tarraconenſis eſt metropolis, teſtari poteſt: ubi cum aliquando in magna remigum raritate, obortâ neceſſitate triremes ſubitò parandæ atq; inſtruendę eſſent; tunc mediocri tantùm ex publico in aleam ſubjectâ pecuniâ, hâc dictâ lege, ut quoties duo ludiones fortunam periclitari vellent, victor quidem ſemper pecuniolam propoſitam lucraretur, & liber abiret, victus autem in remigum numerum referretur; brevi tempore idoneus remigum delectus habitus eſt. Memini etiam, ante hos ſexaginta annos, cum *Cardinalis Poggius* apud Hiſpaniarum Regem Philippum Pontificiæ legationis munere fungeretur, permultos aleatores Hiſpanos fuiſſe, qui propter nimias ludi ſponſiones & ſortes, damniq́ue magnitudinem, ac certam ſi perſiſterent perditionem, jurisjurandi religione ſanctiſſimè ſe obſtrinxerant, nunquan deir-

Digitized by Google

deinceps in alea ſe luſuros eſſe; nihilominus paulò pòſt contemptâ fractâque fide & violatâ religione, magnâ etiam numeratâ pro diplomate pecuniâ iteratæ impietatis & ſpretæ religionis veniam à legato petitum veniſſe: alios autem, eoſque ſatis multos, quibus religio & votum conſcientiam fortiùs obligaverant, cum in contrarium tamen ingenti deſiderio & ſummâ animi impotentiâ truderentur, tandem non exiguo perſoluto pretio fidei & religionis gratiam à legato, qui ludionibus aliud pium munus, perfidiæ pallium, injungebat, obtinuiſſe. Quis verò tales homines, qui credulâ ſpe ſtultâque fiduciâ elati inſatiabili cupiditate teſſeras aut talos jaciunt, chartulas ſortiuntur, denique quoſvis ludos, qui temeritate & caſu conſtant, incredibili ſtudio dies noctesque anheli ita perſequuntur; quis tales, inquam, in perditorum & flagitioſorum ordinem non referat? Alea ut eſt patrimonii ſcopulus; ita ſi rectè rem examinare velimus, quid eſt aliud aleam jacere, quàm furari velle, & invito domino rem auferre? ut propterea etiam Ariſtoteles aleatores cum furibus & latronibus conjunxerit. Et Hiſpani pulchrè ſuâ linguâ aleatorem *tahur*, quaſi *hurta*, id eſt, furem vocant.

vocant. Et commodè hîc ad indomitam Hiſpanorum aliena invadendi & expilandi libidinem ſermonem verto: cui abominabili ſanè portento ingens aliorum vitiorum agmen ſupparaſitatur. Hiſpanos *fures* eſſe, tralatitium eſt: adeoque in manifeſto furto deprenſos *Dios & ſanctos quatuor Evangelios* perfidè dejerare, id verè Hiſpanicum eſt. Cujus quidem tam deteſtabilis furatrinæ ſtrophas nunquam ego niſi ſumma cum animi indignatione reputo, nec repeto memoriâ, ut non ſtatim multò ſim æquior tum illis ſobriis *Lacedæmoniis*, apud quos jus atque uſus furandi olim fuerat, non ob turpia lucra, neque ad ſumtum libidini præbendum comparandamve opulentiam, ſed pro exercitio diſciplinaq; rei bellicæ; quòd & furandi ſolertia & aſſuetudo acueret firmaretq; animos adoleſcentium & ad inſidiarum aſtus, & ad vigilandi tolerantiam, & ad obrependi celeritatem: tum quoque priſcis illis *Ægyptiis*, quos artem factitaviſſe clepticam, & ibi nomina ſua deditos huic ſtudio diſcipulos dediſſe πρὸς τὸν ἀρχιφῶρα, ſive apud *archifurem* aut Principem furum, narratio eſt elegans Diodori Siculi. Cæſar Carolus V multis proceribus Hiſpanis comitatus aliquando taber-

H. Thom Leod. Ann. lib.6. de vita Frid. 2. El. Palat.

A. Gell. N. A. lib. 11. cap. 18.

Diod. Sicul. l. 1. Th. Marcii ad LL. XII. Tabb. c. 85.

tabernam quandam præterequitans, ante quam multi Germani milites ſtantes, ſedentes, hilariter bibebant, commonſtratis aliquot, cuidam ex comitibus ait; *Annon Germani hi, ut & pleriq́ alii, ſingulari corporis atque animi robore præſtare tibi videntur?* Hoc nemo negare poteſt, reſpondet Hiſpanus: unum tamen mihi vehementer diſplicet, quòd immodicè vinum hauriunt. *Et hoc verum eſt*, inquit Imperator: *Sed an tu neſcis, quibus vitiis Hiſpani laborent? Vt enim illi vini, ita hi alieni ſunt avidi: Germanis vini uſum circumſcribere, idem erit, ac ſi Hiſpanis interdicere velim, ne* FURENTUR. Et quàm furandi prædandiq́; pruritu exagitentur, cum alibi ſæpiſſime, tum præcipuè in Gerbis Inſulæ deditione inclaruit. Nam cum prædæ cupiditate & improbâ ſpe omnia Gerbenſium bona jam devoraſſent; intellecto, inter inſulæ Dynaſtam & Regem Philippum II tranſactum eſſe, illi multum frementes præ ira galeas & arma huc illuc projiciebant; inter quos unus repertus eſt nomine *Ogulnius*, qui bolum è faucibus eripi tam iniquo animo tulerat, ut rabie incitante ſibi gulam laqueo fregerit. Minuta tamen ſunt talia, & fere furunculis illis propria, qui in compedibus aut furcis

Ens Epidorpid. lib. 2.

A. Ch. 1560.

Thuan. hiſt. lib. 26.

Digitized by Google

ciſ ſpectantur: Hiſpani adhuc ſpirant altiùs, & furtorum rapinarumque magnitudine ita proficiunt, ut univerſo terrarum orbi ceſſionem bonorum (ſed minimè ex lege Iulia) imperare, ſimulque compedes & furcas nunc minitari videantur. Magni fures, & imperiorum Harpyiæ; qui ubi ubi locorum ſemel irrepſerint, ad ſummam ſemper potentiam artibus cunctis intendunt; atque de dominio acquirendo & retinendo, quàm de fide & integritate præſtanda longè curati s & operoſiùs elaborant.

Alb. Gentil. de jure belli lib. 1. c. 14.

Virg. Aen. lib. 7.

Armati terram exercent, ſemperq́ue recentes
convectare juvat prædas, & vivere rapto.

Lips. in Ep.

Nupera eſt gentis potentia, & intra ſexaginta annos, aut præter propter, formidabilis facta eſt & finitimis & longinquis: & primùm ſub *Ferdinando* Aragonio, Caroli V & Ferdinandi I Imperatorum avo, paulatim ſeneſcente Gallorum fortunâ, Hiſpanicum nomen adolevit; ut meritò dici poſſit, *ubi Galli deſierunt, ibi rerum potiri Hiſpanos incepiſſe.* Iſte quidem *Ferdinandus Catholicus*, qui omnibus fere ſuis cupiditatibus honeſtum religionis velamentum obtexebat, cunctas belli rationes fœderumq́ue jura, vel cum pudenda mutatæ fidei labe & gravi ſociorum injuria,

Thuan. hiſt. lib. 1.

F. Guicciard. hiſt. lib. 12. &

P. Iovius hiſtor. lib. 11. & 16.

juria, ad commodum ſuum referre ſolitus eſt. O infamiam ſeculi! O ſocietatis humanæ parricidium! Principibus convenit, & vox eſt majeſtate regnantium digniſſima: *Semel locutus ſum: quod ſcripſi, ſcripſi: unus calamus, una lingua: immobilis ut lapis angularis, & ut polus in cælo*: ſed Ferdinandi Aragonii & calamus & lingua fuerunt duplices; animo Regio ad ſimilitudinem parietum extrinſecus ornato, intus fide vacuo. Cum Carolo VIII Galliarum Rege, expeditionem in regnum Neapolitanum meditante, certis ille conditionibus fœdus vix pepigerat; & mox id cavillatus, ſubmiſit in auxilium Aragoniis patruelibus Ferdinandum Conſalvum Cordubenſem, qui poſtea *Magni ducis* nomen meruit; ipſemet autem cum infeſto exercitu contra fidem datam in Septimaniam deſcendit; poſtremoque rebus proſperè à Conſalvo in Calabria & Apulia geſtis, conciliatâque ſibi uti rebatur populorum illorum benevolentiâ, repentè alienato à patruelibus animo conſilium mutavit, & cum Ludovico XII, qui Carolo in regnum ſucceſſerat, clam novum fœdus percuſſit de regno Neapolitano occupando, his conditionibus; ut inter ipſos divideretur, &

Nea-

Phil. Decius Conſil. 286. n.8.

Alb. Gentil. de jure bell. lib. 3. c. 14.

Thuan. hiſt. lib. 1.

Digitized by Google

Neapolis Regni caput, Campania, Samnium Gallo cederet: Hiſpano Apulia & Calabria. Atque ut augeret perfidiam Ferdinandus, Fridericum Regem, qui Conſalvum cum exercitu ex Hiſpania venientem, & ſe contra Gallorum molitiones Friderico regniq; ejus ſaluti conſulturum affirmantem, benignè exceperat, omni imperio ſpoliavit; ſed & Conſalvus Ferdinandum Calabriæ Ducem, Friderici Regis filium, in arce Tarentina obſeſſum, & ad deditionem libertate abeundi quô vellet ſolenni jurejurando promiſsâ compulſum, ſub cuſtodia novum Ferdinandi Regis imperium cauſſatus perfidè in Hiſpaniam miſit. Tandem etiam ob vectigal, quod ad fines Samnii in Apulia ex quadrupedum tranſitu colligitur, inter ſocios exorto diſſidio; Conſalvus rejectis quoque conditionibus de concordia inter Ludovicum XII & Philippum Ferdinandi generum ſacramento firmatis, Gallos totius regni poſſeſſione ingenti perfidię Ferdinandi lucro dejecit, & ſic Hiſpanorum res hactenus dubias in poſterum ſtabilivit. Conſalvus tamen tantorum meritorum præmium hoc tulit: ut Ferdinandus Neapolim appellens primùm ei exercitum, dein loca præſidiis muni-

Nic. Machiavel. diſp. de Rep. lib. 1. c. 29. P. Iov. de vita Mag. Conſalvi, l. 3.

Digitized by Google

munita ademerit, pòſt in Hiſpaniam abduxerit, & denique vanâ magiſterii Equitum ordinis Compoſtellani promiſſione turpiter ludificatum, ſine ullo publico honore floridam ſenectutem otiosè tranſmittere coegerit. Eâdem quoque perfidiæ machinâ & Navarræ regnum cepit Ferdinandus: cum Julius II Pont. Max. Reges Galliæ & Navarræ proſcripſiſſet. Etenim cum Henrico VIII Anglorum Rege in Aquitaniam impetum facturus, cum ad id bellum per Navarræ regnum proficiſci neceſſe haberet, Joanne Labretano Rege propter amicitiam cum Gallo intercedentem negante tranſitum, inde ſtatim occaſionem rapuit Navarrę regnum, cui jam pridem inhiabat, occupandi. Et quia legitimo titulo deſtituebatur, cenſuram Papalem obtendit, quâ fieri dictitabat, ut quos Papa hoſtes haberet, eos bello proſequi teneretur; atque ita ditiones à Pontifice proſcriptæ cederent primo occupanti. Hi ſunt novi juris tituli, novi modi, novæ artes, quibus Hiſpani ad imperium orbis terrarum graſſari conantur. Quid verò nunc de *Novi Orbis* inventione dicam? Imò de inventione Novi Orbis nihil dicam. Faceſſant enim ſomnia Hiſpanorum, inventionem

Thuan. hiſt. lib. 1. Ioa. de Serres in Lud. XII. L. Richeome en la Plainte Apolog. pour les Ieſuites.

tionem Orbis Novi (ſi novum eſſe poteſ
quod plurima ante ſecula fuit antiquui
& vetus) ſibi magna cum aliorum injuri
impudenter arrogantium. Et quidem cu
Indiæ duplici hodie laudentur nomine
aliæ ad ſolis ortum, aliæ ad occaſum; ill
hiſtoricorum probatorum monumentis
ta ſunt celebres, ut helleboro is habea
opus purgando cerebro, qui vel contr
mutire auſit. Nam Plinius recitat, Han
nonem Carthaginenſium ducem à fret
Gibilterræ ad finem Arabiæ circumve
ctum, navigationem eam prodidiſſe ſcri
pto. Quod ſi ita eſt, uti eſſe credo, Han
non tantum ſpatii emenſus eſt in mari
quantum Luſitani emetiuntur hodie, bi
Æquinoctialem tranſmittendo. Malaccan
etiam, quæ priſcis Aurea Cherſoneſu
fuit, & magnam illam inſulam Sumatram
tantopere antiquo Taprobanæ nomine
decantatam, in libris invenire difficil
non eſt. Neque duplicem illam Æthio-
piam, diffuſam & populoſam Chinam,
Philoſophos Brachmanes huc repetam,
quorum memoria omnem diſputationem
elidit. Indiæ verò Occidentales Plato-
nem non latuerunt. Dum enim Atlanti-
dem inſulam Aſiâ & Africâ ampliorem
ad fauces Gaditani freti locat: quæ longè
lateq

Plin. H.N.li. 2.c.67.

Ioſ. Acoſta Hiſt. Natur. Ind.li.1.c.11.

In Timæo & Critia.

lateque in introrſum ſcilicet pateret, & ex qua eſſet ἐπιβατὸν ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους, ἐκ δὲ τῶν νήσων ἐπὶ τὴν καταντικρὺ πᾶσαν ἤπειρον, τὴν περὶ τὸν ἀληθινὸν ἐκεῖνον πόντον: hoc eſt: *gradus tranſituſq; ad alias inſulas; iterumq; ex iſtis ad oppoſitam continentem, adjacentem mari, quod vero nomine ſic appellamus*: quid aliud hiſce innuit, quàm prægrandem illam Atlantidem ſtatim ab Hiſpania fuiſſe, ubi nunc reliquiæ (nam illuvione periit) & velut fragmenta tot illa inſularum ſunt; Canariarum nempe, Fortunatarum, & aliarum, oræ Africæ ſe ſe affricantium: & ex illa tranſiri potuiſſe in inſulas; eas nimirum, quæ nunc etiam præjacent continenti; quas ergo? Cubam, Hiſpaniolam, & plures: inde verò in continentem ipſam; quam? in Peruanum vaſtum tractum, vel in vaſtiorem Mexicanum, trajectum patuiſſe. Et nonne Avitus Declamator Americam reſpexit, cum diceret; *fertiles in Oceano jacere terras, ultraq; Oceanum rurſus alia litora,* ALIUM NASCI ORBEM? Illud minùs dubium, & fidum magis, quod Hiſpani ſcribunt, *in valle, quæ Cautem dicitur, in Chili provincia, oppidum eſſe, quod Imperiale ab hac cauſa nominant; quoniam in pleriſque domibus & portis repererunt Aquilas bicipites formatas; ut hodie vide-*

Lipſ. Phyſ. Sto. li.2. diſſ. 19. Adde Io. Gorop. Bec. in Hiſp. lib. 7. & Io. Acoſt Hiſtor. Nat. Ind. li.1. cap.11.&12.

Seneca Suaſor.1.

mus in Romani Imperii ſignis. Vnde verò iſtæ bicipites Aquilæ, niſi ab Europæis? Et corroborat validè fidem; quòd nulla in iis locis avis biceps, quam potuerint adumbrare. Sed quid in profanis teſtimoniis immoror; cum ſacris abundemus, quę in dubium vocari non poſſint? Sanè neq; Strabo, neque Mela, neque Stephanus, neque Solinus, neque Ptolemæus, & nullus denique ex Græcis Latinisve autoribus aliquid edidit, quod, quale quale tandem id ſit, comparari queat cum iis, quæ de terra *Ophir* in Moſe, in libris Regum, & Paralipomenon, diſertis ſunt deſcripta verbis. Et Paralipomenon ſcriptor non ſolùm locum, ubi claſſis Salomonis ædificata fuit, *Aſiongaber* vocat; navigationis tempus & moram, triennium, annotat; res quoque Indianas; illud apud Davidem, Salomonem, Iſaiam, Eccleſiaſticum, & iſtis omnibus antiquiorem, Iobum Armenium hominem, percelebre *aurum Ophirium*, argentum, gemmas, ligna thyna, ebur, ſimias, & alia, exquiſitè enumerat: verùm etiam regionem opum illarum matrem jam tum *Parvaim*, ſive Peruviam appellatam fuiſſe, apertè ſignificat. Non tamen præterire hîc poſſum: Ioſephum, & ductu hujus tam Græcos quàm

Lipſ. d. l.

Bened. Arias Montan. in Pref. ad lib. Phaleg.

quàm Latinos interpretes, ad unum omnes, Aſiongaber ad mare Erythręum collocaviſſe. Quod ſi detur, vix videatur veriſimile, claſſem Salomonis decurſo ſinu Arabico inde, poſthabitis Orientis auriferis regionibus, totâque ferè Africâ circumnavigatâ, per Atlanticum Oceanum in Americam vela feciſſe. Sed errant illi. Cum enim Aſiongaber ſita ſit circa *Elut* in Idumæa ad oram maris *Suph*; & conſtet ex Strabone atque Ptolemæo, Geographorum principibus, Idumæam ad mare mediterraneum pertinere, ac inter illam & Erythræum interjacere arenoſum mare & vaſtiſſimam ſolitudinem: ſequitur certè, in ſacris Pandectis mare Suph multoties ab interpretibus ad Erythræum perperam contorqueri, & Salomonis Aſiongaber eſſe ipſiſſima caſtra Chabriæ, quæ Strabo & Ptolemæus in Idumæorum finibus ad ſinum Peluſiacum poſuerunt. Et cui hæc nondum ſufficiunt, is expendat prætereà, *Hiramum*, Regem Tyri, (quæ urbs ad mediterraneum ſedet mare) *per manus ſervorum ſuorum naves, & nautas maris gnaros miſiſſe in Aſiongaber*, qui claſſem Salomonis comitarentur in Ophir. Non autem credibile eſt, Hirami ſervos, antequam ſe cum claſſe Salo-

2. Paralip. ca. 8. v. 17.

Gorop. Hiſpan. lib. 5.

Paralip. li. 2. c. 8. v. 18.

 monica

monica conjungere potuerint, totum mare Mediterraneum, Atlanticum, Æthiopicum, Rubrum, & Sinum Arabicum pererraſſe; aut ex Tyro ad Erythræum mare naves volatiles per juga & præcipitia montium, agrorumque & deſertorum longè patentiſſimam planitiem, velificante Æolo, adduxiſſe. Liquet inſuper (a) iter *in Ophir* & *in Tharſis* pro eodem ſumi in ſacris literis: ut & hoc manifeſtum eſt, Ionam à facie Domini fugitivum deſcendiſſe Ioppen, ibique navem in Tharſis euntem conſcendiſſe. Iam ſi Ioppen alibi, quàm in mari Mediterraneo quis inquirat; dignus ſit, qui Londini Anglorum, in ædibus Nazaræis, curæ Medicorum committatur. Illic enim Angli furioſos quartadecimâ lunâ verberibus cædunt furoris cohercendi causâ: *quia adflictio tribuat intellectum.* Verùm illâ de novantiqui inventione orbis diſputatione relictâ; quid dicemus de Hiſpanorum jure, quo *Indis* bellum, & ſervitutem, & omnem tyrannidem intulerunt? Soleimanes Turcarum Sultanus infitiari ſolebat, Carolum V Auguſtum eſſe Imperatorem Romanorum, quòd ſe belli jure ſucceſſorem Conſtantini Magni diceret, qui tam Occidentis quàm Orientis fuiſſet Imperator;

(a) Ex li. 3. Reg. c. 10 verſ. 11. collato cum v. 22 & ex ca. 22. v. 49. ib. collato cum l. 2. Paralip. c. 20. v. 36. Ionas c. 1. v. 3

Bod. in Th. Nat. lib. 5. & de Rep. lib. 5. ca. 1.

Leunclavius Pand. Hiſto. Turc. c 225. P. Iov Hiſto. lib. 30.

Digitized by Google

tor: & ſtultâ jactantiâ effutiebat; *Romam jure ad Imperium Ottomannicum pertinere, quòd à Conſtantino in præjudicium ſucceſſorum fuiſſet alienata:* Vt & Selimes, Solcimanis filius, eundem juris colorem contra Venetos in Cyprio bello prætulit, quaſi Cyprum illi nullo jure poſſiderent, & ea ob ſucceſſionem gentis Oſmanidarum in jura Sultanorum Ægypti ad ſe directò ſpectaret. Sed anne melior Hiſpanorum in bello Indico prætextus? An fortè conceſſio Apoſtolica Alexandri VI Pont. Max. jus facit? Atqui ne Princeps quidem, qui tamen imperio poſſidet omnia, ſingulorum dominium & proprietatem intervertere poteſt: tantum abeſt, ut Petrus, aut qui ſe Petri ſucceſſorem nominat, cum tamen boni Petri habeat nihil, *Papa*, contra DEI, naturæ & gentium jus, in Indos ſibi poteſtatem arrogare, aut aliis concedere poſſit. Et *Attabaliba Rex Peruviæ*, ipſo Papâ melior, & juris conſultior, *Papam inſigniter fatuum & impudentem eſſe oportere* dixit; *quòd is aliena tam liberaliter largiretur.* An autem Religionis Chriſtianæ propagatio juſtus eſt titulus? At Chriſtus nullam novam condidit legem, quâ liberi populi, vel ob paganam ſuperſtitionem, vel ob E-

L.Soranz.in Ottomanno c.57.

Leunclav.in ſuppl.Annal.Turc.

Seneca de Benef. lib.7. ca.4. & adde Eneckel.de Privileg.li.5. ca.5.&c.

H. Benzo in Hiſt. N.O.li. 3.cap.3.

Covarruvias Reg.Peccatum §. 10. Alb.Gentil. de jure belli lib.1. cap.9. & 25.

Digitized by Google

vangelii rejectionem fierent mancipia: nemo Apoſtolorum ex prædicatione Rex factus eſt: Paulo Evangelium Romanis annuncianti Cæſar Imperium non ceſſit.
Marci c. 16. Chriſtus dixit Apoſtolis: *Ite in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ*: Hiſpani ſuis Apoſtolis dicunt; *Ite in omnes auri & argenti divites regiones, & Papæ Romani religionem, & Catholici Regis imperium prædicate; omnes populos pecudum inſtar ſervitiis addicite, vendite, mactate.* Tale enim Hiſpani, ubi primùm in aliquam urbem aut locum apud Indos venerunt, proponebant edictum:
B. Caſa. *Cacici, & Indiani hujus loci, vobis omnibus notum facimus, unum eſſe Deum, unum Papam, & unum Regem Caſtellæ, qui harum rerum eſt dominus: ſtatim accedite, & autoramentum lege clientelæ inite.*
H. Grot. de mari lib. c. 2. Atqui credere, infideles non eſſe rerum ſuarum dominos, hæreticum eſt. An fortaſſis Indiæ nullius fuerunt in bonis? At nec Motezuma Mexicum, nec Attabaliba Peruviam, nec alii ulli Principes ſuas ditiones & provincias habuerunt pro derelictis. Quid igitur?
Alb. Gentil. de jure belli lib. 1. c. 1. ex Plut. Antigonus, cum ei libellus de juſtitia à Philoſopho quodam offerretur, *Stolidum illum eſſe hominem ajebat; qui ſibi alienas urbes tum vaſtanti, diſceptationes de juſtitia ſcriberet.* Et

Et Pompejus Magnus Mamertinis privilegia quædam obtendentibus; *Non deſinetis*, opponebat, *gladio nobis accinctis laudare leges?* Tale omninò eſt jus Hiſpanorum in Indos; *grande latrocinium eſt.* Iccirco illi interrogati, *cur poſſideant?* cum prædone apud Vlpianum hoc tantùm reſpondere poſſunt; *quia poſſidemus*: aut cum barbaro Tiridate illud; *id in ſumma fortuna æquius, quod validius: & ſua retinere, privatæ domus; de alienis certare, regiam laudem eſſe.* Sedenim quemadmodum olim Romani regiones illas ne tentabant quidem, ex quibus nihil ſperari poterat commodi: ſic hodie Hiſpanorum unicus ſcopus in omnibus expeditionibus eſt, *aurum*; quod exinde Indi *Chriſtianorum DEUM* vocant. Propterea *Hathuejus* quidam Dynaſta, qui Hiſpanorum ſævitiam fugiens ex Hiſpaniola in Cubam tranſierat, cum etiam huc adventare illos percepiſſet, ſuis omnibus convocatis eos naturam & mores Hiſpanorum ſic edocebat: *Quoddam*, ait, *adorant avarum numen, cujus cultui ut ſatisfacere poſſint, à nobis multa poſcunt, & hoc unum agunt, ut nobis libertatem & vitam eripiant*: & mox acceptâ, quam juxta ſe habebat, capſulâ, auro mundoque refertâ, his verbis uſus eſt:

Auguſtin. de Civ. Dei, lib. 4. c. 4.

l. 12. ff. de her. petit.

Tacit. Annal lib. 15.

Alv. Gomez. de Ximen. lib. 2. Hiero. Benzo Hiſt. N. orb. lib. 2 cap. 18.

B. Caſa de crud. Hiſpa. in Ind.

Iſte eſt Hiſpanorum DEVS; in ejus honorem Arcytos (eſt chorearum genus) *celebremus: qui ita placatus Hiſpanis mandabit, ne ullâ nos moleſtiâ afficiant.* Inſatiabilis gens, & auri ſemper cupida, nunquam ſatura. Poſt Darium & Indos pauper eſt Alexander Macedo; quærit quod ſuum faciat, ſcrutatur maria ignota, in Oceanum claſſes mittit novas; &, ut ita dicam, mundi clauſtra perrumpit: ita poſt Motezumam & Attabalibam, & utraſque Indias egent Hiſpani; & poſt omnia, adhuc plura concupiſcent. Atque ut fons *Ferventia*, qui hodieque viſitur octo leucis à Conimbrica, quicquid aquis injectum fuerit, abſorbet: cujus rei factum periculum ſe præſente adſerit apud Joh. Vaſæum Henricus Cardinalis & Princeps coram Joanne Rege Luſitaniæ, & cæteris fratribus regiis, cum in arborum truncis & ramis, tum in jumento, quod fonti admotum pede paulatim abſorberi cæptum, ægrè tandem ab famulis extractum eſt: aut ut famelicus canis miſſa à domino fruſta panis aut carnis aperto ore captat; & quicquid excipit, protinus integrum devorat, & ſemper ad ſpem futuri hiat: ſic Hiſpani, quicquid illis fortuna projecerit, id ſtatim inſaturabili cupiditate glu-

Senec. Epiſt. 119.

Plin. H.N. li. 2. c. 102. & ibi Dalechamp. in not. Merula Coſm. p. 2. li. 2. c. 7.

Sen. Epiſt. 72.

glutiunt, ſemper ad rapinam alterius erecti & attenti. Et ô quantâ Indorum miſeriâ! hominum ſimplicium, fidelium, innocentium, pacificorum: quibus perfidi illi Cerberi tantâ crudelitate incumbunt, ut bona iſti omnia, etiam corpus & animam, precaria poſſideant. *Vros*, ſunt populus in America; qui cum interrogarentur aliquando, cujates eſſent? reſponderunt, *Vros ſe, non verò homines eſſe.* Quod ſi verò jam in hanc crudelitatis Hiſpanicæ contemplationem defixus ego de Hiſpanis interroger, promptè etiam reſpondebo; *Illos Hiſpanos tantùm, non verò homines eſſe*; id eſt, illos certum quoddam beſtiarum genus eſſe, quod formâ externâ homines ab imis unguibus uſque ad verticem ſummum referat; ſed malitiâ & omnibus ſceleribus Tartareos artifices longè vincat. Nos Germani exſecramur, & non immeritò, manes illius Phalaridis & Syllæ Hiſpanici, illius *Ducis Albani*, monſtri piacularibus ſacris luſtrandi, qui cum capitali odio perſequeretur Germanos omnes, in Belgio tamen fere nihil reliqui fecit ad immanitatem & ſævitiam; ubi conculcatâ antiquâ gentis libertate civitatibus ſuperbè & crudeliter impoſitione arcium, quas vocare ſolebat *Caſtigavella-*

Ioſ. Acoſta Hiſt. N. Ind. lib. 2. c. 6.

Digitized by Google

gavellacos, inequitabat; florem Nobilitatis gladio carnificis demetebat; multa millia miſerorum civium (& erat hæc ſtolida tyranni jactantia, *ſupra octodecim millia Belgarum ſe carnifici tantùm tradidiſſe contrucidandos.*) flammis, crucibus, aquis, omnibuſque pœnarum exemplis perdebat; urbes in deditionem acceptas prædæ exponebat, rapinis exinanibat, cædibus exterminabat; denique talem prorſus ſe gerebat, ut nullum ſocietatis humanæ commercium cum hominibus huic importuno prodigio intercedere videretur: quibus tandem eô ventum eſt, ut Belgæ coacti viribus invictæ neceſſitatis, quam jura divina atque humana legibus ſolutam eſſe conſentiunt, cum ſpiritum incolumem ſervare, hanc lucis uſuram oculis haurire, precariam animam retinere aliter non poſſent, extremam defenſionem, quam ratio doctis, mos gentibus, & natura ipſa brutis animantibus præſcribit, animoſiſſimè ſuſceperint; atque imperium Regi, quod nemo quiſquam aliâs ſine crimine læſæ majeſtatis auſus eſſet optare, juſtè abrogârint, ſeq; ſuo Marte in libertatem vindicârint; cauſam armorum & magnâ parte Chriſtianarum gentium approbante, & Deo ipſo tam

Princeps Ar. in Apol. ad proſcr. Hiſp. Regis.
D. Baud. de induc. belli Belgi. lib. 2.

tam manifeſto favore, tam admirandis ſucceſſibus proſequente; ut unitarum provinciarum ſtatus cum qualibet Repub. vel principatu, copiis, opibus, gloriâ, potentiâ, fœderibus, omniq́ue rerum cumulo, quæ ad magnitudinem faciunt, certare hodie poſſit; ſicq́ue maximus ille dominator Philippus, tot populis ac regnis latè imperans, ut vix eorum titulis recenſendis memoria ipſius ſufficiat, flore ſui patrimonii devolutus ſit ſine ſpe recuperandi, & jam cum ſuis olim-ſubditis æquo jure paciſci non adſpernetur. Quanquam Philippus Rex pater ſævum & inmanſuetum Albani ingenium non probavit: in quem, poſtquam is Belgio vaſtato ſpoliatoq́ue potiùs quàm devicto aut pacato in Hiſpaniam redierat, pertinax odium oſtendebat. Et obſervarunt Luſitani, mortuo Albano Philippum poſtridie in publicum prodiiſſe Miſſæ audiendæ causâ, nec ullam præ ſe triſtitiam tuliſſe, contra morem Regum Luſitaniæ; qui ob mortem hominum, multò inferioris conditionis, ſi de regno bene meriti eſſent, à publico aliquot dies abſtinere conſueviſſent; nonnullis id quoq; narrantibus, *Regem Emanuelem per integrum triduum non prodiiſſe propter obitum præſtantis*

Thuan. hiſt. lib. 55. & 75.

Coneſtag. de Port. & Caſt. conj. lib. 9.

nau-

naucleri. Verùm quantacunq; iſta Albani in Belgas, quantacunq; aliorum tyrannorum alibi fuerit crudelitas; præ illa tamen Hiſpanorum in Indos exercita immanitate luſus & jocus eſſe videtur, quicquid alibi audimus, aut legimus. *Bartholomæus Caſa* Chiappæ præſul, à ſacris Caroli V confeſſionibus, privatim primò, dein & publicè petiit, ut occupato bellis Europæ Cæſare miſerorum interea Indorum ratio haberetur: & diligenti ab ipſo perquiſitione factâ conſtitit; *in una Hiſpaniola*, quę inſula Angliæ regno paulò minor, Iↄccc *hominum millia inauditâ novorum hoſpitum* (Hiſpanorum) *barbarie miſerè paucorum annorum ſpatio extincta eſſe:* quo factum, ut viri indigenæ Hiſpanicâ crudelitate in deſperationem acti, ex compacto deinceps à concubitu naturali cum uxoribus abſtinuerint, ne liberos ſub Hiſpanorum poteſtate futuros generarent; atque ita tractu temporis tam frequens populo locus ad ſolitudinem ſit redactus. Et ſi aliorum quoque rationibus præbemus fidem: *quadraginta quinque annis*, & quod paullùm excedit, variis & portentoſis carnificinis, *pluſquàm ducenties centena millia Indorum ſuſtulerunt Hiſpani: ſpatio terrarum ad ſolitudinem redacto, quod decimo tanto*

Thuan. hiſt. lib. 24.

B. Caſa. Apol. Princ. Aur. ad Proſcr. R. Hiſp.

ſit

ſit totâ Hiſpaniâ majus. Cohorreſco, Auditores, vel ad numeri tantùm hujus penè innumeri immenſitatem; nedum ad feralem tot florentiſſimorum imperiorum immemorabilibus cruciatibus & homicidiis exhauſtorum memoriam: parumque abeſt, dum ad ingenitam nationi noſtræ manſuetudinem ea, quæ ſic referuntur à fidis aliâs ſcriptoribus, compono; quin fabulis aut calumniis adſcribam: quæ tamen veriſſima eſſe credere cogor, ſi tot immanes expopulationum modos cogitavero. Quot enim myriades Indorum tantùm *in deferendis hinc inde oneribus* occubuerunt? Nam quod apud nos aſini, equi, & boves, ferunt, trahunt, vehunt: illud omne in America miſellis Indis ferendum, trahendum, vehendum incumbit: illi Hiſpanos in penſilibus vehiculis, aut lectis in modum retis confectis ferre; illi omnia inſtrumenta, omnia impedimenta, onera ſinguli ſępe *centum & octuaginta librarum*, ſæpe per iter *centum & ducentarum leucarum* tranſportare neceſſe habent: ita infelices illi homines, cum humani generis ſumma injuria, iſtis ſemi-Mauris Iberis, omnium mortalium maxime inflatis & inſolentibus, ſunt aſini, equi & boves; imò ſunt aſinis, equis, & bo-

bus

bus non parùm viliores. Equidem quidam Jucatani Præfectus nequam ſic æſtimabat Indos: *Elegantem puerum aut virginem cum minimo dolio vini, olei, aceti, vel porco ſalſo permutabat. & accidit, ut quidam puer, qui Principis filius videbatur, pro caſeo; & centum perſonæ pro equo darentur. & in Panucone pro uno jumento dati ſunt octingenti Indiani; tot homines pro una beſtia.* Quot verò myriades miſellorum *piſcatus unionum* hauſit? Nam & in maris profundum deſcendere compelluntur Indi, & conchas ibi de rupibus, quibus adhæreſcunt, decerpere; & ſic collecto onere id ſupra aquam in naviculas efferre. Ac tametſi mare illis in locis ſit frigidiſſimum; infauſtos tamen piſcatores ſæpe per horæ quadrantem, & interdum ſemihoram, ſub aqua anhelitum ſpirituſque reciprocationem ſupprimere oportet; cui neceſſitati ut pareant faciliùs, illis Hiſpani cibos ſiccos, eoſque avariſſimè diſtribuere ſolent. At verò quot Indorum millia *canibus* ceſſerunt *in eſcam?* Hiſpani enim truculentos alunt moloſſos, ita edoctos, ut ſtatim Indos aſſiliant & diſcerpant: & eos, quocunque proficiſcuntur, itineris comites aſſumunt, unaque multos Indos catenis vinctos, quos ad iſtorum victum, tanquam

Acoſta Hiſt. N. Ind. lib. 4. c. 15.

quam carnis humanæ lanii mactant immiſericorditer; ſæpius uno alterum ita compellante: *Da mihi fruſtum carnis vellaci* (hoc contumelioſo nomine vocant Indos) *pro paſtu canum meorum; quod ſi ex meis unum occidero, id tibi reſtituam.* Sunt alii, à quibus ex venatione domum reverſis audire eſt: *Felix fuit venatio; mei canes quindecim vel viginti Vellacos interemerunt.* Et fuit venator talis, indignus qui nominetur, qui cum inter venandum canes eſurire nollet, infantulum ex amplexu matris corripuit, & confeſtim brachiis ac cruribus abſciſſis cuilibet canum particulam, quâ devoratâ, trunci poſteà corporis reliquias ſimul objecit. Hanc Cerberęam autem gentis ſævitiam adeò nonnunquam etiam canes ipſi averſabantur, ut crudelitatis alienæ miniſterio fungi non ſuſtinuerint. *Didaco* namque *Salazari* canis erat acer, & Indis inprimis infeſtus, nomine *Bezerrillus*: quem ille adverſus Indicam anum emittere conſtituerat. Id ut faceret commodiùs, epiſtolam tradit vetulæ perferendam ad Gubernatorem, qui duobus inde fortè milliaribus aberat; ſed eo conſilio, ut ſimul atque à ſuorum conſpectu diſceſſiſſet, canem in eam ſolveret. Ea cum læta abi-

B. Caſa.

Ovied. Hiſt. Ind. l. 16. ca. 11 Vrb. Calveto in not. ad Benz. lib. 3. cap. 5.

Ll tet;

ret, ſperans ſe hujus epiſtolæ beneficio libertatem conſecuturam, vixque lapidis jactu abeſſet; Salazar canem emittit. Iſte vetulam facilè aſſequitur. Sed miſera anus, ubi moloſſum furibundum ad ſe rectà tendere videt, humi reſidens, eum vernaculæ ſuæ linguæ verbis in hanc ſententiam mulcere incipit: *Domine canis, domine canis: ego fero iſtas literas ad Gubernatorem*; obſignatam epiſtolam ei oſtendens, & addens; *Ne ſævias in me domine canis*. Hîc canis, velut ſupplices illas & abjectas preces ſenſiſſet, protinus mitigato impetu ſubſtitit; & ſublato altero crure, ut canes ad parietem ſolent, eam perminxit. Ea res Hiſpanis, qui ferociam beſtiæ noverant, miraculo fuit; puduitq; ipſos fœminam interficere, cui canis pepercisset. Sed ex innumerabilibus crudelitatis Hiſpanicę exemplis paucula iſta, Auditores, hîc proponere volui, nec alio fine, quàm in templis malos genios ſolemus, ad fugiendum & abhorrendum. Illa autem Hiſpanorum atrocitas Peruvianis abſurdam & planè horrendam de Chriſtiano nomine opinionem, & ad religionis noſtræ ſanctiſſimæ dedecus pertinentem, impreſſit: quâ credunt, Chriſtianos non Dei filios, ſed ne ita quidem in lucem

cem

Digitized by Google

cem editos eſſe, ut aliàs naſci homines ſolent. Quippe fieri non poſſe, ut tam ferox & truculentum animal ab ullo homine generetur: vulgoque ferunt, *Chriſtianos ex ſpuma maris concretos veniſſe in terras ad perdendum mundum.* Nempe ita inter ſe ratiocinantur: *Venti domus proſternunt, arbores frangunt, ignis eadem urit: ſed iſti Viracochiæ* (ita nominant Chriſtianos, quaſi maris ſpumas) *omnia devorant; terram invertunt, vim fluminibus adferunt; neq; ullum tempus remittunt, modò huc, modò illuc vagantur, aurum & argentum quærentes; inventum aleâ conſumunt, bella gerunt, latrocinantur, blaſphemant,* DEUM *ejurant abnegantq;, verum nunquam loquuntur, & nos ditionibus ac fortunis noſtris exſpoliant:* deniq; mare diris inſectantur Indi, quòd tam ſævam & immanem ſobolem in terram immiſerit. Quare etiam Caribes & vicini populi, qui carnibus veſcuntur humanis, ab Hiſpanorum cadaveribus abhorrent; verentes, ne tum quoq; eæ carnes corporibus ſuis aliquid damni adferant. Quamvis alii etiam Hiſpanos eſui ſatis aptos eſſe negent; quòd ſint durioti & exſuccâ carne, niſi trucidati tres aut quatuor dies priùs macerentur. *Hathuei Cacici* odium in Hiſpanos memorabile eſt: ille, cum

Benzo in Hiſtor. novi Orb. l. 3. c. 21.

Benzo Hiſt. novi Orb. li. 1. c. 23.

LI 2 iſtos

iſtos metu mortis & ſervitutis fugeret, tandem captus, & ad rogum damnatus eſt; ſed palo jam affixus, & à quodam Monacho Franciſcano de Chriſtianæ religionis capitibus verba faciente monitus, futurum, ſi crederet, ut mox æternæ beatitudinis præmiis, ſin minùs, æternæ damnationis ſuppliciis afficiatur: poſtquam cogitabundus hæſit aliquandiu, Monachum interrogat; *Num etiam Hiſpanis regnum cælorum pateret?* & illo affirmante, *Bonis patere*: ſine longiori deliberatione, *Cælum ſe nolle petere*, dixit, *ſed potiùs inferos; ne ſibi domicilium cum gente crudeli commune eſſet.* Quod ſi jam quis ex me quærat; quid igitur publicè profuerit illa Hiſpanorum in Novum orbem profectio, & in tot ignotas regiones propagatum imperium? vix habeo, quod dicam: ſin, quid publicè obfuerit? abundè habeo, quod dicam. Nam præter omnia, quæ dixi, & præter variolarum morbum, qui in America ob cœli ſolique conditionem propè exitialis eſt, Hiſpani eô importârunt omnia flagitia & vitia: & docuerunt in diſciplinam acceptos Indos jurare, ſacrum Dei nomen blaſphemiis proſcindere, aleari, furari, mentiri, ſcortari, ſicas vibrare; & alia multa peccata, naturæ eorum

B. Caſa.

Th. Zvving. Meth. Apod. lib. 1. c. 5.

Caſa & Benzo paſſim.

Digitized by Google

rum comi, rectæ, ac ſimplici repugnantia. In Europam verò ſecum reportârunt, non ſolùm horribilem illam luem Veneream, ſive *morbum Gallicum*, (hoc etenim nomine in Gallorum injuriam paſſim inſignitur: uti & hodierni Græculi dicunt Φραντζάζειν, hoc eſt, **die Frantzoſen haben**: eundemq; morbum Genuenſes *lo malo de le Tavelle*, Tuſci *lo male de le Bulle*, Lombardi *lo male de le Broſule*, & Hiſpani *las Buas* vulgò appellant) quem poſtea Hiſpani Neapoli à Gallis obſeſſi Punicâ fraude prolataverunt, formoſiſſimis ſcortis, à quibus inficeretur exercitus Gallicus, clam de urbe miſſis: quod malum dein Medicis multum attulit boni; Hieronymo Capivaccio citra jactantiam aſſeverante, *è Gallicæ luis curatione ultra octodecim millia coronatorum ſe lucratum fuiſſe*: verùm etiam communicaverunt Europæis aurum Peruvianum Hiſpani: neque hoc tamen ſine ingenti maximoq; Reip. detrimento; cum *duplices piſtoleti* ab eo tempore candidam ſimplicitatem & germanam integritatem non paucorum corruperint. Quare Poëta Gallus eleganter & verè:

I. Meurs. in Gloſſ. Græco-b.

Io. de Vigo lib. 5. pract. Chir.

A. Gent. de ju. belli l. 2. c. 6. G. Fallop. de morbo Gall. c. 1.

H. Cap. de lue Ven. c. ult.

Par toy, ſuperbe Eſpagne, & l'or de tes doublons,
Toute la pauure France inſenſez nous troublons:
Et ſi de tes doublons, qui cauſent tant de troubles,

le Catholic. d'Eſpagne.

Il ne nous reſte rien à la fin que de doubles.

Et alius non minùs appoſitè:

Les François ſimplets paravant
Sont par doublons devenus doubles;
Et les doublons tournez en vent,
Ou bien en cuyure & rouges doubles.

Demoſthen. Phil. 3. Iſocrat. in Paneg. Plut. in Themiſt.

Artinius Aſiaticus è Media aurum in Peloponneſum olim attulerat, Græcos corrumpendi ſollicitandiq; causâ; ab Atheniensibus iccirco, pro totius Græciç ſalute excubantibus, hoſtis judicatus. Vtinam verò noſtro hoc ſeculo vel nulli eſſent Artinii, vel ſaltem vigiles forteſque Athenienſes nobis non deeſſent! Vt autem damnoſas illas exoticas merces graviori aliquâ novâ injuriâ adaugerent Hiſpani, ab Indorum commercio omnes alias gentes contra jus gentium malignè arcent: *Bernardino Mendozâ*, Philippi II in Anglia Oratore, homine non plus militari, quam bellis Belgicis quæſierat, laude, quàm in ciendis apud Principes, ad quos diverterat, turbis ſolertiâ præpollente, dum res à Fr. Draco raptas vehementi cum expoſtulatione repetebat, conqueri auſo, *quòd Angli per Indicum Oceanum, quod ſolis Hiſpanis liceat, impunè navigarent.* At

l. 5. ff. de juſt. & jure l. 4. ff. de div. rer.

Virg. lib 1. Aeneid.

quod genus hoc hominum? quavè hunc tam barbara morem

per-

permittit patria? Hoſpitio prohibemur arenæ.
Nonne ille, quem *DEUS* terris circumfudit, Oceanus, undique & undique verſus navigabilis, & ventorum ſtati aut extraordinarii flatus, nec ab eadem ſemper, ſed ab omni alia regione aliquando ſpirantes; nonne ſignificant ſatis, conceſſum à natura cunctis gentibus ad cunctas aditum? Et nonne Eliſabetha Anglię regina Mendozæ querimonias prudenter & fortiter diſpulit? cum veriſſimè aſſereret, non intelligere ſe, cur aut ſui aut aliorum Principum ſubditi in Indias navigare prohibeantur, quas Hiſpanici juris eſſe ex Pontificis donatione, aut quia Hiſpani primi ad eas appulerint, caſulas poſuerint, flumen aut promontorium de *ducis* aut *diei* nomine appellaverint, perſuadere ſibi non poſſit: quippe cum Papa judex inter partes non vocatis cæteris Principibus aut conſentientibus conſtitui nequierit; nullaque ſit illius in hujuſmodi cauſis prærogativa, nedum autoritas, ut Principes obliget, qui nullum ei obſequium nec deferunt nec debent: proinde talem rei alienæ donationem, quæ nullum jus tribuit, atque adeò imaginariam proprietatem, obſtare non debere, quô minùs alii Principes commercia in

H. Grotius in Diſſert. de mari lib. c.1.

Cambden. Ann. Ang. A.Chr. 1580. Th. hiſt. l. 71.

illis ſemotis regionibus exerceant, & colonias, ubi Hiſpani non habitant, jure gentium nequaquam violato, deducant; &, cum ut aeris ſic maris uſus ſit omnibus communis, per vaſtum illum Oceanum liberè evagentur: ſiquidem in his rebus *tantum* intelligatur *præſcriptum* eſſe, *quantum* ſit *poſſeſſum*. Ius igitur aſſerendum naturæ eſt contra iniquiſſimum & abſurdiſſimum uſurpatum monopolium Hiſpanorum: qui niſi potenter probent uſurpationem, regula pro omnibus erit, *licecere quaquaverſum maria navigare, & commercia habere cum omnibus.* Audiamus igitur interim, & audeamus tenere regulam, & *navigare.* Quid hoc tantùm? Nonne verò etiam omnium gentium intereſt, unius illius gentis injuſtitiam puniri? Nonne ſecuritas publica hoc poſtulat, immenſæ illius potentiæ & faſtus fundamenta ſubrui? Profectò niſi illa communis omnium ſalus, communis juris patrocinium publicè ſuſcipiat; licentia Hiſpanica ſerpet latiùs, & mox Europa univerſa in unius Iberi Regis nutum deveniet, aut omninò cadet;

Alb. Gentil. de un. reg. Brit.

Alb. Gentil. de jure belli lib. 1. cap. 14. Auſon.

ut medium ſi quis vellat de fornice ſaxum,
incumbunt cui cuncta, ſimul devexa ſequentur
cætera.

Nemi-

Neminem tunc amicitiæ fœdera, neminem ſolennes officiorum denunciationes toties à perſonatis exploratoribus repetitæ à vi majori tuebuntur. Et Jacobus magnæ Britanniæ, tunc Scotiæ tantùm Rex, cum ab Eliſabetha Angla moneretur, ut ſibi à claſſe Hiſpanica & à Scotis Pontificiis providè caveret, rectè imò & argutiſſimè dixit: *Se non aliud ab Hiſpano beneficium expectare, quàm quod Vlyſſi Polyphemus promiſerat; ſcilicet, ut, cæteris devoratis, poſtremus deglutiretur.* Quanquam, cur Hiſpanorum vires magnopere reformidemus, cauſam juſtam habemus nullam. Domi equidem Rex illorum potens non eſt: quem etiam Portugalli (inter quos & Caſtellanos quamvis ſanguine, linguâ, provinciâ, & imperio conjunctos, inveteratum etiamnum ardet odium) ideò in ultimo bello tanti non faciebant; cum dicerent, illum propter regionis ſterilitatem nec numeroſos exercitus alere poſſe, nec propter urbes & oppida minimè omnium munita militem externum accerſere audere. Licet & multa alia in viſceribus Hiſpaniæ hæreant longè graviora mala, quæ impotentiam arguant, aut certè potentiæ ruinam accelerent. Non diu eſt, cum Luſitani ita

Cambden. Ann. Angl. A.Chr. 1588.

Coneſtag. de Port. & Caſt. conj. l. 1. & 4.

Ll 5 con-

Coneſtag. l. 5. conquererentur: *cum Sebaſtiano Rege regnâſſe temeritatem, cum Henrico Rege ignorantiam cum judicii inopia conjunctam, cum Gubernatoribus confuſionem, cum Antonio notho injuſtitiam*: ſed eadem hodie in tota Hiſpania agitur fabula, perſonis tantùm immutatis. Reditus nec impenſis, nec opinioni aliorum reſpondent: portoria immoderata, & exactiones immenſæ, populum flagellant; atque ad imprecationes, vociferationes, turbas & rebelliones excitant: juſtitia & totius Reip. adminiſtratio in paucorum adfectibus repoſita vix ſpiritum ducit. Eques Aragonius in aulam Philippi II venerat negotii ſui causâ; ibi diu à domeſticis & conſiliariis Regis deluſus, tandem Regi ipſi petitionem ſuam in genua provolutus exponebat; quo omnia denegante, ſupplex ejuſdem genua exoſculatus, gratiiſq; humiliter actis, alacris ſurgebat: *At tu*, inquit Rex, *ſcias, nihil eorum quæ petiiſti futurum: Eam ipſam ob cauſam*, excipiebat Eques, *gratias tibi, Rex optime, habeo, quòd uno hoc verbo ſexcenta miniſtrorum tuorum, unum ex alio cauſantium, mendacia refutaſti: quod ſi initio audiiſſem, equidem & multorum menſium ſollicitudine cariturus, & ſumptibus non exiguis parſurus eram.* Sic & Magnates

Coneſtag. l. 1.

Ens Epid. l. 2.

tres Hiſpani,& univerſus populus jam quoque regnum *Ducis Lermæ*, qui Regem regit ſolus, graviter ferunt; idque carminibus, dicteriis, notis, mordaciter redarguunt; quodam literas ad Regem mittere auſo, cum hac ſuperſcriptione: *Regi Philippo III. hoc tempore Lermæ Duci à ſervitiis.* Inde verò non verus & ſincerus amor ſubditorum eſt erga Regem: ſed fictus & coactus, in apertum odium erupturus, ubi primùm potuerit. Quemadmodum enim olim Romani inferis, morbis, & multis etiam peſtibus, dum eſſe placatas trepido metu cupiebant, publicè fana conſtituerunt; timore, non amore iſtos DEOS faciente: ſic plerique populi ſubjecti hodie Hiſpanicum Imperium colunt & reverentur. Et quid hoc aliud eſt, niſi perſonatæ felicitatis, fortunæ fugientis, & ſplendidæ paupertatis, imò etiam flagitioſiſſimæ juſtitiæ ac fraudis Hiſpanicæ inſigne teſtimonium? Quod ergo? Philippus II Belgico bello, ad quod damnoſis ſumptibus opus erat, implicatus, ex ea occaſione ingenteis ſummas à Genuenſibus, & præcipuè à Nobilium ordine emunxit: pro quibus ingenteis pariter uſuras penſitabat, deſtinatis ad eas exolvendas primariis Indiarum & Hiſpaniæ vecti-

P. Matth. in hiſt. H. IV. l. 2. n. 2.

Plin. H. N. l. 2. c. 7. Al. ab Alex. Gen. dier. l. 1. c. 13. Pet. Rover. in Paneg. ad Fr. Reg.

Th. hiſt. l. 61.

vectigalibus. Cum verò in putandis uſurarum rationibus erratum eſſe, & calculi errorem corrigi debere contenderet, ut ſi majores, quàm deberentur, uſuræ perſolutæ eſſent, eæ in ſortem imputarentur; interim penſiones eis aſſignatas decreto ſub id tempus in Hiſpania publicato ubiq; revocavit. Quâ re non ſolùm Genuæ, ſed Romæ, Venetiis, Mediolani, Lugduni, Rotomagi, Antuerpiæ, & pleriſque in Germania locis, omnes argentariam exercentium rationes labefactatæ ſunt, parumque abfuit, quin menſarii paſſim creditoribus ſuis decoxerint. Poſt quadriennium tandem conventum; ut rationes novæ quidem denuò non inirentur, ſed ita ſortis principalis uſuræ deinceps contraherentur, ut quæ priùs *quaſi ſeptunces* erant, hoc eſt, pro C unciis, VII cum tertia paulò minus pariebant, in poſterum *quaſi trientes* eſſent, hoc eſt, IV unciæ tantùm cum tertia parte quotannis exolverentur. ſed & hoc Genuenſibus à Philippo tunc conceſſum: ut creditoribus ſuis, qui cum Philippo minimè contraxiſſent, in diſſolvendo ære alieno, quod ab ipſis ut Philippo crederent ſumpſiſſe ſe ajebant, eâdem ratione ſatisfacerent. Quod iniquiſſimum per ſe decretum non ſolùm Genuenſium

enſium, ſed aliorum Italorum, atq; adeò ſparſim toto orbe inſtitorum rationes conturbavit, ac multos ex iis omnino bonis evertit. Ita ſcilicet Peruvicæ auri venæ jam tunc defecerant, ut ad ſcelerum ac fraudum fodinas, quibus nunquam eget Hiſpania, cuncta conſilia & ſtudia convertere oportuerit. At, niſi me omnia fallunt, totum Hiſpaniæ corpus jam nunc præcipitat ad interitum. Caput enim *Caſtellæ* nudum & calvum, nulliſque arcibus munitum, non habet, quo ſe tutò reclinet: cereus naſus *Portugalliæ* vel leviſſimam turbarum ſcintillam non patitur: oculi *Aragoniæ* pravis humoribus repleti ex privilegiorum amiſſione lippiunt: brachia *Navarræ* gangrænâ laborant, à nullis, niſi Gallicis chirurgis perſananda: venter *Peruviæ* & omnium *Indiarum*, ex inteſtinorum exulceratione & ſanguinolenta excretione infandis doloribus torminibusq; exercetur: coxæ *Italiæ* iſchiade infeſtantur ſæviſſimè: pedes autem *Belgii* jam ſectiones & uſtiones perpeſſi adhuc ſeveriorem medicinam ſi non expectant, certè timent. Quid? quòd Hiſpani etiam non ita *bellicoſi* ſunt, uti alii putant, & ipſi de ſe glorioſè declamare non erubeſcunt. Nam ſi ad prima illorum incunabula reſpiciamus, com-

Le Soldat François.

comperiemus omnem eorum gloriam mari Mediterraneo, & Oceano, clauſtriſq; Pyrenæis concluſam fuiſſe, potiuſq; patuiſſe exteris invadentibus, quàm quicquam memorabile extra fines ſuos geſſiſſe. Hodie verò, licet & inter illos ſint fortiſſimi, & ſtrenui; tamen ii rari & pauci ſunt: & Carolus V cum plurimos habuit, plures VII cIɔ peditum, & Iɔccc equitibus in caſtris habuit nunquam: cęteri ſunt armorum rudes; & præcipuè Luſitani. Ita enim eſt ingenium hujus nationis, ut inexperti pericula non viſa quàm audacter contemnunt, tam viliter viſa expaveſcant. Id quod in ſupremo bello Africano potiſſimùm ſingulari exemplo comprobaverunt: cum plebs iſti militiæ deſtinata ſed adhucdum valde inepta, crebrò quidem Oliſſipone quaſi ad pugnam inſtruenda educeretur, ſed ridiculâ prorſus ratione; quippe nullo campidoctore aut tribuno bellis experto, ſed *Ioanne* quodam *Gamaiis* præeunte, qui eremitæ habitu tirones, ipſemet belli rudis, arma tractare, agmina ordinare, & concurrere edocebat; Sebaſtiano Rege non ſolùm inter ſcloppetorum diſploſiones plerunq; haud citra diſcrimen verſante ac diſcurrente; verùm etiam mari ſæpe ſe committente, maximè

Th. hiſt. l. 1. Bignon de l' excel. de la France, liv. 2.

Th. hiſt. l. 51.

Thuan. hiſt. lib 65. & 78. & Coneſtag. paſſim.

mè cœlo procelloſo, (nam ſereno, ignavi eſſe ducebat) ita ut pericula quæ ſapientiores vitanda cenſent quærerct, & in exitium ſponte ruere cunctis videretur. Tandem decretâ profectione, Luſitani de armis ſecuri, tantumque de magnifico cultu ſolliciti veſteis ſumptuoſas comparare, quaſi non ad bellum ſed ad nuptias & pompas proficiſcerentur; etiam patrio veſtitu abjecto Caſtellenſem aſſumere, & quaſi jam victoriâ partâ de triumpho adornando cogitare. Itaque videre erat veſteis, equos, tentoria, lectos, ac cætera impedimenta holoſerico & auro argentoque, interdum & gemmis ad exquiſitum luxum exornata, ut potius haſtiludii, quàm ſerii certaminis apparatus rerum peritioribus viderentur, qui cum occulto doloris morſu infauſta ex eo omnia præſagiebant. Mœſta verò etiam claſſis in diſceſſu ubique facies, & nemo ridere viſus fuit, cunctis triſti ſilentio defixis; cum vulgò contra evenire ſoleat, ut qui ad ejuſmodi expeditiones ducuntur, per laſciviam lætos clamores ingeminent. Jam in Africa erat Sebaſtianus, cum Franciſcus Aldana ad eum venit, galeam & paludamentum, quibus Imp. Carolus V olim indutus Tunetem

victri-

victrici pompâ ingreſſus fuerat, cum literis ab Albano adferens: quibus muneribus acceptis ad inſaniam exultabat Sebaſtianus, pares triumfos ſibi in Feſſæ & Marochi, quæ primariæ duorum regnorum urbes ſunt, ingreſſu, atque adeò totius Africæ imperium ſpondens. Sed ô vanas ſpes! ô lubrica & incerta vota! Non longè pòſt heu! infelix pugnæ alea tentatur: & quid multis? Chriſtiani undique circumventi quaſi pecudes à Mauris miſerando omnino ſpectaculo inter carros, equos, ſuorum occurſus, æſtu, labore, & ictibus pereuntes promiſcuè cæduntur; tribus eodem prælio regibus extinctis; *Sebaſtiano*, qui à centurione repetitis vulneribus confoſſus eſt, *Mahamete*, qui fugiens in Mucazeni vado nimiâ feſtinatione ſubmerſus periit, & *Melico*, qui gravi febri jactatus cum ſuos retrocedere indignaretur, lecticâ egreſſus ut præſentiâ ſuâ injecto pudore fugam ſuorum ſiſteret, vix precibus à familiaribus revocatus, & præ ira compreſſo ſpiritu penè ex equo titubans cecidit, indeque in lecticam denuo illatus, & adductis repagulis, ac priùs monitis qui circa eum erant, ut mortem ſuam celarent, admoto ori digito animam efflavit; vir forti-

Digitized by Google

fortitudine, prudentiâ, æquitate, induſtriâ, & liberalitate, &, qui in Africanis ingeniis rarus eſt, candore inſignis, & ab iis vitiis, quæ deteſtandâ licentiâ inter ſectæ illius homines regnant, alieniſſimus, & alioqui, ſi belli cauſam demas, Chriſtianis non ita infeſtus. Ex Chriſtianis pauci admodum elapſi ſunt: ex iiſque VIII cIↄ occiſi, totidem capti; quorum liberatione Mauri poſtea non exiguam pecuniæ vim coegerunt. Nam cum Luſitani ad incommoda perferenda minimè omnium aſſuefacti, & captivitatis ſint mirè impatientes; propterea etiam apud Mauros ſemper pluris ſunt, quàm alii; quia ſe redimunt & cariùs & faciliùs. Neque verò nobis aliter de cæteris Hiſpanis judicandi anſam præbere debent, illorum nomini tot celebres adſcriptæ victoriæ. Quicquid enim nos alii periclitati, quicquid victi ſumus, quicquid amiſimus, id tot nationum ita conjunctarum viribus; id Germanis, Gallis, Italis, Hungaris, Anglis, non Hiſpano robori aut ſolertiæ eſt imputandum. Et, ſi diligenter calculus ineatur, ubicunque fere infeliciter pugnavimus, vix Hiſpani quartam exercitus hoſtilis partem efficiebant. Bellum verò, aut potiùs laniena,

Coneſtag. de Port. & Caſt. conj. l. 2.

Th. hiſt. l. 51.

Mm quâ

quâ in Indos graſſati ſunt Hiſpani, ne umbram quidem fortitudinis habet. Indi enim non illorum virtute, armis, tormentis, haſtis, gladiis, aut balliſtis, ſed ferociâ & furore equorum (quos animalia carnivora & ſæva exiſtimabant, & conſpectis illis veluti attoniti exanimabantur) victi ſunt: imò quò equi non potuerunt penetrare, ibi Hiſpanos ſemper vicerunt. Quod ipſum Eques quidam Hiſpanus optimè intellexiſſe videtur: qui ad Argeriam Imp. Carolo V. militans, cum fortè Maurorum globus Hiſpanorum turmam funderet, & Ferdinandus Corteſius (qui regnum Mexicanum ſub jugum miſit) fugientes clamore ſiſtere, & ad vim hoſtilem repellendam animare conaretur, Corteſium interpellans; *Bellua iſthæc*, inquit, *putat ſibi rem eſſe cum ſuis Indis, quorum viginti quinque millibus fundendis decem equites ſuffecerint.* Hiſpanos autem tantùm *fœminas barbatas* eſſe; nonne Luſitani, imbelles licet, in Algibarotana pugna clariſſimè demonſtraverunt, quâ victis Caſtellenſibus *una furnaria ſeptem Caſtellenſeis palâ ſuâ occidiſſe* traditur? Nonne verò Galli idipſum jam ſępe fecerunt toti orbi notum? Quid Philippus II non conatus eſt, ut florentiſſimum Galliarum regnum redigeret

Camerarius med. hiſtor. cent. 2. c. 92. ex P. Martyre. Benzo in hiſt. N. Orb. lib. 2. cap. 12.

Benzo in hiſtor. N. Orb. lib. 1. cap. 24.

Th. hiſt. l. 70.

geret in cineres? Flumina ſanguinis per mediam Galliam ducebat; cadaverum montes extruebat; flagitioſum *Ligæ* monſtrum inſolitâ magnificentiâ alebat; regni Proceres contra legitimum Regem armabat; Lutetiam *(qu'il appelloit ſa ville de Paris)* præſidio Hiſpanico frenabat: & quid non? Nihilominus fugatus eſt, pulſus eſt, ejectus eſt è Gallia: & quidem Narbonenſes ad debitum Regi ſuo obſequium redeuntes odio factionis Hiſpanicæ effigiem Regis Hiſpaniarum in flammas miſſam & ſemiuſtulatam in aquam projecerunt. In inferiori Germania autem Hiſpanorum fortitudo ſic eviluit, ut paſſim ac propalam ſit deſpicatui. Obſtupeſcet, qui quadraginta retrò annis acciſas Belgarum opes cognoverit, & horrendas Reip. procellas, grandines, ac tempeſtates, examinaverit, & viderit, illos tamen in hanc felicitatem enavigâſſe: admirabitur, Hiſpanos tot ingentes exercitus, & nobiliſſimas provincias amiſiſſe, CXX *auri millionum* (Scioppius de *ducentis millionibus auri* loquitur) impenſam feciſſe; & demum in ipſum Hollandiæ meditullium pacem delatum ultrò veniſſe: contra verò Fæderatos omnibus modis inferiores, juſtâ tantùm

P.Matth.hiſtor. H.IV. lib.1. n. 4.

Meurſ. de indut. Belg.

in Eccleſiaſtico, c. 10.

irâ & deſperatione erectos, pro patria & libertate arma cum laude magna ſumpſiſſe, majori geſſiſſe, maxima poſuiſſe: & quod magis mirandum atque fere ſupra fidem, cum cæteri populi bellis exhauriantur, *ſolos Belgas ex bellis opulentiores & ditiores factos eſſe.* Et ut cum piratis & vagabundis orbis raptoribus iterum in Africam excurrat hæc oratio: *Guleta* ibi nonne publicum & permanſurum eſt Hiſpanicæ ignaviæ monumentum? Prçerat arci longè munitiſſimæ *Petrus Carrera*: qui prius quàm Turcica claſſis duce *Sinane Baſſa*, viro aſtuto reique militaris peritiſſimo adpuliſſet, quingentos milites veteranos Italos admittere noluit: quòd minimè conceſſurum ſe diceret, ut in ejus gloriæ partem venirent Itali, quam Hiſpani Guletâ defendendâ conſecuturi eſſent. Sed ô nullam gloriam! O infamiam ſperatæ gloriæ ſuccedaneam! Sinan enim Baſſa brevi tempore faſtuoſum pectus Carreræ exarmavit, Guletam ipſam expugnavit, ibique præter aliam prædam potitus eſt *quingentis machinis bellicis*, cum ingenti tormentarii pulveris aliarumque bello neceſſariarum rerum & annonæ copia; adeôque mira virtutis & fortunæ ſibi famulantium gratiâ eum tenuit victoriarum

Cambden. Ann. Angl. A.Chr. 1587.

Leunclav. in ſuppl. Ann. Turc. Thuan. hiſt. l. 58.

A.Chr. 1574.

riarum curſum, *ut Hiſpani prorſus ejecti fuerint ex Africa intra trigeſimum & ſextum diem*, amiſſis per ſummam ignaviam iis locis, quę Carolus V Auguſtus in poteſtatem optimo conſilio redegerat, ut ſecuritati Siciliæ, Regni Neapolitani, totiuſque tum Italiæ, tum Hiſpaniæ conſuleret. Equidem apud ipſos Turcos ex fide dignis hominibus accepit teſtis locupletiſſimus *Ioann. Leunclavius*, Carreram fuiſſe virum prorſus ignavum & formidoloſum, qui pulveris tormentarii nidorem ferre non poſſet, nec fulmina diſploſarum machinarum; quæ ſanè, quoties in hoſtem exonerabantur, ipſe ſubterraneis ſe teſtudinibus concameratiſque locis abdebat, bombaceq́; ſuas obturabat aures. Vbi verò de hoc proſpero Africanæ Turcorum expeditionis ſucceſſu Romam allatum eſt, ſtatim dicterium *Paſquilli* nomine ſparſum; quo Guletæ & regni Tunetani amiſſi culpa in *podagram* Sueſſani Ducis; in Joannis Auſtrii *Sphæriſterium*, hoc eſt, negligentiam; in Cardinalis Granvellani Neapolitani Vicarii *ſubligar*, hoc eſt, libidines, rejiciebatur. Eant nunc igitur Iberi illi Thraſones, illi Pyrgopolinices, illi Therapontigoni Platagidoni, illi Polymachæroplacides Anthomenides; & ſolitâ inſolentiâ

Benzo hiſt. N. Orb. l. 2. cap. 8.

in poſterum dictitent amplius: *Vnum Hiſpanum quatuor Germanis, tribus Gallis, & duobus Italis valere.* Quod ſi tamen adhuc faſtus & potentiæ ſuæ alis Hiſpani altiùs evolare, & in aliorum populorum injuriam invidioſè decantare non ceſſent; cœlum, terram, & oceanum ipſis ancillari; fortunam ante illorum vota & ſupra vota, id eſt, priuſquam volunt, & pluſquam volunt, liberaliter omnia elargiri: nihil agunt. Et nihil egit Mendoza Legatus ad Gallorum Regem, frequenter illud crepans: *Dios es poderoſo en el cielo, y el Rey d' Eſpanna en la tierra*: hoc eſt: *Deus eſt potens in cælis, & Rex Hiſpaniarum in terris.* Et nihil egerunt illi Hiſpani, qui in prætorio S. Dominici, quæ urbs eſt Hiſpaniolæ, inſignia Regis ſui erexerunt, ita ut ſubjectus terrarum orbis ſpectaretur, ſupra quem Pegaſus anterioribus pedibus extra projectis exiliebat, cum hac epigraphe, *NON SVFFICIT ORBIS.* Id certè ab Anglis, cum ducibus Fr. Draco & Chriſtophoro Carlilo urbem caperent, irriſum & in argumentum infinitæ avaritiæ & ambitionis Hiſpanorum, quaſi nihil ſufficeret, arreptum eſt. Quinetiam ille, cui tum Orbis non ſuffecerat, poſt aliquot annos

P. Matth. hiſtor. H. IV. l. 6. n. 5.

Cambden. Ann. Angl. A. Chr. 1585.

Digitized by Google

annos ſarcophago fuit contentus ; &

——————Rex ille Philippus
tot populis terriſq; potens lateq; tyrannus;
occidit à fœdo roſus grege vermiculorum,
carnificeſq; ſuos miſerando corpore pavit
vivens atque videns, & propria funera planxit.

D. Baud. in Heroic. Ep. 5. & in Funerib.

Quod ipſum horribile mortis genus etſi ad naturales cauſas referri ſolet à medicorum filiis, tamen religioſiùs cenſeo, cum Ægyptiorum Magis, digitum Dei in tam notabili caſu ſuppliciter venerari: præſertim cum antehac nullus excelſæ dignitatis Princeps interierit tali genere mortis, niſi qui vel ſæviendo, vel divinos honores affectando humanitatem exuiſſet. Verùm omnia illa, quæ vos tumidos, ô Hiſpani, & ſupra humana elatos oblivīſci cogunt veſtræ fragilitatis, quæ ferreis clauſtris cuſtoditis armati, quæ ex alieno ſanguine rapta veſtro & alieno defenditis; propter quæ quaſſatis urbes, ignari, quantum telorum in adverſos fortuna comparet; propter quę, ruptis toties adfinitatis, amicitiæ, collegii, & omnis humanitatis fœderibus, terrarum orbem miſcetis; non ſunt veſtra: in depoſiti cauſa ſunt, jam jamque ad alium dominum ſpectantia. Aut hoſtis illa, aut hoſtilis animi ſucceſſor invadet.

Vide Senec. de Benefic. lib. 6. cap. 3.

La coda condanna ſpeſſo la volpe alla morte per eſſer troppo lunga. Et quæ ſunt divitiæ; quas non egeſtas, & fames, & mendicitas à tergo ſequatur? Quæ dignitas; cujus non prætextam, & augurale, & lora patricia, comitentur ſordes, & deportatio, & notæ, & mille maculæ, & extrema contemptio? Quod regnum eſt; cui non parata ſit ruina & proculcatio, & dominus, & carnifex? Nec magnis iſta intervallis diviſa: ſed horæ ſæpe momentum intereſt tantùm inter ſolium, & aliena genua. *Magnæ arbores diu creſcunt: unâ horâ extirpantur.* Locuples es? ad Pompeium abi: qui cum tot flumina poſſideret in ſuo orientia & in ſuo cadentia, mendicavit ſtillicidia; fame ac ſiti periit in palatio cognati, dum iſte heres illi publicum funus eſurienti locat. Honoribus ſummis functus es? Sejanum vide: quem eodem die, quo illum Senatus deduxerat, populus in fruſta diviſit: in quem quicquid congeri poterat, DEUS hominesque contulerant: ex eo tamen nihil ſuperfuit, quod carnifex unco traheret in Tiberim. Rex es? non ad Crœſum te mitto, regno & morti ſuæ ſuperſtitem: non ad Ptolemæum Africæ Regem, Armeniæ Mithridatem, inter Cajanas cuſtodias

Seneca de Tranquill. animi, c. 11.

Curt. lib. 7.

Vide Eber. von Weihe de van. glor. hum.

dias agentes: ſpecta mihi Valerianum Romanorum Imperatorem; quem cum Sapore Perſarum Rege bellum gerentem, iſte victum uti catenarium mancipium circumduxit, equum conſcenſurus ejus inclinati cervicibus pedem impoſuit; & cui tandem etiam pellem detraxit: ſpecta Bajaſitem I Turcarum Sultanum; qui à Temire captus, ferreæ caveæ incluſus & ſpe libertatis excluſus, cum audiſſet ad urbem Tatariæ Semercandam ſe abducendum, præ furore fremens ac frendens caput validis iteratisq; ictibus caveæ allidendo indignantem animam evomuit. Quædam ſcilicet vini ebrietas; quædam etiam fortunæ eſt. Atque ut illa firmo etiam cerebro homines commovet, imbecillos omninò dimovet: ita iſta quamlibet prudentes deludit, imprudentes planè dementat. Et ut meretrix neminem amat, dum amatores perpetuò mutat: ita & Fortuna.

Cuſpin. in Vale. Agath. lib. 4. de bel. Goth.

Annal. Turc. Leunclavius Pand. hiſto. Turc. c. 65. ex Theod. Spandug.

P. Rover. in not. ad Paneg. H. IV. Gall. R.

Invida fatorum ſeries: ſummisq; negatum
ſtare diu.

Lucan. l. 1.

Et jam videor mihi videre Divini numinis juſtitiam in tribunal aſcendentem, omnibusq; angelis in purpura circumſtantibus toti orbi Chriſtiano ita de cœlo pronunciantem: *Illos Orbis raptores Iberos de*

imperio dejici, & ſine mora omnibus bonis exui, libertate multari, & catenis vinciri debere. Ego vel imagine & fictione tantùm ſpectaculi terreor, auguſtiſſime Præſes; & cum Buchanano ex Luſitania in Galliam redeunte ita Hiſpaniam & Galliam, illam valere, iſtam ſalvere jubeo:

G. Buchananus.

Iejuna miſeræ teſqua Luſitaniæ,
glebæq; tantùm fertiles penuriæ,
valete longùm. At tu beata Gallia
ſalve, bonarum blanda nutrix artium,
cælo ſalubri, fertili frugum ſolo,
umbroſa colles pampini molli comâ,
pecoroſa ſaltus, rigua valles fontibus,
prati virentis picta campos floribus,
velifera longis amnium decurſibus,
piſcoſa ſtagnis, rivulis, lacubus, mari,
& hinc & illinc portuoſo littore
Orbem receptans hoſpitem, atq; orbi tuas
opes viciſſim non avara impertiens;
amæna villis, tuta muris, turribus
ſuperba, tectis lauta, cultu ſplendida,
victu modeſta, moribus non aſpera,
ſermone comis, patria gentium omnium
communis, animi fida, pace florida,
jucunda, facilis, Marte terrifico minax,
invicta, rebus non ſecundis inſolens,
nec ſorte dubiâ fracta, cultrix numinis
ſincera, ritum in exterum non degener:

neſcit

Digitized by Google

neſcit calores lenis æſtas torridos,
frangit rigores bruma flammis aſperos,
non peſtilentis pallet Auſtri ſpiritu
autumnus æquis temperatus flatibus,
non ver ſolutis amnium repagulis
inundat agros, & labores eluit:
ni patrio te amore diligam, & colam,
dum vivo; rurſus non recuſo viſere
jejuna miſera teſqua Luſitaniæ,
glebaſq; tantùm fertiles penuriæ.

PRINCEPS
FRIDERICVS
ACHILLES, &c.
DIC TU
GEORGI, BARO
STVBENBERGI.

ORA-

ORATIO
GEORGII
BARONIS STV-BENBERGII,

pro

HISPANIA.

EGo Illustrissime Princeps, cum inclyto fratre tuo *Magno*, pro Hiſpania cenſeo. Miror autem, quid tibi, *Baro Limpurgi*, venerit in mentem, ut tam acerbè in Hiſpaniam & Hiſpanos diceres. In Hiſpaniam abi, & in palatio Eſcuriali Philippo III Regi orationem tuam coram Notario & teſtibus repete, atque rei geſtæ teſtimonium inſtrumento ſolenni comprehenſum poſce; crede mihi, bene dixeris, ſi ad nos *ſemper-liber* redieris. Nondum Hiſpania ita eſurit, ut colligat ſtipem; nondum ita viribus deficit, ut expectet vulturium; nondum ita in vitia prolapſa eſt, ut *DEVM* & bonam mentem omnino abjecerit. Et quomodo eſuriat Hiſpania, quæ ſemper ad manus

Digitized by Google

manus habet paratam pecuniam; quæ Orbis, fere dixerim, totius poſſidet ærarium?

Quiſquis habet nummos, ſecurâ naviget aurâ,
Fortunamq́ſuo temperet arbitrio.
Vxorem ducat Danaën, ipſumq́ licebit
Acriſium jubeat credere, quod Danaën.
Carmina componat, declamet, concrepet omneis
& peragat cauſas, ſitq́ Catone prior.
Iuriſconſultus PARET, non PARET, habeto;
atque eſto quicquid Servius & Labeo.
Multa loquor. quidvis nummis præſentibus opta,
& veniet: clauſum poſſidet arca Iovem. — Petron. Arbiter.

Habet ſanè hoc Rex Hiſpaniarum, Craſſorum omnium Craſſius, ut quando domi panis non ſuppetit; (& quando non ſuppetat Hiſpania, illud inexhauſtum humanæ felicitatis promptuarium?) alibi emere, ſed alia etiam omnia parare, & omnia facere poſſit, perennibus auri argentique fontibus, quos alii Principes fruſtra requirunt. Et ridiculum eſt, quòd quidam Philippo II patri timuerunt, ne æris alieni oppreſſus mole, fideque publicâ paſſim creditoribus decoctâ, tandem bonis cedere cogeretur; & quòd alii Philippo III filio, ne is ſine inventarii beneficio paternam hereditatem adeundo, & Quartam Falcidiam perderet, & ratio-

[Margin: Lipſ. in Ep. Cent. 3. ad Belg.]

[Margin: Vide Colinium apud Th. hiſt. l. 51.]

[Margin: La reſp. au Soldat François.]

es

nes omnes conturbaret. Scilicet

Martial. l. 9. Epig. 4.

grandis in æthereo licet auctio ſiat Olympo,
coganturq́; Dii vendere, quicquid habent;
conturbabit Atlas.

C. Ens Epid. lib. 2. M. Adam. in vita Glar.

Henricus Glareanus, vir doctiſſimus, ſed parùm opulentus, rogatus ab amico; quomodo viveret ac valeret? *Ego*, inquit, *Principum ac Magnatum vitam vivo.* Altero quærente, qualiſnam ea eſſet? *Edo*, ait, *bibo, & genio indulgeo; interim in omnium ære ſum ac maneo.* Sed, quod regulam ſequitur proximè; *Excipe*, Glareane, & tu mi Limpurgi; *excipite Regem Hiſpaniæ*; qui etiam edit, bibit, genio indulget, res gerit maximas; & interim, quantumcunque contrahat æs alienum, ſemper domi auri millionibus abundat. Quomodo verò etiam, mi Limpurgi, viribus deficiat Hiſpania? Regis Hiſpaniarum uxor eſt Fortuna; quæ pro dote attulit in mariti domum potentiæ perpetuitatem. Domus verò eſt Principis aula; quæ eſt illud punctum extra mundum, toties ab Archimede deſideratum; ex quo Rex Philippus, novus Archimedes Hiſpanicus, totum terrarum orbem facilè movere, & hinc inde propellere poteſt. Et potentia ea eſt; quâ Philippus, quandocunque lubet, plura regna, quàm Gallus provincias;

plures

Digitized by Google

pluꝛes claſſes, quàm iſte naves; plures nationes, quàm iſte civitates; plures belli imperatores, quàm iſte duces; & plures centuriones, quàm iſte gregarios milites, armare & in aciem producere poteſt. Dolet quidem Gallis, quando vident illud magnum titulorum agmen, ſummi & ampliſſimi Hiſpanici Imperii inſigne: *Don Phelippe por la gracia de Dios, Rey de Caſtilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Ieruſalem, de Portugal, de Navarra*, & quæ longo tractu ſequuntur: quamvis Franciſcus I Galliæ Rex ex eo in Imp. Carolum V joci argumentum ſumpſiſſe videatur; cum in quibuſdam provocationis tabulis ita, ſed non ſine invidiæ morſu, præſcriberet; *François par la grace de Dieu Roy de Gentilly*: ſed ea hodie Hiſpanicæ virtutis majeſtas eſt, ut ex novorum titulorum acceſſionibus hoſtes mox & invidendi & jocandi copiam ſint uberiùs habituri. Totum enim imperium vernat, totum floret, perennique beatitudinis autumno totum lætatur: ejuſq; felicitas mediam veluti aeris & infortunii regionem ſupergreſſa hinc inde fulminantes alibi turbarum tempeſtates, grandines ſeditionum, & fatuos diſſidiorum ignes, ſpectat periculi expers & ſecura. Rex verò ipſe, qui ſemper vigilat,

Le Cavalier de Savoye.

lat, & pro Repub. inſomnes alit
luti Jupiter

——— ——— ——— *in al*

Onde ſenz' eſſer' viſto, e ode

Strabus quidam tam certâ ocul
ſpicuitate olim uſus eſt, ut p
CXXXV millia paſſuum, atque
bello à Lilybæo Siciliæ promon
ſem è portu Carthaginenſi ſolve
nens, & navium numerum & ve
riem dinumeraret: ita magnus i
pus, patris Philippi, & avi Ca
lus, è prudentiæ ſuæ Pyrenæis
tiæ lumen in omnes Europæ reg
cumferens, videt omnium P
conſilia & molitiones; & quicqu
quicquid Viennæ, quicquid Pr
quid Londini, quicquid Luteti
ipſis Luparæ arcis penetralibu
quaſi præſens intuetur. Quo
tem Hiſpania DEUM & bon
tem abjecerit, Limpurgi? An
ti inter Hiſpanos ἄθεοι ſunt,
Nimirum, quod Theologi hodi
do facere ſolent, ut, ſi fortè in
Bellarmino, Calvino, Beza, a
fenderint oraculis divinis & me
ctitati parùm congruens; inde
theranos, Papiſtas, Calviniano

Plin. nat. hiſtor. l. 7. c. 21. Valer. Maxim. l. 1. cap. ult. Strabo l. 6. Tho. Fazellus de rebus Sicul. prior. decad. lib. 7. cap. 1.

Digitized by

cinari & ſcribant, & de ſuggeſtu clament; etſi alius nemo præter iſtos autores eam rem cogitavit aut dixit: ita ut David Pareus in Schvvalbacenſibus acidulis non ſolùm Martino Becano, illud *Deum Calviniſtarum eſſe autorem peccati* ex ipſiuſmet Calvini verbis ac ſententiis ſolidè probari poſſe, contendenti reſponderit, *ut maximè illa Calvini ſententia ſit, non tamen Calviniſtarum eſſe*; verùm etiam Nicolai Serarii judicium, qui componendæ litis facilem hanc rationem invenerat, *ſi particula S T A R V M expungatur*, laudaverit; & poſteà miſſâ Moguntiam ad Becanum epiſtolâ Ieſuitas officii monuerit, hoc carmine; Becan. Theol. Schol. p. 1. c 16. qu. 1. concl. Calv. 4. pag. 182. Contzen. in Idolo Calv. in pr. p. 213.

Vos quoq; promiſſi memores, delete liturâ
ingenuâ S T A R V M, impegiſtis quod malè noſtris:

ſic verò & tu, mi Limpurgi, Hiſpanos ob quorundam & paucorum peccata, imprudenter omnes reos facis. Non in Academiam Salamanticam, non in Aulam Valliſoletum te voco; ut illic à Doctoribus; iſthic à Regiis Conſiliariis, validis rationibus convincaris: ſed duco te ad milites; genus hominum maximè in licentiam proclive; & videſis mihi Petri Henriquez Fontium Comitis, nil niſi bel- Io. Boch. in hiſt. narr. inaugurar. Alber. & Iſab. Archidd.

 la

Digitized by Google

la ſpirantis, *con diſſegno d' andar armato in Paradiſo*, edictum caſtrenſe; quo in militem nefarias de DEO ac Dei matre ſemper-Virgine, aut Sanctis, voces proferentem, locis aut hominibus ſacris injuriam inferentem, matronas virgineſque vitiantem, ſcortum in caſtra ſecum adducentem, captos deditoſque contra pacta trucidantem, ſocios deprædantem, privatas injurias monomachiâ vindicantem, capitis pœnam ſtatuit. An hoc edictum ſine *DEO* & bona mente à Fontano conditum fuiſſe putas? Quin ſequere adhuc pauliſper, & centurionis, lupanar in caſtiſſimis ædibus petulanter quærentis, memorabilem cognoſce virtutem. Ille juxta Inſulas, quæ potens & populoſa Belgii civitas eſt, in cauſidici cujuſdam domo exceptus, hoſpitis filiæ inſigniter formoſæ vim in arcano parabat: ſed ea inter luctandum pugione correpto ipſum in lumbos aggreſſoris tam violento ictu adegit, ut hoſte ſtrato pudicitiam fortiter defenderit. Saucius Hiſpanus, & morti ex vulnere proximus, cum crimen ſacerdoti confeſſus eſſet, factique ultra modum pœnitentiâ duceretur; juvenculam ubique veſtigatam coram ſiſti juſſit, his verbis eam affatus: *Morituro mihi expetendum*

A.Chr. 1578.

Th. hiſt. lib. 66. Meteran. Hiſt. Belg. l. 8.

dum fuerat, ut injuria tibi à me illata à te mihi remitteretur: ſed ad expiandam culpam haut ſatis confeſſio ac veniæ petitio viſa eſt, niſi ſcelus intentatum decorâ ſatisfactione eluerem. Igitur me tibi virum addico: & quoniam crimine meo & virtute tuâ effectum eſt, ut me frui non poſſis; habe nomen uxoris, titulos, inſignia; & bonorum meorum hæres eſto: ut qui te conatu violatam meminerint, ſciant te conjugium tentatæ virginitatis, quam tam ſtrenuè defendiſti, honeſtiſſimum præmium retuliſſe. Quibus dictis, & ſacerdote verba præeunte, cum patre conſentiente matrimonium contractum eſſet, Hiſpanus ſtatim exſpiravit; ambiguo relicto, uter generoſiùs, hic culpam emendaſſet, an illa pudori conſuluiſſet. Quod hoc conſilio tantùm commemoro; ut omnes intelligant, Hiſpanos, etiam quando ſunt conſceleratiſſimi, ſubinde tamen honeſti ducatum revereri. Verùm tibi, Baro *Georgi Friderice*, non erat ſatis, Hiſpanos omnis impietatis, vitii, & impotentiæ arguiſſe: niſi quoque ſimul inventi *Novi Orbis* laudem illis adimeres. Quis autem contradixerit, Americam ante Americi Veſpucii, Chriſtophori Columbi, & aliorum adventum, olim non patuiſſe? Certè homines ibi ut fungi & boleti è terra

enati non ſunt. Sed cum illa per ſeculorum periodos ex noſtri Orbis hominum memoria aufugerit, ut etiam Lactantius, Auguſtinus, Nazianzenus, eos, qui Antipodes credebant, irriſerint: cur eam gloriam negemus Hiſpanis, qui Indias illas tanquam res deperditas feliciter repererunt? Seneca Tragicus poeta fuit propheta, cum de popularibus ſuis ante mille ac quingentos annos ita prædiceret:

Iof. Acoſta hiſt. N. Ind. l. 1. cap. 7. & 8.

Seneca, in Medea.

———Venient annis
ſecula ſeris, quibus Oceanus
vincula rerum laxet, & ingens
pateat tellus, Tiphyſq; novos
detegat orbes; nec ſit terris
ultima Thule.

Neque ſtatim tibi adſentior in iis, quæ de *Ophir* & *Tharſis*, *Idumæa*, *Aſiongaber*, *mari Suph*, *Parvaim* & *Peru*, ingenti niſu ex ſacro codice protuliſti. Nam ut brevitatis amore præteream, nec explicem, varias eſſe *Ophir* & *Tharſis* ſignificationes, adeôque regionem *Ophir* denominatam eſſe ab OPHIR Jectanis filio, cujus mentionem facit Moſes, & quem in Oriente ſedem conſtituiſſe Joſephus teſtatur: ut ſileam quoque, duplicem eſſe *Idumæam*, *ſuperiorem* & *inferiorem*; nec non eundem Joſephum patriæ antiquitatis ſtudioſiſſimum,

Acoſta Hiſt. N. Ind. l. 1. c. 14. C. Waſer de ant. num. Hebr lib. 1. c. 17. Keckerm. probl. naut. 9.

Gen. c. 10. v. 29.

Ioſ. l. 1. Antiq. c. 7.

l. 8. Ant. c. 2.

mum, quem veneranda Patrum & ſanctorum interpretum autoritas tuetur, *Aſiongaber ad mare Erythræum* locâſſe: ut taceam, ubique in lingua ſancta *Iam Suph* mare Erythræum denotare: ut item tranſiliam, *Parvaim* & *Peru* nomen incolis regionis Americæ tam notum fuiſſe, quàm ipſimet Hiſpani ante adventum ſuum ibi fuerint: ut mittam inſuper, non ſolùm veri non eſſe ſimile, Salomonem relictis Indiis Orientalibus, auri feraciſſimis, naves ſuas in extremas illas Occidentales miſiſſe, quod ſi factum fuiſſet, tantæ rei & expeditionis haud dubiè aliqua ſupereſſent hodie veſtigia; verùm etiam Peguenſium, magni Indiæ Orientalis populi, traditionem à majoribus acceptam fidem maximè mereri, quâ gloriantur, ſe ab iis Judæis genus ducere, quos olim Salomon ad aurum Ophirium colligendum in eas regiones miſerit: ut deniq; nec hoc exequar, Hiramum ex Tyro naves ſuas terreſtri itinere in Aſiongaber mittere potuiſſe; quod equidem abſurdum videri debet nemini, qui vel præſentia tempora contulerit, cum Cairi in Ægypto quotannis aliquot triremes in navali ædificentur, quas in partes ſuas reſolutas onerarii cameli inde uſque ad Heroum urbem ſi-

Adrichom. in Th. terræ S. Gorop. l. 5. Hiſpan.

M. Marin. in Arca Noe.

Waſer d. l. c. 9. Acoſta d. l. c. 13.

Mariana de reb. Hiſp. li. 26. c. 20.

Helfrich in ſeiner Reyß ins H. land.

ve Sues, & ad mare rubrum, per vaſtum arenoſumq; terræ tractum deportare ſolent: nihil, meâ ſententiâ, nihil eſt, quod *Ophir* à *Peruvia* magis diſcriminet; quàm quòd claſſem Salomonicam etiam *ebora* ex Ophir attuliſſe ſacræ literæ teſtantur; cum ſit certiſſimum, *Americam nullum agnoſcere elephantum.* Quid verò jam conſequitur, mi chariſſime? Hoc ſcilicet: Ergo Salomonis claſſis non attigit Occidentem: Ergo Aſiongaber non eſt in mari mediterraneo: Ergo Ophir non eſt Peru: Ergo Hiſpanis ſua conſtat laus & exiſtimatio. Ergo illuſtriſſime Princeps, meritò pro Hiſpania ſententiam fero.

Waſer. d. l. c. 17. Acoſta d. l. c. 14.

PRINCEPS

FRIDERICVS ACHILLES, &c.

DIC TU

HENRICE ALBERTE,

BARO LIMPVRGI.

ORA-

Digitized by Google

ORATIO
HENRICI
ALBERTI,
LIMPVRGI BARONIS,
S. R. I. PINCERNÆ HÆREditarii, & ſemper-liberi,
pro
HUNGARIA.

PUBLICE INGRATI SUMUS, illuſtriſſime Princeps, dum in hoc pręrogativarum certamine memoriam gentis inter omnes Europæos fortiſſimæ, & per quam pax ſalusque Chriſtiani orbis hactenus ſtetit incontaminata, tam turpiter hîc deſtituimus, & tantis meritis funeſtiſſimâ oblivione parentamus. Sanctior debebat eſſe benefactorum recordatio. At verò quemadmodum olim Romana Reſpub. in optimos ac devotiſſimos ſibi cives multoties peccavit: Camillus enim in exilium miſſus, Scipio dimiſſus eſt; exulavit & poſt

Sene. li. 5 de Benefic. c. 17 Valer. l. 5. c. 3

Catilinam Cicero, diruti ejus penates, bona direpta, factumque quicquid victor Catilina feciſſet; Rutilius innocentię pretium tulit in Aſia Smyrnæ latere; Catoni populus Romanus præturam negavit, Vatinio mortalium ultimo etiam illi antelato: ſic fere ubique nunc Hungarorum immortalia beneficia nigro ingratitudinis calculo nos exputamus. Equidem ſi Hungaria ipſa commovere ſe funditus, atque huc venire jam poſſet; tota profectò coram unâ voce profiteretur dolorem, ex hac ſui præteritione conceptum; & verbis effunderet adfectum, quem rei indignitas excitavit: ſed quoniam illud non poteſt, (geſtit animo) quod natura non patitur, clamoresque ſuos hoc in loco exaudiri à te, Princeps, non ſinit interjecta tot regionum intercapedo: id quod fieri decebat, ego nobiliſſimæ provinciæ nuncium ſponte ſuſcepi, ut eſſem non jam privati ſtudii literarum, ſed publicæ cauſæ orator. Verùm uti in magna ſylva boni venatoris eſt, feras indaganter quàm plurimas capere, nec unquam culpæ fuit, non omnes cepiſſe: ſic nemo, ſpero, vitio mihi vertet, ſi in tanta laudum Hungariæ copia, & tantulo temporis intervallo, plurimâs tranſilierim.

Columella lib. 5. c. 1.

erim. Certè callidos pleroſque Italiæ caupones ac ſtabularios hîc imitari omnium minimè habeo neceſſe; qui ſimul atque peregre advenientem aliquem conſpexerint, longè procurrunt obviam, ſalulutant benignè, hoſpitioq́ue ſuo ambitioſè laudato miris blanditiis invitant, deducunt alacres uſque ad amplam & bene pictam januam: poſtquam autem ingreſſus fueris, & illi ad alios hoſpites captandos revolarint, nihil reperias culinâ frigidius, nihil ſtabulo inanius.

Paſſeratius Præf. in Cic. orat. pro L. Manil. & ad. de G. Barcla. l. 1. cont. Monarchom. p. 26.

Et ubi primùm in laudum ſylvam ingrediar? Ecquod Hungariæ decus indicabo primùm? An delectat aliquem inæſtimabilis omnium opum theſaurus? At nullibi jucundior & plenior bonorum, etiam ipsâ naturâ ſummo conatu voluptatibus humanis ancillante, eſt meſſis, quàm in ipſa Hungaria. Mira ibi eſt locorum amænitas, mira aeris clementia, mira ſoli fœcunditas. Agri ea eſt fertilitas, ut frumentum nullibi creſcat laudatius & copioſius: vinetorum ea eſt excellentia, ut nullibi vinum naſcatur fortius: pratorum ea eſt luxuria, ut ob graminis altitudinem præcedentem currum ſæpe poſterior non videat, ac proinde nullibi gregum armentorumq́ue ſit fructus uberior;

Vide L. Tuberonem in Comment. A. Bonfin. de reb. Hungar. I. Samb. in append. Busbequius Turc. Ep. 1. Cuſpinian. de bello ſuſ-

Nn 5 merca-

eipien. cont Turcas. Ens rer. Hung. lib. 1.

mercatoribus inde ſingulis annis tot & tot præpinguium boum millia ad vicinarum & diſsitarum nationum culinam agentibus: (& ajunt, Viennam quotannis circiter *octoginta millia* agi:) nemorum & ſaltuum ea eſt felicitas, ut prętér ferarum omne genus venationes, (quæ cuivis licitę ſunt; ſic ut lepores, phaſiani, perdices, quæq́ue apud nos in deliciis habentur, ruſticorum etiam ac plebejorum hominum familiaris ſit cibus) nullibi ſit ſalubrium fruticum, plantarum, herbarum; caſtanearum item, prunorum, glandium proventus utilior: ea quoque fluminum eſt præſtantia, ut nulla ſint in tota Europa majora, nulla ad aquationem & commeatus rerumq́ue omnium ſubvectionem commodiora, nulla piſcoſa magis; ut de *Tibiſco* fama ſit apud accolas, *duas illius fluvii partes eſſe aquas, tertiam vero piſces*; & Wernherus ſcriptum reliquerit, *mille carpiones, Tibiſco extractos, unico aureo Hungarico veniiſſe.* Quid de metallorum divitiis dicam? Ultra abundantiam, alibi non ſic inveniendam, argentum ibi eſt puriſſimum, aurumq́ue perfectiſsimum. Et quidem in Dalmatia, quæ imperii Hungarici portio eſt non ignobilis, utrum una fodina Principatu Neronis ſingulis diebus

T. Cober. in obſ. Caſtren.

Galeot. Martius de dict. & factis R. Matth. ca. 6. Wernher. de adm. Hung. aquis. Cobe. in obſ. Caſt.

bus quinquagenas auri libras fuderit, an plures, Plinius non explicat. Tranſſylvaniæ quoque amnes *auri ramenta plerumque ſeſquilibralia* trahere, Ant. Bonfinius tradit. Ut propterea difficile creditu non ſit, avorumq; ætate *Sigiſmundum Chanzarem*, Quinqueeccleſiarum Epiſcopum, adeò pecuniis fuiſſe locupletem, ut juſtum exercitum ſuo ſumptu alere potuerit. Hinc etiam Albertus Polonus, cum regnum Hungariæ contra fratrem Uladiſlaum ſibi vendicare satageret; à regionis præſertim bonitate & opibus incredibilibus animos militum accendere & confirmare voluit, cum diceret; *Hanc eſſe illam regionem, quam mediam Danubius tot fluviorum confluxu incolis percommodus interſecet, & quæ univerſi penè orbis felicitatem complectatur; eſſe illam optimorum feraciſſimam fructuum, vinetis ſpecioſiſſimam, equis & cæteris pecoribus affatim abundantem; auri atque argenti multorumq; præterea metallorum ditiſſimam; omnibus denique rebus, quæ non modò ad vitæ uſum ſpectant, ſed & luxum poſſint miniſtrare, inſtructiſſimam.* Verùm enimverò omnia illa ſplendidiſſima naturæ atque fortunæ munera minimè ad communem hominum opinionem metitur Hungaria: ad uſum & neceſſitatem flectit illa; ad Lydium

G. Agricola de vet. & nov. metall. lib. 1.

Tuber. comment. lib. 4.

dium Virtutis lapidem examinat; & quicquid ultra eſt, dedignatur. Altum quiddam eſt Virtus, excelſum, regale, invictum, infatigabile: Voluptas humile, ſervile, imbecillum, caducum; cujus ſtatio ac domicilium fornices & popinæ ſunt. Virtutem in templo invenimus, in foro, in curia, pro muris ſtantem, pulverulentam, coloratam, calloſas habentem manus: Voluptatem latitantem ſæpius, ac tenebras captantem; circa balnea ac ſudatoria, ac loca Ædilem metuentia; mollem, enervem, mero atque unguento madentem, pallidam, fucatam, & medicamentis pollutam. Sed quocunque Virtus abit, ſemper *Pannonia*, ut vetus nomen eſt, ſemper *Hungaria*, ut novum nomen eſt, it comes; tantis meritorum cumulis beata; ut olim (uti & nunc) non ſolùm Eccleſiæ Chriſtianæ graviſſimos doctores, & inter illos longè eminentiſſimos, *B. Martinum* Turonenſem Epiſcopum, *virum planè Apoſtolis conferendum*; & *D. Hieronymum*, propter ſanctitatis & doctrinæ magnitudinem inter Confeſſores & Magiſtros Eccleſiæ relatum; & nuper *Andream Dudithium* Tullianæ eloquentiæ ſectatorem admirabilem, (Ciceronem totum enim ter propriâ manu deſcripſit) qui,

Sen. de vita B. cap. 7.

Aedilib. cura popinarum, fornicum, & eorum quæ ad libidines ſpectabant, olim apud Romanos commiſſa eſt

Sulp. Severus Sac. hiſt. lib. 2.
Sigo. de occi. Imp. l. 11.
Q. Reuter. in vita And. Dud. Thua. hiſt. lib. 96.

qui, relicto Papatu, Epiſcopatui, ſimulque ſummis honoribus, divitiis, & ſublimi Aulicæ vitæ vale dixerat, ut ab omni ſtrepitu & ambitione alienus, ſacris ſtudiis in tranquillo unicè vacare poſſet; gloriosè dederit; verùm etiam præclariſſima ingenia ſcientiis literiſque inſtaurandis & exornandis nata bono publico feliciſſimè eduxerit. Quod ſi aliorum exemplo per illuſtrium doctrinâ Hungarorum nomina eundum hîc eſſet, fortè catalogus non minùs foret prolixus, quàm fuit Germanorum, Gallorum, vel Hiſpanorum. Quin producerem literatos, qui vel in privata fortuna penè Principum gloriam in re literaria amplificanda ſuperarunt. Equidem *Ioannes Sambucus*, Tirnavienſis, profeſſione Medicus, eam in veteribus libris colligendis diligentiam adhibuit, eam liberalitatem in publicandis declaravit, ut Magnatibus, qui hâc re laudem conſecuti ſunt, debeat æquari: quod *Nonnus* Dionyſiacorum ſcriptor, *Ariſtænetus*, *Eunapius*, *Heſychius Illuſtrius*, & alii ejus beneficio editi abundè teſtantur. Verùm nos hoc loco virtutes Hungarorum magis excelſas & heroicas, magiſque armatos quàm togatos imus ſpectatum. Et quidni primo loco ſpectemus *octo* Impera- Th. hiſt. l. 80.

pera-

peratores, quos magnos & auguſtos terrarum orbi felici ſidere peperit Hungaria? Imperatorem *Decium* laudat antiquitas; quòd in eo virtutes cum ætate creverint; quòd non ambitione, non emptis ſuffragiis, non corruptis amicitiis, ſed bonis moribus ad ampliſſimas dignitates pervenerit: cujus vita ſanctiſſimis inſtitutis nunquam adverſata *optimi Principis* cognomentum Senatus judicio rectè meruiſſet; niſi paganâ ſuperſtitione impulſus Chriſtianam religionem tot cruentis perſecutionibus contaminâſſet. Sed heros ille Decius fuit Pannonius. Imp. *Aurelianum*, & ipſum Chriſtianorum inimicum, concelebrat hiſtoria; quòd Romanum orbem triennio ab invaſoribus receptarit, terminos imperii auxerit; rebus geſtis magnis Principibus non modò æquandus, verùm etiam anteferendus. ſtaturâ is procerus & nervis fuit validiſſimis; adeoq; manu ſuâ in bello Sarmatico unâ die XLVIII interfecit; plurimis autem & diverſis diebus *ultra nongentos & quinquaginta*; ut hac de cauſa pueri etiam cantilenas componentes, ad numeros diebus feſtis militariter ſaltitarent: *mille, mille, mille, mille, mille, mille decollavimus: unus homo mille, mille, mille, mille decollavimus. mille, mille, mille vi-*

Pomp. Lætus. Egnatius.

S. Aurel. Victor.

Pomp. Lætus.

Flav. Vopiſcus.

le vivat, qui mille, mille occidit. Et verò Aurelianus quoque fuit Pannonius. At Imp. *Probum* nemo improbaverit, niſi qui ipſam probitatem. is genitus patre agreſti, hortorum ſtudioſo, ita ſe & in toga & in militia geſſit, ut res ipſa nomen ſequeretur, &, ſi non illi fuiſſet *Probi* nomen, nomine hoc appellari potuerit, Sarmatas contudit, tyrannos extinxit, Orbem pacavit, judicia bonorum de ſe admirabili virtute confirmavit; pace terrâ marique partâ dicere ſolitus, *Milites minimè neceſſarios fore, cum deſunt hoſtes.* Atqui & Probus Pannonius eſt. Pannonius etiam eſt Imp. *Diocletianus*, qui novâ virtute primus Imperium & communicavit, & poſuit; omnibus major futurus, ſi *decimam perſecutionem* intermiſiſſet. Etenim novem ante hunc Imperatores religionis Chriſtianæ labefactandę gratiâ vexationes acerbiſſimas exercuerant; *Nero, Domitianus, Trajanus, Marcus, Severus, Maximus, Decius, Valerianus, & Aurelianus:* quibus *Diocletianus* quaſi decimæ palmæ avidus ſocium ſe adjunxit. Pannonius fuit & *Iovianus* Auguſtus: quo imperium favore militari delatum abnuente, quòd ſe gentilibus nolle imperare diceret, milites *ſe Chriſtianos eſſe* clamaverunt. Pannonii ſunt *Valentinianus*, & hu-

P. Lęt Egnatius.

Sigonius de Occ. Imp. l. 1.

Sigonius de Occ. Imp. l. 7.

& hujus frater *Valens*, atque filius *Gratianus*, Imperatores; ſed qui plura fortiter geſſerunt,

Ovid. Metamorph. li. 13.

——— quàm quæ comprendere dictis
in promptu mihi ſit.

Cum autem omnes illi æternæ & melioris famæ Pannonii Principes, quantumvis Hungariæ incolæ & cives, non tamen Hungarici ſanguinis fuerint: Hungari enim poſteriùs demum poſt Pannones, Vandalos, Gothos, Hunnos, Oſtrogothos, & Langobardos, Pannoniam incoluerunt, & ipſam Pannoniam dixerunt *Hungariam*: jàm ipſos *Hungaros* accedam, & ad meritorum modum laudationem meam attemperabo; colorum fucis ad alios veræ gloriæ aut pauperes aut decoctores populos rejectis. Hungarorum namque virtus in edito ſtat admirabilis, non exurgit in plantas, nec ſummis ambulat digitis, eorum more, qui mendacio ſtaturam adjuvant, longioreſque quàm ſunt videri volunt. Quinetiam ut Timanthes Cyclopis dormientis magnitudinem in parvula tabella exprimere cupiens, pinxit juxta Satyros thyrſo pollicem ejus metientes: eâdem ego ratione arctioribus temporis ſpatiis concluſus, quàm ut amplitudinem majeſtatis Hungaricæ explicare poſſim, tan-

Plin. H. N. lib. 35. ca. 10.

Digitized by Google

tantùm exiles lineas ducam. Quamobrem animus non eſt *Attilæ* fulguris inſtar circumlatum per omnem Europam imperium huc arceſſere; non etiam illorum temporum victorias exequi, quibus Hungari Italiam & Græciam ſæpius ſtipendiariam fecerunt; Galliam incendiis, vaſtationibus, & excidiis afflixerunt; Germaniam multis populationibus, direptionibus, & cladibus concuſſam ad tributum pendendum, neceſſitate & ærarii penuriâ templorum & monaſteriorum vaſa atque veſtes in hunc uſum conferente, coegerunt: cum nullus tunc eſſet populus in orbe toto, qui Hungarorum arma laceſſere auderet. Unde imperium illud hominibus & opibus potentiſſimum longè lateque ſic effloruit, ut à Conſtantinopoli marique Pontico uſque ad Auſtriam, & à Polonia uſque ad ſinum Adriaticum protenderetur: in cujus ventre *ſeptem ampliſſima regna* claudebantur, quæ ab Hungaria feudi vinculo dependebant: multis ex hac cauſa Hungariæ Principem non Regem tantùm, ſed *Archiregem* vocandum eſſe exiſtimantibus. Sed quid dicam de *Stephano ſancto*, qui prætérquam quòd Chriſtianæ religionis capita ita tenebat, ut vel ipſos myſtagogos docere

El.Bergerus in Trinubio Europ.

Cruſ. Ann. Suev. p. 2. l. 3. cap. 5. & 6. item l. 4. c. 2

Æn. Silv. ad Archiepiſc. Strig.

Oo poſſet,

Ens rerum Hung. lib. 2.

poſſet, nihil unquam aggrediebatur, quin præcipua aliqua divini numinis obſervantia in omnibus ejus dictis & factis eluceret, ſanctè perſuaſus, ſi vel latum unguem à juſtitia & pietate deflexiſſet, continuò ſe cum regno ipſo corruiturum? Quid de *Andrea II*, qui educatione liberorum felix, ex quibus *Eliſabetham* Ludovico Thuringiæ & Haſſiæ Landgravio collocavit in matrimonio, ob incredibilem vitæ ſanctitatem *divarum* numero poſtmodò adſcriptam, bello Syriaco gentis gloriam novis decoribus mirificè illuſtravit? Quid de *Ladislao I*, qui Cunis bis cæſis, Ruthenis domitis, victis Polonis, dum extremam in Sarracenos cum aliis Chriſtianis Principibus parat expeditionem, in ipſo apparatu deceſſit, rerum geſtarum magnitudine maximis regibus par, morum integritate & innocentiâ vix ulli comparandus? Quid verò de *Geyſis*, de *Belis*, de *Emerico*, de *Carolis*, de *Ludovicis*, quid de *Sigiſmundo*, de *Alberto*, de *Vladislao*, & de multis aliis ſummâ pietate & virtute nobiliſſimis Regibus dicam? Quibus præconiis *Matthiæ I* illuſtriſſima facinora enarrabo? O quantus heros Matthias ille! ille Orientis & Occidentis terror! ille victorioſi *Hunniadis* filius! qui

Tuber. comment. lib. 1.

qui tam profundi conſilii ac peritiæ in Repub. temperanda rebuſque gerendis fuerat; ut nunquam ferme quicquam inceperit, quantumcunque id fuerit arduum, quin ei ex voto ceſſerit: qui tam providenti ingenii dexteritate animos militum pertractare noverat, ut nonnunquam illi operam nullo ſtipendio, ſed ſolâ victoriæ ſpe præſtiterint. Imp. Maximilianus I, cum Albam Regalem occupâſſet, triumfantis ſpecie urbem ingreſſus ſtatim Deiparæ virginis ædem, divi Stephani Regis ſepulchrum inviſurus, petit: ubi forte conſpectis Matthiæ Corvini inſignibus, ſupra tumulum ejus de more parieti recens affixis, unà cum hac inſcriptione: *Marmore hoc Matthias Corvinus ſitus eſt: quem facta DEUM oſtendunt, fata fuiſſe hominem:* fleviſſe fertur. Tanti æſtimabat Maximilianus Matthiam. Et quem non extra ſe rapiat tantæ virtutis & humanâ majoris æſtimatio? Matthias enim fere uno tempore, unus omnium arma ſuſtinuit; Boemiam ſubegit, vicit Valachos, afflixit Polonos, Hungariam rebellem domuit, Auſtriam in ſuam poteſtatem redegit, ad Oceanum uſque & mare Adriaticum regni terminos protulit, Hydruntum obſidione liberavit, innu-

Tuber comment. lib. 4.

Ens. rerum Hung. lib. 4.

nerabiles denique Turcorum copias diſſipavit atque concîdit, audaciâ & præaltis Sultanorum ſpiritibus ita compreſſis, ut *Mahometes* ille Conſtantinopoleos expugnator, omnium propè gentium victor, (equidem duobus & triginta annis duo magna Imperia is evertit, duodecim

R. de Luſinga de inclin. imp. l. 3. c. 3.

regna acquiſivit, & ducentas urbes vi cepit) ſucceſſorque ejus filius Bajazetes,

P. Iovius in Matthia.

æquiſſimis legibus pacem petierint; iſto Mahomete Sultano inſuper, cum is aliâs omnibus ſe regibus, qui eſſent, aut unquam fuiſſent, belli gloriâ anteponeret, hunc invictum Matthiam, quem *ſtrenui Principis* nomine dignabatur, ſemper excipiente.

Cuſpinian. in Mahom. II & in Bajaz. II.

Sermo meus fere prolixior eſt, Auditores, quàm ille victoriarum curſus fuit. Vix enim maximus ille novus Alexander militem legerat; jamque locum belli tenebat: vix hoſtem invenerat; & jam urgebat: vix pectora viderat; jam terga cædebat. Inprimis tamen memorandum ego hîc puto, quòd Matthias feliciſſimo conjugio armis literas permiſcuit: quarum ſtudiis, quicquid à cæteris Reip. negotiis ſupererat temporis, impendebat: inter cœnandum vel prandendum, vel liber legebatur, vel doctorum ſermones variis de rebus audiebantur.

Digitized by Google

ebantur. Quæ res hodie apud alias gentes tantum habet novitatis, ut niſi frequenter iſſet in literas, fides facti jam laboratura eſſet. Negabat ille Regem aut Ducem abſolutæ virtutis & glorię famam adipiſci poſſe, niſi literarum præſidio munitus omnis ætatis inſtituta militiæ, ipſaque antiquorum ſtrategemata ex hiſtoriis percalleret. Regia illius Budæ veræ virtutis domicilium, perpetuique ſplendoris hoſpitale diverſorium cunctis gentibus patebat: cum vincere hoſtes, & ſcribenda facere, & virtutem liberaliter exornare, Regiæ fortunæ proprium munus eſſe duceret. Et quænam toto orbe terrarum extra Hungariam auri argentique metalla tam larga ſunt; quis Tagus, quiſve Pactolus tanto fluxerunt auro; quantum liberalitas Matthiæ in togæ & ſagi proceres diſtribuit? Hinc tantam incomparabilium heroum copiam feliciſſima protulit illa ætas, ut eam nec Trojanus equus capere potuerit: ex quibus *Emericus Scepuſienſis Comes* Vlyſſem, *Stephanus frater* Agamemnonem, *Paulus Ciniſius* Ajacem, *Nicolaus Cyupor* Diomedem, *Michaël Palatinus* Neſtorem, *Blaſius Magerus* (eo fuit hic robore, ut vas vinarium vix curruiferendum ſolus humo tollere, & arma-

Bonfinius rer. Hungar. dec. 4. lib. 2.

tum hominem dentibus ſurreptum inter militares choreas ſaltando armatus circumferre potuerit) Magerus, inquam, Herculem, & REX MATTHIAS Achillem omni ex parte referebant. In hac virtutis & præcipuè militaris diſciplinæ Academia tota Hungarorum natio, per omnes gradus & ordines progreſſa, ſupremos honores conſecuta eſt; & adhucdum bono rei Chriſtianę publico quotidie laurus triumphales perpetuis victoriarum acceſſionibus auget & multiplicat. Nemo verò ſatis unquam expenderit, nemo ſatis ponderaverit propriam hanc Hungarorum prærogativam: niſi in examen ſimul hæreditarii hoſtis, Turcæ, potentiam devocaverit; à quo ſanè ſtant immenſæ imperii opes, vires integræ, armorum uſus & exercitatio, miles veteranus, victoriarum aſſiduitas, vigilantia; cum apud pleroſque alios populos ſpectentur publica egeſtas, privatus luxus, deminutæ vires, infracti animi, laboris & armorum inſolentia, contumaces milites, duces avari, diſciplinæ contemptus, licentia, temeritas, ebrietas, crápula; quodq; eſt peſſimum, ſæpe vinci: ita ut vani non ſint, qui ex immani hoc morum utrinque diſcrimine arbitrantur, majoris molis opus eſſe

Busbequius Leg. Turc. Epiſt. 3.

Digitized by Google

eſſe Turcis eripere caſam aliquam ruſticam, quàm Regi Galliarum Caletum aut Bajonam. At Hungari ſoli fere cum Turcis pugnare, ſoli illos vincere ſciunt: ſoli fere ab illis, contemptoribus licet omnium populorum, magnifiunt, & inter viros recenſentur. Quin & *fæminas Hungaras* novo privilegio inter viros jam recenſere licet. Cum enim Mahometus Baſſa Agriam ſuperiori ætate obſideret, & præſidiarii deditionem facere per tubicinem juſſi pro reſponſo feretrum in muri pinnis erigerent, ſepulchrum deditioni anteferentes: ille aliquoties fortiter cum magna jactura ſuorum repulſus, tandem ab omni parte oppidum ſcalis admoitis oppugnari imperat. Sed geminato impetu, geminari quoq; viſa eſt obſeſſorum virtus; in eoq; longè crudeliſſimo certamine fœminarum fortitudo enituit: quarum una inter alias, quæ coram matre & marito depugnabat, cum occiſo marito à parente moneretur, ut corpus tolleret, & ſepulturæ mandaret: *Non hoc*, inquit illa, *ô mater*, DEUS *ſinat, ut vir inultus terrâ condatur; pugnam hoc tempus, non exequias ſibi poſcit*: arreptoq; demortui enſe & clypeo in medios hoſteis irruit, nec prius à pugna deſtitit, quàm III Turcis, qui in murum enitebantur,

Diſcorſo ſopra la guerra d'Vngheria.

Tuber. comment. lib. 6. & 7.

A. Chr. 1552. Thuan. hiſt. lib. 10.

manu propriâ interfectis animo ultione ardenti ſatisfecit, & viri manibus parentavit; demumque ſublatum in ſinum cadaver ipſa in templum intulit, & honorificè tumulandum curavit. Cum verò primaria quædam matrona prægrande ſaxum capiti impoſitum geſtans ad ruinam properaret, tormenti ictu capite truncata eſt, ſaxo in terram prolapſo; quod mox filia, quæ matrem ſequebatur, nullo dolori ac lacrymis tempore dato, in caput tollit, & ut materno adhuc cruore fluebat, in confertam Turcorum murum ſubeuntium multitudinem projecit, duosque ex iis eliſit, multis inſuper vulneratis. Quo facto victrix cæteras ſuo exemplo ad fortiter capeſſendam pugnam hortata tantum animi ſuis addidit, ut eruptione factâ hoſteis repellerent, & duo tormenta clavis configerent. Et accidit, dum reliquę fœminæ propè murum ad impetum propulſandum ſtarent, ut una ex iis tormento tranſverberaretur, cerebroq; illius in ora ſociarum effuſo non ſolùm non moverentur illæ, ſed eô acriùs certamen redintegrarent, magnâ Turcarum ſtrage editâ. Quâ tandem conſtantiâ Mahometus territus obſidionem inglorius ſolvit. Dimiſſis tamen heroidibus illis, quæ patriæ ſalu-

Digitized by Google

ſalutem propriæ ſalutis impendio & arctiſſimis ſanguinis vinculis ſummâ ratione præferebant; virorum virtutem, Turcis exitialem, ampliùs contemplabimur. Quàm verò illud eſt animi pro Repub. devoti, & cuncta pericula contemnentis; quòd *Hungarus quidam* in Jayzæ obſidione Turcam imperatoria ſigna turri imponere contendentem ſtatim corripuerit, & unà cum eo ſe præcipitem ex alto dederit? O generoſum & immortale præcipitium! Dignoſci arduum eſt, utrum Jayza utiliùs habuerit hunc novum Curtium Romanum, an amiſerit: quoniam vita ejus, ne vinceretur Jayza, obſtitit; mors fecit, ut vinceret. Sed meritò objecerim Jayzenſibus libertatem ſuam magno ſtetiſſe. Et quàm iſtud eſt obſtinatæ præſentiæ, ubi vel animoſiſſimus aliâs deſperare poterat; quòd *Nicolaus Iuriſchizius* Gunzium, oppidulum tenue, & nullâ re niſi hoſtium ignominiâ clarum, contra Solimanni vires, quæ *quingenta hominum millia* tunc conficiebant, ſtrenuè & immortali cum nominis gloria defenderit? Non extinctus eſt quidem Juriſchizius pro patria; ſed admirabili virtute, ne patria extingueretur, providit; & velut alter Scipio Africanus non tantùm pieta-

Bonfin. rer. Hung. dec. 3. lib. 10.

A. Chr. 1530.

Iovius hiſt. l. 30. M. Soiter. de bello Pannon. H. Megiſ. Chr. Carinth. lib. 11. cap. 24.

tem ipſe pleniſſimam exhibuit patriæ, ſed etiam ex pectoribus aliorum abeuntem revocavit. Quàm autem hoc eſt ſingulare perfectæ & prorſus divinæ virtutis ſpecimen; quòd *Nicolaus Serinius* Sigethi obſidionem ingenti animo tamdiu toleraverit, & ad extremum inde incendio à tergo omnia depaſcente, hinc fame, ſiti, omniumque rerum inopiâ & miſerabili tot mulierum & infantium ejulatu preſſus, pro Principe & patria inter confertiſſimos hoſtes generoſiſſimè pugnando vitam amiſerit? Quoties, illuſtriſſimi & humaniſſimi auditores, quoties hoc inſigne facinus mecum reputo, toties in me ſummæ lætitiæ cum dolore pari ſentio acre duellum; cum non ſolùm hominis, ſalutem ſuam pro totius Chriſtianæ Reip. ſalute tantâ promptitudine profundentis jacturam animitus deplorem; ſed etiam admirabilem conſtantiam illius, ſecuritatem mortis in ipſa morte præ ſe ferentis, magnâ cum voluptate exoſculer. Jam jam enim Serinius ille omni alio deſtitutus auxilio ultima experturus, pretioſa veſtimenta ſua promi jubet, eaque pro lorica induit; galeæ item loco galerum ſumit ex villoſo ſerico, palâ, in qua magni pretii adamas incluſus erat, & ex qua pen-

A.Chr.1566. Thuan. hiſt. lib.39.

Digitized by Google

pennarum ardeatinarum faſciculus criſtæ inſtar aſſurgebat, inſigni; gladios prætereà IV ex armamentario produci imperat, quorum unius acie tentatâ eum ſibi deligit, alios inter amicos diſtribuit; hęc arma ſufficere ei dictitans, qui expeditiùs pugnare, quàm diutiùs cum morte certa luctari mallet: tum claves à cubiculario allatas in tunicam interiorem inſui mandat, & unà *centum aureos*, ejus, qui ſe interfecto potitus eſſet, præmium: & ita ducibus ac militibus omnibus in aciem inſtructis, & maſculâ oratione confirmatis, poſt nomen *IESVS* ter inclamatum portis arcis apertis ſtricto gladio cum exigua parma ante ſuos intrepidè exit, atque ſanguinem ſuum in multo hoſtium cruore ſepelit. O incomparabilem conſtantiam! O illuſtrem etiam in ipſa morte de hoſtibus triumphum! Capi Serinia virtus neſcit, patientia dedecus ignorat: fortunæ ſuccumbere, triſtius omni fato ducit: nova & ſpecioſa genera interitus excogitat; ſi quiſquam interit, qui ſic extinguitur. Miramur animalia quædam, quæ per medios ignes ſine noxa corporum tranſeunt: quantò Serinius noſter mirabilior vir, qui per ferrum, per ruinas, per ignes, & per ipſam mortem

Seneca Ep. 9.

mortem illæſus & indemnis, imò ſe ipſo major & illuſtrior evaſit? Calamitas virtutis eſt occaſio: adeoque terrores mortalium ſub jugum mittere, proprium magni viri eſt. Illos autem meritò quis dixerit miſeros, qui nimiâ felicitate torpeſcunt, qui ſine morſu animi tranſeunt vitam, & rerum naturæ ignorant alteram partem; quos velut in mari lento tranquillitas iners detinet: quicquid illis inciderit, novum veniet; cum magis urgeant ſæva inexpertos, & grave ſit tenere cervici jugum. Ignominiam judicat gladiator cum inferiore componi; & ſcit eum ſine gloria vinci, qui ſine periculo vincitur. Idem facit fortuna; fortiſſimos ſibi pares quærit; quoſdam faſtidio præterit; contumaciſſimum quemque & rectiſſimum aggreditur, adverſus quem vim ſuam intendat. Ignem experitur in Mutio, paupertatem in Fabritio, exilium in Rutilio, tormenta in Regulo, venenum in Socrate, mortem in Catone; & illa omnia, ac multò acerbiora in Hungaris. Quemadmodum igitur tot amnes, tantum ſupernè dejectorum imbrium, tanta medicatorum vis fontium, non mutant ſaporem maris, nec remittunt quidem: ita adverſarum impetus rerum, nec

Seneca de Provid. c. 4.

Cap. 3.

Cap. 2.

Serinii,

Serinii, nec *Iuriſchizii*, nec *Georgii Thurii*, nec *Nadaſti*, nec tot innumerabilium fortium Hungarorum, vertit animum? manent illi in ſtatu; & quicquid evenit, in ſuum colorem trahunt. Si ex animi ſententia, Auditores, veritatem dicere volumus: *una & unica Hungaria murus & antemurale eſt tutiſſimum Chriſtianæ noſtræ religionis:* adverſus eam ducenteſimum jam annum Turcorum ſigna fremunt, & adhuc circa Savum ac Danubium hærent; quibus tamen illâ victâ (quod nunquam permiſerit *DEVS*) nihil erit invium, nihil inſuperabile orbis Imperium quærentibus; non Germanorum fortitudo, non Italorum vigor, non impetus Gallorum, non Britannorum vehementia, non circumſpectio Hiſpanorum, non Sarmatarum inſultus, non montium aſperitas, non altitudo fluminum, iter impedient. Et niſi impediunt Hungari, jam Achmetes eſt ad portas: adeſt ſuis & majorum rebus geſtis formidoloſus; trahitque ſecum, quicquid eſt gentium à finibus Perſarum: multorum regnorum opibus inſtructum ducit exercitum; & ex tribus Orbis partibus nulla eſt, quæ non ſuam partem ad Chriſtianorum exitium conferat. Quòd itaque horrendam illam barba-

Vide Pii 2. P. R. Orat. Suaſor. pro bello Turc. inferendo.

Busbequius Leg. Turc. Epiſt. 4.

barbarorum tyrannidem non patimur; quòd duriſſimum intolerabilis ſervitutis jugum cervicibus non excipimus; eccui alii poſt *DEVM*, niſi fortiſſimis Hungaris debemus ferre acceptum? Et ô pietatem ſingularem! O ingentem atque mirabilem ex pietatis radicibus pullulantem charitatem! Vt aliæ gentes gaudeant umbris, otioque & ſummis pacis bonis perfruantur; ipſi Hungari ſæviſſimam Aſiæ tyranni tempeſtatem in ſua admittunt latifundia; ipſi hoſtis omnium crudeliſſimi furori, quem etiam extra belli agonem ſolâ nominis mentione horrent alii, fortunas ſuas objiciunt; ipſi barbarorum tela in omnes Chriſtiani orbis partes directa, corporum ſuorum objectu repellunt. Ita Germani per Hungarorum arma diteſcunt, Itali per Hungarorum funera vivunt, Galli per Hungarorum calamitates quieſcunt, Hiſpani per Hungarorum jacturas creſcunt, Britanni per Hungarorum labores gaudent, Sarmatæ per Hungarorum moleſtias otiantur; & Chriſtiani omnes per Hungarorum beneficia ſunt in tuto. Ita velut *DEI* Opt. Max. hominumque conſenſu & arbitrio Hungaria facta eſt clypeus & arx Chriſtianitatis inexpugnabilis. Ita, illuſtriſſi-

A. Dudith. in Orat. 1. habita in C. Trid.

luſtriſſime Præſes, ipſa Hungaria & ipſi Hungari ſunt Patroni & Dii tutelares totius Europę; digni vel hoc unico nomine, quorum majeſtatem omnes populi comiter conſervent. Hanc verò inuſitatam Hungarorum virtutem cum Poloni minimè ignorarent; poſt fugam Henrici Galli & ſecutam exaugurationem, ex omnibus nationibus Hungarum in Regem ſibi deligendum eſſe prudentiſsimè cenſuerunt; & omnibus aliis candidatis prætulerunt *Stephanum Batorium*: qui injuriarum à Moſchovitis Polonico imperio illatarum memor res ſtatim ſuas repetitum venit, militibus Hungaris ad negotium id dextrè conficiendum uſus. Summa fuerunt incommoda omnia, immenſa itineris longitudo, ſilvarum denſitas tanta, per quam via aperiri ferro vix poterat, paludes & torrentes tranſitu difficiles, regiones ob vaſtitatem ſuperatu incredibiles; ita ut hæc expeditio contra Moſchum cum longiſsimis & difficilimis omnium regum & ætatum expeditionibus jure ac meritò conferatur. Non Turcæ in Perſidem, non Hiſpanorum ex ultimis Hiſpaniæ oris in Germaniæ inferioris provincias, non illa in Syriam quingentos ante annos Chriſtianorum expeditio longior & difficilior fuerat,

L.Soranz.in Ottom.c.58.

C. Warſev. in Paneg. ad Steph. Pol. Reg.

fuerat, non denique Chriſtianorum Regum & Principum alius ſua contra Moſchum arma longiùs protulerat; vaſtato Moſchico agro à Boriſthene Cernihovam uſq;, & à Duna fluvio Staricіam & Novogardiam ac Lohodem uſq; lacum; CCC hominum præterea cIɔ abſumptis, & ad XL cIɔ in captivitatem abductis; quod ſolitudinem magnam in Lukenſi, Savolocenſi, Pleſcovienſi, & Novogardenſi ditionibus ſecum traxit, juventute omni ferè ſublatâ & adultioribus ſine prole decedentibus; Moſcho demum eas pacis leges pati coacto, ut portubus cunctis Baltici maris amiſſis, & à Boriſthenis navigatione jamdudum à Turco, atq; adeò à mari fere omni, præterquam importuoſiſſimo, quale glaciale eſt, ac periculoſiſſimo, tum aliarum fere nationum Occidentalium & Auſtralium commerciis excluſus, in interiorem Ruſſiam tanquam injectis compedibus, quô minùs liberè vagari queat, relegatus videatur. Vnde inſigne maximè hoc ad Hungarorum gloriam additum eſt decus; quòd poſt tot ætatum horrenda & perpetua bella, etiamnum tot ſuperſunt, ut in tam longinquis regionibus militare, & pro Reip. Polonicæ incolumitate à Danubio, à Tibiſco, à Savo, à Dravo, à Maroſſa,

Th hiſt l.76. R. Heidenſten. de bel. Moſchov. l. 5.

roſſa, in ultimas Aquilonis latebras armorum ſuorum vim terroremq́ue extendere potuerint. Quo tempore Stephanus Rex Pleſcoviam obſidebat, in caſtra venit ab Amurate III Turcorum Sultano legatus, gravis ætate homo; qui antequam dimitteretur à Stephano, per exercitum Polonicũm egregiè in aciem inſtructis ubiq; copiis traductus eſt. quæ omnia intentis & avidis oculis conſpicatus barbarus, & equitum ornatum, equorumq́; præſtantiam, & univerſi exercitus ſpeciem admiratus, *Faceret Deus*, inquit, *ut iſti Principes*, Regem Stephanum, ac Imperatorem ſuum deſignans, *conjuncti inter ſe animis eſſent, ne Orbis quidem terrarum viribus eorum par ad reſiſtendum foret.* Cæterùm laudes Hungarorum, in hujus *Stephani Batorii* Poloniæ Regis elogio, veluti in ſpeculo, ſimul exhibeo vobis, Auditores, cunctas: ille verò Bonifacii Vanotii verbis fuit, An.Chr.1580 Th. Hiſt. l. 73.

in templo plus quàm Sacerdos:
in republica plus quàm Rex:
in ſententia dicenda plus quàm Senator: P. A. Canon. her. in Diſſ. Pol. a I Ta...
in judicio plus quàm Iuriſconſultus:
in exercitu plus quàm Imperator:
in acie plus quàm Miles:
in adverſis perferendis injuriisq́, condonandis plus quàm Vir:

Digitized by Google

in publica libertate tuenda plus quàm Civis:
in amicitia colenda plus quàm Amicus:
in convictu plus quàm Familiaris:
in venatione feriſq; domandis plus quàm Leo:
in tota reliqua vita plus quàm Philoſophus.

PRINCEPS

FRIDERICVS
ACHILLES, &c.

DIC TU

PAVLE EVBESWALDIÆ BARO.

ORA-

Digitized by Google

ORATIO

PAVLI, EVBESWALDIAE BARONIS,

pro

BRITANNIA.

SI QVIS IN HOC ILLVſtri conſeſſu urbem aliquam laudaret inſignem; cujus ſolum circumcirca incredibili rerum omnium, quas neceſſitas & deliciæ poſtulant, proventu lætiſſimum incolarum omnium vota ſuperet; cujus robur & invicta murorum, foſſarum, propugnaculorum, armorumq; præſtantia omnem vim hoſtilem rejiciat; cujus magiſtratus ubique juſtitiam adminiſtret examuſſim; cujus denique cives omni pietatis, virtutum omnium, morum, ſcientiarum, artium & elegantiarum omnium, & pulchritudinis laude floreant ſupra mortales omnes: non opinor futurum quemquam, qui non ejuſmodi urbem videre geſtiat,

Digitized by Google

eamq; aliis omnibus longè anteferendam eſſe arbitretur. Ego verò, illuſtriſſime Princeps & Præſes, jam tibi non urbem, ſed magnum aliquod regnum, imò aliquot magna regna, quæ in unum maximum regnum ſub uno nomine & Rege uno maximo feliciſſimè nuper coaluerunt, laudabo: cui propter dotes incomparabiles, nec alibi ſic collectim inveniendas, non tantùm omnes illas regiones, quæ hactenus exquiſitis laudibus ornatæ ſunt, ſed & quaſvis ab aliis fortè adhuc laudandas, audacter & verè poſtponere auſim: minimè ambigens, laudationem meam, & tuum excelſum judicium, & plerorumque Collegarum aſſenſum, merituram. BRITANNIAM intelligo, & præcipuo meritiſſimè dignor honore; inſulam totius orbis longè celeberrimam & maximam:

Dionyſ. Afer in orbis deſcript.

———————— ὐδὲ τις ἄλλη
Νήσοις ἐν πάσῃσι Βρετανίσιν ἰσοφαρίζει.
———————— *totius orbis*
eſt omnes inter par inſula nulla Britannis:

quæ à circumvicinis regionibus commodo undiq; intervallo disjuncta, gremiisq; paſſim patentibus univerſi orbis commerciis opportuna, & tanquam ad juvandos mortales avidè in mare omni ex parte ſe pro-

projiciens, undiquaque cœlo & ſolo juxtà fruitur feliciſſimo. Cœlum enim ita mite & temperatum eſt, ut æſtatis fervorem perennes auræ, terræ naſcentia recreantes, & homini pecorique ſaluberrimè abblandientes, caſtigent ſuaviter; & hyemis inclementiam craſſiuſculus aer in frequentes ac ſedatas pluvias diſſolutus, mare quoque circumfuſum moderato tepore terras fovens, penè tollant; remiſſioribus frigoribus, quàm in Gallia, aut Italia. Solum autem ab omni frugum genere ita beatum eſt, ut in ea Cereris ſedem fuiſſe recte dixerit Orpheus: Cæſar lib. 5. de bel. Gal. Iovi. in Britannia.

——————ἰδ᾽ εὐρέα δώματ᾽ ἀνάσσης Δήμητρος:

——————*Cereris regalia ſunt hic ampla Deæ.*

Occidentalis ſanè Imperii quaſi horreum & cella penuaria diu fuit; unde DCCC navibus, quæ lembis majores erant, magnam frumenti vim in Germaniam ad limitaneos exercitus alendos quotannis exportaverunt Romani. Quam ſingularem & planè maternam naturæ benevolentiam in hanc inſulam eleganter Poeta, neſcio quis, expreſſit his verſibus: Camden. in Britan. Ed. Lond. A. Ch. 1607. in fol. p. 2. ex Zoſimo & Eunap.

Anglia terra ferax; tibi pax ſecura quietem,
multiplicem luxum merx opulenta dedit.

Tu nimio nec ſtricta gelu, nec ſydere fervens,
clementi cælo temperieq; places.
Cum pareret natura parens, varioq; favore
divideret dotes omnibus una locis;
ſepoſuit potiora tibi, matremq; profeſſa,
Inſula ſis felix plenaq; pacis, ait;
Quicquid amat luxus, quicquid deſiderat uſus,
ex te proveniet, vel aliunde tibi.

In Panegyr. Conſtantin. A dicto.

Et in eandem ſententiam Eumenius Panegyriſtes præclariſſimè: *O fortunata & omnibus beatior terris Britannia, quæ Conſtantinum Cæſarem prima vidiſti! Meritò te omnibus cæli ac ſoli bonis natura donavit; in qua nec rigor eſt nimius hyemis, nec ardor æſtatis; in qua ſegetum tanta fæcunditas, ut muneribus utriuſque ſufficiat, & Cereris & Liberi; in qua nemora ſine immanibus beſtiis, terra ſine ſerpentibus noxiis; contrà, pecorum mitium innumerabilis multitudo lacte diſtenta, & onuſta velleribus. certè quidem, quod propter vita diligitur, longiſſimæ dies, & nullæ ſine aliqua luce noctes; dum illa litorum extrema planicies non attollit umbras, noctiſq; metam cæli & ſyderum tranſit aſpectus; ut ſol ipſe, qui nobis videtur occidere, ibi appareat præterire.* Atqui foſſa illa, quæ Britanniam ambit, & inſuperabilem (rumpantur ut ilia hoſtibus) facit; non ita leviter tranſilienda eſt: *Oceanum* dico, vaſtiſſimum & apertiſſimum

tiſſimum, regioni, quâ quâ patet, circumfuſum: qui tantis æſtibus concitus accedit, & recedit, ut *octogenis cubitis* ſupra Britanniam intumeſcere Pytheas Maſſilienſis prodiderit, & B. Baſilius *mare magnum & navigantibus horrendum* dixerit. Latè equidem modò campos vicinos inundat, modò refugit & nudat; tantâque vi ſemper graſſatur, ut non ſolùm flumina retroagat, ſed & excurſionibus ſuis terreſtria deprehendat animalia, aut fugâ præproperâ deſtituat marina. Vidit enim & obſtupuit ſingula quæque ætas monſtrorum marinorum in litore ibi derelictorum copiam & immanitatem: nec temere Lyricus cecinit;

Camden. in Britan. de Oceano Br. pag.720.

Belluoſus qui remotis
obſtrepit Oceanus Britannis.

Horat. car. lib.4. od. 14.

Quinetiam foſſam illam hyberno tempore navigare olim tanti erat, ut Libanius Græcus Sophiſta in Panegyrico ad Conſtantium Chlorum navigationem in Britanniam triumphi maximi inſtar extulerit; & Julius Firmicus, non ille Aſtrologus, ſed alter Chriſtianus, ad Impp. Conſtantem & Conſtantinum mirabundus exclamarit: *Hyeme (quod nec factum eſt aliquando, nec fiet) tumentes & ſævientes undas calcaſtis Oceani Britannici, ſub remis ve-*

I. Firmicus de errore profan. religionum.

ſtris. Incogniti jam nobis penè maris unda contremuit, & inſperatam Imperatoris faciem Britannus expavit. Quid amplius vultis? Virtutibus veſtris victa elementa ceſſerunt. Gaude igitur Britannia, & triumfa: natura tibi foſſam circumduxit, quam nullus hominum labor complanare, nullum ingenium & nulla machina ſiccare poteſt. Muniant licet Belgæ Oſtendam novis ſubſtructionibus; Albanus arcem Antuerpiæ inuſitato faſtu & opere ædificet ſuâ opinione invictam; Mediolanenſes Portæ Joviæ caſtrum Europæis aliis omnibus anteferant: Hungari ſuum Javarinum & Comorram, Turcę ſuam Goletam, Veneti ſuam Palmam, Sabaudi ſuum Momilianum, Galli ſuam Rupellam, Bajonam, (in quam nemini ingredi licet armato, niſi Regi ipſi, & Regii ſanguinis Principibus; cum alii quicunque arma ſua ad inferiorem urbis partem relinquere cogantur) ſuum Ambianum, Hiſpani ſuam Malacam & Fuentarabiam, Poloni Smolensko ſuum, Sueci ſuam Calmariam, Dani ſuum Croneburgum, dilaudent; Alſatii Argentinam, Auſtriaci Viennam, Bavari Ingolſtadium, Wirtembergici Tuclam altam, & Aſpergam; Brandenburgici Cuſtrinum, Haſſi Ziegenhanium,

P. Merula, Coſmogr. p. 2. l. 3 cap. 34.

hanium, Sileſii Breſlaviam, Francones Norimbergam, Miſnii Konigſteinium; & alii alia loca bene munita prædicent: ſed qui illa omnia foſſæ Britannicæ voluerit componere, eâdem operâ is colliculum arenaceum monti Seniſio contulerit. Neque verò ſecuritatem tantùm inſulanis, ſed & alias commoditates præſtat inæſtimabiles foſſa illa, mare illud. Nam quòd ibi terrarum latifundia perpetuâ quâdam caloris temperie animentur quaſi; quòd aer vaporibus nutriatur & agri irrorentur; quòd flumina innumeris piſcium examinibus repleantur; & ea omnia, & alia plurima, à mari ſunt. Non ſunt ibi piſcatorum labores fruſtranei: & ubique ſalmonibus, paſſeribus, paguris, aſellis, halecibus, congris, mugilibus, rhombis, phocis, cuculis, ſoleis, ſardis, raiis, oſtreis, locuſtis, cancris, & cæteris, inſidiæ præſentiſſimo lucro ſtrui poſſunt. Et *Haleces* quidem ſive *Leucomenidæ*, aut *Chalcides*, ſi ita mavis, cum proavorum ſeculo tantùm ad Norvvegiam ſua quaſi ſtativa habuerint, noſtro tempore non ſine divino conſilio quotannis Inſulam totam immenſis exercitibus circumnatant. Circa ſolſtitium æſtivum ex alto litora Scotiæ petunt; quo tempore, quia pinguiores ſunt, ſtatim di- **Camden. in Br. de Brigantibus. p. 585.**

Digitized by Google

vendduntur : inde Anglica litora adeunt, & ab Auguſto medio ad Novembrem optima & uberrima eorum eſt captura, à *Scarborrough*, caſtro in Brigantibus, uſque ad Tamiſis oſtium. poſteà aliquâ vehementiori procellâ in Britannicum mare deferuntur, & in eo ad Chriſti uſque Natalitia ſe piſcantibus offerunt. hinc Hiberniam utrinque pernatantes in Septentrionalem Oceanum circumnavigatâ Britanniâ ſe transferunt, & ad Iunium quaſi ſubſiſtunt; & poſtquam ibi fætificavêre, numeroſiſſimo agmine regrediuntur. Quid *margaritas* dicam, poſt Indicas proximum dignitatis locum obtinentes, & quas rotundâ ſpecie mari Britannico natare ducem ſectantes, more apum, Iubas memorabat? Earum ſpe Julius Cæſar Britanniam petierat, quas tantâ magnitudine inveniebat, *ut in nonnullis manu exegerit pondus.* Atque ita mediis tranquilla in undis, velut alter orbis extra orbem, ſedet *magna Britannia.* Quia verò illius beata amœnitas aliquibus fidem fecit *Fortunatas inſulas*, in quibus omnia perpetuo vere ridere tradunt Poetæ, in ea collocandi: & vix jam judicaverint aliud, qui judicium præjudicio nondum mancipaverunt: injurius ſim in gentem & regionem illuſtriſſimam,

Camd. de Oceano Br. p. 721. ex Orig.

Suet. in Iulio, cap. 47.

Iſ. Tzetzes in Com. ad Lycophr.

Digitized by Google

mam, ſi ſalutato tantùm litore, nec factâ exſcenſione, ſtatim orationis meæ navim domum vertam. Vt enim qui *Illuſtre* hoc *Collegium* perluſtratum advenit, non ſatis habet, id procul ſolummodò, extra urbem, ex alto deſpexiſſe; ſed accedit propiùs: ſitum, ſtructuræ formam, & ſymmetriam ponderat exquiſitiùs: intrat Athenæum, Bibliothecam, triclinium, gymnaſia, conclavia, cubicula, hortum, & omnem ornatum interiorem intuetur; imò etiam in cunctis hiſce ſummam ſereniſſimi noſtri Principis & Patroni, Dn. IOANNIS FRIDERICI, *Ducis VVirtembergiæ* magnificentiam, quâ paternæ virtutis & potentiæ hæres atque æmulus ſupra alios hujus ævi Principes Nobilitatem Germaniæ omnemq; ejus poſteritatem devinxit ſibi univerſam, admiratur, & niſi invidus aut malignus meritorum cenſor eſt, ſimul cum omnibus *Illuſtris Collegii* Studioſis publico nomine inclytæ Domui Wirtembergicæ ſolennes agit gratias, Divinam majeſtatem veneratus, ut cœleſti perennique in hanc illuſtriſſimam familiam effuſo favore tantis beneficiis addere velit perpetuitatem: ſic verò & nunc mihi faciundum eſt idem, cum omnium totius Orbis inſularum primati, Reginæ & Imperatrici, de-

cus

cus ſuum aſſerere confidam, certè cupiam. In Inſulam igitur exſpatior, & primùm incolis hominum pulcherrimis, omnique laude majoribus, dexteram, fidei teſſeram, ſtudiiq; & amoris nunquam intermorituri teſtem, porrigo. Et cur facerem aliter? Etenim cum in eos, qui ſalutem, à magnatibus aut amicis miſſam, nobis vel nunciant tantùm, benevoli ſimus mittentium causâ; & ſecus feciſſe, inhumanitatem & incivilitatem vocemus: quâ fronte *Doctoribus noſtris*, & alteris parentibus noſtris, Britannis; qui nos in re religionis & literarum erudierunt; qui nos ex impiis & barbaris, novas Chriſtianæ pietatis doctrinæque animas quaſi ex machina infundendo, novos homines effecerunt; quâ, inquam, fronte, ſine horrendo nefariæ ingratitudinis ſcelere obſervantiam & amorem perpetuum ſubtraheremus? Fuêre autem Britanni præ aliis populis ſemper *deditiſſimi religionibus*. Atque uti in Druidum diſciplina, cujus exiſtimantur repertores, excolenda primas tenuêre: (ſiquidem Galli ejus diligentiùs cognoſcendæ deſiderio inflammati, diſcendi gratiâ in Britanniam proficiſcebantur.) ita quamprimùm *CHRISTI* nomen innotuit, adeò flagranti germanæ

Cæſar. l. 6. de bel. Gall.

pro-

probitatis adfectu curâque devotâ ſe iſti *DEO* noſtro humaniſſimo hominique diviniſſimo conſecravere; ut penè priùs Chriſtianæ fidei capita crediderint, quàm audiverint; imbiberint, quàm acceperint. Non defuerunt tamen, etiam in ipſa Eccleſiæ infantia, ſancti præcones, qui ſalutarem Liberatoris generis humani adventum illos gratulabundi edocerent. Nam ut Joſephum ab Arimathęa, nobilem Decurionem, quem è Gallia digreſſum eſſe in Britanniam memorat Baronius; atque *Claudiam Rufinam*, Auli Pudentis uxorem, Britannam, fœminam doctiorem an Chriſtianiorem haud facilè dixerim, (& hodie Britannia Rufinas habet) à Divo Paulo & Martiali celebratam, non numerem: Simon Zelotes peragratâ Mauritaniâ, in Britannia occubuiſſe; Petrus verbum Divinum ad Occidentalem Oceanum Britannicaſque inſulas pertuliſſe; Paulus quoque, vinculis Neronianis Romæ ſolutus, idem Gratiæ lumen in Britannia ſparſiſſe, feruntur. & hic, ait Poëta,

Cambd. in Br. de Romanis. p. 47.

Baron. Ann. Eccl. Tom. 1.

Paul. 2. ad Tim. c. ult. Martial. l. 11. Epigram.

Doroth. Tyri Epiſc. Nicephorus & Simeon Metaph. Sophron. & Theodoretus.

tranſiit Oceanum, vel quâ facit inſula portum,
quaſq; Britannus habet terras, quaſq; ultima
Thule.

Venant. Fortunatus.

Talibus tantiſque magiſtris uſi Britanni, preci-

precibus & rebus ſacris quotidie faciendis, templis magnificè extruendis, & quibuſvis pietatis operis atque operibus gnaviter peragendis, omnes certatim ita incubuerunt; ut primi Chriſtianorum omnium Chriſtianum Regem habuerint *Lucium*, circa A. Chriſti CLmum Chriſtianam religionem amplexum; & poſteà, gloriâ non minori, *Conſtantinum*, primum Imperatorem Chriſtianum, orbi terrarum educaverint. Et quemadmodum inter creberrimas tyrannorum perſecutiones Eccleſiæ fundamenta jacta ſunt: nam

de quo Beda l. 1. cap 4. hiſt. Eccleſ. Camden in Br. de Rom. pag. 52. & de Brig. p. 572.

ſanguine fundata eſt Eccleſia, ſanguine crevit,
ſanguine ſuccrevit, ſanguine finis erit:

ſic nulla alia eſt regio, quàm Britannia, quæ Chriſtianiſmum conſervarit conſtantiùs, profeſſa ſit ſinceriùs; & quæ tot tantoſque Princeps in *Sanctorum*, *Martyrum*, & *Confeſſorum* catalogum relatos oſtendere poſſit. Digna me-Chriſte, quæ propterea, non ut olim tenebris paganorum immerſa ab impio illo Porphyrio dicebatur, *Ferax tyrannorum provincia*; ſed *Regio Sanctorum fæcundiſſima* nominetur. Sed poſtquam nobiliſſimi illi Chriſti athletę per aliquot ſecula ex quotidianis & acerrimis exercitationibus invictum fidei robur collegerunt; ſimulque inſtitutis

Camden. in morib. Br. p. 23. & de Anglo-Sax. p. 98.

tutis paſſim Muſarum domiciliis ornatiſſimis, virtutum & ſcientiarum galeâ animos maſculè induerunt: tunc veluti torrente benignitatis cœleſtis obruti, & felicitatis ſuæ colonias deducere coacti, admirabili promptitudine miracula verbi divini & literarum adminicula liberaliſſimè quaquaverſum diſtribuerunt: *Winfrido* inprimis, *Willebrodo*, & aliis, in Germania; *Alcuino* autem in Galliis, ubi Pariſienſem Academiam, multarum Academiarum poſtea matrem, auſpiciis Caroli Magni, diſcipuli ſui, in vitam lucem & ſplendorem produxit; ſtrenuam & egregiam operam navantibus. Nos Germani, Germanico more & candore, verſibus poetæ Germani, tanti beneficii accepti memoriam hoc teſtemur modo:

Diſſentit ab hac de origine Pariſienſis Academiæ opinione St. Paſcaſ. de Rech. de la Fr. liv. 3. c. 23.

Hæc tamen Arctois laus eſt æterna Britannis;
quòd, poſt Pannonicis vaſtatum incurſibus orbem,
illa bonas artes, & Graja munera linguæ,
ſtellarumq́; vias, & magni ſidera cæli
obſervans, iterum turbatis intulit oris.
Quin ſe Relligio multum debere Britannis
ſervata, & latè circum diſperſa fatetur.
Quis nomen Winfride tuum, quis munera neſcit?
Te duce, Germanis pietas ſe vera fidesq́;

inſi-

inſinuans, cœpit ritus abolere profanos.
Quid non Alcuino facunda Lutetia debet?
inſtaurare bonas ibi qui feliciter artes,
barbariemq́ procul ſolus depellere cœpit.

Et ô homines Deo plenos! O viros bono Reipub. natos! Quibus merito ſuo ex innumera heroum cohorte addo *Bedam*, qui pietate & eruditione *Venerabilis* cognomen adeptus eſt; addo *Io. Duns Scotum*, qui in Dialectica & ſpinoſa Theologia ad miraculum doctiſſimus *ſubtilis Doctoris* titulum promeruit, & novam *Scotiſtarum* ſectam condidit; Homero major, utpote cum de eo non civitates, ſed regna contendant; Anglis verè ſuum, Scotis ſuum, Hibernis ſuum, ſuum quoque civem Gallis & Italis adſeverantibus; ſed vitæ exitu infelix, quippe apoplexiâ correptus & nimis feſtinato funere elatus, cum redeunte vitâ ſerò morbi impetum natura diſcuteret, fruſtra miſerabili mugitu opem petens, & diu ſepulchri lapidem pulſans, tandem in ipſo ſepulchro feſſam animam eliſit: addo *Io. Wickliffum*, virum ingenio ſubacto, & in ſacris literis verſatiſſimum; & huic geminum *Gul. Ockam*, patrem Nominalium; qui ambo Pontificem Romanum calamo ſtrenuè ſunt aggreſſi: addo *Ioan. Baconthorp*, virum ſeculo ſuo tam variâ & recon[d]itâ doctri-

Camden in Brig. p. 606.

Cambd. in Ottad. pag. 670. A. Gentil. de laud. Ac. Ox. Iul. Scalig. appellat illum *limam veritatis*: ad Card. Exerc. 324.

P. Iov. in elog. Doctor.

Paul. Panſa. Cam. in Icenis. p. 349.

doctrinâ præditum, ut ab Italis propterea *Doctor Reſolutus* vocaretur: addo *Ioann. de ſacro Boſco*, autorem de ſphæra; *Reg. Polum, Io. Coletum, Gul. Lilium, Gul. Grocinium, Th. Linacrum, Th. Lupſetum, Ric. Pacæum, Io. Fiſcherium* Roffenſem Cardinalem, *Th. Morum, Gul. Latemerium, Gul. Tindallum, Th. Cranmerum, Io. Baleum, Cutb. Tunſtallum*, ſummarum artium ſcientiâ & vitæ ſanctitate nulli ſecundum, *Tob. Matthæum* Archiepiſcopum Eboracenſem, à Paulino, qui A. CHR. DCXXV. primus conſecratus eſt, ſexageſimum ſextum, ſed eruditâ facundiâ primum; *Th. Stapletonum, Nic. Wottonum, Jo. Ivellum, Io. Checum, Th. Beconum, Io. Foxum, Laur. Humfredum, Edm. Grindallum, Io. Whitgiſtum, Edm. Plowdenum, Philip. Sidnejum, Rog. Aſchanum, Io. Cajum, Ant. Cocum, Thom. Smithum, Gul. Whitakerum, Gul. Perkinſum, Rich. Montacutium, Gul. Camdenum*, Strabonem Britannicum; addo inſuper *Ioan. Owenum*, ſeculi noſtri Martialem. Verùm Britannicum hocce Religionis & Literarum ſtadium paſſu liberiori ad metam decurrere, atque ex ſingulis pietatis & ſcientiarum decoribus triumfalem coronam pertexere, voluntas quidem, ſed facultas nunc non eſt: cum in hac temporis anguſtia & aliæ gentis virtutes ac laudes hîc ne-

G. Lilius in Elogiis Anglor. & H. Holland.

Digitized by Google

ceſſariò ſint libandæ. Quod ergo opificibus ſolenne eſt, ut magiſterii ſui candidatos non in una tantùm particula examinent prolixè, neglectis reliquis; ſed totum artificii ſyſtema leviter pererrant, quæſtiunculis dexteritatem illorum percontantur, & pluribus velitatiunculis variè periclitantur; facilè ſic cogituri, quantum viribus eorum ſit fidendum: eandem rationem & ego hîc ſequar. Quid igitur de Britannis amplius? *Omnium Europæ populorum bellicoſiſſimi & ſtrenuiſſimi ſunt Britanni.* Quis hoc dicit? Gallus hoc dicit: Bodinus hoc dicit. Et quis neſcit, *Gallis inimicitias fere per naturam eſſe cum Britannis?* Et quis neſcit, Bodinum in laudem Gallorum ingenioſè plurima, & in opprobrium aliarum nationum plurima improbè mentitum fuiſſe? Illuſtre profectò Galli, & quidem Bodini, de bellica Britannorum virtute teſtimonium. Neque hîc fallſus eſt Bodinus. Quamcumq; enim temporum ſeriem conſecter; ubique Britannorum victorias, trophæa, & triumfos, cum admiratione intueor. Nam ſi celeberrimas illas, & tantopere à tot præclaris ſcriptoribus decantatas expeditiones, fortiſſimo duce Brenno in Italiam, Græciam, & Aſiam ſuſceptas, conſiderem;

Bodin. in M. H. c. 5. Alb. Gentil. in laud. Acad. Oxon. *Per natura i Franceſi ſono ſempre nimici degli Ingleſi.* G. B. Adriani, lib. 7.

ſiderem; video Britannos illorum veterum Gallorum fortunæ & gloriæ ſocios; video *Brennum* ipſum (cujus herois apud populares ſuos etiamnum nobile eſt nomen, qui Regem ſuâ linguâ *Brennin* appellitant) Britannum fuiſſe. Si autem Romana arma, ambitionis & avaritiæ chalybe indurata, luſtrem; DEUM immortalem! quàm illa in Britannia fuerunt mortalia, ingloria, & hebetia? quàm illa, cùm alibi valuerint plurimùm, nihil, aut parum valdè, valuerunt in Britannia? quàm turpiter falſi ſunt Romani, eſſe *validiſſimas gentes*, & eſſe

Camb. de Brit. morib. p.24. & de agro Denbig. p. 547.

Tacit. in vita Agricolæ.

——*invictos Romano Marte Britannos?*

Tibul. lib.4. carm. 1.

Equidem *Silures*, Britannorum popellus, *Caractaci* reguli ſui virtute & viribus confiſi; atq; Claudii Imp. Romani voce proritati; qui, ut quondam Sugambri exciſi, ita Silurum nomen penitus exſtinguendum rebatur; adeò difficili bello Romanos divexarunt; cohortibus auxiliaribus interceptis; legione, cui Marius Valens præerat, fusâ; & vaſtatis ſociorum agris; ut P. Oſtorius, Britanniæ Proprætor, his ærumnis feſſus & curarum tędio confectus vitâ conceſſerit. Quid factum Carolo Magno? Deſcenderat is in aciem per legatos, & ter aut quater cum Britannis

Tacit. Ann. l.12. & Cam. in Brit de Silur. p. 466.

Digitized by Google

conflixerat; ſed tantâ ſuorum clade & cæde, ut ſeriò affirmaverit; *ſi vel ſemel tantùm cum illis adhuc ſibi depugnandum eſſet, ne unum quidem militem ſibi ſuperfuturum.* O elogium magnum! tantôque majus, quantò, qui protulit, omnibus ſui & poſteriorum temporum bellatoribus bellicâ laude fuit major. Sed Galli ſunt præcipui, qui ante alios Britannorum ſagittariorum fulmina cum tremore, horrore, & interitu, in pectoribus & viſceribus ſuis, exactè & diu ſenſerunt; qui ad inanem eorum ſtrepitum etiam hodie vehementiſſimo metu motuq; concutiuntur; ut non abs re Bodinus ſcripſerit, *Gallos ſæpe ab Anglis maximas in ipſa Gallia clades accepiſſe, ac penè imperium amiſiſſe, nunquam in Angliam, niſi ab incolis accitos, penetrare potuiſſe.* Et Anglicus Martialis:

P.Matth. in hiſt.H.IV.li. 7. narrat. 1.

Bodin.in M. H. c.5.

Ovven.

Anglorum ſenſit virtutem Gallia ſemper:
Ad Galli cantum non fugit iſte Leo.

Belleforeſt. Serres, Froſſardus, & alii, paſſim.

Quoties enim Reges, Principes, Magnates, & univerſas Gallorum ingentes copias, vicerunt, profligaverunt, ceperunt, deleverunt Britanni? Quoties per totum regnum graſſati, provincias, urbes, oppida, vaſtaverunt, expugnaverunt, exhauſerunt? Quoties opimis onuſti ſpoliis, & Gallicis exuviis amplificati, patriam ditaverunt?

Digitized by Google

verunt? Quàm exiſtimatis fuiſſe Galliæ faciem, auditores? cum *Eduardus III* Angliæ Rex *Philippum Valeſium* Galliarum Regem ad Creſſiacum vinceret: ubi *interempti Gallorum circiter XXX millia*; & inventi inter cadavera *Ioannes Rex Bohemiæ* (hic etſi captus oculis, in hoſtem tamen pugnare voluit) *decem Principes, octoginta Barones, mille ducenti Equites*, flos totius Nobilitatis Gallicæ; Philippus autem vix fugâ evaderet, qui noctu ad Brojam arcem deveniens, Præfecto ad portam quęrenti, *Qui va là?* miſerabili voce reſpondebat, *La Fortune de France*. Miſerabilis Philippus, qui temeritate ſuâ regnum ſuum in pullam veſtem conjecit: feliciſſimus Eduardus, qui virtutis ſuæ ferulâ Gallicam inſolentiam compeſcuit; & mox dupliciter feliciſſimus, quando *Ioannem* Philippi filium Galliæ, & *Davidem* Scotiæ, Reges captivos, Londini in menſa ſua ſpectavit; majori gloriâ, quàm olim *Eadgarus* Rex de Britannicis Principibus triumfavit; quem in triumfali navicula ad proram ſedentem *Kinnadius* Rex Scotorum, *Malcolinus* Cumbrorum, *Maconus* Manniæ & Inſularum, omneſque Wallię Principes in fidem adacti, quaſi remiges remis incumbentes per Devam fluvium

P. Aemil. de rebus geſt. Franc. l. 9. in Phil. Vales. Froiſſard. hiſtor. li. 1. Serres in Phil. Valeſ.

P. Iovius in Scotia.

A. Chr. 960. Cam. de Cor nav. p. 459.

Digitized by

læto ſpectaculo duxerunt. Etſi verò Ioanne Rege captivo Gallia eô inopiæ devenerat, ut *Arietini*, aurei arietis effigie inſigniti, pluribus ſolito aſſibus æſtimari cœperint, Carolo Delphino id jubente, necquicquam Pariſienſibus reclamantibus; & poſtea *coriacei nummi trajecti clavo argenteo* fabricati fuerint, auro & argento ad redimendum Regem impenſis deficientibus: tamen & hanc & illam cladem multò horribiliores tragœdiæ ſub Carolo V, Carolo VI, Carolo VII, Ludovico XI, Gallis Regibus, uſque ad *Boni publici* bellum ſecutæ ſunt; hoc fere ſemper eventu, ut Britanni aut Galliæ Valeſios, aut Galliam Valeſiis extorquerent. Tenueruntque Britanniæ Reges continuatâ poſſeſſione per *trecentos ac quinquaginta annos* Aquitaniam & Normanniam; & adhuc per titulos & inſignia totam Galliam tenent; haud dubiè jus ſuum armis repetituri, quando occaſio erit; interim præclara cum laude iis, quibus Pariſiorum Senatus tot civitates feliciter gubernat, belli paciſque legibus ſapientiſſimè à ſe conſtitutis in Gallia relictis. *Hiſpanos* an prætéribo? qui olim & hodie nil niſi vindictam in Britannos ſpirant; nil niſi cruces, furcas, & excidia ſomniant: ſed qui nunquam

St. Forcatul. de Gall. imp. & Phil. lib. 1.

Serres in Io. Valeſ.

Ph. Comin. lib. 8. Sleid. in notis ad Com. Thua. Hiſt. li. 13. Al. Gentil. de ju. belli, li. 1. ca. 21. Adam Contz. de falſa pace c. 5. P. Iov. in Brit.

Digitized by Google

quam ſine vehementiſſima animorum commotione recordantur, ELISABETHAM Britannam Belgarum patrocinium palam ſuſcepiſſe, Orbis Chriſtiani Principibus maſculam in muliere fortitudinem demirantibus, quæ potentiſſimo Monarchæ quaſi bellum denunciare auſa; adeô ut Suecorum Rex dixerit, *Eliſabetham capiti diadema jam detraxiſſe, & dubiæ Martis aleæ expoſuiſſe.* Quin etiam ferunt illi nunc ægerrimè, Britannos toties in Indias feliciter ire & redire; Indis injuſtitiam, crudelitatem, atque veteratorias ipſorum artes detegere; in America multa loca occupare, & novam ibi Britanniam parturire: imò inſanè dolent illi, Britannos felici audaciâ Gadeis, fruſtra Gaditanis, & navibus regiis commeatu ac milite inſtructiſſimis, reſiſtentibus, diripuiſſe; oras Hiſpaniarum & Luſitaniæ terrore ſuo in ſolitudinem redegiſſe, atq; immenſam prædæ vim aſportaſſe. Atenim inſaniant Hiſpani, quamdiu quantumque velint; etiam cum Orci intemperiis & infernalibus legionibus in Britanniæ perniciem conſpirent: in illa tamen, ſi domeſticis factionibus non ſcindatur, pedem nunquam ponent; adeôque verum eſſe deprehen-

Camden. in Annal. Ang. ad An. 1585.

Ens Merc. Gallo-B. t. 4. l. 1. Meteran. Belg. hiſt. li. 17.

Digitized by Google

Theſ. Polit. par. 1.

dent, quod Itali credunt, *Che il regno d' Inghilterra non ha biſogno d' altri per la propria diffeſa; anzi non ſolo è difficile, mà ſi può dire impoſſibile (ſe non è diviſione nel regno) che per via di forze poſſa eſſere conquiſtato.* Ædificaverat *Philippus* II Rex Hiſpaniæ *ſtupendam claſſem* fere per triennium, tantâ hominum rerumque omnium abundantiâ fartam, ut alter quidam orbis navigare videretur; eamque anno ſuperioris ſeculi LXXXVIII^vo^ (quem Regiomontanus ante ſeculum *annum* fore *mirabilem*, & Chronologi *mundi climactericum* prædixerunt) emiſerat in altum; ut Britanniam captivam, atque catenarum ponderibus conſtrictam, in Peruviam ad opus metalli deportaret. Conſtabat illa in univerſum *CL navibus*, admirandæ magnitudinis & roboris, quarum ſimiles Septentrio nunquam anteà vidit. his vehebantur *nautarum millia VIII*, & *claſſiariorum millia ſupra XX*; præter Nobiles, & voluntarios, qui ſuis ſumptibus operam & fidem inſigni aliquo facinore Regi probare voluerunt. *tormentorum ex are fuſili erant mille, ſexcenta: è ferro, mille plus minus: globorum centum viginti millia:* reliqui apparatus bellici, infinitas. Et Rex ipſe æſtimabat; quod ex Didaco Pimentello, legionis tribuno

De hac claſſe vide Meteran. Belg. Hiſt. lib. 15. Th. hiſt l. 89. Ens Comm. de bello Gallo-B. t. 3. l. 1.

Camden. in Ann. Angl. A. Chr. 1588.

buno, qui in Hollandorum poteſtatem devenit, poſteà cognitum eſt; *claſſem continere hominum millia XXXII: & ſingulis diebus conſtare ducatorum millibus XXX.* Bernardinus autem Mendoza, Philippi Regis in Gallia orator, habito cum Gallico Rege ſermone narrabat; *initâ diligenter ratione omnis expenſæ in claſſem, à quo tempore primùm incepta eſt, antequam Oliſſipone ſolveret, à rationalibus compertum eſſe, ſumptus in eam factos centies vicies centena millia aureorum exceſſiſſe.* Trepidabatur undiq; in Belgio ad rumorem tanti monſtri marini adventantis; eôque magis, quòd Parmenſis etiam terrâ mariq; ſolito majores copias conquirebat. Britanniæ Regina, Eliſabetha, à Galliarum Rege monita diligentiſſimè ſibi ſuiſq; proſpiciebat; *Recuſantes* (hos vocant in Anglia, qui Proteſtantium ſacris, quod ſemel quôque anno ſingulis per leges faciendum, aut mulcta XX librarum Anglicarum menſtrua ſolvenda eſt, omnino intereſſe recuſant) Recuſantes, inquam, aliosq; ſuſpectos in Elienſium & Viſbichienſium paludes relegando, quoſdam etiam per Epiſcoporum ædes diſtribuendo, militem conſcribendo, exercitum luſtrando, caſtra obequitando, naves inſtruendo, utramque Tamiſis ripam propugna-

culis muniendo, omnia denique Palladis & ſtrenuæ bellatricis munia obeundo. Verùm moles illa Oliſſipone ſolvens, mox ad Coronam Galliciæ promontorium, Oceani furiis fœdè jactata, tres actuarias triremes amiſit: cum Britannus quidam remex, *David Guinus* nomine, ex tempeſtatis injuria & Hiſpanorum infortunio animum & occaſionem rei præclarè gerendæ mutuans, effractâ catenâ & ſociis aliquot mancipiis, Gallis & Turcis, liberatis, præfectos militeſque omnes iſtius triremis, in qua ipſe erat, occideret; atque ita unâ potitus, reliquas duas decumanis fluctibus graviter afflictas debellaret, & Bajonam Galliæ pertraheret; ambiguum, majori audaciâ, an meliori fortunâ. Inde è portu Coronenſi egreſſa claſſis, rectâ Angliam verſus curſum tenet; ſed vix freti fauces ingreſſa, ſentit Hiſpanorum & Parmenſis expectationem evaneſcere; qui ſtolidâ ſpe nimis ſuperbè ſibi perſuaſerant, Britannicas & Belgicas naviculas, viſâ tantùm tantæ potentiæ & tot arcium velivolarum pompâ, fugam arrepturas: quod etiam Petrus Valdeſius, primariæ auctoritatis tribunus militum, Franciſco Drako, cujus clementiam dedendo ſe, quàm vires pugnando maluit experiri, faſſus eſt;

eſt; *qui plurimum Anglorum audaciam mirari ſe dixit; qui tam parvis tamq́ paucis navigiis tantam claſſem adoriri non dubitaſſent.* Belgæ enim Parmenſem in Flandriæ litoribus ita obſidebant; ut is ne unam quidem navem in mare ſubducere auſus fuerit: Britanni autem, quanquam omni aliâ re inferiores, quia tamen animis, virtute & promptitudine præſtabant, intrepidè gigantes Iberos aggrediebantur; navibuſq; ſuis equorum inſtar ſummâ agilitate circumrotatis, venti prærogativam præripiebant ſemper; atque momento fere elibrandis commodiſſimè tormentis utroque latere obverſo tantam vim grandinis mortiferæ undiq; eructabant, ut hoſtis ſe non defendere ampliùs, nedum offendere alios potuerit. Hoc modo per multos dies, & diverſis in locis, ad Caletum uſq; hoſtilis claſſis velitationibus, præliiſque ſalutata, excepta, vexata, cæſa & conquaſſata fuit: multis navibus cum magno dedititiorum numero, cum magna pecuniarum, vaſorum argenteorum, cimeliorum, & variæ nauticæ ſupellectilis multitudine, captis: multis ſubmerſis: multis ad colles arenarios ejectis: & nihilominus interim in vicina Gallia de Anglia jam ab Hiſpanis debellata rumore conſtanti paſſim circumlato.

lato. Tandem Britanni dolum virtuti jungentes, ut Hiſpanos de ſtatione Caletenſi pellerent; octo naves viliores exinanitas, pulvere, ſulfure, pice, aliâque materiâ ad concipiendum & alendum ignem idoneâ, replent, eaſque tormentis inſtructas & incenſas, VII^{mo} Auguſti, horâ ſecundâ poſt noctis meridiem, vento & æſtu ſecundis, contra claſſem emittunt: ad quarum conſpectum tanta inter Hiſpanos orta eſt trepidatio; ut amputatis rudentibus & expanſis velis extemplò pro ſe quiſque effugere, & in apertum Oceanum recipere ſe magno conatu laborarit. Ita claſſis longè Norvegiam verſus ad LXII^{um} uſque gradum excurrens, & totam Britanniam Hiberniamque circumvecta atque novo naufragio miſerè mactata, domum rediit cadaveri ſimillima. Ita paupertas opulentiam, dexteritas potentiam fregit; ita fœmina virum, Regina Regem caſtigavit; ita aliquot naviculæ claſſem maximam, pauculi Britanni Hiſpanos penè innumeros domuerunt. Magnum clades iſta dolorem pleriſque omnibus in Hiſpania familiarum nobiliſſimis attulit: è quibus paucæ erant, quæ non gentilem aliquem, affinem, aut cognatum, vel naufragio amiſſum, vel in

pugna

pugna cæſum captumve non luxerint. In Britannia contrà, feſto ad diem XXIX Novembris gratiis agendis & ſacris faciendis indicto, (quod etiam in Belgio confœderatorum Ordinum juſſu factum eſt) Regina curru triumfali è palatio per urbem Londinenſem ad primarium templum San-Paulinum vecta, equo devictorum Hiſpanorum inſignia & vexilla propendentia ferente, magnificentiſſimè triumfavit. Zelandi autem tantæ victoriæ memoriam apud poſteritatem per monumentum quoddam depoſituri, numum argenteum & æneum percuſſerunt, qui in una facie referret Zelandiæ arma, cum hac inſcriptione, *SOLI DEO GLORIA*; & in altera magnas aliquot naves, cum his verbis, *CLASSIS HISPANICA*; ſuper additis in circumferentia iſtis, *VENIT, IVIT, FVIT.* In Gallia autem, cum non ita pridem Hiſpani novam parturirent Hiſpaniam, & legitimo Rege Legeque Salicâ (quâ LILIA NON LABORANT NEQUE NENT.) neglectis, alium ſive Hiſpanum ſive Hiſpanicæ factioni addictum legi percuperent: quid non laboranti vicino regno præſtitit officiorum & auxiliorum fortiſſima & fidiſſima magna Britannia? In Normannia ad

Die-

Dieppam, in Picardia, in Armorica, alibi, ab Hiſpanis acceptæ clades luculentum Britannicæ virtuti perhibent teſtimonium: & potiſſimùm illa famoſa Crodunæ expugnatio; ubi accidit tunc res inter Anglum & Hiſpanum laude & exemplo, quod ad poſteros transmittatur, digna; etſi dolendum eſt, nomina utriuſque intercidiſſe. Tenebat Crodunam Thomas Praxedes veteranus belli dux cum C C C delectis Hiſpanis: quam dum pertinaciſſimè propugnat ille, Io. Aumontius, illuſtriſſimus ac vetuſtis heroibus æquandus imperator, qui locum obſidione cinxerat, edicto præcepit, ne cui præſidiariorum à milite gratia fieret, & ſi qui caperentur, coram ſe ſiſterentur, qui de iis arbitrio ſuo ſtatueret. Sed jam expugnatâ Crodunâ pleriſque præſidiariis atque ipſo etiam Praxede interfectis, dum Anglus ille abdita ſcrutatur, in Hiſpanum incidit, à quo olim in Belgio contra pari ſeveritate conditum edictum fuerat ſervatus; agnitumque hominem complexus bono animo eſſet jubet, *Et hodie faciam*, inquit, *ut intelligas, beneficium bene collocatum nunquam perire. nam vitam, quam tibi debeo, priùs amittam, quàm permittam, ut tibi vita eripiatur.* Igitur ab æmulis accuſa-

Thuan. Hiſt. li. III.

accuſatus, quòd Hiſpanum apud ſe celaret, & ab Aumontio ut captivum ſiſteret juſſus, audacter reſpondit, *Se ei ſalvam vitam promiſiſſe.* & cum in edictum commiſiſſe argueretur; *Si de edicti*, inquit, *ſeveritate nihil remittitur, ſum paratus pro eo pœnam ſubire, eâ lege, ut Hiſpano vita ſalva, ſicuti ei promiſi, maneat; & is ſciat, ſe meo beneficio ſervatum.* Cum mirarentur omnes, qui aderant, & Aumontius à reo quæreret, quid cauſæ eſſet, cur Anglus tantopere Hiſpanum diligeret, ut pro eo vitam ponere non dubitaret. Anglus rem, ut erat, expoſuit. Quâ intellectâ Aumontius valde commotus eſt, & providentiam Dei admiratus, qui tam præclaram occaſionem homini generoſo gratię bene merito de ſe Hiſpano rependendæ obtuliſſet; utrumque laudatum & donis oneratum dimiſit. Audiviſti, magne Princeps, de ſummo pietatis ſtudio, de exquiſita literarum cultura, & perfecta fortitudinis gloria Britannorum. Et quæ natio religioſa laudari poteſt, ſi Britanni non ſunt? quæ docta & literata, quæ ſtrenua & bellicoſa, ſi Britanni non ſunt? Verùm enimverò, qui tantarum virtutum concurſum miratur: (& quis non miretur?) is velim cogitet, tantam inter

Reges

Reges Britanniæ & eorum ſubditos intercedere neceſſitudinem; tanto deſiderio utroſque ad felicitatis humanæ faſtigium contendere, & fide tantâ debitum utroſque facere officium; ut nihil tam ſit arduum & difficile, quod illis in tali actionum harmonia & concordia mutua non ſit proclive & facile. Quærimus enim in Rege verè *regiam poteſtatem & majeſtatem?* Ecce Britanniæ Reges ſupremâ & abſolutâ præditi auctoritate, præter DEUM, ſuperiorem inter homines agnoſcunt neminem; peregrinam juriſdictionom, ne tantilla quidem in re, inſigni ſupra Hiſpaniarum & Galliarum Reges, Pontificum famulos, prærogativâ, venerantur nullam; & nullos ſubditos habent, qui peregrino imperio ullâtenus ſint devincti. Et ecce, *Henricus VIII*, *Eduardus VI*, *Eliſabetha*, *&* *Iacobus*, omnem *ſervi ſervorum*, *& domini dominantium* dominatum de cervicibus Britanniæ fortiter & piè depulerunt; ſceptro à ſervitute quaſi manumiſſo, & immensâ pecuniâ, quæ pro *primitiis*, *indulgentiis*, *appellationibus*, *diſpenſationibus*, *palliis*, & id genus aliis, Romam aſſiduè exportari ſolebat, domi retentâ: Henrico etiam tributum annuum jam ab *Ina* temporibus pendi ſolitum (is enim regnum Papæ fecerat

Camden. de Ord. Angl. p. 118. Meter. Belg. H. li. 13.

A. Gentil. de Leg li. 1. c. 4. & in Diſp. de poteſt. Regis abſoluta.

Camd. Annal. Ang. A. Chr. 1559.

De tributo vide P. Virg. l. 4. H. Angl.

Digitized by Google

cerat vectigale, ſingulis argenteis numis, quos denarios vocant, in ſingulas domos impoſitis) abrogante; ac pœnam capitis, ſi quis ſupremam poteſtatem Pontifici adſcribat, conſtituente. Quæ-rimus in Rege *juſtitiam & clementiam*? Ecce Britanniæ Reges æquâ lance jus diſtribuunt omnibus; aditu quibuſvis conceſſo libertimo, blandè audiunt deſideria omnium; refractarios comitate & facilitate flectunt ad obſequium, quantum poſſunt; nec ultima experiuntur, niſi quando alii remedio amplius non eſt locus. Et ecce *Eduardus ſenior* ad viculum *Auſtclive*, in Comitatu Gloceſtrenſi, ſubditi *Leolini*, Walliæ reguli, enormem contumaciam humanitate & indulgentiâ correxit mirificè. Cum enim ambo Sabrinâ fluvio dividerentur; & Leolinus ad Eduardum colloquii causâ trajicere nollet; hic ad illum tranſiit. *Videns autem ipſum & agnoſcens Leolinus, projecto pallio ſolenni, (nam ſe foro paraverat) uſq; ad pectus ingreſſus eſt aquam, & cymbam amplectens, ait: Sapientiſſime Rex, tua humilitas meam vicit ſuperbiam, & ſapientia triumfavit ineptiam: collum aſcende, quod contra te fatuus erexi; & ſic intrabis terram, quam tibi hodie tuam fecit benignitas. acceptumq; humeris ſuper pallium ſuum ſedere fecit,*

M. Becanum de primatu R. A. cap. 6. Sleid. Com. lib. 9.

Iac. Rex l. 2. Reg. Inſtit.

Verba Gu. Mapai, qui ante ann. CCCC floruit. Camd. in Brit. de Dobun. p. 256.

fecit, & junctis manibus ſibi fecit hominium. Querimus jam in Rege *tranquillitatis & ſecuritatis publicæ tuitionem?* Ecce Britanniæ Reges pacant omnia, tranquillant omnia, à latronibus hominum & pecorum tuta faciunt omnia. Et ecce *Ælfredus* Anglus, advertens in regno ſuo raptores licenter graſſari, omnia itinera brevi tempore tam reddidit pura ſanctaq; *ut ſi viator quantamcunq; ſummam pecuniæ in campis, vel publicis compitis veſperi demiſiſſet; manè, vel poſt menſem rediens, integram & intactam videret.* Et ecce *Eadgarus*, crudelitatem & tyrannidem *luporum* in homines oviumque greges cum magna ſtrage diu exercitam deteſtans, *Luduallo*, Merviniæ Principi, *tricenos lupos in ſingulos annos vectigalis nomine imperando*, non longo temporis intervallo carnivoras iſtas beſtias omnes ex tota Anglia ita extirpavit; ut poſteà, & etiamnum, lupus non minùs ſit peregrinus in Anglia, quàm Leo, aut Elephas. Quærimus in Rege *curam ditandi ſubditos?* Ecce Britanniæ Reges ſubditos ſuos locupletant, ornant, amplificant; eoſque malunt evadere Craſſos, quàm Codros, Crœſos, quàm Iros. Et ecce *Eduardus III pannificium* in Anglia inſtituit primus; ex quo privatorum opes & regni patrimonium tanta ſumpſerunt incrementa,

Verba Ingulphi Croulandenſis. Camden. de Brit. diviſ. p. 114. Malmesbur. & Camd. in Mervinia p. 530. adde Camer. M. hiſtor. Cen. 1 cap. 28.

Camden. in Cantio pag. 247.

ta; ut etiam hodie inter Reipub. columina meritò numeretur; nec ineptè *per ſaccos laneos, rubro panno tectos*, quibus in regni comitiis diverſorum tribunalium Iudices, Rotulorum Magiſtri, Secretarii Status, inſident, *commodum lanarum & ovium non negligendum eſſe, Parlamentum moneatur*. Pannos enim Anglicos Suecia, Dania, Polonia, Gallia, Germania, ſemper æſtimavit magni, & emit magno: & *nuper una Antuerpia ex uno Londino ducenta pannorum millia quotannis accepit*. Quid? quòd opes planè incomparabiles ex Anglorum commercio redundarint, ex quo Ludovicus Malanus Flandriæ Comes, circa annum CHR. 1338, Anglos immunitatibus ampliſſimis conceſſis ad emporium lanæ Anglicæ Brugis Flandriç conſtituendum illexit. Iam inde enim ex concurſu omnium fere gentium in Flandriam ad pannos ex Anglica lana aliasq; Anglicas merces emendas & ſuas diſtrahendas, incredibile eſt, quantum res mercatoria, inſtitoria, navalis & piſcatoria, apud Belgas floruerit. Adeô ut *lana Anglica* verum fuerit Belgis *Vellus aureum*, cui inclytus ille *Militaris ordo Velleris Aurei* ſuam originem, & Burgundiæ Duces ingentes divitias debuerunt. Certè *hoc noſtro tempore* (ut rationum ta-

Meteranus Belg. H. l. 13.

Camden. in Trinobant. pag. 313.

Camden. in Ann. Angl. A. Chr. 1564.

bulæ oſtendunt) *commercium inter Anglos & Belgas duodecim milliones aureorum in ſingulos annos ſuperavit, & panni Anglici Antuerpiam quotannis exportati V millionibus aureorum ſunt æſtimati.* Et ecce *Divam Eliſabetham*, quæ non tantùm indictionibus non urſit ſubditos, ſed etiam tributa, quæ tertio quoque anno exigi conſueverant, ſuſtulit: imò cum regni ordines aliquando magnam pecuniæ ſummam pro ſumptibus Reipub. neceſſariis offerrent, illa magnam partem recuſavit, ac populo gratias egit; dictitans, *pecuniam in ſubditorum arculis eſſe perinde ac in ſuis.* Quid verò audio? quod novæ huic virtuti nomen dandum eſt? Alibi fere omnium comitiorum & conventuum ſumma eſt, *pecunia, pecunia*: ſed in Britannia etiam ab Ordinibus oblata pecunia non accipitur. Credat hoc olim ſera poſteritas, & fidem adhibeat; *virginem Eliſabetham* quadraginta quatuor annos ita ſceptrum ſine ullo vel vetuſtorum vel præſentium temporum exemplo tractaſſe; ut illam ſubditi amaverint ut matrem benigniſſimam, vicini Principes coluerint ut reginam ſapientiſſimam, hoſtes metuerint ut ultricem juſtiſſimam, & totus Chriſtianus Orbis cum admiratione ſuſpexerit ut pacis & tranquillitatis publicæ conſervatricem;

Bodinus de Rep. l. 6. c. 2.

Camden. in Annal. Ang. A. Chr. 1566.

Plerunq; omnium Germaniæ comitiorum ſumma eſt pecunia, dixit Iovius. Clapmar. de arcan. Rerump. lib. 6. cap. 13.

cem; quippe quæ quaſi heroina & honoraria arbitra inter Hiſpanos, Gallos, & Belgas ſederit; ut illud patris HENRICI uſurpare potuerit, CUI ADHÆREO, PRÆEST; & verum fecerit, quod ille ſcripſit, *Galliam & Hiſpaniam eſſe quaſi lances in Europa libra, & ANGLIAM lingulam ſive libripendem.* Quærimus autem *ſubditorum* erga Principes & Dominos ſuos *obſervantiam & fidem?* Ecce Britanni Principes & Dominos ſuos venerantur humilimè, coluntq; fideliſſimè. Et ubi veneratio major? Ecce nunquam illos alloquuntur, nunquam officia ſua præſtant illis, niſi adorantium in morem, ad genua ſubſidentes: etiam abſentiam & umbram illorum honorant; cum nemo tegat caput in illo conclavi, ubi eſt ſedes regia; nemo locum, in quo regia ſigilla aſſervantur, ſine honoris exhibitione prætereat. Et ubi fides illuſtrior? Ecce ſubditi inſidiantium mucronibus pro illis ſe objicere promptiſſimi, omnia juſſa capeſſunt; omnia præſtant; & quicquid præſtant, etjamſi magnum eſt, infra æſtimationem beneficii regii putant. Atque iſte adfectus non in ſummis habitat pectoribus, aut in lingua natat; ſed veri certique eſt judicii, imis mentis ſedibus alligatus, vitæq; immixtus

Cam. in Annal. Angl. A. Chr. 1577.

Meteran. H. Belg. lib. 13.

Bodin. in M. H. c. 6.

P. Matth. in hiſt. H. IV. l. 4. n. 3.

& unitus, reſolutis etiam morte corporibus cum immortali mente victurus. Cum Hiſpanus ante hos L annos per clandeſtinos internuncios cum Duce Norfolciæ & Ormondiæ Comite egiſſet; ut hic in Hibernia, ille in Anglia Eliſabethæ Reginæ faceſſerent negotium; quod tamen illi, quâ fuerant in Reginam fide, ingenuè aperuerunt; quamprimum maritimi Angliæ populi hæc comperiſſent, incredibile eſt, quantâ alacritate maria inſiluerint, & quàm latè piraticam in Hiſpania exercuerint; adeô, ut ad eos cohibendos edictis fuerit opus. Et quid quærimus multa? Is inter Britanniæ Reges & cives eſt morum & vitæ concentus; qui in optimè conſtituta familia inter patrem & filios intercedere poteſt ſuaviſſimus; in quo hôc minus diſcordiæ & ſubverſionum decipulis relinquitur locus, quô moderatur omnia circumſpectiùs & prudentiùs IACOBUS, ille Principum gemma, & Regum decus, ille orbis amor, & patriæ pater, ac planè ad Homericum perfecti Regis exemplar,

Camden. in Ann. Angl. A.Chr. 1569.

Ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής:

Iliados γ.

de quo illud, in honorem Conſtantini Magni dictum, veriſſimè uſurpare poſſumus;

mus; *Dii boni, quid hoc eſt, quòd ſemper ex aliquo ſupremo fine mundi nova Deûm numina univerſo orbi colenda deſcendunt?* Si hîc jam finirem, illuſtriſſime Præſes; ſine dubio pro ea, quâ vales, æquitate & juſtitia, ſatis dictum cenſeres, ad ſententiam pro Britanniæ principatu ferendam: ſed quemadmodum peregrina regna tranſeuntibus poſitum in more eſt, ut ſingularum provinciarum memoratu digna in codicillos referant; ita patere, quæſo, optime Princeps, ut pulcherrimam terrarum per ſuas aliquot partes adhuc breviſſimè percurram, tibique collectas admirandorum decimas offeram, promptiùs intellecturo, nullum aliud regnum in comparationem venire poſſe. A *Cornwallia* ſive *Cornubia*, frugum feraciſſima, quas cum Hiſpania quotannis liberaliſſimè dividit, facio initium: in qua præter aurum, argentum, adamanteſque ab ipſa magiſtra natura in angulos eleganter conformatos & lævigatos, *ſtannum* copiâ effoditur incredibili; ex quo vaſa domeſtica ducta apud omnes Europæos in menſarum uſu argenteis fulgore æquiparantur. Atque uti ora illius regionis maritima creberrimis nitet oppidis, ad numeroſam claſſem conficiendam ſatispo-

Eumen. in Paneg.

Camden. in Dannon. pag. 134.

Digitized by Google

tentibus: ita ibi quæſtus colligitur lon-
pag. 135. gè maximus è piſcibus illis, quos *Pylchardes* vocant; qui immenſis examinibus ad litora à Julio ad Novembrem circumfuſi capiuntur, exenterantur, ſaliuntur, infumantur, condiuntur, premuntur, & in Galliam, Hiſpaniam, Italiamque exportantur; quibus ſunt gratiſſimæ merces, & *Fumados* appellantur. Sed ſingulare, & quod curioſos in ſtuporem dare po-
pag.136. teſt, eſt celeberrimum ſaxum *Main-Amber*, parum diſtans ab emporiolo *Penſans*; illud quamvis ſit vaſtiſſimum, digitulo tamen moveri poteſt, ſed à loco ne à magna quidem hominum multitudine dimo-
pag 141. & in Belg. p. 166. &c. P. Iovius in Britan. veri poteſt. Niſi *Tindagium* plus mereatur venerationis, locus memorandus ab incunabulis magni illius Regis *Arthuri*; qui ob ingentis animi magnitudinem per omnes gentes poetarum præconio celebratus, hâc tamen laude maximè illuſtris eſt, quòd *rotundæ menſæ* proceres, ab heroica virtute lectiſſimos, in amicitiam auguſtiſsimis devotos legibus conſecravit: cui

I. Iſcanus in Antioch. de Arthuro.

priſca parem neſcit, æqualem poſtera nullum
exhibitura dies: reges ſupereminet omnes;
ſolus præteritis melior, majorque futuris.

Ex Cornvvallia tranſilio in *Devoniam*, ubi
nec

nec ſtanni ditiſsimas venas, Cornvvallicis ne tantillum quidem cedentes, nec Dertmoricos magnetes nuper inventos, nec Kirtonium natale ſolum Winifridi illius Germanorum Apoſtoli, qui Haſſos, Thuringos, & Friſios ad Chriſtum convertit; nec item Exoniam, quondam Regum Weſt-Saxoniæ ſedem, laudibus efferam; *Plimmouthum* tantùm jam contueor, oppidum ſi ex capacitate æſtimetur, minimè magnum, ſin à portus commoditate & incolarum virtute, apud omnes gentes longè maximum. Hinc enim, ut alia omnia taceam, fuit *Franciſcus* ille *Drakus*, Eques auratus, in gloria navali noſtræ memoriæ facilè princeps: qui primùm, ut damna quæ ab Hiſpanis acceperat reſarciret, Mexicanum ſinum toto biennio victoriis quaſi obſidebat, iſthmumque illum Darienæ peragrabat; unde cum Auſtrale (quod vocant Hiſpani) mare proſpexiſſet, navigandi illud tanto flagrabat ardore, ut eo loci in genua procumbens divinam opem implorarit ad deſiderium iſtud ſuum explendum: imò quaſi novus Themiſtocles Miltiadis trophæis excitatus, ſibi, patriæ, & ſuæ gloriæ defuturum ſe exiſtimabat, niſi mare illud perluſtraret; ita animo ſemper ob-

Cam. in Brit. p. 345.

Cam. in Annal. An. C. 1580.

verſabatur. Anno igitur ſuperioris ſeculi LXXVIImo ſolvens Plimmoutho, Auſtrale illud mare per Magellanicum fretum ingreſſus, orbem terrarum inter varias fortunę viciſsitudines triennio ſecundiſsimè circumnavigavit. Quo tempore non ſolùm variarum gentium hactenus fere nobis ignoratarum leges, ſtudia, mores, ritusque admirabiles annotavit; novas terras, & præſertim *novam ALBION* detexit; *mare Auſtrale* (quod *Pacificum* vocant) turbidum ſupra modum expertus eſt; partem cœli Auſtrino polo proximam pauculis iiſque minoris magnitudinis ſtellis ornari, treſque tantùm primæ magnitudinis in illo hemiſphærio conſpici, quas Anglia non viderit, obſervavit; deprehendit quoque, cum fretum Magellanicum ægrè eluctatus Aquilonem verſus tenderet, ſperans hoc ſeſe curſu Peruvianum regnum feliciter aditurum, recenteis tabulas Geographicas illis locis mutilatas aut non fideliter deſcriptas eſſe, erroremque ad minimum XII gradus excedere, & diſcriminis maximi credulis hominibus cauſam præbere: verùm etiam ultionis impetu in Hiſpanos hinc inde terrâ marique converſo, multis eorum navibus direptis invidendas conquiſivit

Vide Cam. in An. Angl A. Ch. 1580. & Th. Hiſt. lib. 71. Em. Metera. hiſt. Belg. lib. 10.

divitias

divitias; cepitque in ıṇica *Cacoſoga* (id navi opulentiſsimę nomen) præter pretioſiſsimas gemmas & uniones inprimis, *optimi auri XXC libras, argenti ſignati factiq; XIII arcas, & argenti infecti vim tantam, quanta navi in ſaburram ſufficeret.* Et erat tunc mediaſtini Hiſpani jocus non illepidus, qui cum *Cacoſoga* vacua abiturus ad Drakum dixiſſe fertur: *Noſtræ navis nomen jam tuæ reſignamus: noſtra CACOPLATA,* id eſt, *ARGENTICACA deinceps vocabitur: tua autem CACOFOGA,* id eſt, *IGNICACA ut vocaretur, captâ noſtrâ meruit.* Verùm rediit Drakus in Angliam incolumis magnâ gratulatione & lætitiâ ab Eliſabetha regina exceptus; quæ & illum ob expeditionis tam feliciter ſuſceptæ gloriam laudatum Equeſtrique honore decoravit, & prætoriam ejus navem *PVBLICANVM* ad perpetuam rei memoriam, inſigni ceremoniâ conſecravit. O præclariſſimum Angliæ Jaſonem! ô *PVBLICANVM* cœlo dignam! Vive Drake, vive

Drake, pererrati novit quem terminus Orbis, I. Owen.
quemq; ſemel mundi vidit utrumq; latus:
ſi taceant homines, facient te ſidera notum;
atque polus de te diſcet uterque loqui.
PLVS VLTRA Herculeis inſcribas, DRAKE, columnis:

&

& magno, dicas, HERCVLE MAJOR EGO.

Cam. in Brit. Durotrig. p. 145. *Dorſetiam* ſi non aliud, ſaltem Biertportium in agro optimæ cannabis feraci ſitum, commendare poſſit: ubi funes nautici & rudentes tantâ ſolertiâ & arte ducuntur, ut privatâ ad præfinitum tempus lege cautum fuerit; non alibi funes, quibus Anglica claſſis uteretur, contorqueri debere. *Somerſetia* autem, quàm ampla, quàm opulenta, quàm populoſa eſt? in qua veluti gemma radiat *Briſtolia*, urbs ad adſpectum ita pulchra, publicis privatiſque ædificiis ita exornata, omnibus ad vitæ neceſſitatem pertinentibus bonis ita inſtructa, civibus ita frequens, ut inter Britannicas poſt Londinum & Eboracum ſit prima. Camden. in Belg. p. 173. Briſtolienſes mercaturam uberrimam per Europam exercent, & in remotiſſimam uſque Americam excurrunt, ad id portus ſui, qui in ipſum urbis ſinum naves paſſis velis admittit, commoditate invitati. Avona etenim flumen Oceani irruentis æſtu tantopere intumeſcit, quoties luna à meridiano faſtigio devergit, locumque oppoſitum prætermeat, ut naves in vado hærentes ad undecim & duodecim ulnas extollat. Avona etiam, antequam in Sabrinianum æſtuarium ſe exonerat, præaltis utrinque rupibus

pibus obvallatur: quarum altera ad ripam orientalem, ſancti Vincentii nomine, *adamantum* adeô fœcunda eſt, ut quis pag. 174. modios inde impleat; & exiſtimationem pretiumque (nam uti duritie ſolummodò Indicis cedunt; ita eoſdem colore translucido provocant; &, quia laterum ſexangulo vel quadrangulo lævore à natura ipſa turbinati ſunt, etiam vincunt) copia tantùm invideat: altera verò ad ripam occiduam, non minus adamantum eſt ferax; quos cavi & ruſeſcentes ſilices, ceu fœtu gravidi, in ſe miro naturæ artificio & induſtriâ continent. *Wiltoniam* nobilitant Martis pulli, & fortia incolarum facinora: multis quoque locis ex eo celebritatem nactis; potiſſimùm tamen *Edindono* olim, ubi *Alfredus* Rex nobili, ſi unquam aliâs, prælio graſſantem Danorum audaciam ita contuderat, & coegerat eos, ut conceptis verbis juratint, ſe protinus ex Anglia ceſſuros; hodie verò *Wardouro*, eleganti caſtro, quod præcipuum debet ſplendorem Baroni ſuo, *Ioanni Arundellio*, qui cum pio inſtituto in ſacram militiam contra Turcos, juratos Chriſtiani nominis hoſtes peregre profectus eſſet, ob ſingularem virtutem in expugnando Strigonio Hungariæ, honora-

riis

riis literis ab Imp. Rudolpho II *Comes Imperii* fieri meruit, hiſce verbis: *Quòd fortiter & ſtrennè ſe geſſiſſet in apertis prælis, & in civitatûm & caſtrorum oppugnationibus, & ſpectato fortitudinis exemplo in expugnatione opidi Aquatici juxta Strigonium vexillum Turcis ſuâ manu eripuerit, Ipſum, omnesq; & ſingulos liberos, hæredes, & poſteros & deſcendentes legitimos utriuſque ſexus natos, æternâq; ſerie naſcituros veros Sacri Imperii Comites & Comitiſſas creavimus, fecimus, & nominavimus, tituloq;, honore, & dignitate Comitatus Imperialis auximus, & inſignivimus, &c.* *Hantoniam* verò, cum alia multa, tum *Southantonium*, urbecula peramæna, facit illuſtriſſimam; & præſertim ob heroicum illud potentiſſimi *Canuti* Angliæ & Daniæ Regis factum, quo aſſentatorem, omnia ad regis vultum & nutum converti aſſerentem, ibidem loci repreſſit. Et cum nulla factio in Principum aulis ſit validior, quàm illa adulatrix: quæ, dum ſerviliter nimis gratiam aucupatur, Reipub. & Principum familiis peſtem & interitum non raro accelerat: audi, Princeps, ſapientiam Canuti; & unà aulicos iſtos Placentinos animitus mecum deteſtare: *Sedile ſuum Canutus* (verba ſunt Hiſtorici) *in litore maris, cum aſcenderet, ſtatui juſſit. dixit autem* Huntirgdonenſis. Cam. in Belg. pag. 189.

mari

mari aſcendenti: Tu meæ ditionis es; & terra, in qua ſedeo, mea eſt; nec fuit, qui impunè meo reſiſteret imperio: impero igitur tibi, ne in terram meam aſcendas, nec veſtes, nec membra dominatoris tui madefacias. Mare verò de more conſcendens pedes regis ſine reverentia madefecit. Ille igitur reſiliens, ait: Sciant omnes habitantes orbem, vanam & frivolam regum eſſe potentiam; nec regis quempiam nomine dignum, præter eum, cujus nutui cœlum, terra, mare, legibus obediunt æternis. Nec unquam poſtea coronam ſibi impoſuit, &c. Nec minus *Odiam*, regiis nunc ædibus ſuperba, & Davidis II, Scotorum regis, carcere nota, quondam Epiſcopi Wintonienſis municipium, gentis fortitudinem ab oblivionis injuriis tutam & ſecuram reddit; cujus propugnaculum regnante Iohanne *tredecim Angli* quindecim diebus fortiſſimè contra Ludovicum Francum, qui circumfuſo exercitu acriter invaſit, defenderunt. In *Bercheria* quot occurrunt memorabilia? Readinga oſtentat cineres Henrici I Regis, & *Matildis* Auguſtæ; quæ perinde ac Lampido illa Lacedæmonia regis *filia*, regis *uxor*, regis *mater* fuit: ut & verſus iſti tumulo inſcripti teſtantur;

pag. 194.

Matth. Paris H. Angl. p. 272.

Plin. H. N. l. 7. cap. 41.

Camden. in Attreb. Brit. pag. 206.

Ortu magna, viro major, ſed maxima prole,
Hic jacet Henrici filia, ſponſa, parens.

Ille

Ille fuit *Henricus I* Rex Angliæ: iſte fuit *Henricus IV* Romanorum Imperator: hic fuit *Henricus II*, etiam Rex Angliæ. Sed *Windeſora* meritò familiam ducit, amæniſſima deliciarum domus, quæ multis regibus cunas, hoſpitium & ſepulchrum præbuit. Et in hac ad Galliam vincendam natus eſt *Eduardus III*, Rex bellicoſiſſimus: qui, ad virtutem militarem ſplendore ac præmiis magis excitandam, nobiliſſimam *Equitum auratorum ſocietatem*, in quam poſteà magni Imperatores, Reges, Principes exteri, cooptari honori ſummo duxerunt, hîc itidem conſcripſit. In *Surria Nonneſuchum*, receſſus regius, omnium circumquaque ædificiorum luminibus obſtruit; opus ab omni artificum elegantia ita perfectum, ut omnem Architectonices peritiam in eo coacervatam eſſe, à naturæ ſolertia & ſitus opportunitate ſic abſolutum, ut ipſa amænitas, ubi cum ſalubritate unà cohabitet, non aliam ſibi ſedem delegiſſe videatur. Per *Suthſexiam* ferri venis paſſim fœcundam, multiſque tam terræ, quàm incolarum dotibus ſpectandam, ingredior *Cantium*. Hæc eſt nobilis Britanniarum portio: pratis, paſcuis, arviſque ubique læta; pomis ad miraculum abundans; nec non ceraſis, quæ anno

p. 207.

Cam. in Brit. Regn. p. 215.

ab V.

ab V. condita DCLXXX^mo in Italiam è Ponto per L. Lucullum devecta, & viceſimo ſuprà centeſimum pòſt in Britanniam tranſlata, feliciſſimè hîc proveniunt, arboribus in quincuncem jucundiſſimo ſpectaculo directis: villis, oppidis, & ſtationibus ſatis tutis frequens: humanitate civium & olim & hodie celebris: bellatoribus tantæ virtutis præcellens, ut in procinctu exercitus frons Cantianis, tanquam triariis, meritò inter Anglos debeatur. Loca verò ante alia viſenda ſunt; *Grenovicus*, regiis ædibus ſplendidus, ſed nativitate Reginæ Eliſabethæ multò ſplendidior: *Roffa*, quæ in Medvveago navale exhibet claſſi omnium, quas ſol vidit, bellico apparatu inſtructiſſimæ, & in omnia momenta paratiſſimę, ab Eliſabetha Regina ad ſuorum tutelam & hoſtium terrorem maximis impenſis ædificatæ: *Cantuaria*, ſedes Archiepiſcoporum; qui ut olim Pontificis Romani Legati, & veluti alterius, ut dixit Vrbanus II, orbis Patriarchæ erant; ita nunc, abrogatâ Pontificum autoritate, Primates & Metropolitani totius Angliæ dicuntur: *Dubris*, ſive Dovera, in ipſo cautium divortio conſidens,

——— gemini quâ janua ponti
faucibus anguſtis, lateq; frementibus undis,

Plin. H. N. lib. 15. c. 25.

Io. Sarisbur. in Polycratico. Camd. in Brit. Cantio. p. 230.

pag. 231.

p. 236.

p. 239.

p. 243.
The Strait of Calleis.

Gallorum Anglorumq; vetat concurrere terras;

p. 242. trajectu in Galliam celebre eſt oppidum; cautumq; olim lege erat, ut nemo, qui religionis gratiâ peregre proficiſceretur, alibi trajiceret. Miſſo Cantio, in reliquam Angliam abeo. *Gloceſtriam* urbs cognominis Gloceſtria honeſtat multùm; ſed non tantum, quantum *urbs Oxonienſis* Angliam univerſam. Eſt hæc ſitu ſaluberrima: ſiquidem planitiem ejus ita circumſident nemoroſi colles, ut hinc peſtilenti Auſtro, illinc tempeſtuoſo Zephyro excluſo, tantùm ſerenantem Eurum, & Aquilonem corruptionis vindicem admittant: eſt etiam nitida publicè & privatim, undiquaque elegans; ſed caput pulchritudinis eſt, quòd *Academiam habet antiquiſſimam*, & in quatuor nobiliſſimis, quæ ſunt *Oxonium*, *Lutetia*, *Bononia*, *Salamantica*, primam; populoſiſſimam, & frequentiſſimam: quę jam Eduardo primo regnante *triginta millia Studioſorum* cenſuit. Et quid de illo Collegiorùm genere, ubi non tam docetur, quàm alitur juventus, & ſubſidia ſtudiorum in certos annos habet, dicam? Oxonium hîc magnificum eſt: neque credam, in orbe terrarum ſimile nunc eſſe, addam & fuiſſe. Magnæ ibi opes & vectigalia; biblio-

Cam. in Britan. Dobun. p. 254.

p. 267.

Al. Gent. de laud. Ac. Ox. *eſt mater Acad Pariſienſis.* Scipio Gent. de juriſd. l. 3. c. 17. Armachan. Camd. pag. 270.

Lipſ. in Lovanio l. 3. c. 5

thecæ

thecæ animatæ præſignes. Verbo Lipſii dicam: *unum Oxonienſe Collegium ſuperet vel decem Belgica.* Oxonienſis quoque fuit (ut nec hoc ſileam) *Richardus I* Rex Anglię, vulgò *Leoninus*, animi excelſi & erecti pleniſſimus; Reipub. Chriſtianæ, Anglorum gloriæ, & paganorum terrori natus. (Camb. pag. 269.) Agrum *Buckinghamienſem* innumeri ovium greges, earumq; mollia & tenuiſſima vellera ab Aſiaticis uſque gentibus expetita; (pag. 279.) *Bedfordienſem* optimæ fabæ, ſuâ redolentiâ, dum in agro ſunt, odoram illam canum vim non ſine venatorum indignatione prorſus hebetantes; (Cam. in Brit. Caticuchl p. 286.) *Hertfordenſem* Verolamium ſuo cive *S. Albano*, Stephano & protomartyre Brytannico, clarum, illuſtrant eximiè. (p. 291.) In *Midleſexia* autem plurima ſunt ubiq; memoranda: ſed *Londinum*, Britannici Imperii ſedes, inter omnes Europæ urbes eminet. Nihil non præclarum Londini, nihil non pulchrum, nihil non excellens: & quorum bonorum alibi magna raritas, quodque ſequitur magna charitas eſt; eorum Londini magna copia, & quod ſequitur, magna vilitas eſt. Habet Londinum elementum utrumq; mancipio: habet ſolum lætum; unde vix credenda omnium rerum affluentia & exundantia: habet Tamiſin ad omnia ſervitia

Cam. in Brit. Trinobant.

paratiſſimum, qui ſtatis horis Oceani æſtibus ſuperbus, alveo tuto, præalto, & navium quamlibet magnarum & multarum capaciſſimo, tantas Orientis & Occidentis opes quotidie invehit & evehit, ut orbis Chriſtiani emporia in certamen de palma venire cum illo non auſint. Stupent exteri intuentes ſacra profanaque palatia, & opera inuſitati ſplendoris: arcem, quam *Turrim Londinenſem* vocant, munitiſſimam: Burſam, quam Regina Eliſabetha *Excambium Regium* dixit, ad negotiatorum uſum; pontem ſaxeum XIX fornicibus, præter verſatilem unum, conſtantem, & ſpecioſis ædificiis in formam plateæ utrinque decoratum; Prætorium Comitiis Parlamentariis & foris judiciariis dicatum; Regiam verè regiam; & templum Weſtmonaſterienſe, plurimorum Regum, Principum, Magnatum & literatorum ſepulchris, præſertim Henrici VII ſacrario (quod Lelandus *orbis miraculum* vocavit) auguſtum; & San-Paulinam ædem Epiſcopalem undiquaque ornatiſſimam. Ingentem præterea populi multitudinem alere Londinum, vel hoc teſtimonio ſit; quòd jam olim Gulielmi Normanni ſeculo, factâ hominum armigerorum oſtenſione, *quadraginta millia peditum,*

Relatione d' Inghilterra del Teſoro Politico. p. 1.

Fitz. Steph.

ditum, equitum viginti millia ſub ſignis eduxerit. quem numerum nondum fuiſſe imminutum affirmabit ille, qui illic CXXI eccleſias, (quot nec ipſa Roma oſtendit) præter noſocomia & xenodochia numeraverit; & in pædotrophio orphanos plus minus DC, alioſque pauperculos circa MCCXL, collatâ ſtipe ſuſtentari viderit. Laudabo Londinum cum humaniſſimo & eruditiſſimo Lodinenſi, Camdeno meo: Cam. in Br. Trinobantibus. pag. 319.

LONDINUM gemino procurrit litore longè
æmula maternæ tollens ſua lumina Trojæ,
clementer ſurgente jugo dum tendit in Ortum:
urbs peramæna ſitu, cæloq; ſoloq; beata,
urbs pietate potens, numeroſo cive ſuperba,
urbsq; Britannorum quæ digna BRITANNIA dici.

Hæc nova doctrinis Lutetia, mercibus Ormus,
altera Roma viris, Chryſæa ſecunda metallis.

Eſſexiam virtus *Iohannis Hawkwood* (Itali Aucuthum corruptè vocant) mirificè inſignit; quem illi ſic æſtimaverunt, ut quæcunque is proſperè geſſiſſet, & hoſtes & ſocii pro documentis & militaris diſciplinæ præceptis habuerint; poſtea etiam Senatus Florentinus propter inſignia merita Equeſtri ſtatuâ & tumuli honore fortiſſimum virum ornarit. Sed ſunt alia tria Eſſexiæ decora, non contemnen- P. Iov. in El. illuſtr. viror.

 da.

da. Primum eſt ager Waldenenſis, croco ſativo blandiſſimus; cujus proventus eſt tantus, ut è ſingulis jugeribus octoginta, vel centum plus minus croci, dum humidum eſt, pondo colligantur; quæ ſiccata ad viginti pondo conficiunt. & quod peculiariter memoriæ tradendum eſt; ſolum, quod tres continuos annos crocum protulit, hordeum ſine ſtercoratione annos octodecim affatim profundet, denuoque crocum non recuſabit. Secundum eſt ſinus maris, optimorum illorum oſtreorum, quæ Angli Wallfleot nominant, & olim Romanorum gula inter exquiſitiſſimas retulit delicias, piſcatu percelebris. Tertium eſt Centuria *Dengy*, ubi caſeariis operibus omnia fervent, virique muliebri officio oves mulgent; unde caſei raræ magnitudinis conficiuntur, qui non modò per Angliam, ſed etiam per exteras regiones ad ſaturandos agreſtes & opifices diſtrahuntur. Sed in *Suffolcia* paſcuorum pinguendo laudem caſeariam adhuc magis illuminat. Hìc enim non ſolùm, ut in Eſſexia, caſei magno numero; & magno cum incolarum commodo, qui eos in Germaniam, Galliam & Hiſpaniam, divendunt; coagulantur; verùm etiam Placentinis iidem colore

Camden. in Trinobant. pag. 326.

pag. 324.

pag. 320.

Cam. in Br. Icenis. pag. 334.

lore & ſapore à peritis Medicis conferuntur. At quid caſeos loquor? Suffolciam, imò totam Angliam, mirum quantum exornavit nuper *Thomas Cavendiſhus*, qui tertius à Magellano inſigni gloriâ Orbem terrarum circumnavigavit. *Norfolcia* ingeniorum verſutiſſimorum, & ICtorum acerrimorum eſt altrix; præter hoc tamen ſoli bonitas, quæ partim ex incolarum nitore, partim ex agriculturæ labore minimo, (ager enim vili equo, & à parte altera jugi anu vomerem trahente, facilè proſcinditur) fructuq; maximo, colligitur; & halecum piſcatus, qui haud procul Norvvico, urbe clariſſima, totius orbis eſt copioſiſſimus; invidiam vicinorum difficulter amoliri poſſunt. Comitatui *Cantabrigienſi* univerſus literatorum ordo annuos panegyricos & laudationes ſolennes debet. Quis enim Academiæ Cantabrigienſi XVI pulcherrimis Muſarum ſacrariis ſive collegiis, pari cum Oxonio numero, coruſcanti; doctrinæ & eruditionis antiſtitibus, & omnium ſcientiarum alumnis florenti; & ſalutaribus contra ignorantiæ & inſcitiæ ſcabiem thermis undiquaque celeberrimæ; illud gratitudinis officium non præſtet? *Huntingdonenſem* ditionem ruris ſtu-

Pantaleon Medicus.

Cam. in Annal. Angl. A. Chr. 1587.

Camd. pag. 346.

pag. 348.

pag. 357.

dium, ſapientiæ conſanguineum, non patitur latere in obſcuro. Quin Gormonchestria, vicus ab agreſti Philoſophia ubique in Anglia laudatiſsimus, Reges Angliæ hâc itinerantes olim centum octoginta aratris, ruſticâ quâdam pompâ eductis, ſe excepiſſe etiamnum gloriatur.

pag. 367.

Camden. in Br. Coritan. pag. 374. *Northantonia* oſtendit nobilium villarum, oppidorum, & eccleſiarum raram multitudinem. alibi enim XX, alibi XXX plus minus, ſacræ pyramides ſimul oculos jucundo ſpectaculo paſcunt: & longè lateque excurrentes campi ovibus, ut ferè ubique in Anglia, ſunt quaſi obſeſsi.

pag. 387. *Leiceſtria* propter carbones foſsiles Coleovertonenſes, quos in vicinas provincias ad extruendos focos liberali manu diſtribuit, meritò benè audit.

pag. 406. *Lincolniam* ampliſsima urbs Lincolnia, avorum memoriâ quinquaginta ſacris palatiis clara; nec non Sempringhamia, religioſo & mirabili Gilbertinorum ordine celebris;

pag. 402. facilè adverſus temporis & hominum injurias cum poſteritatis applauſu vindicant æternitati.

pag. 514. Nec fraudat ſuis encomiis *Nottinghamienſem* provinciam Workenſopum, lætiſsimo glycyrrhizæ proventu nobile;

pag. 519. nec *Darbienſem* optima cereviſia Darbienſis, & potiſsimùm pars terræ occidentalis ultra

Digitized by Google

ultra Derventionem plumbi feraciſsima; ut Chymiſtæ, qui planetas tanquam criminis reos ad metalla damnant, Saturnum, quem plumbo præficiunt, Anglis animo eſſe benigno, quòd plumbum conceſſerit, Gallis infenſo, quibus denegavit, ridiculo errore tradiderint. *Warwicenſis* pagus variis ferri venis dives fabriles operas plurimum juvat. *Vigornia* autem per ſalinas ſuas nobiliſsimas; atque inſuper pyra ſua, & ex horum vinoſo ſucco fictitium vinum, *Pyrry* dictum; fluviatiles quoque murænas, quibus in Sabrina circa Holtium, Beauchamporum caſtrum, vivarium feciſſe videtur natura; cujuſmodi olim creſcente luxu excogitarunt Romani; non immeritò honorum brabejum ambit. *Staffordia* plurimum laudis & fructus haurit è piſcoſo *Trenta*: quem imperiti quidam à Gallica dictione *Trente* dictum ſomniarunt; unde etiam finxerunt *triginta* fluvios in illum influere, *totidemq́; piſcium genera* in eo natare, quorum nomina rythmo Anglico decantant accolæ. in mirabilem autem lacus Staffordienſis naturam Nechamus ita:

rugitu lacus eſt eventus præco futuri,
cujus aquis fera ſe credere nulla ſolet:
inſtet odora canum virtus, mors inſtet acerba,
non

pag. 426.

Camden. in Br. Cornav. pag. 432.

In Comitatu Worceſtrenſi & Salopienſi ſepes omnis eſt onuſta *Cruſtuminis, Syriisq́; pyris, gravibusq́; Volemis.* Merc. Brit. in Maltero. l. 1. c. 2.

de laudibus div. ſapientiæ.

non tamen intrabit exagitata lacum :
in mirabilem, inquam, naturam inquirat Plinius aliquis, & Phyſicorum ſagaciſſimus ordo. *Salopia* lætatur ſuæ metropolis ſcholâ numeroſiſſimâ, cui Minerval honeſtiſſimum *Thomas Aſton* primus Scholarcha, vir optimus & integerrimus ſuâ operâ comparavit; & fonte *Pitchfordenſi*, cui liquidum bitumen indies, quamvis diligentiſſimè deſpumetur, innatat; perinde ac in Aſphaltite Judææ lacu, in Samoſatæ ſtagno, & Agrigentino Siciliæ fonte. *Ceſtria* æquè ac *Vigornia* penu ſalarium eſt: hâc tamen dignatione floret maximè, quòd nulla alia Angliæ provincia plures Equeſtres familias in cenſum ferre poſſit. *Herefordia*, ſi ulla alia regio, alendis frugibus nuſquam non mitiſſima; nobili marmore, & præterea *Lemſteriana lanâ*, cui (exceptâ Apulâ & Tarentinâ) palmam relinquuunt reliquæ Europææ omnes, beata eſt. *Radnoria, Brechinia*, Comitatus *Monumethenſis*, & *Glamorgania*, ſupra alias eximias dotes, piſcibus undiquaque, & nominatim ſalmonibus, trutis, umbris, abundant. Ex agro *Maridunenſi*, *Penbrochia*, & *Ceretica*, tribus non ignobilibus provinciis, tria tantùm recito. Ex illa primum eſt, fons non longè Maridu-

Camd. pag. 451.

pag. 448.

pag. 456.

Camden. in Br. Silurib.

Camden. in Brit. Dimet.

riduno diſtans, qui, ut ſcribit Giraldus, naturali die bis undis deficiens, & toties exuberans, marinas imitatur inſtabilitates. Ex iſta eſt alterum, portus Milfordenſis, quo non alter eſt in Europa aut nobilior, aut tutior, tot anguloſis receſſibus, tot portuoſis ſtationibus diſtinctus: ubi pag.504. pag.510.

——–exarmatum terris cingentibus æquor
clauditur,& placidam diſcit ſervare quietem.

Ex hac tertium eſt, fluminis Tivii ad Kilgarranum lapſus ex alto præceps; *ſalmonis ſaltum* dicunt; eò quòd ſalmones interiora fluminis ex Oceano petentes, cum obſtaculum hoc occurrit, caudam ad os replicant, interdum etiam ad majorem ſaltus efficaciam caudam ipſam ore comprimunt, dumque à circulo hujuſmodi ſe reſolvunt, cum impetu quodam, tanquam virgæ circulatæ explicatione, ſe ab imis ad alta intuentium admiratione tranſmittunt; ut ſcitiſſimè ſcripſerit Auſonius: pag.511.

Auſonius.

nec te puniceo rutilantem viſcere ſalmo
tranſierim; latæ cujus vaga verbera caudæ
gurgite de medio ſummas referuntur in undas.

Montgomeriam laudant equi laudatiſſimi; quorum illa eſt fœcunda genetrix: *Merviniam* prædicat lacus *Pimble meare*, quem Cam, in De Ordovicib. pag.524.

Deva

Deva fluvius integer tranſmeat, exitque tantus & talis, quantus & qualis venit; adeò ut nec *Guiniad*, peculiares lacui piſces, in Deva videas; nec Salmones, qui ſunt in Deva frequentes, in lacu capiantur.

pag. 530.

Io. Leland.

Illud habet certè lacus admirabile dictu;
quantumvis magnâ pluviâ non æſtuat: atqui,
aere turbato, ſi ventus murmura tollat,
excreſcit ſubitò rapidis violentior undis,
& tumido ſuperat contemptas flumine ripas.

Camd. pag. 535.

Arvoniam pretioſam facit Conovius fluvius, conchas alens, quæ cœleſti rore gravidæ margaritas parturiunt. Ditionem *Denbighienſem* & *Flintenſem* convallium incredibilis amænitas, ſalubritas, & ubertas; incolarum quoque firma ſanitas & annoſa ſenectus, ſpecioſis titulis efferunt. In *Eboracenſi* provincia, totius Angliæ patentiſſima, numerus eorum, quæ ſimul & oculos & animos contemplantium ſingulari jucunditate reficere poſſint, excreſcit multùm. Eſt ibi Hudleſtonia latumia nobiliſsima; è qua lapides cum primùm exciſi, ſunt molliores; vento autem & aere indurati, evadunt ſolidiſsimi. Eſt ibi fons *Dropping Well*, in quem quicquid ligni immititur, lapideo cortice brevi obducitur, & lapideſcit.

Cam. in Brigantibus.

pag. 567.

pag. 570.

Eſt

Eſt ibi agrorum tractus, quem dum anſeres illi immanſueti, hyberno tempore lacus & fluvios in Auſtralibus partibus non congelatos gregatim petentes, tranſvolant, in terram non ſine ſumma omnium admiratione ſubitò decidunt. Eſt ibi in littore circa caſtrum *Moultgrave* ſuccini nigri copia, ſive Gagatis, quem inter rariores lapides gemmasq; habuerunt veteres; aitq; rectè Poeta, pag. 587. pag. 587.

naſcitur in Lycia lapis, & propè gemma Gagates:
ſed genus eximium fœcunda Britannia mittit,
lucidus & niger eſt, levis & leviſſimus idem:
vicinas paleas trahit attritu calefactus,
ardet aquâ lotus, reſtinguitur unctus olivo.

Marbodæus de gemmis.

Eſt ibi *Scarborrough*, caſtrum in editiſſima rupe, in cujus ſubjecto mari halecum piſcaturam Hollandi & Zelandi exercent quæſtuoſiſsimam; veniâ priùs ex caſtro veteri inſtituto impetratâ. Veniam enim piſcandi ſemper conceſſerunt Angli, honore ſibi reſervato, utilitate verò exteris quaſi per deſidiam reſignatâ. Eſt ibi Ripponenſe templum; quod *S. Wilfridi acus* avorum ætate fecit celeberrimum. iſta erat anguſtum in crytoporticu foramen, quo mulierum pudicitia explorabatur: ſiquidem id caſtę tranſibant facilè; ſed

Camd. p. 586

pag 570. S. Wilfrids Needle.

quæ

quæ famæ dubiæ, neſcio quo miraculo conſtrictæ detinebantur. Eſt ibi Halifax, eſt Kingſtonium, oppida mercatoria magni nominis; illud ex re pannaria, hoc ex Iſlandiæ piſcibus induratis quaquaverſum divendundis, ingentes divitias conſequutum. Eſt ibi, quod primum dicere debui, *Eboracum*; Brigantum, gentis fortiſſimæ, & apud meliores autores inprimis celebratæ caput; urbs Angliæ ſecunda, ampla, munita; opibus, operibus, civibus, & Archiepiſcopali ſede, illuſtris: & ſi priſcorum temporum dignitatem obſervare velimus, uti decet, Imperatorum Auguſtâ ſede illuſtriſſima. In hac enim Severus Imperator palatium ſuum habuit, unà cum Antonino Auguſto reſcripta dedit, & animam in hæc verba exhalavit: *Turbatam Remp. ubique accepi; pacatam etiam Britannis relinquo.* In hac anno poſt Severi obitum plus minùs centeſimo Fl. Val. Conſtantius, cognomento Chlorus, Imperator omnibus virtutibus & Chriſtianâ pietate inſignis, mortalitatem, cum priùs ex priore conjuge Helena Britanna Conſtantinum Maximum (an Eboraci, non certè conſtat, conſtat certè in Britannia) ſuſcepiſſet, explevit: in hac Conſtantinus Max. Romanæ urbis liberator, quietis funda-

pag. 564. & p. 72.

pag. 556.

l. 1. C. de rei vindicat.

P. Iovius in Brit. Baron. Sed vide I. Lipſ. de M. Rom. l. 4. c. 11. & notas.

fundator, publicæ libertatis auctor, patris ſpiritum excepit, & Imperator ſalutatus eſt. Sed pergo in *Richmondiam*: cujus montes ære, plumbo, & carbone foſſili gravidi, ſunt grati. gratior eſt Swala fluvius, antiquis Anglis meritò ſacer habitus; cum in eo, uno die, quando Angli primùm Chriſto initiabantur, pluſquàm *decem millia virorum*, præter fœminas & parvulos, à Paulino vitali baptiſmo feſtivâ lætitiâ fuerint regenerati. gratiſſima eſt nobilis *Medcalforum* familia, totius Angliæ his temporibus numeroſiſſima; *cum nuper Chriſtopharus Medcalfus, trecentis equitibus ejuſdem familiæ & cognominis, eodem amictu, ſtipatus, Iuſticiarios Aſſiſſarum Eboracum deduxerit.* Epiſcopatus *Dunelmenſis* agri fertilitate cum agricolarum laboribus certant, & non rarò vincunt. *Lancaſtriæ* bonitatem æſtimare licet ex incolarum habitudine, qui ab aſpectu ſunt inprimis decori; & ex bobus, qui ſunt proceris cornibus & compoſito corpore, nec Magonis Carthaginenſis apud Columellam cenſuram reformidant. *Weſtmorlandiæ* oppidum Kandale, lanificii gloriâ cumprimis præcellit. *Cumbriæ* Oceanus piſcibus repletus eſt optimis, & negligentiam accolis, minùs gnaviter piſcaturam exercentibus, quaſi ex-

Camd. pag. 591.
pag. 591.
pag. 592.
pag. 610.
pag. 624.

pro-

probrat. Quid? quòd in amniculo *Iri*, mare petente., conchæ ex rore, quem veluti maritum appetunt, oſcitatione quâ- pàg. 630.
dam hauſto, fiunt gravidæ, margaritaſq; ſive baccas concheas pariunt; quas accolæ reſidente aquâ venantur, gemmariis vendunt minimo, & hi poſteà revendunt maximo. Habet inſuper Cumbria æris venas opulentas, non ſine auro & argen- pag. 631.
to, jam olim inventas: ſed à *Daniele Hochſtettero* Germano Auguſtano noſtro tempore denuo repertas: tantum abeſt, ut Ciceronis illud verum ſit; *neque argenti ſcrupulum eſſe ullum in inſula Britannia*. (Cic. ad Atticum l. 4. Ep. 84.) Nec Cæſar, ſi has noviſſet fodinas, Britannos importato ære uti ſcripſiſſet; cum hæ & aliæ ærariæ non ſolùm univerſæ Angliæ ſufficiant, verùm etiam magna vis quotannis exportetur. Vltima autem Angliæ provincia eſt *Northumbria*: ſed primis exiſtimatione par. (Cam. in Br. Ottadin. p. 658.) Incolæ enim ſunt bellicoſiſſimi, & velites optimi; cumque omnino Marti ſe quaſi conſecrarint, non eſt inter eos quiſpiam melioris notæ, qui ſuam turriculam aut mumimentum non habeat. Hactenus, optime Princeps, bene magnam Britanniæ partem, *ANGLIAM* nempe, illam Innocentii IV, Pont. Max. elogio *verè hortum deliciarum* (M. Paris H. Angl. p. 683.)

& pu-

& puteum inexhauſtum, quâ potui brevitate & feſtinatione tantùm non pervolitavi; & oſtendi, ſatis amplam & illuſtrem felicitatis terrenæ partem ultra Oceanum in fortunatiſſima Britannia hodie ſitam eſſe. Doleo verò hoc unum maximè, nobis omnibus ſimul nunc non eſſe occaſionem oculis æſtimandi admiranda & ſingularia Angliæ quævis; quod ſi fieret; quâvis ſponſione certaverim, neminem non veſtrûm meam jejunam nimis & ſterilem laudationem in negligentiæ culpam tracturum, & exclamaturum, *Auget præſentia famam*. Licet verò de Britannia hîc plura profari videri poſſit intempeſtivum: tamen, ſi & reliquas provincias, laudibus ſuis inclytas, vel uno veluti ictu in ſpeculo vobis monſtravero, nemo, uti ſpero, mihi vitio vertet: præſertim cum omne Britanniarum imperium, quod non ita pridem Angli & Scoti ſeparatim poſſidebant, nunc unus & ſolus *Iacobus*, veriſsimè *Magnæ Britanniæ Rex*, feliciſsimè gubernet. Ubi dememiniſſe non poſſum fatalis & regalis illius *ſaxi*, quod olim Kenethus, Pictis ad internecionem occiſis, ex Hibernia in Argatheliam translatum in *Scona* celebri monaſterio Regibus Scotorum conſecrandis ligneâ cathedrâ in-

cluſum collocaverat, atque id poſtea Edvvardus I Rex Angliç Weſtmonaſterium deferendum curavit; de quo vaticinium vulgò jactitatum, & cui felicitas JACOBI nuper fidem fecit, eſt iſtud:

Ni fallat fatum, Scoti quôcunque locatum
Inveniunt LAPIDEM, regnare tenentur ibidem.

At quid præclarum dixi de Anglia, quod non poſſim æquè dicere de *SCOTIA*: quæ cum Anglia veluti una urbs eâdem foſſa, mari ſcilicet, circumambitur? Sita eſt illa commodiſſimè, & ita æſtuariis undique interſecta, ut nulla domus in ea ſit, quæ aquam marinam ultra viginti leucas excludat. Nulla etiam toto orbe regio volatilium, omniſque generis avium, & ferarum, quæ aucupiis atque venatione parantur, ubertate copioſior: nulla fluminibus, lacubus, & toto denique oceani litore piſcoſior: nulla majoris minoriſque pecoris carnibus abundantior; quç ita delicatæ ſunt, ut ferinis præferantur; & plures bubulæ ſummam ſaporis dignitatem attribuant. Tanta verò ubique venatio ſe ſe offert, ut vel recta & quotidiana convivia tripartitis cœli ac terræ mariſque ferculis onerentur. Non exſpatiabor in ſingulas provincias; & naturæ miracula maximaque beneficia, hinc inde

Camden. in Scotia: P. Iovius in Scotia: G. Buchanan. & H. Boethius de reb. Scoticis.

inde in hunc Septentrionis angulum confertim collata, ſilentio jam obibo. Si enim tantùm *aurifodinam*, inter Craufordiæ teſqua tempore Jacobi IV Scotiæ Regis repertam, è qua Azurum quotidie fere ſine ullo labore eruitur; & ſi Sutherlandiæ *ex candido marmore ſurgentes montes*, dignis laudibus exornarem: omnem Philoſophorum turbam, frigidas iſtas plagas omni auro omniq́ue carere marmore Dictatoriâ majeſtate pertinaciter nimis aſſeverantium, planè confunderem; & vobis deſiderium plura cognoſcendi nunc importunè moverem. Hoc verò ſit omnibus inſtar omnium miraculorum: Scotiam bonarum frugum ditem adeò probum proferre triticum; ut cum *pane Scotico*, ſanè candidiſſimo, leviſſimo, & maximè ſolutili, nullus prætereà tota ex Europa comparari mereatur. Nimius quoque ſim, ſi *viginti propè ſeculis* illuſtriſſimum regni *ſceptrum*, (& *eſt à primo Ferguſio Iacobus Britannicus Rex hodie centeſimus octavus*) ſi Nobilitatem copioſam & bellatricem, ſi populi ingentem probitatem ac fidem, (datur enim honoris causâ ob eximiam fidem hoc Scotis militibus in Gallia, ut ſingulari privilegio jam à Carolo V conceſſo cuſtodes Regii corporis ſint præcipui;

Iul. Scaliger ad Cardan. Ex. 140 de Exercit. 200.

Gu. Barclajus l. 1. cont. Monarch.

Camden. in Scot. p. 695. P. Iovius. in Scot. Cl Malingre en l' H. de Louys XIII. R. de Fr

pui; ita ut inter tria ſatellitia *Scoti* ſtipatores obtineant locum *primum*, *Helvetii ſecundum*, *Galli* verò *ultimum*) ſi item urbes & oppida inſignia nec vulgariter culta & ornata, ſi præter alia admiranda plurima, *Glaſcuenſem* & *Denanenſem Academias*, deſcribere velim. De ingeniis autem Scotorum excitatiſſimis judicium ferre nemini erit arduum, qui *Bellendenos*, *Blacuodæos*, *Balſuræos*, *Abrenethæos*, *Sanclaros*, *Cadanos*, *Strachanos*, *Barclajos*, *Scharpios*, *Leythos*, *Duncanos*, *Andreſonos*, *Hegatos*, *Vimaos*, *Burnatos*, *Chreiſtios*, *Ridæos*, *Ramſæos*, *Sibaldos*, *Hirdæos*, *Matthiſonos*, *Dazellos*, *Primroſeos*, *Melinos*, *Gelios*, *Ihonſtonos*, *Cragios*, *Curerios*, *Vallæos*, *Lautæos*, *Stuartos*, *Lumisdanos*, *Leslæos*, *Pendrichos*, *Tamſonos*, *Magillos*, *Bruſæos*, *Neperos*, & tot alios longè clariſsimos & præſtantiſsimos Muſarum alumnos noverit; aut qui vel unum *Georgium Buchananum* virum ingenti felicitate & ſcribendi facultate, quod eius ſcripta ad omnem poſteritatem victura teſtantur, incomparabilem, cognoverit; quem mortuum veris laudibus extulit Joſ. Scaliger, hoc epitaphio:

Th Dempſt. Epiſt. ad Iac. R. Brit.

Th. hiſt. l. 76

Poſtquam laude tuâ patriam, meritisq́ beaſti,
Buchanane, tuis Solis utrumque latus:
contemptis opibus, ſpretis popularibus auris,

vento-

ventoſaq; fugax ambitionis, obis;
præmia quina quater Piſeæ functus olivæ,
& linquens animi pignora rara tui:
in quibus haud tibi ſe anteferant, quos Itala vates
terra dedit; nec, quos Gallia mater alit,
æquabunt genium felicis carminis; & quæ
Orbis habet famæ conſcia ſigna tuæ.
Namq; ad ſupremum perducta Poetica culmen
in te ſtat, nec quô progrediatur habet.
Imperii fuerat Romani Scotia limes,
Romani eloquii Scotia finis erit.

Ex Scotia in adjacentes, & confines, & ſubditas Britanniæ inſulas trajicio; inter quas primaria eſt HIBERNIA; quam *Richardus Strigbuliæ* & *Penbrochiæ Comes*, vir infracto animo, & projectiſſimis brachiis, *Strongbow* cognominatus, quòd arcu intentiſſimo uteretur, & nihil levi brachio ageret, Anglis primus ſuâ virtute aperuit: regio, ſive terræ fœcunditatem, ſive maris & portuum oportunitatem, ſive incolas reſpicias, qui fortes ſunt, ingenioſi, corporum lineamentis conſpicui, mirificâ carnis mollicie, & propter muſculorum teneritudinem agilitate incredibili, à multis dotibus ita felix; ut non malè dixerit Giraldus, *Naturam hoc Zephyri regnum benigniori oculo reſpexiſſe.* Temperies cœli locique

Cam. de Hibernia. & Inſ. Britannicis.

Digitized by Google

hîc eſt incomparabilis: nec Cancri calor exæſtuans compellit ad umbras; non Capricorni rigor ad focos. Prata ibi adeò luxurioſa, herbis non lætis modò, ſed & dulcibus, ut etſi exiguâ diei parte pecora ſe impleant; &, niſi pabulo prohibeantur, diutiùs paſta diſſiliant. Et pecorum quidem multitudo tanta, ut Comitatus Letrimenſis anguſto illo, quo circumſcribitur ſpatio, uno tempore *ſupra centum viginti millia* pecorum capita numerarit. Equi paſſim optimi; quos à molliſſimo inceſſu *Hobinos* Angli vocant, ob idq; delicatis expetuntur, & in Gallia Italiaque nobilioribus fœminis dono dantur. Sed & apum tot tantaque examina; ut non ſolùm in alveariis, ſed etiam arborum truncis, & terræ cavernis reperiantur. Hoc autem ſummæ gloriæ eſt proximum: cum Romani vix ullam regionem præterierint, quam non depauperarint ſpoliando, devaſtando, & in ſervitutem cogendo: Hibernia tamen indigenâ virtute illorum graſſationes longiſſimè rejecit. Et quæ major laus eſt, & cum gente duratura; Religionis Chriſtianæ incrementa Hiberni diligentiſſimè procuraverunt. Nam *Patricius*, natione Britannus, qui multò maximam Hiberniæ partem ad Chriſtum conver-

P. Iovius in Hibernia.

Digitized by Google

convertit, & propterea *Hibernorum Apoſtoli* nomen meruit, & ejus diſcipuli, tantos progreſſus in re Chriſtiana fecerunt, ut ſubſequenti ætate Hibernia *Sanctorum patria* diceretur, & Scoticis in Hibernia & Britannia monachis nihil ſanctius, nihil eruditius fuerit, & in univerſam Europam ſanctiſſimorum virorum colonias emiſerint; quibus *Luxovium* Burgundiæ, *Bobienſe* Italiæ, *Herbipolis* Franconiæ, *S. Gallus* Helvetiæ, *Malmesburia, Lindisfarna,* & quamplurima alia in Britannnia, monaſteria originem debent ſuam. Ex Hibernia enim fuerunt *Cælius Sedulius Presbyter*, *Columba*, *Colmannus*, *Aidanus*, *Gallus*, *Kilianus*, *Maidulphus*, *Brendanius*, & alii plures vitæ ſanctitate & doctrinâ illuſtres. Longè tum alia *Monachiſmi* quanquam recentis & nuper inſtituti facies erat. Re ipsâ cupiebant eſſe, quod dicebantur: nihil fucatum illis, nihil perſonatum placebat: ſimplicitatis erat, non malitiæ, longè minùs pertinaciæ, ſi qua in re errabant. Opum autem & rerum ſeculi tantus illis contemptus, ut eas non ſolùm non ambirent, ſed oblatas etiam & hereditarias reſpuerent. Præclarè enim *Columbanus*, & ipſe ex Hiberniæ monachis; qui à Sigeberto Francorum rege magnificâ pollicitatione, Abbas Walafridus.

ne regno ſuo decederet, invitatus hoc ipſum reſpondebat, quod & de Thaddeo Euſebius retulit; *Non decere videlicet, ut alienas divitias amplecterentur, qui Chriſti nomine ſuas dereliquiſſent.* Quinetiam Anglo-Saxones priſcâ illâ ætate in Hiberniam, tanquam ad bonarum literarum mercaturam, undique confluxerunt: unde de viris ſanctis ſæpiſſime in ſcriptoribus Anglicis legitur, *Amandatus eſt ad diſciplinam in Hiberniam*: & in Sulgeni vita, qui ante ſexcentos annos floruit,

Exemplo patrum commotus amore legendi,
ivit ad Hibernos Sophiâ, mirabile, claros.

Reliquarum inſularum, quæ circumcirca Britanniam veluti famulæ, juſſum nutumve Dominæ exſpectantes & obſervantes, reſpiciunt, vix iniri poteſt numerus; nedum laudes hoc tempore colligi in compendium. Occurrunt ibi, è Sabriniano freto per Hibernicum mare in extremam Scotiæ partem velificantibus, *Flatholme*, *Stepholme*, *Barry Caldey*, *Londey*, *Gresholme*, *Stockholme*, *Scalmey*, *Ramſey*, *Berdſey*, (hæc olim tot ſanctis viris culta, ut præter Dubricium & Merlinum Caledonium *vicies mille Sanctos* hîc conditos antiquæ referant hiſtoriæ.) *Mona* (hæc quondam *Druidum ſedes*, hodie tritici proventu ſic beata, ut

mater

Digitized by Google

mater Wallia vulgò audiat) *Preſtholme*, *Menavia*, ſive *The yle of Man*, *The calſe of Man*, (hæc marinis avibus, quas *Puffins*; & anatibus illis, è ligno putrefacto enatis, quas Angli *Bernacles*, *Scoti Clakes* & *Soland Geeſe* vocant, abundantiſſima) *Arran*, *Buthe*, *Hellan*, & *Hellan Tinoc*. Inde confertiſſimę jacent *Ebudes*, quas Scoti *Weſterna Iles* dicunt, & XLIV numerant. Hinc ad ortum æſtivum ſi litora legantur, *Orcades*, nunc *Orkney*, XXX plus minus, interfuſo Oceano diſcernuntur; ex quibus *Mainlandia* ſtannique & plumbi ferax eſt. Magis ad Arcton ſedet *Thule*, noſtris *Schetlandia*, Poetis celebratiſſima, LXIII gradibus ab Æquinoctiali definita. In ipſo autem mari Germanico conſpiciuntur *Bas* (quanta *marinorum volatilium* prȩſertim *anſerum* copia ſuo tempore huc advolet; ſuâ enim, ut ferunt, multitudine in ſerenitate ſolem adimunt: quot piſces iidem adferant; ſiquidem centum præſidiarios milites, qui hîc in præſidio egerunt, non alio cibo uſos perhibent, quàm recenti piſce ab hiſce delato; quantum ramuſculorum ad nidos conſtruendos convehant, ut abunde hinc incolis de materia ad ignem ſit proſpectum; quantum lucri ex horum plumis & oleo factum, adeô fidem

 ſupe-

ſuperat narratio, ut vix credat, qui non viderit) conſpiciuntur, inquam, in Germanico mari *Bas*; *May*, *Keth*, *Inche Colme*, *Holy Iland*, *Farne*, *Coquet*, *Canvey*, *Scheppey*; & in Britannico *Vecta*, quæ jam Anglis *The yſle of Wight*, & *Whigt*, dicitur: (hujus incolæ facetè gloriari ſolebant, quaſi reliquis beatiores eſſent; *quòd cucullatos monachos, cauſidicos, & vulpes non habuerint*) *Gerſey*, *Garnſey* (hęc nihil venenoſum; & nullum bellum habet, gaudetq; ex veteri Angliæ Regum privilegio induciis perpetuis: ſiquidem Gallis aliiſq; licet bellum exardeſcat, ultrò citroq; huc ſine periculo venire, & commercia ſecurè exercere licet. Smyris item lapis duriſſimus & aſperrimus hîc inter cautes reperitur: quo gemmarii lapides expurgant ſcinduntq;, & vitriarii vitrum diffindunt.) *Serke*, *Alderney*, *Arme*, *Les ſept iſles*, *iſle de Bas*, *Sillinæ* circiter CXLV, *Vshant*, *Sayn*, &c.

P.Iov.inBritannia.

Atque ut jam tandem in portum ſententiæ dicendæ invectus vela orationis contraham, ſic cenſeo. Cum Britannia naturâ & arte ita munita ſit, ut nullos hoſtes timeat; ita opibus indigenis & alienigenis abundet, ut avaritiæ & luxuriæ pruritus laſſet: ipſimet autem Britanni pietatis & virtutum meritis veteribus ac novis totum

Digitized by Google

totum Chriſtianum orbem ita ſibi obſtrinxerint, ut nullibi major occurrat debitorum obligatio; navigationum felicitate ita excellant, ut etiam ipſi Antipodes eorum victricia ſigna adorent; domi pacis artibus ſub imperio ſapientiſſimi Regis Iacobi ita floreant, ut fortunam ſibi fingere aliam non poſſint: cenſeo, inquam, Britanniæ & Britannis honorum Dictaturam decerni, & omnes alias Europæ & Orbis nationes populosque illis ſupremam gloriæ laurum offerre debere. Hæc mea eſt ſententia ſuper Relatione tua, excellentiſſime Princeps: quam in honorem gentis Anglicæ ſymbolo Garterii Ordinis adhuc firmo; & dico, *Honny ſoit il, qui mal y penſe*.

PRINCEPS

FRIDERICVS ACHILLES, &c.

DIC TU

WOLFGANGE BARO STVBENBERGI.

ORA-

ORATIO
WOLFGANGI
BARONIS STV-BENBERGII,

pro

BRITANNIA.

VBERRIME ET ELEGANTER, inclyte *Princeps*, pro Britanniarum primatu dixit chariſſimus cognatus meus Eubeswaldiæ Baro: ſed cum in illa rerum incredibili copia, & in iſta temporis penuria, plurima neceſſariò prætermiſſa fuerint, non debebant tamen omitti, qui ſunt inter omnes Europæos longè principes & generoſiſſimi, CANES

Claudian. l. 3. de laud. Stilic. *magnaq; taurorum fracturi colla Britanni.*

Camden. in Scot. p. 702. Etſi hunc Claudiani verſum minimè ad *Caledonios Silveſtres tauros* traxerim; qui candidi, & densè inſtar leonum jubati, valde ſunt truculenti, feri, & ab humano genere adeò alieni, ut abhorreant ad aliquod tempus, quæcunque homines vel

vel manibus contrectaverint, aut halitu perflaverint; certè canum impetus non ſuſtinent tantùm, ſed etiam contemnunt omnino. At verò Britannicorum canum ferocitatem ita Roma olim admirata eſt, *ut ferreis caveis putarit advectos*: quos etiam in Amphitheatralibus illis & aliis venationibus ad pugnas emittere ſolebat. Equidem in Notitiarum libro *Procurator Cynegii in Britanniis Ventenſis* memoratur: ubi licet Jacobus Cujacius legat *Gynæcii*, & ſacrum textrinum interpretetur; juxtaque ſentiat Guidus Panciroʟus, qui exiſtimat, illa Gynæcia conſtituta fuiſſe *texendis Principis militumque veſtibus, navium velis, ſtragulis, linteis, & aliis ad inſtruendas manſiones neceſſariis*: tamen Wolfgangus Lazius aliter ſtatuit, cenſetque *Procuratorem illum canes Imperatoribus* in iſta Venta, quæ Belgarum dicebatur (erant enim in Britannia præter illam & aliæ duæ Ventæ, altera Silurum, & altera Icenorum) *curaviſſe*: quæ opinio ſi error eſt, eruditus profectò error fuerit; cum & Suidas *Cynegium* locum eſſe dicat, in quo feræ conficiebantur, à *canibus* ſic appellatum. Verùm Britannicorum canum ſumma laus in eo olim conſiſtebat, quòd & *milites* eſſent, priſcique Galli etiam in

Symmach. l. 2. Epiſt. 77.

in parat. ad tit 8. Cod. lib. 11.

com. in Not. Occid. c. 38.

Strab. Geograph. li. 4.

am in bello eorum operâ uterentur. Reperiuntur enim robuſtiſſimi, audaces, ac prodigioſæ magnitudinis; qui herum vel contra armatos hoſtes egregiè tuentur; cum admirabili ingenio fideque depugnent, illiſque etiam innata vis ſit humanæ propè ſolertiæ, ut furum, ſicariorum, maleficorumque hominum veſtigia indefeſsâ indagine inſequantur, & tantâ pertinaciâ, ut nec clauſæ portæ, nec objecta flumina remorari poſſint, donec fugitivos deprehenderint, vel latebris ad pœnam eruerint. Nec ambigo, quin ob ſingularem illam præſtantiam canum, quos magna *BRITANNIA* gignit

veloces, noſtrique Orbis venatibus aptos,

inde factum ſit, quòd Scoti ante cunctas alias gentes ſtudium venandi ſemper coluerint. Namque

illa pharetratis eſt propria gloria Scotis,
cingere venatu ſaltus, ſuperare natando
flumina, ferre famem.

Et ſanè ante natum Aſſertorem humani generis, Anno CCLXXmo, *Dornadilla Maini filius Scotorum Rex* præcepta venandi ſcriptis commiſit, & ſubditis ſuis ſervanda propoſuit: quæ leges & noſtro adhuc ævo ceu ſacræ obſervantur. Verùm hęc tantùm in canum gratiam, quos inter be-

P. Iovius in Scot. S. Majolus de diebus canicul. Th. Dempſt. Ant. R. li. 2. ad c. 7. Paral.

Aur. Nemeſianus in Cyneg.

Buchan. in Epithal. Fr. a. Valeſ.

Balæus de ſcriptoribus Brit. Buchan. rer. Scot. li. 4. A. Tiraq. de Nobilit.

ſtias

ſtias diligo maximè, hîc dicere volui: in cæteris Eubeswaldiæ Baroni per omnia adſentior.

PRINCEPS
FRIDERICVS
ACHILLES, &c.

DIC TU

DANIEL WENSINI.

ORA-

ORATIO DANIELIS von Wenſin/ contra BRITANNIAM.

Auſonius. NEMO *bonus Britto eſt.* Atq; hoc jam olim, auguſtiſſime Præſes, inter proverbia fuit. Quod licet ego de omnibus Britannis proferre non poſſim: certè majeſtas IACOBI Regis incomparabilis, virtus & gloria tot fortiſſimorum, præſtantiſſimorum, humaniſſimorum, doctiſſimorum, honeſtiſſimorum Britannorum, longè aliis titulis decoranda eſt: tamen hoc dicere poſſum, neque Britanniam undiquaque bonam, neq; Brittones undiquaq; bonos eſſe. Et quemadmodum mare Anglicum eſt infidum, atque à Beerfleeto Normanniæ ad medium uſq; canalem ſcopulis & cautibus quaſi conſtratum; inter quas Gulielmus, Henrici I filius, Angliæ & Normanniæ hæres, dum è Normannia in Angliam tranſmitteret, luctuoſo naufragio, cum

Cam. de Inſ. Brit. p. 853.

A. Chr. 1120.

cum ſorore, fratre notho; & aliis è flore Nobilitatis ſubmerſus eſt: ſic Britannorum & Britanniæ dotes, undique & undique ſpinis, & ſentibus, & dumetis ſunt obſeſſæ; inter quæ boni mores enatant difficulter, naufragium faciunt facilimè. De ſingulis Britanniarum regnis aliquid ſigillatim dicam, & eo ordine, quem tu Paule, Eubeſwaldiæ Baro, obſervaſti. Equidem *ANGLIA* angelica non eſt: & quod tuæ laudationi, Paule Baro, non paulùm decerpit, non ſatis eſt habitatoribus plena; poſcitque plures, quàm habet colonos. teſtis terra, teſtis mare, teſtes peregrinorum coloniæ: & adhuc ea paſſim inculta, ne dicam inarata; & pagi plurimi teſtes, deſerti ac deſolati; & de quibus etiam in aliquo Parliamento querelæ oblatæ: teſtes etiam piſcationes externorum ad litora Angliæ; & hominum illorum, hinc quæſtum ducentium; *viginti amplius millia*: teſtes reliquæ navigationes, quas ſuſtinere Angli non ſat poſſunt, non ſatis abundantes copiâ eorum, qui navigare aquas, qui ſervare repoſtas valeant terras. Quin ſæpe in fertiliſſimis Angliæ locis plurima ovium millia, & pauculi homines conſpiciuntur: quaſi ovibus & bobus homines ceſſerint,

Al. Gentil. de Vn. regn. Britan.

Cam. in Brigant. p. 564.

Vu vel

vel ab ipſis devorati fuerint. Ingenia autem Anglorum ſunt maximè varia & mobilia: & uti illi conſilio ſuperantur à Gallis, ita quoq; *ſuperſtitionis* vanitate vincunt Gallos. Tribuunt *vaticiniis* plurimum, & cnm de rebus arduis tractant, in medium ſemper aliquid tale adducunt; adeoq; vel Mileſiis fabulis avidam admovent aurem, & ineptiſſimis prædictionibus ſuperſtitioſâ vel ſpe vel ſollicitudine ſtatim credunt. Atque ut Tages, genii filius, aruſpicinam ſuis Hetruſcis effinxit:

Bod. de Rep. lib. 5. c. 1.

P. Comin. l. 6. Th. H li. 4.

Cam. de Br. prim. inc. p 11.

Cic Divinatio. li. 2. Am. Marcel. l. 21. Ovid. Met. l. 15. fab. 47.

Indigenæ dixere Tagen, qui primus Etruſcam
Edocuit gentem caſus aperire futuros:

ita *Merlinus* Mariduneſis, incubi filius, vaticinia, imò mera Oreſtis ſomnia ſuis Anglis tradidit; quo nomine etiamnum apud credulam plebem celeberrimus eſt. Sanè, cum Galli ſuperiori ſeculo Febrium caſtellum in Scotia ab Anglis detentum caperent, inter captivos Anglos quidam ſacrificus repertus eſt, homo tantâ vecordiâ, ut etiam contumelioſis verbis victoribus illuderet, Galloſque in Angliam veniſſe diceret, ut vice equorum aratro terram verterent, ſervatis Anglorum in uſum belli equis, cum queis propediem in Galliam eſſent deſcenſuri, ut eam ſub

Cam. in Br. Dimet. pag. 504.

A. Chr. 1548.

Th. hiſt. l. 5.

Digitized by Google

ſub jugum mitterent: id enim indigenas vates ſuos prædixiſſe, quibus non minorem, quam Dei verbo fidem adhiberet. Cum ergo is Gallos præter opinionem victores cerneret, tantum mœrorem animo ex indignatione concepit, ut in terram proſtratus clauſis oculis nec cibum capere, nec cœlum, quod victores Gallos videre tuliſſet, adſpicere ad mortem uſque voluerit. Quę communis Anglorum de illis nugis fanatica opinio multum vero religionis cultui detraxit: & non minus nationem infamavit, quam civis ille peſſimus, hæreſiarcha virulentus, *Pelagius*; qui in gratiam *DEI* iniquiſſimus damnatos errores in Orientem, Palæſtinam, Africam, Conſtantinopolim, Italiam, Siciliam, Gallias & Britannias,

Beda Ecc. H. Angl. l. 1. c. 10. Camden. in Br. Cornav. p. 457.

peſtifero vomuit coluber ſermone Britannus.

Proſp. Aquitanus.

In *literis* autem Angli hodierni ut ſint aliqui cum doctiſſimis & literatiſſimis totius Europæ conferendi: tamen gens tota quantum deſcivit à majorum gloria? Quàm rari hodie ſunt Alcuini, rari Bedæ, rari Winefridi, qui rudem orbem erudiant? Quis non ſtatuat mecum, Anglos adeoque Britannos univerſos, in re literaria à Germanis, Gallis, Italis, Polonis, infinitis paraſangis ſuperari? Quam

Vu 2 priſcæ

priſcæ laudis jacturam aut ad ſingulare & occultum fatum refero, aut ad ſupinam hominum *ignaviam*; quâ ſupra modum diffluunt Angli. Fœminæ præſertim huic ſcenæ ritè inſerviunt; quæ cum deformes non ſint, verentur, ne vel ex ſolis radiis nigreſcant, aut ex pulvere nævum contrahant, aut ex laboribus duris occalleant; ideoque ſe mitellis, larvis, & galeris diligenter communiunt, & manuum candorem contra quaſvis aëris tempeſtates perpetuo chirothecarum uſu ſedulò vindicant; more omnium tam communi, ut etiam ruſticæ non minùs familiariter iſtis curioſitatibus ſtudeant, quàm apud nos Aulicæ & Nobiles. Vtinam verò fœminæ Anglicæ, quemadmodum olim ab *Anna* Regina, Regis Richardi II uxore, Imp. Wenceslai ſorore, Imp. Caroli IV filia, eam inſidendi equi formam, quæ hodie in uſu, didicerunt; cum anteà parùm decorè, & ſexui parùm convenienter, divaricatis tibiis perinde ac viri obequitarent: utinam, inquam, & à noſtratibus fœminis Germanis artem otii honeſtè fallendi, quæ in rei familiaris curatione conſiſtit potiſſimùm, apprehenderent, & jugi operâ exercerent! At viri, quales? Turpiter torpent: ut propter-

Meteran. lib. 13.

Camden. in Br. Regnis pag. 214.

propterea piratæ maris Mediterranei, ſi quos capiunt, eos tanquam ad laborem inutiles viliſſimo pretio addicant. Habent mare piſcoſiſſimum: ſed mera ignavia facit, ut à vicinis piſces emere cogantur. Nec diu eſt, cum plerique artifices & opifices in Anglia peregrini & exteri, & aurifabri Londini penè omnes fuerunt Germani: Anglis intereà gulæ voluptatibus (& ferunt, Anglos totius culinæ diſciplinam epularumque apparatum, cum in Gallia latè imperarent, Gallis & Belgis tradidiſſe) & rebus nihili, atque adeò *hiſtrioniæ* jugiter operam dantibus; in qua ſic profecerunt; ut jam apud nos Angli hiſtriones omnium maximè delectent. Sed qui ſunt iſti homines? Sunt ludiones, ſunt mimi; quos Impp. *viles* & *inhoneſtos* appellant; indignos, qui in honeſto loco adnotentur ſive collocentur; quos etiam, quia quæſtus causâ & propter præmium in ſcenam prodeunt, *famoſos* eſſe, Pegaſus & Nerva filius reſponderunt. Verùm otioſa mens, in mille facinorum diſcurrens furias, quærit, quomodo nihil agendo malè agat: qua in re video Anglos operoſiſſimos. Nam cum ſint illi *ab humanitate plerunque alieni, & exterorum contemptores*: quoniam infelicem & ſemi-

Bodin. de Rep. l. 5. c. 1.

Meteran. H. Belg. lib. 13.

Iov. in Brit.

l. 4. C. de ſpectac. lib. 11.

l. 2. §. f. ff. de his, qui n. infamiâ. Pet. Greg. Synt. jur. univ. lib. 39. c. 5. & A. Gent. de Actorib. fabular.

G. B. Adrian. l. 11. Thu. H. l. 44.

hominem eum putant, qui alibi quàm in Britannia ſit natus; cum porrò longè infelicisſimum, cui extra inſulam in aliena terra ſpiritum atque oſſa reliquiſſe contigerit) ſunt etiam *faſtoſi & ſuperbi*. Et ut hunc pravum adfectum prodant publicè Nobiles Angli, more veterum Gallorum, qui plurimos circum ſe ambactos clienteſque habebant, ingentem aſſectantium famulorum cohortem, longè ſupra vanitatem Hiſpanicam, ſecum trahunt: quos tamen quàm tractent liberaliter, communi hoc innuitur veriverbio; *Angliam fœminarum paradiſum, ſervorum purgatorium, & equorum infernum eſſe*: republicâ graviſſimum tamen inde ſentiente incommodum; dum otioſi illi ſtipatores, qui nullam unquam quærendi victus artem didicere, familiâ ejecti, ne eſuriant ſtrenuè, latrocinantur ſtrenuè, & furantur ita ingenioſè; ut Anglia jam etiam ex ipſo Nobilium ordine (a) *Baccalaureos & Magiſtros in ſcientia furandi* oſtendere poſſit. Exemplum autem faſtus ad omnem memoriam deteſtabile dedit *Nicolaus Breakſpere*, in Comitatu Hertfordienſi Langleii natus: qui creatus Pontifex Romanus, (*Hadrianus IV* cognominatus) eò inſolentiæ proceſſerat, ut Imp. Fridericum Barbaroſſam objurgarit, ſupra

Jov. in Brit.

Cæſ. de bel. Gall. lib. 6. Cam. de pr. Br. incol. p. 12.

(a) Je penſois, (*dicit quidam*,) que la vertu de deſrobber fuſt ſeulement pratiquée en Angleterre: là ou quelques Gentilshommes meſme ſe paſſent Bacheliers & Maiſtres es arts en telle ſcience.

Cam. in Br. Cit. uchl. pag. 297.

ſupra modum incandeſcens; quòd ille nomen ſuum Imperatorium in literis præpoſuerit Pontificio; & ipſius Hadriani de equo deſcendentis ſiniſtram ſtapiam tenuerit, cum dexteram tenere debuiſſet; fruſtra Friderico excuſante, nunquam ſe ſtratoris officio functum, & culpam non devotionis, ſed ſcientiæ defectui adſcribendum eſſe. Sed prætumidos hoſce ſpiritus tandem muſca intercluſit, quæ in os Papæ involans ſpiritum ejus præcluſit & excluſit. Hadriano huic non impar, quin typho fuit major, proximo ſeculo *Thomas Wolſæus*, qui vili & ſordido loco natus (quippe *Lanii filius*) ſed tantâ ambitione & ſuperbiâ præditus, ut gravis proceribus ac Nobilitati, poſtremò Regi ipſi Henrico VIII moleſtus fuerit. Is ad ſummam dignitatem favore Regis evectus, Vintonii Epiſcopus, Eboraci Archiepiſcopus, dein etiam in Cardinalium Collegium cooptatus, ac legatione ampliſſimâ ornatus, omnia regni negotia adminiſtrabat. Itaque Cæſar Carolus V, qui ſciret quantum ſuâ intereſſet amicitiam Anglorum cum Burgundis olim initam conſervare, ſummo ſtudio enitebatur, ut Wolſæi gratiam omni cultu & obſervantiâ demereretur; adeò ut etiam in li-

Nauc. vol. 2. gen. 39. Helmold. lib. 1. Chr. Slavor. cap. 81. Mornæus in H. Papatus.

Camden. in App. Annal. Angl. Thuan. Hiſt. l. 1.

teris, quas ad eum crebras nec alterius quàm ſuâ manu ſcriptas dabat, *Filii* nomen & *Cognati* in ſubſcriptionibus apponeret. Et ut vanitatem hominis magis inflammaret, ſpem dederat fore, ut Leone X mortuo votis Cardinalium in Pontificem eligeretur. Verùm cum Leoni contra ſpem Hadrianus VI ſuffectus fuiſſet, & præterea ind gnaretur Wolſæus, Archiepiſcopatum Toletanum ſibi à Carolo negatum eſſe, mox odium, quod hucuſq; implacabile Cæſaris contemplatione in Gallos exercuerat, in Cæſarem vertit. Igitur de Henrici animo & ingenio certior, qui Catharinam conjugem, fœminam moribus ſanctiſſimis & Hiſpanicâ gravitate, ſed ſæpius abortientem, poſt XVII annos faſtidiebat, eam occaſionem opportunam injurioſè laceſſendi Cæſaris ratus Wolſæus, Regi ſcrupulum injicit, nuptias illas cum Catharina, quæ priùs fuerat Arthuri fratris ipſius uxor, lege divinâ eſſe prohibitas; Deumque in has tam injuſtas nuptias iram effudiſſe, qui prolem maſculam ſemel atque iterum ſuſceptam ſupereſſe noluerit; nec aliud quicquam expectari poſſe, quàm ut funeſta illa bella nuperrimè conſopita novis cladibus reſuſcitarentur, niſi de legitimo regni hære-

de

Digitized by Google

de certò conſtiterit. Illam iccirco repudiandam, ut omnis ſcrupulus Regi ex animo tolleretur, ejusque animæ tot annos inceſtu pollutæ, & ſimul regni ſaluti ex certa legitimæ prolis ſucceſſione conſuleretur. Licet autem Rex hiſce Wolſæi artibus, qui ſimul quoque Franciſci Galliæ Regis ſororem Margaritam ei commendaverat, à Catharina penitus fuerit alienatus: tamen ubi reſcivit Wolſæus, Henricum non tam Galli adfinitatem appetere, quàm inſanum amorem, quo *Annam* Thomæ Boleni Equitis filiam proſequebatur, nullo rerum ſuarum & regię dignitatis reſpectu explere velle, ille negotium de divortio, quod curandum ſuſceperat, multis tergiverſationibus & procraſtinationibus de induſtria fruſtrabatur: quo factum, ut gratiâ ſenſim exciderit, & aliquantò pòſt à Thoma Havarto Norfolcio comprehenſus Vintonienſi Epiſcopatu ſe abdicare fuerit compulſus, moxq; in aulam evocatus, ut ſe Regi ſiſteret, in itinere ex animi mœrore deceſſerit. Erat homo ille ingentis fortunę ſuę incantamentis ita faſcinatus; ut potentię ſuę oſtentator ſcriberet *Ego & Rex*; ut inſignia ſua Cardinalitia ſupra Regis inſignia loco ſtatueret & pręfigeret eminentiori; ut deniq;

Vide Polyd. Virg. in hiſt. Angl. G. Cavendish. in vita Wolſçi. Iſ. Wake in Rege Platonico.

familiam & aulam inſtrueret immenſis ſumptibus ſplendidiſſimam, & vel Regiæ parem: in qua (quod in viro ſubdito fidem ſuperat) aſſiduo famulitii obſequio aderant, *Comes unus, Barones novem, Equites & Armigeri multò plurimi, aliiq; non pauciores quàm quadringenti*; homines adeò omnes corporis animiq; lineamentis commendabiles, ut etiam ex inferiori ejus famulorum ordine, Rex ſexdecim ſimul in ſelectiſſimi ſatellitii ſui numerum cooptaverit, cæteri verò omnes eo merito, ut à Wolſæo jam declinante monerentur, ne cuiquam infra Regiam dignitatem dignarentur famulari. Quid verò nunc dicam de flagitioſis Anglici otii adminiſtris *libidinibus?* Quæ natio Anglicam in hac perverſæ & averſæ Veneris palæſtra exuperat? Quis neſcit, jam olim Bonifacium Echeldobaldo Regi ſcripſiſſe, *gentem Anglorum ſpretis legalibus connubiis adulterando & luxuriando, ad inſtar Sodomiticæ gentis, fœdam vitam ducere?* Quem veſtrûm *Henrici VIII Regis* amores latent? Quis ignorat, illum *Annæ Bolenæ* (quæ in Galliis *la mule du roy & haquenee d' Angleterre* antea appellabatur) patrem & maritum à multis creditum eſſe; notiſſimo inſuper dicterio, Franciſcum Brianum hominem

c. 10. Diſt. 56. B. Chovero. de publ. concubin.

N. Sander. de Sch. Anglic. l. 1. Hiſt. & Mart. de la Royne d' Eſcoſſe, imprimé à Par. A. Chr. 1589.

dica-

Digitized by Google

dicacem, & ob facetias urbanique leporis venuſtatem alioqui gratioſum, Regi quærenti, *Quale peccatum videretur, matrem primùm, deinde filiam cognoſcere? Tale*, reſpondiſſe, *quale gallinam primùm, deinde pullum ejus gallinaceum comedere.* Quæ ut fortè ſint falſa, & à *Nicolao Sandero* (cui divina juſtitia os illud ad rebelliones concitandas, & calumnias cum mendaciis eructandas ſemper apertum fame obſtruxit in Hibernia) & ab aliis malevolis in odium religionis ad infamiam Henrico, & Reginæ Eliſabethæ natalibus, inurendam nequiter conficta: tamen in illa *ſex conjugum* viciſſitudine; quarum *ſecundam* & *quintam* ſecuri percuſſit, *primam* & *quartam* repudiavit, *tertiam* in partu perdidit, *sextam* ſuperſtitem reliquit; quot & quantas uxorius ille Henricus inſanivit inſanias? Atenim *fortiſſimi & ſtrenuiſſimi* ſunt Angli. Ita quidem tu exiſtimas, Eubeſwaldiæ Baro: & ego ita exiſtimem, ſi in *Tabaccanis tabernis* bellum ſit gerendum. Nam ex quo Fr. Drakus cum ſociis Indicam illam plantam, quam *Tabaccam* vocant & *Nicotiam*, quâ contra cruditates ab Indis edocti uſi erant, in Angliam attulerunt; illa inde uſu cœpit eſſe creberrimo & magno pretio; dum quampluri-mi

Cam. in Annal. Angl. A. Chr. 1583.

Cam. in appar. ad Annal. Angl.

Digitized by Google

mi graveolentem illius fumum, alii laſcivientes, alii valetudini Venereâ lue proſtratæ conſulentes, per tubulum teſtaceum inexplebili aviditate paſſim hauriunt, & mox è naribus efflant; adeô ut tabernæ Tabaccanæ non minùs quàm cereviſiariæ & vinariæ paſſim per oppida habeantur, integrâ vix ſylva, magni Regis JACOBI judicio, Britanniæ fumivendulis ſuffocandis ſuffecturâ; & generoſos juvenes *Tabaccophilos* reperire ſit, qui in expenſi codicem quotannis referre ſolent Tabacci pretium, *argenti uncias mille & ſexcentas.* Atque fas eſt credere, *Anglorum corpora* (quod idem Rex ſalsè dixit) *qui hâc plantâ tantopere delectantur, in barbarorum naturam degeneraſſe: cum iiſdem, quibus barbari delectentur, & ſanari ſe poſſe credant.* Extra jocum: ut maximè credam, Anglos in Gallia olim potuiſſe aliquid: tamen cum hodie in Gallia nec habeant, ubi vel pedem ponant, ecquid aliud eſt illa priſcæ fortitudinis gloria, quàm hodiernæ imbelliæ exprobratio, & degenerantis poſteritatis locuples teſtimonium? Equidem cum *Carolus VII* Galliæ Rex, bonus magis quàm felix, mortuo patre laceri regni ſceptra capeſſeret, jam tum Henricus V Anglus Gallicos

Iac. Rex in Miſocapno. Cam. in Annal Anglic. A Chr. 1585. Iſ. Wake in Rege Plato.

ſicos agros, viros, & oppida latè poſſidebat; eôque poſtea Carolum perduxerat anguſtiarum, ut inter jocos *Biturigum Regem* ipſum (Bituriges enim tanquam arcem tutiſſimam, furentis fortunæ impetum in ea excepturus, elegerat Carolus) appellitare non erubeſceret. Sed adverſus iſtam Anglorum vim divina providentia ſupremo Galliæ bono mox excitavit duos fortiſſimos Equites, *Stephanum Hirum*, & *Potonem Xantralium*; quorum conſpectus non minùs jucundus Gallis debuit videri, quàm Romanis olim Caſtor & Pollux extitere, ex equo pugnare viſi in acie, dum A. Poſthumius Dictator cum Octavio Mamilio Tuſculano dimicaret. Nihil verò, ſi ſingula percurramus, tam firmavit vacillantem Galliam, quàm adventus *Ioannæ* puellæ fatidicæ, ex Lotharingia Galliæ ſuburbana oriundæ, niſi cœleſtem civem dicere malimus; quippe cum ſupra humanam virtutem ſe ſe bellicis factis dictiſque ſapientiſſimis extulerit. Anglos enim obſidionem Aureliani ſolvere coegit, multis præliis fudit, multis urbibus exuit; demum ad Compendium ab hoſtibus capta, & Rotomagum traducta, ibi flammis exuſta eſt; ut ſcilicet quaſi aurum excoctum ſplendidiorem

Aemilius in Car. VII. Po. Virg. in Henric. V. Steph. Forcatul. de Gall. Imp. l. 7. Nico. Gill. Serres in Carolo VII. Monſtrelet. vol. 2. Chro. in Car. VII.

Cic. lib. 2. de natur. Deor.

rem animam redderet Deo. Moriens illa veluti ex teſtamento Gallis reliquit proſperitatem eandem, quam vivens iiſdem ubique attulerat. Nunquam enim ex eo tempore deſierunt peſſum ire Anglorum conatus, & ſponte ſuâ feſtinabat ad Gallos victoria, rotæ exemplo ex clivo in præceps labentis: & quidem cum *Ioanne Talboto* Comite Salopienſe, magno duce, omnis ſimul Anglorum poteſtas in Gallia corruit; ita ut nihil illis reliqui citra Oceanum fieret, præter Caletum & contributa illi caſtella; quæ tamen omnia poſtremò Franc. Guiſio duce Henricus II Gallorum Rex expugnavit. At memoria ejectorum Anglorum etiamnum in primariis Galliæ urbibus per eſt jucunda, civibus ſemper recens, & cum odio in inſulanos illos æternùm duratura. Ita *Aurelianenſes* quotannis die VIII Maji, ſupplicationibus publicè decretis, gratulabundi civitatem obeuntes ad pontem procedunt, ibique ad *crucem* in honorem ſuę liberatricis *Joannæ* erectam, ubi inhibitus perhibetur irruentium Anglorum impetus, re divinâ peractâ in urbem redeunt. Appellant κατ' ἐξοχὴν vernaculè *La feſte de la ville.* Ita *Rotomagenſes* XIImum Auguſti celebrant anniverſarium in memoriam

Met. Coſm. par. 2. lib. 3. cap. 22.

Merula ibid. cap. 30.

exa-

exactorum cùm urbe, tum totâ Galliâ Anglorum. Ita quoq; *Rupellenſes*, quòd hodie ex civium corpore Majorem Scabinosq; legant, qui urbis politiæ præſint; quòd nullam peregrinorum gubernationem admittere cogantur; quòd nullis militum præſidiis divexentur; quòd arcis à ſuis pomœriis arcendæ jus habeant; hæc & alia ampliſſima privilegia conſecuti ſunt, cum exturbato Anglorum præſidio ſe Galliæ Regi Carolo V ſubmitterent. Verùm quæ hodie nihil poteſt in Gallia: quidnam domi poteſt Anglia? Profectò non ita multum. Capi poteſt unicâ pugnâ intra viſcera ejus commisſâ: quia caret urbibus & arcibus ad ferendas obſidiones idoneis. Sic facili negotio Britones pulſi ſunt per Saxones: hi per Danos, & Normannos. Et cum bellis civilibus principes familiæ Lancaſtrenſium & Eboracenſium inter ſe exarſiſſent, *non amplius ſemeſtri ſpatio ter amiſſum & recuperatum regnum fuiſſe* legimus. Quamobrem candidè & verè Anglus Hiſtoricus: *Anglia*, inquit, *exterorum habitatio, & alienigenarum dominatio.* Et ſi inter ipſos vicinos Scotos & Anglos inſtituatur collatio; quoties Angli ſuccubuerunt? quoties profligati ſunt? Henricus Percius, Comes Northumbriæ, & tum limitis Orienta-

Merula, ib. cap. 14. Iod. Sincerus in Gall. itinerario.

Bod. de Rep. lib. 5. cap. 5. P. Marth. in Hiſt. H. IV. lib. 7. nar. 1.

Malmesburienſis. & vide Al. Gent. de un. regn. Brit.

G. Buchan. rer. Scot l. 9. entalis Angliæ Præfectus, multas ſuorum clades ferens indigniſſimè, coactis amplius ſeptem millibus hominum in Scotiam irruit, ultioni frenos laxaturus: ſed illum ruſtici & paſtores genere crepitaculorum, quibus cervos & pecora abſterrent, ingenti ſtrepitu in proximis collibus edito ita turbaverunt, ut in toto exercitu tumultuatum &, *Ad arma*, clamatum ſit, Angliq; jumentis unà cum equis amiſſis, & relictis impedimentis, fugientium modo domum redierint. Quid ſub Conquæſtore contigit? Nonne repleta fuit Scotia captivis Anglicis; ut nec villula, nec domuncula illic diu potuerit ſine his inveniri? Equidem ex diuturnis & cruentis bellis inter Anglos & Scotos enatum odium, tandem capitale & hereditarium factum eſt; quod etiam nullâ ſuperiorum Regum amicitiâ, vel cognatione; aut fœderum tabulis extingui potuit. Et Rex IACOBUS, Princeps, in quo ne invidia quidem inveniat, quod calumnietur, nomen *magnæ Britanniæ Regis* hac maximè de cauſa aſſumpſit, ut animos invicem abalienatos communi nomine ſociaret, & ſimul Scotos demulceret; aliter torvùm viſuros, ſi ille in titulis Angliam Scotiæ anteponeret. Licet autem interdum Angli domi foris-

Hovedenus. Al. Gent. de un. regnor. Britan.

Iac. Rex li. 3. Baſ. dori.

Iov. in Scot.

P. Matth. in Hiſt. H. IV. lib. 7. narr. 4.

Digitized by Google

foriſq;|victoriis potiti ſint; (neq; enim eos facio omnino imbelles) tamen illis plerunq; uſi ſunt valde crudeliter: ut in nobili illa pugna, quâ Gallicum Imperium fere peſſundederunt, fecere teſtatum: ubi, cum plures captivos haberent, quàm ipſi victores eſſent, veriti nocturna pericula, ſelectis nobilioribus cæteros trucidarunt, victoriâ ipsâ magis cruentâ, quàm ipſum prælium fuit. Et videtur aliâs ingenium Anglorum ad *ſævitiam* occulto quodam naturæ ductu nimis propendere; ita ut in crudelitatis exercitio etiam voluptatem conſectentur. *Eduardus enim IV Rex*, dum fratrem *Georgium Clarentiæ Ducem* poſt graves inimicitias in gratiam receptum, tandem tamen *in carcere dolio vini Cretici immerſum* inaudito carnificinæ genere delevit; ecquid aliud, quàm voluptatem in crudelitate ſpectavit? *Leofricus* primus Conventriæ dominus; dum in cives commotior duriſſimis illos tributis oppreſſit, & ea nullâ aliâ lege mitigari voluit, Godivâ uxore obnixè intercedente, niſi ipſa nuda frequentiſſimam urbis partem obequitaret; (quod & præſtitit) ecquid aliud quàm ludum immanitati miſcuit? *Robertus* Comes Salopiæ, dum filios & obſides ſuis ipſe manibus exoculavit

Comment. Pii 2. lib. 6. Polydor lib. 17. Al.Gent. de Iure bell. lib. 2. cap. 16.

Cam. in Br. Icenis, p. 338

Cam. in Br. Cornav. p. 428.

Cam. in Br. Corn. p. 453.

& caſtravit; ecquid aliud quàm ſanguinis ſui voluptuarium edidit munus? Et quid Angli in *Mariæ* Scotiæ Reginæ morte, poſt XX annorum carcerem, venati ſunt aliud? O tempora! O mores! Eône rem rediiſſe, ut Franciæ & Scotiæ, & ut multi addunt, Angliæ Regina, in ipſa Anglia, tam crudeliter, impiè, & contumelioſè habita; ut à carnifice attrectata, ſecuris ictibus repetitis decollata, caputque illius in ſublime elatum plebi commonſtratum fuerit? O peſſime Daviſone! qui licet ſurdaſter non eſſes, peſſimè tamen audiviſti; quando condemnationis tabulas contra voluntatem & juſſum dominæ tuæ prodidiſti, & ſententiæ executionem feſtinaſti. O immiſericors Eliſabetha! quæ Mariam capitis damnaviſti. Si enim cognata tua morte digna fuit; ſi tibi jus in illam fuit; (& ſi forſitan illud fuit, hoc tamen vix fuit) cur non mortis illud genus morte ipsâ pejus in aliud commutaviſti? cur non aſpidis morſus carnificis ictibus, aut Athenienſium cicutam ſecuri Anglicæ prætuliſti? cur paſſa es infamem lictorem, ipsâ infamiâ viliorem, in caput mortuæ Mariæ, & in tuum ſanguinem, dicteria & jocos jacere? Hoc factum totam tunc Europam

P. Matth. in Hiſt H. IV. lib.6. nar 2. & vide Met. H.Belg. l.13.

Cam.in Annal. Angl. A.Chr.1587.

E Paſqu. de Recher. de la Fr. liv.5. c.17. Thuan. hiſt. lib.86.

pam in varios raptabat adfectus & cenſuras; nemine non infelicitatem Mariæ deplorante; bene multis novi exempli rigorem in Eliſabetha exſecrantibus: cum etiam Galli cæteris populis magis exacerbati hiſce verſiculis Anglos compellarent,

Anglois, vous dictes, qu' entre vous
un ſeul Loup vivant on ne trouve.
Non: mais vous avez une Louve,
pire, qu' un million de Loups.

Quid verò cenſeam, amice Baro Paule, de Regum & ſubditorum in Anglia concordibus inter ſeſe adfectibus? de miti & benigno illorum *imperio?* de facili & parātiſſimo iſtorum *obſequio?* quos utroſq; ita tu commendas, ut inter eos omnium divinarum humanarumque rerum cum benevolentia & charitate ſumma ſit perfecta conſenſio. Sed evolve annales, & diſces, non vanam Porphyrii exclamationem fuiſſe; *Britannia fertilis provincia tyrannorum.* Vis teſtimonium clarius? Nimrodus vocatus eſt *robuſtus venator:* quod plerique Theologi interpretantur, illum fuiſſe præpotentem tyrannum: cum venationes immodicæ Principum & Magnatum animos moresque non rarò in Reipub. & ſubditorum perniciem efferare ſoleant. Sed ubi

Cam. in Br. de Roman. p.50.
Geneſ. c. 10.
Hunn. Qu. in Gen. c. 10.
Oſiand. in not. d.l.
G. Mor. de jure ven. p.1. c.2. n. 74.

terrarum plures unquam fuere Nimrodi, quàm in Anglia? Vbi major vivariorum multitudo? quæ jam ante ſecula aliquot in eum numerum excreverant, ut plura fuerint in una Anglia, quàm in reliquo orbe Chriſtiano univerſo. Ex quo inſano venandi & cum feris converſandi ſtudio quanta profluxerunt mala? Quales populi querimoniæ auditæ ſunt? Sarisburienſis paucis verbis multa comprehendit: *Quod magis mirere* ait, *pedicas parare avibus, laqueos texere, allicere nodis vel fiſtulâ, aut quibuſcunque inſidiis ſupplantare, ex edicto ſæpe fit criminis; & vel proſcriptione bonorum mulctatur, vel membrorum punitur ſalutiſque diſpendio. volucres cæli & piſces maris communes eſſe audieras: ſed hæ fiſci ſunt, quas venatica exigit, ubicunque volant. manum contine, abſtine; ne & tu in pænam læſæ majeſtatis, venantibus cedas in prædam. à novalibus ſuis arcentur agricolæ, dum feræ habeant vagandi libertatem: illis ut paſcua augeantur, prædia ſubtrahuntur agricolis; ſationalia inſitiva colonis; cùm paſcua armentariis & gregariis, tum alvearia à floralibus excludunt: ipſis quoque apibus vix naturali libertate uti permiſſum eſt.* Verùm Angliæ tyrannis ut non in venationibus tantùm, ita nec in uno duntaxat Rege vires & virus ſuum exeruit. Et quem-

Cam. in Br. Dobu.n.pag. 266.

in Polycratico.
Cam. in Br. Attrebat. p. 210.

quemadmodum aſpis non vagatur niſi cum compare; atque alterutrâ interemptâ incredibilis alteri ultionis cura; perſequitur interfectorem pertinaciſſimè: ſic Angliæ tyranni malitiæ ſucceſſoribus caruerunt nunquam. Quinetiam Regum tyrannis ipſos ſubditos fecit tyrannos: adeoq́ue *turbulentis Regis Stephani temporibus tot erant in Anglia tyranni, quot caſtellorum domini*; ſingulis ſibi jus pecuniæ ſignandæ & alia majeſtatis jura arrogantibus. Certè Angli ex Regibus XL civili conſpiratione *duodecim*; atque annis triginta ſex, quibus bella civilia Philippi Cominæi ætate geſta ſunt, regiæ ſtirpis homines amplius LXXX interfecerunt. Vnde & Maria Scotiæ Regina, cum magno animo mortis ſententiam in ſe latam audiviſſet, immanitatem Anglorum perſtrinxit hiſce verbis: *Angli in ſuos reges ſubinde cædibus ſævierunt; ut neutiquam novum nunc ſit, ſi etiam in me ex eorum ſanguine natam itidem ſævierint.* Quid? quod etiamnum Angli ſub optimi, & omnium, quos ſol intuetur, clementiſſimi Regis IACOBI imperio, animos immanes & tortores non deponunt. Quod enim, obſecro vos, Auditores, poſt homines natos *conjuratione pulveraria* majus aut horribilius ſcelus fuit unquam ſuſceptum?

Plin. H. N. lib. 8. c. 23.

Cam. in Br. Belg. p. 199.

Bodin. in M. H. c. 5. & 6. & de Rep. li. 2. c. 5. lib. 4. c. 7.

Cam. in Annal. Angl. A. Chr. 1586.

Caſaubon. in Epiſt. ad Front. Ducæum.

ptum? quod ferinæ crudelitatis tetrius exemplum legiſtis unquam editum? Vt Populus Romanus unam cervicem haberet, Caligulæ, Principis furioſi & humani ſanguinis avidiſſimi, votum fuit; ſed votum tantùm: Angli verò, non voverunt illi quidem fortaſſe, ut univerſa Anglia cervicem unam haberet, uno ictu præcidendam; ſed quod longè majus eſt, ſubtiliſſimam rationem novi Siſyphi vel Avtolyci excogitarunt, quâ id ipſum fere in Anglia effectum darent, quod Romæ Caligula voluit, nec potuit. Regem enim, Reginam, Principem Henricum, cum fratre Eboracenſi Duce, item cunctos regni proceres, cunctos Epiſcopos, cum ipſo flore cæteri ordinis Eccleſiaſtici, magiſtratus prætereà majores omnes, minores pleroſque omnes, nec non aliam populi multitudinem infinitam, uno impetu difflaſſe, & in aerem impulſos (ô crudelitatem!) membratim ac fruſtillatim diſcerpſiſſe; quid futurum erat aliud, niſi totius Anglię caput unâ veluti cervice nixum amputaſſe, & reliqui corporis trunco vitam eripuiſſe? Et ô perduellium impietatem! *Ioannes Grant* è conjuratis unus, jam jam ad ſupplicium ducendus, in ſuſcepto negotio adeò nihil fuiſſe delicti contendit;

Digitized by Google

tendit; ut è contrario conſideret, *generoſi incepti id eſſe meritum, quod pro ſatisfactione omnium ſuorum in omni vita peccatorum abunde ſufficeret.* Et è conjuratis alius *Guido Fauxius*, cum primùm à conſiliariis examinaretur, fiduciam planè antiquam & veluti novus quidam Angliæ Mutius Scævola Romanam conſtantiam præ ſe ferebat. Nam neque ſceleris aut immanitate, aut conſcientiâ, nec graviſſimi concilii audientiâ, nec quæſtionum numero vel aſſiduitate confuſus dejiciebat vultum; ſed potiùs renidens ultrò ludificari, ad omnia expeditè reſpondere, & ſi quid alienum, aut ineptum quæreretur ſubſannare; Regem nec Dominum ſuum, nec Dei unctum, ut qui eſſet hæreticus, agnoſcere; factum non negare, verùm cum Scævola dolere fruſtra ſuſceptum; *Poſtremò Deum non detexiſſe, ſed Diabolum*, truculentâ voce teſtatus eſt. Cæterùm his prætermiſſis, juvat etiam curſim obire pleraſque Angliȩ provinciolas; & oſtendere, ſingulas peculiares & plures nævos habere, qui ſinguli totam nationem deturpare poſſint. Te alloquor, Eubeswaldi Baro: quid cauſæ eſt, quòd *Pyrrhocoracas Cornwallicos*, illas incendiarias & furunculas aves omiſiſti? Quid cauſæ eſt, quòd non ſtatim piratas Cornwal-

Iacob. Rex in conjurat. Sulphurea: & Ens Ann. tom. 5 lib. 3. de tragœd. Angl.

Cam. in Br. Danmoniis. pag. 137.

Digitized by Google

licos, imò Britannos omnes, veros Oceani Pyrrhocoracas, aurum Peruvianum ſublegentes ſurunculos, juratos publicæ fidei hoſtes, laudaviſti ſingulariter? Etſi in Americanis *Fr. Draki* expeditionibus dilaudandis ſatis ſuperque morbum animi prodidiſti: cum Rhetoricâ dicendi libertate ex vaferrimo archipirata Jaſonem, & ex infami myoparone navem cœleſtem faceres: ubi tamen nominatim addere debebas, *Draconem* illum, cum in portu San-Juliani patibulum inveniſſet à Magellano ſeditioſis puniendis erectum, ibi *Ioannem Doughtejum* Anglum Nobilem, virum gnavum & animoſum, atq; ab ipſo ſecundum, veluti gloriæ æmulum ad mortem nimis inclementer damnaviſſe; *Draconem* illum Hiſpanorum crudelitati Luſitanum, quem in Africæ ora ceperat, ad Aguatulcum nimis barbarè reliquiſſe: *Draconem* illum bellam Nigritam, ab Hiſpano, cujus navi pepercerat, donatam, & quæ in ipſius navi compreſſa fuerat, jam prægnantem in inſulam nimis inhumanè expoſuiſſe: *Draconem* quoque illum in Angliam reverſum nihil tuliſſe impatientiùs, quàm *quòd primarii aliquot in aula viri oblatum ab eo aurum reſpuerent, quaſi piratico ſcelere partum*; & denique Eliſabetham Reginam

Camden in Annal. Ang. A.Chr. 1580. Th.ii.lib 71.

Draco-

Draconicas illas opes, ut præſto eſſent, ſi Hiſpaniarum Rex repeteret, ſequeſtrando ſepoſuiſſe; uti & poſtea grandis pecunia Petro Seburæ Hiſpano, qui licet nulla ab inſtitoribus mandata haberet procuratorio nomine reſtitutionem perſequebatur, numerata fuit; quam dominis minimè reſtitutam, ſed in uſum Hiſpanorum in Belgio militantium converſam fuiſſe ſerò fuit deprehenſum. Quid verò memoriam adeò debilitavit tuam; ut infœcunda *Devoniæ* latifundia, cumprimis ſolum Exonienſe, *vix ſteriles avenas, & plerunque inane folliculum ſine grano producens*, reticueris? ut quoque *Henricum Exoniæ Ducem*, qui etſi Regis Eduardi IV ſororem duxerat, tamen laceris veſtibus nudiſque pedibus in Belgio miſerè victum quęrere viſus fuit, prætérieris? Quid obſtitit, ut in *Dorſetia ſaltum candidi cervi*, qui vernaculâ gentis linguâ, *The foreſt of White hart*, eſt celeberrimus, non pererraveris? in quo, cum olim Rex Henricus III venaretur, & cervo pulcherrimo parceret, quem poſteà *T. de la Lynde* cepit & occidit: ille in iſtum & aſſeclas decumanos irarum fluctus volvens, non ſolùm ab iiſdem ingentem pecuniæ vim mulctæ nomine extorſit; ſed & prædia,

Malmesbur. Camden. in Danmon. p. 147.

pag. 148.

Cam. in Br. Durotrig. p. 156.

quæ tenuerunt, ad annuum vectigal fiſco regio inferendum, quod *White hart Sylver*, ſive *candidi cervi argentum*, etiam hodie appellatur, damnavit. Annon ægrè feret tuum ſilentium Portlandia, quondam
pag. 154. inſula, nunc continenti Dorſetiæ adnexa, quæ ſparſim licet habitata, ſylvis tamen adeò eſt indiga, ut incolæ ad ignem alendum fimo bubulo ſole exſiccato lignorum vicem ſupplere habeant neceſſe. Ita ſcilicet ex unico viculo ſeſquipedali, & reſtiariorum manipulo, totam in provinciam laudum rivulos (hui cannabinas laudes!) derivare rem magnam præſtitiſſe te, perperam opinatus es. Et quid cenſes? An exiſtimas, quemquam ſenſi-
Cam. in Br. Belg. p. 179. bus integris, qui rupibus adamantinis *Somerſetaniæ* pretium non conſtituit; vaſtiſſimis & patentiſſimis in media *Wiltonia* campis, quos incolarum magna raritas, & latrociniorum magna crebritas infamant, honorem habiturum? An putas, quempiam ſanum *Hantoniam* alicujus facturum; ſi in ea ferarum luſtra ſaltumque
New Foreſt amplíſſimum, triginta plus minus milliaria in ambitu colligentem, perambula-
Cam. p. 188. verit? ſi Gulielmum Normannum furiali venandi pruritu exexcatum, *propterea terram DEO & hominibus abſtuliſſe, feris & canum*

Digitized by Google

num luſibus dicaſſe, triginta ſex matrices eccleſias extirpaſſe, populum inde exterminaſſe, cogitaverit? ſi vindictâ divinâ Regis tyrannidem mox aſſequente, in eodem ſaltu Richardum illius filium ſecundogenitum peſtilenti aurâ extinctum; Gulielmum Rufum, Regem Angliæ, alterum filium, ſagittâ à Gualtero Tirello fortuitò tranſfixum; Henricum quoque è Roberto filio natu maximo nepotem, dum ibidem feras contentiùs inſectaretur, ramuſculis appenſum, exanimatum eſſe, perpenderit? ſi denique Beaulenſe rus, aſylum utique intemeratum & tutum profugis receptum, unde homicidas quantumvis ſceleratos, vel læſæ majeſtatis reos, abripere nefas & piaculum Angli non ita pridem ſanctè credebant, viderit? Quid verò opus fuit verſare ingenium in memorabilibus *Bercheria* referendis? Tanti res non fuit. Nam cineres Henrici I Regis Readinga quidem habuit olim, ſed habuit, & jam fruſtra oſtentat; uti rectè Poeta Redingum deſcribens conqueritur: Gualt. Mapæus.

——————heu dira piacula flenda!
Neuſtrius Henricus ſitus hîc, inglorius urnâ
nunc jacet ejectus: tumulum novus advena quærit Cam. in Atrebat. pag. 206.

fruſtra.

Digitized by Google

fruſtra. Nam Regi tenues invidit arenas
Auri ſacra fames, Regum metuenda ſepulchris.

Et verò quantum ſplendoris cadaver aut cineres Regis alicujus toti alicui regioni afferre poſſunt? Sic quamvis Windeſora regio palatio fulgeat; hoc tamen facit, ut magis feris, quàm hominibus tota provincia ſerviat, nemorumq; & inerrantium ferarum frequentia, villarum raritatem & hominum infrequentiam inducat. Quid loquar *Surriæ* ſtigmata, nullis ætatibus ſilenda? Guildfordium vicum ſi nominavero, an non perfidiam & immanitatem Anglicam, maximè Diabolicam, ſimul inſimulavero? Illic enim Godwinus Cantii Comes in Alfredo Ethelredi regis filio, & regni Anglici hærede, demonſtravit, quantum ſceleratus animus inſtrumenta explicandę nequitię nactus, attentare auſit. Nam non tantùm regium juvenem, è Normannia in Angliam ad jus ſuum repetendum venientem, contra fidem datam Haraldo Danico in manus tradidit; à quo privatus oculis in vincula abreptus, & ad mortem uſque carcere conditus fuit: ſed aulicum illius comitatum, ſexcentos Normannos, intempeſtâ nocte ex improviſo oppreſſos, novo & ingenioſo ſævitiæ genere decimavit: ſiquidem non decimum quemque ſorte

p. 210.

A. Chr. 1036.

Cam. in Br. Regnis. pag. 813.

Digitized by Google

ſortè ductum antiquo militiæ more interfecit, verùm novem interfectis, decimum quemque dimiſit, decimoſque reſervatos ſummâ cum crudelitate redecimavit. Non excurram jam in *Suſſexiæ* maculas; nec mare ibi brevibus atrox, fluctuoſum, litusque ipſum ſcopuloſum; & Anderidam ſylvam immanem, Sigeberti Occidentalium Saxonum regis, à ſubulco in hac confoſſi, fato infamem dicam: neque etiam Cantii ignominias, impietates & ſcelera in ſummo templo San-Thomano Cantuariæ perpetrata, & mille alia; non horrorem Oceani ſupra modum intumeſcentis, & immenſâ aquarum mole terribili cum fragore & murmure in Rhutupina litora irruentis, longo ordine enarrabo: non item *Gloceſtrenſes* notabo, quorum ſocordiâ factum, ut regio illorum olim vini mirè fertilis, jam ſit omnino ſterilis; dignos, qui propterea cum Apuleii aſino ſemper ſint invinii: non in agro *Oxonienſi* Wodſtokianum labyrinthum, in quo Henrious II ſuam pellicem Roſamundam, haudquaquam roſam mundam, ab uxore ſua occultavit, rimabor. Agrum autem *Buckinghamienſem* nemo laudabit, niſi fortè ſuarius aliquis, qui fageis ſylvis, quibus conſtat,

pag. 219.

Camden. in Cantio. pag. 218.

Am. Marcellin. lib. 27.

Camden. in Dobun. pag. 252.

pag. 266.

Camden. in Br. Cattieuchlanis. pag. 278.

conſtat Buckhinghamia, & unde ei nomen, tribuens nimis, porcorum saginarium quærit: *Bethfordenſem*, paſſim ſiticuloſum & arboribus nudum, etiam propter illas fabas tuas, optimas ſcilicet, ſuâ redolentiâ odoram canum vim non ſine venatorum indignatione prorſus hebetantes, nemo ſingulari dignabitur encomio: *Hertfordenſem*, fere ex ruinis tantùm vetuſtorum oppidorum cognitum, nemo admiratione, ſed potiùs commiſeratione proſequetur. In *Midleſexia* Londinum quidem excellit; ſed monſtro eſt ſimile, quòd urbs illa totius Angliæ caput cum reliqui corporis decremento creſcit adeô, ut de ea dicere liceat, quod de Conſtantinopoli Hieronymus, *eam nuditate omnium civitatum conſtructam fuiſſe*. Lien urbs illa eſt Angli corporis: eo intumeſcente cætera membra contabeſcunt. Quare Regina Eliſabetha edicto vetuit, ne qua ædificia ad habitationem intra tria millia paſſuum ab urbis portis de novo extruerentur, ſub pœna carceris & amiſſionis materiæ ad ædificandum convectæ, nec plures quàm ſingulæ familiæ ſingulas ædes incolerent. Quid ponderis autem Eliſabethę illud interdictum apud contumaces Anglos invenerit,

pag. 284.

pag. 290.

Cam. in Br. Trinobant. pag. 312.

Cam. in Annal Angl. A. Chr. 1580. Thu. H. l. 70.

nerit, Iacobus Rex poſtea expertus eſt, & multoties repetitis edictis ædificandi licentiam compeſcere, adeôque temeritatem nonnullorum, qui vim edictorum feſtivis ac ridiculis evaſionibus ad certum tempus perperam reſtringebant, in ſolenni oratione ad Ordines voce & linguâ Regiâ ſeverè prohibere neceſſe habuit; aulicis, civibus, cauſidicis eorumque clientibus in urbe vivere fas eſſe pronuncians, cæteris in agros ire juſſis. Neque etiam ibi ea in ædificiis elegantia, non is viarum & platearum ordo ac compoſitio, quæ in Germania noſtra communiter cernitur: & privatorum domus in eo potiſſimùm à nitore deficiunt; quòd quò ſurgunt altiùs, eò in vias ſuis ſubgrundis & protectis prominent & propendent longiùs, adeò ut ſæpe tecta adverſa penè coeant contigua, viasque deformiter obſcurent. Caſearios *Eſſexios* & *Suffolcios* ferrem, niſi hiſce magno nimis eſſet dedecori *Edmundi Burgus*, mutuâ civium & monachorum rabie, ſupra fidem fere truculentâ, & tumultibus frequentiſſimis celebratus: niſi quoque aſpergeret ignominiam Hemingſtonium, ubi Baldwinus, dictus *Le Pettour*, beneficio regio *tenuit terras per ſeriantiam*, (ita enim loquitur ſcriptor antiquus)

habita in Cam. Stellata, 12. Kal. Iul. A. Chr. 1616.

Cam. in Iceni. pag. 335.

pag. 337.

quus) *pro quo debuit facere die Natali Domini, ſingulis annis, coram domino Rege Angliæ, unum ſaltum, unum ſuffletum, & unum bumbulum:* id eſt: debuit ſaltare, buccas cum ſonitu inflare, & ventris crepitum edere. O regia ſervitia! O feuda Nobilia! O piam in die Chriſto Natali devotionem! *Norfolcios* litium & controverſiarum architectos leges odio habent: cum Reipub. interſit lites minui. *Cantabrigienſes* locus Academiæ paluſtris cœli gravitate, Studioſis noxiâ, non parùm gravat. *Huntingdonenſes* ruſticulos vix ullum civilitatis conſortium admittit. Non perſequar multis verbis *Northantoniam*, ſylvarum nuditate triſtem; non *Leiceſtriam*, eodem paupertatis malo duriter preſſam; non *Lincolniam*, Dæmonum Crowlandicorum terriculamentis infeſtam, & Gilbertinis monaſteriis, in quibus contra Iuſtiniani Conſtitutiones, quanquam Eugenii III P. R. permiſſu, cum Veſtalibus Monachi quoque, annuo uberrimo & vagienti cum impudicitiæ fœnore, licenter ſtabulabantur, inhonoram; non *Nottinghamiam*, arenoſo ſolo colonorum labores ludificantem; non *Darbiam*, ex *Diaboli podice*, magni hiatus ſpecu, neſcio quas fabellas deblaterantem. Relinquam *Warwicenſem* pagum, ferme totum

arg. l. fin. ff. pro ſuo.

Camd. pag. 357.

Cam. in Coritan. p. 374.

pag. 386.

pag. 399.

pag. 402.

Novell. 133. cap. 3.

Cam. p. 412.

Diſels Arſe.

pag. 421.

tum in nemoribus hoſpitantem; & *Vigorniam*, in frigido flatulentoq; ſuo *Pyrry* Nectar & Ambroſiam ſorbillantem; & *Staffordiam*, de Trenta ſuo & lacu mirabili mira ſomnia recitantem: & *Salopiam*, (ubi poſtremò *Sudor Anglicus* erumpens inde ab Oceano per alias regiones incredibili celeritate pervagatus, velut incendium aliquod longè lateque depaſcebat omnia) Oſweſtriæ ſuæ à ſolis in Ariete eclipſibus incendiariis vehementer metuentem; & *Ceſtriam*, de farris & maximè tritici inopia conquerentem. *Herefordiam* verò, quanquam uberem provinciam, *montes* tamen *ambulatorii*, veluti ſpectra lemureſve inſignes ædes, admodum horribilem reddunt. Nam, ut ne quis putet, me antiquas fabellas recitare, anno ſalutis poſt ſeculum decimum quintum ſeptuageſimo primo, XII Kal. Martii, veſperi horâ ſextâ, in orientali Comitatus parte, terra deceſſit, monsq; cum ſubjecta caute (ingenti mugitu primùm & ſtridore, ut à vicinis longè exaudiretur) tanquam ſi ex diuturno ſomno conſurrexiſſet, ſe extulit; & in ſuperiorem locum, relicto cubili profundo, aſcendit, ſecum unà deferens arbores infixas, caulas & ovium greges. Arborum quædam terrâ obrutæ jacuerunt: aliæ

pag. 432.

pag. 439. & 444.

pag. 451.

pag. 456.

Camden. in Silurib. pag. 473.

Camden. in Ann. Angl. A.Chr.1571. aliæ monti accedendo junctæ ita coaluerunt, ac ſi eo loco primùm radices egiſſent. Quo loco diſceſſerat, *hiatum quadraginta pedes latum, longum octoginta ulnas reliquit. Ager omnis viginti jugerum plus minus erat.* Inter eundum ſacellum obvium evertit: taxum in cœmeterio ſitam ab Occidente in Orientem tranſtulit. Eâdem vi publicas vias cum caulis ſepibus & arboribus protruſit. Ex culta paſcuam, ex paſcua rurſus cultam effecit. Terram eminentiorem, cui obviam occurrit, provolutam & vi majori actam, in montem celſiorem tanquam aggere facto redegit. *Ita cum à veſpere die Saturni uſq; ad meridiem diei Lunæ obambulaſſet*, veluti ex itinere feſſus & mole ſuâ laborans ſubſtitit. Hoc terræmotus genus Phyſici, uti judico, *Braſmatiam* vocant. *Radnoriam* damnat illa ſolitudo, itinerum anfractibus & montium horrore formidoloſa; in quam, utpotè tutiſſimum perfugium, ſe ſubduxit peſtis ille patriæ *Vortigernus*, Diis hominibuſque inviſus; cum invocatis in inſulam Anglo-Saxonibus, & ſuâ ipſius filiâ horrendo inceſtu ſibi in uxorem acceptâ, nefariorum ſcelerum magnitudinem ſerâ æſtimatione perſpexiſſet: ſed numinis telo volante, vindice igne cœlitus demiſſo, cum

Camd. in Silurib. p. 478.

urbe

urbe ſua *Caer Gourtigern*, quam in præſidium ſibi conſtruxerat; deflagravit. *Brechiniam*; Comitatum *Monumethenſem*, *Glamorganiam*, agri aſperitas; vix ullo cultu miteſcens; facit aſpernabiles. *Maridunenſis* ditionis; *Penbrochiæ*, & *Ceretica* felicitas infra omnem invidiam eſt. In pago autem *Montgomerico*, *Mervinienſi*; *Arvonienſi*, *Denbighienſi*; *Flintenſi*, multò plura ſunt, quæ prolixam miſerationem, quàm quę vel tenuem laudatiunculam efflagitent. Vbiq; fere montium circumſidet conglomeratio; qui ſunt glabri, macilenti, ſteriles; horribiles; & toto anno nive; ſeu potiùs nivium ſenio caneſcentes; excelſi adeò, ut non cœlo minari ſed inſerere juga videantur; præcipites quoque adeò, ut *paſtores in ſummis verticibus duobus confabulantes vel convitiantes*; *ſi concurrere fortè ſtatuerint*, *à mane ad veſperam vix convenire poſſint*. Sed id maximè inter admiranda Britanniæ referendum; Mervinienſes perpetuâ licet locorum miſeriâ flagellatos, tamen præmaturæ Veneri & otio ita deditos, ut vicinis ſint maximopere odioſi. Rectè verò dixiſti, Paule Baro; *Eboracum Brigantum eſſe caput*. Sed cujus gentis caput? Validiſſimæ. Quo merito talis? Graſſationibus & latrociniis. Ipſimet Britanni, ſi quos pra-

Camden. in Silurib.

Camden. in Dimetis.

Camden. in Ordevicib.

Giraldus.

Camd. pag. 530.

Camden. in Brigant. p. 556.

Digitized by Google

vo ingenio, & audacius graſſantes viderint, etiam hodie pervulgato verbo *Wharret Brigands*, id eſt, *Brigantes agere* dicunt. Galliq; id genus homines *Brigands*, & prædatorias naves *Brigantins*, vocitant. Et quod obiter moneo; deciperis & decipis, ſi credis & credere vis alios, Helenam matrem & Conſtantinum filium in Britannia natos eſſe: cum graviſſimi authores conſtanter aſſerant; Conſtantium, cum ad Perſas legatus iret, Drepanum Bithyniæ veniſſe, divertiſſe, Helenam hoſpitis ſui filiam noviſſe, Conſtantinum genuiſſe. *Richmondia* rupibus horret; & proximè Lancaſtrenſes inter montes adeò vaſta, ſolitaria, ſqualentia, & muta ſunt omnia, ut quoſdam rivulos hâc reptantes, *Hellbeks*, quaſi rivulos infernales ſive Stygios dixerint finitimi. Secura ſunt hoc tractu cubilia capris, damis, & cervis, qui hîc viſuntur magnitudine ſuâ & ramoſis cornibus ſpectatiſſimi. Epiſcopatus *Dunelmenſis*, & *Lancaſtria*, & *Cumbria*, exſuccâ macie & verrucoſâ ſoli pauperie paſſim languent. *Weſtmorlândia* qualis ſit, nomen dicit. Loca enim inculta, & quæ non facilè agriculturâ ſublevari poſſint, *Mores* Angli Septentrionales vocant, & *Weſtmorland* nihil aliud eſt, quàm inculta ad occaſum regio.

Paſq. Rech. de Fr. liv. 7. c. 41.

Niceph. Eccleſ. H. l. 7. c. 18. Iul. Firmic. Math. l. 1 Lipſ. de M. Rom. l. 4. c. 11. & ibi in not.

Camden. in Brig. p. 191.

Camd. pag. 624.

Vltima

Digitized by Google

Vltima Angliç provinciola eſt *Norhumbria*; & omni jure debet eſſe ultima. Nam ſi ſolum ſpectem, iniquum ubiq;, aſperum, & uno verbo, peſſimum eſt; ſin homines conſiderem, ſunt ii crudeles, truculenti, abactores, Nomadum inſtar in tuguriolis ſtabulantes; & planè tali regione digni, meliore indigni. Poſt Cleolulphi mortem Northumbria, tunc regnum, factionibus ſciſſum, paucis annis ſeptem Reges partim immaniter occidit, partim ſeditiosè profligavit; facinore communiter apud omnes ſic abominabili, ut Principes boni poſteà recuſarint ſuſcipere imperium illius nationis, quæ majorem gloriam in parricidiis patrandis, quàm legitimis obſequiis præſtandis quæreret: Northumbriâ ideò quaſi triginta annos omnium prędę expoſitâ. Jam verò qualis eſt *SCOTIA?* Multis modis & nominibus eſt inferior atque infelicior Angliâ. Eſt enim pluribus in locis obſita ſaxis, arboribus glabra, paſſimque obſeſſa paluſtribus aquis; & ſupra id, quòd ferendis vitibus atque oleis eſt inepta, in ea etiam triticum in ſiliginem citò degenerat. *Anglia habet in annuis redditibus millionem, aut cum exceſſu, quindecies centena millia coronatorum*; uti quidam ſcriptores tradunt: (namque ego regni rationes

Camden. in Ottadinis.

P. Matth. in Diſc.fun. H. IV.Gal.Reg.

Iov. in Scotia.

P. Matth. in Hiſt.H.IV.l. 6.narr.2.Bodin parle de treize cents mille livres

 tiones

par chacun an. *L'entrata del Rè di Scotia non* [illegible] *a* [illegible] *mila* [illegible]

tiones non vidi, tabulaſque accepti & expenſi non excuſſi: & aliàs ſcio, Regem Jacobum teſtari, patrimonium ſuum Regiam non ita attritum eſſe, quin magnitudine & ſplendore cum quovis alio Chriſtiani orbis facilè poſſit comparari,) cum *Scotiæ regnum vix centum millia coronatorum, aut non multo amplius regi pendere* aſſerant: quantum fere majorum gentium Comites in noſtra Germania colligunt. Quare cum regni ordines ſuperiori ætate Botuelium apud Orcadas & ulteriores inſulas piraticam facientem comprehendere conſtituiſſent, propter inopiam publicam privatis Mortonii ſumptibus inſtructa, & duce Kirkadio claſſis miſſa eſt. Et quo tempore Eliſabetha Angliæ Regina Norfolciæ Ducem reprehenderat acerbiùs, quòd ipsâ inconſultâ Mariam Scotorum Reginam in matrimonium poſtulaſſet; ille non dubitabat aſſerere, (quaſi Scotam planè negligeret) *proventus ſuos in Anglia non multò eſſe minores, quàm regni Scotorum tunc miſerè bellis exhauſti.* Et quid extremus ille & ſeptentrionalis mundi tractus, Naturæ privignus, inter vaſtas paludes, inter montium ſupercilia, inter ericeta ſpinoſa, producat opimum & locuples? ubi etiam

Thuan. hiſt. lib. 40.

Camden. in Ann. Angl. A Chr. 1569.

lupi

Digitized by Google

lupi non ſolùm in armenta maximo damno, ſed etiam in homines magno periculo adeô immaniter graſſantur, ut ex Parlamentaria ſanctione Vicecomites & incolæ in ſingulis Comitatibus ter ſingulis annis ad lupos & eorum catulos tollendos venatum prodire jubeantur. Homines etiam regionis bonitatem, quæ fere nulla eſt, vixdum imitantur: alibi quidem ſatis humani; ſed alibi, & majori ex parte, *Caledonii*, id eſt, duri, aſperi, agreſtes; alibi etiam prædones, abactores, & maximè illi, qui limitaneas Angliæ & Scotiæ valles incolunt, quorum ſtudia & ingenia Joannes Lesleus ipſe Scotus & Epiſcopus Roſſenſis ita deſcribit: *Noctu*, ait, *turmatim per invia loca, perq; multos mæandros è ſuis finibus exeunt. Interdiu in latibulis præſtitutis equos viresq; ſuas recreant, donec eô tandem per tenebras, quô volunt, perveniant. Arreptâ prædâ ſimiliter noctu per circuitus & devia duntaxat ad ſua redeunt. Quô quisque peritior dux per illas ſolitudines, anfractus, & præcipitia, mediâ caligine & tenebris eſſe poteſt, is ut ingenio excellens majore in honore habetur: & tantâ calliditate hi valent, ut rariſſimè prædam ſibi eripi ſinant, niſi canum odoriſequorum ductu rectis ſemper veſtigiis ſe ſe inſequentium ab adverſariis nonnun-*

Camden. in Scot. p. 692.

quam capiantur. Cæterùm ſi capti ſint, tantâ eloquentiâ pollent, verborumq; ſuaviſſimè fluentium lenociniis, ut & judices ſimul & adverſarios quantumvis ſeveros, ſi non ad miſericordiam, ſaltem in admirationem & commiſerationem quoque vehementer permoveant. At hi limitanei prædones mitium ovium titulum tueri poſſint præ illis *Albanenſibus*, qui *Highlandmen* vulgò vocantur, genus hominum incultum, inprimis maleficum, latrociniis innatum, & ad vindictam odio capitali projectiſſimum; quorum efferata crudelitas *legem* extorſit, quâ licet, *ſi quis ex aliqua illorum gente damna intulerit, quicunque ex illa gente captus fuerit, aut damna reſarciat, aut capite luat.* Nec tamen hi Albanenſes tantùm, ſed & Scoti in univerſum animos gerunt prorſus implacabiles; & vix eſt in omni Europa natio, quæ in *ultiones* feratur ardentiùs. Privatas contumelias in ipſarum familiarum injuriam vertunt: & vis inimicitiarum in heredes quoque abit. Cædem cæde repenſare decorum: incendia alternis ignibus vindicant. Nec aperto tantùm Marte; inſidiis, fraudibus agunt. Nihil turpe aut ignobile ſatianti oculos inimicorum malis. Etiam quòd ut plurimum regio arboribus caret, quidam putant illorum

pag. 707.

Euphorm. in Icone Animor. cap. 4.

Digitized by Google

lorum odiorum facinus eſſe: dum adverſis facibus inimicorum ſilvas cremant, & privatis injuriis vaſtitatem patriæ faciunt. Quam Scotorum barbariem dum mecum exputo, non miror, D. Hieronymum αὐτόπτην ſcribere; *ſe adoleſcentulum in Gallia vidiſſe Scotos, gentem Britannicam, humanis veſci carnibus; & cum per ſylvas porcorum greges & armentorum pecudumq́; reperiant, paſtorum nates & fœminarum papillas ſolere abſcindere, & has ſolas ciborum delicias arbitrari.* Et minùs adhuc miror, quod alibi legi, *tres & quinquaginta reges Scotiæ, aut bellicâ vi, aut procerum inſidiis crudeliter interemptos fuiſſe.* Recentia ſunt facinora contra Reginam *Mariam* (iterant enim hujus memoriam perduelles Scoti) flagitioſiſſimè perpetrata; & quæ ſunt in Europa ſine exemplo. Ubi enim auditum eſt, populum & proceres in ſuum Regem vel Reginam ita ſæviiſſe, prægnantem vi metuque exagitaſſe, tuta loca captantem in regia obſediſſe, ad iniquas conventiones compuliſſe, regno exturbaſſe, apud cognatam Anglam, ubi auxilium quærebat, capitis ream egiſſe, carceri vicennali mancipaſſe, ſecuri & carnifici ſubjeciſſe, de morte triumfaſſe? Vbi auditum eſt? Aut ſi illa ſunt legitima & debita ſubdi-

2. adv. Iovinian. l. Iſac. Pontan. in app. ad itinerar.

Iov. in Scotia.

Cam. in Anal. Angl. paſſim.

torum erga Principes obſequia; ubi à condito mundo ſubditorum major laus atque gloria, quàm in Scotia? Macte verò tuâ virtute *JACOBE*, Rex magnæ Britanniæ ſapientiſſime; cineres & memoriam matris caram habe; *Buchanani* & *Knoxii*, qui turbas Scotiæ & ſuum adfectum ſcripſerunt, libellos in tuis regnis morari ne patere. Nam ſicuti venenum inficit nullo forti antidoto munitos: ita illi incautos faſcinant lectores; imò manes illorum ſeditionum flabellorum μετεμψυχώσει quâdam in eorum corpora tranſeunt, qui talia impura ſcripta & nequam dogmata vel legendo imbibunt, vel defendendo aliis commendant, non minore ſupplicio plectendi, quàm ipſimet autores, ſi à mortuis jam eſſent reſuſcitati. Et quidem *Buchananus*, homo fide promercali, partium ſtudio & Jacobi Moravii, in cujus verba fuit juratiſſimus, munificentiâ abreptus ita ſcripſit, *ut libri ejus falſitatis damnati fuerint ab Ordinibus regni Scotiæ; & ipſe ingemiſcens coram Rege, cui fuit pædagogus, ſubinde ſe reprehenderit, quòd tam virulentum calamum in Reginam benemeritam ſtrinxiſſet, moriensq́ue optaverit, ut tantiſper ſupereſſet, donec maculas, quas maledicentia falsò aſperſerat, revocatâ veritate vel ſangui-*

Iac. Rex lib. 2. Baſ. dori.

Cam. in Annal. Angl. A. Chr. 1567. & A. C. 1584. & in deſcr. Scot. p. 713.

Digitized by Google

ſanguine elueret; *niſi* (quod ipſe dixit) *hoc vanum eſſet*; cum præ ætate delirare videretur. Sed recentior adhuc eſt *Rethuenorum*, Comitum Gourex, atrocitas: quâ ſceleratiſſimum illud fratrum par, clementiſſimum Regem *JACOBUM* (eheu quot periculis innocentiſſimus & optimus Rex ſubjicitur! qui non tantùm poſtquam natus eſt, ſed etiam antequam naſceretur, atque in ipſo matris utero vix ullo tempore ab inſidiis & ſicariis fuit tutus) penè oppreſſit. Cum enim Rex Perthum ire ab *Alexandro* altero fratre conſutis dolis perſuaſus eſſet, factâ ſpe theſauri, quem nuper inveniſſet, illi exhibendi; prandio ſumpto, inermis per aliquot conclavia circumductus tandem in Muſæum perducitur, locum lanienæ deſtinatum; in quo homo pugione armatus parricidii adjuva erat ſolus. Ibi Alexander occluſâ priùs januâ, pileoque in caput ſuperbè injecto, ſtatim armato pugionem eripit, & Regis pectori admovet, ultimaque minis & factis intentat. Rex autem, qui eloquentiæ ſuæ viribus & majeſtatis veneratione armatum illum continebat, Alexandrum tamdiu luctando ſuſtinuit, donec quatuor ex aulæ familiaribus unus poſt alium intervenerunt,

Iaco. Rex in Orat. quadam. Ens Ann. tom. 5. l. 5. P Matth. in hiſtor. H. IV. lib. 3. n. 3.

runt, qui numero & armis impares licet, conjuratos tamen vel interfecerunt, vel malè multatos in fugam egerunt; Rege inde in medio ſuorum in genua ſuppliciter procumbente, Deoque pro liberatione tam miraculoſa, & victoria tam inſperata gratias prolixè agente; & poſtea *Joannem Ramſey*, cujus potiſſimùm dextera vindex fuit Principis in nefanda illa conjuratione, titulo & honore *Vicecomitis Hadingtoniæ* ob fidem donatum inter Regni Scotiæ proceres cooptante. Ordo autem regni ampliſſimus decreto damnavit memoriam Rethuenorum, ita, ut qui ejuſdem eſſent nominis, illud deponerent, & novum ſibi adſciſcerent. Poſſem in Scotos alia dicere plurima, ob quæ vel ſingula inter populorum adjectiſſimos referri poſſint: tamen in adulteriis ac voracitate illorum faciam pauſam. *Adulteriorum* licentiam & frequentiam induxit impius *Evenus III*, Rex Scotorum, qui non contentus *centum è Nobilitate concubinis*, nî ſuam ſpurcitiem, latis legibus, in vulgus proderet. Tulit enim, *ut cuivis liceret pro opibus, quot alere poſſet, uxores ducere: ut Rex ante nuptias ſponſarum Nobilium, Nobiles plebejarum prælibarent pudicitiam: ut plebejorum uxores cum Nobilitate communes eſſent.* Etſi verò

Cambd. in Scot. p. 687. & p. 709.

G. Buchan. rer. Scot. li. 4.

Digitized by Google

verò *Milcolumbus III*, Rex Scotiæ LXXXVI^tus, longo tempore pòſt uxoris precibus dediſſe fertur, ut primam novæ nuptæ noctem, quæ proceribus per gradus quoſdam lege Regis Eveni debebatur, ſponſus dimidiatâ argenti marcâ redimere poſſet: quam penſionem adhuc *Marchetas mulierum* vocant: tamen noctium fures propterea non deſierunt eſſe frequentes, & non minùs poſtea, etiam extra Grammaticorum ſcholas,

Bucha. ibid. li. 7. Boeth. in Sc. hiſt. & Ren. Chop. de Sac. Polit. l. 2. tit. 7. n. 4.

manſit apud Scotos indeclinabile CORNV.

Voracitatem autem eorum ſatis teſtantur immoderatę quotidiani convictus impenſę, quibus plerique devoratis patrimoniis ad tantam rei familiaris inopiam rediguntur, ut ab obviis ſtipem emendicare non pudeat; quòd agrum colere, aut ſellulariam exercere artem honeſto loco natis (mendici enim ſe ſtirpe regiâ prognatos eſſe dicere audebunt) indecorum arbitrentur, uſque adeò, ut plerique latrociniis & furtis ſe ſe alere, nullo pœnæ metu, æquiſſimum putent. Euge verò Paule Baro, etiam in *HIBERNIAM* trajiciamus. Eſt ibi cœlum ad maturanda ſemina iniquum; terra montoſa, aquoſa, ſylveſtris, ventis expoſita, & adeò paludoſa, ut ſupra montes ſtagnare aquas videas.

Iov. in Scot.

Münſterus Coſm. lib. 2. c. 9. & 15.

Cambd. in Hibernia.

deas. Eſt ibi *inſula Purgatorii*, (quis jam neget *Purgatorium* eſſe ?) & in ea ad monaſteriolum ſpecus; obverſantium neſcio quorum ſpectrorum terrore, & horrentendis viſis decantatus. Sunt ibi luporum agmina paſſim ſævientia. Sed quid ego talia? Hiberni ipſi, lupis & illis infernalibus ſpectris pejores, eâ pollent nequitiâ & improbitate, ut nequitiam & improbitatem ipſas, ſi ſe conſpiciendas mortalibus darent, ad duellum ipſi nequiores ac improbiores ſint provocaturi, facilè victuri & triumfaturi. Non omnes quidem inhumanitatis ejuſmodi accuſo; cum non pauci Anglico ſub imperio rectiùs imbuti ad civilitatis & honeſtatis caſtra tranſierint: belluæ tamen & bruti inhumanique illi homines longè ſuperant; quorum maxima pars odium in Anglos alit longè contumaciſsimum & quaſi inexpugnabile; adeô quidem, ut *Conus*, Coni filius, cognomento *Bacco*, id eſt, *Gladius*, qui patri in dignitate *O-Neal* ſucceſſerat, (hæc dignitas barbaris tanti eſt, ut inſolenti faſtidio elati *Principum*, *Ducum*, *Marchionum*, *Comitum* titulos præ nomine *O-Neal* dedignentur) ſuis poſteris malè fuerit imprecatus, *ſi vel Anglicè loqui diſcerent, vel triticum ſererent, vel ædes extruerent*; ſollicito

Digitized by Google

cito timore, ne Angli his invitamentis in ſuos agros pellicerentur. Et quidem cum *O-Neali* non ita pridem læſæ majeſtatis damnati eſſent ab Eliſabetha Regina, *Thomas Smith* Eques auratus, & Reginæ à Secretis, regio permiſſu Coloniam deduxit in Comitatum Dunenſem; præclaro certè auſu, at fato nimis infeſto. Nam poſt magnas expenſas filium naturalem, quem præfecerat, ex inſidiis interceptum canibus objecerunt Hibernici; cujus tamen immanitatis pœnas perditiſſimi illi poſtea graviſſimas perſolverunt, interfecti, & lupis in prædam dati. Verùm de feris iſtis Hibernis, Eubeſwaldiæ Baro, plurima atrocia & horrenda compendio verborum accipe. Illa hominum purgamenta, *ſylveſtres Hiberni*, ſummum bonum, & omnem felicitatis conſummationem hodie collocant in otio: ditiſſimos ſe eſſe reputant, dum labore careant; & omnes deliciarum opes poſſidere ſe credunt, dum libertate gaudeant. Cumque aliquibus in locis agrorum pinguedo negligentiam cultorum quaſi increpet, & ora maritima multis ſinubus & navigabilibus alveis pervia accolas ad navigationes quodammodo invitet; illos tamen innatæ deſidiæ dulcedo ita detinet,

ut

ut oſtiatim malint victum quærere, quàm honeſtis laboribus paupertatem repellere. Latrocinia apud eos nullam habent infamiam, quantumvis habeant plurimum immanitatis: & latrocinaturi preces ad *DEUM* fundunt, ut præda offeratur; & prædam pro munere à *DEO* oblatam arbitrantur; neque vim, neque rapinam, neque homicidium DEO diſplicere religiosè perſuaſum habent. Audire eſt à ſicariis & incendiariis; *Miſericors eſt dominus, & non ſinet pretium ſui ſanguinis in me irritum.* Quin patrum veſtigiis ſe inſiſtere dicunt, & eam ſibi vivendi rationem reliquam eſſe; Nobilitatis ſuæ autem infamiam eſſe, ſi velint ex labore manuum victitare, & à facinoribus abſtinere. Aliâs ſunt corpore validi, agiles, animo elati, bellicoſi: ſed plurium animos ridicula opinio pervaſit, & etiam perſuaſit; illum, qui in militari barritu ſive clamore, quo in congreſſu magnâ vocis contentione utuntur, reliquorum clamori non reſpondeat, ſubitò à terra arripi, & quaſi volantem in deſertas Comitatus Kerrienſis valles deferri, ex quacunque Hiberniæ regione; ibi gramine veſci, aquam lambere, nec malè nec bene eſſe ſibi ſentire, rationis non orationis uſum tenere, à venanti-

Digitized by Google

nantibus demum miniſterio canum capi, & domos ſuas deduci. Liberis, cum ad ſacrum Baptiſmum accedunt, ad propria, profana etiam nomina imponunt, ut *Rufus*, *Albus*, *Niger*, *Calvus*, *Latro*, *Superbus*, *Scabioſus*; & licet contumeliarum ſint impatientiſſimi, hæc tamen nomina non dedignantur Optimates (veriùs Peſſimates) illi, qui ob eminentiam O literam nominibus præfixam habent. Lupos ſibi adſciſcunt in patrimos, quos *Chari Chriſt* appellant; pro eis orantes & bene precantes, & ſic ſe ab illis lædi non verentur. Omnes in præproperam Venerem effuſi, nec annorum maturitatem, quæ in aliis regionibus obſervatur, præſtolantur: in peramplis cubilibus integræ familiæ cubant, & facilè tenebris verecundiam extinguunt. Etiam matres ſtatim poſt ſextum à partu diem ex integro ſe maritali operi dedunt; & parvulos ad nutrices exponunt. Nobiles autem *nutrices* tot habent, quot habent adoleſcentulas famulas; quæ ſtupri pretium, lactandi infantulum facultatem putant; & quæ alumnos ſuos ad obſcœnitatem & flagitiorum immanitatem omnem gnaviter erudiunt. Sacrificuli ſunt omnium turpiſſimi; qui è DEI domibus meretricum Iov. in Scot.

ſtabula efficiunt: horum filii, qui *Mac Decan*, *Mac Pherſon*, *Mac Oſpac*, id eſt, *filii Decani*, *Eccleſiæ Rectoris*, & *filii Epiſcopi* dicuntur, plerunque inſignes evadunt prædones, parentum liberalitate ad ſeditioſorum manum conſcribendam adjuti: filiæ autem patribus ſuperſtitibus magnis dotibus elocantur, ſi nubunt; patribus verò defunctis, aut mendicant, aut meretricantur. Quinetiam fama eſt, lacum illum *Erne*, in Comitatu Fermanaghenſi celeberrimum & maximum, quippe tot inſulis habitatis confertiſſimum, quarum nonnullæ centum, ducenta & trecenta jugera continent; tot inſuper luciis, trutis, ſalmonibus, & aliis piſcibus tam copioſum, ut piſcatores nimiam frequentiùs piſcium copiam retiumq; rupturas potiùs, quàm defectus conquerantur; fama, inquam, eſt inter accolas, hunc lacum olim fuiſſe agrum cultiſſimum, & incolis frequentiſſimum; ſed ſubitò propter eorum infandam cum beſtiis Venerem ſuperfuſis aquis in lacum redactum. *Terram*, ait Giraldus, *tam turpium contra naturam facinorum conſciam non tantùm primis, ſed cunctis in poſterum habitatoribus indignam autor naturæ judicavit.* Verùm hi deteſtandi Hibernorum mores ſunt antiquum à majoribus

in

Digitized by Google

in poſteros devolutum patrimonium, quod tanto nequitiæ ſtudio hactenus ſervatum eſt, ut difficile ſit ſtatuere, nepotibusne an verò avis debeatur ſcelerum palma. Olim Epiſcopali ſedi *Conerenſi* præerat *S. Malachias*; vir ſuo ſeculo doctus & pius, & qui *de natali barbarie nihil minus traxit, quàm de ſale marino piſces maris*: ſed qualis tam ſancto paſtori ibi grex fuerit, hiſce verbis deſcribit S. Bernardus: *Triceſimo ferme ætatis ſuæ anno Malachias conſecratus Epiſcopus introducitur Conereth. hoc enim nomen civitatis. Cum autem cœpiſſet pro officio ſuo agere, tunc intellexit homo Dei non ad homines ſe, ſed ad beſtias deſtinatum. Nuſquam adhuc tales expertus fuerat in quantacunque barbarie. Nuſquam repererat ſic protervos ad mores, ſic ferales ad ritus, ſic ad fidem impios, ad leges barbaros, cervicoſos ad diſciplinam; ſpurcos ad vitam. Chriſtiani erant nomine, re pagani. Non decimas, non primitias dare, non legitima inire conjugia, non facere Confeſſiones: pænitentias nec qui peteret, nec qui daret, penitus inveniri. Miniſtri altaris pauci admodum erant. Sedenim quid opus pluribus, ubi ipſa paucitas inter laicos propemodum otioſa vacaret? Non erat, quod de ſuis fructificarent officiis in populo nequam. Nec enim in Eccleſiis aut prædicantis vox, aut cantantis audiebatur.*

tur. Quid faceret athleta Domini? Aut cedendum turpiter, aut periculosè certandum: ſed qui ſe paſtorem, & non mercenarium, agnoſcebat, elegit ſtare potiùs quàm fugere, paratus animam ſuam dare pro ovibus, ſi oportuerit. Et quanquam omnes lupi, & oves nullæ, ſtetit in medio luporum paſtor intrepidus, omnimodò argumentoſus, quomodo faceret oves de lupis. Hæc S. Bernardus: & paulò mitiora, qui hodie ibi præeſt Epiſcopus, de ſuis ſit prolaturus. Tales ſunt Hiberni: quibus *Henricus Sidneius*, cum annos plus minus XI diviſis temporibus Prorex præfuiſſet, navem conſcenſurus verſiculo è Pſalmis valedixit: *In exitu Iſrael de Ægypto, & domus Iacob è populo barbaro. Inſulæ Britannicæ reliquæ* digne fere non ſunt, quę in aliquam claſſem niſi fœdæ paupertatis & extremæ inopiæ veniant: ex quibus ſanè jejunis & infœcundis ſedibus quotannis æſtivo tempore, præſertim Scoti inſulani, ut rei ſuæ domi parcant, in Hiberniæ Comitatum Colraneníem confluunt, ut victum parent, intenti ſimul in omnes occaſiones rebelliones fovendi; adeò ut ſub pœna læſæ majeſtatis lege cautum fuerit, ne quis eos in Hiberniam advocet, aut hoſpitio excipiat. Quis autem noſtrûm in illis *Hebridibus* ſive *Ebudibus*, cautium & ſaxorum horrore inviis,

Cam in Annal. Anglic. A.Chr. 1578.

Cam. in Inſulis Br.

inviis, & vix virenti ceſpite veſtitis, inter monſtra hominum portentoſis illis Hibernis ne hilo meliorum, quis, inquam, vel unum diem commorari deſideret? Quis noſtrûm cum abjectiſſimo ruſtico Herciniæ noſtræ, quàm cum *Schetlandiæ* Optimatibus, piſce exſiccato & contuſo pro farre utentibus, cœnare non malit? Quis noſtrûm in *Orcadibus*, (& ſunt Orcadenſes imperterriti milites, qui, quando tormenta diſploduntur, ſolent humi procumbere obturatis auribus, ne fragorem ſentiant.) Quis in *Sillinis*, in quas olim damnati relegabantur; quis in cæteris omnibus delicias, imò quis neceſſaria tantùm inveniat? Thuan. hiſt. lib. 5.

Et hæc ſunt, illuſtriſſime Princeps, quapropter Britanniam in ſummo & principe dignitatis gradu cum Barone Eubeswaldio collocare non poſſim. Cumque nihil audiverim hactenus, neque etiam ſciam aliquid; ob quod Germania ullam Europæ provinciam comparem habere, nedum ullius pediſſequa eſſe debeat; ego jure & meritò FRANCISCO CAROLO, Duci Saxoniæ adſentior.

PRINCEPS

FRIDERICVS
ACHILLES, &c.

DIC TU

ERNESTE SCHA-
FELIZKI.

ORA-

Digitized by Google

ORATIO ERNESTI SCHAFELIZKI,

contra

HUNGARIAM.

ET ego, illuſtriſſime Princeps, cum inclyto Duce Saxoniæ, Dn. FRANCISCO CAROLO, pro Germania noſtra ſuffragium fero. Sed quoniam fieri poteſt, ut illuſtris Henricus Albertus, Baro Limpurgius, Hungarico ſuo elogio adhucdum quorundam auribus atq; animis obſtrepat; ego nunc rationibus evincam, illum Herculis cothurnos aptare infanti, qui provinciarum Europæ prærogativam adſcripſerit Hungariæ. Vt enim intereſt permultum; cujatis, & unde quis ſit; adeò, ut JCtis anſam dederit quærendi: *An natio hominis infamata indicium ad torturam faciat, necne?* ita non minus refert, Cretenſis quis ſit, an Romanus; Hungarus quis ſit, an Germanus: cum Romanorum & Germanorum virtus omnium ſeculorum encomiis

H. Bocer. de Quæſtionib. & tort. c. 3. n. 81. arg. leg. 32. §. 21. ff. de ædil. ed.

ſemper extiterit illuſtriſſima; de Cretenſibus autem tranſierit in alia omnia verſiculus Epimenidis, ab Apoſtolo Paulo laudatus,

ad Tit. cap. 1. v. 12.

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί:

& de Hungaris aliud teſtetur proverbium Germanicum; Der Hunger iſt ein Unger. Sed priùs de Hungaria ipſa aliquid. Hoc regnum quamvis agro gaudeat opimo & pingui, & ubiq; fere fertili; quamquam ex Martis intemperie etiam agricultura & metallorum fodinæ omnia hoſtilia jam tot ætates patiuntur: tamen *aer* ibi eſt maximè inſalubris, & quaſi omnibus peregrinis noxius ac hoſtis; ſemper aut ob extremam craſſitiem, aut ſubtilitatem extremam ſuſpectus. Unde caſtra uno in loco ſupra menſem illic haberi ſine periculo non poſſunt: cum ille pulmonibus puriori auræ aſſuetis paulatim virus infundat, & tandem *languorem Hungaricum* ingeneret, crebrâ tamen ſtativorum mutatione non nihil corrigatur. Equidem nullâ aliâ re calamitoſa illa *morbi Hungarici* labes in caſtris ad Comorram enata, ad Javarinum incrementa ſumpſit, & demum ceu per ſeminaria diſtributo contagio Germanos, Bohemos, Belgas,

Coberus in Obſer. caſtrenſib.

Vide M. Ruland. de lue Hung. c. 8. & 21. à Cobero in aliquibus diſſentientem.

Belgas, Gallos, Italos afflavit ſæviſſimè; quàm quòd uno eodemque loco in Hungaria caſtra nimis diu hæſerint; parùm Medicorum caſtrenſium prudenti conſilio. Sed quemadmodum ad Budam primariam regni urbem (urbes verò in Hungaria ſunt rariſsimæ: atque exceptâ Budâ, &, ſi vis, Poſonio, vix ullam totâ Hungariâ paulò ſplendidioribus ædificiis conſtructam videas) ſunt aquæ ſulfuratæ, tanti fervoris, ut pede vix tentari poſsint, & in eas à laniis projecti ſues facilè depilentur, & tamen ibi piſces degere, & ranæ frequenter innatare conſpiciantur, aliis fluvialibus piſcibus aut ranis aliis in illas aquas immiſſis mox ſupino ventre mortem anhelaturis: ſic Hungaris ſuus Hungaricus peſſimus aer uti propter ſingularem naturæ conſenſum per eſt amicus; ita aliis gentibus eſt adverſus, peſtilens, & vix tolerabilis. Quid dicam de illis teterrimis beſtiolis Hungaricis, illis *pediculis*, qui jure quaſi proprio ſuis ambulatiunculis, ſuctiunculis, & morſiunculis in cunctos paſſim numeroſiſſimè graſſantur? Quàm fœcundus hâc fœdiſſimâ ſobole eſt aer Hungaricus? Qui viderunt & experti ſunt, atteſtantur, linteolum aquâ, ſtagnanti præſertim lotum,

Busbeq. Ep. 1. pag. 18.

G. Agric. lib. 2. de natura eorum quæ effluunt ex terra. Iov. H. lib. 39. Busb. Ep. 1. pag. 18.

Cob. in Obſ. caſtrenſib.

& ad ſolem, ſiccandi causâ expoſitum, mox totum vermibus Syllanis ſcaturire. Et laterem lavant, qui crebris induſiorum novorum mutationibus pediculorum contubernium ſubterfugere conantur; cum illo modo ſemper plures attrahant, quàm pellant; & fruſtra ſunt, qui aliis rationibus familiariſſimorum & ingratiſſimorum comitum ictus ſe evitare poſſe ſperant: quos vel ex ipſo corporis madore Hungaricus aer citò producet. Illam aeris gravitatem æquat *malitas aquarum*; quæ plerunque omnes, & quidem flumina extra Danubium, qui Budam uſque ſatis ſalubres & potui commodos fert latices, fere omnia, hominum firmam valetudinem hoſtiliter adoriuntur. Certè Rabniza ſive Arabo, qui juxta Javarinum Danubio miſçetur, peſtilentes aquas & ſummè graveolentes volvit; adeò ut piſces cancrique etiam cocti, putidum fœtorem ſpargant. Verùm ut concedam liberaliter, totam Hungariam eſſe undiquaque ſaluberrimam, fertiliſſimam, cultiſſimam, ditiſſimam: non id tamen ad ipſorum Hungarorum gloriam pertinet. Quemadmodum enim patres, qui filias habent, gibbo, varice, ſtrumâ, lentigine, balbutie, lippitudine, aut aliis corporis

Digitized by Google

poris animique vitiis fœdè deformes, eas ita dotant magnificè, ut procos alliciant:

ſcilicet uxorem cum dote, fidemq́, & amicos, Hor.1 Ep.6.
& genus & formam regina pecunia donat;
ac bene nummatam decorat Suadela Venusq́:

ſic Natura & Fortuna Hungaros tanquam prolem aliâs rejiculam plurium munerum copiis largiter inſtruxere, hoc veluti emplaſtro infames illorum cicatrices occultaturæ. Namque Hungarorum quamplurimi, incuriâ honeſtatis ita ſe omnibus depravarunt erroribus, ac piacularibus ſceleribus incumbentes propè exesâ manſuetudine generis ſui immanè efferarunt, ut poſſit videri nullum animal in terris Hungaro poſtremius. Nec enim vel unum vitium nequiſſimæ genti (quod cum bona venia & ſine injuria proborum dictum volo) deeſt: ſed omnia prorſus, ut in quamdam cœnoſam latrinam, in illorum animos flagitia confluxerunt. Quod ipſum & Otto Friſingenſis Epiſcopus, Imp. Friderico I ſanguine junctus, vir ſapiens & luculentus hiſtoricus, olim animadvertit, cum ita de Hungaris judicaret: *Hungari*, inquit, *ſunt facie tetri, profundis oculis, ſtaturâ humiles,* lib. 1. c. 31. de rebus geſt. Frid. 1.

moribus

moribus & linguâ barbari & feroces; ut jure fortuna culpanda, vel potius divina patientia ſit admiranda; quæ, ne dicam hominibus, ſed talibus hominum monſtris tam delectabilem expoſuit terram. Equidem Hunnorum, qui Hungarorum ſunt patres, tanta fuerat ſcelerum immanitas, ut veteres quidam ſcriptores, niſi eorum originem ad ipſos cacodæmones referrent, fidem ſcriptis ſuis inventuri ſibi non viderentur. Jornandes *Alirumnam*, neſcio quam è Scytharum gente, ſupra modum humanum vaſtâ corporis mole mulierem, à Filmero Gothorum Rege in exercitu repertam, quòd parùm ſecundâ eſſet pudicitiæ famâ, in exilium ſcribit ejectam: quę cum ultra Mæotidem paludem in ſylvis ac ſolitudine miſera erraret, dæmonum compreſſu gravida multos monſtroſos partus ediderit, è quibus deinde Hunnorum genus ſit propagatum. Alii Satyros & Faunos generis produnt conditores. Sed commenta hæc fabularum amatoribus relinquamus. Illud certum eſt, ab extremis frigidiſſimisque Septentrionum oris Hunnos ſive Hungaros prodiiſſe. Et gloriantur hodieque Moſci, eorum olim ſubditos Hungaros ex *Juharia* ſive *Juhra*, quæ ad Oceanum Septentrionalem Moſchici

Ens. rerum Hung. lib. 1.

Alex. Guagnin rer. Pol. tom. 2. Neugebau. r. in Moſcovia c. 4.

ſchici imperii eſt provincia, egreſſos ad Danubii ripas commigraſſe, occupatâque Pannoniâ eam ſuo nomine *Juhariam* primùm, & poſt literis paululùm immutatis *Vngariam* appellaſſe. Ajunt, Juharos in hunc diem eâdem cum Vngaris linguâ uti. Scythicæ verò hujus & barbaræ originis apud Hungaros clariſſima etiamnum ubivis locorum apparent veſtigia: & facilè eſt *Juharos* in media Pannonia agnoſcere; hominum genus,

——————quo non deformius ullum Claudianus.
Arctos alit, turpes habitus, obſcænaq; viſu corpora.

Bipedes exiſtimares beſtias, vel quales in commarginandis pontibus effigiati ſtipites dolantur incomptè in hominum figuras: ingenia eorum, ad ſimilitudinem corporum horrentia. Cæterùm non oſtendam jam, nullos ampliùs eſſe in Hungaria Martinos & Hieronymos, Chriſtianæ religionis columina; quorum nomina cœlo condita profanis poſterorum ſordibus turpiter inquinantur. Et quis præſens eſt rerum ſtatus? Quæ ſors? Pannonia in media Pannonia hodie non inveniatur; in media Stridone, (ſi hæc D. Hieronymi patria, & non potiùs in agro Iſtriæ Juſtinopolitano quærenda eſt.) nulla Hieronymi, in media

Marcellin. l. 31.

Ioan. Lorin. Com. in Pſ. 73. v. 14.

Saba-

Sabaria nulla Martini memoria hodie ſuperſit. Et quid ibi locorum Hungari, ultra Virgilianos opiliones & bubſequas ruſticani ac barbari, de religione ac religioſis piè loquantur vel cogitent? Eſt univerſa Hungaria jam à ducentis annis totius Europæ ſepulchretum, publicum Martis macellum; quod uti ſanguinolentis gurgitibus, & conciſarum legionum ſanie taboque, ita etiam ſacrarum ædium ruderibus ac ruinis latè horret: aut ſi quis adhuc religioni & humanitati relictus eſt locus, id omne Germanorum pietati & virtuti debetur; qui in regiis ac liberis Hungariæ civitatibus, in urbibus montanis, & in ipſa Tranſſilvania, non hybridæ, aut novi homines; ſed armis priſci domini ſunt. Neque etiam jam in Pannonum veterum Imperatorum ſceleribus enumerandis immorari eſt animus: cum nemo humanioribus literis doctus neſciat; *Decium* cunctas virtutum, quæ in ipſo eminebant, elegantias immenſâ in Chriſtianos crudelitate commaculaſſe; *Aurelianum* in neceſſariorum magis, quàm bonorum Principum catalogo effulſiſſe; *Probum*, cætera non improbum, tamen Germanorum quadringentis millibus cæſis, cum reliquias cladis ultra Albim removе-

Iu Pflugius de Rep. Germanorum. Berger. in Trinub. Eur.

Egnatius.

Eutrop. l. 9.

Cuſpinian. in Probo.

moveret, & novem Regulos ex diverſis gentibus ad pedes victoris ſuppliciter proſtratos ſedecim tyronum millia tradere cogeret, improbitatem ſpiraſſe; *Diocletianum* fortunæ imparem & mortalitatis oblitum, Divinos honores, cum pedum ſuorum oſcula & adorationem pateretur, adfectaſſe; *Iovianum* (de quo anus quædam: *Quanta eſt longitudo & profunditas, tanta eſt ſtultitia*) ignobiliſſimam pacem cum Sapore Perſarum Rege, multatis imperii Romani finibus, quod ante eum annis CIↃCXVIII nunquam accidit, feciſſe; *Valentinianum* nimiâ judiciorum atrocitate, levibus delictis graviſſimas pœnas imponendo, laboraſſe; *Valentem* Arrianum in Catholicos ſæviiſſe; *Gratianum* à Reipub. gerendæ ſcientia non modò voluntate, ſed etiam exercitio alienum fuiſſe. Sed nominatim de Hunnorum Hungarorumq; faſtu, crudelitate, & perfidia, ut aliquid nunc, & quidem breviter eloquar: quemnam vel illi vel iſti populum per totum terrarum orbem poſſunt ſuo *typho* & *ſuperbiæ* invenire comparem? Intuemini, Auditores, *Attilam*, quem Hungari *magnum* jure vocant; eodem, quo olim *Alexander magnus*, aliique generis ejuſdem; magnum latronem, & felicem imperiorum prædonem:

Sigon. de Occ. Imp. li. 1.

Suidas.

Eutropius. Pomp. Læt.

Sigon. de Occ Imp. l. 7.

S. Aurel. Victor.

terra-

Lucanus.

terrarum fatale malum, fulmenq́ quod omnes percuteret pariter populos, & ſydus iniquum gentibus.

Vide, ut ille *fatis urgentibus actus humana cum ſtrage ruit? gladiumq́ per omnes exegit gentes? ignotos miſcuit amnes?*

Quis verò ûnquam tyrannus cum illo *Attila*, illo humani generis portento, linguâ ad omnem blaſphemiam effreni garrire auſus eſt; *Stellas præ ſe cadere, terram tremere, ſe malleum eſſe univerſi orbis*? Quis mortalium unquam titulos *Attilæ* ferre potuit; cum ille epiſtolis & diplomatibus ſuperbè hoc modo præſcriberet; *Attila filius Bendecuci, nepos magni Nembroth, nutritus in Engaddi, Dei gratiâ Rex Hunnorum, Medorum, Gothorum, Dacorum, metus orbis, flagellum Dei?* Quaſi non alio lictore opus foret, quàm ipſo *Attilâ*; & non aliunde carnifices hominum, quàm ex Hungaria petendi eſſent; qui acerbiùs lege agere, & virgas, ſecures, ignes, validiùs intorquere poſſent, ut mortales extrema ſupplicia meriti ſeveriſſimè plecterentur. Sed flagellum illud non tam Hunnorum ſuorum, quàm Quadorum, Marcomannorum, Herulorum, Turcilingorum, Burgundionum, Thuringorum, Bructerorum, Saxonum, Francorum, & aliorum populorum, in ſocietatem

Nic. Olaus in Attila. M. Ioan. de Tarocz in Hungar. Ch c. 16.

Mich. Ritius de reb. Hungar. lib. 1.

Iov. Elog. l. 1. de Attila. M. Velſer. Rer. Boic. lib. 2.

tatem belli pertractorum, potentiâ *ſeptingenta millia hominum* complexâ terribile, Aetius præter militem provincialem & Italicum Liticianis, Armoritianis, Sarmatis, Labronibus, Ripariolis, Saxonibus, Burgundionibus, Alanis, Gothis, Francis adjutus (ac ſi ad Germanos profligandos Germanorum opera ſemper neceſſaria eſſet) in campis Catalaunicis ita repreſſit & caſtigavit; ut *Attila* ille, ſalute jam deſperatâ, rogum ex ſellis equorum conſtruxerit, eo animo, ut ſi Aetius caſtra ejus cepiſſet, ſeſe in illum ardentem conjiceret, ne Romanus miles aut ſe vulnerato gauderet, aut de capto magnificè triumfaret. Atq; hoc eſt memorabile *prælium Catalaunicum:* in quo CLXII *millia hominum* ceciderunt, præter *nonaginta millia Gepidarum & Francorum*, qui nocte, quæ prælium præceſſit, inter ſe armis congreſſi mutuis vulneribus occubuerunt. Narrant, rivulum memorati campi humili ripâ labentem peremptorum ac ſauciatorum ſanguine fluxiſſe: quosq; ſitis intolerantia ad bibendum adegit, eos ſanguinem, quem vulnerati fuderant, potaviſſe. Sed tandem abominabilis ille tyrannus, qui Galliam & Germaniam crudeliſſimè vaſtaverat, Italiam immaniter diripuerat, cum

Sigo. de Occid. Imp. l. 13.

P. Diacon. l. 15. Naucler. vol 2. g. n. 16. Sig on. de Occ. Imp. lib. 13.

Aaa ani-

animo verſaret Orientem, & Syriam Æ-
gyptumq; cogitaret, illi

occurrit ſuprema dies. Naturaq; ſolum
hunc potuit finem veſano ponere Regi.

M. Io. de Turocz. Chron. Hung. ca. 22. L... s. rerum Hung. lib. 1.

In nuptiis enim, quas cum Bactrianorum regis filia apparaverat, dum Baccho & Veneri jam ſenex ſupra vires ſtrenuè operaretur, dormiens repentinâ ſanguinis eruptione ſuffocatus eſt. At verò non caruit faſtus & truculentiæ hæredibus Attila: ac ſequentibus temporibus ſeculisq; poſterioribus non ceſſaverunt Hungari excurſionibus & cunctis ſævitiæ exemplis divexare Germaniam: plerunque tamen ibi à fortiſſimis Germanis ita excepti, ut illi fere ſemper pro præda plagas, & infame nomen domum retulerint. Quid enim *Cachannus* præſtitit, cum magnum numerum præſtigiatorum, & in diaboli ſchola eruditorum, adduceret ſecum in Germaniam? Nempe Rex Sigebertus prædones hos & veneficos ita ultus eſt, ut pacem ab eo petere fuerint coacti. Et quid aliud alii ſuperbæ gentis latrones ſuis invaſionibus acquiſiverunt, præter ſummum dedecus, & æternam nulliſque meritis eluendam ſcelerum memoriam? Sed ut ne nimius ſim per omnia annalium & hiſtoriarum ſcrinia eundo, nulli

Digitized by Google

nulli Cæſarum Satanicum & violentiſſimum Hungarorum faſtum generoſiùs repreſſerunt, quàm *Henricus Auceps*, & *Otto Magnus*. Ab illo ſuperbè admodum & non ſine minis efflagitabant *tributum* Hungari, quod jam à duobus Imperatoribus antea extorſerant; id verò cum Henricus, ad dignitatem Imperii minuendam magnopere pertinere ratus, perſolvere prorſus recuſaret, mox perditiſſimorum hominum ingens colluvies, ceu denſa aliqua nubes in Italiam & Germaniam ſeſe effudit, tantamque procellam excivit, ut Germania in cæde ac ſanguine ſuorum civium penè nataret. Henricus, qui occaſiones commodè aſſiliendi hoſtis diligenter captabat, primarium Hungarorum ducem inopinatò oppreſſit. Cumque Hungari vitæ ducis ſui metuentes magnam pecuniæ vim lytri nomine offerrent, Cæſar pecuniam hanc è rapinis & præda coactam aſpernatus, illis novem annorum inducias conceſſit. Vixdum hi exierant, cum ecce iterum adſunt Hungari, tributum multò quàm ante ferociùs repetentes. Sed Imperator, qui interea ad vim ſeſe diligenter comparaverat, tributi loco *canem mutilatum & ſcabie deformem* ad ipſos mitti juſſit. Hâc

Ens d. loco. Megiſer. l 6. Chr. Carint. cap. 84.

contumeliâ magis accenſi, pro uno mutilo cane trecenta hominum millia remiſerunt: quorum tanta fuiſſe ſcribitur crudelitas, ut major ne excogitari quidem poſſit. Tandem verò, poſtquam Deo viſum eſt modum ſtatuere ipſorum ſævitiæ, Henricus tantis eos viribus tantoque impetu aggreſſus eſt, ut omnis Europa contremuerit. Nam *centum & quinquaginta hominum millia occiſa, quinquaginta millia capta* feruntur, præter eos, qui palantes paſſim & ſparſi in fuga perierunt. Multis captivis juſſu victoris manus amputatæ, nareſq; & auriculæ abſciſſæ: qui ita ad ſuos domum remiſſi cum hoc mandato, *ut renunciarent popularibus, hoc eſſe tributum, quod in poſterum Hungaris pendere velint Germani.* Licet autem ſic caſtigati, ſic profligati, ſic contuſi tunc fuerint Hungari, ut vel ad memoriam tantæ cladis elatos ſpiritus demittere debuerint: nihilominus tamen poſtea ab Heroldo Salisburgenſi Epiſcopo evocati incredibili multitudine denuò inſultaverunt Germaniæ, cum confidentiſſimè dicerent, *Niſi cælum cadens nos obruat, aut terra dehiſcens nos abſorbeat, nulla vis humana tanta erit, quæ vel aſpectum noſtrum ſuſtinere poſſit.* At vis conſilii expers mole ruit ſuâ; & odit ſuperbos, ſceleriſq; eſt ultor

Cuſp. in Ottone I. Cruſ. Ann. Suev. p. 2. l. 4. ca. 8. Avent Ann. Boior. lib. 3. G. Ens. d. l.

tor Deus. Ita & Hungaris contigit. Ad amnem enim Licum proximè Auguſtam, ab Imp. *Ottone Magno* fuſi, & ad internecionem ferro, flammâ, & aquâ deleti ſunt. *Bultzko* hoſtium Rex, & exercituum duces *Lelius*, *Sura*, *Toxus*, & *Schaba*, capti; quos Otto quidem conſervare volebat; ſed Suevis repugnantibus, illi Regimoburgum ad Henricum Bavariæ Ducem miſſi, ibiq; ante portam Orientalem, quę Hungariam reſpicit, laqueis in patibulo ſuffocati & ſuſpenſi ſunt. Semper deinceps bellici ſpiritus Hungarorum decreverunt; & poſt *Matthiam Corvinum*, famæ magnæ venatorem, longeque etiam ſupra veri fidem cùm vulgò, tum clarorum ſcriptorum monumentis celebratum; quippe qui Italorum calamos largitionibus ſibi devinxerat; illorum vigor Solimanni Turcarum Sultani judicio penitus extinctus, & cum Matthia eodem ſepulchro conditus eſt. Quæ omnia ſi Hungari ad conſcientiæ libram exigerent ſtudioſius, haud paulò futuri eſſent moderatiores in convitiorum jaculis adverſus Germanos, (quos barbaro ſupercilio deſpiciunt: & Georgius Varadinenſis Epiſcopus adeò erat Germanorum contemptor; ut cum ex his duos milites ſupplicio affeciſſet, in eadem furca

Ren. de Luſinga de Imper. increm. libr. 1. c. 11. n. 14. Lud. Tubero Comm. lib. 1.

Iovius Hiſt. lib. 39.

totidem pariter porcos ad ignominiam ſuſpenderit) & alias nationes mittendis; cum calumnientur creberrimè, *Omnibus exteris plus ſemper cum Morte undiquaq; imminente, quàm cum Marte negotii eſſe ſolere.* Non enim dubitaverim affirmare, *unicam legionem Suevicam ex quatuor tantùm millibus militum compoſitam, quadraginta Turcarum millibus in acie tutò opponi poſſe,* ſi eâdem corporum alacritate & vigore, quo hinc in Hungariam ſecundo flumine devehitur, rectà ad manus cum hoſte conſerendas deduceretur: quod de legione Hungarica vel altero aut tertio tanto majore ſperari non poſſit. Quamobrem tibi, illuſtris Baro Henrice Alberte, haudquaquam credulas aures præbere queo, aſſerenti; hactenus per unos Hungaros ſtetiſſe, quô minùs tota Europa ſub imperium Turcicum conceſſerit: cum hæc gloria fere unorum Germanorum ſit propria, qui ferro ſuo ſanguinem Turcarum hauſerunt, & ſanguine ſuo Hungarorum & aliorum ſanguinem tuiti ſunt; quod niſi feciſſent, jam tota Hungaria eſſet aut funus, aut mancipium. *Crudelitatem* Hungaricam cum faſtu gentis jam miſcui, cum iſtum ſine illa dicere non potuerim; ut tamen de crudelitate ſpeciatim quid addam, videtur

Coberus in Obſ. Caſtr.

Digitized by Google

detur *Janus Varadinenſis Præſul* de ſuis civibus ingenuè omnia dixiſſe, cum apud Wladislaum Bohemiæ Regem, ab Hungariæ proceribus ad regnum capeſſendum vocatum, teſtaretur, *Hungaros multum lupi in ſe habere.* Lupus, Auditores, animal eſt maximè noxium, ſævum, & perpetuâ rabie infeſtum, & quod occidere cuivis jure eſt permiſſum: imò Athenienſes olim lege latâ etiam præmio invitabant ad cædes luporum; cum ei, qui lupi catulum interemiſſet, talentum, qui adultum occidiſſet, duo talenta darentur. At quis Hungarorum non habet aliquid lupi? Spectate, mei Auditores, vel optimum Hungarorum, Regem *Matthiam Corvinum*, & obſervate, quantum lupi in iſto latuerit. Habebat ille avunculum *Michaelem Zilagium*, ſtrenuum bellatorem, & qui regnum ſibi delatum antè recuſaverat, & præcipuus Matthiæ eligendi auctor fuerat: ſed cum iſte cognatione & ſenio fretus ſæpe Regem liberrimè admonere, atque interdum etiam increpare non dubitaret; aſſentatorum vocibus impulſus Matthias, tum ſuopte ingenio aſper monitoribus, ſenem optimè de ſe meritum in cuſtodiam includi jubet: jamque calumniatorum operâ res

§. nemo retia. de pace ten. in uſib. Feud.

Eraſm. in Adagiis.

Ens rerum Hung. lib. 4.

Digitized by Google

eô erat deducta, ut in Michaelem ſupplicium fuerit conſtitutum: quem tamen unius hominis fides ſervavit. Is coquus fuit: qui innocentis ſenis miſertus, per aream arcis diſcurſans tumultum conclamat. Nec mora: milites, quibus tam arcis, quàm captivi fuerat commiſſa cuſtodia, hoſtem ad portas eſſe rati, uno velut agmine facto ſe ejiciunt: coquus interim pontem penſilem ſubducens, eos omnes excludit, & herum vinculis liberat. Cum autem Michael contumeliam à Rege adoleſcente ſibi illatam graviſſimè ferret, homines idoneos cum literis ad eum mittit, in quibus præſtita ei beneficia exprobrabat, quòd ſcilicet ei, cujus operâ potiſſimùm ad regnum provectus eſſet, non quæ benefactori & avunculo, ſed quæ proditori debebatur, mercedem perſolviſſet. Ac licet facti hujus invidiam in calumniatores derivaverit Matthias poſtea: tamen more lupi nonne ſæviit antea? Idem Rex Matthias Viennæ, ubi Francorum legatos audiebat, cum menſæ aſſediſſet, nec ficus, quæ ex Italia allatæ fuerant recentes, ibi, quod [illegible], apponerentur, ab aulicis [illegible] vel ingluviem devora[illegible], ita exarſit ira, ut toto corpore contremi-

tremiſceret; quo motu humores colliquefacti in cerebri cellulas defluxerunt, indeque ſtatim ſecuta eſt apoplexia & ſtupor; cumque loquendi etiam facultatem amiſiſſet, tandem cum miſerabili gemitu animam profudit. Nonne verò & hoc eſt more rabidi lupi deficere? Quid? quòd Hungari aliquando lupos ſęvitiâ etiam ſuperant? Non exaggerabo jam illud indignum facinus: quo Hungari proceres cæſo *Aloiſio Gritto* militares penulas in ejus cruore ſolenni ceremoniâ tinxerunt, ut diu ſecum exactæ vindictæ memoriam deferrent: nonne verò *Dracula Valachiæ Vaivoda*, qui ſub Matthiæ Corvini Regis imperio vixit, omnibus lupis fuit immanior? Ille enim Turcarum legatis, pilea Phrygia ex patriæ inſtituto deponere recuſantibus, confirmandi moris gratiâ clavis ea capitibus affigebat, ne in poſterum amoveri poſſent: ille inter Turcos palis transfixos ſub dio cum amicis lautè epulabatur: ille hoſtium captivorum pedes excoriabat, contuſoque ſale perfricabat, mox lingentes ſalſis plantis capras adhibebat, quę linguæ aſperitate cruciatum augerent: ille mendicos & alios homines miſerabiles opiparo excipiebat convivio, dein cibo vinoq; repletos cremabat. Sed nonne Dra-

Iov.H. li. 31.

Bonfin. rer. Hung. dec. 3. lib. 10.

Aaa 5 culam

culam *Tranſilvani* vicerunt crudelitate, cum *Georgium Sechelum* ſeditioſorum ducem & Nobilitatis hoſtem acerrimum, mactarent? Namque tortores illum nudum & catenis vinctum in equuleo primùm conſtituebant, & coronâ candenti ex vomere conflatâ, ut regum mos eſt, coronabant; veniſq; diſſectis profluentem ſanguinem potandum *Lucatio* Georgii fratri præbebant: deinde ad viginti agreſtes, qui in exercitu ordines duxerant, tridui inediâ maceratos ad id immanitatis cogebant, ut dentibus ſpirantis ducis artus dilacerarent atque glutirent: poſtremò laniatis omnibus membris, cum diutius graviſſimos dolores ſuſtinere non poſſet, extractis viſceribus exenterabant, in fruſta ſecabant, atque ahenis & verubus coctum comedendum militibus complicibus apponebant; quos talibus epulis ita ſatiatos cum Lucatio omnibus ſuppliciis diſcerptos interficiebant, & famelicis ſuibus pro cibo objiciebant. Horrendum ſanè ſpectaculum; à quo, etſi Georgius extrema quæque meruerat, viri Chriſtiani animum atque oculos avertere debuiſſent. Cæterùm ut lupus animal non magis eſt crudele, quàm infidele: ſic Hungari non animorum tantùm ſævitiâ, ſed

Iov. hiſt. l. 13. Ens rerum Hung. lib. 4.

Digitized by Google

ſed & *perfidiâ* ſceleſtè obbruteſcunt. Si ſuffragia & argumenta colligere velimus, non reperiemus cauſam, quamobrem de Hungarorum perfidia ambigere poſſimus. *Pleroſque Hungarorum in omne fere facinus pecuniâ impelli ſolere*; aſſerit Ludovicus Tubero. At quis iſte Tubero? Hiſtoricus eſt: Abbas eſt: Dalmata eſt: Hungarici imperii civis eſt. *Hungaris nihil eſſe inconſtantius atque levius; eosq; ſubinde dominos mutare, & in Germanos adeò infeſtis ferri animis, ut Turcicum imperium longè præferant*; dicit Franciſcus Oliverius. Et quis iſte Oliverius? Vir ampliſſimus eſt: Cancellarius eſt: Regis Galliarum ad Romani Imperii ordines legatus eſt. Et quid ſingulorum teſtimonia operosè conquiro? Cui enim illa proverbia, quæ oracula & totarum gentium ſunt teſtimonia; cui ſunt ignota illa, *Hungariam cubicularis lecti & fidei inopem eſſe?* **Gelt Hunger/ auß wem machſtu nicht einen Unger?** Fluxa gentis fides vel hinc etiam apertiſſimè liquet; quòd è tanto bonorum regum numero pauci fuerint, quibus contra ſubditorum ſuorum contumaciam non fuerit dimicandum. *Stephani Sancti* pietas graviter tulit impia arma *Cupæ*, & cæterorum rebellionis ſociorum. *Caroli I* integritas ac probitas vix ſuperavit

Com. lib. 3.

Sleid. Com. lib. 14.

Tube. Com. lib. 4.

Ens in hiſt. Hung. paſſim

vit *Matthæi Trenſinii* perduellis potentiam, & vix effugit ſicas proditoris *Feliciani*; qui conſilio capto de Rege, Regina, & filiis occidendis, in ſuburbio Vicegradenſi Regi prandenti gladio ſtricto ictum intentabat, ſed Rege ſe ſubducente Reginæ quatuor digitos amputabat, tandem & hoc ictu fruſtratus in regios pueros ruebat, quos pædagogi aſtantes objectu corporum ſuorum protexere, uno ex eis lethaliter vulnerato. *Matthiæ Corvini* quantumvis felicis bellatoris fortitudo non parùm exercita fuit ab Ordinibus, qui obſequii jura arbitratu ſuo licenter interpretando in rebellium factionem coaluerant. At cur omitto *Sigiſmundum*? Quæ enim hæc perfidiæ eſt immanitas, quòd armati proceres Hungari regiam intraverunt, Sigiſmundum Regem ſuum aut capturi, aut occiſuri? cum ille nefarias conjuratorum molitiones animadvertens mox arrepto pugione in medium progrederetur; *Ecquis*, inquiens, *veſtrûm manus ſuas ſanguine meo colorabit? Aut quidnam feci, quòd me Regem veſtrum interimere vultis? Prodeat è vobis, ſi quis audet, & cum me ſolo ſolus congrediatur.* aut quòd plerique Senatores jam captum & in cuſtodiam traditum in medio Senatu trucidandum eſſe, ut

Æ. Silv. in Par. Alfonſ. l.3.c.39.

ut olim Julium Cæſarem ſtatuerunt; ſine dubio mente jam perfectum ſcelus crudeliſſimè executuri, niſi Sigiſmundus *Gariæ* viduæ, majeſtate oris ſingularique facundiâ ejus & ampliſſimis promiſſionibus ad miſericordiam commotæ, beneficio elapſus, habitu ruſtico ad Hermannum Ciliæ Comitem noctu profugiſſet? Plusquam immanis certè hæc eſt perfidia, & abominabile parricidium. Quid hoc verò eſt; quòd Hungari nullo naturæ & gentium juris habito reſpectu Regem ſuum *Ladislaum*, adhuc infantulum, *jam ſolennibus inunctionis & coronationis ceremoniis conſecratum*, *deſeruerunt*, & ad Uladislaum Polonum, poſtea induciarum ruptarum infamiâ atque clade Varnenſi notum, deſciverunt? Flagitioſiſſima eſt perfidia & nequam defectio. Quid hoc eſt; quòd *Ioannes Zapolia*, Comes Cepiſienſis, de induſtria copias auxiliares tardiùs ad Ludovicum regem adduxit, atque ita ipſum cum ſuis in extremum illud diſcrimen conjecit; quòd ſeóne & regnum Ottomannici ſceptri clientelæ ſubjecit; quòd denique Hungari Turcis regnum prodere, quàm legitimum Ferdinandi imperium ferre maluerunt? Inſana & peſtilentiſſima patriæ & Chriſtianæ

Cuſpin. in Sigiſm. Cæſ.

Silv. Ep. 81. Lazius Gen. Auſt. comment. lib. 2.

Leunclav. Pand. Hiſt. Turc. c. 223. Th. hiſt. l. 1.

Bod. de Rep. l. 6. c. 5. Iov. Hiſt. lib. 30.

næ

næ Reip. proditio eſt. Propterea Vladiſlaum illum, qui poſt Matthiæ Corvini mortem ad regni Hungarici ſolium evectus erat, meâ ſententiâ non malè inſtruebant quidam optimates cæteris meliores; *Hungaros* nempe *non clementiâ & impunitate, ſed virgâ ferreâ in obſequio continendos eſſe.* Neque âliud prætexebat Solimannus, cum contra Ludovicum Regem, adhuc juvenem, validiſſimum illum exercitum in Hungariam effunderet. Rege enim ad Mohatzium cruento prælio victo, & in aquæ lutulento gurgite ſuffocato, Solimannus Budam venit: ubi cum imagines Ludovici demortui & Mariæ uxoris contemplaretur, illacrimaſſe ferunt barbarum, etiam in tanta victoria humanę conditionis memorem, quòd Rex in illa florenti ætate pravorum conſultorum impulſu ſe in tam apertum exitium præcipitem dediſſet: quippe non eo conſilio ſe veniſſe dicebat, *ut Regem paterno regno exueret*, ſed ut *Hungarorum inſolentiam, qui poſthabitâ dignitate Regis & ſalute Reipub. ſuis duntaxat commodis, ambitioni, luxui, faſtuiq́, ab hominum memoria inaudito ſtudebant, refrenaret, & ipſum beneficiarium Othomannici imperii efficeret.* Hancq́ue Hungarorum perfidiam *Valachi*, qui olim poten-

Bonfin. rer. Hung. dec. 4. lib. 9.

A. Chr. 1526. XXIX Aug.

Thuan. hiſt. lib. 1.

Leunclav. Pand. Hiſt. Turc. c. 216. & 221. Sigiſmund. Baro Herb.

potentiâ adhuc integrâ Hungariæ erant ſubditi, non imitantur tantùm, ſed etiam publico teſtimonio iſto, *Nullam gentem in dominos ſuos eſſe inconſtantiorem*, ſupergrediuntur: cum tantâ petulantiâ in regulos ſuos debacchentur, ut levi de cauſa illos occidant, & vel pecuarios & ſordidiſſimos quoſque in eorum locum ſufficiant. Paucis annis quot habuerunt Deſpotas? *Jacobum* eleganter Græcè, Latinè, Italicè, Gallicè doctum, & aliquando Mathematicas artes, ut Thuanus ſcribit, Roſtochii in Megapolitano Principatu profeſſum fraudulenter enecant: à cujus interitu vocant Ducem *Demetrium Viſnovecium*, quem ſtatim Solimanno Conſtantinopolim vinctum ad certam necem mittunt: hujus loco *Thomſam* Principem ſalutant: cui pulſo & ad Leontopolim Podoliæ capite truncato *Alexandrum*, Alexandro *Bogdanum*, Bogdano *Ivoniam*; Ivoniæ Turcis prodito *Petrum* ſubrogant. Quid? quòd nec *Stephanus Batorius* Poloniæ Rex, quem tamen, Henrice Alberte Baro, tot invidendis encomiis penè ſupra virtutem ipſam extuliſti, ubique fide candidâ reſplenduit? Certè *Potocovam* virum fortiſſimum & robuſtiſſimum, qui equorum ſoleas ferreas, etiam re-

Leunclav. Pand. hiſtor. Turc. c. 71.

L. Gorecius in deſc. belli Ivo. Leuncl. in Supplem. Ann. Turc. Thuan. hiſt. lib. 36.

A. Chr. 1561.

A. Chr. 1574.

Leunclav. in Suppl. Ann. Turc.

am recentes, nullo negotio manibus, inſtar chartæ vel alterius rei fragilis rumpere poterat, publicâ fide arceſſitum extremo ſupplicio affecit; cauſſatus, ſalvi commeatus regii beneficium non aliter datum intelligi, niſi quatenus cauſam ſuam juſtam docere probareq; poſſet. Turpiùs, & majori dolo, cum per Blandratam & alios oratores ſuos in comitiis Polonicis profeſſus eſſet, ſe eâ lege regnum ambire, ut primus locus ac dignitas Cæſareæ & illuſtriſſimæ Auſtriacæ familiæ à Senatu & Equeſtri Poloniæ ordine deferatur: ubi primùm ſe Regem ab aliqua Polonorum parte renunciatum intellexit, confeſtim mutavit, & quantumvis eum Gneſnenſis Archiepiſcopus & Senatores Poloni à ſuſcipiendo regno, cujus rex legitimus conſentientibus Senatus Poloniæ, Lithuaniæ, ac Boruſſiæ calculis Cæſar creatus eſſet, dehortarentur, Cæſareanorum nihilominus expectationem ambiguis reſponſis eludens quantum potuit in Poloniam properavit. Eam verò injuriam cum ad animum, ut par erat, revocaret Imperator Maximilianus, nihil non agebat, ut ſuis & fæderatorum Principum viribus regnum electione delatum tueretur. Cumq; ad eum ſub id tempus Moſcorum legati veniſ-

A Chr. 1575.

Thuan. hiſt. lib. 62.

veniſſent, magnâ pompâ, literas panno aureo gentis ſuperbæ more involutas à Ioanne magno Ruſſorum Duce afferentes, quibus opes ſuas contra Batorium, Amurathis communis Chriſtianorum hoſtis commendatione in alienum regnum invadentem deferebant, non mediocriter gaviſus eſt Cæſar, & pro tam benevolo erga ſe animo gratias legatis egit, nec recuſare ſe dixit, quô minùs amici Principis, cum occaſio ferret, opibus & auxiliis uteretur. Sed inter hæc, dum tantæ molis bellum in Polonia gerendum anxios omnium animos teneret, Cæſar ſive curis confectus, ſive longâ corporis ægritudine debilitatus, optimè meritam de Rep. Chriſtiana animam in Comitiis Ratiſponenſibus, & quaſi inter Ordinum Imperii manus Deo reddidit, ſicq; Stephanum novum regem magnâ ſollicitudine liberavit. At, ô Stephane, ubi tunc, cum ſic ageres, erant magnifica promiſſa tua? Vbi fides tua? O Diabolica ambitio, quô non agis humanum genus! Quô non torques commune omnium gentium vinculum fidem! Quicunq; hominum tibi ſemel ſacramentum dixere, ſimul iidem juſtitiæ bellum indixere: dum perpetuo habendi dominandique pruritu ac æſtu laborant; dum quæ

non debent, omnia capiunt; &
capiunt, omnia cupiunt; dum ſ
gitant alienas opes, aliena ſcep
quam Deum, nunquam ſeipſos
ambitioſe, quiſquis es; qui ſic i
ſum ſpes improbas cupiditatesq;
Tu & illa ipſa, quæ nullo tuo b
torum malo quæſiſti, finem ac
quicquid longo tempore, mul
dulgentiâ & conniventiâ ſtruxi
dies diſſipabit. Manum ecce
injicit: *Stulte, hâc nocte animam*
tunt à te. *Si exaltatus fueris, ut*
ſi inter ſidera poſueris nidum tuum,
ham te, dicit DOMINUS. *Sicut f*
tibi. Verùm plura de Hungaro
nunc non ediſſero, ne eorum
contemplatione ampliſſimus hic
violetur. Quemadmodum igi
radus Abbas Fuldenſis, ambition
liosè tumens, ex neſcio quo
vilegio, Archiepiſcopo Colonie
ratiorem locum in comitiis Mog
ſibus præripere voluit; ipſo Arc
po jam conſurgente, & cum hiſ
abeunte: *Itaque cedo*, inquit, *A*
pus Abbati, & Princeps Elector Mon
tamen revocato, Abbas cum i
inferiore loco ſedere à Cæſare i

Luc. c. 12. v. 21.
Abdias. v. 4. & 15.

Alii dicunt, falſie Conradum Cruſ. Ann. Suev. p. 2 l. 11 c. 14. ex Brutchio. H. Kirch. in Morvillerio l. 1 c. 3 n. 58. & c. Munſterus Col. lib. 3. c. 79.

Digitized by Google

ita ſi Hungaria vel pari dignitatis paſſu ambulare, vel etiam de primatu cum Germania (nam aliis Europæ provinciis hoc loco nihil patrocinior) contendere auſit; non ſine infamia audiet; Germaniam Hungariæ, hoc eſt, provinciarum Imperatricem, regioni famulæ; opulentiſſimam, pauperculæ; integerrimam, laceræ; omnibus virtutibus ornatiſſimam, feritate barbaræ & omnibus vitiorum lacunis fœtidæ; indigniſſimè æquiparari, injuſtiſſimè poſthaberi.

PRINCEPS
FRIDERICVS
ACHILLES, &c.

DICTU

MAXIMILIANE
MOSCHI.

ORATIO
MAXIMILIANI
A MOSCH,
pro
POLONIA.

DUo Peruſini legati, excellentiſſime Dn. Præſes, aliquando ad Vrbanum V Pontificem Romanum Avenione decumbentem, venerunt reipub. patriæ causâ: qui cum admiſſi, & pauciſſimis verbis mandata exponere juſſi eſſent; tum alter, nullâ ægrotantis Pontificis habitâ ratione, verbosè admodum aures & animum illius probè defatigat; alter autem faſtidium Pontificis animadvertens, finienti collegæ urbanè ſubjungit; *Sanctiſſime*, ait, *pater, hoc etiam ampliùs in mandatis nobis datum eſt: ut, niſi quamprimùm petitioni noſtræ ſatisfacias, collega hic meus orationem ſuam tibi ſtatim repetat, & dicat adhuc prolixiùs.* Quâ dicterii decipulâ captus Pontifex legatos citra offenſam ocyus dimiſit. Mihi autem, Princeps inclyte, pro Poloniæ (*Poloniam* enim

Zvving. in M. Apod. l. 2. c. 25. Ens Epidorp. l. 1.

enim *ego omnibus anteſero Europæ provinciis)* principatu aliquid dicturo, nihil ejuſmodi inſidiis & dolis ad aſſenſum tuum opus eſt; cum *Polonicæ virtutis* fiduciâ neq; judicium ullius reformidem, neque de cauſæ victoria apud te certò obtinenda dubitem. Propterea etiam remiſſiùs loquar & ſecuriùs: ne quis putet, me ab orationis floſculis & cincinnis argumento magnitudinem conciliare velle. Sicuti enim eleganturi, qui de capſula toti, fortunas omnes veſte, atque ornatu omne patrimonium bajulant, rariſſimè quicquam ſapiunt ſolidum: ita cujus oratio nimis eſt ſollicita & polita, ejus animus plerunque puſillis tantùm occupatur. Poloniæ autem divitias, Auditores, quas natura & ſoli bonitas ibi quotidie plenâ manu ſpargunt in omnes hominum uſus, non lubet hîc oſtentare, & more mangonum ex aureis catenis, torquibus, bullis, & neſcio quibus crepundiis glorioſulè prærogativam mentiri. Si enim dicerem, Poloniam ſcatere ferri, plumbi, ſulfuriſque metallis, nec non cæruleo colore Lazurii, quem pingendo ſuo palatio DEUS ipſe ſelegit: ſi recenſerem, Lituaniam Cereris eſſe horreum; & Ruſſiam adeò eſſe fœcundam, ut meſſe factâ

Forcat. in Pol. felice.

ex ſemine deciduo ager fiat r
quente anno, nec novâ ſemen
Al. Guagn. rer. Polon. tom.2. in Podolia ſemen quomodocu
grum conjectum centuplum r
ctum, eamque ibidem eſſe p
bertatem, ut boum cornua vi
G. Duoſa de itin.CP. ne appareant: ſi oſtenderem,
covienſibus nullas in univerſo o
pares; atque earum concame
cui & oppidum impoſitum eſt
è ſale exciſis fulciri; quæ port
unt tam amplas, ut non opus ſi
bulandum caput demittere: ſi
Matth. de Micho. Chr. Polon.l.1.c. 3. M. Crom. l.1.de Polon. Neugebauerus rer. Pol. l. 1. mel nuſquam melius, quodq
ceræ habeat albumque ſit, qu
mogitia reperiri; ſilvasque il
abundare opibus, cum ſtipitib
mella paſſim promantur: ſi m
in pomariis ſuburbanis Craco
Sendomirienſibus, Varſavien
runienſibus, Gedanenſibus,
bus, item Vieliſcenſibus &
bus, totoque tractu ſubmonta
ricienſi, pyrorum, pomorum
rum, perſicorum, ceraſorum,
nobilitatem certare cum Hu
Italicis: ſi denique enarrarem
II Palatinatibus Polonicis ad
ras ditiones exportari ſiliginem

hordeum, avenam, & alia legumina; linum quoque, lupulum, coria boum, ſebum, alutam, mel, ceram, ſuccinum, picem, cinerem, malos, malos, aſſeres, cæteramq́ue materiem fabricæ aptam; cereviſiam prætereà, boum & equorum vim penè infinitam: ſi, inquam, hæc omnia, & quæ alia multa coacervari poſſent, pro ſingularum præſtantia rerum pari verborum ornatu exequerer; quid tamen, & quantulum ſic diſſererem pro Poloniæ inter Europæas regiones principatu? Cum Anno Chr. M CCC LXIII, tempore carnisprivii, Imp. Carolus IV nuptias celebraret Cracoviæ cum Caſimiri Magni Poloniæ Regis nepte Eliſabetha; quibus etiam intererant Ludovicus Hungariæ, Valdemarus Daniæ, & Petrus Cypri, Reges; Duces inſuper, Otto Bavarorum, Ziemovitus Maſoviorum, Boleslaus Suidnicenſium, Uladislaus Oppolienſium; & Boguslaus Stolpenſium, ſponſæ pater; *Verincus Germanus*, Conſul Cracovienſis, non tantùm nuptiarum illarum apparatum regio nomine quàm ſplendidiſſimè adminiſtravit; ſed ut privatâ quoque magnificentiâ Poloniæ opulentiam teſtaretur, Imperatorem, & illos Reges ac Principes omnes, Cromer. de rebus geſt. Pol. l. 12. Al. Guagninus rer. Polon. tom. 1. Neugebauer. l. 5.

lautiſſimo aliquot dierum exce
vio, & inſignia munera ſingulis
Caſimiro Regi donum *centum a*
renorum millibus æſtimatum, de
tamen in homine privato quid
quàm ſolennis vanitatis opum
majori luxus & faſtus, quàm a
triſque bene morati argument
um natura deſiderat, opinio in
Et licet ultra privatum pecuni
fortuna quem provehat, auro t
purâ veſtiat, & eô deliciarum
ut terram marmoribus abſco
Seneca Ep. 16. non tantùm habere, ſed & ca
ſit divitias: ab illis tamen an
erit melior, nec major; ſed m
pere ſemper inde diſcet. Quem
igitur Fridericus II Elector Pa
Hiſpaniæ Venta *Evoella (Vent*
appellant Hiſpani domos, à R
locis deſertis conſtructas; ut
rent iter facientes, ubi cœlo p
ſent pernoctare. in illis aliquan
ritur hoſpes, aliquando nemo
Hub. Tho. Leod. lib. 6. Ann. de vita Frid. 2. Elect. Pal. admodum, inquam, Princeps i
nina carne, quam *ferinam* putab
dit multum, & ſic ſuaviter, ut
ſatis laudare potuerit, juſſerit
nomum emere, quantum mula

ſet: hoſpite autem rationes conficiente, cum is diceret, *Tantum pro carne aſinina, quam heri ediſtis, & vobiſcum fertis*: & fruſtra jam œconomo ad inſperatum gratiſſimi ferculi nomen exhorreſcente, & dejerationum bruta fulmina nequicquam evibrante, cum adderet hoſpes; *Quis enim*, inquit, *nobis in deſertis his locis daret ferinam*; & cum dicto aperiens cellam penuariam, ubi perna recenter occiſi aſini pendebat: *Hæc eſt*, ait, *noſtra venatio: exagitamus canibus aſinos non ſecus, quàm feras alibi, & nobis bona ferina videtur*: quod Princeps, qui jam antè abierat in aliam Ventam, quæ dicitur *de los palatios*, & rurſus de ſua ferina edere volebat, ubi audivit, & rem omnem edidicit, quicquid ſupererat ferinæ abjiciere mandavit; neq; fuit, qui ampliùs guſtare vellet: ſiç, & eodem prorſus modo homines opum ſectantur ludibria, quas falsâ opinionum ſpecie decepti ſummâ dignatione proſequuntur, negligentiùs habituri, ſi juſto & debito rationis examine eas ad verum uſum revocare noſſent. Quapropter nec etiam immanes ædificiorum, palatiorum, atq; urbium ſtructuras in Polonia eſſe optaverim; nec ſi ibi jam ſint, ad Polonorum gloriam retulerim: cum illæ plerunque ſint opum peſſimè in-

ſumptarum monumenta, & pub
bitionis humanæ character. A
quiſquis es de miratorum plebe
vidis hauris auribus, *in pyramidu*
Ægyptiarum conſtructione, tantùm i
& allium ac capas mille octingenta t
1000000. aureorum. *gata; atq; ex illis ampliſſimam à trec*
ginta ſex hominum millibus viginti
ſpatio perfectam; *minimam* verò ſ
Plin. H. N. l. 36. cap. 12. tiſſimam *à Rhodope meritricula*, ta
meretricio conquirente queſtu,
iſſe: & dum miraris *templum Eph*
Plin. l. 36. c. 14. *totâ Aſiâ extruente ducentis viginti*
ditum; cujus longitudo erat CC
pedum, latitudo ducentorum vi
lumnæ centum viginti ſeptem
regibus factæ, LX pedum alt
ſummam in tanto miraculo hâc
rationem ſummè augente, epiſ
tæ molis attolli potuiſſe: dum et
Plin. l. 36. c. 5. osè obſervas, Artemiſiam *Mauſ*
regi marito conſervandæ ejus
A. Gell. N. A. memoratiſſimum feciſſe *ſepulchr*
lib. 10. c. 18. ris teſtimonio ſupra omnes amo
las ultraque adfectionis human
cum prætereà luctu deſiderioqu
cti flagrans, oſſa cineremq; ejus
doribus contuſáque aquæ indic
biſſetque: dum item cogitation

tiris *muros Babylonicos*, CC pedes altos, quinquagenos latos; in ſingulos pedes ternis digitis menſurâ ampliore, quàm Romanorum, quibus pes XVI digitos continebat; totâ murorum circumferentiâ LX milliaria colligente; & in iſtam operis portentoſi confectionem *ter decies centenis hominum millibus* ex omni regno adhibitis: dum quoque figis mentis oculos in *Coloſſum Rhodi*, ſimulacrum ſolis ex ære conflatum, LXX cubitos altum; tantâ vaſtitate molem, ut pauci pollicem ejus amplecti potuerint: vel in *Iovem Olympium Phydiæ* ex ebore & auro, ſupra aliorum artificum æmulationem eximium opus: vel in *Cyri* Medorum Regis *domum* eboris nive, argenti luce, flammis ex auro electriq; claritate fulgentem: aut, ſi fortè *ſeptem* illa mundi miracula temporum tyrannis expulit è memoria, age quęcunque es miratrix turba, veterem illam *Romam*, G. Pancirol. rer. dep. lib. de VII. mir. & ibi Salm. Plin. l. 34. c. 7. Plin. lib. 34. cap. 8.

——*urbem populis victisq; frequentem*
gentibus; & generis, coeat ſi turba, capacem
humani, Lucanus.

veluti per ruderum nebulas otiosè inſpice & adſtupeſce; atque vel imagine tantùm intuere illam Auguſti marmoream Romam; *& in ea illa quadringenta viginti quatuor templa*; illa *Capitolii* laquearia & Sueton. in Aug. Notitia Imperii.

tecta

tecta inaurata, (quæ ſola inauratio ſupra
7200000. Philippicûm duodecim millia talentorum abſumpſit)
Lipſ. in Admir. l. 3. c. 5. & ipſas fores craſſis auri laminis obductas; illud Agrippæ *Panthéum*, (hodie *S. Maria la Rotonda*) Sebaſtiani Serlii judicio unicum conſummatæ architecturæ
Am. Marcell. lib. 16. exemplar; illud *Trajani forum*, Ammiani verbo, *ſingularem ſub omni cœlo ſtructuram, etiam numinum aſſenſione mirabilem, giganteos contextus, nec relatu effabiles, nec rurſus mortalibus appetendos*, & quod Caſſiodori opinione *vel ſub aſſiduitate videre miraculum*
Blondus Inſtaur. Romæ lib. 1. *ſit*; illas *Diocletiani thermas*, capacitate ſuâ quatuor maxima Italiæ palatia ſimul juncta æquaturas; & illa tot alia balnea eo ſplendore & paraturâ ſuperbientia, ut Se-
Epiſt. 86. & ibi Lips. in comment. necæ ævo pauper viſus ſit & ſordidus, niſi parietes magnis & pretioſis lapidum ſegmentis variè figuratis refulſerint, niſi Alexandrina marmora Numidicæ cruſtæ diſtinxerint, niſi illis undique operoſa & in picturæ modum variata circumlitio præluxerit, niſi vitrum abſcondiderit cameram, niſi Thaſius lapis, quondam rarum in aliquo templo ſpectaculum, piſcinas circumdederit, niſi aquam argentea epiſtomia fuderint, niſi pavimenta argento, auro, gemmis ſtrata fuerint: ſpecta quoque mirator, illum copioſiſſimum *ſtatuarum*,

Digitized by Google

ſtuarum, marmorearum, ærearum, argentearum, aurearum, eburnearum, *populum* illas privatorum hominum totâ urbe *inſulas* quadraginta ſex millia ſexcentas duas, & *domos urbium æmulas* mille ſeptingentas octoginta; & alias Romanæ magnificentiæ inſanas ſubſtructiones atque ædificia, quæ noſtri artifices & architectones non dicam conficere, ſed ne exputare quidem, capere & credere poſſint, expende: ſed ubi ſine adfectu omnia illa ad calculum plenè & exactè reduxeris, quid invenies, quod impietas, faſtus, ambitio, prodigalitas, ſtultitia, adulatio, vitium, non occupaverit? quid offendes, quod ſolidæ virtuti conſecratum, & veræ gloriæ ſit proprium? quid & quantulum deprehendes, quo Polonia carere ſine laude non poſſit? Altum nimis illorum eſt ſupercilium, qui ita per artis molitiones naturæ operibus contumeliam faciunt, & per corporis viſcera pellem ejuſdem exornare fruſtra conantur. Quaſi verò totus mundus, auguſtiſſimum naturę Capitolium; & cœlum, tectum illius pretioſiſſimum; & Oriens cum Occidente, Meridies cum Septentrione, regia illius tabernacula; & ſol, nitidiſſimum illius ſpeculum; & luna ſtellæ-

Caſſiod. l. 7. Lipſius Admir. l. 3. c. 9. Apulejus de Deo Socrat. *Inſulæ erant ædes ab utroque latere hinc inde itinera habentes, in qua pluebant, fronte in faſtigium deſinentes; domus verò erant ampliores & teſtudinata, à quatuor partibus pluentes.* G. Pancirol. de XIV Regionibus V. R.

ſtellæque, clariſſimæ illius faces; & aër, ſubtiliſſimum illius velamem; & mare, capaciſſimum illius theriotrophium; & animalia, opulentiſſima illius ſupellex; & herbæ floresque, pulcherrima illius periſtromata; & arbores, inſigne illius vaſarium; quaſi, inquam, hæc omnia hominum vermiculis non ſatis laxum ſplendidumve præbeant hoſpitium, & cum naturæ injuria ad artis luxum ſit decurrendum? Et quidni multò ſentiant prudentiùs Turcæ, qui ſuperbi elatique, neque ſe ſuo modulo metientis animi eſſe judicant, ſtudere magnificis ædibus; ut ſi quis ſibi immortalitatem & perpetuam manſionem in hac vita polliceatur; cum illi ita domibus utantur, quemadmodum peregrinantes diverſoriis; in quibus ſi ſint à latronibus, à frigore, à ſole, ab imbre tuti, reliquas opportunitates non requirunt: non ignari illi, hac quidem in re minimè barbari, *Romæ olim culmum liberos texiſſe, poſtea ſub marmore atque auro ſervitutem habitâſſe*: adeôque poſſe ex caſa virum magnum exire, poſſe eundem ſine marmorario fabro degere, poſſe veſtitum eſſe ſine commercio Serum, poſſe habere uſibus neceſſaria contentum his, quæ terra poſuit in ſummo; poſſe cœnare

Le Soldat François.

Busbeq. Ep. 1. Turc.

Sen. Epiſt. 66. & 90.

re ſine coquo: contrà, flagitioſum & molliculum quemque ingenio adjuvare vitia, facilium faſtidio omnia facere difficilia; dentibus, ventre, ore, oculis quoque gulam exercere, cum ambitione edere ac bibere, & pro domuncula atque fortè voluptuario prætorio matris terræ ventrem ac faciem tot turpibus cicatricibus atque artificioſis puſtulis contaminare. Hujuſmodi quidem homines ſimilimi ſunt pueris, quibus omne ludicrum in precio eſt; & qui bullas ex ſaliva & ſmegmate confectas, atque è juglandis cortice ſufflato calamo excitatas, ſpirituque in aera hinc inde propulſas, vel cœlo ipſo pulchriores eſſe putant; qui etiam parentibus, nec minùs fratribus, præferunt parvo ære empta monilia. Et quid inter magnos illos, & iſtos parvos pueros intereſt? Nihil: niſi quòd illi circa tabulas & ſtatuas inſaniunt, cariùs inepti. Iſtos reperti in litore calculi leves, & aliquid habentes varietatis, delectant: illos ingentium maculæ columnarum, & parietes tenui marmore, aut etiam auri laminâ obducti; cumq; ſciant, ſub tali involucro fœda ligna latitare, quid aliud, quàm mendacio gaudent? Verùm Poloni non ita ineptiunt: gloriæ majeſtatem & theſaurum

Sen. N. Q. l. 3. cap. 18.

Sen. Ep. 95.

manitas & eruditio, omninò mutatis ſedibus commigrarint. Et quia Poloniæ cœlum Muſis ſic eſt amicum; inde fit, ut illic pauperes juxta ac divites, Nobilitas & plebs, *literarum* ſacra feliciſſimè diſcant: rariſſimis etiam pagis, ubi Latina lingua prçter vernaculam non ſit vulgò nota; pleriſque Nobilibus inſuper Germanicam, Hungaricam, Italicam, Gallicam, Hiſpanicamq; eleganter callentibus. Id quod Gallis res viſa eſt nova & inſolita, cum Poloniæ delegati decretum electionis Henrico Andium Duci totius regni nomine nunciatum Lutetiam veniſſent. Namque Pariſienſes non tantùm novorum hoſpitum vaſta corpora, vultus mirâ gravitate ſubhorridos, ſummiſſas & rutilanteis barbas, pileos pretioſis pellibus fartos, geminatos enſeis falcatos, ferratas ocreas, pharetras, & arcus, raſumque occiput, & cothurnos gallicis ferreis à luto defenſos, cum ſtupore aſpiciebant; ſed hoc mirabantur maximè, quòd ex omnibus legatis nullus non Latini ſermonis peritus eſſet, plures Italicè & Germanicè loquerentur; quidam etiam tam concinnè Gallicas voces proferrent, ut ad Sequanam potiùs aut Ligerim, quàm ad Viſtulam aut Boryſthenem nati viderentur: pudore interim Au-

Neugeb. hiſtor. Pol. l. 1. G. Cichocki in Anatom. conſ. cont. Ieſuit. App. cap. 4. Al. Guagninus rer. Polon. tom. 2.

A. Chr. 1573.

Thuan. hiſt. lib. 56.

Digitized by Google

Auſtriacam domum, ut bello & togâ clariſſimus meritò cenſeri debeat. Et verò ut ad proprii nominis celebritatem tunc alienâ induſtriâ uti voluit, ſic an alieno nomine poſtea in propriis laudibus publicandis non uſus ſit, ſubdubitat Thuanus. Nam libros de Moſcovitico bello, qui nomine *Reinoldi Heidenſtenii Secretarii regii* circumferuntur, elegantiſſimè & accuratiſſimè ſcriptos, exiſtimat aut ab ipſo Samoſcio ſcriptos eſſe, aut potiùs ab homine Latinè ſcribendi peritiſſimo, qui eos vel ipſo Samoſcio dictitante, aut ſaltem ex ipſius commentariis exſcripſerit. Thuano tamen dubitandi rationes adimere potuiſſent Janus Gruterus, qui Reinoldum iſtum vidit, Paulus Meliſſus, qui carminibus laudes ejus extulit, & alii magni præſtantesq; viri, qui Heidenſtenias virtutes ac merita in Remp. familiariùs & penitus cognoverunt. Verùm illis proceribus Polonis omnibus, ſummis viris, virtute & doctrinâ ſi non major, certè par erat *Staniſlaus Hoſius* Cracovienſis: qui cum primùm Patavii, dein Bononiæ, ubi literis eodem tempore operam dabant Alexander Farneſius, Chriſtophorus Madrucius, & Otho Truchſeſius (omnes hi in collegium Cardinalium poſtea cooptati)

Meliſſ. l. 5. Melic. p. 335. lib. 6. Mel. p. 376. & l. 4. Epigr. p. 111.

Thuan. hiſt. lib. 68.

Ccc 2 juriſ-

juriſprudentiæ induſtriam addixiſſet, & lauream ſub ipſo Hugone Boncompagno, qui Romanę Sedi Gregorii XIII nomine deinceps præfuit, poſtremò conſecutus eſſet; inde domum reverſus, maximisq; legationibus ad Carolum V, Ferdinandum I,& Philippum Caroli F., Sigiſmundi Auguſti nomine magnâ fidei & prudentiæ laude defunctus, ab eoque Varmienſis Epiſcopus creatus, tandem ejuſdem operâ, ob raram eruditionem & Theologicarum rerum ſcientiam, Pius IV in Tridentinæ Synodi negotio uſus eſt, cujus etiam merita æquus Pontifex ampliſſimo Cardinalatus honore remuneravit; cum tamen magnus ille Hoſius eandem dignitatem Paulo IV deferente, rarâ hoc ævo modeſtiâ, enixè deprecatus eſſet. Quid? quòd & *Ioannis Dantiſci*, Sigiſmundi I Regis Poloniæ legati, doctrina & vis ingenii ita Imp. Caroli V animum ſubegit & occupavit: ut is, cum abdicatis imperii ſceptris, dimiſſisq; omnibus externis legatis, ex Belgio in Hiſpaniam vela faceret, ſolum Dantiſcum comitem ſecum duxerit; quem etiam poſteà maximis auxit honoribus, & cum tota ejus adgnatione in numerum & ordinem Nobilitatis Hiſpanicę inſeruit. At quibus

Camer. Medit. hiſtor. Cent. 3. c. 68.

inſu-

inſuper elogiis concelebrandi ſint, *Martinus Polonus*, *Matthias de Miechow*, *Martinus de Ilkus* (qui in Europa primus Almanach atque Ephemerides fecit.) *Martinus Cromerus*, *Joan. Herbortus*, *Chriſtophorus Varſevicius*, *Abrahamus Bzovius*, *Joan. Laſcius*, *Staniſlaus Karncovius*, *Stan. Sarnicius*, *Stan. Socolovius*, *Stan. Orechovius*, *Stan. Grepſius*, *Jo. Demetrius Solicovius*, *Petr. Volſcius*, *Laur. Goſlicius*, *Bernardus Vaporius*, *Thom. Dreſnerus*, *Thom. Treterus*, *Severinus Lubomlius*, *Joan. Latos*, *Jac. Priluſius*, *Gaſp. Cichocius*, *Benedictus Herbeſtus*, *Andr. Schoneus*; & tot aliæ ſublimes ac cœleſtes animæ? Quid ad tam illuſtria Polonorum ingenia, ad talia ingeniorum decora, jam diceret Clemens Papa, à Petro Apoſtolo, ut fertur, quartus: qui ſcripſit, *in Sarmatia, extremam Germaniam contingente, nullum geometram, vel poetam, pictoremve, aut trapezitam eſſe?* Quibus verò verbis tam miraculoſæ viciſſitudinis magnitudinem exprimeret, Auditores: cum Polonia jam omnis ſit literatiſſima, & tota jam tranſierit in Athenæum? Quid diceret Clemens, ſi Poloniam jam ſupra Romam ipſam & Italiám videret piam, & religioſam? Namque & cura *Religionis* ſtatim poſt ejuratos & pulſos à Mieczislao gentilium ritus in

Vide Sim. Starovolſc. de Scriptor. Pol.

Forcat. in Pol. felice.

A. Chr. 964.

Digitized by Google

omnibus ordinibus ſic auxit, ut etiam zelum derivaverit in populos vicinos, ac potiſſimùm Hungaris fuerit exemplo: Mieczislao prætereà in perpetuum fidei Chriſto datæ pignus morem poſteris tradente, ut interim, dum ſacerdos in Miſſæ ſacro Evangelium prælegit, omnes virilis ſexus gladium è vagina ſtringerent medium, & hâc ſolennitate facerent teſtatum, pro Religione Chriſtiana ſe extrema quæque facturos, & paſſuros, & priùs vitam & bona omnia, quàm Evangelii profeſſionem relicturos eſſe. Videturque *DEVS* Religionem Chriſtianam ſingulari quodam totiùs Europæ bono in clientelam Polonorum dedidiſſe. Etenim cum ab illis Septentrionis & Orientis regionibus ferociſſimæ gentes, partim ab Eccleſiæ communione diſſociatæ & diremptæ, partim aperti & capitales Chriſtiani nominis hoſtes, fidelium cervicibus immineant; fortiſſimi Poloni in illo Religionis confinio, tanquam in communi quodam ſalutis publicæ propugnaculo & arce, divino conſilio conſtituti ſunt, qui invictis & fulminatricibus Imperii ſui legionibus barbarorum immanitatem propulſarent. Hæretici Moſchovitæ, provinciam ſolo & cœlo aſperrimam

Al. Guagni. ner. Pol. to. 1. Neugeb. hiſtor. Pol. l. 3. Forcat. in Pol. fel. Nic. Henel. in Sileſ. cap. 6.

Muret. in Ep. ad Sac.

Digitized by Google

mam incolentes, & quam nemo quærat, nisi ſit patria, cum agro ſint, animo tamen Polonis ſunt haudquaquam adfines: illique verè ſunt cos roboris Polonici, ad pubem bello exercendam, ne otii rubigine obtorpeat, ſed magis cum regni tranquillitate ſimul famam ſuam prolatet; atque pugnacem Scytharum fugam, in veriſſimam & infamem fugam commutet. Mahumetani Turcę Polonorum quoque ſunt vicini, ſed peſſimi; quippe qui diro proverbio indicent, *Vbicunque equus Turcicus ungulam impreſſerit, ibi gramen non creſcere*: & nihilominus Polonorum arma experti, illos omni officiorum genere demulcent, nedum ut ullâ offenſiunculâ irritare auſint. Et quidem cum ſuperioribus annis Turcorum Sultanus à Polonis certas militum copias auxiliares ad bellum, quod cum Perſa gerebat, quodam conſuetudinis antiquæ prætextu poſceret; Stephanus Rex has illi negabat, dicens, *Candidam Polonorum aquilam antea inplumem & viribus ſuis deſtitutam nunc rejuveneſcere, pennas recepiſſe, ungues & roſtrum exacuiſſe.* Poloni enim ſupra illos Civilitatis, Literarum, Religionis, pleniſſimos honorum titulos, præ aliis nationibus maximè ſunt *animoſi* & naturâ

Forcat. in Polon. fel.

L. Soranz. in Ottom. c. 75.

Ciccarella in Sixto V. Genebrard. in Chron. l. 4.

fortes; quique non facilè aut voluptatibus frangantur, aut periculis terreantur. Mortem per decus obitam, immortalitatis inſtar, vitam per dedecus retentam, quâvis morte pejorem putant. Ignominiam ut fugiant, nihil non fecerint; ut mortem, nihil. Et quemadmodum in majore Polonia propè *Sremum* oppidum, in colle quodam, *ollæ, amphoræ, cacabi, & alia vaſa ſponte naſcuntur*, quæ, dum ſub terra effodiuntur, mollia ſunt, in aerem autem expoſita, dureſcunt: ita Poloni penè omnes ex utero matris militares animos in lucem ſecum ferunt, quos poſteà ſeveriori parentum & popularium diſciplinâ firmant, aptosque magnis conatibus reddunt; ut exinde fremitus armorum non magis curent, quàm foliorum ſtrepitum, ſive dejectum aquæ. Quamvis & hæc olim genti cuidam delicatulæ cauſa fuit, urbem ſuam transferendi; quia fragorem Nili cadentis ferre non potuerit. Sed Poloni omnes verè viri ſunt, metusque omninò expertes, planeque conformati ad exemplum magni illius *Piaſti*: qui ſicuti probitate & juſtitiæ famâ regnum acquiſivit, & in ſtirpem ſuam per totos quingentos annos ordine ſucceſſorio illud tranſmiſit; ita

Muretus ad Sacr.

Cromer. l. 1. de ſitu Pol. Neugebauer. rer. Pol. l. 1.

Senec. Ep. 56

S. Forcat. in Pol. fel. Al. Guagnin. rerum Polon. tom. 1.

Digitized by Google

ita ſemper fuit domi militiæque glorioſus, & præcipuè hâc laudatâ duritie civibus ſuis anteceſſor longè præclariſſimus, quòd *ſolitus* ſit *melle tantùm ac venatu vivere, & ferinis ſe pellibus amicire*, ritu prorſus Sarmatico: quoniam Ulpianus noſter probaturus veſtis verbo pelliceam contineri, ſatis habuit dicere, *Sarmatas eâ uti*. Quinetiam antiquitus in univerſum Polonia omnis tantopere fortium facinorum famam captabat, ut etiam *fœminæ* militarent; ſiquidem nulli nubere fas erat, niſi tres priùs hoſtes in prælio ſtraviſſet; quam tamen rigidam nimis conſuetudinem, ne virginitas puellis eſſet ſupplicium, ſuſtulit Piaſtus, & mulieres ſexui conſentaneas artes tractare juſſit. At verò qui diligentiùs per vitæ magiſtram hiſtoriam circumagere memoriam voluerit, comperiet, nullam gentem Sarmatis ſive Polonis fuiſſe bellicoſiorem unquam, nullam bellica diſcrimina, frigora, tempeſtates, & alios caſus, fortiùs ſuſtinuiſſe. Auguſtus Cæſar in ore ſæpe habebat, *Non ſibi libere hamo aureo piſcari, & gentes nihili debellare multarum legionum periculo*: quo tamen aſtu ſemetipſum ſolabatur, ſi quando feroces non auderet laceſſere. Iccirco Lentulum legatum ſuum admonuit, ne te-

l. 25. ff. de auro. arg. &c. leg.

Forcat. d. l.

Florus lib. 4. c. 12.

mere Sarmatas inquietaret; *quia illi pacem non intelligerent.* Et ſic felici Auguſto Sarmatas Danubio prohibere ſatis fuit; virtute Sarmatarum fortunam Romanorum terminante. Nec Ovidium, cum ad Pontum eſſet relegatus, latuit Sarmatarum pugnacitas, & inter eos Romani nominis contemptus; cum pro ſingulari miraculo ſcriberet Romanis proceribus, in hæc verba:

Ovid. l. 1. de Ponto. El. 3.

Maxima pars hominum nec te pulcherrima curat
Roma; nec Auſonii militis arma timet. &c.

A. Guag. rer. Pol. tom. 1.

Et quantis victoriis poſteriora ſecula coronaverunt fortiſſimi Poloni? Quid enim fecit *Ziemovitus Primus?* ille Hungaros, Bohemos, Caſſubios, Pomeranos, bellis attrivit, & ſolvendo tributo effecit obnoxios. Quid *Boleſlaus Chrobri*? Ille Boleslaum Bohemum crebris excurſionibus infeſtum fudit, cepit, & exſecuit: ille Jaroslaum Ruſſum ſubegit: ille Prutenos coercuit, Saxones caſtigavit: ille ampliatis imperii finibus ad perpetuam tantæ felicitatis memoriam in limite columnas æreas collocavit: eo demum conſtantiſſimo ſubditorum amore ex rerum optimè geſtarum gloria concepto beatus, ut illo mortuo univerſa Polonia totum

Digitized by Google

tum annum lugens, neque convivia ulla celebraret, neque choreas ageret, neque cultioribus veſtibus Nobilium virorum, aut fœminarum quiſquam uteretur. Venerat illâ ætate in Poloniam Imp. *Otto III*, ut reliquias veneraretur novi martyris *Adalberti* à Prutenis dæmonum cultoribus occiſi, cujus cadaver Boleslaus redemerat à barbaris, tantum argenti, ſive auri, ut alii volunt, pactis, quantum corporis ponderi reſponderet: & venerat Otto, vel voti exolvendi causâ, quod gravi morbo implicatus nuncupaverat; vel potiùs expiandi ſceleris, quo in Italia Comitem quendam innocentem indictâ causâ interfici juſſerat. Nam cum Imperatori uxor eſſet parùm caſta, (dicendum enim hîc eſt aliquid) illa ad Mutinam Italiæ, Comiti in iis locis copiam uſuramque ſui obſerebat: ſed repulſam paſſa, ipſa ultrò crimen ſtruebat, & tentatæ pudicitiæ Comitem accuſabat. Imperator calidè audit, credit, damnat, occidit. Comes tamen ante mortem rei ſeriem uxori ſuæ aperit; & rogat, ut mortuum vindicet, & famam, quoniam vitam non poſſit, ſervet. Paulò pòſt conventu ad Roncalias inſtituto, die, quo jus viduis & pupillis dicebat Cæſar, etiam Comitis

Varſevicius in Orat. fun. Steph. P. R.

Trithem. in Chr. Hirſau. ad A.C. 994. Sigon. de regno Italiæ l. 7. Lipſius M. Pol. l. 2. c. 9. Mon. 2. nu. 3. Lehman in Chr. Spir. l. 5. c. 14.

tis vidua ad tribunal venit, & caput mariti occultum in ſinu geſtat. Stat ante Cæſarem, & veniam præfata, quærit, *Ecquâ pœnâ dignus eſſet, qui vitam alteri injuriâ ademiſſet?* Hîc Imperator: *Is quidem, liquet mulier*, inquit, *Morte.* Tum illa, *Ergo pœnam hanc tu, Cæſar, te judice ſubibis; qui innocentem maritum meum ſuſtuliſti. En caput, quod recidiſti. Innocentem autem eſſe, quoniam teſtes & alia deſunt, tractatione igniti ferri probabo.* Dixit, & ſine noxa fecit: miraculum Imperatorem & adſtantes commovit: ſed hunc maximè, qui Deum etiam vindicem timebat. Itaque permittit ſe fœminæ, ut ſuâ voce damnatum: ſed ad pœnam ſubeundam ſpatium poſtulat. Tum mulier tribus vadimoniis dilatis, *Atqui*, inquit, *ego ſupplicio Reginæ contenta ſum, cujus nefariâ calumniâ maritus meus eſt oppreſſus.* Otto muliere collaudatâ *Mariam* Auguſtam igne cremari juſſit, & verò viduam illam propter dilata ſibi vadimonia quatuor caſtris donavit. Ea ſunt in Etruria, Lunenſi tractu; & *Decimum*, *Octavum*, *Septimum*, *Sextum* appellant: à numero dierum, quibus Cæſar prorogationem ſupplicii à fœmina, ante plenam veniam, impetraverat. Cum igitur expiandi tanti ſceleris causâ Otto in

Digitized by Google

in Poloniam veniſſet, & ex voto Poſnaniâ Gneznam uſque pedes eſſet iturus, Boleslaus ut tantum Principem digno honore exciperet, totum illud viæ ſpatium, quod ſeptem milliarium eſt, ſtravit diverſis pannis variorum colorum, & unà cum Imperatore pedes iſtud iter confecit: addidit inſuper regali magnificentiâ munera ampliſſima. Imperator tam præclaro & benigno Principi parem relaturus gratiam, habitâ in conſiſtorio deliberatione, *Boleſlaum REGEM ſolenniter creavit, ſociumq; & amicum Romani Imperii, à tributo & omni juriſdictione Imperatorum cum poſteris immunem declaravit.* Quid autem dicam de *Boleſlao Tertio?* qui

M. de Michovia Chr. Pol. l. 2. c. 4.

Cromer. de reb. geſt. Polon. l. 3. Neugeb. in Regib. Polon.

quinquaginta pugnavit prælia ſignis
collatis, caſu non variante fidem;

Guag. rer. Pol. tom. 1.

& toties vicit, quoties pugnavit: qui in hoſtilibus etiam Henrici IV Cæſaris caſtris tot tantisque laudibus, compoſitis ad id carminibus, in cœlum uſq; efferebatur, ut Cęſar capitali pœnâ, ne id fieret, ſancire cogeretur: uti & poſtea Cæſarem iniquiſſimas conditiones pacis proponentem circa Vratislaviam vicit, miſerabili Germanorum ſtrage; cum planities etiam, in qua pugnatum erat, inde à canibus in cadavera gregatim ſævientibus & itinera

Cromer. de reb. Pol. l. 5. Guagnin d. lib. Neugeb. Pol. lib. 3.

nera infeſtantibus *canini campi* appellationem acceperit. Reliquerat ille moriens quinque filios, *Vladiſlaum*, *Boleſlaum*, *Mieczislaum*, *Henricum*, & *Caſimirum*: ſed inter quatuor grandiores natu omnia, quæ tunc erant Polonicæ ditionis, partitus; principatu & ſummâ rerum penes Vladislaum, qui ætate erat primus, conſtitutâ; Caſimirum natu minimum in partitione omnino præterierat. Cauſam ſciſcitantibus reſpondebat; *Currum à quatuor rotis geſtari, Caſimirum verò ſuum in medio currus ſeſſurum, ac tandem ad ſummam rerum perventurum eſſe.* Quod & factum eſt. Et ne priſcos tantum Polonorum Principes ac Reges laudem: quaſi illi ſoli Virtutem & Felicitatem habuerint in ſatellitio: quid jam dicam de *Sigismundo Primo*? Commemorantur, Auditores, à veteribus ſcriptoribus Cyrus Perſarum, Alexander Macedonum, Mithridates Ponti, Carolus Magnus Germanorum, maximi & fortunatiſſimi Reges: laudantur Miltiades, Themiſtocles, Cimon, Alcibiadés, Thraſybulus, Conon, Iphicrates, Chabrias, Timotheus, Phocio, Athenienſium; Pauſanias, Lyſander, Ageſilaus, Lacedæmoniorum; Epaminondas & Pelopidas Thebanorum; Hamilcar, Han-

Cromer. in or. fun. Sig. I.

Hannibal, & Aſdrubal Carthaginenſium; Romanorum autem Fabii, Scipiones, L. Lucullus, Cn. Pompejus; duces & imperatores clariſſimi & ſtrenui: ſed omnes illi partim cum imbellibus populis rem habuerunt; partim bello felices, cæteris rebus infortunati fuerunt; partim cladibus & infortunio victorias & res bene geſtas turpiter corruperunt. At Sigiſmundus ille per omnes vitæ actus ſecundiſſimo fortunæ flatu uſus; Princeps alioqui pacis & concordiæ amans, & ab omni ambitione atque alieni invadendi cupiditate alienus; quippe qui regnum Daniæ & Hungariæ renuerit; quot tamen bella is geſſit? cum quibus gentibus conflixit? Nempe cum potentiſſimis Moſchis (quorum magnum Ducem Mechmetes, prudentiſſimus tot Sultanorum conſiliarius, tanti faciebat nuper, ut ſecundum ſuum Principem Amurathem III, nullum toto terrarum orbe Moſco potentiorem eſſe arbitraretur) cum ferociſſimis Tartaris, cum acerrimis Valachis, cum ipſis Turcis, vel ipsâ victoriarum perpetuitate terribilibus; & cum noſtris Germanis: quibus omnibus ille fuit formidoloſus. Et quidem ille Sigiſmundus, ejuſque ſucceſſores Reges, non modò

Thuan. hiſt. lib.1.

Thuan. hiſt. lib.69.

modò inanes Germanorum noſtrorum conatus eluſerunt ſæpiùs, ſed etiam Pruſſiam atque Livoniam, ampliſſimas provincias ab imperio Germanico avulſas, cum inſigni Germanici nominis macula ſuæ ditioni adjecerunt: quod licet Pruteni Equites moleſtiſſimè tulerint, ac multoties apud Imperii Ordines de contumelia iſta queſti ſint; nihil tamen Imperatores audendum ſibi putarunt adverſus Polonos, à quibus Germanorum exercitus toties repulſos ac fractos eſſe intelligebant. Et quid opponeret Germania innumerabili, & qui cæterorum Chriſtiani orbis Principum opes ſuperat, equitatui Polonico? Nam *Rex ex ſolis Nobilibus, qui privatis ſumptibus regno militare adſtricti ſunt, centum quinquaginta millia gravioris & levioris armaturæ militum cogere, & in aciem, ſi neceſſitas ferat, educere poteſt.* Quem hoſtem tantus Nobilium exercitus non fuget, diſſipet, fundat & confundat? Quem vel nomine tantùm non terreat, præſertim ſi vires generoſiſſimorum *Koſakkorum* acceſſerint, qui jam creberrimè clades Turcorum & Tatarorum virtutis ſuæ experimenta fecerunt? Viri profectò fortiſſimi, &, quod hodie in communi omnium fere gentium militaris diſciplinæ laxitate

Bod. de Repub. l. 1. ca. 9.

Th. hiſt. l. 58. Mur. ad Sacrat.

Digitized by Google

laxitate mirum, prædæ ſunt hoſtes: quod præcipuè in bello Ivonico inſigni exemplo teſtati ſunt, *cum dux hoſtium captus* ingentem ſummam pro liberatione offerret, quippe qui *ſexies librati in ſtatera corporis pondus, bis auro, ter argento, ſemel margaritis, appenſum polliceretur*, nihil tamen invictos Koſakkos permovere poſſet. Quid? quòd extra illas dotes incomparabilis hæc *Polonica Nobilitas* non ſolùm generis antiquitatem prę ſe fert; plurimis rerum Polonicarum & Ruſſicarum ſcriptoribus uno ore atteſtantibus, Italum quendam *Palæmonem*, & alios ſocios profugos, *Urſinos, Columnas, Julianos, Cæſarianos, Gaſtaldos*, Lituaniæ Nobilibus familiis originem dediſſe; plebem autem Lituanorum ex Gothis ortam eſſe: verùm etiam ſingulari complurium familiarum dignitate, potentiâ & opibus fundatâ, ſanctiſſimum Reipub. & aureæ libertatis conjugium generoſiſſimè tuetur. Quemadmodum enim *alcinæ ungulæ*, ſi ſtatis temporibus abſcindantur, præſentiſſimum adverſus comitialem morbum ſunt remedium: ita auguſtiſſima *Senatus Polonici* autoritas, quâ Regem imprudentiùs imperantem objurgare & corrigere licet; ſummæ *Radiviliorum* (ex quibus *Januſius* uxoris

Th.hiſt. l. 58.

Guagnin. rerum Polon. tomo 1.

Dudith. in Apolog. ad Imp. Max. II.
Th.hiſt. l. 56.

ris hereditate univerſas opes ac poſſeſſiones *Ducum Slucenſium*, qui incredibili privatarum opum apparatu vel aliquibus Germaniæ & Italiæ Principibus comparandi erant, acquiſivit) *Oſtrogiorum*, *Zbaraſiorum*, *Zaſlaviorum*, *Chodkieviciorum*, *Chleboviciorum*, *Voloviciorum* in Lituania; in Polonia verò *Tenciniorum*, *Tarnoviorum*, *Firlejorum*, *Leſciniorum*, *Oſtrorogorum*, *Zboroviorum*, *Laſcorum*, *Czarnkoviorum*, *Lataſciorum*, *Samoiſciorum*, *Zebridoviorum*, *Zolkieviorum*, *Prochniciorum*, *Oſſoliniorum*, *Oleſniciorum*, *Tarlonum*, *Sienieniorum*, *Stadniciorum*, *Opaliniorum*, *Herburtorum*, *Gorajorum*, *Sobieſciorum*, & heroum aliorum penè ſine numero, quibus pares alibi gentium, imò vix ſimiles inveniantur, virtutes, & vires maximæ; Poloniam undiquaque ſalvam, incolumen, & florentem ſemper præſtant. Sed quod in Martio copioſiſſimæ Nobilitatis populo laudem habet primariam, eſt ſingularis inter omnes *concordia*: quæ uti alibi in conventibus & comitiis, ita inprimis in Varſavienſibus illis, quibus Henricus Gallus, Andium Dux, conſentientibus Ordinum judiciis Rex factus eſt, apparuit inexpugnabilis. Nam cum *centum circiter equitum millia tunc intra quatuor milliarium ſpatium circa urbem diverſarentur*,

rentur,

Digitized by Google

rentur, XL ampliùs dies non ſolùm pabulum equis, non caro, non piſces, ac cætera eſculenta, ac ne vinum quidem, tot hominibus non defuere, quorum & magna copia ſemper fuit, & ſumma in tanta capitum multitudine vilitas: verùm etiam, quod tamen omnem fidem ſuperat, nullæ ſimultates aut rixæ toto eo tempore in tam numeroſa Nobilitate auditæ ſunt; quaſi de republica ſollicitis animis omnem injuriæ & odii ſenſum depoſuiſſent.

Quid igitur, magne Princeps, Nobilitati Polonicæ, quid toti nationi Polonicæ, tot laudum elogiis, tot meritorum adoreis, tot miraculorum trophæis illuſtriſſimæ, in omnibus totius orbis terrarum gentibus conferri poteſt? Nec verbum ampliùs addo.

PRINCEPS
FRIDERICVS
ACHILLES, &c.
DICTU
ACACI AXELI.

ORATIO ACACII AXELII von Görholm/ contra POLONIAM.

EGO AB IIS, INCLYTE Princeps, qui pro Germania tulerunt ſuffragia, uti ne latum quidem unguem diſcedo: ita exiſtimo, amici mei MOSCHII Polonicam laudationem ſic accipiendam eſſe, quemadmodum aſtrologorum calendaria plerunq; ſuo merito æſtimari ſolent: in quibus ſi ordine prædictionum præpoſtero pro humido ſiccum, pro calido frigidum ponatur, & univerſa tempeſtatum πρόγνωσις in characteres vertatur contrarios; dummodò illis temporibus, in quæ vix incertitudo cadit, nihil aſſignetur incongruum; ſcilicet, neque *Natalem Domini* extremis æſtibus torrendo, neque *Ioannem Baptiſtam* horridâ glacie & intenſis frigoribus adſtringendo; vix curæ fuerit cordato, pignore depoſito de eventibus alterutrius faſto-

M. de Montaigne liv. 2. c. 17.

faſtorum ordinis certaturo, primum an inverſum capiat; non ambigenti, neutrum ad formulam & pręſcriptum reſponſurum eſſe. Et tamen illa tua oratio, mi MOSCHI, pro argumenti tenuitate ſatis prolixa, nimis mihi brevis & conciſa fuit, pro modo voluptatis, quam ex ea cepi multò maximam. Audivi enim libens: ſed omninò eo adfectu, quo hiſtriones, mimos, & id genus ſpectamus; qui nullâ aliâ re magis accepti & grati ſunt, quàm quòd ſalſis dicteriis populum delectant, & dum riſum captant, irridentur. Quid verò tibi animi eſt, barbaram Poloniam effreni confidentiâ ſic prædicare, ſic ſupra alias omnes terras ac nationes extollere? An fortè cum Archippo *aſini umbram*, cum Paſſeratio *aſinum ipſum*, cum Glauco *injuſtitiam*, cum Polycrate & Iſocrate *Buſiridem*, cum Hutteno *febrem*, cum Favorino *Therſiten & quartanam*, cum Marone *culicem*, cum Catullo *paſſerem*, cum Ovidio *nucem*, cum Diocle *rapam*, cum Dione Pruſæo philoſopho *pſittacum*, cum Sineſio *calvitiem*, cum Luciano *vitam paraſiticam & muſcam*, cum Libanio *bovem*, cum Mirandula *barbariem*, cum Cælio Calcagnino *pulicem*, cum Eraſmo *μωρίαν*, cum Pirckheimero *podagram*, cum Maioragio *lutum*, cum

Pierio *paupertatem poeticam*, cum Salerio & Hegedorpio *ebrietatem*, cum Heinſio *pediculum*, & cum aliis alias res frivolas & nihili laudantibus; an, inquam, eodem modo & tu in Poloniæ laudatione, ingenioſi laudem venari voluiſti? Equidem nunquam crediderim, etiam Polonos ipſos, omnium populorum maximè Suffenos, cum Hiſpanis, Italis, Gallis, nedum cum Germanis, de ſumma dignitatis prærogativa, vel verbum commutaturos eſſe: ſi fecerint, mirabor; & credam, petitionem Catonis & Vatinii tam imparem non fuiſſe. Quid autem de Polonia judicandum ſit, palam ſignificavit *Henricus* Andium Dux, quando in Regem Poloniæ ſe electum eſſe intellexit: cum electione illâ exilium ſibi indictum interpretaretur; & Joanni Monlucio, Valentiæ Epiſcopo, nec non Franciſco Noallio, Epiſcopo Aquenſi, viris ſummis, tanti honoris conciliatoribus eam rependeret gratiam, ut ſe ſemper deinceps alienum ab iis præbuerit. Quinetiam Galli quidam, qui in Henrici comitatu tunc erant, illis coloribus depinxerunt Poloniam, ac ſi miſeria & barbaries ipſa ibi haberet propriam ſedem, & perpetuum domicilium; diſertis verbis teſtati, minimè fuiſſe opus, ut

Thu. H. l. 56. & 68. & 81.

ut Polonorum delegati, qui decretum electionis ad novum Regem in Galliam attulerant, tantopere efflagitarint cautionem, nulli Gallorum prædia & bona in ditionibus Polonicis acquirendi facultatem datum iri; *cum ex illorum numero nemo tam eſſet abjectæ ſortis, qui magnus Dux Lituaniæ eſſe optaverit.* Fortaſſis nec alii optaverint, qui amænioribus & fertilioribus locis aſſueti, in horrida illa, aſpera, & maximam partem ſilvis deſertisq; impedita venerint: ubi vel fertiles agri (uti in Podolia) tam ſunt duri ac petroſi nonnunquam, ut biſſeni boves aratro uni ducendo vix ſufficiant: ubi quoque interdum tanta vis frigoris, ut radicitus areſcant arbores, & aqua ex editiori loco effuſa, priuſquam terram contigerit, in glaciem concreſat. Quanquam hæc cœli intemperies aliquando Poloniæ bono ceſſit. Cum enim A. CHR. cIↃ CCCC. XVIII. ſeptuaginta Turcarum millia in Ruſſiam penetraviſſent; derepente immenſum gelu cum copioſiſſima nive in illos tantâ vehementiâ graſſatum eſt, ut ſupra quadraginta millia alſerint, multique interfectorum equorum ventribus etiamnum calentibus ſeſe illatebraſſe fuerint deprehenſi. Quæ res Turcis religionem

Al. Guag. rerum Pol. tomo 2.

Cromer. li. 1. de ſitu Pol. Neugebaur. rer. Pol. li. 1.

Zvvinger. M. Apodem. l. 2. cap. 33. ex Cromero.

incuſſit, ut ſibi perſuaſerint, Ruſſos & Polonos divinitus defendi. Verùm oleum & operam perdiderit, qui in Polonia delitias requiſierit: & tu, mi *MOSCHI*, planè præter rem ex Stoicæ Philoſophiæ penetralibus opum & ædificiorum ſplendorem diſſuaſiſti: cum Polonia non veræ opulentiæ & magnificentiæ, non copiæ cornu; ſed tenuitatis tantùm & meræ inopiæ ſit capax: adeoque ipſi Poloni non magis intelligant lautitias & elegantias, quàm Croatæ *teſtudinum* ſuavitatem, quas etiam abominantur. Namque *Carolus Cluſius*, Atrebas, illuſtris nominis Medicus, cum A. Chr. 1579. Majo menſe, prælustrem Dominum *Balthaſarem de Batthyan*, Regni Ungariæ Archidapiferum hereditarium, in Pannoniam interamnem, quæ nunc ex parte *Slavonia* ſive Windiſchland nuncupatur, comitaretur, Turnizzæ, ubi ſubſiſtebant, dum fortè circa ruſticorum prædia obambulat, multas teſtudines palis affixas, & è ſepibus hortos ambientibus pendentes animadvertebat. In arcem, quæ pago eſt ibi cognominis, regreſſus, & cauſam ejus rei percontatus, audit incolas à teſtudinum eſu prorſus abhorrere. Ille ſtultitiam hominum ridere; & interrogatus, an

Cluſius in notatis ad P. Bellonii obſerv. l. 4. c. 65.

an veſci iis cuperet, annuere. Sed cum nemo ipſas apparare ſuſtineret, cocus quidam Gallus Byzantio redux commodùm advenit, qui ferculum confecit. Veſcitur Cluſius ſuaviter, omnibus eum cum ſtupore contuentibus, & pleriſque nihil dubitantibus, quin eam noctem habiturus eſſet vitæ poſtremam: at poſtridie cum Cluſium non modò vivum, ſed etiam alacrem conſpicerent Croatæ, multò magis mirari, & plerique aſſerere, *Etiamſi Viennenſem urbem præmii loco nanciſci queant, non tamen deguſtaturos.* Sed & hoc præter rem forſitan. Certè tota *Samogitia*, provincia imperii Polonici haut anguſtis finibus clauſa, nec urbem, nec arcem quidem, aut præſtantiorem domum habet; Nobileſque in tuguriis duntaxat ſtabulantur. Quemadmodum tamen apud inferiores Germanos, & alibi quoque, peſſimo more caſeum vulgò tam diu ſervant, dum totus in vermiculos reſolvatur, & tum demum viva animalcula, ipſam putidiſſimi cibi putredinem paulo ſacchari adſperſo nimis avidè vorant delicatiſſimi epulones: ſic Polonis natura atque fortuna pro illorum indole & ingenio abundè proſpexit, & contulit deliciis ruris & inficetiarum pleniſſimas; quas

Ab. Ortel. in orb. Theatr. Sig. B. Herberſten. in H. Moſchov.

Merc. Brit. in terra Auſtrali l. 1. c. 6.

 illis,

illis, ſpondeo reſpondeo, nemo noſtrûm invidebit. Atenim in univerſum mores Polonorum ad cenſuram vocanti mirum accidit; quî fieri poſſit, ut illi tot magnis vitiis occupentur, & fere cum virtute commercii habeant nihil. Nam ut de *Religione* Chriſtiana primùm loquar; quot ea ſuperſtitionum & errorum monſtris deturpatur à Polonis? quàm illa impurè habitat in Polonia? Mahumetani Tartari, infames ritus propè Vilnam ſummâ licentiâ obſervant. Imò ſunt hodieq; inter Lituanos & Samogitas quàm plurimi, qui ſerpentes quoſdam, *Givoiitos* patriâ linguâ dictos, domi ſuæ fovent, & numinis inſtar colunt, eoſque certo anni tempore precibus ſacrificuli evocant ad menſam fercula ſingula delibatum: & penatibus illis non comparentibus nec prægustantibus, magnas calamitates ſeſe ſubituros eſſe credunt peſſimi ominatores. Neque hiſce tamen profanis & miſellis diis finiunt idolomaniam ſuam, cum aliquibus in locis Ruſſiæ, Lituaniæ, ac Samogitiæ, agreſtis plebs in honorem Diaboli etiam ſolennes epulas ſub finem menſis Octobris inſtituat. Namque patribus familiarum cum uxoribus, liberis, & ſervis ad locum ferali convivio deſtinatum con

Neugeb. rerum Pol. l. 5. Guagnin. hiſtor. Polon. tom. 1. Guagnin. rerum Pol. to. 2. Camer. M. Hiſt. cent. 1. cap. 69.

convenientibus, menſaque gentili more inſtructâ, & jam vitulo, porco & porcâ, gallo & gallinâ, & cæteris jumentis domeſticis, in futurum ſacrificium adductis: tum incantator quiſpiam, verba quædam demurmurans, animal immolandum baculo percutere orditur, quem dein reliqua turba ſequitur, clamando: *Hæc tibi, ô Ziemiennik Deus* (ſic dæmonem appellant) *offerimus, gratiasq́ tibi agimus, quòd nos hoc anno incolumes conſervare dignatus es; nunc verò te rogamus, ut & in poſterum nos tueri ab igne, ferro, peſte, & inimicis quibuslibet defendere digneris.* Inde carnes mactatorum animalium vorant; particulâ priùs ab unoquoque ferculo decerptâ, & in omnes ædium angulos cum hiſce verbis projectâ: *Hæc, ô Ziemiennik, noſtra holocauſta ſuſcipe, & comede benignus.* Quot cruces, quot furcas, hîc ponunt Poloni Chriſto noſtro, ô mei Auditores? Et quis Chriſtianus inter illos infernales & reptiles Deos Dominum Chriſtum noſtrum quærat? *Malheureux eſt le pays, auquel le diable eſt en haut prix.* Adeò verò ſuperſtitionibus dediti ſunt Samogitæ; ut etiam aratris ex puro puto ligno factis, quibus ſolis utuntur, ſingularem quandam virtutem tribuant. Iccirco quidam pro-

provinciæ præfectus, qui colonorum labores levaturus ferreos vomeres, veluti agricolationi aptiores, fabricari mandaverat, cum mox à reformatis vomeribus per aliquot annos ſegetes agricolarum expectationi ob aeris inclementiam non ſatisfacerent, ille vulgi, agrorum ſuorum ſterilitatem ferreis vomeribus pertinaciter adſcribentis, ſeditionem metuens, confeſtim amoto ferro agriculturam moribus & vomeribus antiquis reſtituit. Aliâs in reliqua plebe Polonica, quantumvis nullis idololatricis cultibus fœdata, videre eſt inſignem in religionis notitia ruditatem; penè ad exemplum plebejorum Moſcovitarum; ex quibus *Dominicam orationem* pauci ſciunt, dicuntque, *Orationem Dominicam ſcire, dominorum & ſacerdotum, qui nullis laboribus occupantur, opus eſſe; ſibi autem in DEUM & filium ejus Ieſum Chriſtum, & Spiritum ſanctum ſimpliciter credere, ſatis eſſe*: item *Confeſſionem ſacram Principibus convenire, ac potiſſimùm ad magnates atq; Nobiles pertinere.* Sed quid hoc eſt, Auditores? An tantus ſtupor inceſſit plebem Polonicam, ut ſincerum & legitimum Divini numinis cultum non percipiat? An verò *mala tractatio dominorum* illam durioribus exercet operis, quàm ut quicquam tem-

Guagnin. rerum Pol. to. 2. Neugebauer in Comment. Moſcov. c. 12

temporis pro capitibus Chriſtianæ religionis addiſcendis habeat reliquum? Nimirum quod Ditmarus, Epiſcopus Merſeburgenſis, jam ante quingentos annos de populo Polonico ſcripſit, *illum more bovis eſſe paſcendum, & tardi ritu aſini caſtigandum, & ſine pœna gravi non poſſe cum ſalute Principis tractari*: hoc Nobilitas in ſubditis non perfunctoriè hodie exequitur. Præcipuè tamen in Lituania ruſticorum conditio eſt duriſſima. Nam ut quiſq; dominus famulorum catervâ ſtipatus domum coloni alicujus ingreditur, impunè quidvis facere, res quaſcunq; rapere, abſumere; & colonum etiam verberibus crudeliter cædere poteſt. Nec colonis ad dominos ſuos ſine muneribus aditus patet: & admiſſi illico ad officiales rejiciuntur; qui niſi donis mitigentur, juſtè decernunt nihil. Et profectò in Lituania quodlibet judicis verbulum, aurum eſt. Prætereà ſingulæ ſeptimanæ in operas ita diſtribui ſolent: ut coloni quinq; aut ſex dies negotiis dominicis impendant, die verò Solis res privatas curent; & ſic plerunq; diebus Solis (nam ne feſtis diebus quidem ſunt feriati) quodvis opus abſolvant, arando, occando, runcando, paſtinando, metendo, triturando, & id genus. Ideoq; ſi quis Roxolanum interrogaverit; *Quare*

lib. ult. Chr. Guil. Barclaius contra Monarch. li. 4. c. 13.

Guagni. rer. Pol. tom. 2.

Quare Dominico die laboras? continuò is reſpondebit, *Quia & die Dominico comedere oportet.* Atque Nobiles inſuper non ſolùm in glebæ adſcriptitios, quos *Kmethones & Clophos* vocant, jus vitæ & necis paſſim uſurpant: ſed & ſi quis ex iſtis fortè capitis fuerit damnatus, tum de ſe ipſo, jubente domino, ſupplicium ſumere, ſuisque manibus ſe ſuſpendere, minis, loris, & fuſtibus impellitur. Quæ dira conſuetudo haud dubiè Vitoldo Lituaniæ Duci originem debet; cujus ſeveritatem, imò immanitatem, adeô extimuerant provinciales; ut cum dixiſſet aliquando duobus pluribuſve; *Ite ocyus, ac laqueo vos appendite*; nemo imperium ſubterfugerit, audituſque nonnunquam ſit, qui currens hortatus alios, *Eamus quàm properanter*, ingeminaverit, *ne bilem Domini commoveamus.* Quanquam & *leges* Polonorum, potiſſimùm *Caſimiri magni* (qui tamen *ruſticorum & plebejorum Rex* appellabatur; & ex eo ingentem æquitatis laudem erat meritus, quòd morem barbarum jurisjurandi conceptis verbis dandi abrogaverat; in quo ſi quis verbo lapſus eſſet, atq; adeô ſi titubaſſet, causâ quantumvis juſtâ cadebat) non parùm illam ſævitiam exaſperaſſe, aut firmaſſe videntur:

Neugeb. rer. Pol. lib. 3.

Guag. rer. Pol. tom. 2.

Silv. in Paral. Alf. li. 2. cap. 19.

Neugeb. rer. Pol. lib. 3.

tur: cum Rex ille in Divinæ ſapientiæ arcem, profanum humanæ ſtultitiæ arietem, *rigorem legum divinarum*, ut ajebat, *correcturus*, impio impetu immitteret; atque cædem Nobilium à Nobilibus admiſſam aureis XXX vindicandam; ſi plebejus Nobilem occidiſſet, pœnam pecuniariam duplicandam; ſi Nobilis plebejum interfeciſſet, etiam ex inſidiis, pœnam X aureorum eſſe, injuſtiſſimè ſtatueret. Quâ impunitate occidendi propoſitâ, innumerabiles cædes conſecutæ ſunt: ut Sigiſmundus I Rex, qui aliâs corpore fuit ita robuſto, ut ætate florenti ferreas equorum ſoleas manibus diffringeret, funes cannabinos craſſiores rumperet, balliſtam manu intenderet, & chartularum luſoriarum faſciculos diſcerperet, tamen iſtam ſubditorum feritatem non vincere, & in comitiis Petricovienſibus inficiari non potuerit: ex levitate pœnarum neminem vel in ipſis templis ampliùs tutum eſſe. Atque Sigiſmundus ille, auctis regni opibus, pœnas geminabat quidem; & prætereà legi ſubrogabat, ut ſicarius LVIII hebdomadas carcere publico attineretur; hoc tamen peſſimo corollario, quòd triennii præſcriptionem cuilibet homicidio indulſerit; & patronum, qui clien-

lib 2. Statut. Pol. c. 15. art. 6. Arniſæus de jure M. l. 2. c. 3. num. 8.

Bod. de Rep. lib. 1. c. 5. & l. 6. c. 6.

Neugeb. in vitis Regum Polon.

A. Chr 1522.

H. Treutler. ſcribit, Stephanum regem hæc emendâſſe: Vol. 1. diſp. 1. th. 9. lit. b.

clientem ſive Kmethonem ſuum interemiſſet, ab omni ſeu publica ſeu privata accuſatione liberum eſſe voluerit. Ex quibus, mi Moſchi, non tantùm legum *DEI* & Religionis Chriſtianæ deſpectum & neglectum (quem tamen Poloni non leviori Arrianæ hæreſeos & omnium fere errorum, quicunque priſcis ſeculis Eccleſiam polluerant, in tutelam & patrocinium receptorum facinore vehementer adaugent) intelligere & cenſere; ſed & unà nullo negotio conjicere potes, quantum jam in Polonorum incivilitatem & cætera morum flagitia ſim dicturus. Noli verò expectare, ut in laudes Germanorum priùs expediam linguam, longoque argumentorum contextu demonſtrem, ſi quid in Polonia nunc ſuperſit probum, & elegantioribus moribus congruum, illud maximè *Germanorum* induſtriæ & virtuti attribuendum eſſe. Quis enim tam ſit hoſpes in veterum monumentis, qui hæc ignoret? Quis tam hoſtis ſit veritatis, qui id neget? Sicuti patrum ætate Belga quidam *Petrus Simonis F.* vites Germanicas tranſportavit in Hiſpaniam, quæ ibi ſolo inſitæ mirumque in modum multiplicatæ illa gratiſſima & longè nobiliſſima producunt vina, hodieq; nomen tranſlatoris ſui

Merula Coſmograph. p. 2. l. 1. c. 3.

Petri

Digitized by Google

Petri Simonis retinentia: ita quoque *Germani*, mi Moſchi, *Germani ſunt*, *qui Poloniam & Equeſtrium familiarum*, *& opificum atque mercatorum coloniis jam olim nobilitaverunt*: quod arguunt cùm multarum illuſtrium gentium inſignia atque nomina; tum ipſa quoque Polonorum lingua; quę cum ſit Slavica, atque Polonis, Bohemis, Ruſſis, Moſcis, Moravis, Sileſiis, Caſſubiis, Croatis, Bulgaris, Raſciis, Serbis, Illyriis, & univerſo nomini Slavonico communis, adeoque illi cum Germanica, aut ulla alia matrice lingua, nihil intercedat cognationis: tamen permulta inſtrumentorum, operum, & aliarum rerum ad opificia & communem vitam pertinentium vocabula, à finitimis & priſcis incolis Germanis mutuata eſt. Suntque etiamnum ſparſim in urbibus mercatores atque opifices Germani plurimi: & præſertim in ditionibus Ruſſiæ & Scepuſio, majorique Poloniæ vicinis, tota oppida pagique tantùm à Germanis fere incoluntur. Verùm quid contra Polonos habeo dicere ampliùs? Valentinianus major, Auditores, cum olim Sarmatiæ legatorum, pacem petentium, habitum ſordidum deſpectumque notaſſet; quærebat, *Nunquid Sarmatæ omnes ejuſmodi*

Eee *eſſent?*

Neugeb. rerum Pol. l. 1. & 3. Crom. rer. Pol. l. 12.

Hodie in Europa, ut vult Ios. Scaliger, ſunt XI matrices linguæ: *Latina, Græca, Teutonica, Slavica, Epirotica, Tartarica, Vngarica, Finnonica, Hirlandica, Cantabrica, Britannica*: licet Britannicam Germaniſmi ſobolem eſſe ſcribat, *l. Iſ. Pontan. in Gloſſ. priſco-Gall.*

Sigonius de Occ. Imp. l. 7.

eſſent? legatiſque reſpondentibus, *Sarmatarum optimos atque ornatiſſimos ad illum ex conſuetudine miſſos eſſe*; Imperator irâ accenſus exclamavit, *Malè ſecum eſſe actum, quòd ſe imperante gens tam ſordida finibus ſuis nollet eſſe contenta*. Et tamen Valentinianus A. tunc ſordes tantùm veſtium in Sarmatis notaverat: qui ſi mentis animi impuritates in populo Polonico potuiſſet aſpicere, quibus contumeliis & imprecationibus adverſus illos fuiſſet uſus, ô mei Auditores? Quid enim Valentinianum dicturum fuiſſe putatis, ad *Popieli II* deteſtabile, & tot crudeliſſimis ſceleribus cumulatum facinus? Ille ſiquidem, patri Popielo per omnia ſimilis, cum amari à ſuis non mereretur, & metui mallet, veritus, ne regno exueretur, ſimulato morbo patruos omnes, quorum autoritatem maximopere reformidabat, accerſit; & invaletudinem exaggerans, quaſi jam jam moriturus, eorum fidei uxorem ac libetos commendat; tum ſingulos blandè appellando, in ſignum amoris poculum, cui aſtu reginæ venenum erat mixtum, circumlatum præbibere ſe fingit, quod tamen ne extremis quidem attigerat labiis. Ex quo cum patrui ordine bibiſſent, & poſtea ſalutato rege abirent, ſtatim vi veneni in furorem verſi, &

tan-

tandem, ingentibus cruciatibus exanimati ſunt: quos dein regina, quaſi mariti ſui vitæ inſidiatos, juſtâque DEI vindictâ percuſſos, ſubitò periiſſe divulgat: & tanquam ſepulturâ indignos in lacum *Goplum* projici mandat. Cœleſte autem & juſtum Numen hanc atrocitatem non prætermiſit inultam. Nam ex cadaveribus interemtorum, putrefactis enati *mures* inuſitatæ magnitudinis, impium parricidam cum ſcelerata uxore atque liberis fugientem quoquoverſus per aquam flammamque, perſequuntur; nihil clauſtris, nihil abigentium ſatellitum auxiliis quicquam impedientibus: poſtremoque diffugientibus omnibus domeſticis, *abſumptis priùs filiis Lecho & Popielo, atque uxore etiam, ille ultimus lentâ morte à muribus in arce Cruſvicia, corroſus & depaſtus eſt*: eventu docente, in fatis filii & nepotum fuiſſe votum Popieli patris, ſubinde ſibi imprecari ſoliti; *O utinam à muribus corroderer!* Eandem verò murium carnificinam, divinitus juſſam, paſſi olim fuiſſe creduntur; alius Polonus, *Mierziſlaus Dux Cujaviæ*, qui inopum, pupillorum, ac viduarum bona injuſtè diripuerat; & in Germania (patriæ nævos!) *Hatto II Archiepiſcopus Moguntinus*; qui pauperes, ſpe frumentorum accipiendorum,

Neugeb. rerum Pol. l. 2. Guagnin. hiſtor. Pol. t. 1.

A. Chr. 823.

Neugeb. rerum Pol. l. 3. Trithem. in Chr. Hirſau. Eyſengr. in Chr. Spir. l. 10 Camerar. Me. l. H. cen.

Digitized by Google

2.c.12. Wimphelingius. Fr. Guilliman. in Wilderolfo. N. Serar. Mog. rer. lib. 4. in Hat. 2.

tactâ, in horrea quędam vocatos, admotis ignibus nefariè combuſſerat; atq; *Wilderolfus Argentinenſis Epiſcopus*, qui S. Attalæ reliquias apud S. Stephanum intervertere vellet, nec poſſet, tum in ipſas irâ monialeis conversâ quaſdam expulerat; dona & bona, quæ placebant, in ſuum dominium tranſtulerat. Quod tamen de *Hattone* & *Wilderolfo* (cur enim diſſimulem?) ſic tradunt Scriptores quidam, illud viri docti anilibus, meris, ac putidis fabellis adſcribere ſolent. Quid autem Valentiniani maneis hîc expergefacio? Tuam conſcientiam appello, MOSCHI; dic mihi, quâ parte civilem & moratum facis *Suitrigalum* Ducem Lituaniæ? qui cum modulum vitę haberet culinam, nunquam è domo pedem movebat, quin diſpenſatorem percontaretur, *An librum, quem ſibi de arte popinaria accuratiſſimè componi curaverat, ſecum aſſerret*: apud quem etiam *cœna non minùs ſex horarum* erat; *nec fercula minùs quàm triginta & centum*, dum ille ligurit, apponebantur. Dic iterum, mi MOSCHI, quâ ratione temperantiæ & caſtitatis leges cum moribus Lituanorum concilias, quibus conjugiorum ſanctitatem rivalium licentiâ temerare licet? Equidem olim Dux quidam Oppaviæ uxori adventanti, quam

Silv. in Parall. Alfonſ. lib. 2. cap. 13.

Forcatul. in Pol. fel.

Digitized by Google

quam in Lituania duxerat, obviam procedens, cum in comitatu illius adoleſcentem offenderet formâ egregium, robuſto corpore, in plumis jacentem, penſili curru advectum, & quæreret, *Quiſnam eſſet?* (exiſtimaverat autem, conjugis ſuę fratrem, aut propinquum aliquem eſſe) poſtquam ex reſponſo intellexiſſet, *Apud Lituanos more patrio nuptas, quæ nobiles quidem eſſent, unum pluréſve concubinos pro viri facultatibus alere conſueviſſe, qui negligenti vel aliâ quâvis causâ impedito marito in oneribus matrimonii ferundis & ſuſtinendis veluti ſuccenturiaretur; illumq́ ſucciplenum juvenem propterea adductum fuiſſe, qui ipſius infrequentiam suppleret*; Dux nebulonem illum vicarium canibus laniandum objecturus erat, niſi ab amicis interceſſum fuiſſet. Quòd ſi jam ipſam quoque *Nobilitatem Polonicam* univerſam ad Ordinis Equeſtris notas adhuc preſſiùs conferre velimus; quotuſquiſque erit in aliquo numero? quotuſquiſque ignobilitatem animi, & incivilitatem, titulorum ornamentis non palliabit ſuperbè? Marocanus Rex ante aliquot annos ad Ordines Belgii confæderatos dederat literas, quæ longiſſimum continebant titulum, triginta verſibus rhythmicis conſcriptum; quem ſequebantur

Silvius in Paral. Alf. li. 4. cap. 8.

An. C. 1606. Ioſ. Scalig. in Ep. ad St. Vbert.

Digitized by Google

tres aut quatuor lineæ, rem ipſam, cujus gratiâ literæ exaratæ erant, exponentes; ita ut prologus fabulâ multis partibus major eſſet: ſic fere Poloni, *quorum mos eſt de magnis majora loqui*, verbis tantùm Nobilitatem ſuam jactant, & virtute quaſi deficiunt; videnturque quodammodo mendicorum eſſe æmuli, qui ad exemplum ditiorum etiam ſuas magnificentias, dignitates, & neſcio quam politiam alicubi obſervant. Et quo alio pretio habeam *Duces Giedrocenſes* in Lituania? qui cum ſint pauperrimi, & vix colonorum conditionem adæquent, atq; in famulatu plerunque vitam tolerent; tamen ſi alio quàm *Ducum* nomine appellentur, non ſine acerba injuriæ exprobratione graviter iraſcuntur: ſicuti & genus ſuum ad Ducum Lituaniæ proſapiam referunt, ac inſignibus Ducatus Lituaniæ antiquis utuntur. Nec quoſcunque alios dupondios & minorum gentium Nobiles, quibus tota Polonia, & pene omnes ejus caſulæ mirificè ſcatent, fecerim pluris. Cum enim pauiò lautiores & opulenti proceres ſatellitio gaudeant populoſo, & id ex ſolis fere Nobilibus illis diobolaribus ferruminent: iſti tamen minimè omnium, quæ aliâs miniſtrorum ac famulorum ſunt, munera

Silv. Ep. 81.

M. de Montaigne liv. 3. c. 13.

Guagnin. rerum. Pol. 10. 1.

nera obeunt, ſed domini juſſa arroganti reſponſo avertere ſolent, *Ruſticum quærendum eſſe, qui ignobilibus laboribus defungatur.* Propter eà ſinguli ejuſmodi famuli plerunque alios aliquot famulos, & iſti iterum alios, atque hi rurſus ſuos pueros ad quartum uſq; ordinem, habent: qui omnes ejuſdem domini impenſis aluntur, & ab eodem ſalaria ſua accipiunt. Et inter illos officium ſuum facit optimè, qui pro ſanitate domini bibit fortiſſimè: plerique ad menſam tantùm miniſtrant, cætera immunes: ideoque ſtatim à prandio cœnave, inclinatis de more gentis coram domino genubus, apertiſque capitibus, quô volunt, evagantur; & quandoque triduo, quatriduo, vel integrâ etiam ſeptimanâ in ganeis ac popinis luxuriant: domino, ubi interim fuerint, raró interrogante: aut ſi interroget, reſpondebunt illi, *Pro ſalute domini ſe hilariter bibiſſe*: pro qua adfectus benevoli ſignificatione non modò gratias agit dominus, verùm etiam bibones illos honorario quodam liberaliter remuneratur. Qua quidem in re latrunculus quidam appoſitè ſcenæ ſe attemperaverat. Cum enim Epiſcopi cujuſdam aulam, ſive potiùs menſam diu eſſet ſectatus; tan-

Guagnin. rerum Pol. to. 2.

dem reliquis aulicis mercedem & ſtipendia petentibus,& ipſe ſe immiſcebat: quibus adverſus eum murmurantibus, quòd nulli omninò alicui miniſterio obnoxius mercedem expectaret; Epiſcopus ex eo quærebat, *Cuinam inſerviret? Tibi reverendiſſime domine*, ait ille, *inſervio; & ad aliorum exemplum officii mei partes gnaviter impleo*: & rurſus Epiſcopo, *Ecquod illud eſſet officium?* interroganti, *Quotidie*, inquit ille, *bis ad menſam tuam largiter edo & bibo.* Ad hæc Epiſcopus ſubridens illi deinde ſtipendium ſolvit. Quod ſi verò & ad *fidem publicam* nunc reſpiciam, Auditores; penè priùs quæſierim, an unquam illam intellexerint Poloni, quàm quoties perdiderint? Apud Troglodytas lacus eſt, qui ter de die fit amarus ſalſusque ac deinde dulcis; totiesque etiam noctu; unde & *inſanus* eſt dictus: ſic Poloniæ Nobiles magna ex parte inſaniunt; uti profectò fidem, ſuâ naturâ ſemper ſibi conſtantem, non rarò in omnes formas viliſſimè variaverunt. In *Gulielmo Auſtriaco* quos fidei fecerunt ludos? Ceſſante veterum Poloniæ regum ſtirpe invitant illum in Poloniam, ei Hedwigem poſtremi regis Ludovici filiam dant in uxorem, & regnum Poloniæ in dotem,atque Reipub.

Plin.H.N.l. 31.c.2.

Silv. Ep.101. Lazius Gen. Auſtr. com. lib.2.

pub. gubernacula committunt : ſed non diu pòſt, nullâ injuriâ, ſed odio tantùm in Germanorum nomen concepto, temere inflammati, Gulielmo & regnum & nuptam auferunt: nec contenti abominabili hoc facinore, novum & memoriâ noſtrâ inauditum ſcelus adoriuntur, ac reginam, quæ alteri nupſerat, novo regi, barbaro Lituano copulant, etiam reluctantem. Poſt hæc, tanquam parum fuiſſet, Gulielmum ſummo ſcelere de ſolio & matrimonio perfidè deturbaſſe ; cum Imp. *Albertus II* regnum Bohemiæ uxoriâ hereditate ſibi debitum vendicaret, Polonica Nobilitas & factioſorum quorundam ac rebellium Bohemorum ſuſcepit patrocinium; quos tamen Albertus fortiter profligavit ; jam antè de Polonorum levitate ita certus, ut Vladislai Lituani, Poloniæ Regis, unicam filiam in matrimonium crebrò oblatam, facetè abnuerit, *Injuriam patrui Gulielmi obſtare cauſatus.* Inde mortuo Alberto, in filium ejus *Ladiſlaum*, adhuc infantem longè ſceleratiùs graſſati ſunt Optimates Poloni. Hic enim licet hereditario jure poſſideret Hungariam, & apud Albam Regalem jam more ſolenni inauguratus eſſet; illi tamen perfidis Hungaris, & pri-

Cuſpin. in Imp. Alberto II.

Digitized by Google

vatis cupiditatibus lenocinantes, *Vladiſlaum V* regem ſuum Polonum in Hungariam deducunt, legitimum regem puerum regno patrimoniali ſpoliant, & ea agunt omnia, quæ prædones in alieno facere ſueti. *DEVS, DEVS* autem innocentiam pueri Ladislai reſpexit,& ultrice dexterâ Polonos involvit *clade Varnenſi*; quâ non ſolùm Chriſtiano nomini labes violatæ fidei adſperſa, (Amurathe Sultano in ipſo prælio, cum hoſtiam eccleſiaſtico ritu conſecratam, quam antea pacis inviolabiliter obſervandæ ab Vladislao acceperat pignori, è ſinu proferret, erectis ad cœlum oculis, vernaculâ linguâ altùm exclamante; *Crucifixe! Crucifixe! vide gentem tuam perfidam, quæ te mihi pignoravit, nihiloq; minùs adeò religioſè ſancitam pacem per ſummum ſcelus violavit; ſi DEVS es aliquis, fac ut perjurii pœnam luat.*) Vladislaus Rex occiſus; verùm etiam Polonia ipſa ſic exhauſta & exanguis reddita eſt, ut tum vix reperiri potuerit, qui regnum illud ſuſcipere vellet. Non hîc audio, qui pro Polonis de ultimo diſcrimine, à Turcis Hungariæ impendente, callidè objiciunt; tanquam neceſſe fuerit, pro regni & Chriſtiani orbis ſalute prudentiorem regem, & quidem Uladislaum è Polonia,

Cuſpin. in Amur.II.Iovius in Amur.II. Leunclavius in Ann. Turc. & in Pand. H.Turc.cap. 116. 117. 118.

Silv. de Ep.

lonia, repudiato Ladislao pupillo, intrudere in Hungariam. Si ita obtinuerit hoc factum, ut ad exemplum trahatur, rarus patri ſuccedet filius. Et poterant Vladislaus & Poloni, ſi ipſis Reip. Chriſtianæ atque Hungariæ ſalus tanti fuiſſet, poterant in communi periculo laboranti Hungariæ ſuppetias ferre, aut quaſi tutorio nomine pupillo infanti regnum conſervare: ſed eidem illud, ne matre quidem & univerſis regni ordinibus conſentientibus, & quantocunque Turcici belli metu urgente, nullo jure adimere poterant. Et quid dicam? Poloni in ejuſmodi occaſionibus verè gerunt animum Iulianum; in ore ſemper habentes Euripidis verſus: Suet. in Iulio. cap. 30.

εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι
κάλλιστον ἀδικεῖν:
nam ſi violandum eſt jus, regnandi gratiâ
violandum eſt.

Et quid aliud obtendere poſſunt illi Boruſſiæ interceptioni, illi Livoniæ averſioni? Quid? quòd *Sigiſmundus Auguſtus* rex, cum Livonorum patrocinium contra Moſcorum magnum Ducem ſuſcepiſſet, fœdere tamen cum ipſo Moſco percuſſo clientes non tam turpiter deſeruiſſe, quàm hoſti prodidiſſe fertur. Atqui nondum, Bod. de Recpub. l. 5. c. 6.

dum,

dum, mei Auditores, nondum funerata eſt illa Germanorum virtus, quâ jam olim Polonos fecerant ſibi tributarios; quod fecerunt olim, & hodie facere poſſunt; injurias ſuis illatas non negligent facilè, imò ulciſcentur cum aliqua intercalatæ pœnæ uſura; atque etiam *Barbarios Philippos* ſuos ad legitimum obſequium reducent aliquando. Hoc autem Sigiſmundum Auguſtum Regem metuiſſe, non obſcuris indiciis inde colligo; quòd ad bellum ſociale Turcicum requiſitus, ſe in cauſam deſcenſurum negaret, niſi priùs Cæſar juri (quæ inter plures duriſſimas conditiones una fuerat) quod in Boruſſia ſibi tribuat, Imperii nomine renunciet, idq; comitiorum decreto ſanciatur. Sed dum Germani rei feliciter gerendæ expectant occaſiones; interim Poloni, ut quaſi in anteceſſum pœnis exerceantur, vel domeſticis ſciſſi diſſidiis mutuùm vapulant, vel cæduntur à meis Suecis, vel fuſtigantur à Moſcis, vel à Turcis vexantur, vel etiam à Tartaris exagitantur. Et quis Polonis cavebit, quin Tartari iterum *auricularum* colligant meſſem in Nobilitate Polonica? Nam tempore Bolcslai Pudici Tartari irruptionem fecerunt in Poloniam, & devaſtatis omnibus

Lam. Schafnab. Cruſ. Ann. Suev. p.2.l.7.c.9.

l.3.ff. de off. prætor.

A.Chr. 1571.

Thuan. hiſt. lib.50.

Digitized by Google

mnibus provinciis, urbibus pagisque incenſis, demum totis viribus cum Polonis congreſsi ſunt; ſed cum pugnæ alea variè nutaret, tandem ſignifer Tartarus proceſſit, vexillum geſtans inſigne, cujus pictura X literæ figuram præ ſe ferebat, & in cuſpide haſtæ erat imago tetra nigraque capitis humani barbati. Id verò vexillum cum vehementiùs concuteret ſignifer, eo ipſo quoque nebulam exhalabat denſiſſimam ac fœdiſſimam; quâ Polonis proſpectum non modò adimebat omnem, ſed & ſimul eos odore enecabat teterrimo, totumque adeò exercitum hoſtilem miraculo rei ſtupefactum perturbabat. Tunc Tartari ferro urgere, vulnerare, ſauciare, trucidare; Poloni autem non ſecus quàm à grandine fruges proſterni, calcari, perire. Quo prælio tanta multitudo Polonorum ex Principibus, Nobilibus, & plebe, occubuit; *ut Tartari ſingulis cadaveribus ſingulas auriculas dexteras præcidendo novem ingentes ſaccos expleverint*: majori certè ſtragis editæ argumento, quam cum olim poſt pugnam Canenſem Annibal ad victoriæ fidem Carthaginem mitteret *aureos annulos*, à digitis occiſorum Romanorum detractos, quos Mago in veſtibulo curiæ juſſit effundi,

Guagnin. rerum Pol. to. 1. Neug. l. 3.

Liv. dec. 3. l. 3. ubi etiam addit, *famam proprorem vero eſſe, haud plus fuiſſe modio.* Florus l. 2. c. 2. *modios duos* ſcribit.

fundi, *eorumq́; tantus acervus fuit, ut metientibus dimidium ſuper tres modios expleſſe, ſint quidam autores.* Vtrinque tamen dignitas Equeſtris taxata eſt menſurâ. Vbi verò tunc erant illa *centum, quinquaginta millia Nobilium?* ille incomparabilis equitatus Polonicus? illa undique penetrabilis Polonorum fortitudo? Equidem Polonia plerumq; numero equorum magis, quam viribus militum terrere ſolet: & cum peditatu non valeat, in bello, quod contra Moſcum geſſerat Stephanus Rex, externum militem ad domeſticum robur firmandum adſciſcere omnino neceſſe fuit: ut ita potiùs ad excurſiones & deprædationes, quàm ad ſtatariam & juſtam pugnam viros ſufficere poſſit. Nec multum præſidii ponendum in *Koſakkis.* Et quinam ſunt iſti *Koſakki?* Limes regni Polonici, Auditores, & magni Ducatus Lituanici magna ex parte Boryſthenes eſt: qui in Moſchovia ortus modico in occidentem flexu, in meridiem deinde & Pontum Euxinum magnam aquarum vim trahens fertur. ſuperior fluminis pars ad Lituaniam pertinet: ad inferiorem diverſarum gentium confinia concurrunt: præter Moſcos & Polonicæ ditionis Ruſſos, nonnullæ Turcicæ præfecturæ attingunt:

Thuan. hiſt. lib. 69. & 72.

R. Heidenſtenius de bell. Moſc. l. 1.

Digitized by Google

gunt: non longo etiam intervallo Valachi ei imminent. In hac tot nationum nec ſatis pacatarum colluvie, non poteſt adhuc quamvis à tot ſeculis pax conſiſtere. Itaq; immenſa ibi camporum ſpatia, multi agri inculti ac deſerti ob latrocinia vel metum jacent. Confluere huc ad prædas ex hoſtico agendas ſolent, cum ex aliis gentibus, tum Polonis quoque & Lituanis; ut quiſque eſt egentiſſimus, vel rerum capitalium damnatus, quoſque vel fortuna eorum vel leges in patria eſſe non ſinunt. Superioribus tamen temporibus, cum publicè bellum non eſſet, etiam ex primaria juventute quidam loca ea petebant, odio quietis. Magnam partem in aquis ac flumine piſcatu & latrociniis vivunt: hoſtemque, ut ex quoq; plurimum prędę ſperant, ducentes, Turcis tamen & Tartatis infeſtiores ſunt, magiſque Poloniæ Regibus operam navant. Quòd infimam Poloniæ partem, quæ ad flumen pertinet, tenent, à loco *Niſovii* appellantur: aliâs communi nomine vocantur *Koſakki*. Et hi ſunt, Moſchi, illi tui *Koſakki*: qui cum ſint bipedum ſceleratiſſimi, & hominum purgamenta, eos tamen generoſiſſimos; & cum profeſſione ſint prædones ac latrones immaniſſimi, eos tamen prædæ hoſtes dicere non vere-

verebaris: bello Ivonico non eam laudem conſecuti, quam tu illis tribuis, cum demum crudelitati ſuæ pares pœnas ſolverint; ipſomet *Ivoniâ* Valachiæ Vaivodâ à Turcis capto & interfecto; magno inconſtantiæ rerum humanarum & divinæ ultionis exemplo, ut omnes hinc diſcant ab alieno regno invadendo, ab omni maleficio & injuria temperare, memores, quod cuiquam fecerint, idem ſibi à quovis expectandum eſſe. Cæterùm Polonicæ Nobilitatis fides, etiam erga Principes & Reges ſuos, jamdudum in Punicam degeneravit. *Poloni*, ait Radevicus, *nec Principibus ſuis fidem, nec naturâ propinquis debitam inveniuntur gratiam conſervare.* Profectò *Leſcum Nigrum* proceres immani deſeruerunt perfidiâ, evocato Conrado Maſoviorum Duce, in cujus verba quoque juraverunt: unis Cracovienſibus illam nequam conſpirationem deteſtantibus; qui omnia chariſſima, & vitam ipſam, legitimo obſequio & debitæ fidelitati poſthabebant. Sed Leſcus, qui in Hungariam profugerat, cum non contemnenda Vngarorum & Cumanorum auxilia à Ladislao rege impetraſſet, ſtatim ducit in rebelles, pugnat ac vincit, victoriâque utitur ſic moderatè, ut captivos dimiſerit omnes,

Th. Hiſt. l. 58.

Radevicus in Append. ad Ott. Friſing l. i. c. 1.

Neugeb. rer. Pol. lib. 3.

mnes, proceribus culpam deprecantibus veniam dederit, Cracovienſibus autem pro conſtantia & fide gratias egerit; cujus urbis regimen *Germanis ſolis*, quorum fide in rebus dubiis præclarè eſſet erectus, deinceps attribuit proprium, etiam habitu cultuque corporis ſui ad eorum formulam conformato, ut, quanti Germanos faceret, vel ſic oſtenderet. In *Caſimiro I* rege, an peccaverunt Poloni minùs? Non ignorabant, filii Caſimiri voluntates ad imperium matris *Rixæ* unicè componi: quâ pulsâ, filius quoque ſequi cogebatur. Qui tamen in exilio iſto animum ad literarum ſtudia appulit, & Lutetiam Pariſiorum devenit: illinc in Italiam porrò; & denique pietate impulſus, in Cluniacenſi cœnobio *Benedictinum Monachum* profeſſus, DEO totum ſe vovit & ſacravit. Intereà turbæ & fluctus in Polonia, ut in navi rectore vacuâ; audaciſſimo quôque in flagitiorum multitudine ac magnitudine imperium aut opes quærente: ideoque jam oculi animique meliùs conſulti requirebant ſuum Caſimirum; decretumque publicè, ut miſsâ legatione, ubi ubi terrarum eſſet, inveſtigaretur. Ad Reginam primò ventum, ab ea Cluniacum: & inveniunt Poloni

A.Chr. 1285.

Neugeb. rerum Pol l. 3. Guag. hiſt. Pol. tomo. 1. Lipſ. in monit. Pol. l. 2. cap. 3.

Digitized by Google

non jam *Caſimirum* ſuum, ſed *Carolum*, (nam & nomen mutaverat) eundemque ſacramenti religione, ſed & *Diaconatus* vinculo obſtrictum : ſine cunctatione præterita excuſant, patriæ diſcrimina & calamitates proponunt; illumq;, ut unicum præſidium & ſubſidium, Principem depoſcunt. Ipſe fortiter recuſare, alienæ poteſtatis ſe jam oſtendere, nec quicquam cum mundanis rebus commercii eſſe. Inſtant tamen legati; quos Caſimirus ad Abbatem, Abbas ad Pontificem Benedictum IX rejicit. Atque iſte tandem indulget, nexumque religionis diſſolvit, datâ etiam veniâ conjugii; cum hac tamen pœnitentiæ Polonis indictæ lege; *ut illi caput poſthac in coronam tonderent ritu monachali*; itemque de plebe ſinguli quotannis obulum unum (qui etiamnum *S. Petri nummus* dicitur) in luminaria & cereos Divi Petri Romam conferrent; nec non ſinguli Equites feſtis ſolennibus, dum ſacra peraguntur, *faſciam lineam candidam* in modum ſtolæ, quâ in ſacris utuntur ſacerdotes & diaconi, è collo ſuſpenſam ferrent. Omiſſis illis veteribus, quibus ſeculorum illorum contumax barbaries forſitan patrocinetur nonnihil; quid tamen non audent recentioribus moribus imbuti Nobiles Poloni ?

Ste-

Digitized by Google

Stephano Rege comitia Varſaviæ celebrante, cum ibi Sboroviorum cauſſa præcipuè agitaretur, productę ſunt literę *Chriſtophori Sborovii* ad fratrem ſuperiore anno ſupplicio affectum; quibus de ingratitudine ac injuriis regiis atque Io. Sarii Samoiſcii Cancellarii graviter conquerebatur, *nec ſe flexuram genua coram iſto Bahale, nec Stephanum regis nomine dignum eſſe* ſcripſerat; inſignia quoque regia, qui dentes lupini ſunt, contumelioſè *dentes caninos* appellaverat. Citatus Chriſtophorus homo barbarâ crudelitate inſignis poſtquam non comparuit, læſæ majeſtatis reus per regni tribunum pronunciatur; & confeſtim Viennam (huc enim ſe receperat proſcriptus) legato ad Cæſarem miſſo ad pœnam depoſcitur captivus; Cæſare tamen re deliberatâ nefarium legato, ſicuti petebatur, non tradente, ſed regnis ac ditione omni ſuâ actutum exire jubente. Paruit mandato Cæſareo Sborovius: exemplo tamen inſolentis ſævitiæ de ſe relicto. Nam inſtitorem Io talerorum ſolutionem petentem, & poſtridie redire juſſum pecuniam promiſſam exigentem, Sborovius arrepto cultro, unoq; & altero vulnere inflicto, ſanguinem profluentem poculo excipere, & bibere miſerum hominem cogit; qui vi-

A. Chr. 1585.

Thuan. hiſt. lib. 83.

tæ redimendæ anxius ſimul atq; immane hoc poculum hauſit domo ejectus eſt, & quarto pòſt die ſive ex vulnere ſive metu exanimatus deceſſit; ſicario mox facinore perpetrato equis conſcenſis cum ſequacibus in Marcomannos profugiente, ubiq; in itinere ſimilis truculentiæ exemplis editis. Hæc autem & alia ſexcenta infamis perfidiæ, contumaciæ, & proterviæ Polonorum exempla ſi ſeriò, mi Moſchi, juſtâ mentis trutinâ ponderare volueris; quid tandem in omni Polonica Nobilitate invenies elegans, civile, urbanum, come, manſuetum, fidele? Quid in magno illo CL millium Nobilium numero reperies nobile? Feſtiviſſimus poeta, *Fr. Taubmannus*, in patriæ ſuæ ſalebras, & vicinos pagos, qui nomina à loci aſperitate traxerant, alicubi jocatur iſtis verſibus:

Pletz/ Hundſchiß/ Krögelſtein/ Zederitz/
Schlötz/ Zwernitz/ & Huel Huel:
nomina ſunt ipſo penè tremenda ſono.
Has inter ſalebras primæ indolis aëra duxi:
Quid mirum, patriam ſi mea Muſa ſapit?

At ſi Taubmannus cœlo & ſolo Polonico debuiſſet ingenium, potuiſſet à communi Slavicæ linguæ horrore Muſam ſuam vel omnino vocare barbaram, & ipsâ barbarie nobilem. Et quemadmodum in iſta

Polo-

Digitized by Google

Polonica lingua vocabula ſunt, decem conſonantibus & unâ ſolâ vocali conſtantia, quæ ad ingenium cœli ſui ita horrent, ut verè lapides, quibus audientium cerebrum excutiant, Poloni loqui videantur: ita eorum Nobilitas tot pravis humoribus & vitioſis moribus inquinata eſt, ut vix in paucis jucunda virtutum ἐυφωνία deprehendi poſſit. Audi verò, quid Gallus, ille Henrici Galliarum & Poloniæ regis aulicus, in ipſa Polonia ſcripſerit de Nobilitate Polonica: *Quant à moy*, ait, *qui ne puis mentir, je vous diray fort librement, que je ne vis jamais un ſi miſerable pays, tant de pauvre Nobleſſe, toute brutale & ſauvage, mais toutefois ſi pleine d'arrogance, qu'elle n'eſtime aucune nation. Ce ſont choſes difficiles à repreſenter par eſcrit, & du tout impoſſibles à croire, que par ceux, qui les auroient veues.* hoc eſt. *Ut de me dicam, à vaniſſimo mentiendi ſtudio prorſus alienus hoc liberè profiteor, me nunquam vidiſſe regionem æquè miſeram; nuſpiam tot Nobiles pauperes, agreſtes, efferos, & tamen arrogantiâ ita barbarè ferocientes, ut omnes alias nationes dedignentur. Quod ipſum literis difficulter expreſſero; & videatur incredibile, niſi quis præſens Polonorum conſuetudine familiariter fuerit uſus, & ab ipſa experientia hauſerit fidem.* Ex qua gentis inſolentia &

Scioppius in Scal. Hypobolimæo. pag. 92.

Fff 3 bar-

barbarie haud dubiè profectum & illud eſt, quòd *fere ſoli mortalium ex regionibus longinquis Reges ſibi adſciſcunt*; quaſi nulli apud eos imperio digni naſcerentur; vel, quod verius eſt, quòd nemo, niſi peregrinus & ignarus rerum Polonicarum, velit ſub regii nominis velamento ſplendidam ſervire ſervitutem. Poloni enim, ſi rem propiùs intueamur, nec regnum habent, nec regem; ſed oligarchicum regiminis genus, fucatâ regni ſpecie & inani regis titulo adumbratum. Et rectè cenſuerat Chriſtina Cæſaris filia, Vladislai II uxor; *Summum illud jus & autoritatem Monarchiæ in Polonia umbratilem eſſe.* Et Rèx quidem ita Senatus poteſtati ſubjectus eſt, ut nec in rebus domeſticis, nec etiam in ducenda uxore, libero fruatur arbitrio; adeoque Jagello, cum tertium & quartum matrimonium ſine Senatus conſenſu contraxiſſet, perpetuis ob id jactatus fuerit diſcordiis. Stanislaus Orichovius tamen planiſſimè rem expedit. qui in oratione de LL. Poloniæ ad regni proceres ſic verba fecit: *Rex Poloniæ nihil aliud eſt, quàm os quoddam regni veſtri, vobiſcum conjunctum, libero ac legitimo veſtro ſuffragio; ut is prorſus nihil agat, nihil moliatur, ac ne loquatur quidem, niſi id, quod ex* in-

G Barclajus cont. Monarch. l. 3. c. 3.

Cromer. l. 6. de reb. Pol. Neugeb. Polon. H. lib. 3.

Cromer. rerum Pol. lib. 18.

vide & H. Arniſæum in Doct. Polit. lib. 1. cap. 1.

Digitized by Google

intimo ſenſu veſtro publicè ſit profectum. Et quid multis verbis opus eſt? Sicuti Poloni in Latinæ linguæ pronunciatione multoties turpiter impingunt, & accentuum rationem fere habent nullam: (Quis enim illud jocosè dictum non audiverit? *Nos ſumus Nobĭles Polŏni: non curămus quantitātem ſyllabārum, modò ſit oratĭo congrŭa.*) pari illi ratione tractant Reges ſuos, pari veneratione exercent Religionem, pari cultu & honore proſequuntur fidem, honeſtatem, & virtutem omnem. Dixi, illuſtriſſime Princeps.

PRINCEPS

FRIDERICVS
ACHILLES, &c.

DIC TU

LAVRENTI WENSINI

ORA-

ORATIO LAVRENTII von Wenſin/ pro ITALIA.

ALEXANDRI MAGNI hoc fertur: cum legiſſet illos Homericos verſus, quibus Hectore provocante è novem ducibus, qui omnes pugnare cupiebant, unum deligi placeret ſortis eventu, & trepidâ conceptione votorum Jovem Opt. Max. totus precaretur exercitus, ut Ajacem vel Tydei filium, aut ipſum Regem ditium Mycenarum ſortiri pateretur Agamemnonem: *Occiderem*, inquit Alexander, *illum; qui me tertium nominaſſet.* Ita vir fortiſſimus inter novem tertius nominari recuſabat: ubi tamen pluribus antecelleret, quàm ſubeſſet. Quid verò futurum fuiſſet, magne Princeps; ſi tu olim Romæ ad P. C. præſente aliquo Julio Cæſare de Europæ provinciarum inter

Auſon. in Grat. act. ad Grat. Imp.

Digitized by Google

ter ſeſe prærogativa, & de ſumma republica retuliſſes? Quis Senatorum tertio loco *ITALIAM*, imò quis ſecundo nominare fuiſſet auſus? niſi hujus ignominioſæ collocationis unà quis captare voluiſſet præmium; ut ſtatim vel unco in Tiberim traheretur, vel raptaretur ad Gemonias, vel de rupe Tarpeja dejiceretur. *Italiæ* enim ſoli contigit, ut veriſſimis ac juſtiſſimis laudibus deprędicaretur, *omnium terrarum alumna, eadem & parens, numine Deûm electa, quæ cœlum ipſum clarius faceret, ſparſa congregaret imperia, rituſq́; molliret, & tot populorum diſcordes feraſque linguas ſermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret; breviterq́; una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret.* Plin. N.H. l. 3. cap. 5. Quare mirari ſatis non poſſum, quî fiat, ut in hoc ampliſſimo conſeſſu, inter tot diverſiſſima regionum & nationum elogia, nemodum *Italiam* ſuſceperit laudandam: niſi, quod quibuſdam pretioſiſſimis gemmis interdum evenire ſolet, ut earum raritas omnem exuperet æſtimationem, & admiratio, non numus conſtituat pretium; eodem forſitan conſilio *Italia* hactenus tranſmiſſa ſit ſilentio, quòd magnitudine & felicitate ſuâ ita exceſſerit aliarum provinciarum

Digitized by Google

modum, ut meritò omni comparatione & laudatione habeatur major. *Admiratio* quidem *quæ maxima eſt, non parit verba, ſed ſilentium*: ſed quia hoc in loco prorſus tacere, ſit Italiæ gloriam negligere, & in vilioris notæ conditionem conjicere; non committam ego, ut in Illuſtri hoc Collegio illa provinciarum illuſtriſsima, communi omnium collegarum meorum præteritione obſcuretur, atque ex noſtra ſive culpa, ſive incuria, ſuo antiquiſſimo & meritiſſimo primatus honore cadat. Dicam verò, inclyte Princeps, breviter, & in tranſcurſu tantùm. Namque uti ſol, quando altus incedit, & noſtrum Meridianum circulum attingit, minores jacit umbras; ubi verò devergit ad Horizontes, umbras ſpargit multò vaſtiores: ſic *Italiæ* virtutes atque dotes, quæ longè ſupra aliarum nationum verticem, & veluti Zenith, conſpiciuntur excelſæ, hôc minùs ſeſe diffundunt inani aliquâ verborum oſtentatione. Sed quid agam? An nihil, aut potiùs aliquid dicam de terræ bonis? Tanta in Italia cœli ſolique ad ſummam fertilitatem eſt conſenſio, tantaque inde omnium rerum eſt nobilitas, ut *quicquid eſt, quo carere vita non debeat, nuſquam ſit præſtantius.* Ager undique eſt benignus,

A. Gel. N. Attic. l. 5. c. 1.

Plin. H. N. l. 37. c. 13.

nignus, lætus, copioſus, ad ſegetes aliaque omnia proferenda ſupra modum adcommodus, magnique ſuis cultoribus quæſtus, ſumptus autem exigui; adeôq; is omnium minimè cum ſuo domino luctatur. Merula Coſ. p.2.l.4.c.4. Atque Plinius, cum plura tritici genera referret, *Italico*, ait, *nullum comparaverim candore ac pondere, quo maximè diſcernitur; montanis modò comparetur Italiæ agris externum; in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa.* Plin H.N. l. 18. cap. 7. Quod etiam omni ætate tam conſtanter creditum fuit; *ut jam ante mortem Alexandri Magni annis fere CLXV Sophocles Poeta, in fabula* Triptolemo, *frumentum Italicum ante cuncta laudaverit, ad verbum tranſlatâ ſententiâ,*

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

quæ laus, addit Plinius, *peculiaris hodieq; Italico eſt.* Cumque inſignis ſoli Italici ubertas innumeris pateat argumentis; hoc tamen eſt præclariſſimum, quòd Conſtantinus Palæologus dicere ſolitus eſt: *Niſi ſciret, à ſanctiſſimis viris affirmari, in Oriente Paradiſum eſſe, ſuo judicio non alibi eum reperiri poſſe, quàm in perſuavi Patavina amœnitate.* *Bologna la graſſa: Padoua la paſſa.* Nonne verò etiam *Roſcellanus* ager in Umbria juxta lacum Velinum tam prodigè ferax fuiſſe ſcribitur, ut auctore Varro-

de re ruſt. lib. 1. cap. 7. Serv in Virg
Varrone, Cæſar Vopiſcus, cum cauſſam apud Cenſores ageret, *campos Roſeæ* dixerit *Italiæ ſumen eſſe; in quibus perticas pridie relictas gramen* unâ nocte *operiret?* quinetiam quantum per diem demtum eſſet, tantum per noctem creſceret? prorſus ad Virgilii de ſuæ Mantuæ paſcuis canentis aſſertionem;

Virg 2. Georg.

Et quantum longis carpent armenta diebus,
Exiguâ tantum gelidus ros nocte reponet.

Laudenſe etiam ſolum quis non laudet? Hîc enim tertium, quartum, & aliquando quintum fœnum ſecatur: pratis ad rem pecuariam tam oportunis, ut nullâ Italiæ parte plus ſit caſeorum: quos Comes Jo. Franciſcus Somalienus IIII inſigni formâ confici & tantâ mole figurari curabat, ut ſinguli *pondo D* complerent. Ager autem *Barianus* in Apulia Peucetia, oleum, vinum, frumentum, amygdalam, goſſypium, alioſque fructus abundantiâ fundit incredibili. Et unus ille vallis *Oneliæ* ager in Liguria tanto gaudet olei proventu, ut quandoque duodeviginti, nonnunquam viginti millia urnarum, quas *Barilas* vocant, reddat. Sic tota illa ora, quæ ab D. Remi, atque etiam ulteriùs, ad Genuam uſque pertinet, tot tamque nobilibus arboribus itemq; pal-

L. Schradæus monum. Ital. l. 4. pag. 353.

Merula Coſ. p. 2. l. 4. c. 4.

mis

mis ſummæ proceritatis & præſtantiæ ornata eſt, ut cum adſpectu, tum odoratu ſit perjucunda; hortis paſſim occurrentibus ad recreandas triſtes adflictaſque hominum mentes amæniſſimis. Et idem de mille poteſt dici locis. *Vitium* quoque *principatus in tantum peculiaris Italiæ eſt, ut vel hoc uno omnia gentium viciſſe, quanquam odorifera, poſſit videri bona: quanquam ubique pubeſcentium odori nulla ſuavitas præfertur.* Cumque *octoginta fere in toto orbe genera vini nobilia* memoriæ prodiderit Plinius; duas ex eo numero partes attribuit Italiæ, longè propterea ante cunctas terras. Et quis non audivit laudes *Græci*, (quod Neapolis ora, & oræ ſuperincumbens Veſuvius profert.) *Setini* (quod Divus Auguſtus prætulit omnibus, & fere ſecuti Principes) *Cæcubi, Falerni, Albani, Surrentini, Maſſici, Statani, Caleni, Fundani, Veliternini, Privernatis, Signini, Prætutii, Anconitani, Palmeſii, Valtelinii, Rhetici* (naſcitur id in agro Veronenſi: atq; eſt ſaporis regii optimiq;, & quod Theodoricus Oſtro-Gothorum Rex Atheſi, & Hadriatico mari, ac deinde jumentis Romam uſq; ſibi adferri curavit) *Liguſtici* item *Tabiani*, & aliorum? Ad Papiam autem vina mirè fragrantia naſcuntur; quæ pulcherrimè

Plin. l. 14. in procemio.

Plin. ibid. c. 11.

Plin. ibid. c. 6.

Merula d. l. ex Blondo & Caſſiod.

rimè ſplendent in poculis, ſaliuntque, & vel invitos ad potum alliciunt, epotaque hærent ſtomacho, & leniter permeant, foventque naturæ vires, & pituitam extenuant: nullos illa capiti vapores, aut ori ructus, nullum ventri tumorem, aut veſicæ impreſſionem faciunt; ſed cibo ſeſe commiſcentia facilè conquieſcunt, abſterguntque mordaces curas humanis mentibus infeſtas, ac mollia inducunt ſomnia ægris aptiſſima. Hoc guſtato vino, *Boëtium Severinum* Romanum patritium carceri incluſum, ac ſeminecem, reſipuiſſe ajunt, ſucclamaſſeque; *Oh felicia hujus regionis vina, quæ labantem mærore animum curisq; depreſſum modico hauſtu erigunt, firmantq; nutantem!* Atque his dictis, ad ſcribendum de *Conſolatione* librum, viribus inſtauratis, converſus eſt. Et quis ita ambiget, ab vino optimo *Oenotriæ* natam fuiſſe appellationem? Quamvis & *Italiæ* nomen novum laudum contineat argumentum. Siquidem Timæus in Hiſtoriis, quas oratione Græcâ de rebus populi Romani compoſuit, & M. Varro in Antiquitatibus rerum humanarum, terram Italiam de Græco vocabulo nominatam ſcripſerunt: *quoniam boves Græcâ vetere lingua ἰταλοὶ vocitati ſunt, quorum in Italia magna copia*

Bern Saccus Ticin. Hiſt. l. 5. c. 6.

ita Servius exiſtimat.

A. Gel. noct. Att. lib. 11. c. 1.

copia fuerit ; bucetaq; in ea terra gigni paſciq; ſolita ſint complurima. Nec armentoſiſſima tantùm Italia ; (Lucaniâ tamen ut à *bobus* & *tauris* celeberrimâ ; ita Neapolitano regno à generoſiſſimis *equis* undiquaque nobiliſſimo) verùm etiam aliis pecoribus ſemper fuit fortunatiſſima ; *ovium* præcipuè gregibus ſummam commendationem promeritis. Namque eſt

Velleribus primis Appulia, Parma ſecundis Martialis.
Nobilis, Altinum tertia laudat ovis.

Ita quoque, *piſcium*, *volucrum*, & quicquid animalium venatio, piſcatio, & aucupium deſiderant, in Italia paſſim beata & præſens eſt copia. Et quid de *metallis*, lapidibus, aliisq; muneribus dicam? *Italia metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. ſed interdictum id vetere conſulto patrum, Italiæ parci jubentium.* In Foro Iulio Hydra fluvius eſt, & haud procul inde argenti vivi fodina. In agro Volaterrano nonnullis locis terra eſt lutea, ſimilis auri pigmento, fœtidiſſima: quamobrem incolę regionis, quàm poſſunt ſtudiosè, iter hâc vitant; cum illa odorem exhalet tam gravem, ut ſupervolantes aves ſtatim concidant mortuæ. Magna quoque *aluminis* copia ante aliquot annos reperta eſt apud Etruſcos in territorio Maſſæ; uti & in Campania felice cuniculi ſunt, ex

Pl l.3. c. 20. & lib.33 c.4.

Merula Coſ. p.2.l.4.c.4.

ex quibus effoditur ſulfur; atque ibidem convallis eſt, ubi alumen coquitur. Adeôque alumine dives eſt Italia; ut *ex una tantùm Gallia, ſingulis annis,* illius mercis nomine, *ſupra decies centena aureorum millia* rotundet. Et quod commodè, nec præter rem hîc enarrari poteſt: *Bartholomæus Perdix,* Genuenſis negotiator, Neapolim petens, cum avorum ætate Ænariam prçterveheretur, & animadverteret, ex incendio, quod annis circiter centum ac ſexaginta tribus antè, ruptis repentè terræ viſceribus inſulam graviter adflixerat, quædam aluminoſa ſaxa ſcopulorum inſtar in litus provoluta eſſe; ea Perdix fornacibus poſtea excoxit, & in alumen diſſolvit, fuditq;: revocatâ arte eâ; è Roccho Syriæ, ubi ipſe plures annos mercaturam fecerat, ab ſe allatâ; quæ multis antea ſeculis in Italia jacuerat. Viſuntur etiam multis in locis *officinæ ſalariæ*: atque apud Brutios mille paſſibus ab Altomontio (ubi colligitur *Manna*, noctu rorans, præſertim cum imbres diurnos liquidum purumque cœlum noctis excipit) fodinæ ſunt, in intima montis viſcera excavatæ; longitudine quædam quingentorum, quçdam mille paſſuum, aut amplius; unde ſalem effodiunt. Quanti verò ſunt pretii, *lapis*

Bod in reſp. ad Maleſtr.

I. Iov. Pontan. H. l. 6.

Merula Coſ. p. 2. l. 4. c. 4.

lapis Tiburtinus, *Gabinus*, *Albanus*, *marmor Iſtricum*, *&* *Lunenſe*? Columnæ etiamnum ad montes Lunæ peringentes, aliaque marmorum fruſta cernuntur; quæ florentibus rei Romanæ temporibus excifa, dein autem, eâ labente, derelicta nemo exportavit. Et hodie ex his locis marmora Piſas, Genuam, Florentiam, Romam, Bononiam, & in Galliam ulteriorem deferuntur; non tamen eâ magnitudine & copiâ, ut olim Romam ſolebant. Pulchrè & verè Facius Vbertus: Leand. Alb. in deſcript. Hetr. Med.

E vedemmo Carrara: ove la gente *Cant. 6. l. 3.*
trova il candido marmo in tanta copia,
che aſſai n' haurebbe tutto l' Oriente.

Leſcalia porrò Volaterranenſis agri vicus, *alabaſtro* abundat: ex quo ingenioſiſſimus quidam artifex Neapolitanus olim fecerat organa pnevmatica, Leoni X Pont. Max. muneri deſtinata; quo fatis intercepto priuſquam illa perficerentur, Friderico Gonzagæ, primo Mantuæ Duci, donata fuere. Leander. d. l. Opus profectò, quod inter rara mirabiliaque meritò debeat recenſeri. Totæ enim fiſtulæ moduliqué ſunt ex alabaſtro. Pręetereo hîc *coralium*, *cryſtallum*, *chalcitem*, *porphyritem*, *ophitem*, *achatem*, *chalcedonium*, *gemmam Vejentanam*, *laZurium*, *vitriolum*, *coccum* tingendæ pur-

puræ, & innumeros atque inæſtimabiles alios terræ Italiæ theſauros. Non igitur refragari poſſum Polybio, Hiſtoricorum prudentiſſimo, *Galliam Ciſalpinam*, ſive, *Gallicam Italiam* tot invidendis & ſummis encomiis exornanti; illam nimirum planitiem, univerſo ambitu millia paſſuum cIↃ CCL fere colligentem, omnium totius Europæ longè præſtantiſſimam, rebus univerſis ſic excellere, ut ne dici quidem ſatis poſſit. Minùs autem omnibus aliis, *Campaniam felicem* dilaudantibus, obſtrepam; cum illa omnes Italiæ partes multis ſuperet partibus; & in eam natura luxurians prodegiſſe videatur largiſſimo ſinu, quicquid uſpiam eſt deliciarum, amænitatum, gaudiorum, & oblectationum. *Omnium non modò Italiâ*, inquit Florus, *ſed toto orbe terrarum, pulcherrima Campaniæ plaga eſt. Nihil mollius cælo. Nihil uberius ſolo: bis floribus vernat: ideò Liberi, Cererisq; certamen dicitur. Nihil hoſpitalius mari. Hîc illi nobiles portus, Cajeta, Miſenus, & tepentes fontibus Bajæ, Lucrinus & Avernus, quædam maris oſtia: hîc amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus, Maſſicus, & pulcherrimus omnium Veſuvius, Aetnæi ignis imitator.* Inque hac nobiliſſima Campania tribus cujuſque anni temporibus, vere, æ-

Hiſt. lib. 2.

La Lombardia è il giardino del mondo.

Merula Coſ. p. 2. l. 4. c. 25.

Florus l. 1. c. 16.

Digitized by Google

re, æſtate, autumno, fructus legi, oculatus & omni exceptione major teſtis adfirmat Dionyſius Halicarnaſſæus. Præ illa felicitate vileſcunt Alcinoi Regis pomaria, in quibus ver quotannis non renovatur, ſed jugi perflante Favonio Lib.1.

& pyra adulta pyris ſuccedunt, malaq; malis: Salmuth. in Panciroli N. Reperta tit. 9. de Camp.
ſordeſcit quoque Ereſus, feraciſſima Lesbi civitas, Theophraſti patria; licet cives ipſius Ereſios, ſimulachrum Cereris Ἑρμόχυ Delphico Apollini conſecraſſe Athenæus fabuletur; eò quòd ager Ereſius præcipuæ bonitatis, candidiſſimumque frumentum produceret, cujus pollinem Mercurius ad Deos, ſi quando pane veſci voluerint, ſubvehere fingebatur. Certè nulla pars Italiæ provinciarumque Imperii Romani viſa fuit accommodatior ad earum ſpolia dilapidanda, vel ad opes orbis terrarum conſumendas, quàm ille Campanus ager, à *Capua* (quæ urbs quondam inter tres maximas *Romam, Karthaginemque* numerata, ſæpius erat Romanis ſubſidium belli, fundamentum vectigalium, horreum legionum, ſolatium annonæ) Neapolim, ulteriuſque protenſus, atque inde per litus uſque Cumas recurrens. Inprimis tamen placuerat *Neapolis* ante omnia alia loca, quæ Romanis atq;

Pighius in Herc. Prodicio.

Flor. d. l.

Digitized by Google

aliis, vel ſtudiorum, vel otii, vel voluptatis & deliciarum, atque etiam ſanitatis jucundiſſimus eſſet ſeceſſus. Atque ita iſthic

——*exemptum curis gravioribus ævum*

egerunt P. Virgilius, qui Georgicorum libros ibidem compoſuit; T. Livius, Horat. Flaccus, Statius Papinius, Claud. Claudianus, Annejus Seneca, Agellius, Franc. Petrarcha Regi Neapolitano Roberto amiciſſimus; Ant. Beccadellus Bononienſis, cognomine Panormitanus, orator; Laur. Valla Romanus, Porcellius Romanus poeta, Blondus Forolivienſis, Barth. Facius Sulmonenſis; & alii innumerabiles. Nec minùs hâc ætate Principes, Duces, Marchiones, Comites, Barones, ſummateſq; viri totius regni Neapolitani, majorem anni partem hîc exigunt: ut credam, paucas in orbe reperiri civitates, ubi par Nobilium & illuſtrium hominum conveniat numerus. Verùm quid multis verbis opus eſt? Quis unquam de felicitate Italiæ dubitavit? Quis noſtrûm illius viſundæ deſiderio non ſtimulatur? Quàm fervent paſſim itinera Italiæ hinc inde commeantibus Germanis, Polonis, Gallis, & cæteris Europæis? Quàm verò ſit mihi jam volupe, non

non tantùm ea quæ dixi, ſed & quæ prætermiſi infinita, cenſere oculis; & ſimul inſignes illos urbium titulos coram dijudicare poſſe, quos Itali ſuâ linguâ in hunc modum efferunt?

Merula Coſ. p.2.l.4. c.4. L. Schradæus Monum. Ital.l.4.pag. 410.

Fama tra noi: Roma *pompoſa & ſanta*;
Venetia *riccha*, *ſaggia*, *& ſignorile*;
Napoli *odorifera*, *& gentile*;
Fiorenza *bella*, *tutto il volgo canta*;
Grande Milano *in Italia ſi vanta*;
Bologna *graſſa*; *&* Ferrara *civile*;
Padoua *forte*; *&* Bergamo *ſottile*;
Genoua *di ſuperbia altiera pianta*;
Verona *degna*; *&* Perugia *ſanguigna*;
Breſcia *l' armata*; *&* Mantoa *glorioſa*;
Rimini *buona*; *&* Piſtoja *ferrigna*;
Siena *de bel podere*; Lucca *induſtrioſa*;
Furli *bizarro*, *&* Ravenna *benigna*;
Et Singallia *del' aria noioſa*;
Et Capoua *amoroſa*;
Piſa *frendente*; *&* Peſaro *giardino*;
Ancona *del bel porto pellegrino*;
Fedeliſſimo Urbino;
Aſcoli *tondo*; *& longa* Recanate;
Foligno *delle ſtrade inzuccarate*,
Et par da cielo mandate;
Le belle donne de Fano, *ſi dice*;
Ma Siena *poi tra l' altre piu felice*.

Equidem nunquam animo in beatiſſi-

mum illum Europæ Paradiſum excur
(quod tamen creberrimè facio) quin
tim illos *Virgilii* aureos verſus in lau
Italiæ ſcriptos, memoriâ repetam;
per tamen cum aliquo auctario am
ad priorem obſervantiam, quâ & divi
Poetam, & optimam maximam te
rum, anteà eram complexus.

Georgic. l. 2. *Sed neque* (ait Maro) *Medorum ſylvæ*
tiſſima terra,
nec pulcher Ganges, atq; auro turbidus Her
laudibus Italiæ certent: non Bactra, neque
totaq; thuriferis Panchaia pinguis arenis.
Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem
invertêre, ſatis immanis dentibus Hydri
nec galeis, denſiſq; virûm ſeges horruit haſt
ſed gravidæ fruges, & Bacchi Maſſicus h
implevere, tenent oleæq;, armentaq; læta.
Hinc bellator equus campo ſe ſe arduus infe
hinc albi, Clitumne, greges, & maxima ta
victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro,
Romanos ad templa Deûm duxere triumfos
Hîc ver aſſiduum, atque alienis menſibus æ
bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbos.
At rabidæ tygres abſunt, & ſæva leonum
ſemina; nec miſeros fallunt aconita legen
nec rapit immenſos orbes per humum, neq;
ſquammeus in ſpiram tractu ſe colligit angu
Adde tot egregias urbes, operumq; laborem

tot congeſta manu præruptis oppida ſaxis.
fluminaq; antiquos ſubterlabentia muros.
An mare, quod ſupra, memorem? quodq; alluit infra?
Anne lacus tantos? te, Lari maxime? teq;
fluctibus & fremitu aſſurgens, Benace, marino?
An memorem portus? Lucrinoq; addita clauſtra?
atque indignatum magnis ſtridoribus æquor?
Iulia quâ ponto longè ſonat unda refuſo,
Tyrrhenusq; fretis immittitur æſtus Avernis?
Hæc eadem argenti rivos, ærisq; metalla,
Hæc genus acre virûm Marſos, pubemq; Sabellam,
aſſuetumq; malo Ligurem, Volſcosq; verutos
extulit: hæc Decios, Marios, magnosq; Camillos,
Scipiadas duros bello, & te, maxime Cæſar.

Quapropter ex Baſſis illis, qui Sultanum Turcarum Amurathem III ad bellum gerendum incitabant, prudentiores Italiam præ aliis terris omnibus petendam eſſe potentibus argumentis ſuaſerunt; non ſolùm, quòd ad orbis terrarum monarchiam, quam Turcæ ſemper ſibi tanquam ſcopum ſuarum actionum propoſitam habuerunt, nunquam illi perventuri eſſent, niſi priùs Italiam in poteſtatem redegerint; cum ea, veluti centrum univerſi orbis, conſilia reliquis membris & auxilia ſuppeditare ſoleat, quibus occultæ & ty- L. Soranz. in Ottoman. c. 57.

 ranni-

rannicæ aliorum ad idem humanæ ambitionis faſtigium graſſantium machinationes impediantur: verùm etiam, quòd nulla alia tam honeſta, tam fructuoſa, tamque glorioſa expeditio ſuſcipi poſſit; quia ſcilicet Italia princeps ſit & propter ſitus opportunitatem, aeris temperiem, omnium rerum ad victum humanum neceſſariarum abundantiam, ampliſſimas & ditiſſimas urbes, & propter ſedem primariam Eccleſiæ Chriſtianæ, atque antiquam Imperii Romani majeſtatem. Quantum autem, honoratiſſime Princeps, univerſas terras antecedit Italia; tantum ITALI omnes alias gentes ac populos omnium prærogativarum excellentiâ ac multiplicibus virtutum miraculis vincunt. Et uti fieri ſolet, quando exteri *ſuburbanas villas Neapolitanas*, aut *Marmirolanam* Ducis Mantuani, aut *Pratelinum* Florentini, aut *Belvederium* Vaticanum Papæ, aut *hortos Tiburtinos* Hippolyti Ateſtini Cardinalis Ferrarienſis, diligenter perluſtrant; ut, dum porticus, ambulacra, labyrinthos, ſcenas frondibus concameratas, florum fructuumque variis coloribus diſtinctas; parietes malorum punicorum tapetis veſtitos; periſtylia & exedras picturis, ſignis, ſtatuis, & marmorum antiquitatumque

tumque reliquiis pretioſis decoratas; fontium ædiculas, antra nympharum, atque piſcinas coraliis & unionum oſtreis omnique conchyliorum raritate mirificè renitentes; dumq; alia innumera cupidiſſimis animis & oculis intuentur; interdum, & quidem ſubitò, aquarum per multas ſyringas & ſecretas fiſtulas undiq; prorumpentium copiâ ſuaviter irrigentur non opinantes: ſic fere mihi accidit nunc idem; ut, dum in quaſcunque Italorum laudes mentis aciem defigo, & eaſdem eloqui hîc conor, derepente ex omnibus partibus imber Italicarum virtutum in me depluat copioſiſſimus. Quanquam hoc mihi non omnino evenit inſperatum. Nam cum natura illa ſit optima, quæ inter nimium & parum eſt media, atque in aurea ingeniorum ac corporum mediocritate conſiſtit: de Italis profectò, qui non modò inter Æquatorem & Septentriones, verùm etiam inter Occaſum & Orientem fere medii interjacent, ac modicè ab Aquilone ad Meridiem deflexi, nil niſi ſumma & maxima ſperari, cogitari, & dici poſſunt. Divina Italorum indoles, & incomparabilis ingeniorum vis in univerſum pateſcit rebus in omnibus. Etenim ut ordiar ab infima ingenioſorum & indu-

ſtriorum hominum tribu; quam puto eſſe *opificum*; abundè apud Italos invenient noſtri ſtatuarii, pictores, textores, architecti, & reliqui artifices manuarii, quod diſcant, quod imitentur, & quod nec diſcere, nec imitari, ſed tantùm admirari queant. Atq; ut *Antonellum Mamertinum*, quem primum imbutis oleo coloribus pinxiſſe memorant, nominem tantummodò; & ut alios ſummos & perfectos magiſtros hîc ne nominem quidem: non omittendus tamen hoc loco eſt vir bove quidem capitoſior, *Bernardinus Carovagius*, oculis emiſſitiis, ore exporrecto, linguâque blæſus, ſed qui horologicam artem Papiæ diſcens, mirabilia faciebat; inter quæ illud fuerat memorabile, quòd, ut Andreæ Alciato JCto morem gereret, horologium fabrefecerit, in quo per æris ſonitum, quam quiſque ſtatuiſſet horam, exaudiebat; atque eodem ictu ignis ſcintilla ab inſerto ſilice in ſubjectum ſulphur excuſſa in flammam ibat; quæ repente ardentis ſulphuris miniſterio ac continuatione accendebat appoſitæ lucernæ fila, lucemq; reddebat: ita ut compoſito horologio ad quam dominus deſtinaſſet noctis horam, & à ſomno excitari, & lumine juvari ſolius horologii ope unuſquiſq; accubans poſſet. At verò minimè

I.H. à Pflaum in Venet. p. 43.

B. Saccus Tic. Hiſt. li. 7. cap. 17.

mè omnium prætermittendus ſit *Michael Angelus Bonarota* Florentinus, qui ante hos ſexaginta annos Romæ deceſſit, cum ætatis annum XC^mum ageret; atque adeò poſt priſcos Græcos picturæ, ſtatuariæ, & architecturæ fuit ſummus artifex: cujus nomine ut paſſim orbis perſonat; ſic pleriſque locis, ſed Romæ & Florentiæ præcipuè, ſtupendi operis monumenta ejus viſuntur. Huic initio cum *Raphaele Urbinate* pictore famoſiſſimo æmulatio erat, ſed mortuo in ætatis flore Raphaele, Michael, qui ad majora adſpirabat, longævæ ætatis beneficio facilè principatum in pulcherrimis illis artibus adeptus eſt, & ad mortem uſque tenuit; pleriſque ſuæ induſtriæ admiratoribus, raris æmulis, aut imitatoribus relictis. Huic etiam Coſmus Medices, Florentiæ Princeps, qui ſummè his artibus delectabatur, tantum honorem habuit, ut ejus corpus Româ Florentiam transferri curaverit, ut in patriâ ſepeliretur: idq; maximâ pompâ peractum; deducentibus funus XXC conſummatiſſimis artificibus ad B. Laurentii ædem: ubi à Benedicto Varchio publicè laudatus, & conditus eſt. Angelo tamen ſecundum, & forſitan parem addere poſſem *Georgium Vaſarium*, qui Arretii in Etruria natus, eidem

A.Chr.1564. Th. hiſt. lib. 36. Io. Bapt. Hadrianus Hiſt. lib.18.

Th.hiſt.l.59.

dem

Digitized by Google

dem Coſmo nobilitatem ſui ingenii ſimulque picturæ & architecturæ præſtantiam editis paſſim inſignibus ad ſpectaculum monumentis, cumulatiſſimè probavit; vivis exemptus anno ſuo climacterico Florentiæ, ubi degebat, & exinde, ſicut teſtamento caverat, Arretium in patriam translatus: quo loco in principali ſecundum ſedem Epiſcopalem templo in ſacello ab ipſo juxta ſumptuoſo & admirando artificio extructo ſepultus eſt. Sed quemadmodum olim *Benedictus Biſcopius*, Britannus monachus, qui A. C. 703. obiit ſeptuagenarius, quinquies Romam venerat, & inde vitriarios, pictores, & architectos ſecum in patriam advexerat primus: ita reliqua Europa omnis, nobiliorum illarum artium rudior, pictoriam, ſtatuariam, & architecturam hodie è Roma, Neapoli, Venetiis, Florentia, textoriam è Genua & Luca, (imò etiam Florentia textrinis nobilis eſt, nec minùs quàm Belgium: & aliquando panni, quos *Raſcie* vocant, uno tantùm anno ibi confecti, *duorum auri millionum* æſtimantur) vitriariam è Murano; omnium autem opificiorum artificium ex uno Mediolano (vulgatum enim proverbium eſt; *Mediolanum deſtruendo, Italiam quorumvis artificum*

A. Chr. 1574.

Zvving. M. Apod. lib. 1. c. 1.

Theſ. Polit. p. 1. de Hetr.

ſi dice; *che chi voleſſe raſſettare Italia, ſi roina Milano.*

ſicum copiâ inſtrui poſſe) tanquam ex quibuſdam celeberrimis ſcholis & Academiis, cum magno Reipub. emolumento petere jam poſſet. Atqui faciliùs fere fuerit tranſtuliſſe *Vaticanum obeliſcum Dominico Fontano* & erectum ſtatuiſſe: (quamvis moles illa uno & ſolido conſtet marmore, in Thebaide Aegypti juxta Syenem olim exciſo, penſitato à Fontano 956148 libris; & labor fuerit anni integri; adhibitis machinis tractoriis & vectoriis, quę à *nongentis ſeptem viris* & *ſeptuaginta equis* in orbem verſabantur ac regebantur; expenſisque in totum translationis & erectionis opus *triginta ſeptem millibus coronatorum, nongentis inſuper & ſexaginta quinque.*) quàm mihi nunc ſit ingenioſiſſima Italorum opificum & artificum opera hoc loco denarrare. Vna *pyxidecula nautica*, ſive *acus* vel *acicula marina*, quâ debeat explicari oratione? Quis affirmare auſit, uſu *magnetis*, quo in tota rerum natura nihil eſt admirabilius, quicquam divinius excogitari & inveniri potuiſſe? Vniverſus nautarum, quantus quantus eſt populus, ſi unâ voce loqueretur, hoc diceret: Olim in navigatione Cynoſuram ſpectabam, itemque alias ſtellas

——*clavumq́; affixus & hærens*

nuſ-

Anto. Cicarella in vita Sixti V. Th. hiſt. lib. 84.

Pancirolus in Nov. Repert. tit. 11. & ibi Salmuth.

Virg. 5. Aen.

nuſquam amittebam;

obſcuro autem cœlo ignorabam, ubi verſarer, eramque quaſi deperditus

Virg. 3. Aen. ——— *errans pelago, totidem ſine ſidere noctes*:

at poſtquam immortalis ille *Ioann. Goia* civis Amalphitanus ante annos trecentos mirificam magnetis virtutem mihi monſtravit, vaſculique tam parvi virgulęque, imò acus modicæ ductu rectum curſum tenere docuit; ex eo tempore, quæcunque ſit cœli facies, etiam in profundiſſimis tenebris, acutiſſimè cerno, & intrepidè omnia maria ſulco, omnemque aquarum vaſtitatem feliciter emetior: tanto inventoris totiusque Italiæ beneficio; ut cunctæ terrarum gentes, quæ fructus inde percipiunt quotidie uberrimos, illud pro dignitate minimè æſtimare, quoniam indies evadit ſe ipſo majus, nedum gratiarum referendarum modum reperire poſſint. Verùm enimverò acumen Italorum in *literarum* etiam *ſtudiis* longè tranſcendit aliorum hominum conditionem: & illi etiamnum ſcientiarum dictaturam gerere videntur. Inter priſcos occurrunt *Thurii*: quorum legislator, magnus ille *Charondas*, inter alia ſcivit, τῶν πολιτῶν τοὺς υἱεῖς ἅπαντας μανθάνειν τὰ γράμματα:

Cardanus l. 17 de artib. Keckerman. in Comm. Naut. probl. 7.

Lipſ. in Lovan. l. 3. ca. 7. Diod. lib. 12.

la: civium omnes filios diſcere literas: & quia videbat fore, ut pauperes inopiâ fortaſſe non poſſent; ampliùs ſtatuit, ut è publico civitatis ærario honoraria præceptoribus ſolverentur. Occurrit *Heraclea*, *Metapontus*, & *Croto*; ubi *Pythagoras* etiam ille cætus habuit juvenum, æmulantium ſtudia doctrinæ: & in Italia interiore *Faliſci*; quorum ſchola magiſtri perfidiâ, & generoſo Camilli facto nota. Nec longè *Gabii*: quô, ut ad publicum ludum, ablegatos Romulum & Remum Dionyſius ac Plutarchus ſcribunt, ibique inſtitutos Græcanicis literis, item Muſicâ & tractatione armorum. Quid *Tuſculi?* Livius apertè; in Dictatoris Romani ingreſſu, ludos literarum ſtrepuiſſe diſcentium vocibus. Jam illæ noſtri Occidentis Athenæ, ipſa *ROMA*, poſtquam literas accepit, (accepit autem paulò poſt Punicum primum bellum) ſtatim unà cum imperio diffudit & ſparſit in has omnes terras. *DEUS* bone! quæ poſtea ingeniorum felicitas extitit? Quæ ſcientiarum opes & incredibiles gazæ hinc redundaverunt in Italiam & orbem univerſum? Quantâ induſtriâ, fide & ſtudio, in hac ſumma republica, in ipſa ſapientiæ literarumque tutela verſati ſunt, illi no-

Livius lib. 1.

vi

by Google

vi humanitatis atque doctrinæ inſt
tores ? Q. *Ennius* Rudinus, M. A
Plautus, T. *Lucretius* Carus, Q. *Catull*
Horatius Flaccus, Sex. Aurelius *Prope*
P. *Ovidius* Naſo, A. *Perſius* Flaccus
Papinius *Statius*, Q. Valerius *Flaccus*
Junius *Juvenalis*; & quem omnis æta
bebit exemplar abſolutiſſimum, P.
lius Maro; nonne condiderunt nobi
eticam ? M. *Porcius Cato* Cenſorinu
Claudius *Quadrigarius*, Marcus *Varro*
Lactant. de F.R.l.1.c.6. *nemo unquam doctior ne apud Græcos qu*
nedum apud Latinos vixit ; & *qui tam*
Auguſt. de civ.Dei,l.6. cap.2. *legit, ut aliquid ei ſcribere vacaſſe miran*
ſit: tam multa ſcripſit, quàm vix quisq
legere potuerit) C. *Salluſtius* Criſpus
Martialis. (*primus Romanâ Criſpus in hiſtoria,*
Cornelius *Nepos*, Pompejus *Trogus*, T
Merula Coſ. p.2.lib.4.ca. 36. *vius*, (cujus oſſa An.Chr.cIↄ cccc
Patavii in plumbea capſula ad D. Ju
fuerunt reperta, & inſigni pompâ ſu
lantibus viris nobiliſſimis in foro Jud
rum ad Occidentalem parietem repo
cum effigie ejuſdem ænea & inſcripti
Zvinger. M. Apod. lib.3. cap.19. brachium Alfonſo Aragonio muneri
tum) C. *Julius Cæſar*, C. Vellejus *Pat*
lus, C. Cornelius *Tacitus*, Valerius *M*
mus, C. *Suetonius* Tranquillus, *Plinius*
menſis, naturæ bibliothecarius; &
lo

longo ordine ſequuntur alii; nonne rationem ſcribendæ Hiſtoriæ nos accuratiſſimè docuerunt? *Architas*, *Ariſtoxenus*, *Nicomachus*, *Luritus*, Tarentini; *Alcmæon*, *Philolausq́*, Crotoniatæ; *Hippaſus* Metapontinus, *M. Vitruvius* Veronenſis, & compares alii; nonne myſteria *Philoſophiæ* nobis aperuerunt? *Sextus Papirius*, *P. Sempronius*, & cæteri cœleſtes viri, quos auctor *l. 2. D. de Orig. Jur.* commemorat; *Papinianus* item, *Paullus*, *Vlpianus*, & reliqui Pandectarum (*Pandectarum* autem & *Codicis* libro nullum præſtantiorem in orbe terrarum poſt ſacra Biblia exiſtere, putat noſter Giphanius) germani patres; nonne in ſacrarium genuinæ *Prudentiæ*, & in *Juſtitiæ* adyta nos deduxerunt? Et quid dicam de illis *Eloquentiæ* heroibus, *M. Cornelio Cethego*, *Appio Cæco*, *Q. Metello*, *C. Lælio*, P. *Africano*, Ser. *Galba*, M. *Æmilio Lepido*, C. *Graccho*, Qu. *Catulo*, *Antonio*, *Craſſo*, M. *Herennio*, C. *Titio*; & omnium oratorum corphæo *Cicerone*? Nemo enim eſt alicujus in eloquentia laudis ac ſpei, quin Cicero eſſe longè malit; ſi cum eo ſe remotâ invidiâ velit conferre. Quippe omnes fandi virtutes etiam diverſæ in illo viro congruunt. Quamcunque orationem ſtruxerat Cicero, ita illa

Cic. in Brut.

erat undique perfectè abſoluta, ut in ea neque Cato gravitatem, neque Lęlius lenitatem, neque Gracchus impetum, nec Cęſar calorem, nec Hortenſius diſtributionem, nec Calvus argutias; nec parſimoniam Salluſtius, nec opulentiam Avitus requirere potuiſſet: prorſus in qua, ne omnia perſequar, quis neque additum quicquam, neque detractum, neque autem aliquid commutatum voluiſſet. Et quę fuit eloquentię Ciceronianę potentia? quæ contra Catilinam vis? quę pro ſalute Reip. & populi Romani virtus? Romulus mœnium Romę conditor non tantam urbem fecit, quantam Cicero ſervavit. Metellus in Veſtę æde extinxit incendium; Cicero Romę. Glorietur itaque Hannibale Scipio, Pyrrho Fabricius, Antiocho alter Scipio, Perſe Paulus, Spartaco Craſſus, Sertorio & Mithridate Pompejus: nemo hoſtis Catilinâ propiùs acceſſit. Magnus, & ſupra humanę ſortis habitum oportet ſit, cui liceat Suadam Tullianam adęquare: & in illius viri laudes exſequendas Cicerone laudatore opus fuerit. Verùm cuncti illi ſcientiarum patres, quos dixi, indocto atque rudi terrarum orbi fuerunt politioris literaturę magiſtri, exactę eruditionis antiſtites, & omnium doctri-

Senec. lib. 7. Controv. 2.

doctrinarum anteceſſores. Et ſicuti olim à *miliario* Vrbis, quę erat in capite fori Romani columna aurea, omnes Italiæ viæ initium & finem capiebant: ita ab illis aureis doctoribus omnes propemodum nationes literarum ſtudia, adeoque itinera ad ſapientiam etiam hodie ordiuntur. Poſt perfectam illam meliorum literarum ætatem ſecuta ſunt multorum ſeculorum tempora, quibus irruentibus undique barbaris, unâ cum republica etiam res literarum quotidie in deterius data eſt; & ad ſummum perducta gloria fere ad infimum rurſus, & quidem velociùs quàm aſcenderat, relapſa eſt. In ea tamen fugientium Muſarum calamitate, & in mediis tenebris, nunquam non inventi ſunt Itali, qui ſalutarem facem præferre aliquam conarentur, & barbariem ſi totam diſpellere nequirent, ſaltem oppugnarent. Propterea laudabilis meritò eſt opera *Urbani IV* PP, qui *Thomam Aquinatem*, Alberti magni diſcipulum, genere quidem illuſtrem virum, quippe à Comitibus Apuliæ ortum, ſed qui poſtea doctrinæ magnitudine & illuſtriſſimis ſcriptis omnem imaginum & majorum gloriam obſcuravit, inſtaurandæ ornandæq; Romanæ veteri Academiæ evocaverat;

Pancirol. de XIV. reg. Schard. in Lexico.

Platina in Vrbano 4.

Merula Coſ. p.2.l.4.c.22.

& *Clementis V*, qui in Concilio Viennenſi decreverat, ut Romæ, & ubicunque Romanam Curiam reſidere contingeret, Hebraicæ, Arabicæ, & Chaldaicæ linguæ Profeſſores haberentur: & *Nicolai V*, qui per univerſam fere Europam miſerat viros in omni artium genere excelſos, qui veterum libros conquirerent; promiſſis *quinque ducatorum millibus* ei, qui Hebraicum D. Matthæi Apoſtoli Evangelium adferret: nec non *Coſmi Medicis* ſapientis, patris, & *Laurentii* magni, nepotis; quo utroque duce Homerus in Italiam, atque *Marſilius Ficinus*, *Jo. Argyropylus*, *Demetrius Chalcondiles*, *Picus*, *Angelus Politianus*, aliique doctiſſimi viri, Florentiam venerunt.

Platina in Nic.5.

Nec in parva laude pono labores *Azonis*, Bononienſis; qui, cum primus pleraſque Digeſtorum leges juſtis commentariis, ex quibus Accurſius in ſuas gloſſulas plurima transtulit, interpretatus eſſet, *fons legum*, *vas electionis*, *lucerna juris*, poſtea appellari meruit; meliori utique vitæ clauſulâ dignus. Is enim, uti etiamnum Bononiæ durat fama, cum in diſputatione ab antiſophiſta quodam ſuo provocatus cultro eum appetiiſſet, in carcerem pertractus & capitalis criminis damnatus dicitur: cumque exclamaret, *Ad beſtias*, *Ad beſtias*,

Alciat. Parerg. l.10.c.25.

Digitized by Google

beſtias, (nempe hujus principii legem ex Pandectis adducens, quâ propter artis excellentiam relaxari ſontibus, & noviſſima meritis, pœnam allegabat) judices ſe ab eo tanquam *belluas* inſimulari credentes, iccircoq; irati non deſtiterunt, donec ſummo ſupplicio afficeretur. Nec Azonis tantùm, ſed etiam dilaudo lucubrationes *Dantis Aligerii, Franc. Petrarchæ, Io. Boccatii*, (qui Florentini triumviri in Italica lingua ſine dubio principes ſunt) *Gratiani* Decreti collectoris, Sancti *Bonaventuræ*, (quem Sixtus V *Eccleſiæ doctorem* pronuntiavit, & Beatis *Hieronymo, Auguſtino, Ambroſio, Gregorio* P P. *quintum* adjunxit) *Cyni, Accurſii, Dyni, Socinorum, Bartoli, Baldi, Pauli Caſtrenſis, Paridis à Puteo, Odofredi* & *Gofredi, And. ab Iſernia, Gul. Durandi, Alberici Roſatis, Marſilii Mainardini*, qui *Defenſorem Pacis* ſcripſit, *Ant. de Roſellis, Blondi Flavii, Antonini* Archiepiſcopi Florentini, *Æneæ Silvii*, qui poſteà Papa *Pius II* fuit; *Hieron. Savanorolæ, Felini Sandei, Io. Nevizani, Iaſonis Maini, Phil. Decii, Car. Ruini (il quale lungo tempo leſſe in Bologna col ſtipendio di* 1200 *ducati d'oro)* & talium: licet quidam ex illis triariis non raro ſatis inſcitis & impolitis armis (cur enim hoc diſſimulem?) fuerint uſi. Poſteaquam autem *Leo X*, re-

l. 31. ff. de pœnis.

Th. hiſt. lib. 100.

Leander in Lombard.

Digitized by Google

parandis literis natus Pontifex, eruditos viros meritis ſuis æſtimare, Laurentii patris exemplo provehere, & liberaliſſimè exornare cœpit; ab illo tempore in omnibus diſciplinis & ſcientiis Respublica literaria tantis auctibus excrevit, tantoque bonorum ſplendore illuxit; ut credi poſſit, nullos barbaros unquam in Italia pedem intuliſſe, aut priſcos illos doctrinarum Atlantes in hoc ſeculum redivivos veniſſe. Etenim quę poteſt ſacrarum Scripturarum cognitio eſſe tanta; quam *Iacob. Sadoletus, Thom. Cajetanus, Gaſp. Contarenus, Car. Borromæus, Gul. Sirletus, Ant. Carafa, Cæſar BARONIVS*, (qui in contexenda Eccleſiæ hiſtoria univerſali ea perfecit, de quibus ante ipſum perpauci cogitaverant, nemo ſimile quid unquam ediderat; adeôque, ſive magnitudinem operis inchoati, ſive narrandarum rerum varietatem, ſive ordinem ſpectemus, fatendum eſt omnino, *Nil oriturum aliâs, nil ortum tale.*) & *Rob. Bellarminus*, Cardinales; *Immanuel Tremellius*, *Petr. Martyr* Vermilius, *Hier. Zanchius*, *Paul. Venetus* Servita; *Iſidorus Clarius*, & *Io. Bap. Folengius*, Benedictini; non imbiberint? Qui Iuriſprudentiæ receſſus poſſunt eſſe tam abſconditi, quos *And. Alciatus*, *Guidus Pançirolus*; *Alb.* & *Scip. Gentiles*, *Iul. Pacius*, *M. Ant.*

Caſaubon. in Exerc. ad Baron.

R. Montac. in præf. Eccleſ. Exercit.

Ant. Peregrinus, Iac. Menochius, Io. Vaudus, Ioſ. Maſcardus, Proſp. Farinacius, Io. Pet. Surdus, Io. Vinc. Hondedæus; non perſcrutati fuerint? Quid in Medicina Hippocrates aut Galenus, in tota natura Plinius, ſciverunt unquam; quod *Hieron. Fracaſtorius, Gab. Fallopius, Hieron. Mercurialis, Ulyſſ. Aldrovandus, Pet. And. Matthiolus, Barth. Maranta, Anton. Braſavolus, And. Cæſalpinus, And. Baccius, Io. Bap. Porta, Io. Coſtæus, Fab. Columna, Luc. Ghinus, Aloys. Anguillara, Hier. Capivacius Gaſp. Taliacotius* (qui vir inauditâ medendi ratione præſtabat; labra, nares, aures hominibus, quibus deeſſent, reponebat adeô ſolerter, ut proximè miraculum ars eſſet) *Iul. Alexandrinus, Herc. Saxonia*, neſciverint? Quid in omnium totius Philoſophię partium ambitu tam eſt rarum, & à vulgi captu remotum; quod *Iul. Caſ. Scaliger* (*quo ſuperiorem antiquitas vix habuit, parem certè hæc ætas non vidit*) quod *Franc. Guicciardinus*, nemini hiſtoricorum poſt antiquos, Thuani & Lipſii judicio, poſthabendus; quod *Io. Baptiſta Hadrianus*, qui Fr. Guicciardini hiſtoriam accuratâ diligentiâ perſecutus eſt, & ex quo multa ſe ſumpſiſſe, atque adeô plura quàm ex quovis alio in opus ſuum Hiſtoricum tranſtuliſſe ingenuè profitetur Thuanus, miratus, eum minore inter

I. H. à Pflaumern in Bononia. p. 84.

Th. hiſt. l. 21.

Th. hiſt. l. 68.

ter Italos, quàm par ſit, in pretio haberi; quod item *Paul. Iovius*, *Car. Sigonius*, *Laz. Bonamicus*, *Lil. Greg. Giraldus*, *Petr. Bembus* Cardinalis, *Hier. Cardanus*, *Luc. Gauricus*, *Onufrius Panvinius*, *Hermolaus* & *Daniel Barbari*, *Ambr. Calepinus*, *Leand. Albertus*, *Manutii*, *Pet. Aretinus*, (doctiſſimus quidem, ſed Satyricus & impensè laſcivus poeta, cui ſumma capita mordere ludus, eóque *flagellum Principum* cognomen fuit.) *Pompon. Lætus*, *Pet. Paul. Vergerius*, *Io. Franc. Picus*, *Iac. Zabarella*, *Fr. Piccolomineus*, *Io. Ant. Maginus*, *M. Ant. Bonciarius*, *Pet. Victorius*, *Sebaſt. Echinus*, *Spero Speronius*, *Flaminius Nobilius*, *Franciſc. Bencius*, *Torquatus Taſſus*, *Pet. Angelius Barga*, *Paul. Paruta*, *Fulvius Urſinus*, *Ant. Ricobonus*, *Laz. Superantius*, & quæ propter morum & eruditionis præſtantiam viris excellentiſſimis ſociari merentur *Laurentia Strozzia*, & *Olympia Fulvia Morata*, exquiſitiſſimè non percalluerint? An putatis, ornatiſſimi Auditores, tot celebratiſſimas *Academias*; *Romanam*, (a) quæ eſt omnium antiquiſſima; *Bononienſem*, quæ eſt *ſtudiorum mater*, & quæ præcipuè *Legalium ſtudiorum ſemper monarchiam tenuit*; *Patavinam*, quæ eſt *veluti Athenienſis Areopagus*; *Senenſem*, quæ uti ſpecioſiſſimarum mulierum (inter quas ſemper eſt invenire, quæ for-

mæ

Pflaum. in Venet p. 42.

(a) arg. l. 18. §. 1. ff. de judiciis l. 17. ff. de reb. cred. l. 6. §. 12. ff. de excuſat. Azo.

Iaſon.

Merula Coſ. p. 2. l. 4. c. 21.

mæ venuſtate cunctas Italici generis fœminas vincant) ita clariſſimorum Doctorum eſt altrix; *Florentinam*, quæ non tam juris civilis Pandectis, in membrana emendatiſſimè Latinis literis ſcriptis, & olim Conſtantinopoli Piſas allatis, quàm acutiſſimis Pandectarum interpretibus eſt inclyta; *Mediolanenſem* inſuper, *Papienſem*, *Neapolitanam*, *Salernitanam*, *Peruſinam*, *Mutinenſem*, *Ferrarienſem*, *Taurinenſem*, *Piſanam*, tantis ingeniorum ornamentis nobiliſſimas; & tot alias; an exiſtimatis, mei Auditores, illas aliquid in literis, quod ſit elegans, utile, honorificum, aut ſcitu dignum, latere & fugere poſſe? Quemadmodum autem *Bretinorum*, urbs Romandiolæ, in monte ſupra Forum Livii ſita, *Guidonis à Prata*, ac gentilium ejus, aliarumq; familiarum, egregiâ liberalitatis æmulatione æternam ſui memoriam fecit: inter quos perſæpe oriebantur liticulę, advenis hoſpitibus in urbem venientibus; cum pro ſe quiſque illos hoſpitio excipere, & laudem hoſpitalitatis cæteris civibus præripere anniteretur: propterea ad ſarciendam concordiam publicam, erexere in foro columnam, eique pro patrumfamiliarum numero tot circum impoſuere annulos, ſingulos ſingulis familiis certâ

 notâ

notâ attributos: quandocunque igitur peregrinus huc ventitabat, ad columnæ illius annulum aliquem, quem arbitratu ſuo eligere fas erat, innectebat equi capiſtrum; quo facto, ſtatim annuli dominus novum hoſpitem in domum deducebat ſuam, & liberaliſſimè tractabat: ita fere inter illos bonarum artium optimates Italos, dum quilibet de peregrinis & exteris, ingeniorum culturam quærentibus, quàm optimè mereri cupit, laudatiſſimum gloriæ enatum eſt certamen; hoc feliciſſimo exitu, ut quicquid vetus & novus orbis in omni doctrinarum, addam etiam elegantiarum atque civilitatis, genere profecit, quod ſanè eſt multò maximum, uni Italiæ jam debeat ferri acceptum. Quinetiam *virtutem militarem* Itali divinâ judicii bonitate, & immortalibus operibus ad id majeſtatis culmen èvexerunt, ut altiùs aſcendere nunquam poſſit. Equidem ſi hoc loco tantùm hiſtoriam memoriæ noſtræ viciniorem inſpicere velimus; ſatis conſtat, Italos non ſolùm primos omnium multas eaſque ingenioſiſſimas munitionum formas inveniſſe, & poſtea in artem redegiſſe: verùm etiam communi prudentium bellatorum opinione offenſionis & defen-

Leander in Romandiola.

Lanov. Diſc. 28. parad. 4.

defenſionis rationes in bello præ aliis nationibus rectiſſimè noviſſe; Hetruſcos tamen in aſſultibus ac impreſſionibus palmarios eſſe. Animo ſunt iſti nunquam non præſentiſſimo & impavido, in omni diſcrimine: quod Carolo VIII Galliarum Regi maximè nobili facinore fecere teſtatum. Cum enim ille Florentiam armatus numeroſo cum exercitu eſſet ingreſſus, & civibus, qui contra libertatem nihil permiſſuri erant, duriſſimas fœderis conditiones proponeret; *Petrus Caponius*, è quatuor viris ad res cum Rege expediundas ſelectis unus, rei indignitate commotus, ſcribæ regio, iniquiſſima capita de ſcripto recitanti, chartam è manu abripuit, & Rege ipſo ſpectante concerpſit, cum ſtomacho in hæc verba erumpens: *Quandoquidem tam iniqua poſtulatis; agite vos Galli, tubas veſtras & cornua inflate, nos campanas noſtras pulſabimus*: ſimulque cum dicto, collegis ipſum ſequentibus, è regio cubiculo ſe proripuit. Quâ liberâ voce & Gallos terruit Caponius, & patriæ libertatem conſervavit. Parùm autem honorificè, magne Princeps, & vos Auditores cæteri, veſtrâ audiendi patientiâ uterer, ſi ſingulorum fortium virorum elogia verbis exequi conſtituerem: ex

Gio.Bat.Ad. lib.9.

F. Guicciardin.Hiſt.l. 1. Iov. hiſt.l.2.

ex paucorum tamen nominatione cunctorum, quæſo, agnoſcite virtutem. Cui incognitus eſt *Farinata Ubertus* Florentinus, ab inſigni erga patriam pietate popularis ſui Dantis poetæ præconio celeberrimus? Cui illaudatus eſt *Caſtruccius Caſtracanis*, Lucenſis civis; qui ex mercatoris inſtitore miles, ex milite dux egregius factus, pertinaci virtute, & favore Imp. Ludovici Bavari, ad principatum contendit; nuſquam ejus veſtigia vadentis ad præclarum decus fallente fortunâ? Quis ignorat illos novos Hercules & Martes; *Canem Scaligerum* Principem *Veronæ*, (quam urbem Imp. Carolus V inter tres civitates, quas omnium pulcherrimas vidiſſet, numerare ſolebat) *Alberic. Balbianum, Braccium* & *Sfortias*; *Eraſmum Gattamelatam*, à Venetis ex decreto publico æneâ equeſtri ſtatuâ Patavii poſitâ honeſtatum; *Nic. Piccininum, Barth. Coleonem, Frid. Feltrium* Vrbinatium Principem, *Vitellios, Nic. Urſinum, Barth. Livianum, Maconem Corregium* (cujus virtutem B. Livianus hiſce extulerat verbis: *Se io mi trovaſſi dieci mila fanti pari à Macon da Correggio, & tre mila Cavalieri, quale è Batilio dalla Riva, darebbemi il cuore, in breve di farmi ſignore del mondo*) *Jac. Trivultium*, *Franc.*

Iov. in elog. viror. illuſt.

G. Sciop. in Scal. Hypobol.

Leand. in deſc. Corſicæ.

Franc. & *Ferd. Gonzagas*, *M. Ant.* & *Proſp. Columnas*, *Ferd. Davalum Vaſtium*? Quis militum cum honoris præfatione non recordatur *Leonis* & *Petri Strozziorum*, *Jo. Iac. Medicini* Meliniani Marchionis, *Io. Bapt. Caſtaldi* bellis Germanicis atq; Pannonicis famoſi; *Andreæ Auriæ*, novi Neptuni? Quis non jucundiſſimè meminit circumſpectiſſimi Principis *Ambroſii Spinolæ*, qui veterem & illuſtrem familiam invictâ animi vi & fortibus factis in tantum claritudinis evexit, ut nemo majorum ſit cum eo comparandus? Nec parvo fœderatis Belgii provinciis tanti viri & bellatoris præſentia ſtetit, cum ille nuper Oſtendam, Oldenſilium, Lingam, Wachtenduncum, Lochum, Grollam, Berkam caperet. Vel unica illa, ſed toto Orbe famoſa, tot certaminibus, tot nuperæ inventionis munitionibus & machinis inſignis *Oſtendana obſidio*, etiam me tacente, id loquitur: in qua intra annos tres ac menſes totidem *centum quadraginta*, aut qui minimùm ſcribunt, *centum viginti* mortalium *millia*, utrinq; variâ ignis, ferri, morborumque peſte ceciderunt. Canant Poetæ, & fabulis attollant *Trojæ* obſidium decennale, *Tyri* expugnationem inter clariſſima Alexandri Magni facinora extol-

Baud. induc. Belg. lib. 2.

Thuan hiſt. l. 130. Miræus in vitâ Alberti Pr.

extollat Græcia, Lacones in obſidenda pertinaciter *Meſſana* annos viginti poſuerint: una *Oſtenda*,

——commune ſepulchrum Aquilonis & Auſtri,
Illa ducum ſimul & militum acerba cinis,

illuſtribus veterum factis tenebras offundit & luminibus obſtruit. Neque enim ibi *de parva area*, neque *de tumulis* aut *ſterili tantùm pulvere*, ut Joſephus Scaliger ſuo in Epigrammate volebat; ſed de ſupremo inter Hiſpanum & æmulos Reges dominatu ac gloria, imò de Europæ quodammodo imperio certatum eſt. Quis item non veneratur nomen *Alexandri Farneſii* Ducis Parmenſis, imperatoris feliciſſimi & uti judicabat Fr. Lanovius, *du premier capitaine de la Chreſtienté*; nonne ille Parmam ſuam ac Placentiam, ob caſeos totâ Europâ expetitos aliàs celebres urbes, rerum fortiſſimè geſtarum laudibus ad miraculum implevit? Quis autem maximopere non admiratur *Americum Veſpucium* Florentinum, qui inventæ quartæ terrarum orbis parti nomen ab ſe impoſuit *AMERICÆ*? Imò quis non ſtupet ad novi Orbis repertoris nomen, *CHRISTOPHORI COLVMBI*? Benigniſſimâ ſalutarium ſiderum conſpiratione illum natum fuiſſe exiſtimare decet, eximium Liguriç ſuç decus, & ju-

Iamais capitaine n'euſt plus de jugement en la conduite d'une armee, ny plus de juſtice en la diſcipline militaire. P. Matth. lib. 1. narr. 4.

& jubar Italię præfulgidum, quodq; priſcorum heroum, Herculis & Liberi patris, famam obſcuravit. Hic vir, Auditores, hic eſt hodiernę potentię & ſtupendæ magnitudinis Hiſpanorum pręcipuus auctor: qui, uti erat Geographię apprime ſtudioſus, curioſi ingenii nervos omnes contulerat ad Oceanum explorandum, aliaſq; ad Occidentem ſolem longè diſſitas regiones inquirendas, quarum Plato ipſe, & Seneca, & pleriq; alii Gręcorum & Latinorum, nonnulla expendenda Coſmographis argumenta reliquiſſent; ut ita anguſtos columnis Herculeis deſcriptos terrarum limites irrideret. Sed illius vota multis Principibus, ad quos naves armis & commeatu inſtructas Indiarum veſtigandarum causâ petitum aut alios miſerat, aut ipſe venerat, explodentibus; cum à ſuis quoq; Genuenſibus pro vano, ab Henrico VII Anglię Rege pro ridiculo, ab Alfonſo V Portugalliæ Rege pro futili & deliro circulatore habitus eſſet, tandem Ferdinandum Regem Hiſpanię propitium & propenſum habuit, & ab eodem liburnicam unam & duas caravellas milite & nautico inſtrumento armatas accepit; cum quibus III die Aug. A.C. cIↄ cccc xcIIdo è Gadibus ſolvens, inter innumera & perpetua immenſi Ocea-

Iov. lib. 4. Elog. de Chr. Columbo.

Benzo Hiſt. Ind. l. 1. c. 5. & 6.

Fr. Lopez. de Gomara H. Ind. l. 1. c. 10.

Oceani & turbantium Hiſpanorum pericula novum Orbem invicto animo quæſivit, inauditâ felicitate invenit, & ſupremâ ſui totiusque Italici nominis gloriâ Ferdinando donavit. Atque ut

Ovven. *cedere diluvium, camposq́ patere liquentes*
nuncia de cælo prima *COLVMBA venit:*
æquora ſic ultra noſtris incognita primus
nunciat immenſos eſſe COLUMBUS agros.
Aurum *arrham ſecum tulit alter, at altera* Olivam:
Alter Divitias, *altera* Delicias.

Quin etiam ſi quis rem verè exiſtimare velit, non unius tantùm Orbis, ſed duorum inventor fuiſſe dicendus ſit Columbus: cum non minùs illi invento à ſe Orbi noſtrum Orbem, quàm noſtro illum adjecerit; nec minùs illius incolis noſtrum, quàm nobis illorum Orbem aperuerit, & protulerit in lucem. Sicuti autem humanum ingenium eſt, ut facilia putet, quæ jam facta; nec de ſalebris cogitet, ubi via ſit ſtrata: ita Columbo in Hiſpaniam reverſo evênit, ut Hiſpani proceres in convivio quopiam laudem ejus delibatum irent & deminutum. Quippe inventionem Indiarum rem pronam fuiſſe, dicebant; navigationem ſine diſcrimine, appulſus faciles; denique u-

num

hum aliquem ex ſeſe potuiſſe eaſdem illas terras genteſque reperire, ſine Itali hominis ullo niſu. Columbus (aderat enim) cum tacitus diu audiſſet, ſurrexit; & velut aliud agens ovum attulit â gallina; in menſa repoſuit: & *Heus ſodales*, inquit, *quis veſtrûm ille ſolers, qui hoc ovum rectum mihi deſtituat & in caput?* Muſſare illi, circumſpicere, tentare; negare ad extremum omnes, id fieri poſſe. Tum Columbus clementer: *Imò fiet*, inquit: & ſimul ovum leviter à capite tuſum & quaſſatum, depoſuit erectum. Inde riſus, pro ſe quiſque rem facilem nugatoriamque eſſe, dicere. *Attamen*, ait ille renidens, *quis veſtrûm hoc facilè ante me indicem potuit? Talis inventio novi orbis eſt: quem inveniendum ante me nemo, omnes inveniant inventum.* O magnum animum! O ingenium novis ſemper virtutibus prægnans & gravidum! Non enim poteſt ea natura, quæ tanto miraculo Orbem alterum invenit, & utrumque humanitate & commercio conjunxit, non poteſt unâ virtute eſſe contenta; neceſſe eſt, ſemper aliquid admirabile moliatur; neceſſe eſt, in illuſtribus æternæ gloriæ exemplis perpetuò verſetur. Verùm enimverò nolite, Auditores, brevitate orationis meæ potiùs,

Benzo l. 1. c. 5. Lipſius in præf. ad Critica.

Iii tiùs,

Digitized by Google

tius, quam rerum ipſarum magnitu
Columbum ponderare. Mihi enim
perandum neceſſariò eſt, ut plura v
quæ mihi conſtituta ſunt, de Italis p
exponere: dummodò & hoc priùs a
ro; Columbum patriæ charitatem e
extremo ſpiritu retinuiſſe, cum am
marum opum ſuis laboribus partaru
cumam partem Reip. Genuenſi leg
cui tamen Genuenſes, qui aliâs ſt
honore complures çives leviſſimis ſę
cauſſis decorandos duxerant, nullo m
mento gratitudinem teſtati ſunt. Q
quam Columbi gloria ita altè adſce
ut neque illi honor decretus ullus a
re, neque negatus demere quicquam
tuerit. Sed cętera Italorum dicere p
Prætermittam autem communes &
nores laudes omnes, quarum ſimile
ſitan alius quoq; populus aliquando
tus fuerit: nihilque dicam, niſi ſingu
niſi quod, ſi de alia natione diceretu
mni laude præclarius videretur. B
ac commodum, atque *ad omnem rat*
humanitatis moderatum, itemq; vi allic
homines & ad amicitiam ſuam adju
di præditum audire: quid poteſt in
vita eſſe honeſtius, pulchrius, elegan
Atqui & illam laudem uni omniur
ti

Vb. Folieta Elog. claror. vir.

Sciopius in Scalig. Hypobol.

tionum Itali penè ſibi propriam vindicarunt; Auditores. Docent hoc exteri, qui in Italiam morum humaniorum & manſuetiorum addiſcendorum gratiâ multas & longas peregrinationes ſuſcipiunt: & idipſum, ſi viveret, *Reginaldus Polus* Cardinalis Anglus, morum gravitate ac ſanctimoniâ, prudentiâ & eruditione, cum paucis comparandus, docere poſſet liquidiùs. qui cum ingraveſcente morbo teſtamento condito *Alviſium Priulum*, patritium Venetum, heredem inſtituiſſet, ob integritatem & morum conſenſionem in familiaritatem ante annos XXVI adſcitum; (à quo tempore ille à Poli latere nunquam diſceſſit, nec inde ullis conditionibus avelli potuit, ne tum quidem, cum à Julio III, ut in ſacrum Collegium allegi vellet, urgeretur) Priulus tamen poſt Poli exceſſum, hereditatem delatam recuſavit, & nihilominùs teſtamentum præcipuâ diligentiâ executus eſt, ac totos XX menſes, quibus Polo ſuperſtes fuit, in colligendis ejus rebus huc illuc diſperſis, & ſummâ fide diſtribuendis, conſumpſit: egregio verę ac ſanctiſſimę amicitiæ exemplo; quæ cum haut ullâ emolumenti aut privatæ commoditatis ſpe, verùm ſolius virtutis contemplatione coiiſſet, Th hiſt.l.20.

iſſet, nullâ etiam temporum aut locorum intercapedine dividi potuit, ſed ad ultimum uſq; vitę utriuſq; ſpiritum conſtanter perduravit. Nec ineptè Priulo hìc ſociavero *Ludovicum Ateſtinum Cardinalem*; qui in ea urbe, in qua tanquam in publico Chriſtiani orbis theatro tot annos admirationi fuit, *theſaurus pauperum, ſacri Collegii ſplendor, aulaq; Romanæ ornamentum* dici meruit. Nam quod alii in vaſtis ædi- Th.hiſt.l.84 ficiorum molibus & otioſis divitiis exſtruendis inſumebant; id ille totum demerendis hominum per liberalitatem voluntatibus, ac tenuiorum fortunis ſublevandis impendebat; eas ſolas veras opes poſſidere ſe ratus, quas amicorum neceſſitatibus non rogatus donaſſet. Maximè autem poſt Hippolytum patruum vivis exemptum, patrocinio rerum Gallicarum Romæ ſuſcepto, fides ejus & animi magnitudo calamitoſiſſimis Galliæ temporibus toties explorata emicuit: cum non ſolùm turbonibus Guiſianis, Annę ſororis filiis, ſe generosè opponeret, atque Regis regnique Galliarum, quod illi altera patria erat, cauſam adverſus proprias charitates defenderet; verùm etiam Sixti V Papæ diplomati, quo iſte malè conſultus Henricum Navarræ regem & Henri-

Henrícum Condæum Principem proſcripſerat, ſubſcribere recuſaret, quòd potiorem regni ſalutem, quàm ſuorum, qui per bella civilia amplificationem fortunę quærebant, ambitionem haberet. At vereor, ne fortè cuiquam hæc nimis ſint protrita; & familiariùs nota, quàm ut hîc debeant commemorari. Ita enim ęquabiliter omnis Itala Nobilitas eſt hujuſmodi, ut elogium illud Priuli & Ateſtini Cardinalis, totius Italicæ Nobilitatis eſſe videatur. Et ſi hîc populorum de Nobilitate conceptas opiniones accuratiùs excutere lubet: quis de illa ipſis Italis judicat honeſtiùs, cenſet veriùs, meretur pręclariùs? Nam cum *Nobilitas* alia ſit *Barbarica*; quando homines non aliter, quàm equi & canes aliæque beſtiæ, ex genere & ſanguine æſtimantur: alia *Philoſophica*; quando ſuâ quiſque virtute ſpectatur: alia *Mixta*, quando quis tam ſanguine, quàm ſuâ virtute cenſetur: & verò Germani cęteris meliùs periti Nobilitatem plerumque vocent, virtutis militaris antiquæ ſplendorem cum cenſu, publicâ auctoritate in poſteros propagatum: Itali omnium optimè, licet & ipſi virtute ac cenſu avito Nobilitatem definiant, auctoritatem tamen ejuſmodi publicam

G. Sciop. in Scal. Hypob.

non requirunt; nec minorem prudentię, juſtitiæ, temperantiæ, quàm fortitudinis rationem habendam: quin imò prudentiam, ut cujus longè major tam belli quàm domi in omnem partem uſus ſit, cæteris omnibus præferendam putant. Proinde & Nobilitas in omnibus hominum ordinibus, illius capacibus, nullibi terrarum eſt copioſior, nullibi omnibus numeris perfectior, nullibi omnibus dotibus eſt auguſtior; quàm in Italia. Et quis alius populus hoc nomine comparationem ſubeat, niſi *Marſyâ* tibicine ſit confidentior? Iſtius pater fuit *Hyagnis*, rudibus adhuc Muſicæ ſeculis ſolus ante alios catus canere; nondum quidem tam flexanimi ſono, nec tam pluriformi modo, nec tam multiforatili tibiâ; primus tamen in canendo manus diſcapedinavit; primus duas tibias uno ſpiritu animavit; primus lævis & dextris foraminibus, acuto finitu, gravi bombo concentum Muſicum miſcuit. eo genitus Marſyas, cum artificio patriſſaret tibicinii, Phyrx cætera & barbarus, vultu ferino trux, hiſpidus, illutibarbus, ſpinis & pilis obſitus, fertur cum Apolline certaviſſe; Therſites cum decoro, agreſtis cum erudito, bellua cum Deo. at Muſę cum Minerva judices,

Apuleius Floridor. l. 1.

mon-

Digitized by Google

monſtri illius riſere barbariem; & poſtea tibicinem illum certamine ſuperatum, velut urſum bipedem, corio execto, nudis & laceris viſceribus reliquerunt. ita Marſyas in pœnam cecinit, & cecidit: quanquam Apollinem tam humilis victoriæ puditum eſt. Ita quoque, Auditores, alterius cujuſcunq; nationis Nobilitas cum Italica in dedecus & ignominiam ſuam certatura ſit. Et accreſcit Italorum Nobilitati haud vulgare ornamentum etiam ex eo: quòd prę aliis nationibus quibuſcunque optimè generoſos *equos domare*, artificiosè erudire, & modò ad decurſiones citatas, modò ad ſaltus tolutares, modò ad rotationes agilimas glomeratis hinc inde circulis, modò ad alios motionum flexuumque numeros modosque, ſcitiſſimè pro monitricis virgulæ nutu ictuve regere nôrunt; & ita talibus exercitationibus, umbraticis licet, in media altaq; pace, nobiliores ſpiritus ad Martium atque militare decus pulcherrimè præparare & accendere ſolent. In iſta Equeſtri diſciplina hominum memoriâ maximè præcellebat *Sigiſmundus Locatellus* Ferrarienſis, *Friderici Griſonii* ejus artis inſtauratoris primi diſcipulus: qui cùm à popularibus Italis, tum à peregrinis gran- Hipp. à Col. lib. in Palatino.

I. Schradæus Monum. Italiæ l. 1. in Ferraria, p. 51.

di numero primariæ Nobilitatis, quos in illa Equeſtri peritia laudatiſſimè inſtituerat, ſummum honorem & amorem, famam & opes collegit; à magnis quoque & multis exteris Principibus, ac potiſſimùm à Suecorum Rege ingentibus propoſitis præmiis invitatus; quibus tamen inſigni animi tranquillitate admirandus vir Patriam præferre maluit. Cæterùm jam in alias eximias Italiæ laudes digreditur oratio. Etenim quis hominum eſt, qui nomen Italiæ, & tot ejus prærogativas audierit; quin ei ampliſſimarum & tot diverſarum *Rerumpublicarum* veniat in mentem? etſi vix ulla dicendi facultas eſt tanta, quæ illas tot rerum geſtarum documentis & tot ſolidarum virtutum trophæis memoratiſſimas, aliqua ex parte poſſit deſcribere. Quid ego de *Capuana, Neapolitana*, & regni reliquis loquar? quæ ut olim ſub Romanis, Gothis, Langobardis, Græcis, Sarracenis, Nortmannis, Suevis, Gallis, Aragoniis, variâ fortunâ fuere celebres: ita hodie ſub Auſtriacis proſperrimè vigent. Quid de *Senenſi*? quæ libertatem contra Coſmum Medicem, Principem Florentinum, tam fortiter defendit; ut, cum urbs dederetur, Iↄ ccc circiter viri & fœminæ Se-

A. Chr. 1555. Th. hiſt. l. 15.

nenſes

nenſes vel cum omnium bonorum jactura patriam deſerere, quàm cum quodam libertatis prejudicio ſub Coſmo vivere maluerint. Quid de *Florentina?* quę ob ingeniorum excellentiam, ædificiorum pompam, & *Familiæ Mediceæ*, non quidem ſtirpis antiquitate, ſed virtutum majeſtate cum illuſtriſſimis conferendę gloriam, eſt florentiſſima. Equidem *Coſmus* ille, qui fundamenta Mediceæ magnitudinis jecit, cum principio factioſorum conſpiratione patriâ pelleretur, tantâ tamen poſtea patrię redditus ſecundantis Fortunæ indulgentiâ conſtanter uſus eſt, ut ætatis ſuę ditiſſimus & fortunatiſſimus fuerit judicatus. Et complectebatur dæmonium hominis hanc ſuam amaſiam Fortunam admirabili prudentiâ, cujus illuſtribus radiis in omnes ordines latè ſparſis eam multò maximam de ſe excitaverat opinionem, ut non in patria modò, ſed in omni Italia cuncta propè belli & pacis conſilia togatus & inermis feliciſſimè rexerit; idq; unum ſemper, quod ſecuræ atque opimæ pacis intererat, contenderit, ut Italiæ Principes exæquatâ potentiâ ſuis contenti finibus pacem tuerentur; & civitas optimè conſtitutâ republicâ adverſus inteſtinas diſcordias, quibus antea plurimùm laboraſ-

Iovius in vita Coſmi. Macchiavel. Flor. hiſt. li. 7.

 ſet,

ſet, permunita, atque opulento ocio tranquilla redderetur. Et quæ in ſummo homine, & penè dixerim *monſtro ſine vitio*, planè ſingularis erat morum temperies & naturæ facilitas, non eloquio, non cultu, non ipſo deniq; convictu & comitatu faſtum ullum oſtendebat, modeſtiâ tantùm, humanitate, & ſtudio honeſtæ virtutis ſupra cæteros enitebatur: ſingulari tamen, quæ ſibi & patriæ ornamento eſſet, magnitudine atq; elegantiâ ædificiorum, perpetuâque benignitate hoſpitalis domus cunctos ſuperare contendebat; cum naturâ frugi privata in menſa nihil ad exuperantem copiam, ſed ad nitorem cuncta, civilemque Etruſcæ diſciplinæ temperantiam, alioqui liberalis, & maximè ſumptuoſus in hoſpites dignitate doctrinæ claros, revocaret. Erat enim ſicuti maximè pius in egenos, officioſus in adflictos, & longè omnium omnis virtutis largiſſimus æſtimator; quâ unâ re ſuperabat cives, æquabat Reges, & ſibi certum iter ad perennem laudis famam ſternebat. Nunquam eum inſtitutæ liberalitatis pœnituit. Nullus unquam ædificandi ſumptus eum deterruit. Nullus unquam vel adverſus fortunis ejus caſus, popularis beneficentiæ conſuetudinem interrupit.

Digitized by Google

pit. Ac licet ita in pauperum eleemoſynas & in templorum ædificationes ingentes & fere pluſquam regias opes expendiſſet, ſolitus tamen eſt dicere: *Non potuiſſe ſe in ſuis accepti & expenſi codicibus unquam reperire debitorem Deum.* Intelligebat videlicet vir maximus; eum, etiamſi tam multa, imò etſi omnia ſua in tales cauſas impendiſſet, in quibus ipſe Deus ſe debitorem conſtituit, tanquam in ſe collata eſſent, tamen longè longeq; plura atque adeô ſeipſum Deo debere; imò nec quicquam dediſſe Deo, quod non fuiſſet Dei. Quarum rerum admiratione ducti non nulli cives, ut incomparabiles magnificentiæ laudes verbis elevarent, ſæpe dictitabant; tantam vim inexhauſtæ pecuniæ nequaquam ex argentariorum negotiatione, quæ in omnibus Europæ emporiis à Coſmi inſtitoribus exerceretur, ſed ex *Balthaſſaris Coſſæ* theſauris proveniſſe, quos uti vir eximiè probus & pius condendis templis atque cœnobiis profudiſſet, ut delegantis mortui amici ſecreta vota impleret, & fidem ſuam ſine piaculo tueretur. Conſtat enim ex adverſariis rationum codicibus, *Coſmum ſupra quadraginta myriades aureorum nummûm in privata & publica ædificia contuliſſe: pia verò aut occultæ largi-*

Sc. Gentil. comm. in Ep. Pauli ad Philem c. 59.

largitionis ſumptum myriadum decem ſummam exceſſiſſe. Verùm eam ſuſpicionem facilè apud rerum peritos avertebant paternæ opes, quæ ſignatâ pecuniâ & quæſtuoſiſſimâ menſariorum negotiatione immenſæ propè conſtiterant; cum nullum unquam alienę decoctionis, aut ſuę conturbationis detrimentum per multos annos accepiſſet: prædiorum verò reditus, adſtrictaq; privati ſumptus frugalitas, quotidianam modicæ familiæ impenſam facilè ſuperarent. Conceſſit fato ſeptuaginta amplius natus annos, tumulatusq; vir incomparabilis & civium maximus in Laurentiano templo ab ſe condito, cum hoc ſepulchri brevi titulo, ſed longè omnium, qui ſcribi poſſint, honeſtiſſimo: COSMUS MEDICES HIC SITUS EST DECRETO PUBLICO PATER PATRIÆ. Quid autem de Republica dicam *Piſana?* quæ majorum ætate cum ſumma opum amplitudine, tum ingenti rei navalis potentiâ inter cæteros Italiæ populos, magnam autoritatem obtinuit; ſubjugatis Sardiniâ, Carthagine, (cujus Regem Piſani vinctum conduxerunt ad Pontificem, à quo poſtea fuit Chriſtianâ religione imbutus, & ſacro fonte tinctus) Majoricâ etiam (cujus Regem interfecerunt, atq; Reginâ cum filiolo Pi-

Leand. Alb. in deſc. Hetr. Iov. hiſt. l. 1.

A. Chr. 1030.

lo Piſam abductis, huic poſtea regnum reſtituerunt) Panormo, Salerno, & aliis: eôq; magnitudinis rem Piſanam aliquando evectam memorant; *ut centum Piſanæ familiæ illuſtres, totidem roſtratas naves privato ſumptu ædificaſſe, exornataſq; ad Liguſticum bellum eduxiſſe dicantur.* Quid afferam de *Genuenſi*? quę cuncta quondam maria pervagata, relictis ubiq; clariſſimarum victoriarum monumentis, non ſolùm Corſicam, Sardiniam, Cyprum, Lesbum, & Chium, inſulas; item Peram urbem Thraciæ ex oppoſito Conſtantinopoleos ſitam, atq; Theodoſiam, vulgò Caffam, cepit poſſeditque; finibus imperii ſui ad Tanaim uſq; productis: (& quidem inter *Tartaros Cumanos* ſunt hodieq; non paucæ ritus Latini Catholicæ Italorum familiæ; à quibus *Marc. Antonius Spinula, patriâ Tartarus, ſed origine Genuenſis, patrum memoriâ ad Stephanum Battorium Poloniæ Regem miſſus eſt.*) verùm etiam Venetorum res propè ad interitum redegit, urbe illorum potenti claſſe circumſeſſâ. Quid de *Moedlanenſi*? quę jam olim eâ nobilitate, opulentiâ, publicorum operum magnificentiâ, & civium inquilinorumq; frequentiâ fuit ſpectabilis, ut facilè ſecundum à Roma dignitatis teneret atq; amplitudinis gradum: & nuper admodum ſic abundavit

Pont. hiſt. l. 1. Folieta in Elog. Ligurum. Miræus in Notit. Epiſcop. lib. 1. c. 21 & lib. 5. lit. T.

Sig. de Occ. Imp. lib. 1.

Bod. de Rep. lib. 6. c. 2.

davit divitiis, ut Imp. Carolus V ex unâ Inſubria plus vectigalium ac tributorum coegerit, quàm Franciſcus major ex Galliarum regno tantis opibus affluente delibaret. At, quid de VENETA? Veneta Reſpublica, Auditores, ſi non extaret, ſummo hodie Italia careret ornamento, res Chriſtiana præſidio, libertas perfugio, natura miraculo? O quales illæ Venetiæ? Qualis illa urbs? Nihil cunctor dicere: *Orbis eſt arx.* Et quænam illius ſunt mœnia?

Sabinus.

Ambit aquas Nereus pro muro ſpumeus urbem,
fluctibus eſt omni tutus ab hoſte locus.

Oratio incerti ad Paulum V.

Quænam *excubiæ?* Copiæ militares multis in inſulis maris Ægæi, præſidii causâ collocatæ: quadraginta triremes, quæ Adriaticum ſinum tuentur: *Palma* propugnaculum, *cujus ædificatio nummûm aureorum vicies centenis millibus conſtat; annua verò cuſtodia centenis millibus:* & *Arſenale* illud, omnium navalium & armamentariorum, quę ſub cœlo ſunt, ampliſſimum, atq; unicum Reipub. toto orbe potentiſſimæ, & ſobriè per tot annos ſemper adminiſtratæ robur; in quod equidem *ad ſextenta millia aureorum ſingulis annis impenduntur*, ſolum autem ſatis eſſe poſſit ad reprimendum cujuſcunque Turcicæ claſſis impetus; apparatibus omne genus bellicis tantâ copiâ

Th. hiſt. l. 49 & lib. 58.

pia inibi aſſervatis, ut deficientibus aliis omnibus ſoli ſufficiant ad quemcunque exercitum inſtruendum, etiamſi *quingentorum millium hominum* numeretur. Quænam *ædificia?* Sumptuoſiſſima; & utrinque per vias liquidas vectus ſpectator intuetur palatia regia, marmoreis parietibus, columnis, ſtatuis, picturis, nobiliſſima. templa undiquaque ſunt auguſtiſſima; inter quæ tamen *D. Marci* eſt maximè mirabile; cujus pavimentum ex Porphyreticis, Laconicis, Thaſiis, Ophiticis, aliorumq; pretioſorum marmorum lapillis teſſellatum, ac varietate colorum reſplendens, picturas egregias & inſignia emblemata repræſentat ubique ſpectantium oculis; quæ curioſa ingenia diverſis conjecturis exercent. Imp. Henricus IV Tarviſio, Totilæ Gothorum Regis cunis nobili urbe, aliquando profectus Venetias; cum loci ſitum, ædificiorum ordinem & decorem, conſideraſſet, obſtupuit: poſtea in multas laudes effuſus, tandem dixit, *Venetias regnum eſſe.* Quæ verò ſunt *commercia?* Cum *civibus ter centies mille*, negotiatur propè univerſus orbis. Carolus IX Galliarum Rex profectus Burdigalam, exceptus eſt ibi externarum nationum turmis quaſi captivis; in quibus erant Græci, Tur-

Vendrâm. cont. 2. contra Paul. V.

Pigh in Hercule Prodic.

Leand. Alb. in Venet.

Merula Coſ. p. 2. l. 4. c. 36.

Th. hiſt. l. 37.

Digitized by Google

Turci, Arabes, Ægyptii, Taprobanenſes, Indi, Canarienſes, Mauri, Æthiopes, Canibali, Americani, Braſilienſes; quorum duces pro ſe quiſque propriâ linguâ ad regem verba faciebant, interprete adhibito, qui ſingulorum verba explicaret: atque illa res ob raritatem Gallis digna viſa eſt, quæ referretur in commentarios: ſed Venetiis quotidie videre eſt in D. Marci foro diverſiſſimos hominum amictus, audire eſt multiplices linguas in tanto variarum nationum concurſu: cujus rei admiratio Germano cuidam poetæ attonito elegantes iſtos verſus extrudit:

Si placeat varios hominum cognoſcere vultus:
area longa patet ſancto contermina Marco;
celſus ubi Adriacas Venetus Leo deſpicit undas:
hic circum gentes cunctis è partibus orbis,
Æthiopes, Turcos, Slavos, Arabesq́; Syrosq́;
invenies Cypri, Cretæ, Macedûmq́ colonos,
innumerosq́; alios variâ regione profectos:
ſæpe etiam nec viſa priùs, nec cognita cernes.
quæ ſi cuncta velim tenui deſcribere verſu;
hic omnes citiùs nautas, celeresq́; phaſelos,
& ſimul Adriaci piſces numerabo profundi.

Quod verò tantæ urbis eſt *imperium?* Juſtiſſimum, firmiſſimum, maximum. Sunt enim Veneti homines in univerſum graves

ves conſilio, ſeveri in judiciis, in adverſa rerum fortuna conſtantes, in altera nunquam immodici. Omnibus idem conſervandæ libertatis & augendi imperii incredibile ſtudium: in Senatu liberè, & ſæpius acerrimè ſententias dicunt: ſicq; vis Reipub. non caduci alicujus hominis ingenio atque induſtriâ regitur, ſicut cętera imperia, quæ à virtute vel ignavia Principum fortunam ſortiuntur, ſed uno atque eodem immortali perpetui Senatus conſilio ſanctiſſimè & prudentiſſimè gubernatur. Iov. hiſt. l. 1. Et inprimis memorabile videtur, quòd Veneti ſuperiori ſeculo à cunctis propè Europæ regibus, Cameraci fœderatis, oppugnati, atque omnibus præliis victi, univerſo tamen bello victores evaſerint. Equidem ſi Romanæ potentiæ magnitudinem, & clades quas Hannibal dirus hoſtis intulerat, cum Venetorum fortunâ verâ æſtimatione penſaverimus, funeſtiorem fere eis Abduam fuiſſe, quàm Romanis Cannas; & Trebiæ & Traſimeni infelices pugnas, Brixianâ ac Vicentinâ Iov. hiſt. lib. 18. ſtragibus æquatas eſſe fatendum ſit: ſed ea vel præcipua Patrum ac ipſius fortiſſimi Senatus Principis *Lauredani* laus fuit, perpetuis annalium monumentis celebranda, quòd adverſiſſimis etiam obruti

tempeſtatibus nunquam de Republica deſperarint. Quibus inſtitutis ſtetit urbs illa jam ſupra octingentos annos invicta, nullis fere inteſtinis diſſenſionibus exagitata, limitibus ſuæ potentiæ eò uſque terrâ marique prolatis, ut hodie *tricies centena millia hominum* in cenſum referat, adeóque magnis Principibus terroris aculeos infigat. Quæ autem ſunt *opes?* Immenſæ.

M. Paulo S. nelle conſid. ſopra le cenſure di Papa Paolo V.

Ut mare nil niſi aqua, cælum nihil eſt niſi ſtellæ:
ſic ſunt Venetiæ nil niſi divitiæ.

Owen.

Et quidem in unius urbis Venetæ ambitu tantæ colliguntur vectigalium divitiæ, quantas multi reges ex ſuis integris regnis non habent. Atque Eccleſiaſticorum tantùm bona ac facultates ſub Venetæ ditionis imperio, *ter centies centena millia aureorum, ſive triginta milliones*, valere creduntur. Quis igitur Venetias non admiretur? Quis non ſuſpiciat? Quis non amet urbem illam virginem? Jam verò tandem &, ô *ROMA* mea, ſalve; ſalve omnium dignitatum apex, omnium virtutum magiſtra, & omnis magnitudinis decus. Votum D. Auguſtini fuerat; *Videre, Chriſtum in carne, Paulum in cathedra, & Romam in flore*: & jam meum ſit

Guicciard. Hiſt. lib. 8.

Vendr. Controv. 2. contra Paul. V.

ſit votum, ſi per naturam compos fieri poſſim. *Romanorum* equidem *genus omnibus anteponitur nationibus, & gentibus dominatur omnibus.* Sed quid ego verba facio? Quid ego tantæ majeſtatis mole linguam meam opprimo? Audiamus *veterem Romam* ipſam potiùs, illam Latiaris facundiæ ſedem, ſic de ſe loquentem. Quid cauſæ eſt, quamobrem vobis, Germani mei, ità ſim deſpicatui? Quis inter vos tam brutæ Batavæque auris eſt, ut incredibilem imperii mei amplitudinem fando non audiverit, audiendo non expenderit, expendendo non fuerit admiratus? Ego enim ſum illa Conſt. de Iuſt Cod. confirm.

terrarum Dea, gentiumq́ ROMA;
cui par eſt nihil, & nihil ſecundum! Mart. l. 12. Epigr. 8.

ego ſum mater omnium dignitatum: ego ſum κόσμ☉ τȣ̃ κόσμȣ, mundi domina; & quâ *ulla unquam Reſpublica nec major, nec ſanctior, nec bonis exemplis ditior fuit.* Ego prima & ſola ab omnis ævi memoria terminos potentiæ meæ feci, Orientem & Occaſum: vici, quicquid oportunum aut dignum vinci viſum eſt; imperio complexa florem Aſiæ, Africæ, Europæ; ipſa gentium robora, ingenia, opes: adeòque in univerſo ditionum & provinciarum mearum orbe *non infra trecentos milli-* Liv. lib. 1. Dionyſ. Halicarnaſſ. Lipſ. de M. Rom. l. 1 c. 3.

 ones

Lipſ. in not. ad lib. 2. c. 3. Admirand. *ones hominum, & ſupra centum quinquaginta auri milliones in annuis reditibus habui*; copiis ad imperii tutelam, provincialibus, urbanis, & claſſicis, *ſexcenta quadraginta quinque millia militum* conficientibus. Ego *triumfos* à Romulo uſque ad extrema Auguſti numero circiter *trecentos duodecim*: quibus, quicquid notabile aut optabile Orbis, aut in eo urbs aliqua poſſedit, per hanc viam portamque Triumfalem ad me venit: atque unus C. Cæſar quatuor tantùm triumfis intulit in ærarium *ſexaginta quinque millia talentorum*; quæ vobis efficiunt *triginta novem milliones*. At verò ſuſpicite meam *benignitatem* & *munificentiam*. Aliquando intra parietes meos ad *trecenta viginti millia* fuere, quibus *gratuitum alimentum* dedi, eoſque perpetuâ frumentatione pavi. Quanquam & in hac *capaciſſima urbe mea*, cujus muros Aurelianus ſic ampliavit, ut *quinquaginta propè millia* illorum ambitus continuerit; & in hac *urbani populi* frequentia, *quatuor hominum milliones* excedente, non defuere privati, qui Principum æmulati magnificentiam in populum effuderint ſæpe non exiguum. Quantæ enim multorum *opes*? *Craſſus* ſeſtertiûm bis millies poſſedit, ſive *quinque milliones*; & in ſervis ſolos architectos

Lipſ. Adm. l. 2. cap. 8.

Lipſ. Adm. l. 2. cap. 10.

Vopiſcus.

Lipſ. Adm. l. 3. cap. 3.

Lipſ. Adm. l. 2 cap. 15.

Digitized by Google

tectos & fabros habuit ad quingentos. L. *Cornelius Balbus* ita erat locuples & pecunioſus, ut moriens populo Romano viritim legaverit denarios viginti quinq;, ſive Aureum Romanum unum. *Seneca ter millies HS*, ſive more veſtro *ſeptuagies quinquies centena millia Philippicûm* habuit in bonis. C. *Cæcilius Claudius Iſidorus* teſtamento ſuo edixit; *Quamvis multa civili bello perdidiſſet, tamen relinquere ſervorum quatuor millia centum ſedecim, juga boum tria millia ſexcenta, reliqui pecoris ducenta quinquaginta ſeptem millia, in numerato HS. ſexcenties*; quæ ſunt decies quinquies centena millia Philippicûm. *Gordiano*, nondum Imperatori, in provinciis tantum terrarum fuit, quantum nemini privato. Ædilitatis ſuæ tempore duodecim populo Romano munenera, id eſt, per ſingulos menſes ſingula de ſuo exhibuit; ita ut gladiatorum nonnunquam quingena paria exhiberet, nunquam minus centenis quinquagenis; feras Libycas unâ die centum dedit, urſos unâ die mille; & plura deinde animalium: quæ omnia populo rapienda conceſſit. Sed hæc pro magnitudine mea nimis ſint tenuia. Ego verò etiam ſum illa *marmorea Roma*;

Dio Hiſt. l. 48.

Tacit. Ann. lib 13.

Plin. H.N. l. 33. cap. 10.

Capitolin.

quâ nihil in terris complectitur altius æther, Claudianus.

cujus nec ſpatium viſus, nec corda decorem,
nec laudem vox ulla capit.

Et ſtupor, Germani, vos inibit, cum conſideraveritis ornatum ædificiorum ſacrorum & profanorum, ubique in miraculum deſinentium: cum munitiones *viarum* glareâ vel ſilice ſtratarum inſpexeritis, quarum longiſſima *Appia* Brundiſium, milliarium quaſi CCCL iter; & *Flaminia* non multò brevior Ariminum uſque, & inde porrò Aquilejam duxit: cum examinaveritis abundantiam in publico *aquarum* (quibus tuendis perpetui homines quingenti erant deſtinati.) in balneis, piſcinis, domibus, euripis, hortis, ſuburbanis villis, per tubos ac canales in fornicibus lateritiis advectam; *ductibus* eâ latitudine ac ſimul altitudine confectis, ut vir eques commodè per eos incedere potuerit; & arcubus in quibuſquam locis centum novem pedes ſublevatis: vincente autem antecedentes aquarum ductus omnes *Claudiano*, à quadrageſimo lapide perducto, ad eam excelſitatem, ut in omnes urbis montes levaretur; erogato in id opus *HS ter millies*: aut cum æſtimaveritis urbis *cloacas* ad mundiciem, ſordesque omnes vel abluendas, vel evehendas, factas; tantâ capacitate, ut vehem fœni onu-

Lipſ. Adm. l. 3. c. 10.

Plin. l. 36. c. 15.

Frontinus. Procop. de bello Goth. l. 1. & adde L. Aretin. de bello Italor. adv. Goth. l. 1.

7500000 Philipp.

Plin. l. 36. c. 15.

Digitized by Google

onuſtam largè tranſmitterent; quibus neglectis aliquando & non defluentibus, Cenſores in earum inſtaurationem *mille talenta* impenderunt in redemptores. Me etiam ipſe Imp. Conſtantius & operum meorum gloriam oculis arbitrari voluit, & venit; ſed *cum ſtupore horrendo, de fama queſtus ut invalida vel maligna, quòd augens omnia ſemper in majus, erga hac explicanda, quæ Romæ ſunt, obſoleſcat.* Et quid cenſetis? Potuitne virtuti meæ obſiſtere aliquid? Potuit aliquid objici difficile? Aſpicite & veneramini *Senatum* meum: *florem totius Orbis, & partem meliorem generis humani.* Quanta illic gravitas, ſapientia, majeſtas? *Cyneas* legatus Pyrrhi regis, vir nec mentis nec oris egens; qui cum urbem luſtraſſet, atq; etiam blandiloquentiâ & munificentiâ variè tentaſſet, undique repulſus, ad Regem rediit, & interroganti, *Quid de hoſtium ſede ſentiret? Urbem TEMPLVM ſibi viſum, Senatum REGVM eſſe conſeſſum* fatebatur. Neque alios Senatores *Cenſura* mea ferebat: quæ tantâ ſeveritate in omnium mores circumagebat ſupercilium, ut nulli in officium ac verecundiam impingere licuerit. Quamobrem *Marcus Cato* Cenſor quendam expunxit Senatu, cauſſamq; ſubſcripſit;

Dion. Hallicar. lib. 4. 600000 Philipp.

Ani. Marc. Hiſt. l. 16.

Nazar. Paneg. Symmach. lib. 5. Ep. 46.

Florus l. 1. c. 18. Lipſ. Admir. l. 4. c. 2.

Digitized by Google

Lipſ. in Ep. pſit; *quòd uxorem coram filia nubili exoſculatus eſſet.* Et *Fabricius Lucinus* Cor. Rufinum duobus Conſulatibus & Dictaturâ ſpecioſiſſimè functum, quòd decem pondo vaſa argentea comparaſſet, perinde ac malo exemplo iis temporibus luxurioſum, Senatu movit. Et *P. Scipio Naſica*, & *M. Popilius*, cum equitum cenſum agerent; ubi equum nimis ſtrigoſum & malè habitum, ſed equitem ejus uberrimum & habitiſſimum viderunt; *Et cur*, inquiunt, *ita eſt, ut tu ſis quàm equus curatior? quoniam*, inquit, *ego me curo; equum Statius meus ſervus.* viſum eſt parùm reverens eſſe reſponſum, relatusq́; eſt in ærarios. Ex hac ſanctiſſimæ publicæ diſciplinę ſcaturigine profluxit mare virtutum in omnes civium meorum claſſes. Atenim ego *fortiſſima* quoq; ſum: & ſicuti nunquam arma ſumpſi, niſi pro populi mei ſalute, aut fide ſociorum: ita, *abſit invidia verbo, nunquam ab equite hoſte, nunquam à pedite, nunquam apertâ acie, nunquam æquis utique nunquam iniquis locis laboravi.* In opere nemo militi meo par; nemo ad tolerandum laborem melior. fodere, vallum & foſſas ducere; aggerem, teſtudines, turres ſtruere; omniaq; celeriter & induſtriè; arma omnia peditem ferre, cibos ſemeſtres aut menſtruos, uten-

Val. Max. li. 2. c. 4.

A. Gel N. A. lib. 4. c. 20.

Plerique apud veteres ſervi Statii *nomine fuerunt.*

Liv. lib. 9.

utenſilia, & ſeptenos aut plures interdum vallos; à ſignis non diſcedere, pari paſſu omnes ambulare; decurrere etiam, cum opus, in plenis armis: hæc omnia militi meo prona ſunt, nutu & impulſu ſaluberrimæ *diſciplinæ militaris*; quæ civibus meis *antiquior fuit, quàm caritas liberorum.* Hinc *Poſthumius Dictator* Aulum Poſthumium, quem ad generis penetraliumq; ſacrorum ſucceſſionem propagandam genuerat, cujus infantię blandimenta ſinu atque oſculis foverat, quem puerum literis, quem juvenem armis inſtruxerat, ſanctum, fortem, amantem patris pariter ac patriæ, quia non illius juſſu, ſed ſuâ ſponte præſidio progreſſus hoſtes fuderat, victorem ſecuri feriri juſſit; & ad hoc peragendum imperium paternę vocis miniſterio ſufficere valuit. Hinc etiam *Manlius Torquatus* Latino bello Cos. filium, quòd provocatus à Geminio Metio duce Tuſculanorum ad dimicandum ſe ignaro deſcenderat, glorioſam victoriam & ſpecioſa ſpolia referentem, abripi à lictore, & in modum hoſtiæ mactari juſſit; ſatius eſſe judicans, patrem forti filio, quàm patriam militari diſciplinâ carere. Inde & *contemptus periculorum & hoſtium*; & in medios illos vel confertiſſimos, ſi dux miſiſſet, ſi-

Lipſ. Adm. lib.4.c.4.

l.19.§.7.ff.de capt.& poſtlim.

Val. Max. li. 2.c.2.

ne cunctatione etiam paucorum irruptio. Et vultis nominatim *L. Sicinium Dentatum* aliquem citem? qui centies & vicies in aciem deſcendit: ſex & triginta ſpolia ex hoſtibus retulit: octo ex provocatione occidit: quinq; & quadraginta vulnera pectore excepit, tergo nullum. Vultis *Caſſium Scævam?* qui in Britannico litore cum quatuor commilitonibus in ſcopulo relictus, poſtquam æſtus regreſſu ſuo ſpatium, quo ſcopulus & inſula dividebantur, in vadum tranſitu facili redegit, ingenti multitudine barbarorum affluente, cæteris rate ad litus regreſſis, ſolus immobilem ſtationis gradum retinens, multos hoſtium dejecit, aut interfecit: denique armis ſuis onuſtus, ſolo ſcuto abjecto, in mare ſe dedit, & ad Cæſarem natavit; qui ſtupens ad viri virtutem laudare parabat; at ille diſciplinæ memor, *Da veniam Imperator*, inquit, *quòd ſcutum reliqui*. & idem *Scæva* in Pompejano bello ad Dyrrhachium caſtello prepoſitus, ſolus in porta conſiſtens contra hoſtiles legiones & copias id ſervavit: quo tempore oculus ei effoſſus, humeri trajecti & femur, ſcutum centum triginta ictibus perforatum. An vultis illos, qui primo Pyrrhi prælio ab elephantis obruti ſunt? quorum omnium vul-

Val. Max. li. 3. ca. 2. Plin. H. N. lib. 7. c. 27.

Val. Max. li. 3. c. 2. Lipſ. Adm. l. 4. c. 4.

Suet. in Iulio, cap. 68. Florus lib. 4. cap. 2.

vulnera in pectore; quidam hoſtibus ſuis immortui; omnium in manibus enſes, & relictæ in vultibus minę, & in ipſa morte ira vivebat. Aut mavultis *duces*? parentem illum *Romulum*; *M. Furium Camillum*, parentem meum alterum; *Horatium Coclitem*, totum Hetruſcorum ponte ſublicio in urbem irrumpentium agmen, donec poſt tergum ſuum pons abrumperetur, indefatigabili pugnâ ſuſtinentem; *Fabricium*, nec auro vinci, nec veneno vincere idoneum; *M. Curtium*, equo maximè exornato inſidentem armatum, in vaſtam voraginem ſe immittentem; *Decios* devotis corporibus in hoſtem ruentes; *L. Papyrium Curſorem*, magno Alexandro parem; *M. Claudium Marcellum* igneo impetu, *Q. Fabium Maximum* ſalubri tarditate, *P. Scipionem Africanum priorem* divinâ felicitate, & *poſteriorem* divinâ virtute, viros; *Pompejum Magnum*, Aſiam ultimam provinciam accipientem, eandemque mediam patrię reddentem; *M. Vipſanium Agrippam*, victoriarum Auguſti inſtrumentum; & denique (ne ex innmeris plures enumerem) caput & culmen, *C. Julium Cæſarem*, fortunâ, peritiâ, magnitudine, & celeritate animi ſuper omnes, qui arma tractarunt, aut tractabunt? Ac licet inter-

Fl. lib. 1. c. 18.

Lipſ. Adm. lib. 4. c. 4.

Digitized by Google

interdum factum ſit, ut clades ſenſerim: tamen

Claudian. *nunquam ſuccubui damnis, & territa nullo vulnere, poſt Cannas major Trebiamq́ fremebam.*

Minuit ſpem *Annibalis*; quòd, cum ipſe ad mœnia urbis armatus ſederet, & ad unam portam pugnaret, ego alterâ milites ſub vexillis in ſupplementum Hiſpanię emiſi: & ultra modum indignatus eſt, quòd per eos dies agrum, in quo ipſe caſtra haberet, veniiſſe, nihil ob id diminuto pretio, ex quodam captivo cognovit; nimis ſuperbum atque indignum facinus reputans, ejus ſoli, quod ipſe bello captum poſſideret haberetque, inventum in urbe obſeſſa emptorem. Quid *Pyrrhus*? Ille in Italiam venerat cum novi generis gentiſq; copiis, & inprimis inaudito terrore elephantum. victor grandibus prœliis erat, Italiam percurrerat, & à trigeſimo penè lapide urbem proſpexerat. Quid mei cives? trepidant ſcilicet & pacem petunt? Imò oblatam ultrò reſpuunt, & legatos ejus cum animoſo hoc reſponſo dimittunt:

Liv. dec. 3. lib. 1.

Lipſ. Adm. lib. 4. c. 5.

Pyrrhus Italiâ cum copiis excedito: ubi exceſſerit, de pace, ſi volet, agito: ni exceſſerit, arma, & viros, & aciem exſpectato: neq; deſtituros ab incepto ſe, etiamſi ſexcentos Lævinos pugnâ viciſſet. Quòd ſi cæterarum inſuper virtutum hîc age-

agere delectum, & per tot togatę & domeſticę felicitatis admiranda exempla diſcurrens heroum velim enarrare catalogum; nec vobis ſatis aurium futurum ſit ad audiendum, nec ſatis animorum ad capiendum. Ego verò poſtremò illa ſum, quę *linguæ* meę *Latinæ*, Grępcam quoq; denſitate enthymematum & ſententiarum brevitate ſuperantis, familiaritate & communione, omnes propè gentes ad colloquia, ſocietatem, & commercia invicem obſtrinxi. Nam quamvis cives mei initiò linguam ſuam communicaverint ut beneficium; & Cumanis, Oſco populo, petentibus permiſerint, ut publicè Latinè loquerentur, præconibusq; Latinè vendendi jus eſſet: poſtea tamen cum coloniarum miſſu, tum civitatis auctu, & linguę uſum diffuderunt, eâ quidem auctoritate, ut tunc non tam pręclarum, ſcire Latinè, quàm turpe neſcire; neque tam Oratoris boni, quàm civis Romani proprium viſum fuerit. Imò illius linguę meę ignorantia alicubi periculo fuit: ſiquidem Imp. Claudius ſplendidum virum, Græciæq; provinciæ principem, verùm Latini ſermonis ignarum, non modò albo judicum eraſit, ſed etiã in peregrinitatem redegit. Quin ſanxerunt Romani mei; ne Legati quidem gentium exterarum in curia,

Theodoret. lib. 5. de curatio. Græc. aff.

Plutarch. in Quæſtionib. Plat.

Liv. lib. 40.

Schard. in Lexico in v. *Latinè loqui.*

Sueton. in Claud. c. 16.

curia, niſi per interpretem loquerentur, iisq; Latinè ſemper reſponſa darentur. ſicuti & Præſides provinciarum, aut Prætores, Latinè tantùm jus dicebant: & quicquid publicè geſtum, Latinè elatum: etiam Leges Beryti in Syria publicâ autoritate doctæ eâ linguâ. Vnde & illa farrago vocum forenſium & militarium Romanarum, quæ ſermoni Græco & Syriaco reperiuntur inſertę: ut vel ex Novo Teſtamento apparet. Atq; hęc Latii ſermonis veneratio tantâ perennavit conſtantiâ, ut hodieq; non uni alicui nationi, aut magno imperio; ſed toti orbi ſit communis; adeôq; popularis veſter, Imp. Carolus IV in Aurea Bulla Electorum filiis illius ſtudium meritò commendarit. Ceſſo dicere; ſed certa, vos illud poetæ mei memori pectore ſępicule repetituros:

Lipſ. de pronunc. L.L. c.3.

Caſaubon. Ex. 9. ad Baron. Meurſ. in Gl. Græco-barbaro paſſim.

Con fiorino, Latino, & buon ronzino, in ogni paeſe ſi truova il camino.

Omnia Romanæ cedant miracula terræ:
natura hîc poſuit, quicquid ubique fuit.

Propertius.

Hæc *vetus* eſt illa *Roma*, Auditores; *communis noſtra patria; in qua non minùs, quàm in propria patria Philoſophi olim immunitate fruebantur*; tantâ communis & proprię patrię inter ſeſe neceſſitudine, ut *cui patriâ interdictum erat, etiam urbe abſtinere debuerit*: quę licet ceciderit, tamen adhuc jacet magna; nec magis contemnitur, quàm cum

l. 33. ff. ad municip. l. 6. §. 11. de excuſat.

l. 7. §. 17. ff. de interd. & releg.

cum ædium ſacrarum ruinę calcantur, quas religioſi æquè ac ſtantes adorant. Et nonne *Imperatoris* noſtri *Romani* auguſtiſſimum cognomentum & omnium dignitatum ſumma, ab illa dependent? Salve verò etiam *Roma nova*, quę ſi non es priſcâ illâ major, es tamen melior; ſi non cultior, es ſanctior. Mira Dei benignitas in hanc urbem! cum legionum vim abſtulit, legum & religionis attribuit; cum armis imperare amplius noluit, ſacris præfecit: & ſic quoque fecit eam columen & verticem rerum, decus & tutelam univerſi; & ſolam *patriam omnium communem*. Romana enim Eccleſia eſt illa Catholica, *quæ non modò tot Regum ac Principum, ſed quod longè præclarius eſt, omnium Sanctorum communis Mater; & in cujus gremio mori felicius eſt, quàm ab initio naſci: cùm non naſci ſatius ſit, quàm inhac non mori.* Proinde meritò tot tantisque fulget privilegiis: nec ſolùm laudatur omnium Eccleſiarum caput; *cui nolle primas dare, vel ſummæ impietatis, vel præcipitis arrogantiæ ſit:* verùm etiam ipſum caput Romanæ Eccleſiæ, *PAPA*, audit Epiſcopus Vniverſalis, Chriſti vicarius, & Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſor; ſolusque inter omnes Epiſcopos *ſanctiſſimus* & *beatiſſimus appellatur.* Enim-

Senecâ ad Helv. c. 13.

Lipſ. præf. in Adm.

Montan. li. 3. ca. 9.
Thu. H. l. 16.

Eſt gnome è Teſtamento Io. Samoiſcii Pol. Cancell.
Io. Woven

Stapleton. in Admiran. lib. 1. c. 9. ex Auguſtino.

Paſquier liv. 3. de Rech.

Scappus de jure non ſcr. lib. 1. c. 32.

Enimverò hic eſt, qui Chriſti mandatum iſtud, *Paſce oves meas*; qui claves regni cœlorum, poteſtatem ſolvendi & ligandi, cum Petro accepit: hic eſt, quem Europa, Aſia, Africa, quem America & ipſe novus Orbis ſuſpiciunt, & à cujus oraculo ſolliciti pendent omnes: hic eſt Rex Regum magnorum potior, & majorum maximus, & maximorum regnator. Equidem præſente Papâ omnes Principes quantumvis magni, alti, & potentes, decreſcunt & fiunt ſecundi, aut ulteriores; cunctis primatus illius ſic obſervantibus, ut nec in minutulis ceremoniis contra illum vel tantillum peccent. Apud aliquos Reges uſus obtinet, ut indicto colloquio major ſemper veniat prior in locum conventui aſſignatum. Qua in re *Franciſcus I Gallorum Rex*, ut *Clementi VII Papæ*, Maſſiliam ad ſe venienti, teſtaretur humilitatem ſuam; non modò quicquid ad tantum hoſpitem excipiendum neceſſarium vel honorificum exiſtimabatur, regio ſumptu magnificentiſſimè apparavit; ſed & ab urbe paulò longiùs deflectens biduum aut triduum intranti, & ab itinere ſe recolligenti dedit Pontifici, antequam ipſe Rex ingrederetur, & illi adventum gratularetur. Eundemque honorem

Lipſ. in præf. ad Senec.

M. Montan. lib. 1. c. 13.

norem primi introitus exhibuit & *Imp. Carolus V* eidem *Clementi VII* Bononiæ, cum ille Romani Imperii coronam accepturus huc profectus eſſet. Quare etiam, ne quis peccaret in ſanctitatem & illam dignitatis Pontificiæ amplitudinem; formulas ceremoniarum majorum noſtrorum providentia laudabili inſtituto publicavit; in quibus & iſta capita continentur: *Nemini omninò mortalium Papa reverentiam facit, aſſurgendo manifeſtè, aut caput inclinando, ſeu detegendo: tantùm Romanorum Imperatori, poſtquam illum ſedens ad oſculum pedis & manus ſuſcepit, aliquantulum aſſurgit; adq; oſculum mutuo charitatis amplexu illum benignè recipit*: & illud: *Omnes homines, cujuſcunque ſint dignitatis & praeminentiæ, ut primùm in conſpectum Papæ veniunt, diſtantibus ſpatiis, ter debent ante illum genua flectere, & ejus pedes oſculari*: & hoc: *Quando Papa per ſcalam adſcendit equum, major Princeps, qui præſens adeſt, etiamſi Rex eſſet aut Imperator, ſtapham equi Papalis tenere debet, & deinde ducere equum per frenum aliquantum*: & iſtud: *Si Pontifex non equo, ſed ſellâ veheretur; tunc Imperator vel Rex, ſi quis adſit, debet ipſam ſellam cum Pontifice humeris ſuis ſuſtinere & portare aliquantulum*: & illud: *Imperator in convivio aquam Papæ*

Mornæus in Hiſt. Papat.

Fr. Hotom. in Br. Fulm. ex l. 1. Cerem. Pontif.

 mani-

manibus ad lotionem præbere, & primum ferculum portare debet, &c. Sed quid Principes aut homines loquor? Ipſi aerei, terreni, inferi ſpiritus ſive genii verentur ac trepidant, & cœleſtem illam in terris poteſtatem vel inviti ac reluctantes agnoſcunt. Non tamen pro Papatu ſatis ſic dixi. Papatus majeſtas tantis ſummi ſplendoris radiis lucet, ut veterem Romanæ magnitudinis gloriam tantùm non hauriat & abſumat omnem. Olim pro magno fuerat, Regum quorundam humile obſequium, & adulationi propior ſui demiſſio. Nam *Adherbal Numidiæ Rex*, ſe ſe *Romanorum procuratorem* appellavit. *Eumenes Pergami Rex*, fuſo ac mortuo Mithridate Ponti Rege, Romam venit, ac pileum geſtans, acceptam populo Romano libertatem tulit. *Pruſias Bithyniæ Rex*, quoties Senatum ingrederetur, limen deoſculari conſuevit, ſe *mancipium Senatus* vocans; tametſi æquo fœdere cum Romanis ſocietatem contraxiſſet. *Tiridatem* autem *Armeniæ Regem* Nero admiſit ad genua, allevatumque dextrâ exoſculatus eſt; dein precanti, tiarâ deductâ, diadema impoſuit. Ita in honorem *Auguſti*, Reges amici atque ſocii, & ſinguli in ſuo quiſque regno Cæſareas urbes condiderunt;

Lipſ in præf. Adm.

Bod. de Rep. l. 1. c. 9.

Suet. in Nerone. c. 13.

Digitized by Google

runt; & cuncti ſimul; ædem Jovis Olympii, Athenis antiquitus inchoatam, perficere communi ſumptu, genioque ejus dedicare deſtinaverunt: ac ſæpe regnis relictis, non Romæ modò, ſed provincias peragranti, quotidiana officia togati, ac ſine regio inſigni, more clientium præſtiterunt. Atqui Pontifex, quem Turcæ *Rum-beg*, id eſt, Romæ Principem aut dominum, non vano titulo nominant; & Legati Perſici ſollicitandorum contra Turcas auxiliorum gratiâ miſſi, Sixtum V Papam *Rum-ſchach*, ſive Romæ Regem, ante aliquot annos dicebant; Pontifex, inquam, Romanus pleroſque mundi magnos Reges ac Principes ad quævis obſequia & ſervitia multò habet paratiores ac promptiores, qui etiam in beneficii non exigui parte collocant, ad *oſculum* ſaltem *pedum Papalium* admitti. Ecquid juvat audire exempla? *Joanni Papæ*, Theodorici Ariani Italiæ Regis ad Imp. Juſtinum legato, Conſtantinopolim advenienti Imperator ipſe cum univerſa civium multitudine ivit obviam, ad pedes ejus venerabundus procubuit, ad templum deduxit, ibique Auguſtalibus inſignibus depoſitis ab illo ſupplex petiit, ut denuo ſe ſolenni modo inſigniret. Nec minùs

Suet. in Aug. cap. 60.

Leunclav. in Onomaſt. Turcico.

Stapletonus in Admir. Rom. Eccleſ. l. 2. cap. 4. & Platina paſſim.

honorificè Imp. Juſtinianus *Conſtantino* Pontifici Nicæam Bithyniæ ſe conferenti occurrit; cum de more coronatus, illius pedes oſculo veneraretur. Quid dicam de Pipino Rege, qui *Stephanum Secundum*; de Carolo Magno, qui *Leonem Tertium* in caſtris ad Lippiam; de Ludovico Pio, qui *Sergium Secundum* & *Nicolaum*; de Henrico Quarto, qui *Paſchalem Secundum*; de Friderico Primo, qui *Adrianum Quartum*; de aliis Imperatoribus ac Regibus, qui alios Pontifices eodem honoris genere humiliter proſecuti ſunt? Duorum etiam ſimul Regum, Ludovici Francorum, & Henrici Secundi Anglorum, erga *Alexandrum Tertium*, in Franciam venientem, humilitatis ſingularis affectus planè memorandus eſt: qui obviam Pontifici progreſſi, ac veluti ſtratoris functi officio, dextrâ lævâq; equum illius tenuerunt, ad hoſpitium uſque comitati. Quid? quòd Pontifici ſuo jure talia ſervitia & officia requirere, tanquam debita licet: cum is unus & ſolus verè liber Princeps ſit, & nemini hominum ad actionum ſuarum rationes reddendas obſtrictus; & tamen in omnes alios terræ Principes, ut *Paulus IV* Albano respondebat, utpote ſe inferiores ac ſibi ſubjectos impe-

A.Chr 1556. Th. hiſt. l. 17.

imperium exercere, & proinde ab illis rationes exigere poſſit. Quæ verò hęc eſt libertas, quę hęc poteſtas; *Reges facere, & Regibus imperare poſſe?* Quis non legit, *Leonem tertium* à Gręcis in Germanos Occidentale Imperium tranſtuliſſe, & Carolum Magnum diademate Auguſtali ornaviſſe, primumque Occidentis Imperatorem creaviſſe? Quis ignorat, hujus tanti beneficii virtute etiamnum Germanos ſedi Apoſtolicę ad omnem gratitudinis memoriam obligari? Quis dubitat, *Papam ſuperioritatem habere in Imperium, & vacante Imperio Imperatori ſuccedere*; ſicque ipſum Imperatorem ad pręſtationem juramenti fidelitatis & obedientię teneri? Et quem fugiunt *Adriani IV Papæ* ad tres Electores Eccleſiaſticos ſcribentis verba? *Romanum Imperium*, inquit ille, *à Græcis tranſlatum eſt ad Alemannos; ut Rex Teutonicorum non antè, quàm ab Apoſtolico coronaretur, Imperator vocaretur: ante conſecrationem Rex, pòſt Imperator. Unde igitur habet Imperium, niſi à nobis? Ex electione Principum ſuorum habet nomen Regis: ex conſecratione noſtra habet nomen Imperatoris, & Auguſti, & Cæſaris. Ergo per nos imperat, &c. Imperator quod habet, totum habet à nobis. Ecce in poteſtate noſtra eſt, ut demus illud, cui volumus: propterea conſtituti à Deo*

Staplet. Admir. Rom. Eccl. l. 2 c. 1.

Clem. Paſtoral. de re judic.
c. tibi domino. diſt. 63.

Avent. Ann. Bojor. lib. 6.
Mornæus in hiſt. Pap.

 ſuper

ſuper gentes & regna, ut deſtruamus & evellamus, & ædificemus & plantemus. Et ut creandorum Regum poteſtati pluribus exemplis adſtruam fidem: nonne *Leo ille* Caroli filium, Pipinum, Regem Italiæ fecit? nonne *Sergius* Hungariæ, quæ priùs regnum non erat, Stephanum Regem creavit; & eodem tempore Duci Polonorum eandem gratiam ambienti denegavit? nonne *Joannes viceſimus ſecundus* Venceslaum Ducem Poloniæ regali dignitate exornavit? nonne Demetrium Ruſſorum Regem primum *Gregorius ſeptimus* declaravit? nonne Edgarum primum Scotorum Regem *Urbanus ſecundus* conſtituit? nonne *Eugenius tertius* titulum Regis Portugalliæ Alfonſo primo tribuit? nonne *Innocentius tertius* Joanni de Brenna regni Hieroſolymitani nomen & inſignia conceſſit? nonne quoque & hodie duo magni Duces, Moſchoviæ unus, in Italia alter, ſanctam Sedem pro coronæ regiæ impetratione jam diu votis ac precibus torſerunt? & quidem hunc alterum *Coſmum Medicem*, Florentiæ Principem, *Pius V* ſolennibus ceremoniis *Hetruriæ magnum Ducem* inauguravit: quantumvis id ægrè tulerit, & interturbare voluerit Imp. Maximilianus II, Philippus II Hiſpanorum Rex,

Staplet. d. l.

J. B. Hadr. hiſtor. l. 20. & 21

Rex, & alii. Quibus rebus facilè intelligitur; quot & quanti Principes Pontificum Romanorum majeſtatem revereri, ſeque vaſallos ac ſubditos ſanctæ ſedis profiteri debeant? Exſtant in Archivis & publicis actis curiæ Romanorum Regum vaſallorum nomina, hoc ordine poſita: *Reges Neapolis, Siciliæ, Aragoniæ, Sardiniæ, Hieroſolymorum, Angliæ, Hiberniæ, Hungariæ:* quæ deſcriptio vetus eſt eorum Principum, qui ante annos CCCC fidem & obſequium Pontificibus Romanis exhibuerunt: ſed hodie non valde erraverit, qui, non ita anguſtè cum Steucho omnia Europæ tantùm regna Papæ beneficiis adſcripſerit, verùm totum terrarum orbem S. R. Eccleſiæ peculium, D. Petri patrimonium, & jam *Pauli V* Proregis cœleſtis & *Vicedei* Principatum appellaverit. Cum autem hâc ratione *Papa* totius mundi ſit Ephorus, *omnium hominum judex*, ipſe judicandus à nemine: (*aliorum enim hominum cauſas*, ait Symmachus Papa, *DEVS voluit homines terminare, ſed ſedis iſtius Præſulis ſuo, ſine quæſtione, reſervavit arbitrio*) ita quoties Reipub. Chriſtianæ ſalus poſtulat, etiam ille juſtitiæ ſecurim convertit in Princeps, *DEO*, Religioni, & populo graves aut perniţioſos; corripiendo,

Bod. de Rep. lib. 1. c. 9.

Tort. Torti pag. 219. &c.

c. 9. q. 3.

 do,

Staplet. in Adm. Rom. Eccl. l. 2. c. 3.

do, coercendo, cenſuris Eccleſiaſticis caſtigando, ac demum, ne per unius malitiam pereant omnes, penitus ab impia adminiſtratione removendo. Et quemadmodum olim de Scipionum gente celebre dictum fuit; *natam eam ad Carthaginem vincendam*: ſic prorſus Romanæ ſedis poteſtas divinitus ordinata fuit, ad impios & noxios Principes vel mitigandos, vel domandos. Itaque Philippum I Chriſtianum Imperatorem, licentiâ Imperiali peccantem, *Fabianus* ab Eccleſiæ ingreſſu prohibuit: Imp. Arcadium itidem delinquentem *Innocentius I* fidelium cœtu expunxit: Imp. Anaſtaſium Eutychianæ hęreſi acriter patrocinantem *Anaſtaſius II* ſimiliter excommunicavit: Philippicum Iconomachum, in Oriente in Catholicos graſſantem, *Conſtantinus* Papa non excommunicavit modò, ſed etiam, ne nummi aut imago ejus Romæ reciperentur, mandavit: Leonem Iſaurum pariter in imagines inſanè furentem *Gregorius* III & à piorum communione diremit, & ab ejus obedientia Italiam totam abſtraxit. Imperatorem autem Henricum III, & Boleslaum II Poloniæ Regem, *Gregorius VII*; Imp. Ludovicum IV Bavarum *Benedictus XII*, Imp. Othonem IV *Innocenti-*

centius III, Imp. Fridericum II *Innocentius* IV, Joannem Angliæ Regem *Innocentius* III, ab Imperiali & Regali faſtigio depulerunt. Quinetiam Robertum Siciliæ Regem, ab Imp. Henrico damnatum, *Clemens V* abſolvit, regnoq́; reſtituit: & *Urbanus V* Henricum ſpurium Caſtellę Regem natalibus reſtituere non dubitavit, ut Petrum fratrem ejus juſtis nuptiis quæſitum, ſed tyrannum (quippe qui complures honeſtiſſimos viros ad ſupplicium rapuerat, & ſuâ ipſe manu pleroſq; interemerat, & inter hos etiam uxorem ſuam ex familia Ducum Borboniorum) de regno deturbaret. Nihilo etiam remiſſiùs Pontifices pro jure ſuo velitati ſunt adverſum Imperatores nuperos. Cum enim Imp. Carolus V Concilium Tridenti inchoatum ibidem continuari cuperet, & Patres, qui ob febriculam quandam, aut aeris vitium, Bononiam diſceſſerant, Tridentum reverti vellet; Franciſco Vargâ & Martino Velaſco legatis Cæſaris interminantibus, ſi recuſent redire illi, ſe Cæſaris nomine & juſſu Synodi tranſlationem frivolam & illegitimam, quæque in ea fient, nullius eſſe momenti profiteri: tum Montanus, Concilii præſes à Pontifice *Paulo III* delectus, de voluntate Pa- Froſſard. l. 1.

Th.hiſt. li.5. trum multa graviter elocutus *DEUM* teſtatus eſt, *ſe paratos extrema quæque ac mortem deniq; potiùs oppetere, quàm adeò pernicioſo Eccleſiæ exemplo pati, ut civilis magiſtratus pro arbitratu ſynodum cogat; Cæſarem nempe non dominum aut magiſtrum, ſed Eccleſiæ filium eſſe; ſe verò & collegas, qui adſint, R. ſedis legatos eſſe, penes quos ordinandi & transferendi concilii jus ſit.* Veruntamen majeſtatem Papatus contra Imp. Ferdinandum defendit *Paulus IV* haut paulò ſeveriùs. Nam cùm Imp. Carolus V per legatos, Arauſionenſem, Seldum, & Hallerum, Francofurti Imperatoriam dignitatem ejuraſſet, omni jure ſuo in fratrem Ferdinandum

Th. hiſt.l.21 Romanorum Regem tranſlato: novus Cæſar ut antiquam erga ſedem Romanam officio conſueto obſervantiam teſtaretur, Martinum Guſmanum ſupremum camerarium ad Paulum IV miſit, qui eum de Caroli fratris abdicatione, & inauguratione in Auguſtum ſua, pleniùs edoceret. Sed Pontifex, qui legationis cauſas ſubodoratus erat, re purpuratis patribus ad deliberandum propoſitâ, Guſmanum audire noluit, cauſſatus, *Carolum apud nullum, niſi ſe Pontificem, Cæſariam dignitatem ejerare, nec Ferdinandum eam citra conſenſum ſuum accipere potuiſſe:* tamen acriter admiſſionem

ſionem urgente Guſmano, tandem is non publicè, ſed privatim, tanquam legatus Cæſareus auditus eſt. Magna, Auditores, magna res eſt Romanę Eccleſiæ & Papatus autoritas: & ut Iſthmus ille inter Ægæum & Ionium mare vetat undas concurrere, & miſceri: ſic illa omnium Principum ac populorum hinc inde frementium impetus & aſſultus frangit ac ſiſtit, ne terminos juris ſui cum aliena injuria evagentur. Vbi tamen ſingularis & prorſus inæſtimabilis elucet *Collegii Cardinalium* opera; virorum, ſi numerum ſpectemus, qui Leonis X temporibus vix quinquageſimum ſuperarint, & ſi Onuphrio Panvinio credimus, ſeptuageſimum nunquam attigerint; ſed quem Sixtus V promulgato diplomate definivit, ut non plus LXX eſſent, tantumque in Xbri jejunio juxta Clementis VI conſtitutionem crearentur, æquatâ inſuper eorum regibus ac Principibus dignitate: ſin ingenii fructus & virtutum elogia componamus, heroum, quibus vel nobilitate illuſtrius, vel eruditione præſtantius, vel ad res gerendas prudentius ſol nihil unquam viderit. Si vetus ille Cyneas redeat, & hunc purpuratorum Senatum contempletur, non dubito, animum & verba ipſi defutura ad indu-

Staplet. in Adm. Rom. Eccl. l. 2. c. 13.

Digitized by Google

inducendam comparationem. Atque hunc perennem conſiliorum ſalutarium fontem, nunquam deſerit inexhauſtum *Eccleſiæ Romanæ ærarium*, ſi viribus externis opus ſit. Nam, ut Itali loqui amant, *Al Papa non mancano mai denari, quando non manca la mano & la penna.* Itaque cum Papa Pius V fœdere A. C. 1571. cum Philippo Hiſpaniarum Rege & Venetis adverſus Turcam icto, quo onera ita partita erant, ut dimidium ſumptuum faceret ipſe Philippus, alterius dimidii duas tertias Veneti, reliquam tertiam Pontificium ſuſciperet ærarium; & verò negaret Pius, ſe plus quàm ſextæ unciæ ſibi aſſignatæ tertiam partem conferre poſſe, ærarii inopiam cauſſatus; Michael Surianus Patritius Venetus acriter reclamabat, ac dicebat, ridiculum eſſe Pontifici Romano deeſſe pecuniam, qui omnium facilimam illius expediendæ viam habeat. In ore enim omnium eſſe; *Nullum opulentius vectigal toto terrarum orbe eſſe Pontificis calamo; cujus ſimplex ductus quantumvis immenſam pecuniæ vim momento pariat.* Imò ſi alia redituum, vectigalium, tributorum, ex bonis patrimonialibus D. Petri adminicula abſint omnia: quis facilè rationes contulerit, quantum nummorum Pontifex ex

Th.hiſt.l.49

Digitized by Google

ex *centum triginta Archiepiſcopatibus, & mille ſeptem & decem Epiſcopatibus*, (qui numerus jam dudum tantus fuit; & hodie, præſertim additis Indicis, ſit multo major) conquirere poſſit? Aut ſi calculus *Pauli IV* Pontificis, qui ante annos plus minus ſexaginta vixit, nondum tot Ordinibus inventis, qui poſtea ſunt excogitati, allubeſcit: Ille pactis inter Imperatorem Galliçq; Regem induciis, ut & ipſos & cæteros Chriſtianos Reges, Principes, Resq; publicas ad bellum Turcis inferendum permoveret, hanc etiam conficiundæ pecuniæ ad belli impenſas neceſſariæ rationem commonſtrabat; cum *cænobiorum*, in quibus monachi vivunt, *C X X X X I V millia*, *parochiarum* verò *CCLXXXVIII millia* reperiantur, ut unumquodque monaſterium quotannis ſenos aureos cum dimidio; parochiarum verò ſingulæ annuos aureos quinquaginta duos conferrent. Sic enim quotannis *XV milliones* & *DCCCC* & *XII millia aureorum*, id eſt, *florenorum Rhenenſium pluſquam XXXI milliones* confectum iri. Vnde conjectu difficile non eſt, quantum animos Gentilium commoveri oporteat, cum tantas à Pontifice, ſi velit, fortiſſimorum militum copias cuicunque hoſti objici poſſe intelligunt.

Si

Staplet. d. l. & adde Cardin. Iacobatium de Concil. l. 5. art. 7. col. 6.

Caſaubon. Exerc. 8. ad Ann. Eccl. Baron. Scioppius in Eccleſiaſt. cap. 62.

Digitized by Google

Si enim ex unoquoque monaſterio non niſi decem eligantur: (ſunt autem plurima monaſteria, quæ multò majorem robuſtiſſimorum fratrum numerum præberent, ex quibus cæterorum paucitas facilè ſuppleretur) ex illis CXXXXIV monaſteriorum millibus *exercitus* conficietur *unius millionis & quadringentorum quadraginta millium:* in quo non tam numerus,quàm ipſum genus ſive qualitas militum admirationem mereatur. Nam erunt plerique omnes,major quidem certè eorum pars,vigiliis,jejuniis,frigori,laboribus aſſueti,& Pontifici non aliter,quàm ipſi Deo, religioſo obedientiæ ſacramento auctorati, ut pro ipſius autoritate uri, vinciri, ferrum jugulo excipere non modò non recuſent, ſed vel in maximæ felicitatis loco numerent. Et quis unquam poſt homines natos Rex aut Imperator uſquam fuit, qui cum hac Pontificis potentia, & cum ejuſmodi non tantùm in corpora fortunaſque,ſed etiam in voluntates ac penè cogitationes omnes imperio, vel minima ex parte comparari poſſet? Hoc ad extremum dicam, & ingratus ſim, ſi quod nominatim in ſcholas à Pontificibus collatum eſt beneficium, hîc ſileam. Ecquod illud? Summum, & gemi-

Digitized by

geminum. Alterum, quòd præcepta juſtitiæ omnibus ſeculis componendo *Ius Canonicum* promulgaverunt: alterum verò, quòd pleriſque orbis Academiis ſua privilegia, poteſtatem & autoritatem, liberaliſſimè conceſſerunt; gloriâ certè tanti facinoris tam illuſtri, ut quicunq; gradibus ſcholaſticis & præcipuè *Iuris utriuſque Doctoribus* habeatur honor, ſemper potior pars laudum in Pontificiam magnificentiam redundet. Verùm Scaurus ajebat olim; *Non minùs magnam virtutem eſſe ſcire deſinere, quàm ſcire dicere.* Quamobrem licet, illuſtriſſime Princeps, ea omnia, quæ retuli hactenus, tantùm ſint ex immenſo rerum dicendarum inventario deprompta pauca quædam capita, quorum pleniorem pertractationem hæc temporis anguſtia non capit: tamen vis rationum & veritatis potentia me huc vocant & trahunt, ut *Italiam* cum Dionyſio Halicarnaſſæo *totius orbis optimam*, cum Mamertino Panegyriſte *gentium dominam*, cum P.Rutilio Numatiano *dominam rerum*, cum Æthico *cæleſtem mundiq; reginam*, hîc pronunciare cogar.

PRIN-

PRINCEPS

FRIDERICVS ACHILLES, &c.

DIC TU

GEORGI KOELDERERE.

ORA

ORATIO GEORGII Kölderer von Höch/ contra ITALIAM.

PHILIPPUS DECIUS, ICtus non incelebris, cum Juris utriusque Profeſſionem Piſis, Senis, Florentiæ, Patavii, Ticini, & Avarici Biturigum, ad annos ſexaginta quinque ſuſtinuiſſet, tandem ſic emarcuit ſenectute, ingenio ejus veluti contabeſcente, ut nullius Legis aut Paragraphi ex jure Romano recordaretur amplius, & difficulter quicquam Latinè proloqui poſſet: quamobrem, ut *Joanni Coraſio*, An. Chr. cIↄ Iↄ XXXVIto in Senenſi Academia Doctoratus inſignia debitâ & conſuetâ ſolemnitate conferret, alium quendam è collegis prodire oportuit, qui verba ſolita nuncuparet. Pariter etiam *Franciſco Barbaro* in extrema & decrepita ſenecta literarum Græcarum ob-

V. Forſter. H. jur. civ. Rom. l. 3. c. 39.

Coraſ. ad Arreſt. Toloſ. de M. Guerra, not. 35. Menoch. l 6. præſ. 45. n. 31. 32. 33. 34. 35.

flavit, *quâ per ſingulos dies decem millia homi-num* in Libitinæ rationem veniſſe ſcribuntur: vel ſicuti Heliogabalus ſervis imperavit, ut omnes *araneas* colligerent in urbe; qui cum conquiſiviſſent ad *decem millia pondo*, ſubjecit ille; *vel hinc intelligendum, quàm magna Roma ſit:* ita ego nunc magnitudinem Italiæ ab malorum tantùm copia & immani vaſtitate dimetiar; & planum faciam; non ſolùm terram Italicam pro tua, *Laurenti Wenſini*, opinione, non ſic fertilem & beatam, verùm etiam nationem totam tot infamibus ſceleribus coopertam eſſe, ut vix ibi ulla virtutis veſtigia jam ſuperſint. Iunonia avis, ubi colorem & plumas circumſpexit, ſibi placet & fidit; dejicitur, cum ad pedes ſe dejecit: tu verò, mi Wenſini, aſpexiſti tantùm Italiæ coloratas criſtas, & confidenter illi principatum detuliſti; ſi ad ſordes & vitia gentis illius judicii bilancem aptare volueris, crede mihi, jactationes tuæ citò evaneſcent. Fabula eſt, optime Princeps, ſed quæ pertinaci imperitorum credulitate fere abiit in hiſtoriam; *Italiam bonitate & divitiis omnibus mundi regionibus præſtare.* Quem tamen errorem *Ioannes Boterus*, Italus ſcriptor, bene refutavit, populares ſuos imprudentiæ

Euſeb. in Chronic.

Lamprid. in Heliogab.

N. Macchiavel. Diſp. de Rep. l. 1. c. 55.

Relat. Vniv. par. 2. l. 2. de China.

tiæ accuſans, quòd non animadverterint, duas tertias Italiæ partes nullis interlui fluminibus navigabilibus; quartam autem partem occupari Appenino, monte plerunque aſpero & ſterili; & inſuper Galliam, Hungariam, Belgium, Auſtriam, provincias undiquaque opimas, pingues, feraces, Italiâ beatiores eſſe. De *Auſtria* dubium non eſt; quam *Antonius Bonfinius*, & ipſe Italus, non obſcurè anteponit hiſce verbis, in Viennæ deſcriptione: *Villæ circùm amæniſſimæ, ubi elaboratiſſima ſpectantur ædificia: neque aviaria, piſcinæ, cæteraq; vivaria deſunt: montium appendices, vicorum caſtellorumq; frequentiâ viatores admodum oblectant. cum Viennenſem Neapolitanumq; agrum attigeris, in planitiem longè lateq; diffuſum; hunc omnibus lætis & amænis regionibus tractum ſine controverſia facilè anteferas. ſi qua hîc quies & otium tutum inveniri poſſet, POTIUS AUSTRIAM, QUAM ITALIAM OPTARES.* Celebratiſſimæ autem Italiç fertilitati nimium quantum detrahunt, *Liguria*, omnium rerum à natura ſterilitate & paupertate damnata regio: atque *campi Veronenſium* inculti & lapidibus horrentes, maximis ſummorum ducum aliquot victoriis aut cladibus famoſi: nec non *Laumellina regio erucâ infamis.* Oritur enim.

rer. Vngar. dec 4. lib. 5.

Thuan. hiſt. lib. 51.

Leand. Alb. in Venet.

nim in Alagniæ finibus, incunte æſtate, à tellure edax eruca, volitansq; vites invadit, depaſcitque folia; quibus ablatis areſcunt jam exiles & immaturi racemi, ſine umbra relicti. Deſinente poſtea æſtate eruca rurſus tellurem ingreſſa fœtus edit & recondit; deinde vertitur in vermiculum annulari digito minorem, quem aratrum agentes bubulci ſæpe detegunt ac perimunt; at minimè tamen fœtus diſquirere ac perimere poſſunt. Nam æſtate novâ adveniente renaſcuntur iterum erucæ, alatæq; in turmas edito ſtridore prodeunt, infeſtantque Alagniæ fines, & in Valligii etiam ditionem ruunt, coguntque incolas ſine vinearum ornatu ac commodo vitam ducere. Atque miſero experimento comprobatum eſt, omiſsâ telluris culturâ erucam ſimul perire, ſed unâ cum terræ cultura hanc vinearum peſtem ſtatim à natura ſoli reſurgere: ut ita fere non niſi publicâ communiq; indictâ egeſtate copiæ hoſtes arceri queant: quibus tamen preſens interitus imminet à ſturnis, qui uvarum cupidi guloſiq; coacto agmine in uvarum vaſtatrices erucas convolant, roſtriſq; exenterant, ſibiq; & dominis ita vites ab illarum injuria non rarò vindicant. Nec melioris notæ eſt convallis *Veg-*

Rer. Saccus Ticin. Hiſt. lib.4.c.3.

getia, in medio longarum faucium & aſperrimarum editiſſimo frigidiſſimoq; ſitu; quamobrem homines etiam alit agreſtes, duros, ingeniis immaniſſimos; ex quibus eſt genus illud rude, quod per univerſam Europam oberrans caminis everrendis operam locat. Ager quoque *Piſanus*, *Aquilejenſis*, *Romanus*, aliique, quot habent aſpreta? quot paludes? quot miſerabiles ruinarum & deſertorum tractus? quæ ibi eſt aeris gravitas? quæ hominum ibi ob cœli ſoliq; infelicitatem jam eſt paucitas? *Guardati dall' aria di Groſſeto, di Piombino, di Piſa, di Sinigallia, di Macerata, d' Arimino, di Cervia, & di Peſaro*: ipſimet diligenter monent Itali. Atque uti Anconæ & Venetiis peſtilentiales febres, Ferrariæ autem tertianæ nothæ dominium habent: ita quoq; cœli Romani ea hodie eſt intemperies; ut cives Medicorum ſuorum juſſu circa diluculum & crepuſculum abſtineant publico, niſi ſol ſplendeat; nec ſine cauſa *Alexander Petronius*, Romanus Medicus, *de tuenda Romæ valetudine*, ſcripſerit. Et ora maritima à portu Herculis Terracinam uſq;, ſpatium centum quinquaginta millium paſſuum longum, ita ab hominibus eſt vacuum & nudum; *ut octo millia* habitatorum non connumeret. Credibile tamen

Leand. Alb. in Inſubr.

Amat. Luſit. Curat. Med. cent. 3. cap. 74.

Merula Coſ. p. 2. l. 4. c. 22.

Theſ. Polit. p. 1. in Relat. Vrb. Romæ.

Digitized by Google

men eſt, quemadmodum vina *Veliternina*, inter generoſa ſui temporis relata à Plinio, nunc degenerarunt, ac auctoritatem amiſere ſuam; ſiquidem propter cruditatem auſteritatemve coqui aheno debent: ut &, quod ad Viterbium naſcitur, niſi coquatur, protinus languet ac perit: (imò commune ferme eſt iſtud Italico Baccho vitium: & licet alicubi tempus ferat, vix tamen plus annum valet vigetque, niſi arte juvetur; Germanicum noſtrum Rhenenſe, Neccaricum, & cætera nobiliora vina, quis neſcit vires à vetuſtate acquirere, & invaleſcere durando?) ſic paſſim Italię fœcunditatem ineptâ & laſsâ tellure decreviſſe & mutaviſſe; ut, quod Iulius Cæſar Scaliger de hodierna Roma dixit ingenioſè, *urbem illam, eſſe novum acetum peſſimum, veteris vini optimi*; idem de hodierna multarum Italiæ regionum fertilitate prædicari poſſit: adeô ut A. C. 1540mo *mille & amplius colonorum familiæ*, collectis ſarcinulis, famem fugientes è Bononienſi, Mutinenſi, & finitimis agris, fœcunditatis nomine alioqui ſummopere laudatis, in Papienſe ſolum commigrarint. Niſi forſitan communis tantùm & erronea quorundam opinio contra veritatem etiam olim prævaluerit, ut Italia supremę

Plin. H. N. l. 14. cap. 6.

I. H. à Pflaumern in Viterbio. p. 158.

Pighius in Herc. Prod.

Saccus Ticin. Hiſt. l. 8. cap. 4.

fertilitatis laudem conſecuta quidem ſit, non autem promerita: ſicuti Tiberius Cæſar dicebat, *conſenſiſſe medicos, ut nobilitatem Surrentino vino darent, alioquin eſſe generoſum acetum*; uti id ipſum C. Cæſar, qui ſucceſſit illi, vocavit *nobilem vappam*. Quanquam aliquibus in locis hominum ignaviâ, non ſoli malignitate meſſis jam eſt tenuior: cum horum atque ſuperiorum temporum ſupina turpiſque negligentia tam altas apud Italos egerit radices, ut etiam *Anconitanum portum*, propter capacitatem ſitumque naturâ & opere veterum tutiſſimum, inter primos atque pulcherrimos orbis terrarum commemorandum, (quis enim neſcit hoc vulgatiſſimum? *Unus Petrus in Roma, una Turris in Cremona, & unus Portus in Ancona*) dum illum æſtuantis maris arenâ oppleri patitur, non parùm corruperit. De *metallis* etiam Plinio adſtipulari non poſſum, ſcribenti, *Italiam metallis auri, argenti, æris, ferri, quamdiu libuit exercere, nullis ceſſiſſe*. Cum enim Clementis VII Papæ juſſu *Fuccari* noſtri evocaſſent è Germania duos Suacenſes, rei metallicæ peritos; ut aliquot Italiæ venas foderet alter, alter excoqueret, diligenti utriuſque operâ compertum eſt, venas metallis quidem non carere, ſed vix

Plin. H. N. li. 14. c. 6.

Leand. Alb. in Marca Anc. Pighius in H. Prod.

Plin. l. 37. c. 13.

vix habere tanta, quæ impenſis reſpondeant; ex eis facere lucrum neminem poſſe. Quare quis in hanc iret ſententiam; iccirco vetere conſulto Patrum Italiæ parcitum, quòd ex metallis tot fructus non caperent metallici, quot agricolæ ex arvis, quæ damnum facerent. Nam ſi, Plinii judicio, *nulla fœcundior metallorum tellus*; tantum lucrum non erat negligendum; præſertim *cum metallum auri vel argenti fertile uno anno plus utilitatis præbeat, quàm ager fructuoſiſſimus annis centum.* Addam quoque *violentam tempeſtatum viciſſitudinem* in Italia ingentes perſæpe parere moleſtias. Et ne ambigentibus obvertam illud: Appenninum nonnunquam nives ſuas ſervare diutius, quàm noſtrum montem Abnobam, Danubii parentem: hyems certè Romæ nihil interdum eſt mitior, quàm Viennæ, Argentinæ, aut Stutgardiæ: & tamen ibidem æſtatis fervores tam ſunt vehementes, & prævalidi, ut pene omne familiaritatis ac quotidianæ conſuetudinis commercium interturbent; ad tædiorum cumulum de die accedentibus muſcis, quæ infeſto examine facies hominum petunt, & toties flabro fruſtra exactæ redeunt; de nocte verò cincindulis, quæ inſectæ, vulgò *Zanzare* dictæ,

Plin. l. 33. c. 4.

G. Agric. l. 1. de metallis vet. & nov.

In Italia ſono troppo teſte, troppo feſte, & troppo tempeſte.

Saccus Ticin. H. l. 1. c. 6.

dictæ, vix cubili illato lumine ſimul adſunt, ac ſubmiſſo ſibilo improbo oſculo dormientibus inſident, inflictoq; fronti vulnere humano cruore ſaturæ ſub lucem abeunt, latentque, rurſus ſequenti nocte reverſuræ. Et quod eſt gravius: æſtus Campaniæ & Neapolitani regni plerunque tam eſt periculoſus, ut Iunio, Iulio, & Auguſto menſibus, uſque ad primam Septembris pluviam, ne Regio quidem mandato exciti Nobiles ad peregrinandum cogi poſſint: aſſerente præterea Paulo Diacono, Aquilejenſi; *Apuliam à perditione nominari, cum citius ibi ſolis fervoribus terræ virentia perdantur*; & Faccio Uberto ita concinente,

Zving. M. Apod. l. 2. c. 33.

lib. 3. cant. 1.

Puglia è detta, che' l caldo v' è tale,
che la terra ne perde alcuna volta
la ſua virtude, e fruttifica male;

& tamen cum Ferdinandus Aragonius, Alfonſi ſpurius, A. C. 1461. æſtivo tempore Trojam obſideret Apuliæ, ipſis ſolſtitii diebus frigoris tam atrox vis ſubitò oppreſſit omnes, ut neceſſe fuerit vineta concidi, ac frugiferam quamq; arborem, ad ignis caſtrenſis uſum. Vt autem alia omnia terræ Italiæ incommoda tacitus tranſilierim: hoc certè ſine ſummo dolore concoquere non poſſum; quòd, ubicun-

I. Iov. Pont. hiſt. lib. 2.

Digitized by Google

cunque fere bonitate agrorum & fructuum abundantiâ præcellit, ibi quoque *vitiorum* & omnis pravitatis meſſis ſuccreſcat plerunq; copioſiſſima. *Patavina* quidem regio agro gaudet longè feraciſſimo; ſed id vulgò circumfertur,

Zving. M. Apod. lib. 3. cap. 17.

Villanos generat tellus Paduana diablos.

Et Circumpadani in præpingui ſunt ſolo; unde *Cremæ Cremonæq;* nomina; quodque admittat in ima terræ, quantas dimittere radices velint arbores: *ſed illorum ingenius ad res novandas nihil levius, aut inconſtantius.* *Sicilia*, inſula Italica, olim continentis pars, laudes fœcunditatis poſſidet non vulgares; eamq; M. Cato Sapiens *cellam penariam Reipublicæ*, & *nutricem plebis Romanæ* nominavit: ſed Siculi, licet antiquitus Oratoriæ artis, bucolici & rythmici carminum, horologii, catapultæ, illuſtratæ picturæ, tonſuræ, pellium ferinarum uſus, inventores eſſe perhibeantur, turpibus hiſce teſtimoniis duriter vapulant: *Monſtra hominum Cyclopes, Dionyſium, Phalaridem, fuiſſe Siculos: Voracitatis templa plurima in Sicilia condidiſſe Siculos: Omnes inſulanos eſſe malos, peſſimos autem eſſe Siculos.* *Calabria* cunctis rebus, vitæ ex voto tranſigendæ neceſſariis, adfluit: ſed eadem habet *Bruttios*; quo nomine Lucani olim vocabant apoſta-

I.C. Scal. ad Card. exerc. 167. c. 1.

Cic. lib. 2. in Verr.

T. Fazell. de reb. Sic. dec. 1. lib. 1. c. 6. & 7.

Leand. Alb. in Calabr. Merul. Coſmogr. p. 2. l. 4. c. 27. Nic. Perott. in Cornucop.

Digitized by Google

apoſtatas, rebelles, fugitivos: etſi Nicolaus Perottus ſic dictos putat, quòd ſint homines fœdi, væſani, ſpurci, bilingues, mendaces: & Alfonſum Regem affirmare ſolitum accepimus; *Si nullum omninò aliud regnum, nullam provinciam, præter Calabriam, aut haberet, aut habiturus eſſet, illam protinus ſe relicturum, privatumq́; & civem vivere potiùs velle, quàm illorum, qui nihil hominis habent præter figuram, ineptias tolerare, quamvis dominum aut regem. Campania* & *regnum Neapolitanum* (in quo regno Bozius numerat hominum omnis ętatis *tricies centena millia*, militiæ aptorum *quingenta millia*, & domicilia *totidem*, urbes autem *mille quadringentas* & *ſexaginta tres.*) terrarum proventibus luxuriant: ſed improbitas hominum illis in locis ita dominatur, ut vernaculum proverbium audiatur paſſim; *Il regno Napolitano è un delicado paradiſo, ma habitato da gli diavoli.* & teſtatur Cicero, *Campanos ſemper ſuperbos fuiſſe bonitate agrorum, & fructuum magnitudine, urbis ſalubritate, deſcriptione, pulchritudine*: atque ex illa copia rerumq́; omnium affluentia natam arrogantiam, quæ alterum urbi Romæ Conſulem è Capua poſtulavit; & eam luxuriem, quæ ipſum Hannibalem, nivibus atque Alpibus, & armis tum indomitum virum

A. Panorm. in Apoph. Alfonſ. li. 1. c. 30.

de ſtatu Ita. lib. 3. c. 1.

Camera. M. H. Cent. 1. c. 85.

de L. Agrar. contra Rullum.

Sene. Ep. 51.

Digitized by Google

virum, voluptatum fomentis enervavit. Alicubi tamen cum ipſa natura loci mores Italorum pro malitiæ & improbitatis palma bellum gerere videntur. *Liguriâ* enim quid aſperius? quid horridius? Ligures tamen vocat Iulius Cæſar Scaliger *Cerbereos, ſacerrimâ fide:* & in ora Ligurum nullum fere animal naſci propterea exiſtimat; *quòd natura etiam nunc ſuſpenſa judicium ampliet, cogitetq́, quibus artibus eorum ſcelera, perfidiam, avaritiam, livorem, vanitatem, impietatem, in aliquo animali repræſentare poſſit. quod quia nondum potuerit excogitare, nondum dare voluerit.* Quapropter in *Genuenſes* quoq; illa paſſim jaciuntur dicteria: *Mare ſenza peſce: huomini ſenza fede: donne ſenza vergogna*: hoc eſt; *illorum mare piſcibus, viros fide, fœminas verecundiâ deſtitui.* & quod eôdem alludit: *I Genoueſi hanno virtù cento miglia da lontano*; hoc eſt; *virtutem à Genuenſibus centum milliaria diſtare.* Unde iterum Scaliger appoſitè:

Exerc. 274.

Exerc. 203.

Genuenſis oſor pacis, ac boni moris:
unus Britannis tetrior Ligur cunctis,
ſaxicola, pelagicurſor, invidus, ſpurcus,
famelicoſus, turpis, archipirata.

Quin etiam in univerſum, ſi ſingulas Europæ nationes inter ſe componere velimus, mores Italorum, & inter hos Ligurum

Poetic. lib. 3. cap. 16.

rum ſunt perverſiſſimi. *Thraces*, ait rurſus pater Scaliger, *Myſi*, *Arabes*, *Moſcovitæ*, *Pæones*, *Hungari*, *prædones*: *Illyrii*, *Liburni*, *Dalmatæ*, *jactabundi*: GERMANI FORTES, SIMPLICES, ANIMARUM PRODIGI, VERI AMICI, VERIQUE HOSTES: *Suetii*, *Nurvegii*, *Gruntlandii*, *Gotti*, *beluæ*: *Scoti non minùs*: *Angli perfidi inflati*, *feri*, *contemptores*, *ſtolidi*, *amentes*, *inertes*, *inhoſpitales*, *immanes*: ITALI CUNCTATORES, IRRISORES, FACTIOSI, ALIENI SIBIIPSIS, BELLICOSI COACTI, SERVI UT NE SERVIANT, DEI CONTEMPTORES: *Galli ad rem attenti*, *mobiles*, *leves*, *humani*, *hoſpitales*, *prodigi*, *lauti*, *bellicoſi*, *hoſtium contemptores*, *atque iccirco ſui negligentes*, *imparati*, *audaces*, *cedentes labori*, *equites omnium longè optimi*: *Hiſpanis victus aſper domi*, *alienis menſis largi*, *alacres*, *bibaces*, *loquaces*, *jactabundi*, *faſtus Tartareus*, *ſupercilium Cerbereum*, *avaritia immanis*; *paupertate fortes*; *fidei firmitas ex pretio*, *omnibus nationibus & invidentes & inviſi*: VNA NATIO ILLOS SUPERAT ANIMI PRAVITATE, MAGNITUDINE VINCITUR, LIGURES. Verùm in Italorum ingenia, indolem & mores latiùs evagari geſtit lingua; animusque meus ambit in te depugnare, *Laurenti Wenſini*, juſtâ inflammatus irâ, quòd Italos

los ſolos & unos veræ & ſolidæ nobilitatis atq; omnium virtutum digniſſimos depoſitarios dicere nihil veritus ſis. Ego verò te temeritatis & impudentiæ non arguam, ſed convincam; atque validiſſimis rationibus demonſtrabo; Italos non ignobiles, ſed nobilitatis corruptores; non indoctos, ſed bonarum artium everſores; non vitioſos, ſed virtutum ſicarios; non impios, ſed hoſtes ſacrorum religionisq; Chriſtianę crudeliſſimos carnifices eſſe; eosq; jamdudum nequitiam perbibiſſe, & ita viſceribus immiſcuiſſe, ut niſi cum ipſis exire non poſſit. Antequam tamen progrediar ulterius, voveo, ut vel tandem nos alii cautius cum Italis converſemur; ne, quod loca fœtida tranſeuntibus contingit, ut malignum odorem ſecum trahant, ab Italorum conſuetudine pravitatis quicquam nobis adhęreſcat. Illaque providentia mihi non raro aurem vellit, & proverbium illud inſuſurrat creberrimè: *Tedeſcho Italianato, diavolo incarnato*: præſertim cum vitia virtutis perſonam ſimulent, & tantò faciliùs capiant incautos. Sicuti enim inter *Anienis* arenas leguntur albi lapilli, amygdalam, aniſum, fœniculum, cinnamomum, aliasque ſpecies Indicæ arundinis ſucco indui ſolitas, exquiſitè

Leand. Alb. in Latio Merula Coſm. p.2.l.4. c.11.

ſitè referentes ; qui vocantur *Confetti da Tivoli*, & in menſis apponuntur à Romanis, ut convivis illudant ſumentibus, qui ſe dulciaria tragemata ſumere putant: ita quoq; Germanis & nationibus aliis Itali fucata vanitatum bellaria obtrudunt, quæ non quidem *Confetti da Tivoli, mà da Diavolo*, hoc eſt, *non Tiburtina, ſed Diabolica tragemata*, dici poſſint. Suſis Ecbatana contendentibus tridui itinere locus occurrit ſcorpionibus ita horridus, ut Rex Perſarum illac iter facturus olim neceſſe habuerit triduo antè venatores ſcorpionum emittere, maximis muneribus ei, qui plures ceperat, propoſitis: utinam nos Germani quoque, ſi quando in Italiam proficiſcimur, utinam venatores poſſemus prȩmittere, qui nequitiȩ, voluptatum, fraudum, & impietatis ſcorpiones pellendo aut perdendo, itinera redderent tutiora. Primùm autem concedo tibi, Laurenti, haud invitus; Italiam eſſe *Nobilibus* pleniſſimam. Naſcuntur ibi indies cognomina, & ſtatim primo ætatis die tranſcribuntur in ſenium. Quotus quiſque eſt, quem avi ſui non pudeat? cui non eſt propè ſutrina vel pedum? quis ȩternam majorum vilitatem mendacibus titulis ſcutatiſque inſignibus non velat?

Zuing. M. Apod. li.1.c.4.

I. Barclaius in Satyr. p. 1.

Pace

Pace dixero paucorum, qui genere ſuo digna moliuntur; ſunt in Italia Nobiles, qui de ſterquilinio ſurgunt. Res auditu abſurda eſt, vera tamen; in Italia bubulcum & cerdonem fere quemlibet, ſuperbâ formulâ, *à fe da gentilhuomo*, per fidem viri Nobilis; & quamlibet abjectam meretriculam, *à fe di gentildonna*, per fidem matronæ Nobilis, plerunq; ſermones ſuos confirmare ſolere. Ac fuit quidam non indiligens obſervator rerum in Italia monſtroſarum; qui in libro commentario ſingulariter notat Nobilitatis ſine numero numerum, & ridet tot Marchiones, quibus nullus eſt Marchionatus, tot Comites, quibus nullus eſt Comitatus, tot Equites, quibus nec equus, nec calcaria, nec ocreæ ſunt: atque cum cordolio vidiſſe ſe jocatur in agro Lunenſi triginta Marchiones in fico arbore, contra famem ficis depugnantes! *Spiacquemi*, inquit ille, *il veder in Italia tanti Marcheſi ſenza Marcheſato, Conti ſenza contado, Cavaglieri, che non hanno ne cavalli, ne ſperoni, ne ſtivali. Non poteva ſofferire di vedere nella Luniglana trenta Marcheſi ad un tratto ſopra d'un fico per ſfamarſi. Oh come mi venne à noja il veder in Arco & in Lodrone due mila Conti, & un ſol contado molto ſtretto & povero. Pen-*

Commentario d'Italia: in Venetia, appreſſo Gio. Barilettoe: 1569.

Nnn *ſate*

ſate poi, che mi dovea parere veggendo i Marcheſi di Ceva, & i Conti di Piacenza, & i Cavaglieri di Bologna &c. Quod verò Nobilitatis honorem omnium maximè hodie proſtituit apud Italos, eſt quòd in illius acquiſitione virtutis opus agunt nummi, & ſupremum faſtigium cum mercaturæ ſordibus indignè conjungunt: cum in Germania noſtra, in Gallia, & apud alias rectiùs ſentientes gentes, mercatura obſtet Nobilitati. Propterea Matthias Corvinus, Rex Hungariæ, Venetos non ignobiles modò plebejoſque, ſed etiam ruſticos vocare ſolebat; dictitans, fortunam genus haudquaquam mutare; *cum præſertim Veneti nulla ex parte Nobilibus adæquandi, & nomine potiùs quàm reipsâ Nobiles ſint,* quia mercaturam faciant, & militiæ nullam operam navent. Sed quemadmodum *chirothecas* inficiunt odoribus, eaſq; lucrosè diſtrahunt Itali; & quidam illius artificii magiſter à *Gallo* quodam, primariæ Nobilitatis viro, pro chirothecis, in unius duntaxat anni uſus venditis, accepit *quadringentos coronatos:* quanquam ejuſmodi mercibus non rarò etiam venenum illinunt unguentarii peſſimi; ſicuti *Creſcentii* Conſulis Romani, quem Imp. Otto III in patibulum egerat, uxor vidua,

Tiraqu. de Nobilit c. 33. Minſing. 6. obſerv. 54. Alb. Gentil. de Nupt. l. 4. cap. 13.

Tubero hiſt. l. 10. Machiavell Diſp. de Rep. l. 1. c. 55.

Bodinus in Reſp. ad Maleſt.

Cuſp in Ottone III. Sigon. de reg. Ital. lib. 7.

dua, & pellex Ottonis, cum Cæſareum conjugium fruſtra ſperaſſet, diſcedenti Imperatori amoris teſſeram venenatas obtulit chirothecas; quarum peſtifero odore ille poſtea periit: ſic Nobilitatem quoque ſuam fucis tantùm titulorum; & aliis nugis, illi dignitatum mangones & falſarii incruſtant, ſępe cum magno auguſtæ virtutis detrimento & damno. Equidem ſi titulos Italorum & Germanorum inter ſe conferamus; comperiemus Nobilitatem noſtram vix inter plebem locum eſſe inventuram; quæ tamen tot meritorum, privilegiorum, & prærogativarum ſtadiis Italicam illam præcurrit. Nam *Magnifici* titulum, qui apud nos Germanos non ſolùm iſtis Ludimonarchis ſive Academiarum Rectoribus, ſed ipſis etiam majoris dignitatis Nobilibus tribuitur; in Italia etiam ſellulariæ operæ artifices ſibi depoſcunt; & aliter appellatos contumelioſè ſe haberi putant. Ita *Illuſtres* nos vocamus Comites ac Barones; ſed Itali etiam vilioris notæ Equites S. Petri; & pannoſos famelicoſque illos Apoſtolici palatii Comites eodem titulo honorant; & cæteros ſuos Comites, licet noſtris nequaquam ſint pares, *illuſtriſſimos* eſſe volunt. *Sereniſſimi* verò titulum;

Sciop. in Scalig. Hypob.

præter Archiduces de Auguſta domo Auſtriæ, rari Principes ex Imperii noſtri proceribus, quibus tamen in orbe Chriſtiano majores non ſunt, admittunt; maluntque magnitudinem ſuam illuſtribus factis, quàm glorioſis appellationibus oſtendere: at illis majorum gentium, ut ſic dicam, Principibus Italis, Sabaudo, (Italus enim & hic eſt, quia Pedemontii, in quo etiam præcipuam ſedem habet, Princeps eſt.) Hetruſco, Mantuano, Mutinenſi, Parmenſi, Urbinenſi, *Sereniſſimi* titulus tam profundè inhæret, ut communis hæc inter illos compellationum ſit formula; *Altezza voſtra*, ſive *Sereniſſima Celſitudo veſtra.* Quin Sabaudiæ Dux, nuperis controverſiis inter Papam Paulum V & Remp. Venetorum gliſcentibus, cum eodem tempore ad ipſius Sabaudi filios Veneti dediſſent literas, in quibus ſecundum antiquum & hactenus ſemper obſervatum morem ſtylumq; juvenes iſtos Principes *Excellentiæ* titulo ſalutabant, tam factum hoc Venetorum, quaſi *Excellentiæ* elogium non ſatis honorificum, & multò infra faſtigium liberorum Ducis Sabaudiæ eſſet, tam indignanter tulit pater; ut propterea etiam Legatum Venetum à publicis ſacrorum ceremoniis excluſerit,

Hiſtoria partic. delle coſe paſſate tra'l Papa P.V. e la Rep. di Ven. lib.2.

non

Digitized by Google

non diſſimulatâ quoque contumeliæ Legato illatæ causâ, quòd ſcilicet in literis ad filios ſuos ſcriptis CELSITUDINIS titulum Veneti omiſiſſent. In qua tamen titulorum licentia vix quicquam ad injuriam & contemptum Germanorum accedit propiùs; quàm, cum illi majores Italiæ Principes ambitioni ſuæ ſupparaſitantes ſe ſe mutuùm vocitent *Sereniſſimos*; & verbi gratiâ, Dux Hetruſcus in literarum epigraphe nominet Mantuanum *Sereniſſimum*, atque in literis ipſis, formulam *Altezza vostra*, ſive *Celſitudo veſtra*, uſurpet; quòd nihilominus ante annos non admodum multos Hetruſcus in literis, per Legatos redditis, duobus præcipuis Principibus Electoribus Eccleſiaſticis, tantùm *Illuſtriſſimi*; & alii magno Principi, tantùm *Excellentiæ* titulum; quo Itali domi ſuæ minores Duces ac Comites afficiunt, tribuerit: ubi etiam Legati hoc contumeliæ facinus novo faſtus exemplo amplificabant; cum alterius Electoris ad Hetruſcum pro reſponſo datas literas, *Illuſtriſſimi* tantùm inſcriptione inſignitas, ad Principem ſuum deferre recuſarent, quaſi illa tituli mediocritas magnitudini *magni Ducis* non conveniret; & ſic Electorem nimis facilem ad tituli atque

literarum mutationem inducerent; quantumvis ille conceptiſſimis aſſeveraret verbis, nullum Italię Principem trecentis abhinc annis alio titulo à deceſſoribus ſuis honoratum eſſe. Verùm quæ hæc eſt inæqualitas? imò iniquitas? Quis *magno Duci* Italo Electorem Principem Germanum, *omnibus* (a) *aliis Principibus præter Reges digniorem*, non anteferat? Quis *Cattum Hetruſco* non præponat? Quis in familiarum comparatione, illis *Sereniſſimi & Celſitudinis*, huic verò *Illuſtriſſimi & Excellentiæ* potiùs titulum, non adſcribat? Cum Imp. Maximilianus I duxiſſet in matrimonium *Galeacii*, Mediolani Ducis, filiam; interceſſore Ludovico Sfortiâ patruo; eam rem graviter tulerunt Germaniæ Principes, propter ipſius fœminæ obſcuritatem generis; (ſunt enim, qui avum Galeacii *ſutore* parente genitum eſſe, ſunt qui ex *aratore* imperatorem evaſiſſe, ſcribunt) quamvis tunc temporis Sfortia familia latè in Italia rerum potiretur. Quare etiam *Coſmus*, Florentiæ Dux, repulſam tulit; cum pro eo Pius IV Pontifex per Terracinæ Epiſcopum, oratorem ſuum, apud Philippum II Hiſpaniarum Regem ageret, ut ſororem olim cum Luſitaniæ Principe junctam, & ſuſcepto ex eo Sebaſtiano

(a) Cerem. Eccl. Rom. li. 1. § 13. c. 3. Tit. de recept. alien. Princ. Imper. M. Freher. ad P. de Andlo. lib. 2. c. 2.

Cominæus de bello Neapol. lib. 1.

Forcatul. de Gall. Imp. li. 3. Iov. in vita Mag. Sf. cap. 2.

ano filio, qui regnum poſt avum tenuit, viduam relictam *Franciſco* Coſmi Filio uxorem concedere dignaretur: Philippo nuptias illas tanquam diſpares averſante; quippe *qui ſororem, & Cæſaris filiam, & in regia familia elocatam, novo Principi deſponderi parùm conveniens Auſtriacæ familiæ faſtigio ac majeſtati arbitraretur, & tam humili adfinitate dignationem ſuam temere deprimere nollet.* Verùm deducendus mihi es, *Laurenti Wenſini*, in familiarius artium & morum Italicorum examen, & pleniſſimè erudiendus; nullibi Nobilitatem habitare ſordidiùs, quàm in Italia: nullibi etiam virtutum atque ſcientiarum, quibus Nobilitas paretur, minus eſſe, quàm in Italia. Ita DEUM mihi velim propitium, ut, cum illius Italicæ infelicitatis mihi venit in mentem, non ſolùm commoveor animo, ſed etiam toto corpore perhorreſco. Jam nunc enim mente & cogitatione proſpicio, quod tuum, excelſiſſime Princeps ſit futurum judicium; quantam auditorum deteſtationem Italorum infamia conciliatura; quantam denique audientiam orationi meæ improbitas illorum factura. Quæ cum cogito, jam nunc timeo, quidnam pro offenſione bonorum, qui Italorum vitiis inimici infenſiq; ſunt,

& expectatione omnium, & magnitudine rerum dignum eloqui poſſim. De *opificibus* Italis, Auditores, non magnopere laboro: cum illuſtriſſimus Princeps, *Franciſcus Carolus Dux Saxoniæ*, abundè fidem fecerit; omnes cujuſcunque nationis artifices, ſi ad Germanos referantur, vileſcere & ſordere; atque inſuper quantalibet opificiorum gloria ad Nobilitatem vix perducat: etſi Sixtus V Pontifex *Dominicum Fontanum*, quòd Obeliſcum Vaticanum tranſportaverat, Equitem creavit; ac Selimes II Turcarum Sultanus *Gentilem Bellinum*, ob excellentem in arte pingendi peritiam Conſtantinopolim evocatum, in Equeſtrem ordinem cooptavit, & inſigni torquis aurei donavit. Patere tamen, illuſtriſſime Princeps *Franciſce Carole*, ut ad tuam laudationem ex *Felice Fabro*, cujus nobilis & vetuſtiſſima Schmidiorum familia hodieque apud Tigurinos præfulget, monacho Dominicano Vlmenſe, fideliſſimo ſcriptore, qui ante annos CXX vixit, hactenus nactus paucos laudatores, ſed plurimos exſcriptores, hoc veluti auctarium adjiciam: *Cum hac divina*, ait ille, *imprimendi libros arte, etiam uſuales ſunt melioratæ: ut fabrilis in omni metallo, in omni ligno, & in omni materia: in quibus Teutonici adeò*

P. Mennenius in Delic. Equ. Ord. c. de Equitib. Turc.

Hiſt. Suevo. lib. 2.

adeò induſtrii ſunt, ut per orbem fulgeant illorum labores. unde ſi quod opus præcipuum quis fieri vult in metallo, lapide, ligno, ad Germanos mittit, quibus DEVS ævo noſtro......Vidi ego aurifabros, gemmarios, latomos, & carpentarios Teutonicos, inter Sarracenos mira facientes, & inter Græcos & Italos artibus præcellentes, ſcilicet de ſartoribus & ſutoribus, muratoribus. Nam anno præterito Soldanus Rex Aegypti mirabili muro Orienti ſtupendo artificio cinxit portum Alexandrinum, conſilio, induſtriâ, & opere cuiusdam Teutonici nati, ut dicebatur, de Oppenheim. Et ne longiùs his immorer, Italia omnium totius orbis regionum celeberrima, frumento repleta, panem delicatum, ſanum & delectabilem non habet, niſi à piſtore Teutonico coctum: qui arte & induſtrioſo labore ignem domat, calorem temperat, farinam aquat, ut levis, tenuis & delicatus panis fiat: quem ſi Italicus coquat, ponderoſus, compreſſus, inſanus, & inſipidus creatur. Vnde dominus Apoſtolicus, & quique magni terrarum Prælati, Reges, Principes, & Domini, panem vel rarò manducant, niſi Teutonicâ arte confectum. Non ſolùm autem noſtrum uſualem panem bene percoquunt, ſed paximacios vel biſcoctos pro cibo marino vel bellico adeò artificialiter parant, ut Domini Venetiani in publicis furnariis paximacios non niſi Teutonicos habeant, & coctos lon-

Notarium non poſſe corrigere falſam Latinitatem, ne ſub prætextu Latinitatis fiat fraus: docent Baldus & Felinus.

gè lateq́; per Illyricum, Macedoniam, Helleſpontum, Græciam, Syriam, Ægyptum, Libyam, Mauritaniam, Hiſpaniam, Galliam, & uſque ad Orcades inſulas & Britannicas, ac ad Germanicos portus circumferant ſuis marinariis comedendos, vel alienis vendendos. Induſtrioſiſſimi & optimi in omni genere muſicorum jam ſunt in Teutonia multiplicati, adeò ut omnibus prædictis regionibus ſpectacula jocunda præbeant tam in divinis officiis, quàm in nuptiis & conviviis, in eccleſiis & theatris, &c. Attamen nobilitat Italos omnium liberalium *artium* & ſacroſanctarum *ſcientiarum* ſtudium, ſive potiùs magiſterium, & ſumma perfectio. Ita tu opinaris quidem, *Laurenti Wenſini.* Et meâ ſententiâ, *facit ſcientia nobiliſſimos*; adeôq; verbo Salyceti, *Nobilitas eſt filia ſcientiæ.* Et ſine illa mentis luce, quid videat homo? quid intelligat? Quis cum Alfonſo Aragoniæ Rege non affirmet, *Regem illiteratum*, imò addo ego, *quemlibet Nobilem talem, nihil aliud niſi aſinum coronatum eſſe?* Et profectò ut bubali, uri, & ſubinde muli, aliaque id genus, magna quidem, ſed ſine omni intellectus ſenſu animalia, annulo in nares immiſſo circumduci ſolent: ita illi barbari & peregrini cives, ut aliquid in Repub. proſint, aut ne obſint ſaltem, nare

l.7.C.de poſtulando.

Aen.Sil. in Paral. Alf. lib.1.c.6.

re

re ignorantiæ perforatâ à doctis ducendi ſunt. Quantum tamen literis tribuendum ſit, Imp. Sigiſmundus *Georgium Fiſcellum* Doctorem, quem Equeſtris Ordinis honoribus auxerat, optimè docuit. Cum enim Imperator Baſileæ de rebus arduis conſultaret; & Fiſcellus hæreret dubius, Doctoribus legum an verò Equitibus ſe conjungeret, tamdem verò ad Equitum claſſem inclinaret: *Stultè agis*, inquit Sigiſmundus, *qui literis militiam præfers. nam ego milites mille unâ die fecerim: Doctorem mille annis unum non fecerim.* Nequam autem mulierem illam *Genuenſem* Nobilem omnibus infamiæ pœnis affecerim; quæ uxori cujuſdam Doctoris, nullis imaginibus clari, impuriſſimo & petulanti ore dixerat; *Non eſſe pennam, quæ faceret Nobilitatem, ſed penem.* Atqui ſunto Itali literati: illi priſci tamen, quibus tanquam Doctoribus noſtris illam laudem ac gratitudinem debemus. Sed in hoc conventu, *mi Laurenti*, non quæritur, qualis fuerit venerandæ antiquitatis majeſtas & ſpendor; ſed quæ hujus ſeculi & proximorum temporum ſit doctrina & eruditio. Alioquin ſi ab Antiquitatis meritis hodiernam virtutem mutuari velimus: quid cauſæ fuerit, cur *Græcia* illius, illius inquam Græciæ, omnium

Idem l.4.c. 19.

Alb. Gentil. de Nupt. lib. 4. cap. 13.

Digitized by Google

mnium ſeculorum magiſtræ, & quaſi eruditionis unicæ parentis, quæ immenſo literarum ac ſcientiarum diluvio Aſiam, Galliam, Hiſpaniam, Siciliam, & orbem univerſum, ætates omnes, inundavit, obliviſcamur? Hodie tamen illa Græcia præ Mauritania nomen *Barbariæ* habeat juſtiùs. Et *Athenæ*, quæ olim erant terrarum Palladium, templum diſciplinarum, & commune quoddam ſapientiæ oraculum; nunc ſunt vicus, & pauculæ domus: licet & Arcadii atq; Honorii tempore nil niſi mellis fere opifices illic egerint, bonâ omni arte in exilium pulsâ. Quod ſi verò veterum Italorum in rem literariam beneficium ſubtiliùs expendere, & veluti ad vivum reſecare velimus, conſtat certè, illud ſine pœnitentia ad nos non deveniſſe. Quis enim cum illis amorum triumviris *Catullo*, *Tibullo*, *Propertio*, & illo Veneris aquariolo *Ovidio*, ſobriè philoſophatur? Quis *Ciceronem* duabus ſellis ſæpe ſediſſe non obſervat? Quis è *iure Romano* litibus alimenta & vigorem dari non videt? ſiquidem nemo tam temere litigat, ut calumniæ & iniquitati ſuæ ibi non inveniat prætextum & ſpeciem: ut parum abſit, quin credam, (amplio tamen) in Repub. noſtra plus periculi eſſe ab Anteceſſore juris,

Heinſius de conjungēd. Græcor. lingua & diſciplin. Lipſ. in Lovan. li. 3. cap. 7.

Syneſius Epiſt. 136.

Paſquier en ſon Pourparler du Prince.

juris, ad omnes cauſas & caſus legum auxilium intemperantiùs applicante, quàm à *Doctore neceſſitatis, qui legibus caret.* Si autem ad hodiernam Italię literaturam convertamus oculos; quot videbimus luctuoſa ingeniorum funera? quot triſtia inter funeſtos barbariæ ſcopulos apparebunt ſtudiorum naufragia? *In media Italia, in medio Latio, in midia magna Gracia, vix centeſimum quemque reperias, qui Latinè aut Gracè loqui ſciat, aut literas amet:* imò ſunt, qui literas & literatos odio perſequuntur, aut certè nullo favore proſequuntur. *Fr. Philelphus*, quantus fuit ille? quis illâ ętate, quâ vixit, Græcè & Latinè fuit doctior? & tamen Bononiæ tantâ egeſtare obiit nonagenario proximus, ut ad efferendum funus & cubiculi & coquinæ inſtrumenta venierint. Sed quis credat illud recitanti, niſi apud fidedignos authores toties relatum inveniat; *Æneam Sylvium* ſive *Pium II* Papam, cui literæ & Muſę omnem fortunam pepererunt, cum ad Pontificatum adſcendiſſet, & gratulantium poetarum munuſcula captantium (ad hoſce enim ab eorum patre Homero devoluta eſt paupertatis hęredítas) carminibus eſſet ſalutatus, illotum omnium ſpes ſordidiſſimè fefelliſſe, verſiculis tenacitatis ſuæ indicibus redditis iſtis?

Muret. Ep. ad Sacrat.

Iov. in Elog. Philelphi.

vide Philelphum in Epiſt & Kirchnerum in Cancellar. lib. 2, c. 5.

Pro

Pro numeris numeros à me ſperate poetæ:
carminaq́; eſt animus reddere, non emere.

cui tamen poetarum unus ſordes & avaritiam extemporali venâ ſic exprobraſſe fertur non ineptè:

Pro numeris numeros tibi ſi fortuna dediſſet:
non eſſet capitis tanta corona tui.

in vitâ Pauli II.

Hujus Pii II ſucceſſor *Paulus II*, impiis molitionibus in literas etiam debacchatus eſt vehementiùs: qui, Platinâ teſte, *humanitatis ſtudia ita oderat & contemnebat, ut ejus Studioſos uno nomine Hæreticos appellaret: hanc ob rem Romanos adhortabatur, ne filios diutiùs in ſtudiis literarum paterentur: ſatis eſſe, ſi legere & ſcribere didiciſſent.* At quid ab illo homine proficiſci potuiſſet in literas aut literatos benignum: cujus præcipuum ſtudium fuerat humanitate pulsâ pecunias corradere, emptione gemmarum & lapillorum pretioſorum Eccleſiæ ærarium exhaurire; quæſtionibus, carcere, & cædibus in innocentes ſævire; & in publico faſtus & ſumptuoſiſſimæ pompæ oſtentatione, dum vanitatis magiſter faciem quoque fucis concinnabat, applauſum & admirationem à plebecula & exteris extorquere? Et quid de literatiſſimo, literarumque amantiſſimo *Xyſto IV* dicam? Ille quidem, quòd *Bibliothecam Vaticanam* toto ter-

Onuphrius Panvinius in Xyſto IV.

terrarum orbe celebrem, (poſt *Hebraicam* à Moyſe, *Chaldaicam* à Daniele; *Græcam* à Piſiſtrato, *Alexandrinam* à Ptolemæo Evergeta; *Romanam* à Tarquinio Superbo primùm dein ab Auguſto, *Hieroſolymitanam* à B. Alexandro Epiſcopo Decii temporibus, *Cæſarienſem* à Pamphilo martyre conſtructas) à B. Petri, qui ſacrorum librorum theſaurum in Eccleſia Romana aſſervari juſſit, ſucceſſoribus in ipſis naſcentis Eccleſiæ primordiis inchoatam; pace Eccleſiæ redditâ Laterani inſtitutam; à poſteriotibus Pontificibus in Vaticanum tranſlatam; à Nicolao V auctam, conquiſitis ex omni Europa libris [illegible] diſſimè locupletaverit; quòd [illegible] ventus; unde cuſtodes, & librar[illegible], Latini, & Hebraici menſtrua ſalaria, quibus ali poſſent, haberent; librique emerentur; aſſignaverit; ſtatuit memoriæ monumentum Pontifice Maximo maximè dignum: ſed quòd *Theodoro Gazæ Theſſalonicenſi*, acumine fertilitateque ingenii nemini ſecundo; qui Murate II Turcarum Principe Græciam omnem victricibus armis quatiente in Italiam venerat, parem favorem non exhibuerit; fecit, ut & multò ſplendidiſſimâ priſcæ laudis parte exciderit. Gaza enim, cum nobiliſſimas lucubratio- Th. H. L100.

brationes, in membranis eleganter exaratas, Xyſto detuliſſet; neque tantum honorarii æris, quo librario mercedem ſolveret, ab eo accepiſſet; indignatus ſubagreſte Pontificis judicium, projectis in Tiberim duodecim, qui donati erant, pro tanto ingenii labore, aureis, unà cum reliquis, quos in publicum edere cogitabat, commentariis; *Effugere hinc lubet*, inquit, *poſtquam optimæ ſegetes in olfactu præpinguibus aſinis ſordeſcunt:* atque ita in Bruttios ad ſacerdotii ſacram ſedem contendit Gaza; ubi non multò pòſt planè ſenex fato functus eſt. O Pontifices ad piſcatorias caſulas [illegible]dos! O Romam etiam literarum [illegible] & ignorantiâ artium jam infelicem! [illegible]d enim antiquæ laudis & honoris, quid [illegible]acundiæ, quid floris illa nunc habet, quem in veterum authorum monumentis tantopere admiramur? Quis ingenuam *Angelotti* Cardinalis confeſſionem non approbet; *Romæ nullam ſcientiam, nullam doctrinam, in pretio ullo ampliùs eſſe?* Nec Romæ tantùm, *mi Laurenti*; ſed in tota propemodum Italia, auguſtiſſima literarum purpura cecidit in lutum, ſordibus conſpurcatur, pedibus teritur. In *Academiis* Studioſi auditoria magis ſtrepitu & cyclopicis crocitationibus, quàm ani-

Iov. in Elog. Gazæ. Kirchnerus d. l. ex l. Wolfio.

Kirchnerus. de fatalib. Acad. diſſipat.

animis hauriendi ſcientias avidis implent; Profeſſores ex eminenti loco declamantes non tam audiunt, quàm illorum loquentium vocem cachinni petulantiâ & tumultibus intercipiunt, atq; eos de ſuggeſtu tantùm non depellunt. Profeſſores autem ipſi, boni publici & ſanctæ diſciplinæ incurioſi, inter iſtas contumelias & turbas eunt ad quæſtum & lucellum; per Symplegadas navigant Colchos, & aureum vellus. Quæ enim exercent *graduum Scholaſticorum* mercimonia? Quis ignorat illud vulgatiſſimum; *Nos accipimus pecuniam, & mittimus aſinum in Germaniam?* Quam ob cauſam, cum Italus quidam *Doctoris* nomine ſuperbiens, à *Gregorio XIII* (qui Pontifex, *Hugo Boncompagnus* antea dictus, juris utriuſque doctrinâ fuit clariſſimus, & Profeſſor Bononienſis) *beneficia* quædam, ut vocant, peteret: Pontifex, *dic mihi*, ait, *utrum Doctor ſis, an Doctoratus: ad hoc pauca; ad illud verò plurima, quorum tu fortè nihil habes, requiruntur.* Ambigo, Auditores, injuſtiorne fuerit *Joannes VIII* Papa, qui in fraudem legitimorum heredum Carolo Calvo Imperium ingenti pretio vendidit; aut *Calixtus III* Papa ſtultior, qui ἀποθεώσει Romanâ Edmundum Anglum, & Vincentium Hiſpanum in San-

Ciacella in Greg. XIII.

Ens Epidorpid. lib. 1.

Regino Chron. l. 2.

Ooo ctorum

ctorum numerum retulit; cum Beſſarion Cardinalis temeritate illâ offenſus exclamaret; *Novi hi Sancti de veteribus mihi dubium movent:* aut *Alexander VI* Papa avarior, qui indulgentiarum nundinationibus tantas corraſit opes,ut,cum filius ejus Cæſar Borgia centum millia aureorum aleâ perdidiſſet, dixerit; *Germanorum tantùm hæc peccata ſunt:* quàm ſint illi Italici honorum Academicorum lenones, quorum injuſtitiâ, ſtultitiâ, & avaritiâ fit, ut nullo dignorum & indignorum fere habito diſcrimine,ampliſſimæ literarum dignitates ſic in permultos homines, quomodo denarius in cloacam, cadat. Etſi peſſimam hanc Academicorum conſuetudinem ad exemplum Pontificatus Romani introductam fuiſſe, veriſimile eſt. Etenim cum *Julius III* Pont.Max. *Montanum*, quem voluptatis gratiâ ex infima egentium fece domi educarat, Cardinalem creaſſet, rogatio pro Cardinalium Collegio lata erat,ne pateretur ordinem clariſſimum hominis ſordidiſſimi labe contemerari; quibus tamen Pontifex urbanè reſpondit; *Et vos, quid tandem in me meritorum comperiſtis, quem Chriſtianæ Reip. principem conſtitueretis?* Quin etiam *Leo X* Pont. Max. cum unis Comitiis inuſitato coopta-

Mornæus in H. Papat.

Bod. de Repub. l.5. c.4. Th. hiſt. li. 6.

Digitized by Google

cooptationis numero XXXI Cardinales creaſſet, inter eos & *Raphaëlem Vrbinatem*, clariſſimum pictorem, cujus arte oppidò quàm delectabatur, nominaturus credebatur; ut hoc honore collato ingentem æris ſummam, quam illi ex pictura debebat, compenſaret. Qua de cauſa Raphael Bernardum Bibienæ Cardinalem, neptem ſuam in uxorem offerentem, novis morarum cauſis in dies allegatis, fertur ſuſpenſum detinuiſſe: ſed Raphaelis mors ſatis immatura omnes ejus ſpes prævenit. Verùm præter ſuperiora, non levis momenti alia duo in literas peccata Italis Doctoribus objicio. Alterum *Philologorum* eſt quorundam; qui id unum quæſiiſſe videntur, ut tenebris antiquitatum onerent ſtultiſſimam orationem, pravoque elegantiæ ſtudio res faciles obſcurent. *Petrus Bembus* in illa puerili fuit hæreſi, (& is eâdem inquinavit *Chriſtophorum Longolium*, qui in conſultoris ſui gratiam planè imminutato priore ſtudiorum genere, quinque annos continuos nullum a[illegible]n autorem legebat, præter unum Cice[ro]nem.) ut religio ipſi eſſet ſcribere aut dicere aliud, quàm à Cicerone ſcriptum aut dictum. Hinc Venetorum Senatus, illi ſunt *Patres conſcripti*:

Alv. Gom. de reb. geſt. Ximen. [illegible]

Ooo 2 Du-

Lipſ. Cent. 2-Epiſt 57. ad Douſam.

Duces & Ducatus, illi ſunt, *Reges & Regna*: Reges Perſarum & Turcarum, ſunt illi, *Reges Armeniæ & Thraecum*: Fides noſtra, eſt illi, *Perſuaſio* tantùm: Excommunicatio, eſt illi, *aquâ & igni interdictio*: Peccata morituro remittere, eſt illi, *DEOS ſuperos maneſq; placare*: falcones, ſunt illi, *aquilæ*: verveces, ſunt illi, *hirci genitalibus deſectis*. Et advertite, Auditores, inepti hominis impietatem cum pari ſtultitia conjunctam. Is ſiquidem *Epiſtolas* omnes *Pauli* palam condemnavit, easque deflexo in contumeliam vocabulo *Epiſtolaccias* eſt auſùs appellare; cum amico autor eſſet, ne illas attingeret, vel ſi cœpiſſet legere, de manibus abjiceret, ſi elegantiam ſcribendi & eloquentiam adamaret. Atque ut cæteram carminum ejus obſcœnitatem taceam: quid ejus epiſtolis ineptiùs, & quidem illis, quas Pontificis Maximi nomine, & de rebus maximis ſcripſit, & ad viros maximos? Mentiar ego cum *Scipione Gentili*, & luam gravi pœnâ, ſi vel unam mihi in tot illis voluminibus epiſtolam oſtendant amatores ejus, quæ non inſigni aliquo vitio Grammatico laboret, aut puerili aliquâ ineptiâ conſpicua ſit & demonſtrabilis. Ne quid de rebus ipſis atque ſententiis dicam ſapientiæ inaniſſimis,

Comment. in Ep. Pauli ad Philem. cap. 18.

mis, & mirè languidis, & (repetendum eſt enim, quod eius proprium maximè eſt) ineptis. Quid verò faciam *Iacobo Sanazario*, optimo Poetæ? Qui, cum de *Christo Ieſu* tres libros ſanè luculentos ſcripſerit, ne ſemel quidem *Chriſtum* aut *Ieſum* nominare auſus eſt: offenſus, ut puto, parùm Latinis auribus tritis nominibus: ſed hoc in verbis. Quale autem illud eſt, & quantum ejuſdem in eodem opere peccatum, etiam aliis notatum; quòd ſanctiſſimæ virgini *Mariæ* veteres de more *Sibyllas* in manibus ponit? quòd de rebus à Chriſto gerendis vaticinium prolaturus non Eſaiam, non Davidem, non veterem alium Prophetam, ſed *Protheum* ea canentem inducit in antro Jordanis, quô ex marino ſuo domicilio fortè diverterat? Ita etiam *Pomponius Lætus*, Romanæ linguæ ſic erat unicè deditus, ut à Græca quoq; refugeret, ne illam ſuam Venerem alienâ conſuetudine ſcelerarct. Alterum autem peccatum *Iuriſconſultorum* & *Theologorum* eſt: de quorum tempeſtuoſo & in omnem adulationem properante ſtylo conquerendi cauſas habet totus orbis Chriſtianus longè plurimas & graviſſimas: cum illi non ſolùm, & fere ſoli, *plenitudinem poteſtatis*, infauſto ſtudio, libertatem & jura civium

Cruſ. Ann. Suev. p. 3 li. 7. cap. 8.

catapultis monſtroſarum opinionum conquaſſando, Principibus nimis aſſentatoriè explicaverint; ſed etiam per *Jus Canonicum*, ambitione magis quam neceſſitate in lucem productum, (quod jus Cynus Piſtorienſis plenum erroribus eſſe palam profiteri non erubuit: illudque in ſcholis & curiis noſtris retinemus haudquaquam in gratiam Papæ Romani veluti ab ipſo profectum; ſed quia jam uſu & conſuetudine noſtrum eſt, uti & ſtudia Philoſophica ſunt, quorum contemplatione tamen Platoni, Ariſtoteli, Ciceroni, & cæteris anteſignanis minimè homagium aut obſequium debemus.) fœdis exemplis legitimam Principum auctoritatem, in gratiam Pontificum oppugnaverint, atq; populorum obſequium ſeditioſâ doctrinâ ſubinde perverterint. Fuerunt ex illis, qui abominabilem ſpiritum, niſi perpetuis conviciis atque vaniloquiis inequitarent majeſtati Principum, ducere non poterant: quibus caput votorum erat, Papam Deum, Imperatorem autem & Principes omnes obliterata aut & damnata nomina facere poſſe. Atq; *Canoniſtarum*, quotquot ſunt, concors eſt ſententia, *Imperii vaſallos criminis rebellionis & majeſtatis haud eſſe reos, ſi pro Pontifice Romano adverſus Imperatorem,*

ipſum,

Duaren. in præfat de S. Eccl. miniſt. & benef.

Gœdd. de contrah. ſtipul. cap. 6. n. 109. Franc. Romanus Quæſt. II. ad l. de judic.

Molinæus ſuper facto Conc. Trid. cap. 98.

ipſum pugnent : nec Bartolus, qui tamen Schurffio eſt *veritatis magiſter*, Menochio *Jureconſultorum ſignifer*, Nattæ *excellentiſſimus Doctor*, aliis *juris lucerna*, *& cæcorum dux*, *ſpeculum*, *& veritatis pater*; *quemq; juriſperiti quidam pro numine colunt*, *ejusq; ſcripta inter ſacrorum vatum oracula in larariis habent*; Bartolus inquam, non diſcedit à Canoniſtis in *Extravag. Qui ſunt rebelles. in verb. rebellando*, *col.* 2. quanquam excuſatum ſe haberi petit in *proœmio D.* quòd hæc in Papali ditione ſcripſerit. At per *DEUM* immortalem, quæ hæc eſt juris Divini & humani perditio? quæ illorum veterum ſacrorum Canonum, quos ut leges imitarentur Juſtinianus voluit, eſt labefactatio? Potuiſſetne, ſi omnia elementa in Reipub. Chriſtianæ perniciem quaſi conjuraſſent, calamitas inferri major, quàm factum eſt ab halophantis illis Canoniſtis? Malè, malè cum rebus humanis actum eſt, ex quo *Decretis alæ* acceſſerunt: ſed peſſimè, ex quo alæ è ſuo nido in alienum *inclementiùs extravagata* ſunt. Res tamen, *DEI* gratiâ, iterum bene habet: impoſturas Pontificum ſibi omnipotentiam impiè adſcribentium, & vanitatem Pontificiorum in propria cauſa teſtimonium impudenter dicentium, jam vel pueri in-

Iac. Schult. ad Mod. Piſtor. part. 3. qu. 127. Damhouder. in ſubhaſt. 1. & 4.

Duaren. de Ecc. miniſt. ac Benef. in præf.

G. Val. Winther in Parth. Litigioſo lib 1. cap. 6. num. 15.

telligunt, explodunt, damnant. Ac licet Aula Romana omnibus viribus & machinis enitatur, ut non modò libri Principum jura defendentes conquirantur, exurantur, & aboleantur; verùm etiam, ut ſemper aliqui *Bellarmini*, *Marianæ*, *Baronii*, & id genus emunctæ naris atq; vectigales ſcriptores prodeant, qui Monarchiam Papalem totius mundi arbitram, calamo *directo & indirecto*, ἐυκαίρως ϗ ἀκαίρως, adſtruant, confirment, & propugnent; qui Manliana Pontificum in Principes imperia atq; Hildebrandicam doctrinam, ſuaviloquentiâ ſuâ condiant: tamen in hodierna Evangelii luce nemo non ſacris literis paulò liberaliùs tinctus, nec difficulter animadvertit; veterem Romanam Eccleſiam non ampliùs Romæ, hodiernam autem Regum novercam, & Pontifices ipſos vitricos, eorumq; bullas nullas, atque Brevia digna eſſe, quæ vel ad brevia, aut ad piper abjiciantur. Loquar apertiùs, & omninò Latinè. *Hildebrandicum* imperium, *directum & indirectum*, deteſtamur boni cives omnes: regni cœlorum claves Apoſtolis datas eſſe credimus; ſed regni Romanorum, Hiſpanorum, Britannorum, Francorum, aut aliarum gentium, non datas eſſe, planè ſcimus:

Tortura Torti paſſim.

Petro

Digitized by Google

Petro dictum fuiſſe, *Paſce oves meas*, novimus; ſed illis tribus verbis Petro, aut Papę, poteſtatem. Principes & Reges diris fulminibus (quibus plus detrimenti fidei profeſſoribus, & plus lucri fidei hoſtibus obvenit, quàm ulla alia ex re) percutiendi, regnis & ditionibus exuendi, contra legem Evangelicam fœdera & vincula ſocietatum, ſubditosque jurisjurandi religione ſolvendi, aliena imperia transferendi, conceſſam fuiſſe; id veriſſimè & conſtantiſſimè negamus: adeôque omnium ſtultiſſimos dicimus illos, qui diſputant, *Vtrum Papæ tantum liceat*. Vitio vertitur Baldo, qui tradidit, judicem poſſe ſententiam ferre Hebraicè, Græcè, Latinè; quia crucis Dominicæ inſcriptio Hebraica, Gręca, & Latina fuerit: ſed longè vitioſiùs inferunt Canoniſtę, Papam poſſe Principem, quantumvis liberum & abſolutâ poteſtate præditum, ditionibus ſuis ejicere; quia Chriſtus dixerit Petro, *paſce oves meas*: cum rectiùs ſic concludere poſſent: *Chriſtus Petro dixit, Abi Satan; Tu non ſapis ea, quæ DEI ſunt; ſed ea, quæ hominum: Ergo Pontifex eſt Satan, nec ſapit ea, quæ DEI ſunt, ſed ea, quæ hominum.* Itaq; ſimpliciter magis & ingenuè, quàm cautè, *Paulus III*, cum de ſumma ipſius poteſtate aliquando

vide Caſaubon. in Dedicat. Exerc. Baron.

Tilius Meld. Epiſc. Morn. in H. Papat.

ad l. 12. C. de ſe. & int. omju. A. Gent. de linguar. mixt. p. 109.

Matth. c. 16. v. 23.

inter familiares mentio incideret, ridere illos ſolitus erat, ut ſcholaſticos & rerum rudes, qui à Chriſto eam tam anxiè repeterent; cujus ſe poſſeſſionem vel ſolam optimum & firmiſſimum titulum habere dicebat, quam viribus opibuſque maximis, urbibus munitiſſimis, & potentiſſimorum Principum ſibi devinctorum auxilio tueri ac defendere poſſet. Venit mihi hîc in mentem, Auditores, de Ænea Silvio: is nondum Pontifex ſic judicabat de *donatione Conſtantini*: callidè id proviſum à Pontificibus, ut acris eſſet utrinq; controverſia, valeretne donatio illa de jure, annon valeret; quô ſic ſemper talis donatio facta præſumi poſſet: attamen ridiculos interim eſſe Legiſtas, qui quæ nunquam fuiſſet facta, ea valeret necne, tantopere diſceptarent. idem hîc penitus locum habet: fervere enim ſcholas & ſubſellia quotidie de temporali hac Pontificis in Principes poteſtate, quo jure illam & quomodo, directè an indirectè habeat, detrimento Papæ eſſe non poteſt; quô ſic opinionem litis occaſione corroboret, habere ſe eam poteſtatem: ſed non minùs inſaniunt Canoniſtæ & Theologi, qui quam omninò ille non habeat, eam directène habeat, an indirectè, ſudant nitendo ut

præf. ad Paralipom. F. Guicciard.

Tortura Torti. Balb. de Coron. cap. 22.

Digitized by Google

do ut ſe expediant, nec expediunt tamen. Hodie autem plerique Principes, cum excuſſo ſervili Paparum jugo in libertatem ſuam redierint veluti poſtliminio, atque tot ſeculorum triſti experientiâ didicerint, Papatum non religione & vitæ ſanctimoniâ, ſed ſcelerum immanitate, opum magnitudine, atque cumprimis ſtultitiâ Chriſtianorum Regum conſtare: inde dignitatis ſuæ cuſtodes facti ſunt tam vigilantes, ut ne tantillum quidem ſibi eam imminui patiantur: non immemores, etiam *Philippum Pulchrum* Galliarum Regem *Bonifacio VIII* regnum Franciç feudum Papalis majeſtatis falsò aſſerenti, ſic reſpondiſſe: *Sciat tua maxima fatuitas, in temporalibus nos alicui non ſubeſſe*: & Græcos *Joanni XXII*, plenitudinem poteſtatis in univerſam Eccleſiam ſibi arroganti ita reſcripſiſſe: *Potentiam tuam ſummam circa tuos ſubditos firmiter credimus, ſuperbiam tuam ſummam tolerare non poſſumus, avaritiam ſatiare non valemus; Diabolus tecum, quia Dominus nobiſcum.* Quid? quòd etiam *Philippus II* Hiſpaniarum Rex, quo tamen nemo ſuæ ętatis Principum ſedi Romanæ favit impenſiùs, in cauſa Luſitanica Papæ judicium repudiaverit. Cum enim *Gregorius XIII* primùm per Philippum Segam ſuum ora-

Tubero H. l. 9.

Mornæus in Hiſt. Pap. Serres in Ph. 4.

Io. de Mandevil. Morn. in Hiſt. Pap.

Coneſtag. de Portug. & Caſt. conj. l. 3. Th. hiſt. l. 69. & 70.

A. Chr. 1579.

Digitized by Google

oratorem apud Philippum Regem ageret, ac peteret, ut in negotio ſucceſſionis regni Portugalliæ ſibi rei componendæ arbitrium deferretur: gratum quidem in ſpeciem ſibi initio Pontificis officium eſſe ſimulabat Philippus, Joannis Silvæ conſilio uſus, & quouſque cum Henrico Portugalliæ Rege tranſegiſſet, variis protelationibus urgentem Segam ludificabatur; ubi verò cum Henrico tranſegit, tum renudatâ voluntate, reſpondit; in tam juſta ac clara cauſa, cum propenſa Henrici in cauſæ ſuæ æquitate perſpecta ſit benevolentia, non opus eſſe, ut S.S. partes ſuas interponat. Suſpecta quippe Philippo Regi erat Pontificis, ut & aliorum Principum in eo negotio voluntas,& præjudicium juri ſuo in præſens, regiæ majeſtati in poſterum fieri exiſtimabat prudentiſſimus Princeps, ſi de his rebus in Pontificem compromitteret,eoq; exemplo illum regnorum arbitrum & quaſi judicem conſtitueret. At verò cum ſequenti anno,pridie Cal.Febr.Henricus horâ & momento à ſe prędictis in deliquium incidiſſet,& eodem tempore Luna deliquium pati inciperet, quo deliquio Lunæ deſinente & ipſe in vivis eſſe deſierit, quâ eâdem horâ ante LXVIII annos,ſicuti à curioſis obſerva-

vabatur, in lucem editus fuerat; Pontifex autem arbitraretur, Ph. Segæ ordinarii ſui Oratoris auctoritatem parùm antea apud Philippum Regem valuiſſe; placuit, ut Alexander Riarius Cardinalis lateralis legati titulo ad eum mitteretur. Huic in mandatis datum, ut, ſi quâ ratione poſſet, Philippo deponendi arma, & ſe judicio S. S. ſubmittendi conſilium inſinuaret; id ſi nequiret impetrari, Riario ſubſidiariè mandatum erat, ut ſibi ad Portugalliæ Ordines proficiſcendi neceſſitatem à Pontifice impoſitam ſignificaret. Sic enim judicabat Pontifex, ſi Philippus acquieſcere nollet, fore, ut ſaltem reverentiâ legati, quamdiu is in Luſitania eſſet, à bello gerendo abſtineret; quô interea Antonius, novus Rex, turbatos ſuorum animos componere, & à vicinis Principibus Philippo ex æmulatione infeſtis auxiliares copias comparare poſſet, & ſic Philippus æquatâ per eam moram æmuli potentiâ aleam prælii veritus S.S. arbitrium poſtremò ſubire cogeretur. Hęc ita inter otioſos homines, & pręceptâ de prudentia propria opinione credulos Romæ actitata fuerant. Verùm Philippi prudentia Romanos hoſce aſtus ſusque deque habuit, & Riario, quem in Hiſpania ſummis paſſim à civitatibus dela-

delatis honoribus diſtentum, & per multas adfectatas moras ſerò ad colloquium toties & tantopere expetitum admiſerat, tale reſponſum, multis quidem honorificis officiorum teſtificationibus exornatum, quaſi ſacroſanctam ſummi Paſtoris majeſtatem maximè omnium revereretur, ſed animoſum & verè regium reddidit; ut legatus ſatis intelligeret, nullo caſu regem cordatum, neque tam jure ſuo quàm viribus confiſum, arma depoſiturum eſſe. Quapropter Cardinalis omiſsâ omni rei conficiundę ſpe, contrarium mandatum à Pontifice cauſſatus, Romam mox reverſus eſt. *Veneti* autem tam parum fidunt Pontificibus, ut ob id Sacerdotes, quantumvis cives & patritios, à comitiis procul arceant; quòd juratos credant nihil contra Romani Pontificis utilitatem facturos eſſe: contritumq; eſt illud, quod ante ſuffragia cives in comitio acclamare ſolent; *Fuora i Preti.* Propterea *Hermolaum Barbarum*, & *Cardinalem Mulanum*, exſilio damnarunt, quòd cum legationem apud Pontifices Romanos obirent, in collegium Cardinalium cooptari ſe paterentur injuſſi. Libenter hic memini *Nicolai Pontani*, Venetiarum Ducis, viri magnâ doctrinâ & mirâ animi libertate prędditi; qui, ſub-

Bodin. de Rep. li. 3. c. 1.

h. e. exite foràs clerici.

ſubortis inter Pontificem Gregor. XIII & Senatum Venetum de finibus controverſiis, ut ſæpe accidit; cum minæ à legatis Pontificiis adderentur, quaſi Pontifex contra Senatum cenſuris acturus eſſet; ille ſtatim nec conſulto Senatu reſpondit, *Cenſuram Pontificiam eſſe gladium vaginâ incluſum, qui temere diſtringi non deberet; ne diſcerent homines contemnere ejuſmodi telum; quod, quia intempeſtivè miſſum eſſet, minus læderet*: cumque inſtarent nihilominus legati, ille iterum ſubjecit, *Verendum eſſe, ne qui Græci olim fuiſſent, è Latio in Græciam migrarent.* Durabit quoque ad poſteros atrox memoria vulnerum, quibus illi Pontificum cauſam per latus *Pauli V* nuper adflixerunt. Quot enim volumina per orbem diſſipata excuſſerunt Papatus vires, & hanc imperandi vanitatem deriſerunt? nec ab iis quidem ſparſa, quos religio iniquiores fecit, ſed ab illis, qui ſacrorum participes, tamen docent graviora ſceptra eſſe, quàm ut illa inanes Scholaſtici ſuis argutiis moveant. Quin ita tunc externarunt Paulum animoſa Venetorum conſilia, ut plumbeis ſuis minis, & apud cordatos Patres nil profecturis excommunicationum fulminibus diffiſus, Patrocinium Hiſpaniarum Regis anxiè ambiverit;

Th.hiſt.l.81.

Barclajus in Sat par.2.

rit;

rit; atque negotio ibi in cunctatrice Aula parùm ex ſententia ſuccedente, mox iterum miſſo per curſorem Brevi, & exaggeratâ periculi magnitudine, animum Regis, ut dubiis rebus ſuppetias ferret, tentarit fortiùs; additis ſingularibus literis ad Lermæ Ducem, cui Pontifex cauſam ſuam commendabat quàm diligentiſſimè, cum exceſſu quodam longè infra Papale ſupercilium natantium adfectuum, & magnificarum promiſſionum; quem inſuper vocabat *baſin Hiſpanicæ coronæ, ſuper quâ acquieſcat Monarchia Catholica, unicum Eccleſiæ fundamentum*; & amplius (*coſa inſolita alli Pontefici*) iſtum Iberum Deſpotikyrium *Excellentiæ* titulo dignabatur. Quid dicam de *Germanis* noſtris Principibus? *Pii IV* ad Proteſtantes in Numburgi conventu literas, quas *brevia* vocant, Concilii causâ miſſas, cum hac inſcriptione; *Dilecto filio Nobili viro Duci, aut Comiti*; eas omnes minimè reſignatas illi in hoſpitium deferentium Legatorum remiſerunt, cum hoc reſponſo: nullam ſe Pontificis juriſdictionem agnoſcere; neque etiam opus eſſe, ut Pontifici, quid ſuæ voluntatis ſit in Concilii negotio, cujus indicendi aut habendi poteſtatem ipſe non habeat, apeHiant. Quare cum *Pius V* Franciſco Commen-

Hiſtoria particolare &c. lib. 3. p. 120.

Th. H. l. 27.

Digitized by Google

Mendono, ſuo in Comitiis Imperialibus Auguſtanis Legato, enixè injunxiſſet, ut ſi religionis cauſa in comitia deduceretur, ipſe ſuo nomine publicè proteſtaretur, & Pontificem in cunctos, qui aderant, tam ſeculares quàm eccleſiaſticos Principes divinæ cenſuræ gladium diſtricturum interminaretur, & contra Cæſarem inprimis, quem & Imperio ac regnis & ditionibus, ſucceſſionibus, & juribus, quæ in Hiſpaniæ regnis ei competebant, privaturus eſſet: miniſter hero ſuo prudentior, qui veritus, ne eâ proteſtatione magis animi irritarentur, ne ſecundis quidem mandatis paruit. Si itaque jam è ſepulchris, vel inferis, Auditores, veniat in noſtram Germaniam aliquis *Clemens V*; qui Venetis ob occupatam Ferrariam infeſtus *Franciſco Dandulo* eorum Legato aditum concedere noluit; tandem verò, cum is quaſi quadrupes catenâ collo appensâ ad pedes ipſius Pontificis cœnantis provolveretur, pacem dedit: aut potiùs aliquis *Gregorius VII*; qui Imp. *Henrico IV*, regio cultu abjecto nudisque pedibus aſperrimâ hyeme Canuſii ſibi ſupplici facto, abſolutionem & reconciliationem ſuperbiſſimè tertiùm denegavit: aut etiam aliquis *Paſchalis II*; qui Imp. *Henrici IV filium* patri

Th. H l. 39.

Zvinger. M. Apod. l. 1. c. 1. Bodin. de Rep. l. 1. c. 9.

Mornæus in Hiſt. Pap.

cognominem, & Imperii proceres, ad parricidalem rebellionem impulit; quâ factum, ut tandem miſer ille pater inſignibus Imperialibus orbatus, Leodium in cuſtodiam miſſus, ac mœrore conſumptus ſit; odio etiam in defuncti cadaver jam ſepultum graſſante, quod effoſſum Leodii per totum quinquennium honore ſepulturę caruit: aut aliquis *Alexander* III; qui Imp. *Friderici* I cervices Venetiis calcaſſe fertur, illud Davidicum occinendo; *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*: aut ſi omnes illi, quibuſcunque fuerint facinoribus famoſi, fulminatores atq; pacis publicę perturbatores Papæ ſimul in patriam noſtram adveniant; fraudum, ſcelerum, atq; tyrannidis ſuæ periculum facturi; An putatis nobis defuturos eſſe novos aliquot *Dantes*, *Marſilios Patavinos*, *Petros de Vineis*, *Occamos*, *Venericos*, *Waltramos*, *Antonios à Roſellis*, *& Albericos Roſates*, qui neceſſariis & invictis rationibus demonſtrent, *Imperium à Papa non pendere*, *Imperatorem ejus confirmatione non indigere*, *qui contrà ſentiant*, *læſæ majeſtatis reos eſſe & bona ſua committere?* An non exiſtimatis, exorituros novos *Ottones Witelſpachios*; qui, ut ille apud Veſontionem Hadriani IV Legatum, *Imperium Papæ beneſicium*

Iacob. M. B. Rex in conſut. Torti. Tortura Torti. Iuſtinian rer. Venet. l. 2. *At falſum hoc eſſe* docet C. Lehman in Chr. Spir. l. 5. c. 56.

Alb. de Roſate in l. bene à Zeno. col. 6 n. 18. C de Quad. præſc. Phil. Morn. in H. Pap.

neficium eſſe ſtolidiſſimè contendentem, jam jam ſtricto gladio confoſſurus eſſet, niſi ab Imp. Friderico I fuiſſet retractus, ita nunc iſti Romanorum alaſtorum injurias & faſtum armis retundant? An verò non eſtis certiſſimi, ſereniſſimis Imperii Ordinibus non minus animi aut auctoritatis hodie eſſe, in majeſtate auguſtiſſimi *Imp. MATTHIÆ* tuenda, quàm olim fuit in dignitate *Imp. Ludovici Bavari*, & totius Imperii, conſervanda & ſtabilienda; cum in pomario vici *Rhenoſci*, Ann. Chr. cIↄ CCCXXXVII, ſexto die Julii, Electores hoc Senatuſconſultum conderent, quod altero anno pòſt Francofurti, octavo Auguſti, admirando ſuffragiorum concentu Imperator & univerſa Principum reliquorumque procerum multitudo ſolemni edicto ſanxerunt & comprobaverunt? *Sacroſanctum Imperium ſumma in terris poteſtas, cæleſte donum eſt. Imperator enim primus ante omnes, ſecundus poſt DEVM eſt; per quem leges, jura, regna, humanæ genti largitur æterna majeſtas: & tam grande nomen à ſolo DEO traditur; cui ſoli ille Reip. adminiſtrandæ rationem reddendam habet. A Curiatis igitur Heptarchis rebus impoſitus, continuò more majorum atque jure gentium rex eſt & vocatur. Ipſum contra majeſtatem Reipub. decus Imperii,*

Naucl. vol. 2. gen. 39.

Avent. Ann. Bojor. lib. 7. Cur Lehm. Chro Spir. lib. 7. c 17.

Ppp a *lega-*

legatos ad ſacerdotem Romanum, ut autor fiat, copiam adminiſtrandi concedat, mittere; eidem jurejurando fidem aſtringere; atque petere ab eo uſum regii diadematis, religio eſt: nullam harum rerum jus omninò eſt paſtori, qui ſervus ovium eſt, & in conſecrando domino gregi ſervit. Quippe jure ſuffragiorum, beneficio Electorum atque populi, quiſq; imperat. Hæc veriſſima eſſe convenit inter omnes annalium, rerum humanarum divinarumq́ peritos, atque jam ſæpius utriuſque juris Cæſarei atque Pontificii, cœleſtis theſauri teſtimoniis comprobatum eſt. Nonnulli quidem ſanctuli præter fas contra naturæ legem docere non erubeſcunt; Paſtoris beneficiarium eſſe Dominum, neque antè Principem Principum eſſe, aut nominari oportere, quàm ille ſervus ſervorum autor fiat, & dignum judicarit, qui regnet: ſed hæc cum maxima Reipub. Chriſtianæ pernicie, intolerabili populi Chriſtiani, Imperatoriæ majeſtatis jacturâ, nec ſine graviſſimo tetrarcharum, dynaſtarum, clientium Imperii detrimento, inſtigante Stygio Principe domino hujus mundi, commenta eſſe, eventus docet, exitus probat. Quare decernimus, & perpetuo ſancimus edicto; nimirum ex ſolo electionis beneficio, omnem poteſtatem imperiumq́ proficiſci: nec ullo pacto Pontificis Romani in hac re ſanctimoniâ, flaminio, autoritate, conſenſu opus eſſe. Quicunq; aliter docuerit, ſenſerit, factitarit, crimi-

ne

ne leſæ majeſtatis reus, hoſtis Reipub. atque proſcriptus eſto, capite pœnas ſolvito, bona ejus publica ſunto, prædia infiſcentur. O ſapientiſſimos & magnanimos majores noſtros! O patriç amantiſſimos! libertatis retinentiſſimos! Reipub. & Imperii obſervantiſſimos! Credite verò, nec dubitate, mei Auditores; etiam hodie in Imperatoribus noſtris vivunt & vigent majeſtas, virtus, & poteſtas priſcorum Cæſarum. Illi *Concilia* univerſalia indixerunt; *Conſtantinus magnus* Nicenum, Conſtantinopolitanum *Theodoſius ſenior*, Epheſinum *Theodoſius junior*, *Martianus* Chalcedonenſe; quæ quidem *quatuor Concilia* ſunt *quaſi quatuor Evangelia*, vel *totidem Paradiſi flumina*: & alii Imperatores indixerunt alia: ſed & noſtris Imperatoribus eadem cura jam commiſſa eſt. Illi *Papas inſtituerunt*; atq; *Henricus III* Clementem II, Damaſum II, Leonem IX, & Victorem II, creavit; alii alios: ſed & hoc noſtri jure ſuo jam facere poſſint, ſi velint. Illi contumaciam & impietatem Paparum non rarò puniverunt; & *Otto I* Ioannem (*qui in amorem Diaboli vinum biberat*) & Benedictum; *Henricus III* Benedictum, Silveſtrum, & Gregorium; *Henricus V* Paſchalem; & alii alios, exautoraverunt: ſed & noſtris hodie licet idem.

c. 1. & 2 Diſt. 15. Iac. M. B. Rex in Ap. pro Iur. fid. Whitaker. de Conc. Q. 2. Gothofr. in not. ad l. 7. §. 4 C. de ſum. Trin.

Seld. Conſ. contr. Paul. IV. Grotius in Pietate Ordd. Holl.

hat auffs Teufels geſundheit getruncken. Luitprand. H. lib. 6.

Digitized by Google

dem. Prorſus uti Imperator *Henricus IV Gregorium Hildebrandum*, illum *ſanctum Satanam* (ſic enim vocabatur olim à Petro Damiano, monacho non vulgaris exiſtimationis.) qui contra Apoſtolicam Petri & Pauli doctrinam abominabili ſcelere DEO & Regi honorem ſuffurabatur, ita compellat: *Tu Hildebrande, non jam Apoſtolice, ſed falſe monache, deſcende; vendicatam tibi ſedem Apoſtolicam relinque: alius in ſolium beati Petri aſcendat, qui nullâ violentiam religione palliet, ſed beati Petri ſanam doctrinam doceat: Ego Henricus Rex DEI gratiâ, cum omnibus Epiſcopis noſtris, tibi dicimus, Deſcende, Deſcende*: ſic hodie, ſi Religionis & Reipub. ſalus per Paparum flagitia & artes periclitetur, idem remedium Imperator noſter adhibere poteſt, & dicere: Ego MATTHIAS Dei gratiâ Imperator Auguſtus, cum omnibus Imperii ordinibus, tibi *Paule*, aut *Clemens*, aut *Leo*, aut quicunq; es, edico; quia boni Petri in te eſt nihil; quia tantùm prædicari vis, non verò prædicare; quia CHRISTI gloriam impietate & illecebris mundi, religionem ſuperſtitione, Reſpublicas proditionibus ac rebellionibus polluis & conturbas; age de throno Pontificio deſcende ocyus, deſcende: ſed tu, *Balthaſar Menzere*, aut tu *Matthia Haſen-*

Bar. ad An. 1064. nu. 28.

Goldaſt. to. 1 Conſtitut. Imper. p. 50.

Digitized by Google

Haſenreffere, aut quicunque es iſti Epiſcopali culmini par orthodoxe, adſcende quàm ocyſſimè, & tandem Romanis purum ſanctumque Chriſti Evangelium, atque Apoſtolicam doctrinam ſanam, nullis Papalibus ſordibus inquinatam reſtitue, & interpretare. Veruntamen non dicam craſſus & intolerabilis error, ſed fraus Canoniſtarum & totius illius adulatoriæ ſectæ fuit Diabolica, quâ Germanos Religionis zelo in ſuperſtitionis decipulas jam prolapſos novis mendaciorum technis ac ſutelis, de *Papali Imperii in Germanos tranſlatione, de juramento fidelitatis ab Imperatore Papæ præſtando, de confirmatione, coronatione, & titulo Imperatoris, de adminiſtratione vacante Imperio, & hujus farinæ pluribus*, irretire conati ſunt. Clarum enim & meridiano ſole lucidius eſt, *Carolum Magnum* triplici expeditione Italiam occupaviſſe, eo ordine, ut *primam* ſuſciperet rogatu Adriani Pontificis contra Deſiderium Regem Langobardorum, quem Papiæ incluſum cepit, & totam Langobardiam ſub jugum miſit: *alteram* contra Argiſum Ducem Beneventanum, quâ omnem ejus ditionem ſibi ſubjecit, & propterea *Advocatus S. Petri contra Langobardos*, dein etiam *Patritius Romanus* electus eſt à Romanis: *tertiam* deniq;

Digitized by Google

contra Romanos, ulturus injuriam Leoni III ab illis illatam, quâ, levi in Beneventanos excurſione factâ, Romam venit; ubi ipſo die Domini natali à Leone coronatus eſt, cuncto Romanorum populo acclamante: *Carolo Auguſto à DEO coronato, magno, & pacifico, Imperatori Romanorum, vita & victoria.* Vt ita populus Romanus auxilio deſtitutus omni, cum hinc ſeditionibus inteſtinis ac civilibus, illinc finitimorum populationibus atq; injuriis premeretur, Conſtantinopolitanorum Imperatorum ignaviâ deſidiâque, interim etiam hæreſi, permotus, primò Exarchorum Vicariatum Imperialem, tum deniq; ipſa Imperatorum jura, in quos *Lege Regiâ* olim ea contulerat, tanquam commiſſa ſibi aſſeruerit & vindicaverit, in Germanoſque eâdem *Lege Regiâ* tranſmiſerit. Neq; etiam *juramentum*, quod præſtat Imperator Papæ, eſt *fidelitatis*: id quod *Henricus Luzelburgicus*, convocatis tabellionibus, publicè negavit ſe feciſſe, teſtatus nulli mortalium ad fidelitatem ſe obligatum eſſe, nec in fidelitatem cujuſquam juraſſe: ſed jurat Imperator Pontifici & Eccleſię tantùm protectionem, procurationem, & defenſionem: quemadmodum Domini vaſallis, Principes ſubditis, jurejurando ſępe

Arniſæus de Transl. Imp. n. 12. & 13.

Goldaſt. in Rationali Conſt. tom. 1.

Goldaſt. in Replic. pro Imp. contra Gretſer. c. 16.

Seld. Cons. cont. Paul. IV. H. Arniſ. de Translat. Imp. n. 34. & 35.

pe promittere ſolent. Sic *Coronatio* Pontificis non magis operatur quicquam ad amplitudinem Imperatori conciliandam; quàm Archiepiſcopi Colonienſis, aut cujuslibet alterius Epiſcopi facta conſecratio: ac licet antiquitus Imperatores non niſi à die coronationis Pontificiæ, annorum Imperii dinumerationem inciperent, ſingulari quâdam erga Sedem Apoſtolicam reverentiâ inducti: id tamen jamdudum in deſuetudinem abiit; & uti ante introductam iſtam conſuetudinem ſemper licuit Imperatoribus, ita & inductâ jam illâ licet, atq; in poſterum ſemper licebit, poſt electionem & Germanicam coronationem ſe IMPERATORES nominare & ſcribere. Et quot fuere Imperatores, quibus à Papa corona nulla eſt impoſita? Quot fuere, qui ſolennes illas ceremonias penitus neglexerunt? *Henricus Auceps* invitatus à Pontifice, ad coronam Imperii ſuſcipiendam, reſpondit, *Sibi ſufficere, quòd ex gratia DEI ſit Rex Romanorum, & quòd Germaniam ab infidelium incurſione defendat.* Et *Rudolfus I,* Principibus ad Italicum iter adhortantibus, Imperatoriè: *Multos Alemannorum Reges Italia conſumpſit: non ibo Romam. Rex ſum, Imperator ſum: nec minùs pro utilitate Reip. acturum me confido, quàm ſi Ro-*

Seldius d. l. G. Buxtorff. Diſp. in Aur. Bull. theſ. 8. lit. c. & theſ. 29. lit. g.

Archidiaconus & Seld. d. l.

Cruſ. Ann. Suev. p. 3. li. 3. cap. 1. ex Trith.

mæ fuiſſem coronatus. Sic etiam in eo Canoniſtas falſi arguimus, quòd per *vacationem* Imperii jus ad Papam devolvi vaniſſimè nugantur: cum longâ & approbatâ conſuetudine, vacante Imperio jus adminiſtrandi Palatino & Saxoni Electoribus competat; & nuper *Paulus IV* magis fuerit ridiculus, quàm formidoloſus, cum *Imperatori Ferdinando I* fatuum ſilicernium ineptiſſimis quæſtiunculis obſtreperet; Principibus & Ordinibus Imperii canones Caraſſicos, & purpuratos illos Canoniſtas, *par le droict du canon* confutare tunc promptiſſimis, ſi Imperator nutu tantùm operam illorum poſtulaſſet. Sed quemadmodum ſerpentes venenum ſuum retinent quocunque anni tempore, etſi non ſemper exſerere poſſunt: ita Pontifices ſuam pravitatem: quæ tamen cum interitu ipſorum aliquando erumpet non aliter, quàm cum *Jo. Baptiſta Concordiæ Epiſcopo*, Pontificio ad Venetos legato, retentus in convivio Ducali ventris flatus lethalem contraxit morbum, & Ferrariæ poſteà animam eliſit. Quod ſi verò quis iſtâ Pontificum indignitate exacerbatus, accuſet nimiam Principum indulgentiam, an dementiam; qui illos tantis, nec ab homine expetendis honori-

Bod. de Rep. lib. 1. cap. 9.

Zvinger. M. Apodem. l. 3. cap. 19.

noribus olim auxerunt,& paulò infra *DEVM* adoraverunt; nihil aliud obtendere poſſum, quàm Religionis obſervantiam, cui majorum pietas tantum detulit,ut etiam ſacrorum antiſtites ac interpretes poſt *DEVM* exquiſitiſſimè colendos eſſe cenſuerit. Ita fit, ut Imperatore non Papa tantùm, ſed quilibet loci Epiſcopus & parochus in *foro conſcientiæ*,ut loquuntur,ſit ſuperior: ſed & extra illius fori cauſas ſcimus,Monachos Capucinos maximis Principibus dexteros incedere: at qui inde velit argutari,Papam,Epiſcopum,parochum & illos monachos,poteſtate & auctoritate eſſe ſupra Principes, is nihil aceti in pectore habiturus, nec rationibus, ſed baculis convincendus ſit. Equidem Pontificii faſtus proxenetæ, & qui illum oſculandorum pedum ritum,quo non niſi perreptato de geniculis cubiculo,oſculoque pedibus Papę admoto,nemo ad illius colloquium admittitur,Religionis ſuę faciunt characterem, etiam Ambroſium, divinum virum,in patrocinium trahere audent. *Sublimitas Epiſcopalis*, inquit ſanctus Epiſcopus, *nullis poterit comparationibus adæquari. Si Regum fulgori compares, & Principum diademati, longè erit inferius, quàm ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares. Quippe cum videas Regum*

Seld.d.l.

Vide Iacob. Capellum de Sedis Ro. poteſt. lib.1.c.24.

de dignitat. Sacerd.c.2.

gum colla & Principum ſubmitti genibus Sacerdotum, & exoſculatis eorum dexteris, orationibus eorum credant ſe communiri. Locus eſt illuſtris; ſed quo turpiter abutunrur lupæ Romanæ luſtra. Aſſerit aureus Doctor, Epiſcopatum vel regno eſſe potiorem. Quidni? Cum etiam Chriſtianum eſſe majus ſit, quàm Regem eſſe. Quis enim verè Chriſtianus dignitatem ſuam cum Neronis diademate commutatam velit? Non tamen Ambroſius dixit, ſe potiorem eſſe Theodoſio; neque certè dicere debuit. Nam Theodoſius & Chriſtianus fuit, & Paſtor, & Sacerdos, ac inſuper Imperator. Reges quippe Paſtores dicuntur, & à ſacris & ab exoticis ſcriptoribus. Imò quivis Chriſtianus, quâ talis, etiam Sacerdos eſt, atque adeò Rex: cum omnes ſint, divi Petri verbo, *regale Sacerdotium, gens Sancta, populus acquiſitionis.* Rex autem verè Chriſtianus etiam Epiſcoporum ſuorum Epiſcopus eſſe debet. At in Synaxin ſacram non ingreditur Rex, quâ eſt Rex, ſed quâ eſt Chriſtianus; nec ut paſtor, ſed ut ovis: idque ut teſtetur, de geniculis adorat & inferiore loco, Paſtor ſtans & de umbone. In hoc actu vel Diaconus, ut Rege, ſic Epiſcopo major eſt: quia tum & Epiſcopus non Epiſcopum agit,

git, ſed ovem. Quamobrem tunc quoq; ut Regis, ſic Epiſcoporum colla genibus orantis Diaconi ſunt inferiora. Ne tamen quid diffitear; ille Ambroſianus locus nec modeſtiam, nec ſeculum ſapit magni Ambroſii; & illa inter Epiſcopum & Regem comparatio vitio non caret. Si enim Theodoſius Ambroſium eo nomine culpare voluiſſet, quem vindicem laudare potuiſſet? quem Martyrem? quem Apoſtolum? quem Prophetam? quem Doctorem intra mille & octingentos annos, qui fluxerunt ab Aaronis obitu ad Ambroſium uſque? Contrà, tàm Novi quàm Veteris Teſtamenti tabulæ Regiam dignitatem paſſim anteponunt Sacerdotali; poſtponunt nunquàm. Et præclarè annotatum à Talmudicis eſt, quantò major omnibus & Prophetis & Pontificibus Rex fuerit. Nos id obiter ex Rabbi Moſe Maimonide Ægyptio, (qui ſcriptor maximus fato quodam & ſorte naſcendi primus ſolusque in gente Talmudica rectè intellexit, quid hoc ſit, *non ineptire.*) referemus; cujus verba ſententiam ferme habent ejuſmodi, interprete eruditiſſimo Petro Cunæo: *Sancitum fuit, uti Pontifex maximus Regem veneraretur, & locum illi ſuum ad ſedendum cederet, atque ipſe ſtaret, ſi quando veniret ad eum*

P. Cunæus de Rep Hebræor. lib. 1. c.2. & c.14.

Rabbi Moſes Ben-Maimon in Halacha Melachim. c.2.

eum Rex. At econtra, Rex non ſtat præſente Pontifice, niſi cum conſulit ſolenni ritu oraculum VRIM. Præterea tanta Regis dignitas eſt, uti vel ipſe vates, quoties ei adeſt, in terram humiliter ſe ſummittat. Quippe ſcriptum eſt: Nathanem Prophetam veniſſe coram Rege, & ſpecie honoris prono ore procubuiſſe in humum. Sed quorſum me Canoniſtarum intemperies abripuit? Quorſum Vaticanus Iupiter me ſeduxit, Auditores? Regredior cum *Marcello II Pontifice*, Cardinalis Bellarmini avunculo, viro rarâ eruditione, prudentiâ, & ſanctitate vitæ antiquis comparando; qui aliquando, cum ei anagnoſtes in memoriam revocaſſet *Hadriani IV* verba, quibus miſeram Pontificum Romanorum conditionem deplorabat, mensâ manu percuſsâ ſubjecit; *Non videre ſe, quomodo, qui faſtigium hoc altiſſimum tenerent, ſaluti ſuæ conſulere poſſent.* Nunquid igitur, *Laurenti*, Nobilitatem, & ſummum Italiæ decus in armis & *virtute bellica* jam quærere juvat? Sed ne ſic quidem laurum invenies, *mi Laurenti.* Bene poëta.

Onuphr. in Marcello II. Th. hiſt. l. 11.

Roma fuit quondam terræ Regina mariſq;:
at nunc nec terras, nec mare Roma regit.

Stapleton. Adm. R. E. lib. 1. c. 5.

Laudem tamen militarem *veteri Romæ* non ſubtraho: & tot ſcriptores pro illa loquuntur.

tur. Etſi, ut verum fatear, juſtitiam belli interdum fruſtra inveſtigo; & felix ſcelus non rarò virtutem, nec ſine advocato fuiſſe, animadverto. Quomodo enim populus Romanus ſociis defendendis terrarum omnium potitus ſit, ut Cicero vult: niſi ſocios violatis fœderibus in ſubditorum conditionem dejeciſſet? Nonne Lactantius aſſerit, *Romanos, qui orbem totum poſſedere, ſi juſtitiam ſequi velint, ac ſuum cuique reſtituere, quod vi & armis occupaverunt, ad caſam & egeſtatem reverſuros:* quod ipſum jam olim iiſdem exprobraverat Brennus, Pontius, Jugurtha; imò & Coriolanus ipſe. Nonne Mithridates conqueritur, *Romanos arma in omnes habere, in eos acerrima, quibus victis ſpolia maxima ſunt; atque unam & veterem bellandi cauſam eſſe, cupidinem profundam imperii & divitiarum?* Nonne Galgacus etiam illos vocat *Orbis raptores, ſi locuples ſit hoſtis, avaros; ſi pauper, ambitioſos; quos non Oriens, non Occidens ſatiaverit?* Qui tamen univerſam bellorum Italiæ fortunam, & tot populos in eam effuſos meminerit: facilè & hoc colliget; Italiam ſæpius victam, quàm victricem fuiſſe; cum ſuſtinuerit partim ut hoſpites & novos cives, partim ut hoſtes & victo-

Epit. c. 1.

Plutarch. in Cam. Liv. l. 9. Saluſt. in Iug. Halic. lib. 8.

Tacit. in Agric.

Digitized by Google

Leand. Alb. in Ital. Merula Coſm. p. 2. li. 4. c. 1.

victores, *Oenotros*, *Aborigines*, *Lydos*, *Auruncos*, *Pelaſgos*, *Auſones*, *Arcades*, *Græcos*, *Trojanos*, *Venetos*, *Ligures*, *Ardeates*, *Rutulos*, *Siculos*, *Japyges*, *Lacedæmonios*, *Salentinos*, *Gallos*, *Pænos*, *Herulos*, *Gothos*, *Hunnos*, *Hungaros*, *Gepidas*, *Thuringos*, *Avares*, *Langobardos*, *Sarracenos*, *Cimbros*, *Teutones*, *Francos*, *Suevos*, *Vaſcones*, *Helvetios*, *Germanos*, *Hiſpanos*, & quos non? Imò

Lucan. lib. 2.

Ipſa caput mundi, bellorum maxima merces,
ROMA capi facilis,

Et oſtendit Hiſtoria; illam *ſexies* à Viſigothis, Oſtrogothis, Herulis, Vandalis, Hunnis, Langobardis, intra centum & quadraginta annorum decurſum, expugnatam, mœnia convulſa, caſtella dejecta, ædificia combuſta, Nobiles captos, plebem ſpoliatam & relegatam, urbem denique ipſam longo tempore deſertam fuiſſe. Quinetiam vetus illa Romanorum potentia, magna quidem, ſed alienis, non ſuis viribus ſuffulta, *& nihil validum in Romanis exercitibus* fuit, *niſi externum*. Quod

Tacitus.

ne cui videatur falſi ſimile; unica *Britannia*, quantas copias totus Orbis ſuppeditarit Romanis, argumento ſit. Nam prætèr eas, quas *Maximus* ille, Imperii invaſor, & ultimus *Conſtantinus* abduxerunt, ex inſcriptionibus antiquis & *Notitia* *provin-*

Digitized by Google

provinciarum patet; iſtas, quas dicam; militaſſe Romanis diſperſas per provincias; quæ continuò ex Britannia ſuppletæ: nempe *Ala Britannica milliaria*: *Ala IIII Britonum in Ægypto*: *Cohors Prima Aelia Britonum*: *Cohors III Britonum*: *Cohors VII Britonum*: *Cohors XXVI Britonum in Armenia*: *Britanniciani ſub Magiſtro peditum*: *Invicti juniores Britanniciani*: *Exculcatores juniores Britanniciani*: *Britones cum Magiſtro Equitum Galliarum*: *Invicti juniores Britones intra Hiſpanias*: *Britones ſeniores in Illyrico.* Hodie autem Italia eſt imbellis, effœminata, inermis, & violati orbis pœnas, necdum expiata, luit ut cum maximè: quam tanquam omnium avium cadaver, aut potius tanquam dubiæ poſſeſſionis in medio poſitum ſolum, prout quiſque viribus invaluit, trahunt, vexant, lacerant, vaſtant Principes Europæi: *eique accidere ſolet, ut quicunque illam armatus fere attigerit, ſine ullo certamine in poteſtatem ſuam redigat.* Quapropter Imp. Carolo V *Ferdinandus Gonzaga*, licet Italus, perſuaſit; ne ad obſidionem Metenſem ex Italis militem conſcriberet, quem ſciret inquietum, & dicto minùs audientem eſſe, nec ad Gallorum alacritatem conſiſtere. Ita cum in Senenſi bello Cardinalis Ferrarienſis *Pe-*

Vide Notit. Imperii: & ibi Pancirol. Cambden. in Brit. de Roman. p. 60.

Tubero hiſtor. lib. 7.

Adrian. hiſt. lib. 4.

Digitized by Google

& lib. 12. *tro Strozzio* offerret pecunias, ad colligendum exercitum Italicum, quo res afflictas Senenſium & obſidione fractas ſuppetiarum ſolatio erigeret: Strozzius Italis militibus ſolis, quicunque & quantocunq; tandem illi numero eſſent, fidere noluit. Et quicquid tu, *Laurenti*, de fortitudine declames Italorum, & nominatim Hetruſcorum: *Nic. Macchiavellus* Florentinus experientiâ confirmatum eſſe ait, *Italos in defenſione urbium violentos Germanorum illos inſultus ferre non poſſe.* Sed videſis mihi quoque, non *copias Pontificias*, quæ trito vulgi proverbio *militiæ dedecus* ſunt; non Romanos ipſos, in quos illam quadratarum literarum præſcriptionem, quibus olim *Senatus Populus Que Romanus* indicabatur, nunc quidam ſic efferunt ſatis aculeatè; *Sono Poltroni Queſt: Romani*; hoc eſt, *Romani hodierni ſunt nequam & ignavi:* ſed contuere *Venetos* illos ſagatos, *quos Turcæ non hoſtem, ſed prædam habent*, & quos *Bodinus* beſtiis imbellibus, quibus natura bilem ademit, ut cervis & columbis, aut quas omninò exarmavit, ut leporibus, non illepidè comparat. In bello quidem, quod cum Imp. Maximiliano I, Ludovico XII Gallorum Rege, & cæteris fœderatis geſſerunt illi, cum ad Abduam à Gallis magna

Diſp. l. 2. c. 17.

F. Guicciard. Hiſt. lib. 8.

S. P. Q. R.

Tubero hiſt. lib. 9.

Bod. de Rep. lib. 5. cap. 5.

gnâ cæde profligati eſſent, Liviano eorum imperatore capto, animadverterunt alii Itali, qui prælio interfuerant, *aciem Venetorum prorſus inermem & ſine dextris, at neminem non Gallorum centimanum fuiſſe:* & Bajazethes Turcarum Princeps Gallos appellabat fortunatos, *quòd opificem hoſtem, ad fugam planè quàm ad pugnam aptiorem, nacti eſſent.* Equidem Patres illi, tantum tibi, *Laurenti*, & ſupra aliorum ſapientiam longè altum ſapere viſi, in ea novercantis fortunæ tempeſtate nihil conſtantiæ, nihil animi, tunc habuiſſe deprehenſi ſunt; *fatalique deteriorum conſiliorum amore*, omnia maſcula defenſionis remedia ſpernendo, ignaviam, timorem, & rapinas ſuas apud Imp. Maximilianum turpiſſimâ legatione prodiderunt. Agite verò, tu Præſes inclyte, vos Principes alii, vos mei collegæ, & Auditores omnes, audite quæſo Legatum ipſum, *Ant. Juſtinianum*, Auditorio digna atq; nationi noſtræ perhonorifica locuturum. Ille verò ad Cæſaris conſpectum in publico conſeſſu admiſſus, miſerè atq; ſubmiſsè admodum in hanc ſententiam verba feciſſe ſcribitur. *Veteres Philoſophos, atque ſummos illis temporibus viros, invictiſſime Cæſar, cum eam gloriam, quæ ex ſui ipſius victoria comparatur, ve-*

Tubero. d.l.

F. Guicciard. Hiſt. lib. 8.

F. Guicciard. d.l.

ram, firmam, æternam, immortalemq́ eſſe affirmarunt, eamq́ ſupra omnia regna, trophæa, atq́ triumphos extulerant, minimè erraſſe manifeſtum certumq́ eſt. Hæc Scipioni majori tot victoriis claro, majorem ſplendorem, quàm Africa devicta & Carthago domitâ dedit. Nonne hæc eadem res magnum illum Macedonem immortalitate donavit? cum Darius maximo prælio ab illo victus, deos immortales, ut regnum ſuum ſtabilirent, precatus eſt: quod ſi ſecus ſtatuiſſent, ſe non alium ſucceſſorem, quàm tam benignum hoſtem, tam manſuetum victorem ab illis petere. Cæſar ille Dictator, à quo Cæſaris cognomentum habes, & cujus fortunam, liberalitatem, magnificentiam, aliasq́ virtutes obtines; nonne concedendo, remittendo, condonando, qui in Deorum numerum referretur, dignus eſt judicatus? Denique Senatus populusq́ Romanus, ille mundi domitor, cujus imperium in te ſolo eſt, cujusq́ amplitudo & majeſtas in te conſpicitur, nonne plures populos atque provincias, clementiâ, æquitate, & manſuetudine, quàm bello armisq́ imperio ſuo ſubjecit? Quæ cum ita ſint, minimè inter poſtremas laudes id tibi adſcribetur, Cæſar; ſi cum victoriam adverſus Venetos in poteſtate tua habeas, quàm humanæ res caducæ ſint memor, eâ moderatè uti noveris, magis ad pacis ſtudia, quàm ad dubios belli eventus propenſus. Quanta enim rerum

rum humanarum inconſtantia ſit, quàm incerti caſus, quàm dubius, varius, fallax, obnoxiusq; periculis ſit mortalium ſtatus, externis priſcisq; exemplis oſtendere non eſt opus: ſatis ſuperq; Veneta Reſpublica docet: quæ paulò antè florens, ſplendens, clara, atque ita potens erat, ut ejus nomen & fama non jam Europæ finibus contineretur, ſed egregiâ pompâ Africam, Aſiamq; percurreret; atque in extremis orbis terræ terminis magno cum plauſu reſonaret: hæc eadem nunc unico eoq; levi adverſo prælio rerum geſtarum gloriâ orbata, opibus ſpoliata, lacerata, conculcata, atq; everſa, omnium rerum, ac præſertim conſilii egens, ita corruit, ut omnis priſtinæ virtutis imago conſenuerit, omniſq; armorum ardor deferbuerit. Sed falluntur procul dubio, falluntur Galli, ſi hæc propriæ virtuti tribuunt. Antehac enim Veneti gravioribus incommodis agitati, maximis detrimentis cladibusq; perculſi atque attriti, nunquam animum abjecerunt, ne tum quidem, quum ingenti periculo cum ſæviſſimo Turcarum Tyranno multos annos bella geſſerunt: imò ſemper ex victis victores facti ſunt: idem & nunc ſperaſſent, niſi majeſtatis tuæ tremendo nomine, copiarumq; tuarum vividâ invictâque virtute auditâ, ita omnium animi concidiſſent, ut nulla non modò vincendi, ſed ne obſiſtendi quidem nobis ſpes relicta fuerit. Quocirca armis abjectis, in majeſtatis

tuæ incredibili clementia, vel potius divina pietate ſpem omnem locavimus; quam nos noſtris rebus perditis inventuros minimè diffidimus. Itaque Principis, Senatus, populiq́ue Veneti nomine, humili devotione ſupplices oramus, obteſtamur, atq; obſecramus, ut clementiæ tuæ oculis res noſtras afflictas reſpicere digneris, iisq́ue ſalutarem medicinam afferre. Omnes pacis leges, quas tu nobis impoſueris, amplectemur: omnes juſtas, honeſtas, & ab æquitate rationeq́ue minimè alienas ducemus. Sed fortaſſe, qui nobis ipſis mulctam imponamus, digni ſumus. Ad te verum & legitimum Principem omnia, quæcunque majores noſtri Sacro Imperio & Auſtriæ Ducatui ademerunt, redeant: quibus, ut decentiùs veniant, omnia quæcunque in continenti poſſidemus adjungimus; quarum rerum juribus quocunque modo partis cedimus. Præterea quotannis tuæ majeſtati & legitimis Imperii ſucceſſoribus in perpetuum quingenta auri pondo tributi nomine pendemus: imperiis, decretis, legibus, præceptisq́ue tuis libenter obtemperabimus. Defende nos, quæſo, ab illorum, cum quibus paulò antè arma noſtra conjunximus, inſolentia: quos nunc ſæviſſimos hoſtes experimur: qui nihil aliud expetunt, quàm Veneti nominis interitum. Tuâ iſtâ clementiâ conſervati, te urbis noſtræ parentem, genitorem, conditoremq́ue appellabimus: ingentia beneficia tua in annales referemus:

liberis

liberis noſtris perpetuò memorabimus. Nec verò parva hæc erit ad tuas laudes acceſſio; te primum eſſe, ad cujus pedes Veneta Reſpub. ſupplex ſe humi proſternat, cui cervices ſupponat, quem velut DEVM cælo delapſum colat, revereatur, obſervet. Si DEVS Opt. Max. eam mentem majoribus noſtris dediſſet, ut res aliorum attingere non ſtuduiſſent, jam noſtra Reſpub. gloriæ plena reliquas Europæ civitates longè ſuperaret: quæ nunc in ſqualore, ſordibus & fætore langueſcens, ignominiâ, probroq́ deformis, ludibrio atque contumeliâ referta, unico momento omnium victoriarum laudem amiſit. Sed ut unde incepit, eò mea revertatur oratio: in tua poteſtate eſt, Cæſar, Venetis tuis ignoſcendo & condonando, nomen laudemq́ comparare, quâ nemo unquam vincendo majorem ſplendidioremq́ adeptus eſt. Hoc monumentum nulla vetuſtas, nulla antiquitas, nullus temporum curſus ex mortalium mentibus delebit: ſed omnia ſecula te pium, clementem, omnium Principumklorioſiſſimum appellabunt, prædicabunt, confitebuntur: nos tui Veneti, quòd vivemus, quòd auras cæleſtes carpemus, quòd hominum commercio fruemur, id omne tuæ virtuti, felicitati, clementiæque tribuemus. Ecquis unquam populus, Auditores, viliùs ſe abjecit? Ecquam gentem terror naturali conſtantiâ turpiùs exarmavit unquam? O Maximiliane, Maximiliane!

Memoria tua mihi magna, auguſta,& ſancta eſt: ſanctior tamen, auguſtior,& major futura, ſi illuſtri tot nobilium civitatum & terrarum ad Romanum Imperium lucroſâ acceſſione Venetis pacem dare voluiſſes. Sed præponderabat odium commune; quo urbs Veneta ſic arſit, ut nemo fere Principum Chriſtianorum tunc adeò mitis fuerit ingenii, quin illam æquè ac publicam Nobilitatis peſtem, fraudum ac inſidiarum nidum, exſcindendam cenſuerit. Nam paſſim audiebantur deprædationes, invaſiones, injuſtæque poſſeſſiones Venetorum,

Tubero Hiſtor. lib. 9.

queis ſumma laus ſit, poſſidere de rapto; peculium feciſſe de malo, virtus:

Ioſ. Scalig.

ac ſi ideò Venetiæ in mari ſitæ eſſent, ut undiq; magnas urbes piſcarentur. Nec enim videbantur Veneti magnopere curare juris titulos; ſatis tuti ac juſti, ſi poſſiderent. Qua de cauſſa cum Ludovici XII Galliarum Regis præco veniſſet Venetias, ut bellum Reip. denunciaret, admiſſus in curiam coram Duce totoq; Senatu in hæc verba locutus eſt: ***Bellum, Lauredane Venetorum Dux, cæteriq; hujus urbis cives, Ludovicus Gallorum Rex indicere me vobis juſſit tanquam inſidis hominibus, Pontificiq; Max. & reliquorum Regum oppida per vim***

Stettſiſcher.

P. Bembus Hiſt. Venet. l. 7.

vim perq́; injuriam capta poſſidentibus, omniumq́; omnia dolo malo ſub veſtram ditionem rapere atque redigere feſtinantibus: ipſe ad vos armatus ea repetiturus venit. Et *Hieronymus Donatus* Reip. Venetæ nomine apud *Alexandrum VI* legatus, incertum quâ ſermonis occaſione per jocum queritanti Pontifici, quibus tandem titulis urbs Veneta poſſeſſionem maris Hadriatici tueretur? extemporali reſponſo quæſtionem ſolvit; *Oſtendat mihi veſtra Sanctitas*, ait, *inſtrumentum Donationis Conſtantinianæ; apparebit, id opiſtographum, & versâ paginâ Venetorum privilegium atque jus in mare Hadriaticum exhibiturum eſſe.* Sed tam Conſtantini illa fabuloſa donatio,(quam aliter referunt editiones Latinæ, aliter Græcæ: & inter Latinas aliter Gratianus, aliter Iſidorus Mercator, aliter Conciliorum collectiones Colonienſes; inter Græcas, aliter Balſamon, aliter M. Freherus eam refert,aliter Jul. Cæſ. Bulengerus) quàm Venetorum in pleraſque ditionis ſuæ provincias tituli ſunt *paleæ*; quę nihilominus multum grani, illa Eccleſiæ Romæ, iſti Venetis attulerunt. *Ferd. Davali Piſcarii* judicium de Venetorum militia ſilentio involvere non poſſum. Cum enim ipſo duce, ſuperiori ſeculo Cæſariani in agro Vicenti-

S. Monticulus de pat. pot. M. Freher. Comm. ad Otton. 3. Donat. in præf. Iac. Capell. de Sed. Ro. pot. li. 1. c. 15.

A. Chr. 1513. die 7. Octob.

Digitized by Google

no profligaſſent Venetos, qui vix primum impetum Germanorum & Hiſpanorum experti, fœdiſſimè projectis haſtis priuſquam ad hoſtem pervenirent, in fugam & ad certam cædem ſe effundebant: ille in ipſa victoriæ gratulatione Veneti militis ignaviam deteſtatus, palàm dixit; *Se plurimum dolere, quòd terrę Italiæ, quæ tam imbelles ferret milites, à majoribus ſuis eſſet infertus.* Iccirco Italos deſpiciens, cum illis, & uxore Victoria, non niſi *Hiſpanicè*, faſtidito patrio ſermone, loquebatur. Cæterùm Itali plerique, cum militari gloriâ aliis nationibus æquiparandi non ſint; *vindictæ* tamen cupiditate, & barbarâ truculentiâ, omnibus hoſtibus multò ſunt immaniores, & planè exſecrandi: & cum non poſſint fortiter, agunt ſaltem fraudulenter, perfidè, nequiter, crudeliſſimè. *Florentini* non milites, ſed venefici; non viri, ſed fœminæ; non homines, ſed aſpides ſunt; non gladiis, ſed veneno pugnant. Optimus Imp. *Henricus VII* proficiſcitur in Italiam cum Germanis ſuis, requirit Florentinos, ut ſibi & univerſo comitatui Cæſareo in urbe hoſpitium parent: ſed reſpondent perduelles, *Tantum Principem imprudenter agere, qui barbaros* (ecce inſolentiam & typhum adverſum noſtros

Iov. in vit. F. Davali. Piſc. lib. 1.

Platina in Clemen. V.

ſtros Germanos!) *in Italiam ducere conetur, quam ipſe Imperii causâ à barbaris tueri deberet:* nec uno crimine contenti, *Bernardum* Dominicanum monachum ſubornant, qui hoſtiâ veneno illitâ Imperatorem ad Bonconventum nefariè interemit. O portenta! O ſcelera! O Cerbeream impietatem! Sed in *Ladiſlaum* Ungariæ & Neapolis Regem Florentini quales! Libidinoſiſſimus ille urbem eorum obſidebat arctiſſimè; & jam ſic preſſerat, ut deditionis leges eſſet præſcripturus; omni tamen eos metu, atque obſidione etiam liberat, hâc conditione, ut ſibi tradant virginem quandam, quam pulchritudine omnibus aliis ſuperiorem eſſe acceperat. Non abnuunt Florentini, pudicitiæ hoſtes: ſed non ſine dolo malo. Virginis enim pater, Medicus illo tempore magni nominis, tam turpi neceſſitate expugnatus, dat filiæ ſudariolum odore & artificio elaboratiſſimum, quo novum amantem in primo congreſſu demulceret. Et ita nova Venus ad Martem ſuum egreditur; cui amore deflagranti cum ſe permitteret, ex mandato domeſtico incaleſcentis carnes ſudariolo perfricat; quâ re venenum in utriuſque corpus eâ penetravit vehementiâ, ut mox inter mutuos amplexus

Mornæus in Hiſt. Papat. Lehm. Chr. Spir. l. 7. c. 10

M. Montan. lib. 2. c. 33.

Alb. Gentil. de j. belli li. 2. c. 6.

xus ambo expirarint. Etſi verò Florentini hoc ſtrategemate ſe metu, & Italiam tyrannide liberaviſſe dicantur: quot tamen flagitiis & ſceleribus parta eſt victoria? *Vinci ſatius eſt, quàm malo more vincere*; dicebat Scaurus. Quare *Coſmus Medices*, ille ſapiens, qui perſpectum habebat popularium ſuorum veneficum ingenium, cum lividorum factionibus prævaleſcentibus, tanquam adfectati in libera civitate principatus reus, qui tamen innocens neminem niſi virtutis fulgore offenderat, & ſtudiosè multos ſuis opibus ab egeſtate ſublevarat, cuſtodiæ traderetur; eo eventu, ut ab inuſitata inimicorum acerbitate, qui tum erant in magiſtratu, crudeliſſimum Senatus decretum, atque ipſum carnificem expectaret; veneni inſidias veritus, ab omni fere cibo totum quatriduum abſtinuit; quem Fridericus Malavolta cuſtodiæ præfectus ut concepto veneni metu ac ſuſpicione liberaret penitus, poſt pleniſſimas conſolationis ſententias, quibus captivum erigebat, etiam cœnam cum eo ſumpſit, ſingulis dapibus prius à ſe delibatis. Quo verò in numero habeam *Piſtorium*? quæ urbs non quidem veneficio, nec tamen juſto bello, ſed crudelitate & rabie factioſorum

Iov. in vita Coſmi Medicis.

ſiorum uſque adeò eſt labefactata, ut deſerta nunc & colonis deſtituta videatur. Vnde & *Maligna* quibuſdam vocatur; & *factionum parens.* In ea ſiquidem primùm omnium audita ſunt factionum nomina ad perniciem humani generis & exitium penè univerſæ Italiæ excogitata; *Cantellariorum* & *Panciaticorum*: qui cum immani vindictæ cupiditate & capitalibus odiis inflammati in mutuas carnificinas ingenti Hetruriæ malo præcipites ferrentur; ad eorum poſtea exemplum veluti peſte tacti in Piceno *Albi* & *Nigri*, in Latio *Columnenſes* & *Vrſini*, in Inſubribus *Bracciani* & *Sfortiani*, pro partium nobilitate & potentia non minùs crudeliter graſſabantur. Hæ furiæ in Italia nunquam penitus extingui potuerunt, neque poſthac eradicabuntur facilè, propter gentis ingenium ac mores ad inferendam injuriam promptos, ad deponendam contumaces. Tanta eſt enim illic ultionum vis, & ambitioſa naturæ crudelitas; ut pueri etiam ſe aut harum aut illarum partium eſſe profiteantur, nec pietati parentum, nec cognatorum ſanguini parcentes. Itaq; in hanc diem cum alia loca, tum Piſtorienſis civitas maximè cædibus recentibus madet. Et verò tu, *ROMA*, quæ vidiſti in tuis viſceribus ſanguinea

Plat. in Gregor. IX. Leand. Alb. in Hetr. Medit. L. Schradæus Monum. Ital. lib. 1. P. Merula Coſmog. p. 2. lib. 4. c. 21.

guinea

guinea *Gibellinorum* & *Guelforum* ſpectacula? Quæ illæ *Pontificum* carnificinæ, *Damaſi* & *Vrſicini*; *Laurentii* & *Symmachi*; *Cadoli* & *Alexandri*? Prelia commiſſa in medio foro; cędes in clero & ſanctimonialibus, latrocinia, denudatę fœminę; cadaveribus completa loca orationum. Et *Liberio* in urbem reverſo ad dignitatem Pontificalem, fluxerunt templa ſanguine. Et quis denarraverit omnes? *Theodorum*, *Agapetum*, *Damaſum*, *Caliſtum*, omnes *ſecundos* & *Bonifacios* duos, *Ioannes* quatuor, *Benedictos* plures? Quis ad funera *Formoſi* non cohorreſcat? Quis duos & viginti Papas cęſos fuiſſe; quis multò plures veneno (nam hâc arte necari illos tralatitium eſt) periiſſe putet? In omnibus tamen illis ſævitię exemplis nulli decoris amantes & juſti memorantur milites; ſed pectora latronum, ſicariorum, adulterorum, ſacrilegorum, magorum, monſtrorum. Nam quantumvis Itali ſint aliâs ignavi, (quod dixi) imbelles, & molles: ex leviſſimis tamen cauſis captant offenſiones, lanienas, cædes: atque ſi cauſa ſit gravior, ultionem odio alunt immortali. Ne tutæ quidem amicitiæ, aut neceſſitudines periculo carent: jocus fortè, aut imprudens per feneſtram aſpectus, ſecretiſſimo ſcelere vindicatur. ſæpe in ferrum

Alb. Gentil. de j. belli li. 3. cap 11.

Bod. de Rep. lib. 6. c. 5.

I. Barclajus in Sat. par. 1.

rum tutos, venena ſuſtulerunt, aut facis illitæ fumus, aut corrupta floris ſuavitas, aut fatalis cultelli acies, qui eodem tempore & intactam liberis dapem diſſecat, & adverſario mortem. Æterna ſunt ſemel læſæ mentis vulnera; & plures reconciliatio, quàm profeſſum odium extinxit. In familia *Liminea*, inter Patavinas ſatis antiqua & illuſtri, aliquando duo fuerant fratres; qui per æſtatem in ruſtico prædio commorati, cum noctu ſereno cœlo innumeras ſtellarum cohortes contemplarentur, ſtolidum votorum certamen iniverunt; cum alter per jocum diceret ſubridens: *Utinam mihi tantum eſſet boum, quantum in cælo ſtellarum!* alter ſtatim joco reſponderet; *Utinam verò mihi pratum eſſet cæli amplitudine!* & ad fratrem converſus, *Ubi tuis bobus*, ait, *ſis inventurus paſcua? In tuo prato*, inquit prior. Sed alter: *Quid ſi nollem? Etiam te invito paſcerem*; infit ille. At iſte: *Tune me invito? Te invito etiam*; denuò ille. Et ita altercando, joco & riſu in iram, hinc in rixam, & in furorem uſq; progreſſi, deniq; ſicis è vagina eductis, mutuis vulneribus ſe ſe crudeliſſimè interemerunt. Tantine ſit jocus? O vanitatem! Tudernum autem civis ſui *Altobelli* crudelitatem majori longè ſævitiâ ita compenſavit. Ille cum ſociis quaſi ducentis exu-

B. Scardeonius lib. 3. claſ. 13. in deſcript. Pata. Camerarius Cent. 1. c. 92. Zving. M A-pod lib. 3. c. 19.

exulibus ſicariis (quos *Banditos* vocant; ferale latronum genus; licitatores capitum; qui in Italia tam latè nuper regnabant & graſſabantur; ut frequentiſſimum crimen penè fuerit ſine infamia: & quidem ſub Pontificatu Gregorii XIII, non uſque adeô innoxii & boni publici amantis Epiſcopi; quippe qui Kalendarii emendationem Imperatori & Principibus Chriſtianis indignè præripuit; qui *Jac. Boncompagnum*, filium naturalem, invidioſis opibus auxit, ad maximos evectum honores; & alia multa in civili diſciplina peccavit; tunc graſſatores illi Banditi; *Curtieto Sambucano* & *Marco Sarrâ* primariis ducibus, Romanæ Eccleſiæ ditiones tot latrociniorum, homicidiorum, deprædationum, & maleficiorum exemplis funeſtaverunt; ut nec in pagis, nec in urbibus, & ne Romę quidem vita & fortunæ bonorum tutę eſſent; vix tandem ſecuritate reſtitutâ per Sixtum V, cujus ſeveritas tanto impleverat pavore exulum animos, ita ut licentię tempora præteriiſſe, *tempus SIXTI veniſſe*, communi proverbio jactaretur) ille, inquam, *Altobellus* patriam & vicinam ditionem excurſionibus, rapinis, incendiis, cædibus, fœdè deformaverat: ſed ab exercitu Pontificio captus, mox in publico loco

Cicarella in vita Greg. XIII. & Sixti V.

Th. H. lib. 81.

Th. hiſt. l. 81

loco nudus tabulæ affixus eſt, poteſtate omnibus, quos læſiſſet, factâ de eo ſupplicium ſumendi. confeſtim accurrunt matres, quas liberis privaverat, rabie incitatæ, & nonnullæ dentibus corpus ejus dilaniant, aliæ aliis modis ſauciant. patres quoque & amici eorum, quos interfecerat, oculos, cor, & alia membra evellunt, nihilque omittunt, quo cruciatus augeri poſſent. ſed Altobellus obſtinatè ferebat omnia; affirmans, nihil novi ſibi accidere, quod jam pridem animo ſuo non conceperit. tandem mortui cadaver in minutas partes conciſum, & ad pondus, ſicut aliæ carnes in macello ſolent, divenditum eſt iis, qui nondum ſatis injurias ulti eſſent, ut quod reliquum eſſet devorarent. Res ſanè auditu, & multò magis viſu horrenda; emptam eſſe carnem humanam, & voratam, tantùm ad animum vindictæ cupidum exaturandum. Nullus tamen Sulla, nullus Phalaris, Auditores, nullus tyrannus unquam ultionis immanitate par fuit illi *Mediolanenſi*, quem appellare nefas eſt: qui cum decennali odio furens ſępiſſime aucuparetur occaſiones familiaris ſui opprimendi; tandem humili geſtu ac blanditiis amoris redintegrationem ſimulans, aggreditur inopinantem, proſter- Leand. Alb. in Duc. Spolet.

nit, & ſicâ faucibus admotâ mortem minitatur; humiliter tamen veniam precanti, hanc libertatis dicit legem, *ut DEVM immortalem ejuret.* ille miſer ultimâ victus neceſſitate morem gerit invitus, & *DEVM* deteſtabilem in modum exſecratur; & quô minùs ſimularet, exſecrationes ſæpius ex animo iterare ab adverſario cogitur, & deinde ſtatim confoditur: ſicario poſtremò ita gloriari auſo: *Et illa eſt generoſa ultio, quæ & corpori vitam eripiat, & animo cruciatus ſit allatura ſempiternos.* Hominem, Auditores, arbitror eſſe neminem, qui facinus iſtud audiverit, quin toto animo in ſicarii illius deteſtationem conſpiret. Quid Satan ipſe, capitalis, & æternus humani generis hoſtis, in perniciem alicujus hominis machinari poſſit, quod Mediolanenſis ille omiſerit? Vbi in uno facinore tetrior ſcelerum audita eſt veluti conjuratio? Si ad conceptionem & conſummationem omnium maximi criminis conferat *Caligula* ſuam impietatem; quâ cœlo commeſſationem ipſius fulminibus parùm certis terrenti iratus, ad pugnam vocaverat Jovem, & quidem *ſine miſſione*; cum etiam machinam excogitaſſet, quâ tonitribus obſtreperet, ac contra fulmina fulminaret, lapides viciſſim in cœlum

Bod. in Rep. l. 5. c. 6. Camer. Med. Hiſt. Cent. 1. cap. 84.

Senec. l. 1. de Ira. cap. ult. Dio. Caſſ. H. lib. 59.

cœlum ejaculando, cum hac voce, ἢ μ' ἀνάειρ', ἢ ἐγὼ σε: *aut me tolle, aut ego te*: & ſi veteres *Romani* huc addant *ſpectaculorum* inſaniam; quibus non tantùm privatim in lætiori convivio ſolenne facrat paria aliquot gladiatorum exhibere ad pugnam, qui cum applauſu convivantium occidebant, occidebantur: verùm etiam publicè in funere, atque inprimis voluptatis causâ à magiſtratibus, ſacerdotibus, Imperatoribus dati gladiatores ſæpe ingenti numero; & ſcio nullum bellum tantam cladem vaſtitatemque generi humano intuliſſe, quàm hos ad voluptatem ludos; *cum unus aliquis menſis Europæ ſteterit vicenis capitum millibus aut tricenis*: & ſi inſuper adjungant inimici & oſores Cæſarum, *Papæ*, (quippe ajebat *Carolus Lanojus* Prorex Neapolitanus, *proprium eſſe Pontificum, Cæſares timere & odiſſe*) abſolutiſſimum fraudum artificium; in quorum promiſſis eſt nulla fides, in contractibus nulla juſtitia: ſi quoque *Gabrinus Fundulius*, Cremonenſium tyrannus, ſuggerat truculenti animi ab omni pœnitentia abhorrentis contumaciam; cum is Mediolani cervices ſecuri ſubdere coactus, & à cucullatis ſacerdotibus veniam criminum & delictorum à *DEO* precari monitus, contortis atroci-

Lipſ. Satur. Serm. l. 1. c. 6. Cl. Dauſquejus in Com. in Sil. Ital. lib. 11.

Lipſ. d. l. c. 20.

Guic. lib. 16.

Alb. Gentil. de jur bell. lib. 3. c. 19.

Iov. in vita Philip. Med. Duc.

bus oculis diceret; *Deſinite mihi moleſti eſſe: nam tantum abeſt, ut me jure belli factorum pœniteat, ut maximè etiam doleam, quòd Sigiſmundum Cæſarem & Papam Joannem XXIII, ſimul hoſpites meos, è turri mea, quam ſtudio peramæni proſpectus aſcenderant, in ſubjectum forum, ad immortalem clariſſimi facinoris famam, non præcipitarim:* ſi denique ad tanti flagitii diritatem cunctas perdendi & nocendi artes accumulent cæteri Italiæ tyranni omnes, qui exitio gentium clari, non minores fuere peſtes mortalium, quàm inundatio, quâ planum omne perfuſum eſt; quàm conflagratio, quâ magna pars animantium exaruit; & in quorum corporibus non homines, ſed

Lucret. l. 5. de nat. rer.

Cerberus & Furiæ, jam verò & lucis egenus
Tartarus, horriferos eructans faucibus æſtus,

domicilium habuiſſe videntur: ſemper tamen abominabile illud ultionis à nefario illo *Mediolanenſe* perpetratum facinus erit omnium nefandiſſimum, truculentiſſimum, ſummum. Verùm dum illam Italorum imbelliam, & bellicæ virtutis incuriam perſtrinxi leviter tantùm; quot crimina gentis unà jam venerunt ſub cenſuram, *mi Laurenti?* Fidem, qua Reſpublicæ cohærent maximè, ubi terrarum vidiſti rariorem? ubi *Perfidiam* immaniorem?

Digitized by Google

rem? *Pudet me*, ait Æneas Silvius, *plus hodie fidei trans montes, quàm circa reperiri, pleroſque ex noſtris Principibus, quos Italia genuit, adeò parabolanos, ut ita loquar, invenias, ut certiora ſint meretricum, quàm eorum promiſſa.* Non auſim viro patriç ſuç amantiſſimo, atque cenſori ingeniorum acerrimo contradicere. Equidem *Romæ fides eſt aroma*, & res omninò peregrina: ut, qui ad hodiernos mores Romanorum reſpexerit, eoſque cum tua, *Laurenti*, laudatione contulerit, dicturus ſit, te arcem feciſſe è cloaca, & lapidem è ſepulchro veneratum fuiſſe pro *DEO*. Et *Dominicus Triviſanus* in Senatu Veneto liberâ voce teſtabatur, *proprium eſſe Pontificum, poſthabere fidem.* At qualis Rex, talis & grex: qualis pater, tales & liberi. Et Neapolitani, *ſemper Italorum omnium maximè cupidi rerum novarum, & mutationum appetentiſſimi*, an fidem colant? Imò, *ut cæteri quoque Itali, fidem parvo momento mutant.* Cum Carolus VIII Galliarum Rex Neapolim deditione cepiſſet, cives in nomen Gallicum quidem læti & ſummâ congratulatione jurabant; ſed biennio vixdum exacto ipſi Gallos iterum pepulerunt, palam erga Alphonſum Regem fugitivum & Ferdinandum filium ejus ſtudium ſu-

Aen. Silv. in Paral. Al. l. 1. cap. 58.

Fr. Guic. l. 8.

Alb. Gentil. de j. belli l. 3. cap. 8.

Tubero H. l. 8.

Forcat. de Gall. Imper. lib. 2.

Digitized by Google

um profeſſi. Quod poſteaquam Carolo nunciatum eſſet, contractâ fronte, *Agnoſco*, inquit, *Sirenis cantus & mellitas fraudes: ſed brevi palinodiam ipſa canet.* Alludebat ingenioſus Princeps ad id, quod vulgo fertur, *Parthenopen tertiam Sirenum Neapoli ſepultam eſſe:* unde & urbs illa *Parthenope* nuncupatur. *Mediolanenſes* autem, quoties fuerunt perfidi? Quoties deceperunt Imp. Fridericum Barbaroſſam? Quoties ſicarios in illud auguſtum caput ſubornarunt? Sanxerunt etiam pœnam *linguæ*, ne *Imp. Friderici* nomen quiſquam in ſermonibus uſurparet; & accuſati de perjurio, reſpondere auſi ſunt, *Se juraviſſe quidem, ſed juramentum ſervaturos non promiſiſſe.* Sed uti ἐς τὰ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι, extremis deſperatiſq; morbis extrema remedia adhiberi ſolent: ita cum Mediolanenſes ſcelera ſceleribus tuerentur planè perditi, & cumulatis injuriis patientiam Auguſtalem evincerent clementiæ incapaces, neceſſariò Fridericus ad decretorium ſtylum acceſſit. Itaque urbs illorum deleta; mœnia, templa, baſilicæ, domus civium, proſtrata; aratrum per urbis aream decuſſatim tractum, & ſal in ea diſſeminatum; atque omnes illi refractarii & rebelles patrium ſolum

Cruſ. in Or. de Frid. Barbar. & Ann. Suev. p. 2. l. 10. c. 8. & l. 11. c. 6. Lehman. Chr. Spir. l. 5. c. 57.

Hippocrat. in Aphoriſmis.

ſolum vertere juſſi, & ultra centum ſtadiorum ſpatium relegati. Fertur & hoc de Mediolanenſibus: *Beatricem* Auguſtam, Barbaroſſæ uxorem, videndi Mediolani cupidam, aliquando urbem ingreſſam eſſe, omninò nihil mali metuentem; cum tunc inter Imperatorem & civitatem aut pax, aut pax ſequeſtra induciæ, coiiſſent: ſed plebem incompoſitam, & tranquillitatis impatientem, Imperatricem mulæ impoſuiſſe præpoſterè, ita ut illa caudam beſtiæ tenuerit pro freno; & ſic per urbem ignominiosè circumduxiſſe, & forâs eduxiſſe: Imperatorem verò, qui petulantiam enormem meritis pœnis cohercere voluerit, bene multos illius ludibrii & injuriæ autores ac ſceleris participes mortis terrore coegiſſe, ut ficum de natura mulæ exemerint. Ex quo illud Italorum contumelioſum; ut pollice inter duos digitos exerto, aut medio oſtenſo digito, dicant: *Ecco la fico, Ecce ficus.* De Ligurum & *Genuenſium* Punica fide dixi ſuprà: & Genuenſis quidem perfidię monumentum in omnem memoriam ſtabile eſt, tranſportatio Turcarum in Europam, Mahometis in Chriſtianum orbem, hoſtis in patriam. Cum enim Amurates II Muſtapham fugientem perſequeretur, & omnes ad Hel-

Iov. in Fr. I. l.2. Elog.

Münſterus Coſm. l.2.c. 20. Cruſ. Annal. Suev. p. 2.l.11. c.2. F. Faber. Hiſt. Suev. lib.1.c. 12.

Leunclav. Pand. Hiſt. Turc. c. 89.

Digitized by Google

leſpontum propter Calliopolitanum trajectum naves in terram inveniret ſubductas; Genuenſium opera oportuna fuit, & eorum navibus *Interianâ* & *Squarciaficâ* LX millia Turcarum Helleſpontum trajecit, pro naulo in ſingula capita ſingulis aureis nummis perſolutis. Iterum, *Laurenti*, aliud Italorum crimen conſpicio, veræ Nobilitati infeſtiſſimum. Ecce enim *avaritia* Italos ſic tenet in vinculis, ut pecuniæ amore cum Turcis conſueſcant, & totius Europæ libertatem conjiciant in diſcrimen, barbarisq; prodant. Nec tamen ſoli Genuenſes ſic delirant. Cardinalis enim Beſſarion omnibus Italiæ Principibus graviter exprobrabat, quòd Conſtantinopolin quinquaginta millibus coronatorum juvare noluerint, cauſæque extiterint, ut poſtea urbs à Turcis occuparetur; qui inde victoriarum curſu Trapezuntem, Sinopen inſulam, Lesbum, Peloponneſum, Caramaniam cum regionibus vicinis Pamphiliæ, Boſniam, Bulgariam, inferiorem Hungariam, Epirum, maximam partem Dalmatiæ & Illyrici, tandem quoq; Eubœam, imperio ſuo adjecerunt. Quapropter Hungari, Bohemi, Poloniq́ue, non minori fere odio inſectantur Italos, quàm *Judæos*; illorum maximè

Cruſ. Ann. p.3.lib.5.c.6.

Soranzus in Ottoman.c. 8.

Tubero hiſtor lib.1.

Digitized by Google

ximè calliditatem & avaritiam animitus deteſtantes. Quod enim alibi pro pecunia Iudæi faciunt; nec facere recuſabunt Itali: fraudes, veneficia, homicidia, ſunt illorum merces, quibus opes parant. *Gemes* certè Mahometis II Sultani Turcici filius, vir adſpectu planè regio, magnanimus, Arabicis quoque literis non mediocriter excultus, hiſce avaris artibus avorum ætate interiit in Italia. Ille mortuo patre, fretus populorum ac militum benevolentiâ Cilicięque regulorum opibus, armis de imperio cum *Bajaſite* fratre natu grandiore contenderat, victusq́ue in Pruſiacis campis, & aliquantò pòſt in Lycaonia ad Iconium amiſſo exercitu, Rhodum profugerat; ibi carceri incluſus à Buſſonio Rhodio magiſtro; hinc in Provinciam Galliæ, ut tutiùs ſervaretur, delatus, & denique Innocentio Pontifici Romam miſſus. Fueratq́ue Gemes magnum vectigal ipſis Pontificibus per aliquod tempus: cum Bajaſites alendo fratri *quotannis XL millia aureorum nummûm* exolveret. Ingruentibus autem in Italiam Gallis, cum Papa *Alexander VI* (qui homo punctum temporis nullum vacuum ſceleribus præterire paſſus eſt; adeô ut cum tribus ante mortem annis fulmine ictus, & mox

Forcat. de Gall. Imper. lib. 4.

præter plurimorum ſpem refocillatus eſſet, mirarentur dicaces, *Dæmonem à Dæmone concuti potuiſſe.)* Carolo *VIII* Regi Galliarum ex conventionis legibus Gemem traderet, priùs iſte profugo & extorri barbaro Principi, *ut ducenta aureorum millia à Bajaſite promiſſa lucraretur*, lethiferum poculum miſcuit, quo ad Cajetam paulò pòſt miſerè exanimatus eſt. Erat id venenum pulvis ad fallendum candore mirabili, nec valde iujucundo ſapore, qui non acriore vi protinus, ſicut præſentanea venena, ſpiritus vitales opprimeret; ſed ſenſim venis illabendo exitiabili traditate graſſaretur: quo ipſo poſtea Alexander opulentos aliquot Senatores, & poſtremò ſe ipſum, incautè mutatâ lagenâ, ſuſtuliſſe fertur. Verùm Romæ non Gemes modò & illius vita ſalusque inter avaritiæ fuit promercalia: ſed omninò, ut *Baptiſta Mantuanus Carmelita*, raræ eruditionis vir, conqueritur, ſunt *venalia Romæ templa, ſacerdotes, altaria, ſacra, coronæ, ignis, thura, preces; cælum eſt venale, DEUSq́;*

vide Iov. H. l. 2. & F. Guicciard. l. 2. qui teſtantur, Scioppium vanitatis eſſe manifeſtū, dum *præf. in ſacerrimum Eccleſiaſticum* Alexandrum culpâ Gemis veneno interfecti liberare impudentiſſimè conatur.

l. 3. Calamit.

Unde facetè, ſed non minùs verè Owenus:

An Petrus *fuerit Romæ, ſub judice lis eſt;*
Simonem *Romæ nemo fuiſſe negat.*

Et Poeta alius:

Si caput à capio, vel dixeris à capiendo:

Tunc

Digitized by Google

Tunc eſt Roma caput: omnia namq; capit. Quod ipſum quoque ſenſit *Ioannes Andreæ*, Juris Canonici interpres, cum diceret, *Romam fundatam à latronibus adhuc ſapere primordia ſua.* Et in eandem ſententiam Alfonſus Aragonum Rex, ſalsè; *Harpyias non jam inſulas, ut poetæ exiſtimarunt, incolere; ſed ex inſulis migraſſe in Curiam Romanam, ibiq́ domicilium conſtituiſſe.* Non enim amplius Romæ, Auditores, *de paſtu ovium, ſed de lana*, eſt quæſtio. Cumque Religio olim pepererit divitias, filia impiè degenerans devoravit matrem: nimiâ præſertim piorum Principum liberalitate & alicubi profuſione, ſacerdotum integritatem in nequitiam, humilitatem in faſtum, paupertatem Apoſtolicam in avaritiam Satanicam, cœleſtemq; gloriam in mundi pompam infeliciſſimè transformante. Nullum enim crimen abeſt, ex quo tenuitas illa priſca periit. Et *Bonifacius* martyr aliquando interrogatus, *An liceret ligneis calicibus in ſacris uti*, ita reſpondit: *Olim aurei ſacerdotes ligneis vaſis, nunc lignei aureis utuntur.* Scilicet.

Panormita de dict. & fact. Alf. l 1. cap. 8.

Aen. Silv. Ep. 25.

Duaren. de ſac. Eccl. miniſt. l. 2. c. 4.

de conſecr. diſt. 1. c. 44.

exceſſere modum magnorum munera regum.

Gunth. li. 6.

Etſi Reipublicę ſalus tam prodigas donationes & alienationes nulli hominum permittit. Rex enim, quantum ad boni publici

publici procurationem attinet, fere idem eſt, qui pater cum uxore & liberis, tutor cum pupillo, curator cum adoleſcente, gubernator cum vectoribus onuſta nave, paſtor cum grege, imperator cum exercitu: quorum nemo fidei ſuæ concreditos ut vendere, donare, & alienare poteſt; ſic nec Rex populum & provincias. Quare Imp. *Carolus V Paulo III* Pontifici candidè reſpondit de Parma & Placentia; *eas civitates, ſi ad Imperium pertinerent, non poſſe ſe in ditionis ac dignitatis Imperialis præjudicium alienare.* Quemadmodum igitur *Pius II* dixiſſe ſcribitur; *fuiſſe aliquas cauſas, cur ademptum ſit ſacerdotibus conjugium, ſed multò majores eſſe cauſas, ut reddi debeat:* ſic jam argumentari licet; fuiſſe olim aliquas devotionis, etſi & ſuperſtitionis pleniſſimas ratiunculas, ob quas Papatus tot provinciis & opibus fuerit ditatus; ſed hodie cauſas eſſe multò graviſſimas, cur donationes illæ ut inofficioſæ, illegitimæ, & injuſtæ, ſint reſcindendæ, abrogandæ, tollendæ; atque Papatus ad priſcam pauperis Petri & Apoſtolorum egenorum conditionem redigendus. Hâc etenim viâ ſint reditura ſanctitas Religioni, quæ Româ jam per tot ſecula exulat; honor ſacerdotibus, *qui omnium magnorum malorum in*

Hotom. in Franco-Gal. cap. 19.

Th. Hiſt. l. 4.

vide Confeſſ. Auguſt. de Coniug. Sacerdot.

Morn. in H. Pap.

Digitized by Google

in Eccleſia habentur autores; exiſtimatio Pontifici, quem *Gabriel Povelus* Antichriſtum eſſe tam certò ſe ſcire affirmat, quàm DEUM ipſum eſſe creatorem viſibilium & inviſibilium, & Ieſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam: hoc item modo triumfatura ſit modeſtia, quæ *Vniverſalis Epiſcopi* titulum abrogabit; regnatura juſtitia, quæ *Bonifacium VIII* aliquem iſta verba, *Ego ſum Cæſar & Pontifex*, ſuperbè uſurpantem compeſcet, & Pontifices Imperatoribus ſubditos eſſe jubebit: hoc deniq; pacto Imperator noſter tandem ſit priſcam illam Imperii ſui ſedem, illud auguſtiſſimum terrarum Capitolium, omnibus Reipub. hoſtibus exſtirpatis, iterum feliciter occupaturus. O quando hoc fiet! O quando ſplendidiſſimus ſol ille illuceſcet? *Leonem X* Papam præ gaudio, quod ex nuncio victoriæ de Gallis extra Italiam pulſis reportatæ gratiſſimo conceperat, mortuum fuiſſe ajunt: & verò ego quoq;, ſi voto illi meo felicitas ſeculi ſatisfaceret, tam læto & jucundiſſimo nuncio ſtatim piè immori non modò nil detrectem, verùm etiam iſtam εὐθανασίαν medullitus optem. Verùm enimverò avaritia Romanorum tam profundè radicatur; ut ſpei audaciam cum voto meo vix auſim committere.

Becanus in Refut. Apolog. Iac. M. Br. Reg.

Cuſpinia. in Alberto I.

S. Goulart, en ſes Hiſtoires adm.

mittere. Et ingredere adhuc pauliſper, *Laurenti*, Hiſtoriarum hortum; atq; pauculas copioſiſſimæ *malòrum radicis* fibras intuere propiùs. *Henricum VI* Angliæ Regem, expreſſum Chriſtianæ pietatis & patientiæ exemplum, commendabat Henricus VII Rex *Iulio II* Pontifici; ut iſte illum referret in numerum Divorum: ſed quô minùs hoc fieret, in cauſa erat Papę avaritia; qui pro Regis canoniſatione, ut vocant, nimis magnam pecunię vim exegerat ut; videretur non Principis ſanctitati, ſed auro honores illos delaturus. Sed non tantùm in Principum, etiam in privatorum fortunas invadendi, modos cum excogitarent Papæ penè infinitos: hic ſanè fuit inter inter peſſimos, quòd in Galliis ſuperioribus ſeculis, qui teſtamento nihil curionibus aut collegiis eccleſiaſticis legaſſet, honore ſepulturæ carebat: ſi quis autem inopinato caſu occubuiſſet, ſacrificulus Pontificis juſſu mortuo teſtamentum condere, & quæ vellet eccleſiæ arbitratu ſuo quaſi teſtator legare ſolebat: quem morem tamen ſuſtulit Curia Pariſiorum. Quin æmulata eſt Pontificia habendi cupido aliquorum Imperatorum & Principum in pecuniis corradendis inſaniam. Namque uti *Veſpaſianus urinæ ve-*

Ca nden. in Br. Regnis p. 212.

Bod. de Repub. li. 5. c. 2.

Sueton. in Veſp. ca. 23.

ctigal

ctigal commentus eſt, & filio Tito id reprehendenti pecuniam ex prima penſione admovebat ad nares, ſciſcitans, num odore offenderetur; & illo negante; *Atqui*, inquit, *è lotio eſt*. cui vectigali origo & cauſa; quòd in publico amphoræ aut dolia ſtabant ad urinam reddendam: quam fullones, opinor, vertebant deinde in ſuum uſum. & videtur hoc fuiſſe triſte illud *Chryſargyrum*, hiſtoriis decantatum, ſublatum ab Imp. Anaſtaſio; quæ penſio fuit talis; *ut quisque mendicus aut pauper, meretrix ſive jam emerita, omnis ſervus itemq́ libertus, inferrent in ærarium pro* URINA & STERCORE, *jumentorum etiam & canum; ſive in agris, ſive in opidis habitarent: & homines quidem utriusq́ ſexus, nomiſma argenteum; equus, mulus, bos, tantundem; aſinus & canis follex ſex.* Phui, phui, ſpurca vectigalia! & nihilominus viri proceres & Reip. primi munus colligendi ambibant. atque iſti pudendarum ſordium lucrique exercitores aut conductores ſunt, quos *Foricarios* JCti appellant. Caligula etiam *ex capturis proſtitutarum vectigal inſtituit, quantum quæque uno concubitu mereret*: & poſtea quoq; ſub Heliogabalo lenonum vectigal, & meretricum, & exoletorum fuit. Sic Romani Pontifices, non quidem foricis, quod

Lipſ. Adm. l.2. cap. 6. ex Cedreno.

Suet. in Calig. cap. 40.

quod ego ſciam, ſed, quod fœdius in religioſis eſt, lupanaribus locupletaverunt ærarium; nihil turpitudini adſcribentes, quod ad æs exeat. *Sixtus IV* Romæ nobile admodum extruxit lupanar, ut ex meretricio queſtu infame lucrum acciperet. Et Romana ſcorta in ſingulas hebdomadas *Iulium* nummum pendunt Pontifici: qui cenſus annuus nonnunquam *XX millia ducatorum* ſuperat: adeôque eccleſiæ procerum id munus eſt; ut unà cum eccleſiarum proventibus etiam lenociniorum numerent mercedem. *Et ſic. H. Cornelius Agrippa* audiviſſe ſe dicit aliquando, cum rationes ſuas ita inirent: *Habet ille duo beneficia; unum Curatum aureorum viginti, alterum Prioratam ducatorum quadraginta, & tres putanas in burdello, quæ reddunt ſingulis hebdomadibus Iulios viginti.* Magnum hoc, Auditores, crimen eſt Italicæ avaritiæ, & vix eſt in orbe terrarum provincia, ubi Roma flagitioſorum vectigalium & tributorum non reliquerit veſtigia; ut propemodum cum *S. Brigide* credi poſſit, *Papam decem DEI præcepta in unum commutaviſſe, DA PECVNIAM:* ſed accipite nunc *libidinis*, cujus jam mentionem feci, & improbiſſimæ *luxuriæ* crimen, in ſuo genere avaritiâ non levius.

Agrippa de vanit. ſcientiar. cap. 64. Morn. in H. Pap.

Mornæus de Eccleſia, cap 6.

Neſcio

Digitized by Google

Neſcio autem, *antiqua* illa rerum domina & dives Italia, an *hodierna* ſit pejor, libidinoſior, & in omnem luxum proclivior. Illa quidem priſca, & ſtraminea Roma, infantiæ & cunis proprior, haud dubiè fuit marmoreâ & aureâ melior; optimis inſtitutis, puriſſimis moribus, & exemplis præclariſſimis ditior. Illa enim oſtendit terris *C. Fabricium*, *Cn. Scipionem*, *M. Curium*, quorum filiæ ob paupertatem de publico dotibus donatæ ad maritos ierunt, portantes gloriam domeſticam, pecuniam publicam: illa educavit *Publicolam* regum exactorem, & *Agrippam* populi reconciliatorem, quorum funus ob tenues opes à populo Romano collatis ſextantibus adornatum eſt: illa *Attilium Regulum* habuit, qui cum Pœnos in Africa funderet, ad Senatum ſcripſit, mercenarium ſuum diſceſſiſſe, & amoto ruſtico inſtrumento, ab eo deſertum eſſe rus, ideoque petere, ut ſibi ſucceſſor mitteretur, ne deſerto agro non eſſet, unde uxor & ſui alerentur; ſed Senatui placuit, ut dum Regulus abeſſet, colonus ejus populus Romanus eſſet: illa dedit *Catonem*, uno canterio, è cujus lateribus hippoperæ dependebant, contentum; & tot veteres proſapias Conſulares, Cenſorias & triumphales, parſimoniâ, fru-

Apuleius Apolog. 1.

Seneca in Conſol. ad Helviam. c. 12. Valerius Max. l. 4. c. 4

Sen. Ep. 87.

galitate & temperantiâ illuſtres; quarum gloria omnibus ſeculis durabit. Sed poſtquam cum imperio creverunt opes; luxuria incubuit, & ſecum in urbem traxit Orbem, omnibus propè opulentum & oportunum vitiis locum quærentibus: cum plerique voluptatum causâ ex agris quoque in urbem correperent, & *mallent manus in theatro movere, quàm in aratro*; Italiâ reliquâ paulatim fere ad ſolitudinem hominum ſic redactâ. Servi verò, qui prægrandi multitudine in Imperio Romano erant, & quorum laboribus agricultura & omnia fere opera Romana conſtabant, cum crudelitatem dominorum pati cogerentur quamlibet atrociſſimam, & vel ob cryſtallinum fractum tantùm à *Vedio Pollione* murænis objicerentur; tamen in libidinis & damnatarum voluptatum miniſterio maximè illi erant ſervi, & abjectiſſima mancipia. *Exercebantur lupanaria in multorum honeſtorum virorum prædiis*; ſed contumelia præcipuè pertinebat ad ſervos, utriuſque Veneris injuriis expoſitos. Et ô nefandum hominum abuſum! cum domini ad cœnandum diſcumberent, oportuit ſervorum alium ſputa detergere, alium reliquias temulentorum colligere, alium pretioſas aves ſcindere, pectuſque &

Lipſ. Adm. lib. 3. c. 3.

Seneca de Ira l. 3. c. 40.

l 27. §. 1. ff. de her. petit.

& clunes certis ductibus circumferendo eruditam manum in fruſta excutere; alium (ne omnes operas recenſeam) noctem inter ebrietatem domini ac libidinem dividere, puerum in convivio, virum & fœminam in cubiculo. vah pudor! non perſequor, nec ultrò retego Stygiis tenebris dignas fœditates. Tu, *mi Laurenti*, examina vitam *M. Antonii*, qui *Cleopatræ* ultimæ Ægypti reginæ, Phæniciam, Syriam, Cyprum, & Ciliciæ bonam partem, Judæam balſamiferam, & Nabathæorum Arabiam, in ſtupri mercedem dedit: imò ab illo aliquot ſeculorum hiſtorias retexe; videbis, Italiam totam ſtupris, adulteriis, & infamibus libidinibus ſemper laboraſſe. Numerantur ab *Auguſto* ad *Conſtantinum Magnum* Imperatores quadraginta tres: ex quibus vix decem ſunt, quos filius, aut frater, aut uxor, aut amicus, aut inimicus, ferro, veneno, laqueòve non extinxerit: illi tamen propemodum omnes, etiam qui videbantur optimi, caſtitatem & ſanctitatem matrimoniorum flagitiis libidinum variè deturpaverunt. Quare Severi ætate *uxor Argetecoxi*, qui apud Caledonios regnabat, cum à Julia Auguſta convitiis ut adultera exagitaretur, liberè reſpondit: *Nos Britanni-*

Seneca Ep. 47. & 95.

Budæus l. 5. de Aſſe.

Xiphilinus. Cambdɣn. in Scotia. p. 702.

cæ cum optimis viris conſuetudinem habemus; at vos Romanas perditiſſimus quisque occultè conſtuprat. Et quis apud veteres Italos fuit gulæ luxus? Cajus *Caligula centies HS.* (ſunt 250000 Philippicûm) *cænavit uno die*; & invenit, quomodo mediocrium provinciarum tributum una cœna fieret. Sanè pro ingenio iſtius belluæ res non nimis eſt mira: quippe *qui non toto vertente anno vicies ſepties millies HS*, id eſt, *ſexaginta ſex milliones & quinquaginta millia Philippicûm*, ut Suetonius ſcriptum reliquit; ſive ut Dio, *ter & tricies millies HS*, id eſt, *octoginta & unum millionem Philippicûm* abſumpſerit. Quid *Vitellius*, ille helluonum omnium altiſſimus gurges? ille in principatu ſuo *decies HS* (ſunt 25000 Philipp.) condiit patinam, cui faciendæ fornax in campis exædificata erat; & quam ob immenſam magnitudinem *Clypeum Minervæ* dictitabat: in qua ſcarorum jocinora, phaſianorum & pavonum cerebella, linguas phœnicopterûm, murænarum lactes à Carpathio uſque fretoque Hiſpaniæ per navarchas ac triremes petitarum commiſcuit. Quid *Claudius Æſopus*, qui tamen non Princeps, ſed hiſtrio tragicus? hujus patina *ſexcentis HS* (1500 Philipp.) taxata eſt: in qua poſuit aves cantu ali-

Senec. Con. ſol. ad Helv. cap. 9.

Lipſ. Adm. lib. 2. cap. 14.

Suet. in Vitellio. c. 13.

Plin. H. N. l. 10. cap. 51.

quo

quo aut ſermone humano vocales, millibus ſex ſingulas coemptas, nullâ aliâ inductus voluptate, niſi ut in his imitatione hominem manderet. Luxuria, Auditores, tunc temporis invidioſi imperii fines tranſcenderat: atq; delicati illi ac fluentes parùm ſe lautos putabant, niſi luxuria vertiſſet annum, niſi hibernæ poculis roſæ innataſſent, niſi æſtivâ in gemmis capacibus glacie falerna fregiſſent. Horum gulæ anguſtus erat orbis Romanus: cum appoſitas dapes non ampliùs naturalibus deſideriis, non ſapore, ſed cenſu & ſumptu æſtimarent, atq; ventrem improbum alerent tributo gentium; illiſq; demum cibis acquieſcerent, quos extremus oriens, aut poſitus extra Romanum Colchus imperium, aut famoſa naufragiis maria miſiſſent. Omnia lurcones illi contra naturæ conſuetudinem velle inſtituerant; & noviſſimè in totum ab illa deſciverant; fortunâ pares *Smindyridi* Sibaritæ, qui jactare ſolitus, quaſi felicitatis inſignem notam; *ſe à viginti annis ſolem nec orientem nec occidentem vidiſſe*; qui etiam, cum Sicyonem ad nuptias Agariſtæ, Cliſthenis filiæ, ambiendas abiret, in itinere *aucupes, piſcatores, & coquos mille ſecum duxit, ad domeſticum luxum*. Sequebatur Ro-

Lat. Pacat. in Theod. Pan. & Seneca paſſim.

Columel. præf. lib. 10.

Lipſ. Com. ad Senecam de Ira l. 2. c. 25.

manam illam gulę ſuperbiam, etiam faſtus *ſupellectilis* & *veſtium*. *Nec mirum eſt*, ait Cel-
l. Labeo 7. §.1. ff. de ſupellect. leg. ſus, *moribus civitatis, & uſu rerum, appellationem ſupellectilis mutatam eſſe. nam fictili, aut ligneâ, aut vitreâ, aut æreâ deniq; ſupellectili utebantur: nunc ex ebore, atque teſtitudine, & argento; jam ex auro etiam atq; gemmis ſupellectili utuntur.* Et quidem pelves argenteas, aquiminalia argentea, menſas & lectos inargentatos, inauratos, gemmatos, totos argenteos, totos aureos, pocu-
l. 3. ff. de ſupellect. leg. la murrina & cryſtallina, Paulus JCtus refert. In *veſtitu* quoque quicquid boni moris fuit, perierat. Quis comptulorum tunc fuit, qui non maluiſſet rempublicam turbari, quàm veſtem? qui inter pectinem ſpeculumq; occupatus non ſolicitior fuerit de capitis ſui decore, quàm de ſalute? Fœminæ etiam, quas ſcimus cum aliqua venia peccare, ubi viri gradum
Senec. de Benef. l. 7. c. 9. ſtruunt, cenſus nepotum induerant: neq; ſatis muliebris inſania viros ſubjecerat, niſi bina ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent. *Lolliam Paulinam*, ne ſerio quidem ac ſolenni ceremoniarum aliquo apparatu, ſed mediocrium etiam
Plin. H. N. l. 9. cap. 35. ſponſalium cœnâ, vidit Plinius ſmaragdis margaretiſque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, ſpiris,

Digitized by Google

ſpiris, auribus, collo, manibus, digitisq;: quæ ſumma *quadringenties HS* colligebat; ipsâ confeſtim paratâ mancupationum tabulis probare. O monſtrum! una mulier, in uno cultu, nec in magna feſtivitate, *decies centena millia Philippicûm* habeat? Fortaſſis autem nobis proximior temporum ſeries fuit incorruptior: & fortè hodiernis moribus vivitur caſtiùs & temperantius. Sed quis hoc perſuaderi ſibi patiatur facilè? Itali, Auditores, etiam hodię ſunt impudicitiæ & omnis luxus patroni. Baſileę in ipſo Rheni ponte foramen eſt, per quod in flumen præcipites noxii, impudicæ præſertim, deturbari conſueverunt: quod Italus quidam non ita pridem cum cachinno ſuggillabat; *O beſtias*, exclamans, *apud quos Amorem Deorum antiquiſſimum ſequi flagitioſum habetur!* Et Æneas Silvius, cum procreaſſet ſpurium, ita ſe excuſabat patri factum deteſtanti: *Neſcio*, ait, *quam de me tibi finxeris opinionem, pater. non ego caſtratus ſum, neque ex frigidorum numero: nec tu me lapideum, aut ferreum genuiſti, cum ipſe eſſes carneus: & ſcis, qualis tu gallus fueris.* Et cum *Galeacius Sfortia* Mediolani Principatum obtineret, jam tum ea erat ex multo otio luxuriantis ſeculi in Ita-

Lipſ. Adm. l. 4. cap. 7.

Zvving. M. Apod. l. 3. c. 3.

Epiſt. 15.

lia conditio, in ipſis præcipuè nobilioribus matronis, ut totum pudicitiæ decus ab humanitate aulæ alienum prorſus & ſubagreſte putaretur, ideoque Princeps ille ad licentiam libidinis proclinatus, & juventæ vigore venuſtateque oris ſupra omnes ſpectatu digniſſimus, procacibus fœminarum oculis & deſideriis cupidiſſimè deſerviret. Erat enim tum vulgatum inter fœminas, *nullam ex Principis concubitu fieri impudicam, earumq; maritos, qui ineptis hirci videri poſſent, ita excellere aureis cornibus, ut dignitate cunctas anteirent.* Et Papa *Alexander VI.* Sed pro me dicat Sanazarius, qui Alexandro, ſub quo vixit, tale ſcripſit epitaphium.

Jov. in vita Galceacii Sfortiæ.

Fortaſſis neſcis, cujus hic tumulus ſiet:
adſta viator, ni pœniteat.
Titulum quem Alexandri vides, haud illius
Magni eſt; ſed hujus, qui modò
libidinosâ ſanguinis captus ſiti
tot civitates inclytas,
tot regna vertit; tot duces letho dedit;
NATOS ut impleat ſuos.
Orbem rapinis, ferro, & igne funditus
vaſtavit, hauſit, eruit:
humana jura, nec minùs cæleſtia,
ipſosq; ſuſtulit Deos;
ut ſcilicet liceret (heu ſcelus!) PATRI
NATAE

Digitized by Google

NATÆ ſinum permingere;
nec exſecrandis abſtinere nuptiis,
timore ſublato ſemel.
Et tamen in urbe Roma hic vel undecim
præſidet annis Pontifex.
I nunc Nerones, vel Caligulas nomina,
turpes vel Heliogabalos.
Hoc ſat viator: reliqua non ſinit pudor:
Tu ſuſpicare, & ambula.

Quid utor circuitione? Itali, auditores, jam ſunt Lydi in meridie: Venerisq; ergaſteria calent undiq; tantâ ſcortationum licentiâ, ut etiam ſacrificuli ſint, qui profano more ſuum *Ave Maria & Miſſas* ſuas in lupanari, quàm in templo dicant ſępius. Et *Romæ* quidem Cardinali *Galeoto*, homini nihili, *arma, equi, canes, odores, ſcorta, pro bibliotheca erant.* Et cum *Pius V* meretrices primò aut urbe excedere, aut nubere, & ſi non obtemperarent flagellis cædi juberet; poſtea verò monitionibus cedens non aliter pati vellet, quàm ut lupanari includerentur, nec, ut priùs, liberè per totam urbem interdiu noctuve vagarentur, ratus pudore utrinque incuſſo, & illas priori vitæ renunciaturas, & viros infamiam veritos ad ea loca non ituros; quę verò in meretricia profeſſione morerentur, in ſterquilinio defodi mandaret: inter- Iul. Scalig. Exercit. 211. cap. 2.

Digitized by Google

Th.H.lib.38. interceſſit urbis Senatus, à ſacro Ordine clam inſtigatus, hoc decreto hoſpitiorum pretia vileſcere, & ad nihilum redigi, & libertatem antiquam tolli, dictitans; nec matronarum pudicitiam inter tot cœlibes integram & inconcuſſam ſervari poſſe, atque inſuper majoris vitii, quod Romanis jam olim B. Paulus exprobravit, periculum ſubeſſe, niſi meretricum gregibus priſtina libertas reſtituatur. De *Leone I* Pontifice Romano memoriæ proditum eſt: cum is die quâdam Reſurrectionis Dominicæ populo Euchariſtiam diſtribueret, accidiſſe, ut manui ejus matrona quædam fixerit oſculum, ſimulq; infixerit aculeos libidinis: ſed ut primùm concepti ignis impetus ſenſit ille, ſtatim manum veluti partem contagioſam, è qua lues in totum corpus irrepſerat, ultrò ſibi truncavit. At ſi eodem modo hodieque Romæ in ordine Sacro vagæ libidines retundendæ ac cohercendæ eſſent, quotuſquiſque Paparum, Cardinalium, Epiſcoporum, & reliquorum patrum, fratrumque raſorum, ſit futurus ſuperſtes integer? Nonne neceſſe foret, non tantùm manus illorum, ſed & pedes, & quicquid membrorum tegit cucullus vel ſtola, omne demetere & capite minuere? Stupeo, cum cri-

Sba. l. 5. Pet. Rudolph. H. Seraph. Relig. l. 1. p. 22.

Digitized by Google

criminis hujus frequentiam in hac populi Romani infrequentia expendo. Ecce enim hodierna urbs quàm abeſt ab illa veteri? quàm relinquitur? Paulus Iovius pro magno ſcripſit, Leonis X temporibus, quibus omnia in felici ubertate & pace, cenſa Romæ *octoginta quinque millia* civium & inquilinorum fuiſſe: cum poſt cladem ſub Clemente VII acceptam, iterum cenſu inito, vix ad *triginta duo millia* perventum eſſet. Unus penè veteris Romæ vicus fuerit tam frequens. Sed quantumvis Roma hodie populoſa non ſit, nihilominus tamen eſt libidinoſa: quæ Lipſ. Adm. l. 3. cap. 3.

——quòd inverſo delectaretur amore, Scaliger.
nomen ab inverſo nomine cepit, AMOR.

Veneti autem tot lupas alunt, ut in totam Italiam colonias mittere poſſint. An quæritis, Auditores,

Vrbe tot in Veneta ſcortorum millia cur ſunt? H. Kornm. in Linea Amor.
In promptu cauſa eſt: eſt Venus orta mari.

Et verò quid poſſint *domi Nobiles* Veneti in Veneris caſtris, *Emus*, Petri Emi fratris filius, hominum memoriâ memorabili facinore teſtatus eſt. Cum enim Petrus (Thuanus *Gabrielem* vocat) in ſinu Hadriatico tres Turcicas triremes, in quibus vidua *Ramadanis* Tripolitani purpurati cum filio, familia, mancipiis utriuſque ſexus,

ſexus, & omni pretioſa ſupellectile, quæ credita eſt Iↄccc aureorum cIↄ excedere, vehebatur, in poteſtatem nullo jure redegiſſet; ſtatim inaudito furore ſævitum in captivos, tam mares, quàm fœminas. mares occiſi CCL, filiuſque Ramadanis Baſſę matris in complexu & gremio confoſſus: fœminę XL priùs nefariis pollutæ ſtupris, uberibus mutilatæ, diſſectæ tandem piſcibus in eſcam projectæ. Sed Petri nepos in puellam quandam eximiæ pulchritudinis inciderat: ea cum ipſum pudicitiæ ſuæ vim illaturum conſpiceret, mox Chriſtianam ſe profiteri, & in Cypro natam nobili familiâ Corneliâ, quæ ſuam originem ad Cornelios Venetos referret; captam ante XII annos, cum Cyprus ſub jugum Turcicum veniret; ex eo tempore miſeram apud barbaros ſervitutem ſerviiſſe: nunc quando poſt tot ærumnas in hominis Chriſtiani, pudoris virginei vindicis, Nobilis denique Veneti manus incidiſſet; obteſtari ſe per immortalem DEUM, ne Chriſtianæ faceret injuriam, ne virginem inceſtaret, ne Veneto ſanguini fœdam labem aſpergeret; ſed potius in optatum hunc diem, quo Chriſtianam ad Rempub. poſtliminio rediret, divinâ quâdam providentiâ conſervatam

Leunclav. in ſupplem. Ann. Turc. Th.H. l.80.

vatam

vatam ſalvo pudore libertati reſtitueret. Sed nihil apud immitem animum, ac prodigioſè crudelem ſalacemque, tam ſanctę preces valuere, quô minùs violaretur, & ſuffocata cum aliis mancipiis Turcicis in mare projiceretur. Verùm Italicam libidinem in Anglia quoq; illuſtravit *Mannus* quidam Florentinus, ſcortator profligatiſſimus. In illo regno, quicunq; extra matrimonium commiſcebantur mulieribus, deprehenſi ſacerdotis imperio die feſto in proceſſu cleri ac populi adeſſe jubebantur, & retentis femoralibus nudi eccleſiam circumire, ardentemq; cereum manu geſtare: ſi quis ſe illi pœnæ ſubmittere nollet, auro noxam redimebat. Mannus itaque cum ſæpius pecuniâ ſe liberaſſet, rurſus deprehenſus, pœnam ſubire, quàm argentum dare maluit. dieque dictâ, prodit ad eccleſiam longo contectus pallio; quo in media turba virorum fœminarumque depoſito, omni ex parte nudus compareт. at indignante ſacerdote, & femoralia reſumere injugente: *Minimè gentium*, inquit Mannus: *nam pudenda hæc, quæ peccaverunt, ea potiſſimùm dare pœnas decet.* Sed quis credat illud, Auditores? Etiam fœminæ Italæ aliquot, veteres illas Romanas, *Meſſallinam & Fauſtinam*, æmulatæ

Aen. Silvius Paral. Alf. lib.1.c.2.

latæ forſitan, ad extrema libidinum pervenerunt. *Bona Sfortia* certè, Sigiſmundi Auguſti Poloniæ Regis parens, cum filii pertæſa, Sarmatiâ relictâ in patriam Italiam & Barium opidum illi hereditarium veniſſet; ibi diſſentiente à priori vitæ ratione, conſuetudine cujuſdam *Papacandæ* inhoneſtè uſa; cui & omnia bona teſtamento præteritis liberis reliquerat; famâ & bonis decoctis in ſumma egeſtate & infamia deceſſit. Omnium tamen ſalacitatem ſupergreſſa eſt *Joanna*, Neapolitana Regina; quæ quatuor maritos habuerat: primum *Andream Hungarum*, quem tanquam ludo Veneris imparem poſt triennium ſtrangulari, & de feneſtra juſſerat præcipitari; ipsâmet chordam aureis filis craſſiuſculam texente, & Andreæ, *in quem uſum texeret*, familiariter quærenti, *ut te ſuſpendam*, blando riſu reſpondente: ſecundum *Ludovicum Tarentinum*, cui illa nimietate noctium ſupremam noctem acceleraverat: tertium *Jacobum Tarraconenſem*, quem alienæ mulieri familiariorem ſupplicio capitis affecerat: & quartum, *Othonem* Ducem Brunſuicenſem, quem Carolus Dyrrachinus pugnâ victum cepit, & incolumem è regno dimiſit, ſed Joannam ipſam in eodem loco, ubi olim Andreas ſuſpen-

Th. H. l. 16.

Cruſ. Ann. Suev. p. 3. l. 4. cap. 14. ex Pandulfo, & aliis. De *Ioanna* tamen multa præclara refert H. Meibomius ad Aur. Bull. Andronici Imp.

ſuſpenſus fuerat, ſuſpendit. O bonum factum! Etſi, ut hoc quoq; dicam, Itali uxores perquàm ſerviliter includunt, & fere gentium jure, legitimoq; hominum commercio, excludunt: quo rigore non tam arcent, quàm provocant adulteria: cum *æquè difficile ſit invitam cuſtodire mulierem, quàm in ferventi ſole pulicum gregem obſervaſſe*; & luxuria ipſis vinculis, ſicuti fera beſtia, irritetur. Vbi enim audiuntur plura thalami furta, quàm in Italia? Vbi viſuntur *Cornuti* plures? Quod verbi convitium, opinor, promanavit ab Imp. *Andronico*: qui cornua cervorum inſignia, & rari aliquid habentia, in porticibus fori ſuſpendebat, ſpecie quidem oſtentandæ magnitudinis ferarum, quas cepiſſet; cum reverâ civitatis mores, & uxorum, quas ipſe corrumpebat, laſciviam notaret. Atqui illa, quæ contra naturæ leges furit libido, Italiam omninò facit *Sodomam*. Et cum ſylva veluti ſuppetat horrendorum exemplorum, illud tamen hìc præcipuè memorandum eſt, quod *Petrum Aloïſium Farneſium*, Parmæ & Placentiæ Ducem, Pauli III Pont. Max. filium, habet autorem. Hic namque infami libidine æſtuans *Coſmum Gerium* Epiſcopum Faventinum, primò blanditiis fruſtra tentatum, ad

Coraſ. Miſcel. Iur civ. l. 2. c. 1. n. 4.

Aen. Silv. de Eur. & Lucr.

Nicetas l. 2. de Imp. Andron. Comneno. Forcatul de Gall. Imp. lib. 5.

P. Rebuf. V. priv. 11. n. 6. Kornm. in L. Amor.

Th. hiſt. l. 4.

ad extremum ſpecie colloquii in ſecretius cubiculum ſevocatum, ope ſervorum quamlibet renitentem, per vim compreſſerat: unde ille ex mœrore animi paullò pòſt deceſſit. Quæ rei indignitas contaminatiſſimo homini, quem alioqui tyrannis & alia vitia ſummè inviſum reddebant, ultimam perniciem maturavit; in necem illius *Joanne Anguiſciolæ Comite*, *Camillo Pallavicino*, *Auguſtino Lando* Complani Comite, & *Jann. Aloiſio Confalonerio* conſpirantibus. Licet autem ſummâ prudentiâ texerint conſilia ſua conjurati; nihilominus tamen aliunde certior fiebat Petrus Aloiſius, atque inprimis à Paullo patre admonebatur, ut à IIII Eid. VIIbr. ſibi caveret: aſtra enim ei cladem inſignem portendere. Siquidem ille Pontifex Aſtrologię divinanti, quæ de ſingulorum fortunis judicat, valde addictus erat, ob idq; *Lucam Gauricum* Geophanenſem, ętate ſuâ magni nominis aſtrologum, ſemper dum vixit, familiariter habuit, privato colloquio & menſâ dignatus, ac tandem Civitatenſi Epiſcopatu donavit. Ferunt, nec vanus rumor eſt, P. Aloiſium jam de conjuratione certum, cęterùm de perſonis ac loco ignarum, ad vetitas artes, quas à patre, ut conjurati ajebant, edo-

edoctus familiariter colebat, poſtremò confugiſſe, & incantationibus evocatum dæmonem de conjuratorum nominibus interrogaſſe; iſtum verò nihil aliud, quàm ut diligenter in ſuam monetam inſpiceret, reſpondiſſe: in ea quippe locum conjurationis & conſciorum nomina reperturum. Id tunc minimè intellectum pro deluſione habitum; quod factâ cæde verum fuiſſe compertum eſt. Nam cum in antica parte Farneſianorum numorum ſcriptum ſit, P. ALOIS. FARN. PARM. ET PLAC. DUX, vocis *PLACentiæ*, ubi cædes facta eſt, prima quatuor elementa *Pallavicinum*, *Landum*, *Anguiſciolam*, & *Conſalonerium* deſignaſſe. Succeſſus conſiliorum hic fuit, ut occupatâ arce conjurati P. Aloiſium gladio transfixerint, & cadaver catenâ ſuſpenſum è muro plebi oſtentarint, & ad ludibrium aliquandiu agitatum præcipitarint in foſſam, addito elogio, quo nefandę libidinis crimen mortuo exprobrabatur. Imò ut Sodomam ſcelere omnium turpiſſimo vinceret Italia; *Joannes Caſus* Florentinus, Archiepiſcopus Beneventanus, Apoſtolicæ Cameræ Decanus, repertus eſt, qui *Sodomiæ* laudes Italico carmine concelebraret: in quo nefarius cinędus illud flagitiorum poſtremum

Sleid. Comment. l. 21. *Ab Alexan. Pontámár.* *Vocatur* Iulio Erriny Cárdinal de Benevent.

Ttt &

& ſpurciſſimum auſus eſt appellare *divinum opus*, teſtatus præterea, illo ſe maximè oblectari, nec aliam Venerem noviſſe. Liber, qui unà cum autore flammis debuiſſet aboleri, Venetiis eſt typis exſcriptus à *Trojano Navio*. Propterea *Franciſcus I* Gallorum Rex poſt commiſſum prælium Papienſe petiit à Borbonio & Lanojo, ne pueros Gallicos, qui capti erant, miles Italicus attrectaret: quod ut eſt conceſſum libentiſſimè, ita mox totis caſtris per tubicines, edicto propoſito, pluſquam ſexcenti adoleſcentes liberali, egregiâque formâ Hiſpanorum fidei traditi, quorum pudicitiam deploratam, ſi apud Italos manſiſſent, omnes fatebantur. Abhorret animus à longiori libidinum memoria: & lingua eloquii operam in talibus locat invita. Vos itaque, Auditores, quæſo date hoc & concedite pudori meo, ut reliquam Italicæ & brutæ Veneris obſcœnitatem reticere poſſim. An verò etiam vultis aliquid de Italicæ *gulæ* faſtu & pompa? Extat memorabilis liber artis Apicianæ, *de culina & architriclini officio, di M. Bartholomeo Scappi, cuoco ſecreto di Papa Pio V, qui nunc præfectus eſt* (ait ille) *noſtris intimis coquis, non ſine ejuſdem privilegio, & approbatione inquiſitorum hæreticæ pravita-*

Arn. Ferronus in vita Fr. I Camer. Cent. 3. c. 41.

M. Freher. Comm ad Conſtant. Donat.

vitatis, Venetiis editus, M. D.LXXI. Sed & ante hunc Bartholomæum extant Platinæ, Suetonii Pontificii, de popinæ ſcientia libri X ad Cardinalem Rovarellam: in quos ſalsè ita luſit Actius Sanazarius:

Ingenia & mores, vitaſq́; obituſq́; notaſſe
Pontificum, argutæ lex fuit hiſtoriæ.
Tu tamen hinc lautæ tractas pulmenta culinæ:
Hoc, Platina, eſt ipſos paſcere Pontifices.

Quidni verò ejuſmodi libri præſcriptum ſecutus ſit *Auguſtinus Chieſius*, Romanus trapezites? qui Leoni X Pont. Max. totique purpurati Senatus cætui, exterorumque Regum Legatis, ob filium ab illo Baptiſmi lavacro tinctum, ſplendidiſſima, ut ita dicam, repotia conſtituit: in quibus non ſatis fuerat, eduliorum omnis generis miſſuumque exquiſitiſſimorum apparatui modum omnem ademiſſe; niſi etiam lances, pinaces, cæteraque cùm eſcaria vaſa, tum potus inſtrumenta ex argento affabrè facta omnia in Tiberis prælabentis alveum, inani luxus oſtento præcipitarentur: idque non unâ modò, ſed pluribus quoque vicibus, quotieſcunque ſcenicum illud ferculorum & menſarum choragium mutandum foret; atque iſta parvo conſtitiſſe, æſtimandum erat; ni- (Had Junius Animad lib. 4. cap. 8.)

Ttt 2 ſi &

ſi & alieno ex orbe petitarum immani pretio *avium*, quas *pſittacos* nominamus, *ſolæ linguæ variis in patinis conditæ* ultimo ferculo omnem luxus oſtentationem longè ſuperaſſent. Quis delicatulorum ſupra hunc Chieſii luxum poſſit comminiſci aliquid? Quis gulæ ambitionem proferre ulteriùs? Quis verò ſobriorum in illis voluptatum mancipiis non extimeſcat genera mortis terribilia? Quis naturam injurias ſibi illatas neglecturam arbitretur? Benigna & munifica eſt parens; ſed à corpore & animo requirit temperantiam: in luxuriam ingluviemq; morbos immittit, lorarios & tortores crudeliſſimos; præ quibus carnificum equulei, rotæ, cruces, & reliqua tormentorum ſupellex, ſæpe doloris habeant minus. *Dominicus Silvius* Venetorum Dux duxerat uxorem Nicephori Imp. Conſtantinopolitani filiam, aut ſororem: ea tam erat prodigioſè mollis & delicata; ut manus aliaſque corporis partes non aquâ communi purâ, ſed rore cœleſti ablueret; cibos nudis digitis non attingeret, ſed minutiſſimè conciſos, aureis furculis aut fiſtulis abſorberet; cubiculum autem & veſtes pretioſiſſimis odoribus ſic impleret, ut fragor eorum non aſſuetos efficeret ſtupidos atque attonitos. verun-

M. Guazz. Leand. Alb. in Venet. Cruſ. Annal. Suev. p. 2. l. 7 cap. 3. Camer. Cent. 2. cap. 38.

veruntamen illam odorum vim poſtea fœtor multò vehementior totam hauſit, & cubiculum aulamque ita infecit, ut ſervos ancillasque fere omnes fugaverit; cum mollicella illa computreſceret, & ex toto corpore ſaniem & corruptiſſimos ſtillaret humores; & ſic denique luxurioſam animam inter conſanguineos vermes miſerrimè exhalaret. Quid verò jam cenſes, *mi Laurenti*, de *Nobilitate* Italica? Nunquid adhuc ibi magna & incomparabilis eſt? Quid putas me dicturum, ſi gentis injuſtitiam, imprudentiam, & cætera vitia compendiosè tantùm jam exponere velim? Quando oratio mea ita ſit inventura portum. Olim cum Græci nomen *Romanorum* ſibi proprium facerent, & in cæteras nationes eſſent inſolentiores: illę contra adeò dedignabantur, ut inimicis ſuis nihil aliud contumeliarum objicerent, niſi, *Romanus es*; eo nomine quicquid convitiorum eſt reprehendentes: qui verò hodie hominem omnium flagitiorum & criminum ſordibus conſpurcatum ſic appellaverit, *Tu Italus es*, non plus erraverit, quàm ſi avarum dixerit *Euclionem*, aut gulonem *Apicium*. Ad *Religionem* tamen Italorum, *mi Laurenti Wenſini*, paululum adhuc attende. *Omnem æquitatem, omnem-*

Luithprand. Crem. Epiſcop. in leg. ad Niceph. Phocam. Fr. Iur. in Not. ad Sym. l. 2. Epiſt. 9.

Digitized by Google

Paral. Alf. lib. 1. c. 53.

que religionem proculcare, morem eſſe Italicum, ait doctiſſimus *Æneas Silvius*. An ſic credis Hiſtorico, Theologo, & Pontifici Italo? *Nuſpiam minus vel pietatis vel religionis, quàm in Italia, & hominibus Romæ vicinis eſſe*, adfirmat *Nicolaus Macchiavellus*. An ita tu credis Secretario Florentino, & Politico Italo? Ego certè neutrum hîc rejicere poſſum: & heu! infelix experientia jamdudum utrique fidem fecit. Et nonne in intimos mentis receſſus admiſiſti illa proverbia, à tuis, ab aliis, tanquam veritatis oracula, tibi in futuros vitæ prudenter tranſigendæ uſus proculdubio ſæpiſſime iterata? *Qui ſemel it Romam; videre ſceleſtum, qui ſecundò it, cognoſcere, qui tertiò it, in patriam referre*, &: *Quò Romæ propior; eò Chriſtianus pejor*, item: *In nomine DEI* (hoc bullarum Papalium exordium eſt) *incipit omne malum*. Nonne avidis auribus aut oculis hauſiſti aliquando, *AEgidium Aſſiſſiatem*, ſodalem Franciſcanum, cuidam olim Romam petenti precatum fuiſſe eam eligendi dexteritatem; quâ ibi bonam monetam ab adulterina, & aurum à ſcoriis; hoc eſt, ut interpretari fas eſt, veram pietatem & virtutem à fanatica ſuperſtitione & perſonatis ſceleribus diſtinguere poſſit? Religio ſua Romana bene multis Italis eſt riſus,

Diſput. lib. 1. c. 12.

Mornæus in Hiſt. Pap.

Je näher Rom / je gröſſer Schalck.

P. Rodulph. H. Seraph. Relig. lib. 1. p. 63.

Fran. Petrarcha in Epiſtolis.

riſus, jocus, nihil: DEus ipſe eſt multis neglectus, contemptus, nullus: Inferi ſunt illis fabula. Quid fecit *Cardinalis Caraſſa* in Gallis? Ille Lutetiam regni metropolim, tanquam Pontificis Legatus ſolitâ pompâ ingreſſus, cum ſignum crucis, ut fit, ederet, verborum quæ proferri mos eſt loco ferunt eum, ut erat ſecuro de numine animo & ſummus religionis deriſor, occurſante paſſim populo & in genua ad ipſius conſpectum procumbente, ſæpius ſecretâ murmuratione hæc verba ingeminaſſe: *Quandoquidem populus iſte vult decipi, decipiatur.* Quomodo verò religioſi fuere *Macchiavelli? Nicolaus pater* moriturus, & monitus ſuſcipere ſacram illam extremam unctionem, reſpondit; *Ocreas imò ungendas iter facturo.* Nicolai autem *filius*, hæreſeos accuſatus; dicebat; *Credere ſe, quod Eccleſia crederet, & adhuc amplius; ſcilicet, illum ſuum accuſatorem nebulonem eſſe, quod non crederet Eccleſia tamen, quæ hominem ei muneri accuſandi præfeciſſet.* An Lucianus in religionem ſuam jocari potuiſſet acerbiùs? an irriſiſſet petulantiùs? Sed *Ioannes Medices* impietatis præcepta illis Caraffis, Macchiavellis, & Lucianis, componere potuiſſet: qui cum eſſet rei militaris non imperitus, ingentibus tamen vi-

A.Chr. 1556.

Th.H.l. 17.

Alb. Gent. de Actorib. Fabular. c. 22.

tiis illam laudem prorſus extinxit: quippe ſolitus ſpretâ quoque jurisjurandi religione variè DEUM divosq; laceſſere, & fœdis puerorum amoribus flagrare. Quin à Divinæ majeſtatis contemptore auditas has voces memorant: *Florentinis ſe velle imperare, ſed tamen invitis Diis; ſi vellent Dii, nolle imperare.* Cum qua impietate horribile civium & præſidiariorum *Montis Draconis* ſcelus meritò connecto. Id enim oppidum cum Ferdinandus Alfonſi ſpurius, Rex Neapolitanus, obſideret; obſeſſi penè ſiti enecti, in ultima aquarum penuria ad magicas præſtigias concurrerunt; & nocturnis in tenebris, deceptis caſtrorum vigiliis, per aſperrimas rupes furtim profecti ad litus, traxerunt ſecum imaginem adfixi ad crucem Chriſti, quam maledictis priùs ac diro perſecuti carmine, pòſt in mare execrabundi immerſerunt, cœlo, mari, terriſque tempeſtatem imprecati. quo etiam tempore ſacerdotes quidam, mortalium omnium ultimi, dum profano militum deſiderio ſatisfacere ſtudent, ritum nefarium ſecuti, quo in hujuſmodi neceſſitatibus elici imbres putantur, aſino pro ædis foribus conſtituto, tanquam agenti animam cecinere funeſtum carmen: pòſt *hoſtiâ conſecratâ* (ignoſce ô mitiſſime

Arn. Ferronus in vita F. I Gall Regis Camerar. Cent. 2. cap. 6.

I. Iov. Pont. Hiſt. lib. 5.

Digitized by Google

tiſſime JESU abominabilem impietatem recitanti) in illius os palatumq; injectâ, conclamatum aſinum funereis cantibus vivum tandem ibidem pro templi foribus humavere. Hîc verò vixdum perfecto immemorabili ſacro, obnubeſcere aer, mare ventis agitari, dies medius offundi nocte, nunc cœlum micare ignibus, & nunc lux omnino eripi, omniaq; tonitribus, fragoribus, fulminibus, remugire, concuti, miſceri; & tandem, tam validi prorumpere imbres, ut aquarum undique abunde, atque Rex Ferdinandus, qui in ſiti potiundi oppidi ſpem collocaverat, fruſtra fuerit. Ego verò, *mi Laurenti*, ſi hîc dicendi finem faciam, non videor fruſtra fuiſſe, & ſpero, me opinionem tuam, quam de Italiæ Nobilitate conceperas ſummam, non tantùm arctè obſediſſe, verùm etiam validiſſimis rationibus oppugnaviſſe, & deleviſſe. Et quia propediem, uti conjecturam capio, iter facturus es in Italiam: breve quoq; monitum ex *Alexandro Pontamario* Gallo, magni & candidi judicii viro, referam tibi; ut quæ ſtudia, quas artes, quas diſciplinas ac ſcientias ſis illic inventurus, compendio ſcire, & proinde prudentiam fronte apertâ, linguâ parcâ, mente clausâ, cautiùs ibi locorum diſpen-

Alexand. de Pont aymery de la Nobleſſe Françoiſe.

ſare poſſis. *Nous allons en Italie*, ait ille, *achepter avec une deſpenſe incroyable la ſeule ombre de la civilité, & nous en rapportons la maſſe entiere du vice. Ceux de Milan nous apprennent la tromperie: le Boulognois nous enſeigne le menſonge: le Venitien nous rend hypocrite: le Romain nous plonge en un Ocean d'atheiſme & d'impieté: & le Neapolitain nous change en un Satyre, ou pluſtot nous fait un eſgout & un cloaque de toute laſcivité, molleſſe, & paillardiſe. I'avois oublié les Florentins ennemis jurez de bonnes meurs,&c.* Si Gallicè non omnino doctus es; dicam, ſi potero, Latinè. *In Italiam proficiſcimur, & incredibilibus ſumptibus comparamus nobis ſolummodò umbram alicujus civilitatis; ſed nobiſcum ſimul domum portamus immanem & integram vitiorum alienigenarum maſſam. Mediolanenſes inſtruunt nos in fraudibus: Bononienſes docent mendacia: Veneti faciunt hypocritas: Romani demergunt in Oceanum atheiſmi atque impietatis: Neapolitani transformant in Satyros, ſive potius mutant in latrinam & cloacam omnis laſciviæ, luxuriæ, & libidinis. Oblitus eram Florentinorum, qui ſunt bonorum morum jurati hoſtes.* Hoc, *mi Laurenti*, habe amoris in te mei, & amicitiæ noſtræ non fallax monumenmentum; cui, ex vetere formula, *dolus* certè *malus abeſt*. Et, quod in principio ſta-

ſtatim orationis dicere debui; ego, Optime Maxime Præſes, illuſtriſſimo Principi FRANCISCO CAROLO, Duci Saxoniæ, adſentior.

PRINCEPS
FRIDERICVS
ACHILLES, &c.

DICTU

IOANNES GVLIELME
RHETWIZI.

ORA-

Digitized by Google

ORATIO IOANNIS GVLIELMI von Netwitz/ contra GERMANIAM.

PATRIAM, illuſtriſſime Præſes, diligunt boni omnes: & quidam ſic amant, ut ſupremum adfectum conſequatur par laudatio; quibuſvis aliis locis aut regionibus, quâcunque ſint præſtantiâ, dignitate, honore, viliùs æſtimatis, frigidiùs laudatis.

Ovid. l. 1. de Poton.

Neſcio, quâ natale ſolum dulcedine cunctos
ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.

Equidem, ut de me quoque loquar aliquid, tantum abeſt, ut patriæ charitatem omnibus aliis charitatibus non antehabeam, ut etiam ſim paratus, ſi Reipub. interſit, quicquid ſpiritus, & vocis, & virium à *DEO* datum eſt mihi, omne id in illius ſalute, incolumitate, & laudibus non occupare modò, ſed ſi res poſcat, etiam abſumere. Verùm aliud negotium hoc

loco

loco agitur: & patriæ prærogativam jam non adfectu noſtro, ſed illius meritis metiri decet. Iſte ſæpius aufert, aut inflat judicium; hæc multoties requirunt. Ne itaque nobis aut ex noſtri ignorantia blandiamur nimis, aut cum aliarum nationum depreſſione gloriēmur effuſiùs, & fortè ante victoriam agamus triumfum; id manticæ, quod in tergo nos geſtamus Germani, molli tantùm brachio excutere nunc lubet; & cùm tua bona gratia, præclariſſime Princeps, FRANCISCE CAROLE, *Dux Saxoniæ*, in malos quoque patriæ noſtræ mores inquirere eſt animus. Niſi autem me omnia fallunt; audies, quod factum, aut etiamnum fieri nolis; & denuò in conſilium quæſtionis venturus, aut abjudices Germaniæ jam decretum principatum, aut dicas ſaltem, NON LIQUET. Mihi verò, Auditores, liquent Germaniæ vitia quàm plurima. Et quemadmodum Papiſtæ vanâ ſuperſtitione decepti ſomniant, *tantam eſſe Papæ amplitudinem atq; majeſtatem, ut per quàm difficile ſit illam definire*: ita ego, ſed luculentâ rei veritate eruditus, audacter aſſeverare poſſum, tantam vitiorum Germaniæ undique regnare immanitatem, ut verba ſatis horrida & aſpera non inveniam, quibus illam

R. Bellarm. in reſp. ad Gerſ. Conſider.

illam deſcribere queam. Et ubi in hac infelici materiæ copia exordiar? Quid dicam primum? Prima cura eſto *Reipublicæ*. At qualis noſtra? quàm languet? quàm deficit, & in omnibus fere membris labaſcit? Videtur, Auditores, non uno, ſed omnibus ſimul ſonticis morbis adflicta, non decumbere, ſed curriculo properare ad ſepulchrum. Et quę facta jam eſt Imperii imminutio? Quot provincias, quot civitates, rebellio, perfidia, profuſio, venditio, privilegium, jam diſtraxere? *Veneti, Mediolanenſes, Florentini, Genuenſes, Senenſes, Lucenſes, Ferrarienſes, & Italia prope omnis*, nullam Imperii Romani jurisdictionem adgnoſcunt: atq; *Romani* etiam ipſi ſunt fugitivi: ut Imp. *Fridericus* I, cum Hadrianus Pontifex Cæſareum jus in urbe ſibi adſcriberet omne, & ſe inſcio Imperatorem ad urbem legatos mittere nollet, rem acu tetigerit, hiſce verbis ad Hadrianum ſcriptis: *Cum Divinâ ordinatione ego Romanus Imperator & dicar, & ſim, ſpeciem tantùm dominantis effingo, & inane utique porto nomen ac ſine re, ſi urbis Romæ de manu noſtra poteſtas fuerit excuſſa.* Quanquam & Imp. *Carolum IV* omne jus Pontificibus transſcripſiſſe dici poteſt: cum illum Hoſtienſis Cardinalis

Knichen. in Vel. Apol. C. Beſold. de Appell. c. 2.

Radev. l. 2. c. 10.

Nauclerus vol. 2. gen. 46.

nalis non aliâ, niſi hâc conditione in urbem admittere voluerit, *ut neque Romæ, neque in Italia diutius moraretur.* Quin omnis adeò Romani Imperii evanuit poteſtas in Italia: ut Imperator hodie non poſſit Pontificis ſubditum reſtituere natalibus in ditione Pontificia, abſque illius conſenſu; qui ſi abſit, defectu poteſtatis legitimatio reddatur nulla. Nec hiſce contentus Sixtus V Papa, (qui Cryptis pago, Montis-alti caſtro ſubjecto, in Piceno natus pauperrimis parentibus; quod & ipſe gloriabatur, cum *ſe illuſtri domo natum* diceret, quippe quæ ſine tecto à ſole omni ex parte illuſtraretur.) etiam in ipſis Cęſaris provinciis ſpretę majeſtatis exemplum ſtatuit; cum ipſius juſſu Antonius Maria Salviatus Cardinalis in *Joannem Pepulum Comitem*, pietate & probitate juxta & nobilitate clarum animadverteret. Habebat Pepulus aliquas ditiones Cęſarum gratiâ antiquitus conceſſas in Gallia Transpadana, extra Pontificiam ditionem; in quas quòd Nobiles aliquot exules receptum habere dicerentur, interpellatus à Cardinali legato, ut eos dederet, cum ſe privilegii Cæſarei præſcriptione tueretur, & tantum jurisdictioni ſuæ præjudicium factum deprecaretur; Salviatus no-

Hondedæus volum. I. p. 4. Conſ. 64. n. 26. 27. 28.

Th. H. l. 82.

ctu

ctu Pepulum in ædibus ſuis nihil tale veritum comprehendi, & tanquam perduellem in Palatium ductum ſtatim introducto ſacerdote, cui mori certus peccata ſua confiteretur, ſtrangulari juſſit. Eandem verò libertatem præ ſe ferunt *Burgundiones*, *Lotharingi*, *Belgæ confœderati*. Et hi quidem cum armorum vindiciis ſe ſe in libertatem contra Hiſpanos adſeruiſſe exiſtiment, cauſam putant eſſe nullam, quamobrem ſe ſubditos & vaſallos Imperii ampliùs confiteantur. Ita & *Helvetii*, qui ſuâ opinione *plaga mundi*, (der Welt Plag) & prudentum judicio *flagellum Principum ac Nobilium* ſunt: *homines naturâ ſuperbi, qui ipſam ſibi juſtitiam famulari volunt, juſtumq́; id putant, quod eorum phantaſticis eſt conforme capitibus*: illi non modò non parent Imperio; verùm etiam, cum aliquando crebrioribus mandatis ad Cameræ-judicium tanquam ſubditi vocarentur, miſerunt Legatos Spiram, viros primarios, qui admiſſi in publicum ampliſſimi Ordinis conſeſſum, Patres Camerales hunc in modum ruſticis & penè contumelioſis verbis allocuti dicuntur: *Domini confœderati Helvetii vos vicinos ſuos ſalvere jubent. mirantur verò, quòd tam crebris citationibus veſtris placuerit vobis diu eos vexaviſſe: orant, & hortantur,*

Baud. l. 1. de Induc. Belg. Sleid. Commen. l. 1.

Faber. H. l. 1. cap. 13. Aen. Silv. Ep. 94.

Varſevic. de Legat. Hen. Kirchn. de Leg l 2. c. 8. n. 69. &c. C. Beſoldus de Appell. c. 2. num. 6.

tantur, ne ampliùs eos exagitetis. Ita ad Septentrionem ampliſſimæ provinciæ avulſæ ſunt à corpore Imperii: ex quibus *Rigenſes* iram Imp. *Caroli V*, proſcriptionem minitantis, non ita pridem tam parvi faciebant, ut verterint ludibrio, vulgo dictitantes; *priusquam in Livoniam advenisſet, equitatum ejus laſſum ac fatigatum fore; ac ſi magno cum exercitu veniret, eum fame & inediâ conſumptum iri; ſi cum exiguis viribus, facilè vinci poſſe.* Et in quamcunque fere orbis partem circumſpiciam; cum dolore video foris Imperii expilati ſpolia, & implumis Aquilæ exuvias; domi autem miſerabiles auguſtiſſimi olim corporis reliquias intueor, aliquam emaciati & omninò attenuati corpuſculi ſpeciem, imò penè exſuccum aridumque cadaver. Video, Auditores, à tempore Cæſaris *Rudolfi I* ad noſtram uſque memoriam, *ſupra ducentos Status atq; Ordines*, Archiepiſcopatuum, Epiſcopatuum, Ducatuum, Principatuum, Abbatiarum, dynaſtiarum, civitatum, & aliis titulis illuſtres, qui omnes Sedi Regiæ Aquenſi & Imperio Germanico jurisjurandi religione devincti erant, & ad Comitia evocabantur, ab Imperii obſequio diſceſſiſſe, vel defeciſſe. Quare in hac Imperii Romani an-

Th.H.l. 21.

Goldaſtus in Reichs-handlungen.in præf. ad Duc.W.

Vuu gu-

guſtia & tenuitate Imperatoribus jam *ſemper Auguſtis* eſſe vix licet: præſertim cum nervi illius, quod reſtat Imperioli, vectigalia & tributa, ad ſubditos Principes tranſierint: & præterea omnium Ordinum res tam ſint acciſæ & fractæ, ut Imp. *Carolus V* Hadriano VI Papæ ſcripſerit; Germaniam ad eam egeſtatem & inopiam redactam eſſe, ut non ſolùm contra Turcas nullam inſignem expeditionem ſuſcipere, ſed domi juſtitiam ac pacem tueri, & ſceleratorum audaciam cohibere non poſſit: *Gaſpare Scioppio* inſuper affirmare nuper auſo, hodieque è Proteſtantium Principum numero illuſtriſſimos imò Regiis familiis editos inveniri; quorum *annuus cenſus CC aut CCC aureorum* ſummam non excedat; qua quidem ex re uſu venire eis nonnunquam ſoleat, ut *Poeticè* potiùs quàm *Regiè* veſtiantur: quod tamen omne merè Scioppianum, id eſt, prægrandem ac turpiſſimam calumniam, in odium Proteſtantium Principum nequiter confictam eſſe, (uti certè poſt homines natos ſol nihil illuxit maledicentius iſto Scioppio, jamdudum collare à reſtione promerito.) nemo bonus dubitare debet. Quæ autem Imperii jugulum petit, eſt toties facta animorum, Imperatoris ab Ordi-

Go'daſtus in Conſtit. Imperialib.

Sciopp. in Eccleſ. aſt c. 82.

Ordinibus, & Ordinum quoque inter ſe ſe diſſentientium periculoſa diſtractio: quæ ſubinde fœderum, ſocietatum, ligarum, & aliis nominibus robur & autoritatem nacta, non rarò in ſæviſſima bella erupit, & vix civili ſanguine potuit interdum ſopiri; aliquibus tamen diſcordiarum ſeminibus ſemper remanentibus: ita ut quantæcunque Germaniæ vires jugi diſſenſu Ordinum, dum in commune non conſulunt, facilè diſſolvantur. *Ibrahimus* Solimanni Turcarum Imperatoris legatus, aderat Francofurti in conventu, electioni Maximiliani II Cæſaris indicto: cui cum Saxo, Bavarus, & Juliacenſis, qui in ſolenni comitatu, euntes equo, Ferdinandum & Maximilianum deducebant, monſtrarentur; cum monitiuncula, Principes potentiſſimos eſſe, & ſingulos juſtum exercitum contra Turcas educere poſſe; atque Germaniam habere ejuſmodi plures; quid putaret fore, ſi conjunctis viribus omnes Solimannum ſimul aggrederentur? ſubriſiſſe ferunt barbarum, & dixiſſe; de potentia Germaniæ ſe nihil dubitare, & ex præſentium apparatu vires abſentium facilè colligere poſſe; ſed ſibi videri Germanorum animos, conſilia & actiones, ſimiles eſſe belluæ multorum P.Camerar. Cent.2.c.23.

Vuu 2 capi-

Digitized by Google

capitum & plurium caudarum, quæ agitata ſepem tranſire conaretur; quia verò capita diverſa, foramina quoq; diverſa quærerent, ita fieri, ut ſimul & corpus & caudæ manerent immotę, & impediri, quò minùs ulteriùs progrederentur: contrà, Solimannum ſuum Imperatorem belluæ unicipiti, & plures caudas habenti, per eſſe ſimilem; quæ ubi ſemel capite tranſitum patefeciſſet, ſtatim corpore toto, atque caudis omnibus, ſine ullo impedimento penetraret. Veriſſimè dixit Ibrahimus: & utinam vel tandem icti piſcatores ſaperent! Verùm in Comitiis, quæ ſarciendæ paci publicæ, & communi patriæ bono ſtabiliendo augendoque ſacra eſſe debebant, quæ conſiliorum ibi ſunt ſciſſuræ & factiones; imò quæ communium conſiliorum ſunt effugia? quæ ibi gliſcunt ultra modum de ſubſelliorum jure certamina? Vnde ſcomma *Joannis Samoiſcii*, magni Poloniæ Cancellarii, dicere ſoliti; *Germanos in ſuis Comitiis fere nihil aliud agere, quàm ut ſeſſionibus digladientur.* Propterea in uno conventu cauſæ ad deliberandum propoſitæ rariſſimè expediuntur omnes, ſed plerunque in nova Comitia rejiciuntur: quod *Æneas Silvius* ſalſo iſto dicterio arguere conſueverat; *Omnes*

H. Kirch. de Legat. l. 2. c. 5. n. 78. & 79.

Epiſt. 72. & 92.

Digitized by Google

Omnes Germanorum dietas eſſe fœcundas; & quamlibet in ventre habere alteram; ac credibile eſſe, quia fœmineum ſit nomen, libenter impregnari dietas, ac parturire. Quid dicam de ſententiarum & decretorum vacillationibus, & mutationibus? Quis non audiit illud facetum Imp. *Caroli V*, Germanorum conventus viperis aſſimilantis? *quia* (ajebat) *ut iſtæ matres ſuas tollunt; ſic illorum poſteriora decreta, priora.* Quod verò in tali ſenſuum euripo, in illis ingeniorum fluctuationibus, in hoc fere immortali Ordinum diſſidio, Imperatori præſtetur obſequium, quam ille obtineat auctoritatem & poteſtatem: ecquis veſtrûm, Auditores, non intelligit? Quis ad commiſerationem pereuntis Reipublicę commotus, animum, linguam, vocem, & omnes ſenſus non componit in vota *ſtatus melioris?* Quis in illis domi foriſque vulgatis vocibus, *Cæſaris nomen quidem hodie extare, ſed poteſtatem mutaſſe:* &, *Imperatores antiquæ majeſtatis umbram retinere, rem verò penitus amiſiſſe:* quis noſtrûm ſummum dulciſſimæ patriæ contemptum non advertit?

Lipſ. in not. ad lib. 3. Pol. cap. 5.

Pont. Heut. de Belg. li. 1. cap. 1. Bodin. de Rep. l. 1. c. 9.

JURIS erat quondam & RECTI Germania regnum:
At nunc Jus REGNI regnat ubiq; novum.

Razion di Stato.

O infauſta tempora! O degeneres mores! Olim maximi quique reges Imperatoribus ad omnia officia ſe ſubmittebant humiliter: ſed hodie *vix illis Comites caput inclinant.* Olim *Carolis* & *Ottonibus* venerationem & devotum obſequium exhibebant ſubditi omnes: ſed poſtera ſecula, in contumaciam & rebelliones licenter proclivia, non totis trecentis annis novem Imperatores civili clade abſorpſerunt; præter eos, qui Imperio ſe abdicare coacti ſunt. Et quàm contumelioſè, quàm flagitioſè in Auguſtalem dignitatem Germani multoties ſint graſſati: tot annalium & hiſtoriarum monumenta ſatis ſuperq; atteſtantur. Pungit animum meum etiamnum improba *Gerhardi* Moguntini Archiepiſcopi vox, proculdubio magnarum turbarum genitrix. Cum enim tres Electores Eccleſiaſtici, *Gerhardus* ille, *Henricus* Colonienſis, *Dietherus* Treverenſis; & præterea *Rudolfus* Palatinus Septemvir, aliique Principes, conjuraſſent in Albertum I Cæſarem: Moguntinus præfracti animi vir, & Cæſareæ dignitatis propola, temerarium juxta & inſolens eructaverat verbum, cornu venatorium è collo dependens oſtentando: *In hoc*, ajebat, *complures geſto Cæſares.* tanquam is Epiſcopus arbitratu

Aen. Silv. Epiſt. 81.

Bod. de Repub. l. 6. c. 5.

Cruſ. Anna. p 3. li. 3 c. 16.

tratu ſuo Cæſarem de faſtigio dejicere, & alios novos quoſcunque ſubſtituere poſſet. Sed omnes feroculos illos poſteà habuit ſupplices Albertus, & aliquot tantùm oppidis captis, nihil in eos prætereà ſtatuit inclementiùs, meritos tamen pœnas graviſſimas, & minimùm eam, ut *canes portarent.* Fuit enim, Auditores, veteri Francorum & Suevorum conſuetudine, præter alias pœnas, etiam hæc rebellibus atque refractariis irrogata ignominia: ut *reus Nobilis canem, plebejus autem in proximum uſque Comitatum ſellam geſtaret:* quemadmodum Imp. Fridericus Barbaroſſa *Hermannum Comitem Palatinum Rheni, & decem ſocios Comites alios,* quòd ſe in Italia abſente prædationibus & incendiis pacem publicam turbaſſent, per integrum milliare Germanicum canem portare coegit. Sed illa puniendi ſeveritas peſſimo more abiit in deſuetudinem; quæ ſi conſtanter ſine adſpectu & adfectu in omnes Imperialium ſanctionum transgreſſores ſemper fuiſſet exercita, non ſuſtinuiſſet patria noſtra tot proditiones, tot lanienas, tot devaſtationes, tot latrocinia, tot alias calamitates: & hodie, mei Auditores, pax publica ſit ſine diſcrimine, Ordinum devinctio ſine ſuſpicione, moneta

Otto Friſ. de Frid. l. 1. 2. cap. 28.

Digitized by Google

ſine detrimento; & totius Reip. ſalus, Imperatoris majeſtas, & omnium Principum atque Statuum auctoritas & privilegia; nec non diva juſtitia, quæ prodigioſâ immortalium litium multitudine, & aliquando neceſſariæ executionis defectu, aut etiam illegitimâ alicubi adminiſtratione, penè deſtruitur, ſint in tuto. Atenim Imperii Romani jam ab aliquot ſeculis diverſicolor & mutabilis facies ſæpe in varias me abripit cogitationes, & ſubinde facit dubitare, annon Fides & Conſtantia juri civitatis in Germania renunciaverint? & annon majorum *perfidia & crudelitas* commigrarint in poſteros? Nam ſi aquæ quædam gutturoſos efficiunt, ut in Norico ſupra Juvaviam, ſive Salzburgum; atque in duabus vallibus inalpinis Cillera, & Sundera, non longè à Curia Rhetiæ; ubi præterea fons eſt, cujus aquę potæ adeò lædunt cerebrum, ut ſtolidos faciant: cur non & liberi quoque, qui ſpiritum & ſanguinem ducunt à parentibus, ſimul eorum virtutes & vitia jure hæreditario imbibant? Omninò ſucceſſio hîc eſt in ſtirpes. At qui ſunt majores noſtri? Olim *Germani* Vellejo Paterculo fuere *homines, qui nihil præter vocem membraq; haberent hominum, in ſumma feritate verſutiſſimi,* *natum-*

G. Agricola lib. 2 de nat. eorum, quæ effluunt ex terra.

hiſt. lib. 2.

natumq́; mendacio genus. Mei autem *Franci* Salviano ſunt *mendaces, qui perjurium genus ſermonis putant, non criminis.* *Saxones* verò cùm ipſa Britannia, tum omnis ora maritima Britanniæ & Galliæ, uſque ad Hiſpaniam, accuſat fluxæ fidei & immanis truculentiæ: ad quorum deprædationes cohercendas neceſſe fuit diſponere ad litora duces & milites; qui inde dicti *Comites litoris Saxonici per Britanniam*, & *Duces tractus Armoricani.* Hinc Sidonius: *Quot remiges videris Saxones, totidem te cernere putes archipiratas. Ita ſimul omnes imperant, parent, docent, diſcunt latrocinari. Vnde nunc etiam, ut quamplurimùm caveas, cauſa ſucceſſit maxima monendi. Hoſtis eſt omni hoſte truculentior. Improviſus aggreditur, proviſus elabitur: ſpernit objectos, ſternit incautos: ſi ſequatur, intercipit; ſi fugiat, evadit. Ad hoc, excercent illos naufragia, non terrent. Eſt eis quædam cum diſcriminibus pelagi non notitia ſolùm, ſed familiaritas. Præterea priusquam de continenti in patriam vela laxantes hoſtico mordaces anchoras vado vellant, mos eſt remeaturis decimum quemque captorum per æquales & cruciarias pœnas, plus ob hoc triſti quòd ſuperſtitioſo ritu, necare, ſuperq́; collectam turbam periturorum mortis iniquitatem ſortis æquitate diſpergere. Talibus ſe ligant votis, victimis*

de Gubern. Dei, lib. 4.

Vide Notit. Imp. Occid. & ibi Pancirol.

l. 8. Ep. 6.

ctimis ſolvunt : & per hujuſmodi non tam ſacrificia purgati, quàm ſacrilegia polluti, religioſum putant cædis infauſtæ perpetratores, de capite captivo magis exigere tormenta quàm pretia. Et ut ſemel dicam omnia : in univerſum Septentrionales noſtri Germani audiunt, carnifices mortalium. *Nam ut terrores*, ait Nicephorus, *de cœlo ſæpè hominibus à DEO incutiuntur, ut fulmina, incendia, & imbres procelloſi; ſæpe à terra, ut telluris hiatus, & quaſſationes; ſæpe ex aere, ut typhones & nimbi: ita hi à DEO aſſervantur Septentrionales ac Hyperborei terrores, ut pro pœna quadam, quando, & quibus providentiæ Divinæ viſum fuerit, immittantur.* Sed nullane poſterioribus ſeculis & ætatibus incubuit barbaries talis? Nullane perfidiæ & ſævitiæ exempla famam flagellant avorum? Nullane in memoriam noſtram incidit infamiæ macula? Reſpublica noſtra, Auditores, foret ſanctior, robuſtior, & durabilior, ſi nihil opponere poſſem. Franconia mea, ut aliæ provinciæ dolorem ſuum ex tot nefariis facinoroſorum flagitiis contractum celent, quod factu eſt difficile; quomodo *Hattonem I* Archiepiſcopum Moguntinum perpetuis imprecationum diris impetere ceſſabit? Nam cum civile bellum in Germania inter Rudolfum Epiſco-

Camden. in Brit. de Anglo-Sax. & Norman.

Digitized by Google

piſcopum Wirceburgenſem, & Bambergenſes Comites, *de claritate generis opumq́, magnitudine* (ô ſtultam belli cauſam!) exarſiſſet; & *Albertus Bambergenſis* Conradum Ludovici Imperatoris fratrem interfeciſſet; Imperator nece fratris in vindictam exaſperatus, illum in caſtello Theraſſa obſedit. Ibi Hatto, veluti reconciliator, Alberto perſuadet, ut Imperatorem coram ipſe compellet, & veniam poſcat; interponitque fidem, ſi nihil ab Imperatore obtineri poſſit, ſe incolumem illum ſtatim in arcem reducturum. Credit Albertus, & cum Hattone exit: ſed non longè progreſſi, autore Hattone redeunt, & priùs prandent; quaſi mora juſto longior in futura pacis actione interventura eſſet. Ita pranſi ad Imperatorem deſcendunt: ibique confeſtim Albertus comprehenſus, & manibus poſt tergum revinctis (nequicquam fidem implorans Archiepiſcopi; qui dicebat, *ſe in arcem ipſum, unde eduxiſſet, reduxiſſe, nec promiſiſſe amplius*) ſecuri percuſſus eſt. Quis Crenſium unquam ſic fuit mendax? Quis Pœnus ſic perfidus? Quod ſi verò Hattonis ſcelus à noſtra memoria cui videatur remotius, quàm ut ad nationis noſtræ dedecus hodie referri poſſit: quantum fidei igi-

Otto Friſingenſ. l.6.ca. 44. Cranz.l. 22. Metrop. ca. 25. Cruſ. Anna.Suev. p.2. li.3.c.6. C. Lehman. Chr.Spir.li. 3.c. 50 Nic. Serar.rerum Mog. lib. 4. n Hatt.II. Thraſybul. Lepta in rebus geſt B. Scinsh. li.2.

Digitized by Google

igitur & honeſtatis tribuemus illis famoſis præmiatoribus & latronibus, qui mox à morte Imp. Friderici II per bene multos annos totas provincias perfidè deprędati ſunt; & quorum arces circiter *ſexaginta in una Thuringia* Cæſar Rudolfus I ſolo æquavit? Quid integritatis adſcribemus *Moraviæ, patriæ latronum* : *ubi* proavorum adhuc ætate, *tantò quiſque nobilior ducebatur, quantò ſpolia majora commiſiſſet*? Quid de illo *Alberto Brandenburgico*, ad cujus, tanquam Hæmi Thracii nomen, in Herbipolenſi bello, ſive potius *latrocinio publico*, non ita pridem tota Germania cohorruit; cui nullo reſpectu, ut exteri quoque judicant, nullâ juris æquive, aut denique honeſti habitâ ratione, omnia miſcere ludus erat: quid de *Gulielmo Grombachio*; quid de conſimilibus aliis quamplurimis patriæ noſtræ facibus, dicemus? Aut, ſi parùm adhuc illi à fide diſceſſerint; agite, Auditores, *Adolfum Ecmondanum* aſpicite, qui veteres & novas perfidiæ artes ſuperavit, & cum immani impietate conjunxit. Ille patrem ſuum (ô nefas!) ſenem, in ipſius Adolfi filii gratiam præter vires & morem tum lætiorem, Graviæ, noctu, acerrimâ hyeme, jam in lecto quieſcentem capit; *Pater*, inquit, *neceſſitati parendum*

Naucl. vol. 2 gener. 43. Cario. Chr. lib. 3. Lehm. Chr. Spir l. 5. c. 104. Æn. Silv. Ep. 155 & 162.

Th. H. li 11. & 36.

eſt:

eſt; age, ſequere: nec tantillum exſpectat, ut tuniculam interiorem aptet atque induat, ne tibialia quidem ſumat: ſed pater equitantem filium, abſque calceis, nudis pedibus & corpore, per quinque milliaria Buram uſque ſequi cogitur: ibi in ſqualidum & obſcuriſſimum carcerem detruditur, & totos ſex annos detinetur. Poſt multas Pontificis, Imperatoris, & vicinorum Principum minas & interceſſiones, tandem *Carolus Pugnax*, Burgundiæ Dux, utrumque coram ſe ſiſtere jubet Dorlani, & ſententiam dicit: *Arnoldus pater ſolus titulo Ducis utatur; ſed filio oppida arcesque totius Geldriæ cedat, ſolâ Graviâ ſibi exceptâ: accipiat in alimoniam de manu filii tria quotannis aureorum millia.* Sed quid Adolfus? Ille non tantùm conditiones, quantumvis in patrem iniquas, non acceptat, ſed etiam reſpondet; *Malle ſe præcipitem dare parentem in puteum, ſe deinde ſuperinjicere, quàm ut ſic paciſcatur: patrem jam præfuiſſe per totos quadraginta quatuor annos: æquum eſſe, ut tandem & ad ſe quoq; redeat Principatus. ferre ſe poſſe, ut quotannis ille habeat penſionem trium millium, ſic tamen, ut ex Geldria diſcedat, nec unquam in eam pedem referat.* En præclaram Germaniæ fidem! Et conſtans Belgarum obſequium! En inſignem pietatem in patrem! At verò

Cominæus Com. lib. 5. Lipſ. Mon. Pol l. 2. ca. 5. Meter. Belg. Hiſt. lib. 1.

Th.H.l.51.& l. 77. Apol. Auraici ad proſcriptio. Hiſpan. R.

Die t' gent is geboren/ en t' Utrecht ſitʒt der Scholen: en te Luyck leert ſyn Wals; is een Muntmater door ſyn Hals: en comdy dan noch wat t' fort/ ſo moechde uitſpreken die van Dort.

rò jam faciliùs ego credam Morvillerio, qui dixit, *Belgarum levitatem ex annalium fide perſpectam eſſe:* ut & illis adſtipulabor; qui teſtati ſunt, *Gandavenſibus* inſitum eſſe, *turbare*; adeóq; non ſolùm priſcis temporibus, ſed & ultimis bellis, ex quo illi per turbas libertatem à Carolo V olim ſublatam, & robur priſtinum reciperarunt, nullos toto Belgio rerum novarum cupidiores, nullos violentiùs mutaſſe, & in utraque fortuna ad rerum inclinationem majora momenta attuliſſe: atq; juſtè *Brugenſibus* commercium ademptum, & Antuerpiam tranſlatum fuiſſe adfirmabo; quòd illi Maximilianum I, tunc Romanorum Regem, præcipuis miniſtris in conſpectu illius occiſis captum, ignominioſo carceri incluſerint: imò & illa vulgaria dicteria, quibus Brabanti *hilares, feſtivi, ridiculi, in ludicris immodici*; Flandri *mulieroſi & intemperantes*; Batavi *ſimplices, incauti, inertes, ſegnes, ac ſtolidi*; Zelandi *callidi, vafri, ſubdoli, dicaces, captioſi*, appellantur, hodie pro morum corruptela & improbitate nimis mitia & lenia eſſe exiſtimabo. Quod enim crimen aut flagitium poſt illud *Adolfi* ſcelus jam ſit incredibile? Obſtupuit, & ad diritatem facinorum ingemuit Europa: cum ſuperiori

Th.H. li.60.

ſecu-

Digitized by Google

ſeculo *Selimes* I Turcarum Sultanus patrem *Bajaſitem* II imperio ſpoliaſſet,& veneno peremiſſet; Achmeti Corcutique fratribus natu majoribus,& quinque fratrum filiis laqueo fauces eliſiſſet; procerum deinde maximorum cædes, Muſtaphæ baſſæ Vezirazemis, Cheudeni baſſæ, Ducaginoglis Vezirazemis baſſæ generi ſui,Iſchenderis itidem baſſæ generi,Tazifadis Cadileſcheri, Balis Gemis Seguanis baſſæ, Chuſeinis baſſæ Veziris, & Jonuzis baſſæ, nefariè accumulaſſet: ſed ille Selimes fuit barbarus, fuit Turca, & hereditariis quaſi domus ſuæ lanienis ferox: non fuit Chriſtianus,non Germanus. Sed abite in malam rem, abite perfidi, rebelles, impii, & ingrati omnes, quicunque eſtis. Et ô bellam *Pugnacis* illius *Caroli* juſtitiam, qui ultimo hominum *Adolfo* contra patrem favit! Quo enim honeſti prętextu monſtro iſti, quod culeo erat inſuendum, adverſus omnem æquitatem & Divini humanique juris regulas tantum concedi potuit? Cum *Carolus Borbonius* patriæ ſuæ proditor & hoſtis, deſerto Franciſco I Galliarum Rege veniſſet ad Cæſarem Carolum V in Hiſpaniam, adeò Hiſpani proceres ab illo, ut infami perfidoque abhorruerunt,ut ex iſtis unus,cum

Leunc'av. Pand. Hiſt. Turc. c.206. & H. Muſul. Turc.l.16.& 17.

Cæ-

Cæſaris nomine rogaretur, ut Borbonium ad tempus aliquod in domum reciperet, Caſtellanâ magnanimitate internuncio reſponderit: *Se Cæſari, quod vellet, denegare non poſſe: cæterùm ſciret, ſe domum illam, quamprimùm Borbonius diſceſſerit, quaſi ejus infamiâ contaminatam, & quæ poſthac ab honoratis viris inhabitetur indignam, flammis aboliturum eſſe*: verùm Pugnax ille Hiſpano illo haberetur major & laudatior, ſi flammis quoq; non adverſus domum, in qua Adolfus hoſpitabatur, ſed adverſus ipſummet hoſpitem fortiter pugnaviſſet. Quantò autem Carolo melior & juſtior ille haudquaquam barbarus Mauritaniȩ Rex? qui cum audiſſet hoſtem ſuum Alfonſum, Caſtellæ Regem, armis filii divexari, ingentem auri vim mittebat ad Alfonſum, & ipſe etiam in Hiſpaniam cum magna militum manu trajiciebat, rem indigniſſimam eſſe judicans, ut filius patrem regno pellat; addens autem, *Victoriâ partâ, ſe Alfonſo iterum hoſtem futurum*. Atenim ille Pugnax Carolus, ille ſceleratiſſimus Adolfus faciunt, Auditores, ut in Germaniæ *injuſtitiam* rurſus aliquid ediſſeram. Sicuti enim Treverenſis ditionis aer frequenter eſt nubilus ac pluvioſus, ut quidam huc accommodent

Guic. H.lib. 16.

Alb. Gent. I. belli l.1. c.15.

clo-

Digitized by Google

tlaoacam planetarum: ita in Germania juſtitię cœlum frequentiſſimis injuriarum, crudelitatis, & omnis improbitatis nubibus eſt obductum, ut non rarò hinc depluat ſentina omnium malorum. Et, uti in multis Hollandiæ ac Zeelandiæ partibus terra penitus aquis imbuta permaduit, ut non ſolùm, quâ manifeſtè paluſtris eſt, cedat ad nixum, & hauriat preſſa veſtigium; ſed etiam, ubi paulò videtur firmior, pedum pulſu tentata quatiatur, & ſentire ſe procul mota pondus teſtetur; imò & ob illam cauſam Oceani violentiam experiatur maximè, qui ruptis & diſſipatis aggeribus patrum memoriâ *centum amplius millia jugerum* abraſit, & *Nordbevelandiam* omnium Mattiacarum inſularum hortulum ita abſorpſit, ut præter turrium cacumina, aquis paſſim exſtantia, nullum reliquum ſit veſtigium: ita quoq; patriæ noſtræ, vitioſis humoribus maceratæ, inſidiatur injuſtitiæ Oceanus, & majorem partem inundavit, bene magnam jam hauſit. Quis verò Imp. *Othonis II* conſilium probet, quo convivium ſpecie juſtitiæ cruentare voluit? Etenim invitaverat is Romæ in Vaticanum Epiſcopos, Principes, & civitatum legatos, ad epulum apparatiſſimum; qui cum ordine cuncti accubuiſſent,

Eumen. in Paneg. Conſtantii.

Bodin. Theat. lib. 2. Lemnius de occ. naturæ mir. l. 4. c. 2. adde Chryſ. Sanctium, qui ſcribit A Chr. 1421. Oceanum 72 pagos abſumpſiſſe, & unicum tantùm infantem & cum eo felem evaſiſſe.

Digitized by Google

ſtatim ille præconis voce pœnam capitis denunciat, ſi quis ad ea, quæ videret audiretve, aut vocem mitteret, aut ſede ſuâ ſe moveret: & cum dicto convivę armatorum catervis circundati. ibi omnibus trepidantibus, Cancellarius Imperatoris in violatores pacis invectus, nomina eorum ex charta recitat: & mox horribili de eis pronunciatâ ſententiâ, in conſpectu totius multitudinis ſupplicium ſumptum eſt. cum reliquis deinde convivium, omnes ad lætitiam cohortatus, Imperator jucundè celebravit ac peregit. Olim *Flaminius* prætor, Auditores, inter cœnam à meretrice rogatus, quæ ajebat, ſe nunquam decollari hominem vidiſſe, unum ex damnatis occiderat: feceratq; imprudentiſſimus homo, ut Bruti, Horatii, Decii, & cæterorum decorum Imperii, faſces & ſecures in dedecus verſæ, & in jocos obſcœnæ puellę reciderint; atq; majeſtas populi Romani, per omnes nationes, per omnes diffuſa provincias, in ſinu meretricio jacuerit. Sed quot modis Flaminio fuit noſter ille Otto immanior, qui non unius, ſed plurium damnatorum ſanguini pavimenta immergebat; qui non rogantibus convivis, ſed exhorreſcentibus, atque ſpectare & vultum componere coactis, tragœdiam exhibe-

Viterbienſ. Cron. Ann. Su v.p.2.l.5. c. 2. Sigon. de Reg. Ital. lib. 7.

Senec. lib. 9. Controv. 2.

hibebat? Ottonem tamen, qui illâ intempeſtivâ animadverſione ordinem & gravitatem judiciorum nonnihil corrupit: quanquam & illa *imperii civitas* parùm ſervans decori fuit; quæ Senatori noviſſimo cuique munus onusque imponebat *carnificis*, ita ut ipſum facinoroſis capita amputare oportuerit; *gladio* rubigine propemodum exeſo etiamnum ſuperſtite: & ille *pagus* apud Francos meos; in quo veteri conſuetudine maritus nuperrimus furi cruciario laqueum innectit, & ſigno dato confeſtim omnes loci cives, & imprimis quatuor Sculteti, operas conferunt, (hoc vocant *Hüyen*) furemque de annoſa & mutilata (cui nomen Knüpfiesbaum) quercu ſuſpendunt; fere ad exemplum *Balduini XII* Flandriæ Comitis, qui XI Nobilibus, quòd tres mercatores ſpoliaſſent atque contrucidaſſent, in palatium vocatis, & in tabulam collocatis, laqueos ſingulis injici mandaverat, & poſtea ipſemet ſuis manibus ſubtractâ tabulâ illis gulam fregerat: ſed quô excurro? Ottonem, inquam, ineptâ & incivili juſtitiæ adminiſtratione vincunt *Gadavenſes*; qui patrem & filium ejuſdem ſceleris convictos ac damnatos ſortem ducere juſſerunt, uter utrius carnifex eſ- Bod. de Rep. lib. 3. cap. 8.

Xxx 2 ſet.

ſet. pater, cui ſors obtigerat, cum ætate ſenex eſſet, precibus eblanditus gratiam eam obtinuit, ut filius robuſtior eo munere fungeretur: & filius poſtea parentis caput intrepidè decuſſit. Cujus impietatis ac ſceleris memoriam æreis ſtatuis in urbe media, & quidem publico ac patenti loco, Gandavenſes etiam hodie exſtare patiuntur. Sed nihil iniquius aut magis barbarum illo more eſſe potuit; quo *Klagenfurti* ſuſpectus furti in furcam agebatur, & poſtridie de mortuo quæſtio habebatur; qui ſi reus inventus eſſet, manebat pendulus, ſin innocens, funere publico in cœmeterium deferebatur. Vbi ergo, per *DEVM* immortalem, tandem latitat juſtitia Germanorum! An fortè & illa patibulo tanquam ſuſpecta eſt affixa, & jam præpoſterè rea peragitur? Quod ſi, Auditores, ad ſuperiora facinora accedant, *lex Moravorum*, quâ cautum, ut accuſator furem ſuis manibus ipſe ſuſpendat in furca; aut, ſi ad manus carnificem ſuum non habeat, ipſe à fure ſuſpendatur: ſi *lex Lucernatium*, quâ, qui civem Lucernatem occiderit, etiamſi legitimè vim vi repulerit, nihilominus capite pœnas luit: ſi *peſſimæ conſuetudines*, quibus bona naufragio adflictis, res furtivæ dominis, à magiſtratibus

I.Bod. M.H. c.5. I. Boem. de Europa l. 3.c.17. Faber H.Suev. l. 1. cap.18.

Dubrav. H. Bojem. l.32.

Simler de Rep.Helv. l. 2.

Damhoud. prax.crim c. 112.num.67.

tibus

Digitized by Google

tibus eripiuntur: ſi *judicia Weſtphalica* clandeſtina; ſi pœnarum quoque atrocitas; & ſi quæ hujus notæ ſunt alia plurima, jungantur: quotâ parte Germania noſtra erit juſta? quotâ æquitati, & quæ inde maximè dependet, concordiæ publicæ, operabitur? Verùm, illuſtriſſime Princeps, FRANCISCE CAROLE, Dux Saxoniæ, *Religio* quoque contrà quàm tu putas, Reipublicæ noſtræ vulnus inflixit longè inhoneſtiſſimum. Non perſequar illorum impietatem, qui cum *DEO* ipſam Religionem omninò abjecerunt; aut licet profeſſionem retinuerint, tamen fidem vitâ ſuâ profligaverunt. Faceſſat enim hinc, vetus ille *Radbodus*, Friſius Princeps: qui ſacrum baptiſma recepturus, cum audiſſet, majores ſuos tanquam gentiles & à Chriſtiana religione alienos apud inferos torqueri, mutatâ ſententiâ, pedem alterum jam aquæ immerſum retraxit; cauſatus, *Sanctius eſſe, ſequi plures, quàm pauciores; & honeſtius, ſequi divites & potentes, quàm pauperes & leproſos.* Faceſſat hinc *Fridericus Ciliæ Comes*; qui religionis cauſâ ad Apoſtolorum limina profectus, ſed nihilo melior reverſus, hoc ipſum reprehendentibus objicere ſolitus eſt: *Etiam ſutor meus Româ redux ad ſutrinam rediit.*

Aen. Silv. Epiſt. 164.

Naucl. vol. 2. gener. 24. Vb. Emmius Friſ. H. l. 4.

Zvinger. M. Apod. l. 1. c. 6. ex Aen. Silv.

Non veniat in hunc conventum *Leopoldus Auſtrius*, cætera inſignis bellator; qui exceſſu quodam amoris erga Imp. *Fridericum Pulchrum* fratrem, captivum, impiè officioſus Dęmonem evocavit in auxilium, ut illum liberaret. etſi Fridericus præſentem bajulum & portitorem ſuum averſatus, cum ſedere jam, nec ſciſcitari quis eſſet iſte, juberetur, crucis ſigno fugavit. Procul, procul eſto profanus ille Abbas Spanheimenſis *Trithemius*, qui Imp. Maximiliano I conjugem Mariam Burgundam, jampridem antea mortuam, oſtendit tanquam redivivam: quo ſpectaculo ita territus eſt Maximilianus, ut plurium mortuorum formas, quas ille monſtraturus erat, videre noluerit. Sed aliud malum longè periculoſius Rempub. noſtram arrodit; quod ſerpit prorſus & ſævit, ut cancer. Religio enim peperit religiones; tranquillitatis mater, dedit filias ſeditionum & diſſenſionum nutrices. Nec provinciæ ſolùm, ſed etiam civitates, & in ſingulis fere civitatibus civium parœciæ, interdum & ſingulæ domus opinionum diſcidiis inter ſe confliƈtantur. Et quæ gentis noſtræ eſt inconſtantia? quæ mutatio? Vix ſincera Divi *Lutheri* doƈtrina per tenebras Papales penetraverat in apricum:

Trithem. in Hirſaug. & Sponh. Chr. Gerard. de Roo. lib 3. Cuſpin. in Frider. Pul. Cruſ. Ann. p. 3. l. 4. c. 5. Lehm. Chr. Spir. lib. 7. c. 15.

Cruſ. Ann. par. 3. lib. 8. cap. 17.

Digitized by Google

cum: & paulo momento noſtrates huc illuc diſtracti infinitam dogmatum varietatem ſuſceperunt; factiq; ex *Papiſtis* jam *Lutherani*, jam *Calviniani*, *Anabaptiſtæ*, *Schwenckfeldiani*, *Oſiandriani*, *Huſſitæ*, *Huberiani*, jam alii. Quot capita fere, tot ſectæ. Ac licet *Pace Religionis* præter duas, Pontificiam, & Auguſtanâ Confeſſione comprehenſam doctrinam, nullas alias in Imperio admittendas eſſe, conſtitutum ſit: uti propterea contra Calvinianos, & præcipuè Palatinos, cùm Impp. Ferdinandus & Maximilianus, tum cæteri Principes Proteſtantes infeſtis animis ferebantur: nihilominus ut eodem pacis beneficio fruantur, aſſerunt Calviniani, ſe Auguſtanę Confeſſioni verè addictos eſſe: idcirco *fraternitatem* cum Lutheranis Theologis inire magno molimine nuper conati ſunt, ſed ſine ſucceſſu; Lutheranis ſpurios fratres pro legitimis agnoſcere recuſantibus. Quid autem ſic fiet tandem? Quid ſi Calviniani facti potentiores, & Lutheranos referant inter ſpurios fratres, & Pacem Religionis torqueant contra illos, & mutent in bellum? Quid ſi etiam Pontificii tot opulenta monaſteria, & tot pingues Epiſcopatus ab aliis in fiſcum & ad *menſam Domini* verſos, armatis preci-

Bod. de Repub. lib. 5. c. 1. & in M. H. cap. 5.

Th. H. l. 39. Vide Symphor. ſuppl. tom 1. p. 1. tit. 3. Conſt. Relig. & L. Hutter. in Calv. Aulico-Politico utroque.

 bus

Digitized by Google

bus repetant? Abſit, ut hæc voveam; timeo tamen in hac feraciſſima ſectarum ætate, & hâc ambulatoriâ Principum & ſubditorum fide. Vitio enim ſeculi ferme religionibus, ut veſtibus utimur: quæ niſi quotidie aliquid habeant novi, non placent. Multa quidem paſſim amicitia, etiam adfinitatum & novorum fœderum vinculis adſtricta: quid tum? non perennabit. Sicuti in Weſtphalia & vicinis locis campi ſunt fallaces, in quibus, cum ceſpes ille uſtibilis offoditur, aqua reſtagnat, & ſuccreſcente herbâ ſolidum extrorſum ſolum apparet, ut qui illac iter faciunt, niſi locorum gnaros duces habeant, priùs in lutoſas voragines inextricabili lapſu impingant, quàm periculum adgnoſcere queant: ita vereor, ne nos alicubi multarum religionum ferruminatio aut plumbatura pernitioſo errore in vortices inexuperabiles cum certa Reip. & civium pernicie ſeducat. Heu religionum infelicitatem! Quid verò vitiorum in noſtra mantica eſt ampliùs? Permultum, Auditores. Quemadmodum enim ædes in ſuperbam altitudinem exurgentes, raros in ſuprema parte habent inquilinos: ita nos Germani, aliis gentibus plerunque proceriores ac robuſtiores, parum

Th. H. l. 43.

rum rationis in capite geſtamus; & hac de cauſa imperium noſtrum in adfectus eſt debilius. *Imbecilli ſunt animo, quorum lacertos humerosq́; miramur*: dictum eſt Senecæ. Epiſt. 8. *Nimio robore membrorum vigor mentis hebeſcit, quaſi abnuente naturâ utriusque boni largitionem: ne ſupra mortalem ſit felicitatem, eundem & valentiſſimum eſſe, & ſapientiſſimum*: dictum eſt Valerii Maximi. lib. 9 cap. 12. *Longi homines ſunt rarò ſapientes*: dictum eſt Bartoli. ad l. 1. ff. de jurisd. Atque ut Helvetia ſterilis eſt, quæ nec ſufficit alendo populo ſuo; Simler. de Rep. Helvet. lib. 1. Haſſia infœcundis montibus deformis; Marchia Brandenburgenſis, & Weſtphalia, multis in locis arenæ non frumenti divites, & paludibus ſunt inhonoræ; & multæ alię provinciæ egeſtate laborant: & tamen in illis regionibus non minus eſt lolii & zizanii, quàm in fœcundiſſimis: ſic licet apud Germanos minus ſit virtutum, non propterea minus eſt vitiorum. *Civiles* certè non ſumus: ut *Fr. Lanovius* dicat, Diſcurſu 3. adoleſcentes Gallos, qui ad nos in Germaniam mittuntur, ſi quando domum revocentur, ruſticulos redire, atq; ideò politiorum morum gratiâ aliò ablegari ſolere: ut ita nobiſcum habita converſatio illis magno conſtet, duplici labore, duplici tempore & impenſâ. *Volupta-*

tibus autem ſervimus omnibus: & in media patria Davos, Phormiones, Gnathones, Parides, Apicios, Laides, Thaides, Medeas, colimus & veneramur. Et ubi eſt pudicitia majorum? Quotuſquiſque nunc intelligit nomen *caſtitatis*? Sępius miratus ſum, ferri adhuc multis in locis *balnea* & lavacra promiſcua, nullâ ſexus aut ætatis habitâ conſideratione: cum olim Romuli lege, criminis capitalis reus haberetur, qui ſe nudum à fœmina videri paſſus fuerit: & Turcæ promiſcui ſexus lavacra ita averſentur, ut capitale ſit viro intereſſe, vel conſpici inloco, ubi fœminę lavant. *Mulier* enim *cum tunica verecundiam ponit:* Ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. Et hanc ob cauſam fuerit ridiculus, an ſtolidus, *Fr. Aretinus*, qui ſatis prolixo Conſilio probare conatus eſt; *Fr. Sfortiam* Ducem Mediolanenſem jure petiiſſe, ut *Dorotheam* filiam Ludovici Marchionis Mantuæ, Galeatio ejus filio deſponſatam eâ expreſsâ conventionis conditione, ſi puella intra decimum quartum ætatis annum gibbo aut alio deerrantis naturæ vitio deformata non fuerit, Medici quidam priùs inſpicerent nudam in certis locis, atque etiam tangerent, quô ita conſtaret, ſi quæ puellæ occulta deformitas

Camerarius Cent. 1. cap. 34.

Plut in Romulo.

Herodot. l. 1.

Conſil. 142.

tas eſſet; ſed Ludovicum Marchionem hoc ipſum injuſtè recuſaſſe. Itali autem illam promiſcuè lavandi conſuetudinem in thermis Badenſibus apud Helvetios ſervatam ita deteſtantur, ut *Poggius* Florentinus, qui licentiam eam deſcribebat Leonardo Aretino, epiſtolæ titulum hiſce verbis conceperit: *Poggius de Schola Epicureæ factionis, quæ regnat in Theutonia dominorum de Baden.* & inter alias Floralium iſtorum ludorum feſtivitates recitat ille: *nulla in orbe terrarum balnea ad fœcunditatem mulierum magis accommodata eſſe: innumerabilem multitudinem Nobilium & ignobilium, ducenta millia paſſuum eò venire; non tam valetudinis, quàm voluptatis causâ: omnes amatores, omnes procos, quibus in deliciis vita eſt poſita, eò concurrere, ut fruantur rebus concupitis: multas fœminas corporum ſimulare ægritudines, cum animo laborent: omnibus unam mentem eſſe, triſtitiam fugare, quærere hilaritatem; non de communi dividundo agere, ſed de communicãdo diviſa.* Quęro, Auditores, an Poggius Badenę rectè expenderit lavantium morbos? & annon in aliis etiam aquis ac thermis, Epicuri ſcholas quis hodie invenire poſſit? Olim in Italia, *Bajas vidiſſe*, à ſeverioribus dicebatur ſpecie adagii, pro ſigno libidinum; cum ille locus eſſet *vitiorum diverſorium*: in cujus aquis

Vide Aen. Sylvii Epiſt.

F. Iuret. ad Symmach. l. 7. Ep. 24. Sen. Ep. 51.

qui-

Digitized by Google

Regilianus. ——— *quicunque natavit, amavit:*
li.1.Epig.63. & propterea Martialis ſalsè ludebat in Lævinam caſtam mulierem, quæ dum Bajas veniſſet incidit in flammas amatorias, & relicto conjuge abiit *Helene*, quæ venerat *Penelope*; verùm eheu! Bajas hodie multis locis habemus in Germania; ubi inter lavantium greges videre eſt frequentiſſima Veneris Amorumque gymnaſia, commeſſantium tripudia, & ſymphoniarum cantibus perſtrepentes cætus, & alia, quę velut ſoluta legibus luxuria non tantùm peccat, ſed publicat. Tolerabile tamen ſit, ſi in thermas tantùm illa libidinum ſeſe exoneraret tempeſtas; ſed longè lateq; (proh dolor!) inundat Germaniam omnem. Quid de *Vienna* Æneas Silvius, qui diu Viennæ vixit, & eo tempore, quo Nobilium filiæ *virgines* appellatæ, honoris adgnoſcebant titulum; cum hodie illud nomen infra Nobilitatem eſſe à multis exiſtimetur? *Meretricum*, ait, *ibi eſt maximus numerus. raro mulier eſt uno contenta viro. Nobiles ubi ad cives veniunt, uxores eorum ad colloquium ſecretum trahunt; viri, allato vino, domo abeunt, ceduntque Nobilibus. conſtat ſæpe à Nobilibus cæſos eſſe cives, qui uxores ſuas verbo terruerunt; quibus amatores in curia fuerunt.* Quid verò de *Suevia*, Felix

Epiſt.156.

lix Faber, Monachus Vlmenſis? *Fæminarum genus*, ait, *apud Suevos delicatum & formoſum adeò multiplicatur, quòd penè in omnibus regionibus evagantur mulieres de Suevia, ſervientes hominibus in cura domeſtica, & maximè in cultu Veneris; cui adeò affectæ ſunt, ut præpoſitæ reliquis primum locum in ſacris Veneris habeant. aliæ tanquam cum Venere Adonidem quæſituræ per mundum diſcurrunt: quem cum diu in publicis laſciviis quæſitum non invenerint, mox abdita petunt, & Adonidem deſideratum apud Minervam, Dianam, Veſtamq́, caſtiſſimas Deas, quærunt; quæ eas dirigunt ad ſuos ſacerdotes, reſponſis eorum certificandas.* & iterum. *Sicut, ut comparationem improportionatam faciam, omnia aliarum regionum lupanaria habent fœminas de Suevia: ſic omnia penè monaſteria procul exiſtentia habent virgines Suevigenas; & dilectæ ac utiles monaſteriis ſunt plus quàm aliæ, propter bonam naturæ diſpoſitionem.* Quin & magnatum familias conſpurcavit infamis illa laſcivia, creberrimè. Et quis unquam homo illâ *Barbarâ*, Hermanni Ciliæ Comitis filiâ, Imp. Sigiſmundi uxore, fuit libidinoſior? quis ab omni honeſtate & pudore alienior? Illa cum ſuperos ac inferos eſſe negaret, interitumque animi & corporis ſtatueret: vitam

F. Faber H. Suev. lib. 1. cap. 10.

tam

tam omnem cenſebat inanem, quę non coitu, luxu, ac libidine contineretur. Itaq; indomitę libidinis, & robuſtiſſimi cujuſq; viri domitrix mulier, cum defuncto Sigiſmundo Cęſare à ſacerdote moneretur, ut pudicè jam viveret, & turturis exemplo viduitatem exornaret caſtitate: *Si Pater inquit, exemplum afferre ex avibus cupis; cur non laudas paſſeres? quarum cupidiùs vitam ſequerer, quàm turturum. quoniam illæ ſemper lætæ atq; hilares cantant; hæ triſtes ac mæſtæ ſemper ſilent atque mærent.* Sed nullum fere ſpeculum hominis imaginem refert tam exactè, quàm *Fridericus* Cilię Comes Barbarę, frater ſororis, expreſſit mores. Hunc enim, cum ob execrabiles concubinæ amores interfeciſſet uxorem, & deinde inter ſcorta turpiſſimam vitam degeret, unus ex amicis piâ adhortatione ad ſalutis & animæ curam ita excitaverat: *Annum*, inquit *jam ſupra nonageſimum agis, nec minùs voluptati ſervis, quàm ſi ſis adoleſcens: reſipiſce, & jam tandem de morte atque ſepulchro cogita.* cui Fridericus: *Hoc ago. nam ſepulchrali marmori hoc epigramma inſculpendum ſtatui:* HÆC MIHI PORTA EST AD INFEROS. QVID ILLIC REPERIAM, NESCIO. SCIO, QVÆ RELIQVI: ABUNDAVI BONIS OMNIBUS; EX QVIBUS NIHIL FERO ME-

Bonfin. rer. Vng. dec. 3. l. 7. Aen. Silv. in Paral. Alfonſ. l. 3. c. 5. Cuſpin. in Sigiſm.

Aen. Silv. d. l. lib. 1. c. 19.

Digitized by Google

MECUM, NEC QVOD BIBI ATQVE EDI, QVODQVE INEXHAVSTA VOLVPTAS EXHAVSIT. Non puto, Auditores, ſimiliores Diabolo beſtias ad inferos fata tranſmiſiſſe. Ita enim abominabilis illa Barbara, & nefarius ille Fridericus, omnes vitæ rationes inſtituiſſe videntur, ut quaſi de induſtria libidinis atq; omnis impietatis infamiam colligere, & in DEI odium atq; hominum offenſionem irruere voluerint. Feſtivum verò *Henrici* Ducis Brunſuicenſis, dignum poetarum fabulis facinus, cur hîc omittam? Deperibat ille puellam in Gynęceo uxoris *Mariæ*, Vlrici Ducis Wirtembergiæ ſororis, *Evam Trottinam*: quâ ut frueretur diutius, & ſuſpicandi occaſionem daret nemini; ex compoſito jubet eam ſimulare reditum ad parentes, & abire in quandam ipſius arcem. paucis pòſt diebus, quàm Eva eô venit, in lectulum illa ſeſe componit, & de invalitudine quiritatur. ſed ex mulierculis, ſtupri ſequeſtris, cum iſtæ ſimulacrum ligneum, jam antea dolo huic paratum, humi repoſitum, linteo, ut in mortuis fieri conſuevit, priùs obvolviſſent, altera denunciat arcis præfecto, Evam eſſe mortuam: & iſte mox thecam ad reponendum corpus confici mandat: atque deterrendi causâ, ne quis pro- Sleid. Comment. li. 15.

propius accederet, fingunt lenæ, Evam interiiſſe peſtilentiâ; & juniperi granis aliisque rebus odoratis faciunt ſuffitum. poſteà funus effertur, & cum pompa deducitur ad Franciſcanos: qui totum deinceps annum pro concione populum hortantur, ut pro mortua *DEUM* deprecentur. fit quoque mandatu Ducis funus cùm alibi, tum in arce primaria Wolfebutelo; quibus exequiis aderat etiam Maria uxor, cum pediſſequis & cætu virginum, omnes cultu lugubri. Interim tot funeribus ſuis ſuperſtes Eva rectè valet in arce Stauffeburgo, & ab eo tempore *ſepties* fit mater. O utinam jam ſit Tubingæ iterum *Friſchlinus* aliquis; *qui Trottinam redivivam*, & novi Jovis furta transferat in comœdiam! qui iſtius Plautiniſſimi argumenti varietatem & admirabiles ſtrophas condiat ſermonis elegantiâ! Scio, ſpectatores & auditores, atque etiam lectores, animo defecatiſſimo diſceſſuros eſſe. Optandum autem ſit, ut Henricus à vicino & victore ſuo, *Philippo* Haſſiæ Landgravio, caſtè vivere didiciſſet: qui, cum eſſet triorches & inexhauſti ad Venereos uſus ſucci, ac propterea uxori gravis; negotio cum paſtoribus communicato, concubinam unam ſuperinducere, cujus

Th. H. l. 41.

cujus conſuetudine ardore aliquantum perdomito parciùs ac moderatiùs cum uxore verſaretur, quàm vagis libidinibus ſe committere, ſatius duxit. Quid verò de cæteris voluptatibus habeo dicere? De omnibus habeo immania, & digna, in quorum turpitudinem proſa & vorſa facundia fulmina ejaculetur: ſed jam hoc tantùm: in *Veſtitu*, in *Cibo*, in *Potu* deliciamur Auditores; & degeneres, & ſtolidi ſumus. Vbi enim eſt priſca majorum in laneis indumentis ac veſtibus ſingulos propè artus exprimentibus frugalitas? Planè deperiit ea: niſi ubi adhuc à virtutum alumna Paupertate defenditur. Ditiores enim fere omnes & præſertim illi, qui ſtemma jactitant, & fumoſis imaginibus caput habent repletum, offenduntur ad panni vulgaris attactum: quorum cutis non fert, niſi ſericum, aut Mileſium aliquod vellus, aut ſi qua ſunt Mileſiis adhuc teneriora. Præſtabat nos adhuc *barbaros* & dici & haberi in illis etiam, ut tunc, ſordibus, quàm in hac luxuria, in hoc dedecore veſtimentorum palmam aucupari. Quid dicat Magnus Carolus, ſi ad nos redeat, & illos videat byſſinâ uti ſummâ veſte Principes & magnates noſtros; cum ipſe loricâ veſtiretur interulâ? Quid incly-

Digitized by Google

clyti Ottones illi, qui in pulvere & luto virtutem factis extendebant; cum noſtrates unguenta ſibi illinant exquiſitiſſimè apparata? At verò ubi hodie eſt illa vetus *prandiorum* ac *cænarum* tenuitas? illa valetudinis & patrimoniorum tutrix parſimonia? Oraculum Medicum eſt: *Homini cibus utiliſſimus ſimplex: acervatio ſaporum peſtifera, & condimenta pernicioſiora.* Quâ ratione barbarus Anacharſis vitæ ſuæ inſtitutum deprædicabat; *Mihi pulpamentum*, inquit, *fames*; *cubile*, *ſolum*; *veſtis*, *Scythicum tegmen.* Et Germanis olim noſtris pultes non niſi ex avena cibus erant. Hodie autem mores eô venere, ut ciborum copiis & deliciis jam maximè pereamus. Sunt inter nos non pauci, ſed oppidò multi, & potior pars, quibus

Plin. N. H. l. 11. cap. 53.

Plin. H. N. l. 18. cap. 17.

Perſ. Sat. 4.

——*ſumma boni eſt, unctâ vixiſſe patellâ:*

qui, niſi digitos habeant croco infectos, niſi cinamomum ructent, ac caryophyllon ſpirent, niſi

Iuven. Sat 1.

——*guſtus elementa per omnia quærant*
nunquam animo pretiis obſtantibus,

parùm lauti aut honeſti ſibi videntur. Itaque licet affatim hęc patria noſtra producat vitæ neceſſaria: illi tamen quaſi à natura derelicti ad externa confugiunt, veſtes, cibos, medicinam ab Herculis colu-

lumnis, à Taprobanæ inſula, à Gange fluvio, à Nili ortu, aut quæ loca iſtis adhuc magis longinqua ſunt, petentes. Et ubi hâc vivendi intemperie, hiſce peregrinis gulæ irritamentis, famis ad ſtata horarum intervalla redeuntis neceſſariam viciſſitudinem proſtraverunt, demum infelicitatem ſuam & miſeriam graphicè depingere, naturæ quoque convicium dicere, non erubeſcunt. Quibus ſi Medicum, quem aliquando *Abbas* quidam ventricoſus & obeſus feliciter fuerat expertus, optavero: fecero pro morbi epidemii magnitudine & periculo prudenter, & in populares benignè. Ille Abbas ad thermas cum veheretur, obviam habebat Nobilem quendam: cui cauſam balnearum, & *An aliquo laboraret morbo* percunctanti, reſpondebat, *Morbi quidem eſſe ſibi nihil, niſi quòd appetentiam edendi nuper deperditam eat reparatum in aquis colidis, quas ſciret in hoc remedium eſſe ſalubres.* Cui ſtatim inſtat Nobilis: *At in hanc rem*, inquit, *ego tibi ſim futurus multò melior Medicus.* Et cum dicto abducit ſecum Abbatem, quem domi ſuæ in profundum ac tenebricoſum abdit carcerem, & aliquot dies ibi inediâ maceratum pòſt interrogat, *An nondum cibi appetentia redierit?* cui *rediiſſe* adnuenti, *Ae-* VI. Hutten. de Morbo Gallico. c. 18.

 quum

quum eſt igitur, ait, *ut mihi pro medicina mercedem ſolvas:* Et ita Abbatem *ducentis aureis nummis* mulctatum dimiſit, ſanum jam, & ὀρέξει tam alacri, ut fabis etiam & vulgaribus oleribus veſci poſſet, cum priùs delicatiſſima quæque reſpueret. Bellum facinus in eum, qui non eſuriendo cibum, ſed ſatur eſuriem quęrebat. *Vlrici Hutteni*, Equitis Franci doctiſſimi, in hanc ventris ingluviem & gulæ oblectamenta olim dictam querimoniam non poſſum non Auditorio hîc repetere: ne ſi meis verbis rem eandem arguerem, alii objectorum forſitan vitiorum & criminum conſcientiâ convicti ab invidia & calumnia in nos maledicentiæ arma mutuentur. *Avi mei Laurentii Hutteni*, inquit, *in literas referenda frugalitas magno nobis ad gloria ambitum incitamento eſſe debet. Is cum locuplete eſſet cenſu, ac in magnis etiam Principum noſtrorum negotiis domi pariter ac militiæ verſaretur, in ſuam domum piper, crocum, zinziber, & id genus peregrina condimenta nunquam admiſit; nec alio ipſe, quàm ex noſtra lana veſtimento uti ſolitus eſt, cum ob bene geſtam rem pretioſæ illi quandoque veſtes donarentur. Et majores quidem noſtri, ac illi, quos adhuc vidimus pueri ſenes, cum ſic cœnarent, ſic veſtirentur, bene conſtitutis corporibus fuerunt, & contra famem*

De morbo Gallico. cap. 20.

mem ac ſitim, frigus & æſtum, per laboris patientiam induratis; nos autem hodie ad primas ſtatim pruinas manus ac pedes contrahimus, vix incipiente hyeme triplicibus munimur pellibus, aut intra illa nos recondimus tepidaria, unde non eximus, niſi ad mediam jam æſtatem, torrente & caloribus omnia adurente ſole: nos, qui ut jucunditatis affectionem impleamus, venena quoque cibi vice uſurpamus, cœnamus etiam tranſmarina tantâ neceſſitatis opinione, ut decretum omnibus paſſim patribusfamilias ſit, quæ hîc proveniunt vendere, ut illa emantur; quibusdam redditis adeò delicatis, ut hîc viventes Corſicum bibant, & ab Italis petita cibaria inſumant; contrà Romæ quando ſunt, eo quod Rhenum naſcitur, aut quod Neccarus gignit, vino utantur. Quæ res una locupletavit Fuccheros: qui, donec nos ſic curamus corpora, ſoli pecunias habent in Germania, ſoli magnificas ædes ac ſpecioſa ædificia. Quippe in tantum creverunt, illi voluptatis noſtræ miniſtri; ut eorum opes ante cujuslibet ex his Principibus cenſum habeantur. Dii mortuis iraſcantur: qui hoc in Germaniam malum admiſerunt. Rem fecerunt enim indignam Germanâ gravitate. Inde ea retulimus, quæ neceſſariò hoc vitæ genus ſequuntur, innumeras ſcilicet morborum ſpecies: cum vix decimus quisque nunc reperiatur in Germania Nobilium, qui non aut podagrâ labo-

ret, aut articulari morbo crucietur, aut hydropiſi infeſtetur, iſchiade, leprâ, aut illo maxima ſecum mala invehente morbo Gallico divexetur. Meum ſummum votum eſt: ne unquam podagrâ, nunquam morbo Gallico careant, qui pipere carere non poſſunt: & ut aliquando miſerè famem ferre cogantur, qui nunc undique non cibum quo vivant, ſed quibus gulam irritent ac appetitum invitent, illecebras quærunt. Et quidem *Auſtriaci* ſic exceſſerunt gulæ modum, ut ab aliis convitio nominentur
Paſchaler. *Paſchales*:

Auſtriacos fertur Paſchales *nomine dici;*
Paſchata quòd celebrent ſemper, jejunia nunquam.

In hac *Suevia* quoque nullæ ſunt eſuriales feriæ: gulâ ſemper in conficiundis & expugnandis popinæ ferculis occupatâ. Et videtur malum hoc eſſe inveteratum, nec
Cruſ. Ann. p 2.l.9. c.14. ex Bruſchio. unius ſeculi. Iam olim enim *Domina quædam Pfullendorffenſis arcem & oppidum abliguriviſſe fertur meris trutatum jocinoribus.* Et *quidam Werdenbergenſis Comes libis dulciariis,*
Hiſt.Suev. l. 2.cap.4. (lebetas vocat F. Faber, Eſchkuchen) quæ accipiebat ab Vlmenſibus, *Albeccenſem Comitatum inſumpſiſſe ſcribitur.* Et quò non
& lib.1. c.12. impellit luxuria? *Berchtoldus V* Dux Zæringenſis carnium humanarum ita fuit avidus, *ut etiam ſervos ſuos occidi, & ſibi coqui man-*

Digitized by Google

mandaverit. Atqui EBRIETAS videtur Germaniæ eſſe propria: niſi quòd magna hæc regio multas alias nationes & gentes quodam veluti noxiæ vicinitatis afflavit contagio, & jamdudum in iſtam largiter bibendi diſciplinam accepit. Et quidem *Belgæ*, cum univerſim neſcirent vinum, nec quiſquam ad potum iret, niſi impellente ſiti, quam plurimùm aquâ reſtinguebant, conqueruntur, ex Germania ſuperiori ad ſe defluxiſſe largiorem vini uſum, tanquam ab Alpibus nivem, ubi juga incaluerunt. Inde & *Angli*, gens omnium Septentrionalium antea minimè bibax, ex nuperis Belgicis bellis didicerunt immodico potu ſe proluere, & ſaluti propinando ſuam adfligere ſalutem, malo ebrietatis per univerſum regnum tantâ contumaciâ graſſante, ut illud legum ſeveritate cohibere noſtro tempore primùm fuerit neceſſe. Verùm enimverò in *Germania* nullum vitium regnat latiùs & potentiùs. *Nemo cenſetur bellicoſus, niſi ſit & ebrioſus.* Nemo ſtomachi ſui novit menſuram. Plerique plus ſæpe ingerunt ſibi, quàm capiunt: imò gloria eſt, capere multum: quaſi non alio fine, quàm ad perdenda vina cereviſiamque ſint geniti; & tanquam hęc effundi non poſſint,

C. Scriban. in Antuerpia, cap. 19.

Camden. in Ann. Angl. ad A.C.1581.

Cuſpin. in Conſt. VIII.

Digitized by Google

niſi per humanum corpus. Piperatum panem & alia quædam ſalſiuſcula inexpugnabilem ſitim acuentia, comedunt ſtrenui potores, quô fiat moleſtus ardor: quem dum extinguit potatio, fit delectatio. Multi ſunt, qui niſi collegia compotationum quotidie frequentent, & inter vini tormenta novas fraternitates amicitiaſq; veteribus jungant; niſi redeuntem jentaculi cibum ructibus prenuncient, niſi vinum omne vomitu remetiantur, & odore turpiſſimo inficiant locum; niſi in eadem urbe facti antipodes, ſordidiſſimo funere in vicinos lectulos efferantur; parùm hilariter bibiſſe ſe putant. Etiam *præmia* interdum proponuntur largiter bibentibus. *Helius Eobanus* Heſſus poeta & potor æquè inſignis, quippe qui utrinque hoc fuerat conſecutus, ut de palma contendere cum eo vellet nemo. Is verò aderat fortè in convivio: cui etiam intererat quidam alius potor glorioſus, qui jubebat introferri ad menſam vas grande ligneum, quo adportari de puteis aqua ſolet, minimùm duorum congiorum capax. Iſtâ ſitulâ ſive urnâ in medio poſitâ, atque Gedanenſi cereviſiâ (qualis cerebro fumis ſuis infeſtior eſt, quàm vini cujuſcunque ingurgitatio.) repletâ; tum prefatur alter,

Mel. Adam. in vita Eobani.

com-

comperiſſe ſe de ſtrenua potatione Eobani, petere, ut ebiberet illud appoſitum vas, ſibique propinaret: quod ſi fecerit, præmium ſe jam ei tribuere annulum cum gemma pretioſa, quem de digito detractum ſtatim in vas illud abjiciebat. Eobanus nihil cunctatus, neque multa locutus (non enim ſolebat.) arripit vas, & non magno temporis tractu ductibus tamen magnis evacuat bibendo: & mox cum more compotantium everteret illud, decideretque annulus in menſam, applaudere Eobano omnes, & inprimis provocator, facto poetæ priùs incredibili in ſtuporem datus, & annulum donare. Atqui Eobanus torviore vultu, uti conſueverat in commotione, eum intuitus; *Quid tu*, inquit, *me mercede potare cenſes?* ac rejecto ad illum annulo; *Tuum*, inquit, *annulum tibi habeto, & idem, quod ego feci in vaſe iſto evacuando, ut promiſiſti, facito.* Sed oſtentator ille inchoatam rem cum perficere non poſſet, ab omnibus deriſus, & in convivio obrutus ſomno relictus fuit. Ne tamen quis putet, ſolum Eobanum tanquam poetam ſic fuiſſe bibendo immodicum; dabo alios, præ quibus bibax poetarum natio ſobria eſſe, & Eobanus parum ſitiviſſe ac hauſiſſe videatur. Ante

Camerarius Cent.1.c.94. Lipſ. in Epiſtol.

annos enim aliquot in Nariſcis nuptiæ fuerunt viri Nobilis: ibi ad convivas hilarandos certamen potionis propoſitum editumque inter eorum miniſtros, bibones pleroſque exercitatiſſimos: ſed unus forticulus *paulo minus ſex congiis* (*octodecim pocula*, achtzehen Maß) paucis horis ebibit, & ſimul præmium meruit. Sed & hoc quoque Nariſcorum factum vileſcere poteſt præ illo, quod *duo equites Juliacenſes* Reitlingæ patrabant: cum indicto potandi duello & ſponſione factâ, quâ victus victori decem florenos ſolvere tenebatur, *alter hauſerit congios novem, ſive noſtras menſuras XXVII, & alter congios fere octo, ſive noſtras menſuras XXIII.* Sic enim in codice quodam manuſcripto, qui Suevicas res iſtius ætatis maximè notabiles continet, legi: **Anno 1551. lagen 400. Gülchiſche Reitter zu Reitlingen / darunder zween mit einander umb ein Wett 10. fl. getruncken: Da der Eine 27. der Ander 23. Maß geſoffen.** Et parum abeſt, quin propediem habeamus *Alexandros*, qui talenti præmia ſolvant iis, qui pocula vini ampliora ſiccent: ſicuti in ejuſmodi certamine quadraginta, effuſis viſceribus, propemodum ſpectante Alexandro, olim crepuerunt ac perierunt. Quare *Vlricus de Nova Domo*

Bod. de Rep. lib. 4. cap. 6.

Bohe-

Bohemus, liberis ſuis, vixdum à lacte depulſis, Creticum, Tergeſtinum, & Traminium, generoſiſſima vina dari juſſit, ut poſtea hôc ſecuriùs leviora bibere, & potando minùs vinci poſſent. *Henricus* autem *Goritiæ Comes*, cum filios ſuos, dum intra pueritiæ annos erant, apud ſe haberet in thalamo ſuo, eos inter dormiendum mediâ nocte ſæpius vocare, & *An ſitirent?* interrogare ſolebat; quibus ſomno ſepultis & tacentibus ipſe ſurgens vinum ingerebat; illisque recuſantibus ac evomentibus vinum, interpellans uxorem, *Ex alio*, ajebat, *concepiſti meretrix. neque enim filii mei ſunt, qui noctem integram nil ſitientes dormiunt.* DEUS bone! quid non deſignat ebrietas? quod ſcelus & vitium eſt, quod non ſecum ducat illa venefica? Turbatio capitis, ſubverſio ſenſuum, ignominioſus languor corporis, tempeſtas linguæ, naufragium caſtitatis, blaſphemiæ, latrocinia, honoris & vitæ læſio aut diminutio: hæc omnia ſunt in ebrietatis ſatellitio. Illudunt nobis Itali, & ſunt in eam rem verſus non invenuſti: Aen. Silv. Alfonſ. Paral. l. 1. c. 41.

Germani poſſunt cunctos tolerare labores:
O utinam poſſent tam bene ferre ſitim!

Galli etiam in noſtram pronunciationem nimis aſperam dicterium à temulentia noſtra

Bod. de Rep. & in M. H.

ſtra petierunt; *Per theum ferum nos pibimus ponum finum.* Quinetiam Rex Galliæ *Henricus IV*, paulò ante mortem quoddam ſacellum Lutetiæ nuper perluſtrans, quod quidam ex Baſſompetræ familia extruxerat, animadverſo iſto ſymbolo; *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi*; dixit, Baſſompetram, tanquam Germanum, addere debuiſſe, *Calicem accipiam.* Sed quaſcunq; illuſiones, quæcunq; ſcommata, vini amor negligit; & ſurdas aures obvertit. Imò nefaria perpotandi conſuetudo multoties Conſtitutionibus Imperii ſeverè inhibita eſt, & Principibus atque Ordinibus Imperii graviter injunctum, ut calicum remiges fugiant, aulis ſuis exturbent, puniant; & exemplo ſuo aliis obſequii facilitatem demonſtrent: tamen ſanctiſſimæ illæ leges apud ebrioſam gentem non plus vigoris habuerunt, quàm nix in tectis adverſus rectos ſolis radios: quin in cunis, ſeu cum naſcerentur in ipſis comitiis plerumq; ſunt contrariis factis oppreſſæ. Et quemadmodum Suevi & Helvetii plerique ſuam indecoram veſtium formam pertinaciſſimè retinent, quâ illas corporis partes, quas honeſtas jubet occultas eſſe, obſcœnis priaporum ſimulacris, ſive ut vocant *Lazius*, veluti femoralium

P. Matth. in Hiſt. mortis Hen. IV.

Reichs abſchid. Ann. 1500. A. 1512. Ann 1530. Ann. 1548. An. 1577.

Schwäbiſche Lätz.

lium præſidibus, glorioſulè exprimunt, & oculorum pudicitiam tentant: ſic tota Germania hæreditariam illam ebrietatis peſtem conſtanter ſervat, amat etiam, atq; colit. Nemo tamen Imp. *Wenceſlao* amavit & coluit dementiùs: & ſpero, ſic amabit & colet hominum nemo. Is inter purpuratos ſuos crebro ſermone uſurpabat: *Ego, ſi me diripiendis urbibus Italiæ fors præſentem dederit, cæterarum rerum prædam militibus impertiar: vini tantùm apud me ſpolia reſervabo. ſi quis autem in cellam vinariam injuſſu meo fuerit ingreſſus, gladio ferietur.* Ille etiam væcors & iners, de faſtigio Imperiali dejectus, deficientibus paſſim Ordinibus, cum Norimbergenſes religionem fidei datæ veriti ab eo ſolutionem juramenti peterent, & XX millia nummûm offerrent; homo ebrius auditis legatis liberos Norimbergenſes dicit, *ſi currus quatuor Baccharacenſi vino onuſtos tradant.* Suſpicor autem, & fere credo, ebrietatis vitium, non tam à natura Germanorum, quàm magiſtratuum avaritia vires hactenus accepiſſe. Sicuti enim Judæi alicubi receptantur, tantùm ut fortunis & ſanguine Chriſtianorum paſti rurſus emunganturargento: ita ebrietati indulgetur, ut vini atque cereviſiæ vectigal pœnarumque lucrum tantò

Aen. Silvius Alfonſ. Par. lib. 2. c. 15.

M. Hafenreff. in T. Ezech. p 213 N. Henel. Sileſ. cap. 5.

tantò ſit majus. Verùm iterum ad manticam noſtram. Etiam *militaris gloria*, Auditores, nos deſerit: undique fere contemnimur. Et ſcripſere Rhodienſes Imp. Friderico IV, atque Electorum Collegio; Turcicum Imperatorem, cum conſiliarii & duces ei autores eſſent, ne Chriſtianos, imprimis Germanos armis laceſſeret, reſpondiſſe; ſe nequaquam Chriſtianorum, prẹſertim verò Germanorum arma exhorreſcere, & quidem quatuor de cauſis: *quia ſint diſcordes, & quemadmodum ſui quinq; digiti, ita illi nunquam in unum coaleſcant: quia laborum ſint impatientes, & præ aliis Germani ſint helluones, potatores, qui in caſtris ſcortorum turbam foveant, ducesq́; belli plumis potius, quàm armis militaribus gaudeant: quia temere cæco impetu, citra ordinem ad res gerendas ruant: quia legum & juſtitiæ ſint negligentes, nullos virtutum præmiis ornent, nec etiam meritis pœnis ſcelera afficiant; atque erga eos, qui veniam & miſericordiam mereantur, ſint aſperi & crudeles, erga alios lenes & miſericordes.* Quid verò Turca hîc dixit, quod probationem & teſtimonia requirat? Nonne rerum geſtarum meridies nos omnium illorum peccatorum reos facit? Milites enim noſtri venales ſunt animæ, qui Principibus ad animi libidinem plerunq; bellum

Camera. Cent. 1. c. 5.

Th. Hiſt. l. 61 Cl. Coteræus de j. mil. lib. 1. c. 35.

lum gerentibus operam ſuam fœdâ nundinatione addicunt, & ſicuti olim gladiatores, quaſi ad necem turpi pretio ſe auctorari patiuntur. Ita cuivis ſtipendia numeranti militant; & militant ſæpe contrariis in exercitibus: pauculâ pecuniâ ineſcati quaquaverſum cum ſuis uxoribus aut concubinis, (parùm obſervantes Fridericianæ legis iſtius:

Non erit in noſtris nobiſcum fæmina caſtris;
qui reus extiterit, ſpoliis nudatus abibit
turpiter; & naſo mutilabitur illa reſecto)

Gunt. Ligurin l. 7. & ibi Rittershus. adde Radevic. de Frid. l. l. 1. c. 26. & Lipſ. de Mil. R. lib. 5. dial. 18.

quas in ferundis impedimentis mularum loco habent, ad diribitorium contendunt. Omnia hæc leviter: ſed illam levitatem plerunque comitantur diſcip linę conculcatio, avaræ direptiones, ſævitia & perfidia, in patronos, ſocios, hoſpites, amicos; ſignorum deſertio, fuga, clades. Prudenter itaque & piè *Frater Nicolaus* (hic uxore, ex qua decem liberos genuerat, relictâ, in Vnderwaldina ſilva cellulam tres paſſus longam, ſeſquipaſſum latam, ad menſuram corporis ſui altam ædificaverat: in ea vivebat fere acre tantùm) & *Huld. Zuinglius* fecere: qui populares ſuos à venali & mercenaria militia, atq; ſtipendiis externorum Principum dehortati, & ad mores majorum imitandos adhortati ſunt.

Cruſ. Ann. p. 3. l. 8. c. 16. Simler. de Rep. Helv. L. 1.

Et

Et Galli ipſi teſtantur, confœderationem Helvetiorum cum Rege Galliarum magis commercium, quàm amicitiam ſapere: cum illi fœdera ſua tantùm argenteâ privatæ utilitatis ulnâ admetiantur. Sed & extra ilias cauſas fortitudo Germaniæ jamdudum ceſſim ire cæpit. Quoties enim noſtri pulſi, fugati, & cæſi ſunt à cœco *Ziſca* Bohemo? Non Francorum, non Saxonum, non Bojorum, non Suevorum, non Auſtriacorum, non totius Germaniæ vires, illius virtutem æquare poterant. Et ut ſui terrorem etiam ultra vitæ periodum extenderet, morti proximus hoc conſilium Thaboritis dedit: *Poſtquam*, inquit, *animus à me fugerit, excoriate corpus meum, & carnes date volucribus: ex corio verò tympanum facite, atque hoc in prælio ducem habete. nam ubicunque locorum Teutones ſonum ejus audierint, mox terga dabunt, Ziscam in tympano reformidantes.* Videtur, Auditores, Ziſca noſtros Germanos non in virorum, ſed galeatorum leporum habuiſſe numero, quos ita corii ſui crepitaculo terrere voluerit. Aut num fortè tunc cuncti Germani *Auſtriacis* fuere ſimiles; quos *terrore plenos & leporino corde præditos*, ſcripſit Æneas Silvius? *Suevis* quidem ob veterem belli gloriam hoc prærogativæ olim

P.Matth. in Hiſt.H.IV.l. 5.n.6.

Cuſpin. in Sigiſm.

Aen.Silv.Epiſt.130.& in Hiſt.Boiem. cap.46.

Epiſt.130.

lim conceſſum eſt; ut in bellicis expeditionibus ipſi primos ordines ducerent, & primi hoſtem adorirentur. nam; ut Gotfridus Viterbienſis dicit; Bebel in laudib. Suevor. Lehman. in Chr. Spir. li. 5. c. 29. Gold. Roo; Ann. Auſt. lib. 3.

Judicio cæli dominantur in orbe Suevi. &c.
Nunc ubicunq; geri Reſpublica prælia quærit:
ordine primus erit, gladio vult primus haberi;
moreq́ ſigniferi primus in hoſte ferit.

Num verò primatus Suevorum non in cædendo, ſed cedendo; non in feriendo, ſed feriando; non in fugando, ſed fugiendo tunc fuit? Suevus autem ille, qui in Hardenſi pugna, quâ Helvetii quadringenti cum decem millibus Cęſarianorum congreſſi, eorum ad quinque millia occiderant, fugâ ſalutem quærens ſub tecto ſe occultavit, Ziſcano tympano omninò dignus fuiſſet. Hic enim protractus, ad pedes Helvetiorum accidit, & *Ah proba vaccina ora* (Ihr fromme Kühmäuler) inquit; *parcite mihi per DEUM.* Illis autem ad hanc appellationem muſſitantibus, atque convitium interpretantibus, DEUM teſtabatur Suevus, nunquam audiviſſe ſe aliter illos appellari, quàm *vaccina ora.* quæ ſimplicitas audientium cachinnis excepta, ipſi ſupplici libertatem abeundi conciliavit. Sed quid imbelliam noſtram ſcrutor Cruſ. Ann. p. 3. l. 9. c. 9.

longiùs? Eò jam prolapſi animi ſunt, ut ex aliis gentibus *minor numerus noſtrum cadat majorem: & niſi aliæ gentes ſubveniant, præda ſimus.* Et ô maculam! Nuper Turcarum Princeps Imperatorem Germanorum ſe tributarium habere gloriabatur. Neque tamen militaris gloria abit & deficit ſola, Auditores: ſed & *Nobilitatis* honor, qui eſt illius pullus, unà conflaccescit. Nam obſtupeſcentibus paulatim virtutis ſtimulis, ſic remiſerunt nepotes de paterna contentione ad gloriam, ut multę antiquæ & illuſtres familiæ vix aliud ad commendationem jam habeant, quàm inanem propè fugitivam autorum ſuorum memoriam. Et cum multi infimæ ſortis ſuis meritis humo ſe ſe tollere, & è luto obſcuritatis eluctari non poſſint; nummis, blanditiis, & quibus poſſunt artibus emendicant codicillos Nobilitatis; nihil veriti, ambitioſo convitio virtuti illudere, dum illius majeſtati pellem vitulinam atramento & cerâ ſuperbam æquiparare audent. Non eſt opus, amice *Kælderère*, ut in Italia novorum hominum greges & copioſiſſimum eorum fœtum admireris: in vicinam *Auſtriam* ex Norico tuo deſcende, invenies ibi *Comitum & Baronum familias fere centum; Nobilium, & eorum tantùm, quibus*

Lipſ. in Ep.

Bodinus de Rep. li. 5. c. 6

quibus ad conventus provinciales venire, *&* *ſententiam dicere jus eſt*, *familias ſupra centum octoginta*; & præter hos *galeatorum infinitam penè multitudinem*; bene magnam partem à recenti partione ita calentes, ut veluti tenelluli infantes liberiorem aerem ferre vix poſſint. Non credo, eſſe regionem ſub cœlo, quæ Nobilitatis ſit fertilior, præſertim ſi cultura *Chryſoſtomo* alicui ſit commiſſa: adeò ut etiam alibi fex hominum & nonnunquam rejiculi vaniſſimique, Auſtriaco aſſueti cœlo mox (dicam cum verbi periculo) *Nobilituriant*, & ſumptâ illâ amplitudinis ac dignationis larvâ interdum ad procerum uſq; fortunam & culmen ambitioſiſſimè graſſentur. Et quid obſtat, quô minùs etiam ruſtici illic propediem in Nobilium cenſum referantur? O confuſionem! O honorum profanationem! Dies me deficeret, Auditores, ſi denarrarem Auſtriæ Ordinum certamina, quæ vertuntur ibi vel inter Barones ipſos in ſubtilibus diſtinctiunculis, *dominorum*, *&* *liberorum dominorum*; cum horum cottidie ſuccreſcens copia & novitatis vilitas conditionem nonnihil mutet in deterius: vel inter *Barones* ac *Nobiles*; cum illi *titulum Gratioſi* (Gnadentitel: vanitatem diſputationis non ſatis capit La-

tina lingua; & ad ceremoniarum magiſtrum ſit eundum, qui iſta ambitionis novos ſemper titulos parturientis arcana explicet.) ab iſtis veluti inferioribus poſtulent; iſti autem hanc ſubmiſſionem negent, & non tantùm conſuetudinem allegent contrariam, verùm etiam indignum arbitrentur, virum Nobilem, præſertim majorum imaginibus clarum, Baroni, vel cognatione & adfinitate ſibi juncto, vel nupero & empto diplomate duntaxat magno, tam humilem cultum exhibere. Veruntamen illud novorum hominum mercimonium interior & reliqua fere omnis Germania vilipendit, & requirit natales Nobilitatis ſplendidiores.

Nobilitas pretium virtutem habet unicum & unum:
Eſt pretioſa minùs, quæ pretioſa nimis.

Rurſus manticæ noſtræ inhio, Auditores: & deprehendo adfectum in *literas* quoq; non prorſus benevolum. Ante centum annos, & paulò ampliùs, *pro monſtro habebatur Magiſter, vel Baccalarius; & inter mille clericos non reperiebatur unus, qui ſaltem vidiſſet Univerſitatis alicujus locum.* Et adhuc Ph. Melanchthonis ætate, in Septentrionali & maritima Germania Juriſconſultum reperiri, miraculum fuit. Etiam in-

Faber Hiſt. Suev. l. 1 c. 8.

Fr. Tileman. de hiſt. del.

clytos

clytos majores tuos; excelſiſſime, *Præſes*, à Muſarum conſuetudine abſtraxit barbara familiarium & procerum ignorantia: cum *Eberardo Würtembergiæ Duci I* aulici morum præfecti linguæ Latinæ ſtudium permittere nollent, & dicerent, *Maternam ei linguam ſufficere*: & *Vlrico* Optimates Ducatus ἄμυσοι oggannirent, *Satis eſſe, ſi ſciat Germanicè ſcribere & legere, ac præeſſe ditioni ex veteribus legibus & Alemannicis inſtitutis.* Quamvis autem poſtea literarum culturæ fere in omnibus Germaniæ locis meliora ingenia ſeſe conſecrarint, & certamen fere ſit inter omnes enatum, quinam plus conferre operæ & diligentię poſſint: tamen obſervatum eſt, ut facilitas quædam inſita ad doctrinam nunquam defuerit, at defuiſſe noſtris acre & politum judicium, quod Italis eſt quaſi peculiare, & populis iis, qui pertinent ad Meridiem aut Ortum. Et quem hodie paulò videas literatiorem, imò quem literatorem, (quod & in Gallis ſuis graviter vituperat Joan. Paſſeratius, vir eruditiſſimus) qui non libros parturiat amplos, tumidos, & omnium etiam maximè diverſorum argumentorum congerie prægnantes? quibus ſi abſurda detraxeris & expunxeris aliena; parum ſucci & genui-

Cruſ. Ann. p.3.l.7.c. 9.

Lib.8.cap.21

Lipſ. Epiſt. Q.l.5. Ep.12.

Giphanius præf. ad Ritersh. Part. Feudal.

ni ſanguinis relinquetur. Scilicet ut Echo aut pſittacus tantùm aliorum voces accipit redditque, neque quidquam ulterius ſuo ingenio loqui poteſt: ita illa ſcripturiens turba ſolùm aliena garrit ſcribitque, aliquid autem amplius atque exactius aut facere aut velle vix poteſt. Itaque Caligulam facem alioqui & Phaetontem Orbis terrarum, non poſſum in eo non laudare, quòd id genus *Aquinos*, *Caſios*, *Voluſios*, ſpongiâ linguâve delere ſcripta ſua jubebat, & interdum ſcripta ipſa ferulis objurgari, aut in profluentem abjici mergique imperabat. Nullus enim illis ſcriptorum quisquiliis neque modus, neque modeſtia: vix natum hoc examen evolat, nequitque ſuis alvearibus contineri. Quin hinc inde cernere eſt, ſic ineptè, ſic intempeſtivè Suffenos, qui, cum ne barbarè quidem ſua plusquàm febrilia ſomnia, & nuſpiam audita peregrinæ ſapientiæ præcepta, eloqui poſſint, ſcriptitant tamen, atq; celebrem nominis infamiam magnis conatibus ambiunt quæruntque; ſubinde arrogantiſſimo ſupercilio eò uſq; elati, ut, ſicubi paulò fortè concinniùs dictiones phraſesque contexere, & quaſi vermiculato emblemate periodos exornare didicerint, adeôque ſpumeam tumentium

Paſſeratius Præf. in Cic. Or. pro Cæcinna.

Fr. Cornel. Curtius de Clavis Domin. in præf.

tium verborum procellam ingenti ſpiritu eructare poſſint, ſtatim credant, interituram Remp. literariam, niſi novi illi Atlantes giganteos humeros ſupponant, & lapſabundam Minervæ ædem verboſo aggere fulciant ſuſtententque. Vt corpore puſilli veſte ſe dilatant; ita illi ſapientiæ inopes verborum & ſententiarum inanibus ſe diffundunt. Et quemadmodum vulgo videmus tenuiſſimum quemque de plebe abundare liberis, qui adjunctâ ad paternam egeſtatem inertiâ oſtiatim mendicantes annonam reddunt cariorem: ſic certi homines in ſumma tenuitate ingenii longè plurimos deformes animi fœtus edunt, quos cum fovere & educare domi non poſſint, Typographis tradunt, à quibus excepti magno chartæ diſpendio per varias ditiones dimittuntur; ubique proſtant, prætereuntibus paſſim obtruduntur, nec ulli fere aliarum mercium præcones exaudiuntur; melioribus interim & primæ claſſis autoribus carie ſituq; ſqualentibus, & quaſi ad tineas blattasq; damnatis. Scilicet ut in ſagitta mittenda non minùs aberrat, qui citra ſcopum, quàm qui ultra jaculatur: ſic in ſcribendo quiſquis pauciora quàm pro re, aut plura dicit; aut nec ad rem dicit. Sed nullibi major

Lipſ. in Inſt. Epiſt. cap. 7.

gliſcit literarum intemperantia, quàm apud *Graduum Inſtitores*; qui pueros etiam admittunt ad ſeria, & nucum putamina miſcent cum *laureis baccis*, & *Magiſterio*: titulorum pretiis doctrinam (quæ ſæpe nulla, aut per eſt rara) emptorum non raro enormiter & immane quantum vincentibus. Addo etiam *Poetas*: quorum ingens eſt copia, ut apum; & plus eorum in Germania, quàm muſcarum in Armenia. *Multi jam laurigeri, ſed pauci Phœbi*: & faciliùs quis *Poeta Laureatus* hodie fieri poſſit, quàm fartor, aut neſcio quis fartor: ut parum abſit, quin *Laurus* olim inſigne & nota bonorum poetarum, hodie degeneret in ſignum malorum poetarum; & *non-Laureatus* poeta habeatur melior *Laureato*. Aliud ex alio, Auditores, occurrit mihi: ſed quia mantica noſtra eſt plenior, quàm ut hoc tempore omninò excuti poſſit; faciam, compendio quidem orationis meæ, ſed damno voluntatis, quod huic loco maximè congruit: & omnibus aliis ſuperſeſſis, tantùm de *Bombardis* & *Typographia*, inventione, ut tua, Princeps *Franciſce Carole*, eſt opinio, Germanorum, aliquid dicam. Et ut *Typographiæ* operæ ubivis locorum fervent, ambiguo tamen beneficio; cum il-

Taubman. de Lingua Lat.

la

la non minus ad perniciem, quàm utilitatem mortalibus ancilletur: ita quoque & *Bombardæ* minimum, imò nihil laudis habent; cum vix homo nominari poſſit, qui ferale illud tormentorum genus ad exitium hominum excogitavit: dignus, qui ut Perillus taurum æneum, ita ipſemet tormenti à ſe inventi vim in corpore ſuo experiri debuiſſet. Salmuth. ad Pancirol. de Torment.

O maledetto, ô abominoſo ordigno:
che fabricato nel Tartareo fondo
foſti, per man di Belzebu maligno,
che roinar per te diſegnò il mondo.

Lud. Arioſtus in Orlando.

Etſi quidam militiæ periti exiſtimant, in pugna plus tormenta illa parere ſtrepitus, quàm utilitatis. *Julianus* Caroli Cęſaris, atque etiam Philippi filii præfectus peditum, Duci Sabaudiæ confeſſus eſt; ſe ſæpe ad ſpeciem ſolere uti ſclopetariis, non ad neceſſitatem: ſed poſt primum impetum aciem hoſtium ſubire celeriter, & abjectis fulminalibus, gladiis parare victoriam; neque unquam hâc ratione fruſtra pugnaviſſe. Id ipſum *Henricus IV* Galliarum Rex in conflictibus acerrimis ſępius expertus eſt feliciter, & gladiis celeberrimas contra pugnaciſſimos hoſtes victorias conſecutus eſt. Verùm ſunto utraque, *Bombardæ* & *Typographia*, opera omnium

Lipſ. de Mil. Rom. l. 5 c. 20. I. Sturm. in 3. Orat. de bell. adverſ. Turc. Camerar. Cent. 2. cap. 29.

Digitized by Google

mnium nobiliſſima, utiliſſima, perfectiſſima. Quid tamen hæc ad Germanos? Quid alienam laudem criſtis noſtris aptamus? Non enim, optime Princeps FRANCISCE CAROLE, nos *Bombardas* aut *Typographiam* invenimus: *Chinenſes* ſunt, qui invenerunt; & hęc gloria illorum eſt propria. Quod ne ſtudio arrodendi aſſertionem tuam dixiſſe videar; audi, quid ſentiant alii. *Jo. Petri Maffeji*, in Hiſtoria
lib. 6. Indica verba hæc ſunt: *Ænea tormenta conflare, literas imagineſq́ ſubjectis prælo typis excudere (quibus commentis Europa recentibus adeò gloriatur) vetuſtiſſimo in uſu apud Sinas eſſe compertum eſt. accedit ad artificium tormentorum, quòd ex iis quædam ſolutilia faciunt, perq́ partes impoſita bajulis aut jumentis, quocunque opus eſt, ſine vectatione circumferunt. ad ſcribendum autem arctas & oblongas adhibent è levi admodum ac tenui papyro pagellas: neque verſus ab læva ad dextram, ut Græci; neque ab dextera ad lævam, ut Hebræi; ſed ad imum ab ſummo perducunt. cujus generis impreſſum volumen, atque inde tranſmiſſum, Romæ in Vaticano, itemq́ in Laurentiana Philippi Regis bibliotheca videre me memini. Jo. Boterus* autem in Chinæ deſcriptione ſcribit ita: *Sono piu di mille anni, che i Chineſi uſano la ſtampa.* hoc eſt: *Anni mille ſunt, & amplius,*

ex

ex quo Chinenſes Typographiâ utuntur. Et *Paulus Jovius* in Hiſtoria hæc verba poſuit: *Maximè mirandum videtur, apud Sinas eſſe typographos artifices, qui libros, hiſtorias, & ſacrorum ceremonias, more noſtro imprimant; quorum longiſſima folia introrſus quadratâ ſerie complicentur. cujus generis volumen à rege Luſitaniæ cum elephante dono miſſum Leo Pontifex humaniter nobis oſtendit; ut hinc facilè credamus, ejus artis exempla, antequam Luſitani in Indiam penetrarint, per Scythas & Moſcos ad incomparabile literarum præſidium ad nos perveniſſe.* Et in hanc ſententiam concedunt alii plures: quâ primaria Germaniæ ab inventionum acumine & felicitate deſumpta laus penitus evaneſcit. Quare ut ſuprema cum extremis connectam: quia id manticæ, quod in tergo geſtamus, tot tantisque vitiis eſt fartum, ut quantæcunque virtutum moli umbram facere poſſit: cenſeo, Germaniæ decerni principatum nondum poſſe; ſed ob veterem Romanæ majeſtatis honorem, & hodiernam Pontificiæ dignitatis apud multos Reges, Principes, & Reſpublicas amplitudinem, tutiùs Italiæ tribui poſſe. lib.14.

PRIN-

Digitized by Google

PRINCEPS

FRIDERICVS
ACHILLES, &c.

DIC TU

NICOLAE BVWINCK-
HAUSEN.

ORA-

Digitized by Google

ORATIO NICOLAI BVWINCKHAVSEN von Walmerod/

pro

GERMANIA.

Hactenus, optime maxime Princeps, in hoc illuſtriſſimo conſeſſu bene multi dixere: ſed plerique contrariis adfectibus excitati tantâ contentione in ſenſuum divortia abierunt, ut dubitem, an in ullo Conſiſtorio unquam à ſingulis Senatoribus in tam diſcrepantes opiniones fuerit itum. Video, non paucos, dum aliquam Europæ provinciam deprædicare, & laudum buccinâ cœlo inferre conati ſunt; in aliarum vitiis denarrandis, non rarò ſingulorum hominum peccata univerſis, aut communia ſingulis objiciendo, admodum negotioſos fuiſſe. Meâ ſententiâ, parùm juſtè. Ad conditionem enim rerum humana-

manarum reſpiciendum eſt, ut omnium accidentium æqui judices ſimus. Iniquus autem eſt, qui ex unius hominis ſingulari, vel virtute, vel vitio peculiari, de tota gente judicium fert: & imprudens eſt, qui in uno fœdum judicat, quod genti ſuæ publicum eſt. Omnes ſumus incerti, queruli, ambitioſi. & quid lenioribus verbis hulcus publicum abſcondo? *Omnes mali ſumus.* Quicquid in alio populo reprehenditur, id unuſquiſque domi, & fortè in ſinu ſuo inveniet.

arg. l. 1. 4. 5. 6. ff. de leg.

Sen. lib. 3. de Ira c. 26.

Taubman. ſacror li. 1.

Creſcit amor ſceleris, quantum decreſcit hic orbis.
Ecquando uberior nebulonum copia? quando major avaritiæ patuit ſinus? Omnia numibaſius iſte triparcus habet; vel habere laborans uſurâ ſocios & fœneris ære trucidat.
Quando voracior ætas, quando bibacior unquam ſcribitur in terris, quæ ſunt à Gadibus uſque auroram & Gangem? ecquando protervius iſte ant-amor, impuræ Veneris impura propago, cum mœchis ſolita eſt, caſtosq; impædiit hortos?
Nil ſolidum crepat humano ſub pectore: nemo eſt,
quod ſimulat. pictæ paſſim tectoria linguæ: perſonata fides: frons ſpem facit obvia: mellis os dulcore litum eſt, ſed fellis acore cor intus, &c.
Quem mihi flagitio contentum oſtenderis uno?

Cum

Cum ſcelus admittunt, ſupereſt conſtantia vultus.

Quemadmodum igitur omnia animalia plumas aut pilos habentia infeſtantur pediculis; præter aſinos & boves, qui ſunt immunes: ita nulla natio vitiis omninò caret, niſi ſit planè aſinina & bovina, in quam nec boni nec mali vis aliquid poſſit. Et ut nullum magnum ſine venia placuit ingenium: ſic nullus unquam populus, Reſpublica, aut Imperium, ſine mixtura fuit dementiæ. Perpetua in rerum natura & hominum moribus eſt quædam quaſi mellis & fellis conjugatio. *ubi uber, ibi tuber.* *Caſp. Schlickium* in ſimulatores & hypocritas contumelioſè multa loquentem, & affirmantem, abiturum ſe ſe aliquando in loca, quæ illis hominum monſtris vacua eſſent; ſapienter coarguit Imp. *Fridericus IV*; *Vltra Sauromatas ergo*, inquit, *& glacialem Oceanum tibi eundem eſt. ſed tum eò veneris, non omninò carebit hypocriſi locus: ſi modò & tu homo, non DEVS es. Inter mortales enim nemo eſt, qui non ex aliqua parte fictus fucatuſque ſit.* & VITIA ERUNT, dixit Cerialis, DONEC HOMINES. Quare, ne dum vitia odimus, etiam homines oderimus; fragilitatis humanæ & noſtri memores, aliorum errores ne petulan-

Plin. Hiſt. N. lib. 11. c 3.

Aen. Silvius Paral. Alf. lib. 1. c 3 8.

Tacit. Hiſt. lib. 4.

fuit accuſatio, & illi oratione tuâ, illuſtriſſime Princeps RUDOLPHE MAXIMILIANE, Furiis omninò ceſſerunt. Atqui jam convaluerunt Galli: quorum virtus nunquam ſic deliquit, ut poſt quaſcunque regni turbas ad ſe non redierit major & generoſior. Neq; oblivioni tradere nos Germani debemus ſanctiſſimum fœdus inter Imp. *Fridericum II*, & *Ludovicum VIII* Franciæ Regem initum, in quo antiquiſſimum fraternum nomen inter Germanos Francosq; renovatum eſt: ut proinde de Gallis non aliter quàm de fratribus noſtris loqui & judicare fas ſit. Quin etiam Imp. *Maximilianus I*, ut veterum injuriam memoria prorſus deleretur, librum, qui Spiræ aſſervabatur, in quo omnes injuriæ ante id tempus à Galliæ Regibus Imperio & Germanorum genti illatæ continebantur, cremandum mandaſſe ſcribitur. *HISPANIÆ* autem non minùs horribilis dica abs te, illuſtris *Georgi Friderice* Limpurgi Baro, ſcripta eſt: cum variè flexis perſuaſiunculis fidem facere ſatageres, quaſi illa eſſet plerorumque Europæ, imò Orbis totius malorum officina, &

P. Aemilius lib. 7. de reb. geſt. Franc. Cruſ. Ann. p. 3. lib. 1. c. 4.

F. Guic. H. l. 8.

Nido di tradimento, ove ſi cova
Quanto mal per lo mond' hoggi ſi ſpande.

Scilicet ut pictores quidam in facie exprimenda nævum facilè imitantur, indolem negligunt & ipſum vultum: ſic tu nobis expreſſiſti mores Hiſpanorum. Nec ambigo, & tibi, & multis aliis, ſummam gentis illius ad faſtigium rerum adſpirantis, & omni niſu contendentis, felicitatem, variè ſuſpicandi cauſam præbere: Hiſpani tamen propterea alieno livore nec vileſcunt, nec ſunt cenſus minoris. Sicuti mel & ſaccarum non ideò eſt inſuave, quia ægris ſic videtur; aut vinum inſipidum, quia abſtemiis non ſapit: ſic Hiſpani non ideò improbi, quia tibi, aut aliis improbantur. Non enim Hiſpani omnes *Ducis Albani*, lictoris immaniſſimi, & veluti invitâ humanitate & clementiâ prognati, gerunt animum: nec quibus ſceleribus quidam ſeculi patientiam excarnificarunt, iiſdem contaminantur cæteri omnes. Non laudo, nec diffitenr, in Belgio plus ſanguinis profuſum eſſe, quàm fere tam anguſtæ provinciæ flumina capiant: ſed paucorum tyrannis & culpa cur oneret & infamet totam nationem? Non defendo, in Indiis magnos Reges per ſummum cruciatum lento igne & laqueo ſublatos; totas provincias, totas inſulas, & regna tota, fidiculis & omnis generis

neris crudeliſſimis, & partim inauditis quæſtionibus avarè ſubjecta, & tot hominum milliones truculentiſſimè enectos fuiſſe: ſed cur ob aliquot furum, ſicariorum, & generis humani perduellium manipulos, ampliſſimo & maximo Imperio; in quo melior pars illorum ſcelera abominatur, honor & exiſtimatio imminuatur? Et certè, ſi abſit nefaria quorundam immanitas, quam ſuaſit omnium malorum genitrix avaritia; Juſtitiam belli Indici facilè invenerim: cum Hiſpani contra illos homines bella ſuſceperint & geſſerint, qui concubitus nefandos & cum beſtiis exercebant; & qui carnes humanas, hominibus ad id mactatis, comedebant: cujuſmodi portenta, & humani generis lupos, non minùs perſequi licet, quàm beſtias alias noxias quaſcunq;. Vbi autem barbara regio talis in provinciæ formam ſemel eſt redacta; nullo jure impediri poteſt magiſtratus, quô minùs propter ſingulares rationes commercium omnibus & paſſim non permittat liberum; ut ideò nec Hollandis, aut etiam aliis concedatur appulſus & contrahendi libertas in Indiis quibuſdam Hiſpanicis. Et quæ neceſſitas, quæ charitas, nos aliâs ducit in Americam? Pietas quidem paſſim

Alb. Gentil. de bello. lib. 1. cap. 25.

obtenditur: atq; utinam vera pietas nos duceret in Americam! Et rem profectò faſtigio ſuo dignam facerent Principes, ſi claſſeis ad verbi Dominici promulgationem inter illos populos adhuc veri luce
Th.H.l. 64. deſtitutos, miſſis ad hoc Theologis propagandam inſtruerent; ſi quid inde utilitatis poſtea ex commercii libertate in publicum rediret, in lucro ponentes & acceſſionis loco accipientes. Nam ex eo eſſet, ut Dei gratia, ſine qua nihil poſſumus, expeditionibus illis adſpiraret, & adſpirante illâ citra ſanguinem & indigenarum vexationem res in his regionibus, quantum ad religionem & civilem adminiſtrationem, feliciſſimis auſpiciis conſtituerentur. Ita olim majores noſtri nequaquam ſibi, tanquam ſi mercatores eſ-
Busbequius Ep. Turc. 1. ſent, ea loca duxerunt quærenda, ubi auri plurimum, ſed ubi virtutis officiique exercendi major facultas offerebatur: laboris & periculorum & longinquæ expeditionis pręmium non utilitas erat, ſed honor. Iam converſi mores ſunt. Et quidem ſi avaritiam, quam in Hiſpanis inſectamur, nos non ſectaremur; nullus Æolus tam ſit potens, qui vela noſtra impleat. Reipublicæ autem intereſt, modum commerciorum pręſcribere ſubditis, & inter-

terdum aliquantulum à jure gentium recedere, *cui jus civile per omnia non ſervit.* 1.6.ff.juſt.& jure.
Quô pertinet, quod Impp. Honorius & Theodoſius Auguſti Anthemio PP. reſcripſerunt: *Mercatores tam Imperio noſtro, quàm Perſarum Regi ſubjectos, ultra ea loca, in quibus fœderis tempore cum memorata natione nobis convenit, nundinas exercere minimè oportet: ne alieni regni (quod non convenit) ſcrutentur arcana. Nullus igitur poſthac imperio noſtro ſubjectus ultra Niſibin, Callinicum, & Artaxaten, emendi ſeu vendendi ſpecies cauſâ proficiſci audeat: nec præter memoratas civitates cum Perſa merces exiſtimet commutandas. ſciente utroque, qui contrahit, & ſpecies, quæ præter hæc loca fuerint venundatæ, vel comparatæ, ærario noſtro vindicandas: & præter earum rerum ac pretii amiſſionem, quod fuerit numeratum vel commutatum, exilii ſe pœnæ ſempiternæ ſubdendum.* l.Mercatores 4.C.de commerciis. vide Alb.Gentil de j. belli lib.1.cap.19.
Verùm de Jeſuitis, illuſtris *Baro Limpurgi*, moneo: non eſſe ultima promiſcuè in omnes expedienda remedia. Sicuti *DEUS* delicta potentium non ſtatim fulminibus perſequitur: ita æquum eſt, homines hominibus præpoſitos miti animo exercere imperium, & cogitare, utrum mundi ſtatus gratior oculis pulchriorq́; ſit ſereno & puro die, an cum fragoribus crebris omnia

Digitized by Google

quatiuntur, & ignes hinc atque illinc micant. Non me latet, quid in Galliis, & alibi in Societatem illorum multoties ſit dictum, ſcriptum, conſtitutum; quaſi colluvione illâ non vivat deteſtabilius hominum genus, nec efficacius inſtrumentum Hiſpanicæ dominationis: uti nec illud me fugit, quomodo poſtea cauſam ſuam Regi Galliæ Henrico IV illi probaverint; quæ omnia, ut hîc ſub cenſuram non voco; ita planè mihi pollicior, Socios illos, ſi à defenſione *doctrinæ Hildebrandicæ & Bonifacianæ*, animique rigore illo præfracto, ad æquitatem, lenitatem, & illam, quam pii Patres Græci appellant συγκατάβασιν, Latini *condeſcenſionem*, animitus traducerentur; magnum haud dubiè ad communem Chriſtianorum concordiam & re & exemplo momentum afferre poſſe. Quòd autem illi hactenus in Reſpublicas tam multa delinquunt, & Hildebrandicis cuniculis ſumma Imperiorum decora toties oppugnant: neſcio, illi magis peccent, an Principes, qui ſupinâ publicæ diſciplinæ incuriâ omnia in pejus ruere patiuntur. Sed nimius ſum. Pariter & tu, mi *Daniel Wenſini*, in *BRITANNOS*; tu *Erneſte Schafelizki*, in *HUNGAROS*; tu *Acaci Axeli*, in *POLONOS*; peccaſſe, & nimis multa invidiæ

D. Baudius Cent. 2. Ep. 5.

Louys Richeome en la Plainte Apologetiq.

Cauſabonus in Epiſt. ad Front. Ducæum.

Digitized by Google

diæ tela jeciſſe mihi videmini: cum benevolentiæ & amoris argumentis cum populis illis præclariſſimis decertaviſſe fuiſſet honorificum, & tam victoribus, quàm victis glorioſum. Sed non nova res eſt invidia, neque nunc primùm in Europam ex alio orbe delata. omnis locus, & omnis ætas fert illam, & feret. Verùm ut capras ſanas, nemo ſanus in lege venditionis promittit, quòd nunquam ſint ſine febri: ideoque dentem earum & ſalivam arboribus eſſe venenum tradunt, ac inde nomen inveniſſe, quòd carpant omnia: quâ ratione moti aſtrologi ita eas receperunt in cœlum, ut excluderent extra limbum duodecim ſignorum, veriti opinor, ne aliquod ſignum arroderent: ſic & inter invidos ſunt capræ bipedes interdum, ſive potius hirci, qui perpetuâ febri laborant carpendi omnia; cum intereà ſe meros Chironas & Podalirios eſſe credant, neque minùs glorioſè de ſe loquantur, quàm ille in Plauti Menæchmis medicus, qui *ſe* ait *obligaſſe crus fractum Æſculapio & Apollini brachium.* Et tu, mi chariſſime *Acaci*, apertè prodidiſti, Succis cum Polonis nondum convenire; atque ſcintillas offenſarum etiamnum aliquas ſupereſſe. Vt ulcera ad levem tactum,

Varro de re ruſt. l. 2. c. 3.

Paſſeratius in. H. Salluſtii.

deinde etiam ad ſuſpicionem tactus condoleſcunt: ita animus affectus minimis offenditur. Quid? An *Hannibalis* es æmulus? qui puerulus, utpote an amplius novem annos natus, ad aram jubente patre Hamilcare juravit, *Nunquam ſe in amicitia cum Romanis fore:* & qui ſignificare cupiens, quanto inter ſe odio Carthago & Roma diſſiderent; inflicto in terram pede, ſuſcitatoque pulvere, *Tunc inter eas fore finem belli*, dixit, *cum alterutra pars in habitum pulveris eſſet redacta.* Sic & tu, *Kælderere*, in *ITALIAM* longè inteſtiſſimis verborum ac ſententiarum aculeis es uſus. Scitum vetus eſt, *Raram familiam aut genus eſſe, in quo non fur aut meretrix ſit:* an tu putas ergo totam aliquam & magnam nationem fore immunem? Meretur equidem laudem Italia ſummam, ob veterem & novam rerum geſtarum gloriam, domi militiæque, in toga & in ſago. Imò ipſum *Pontificem Romanum* quoque, ſi ad primorum Paparum exemplum conformaretur, (nam Fr. Guicciardini judicio, *hodie depravatis moribus tunc in Pontifice laudatur probitas, cum cæterorum hominum nequitiam non excedit*) ſupra omnes Eccleſiæ ordines efferrem; & eidem cum ſapientiſſimo magnę Britannię Rege JACOBO primum locum

Aem. Prob. in vita Hannibalis.

Val. Maxim. lib. 9 cap. 9.

Confut. fab. Burdonum.

Hiſt. lib. 16.

Goldaſt. in Replic. pro Imp. cap. 8. in Præt monitor.

cum inter omnes Epiſcopos libens deferrem; & ita *facerem Epiſcoporum principem eo ſenſu, quo Petrus Apoſtolorum princeps fuit.* Neque etiam opes & ditiones Romanæ Eccleſiæ, quas Imperatores, Reges, & Principes, cum conſenſu eorum, quorum intereſt, donaverunt, & quarum exceſſum tot ſeculorum poſſeſſio jam mitigavit; aut quas illa aliis legitimis titulis *Petrino patrimonio* adjecit; ſine ſcelere adimi poſſunt: cum potiùs majorum pietas poſteros inflammare debeat, ut quod illi religionis contemplatione Eccleſiæ elargiti ſunt, iſti procurent, ne in voluptates, luxum, & alios profanos uſus diſperdatur, ſed totum ædificationi Eccleſiæ & Chriſtianæ Religionis propagationi permaneat conſecratum. *Petrum de Vineis*, Secretarium ſuum, Imp. *Fridericus II* exoculaverat: quem tamen facti pœnitens poſtea revocavit in Conſilium ſanctius. Cum autem Imperator, Papæ hoſtis, anguſtiâ rei pecuniariæ premeretur: Petrus conſuluit, vires Eccleſiæ ſuiſmet opibus eſſe conterendas, conflanda aurea & argentea ornamenta; & omninò bona Eccleſiæ conferenda eſſe ad uſum belli. Obſequitur Imperator, & Piſis ornamenta & bona Eccleſiarum rapit; inter quæ Zo-

na memorabilis erat, quæ templum cingebat: & ſic exercitum parat. Tum Petrus: *Imperator*, inquit, *injuriam mihi abs te injuſtè illatam ultus ſum. tu tibi hominum odia comparaſti: ego tibi Deum ex ſacrilegio reddidi inimicum. omnia tibi deinceps in deterius cadent.* At verò Italia & Itali, *mi Kælderere*, plerunque apud alias gentes magis calumniâ & detractorum convitiis, quàm veris culpis laborant: non aliter atque *Nurſinus lacus* in Piceno, in quo cacodæmones innatare vulgus imperitum dictitat: quoniam aquę perpetuis motibus ſalire, & viciſſim ſubſidere cernuntur. Equidem fama hinc per Italiam & alias quoque mundi partes ab idiotis ſparſa eſt, malignos ſpiritus in iſto loco habitare, petentibusque dare reſponſa. Et ſuperioribus ſeculis, *inquit Raſſanus*, quidam ex longinquis regionibus, levitate exciti ſuâ, huc veniebant, ſceleratorum ac deteſtabilium voluminum cacodęmoni dedicandorum gratiâ; quó certis quibuſdam flagitioſis optatis, utpote *Divitiarum, Honorum, Voluptatum*, aliorumve id genus potirentur: qui cum illuſum ſibi, falſamque vulgi famam cognoviſſent, pudorem ut averterent, neve itineris labores ſumptuſque perdidiſſe viderentur, apud alios expleta

Pogg. Flor. Cruſ Annal. p.3.l.2.c.5.

Leand. Alb. in Piceno. P. Mer. Coſm. p.2.l.4. c.12.

ſua

ſua deſideria erant mentiti. Addit idem *Raſſanus*; ſe, cum harum rerum fidem exactiùs inquirere niteretur, ab *Teutonis* quibuſdam doctis viris gnariſq;, qui ipſi hunc locum vulgi famâ commoti adierant, ut cum cacodæmone carminibus impiis voti impetrandi gratiâ magicè operarentur, accepiſſe, ipſos, omnibus ſuperſtitionis legibus impletis, orbeque deſcripto cum ſignis peculiaribus, nec ullo quæ requiruntur exſecrabilium ceremoniarum genere prætermiſſo, nihil toto triduo audiviſſe quicquam, aut vidiſſe; quamobrem, cum impoſturam intelligerent, & indignarentur, quòd volumina, quibus pravæ artis præcepta, characteres, & ſigna magica continebantur, in ſtagnum dejecta non fuiſſent reddita, voto maximo nunquam deinceps in hujuſmodi rebus quicquam fiduciæ habendi nuncupato, & temeritatem graviſſimè accuſaſſe ſuam, & nugarum de loco auctores ob mendacia deteſtatos, ſimul omnes, qui cacodæmonum itemque magicorum voluminum ullâ ducerentur fide, diris exſecrationibus devoviſſe. Tu autem, *Joannes Wilhelme Retwizi*, quid ita iracundè in GERMANOS? Quid tam inimicè in populares tuos? Non ſic factum oportuit: & quæſo, poſt-

ſo, poſthac parciùs. Meminiſſe poteras: etiam Germanos in hominum numero eſſe, & perinde atque alias nationes jure gentium omnium communi aliquam ſtultitiæ partem habere. Verùm quicquid dixiſti in Germanos contumelioſum aut injurium, id ſcio tuum non eſſe; (ingenium enim tibi eſt felicius, quàm ut tot pariat calumnias & tot monſtra opinionum) ſed id omne ex neſcio quibus exterorum & hominum de ſchola lacunis collegiſti: & vindicamus nos Germani à talibus, ut ille ex Albania cànis Alexandro donatus, ſolo contemptu. Et ſicuti *Tiberio* de licentia dicteriorum conquerenti reſpondit *Auguſtus*: id nos contra hoſtium noſtrorum inſolentiam uſurpabimus: *Non indignari nos, aliquos eſſe, qui de nobis malè loquantur; ſatis eſſe, ſi hoc habemus, ne quis nobis malè facere poſſit.* Atque ut muſcas importunè circumſtrepentes ſine ira levi manu fugamus: ita Germanorum magnanimitas abigit culices calumniæ. Ne tamen præter mentem tibi, *Retwizi*, aliquid de alienigena errore irrepſerit profundiùs: per amicitiam noſtram facere aliter non poſſum, quin in aliquibus capitibus, quàm poſſum breviſſimè, te inſtruam rectiùs. Sollicitus es, *Retwizi*, de Germaniæ ſalute;

Sueton. in Auguſto c. 51

lute; atque times, ne propediem penitus corruat patria; *quia limes Imperii*, inquis, *contrahitur & cogitur in anguſtias; Imperatoris majeſtas merum nomen eſt ſine viribus, ſine poteſtate, ſine autoritate; Ordines factionibus ſciſſi tendunt in contraria; Comitia ſunt ſeſſionum diſſidia, & decretorum Euripi; Fides & Religio ſunt mutabiles*: & id genus. Verùm, *mi Retvvizi*, nullum eſt Regnum, nulla Reſpublica, nullus Principatus, in quo non ejuſmodi audias querelas. Nam ut in hominis corpore cottidie fere aliquid mutat; ita fit in illis magnis Imperiorum corporibus. Adfectus tamen ſemper eſt loquax, & garrulus, & querulus. Imperium Germanorum quidem alicubi eſt imminutum: ſed non ita, uti à ſciolis aſſeritur. Et cum jura majeſtatis (*quæ ſunt ſancta ſanctorum*) alienari non poſſint: atque etiam alienæ majeſtatis ſubditus, ne ſi regiam ipſe poteſtatem adipiſcatur, ſe ipſum eximere nequeat: ſemper licuit Imperatoribus, & licebit, ſuos cives deſertores, aut illegitimè exemptos, in ordinem cogere; non aliter, quàm domino in ſervum fugitivum perpetua manus injectio eſt. Et quid objicis de Italia? *Italia*, reſcribit Imp. Fridericus II Papæ, *hereditas eſt*

Peregrin. de I. Fiſci. lib 1. Bodinus de Rep. lib. 1. c. 6 & 9. 10.

Goldaſt. Tomo 2 Conſtit. p. [illegible]

Digitized by Google

eſt mea, & hoc notum eſt toti orbi. Quamobrem *Pius IV* Pontifex Romanus *Coſmum* Florentinorum Principem Regem efficere cum maximè vellet, non tamen potuit: & Imp. *Maximilianus II* non incongruè his verbis interceſſit: *Non habet Italia Regem, niſi Cæſarem.* Et cum *Pius V* eundem *Coſmum* poſteà *magnum Etruriæ Ducem* creaſſet, Cæſar per oratores proteſtatus eſt, *additis minis, ſi Pontifex ulterius in Imperii jura invaderet.* Ideoque cum de dignitatis prærogativa inter Ferrarienſem & Florentinum diu antè cauſa agitata eſſet: Cæſar non ſolùm mortuo Pio à novo Pontifice *Gregorio XIII* contendit, ut deceſſoris ſui decretum induceret, & negotium ipſi, in cujus fide Etruria eſt, liberum relinqueret: verùm etiam, inſtante Ferrarienſe, Coſmum tanquam Imperii beneficiarium citavit; qui prolatis inſtrumentis & rationibus in medium propoſitis ſe defendere coactus eſt. Etſi tandem *Franciſco* Coſmi filio, *Magni Ducis titulus, tanquam Imperii beneficiario, ampliſſimo ea de re diplomate dato, fuit confirmatus.* Et quicquid alibi, *Retwizi*, audiveris, legeris: hoc ſeriò diſce, omnes Italiæ civitates aut Duces ab Imperatore & Imperiali curia judicium accipere & judicata facere obligatos

Bod. de Rep. lib. 1. cap. 9.
Th. H. l. 46.
Th. H. l. 44.
Th. H. l. 54.
A. Chr. 1575.
Th. H. l. 60.
Bod. de Rep. lib. 1. cap. 9.

Digitized by Google

gatos eſſe; quoties de republica, de finibus, & ſtatu inter ipſos agitur. Nam tametſi *Genuenſes* minus quàm cæteræ civitates Italicæ Imperatorum juſſa antea fecerint; cum tamen à Marchione Finalienſi, quem domo expulerant, ac bonis omnibus ſpoliatum ejecerant, ad Imp. Ferdinandi I tribunal vocarentur, eos Imperator poſt edicta peremptoria cum abeſſent, vadimonium deſeruiſſe pronunciavit; hoc addito, *Niſi fetiali ſuo parerent, urbem & agrum Genuenſem ſe proſcripturum.* Sed paruerunt judicato Genuenſes. Et ne multus ſim, nullâ habitâ ratione futilium objectionum: Cæſar in omnes Italiæ Principes & civitates juriſdictionem ſuam tuetur: quod cum alia documenta, tum infinita præjudicia cauſarum, ſententiæque à Cæſareo Aulico Conſiſtorio, ſive delegatis, datæ & executioni demandatæ oſtendunt: ut propterea Italiæ Juriſconſulti unanimi conſenſu veriſſimè ſcripſerint, *nullis Italiæ civitatibus leges condere jus eſſe, quæ Romanorum legibus, quas Fridericus promulgari juſſit, contrariæ ſint.* Hinc quid de ipſa *Roma* judicandum ſit, cognoſcere potes; & intelligere, etiam *Pontifices Imperatorum vaſallos & ſubditos eſſe*, atq; ab illis Vrbis præfecturam, & tot ditiones

Th. H. l. 36.

Bod. de Rep. lib. 1. cap. 9.

Paurmeiſter de juriſd. l. 2. c. 4. n. 73. & paſſim.

Bod. in Rep. lib. 1. cap. 9.

Goldaſt. in Rationali, Conſt. Tom. 1. p 54. Et in præf. der Reichshãdlung.

neſ accepiſſe; quo nomine ab electis Imperatoribus hodieque ſolennem beneficiorum confirmationem petere ſolent: Imperatores autem proprietate ſuâ omni propterea non excidiſſe. Nec tamen neceſſe eſt, Imperatorem Romanum Romę degere, aut etiam ipſam urbem poſſidere, quaſi aliâs nomen nulla res ſequeretur: *cum ibi ſit Roma, ubi eſt Imperator:* & Imperatores Græci, qui Conſtantinopoli ſedem fixerunt, non eò minus Imperatores Romanos ſe dixerint. Quemadmodum olim Athenienſes urbe derelictâ civitatem conſervabant in navibus: ita Romanum Imperium, Romæ urbis mœnia deſerens, in Germaniam cum Imperatore ſedem transtulit: adeòque Roma hodie eſt Viennæ, Pragæ, Norimbergæ, aut ubi ſacratiſſimo Imp. MATTHIÆ libuerit. Ita *Sabaudia*, ita *Lotharingia*, ita *Burgundia*, membra adhuc ſunt Imperii. Ita *Belgium* quoque: & hoc tam eſt clarum, ut Imp. *Carolus V*, qui priùs fratri *Ferdinando I* perſuadere conatus, ut Imperium acceptâ idoneâ compenſatione in *Philippum* transferret, & id impetrare non poterat, cum poſtremò peteret, ut ſaltem eum Imperii per Italiam & Belgium cum plena poteſtate Vicarium conſtitueret, etiam hîc re- pulſam

Herodian in Commodo. Alb. Gentil. de I. Belli, l. 1 c. 23. vide l. 1. §. 10. C. de vet. jur. & paſſim in legib.

Rec. Imp. A. 1544. A. 1522. An. 1548. Paurmeiſter de juriſdict. l. 2. c. 1.

Digitized by Google

pulſam tulerit; dictitante Ferdinando, *Tantum de Cæſarea dignitate ac majeſtate, quam integram & illibatam tueri recepiſſet, deceſſurum, quantum ex ea alteri conceſſiſſet.* Quare cum *fœderati Belgæ* miſsâ ſplendidâ legatione *Eliſabethæ Anglorum Reginæ Hollandiam & Zelandiam vel poſſidendas vel protegendas obtuliſſent*, inſignis illa & ſupra ſexum prudentiſſima fœmina primùm omnium animo deliberandum eſſe cenſuit, *An cum alterius Principis ſubditis protectionis fœdus inire liceret*; & *An Belgæ fœderati tantum offerre jure poſſent ſine Cæſaris conſenſu, qui ſupremus Feudi dominus*: & denique, poſtquam Arauſionenſi & Ordinibus pro præclarâ benevolentiæ teſtificatione gratias egiſſet, reſpondit; *Nihil ſibi antiquius eſſe, quàm fidem cum honore conjunctam & Principe dignam tueri, necdum ſibi liquere, quomodo ſalvo honore & conſcientiâ integrâ provincias illas oblatas in protectionem, multò minùs in poſſeſſionem accipere poſſet.* Neq; libertas illa Belgarum, quam & illi jactitant invidiosè, & alibi plenis hodie buccis paſſim decantant dilaudantque viri quidem non indocti, ſed vel Hiſpanorum odio, vel privatis in Belgas ſtudiis ita vocales facti, tam altè profundeque radices egit, ut nullâ calamitate, nullisve viciſſitudinibus e-

Th.hiſt.l.16.

Camden. in Ann. Angl. A.Chr. 1575.

Digitized by Google

verti aut frangi poſſit. *Dominicus Baudius* certè, Profeſſor Leidenſis, non malæ notæ vates, malè alicubi ominatur de hac Belgii libertate: id quod ſi ipſius Baudii verbis dixero, operæ pretium, opinor, fecero. *Niſi me in his locis*, ait Baudius, *conſcientiæ ſcrupulus, & religionis vinculum attineret, jampridem captum eſſet augurium de migrando: nec Leida ſpes meas includeret: quanquam non peſſimè mecum agitur. Sed nec ea noſtri ratio habetur, quam oportuit. Theologorum etiam noſtrorum diſſidentes ſententiæ, & virulentæ concertationes, odia fratrum quæ ne morte quidem finiuntur; aliaq; noſtræ militiæ flagitia, penè efficiunt, ut & illud ſuperbum nomen* reformatæ Religionis, *& ipſa cauſa incipiat mihi eſſe dubiæ ſanitatis.* &c. *Præſagit mihi animus, imminere his provinciis fatalem rerum commutationem, & ex inteſtinis vitiis rediturum aliquando veteris imperii deſiderium. Suſpectus ſum multis, ſed charus acceptusq; non paucis, quòd voce & ſtylo paſſim inculco ſubditorum obſequia in legitimos Principes, & pleno ore decanto veras laudes Archiducum.* Vt ita, quantamcunq; una aut altera, aut plures fugitivarum provinciarum ſive civitatum libertatem jactent, ſemper Imperatori & Imperio ſua majeſtas & auctoritas conſtet in ſuos. De *Helvetiis* ridicula dixiſti, &

Cent. 3. Ep. 39. ad Max. Vriendt.

Vide Meurſium de Induc. Belg.

Digitized by Google

& quæ ſplenem agitent vel non petulantem. Et an putas, tam inciviles & ruſticos eſſe Helvetios, & ita cerebrum omne expuiſſe, ut eâ verborum inſolentiâ & intemperie in Auguſtalem Cameram fuerit debacchati? Non perſuadebis hoc mihi. Mirum tamen eſt, quod unus *Warſevicius*, homo Polonus, forſitan in tonſtrina exceptum chartis illevit; id etiam à Germanis aliquibus ſtatim tanquam oraculum acceptari. Quaſi quid Spirę agatur, extra Germaniam requirere, & à Polonis diſcere debeamus. Privilegia quidem Helvetios ampliſſima ab Imperio habere, nemo negare poteſt: uti & omnium Helvetiorum nomine legati è Tiguro, Lucerna, Vria, Glarona, confirmationem ſuorum privilegiorum in Comitiis Auguſtanis petierunt ab Imp. Ferdinando I: ſed privilegiorum conceſſio in eo, qui confert, majeſtatem & imperium; in eo, cui conferuntur, ſubjectionem arguit; cum juris tam univerſalis quàm ſingularis condendi poteſtas tantùm penes eos ſit, qui ſummam Reip. obtinent poteſtatem. Ac licet Helvetii, viri ſanè probi, ſingulari indultu Imperatorum inſignes illas prærogativas acceperint, *exemptionem à Iudicio Aulico, Camerali, & Rotvilenſi, libertatem fœdera-*

Simler. de Rep. Helvet. l. 2 Bodin. de Rep l. 1. c. 9.

C. Tapiâ de Conſt Princip. 4.

§. ſed & quod Pr. Inſt. de I.N.G. & C.

Digitized by Google

derationum, & immunitatem ab omnibus oneribus realibus Imperio debitis: attamen Conſtitutione fractæ pacis publicæ tenentur, & pacem Imperii publicam violantes in Camera accuſari poſſunt; imò etiam contra omnes Imperii hoſtes exteros ſuppetias ferre ſunt obſtricti. Sed nemo de Helvetiis, te *Retvvizi*, edoceat accuratiùs, nemo meliùs, quàm *Melchior Goldaſtus*, Helvetius doctiſſimus; qui ad ſereniſſimum noſtrum Principem JOANNEM FRIDERICUM, Würtembergiæ Ducem, in volumine, cui titulum fecit, Reichshandlung/ Tractaten/ ꝛc. ita præfatur. Es werden gantze Laſtwägen voll Bücher geſchriben de proceſſibus juris, de juriſdictione, de appellationibus, de exactionibus, de immunitatibus & exemptionibus, vnnd was dergleichen. Hie müſſen die Schweitzer vnnd Eydgnoſſen allenthalben herhalten/ vnnd als Meineidige/ Abtrünnige/ vnnd vom Heiligen Reich abgefallene Stånd durchgezogen werden. Aber die guten Herrn vnnd Eydtgenoſſen wöllen das nicht geſtehen/ vnnd widerſprechen es auff das höchſt/ erkennen den Keyſer für jhren einigen/ ordenlichen/ natürlichen Herrn/ bekennen ſich zu dem Heiligen Reich Teutſcher Nation/ geben ſich für deſſelbigen freye Stånde auß/ wöllen auch des Lob/ Ehr/

Rhum/

Rhum/vnd Namen haben/ꝛc. Tu lege cætera: & quę contra Jeſuitam *Gretſerum* in *Replicatione pro Imperio*, capite ultimo, ſcripſit *Goldaſtus*, adde: abibis doctior. Ego verò in *Barbarios Philippos*, ut noſter *Axelius* loquitur, nihil dico hîc ampliùs. Atqui & Imperatoris dignitatem, *Retvvizi*, alicubi vileſcere, Ordinumque obſequium fere in contemptum degenerare doles. Atque ut dem tibi aliquid; credo, aliquando inter Germanos fuiſſe viles, & contumaces, & refractarios tales. Namq; patitur majeſtas Imperatoria interdum platani, aut nucis arboris fortunam: ſub quam pluvio cœlo multi ſe recipiant, qui tamen eidem poſtea cœlo ſereno ramos decutiant, & ſecurim admoliantur. Sed confide, *Retvvizi*; inclytis Imperii Ordinibus hodie mens tam læva non eſt. Et licet, ut inter multos fratres nonnunquam aliquid jurgii, aut ut inter conjuges aliquid fribuſculi intercedat inter ipſos: tamen quia ex illis non pauci ſanguine ſunt conjuncti, & quod omni conſanguinitate certius eſt, omnes ſunt virtute fratres, & ordinis atque εὐταξίας ſtudioſiſſimi; hinc omnes quoque in diſſidio quocunq; ſalutem publicam reſpiciunt; omnes Imperii gloriam, Imperatoriſque majeſtatem pro

virili tueri & amplificare annituntur; multique officii præſtandi celeritate, occupant tempus optandi. Et quemadmodum luſcinia, carduellis, citrinella, alauda, regulus, curruca, & cæteræ canoræ aves, concentum inter ſe ſe non vitiant, quamvis diverſiſſimis modulationum formulis & intervallis unà canant omnes: aut ſicuti in Principis Odéo plurimi muſici & ſymphoniaci pueri diverſis modulis concinunt, atque rapidis vocibus per omnes gradus diſcurrunt; & tamen nec à ſe ipſi, nec à Baſſo, qui ſpondæum canit, diſcrepare percipiuntur: ita evenit in noſtra Germania, ut in ſuaviſſimo Reipublicæ Ordinum concentu interdum per tonorum etiam peregrinas diſcrepantias hinc inde divagentur quidam, nec tamen propterea baſis ac fundamentum Reipublicæ conquaſſetur. Et quis, hoc præſertim Imperatore MATTHIA, non polliceatur ſibi auguſta & magna omnia? Quis aurea ſecula mox reditura eſſe non ſperet? Ille enim noſter Imperator ſcit, incolumitatem rerum & pacem gentium ſanctiſſimis Imperii Conſtitutionibus unicè firmari: ille novit, omnes Auguſtales ſanctiones à deceſſoribus Auguſtis Ordinum conſilio & aſſenſu factas, etiam ſu-

as eſſe, atque æternas eſſe debere; ab earumq; auctoritate Imperatoriam auctoritatem pendere: ille intelligit, in hac Palladii Germanici cuſtodia promptiſſimum Ordinum obſequium, in obſequio Cæſareum ærarium ſupra omnes Peruviæ & Indiarum divitias opulentiſſimum ſitum eſſe: ille denique adgnoſcit, unâ legum ſacrarum morumq; antiquorum reverentiâ concordiam Ordinum ſarciri, juſtitiam reparari, lites minui, & Reipublicæ felicitatem ſtabiliri augerique poſſe. O divinas cógitationes! O pias curas! Quis tanto talique Principi non comprecetur proſperos etiam ultra vota ſucceſſus? Quis pro incolumitate illius ſe non provolvat ad aram venerabundus? Honor meritò maximus habetur illis; qui Chriſtiani orbis fata ſuſcipiunt; qui perpetuis maximorum operum actionibus occupati de tot nationibus & provinciis cogitant, noctes omnes dieſque perpeti ſollicitudine pro omnium ſalute tranſigunt, atq; obliti quodammodo ſui gentibus vivunt. Sed ebullit animus Auditores, & nequeo linguam continere ampliùs. *Accipe ſacratiſſime Imperator Auguſte, MATTHIA, noſtrorum ſenſuum confeſſionem: Filius es MAXIMILIANI* II, *Principis*

l. digna vox. C. de legib.

omni laude digni, ſed omni laude majoris; & qui cum Imperii Ordinibus quaſi cum liberis parens vixit: tu autem patris pietatem, juſtitiam, ac humanitatem ſic imitaris & ſequeris, ut omnibus ad te confugientibus, diverſamq́; opem aut contra aliorum injurias, aut pro ſuis commodis poſtulantibus, quaſi legata patris videaris exolvere; idq́; ipſum gaudeas prædicari, Quicquid MATTHIAS piè, juſtè, liberaliter, fecerit, filium MAXIMILIANI patris neceſſariò præſtitiſſe. *Ita fit optime & benigniſſime Cæſar, ut nec dies, nec quies ulla, ac ne momentum quidem tenue, tuis tranſcurrat beneficiis otioſum. At ego referendis laudibus tuis exiguus ingenio: nec mihi vocis ubertas ad dicenda, quæ de tua Majeſtate ſentio, ſufficit: nec vel indefeſſi ſermonis ſeries. Ergo quod ſolum poteſt religioſus quidem, ſed tenuis alioquin efficere, curabo: Majeſtatem & numen tuum intra pectoris mei ſecreta conditum perpetuò cuſtodiens imaginabor.* At *Seſſionum* certamina, *Retvvizi*, quæ ſubinde in Comitiis Imperialibus inter Ordines enaſcuntur, nihil te conturbent: ſunt leves controverſiæ præ illis, quæ Hiſpano & Gallo, Hiſpano item & Anglo, Ferrarienſi & Florentino, multoties fuerunt. Et quidem cum Imp. *Carolus V* coronaretur Bononiæ, atq; Legati Senenſium & Genuenſium inter ſeſe

de ſeſſionis primatu verbis verberibusq; acriter diſputarent, utrique Imperatoris juſſu templo expulſi ſunt. Cætera item, quæ tu attuliſti contra Comitia, eorum Decreta, & Juſtitiam; pleraque ſunt joci, ſcommata, convitia, nugæ: & illud de *Klagenfurto*, eſt

fabula, ſed nugis vanior illa meris: H. Megiſer. Annal Carinth. lib. 11. c. 12.

quæ ab *Ænea Silvio* pro vera hiſtoria credita & primùm ſcripta, poſtea à pluribus repetita fuit. Nec rarum eſt, ut quod unus ſcriptorum in trivio hauſit; ſtatim alii tanquam Senatuconſultum Romanum laudent & ſectentur. Sæpe ſine omni rubore mentiuntur: & XX propè ſcripſerunt, *Carolum Ducem Aureliorum* ob læſæ majeſtatis crimen ſupplicio adfectum, idque Lutetiæ; quem tamen anno pòſt trigeſimo, quàm ab Anglis captus fuerat, in Galliam rediiſſe, ac feliciter obiiſſe conſtat. *Adeò maxima quæque ambigua ſunt: dum alii quoquo modo audita pro compertis habent; alii vera in contrarium vertunt: & gliſcit utrumque poſteritate.* De *inconſtantia* Germanorum, aut *perfidia*, omitte. Nam licet nemo adhuc extiterit, cujus virtutes nullo vitiorum confinio læderentur: nullus tamen populus Fidem & Conſtantiam fortiùs & ſinceriùs ſervavit, quàm Germa-

Bodin. Meth. Hiſt. c. 4.

Tac. Annal. lib 3.

Diſputat. de Rep. lib. 1. c. 55.

ni: *apud quos ſolos morum integritas*, Macchiavelli Itali judicio, *noſtrâ ætate ſupereſſe videtur.* Imò morum rectitudo & conſtantia iter Germanos eſt etiam juventutis peregrinæ ſaluberrima rectrix. Quemadmodum enim verum balſamum coagulat lac, & in veſte nullas relinquit maculas: hiſce enim notis dignoſcitur illud ab adulterino: ita Germanorum converſatio & convictus lacteam & diffluentem exteræ juventutis virtutem ſiſtit & firmat, nec illam vitiorum ſordibus facilè polluit ullis. Si quid autem rigoris ſive aſperitatis fuit in priſcis majoribus: id cultura poſteritatis eradicavit: non aliter, quàm loca multa aliam induêre faciem: ubi ſilvæ fuere, jam ſeges eſt; ut metendo ac vindemiando aliquando deficiamus. Alioquin in artificioſis manuum pedumq; geſticulationibus, imò verò in ſcenica iſta totius corporis compoſitione, quam hodie plurimi verarum virtutum aut non intelligentes, aut negligentes, præcipuæ morum elegantiæ adſcribere ſolent, Germani noſtri nunquam quæſiverunt aliquam palmam: ut mirum haut ſit, ſi Gallis liberi ſui, quos aliquandiu Germanorum conſuetudini tradiderunt, non ſatis pro nationis ſuæ ingenio civiles domum redi-

Salmuth. ad Pancirol. de Balſamo.

re vi-

re videntur. *Religionem* verò unam, *Retvvizi*, faciliùs in uno regno vel provincia optaveris, quàm inveneris: ſectarum licentiâ eô uſque jam progreſsâ, ut Deus non ſolùm aſſiduis ſollicitandus precibus, ut *Fidem noſtram adaugere*, verùm etiam rogandus ſit, ut *Fides noſtras diminuere* velit; cum nullo ab hominibus conditis natiſq; tempore plus Fidei Perfidiæque fuerit. Nam cui incognita ſunt polemicæ hodiernæ Theologiæ ſtudia? odia partium plus quàm Vatiniana? æſtus factionum implacabiles? Geritur bellum, ut inter hoſtes; non, ut inter adverſarios, diſceptatur: & nullam furioſi quidam Theologi pietatem probant, niſi pulvere pyrio conditam, & gnaviter crudelem impudentemque. De concordia redintegranda, de coalitione reſarcienda, de pace dirupta ferruminanda, vel hiſcere audere & mutire, ineluibile quoddam ſcelus eſt. O quando igitur inter nos illæ notæ, *Catholici Pontificii*, *Catholici Lutherani*, *Proteſtantes*, *Calviniani*, & id genus; ô quando ceſſabunt; & fiet unus Chriſti grex, & unum ovile? En erit unquam ille dies, cum Doctores & coryphæos ſcriptores, penes quos in Religione fere ſumma rerum eſt, hæc pia occupabit cogitatio?

Rich. Montacutius.

Enim-

Enimverò ſatis, ah! plus ſatis ſtudio partium undique hactenus eſt datum: ſatis turbarum in Europa excitatum. Et ignoſcant mihi, rogo, Theologi, etiam qui noſtrarum partium, quos omnes omni culpâ liberare non poſſum; ignoſcant, aut magis agnoſcant, quod nunc dicam. Vt rabulæ quidam & latratores inter Juriſconſultos ſunt, homines clamoſi, turbulenti, & quibus omne cerebrum in lingua eſt: ſic inter illos Theologos reperire eſt aliquos, qui caninam facundiam exercent, & nocent potiùs, quàm docent; incurrunt, perdunt, diſſipant; mali diſcipuli illius, qui omnia factus omnibus, ut ſervaret omnes; calumniam pro charitate uſurpant, dentem pro lingua; & toti in eo, ut litem ex lite ſerant, ne coeat unquam & conſpiret Chriſtianum hoc corpus; iidem, quod mirere, in re ſua accuſatores, judices, teſtes. Et iterum: ſicuti eadem ampliſſima Juriſconſultorum natio fere nunquam deſtituitur præferocibus & importunis novatoribus, qui criticam ingenii ſui ſecurim etiam ipſis Imperatorum legibus confidentiſſimè admoliri audent; quorum immaturas correctiones ſæpenumero non levia ſententiarum divortia inter Doctores, cum non parvo veritatis ac juſti-

Cauſabon. in Ep. ad Ducçum.

Lipſ. in Ep. ad Io. Eſychium.

juſtitiæ præjudicio, conſequuntur; ita quoque & ſanctiſſimus Theologorum ordo nonnunquam ſuos habet præfervidos & imperioſos Ariſtarchos; quibus palmarium & veluti Theologiæ caput eſt, myſteria Religionis & Fidei articulos legibus humanæ rationis ac ſcientiæ aptare, ſimplices & piſcatores Apoſtolos ad Ariſtotelis, Scoti, Thomæ, & id genus Diſputatorii regni magiſtrorum ſcholas deducere; demum hoc agere, ut potius perenni Theologico-Philoſophicarum argutiarum diluvio diſcipulorum atq; auditorum animos inundaviſſe, aut & Rhetoricâ ſuaviloquentię copiâ obſtupeteciſſe, quàm illuſtribus vitæ inculpatæ exemplis veram pietatem, & Mundi hujus contemptum docere voluiſſe videantur: cui peracri Diſputationum & Declamationum pluſquam Theologicarum ſtudio ſi privatorum adfectuum & præſertim ambitionis acceſſerit fermentum, plerunque contumaciſſimæ inde oriri ſolent de religione diſſenſiones, quæ non minus Reipub. & populo inferunt vaſtitatis, quàm externa bella, quàm fames, morbive; quæque alia terris incumbunt tanquam peſtes quædam. Scilicet

P. Cunæus de Rep. Hebr.

Reges belligerant, faciunt & fœdera Reges, Ovven.

eſt

eſt aliquid ſerâ denique pace frui;
Presbyteri certant, atque immortalia nectunt
jurgia; litigiis non poſuere modum;
unde venenatæ levis inclementia Linguæ;
&, quàm ſit Calamus *ſævior* Enſe, *patet.*

Etſi & inter Politicos nonnunquam repe- riuntur, qui officii ſui terminos gratiâ Principali prævecti Dictaturam Religionis ſibi ſumunt, & faciles Principes nullo negotio ad opiniones ſuas verborum diarrhęâ movent; quaſi illi Theologiam è cœlo cum Iovis diphthera accepiſſent. Interim autem, dum illa religionum diſcidia vigent, de Republica non deſperandum eſt. Laudatur Conſtantini edictum, per quod poterat quiſq; vacare Deo ſecundum ſuam ſectam; etiam, ut ad alteram religionem tranſire poſſet. Et melior eſt Religionum multitudo, quàm carnificina conſcientiarum: illa habet ſuperſtitioſos, hæc atheos; illa plures Divini numinis habet cultus, hæc nullum. Præterea, noli timere *Retwizi*, ne *altitudo corporum* ingenio & virtuti Germanorum aliquid deroget. Ut plerunque arces & palatia excelſo loco poſita incolunt ſummates viri: in Pragenſi enim & Lincenſi arce habitat Imperator: in Vaticana Pontifex: in Heidelbergenſi Elector Palatinus: in Tubingenſi Dux Wür-

Alb. Gentil. de I. belli l. 1. c. 10.

Würtembergicus: in Marpurgenſi Landgravius Haſſiæ: ſic natura ipſa magnis Germanorum mentibus domicilia corporum digna plerunq; metatur; & ex eorum vultu & decore membrorum colligi poteſt, quantus illos cœleſtis ſpiritus intrârit habitator. Nec Senecę & Valerii Maximi hîc facimus maximi ſententias, quibus robur & ſapientiam diſſociant: cum alii viri maximi, & trita illa parœmia nobis ſuffragetur, εἶδος ἄξιον τυραννίδος. Minus adhuc moramur dicterium *Bartoli*; viri quidem magni, ſed niſi quam in humanioribus literis, in Hiſtoriis, & publico jure toties prodidit infantiam, accuratiſſimo in privatarum rerum legibus judicio emendaſſet, ne inter doctos quidem, nedum magnos referendi. Scilicet qui morbus plerisque hominibus de Schola ſolet eſſe familiaris, etiam inceſſerat Bartolum, unde curiosè quærebat, Eccur Ulpianus *in l. 1. de juriſdictione* dixerit, *jus dicentis officium latiſſimum eſt*, & non potiùs *longiſſimum?* & mox inter cauſſas referebat, *quia longi homines ſunt rarò ſapientes.* Ratio profectò vix Mopſo aliquo, nedum tanto viro digna: quâ tamen illa *in l. hoſtes. ff. de captiv. & poſtlim. reverſ.* nihil eſt melior; ubi ſcribit Bartolus; *fortaſſe eſſe hæreticum, dicere* Videſ. Barclaii vind in exam. prol. Bellarm. nū. 19. de Bart.

Impe-

Imperatorem non eſſe dominum totius mundi, propter Evangelii verba, Exiit edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus Orbis. At voluptatum eſſe ſectatores in Germania, verum eſt, *Retvvizi:* ſed non illâ inſaniâ, ut tu opinaris: & alibi, mi amice, eſt ejuſmodi mancipiorum plus. Populus ——— *optimus ille eſt,*

qui minimis urgetur.

Multa quoque nobis vitia conſuetudo exterorum adſperſit: ut morbus Gallicus, peſtis, oculorumque dolor vicina corpora adficere ſolent.

dum ſpectant oculi læſos, læduntur & ipſi:

multaque corporibus tranſitione nocent.

Ebrietatem tamen Germanis impropriè feciſti propriam; & dabo tibi totas familias, quę temperatiſſimè bibunt. Quis facilè videt temulentum & madidum inter *Auſtriæ Archiduces*? Et quantum jam procerum agmen trahit laudatiſſimum tantorum Principum exemplum? Olim *Novellius Torquatus* Mediolanenſis (Gallus hic fuit) inter celebres potores hoc encomium meritus eſt, *quòd tres congios biberit uno impetu*, ἀπνευστί, *ſpectante miraculi gratiâ Tiberio Principe.* Et fuit in eo hæc gloria rara, (quando & hæc ars ſuis legibus conſtat.) *non labaſſe ſermone, nec levatum vomitione, non alterâ*

Plin. Hiſtor. Nat. lib. 14. c. 22.

cor-

corporis parte, dum biberet: matutinas obiiſſe vigilias: plurimum hauſiſſe uno potu, plurimum præterea aliis minoribus addidiſſe: optimâ fide non reſpiraſſe in hauriendo, neque expuiſſe, nihilq; ad elidendum in pavimentis ſonum ex vino reliquiſſe, diligenti ſcito legum contra bibendi fallacias. O potorem numeris omnibus perfectum! Quis contendet? Non tu *Cicero fili*, magni patris degener ſoboles, qui *duos congios ſimul haurire ſolitus es.* Contendere tamen auſurus fuiſſet famoſus ille *Bonoſus*, Hiſpanienſis, origine Britannus, ſed Gallâ matre, rethoris, aut pædagogi literarii filius, qui etiam imperium cum Proculo invaſit, omneſque Britannias, Hiſpaniam, & Braccatam Galliam ſibi vindicavit; ille infelix licet in Martis militia, ſed hâc Bacchi mirificus, & juxta vel ſupra Torquatum iſtum Tricongium ponendus, *bibit*, ut Flavii Vopiſci Syracuſii verba ſunt, *quantum hominum nemo. De hoc Aurelianus ſæpe dicebat, Non ut vivat natus eſt, ſed ut bibat. Quem quidem diu in honore habuit, cauſâ militiæ. Nam ſi quando legati barbarorum, undecunque gentium, veniſſent, ipſis propinabat, ut eos inebriaret, atque ab his per vinum cuncta cognoſceret. Ipſe quantamlibet bibiſſet, ſemper ſecurus & ſobrius, &, ut Oneſimus dicit ſcriptor vitæ Probi, adhuc in vino pruden-*

Cuſpin. in Probo. Lipſius in Epiſt. de Potorib. & Edombus.

Cccc *tior.*

tior. Habuit præterea rem mirabilem, ut quantum bibiſſet, tantum mingeret, neque unquam aut ejus pectus, aut venter, aut veſica gravaretur. Is ipſe Bonoſus, cum victus à Probo laqueo vitam finiſſet, joco locum dedit, *amphoram pendere, non hominem.* Hominum quoque memoriâ *Shanus O-Neal*, potens Vltoniæ in Hibernia regulus, crudeli quod in Anglos conceperat odio clariſſimus; quippe qui & caſtrum, quod in lacu *Eaugh* conſtruxerat, *Feoghnegall*, id eſt, *odium Anglorum* nominavit; *quoſdam è ſuis ſtrangulavit, quòd Anglico pane veſcerentur:* ille verò, qui patrem dominatu, fratrem nothum vitâ ſpoliaverat, homicidiis & adulteriis contaminatiſſimus, helluo maximus, tantâ contentione & ſtudio ebrietati famulabatur, ut ad corpus vino & *aquâ vitæ* immodicè hauſtâ inflammatum refrigerandum ſæpius mento tenus terrâ conderetur: ſicuti & inter pocula poſtea fuit contrucidatus. Sed quis unius Shani flagitia toti Hiberniæ niſi iniquus, quis omnibus Hibernis niſi demens impegerit? Quis item ob amphoram Bonoſum omnes Britannos aut Hiſpanos *amphoras*; ob bicongium Ciceronem omnes Italos *bicongios*; ob Torquatum tricongium omnes Gallos *tricongios* ſine ingenti

Camden. in Ann Angl. ad An. 1567.

Digitized by Google

genti calumnia dixerit, ſcripſerit? Nec etiam unius Eobani bibacitas propriam ipſi maculam cæteris poetis, nedum toti Germanorum nationi, fecerit communem. Aliâs eodem jure alterius poetę ſobrietate & repulero iſtam communem injuriam, ſimulque fecero ſobrios & poetas omnes, & Germanos omnes. *Henricus* enim *Glareanus*, quem Imp. Maximilianus I Coloniæ laureâ poetices inſigni coronavit & eximio annulo donavit, cum is aliquando in convivio à quodam importuniùs urgeretur, uti propinanti ſatisfaceret, *Ecquem verò tu me eſſe putas?* ait Glareanus: & cum alter *virum probum atque doctum* reſpondiſſet; tunc addit Glareanus, *Ergo ne tane meo ſim indoctior, quamdiu ſitio, tamdiu bibendum eſſe ſcio.* Ita minimè abnuerim, immemorabilem illum *Wenceſlaum*, qui peſſimis infantiæ ſuæ ominibus (matrem enim in partu exanimavit; fontem S. baptiſmatis, ut & aram, in qua ſecundo ætatis anno Bohemiæ Rex coronabatur, ventris purgamentis fœdavit) omnem futuræ vitæ fabulam prodiderat, nimis quàm madidum & ebrioſum fuiſſe: cum & tot aliis ſceleribus fuerit obſeſſus, ut ei nullum vulnus niſi per cicatricem infamię fere imprimi potuerit: de quo etiam

M. Adam in vita Glar.

Cuſpin. In Wenceslao. Megiſerus in Chr. Carinth. l. 9. c. 14.

am fertur, adeò naturâ ferum & ſanguinarium fuiſſe, ut aſſiduum penes ſe *carnificem* haberet, quem *Compatrem* familiariter appellabat, quia filium ejus de fonte ſacro levarat; & tam familiariter eo utebatur, ut aliquoties uno eodemque equo ſecum vehi illum paſſus fuerit: ſed quis tam ſit effrons, ut delicta unius Wenceslai propria, faciat communia omnium Germanorum? Et ubi terrarum hodie Wenceslai ſunt? Vivitur & bibitur apud Germanos modeſtiùs; neque ita immoderatè, ut, *Jacobi Menochii* judicio & verbo *palmam ferant bibaces Germani*; neq; ita ſpurcè, quod *Henricus Stephanus* falsò refert, *ut quot illi calices ſuper menſam, tot matulas ſub menſa habeant, aut omnia vicem matularum præſtent.* Bibitur quidem à multis liberaliùs; ſed ſine gravi Reipublicæ damno. Poeta quidam Germanus Italis Germanorum ſitim vehementiorem carpentibus argutè reſpondit:

Dubrav. lib. 23.

lib. 4. præſ. 152. num. 32.

in Apol. pro Herodoto.

Vt nos dulce merum, ſic vos Venus improba vexat:
Lex lata eſt Veneri Iulia; nulla mero.

Et ſi ſuus cuiq; populo adhæreſcit error; maneat, maneat iſtud vitium noſtris, dum graviora abſint, levitas, fraus, dolus, perfidia, perjurium, blaſphemia, immodica ſed

Cluv. Germ. antiq. l. 1. c. 19.

ſed & inconceſſa Venus in nuptas, in virgines, in puellas, in pueros, in bruta animalia; quibus maximè urgentur exprobratores noſtri. Sed alienis vitiis non tego noſtrum; ſi modò noſtrum eſt, quod commune eſt: cum habeam certum, hodie *nulla in parte mundi ceſſare ebrietatem*. Quinetiam ſuadent viri prudentes, nonnunquam & uſq; ad ebrietatem veniendum eſſe; non ut mergat nos, ſed ut abducat nonnihil animos in altiores curas defixos. Vt enim morbis quibuſdam, ita & triſtitiæ medetur; nec raro conſilia non liberiora tantùm, ſed & meliora cudit, in quibuſdam præſertim ingeniis. Ita

Plin. H. N. l. 14. cap. 22.

Seneca de Tranq. an. c. ult.

narratur & priſci Catonis
ſæpe mero caluiſſe virtus.

Horatius.

at *quiſquis objecerit Catoni ebrietatem, faciliùs hoc crimen efficiet honeſtum, quàm turpem Catonem*. Feſtivus & ſalſus, more ſuo, eſt Bilbilitanus poeta, qui ſic de Apro quodam:

Seneca d. l.

Martiàl. l. 12. c 30.

Siccus, ſobrius eſt Aper: quid ad me?
Servum ſic ego laudo, non amicum.

De *fortitudine* Germanorum, *Retvvizi*, omnia bella, quæ fere in toto orbe geruntur, teſtantur. Diſciplina quidem militaris deficit alicubi; ut apud nationes omnes: imperterriti tamen & formida-

biles nihilominus ſunt *Germani*: in quorum virtutem ſi pericula inciderint, non magis ullam portionem habent, quàm in mari nimbus. Sed excelſus Princeps, *Franciſcus Carolus Dux Saxoniæ*, te, antequam diceres, ſolidiſſimè confutavit: & Turca (cui nullo timoris aut imbelliç argumento, ſed temporis causâ, ut Hungari brevi pace perennes bellorum moleſtias concoquerent, aliquid argenti, non tributum, datum eſt) multoties ſuo detrimento expertus eſt; etiam multitudinem ipſius noſtræ paucitati imparem eſſe. Galli, Itali, Hungari, & alii, noſtros *Reiteros & Landsknechtos* (hoc poſterius militis genus Imp. Maximilianus I in orbem introduxit primus; & habent hi Landsknechti more (a) Romano non quidem antiquiſſimo (b) illo, quo habere non licebat, ſuas conjuges comites) laudibus fortitudinis cumulant ſummis: & nuper *Belgium* Hiſpanis ſpecimen dedit, quantum virtus Germanorum in armis poſſit; adeô ut ſi pro *coronis aureis* illis Hiſpanorum domitoribus, & cumprimis magno illi MAURITIO NASSOVIO, nemini veterum ducum animi magnitudine, conſilii ſolertiâ, bellicis virtutibus, ac rerum geſtarum gloriâ ſecundo, ſint dandæ *laureæ*, nec ſpecio-

(a) Tot. tit. C. de uxoribus milit. Balduin. de leg. Conſt. M. lib. 2. (b) Lipſ ad l. 14. Ann. Tac. & lib. 5. de Mil. Rom. dial. 18. Dempſt. ad Roſin. Antiq. R. l. 10. cap. 12.

cioſiſſima Zelandię laureta ſatis ſint futura. Quid etiam dicendum eſſet de noſtris *Helvetiis*, Gallorum quaſi Diis tutelaribus, viris fortiſſimis; quos Julius II Pontifex *Defenſores Eccleſiæ* vocavit? Facilis autem fuit tibi tranſitus, *Retwizi*, à militia neglecta ad *Nobilitatis* decrementum. Sequor te ducem. Olim Nobilis erat, qui vel ipſe ſplendorem & prærogativam illam intulerat in familiam, vel majorum imagines novis meritis exornaverat: nemo facilè Nobilitatis nomen ſine virtutum ſatellitio gerebat. Ita Nobilis ſimul erat fortis, prudens, temperans, manſuetus, affabilis, humanus. Sed hodie, da hominem majorum virtute & dignitate celebrem, cętera bucconem, blennum, faſtuoſum, bardum, aſinum; & tamen eundem *Strenuum* & *Nobiliſſimum* appellitari audies. Vt loca ſordida repercuſſu ſolis illuſtrantur: ita inertes majorum ſuorum luce reſplendent. Sed ô vivamus, mei Germani, moribus antiquis, Virtutemq; cum Nobilitate ſtabili & æterno conjugio jungamus; planeq; ad leges *Torneamentorum* Equeſtres *Henrici Aucupis*, Imperatoris laudatiſſimi, nos componamus! Nemo ita Nobilitati noſtræ

Simler. de Rep. Helvet. l. 1. Iov. H. l. 11. & 15.

Sen. de Benef. l. 4. c. 30.

Digitized by Google

convitium facere audebit, nemo extraneus ſe ſe æquiparare nobis poterit. Verùm enimverò, *Retwizi*, uti illuſtres & antiquas familias publica plerumque ſequitur veneratio: ita & novæ virtuti portę Nobilitatis meritò patent: ut illis deficientibus ſint aliæ, quæ Reipublicæ immortale decus ſuſtineant. In literis cujuſdam magni Baronis nuper le-
I. V. B. S. gi; *intra ſexcentos annos in Auſtria mille & quingentas, atque amplius, familias Nobiles extinctas eſſe*: ut ita res ſit non adeò mira, ſi *novorum hominum*, ut tu loqueris, ſit plus illic quàm in aliis provinciis. Etſi & vetuſtæ & perilluſtres familiæ non paucæ etiamnum ibi ſuperſunt: & quidem ex Comitum & Baronum claſſe, *Liechtenſtenii*, *Loſenſtenii*, *Polhemii*, *Puchemii*, *Starhembergii*, *Strenii*, *Stubenbergii*, *Traunii*, *Zelckingi*, *Zinzendorfii*, *Rappachii*, *Scherpſenbergii*, *Eizingi*, *Hardeccii*, *Hofkirchii*, *Rogendorffii*, *Tſchernemblii*, *Vngnadii*; alii: nec, qui ſunt in Equeſtri Ordine antiquiſſimæ ſtirpis, nunc enumero. *Novos* etiam, tuo ſenſu, Retwizi, non poſſum facere illos, qui virtutum gloriâ ſunt veterani. Quamvis enim in novis familiis promercalem originem nemo non contemnat, & abominetur: quis tamen ita ſit in virtutem inju-

injurius, ſi quem videat rebus præclarè geſtis admirabilem, quin veram nobilitatem agnoſcat, & dilaudet? *Udalricus Ciliæ Comes*, cum *Joannem Hunniadem* regni Hungariæ Gubernatorem alloqui cuperet, neq; ille recuſaret, ſi apud ſe in caſtra convenirent: *Non ego*, inquit, *Princeps ex Principe, altâque familiâ natus ad te veniam novum hominem, & noſtrâ demum ætate nobilitatum.* cui Joannes: *Non*, inquit, *tuis majoribus, ſed tibi me comparo. Quanquam neque illis cedam: qui pugnando pro Chriſtiana religione nobilitatus, majus lumen poſteritati meæ comparavi, quàm illi, qui ad te detulerunt. Atque ut in te Cilienſis Comitatus turpiter extinguitur: ita in me glorioſè Biſtricenſis exoritur.* In *literis* autem, quæſo *Retwizi*, ne confunde vetera & hodierna tempora. Hodie cum aliis gentibus collati (abſit jactantia) nulli cedimus. Et ille ſanctiſſimus in literas amor in omnibus ætatibus ita paſſim prævaluit, ut non tantùm, tuo verbo, nucum putamina interdum laureis baccis, quod non valdè probo; verùm etiam diſcendi deſiderio virilis ætas tyrocinio miſceantur. AUGUSTUS Septemvir certè, præcipuæ auctoritatis Princeps, ſereniſſimi JOANNIS GEORGII Saxoniæ Electoris avus, exemplo Othonum Impera-

Æn. Silvius Paral. Alf. l. 2. c. 29. adde G. de Roo Annal. Auſt. lib. 6.

Th. hi. lib. 41.

torum gentilium ſuorum jam corroboratâ ætate linguam Latinam didicit. Et quod ad prægrandes illas librorum moles, quas popularibus noſtris cum aliqua craſſioris ingenii nota objicis, pertinet: nec ego quidem ex eorum ſum numero, qui libros, ut agros, decempedâ metiuntur. Qualis fortè priſcis ſeculis fuit *Colophonius Antimachus*: vel literator ille *Didymus*; qui, ut ab autore graviſſimo Seneca memoriæ proditum eſt, *quatuor millia voluminum* conſcripſit, anilibus referta nugis, & his puerilibus quæſtiunculis; *quænam Homeri fuerit patria? quæ vera mater Æneæ? ebrietati an libidini magis indulſerit Anacreon? an Sappho corpore quæſtum fecerit?* aliaque id genus congeſſit, in quibus miſeros Grammaticos Cæſar exercebat Tiberius. Abſterret me ab iis ineptiis neſcio quis apud Suidam *Callimachus*, & cantilenam ſuam inſuſurrat, τὸ μέγα βιβλίον ἴσον εἶναι τῷ μεγάλῳ κακῷ. Verùm rationibus objectionis tuæ bene penſiculatis, deprehendere eſt, illam calumniæ perquam affinem eſſe; mirarique ſubit, quòd non & tritam iſtam de *magno libro Tubingenſi* fabulam novo aliquo emblemate & commentario illuſtratam nobis denarraveris. Quod ſi tamen ex tua opinione omnes magni libri indi-

Paſſeratius præf. in Or. Cic. pro A. Licin.
Epiſt.88.

Suet. in Tiberio.c.70.

Das groſſe Büch von Tübingen.

indicium ſunt magni quidem laboris, ſed judicii ingeniique non valde magni: age vel doctiſſimos Italorum, Gallorum, & Hiſpanorum, è bonæ famæ, æternis literarum monumentis partæ, tabulis expunge ſtatim; & eâdem operâ præ *M. Luthero, I. Brentio, & Æg. Hunnio*, noſtris, *Rob. Bellarminum, Caſ. Baronium, Io. Calvinum, Th. Bezam, B. Ar. Montanum, & Gr. de Valentia*, dic rudes indoctoſque: præ *Udalrico Zaſio, Io. Oldendorpio, & H. Roſenthallio*, noſtris, Dominicum *Cardinalem Tuſcum, Iac. Menochium, Ioſ. Maſcardum, And. Tiraquellum, Iac. Cujacium, Did. Covaruviam, & L. Molinam*, dic illiteratos inconſultoſque: præ *L. Fuchſio, A. Veſalio*, & *Th. Eraſto*, noſtris, dic *H. Mercurialem, G. Fallopium, I. Fernelium, A. Laurentium, Amat. Luſitanum*, & *Rod. à Caſtro*, ignaros atque germanæ Medicinæ vacuos: præ *Ioach. Camerario, Iac. Schegkio, R. Agricola, & Iuſto Lipſio*, noſtris, dic *Iac. Zabarellam, Fr. Picolomineum, Ioſ. Scaligerum, Had. Turnebum, Æl. Antonium Nebriſſenſem*, & *L. Vivem*, imperitos barbaroſque: aut ſi tantos viros talibus appellationibus ſine ſumma temeritate inceſſere non potes, aut nec audes: vel tandem animadverte meliùs edoctus, extrariam, illam, quam odium & malignitas genuerunt,

runt, & turpem eſſe calumniam hominum rabioſæ eloquentiæ, qui quoſcunq; Germanorum magnos libros argumentum eſſe putant doctrinæ exiguæ, aut non ſatis ſubactæ. Quæ tibi ſic exputanda propono, non quòd ſine diſcrimine quoſvis prægrandium librorum conſarcinatores, qui plura fere quàm legerint ſcribunt, excuſare cupiam; ſed quia prudentis cenſoris eſſe exiſtimem, moles chartarum futilium ab utilibus licet grandiuſculis voluminibus diſcernere, nec malitiæ ſuſpicione abſolvere poſſim, qui tot gentium communem multa perſcribendi morem unis Germanis proprium facere ac contumelioſè adſcribere velit. Quid? quòd jam
lib. 1. Ep. 20. olim *Plinius Junior* aſſerebat, *ut aliam bonam rem, ita bonum librum meliorem eſſe quemque, quô majorem.* Cui cum quidam brevitatis admirator autoritates obverteret, & quidem ex Græcis oſtentaret Orationes *Lyſiæ*, ex Latinis *Gracchorum Catoniſq;*, quorum ſanè plurimæ fuerunt circumciſæ & breves: ille Lyſiæ *Demoſthenem*, *Aeſchinem*, *Hyperidem*, multoſque præterea; Gracchis & Catoni *Pollionem*, *Cæſarem*, *Cælium*, inprimis *Marcum Tullium* opponebat, *cujus Oratio optima fertur eſſe, quæ maxima.* Pleriſq; enim orationibus longiore tractu vis quæ-

quædam & pondus accedit. Utque corpori ferrum; ſic oratio animo non ictu magis quàm morâ inprimitur. Videmus, ut ſtatuas, ſigna, picturas, hominum denique multorumque animalium formas, arborum etiam, ſi modò ſint decoræ, nihil magis quàm amplitudo commendet; idem Orationibus evenit: quinetiam voluminibus ipſis autoritatem quandam & pulchritudinem adjicit magnitudo. Nec nos prçterit, ſummum Oratorem *Periclem* ſic à Comicis laudari; quòd Suadela quçdam inſideret labris ejus; quòd cum delectatione aculeos etiam relinqueret in animis auditorum; quòd fulguraret, tonares, perturbaret Grçciam. Verùm delectare, perſuadere, copiam dicendi ſpatiumq; deſiderant: relinquere autem aculeum in audientium animis is demum poteſt, qui non pungit, ſed infigit. Neque etiam amputata oratio & abſciſſa, ſed lata & magnifica & excelſa tonat, fulgurat, omnia deniq; perturbat ac miſcet. Optimus tamen modus eſt: quis negat? ſed non minùs non ſervat modum, qui infra rem, quàm qui ſupra; qui adſtrictiùs, quàm qui effuſiùs dicit. Alius exceſſiſſe materiam, alius dicitur non impleſſe: æquè uterq;, ſed ille imbecillitate, hic viribus

pec-

peccat; & hoc etſi non limatioris, majoris tamen ingenii indicium eſt. Atque ut Germanorum noſtrorum ſolidam eruditionem in parvi quoq; moduli libellis, ſyſtemata ſcientiarum artiumq; elegantiſſimâ methodo tradentibus, tibi ante oculos ſtatuam; inſpice quæſo, Theologica Compendia incomparabilis noſtri M. HAFENREFFERI, *I. Heerbrandi*, *C. Dieterici*, *L. Hutteri*; evolue *H. Vulteii* Juriſprudentiam, & *M. Weſenbeccii* Paratitla; lege *I. Heurnii*, *D. Sennerti*, & *G. Iacchai*, Inſtitutiones Medicas; examina Grammaticam & Poeticam *Gieſſenſium*, *M. Laubani* Etymologiam Græcorum verborum, *T. Erpenii* Manuductionem in linguam Arabicam, *G. Schickardi* Horologium Hebræum, Logicam *I. Hauberi* & *C. Bartholini*, Rhetoricam *M. Cruſii*, & *H. Treutleri*, Metaphyſicam *Cor. & Ia. Martiniorum*, Phyſicam *D. Sennerti*, Ethicam *S. Hailandi*, Aſtronomiam *M. Mæſtlini*, *I. Keppleri*, *H. Metii*; Geometriam *S. Stevini & B. Pitiſci*, Geographiam *P. Cluverii*, Opticam *A. Rhodii*, Arithmeticam *Gemmæ Friſii & C. Clavii*, Muſicam *I. Lippii & S. Calviſii*, atq; omnem fere Philoſophiam *H. Alſtedii & B. Keckermanni*: & dic liberè, quantopere ſint iniqui illi Germanomaſtyges, qui invidiâ ſuggerente vanè perſtrepunt, alios quidem populos meliùs ſcire, ſed

re, ſed Germanos plura poſſe. Addam hic inſuper miraculum *Nicaſii* Brabanti; qui tertio ætatis anno oculis captus cum deſiderium ſcientias cognoſcendi ipſâ cęcitate creſceret, animum ad quæcunq; obſtantia impedimenta invictum Scholis conſecravit; & ſic literas, quas nunquam viderat, auditu feliciſſimè didicit, quas nunquam legerat, poſtea gloriosè docuit. Lovanii *Magiſter Artium & Theologiæ Licentiatus* creatus, etiam ſingulari ex indultu Pontificis *Sacerdos* ordinatus eſt: ibiq; Confeſſiones audiebat, ad altare miniſtrabat, Evangelium mente utens pro libro è ſuggeſtu recitabat & exponebat: Mechlinię aliquandiu Scholis regundis laudabilem operam navabat: Colonię poſtremò *Doctoralibus Iuris Canonici inſignibus* ac titulis omnium cum applauſu ornatus, *Legum Imperialium Profeſſor* extra ordinem factus eſt: ubi ſcripſit & edidit in Inſtitutiones ac Sententias libros commentarios; aliorumque argumentorum ſermones varios, Quæſtiones diverſas: monumenta ingenii vel oculatiſſimo digna. Apage illam quoque opinationem de (a) *Bombardis & Typographia*: inventio noſtra eſt, non Chinenſium. Autoritatibus certas *Maffeii*, *Boteri*, *Iovii*, & cur non addis

mortuus Coloniæ 17. Cal. Sep. An. Ch. 1491.

Trithem. de ſcript. Eccl. Th. Boz. l. 22 de ſig. Eccl. Iac. Middendorp. de Acad l. 5. p. 153. & 280.

(a) Vide Ch. Beſold. de Bōbard. & Typ. Eſt. Paſqu. de Rech. de la Fr. l. 5. c. 22 M. Adam. in vit Fauſt. & Gutenb. Nic Serar. rerum Mog. lib. 1. c. 36. 37. 38. 39.

Digitized by Google

addis etiam *Io. Conſalvum Mendozam*, qui affirmabat, *artem Typographicam unà cum ipſo regno China habuiſſe principium, & inventam à quodam, quem incolæ inſtar numinis venerentur, adeóq; quingentis plus minus annis Chinenſibus in uſu fuiſſe, antequam à Germanis uſurpari cœperit?* Olim M. Scaurus cum pro roſtris accuſaretur, quòd à Rege Mithridate ob Rempub. prodendam pecuniam accepiſſet, cauſam ſuam apud Quirites ita egit: *Varius Sucronenſis M. Aemilium Scaurum regiâ mercede corruptum imperium populi Romani prodidiſſe, ait: M. Aemilius Scaurus huic ſe culpæ affinem eſſe negat. Vtri creditis?* Cujus dicti admiratione populus commotus Varium ab illa dementiſſima actione pertinaci clamore depulit. At nos Germani, *Retvvizi*, majori longè fiduciâ, & fidei gloriâ, poſſumus dicere: *Maffejus, Boterus, Jovius, etiam Mendoza, & alii hujus ſectæ, ajunt Germanos Bombardarum & Typographiæ inventores non eſſe: Germani negant: utris credit orbis?* Et quid reſpondebit Maffejus *Alex. Vallgnano* ſui ordinis Socio; & qui in Indiis Orientalibus magna cum laude, ut *Jo. Hajus* de eo ſcripſit, Sociis præpoſitus Provincialis, tandemque ad Taicoſamam Legatus Proregis Indiæ, & Sociorum Viſitator fuit? cujus

Valer. Max. lib. 3. c. 7.

cujus in *Admirandis regni Chinenſis* hæc verba ſunt: *Præterea Chinenſes à Luſitanis uſum Scloppetorum acceperunt, & magna hujusmodi ſulfureorum tormentorum vis in China reperitur: neque dubitandum, exercitatione peritiam iis utendi adepturos.* Videſne *Retvvizi*, Luſitanos Chinenſibus uſum tormentorum ſive ſcloppetorum monſtraviſſe? An verò ignoras Germanos omnibus Europæis illam formidabilem machinam communicaviſſe? Et, ut Maffejum omittam: quomodo *Boterus* & *Jovius* contradictione ſe liberabunt, qui alibi diſſertis verbis ſcripſerunt; ille quidem, *I Tedeſchi ſono ſtati inventori della ſtampa, & dell' Artigliaria*: hic autem, *Germani inuſitatæ & portentoſæ inventionis æreas formas excudendis libris, & formidanda bello ænea tormenta nobis attulerunt?* In *Mendozæ* verbis hanc video pugnam. Si enim Typographia cum Regno Chinæ habuit initium, & illa quingentis plus minus annis in uſu fuit Chinenſibus, antequam à Germanis uſurparetur: hoc erit conſequens, Regnum Chinenſium, *quos Seres nominavit antiquitas*, ſupra ſexcentos aut ſeptingentos annos non ſtetiſſe: quod tamen ſcriptores omni exceptione majores refellunt, qui Seres inter populos ſatis vetuſtos recen-

Coſmogr p. 1.l.1. de German.
Iov. in Elog. Doct. vir.

Pancirol. in N.R. tit. 24. de Serie.

Dddd ſent.

B. Hieron. de ſcript. Eccl. ſent. Audi Senecam, Apoſtoli Pauli familiarem & amicum: *Poſſumus nos habitare ſine marmorario fabro; poſſumus veſtiti eſſe ſine commercio Serum; poſſumus habere uſibus noſtris neceſſaria, ſi contenti fuerimus his, quæ terra poſuit in ſummo.* Audi etiam Virgilium, Senecâ paulò priorem.

Senec. Ep. 6.

2. Georgic.

Quid tibi odorato referam ſudantia ligno
Balſamaq́, & baccas ſemper frondentis achanti?
Quid nemora Æthiopum molli canentia lanâ?
Velleraq́, ut foliis depectant tenuia Seres?

Jam ad calculum revoca tempora, *Retvvizi*; non ſemel, ſed bis, & amplius, numerabis ſexcentos annos. Addo inſuper, ingens diſcrimen inter Typographiam Germanorum & Chinenſium eſſe; quod tam libri utrorumq; inter ſe comparati, quàm auctores fide digni atteſtantur; & alio loco explicari poterit commodiùs. In inventoribus autem noſtris ſine maxima admiratione hoc nunquam conſidero: quòd monachus, homo literatus, *Berchtoldus Schvvarzius*, ſcloppetorum machinas; *Johannes Guttembergius*, vir Equeſtris dignitatis, Typographiæ artem excogitarit: quaſi toti terrarum orbi ſignificare & denunciare voluerint; neque Ger-

Digitized by Google

Germanum literatum à militia abhorrere, neque Germanum militem à literis refugere, atque ita utriuſque militiæ, togatæ & armatæ, gloriam ſub Germanorum tutela & imperio quàm optimè & laudatiſſimè vigere, florere, ac creſcere. Alia minutula relinquo: & te, *Retvvizi*, ſalvere jubeo; ut in poſterum de Germanis judices honorificentiùs & rectiùs.

Jam verò, illuſtriſſime Princeps, FRIDERICE ACHILLES, Dux Würtembergiæ, ad *Relationem* tuam venio propiùs. Quoniam cum quibuslibet mundi regionibus ita comparatum eſt; ut ſingulæ ſingularem aliquam dotem & prærogativam habeant, quæ cæteris ſit denegata: nam

hîc ſegetes, illic veniunt feliciùs uvæ:
arborei fœtus alibi, atque injuſſa vireſcunt
gramina. nonne vides, croceos ut Tmolus odores,
India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi?
at Chalybes nudi ferrum, viroſaq́ue Pontus
caſtorea, Eliadum palmas Epeirus aquarum?

Virgil. Georg. lib. 1.

atque in præſenti de Europæ principatu diſquiſitione & Galli, & Hiſpani, & Britanni, & Hungari, & Poloni, & Itali, &

Digitized by Google

aliæ nationes ſingulæ aliquid proprium laudare poſſunt, ob quod reliquis omnibus jure anteferantur: quia tamen laudum verarum copiâ, & auguſtiſſimâ Imperatoriâ dignitate, alios omnes populos longè exuperant Germani, quod generoſiſſimus Princeps, *Franciſcus Carolus Dux Saxoniæ*, demonſtravit pulcherrimè; ego illi omnimodò adſtipulor, & meâ quoq; ſententiâ Germaniȩ noſtræ, cum bona tamen aliarum gentium gratia, & ſine ullius injûria, tribuo principatum.

PRINCEPS

FRIDERICVS
ACHILLES, &c.

DICTU

FRIDERICE PLIEningi; & deinde, vos cæteri.

FRI-

FRIDERICUS von Plieningen.

EGo, illuſtriſſime Princeps, hanc Germaniæ laudem puto eſſe præcipuam, quòd dignè laudari poſſit à nullo. Quemadmodum tamen eximii Principis, *Franciſci Caroli Ducis Saxoniæ*, qui quàm ornatiſſimè pro Germania verba fecit, orationem exoſculor animitus: ita ſuaviſſimo contubernali & amico meo *Nicolao Buwinckhauſen*, qui ſummâ moderatione ſingulas Europæ provincias, quarum quidem antea facta erat mentio, inter ſe contulit, & principatum attribuit Germaniæ, penitus adſentior.

HENRICUS GUlielmus von Panowitz.

ET ego, inclyte Princeps, cùm audivi libenter *Buvvinckhauſium*; tum etiam prudentiam ejus in ſententiæ dictione ſic amplector, ut planè admirer.

JOACHIMUS von Jaxheim.

SEntentiam *Buvvinckhauſii* non tantùm aſſenſu approbo meo, ſed etiam dignam cenſeo, quam Germani omnes & calamo & haſtâ, ubi ubi opus fuerit, maſculè contra omnes tueantur.

JOHANNES Chriſtophorus von Welward.

DIcturienti mihi, optime & excelſe Princeps, *Buvvinckhauſius* orationis ſuæ virtute linguam & animum meum hauſit omnem: & hoc tantùm nunc habeo dicere, ADSENTIOR.

F R I-

Digitized by Google

FRIDERICI ACHILLIS DUcis Wirtembergiæ, &c.

Conclusio.

NEMO, illuſtriſſimi Principes, cognati ſuaviſſimi, frater jucundiſſime; voſque alii, Barones & Nobiles perdilecti; nemo, inquam, tantâ felicitate unquam meliorem Europæ partem itineribus emenſus eſt, quàm ego ſum his paucis diebus: quibus, nullis viarum difficultatibus involutus, nullis latronum incurſibus impetitus, nullis equorum lapſibus everſus, nullis hoſpitiorum incommodis exercitus, nullis aliis moleſtiis fractus aut fatigatus, ſed ubiq; locorum bene habitus; tot animo meo collegi memorabilia, ut aliis peregrinatoribus ſuas narratiunculas lubens relinquam. Video autem vos omnes in eam

Digitized by Google

eam ſpem jam erectos, ut quid de hoc prærogativæ certamine, & de veſtro tot ſenſuum diſſenſu judicem, nunc ediſſeram. Sed quomodo hoc tempore id poſſim? Qui enim omnia velit complecti neceſſaria: non horas, ſed dies: dies autem? imò menſes ſibi optare debeat. Interim hîc teſtificor; me omnes Europæos amare, æſtimare, colere: nullam nationem contemnere, criminari, odiſſe. Prædico *Hungaros*, quia ſunt Chriſtiani orbis vigiles: laudo *Polonos*, quia ſunt animoſi: magnifacio *Suecos*, quia candidi, & recti amantes: honoro *Danos*, quia libertatis ſtudioſi: ſuſpicio *Britannos*, quia magnifici: diligo *Gallos*, quia humani: extollo *Hiſpanos*, quia fortes: *Italos* miror, quia elegantes: ſed *Germanos* veneror ſupra alios populos omnes, quia ſunt tales omninò, quales tu, mi chariſſime cognate Princeps, FRANCISCE CAROLE, Dux Saxoniæ; & tu, mi *Buvvinckhauſen*, eos nobis deſcripſiſtis. Votum meum veſtris jungo: Deumque precor, ut invictiſſimi noſtri Imperatoris MATTHIÆ, & inclytorum S. R. Imperii Ordinum conſilia & actiones dirigat ad Divini ſui nominis gloriam, patriæque noſtræ ſalutem, atque

Digitized by Google

que ita Germaniæ felicitati addat perpetuitatem.

Sed quibus tandem verbis, ô mei omnes, pro hoc veſtro erga me animo gratias habituri eſtis commemoratu meo? Quâ dignâ ratione tam honorificam benignitatem veſtram celebrabo? Nondum ſanè reperio modum. Et ne quid diffitear: nunc impræſentiarum lætitia facundiæ obſtrepit, & cogitatio voluptate impeditur, ac mens occupata delectatione ex Orationibus veſtris concepta mavult jam gaudere, quàm prædicare. Quid faciam? Cupio gratus videri: ſed præ gaudio nondum vacat mihi gratias agere. Animum tamen vobis, cognati & frater, devinctum devotumque intereà offero; & vos, Barones & Nobiles, me ſemper habebitis promptum volentemque.

Epi-

Epigramma
IN LAUDEM
DEI OPT. MAX.

NON capit immenſum numerus; non ſumma, quod imum eſt;
Factoriſq́ capax non opus eſſe poteſt.
Cur, DEVS, ergo tuas laudes comprendere coner?
Sum numeruſq́, imuſq́, & quaſi pulvis opus.
At SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS, *dum lingua frequentat;*
Sancte D E V S, *laudes ſic ego canto tuas:*
Sic capit immenſum numerus; ſic ſumma, quod imum eſt;
Factoriſq́ capax ſic opus eſſe poteſt.

Præ-

Digitized by Google

Præſcriptio pro Erratorum correctione,

AD LECTOREM.

CEnſurâ *Sapiens*, & *Doctus* acumine gaudet:
Stultus at inſano carpere dente ſolet.
Ex tribus his titulis, quem vis, tibi delige LECTOR:
Sic *Sapiens*, *Doctus*, *Stultus* & eſſe potes.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX

IN CONSULTATIONEM de Principatu inter provincias Europæ.

A.

AAron. 971.

Abbas Panormitanus putat, IESVANVM rectè dici neminem. 487.

Abbas quidam ſatur quærit eſurie̅m, & invenit 1073. 1074.

Rabbi Aben-Ezra. 293.

Abnoba mons, Danubii parens. 919.

Aborigines. 974.

Abrahamus Bzovius. 781.

Abr. Ortelius. 54.

Abrahamus Patriarcha. 193.

Abr. Sculteτus. 50.

Abrenethæi. 658.

Acacius Axelius von Gödholm. 785. &c

Academiarum multitudo in Germania. 40. 41.

Accurſius. IC. 850.

Achæorum Concilium. 145.

Achmetes II. Turc. Sultanus. 587.

Achmetes à fratre Selime I Turc. Sultano necatur. 1053.

Acilia gens 150.

Actius Sync. Sanazarius. *vide*; Iac. Sanazarius.

Acus marina, admirabilis. 843. 844.

Acus S. Wilfridi, pudicitiæ mulierum explorandæ. 651.

Adam Conzen. 50.

Adam Tannerus. 50.

Adamas celeberrimus ab Helvetio venditur aureo nummo. 91.

Adamantes Cornvvallici. 629

Adamantes Somerſethiæ nobiles & copioſiſſimi. 635.

Adherbal Numidiæ Rex ſeſe *Romanorum procuratorem* appellat. 896.

Adolphus Cæſar occiditur. 164.

Adolphus Ecmondanus Arnoldum patrem plurimis impietatis exemplis exagitat. 1050. 1051. 1052. 1053.

Adrianus. *vide*: Hadrianus.

Adulatores, peſtis. 636.

Adulteria non puniuntur in Galliis. 391.

Æbutia gens. 149

Ædificia ſumptuoſa opum peſſimè inſumptarum monumentum, & publicus ambitionis humanæ character. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765.

Ægidius Aſſiſias, quid pre-

catus ſit cuidam Romam eunti. 1028.
Ægidius Hunnius. 50. 1145.
Ægyptus Nilo felix, infelix Crocodilo 190 ejus pyramides. 760.
Ægyptius: h. e. *ſuperſtitioſus latro*. 100. 101.
Ægyptii artem factitabant clepticam. 508.
Ælfredus rex omnia Angliæ itinera facit tutiſſima 624.
Ælius Ant Nebriſſenſis. 301. 1145.
Ælia gens. 150.
Æmarus Burdigal. præſes, patrimonium Coronæ nullo caſu à Rege abienari poſſe ſtatuit. 442.
Æmari Ranconeti laus. 224.
Æmilia Barbularum gens. 150.
Æmilia Lepidorum gens. 149.
Æmilia Mamercinorum gens. 149.
Æmilia Paporum gens 50.
Æmilia Paullorum gens. 149.
Æmilia Scaurorum gens. 150.
Ænaria. 830.
AEneas Silvius, qui & *Pius II Papa*. 80. 851 1086. 1127. poetarum ſpes ſordidè ludiſicat. 939. 940. laudat Germaniam. 450. 451. 452. dicax in Germanorum convictum, menſas, & lectos. 457. cenſet, certiora eſſe meretricum, quàm Principum Italorum promiſſa. 995. putat, Sacerdotibus conjugium eſſe reddendum. 1002. cum ſpurium genuiſſet, patri factum deteſtanti ridicule ſe excuſat. 1013. ait, morem eſſe Italicum, omnem religionem proculcare. 1028. dicit, Germanorum dietas libenter impraegnari ac parturire. 1043. Viennæ Auſtriæ libidines notat. 1056. judicat de Donatione Conſtantini. 952.
Æneis Maronis. 7.
Æntringa, arx Würtembergiæ: in qua olim unà habitabant V Nobiles cum uxoribus, qui *centum* liberos procreaverunt. 130. 131.
Æquivocatores Ieſuitæ 475. 476. 483. 485.
Ærtſii, pictores Belgæ. 61.
Æſchines. 1146.
Æſopus multas regiones pervagatur, ut ſapidis cancris veſci poſſit. 85. 86.
Æthicus. 909.
Æthiopia duplex. 514.
Æthiopes & Mauri ſervi in Luſitania: & ii majori numero Oliſſipone, quàm liberi. 492.
Æthiops ſcurra ingenioſo, ſed ſordido ſtrategemate eripit ſe vitæ periculo. 444. 445.
Aetius vincit Attilam in campis Catalaunicis. 735.
Ætna. 25.
Africa optimi tritici ferax. 825.
Africana lepra. 22.
Agamemnon Mycenarum Rex. 822.
Agellius. 824.
Ageſilaus Lacedæmoniorum dux. 790.
Agnatus proximus, ſi vel milleſimo diſtet gradu, ſtatim ſuccedit in regno, quod jure ſanguinis defertur. 236.
Agrigentinus Siciliæ fons. 648.
Agrippa, populi reconciliator, paupertate ſua nobilis. 1007.
Agrippa Rex, Iudæos à rebellione dehortatur. 194.
Agrippæ Pantheum Romæ 762.
Ajax. 822.
Aidanus, Hibernus monachus 661.

Digitized by Google

Aimonius monachus. 445.
Alabàndenſes Rômam côlebant ut Deam. 141.
Alagnia. 915.
Alani. 735.
Alardus dolo vincit Conradinum 367.
Albanenſes, Scoti latrônes: quorum crudelitas legem extorſit duram & ſatis iniquam. 710.
Albanum vinum. 827.
Albanus lapis. 831.
S. Albanus, protomartyr Britannicus. 641.
AlbeccenſisComitatus. 1076.
Albericus Balbianus laudatur. 858.
Albericus Gentilis laudatur 852.
Albericus de Rolate laudatur. 851. 960.
S. Albertus à Prutenis dæmonum cultoribus occiditur. 787.
Alb. *Achilles Germanicus*, Marchio Brandenb. 160.
Alb. Archiep Moguntinus, vult in Imperio retinendam eſſe Ariſtocratiam. 382.
Alb. Brandeb. Marchio alit ſimultates contra Heſſum. 142.
Alb. Brandeb. junior, alter *Hamus Thracius*. 1050.
Alb. Bamb Comes interficit Conradum, Lud. Imp. fratrem. 1049. obſidetur in caſtello Theraſſa: ab Hattone Moguntino Archiep. proditur Imperatori: & dein ſecuri percutitur. 1049.
Alb. *bellicoſus*, Dux Saxoniæ, argenti maſſa pro menſa utitur. 88.
Alb. *dextera Imperii*, Dux Sax. 157.
Alb Comes Hohenberg. Decretorum Doctor, & Epiſcopus Friſing. 43.
Alb. Cranzius. 52
Alb. Durerus, pictorum princeps. 61.
Albertus I liberis Ordinum votis denuo vult deſignari Imperator. 164. 165. conjuratos Principes redigit in ordinem. 1044. 1045.
Albertus II Imp. tria unico anno acquirit regna. 165. profligat Bohemos & Polonos: Vladiſlai Pol. Regis filiam in matrimonium oblatam facetè abnuit. 807.
Albertus Rex Hungariæ. 576.
Albertus magnus, Dux Brunſuic. 159.
Albertus Mechelburg. Dux. 159.
Albertus III Dux Bavariæ, oblatum Bohemiæ regnum recuſat. 161.
Albertus IV Dux Bav. Ingolſtad. Academiæ autor, & *Baccalaureus*. 43. 44.
Albertus Polonus laudat Hungariam. 569.
Albertus Magnus, ex arte ſtupenda ſæpe edidit miracula; alioquin à magicis impoſturis alieniſſimus. 52. ſtatuam fecit verba articulatè loquentem, opus XXX annorum: ſed eam Th. Aquinas inopinatò territus fuſte confregit. 62. eſt Doctor Thomę Aquinatis. 849.
Alb. Tudius, impiarum dejerationum magiſter, ſummis honoribus & opibus donatur à Carolo IX Gall rege. 325.
Albi, factio in Piceno. 987.
Albinus. 193.
Albion nova. 832.
Albis, fl. 84.
Albuneus fl. 430.
Alcamenes ſculptor. 61.

Digitized by Google

Alcibiades, Athen. Dux. 780.
Alcinæ ungulæ, remedium adverſus comitialem morbum. 783.
Al[illegible]oi regis pomaria. 833
Alcmæon. 847
Alcuinus. 673. docet Gallos, ipſe Præceptor quoq; Caroli Magni, & poſtea autor inſtituendæ Academiæ Pariſienſis. 605.
Alderney, inſula. 664
Aldi Manutii typographi laus. 66. 67.
Alea luſus turpis & prohibitus. 387. 507. communis tamen multis populis. 504. 505. in Galliis alearum gymnaſia permiſſione publica fervent. 388.
Aleari, eſt furari. 507.
Alemanni, Gallorum ſoboles. 206.
Alemannicum tributum, ab Alexio Angelo inſtitutum 111.
Alemannus rationum publicarum prætor in Gallia. 218.
B. Alexander Epiſcopus conſtruit Hieroſolymitanam Bibliothecam. 941.
Alexander Farneſius, Cardinalis. 769.
Alex. Haius definit *Ieſuitam*. 474. 475.
Alexander Magnus. 780. 825. magnus latro 101. 733. percontatur Gallos, quid maximè timeant. 202 ambitione æger, inter novem *tertius* nominari recuſat 822. talenti præmia proponit bibonibus: quorum XL in tali certamine effuſis viſceribus crepuerunt. 10. 80eius bella. 113. Tyri expugnatio 859. & avaritia. 522.
Alexander III Papa in Gallia excipitur à Lud. Francorum & Hen. II Anglorum Regibus, admodum demiſsè. 898. Imp. Frid. I cervices fertur calcaſſe Venetiis. 960
Alexander VI. 267. 519. inſtituit Academiam Valentinam. 294. indulgentiarum nundinationibus magnas corradit opes. 944. à Veneto legato quærit, quibus titulis Veneti poſſeſſionem Hadriatici maris tueantur. 983. fulmine aliquando ictus, innoxio tamen, mirabantur multi, *Dæmonem à Dæmone concuti potuiſſe.* 999. 1000. Gemem, Turcici Sultani filium, ut CC aureorum millia à Bajaſite II lucraretur, veneno tollit. 1000. opulentos aliquot Senatores, & tandem ſeipſum, cum miniſter incautè lagenam mutaſſet, eodem veneno perimit. 1000. honoratur epitaphio à Sanazario. 1014. 1015.
Alex. Petronius de tuenda Romæ valetudine ſcripſit. 916.
Alexander Parmæ Dux. 615. 616. à Belgis obſidetur in Flandriæ litoribus. 617. laudatur *le premier Capitaine de la Chreſtienté.* 860.
Alex. Pontamarius. 385. 1031.
Alex. Rethuenus, theſauri exhibendi ſpecie Iacobum M. Brit. regem occidere conatur. 713. 714.
Alex. Riarius Cardinalis legatus in cauſa Luſitanica ad Philip. Hiſpanum. 955.
Alex. Valachiæ Deſpota. 749.
Alex. Valignanus. 1150.
Alexandrina Ægypti. 61.
Alexandrina marmora. 762.
Alexius Angelus oſtentat Germanis opes & potentiam fruſtra. 110

110.111. ad tributum Henrico Cæſari exolvendum aufert Imperatorum ſepulchris ornamenta. 111.
Alfonſus Albuquercius Goam occupat: & alia præclariſſimè gerit 287.
Alf. Aragoniæ Rex. 846. 920. Calabros dedignatur 922 regem illiteratum dicit *aſinum Coronatum.* 936. exiſtimat, Harpyias migraſſe in Curiam Romanam. 1001.
Alf. Caſtellæ Rex: cujus ſunt *Alfonſinæ tabulæ.* 300.
Alf. Caſtellæ Rex armis filii divexatur. 1054.
Alf Ciaconus. 301.
Alf. ſapiens, Rex Hiſp. 261.
Alf. primus Rex Portugalliæ. 900.
Alf. V Rex Portug habet Columbum pro deliro circulatore. 861.
Alf. Rex Neap. fugitivus. 995. 1030.
Alf. Pereſius Guſmanus inſolito fortitudinis exemplo defendit Tariſſam. 279. 280.
Alfrangues. 124.
Alfredus Rex Angliæ Danos cogit jurare, ſe protinus inſulâ ceſſuros. 635.
Alfredus Angliæ hæres ab Haraldo Danico exoculatus in carcerem truditur; & ejus comitatus novo ſævitiæ genere decimatur. 698. 699.
Algibarotana pugna: in qua una furnaria VII Caſtellenſes palâ ſuâ occidit. 544.
Alhambra; Granatæ palatium ad XL millia defenſorum commodè admittit. 266.
Alirumna, Scythica fœmina, Dæmonum compreſſu gravida, creditur Hunnorum eſſe mater. 730.
Allabalathenſis nebulonis erga Imp Carolum V & Elect. Palatinum importunitas. 461. 462
Almaricus Gothus. 253.
Aloiſius Anguillara. 893.
Aloiſius Grittus occiditur. 745.
Aloiſius Priulus amicitiam cum R. Polo ſanctiſſimè colit: & hæreditatem ex teſtamento ejus delatam magno animo recuſat. 865. 866.
Aloiſia Sigæa, virgo linguarum peritiſſima. 301.
Aloſtenſium textiles picturæ. 60.
Alpes. 119.
Alſatia, Germaniæ hortus. 75.
Altezza voſtra. 930
Altinum, oves nobilitant. 829
Altobellus, banditorum dux. 989. captus, & in publico nudus tabulæ affixus horribili & nefando ſupplicio adficitur. 990. 991.
Altomontium, *manna* inſignit. 830.
Altorfina Academia. 41.
Alvarus Gomecius. 301.
Alvarus Sandæus IV millia peditum ſumma fortitudinis laude deducit in tutum. 282.
Alvarus Valaſcus. 299.
Amadiſi libri nati in Hiſpania, educati in Gallia, corruptelam morum introducunt, flammis tradendi. 405.
Amantium rupes. 499. 500.
Amaſius, fl. 84.
Amatus Luſitanus. 300. 1145.
Ambianum, munitum. 598.
Ambitio fidem non curat. 751. 752.

Digitized by Google

D. Ambroſius, *Eccleſiæ doctor*. 851. de ſublimitate Epiſcopali diſſerit. 969. 970. cenſetur hoc nomine. 971.
Ambr. Calepinus. 854.
Ambr. Morales. 301.
Ambr. Rhodius 1148.
Ambr. Spinula laudatur. 859. admonet officii M Serranum. 493. capit Oſtendam, & multa alia munita loca. 859. 860.
America. 860. 1105. Europam & Africam magnitudine ſuperat. 920. nullum adgnoſcit elephantum. 564.
Americus Veſpucius. 288. 561. cui quarta orbis pars nomen debet. 860.
Ammianus Marcellinus. 119.
Amphictyonum conſeſſus. 145.
Amſtelodamum. 69. quò ſæpe uno die tot appellunt vela, quot dies annus habet 95.
Amurathes II Turc. Sultanus in pugna Varnenſi Crucifixum appellat, & de perfidia Chriſtianorum conqueritur. 808. victricibus armis quatit Græciam. 941. Genuenſium operâ venit in Europam. 998.
Amurathes III Turc. Sultanus. 464. 591. 781. commendat Polonis Batorium. 751. ad bellum Italiæ inferendum incitatur. 837. 838.
Amyclæ in Italia à ſerpentibus deletæ 448.
Anabaptiſtæ. 1061.
Anacharſis in victu & cultu ſimplex. 1072.
Anas fl ad VII milliaria currit lucifugus. 272. 273.
Anaſtaſius Imp. tollit Chryſargyrum. 1005.
Anaſtaſius Imp. excommunicatur. 902.
Anaſtaſius II Imp. abdicat ſe imperio. 108.
Anaſtaſius II Papa excommunicat Imp. Anaſtaſium hæreticum. 902.
Ancona, peſtilentialibus febribus obnoxia. 916.
Anconitanus portus nobiliſſimus. 25. 918. hominum ignavia corrumpitur. 918.
Anconitanum vinum. 827.
Andegavenſis Academia. 223. Janiena in Proteſtantes. 332.
Andegavenſia alba vina. 176.
Andinus, Caroli IX Gall. Regis frater. 328.
Anderida ſilva: in qua Sigebertus Sax. Rex à ſubulco confoſſus eſt. 699.
Andreas Alciatus. 840. laudatur. 852.
And Auria, novus Neptunus. 859.
And. Baccius. 753.
And. Bodenſtein Caroloſtadius. 49.
And Cæſalpinus. 853.
And. Dinnerus. 51.
And Dudithii laus. 570. 571.
And Gailius 51.
And. Hungarus ab uxore Ioanna Neapol. ſtrangulatur. 1020
And. II Hungariæ Rex laudatur. 576.
And. ab Iſernia. 851.
And Knichen. 51.
And Lacuna. 300.
And. Laurentius. 226. 1145.
And. Planerus. 52.
And. Reſendius. 294.
And. Schonæus. 781.
And.

Digitized by Google

And. Tiraquellus. 224. 1145.
And. Veſalius. 51. 1145.
Andreſoni. 658.
Andronicus Imp. cornua cervorum inſignia in porticibus fori ſuſpendere ſolitus. 1021.
Angelus Politianus. 850.
Angelottus, Cardinalis. 942.
Anglia: vide etiam, *Britannia*.
Anglia: quo tempore hoc nomen acceperit. 125. ejus oppidorum nomina habent Germanicas terminationes 125. ejus lingua eſt Saxonicæ ſoboles. 125. ejus lana fuit Belgis *vellus aureum*. 625. ejus pannos Suecia, Dania, Polonia, Gallia, Germania, æſtimat magni. 625. eſt quaſi *lingula* ſive *libripendens* in Europæ libra. 627. verè hortus deliciarum. 654. 655.
Anglia: paſſim inculta. 671. caret urbibus & arcibus ad ferendas obſidiones, & ideò unicâ pugnâ capi poteſt. 685. in bello civili Lancaſtrenſium & Eboracenſium ſemeſtri ſpatio ter amiſſum & recuperatum ejus regnum fuit. 685 eſt exterorum habitatio & dominatio 685. plurimos habet Nimrodos, & plura vivaria, quàm reliquus orbis Chriſtianus. 690. multoties tyrannos paſſa. 690. 691. 692. 693 habet in annis redditibus *millionem*, aut cum exceſſu *quindecies centena millia coronatorum*. 707 eſt fœminarum paradiſus, ſervorum purgatorium, & equorum infernus. 676 habet mare infidum. 670
Angli: vide etiam, *Britanni*.
Angli: hodieque à Cambro-Britannis & aliis dicuntur 𝔖𝔞𝔰𝔰𝔬𝔫. 125. in Hiſpaniam militatum redire nolunt, paupertatem regionis averſati. 456. cum inaudiſſent nuper, Hiſpanum in Anglia & Hibernia turbas moliri, mox piraticam in Hiſpania tantâ alacritate exercuerunt, ut ad eos cohibendos edictis fuerit opus. 628. capiunt in Hiſpaniola urbem S. Dominici. 548. Hollandis & Zelandis veniam piſcandi concedunt. 651. furioſos quartadecimâ lunâ verberibus cædunt. 518.
Angli militis inſigne gratitudinis Hiſpano captivo, ſuo olim ſervatori, exhibitæ exemplum. 620 621.
Angli XIII Odiam defendunt XV diebus contra Lud. Francum. 637.
Angli perfidi, inflati, feri, contemptores, ſtolidi, amentes, inertes, inhoſpitales, immanes. 924. ſuperſtitione vani 672. 673. in literarum gloria degeneres 673. ignavi præſertim fœminæ, quæ formæ ſtudent enixè. 674. a piratis capti viliſſime æſtimantur. 675. mare piſcoſum poſſident, ſed à vicinis piſces emunt. 675. ſunt gulæ mancipia: & totius culinæ diſciplinam Gallis atque Belgis tradiderunt. 675. contrà à Belgis artem conficiendi pannos acceperunt. 58. 59. & ab iiſdem immodicas compotationes didicerunt. 1077. Tabaccæ perpetuo ac ſumptuoſo uſu in barbarorum naturam degenerant. 681. 682. hiſtrioniæ dant operam. 675. inhumani in exteros: ſemihomi-

Digitized by Google

nem eum putant, qui extra Britanniam natus, & infeliciſſimum, qui in aliena terra mortuus ſit. 675. 676. ſunt ſuperbi. 676. 677. 678 679. 680. perverſæ & averſæ Veneri dediti. 680. 681. fortitudine majoribus ſuis & aliis populis ſunt impares. 681. 682. 683. 684. 685. 686. ſæpe victi à Scotis, à quibus capitali odio dividuntur. 685. 686. victoriis immaniter utuntur. 687. ingenio ſævi, ſæpe in crudelitate voluptatem quærunt 687. 688. 689. crudeles in Mariam Scotiæ reginam. 688. 689. ex XL Regibus civili conſpiratione *duodecim* interfecerunt. 691.

Angli Nobiles famulorum cohortibus ſuperant vanitatem Hiſpanicam. 676. ex ſuo ordine *Baccalaureos* & *Magiſtros* in f-urandi peritia oſtendere poſſint. 676.

Anglus ſacrificus, Gallos cernens victores, præ indignatione nec cibum capere, nec cœlum adſpicere ad mortem uſq; voluit. 672. 673.

Anglicus ſudor. 22. 703.

Anglo-Saxones evocantur in Britanniam. 704 olim ſtudiorum causâ in Hiberniam confluebant. 662.

Anhaltini Principes. 158

Anio fl. 430 ejus lapilli albi varias ſpecies ſaccharo indutas referunt. 925. 926.

Aniſus fl. 85.

Anna *A*teſtina. 866.

A*nna Bolena*, amatur perditè ab Henrico VIII *A*ngliæ Rege. 679. 680. 681. dicitur in Galliis *la mule du Roy & haquenee d' Angleterre*. 680. ſecuri percutitur. 681.

Anna regina *A*ngliæ, equitandi formam, muliebri ſexui aptiorem, introducit in *A*ngliam 674.

Annas Terrerius interimitur. 331.

Annæus Robertus. 225.

Annibal *Vide*: Hannibal.

Annus inceptus pro completo habetur in publicis muneribus ac honoribus. 241.

Annus mirabilis & mundi climactericus quis? 614.

Anſeres decidentes. 651.

Anſeres Scotiæ è ligno putrefacto. 15.

Anſerum incredibilis copia in inſula Bas. 663.

Antebrogius. 117.

Antichriſtus corrumpit Chriſtianam religionem ſuperſtitionum monſtris. 56.

Antigonus Philoſophum dicit ſtolidum, qui ſibi alienas urbes vaſtanti de juſtitia diſceptationes ſcriberet. 520.

Antiochia capta. 208.

Antiochus à Scipione victus. 848.

Antipodes olim ſtatuiſſe, ridiculum. 562.

Antonellus Mamertinus primus imbutis oleo coloribus pingit. 840.

Antonius. 847.

Antonia gens. 150.

Antonini. 150.

Antoninus Imp. 240. 652.

Antoninus Archiep. Florentinus. 851.

Antonius Auguſtinus. 299.

Ant. Beccadellus. 834.

*A*nt.

Ant. Bonfinius. 569. 914.
Ant. Braſavolus. 853.
Ant. Carafa Cardinalis. 852.
Ant. Claromontius, Renclii Marchio interficitur. 330.
Ant. Cocus. 607.
Ant. Contii egregia ſcripta. 225.
Ant. Covarruvias. 299.
Ant. Faber. 225.
Ant. Goveanus, judicio Cujacii interpretum Iuris præcipuus. 299 300.
Ant. Iuſtiniani, Venetorum legati, ad Maximil. I. Cæſarem oratio. 977. 678. 979. 980. 981.
Ant. Leva, dux impiger, & providentiſſimus. 283. ambitioſus. 494. articulari morbo conflictatus, & propterea ſeſſum ire à Cæſare juſſus, reſpondebat ambitione magis æger, *Non pedibus ſuis, ſed capiti malè eſſe.* 495.
Ant. Marafinus Guerchius occiditur. 330.
Ant. Maria Salviatus, Cardinalis, juſſu Sixti V animadvertit in Pepulum Comitem. 1037. 1038.
Ant. Mota, Ieſuita, invenit Iaponiam. 296.
Ant. Perezius. 301.
Ant. Pixotus, Ieſuita, invenit Iaponiam. 297.
Ant. Pratenſis, Franciæ Cancellarius, fœdus inter Regem ſuum & Solimannum initum ſubſcribere renuit. 345.
Ant. Prior Cratenſis nothus. 308. Rex Portugalliæ. 955. in mediis calamitatibus libidinibus operatur. 502. injuſtus. 536.
Ant. Rex Navarræ libidinoſus. 392.
Ant. Richiendus immani carnificinâ occiditur. 420.
Ant. Ricobonus. 854.
Ant. Rinco jure cæſus. 346.
Ant. de Roſellis. 851. 960.
Ant. Sadeelis laus. 224.
Antuerpia; urbium pulcherrima, & nuper ſupra omnia Orbis emporia. 69. 70. 71. in eam translatum eſt commercium è Brugis Flandriæ. 1052. ante civile bellum ibi *uno menſe* major negotiatio, quàm Venetiis *duobus annis*. 95. erogabantur in rerum emptiones ſingulis annis *quingenti argenti milliones*, extra campſualem pecuniam. 97. accipiebat ex uno Londino quotannis *ducenta pannorum millia*: quorum pretium erat *quinque aureorum milliones*. 625. 626. incolebant tunc orbem *trecentæ* potentes è ſola Hiſpania familiæ. 96. conveniebant quotidie bis in Burſa ſupra *quinque hominum millia*, commerciis expediundis. 96 ſtabant in anchoris ibi ſæpe *bis mille & quingenta naves mercatoriæ*; & non rarò unico maris æſtu *quadringenta* appellebant. 96. unâ ſeptimanâ aliquot curruum & carrorum millia urbem ingrediebantur. 96. ejus direptio, & immenſa prçda. 97. 98. floret tamen ibi pecuniaria negotiatio adhucdum in mediis Martis furoribus ad miraculum uſque. 98. 99. excelsâ turri ſpectabilis. 71. Gallos proditores & Alençonium novum Ducem urbe profligat fortiſſimè. 374. 375.
Anutius Foeſius. 226.

Apelles, pictor. 61. ejus ſtatua. 71.
Apeninus mons aſper & ſterilis. 914. 919.
Aper, ſobrius. 1139.
Apicius. 1027.
Appia via longiſſima. 884.
Appiani, Mathematici. 54.
Appius Cæcus. 847.
Apoſtoli novi Orbis, Hiſpani. 292.
Apuleii aſinus invinius. 699.
Apulia. 826. 829. ſolis fervoribus ſubjecta: & tamen aliquando ibi ipſis æſtivi ſolſtitii diebus frigus fuit atrox. 920.
Apulæ Nobilitatis perfidia. 366. & lanæ præſtantia. 648.
Aquę ductus Segovienſis. 267. Toletanus. 266
Aquæ quædam potæ efficiunt gutturoſos; aliæ ſtolidos. 1046.
Aquenſe Parlamentum. 243.
Aquenſis ſedes Regia. 1039.
Aquila R. Imperii implumis. 1019.
Aquila Polonorum rejuveneſcit. 773.
Aquileja. 884. *Aquilejenſis* ager. 916.
Aquilia gens. 146.
Aquilius Severus. 293.
Aquini. 1092.
Aquitania, paradiſi imago. 172. 173.
Aquitanica quædam vidua vino ſomnoque oppreſſa comprimitur à famulo ruſticario. 407. 408.
Ara, D. Auguſto Lugduni ſacra. 220.
Arabia, ab odoribus felix; eadem à ſerpentibus & morbis infelix. 191.
Arabes, prædones. 924.
Arabo, *vide:* Rabniza.
Aragonia pleroſque opifices habet ex Gallia. 463. *Aragonius* Eques Philippo II Regi pro extemporali repulſa gratias agit. 536
Aragoniæ reginæ arreſtum, de juſto noctium moderamine inter duos conjuges. 523.
Araris, fl. 186.
Aratus Sicyonius. 145.
Arauſionenſis. 904.
Arbores valde proceræ. 14.
Arboſiana vina, & vaſa vinaria. 176.
Arcades. 974.
Arcadius Imp. 938. excommunicatur. 932.
Archiducum Auſtriæ laus. 163. &c. 930. 1120. 1134.
Achiſur. 508.
Archilochi libri, quia parùm verecundi, à Lacedæmoniis civitate exportantur. 405. 406.
Archimedis punctum extra mundum. 556.
Archippus laudat aſini umbram. 787.
Archirex Hungariæ. 575.
Architas. 847.
Arcytos chorearum genus apud Indos. 522.
Ardeates. 974.
Arelas; Gallula Roma: ejus elogium. 196. 197 Arelatenſes ex Lugdunenſi laniena graviſſimo incommodo afficiuntur. 336.
Argathelia. 655.
Argentina Alſatiæ munita. 69 598. mercatu celebris. 99. non nimis gravem ſentit hyemem. 919. turris ibi admirandæ altitudinis.

Digitized by Google

nis. 71. & Academia. 41.
Argenticaca, navis. 633.
Argenti fodina apud Carthaginem novam. 270. prægrandes maſſæ eruuntur è fodinis Germanicis. 88. 89. argenti & auri copia faciunt, ut hodie rerum pretia immanè creſcant. 89.
Argetecoxi uxor objicit Iuliæ Auguſtę adulteria. 1009. 1010.
Argiſus, Dux Beneventanus. 965.
Argo, navis. Argonautæ. 289.
Argus, totus oculeus. 7.
Arietinus, nummus aureus, in Gallia. 612.
Ariminum. 884. gravitate aeris laborat. 916.
Arioviſtus dimittit Cęſaris legatos virili reſponſo. 115. 116.
Arius Pinellus. 299.
Ariſtænetus. 571.
Ariſtides Thebanus, pictor. 61.
Ariſtoteles. 224. 948. aleatores furibus & latronibus jungit 507. perperam negat, Galliam aſinos habere. 321. fabulatur de Cygni cantu. 72. 73.
Ariſtoxenus. 847.
Armannus Claromontius Pilius occiditur. 331.
Arme, inſula. 664.
Armoritiani. 735.
Arnoldus, Dux Geldriæ, doctus. 43.
Arnoldus Geldriæ Dux ab impio filio flagitioſiſſimè divexatur. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054.
Arnoldus Reigerus. 51.
Arnoldus Villanovanus. 300.
Arnolphus Rex. 446.
Arran, inſula. 663.
Arſenale Venetum, omnium navalium & armamentariorum amplissimum: in quod ad *ſexcenta millia aureorum* quotannis impenduntur, & ex quo exercitus *quingentorum millium hominum* inſtrui poteſt. 876. 877.
Artemiſia Mauſolo, marito, memoratiſſimum facit ſepulchrum: & defuncti cineres ebibit. 760.
Arthurus, Rex Angliæ clariſſ. 630.
Arthurus Hen. VIII. Regis A. frater. 678.
Artinius judicatur hoſtis ab Athenienſibus. 532.
Arverni, fratres populi Rom. 206.
Arvonia. 650. 705.
Aſdrubal, Carthag. Dux. 781.
Aſiongaber, an ſedeat ad mare Mediterraneum? 516. 517. 518. ſedet ad Erythræum. 563. 564.
Aſinina caro Hiſpanis eſt ferina. 758. 759
Aſpendius impietatis damnatus, quòd ſervum, qui drachmam argenteam Tiberii imagine ſignatam geſtabat, verberaſſet. 381. 382.
Aſperga Würtembergiæ. 598.
Aſphaltites, Iudææ lacus. 648.
Aſpis non vagatur, niſi cum compare. 691.
Aſſaraſſio, oliveta Hiſpalenſis agri, in quibus centum millia, quâ villas, quâ trapeta, numerabantur. 261.
Aſſur, urbs. 208.
Aſſyrii, latrones. 101.
Aſturia conſervat Hiſpanis Chriſtianam religionem & Gothicam Nobilitatem adverſus Mauros. 263.
Aſturcones. 262. 263.

Atta-

Digitized by Google

Attabalibu, Peruviæ Princeps. 522. Papam egregiè ſtultum eſſe dicit, quòd is aliena largiretur. 519.
Athalia. 235.
Athanaricus Gothus, dicit Imperatorem *terrenum Deum*. 146
Ataulphus. h. e. Cæſar & Auguſtus. 143
Athenæus. 184. 232
Athenæ, olim terrarum Palladium, nunc ſunt vicus, & pauculæ domus. 938
Athenienſes ſingulariter venerantur Romam. 143. hoſtem judicant *Artinium*. 532. præmiis invitant ad cædes luporum. 741. urbe derelictâ civitatem conſervant in navibus. 1118. eorum cicuta. 688.
Athenienſis. 166.
Atheſis fl. 827.
Atlantis inſula. 514.
Atrebatenſes malunt ſuſpendi, quam Lud. XI. Gall. Regi acclamare, *Vive le Roy*. 369. 370
Atilia Calatinorum gens. 150.
Atilia Regulorum gens. 150.
Attila: fulguris inſtar circumfert imperium per Europam. 575. felix imperiorum prædo. 733. *flagellum Dei*, & *malleus Orbis*. 734. exercitum ſeptingentorum millium hominum ex variis populis cogit. 735. vincitur in campis Catalaunicis: deſperabundus rogum ex ſellis equorum ſibi conſtruit. 735. in nuptiis repentinâ ſanguinis eruptione ſuffocatur. 736.
Attilio Regulo, abſenti populus Rom. eſt colonus. 1007.
Avares. 974.
Avaricum Biturgium. 197. ibi Academia. 223. & laniena in Proteſtantes. 332. in hac urbe furentis fortunæ impetum excipiebat Carolus VII. Rex Gall. 683
Avaritia hodie eſt longinquarum expeditionum & navigationum cauſa. 1105.
Aucuthus. 643.
Audentius. 293.
Avenio Cavarum. 197. 336. Avenionenſis quædam Lais avibus veſci ſolita, quæ coriandri ſemine ſaccharo condito paſtæ eſſent. 411. Avenionenſis Academia. 223.
Averroes. 196. 300.
Augerius Ferrerius. 226.
Auguſta Vindelicorum. 69. illuſtris fontibus & machinis aquarum tractoriis. 71. & ſplendidiſſimis ædibus. 90. opificum ibi, potiſſimùm textorum, ingens numerus ac laus. 57.
Auguſtobona Tricaſſium. 197. ibi laniena in Proteſtantes. 332.
Auguſtoritum Pictonum. 197. ibi Academia. 223.
Auguſtus Cæſar Germanorum cuſtodiæ credit ſuam viam. 102. eſt felix. 138. 139. dicteria in ſe ſparſa floccipendit. 869. Circio vento votum exolvit, & facit ſacrum. 384. componit Romanam Bibliothecam. 941 Romam reddit marmoream. 761. honoratur à ſociis & amicis Regibus, variis operibus, officiis, & ſervitiis. 896. 897. lubens bibit Setinum vinum. 827. timet Sarmatas. 775. 776. Varianæ cladis diem quotannis habet lugubrem. 139.
Auguſtus Elector Saxo. 157. corrobo-

Digitized by Google

boratâ ætate diſcit linguam Latinam. 1143. 1144.
D. *Auguſtinus*. 224. 562. *Eccleſiæ doctor*. 851. ejus celebre votum. 880.
A. Chieſius, trapezites, exhibuit Leoni X. Papæ, Cardinalibus, & legatis exterorum Regum repotia, pluſquam immani luxu & pompa. 1025. 1025.
A. Landus, unus ex percuſſoribus P. Aloiſii Farneſii. 1022.
A. Steuchus. 901.
Avicenna. 196. 300.
Avitus Declamator. 515. 848.
Avitus, Gallus Theologus. 217.
Avitus, Hiſpanus Presbyter. 293.
Aulus Poſthumius, diſciplinam militarem ſupplicio victoris filij ſtabilit. 887. Dictator dimicat cum Octavio Mamilio Tuſc. 683.
Aulus Pudens. 603.
Avogari. 151.
Avona, fl. 634.
Aurea Cherſoneſus: hodie *Malacca*. 514.
Aurei Velleris Ordo. 625.
Aurelia gens. 150.
Aurelianus Cæſar. 1135. robuſtiſſimus: in bello Sarmatico unâ die ſuâ manu XLVIII. interfecit. 572. 573. perſecutor Chriſtianorum. 572. neceſſarius magis, quàm bonus Princeps. 732.
Aurelianum: ibi Academia. 223. laniena in Proteſtantes. 332. virgines Aurelianiſmum amant. 230. bona vina. 176.
Aurifabri Londinenſes fere omnes Germani. 675.
Aurum & argentum extra Hiſpaniam nulli exportare licet. 455.
Aurum, Chriſtianorum Deus. 521. 522.
Aurunci. 974.
Auſones. 974.
Auſonius. 222. 301. 433. 649.
Auſtclive. 623.
Auſtrale mare, quod *Pacificum* vocant, ſupra modum eſt turbidum. 632.
Auſtria. 119. Germaniæ paradiſus. 75. ſine pari. 78. ſupra Italiam fertilis & amœna. 914 habet vinum ſuave. 78. crocum nobile. 81. cancros optimos. 86. eſt Comitum, Baronum, Nobilium & *novorum hominum* admiranda officina. 1088. 1089. 1142. ſubjecta Ambitionis certaminibus. 1089. 1090. in ea *intra ſexcentos annos mille & quingentæ atque amplius Nobiles familiæ extinctæ ſunt*. 1142. nec paucas eaſque perilluſtres hodieque habet familias ſuperſtites. 1142. jam rerum potitur in Hiſpania. 153.
Auſtriaci, *Paſchales*. 1076. leporino corde præditi. 1086.
Auſtrino polo proxima cœli pars pauculis iiſque minoris magnitudinis ſtellis ornatur. 632.
Aza, Iudæorum Rex. 344
Azo, *lucerna juris*, &c. intempeſtivè exclamat *Ad beſtias, Ad beſtias*, & extremo ſupplicio afficitur. 850. 851.
Azzoni. 151.
Azores, inſulæ. 69.
Azurum, in fodina Scotiæ. 657.

B.

Babilius. 177.
Babylonici muri, miraculum. 761.

Babo Comes Abenſpergius XXXII filiorum, & VIII filiarum pater: ex quibus præcipua Nobilitas Nariſcorum, Francorum, &c. originem ducit. 131. 132.
Babo Schirorum Princeps. 131.
Baccalaurei in furandi arte. 676.
Baccharenſe vinum Principale. 78. 79.
Bacchus. 289.
Bachovii. 51.
Bactrianorum Rex. 736.
Badenſes Marchiones laudantur. 158. 159.
Badenſes thermæ in Helvetia: & ibi Schola Epicureæ factionis. 1065.
Bajæ, vitiorum diverſorium. 1065. 1065. *Bajas vidiſſe*: adagium in libidinoſos. 1065.
Bajaſites I Turc. Sultanus, conſiliariis formidabilis. 315. 444. 445 à Temire captus, in ferrea cavea frendens animam elidit. 551.
Bajaſites II. petit pacem à Matthia I Hung. 578. Venetos vocat hoſtem ad fugam quàm pugnam aptiorem. 977. vincit fratrem Gemem: cui in Italiam delato numerat in alimenta XL millia aureorum quotannis. 999. in necem Gemis promittit Papæ Alexandro VI. aureorum millia ducenta. 1000. à filio Selime deturbatur ab Imperio, & tollitur veneno. 1053.
Bajona Galliæ. 414. 581. 616. nemini in eam licet ingredi armato, niſi Regi ipſi, & Regii ſanguinis Principibus. 598.
Balduinus XII Flandriæ Comes, XI Nobilibus latronibus gulam frangit laqueo; ipſemet ſententiæ ſuæ manuum miniſterio executor. 1057.
Baldvvinus, *le Pettour*, pro beneficio regio tenebatur, die Natali Domini, coram Rege Angliæ *ſaltare, buccas cum ſonitu inflare, & ventris crepitum edere.* 701. 702.
Baldus. 146. 233. 851. ex Crucis Dominicæ inſcriptione judicem Hebraicè, Græcè, & Latinè ſententiam ferre poſſe, ineptè arguit. 951.
Balfuræl. 658.
Balinga venditur XXII millibus flor. 90.
Balis Gemis Seguanis baſſæ cædes. 1053.
Balnea Germanorum. 1064. 1065. 1066.
Balſamon. 983.
Balſamum verum. 1128.
Balthaſar de Batthyan, illuſtris vir. 790.
B. Coſſa. 873.
B. Meiſnerus. 50.
B. Menzerus. 50. 964.
Banditi quinam ſint in Italia 990. 991.
Baptiſta Mantuanus Carmelita. 1000.
Baptiſtæ Menilii laus 225.
Barbara, Sigiſm. Cæſ. uxor, omnem vitam cenſebat inanem, quæ non coitu, luxu, ac libidine contineretur. 1067. 1068. 1069.
Barbaria. 938.
Barbarii Philippi. 810. 1123.
Barbii Comites. 154.
Barchet. 57.
Barcino laudatur. 267. 268. ibi ex alea-

Digitized by Google

aleatoribus idoneus remigium delectus aliquando habitus eſt. 506.
Barclaii. 658.
Bardi. 222.
Barenſii; pictores Belgæ. 61.
Barila, menſuræ ſpecies. 826.
Barium. 1020. Barianus ager fertilis. 826.
Barnab. Briſſonius. 225.
Barragouin, *id eſt*, Germanica lingua. 229.
Barry Caldey, inſula. 662.
Bartholomæus Carança hæreſeos poſtulatur, & Romam ducitur. 299.
B. Caſa miſerorum Indorum cauſam piè commendat Imp. Carolo V. 526
B. Chaſſanæus. 225.
B. Coleo. 858.
B. Facius. 834.
B. Keckermannus. 55. 1148.
B. Livianus. 858. captivus. 977.
B. Maranta. 853.
B. Perdix, revocat artem excoquendi alumen. 830.
B. Pitiſcus. 50. 1148.
B. Scapi, edidit librum de culina. 1024.
Bartholomæana Conjuratio. 325. &c.
Bartolus. 851. 1063. laudatur. 949. errat. 240. in humanioribus literis, & publico jure, ſæpe prodit infantiam ſuam. 1133.
Bas, inſula. 663 664.
Baſilea. 69. 937. ibi Academia. 40. ibi in Rheni ponte foramen, impudicarum præcipitium. 1013.
D. Baſilius. 597.
Baſilius, Ioan. Imp. filius, utitur Sarracenis militibus. 344.
Baſiliſcus nocentiſſimus. 191. ejus generatio. 15.
Ballompetræ ſymbolum. 1082.
Batava auris. 881.
Batavi. 118. vulgò audiunt *ſimplices, incauti, inertes, ſegnes*, ac *ſtolidi*. 1052. vertunt arma in Romanos, ſexus & naturæ temeratores. 391. texunt lineas telas toto orbe celeberrimas. 59.
Baſilio dalla Riva, laudatur. 858.
Bavaria, Germaniæ horreum. 75. ſuum greges in alias regiones mittit. 83. Duces Bavariæ laudantur. 160. 161. 162. 163. 1141.
Baudineus occiditur. 330.
Bayes, genus levidenſæ. 59.
Beati, qui Hiſpaniam, miſeram terram, non viderunt, & crediderunt. 458.
Beatrix, Frid. I. Imp. uxor, mulæ præpoſterè impoſita circumducitur Mediolani. 997.
Beatus Rhenanus. 22.
Beaulenſe rus, aſylum ſceleratis. 697.
Bebelo, argenti puteus. 207.
Bebritius Calaguritanus ſe devovet Q. Sertorii manibus. 268.
di Beccaria. 351.
Beda venerabilis. 125. 606. 673.
Bedfordia fabis præſtans. 641. 700. ſiticuloſa & nuda arboribus. 700.
Beerfletum Normanniæ. 670.
Belæ, reges Hungariæ. 576.
Belgæ Gallorum fortiſſimi, plerique orti à Germanis. 117. 120. mercaturæ laude ſuperant ſuperiores Germanos. 94. aliquot Angliæ urbes penè deſolatas inſtaurant. 59. lanificii & linificii gloriâ antecellunt. 58. 59. 60. & pictoriâ,

Digitized by Google

riâ. 61. & picturis textilibus. 60. ſale externo carere, & ex maritimis glebis ſalem domi conficere poſſunt. 436. Gallis Gallicum ſalem lucroſè vendunt. 437. conqueruntur, ex ſuperiori Germania ad ſe defluxiſſe largiorem vini uſum. 1077.

Belgæ confœderati in libertatem ſe vindicant, admirandis ſucceſſibus. 524. 525. ex bellis opulentiores facti. 545. 546. nullam Rom. Imperii juriſdictionem agnoſcunt. 1038. Parmenſem in Flandriæ litoribus obſident. 617. Angliæ Reginæ Hollandiam & Zelandiam vel poſſidendas vel protegendas offerunt. 1119. claſſiariâ militiâ Chriſtianorum potentiſſimi. 95. ſed de eorum libertate malè ominatur Baudius, ratus ex inteſtinis vitiis deſiderium veteris imperii rediturum aliquando. 1120.

Belgarum levitas ex annalium fide perſpecta eſt. 1052.

Belgium Germaniæ nomine comprehenditur. 117. 118. 119. eſt Germaniæ hortus. 75. ſuperat fertilitate Italiam. 914. ſupra omnes alias provincias abundat opificibus. 58. infert pannificii colonias in Britanniam. 58. 59. exercet piſcaturam quæſtuoſiſſimam. 85. Hiſpanis ſpecimen dedit, quantum virtus Germanorum in armis poſſit. 1140. ad ſeptem millia Veſtalium numerat. 35. & adhuc Rom. Imperii eſt membrum. 1118. 1119.

Bellendeni. 658.

Bellovarius interficitur. 330.

Belloveſus per Alpes penetrat in Italiam & Hercinios ſaltus 209. 210.

Bellum, non eſt legitimus modus tollendæ ex Eccleſia ſciſſuræ. 216.

Belnenſia vina. 176.

Belvederium Vaticanum. 838.

Bendecucus, pater Attilæ. 734.

Benearnia ſalutaribus aquis nobilis. 186. & Iurançoniis vinis. 176.

Benedictus Arias Montanus. 1145. Lipſio offert ſe vivo rerum ſuarum conſortium, mortuo ſucceſſionem ex aſſe. 294.

Bened. Biſcopius, Britannus monachus, quinquies venit Romam: & inde vitriarios, pictores, & architectos ſecum in patriam advehit primus. 842.

Bened. Herbeſtus. 781.

Bened. IX. Papa imponit Polonis legem caput tondendi in coronam. 816

Bened. XII dejicit Lud. Bavarum Impèrio. 902.

Bened. Pererius. 295.

Bened. Varchius. 841.

Benthemii Comites. 154.

Bentivogli. 151.

Bercheria. 637. 638. *697.* 698.

Berchtoldus Schvvarzius, monachus, bombardæ inventor. 64. 1152.

Bertholdus V Zæring. Dux ſervos ſuos occidi, & ſibi coqui mandavit. 1076.

Berdſey, inſula: in qua olim *Vicies mille Sanctos* conditos eſſe ferunt. 662.

Berka capitur à Spinula. 859.

Bernacles, anates. 15. 663.

Berna. 69. ejus ditio frumenti proven-

Digitized by Google

ventu par agro Mediolanenſi. 78.
BernardinusMendoza militari gloriâ celebris. 532. in ciendis turbis ſolers. 532. res à Fr. Drako in Indiis raptas vehementi expoſtulatione repetit in Anglia. 532. generoſo reſponſo refutatur ab Angliæ regina. 533. de ſumptibus in magnam Hiſp. claſſem factis differit. 615. Regis ſui potentiam ſuperbo dicterio amplificat. 548.
Bernardus Abbas Clarevallenſis. 217. 721.
Bernardus Bibienæ Cardinalis neptem ſuam Raphaeli Vrbinati pictori offert in uxorem. 945.
Bern. Carovagius, mirabilium horologiorum artifex. 840.
Bern. Dominicanus, hoſtiâ veneno illitâ interimit Henricum VII Imp. 985.
Bern. Elector Saxo Henrico VI Cæſari, qui Imp. dignitatem conabatur facere hæreditariam, reſiſtit. 158.
Bern. Vaporius. 781.
B. Wurmſerus. 51.
Bernius occiditur. 330.
Bertrandus Gueſquinas, eximius bellator. 210.
Beryti in Syria publicâ autoritate docebantur leges linguâ Latinâ. 892.
Beſſarion Cardinalis novis ſanctis offenditur. 944. exprobrat Italiæ Principibus, quòd Conſtantinopolin L millibus coronatorum juvare noluerint, cauſâque extiterint, ut poſtea urbs à Turcis occuparetur. 998.
Beſſinus lacus Arverniæ. 426.
Berhaſii. 118.
Bezerillus, cànis latro, Indicæ mulieri ſupplici parcit. 527. 528.
Bibracius. 338.
Bidembachii. 50.
Biertportium, funibus nauticis celebre. 634.
Bigods, h. e. Normanni. 134.
Bilbao, ſive Flaviobriga, lanæ mercaturâ inſignis. 267.
Bilbilis. 269.
Bilibald. Pirckheimerus. 52. laudat Podagram. 787.
Binetus affirmat, præſtare, ut omnes Reges pereant, quàm vel ſemel Confeſſionis ſigillum violetur. 472.
Biragus. 328.
Bithynia. 706.
Bituricenſis Academia. 223. pannus. 181.
Biturigum Rex. 683.
Blacuodæi. 658.
Blandrata, legatus St. Batorii. 750.
Blaſius Magerus, Hung Hercules, robuſtiſſimus. 579 580.
Blaſius Moulucius nunquam victus. 211. in famulitio habet carnifices. 345.
Blavius, fl. 341.
Bleſenſis cervâ cornigerâ. 26.
Blondus. 834. 851.
Bobienſe monaſterium in Italia, eſt colonia Scoticorum monachorum. 661.
Bochnenſia pomaria. 756.
Bœotia, optimum fert triticum. 825.
Boetius Severinus guſtato vino Papienſi reſipiſcit, & de *Conſolatione* ſcribit. 828.
Bogdanus, Valachiæ Deſpota. 749.
Boguſlaus Stolpenſium Dux. 757.

Bohemiæ equi. 83.
Boii in Vindelicia ex Boiis Gallis orti. 206.
Boſcheſti. 151.
Boleſlaus Bohemus exſecatur. 776.
Boleſ. *Chrobrus*, Rex Poloniæ, Boleſ. Bohemum exſecat. 776. in memoriam rerum bene geſtarum æneas columnas collocat in limite. 776. corpus Alb. martyris redimit à Prutenis. 777. Imp. Ottonem III excipit, ſpatio viæ per ſeptem milliaria pannis variorum colorum ſtrato. 779. Rex ab Imperatore ſolenniter creatur. 779. mortuus ab univerſa Polonia per totum annum lugetur. 776. 777.
Boleſ. II Pol. Rex exuitur à Greg. VII Papa Regno. 902.
Boleſ. III Rex Pol. vincit H. IV. Cæſarem, miſerabili Germanorum ſtrage. 779. 780. imperium inter quatuor filios dividit: quinto, quem prætererat, ſummam rerum nec vano augurio pollicetur. 780.
Boleslaus, B. III Pol. Regis filius. 780.
Bolesl. Pudicus, Rex Pol. 810.
Bolesl. Suidnicenſium Dux. 757.
Bombarda, Germanorum inventum. 63. 64. 1149. 1150. 1151. aliquibus eſt inventum Chinenſium. 1096. 1097. in prælio ſæpe plus ſtrepitus habet, quàm utilitatis. 1095.
Bona Sfortia, P. regina, conſuetudine cujuſdam *Papacauda* inhoneſtè uſa, in ſumma egeſtate & infamia moritur. 1020.
S. Bonaventura à Sixto V pronunciatur *quintus Eccleſiæ doctor.* 851.
Bonconventum. 985.
Bonifacius conqueritur de Anglorum adulteriis & Sodomitica vita. 680.
Bonif. Martyr dicebat, *olim aureos ſacerdotes ligneis vaſis, nunc ligneos aureis uti.* 1001.
Bonif. VIII Papa regnum Franciæ feudum Rom. Eccleſiæ eſſe contendit. 953. hæc verba uſurpare ſolitus, *Ego ſum Cæſar & Pontifex.* 1003.
Bonif. Vanotius. 591.
Boni publici bellum. 612.
Bononia Italiæ. 769. 831. 895. 905. ibi Academia nobiliſſima. 640. 854. *Cavaglieri di Bologna.* 928.
Bonoſus, maximus potor. 1135. 1136.
Bonvallenſis lacus mirandæ naturæ. 187.
Bonus Broaeus, eximius Senator. 225.
Borgia familia. 267.
Boruſſia. *vide:* Pruſſia
Boryſthenes, fl. 590. 767. 812.
Botiglioni, Galli. 408.
Botuellius piraticam facit. 708.
Bozenum, nundinis nobile. 99.
Brabani vulgò audiunt, *hilares, feſtivi, ridiculi, in ludicris immodici.* 1052.
Braccari in Hiſpania ex Gallis. 206.
Braccii. 858. Bracciani, factio in Inſubribus. 987.
Brachmanes, Philoſophi. 514.
Brancaleoni. 151.
S. Brandanus. 15.
Brandenburgica Marchia cancris ſcatet, 86. incommoda habet diverſoria. 456. 457. ejus Marchiones.

nes. 159. 160.
Braſmatia. 704.
Brechinia. 648. 705.
Brema. 69.
Brendanus. 661.
Brennin. 609.
Brennus, Romæ expugnator. 210. 973.
Brennus, Europę & Aſiæ terror. 210. 438. 439. 609.
Breslavia. 69. 599. 779. ibi egregia cereviſia 81.
Bretinorum: urbs Romandiolæ, *Guidonis à Prato* hoſpitalitate inclyta. 855. 856.
Brevia Paparum. 950. 958.
Brigantes, gens fortiſſima. 652. lationes. 706. Brigantes agere. 706. *Brigands*, Gallis ſunt prædones: & *Brigantins*, naves prædatoriæ. 706.
S. Brigides. 1006.
Brilii, pictores Belgæ. 61.
Briolius, inter amplexus Marchionis Contii obtruncatur. 330.
Briſtolia, inter Britannicas urbes poſt Londinum & Eboracum prima. 634.
Britannia, vide etiam: *Anglia*: & *Scotia*: & *Hibernia*.
Britannia 593. &c. totius Orbis maxima, & regina inſularum. 594. 601. alter Orbis extra Orbem. 600. commerciis gentium opportuna, cœlo & ſolo feliciſſima. 594. 595. 596. &c. remiſſiora ſentit frigora, quàm Gallia aut Italia. 595. Cereris eſt ſedes, & Occidentalis Imperii horreum. 595. metalli dives. 269 Romanis ingentes ſuppeditat copias. 974. 975 regio Martyrum & Sanctorum feraciſſima. 604. laudatur ab Eumenio. 596. occupàta à Saxonibus *Tranſmarina Saxonia*, & demum *Anglia* nomen accepit. 125.
Britanniæ Reges ſummâ præditi poteſtate, inſigni ſupra Hiſpanum & Gallum prærogativa. 622. per CCCL annos Aquitaniam & Normanniam tenuerunt: & adhuc per titulos & inſignia totam Galliam tenent. 612. belli paciſque meliores leges ſupremo Galliæ Senatui reliquerunt. 612.
Britannia, ferax tyrannorum provincia. 604 689. & Britanniæ Rex, eſt Diabolorum Rex. 304.
Britanni. vide etiam: *Angli*: & *Scoti*: & *Hiberni*.
Britanni: Gallorum propago. 206. hominum pulcherrimi. 602. in Religione & literis Doctores aliorum populorum. 502. 603. 604. 605. Druidum diſciplinæ repertores. 602. primi Chriſtianorum Chriſtianum Regem habent *Lucium*; & primum Imperatorem Chriſtianum *Conſtantinum* educant. 624. magnifici. 1158. Europæorum bellicoſſimi. 608 &c. Brenni in expeditionibus bellicis ſocii 608. 609. Romano Marte invicti. 609 Carolo M. victoriis formidoloſi. 609. 610. Gallorum domitores. 610. 611. 612. Hiſpanorum victores. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. adverſus Hiſpanos Gallis periclitantibus multis locis ſuppetias ferunt. 519. 620. in America novam Britanniam parturiunt.

Digitized by Google

unt. 613. 665. Gadeis diripiunt. 613. Hiſpanicam ſtupendam claſſem fugant. 616. 617. 618. Reges ſuos colunt humilimè & fideliſſimè: quibus officia præſtant ſemper adorantium in morem; etiam abſentiam & umbram eorum honorant. 627. 628.
Britto bonus nemo eſt. 670. Brittones pulſi per Saxones. 685.
Britanni: piratæ. 693. 694. 695. ſunt deterioris conditionis: quia ſceptrum fœmininum. 234.
Britannici canes: magni, audaces, heris fidi: maleficos fugitivos pertinaciter inſequuntur. 666. 667. 668. Gallis militant. 667. 668. in Rom. Amphitheatralibus & aliis venationibus pugnant. 667.
Britannicum mare, navigantibus horrendum, octogenis cubitis intumeſcit. 597. ſecuritatem inſulanis præſtat. 598. 599. caloris quâdam temperie animat terram. 599. piſcium examinibus replet flumina. 599. 600. margaritas habet, poſt Indicas, primæ dignitatis; & quas rotundâ ſpecie natare, ducem ſectantes, more apum, Iubas memorabat. 600.
Bronkorſtii Comites. 154.
lo male de le Broſule. 531.
Bructeri. 734.
Bruegelii, pictores Belgæ. 61.
Brugæ. 69. Brugenſes carceri includunt Cæſ. Maximilianum I, & poſteaperdunt commercium. 1052.
Brundiſium. 884.
Brunſuicus. 69. Brunſuicenſes Duces. 159. cereviſia. 81.
Bruſæi. 658.
Bruttii, homines nihili. 921. 922.
Bryaxis, ſculptor. 61.
las Buas. 531.
Buchbergenſe vinum. 79.
Buckinghamia, à gregibus ovium laudata: quarum vellera ab Aſiaticis uſque gentibus expetuntur. 641. fageis ſylvis obſeſſa. 699. 700.
Buda Hungariæ. 579. 727. 784. Budenſes aquæ ſulfuratæ, ingentis fervoris: in quibus tamen piſces & ranæ innatare conſpiciuntur. 727.
Bugslavus X Dux Pomeraniæ. 159.
lo male de le Bulle. 531.
Bultzko Rex Hung. ſuſpenditur. 739.
Bura. 1051.
Burdigalæ Academia. 223. Parlamentum. 243. cupreſſetum. 435. vina. 176. laniena in Proteſtantes. 333.
Burgum. 336.
Burgundia hodieque membrum eſt Imperii. 118. negant id alii. 1038. Burgundici olim regni amplitudo. 121. Burgundici Ducatus Ordines ad H. III Gall. Regem loquuntur liberrimè. 446. 447.
Burgundiæ montes abundant marmoribus. 185.
Burgundiones. 734. ſunt propago Gothica Vandalica. 121.
Burnati. 658.
Burſa Antuerpiana. 96. Londinenſis. 642.
Burſius cæditur. 331.
Buſſonius, Rhodius Magiſter. 999.
Buthe, inſula. 663.
Byzantium. 791.

Ca-

C.

Cabillonum, olim binas nundinas, hodie tantùm habet inania privilegiorum & nominum. 462.

Cachannus magnum numerum præſtigiatorum ducit in Germaniam. 736.

Cacofoga, navis opulentiſſima, capta à Drako. 633.

Cacoplata. 633.

Cadani. 658.

Cadomenſis Academia. 223.

Cadurcenſis Academia. 223.

Cæcilia gens. 150.

Cæcilii Cl. Iſidori ingentes opes. 883.

Cæcilius Metellus. 136.

Cæcubum vinum. 827.

Cælius. 1146.

Cælius Calcagninus laudat pulicem. 787.

Cælius Sedulius Presbyter. 661.

Caer Gourtigern, cœleſti igne deflagrat. 705.

Cæſar-Auguſta, urbs elegantiſſima. 267. in ea domus Melancholicis, qui valetudinis vitio furunt, referta. 497. 498.

Cæſar Baronius, Cardinalis, incomparabilis hiſtoricus. 603. 852. 950. 1145.

Cæſar Borgia in *Germanorum peccata* ludit, & adversâ aleâ perdit C millia aureorum. 944.

Cæſar Fregoſius, jure cæſus. 346.

Cæſar Vopiſcus. 826.

Cæſariani, Itali. 783.

Cæſarodunum Turonum. 197. 420.

Cæſii. 1092.

Caffa, vel Theodoſia, capta à Genuenſibus. 875.

Cajeta. 1000.

Cairus. 25. 26. 563.

C. Fabricius, paupertate nobilis. 586. 848. 1007. nec auro vinci, nec veneno vincere idoneus. 889. Cenſor Cor. Rufinum, duobus Conſulatibus & Dictaturâ ſpecioſiſſimè functum, Senatu movet tanquam luxurioſum. 886.

C. Flaccus. 177.

C. Gracchus. 847.

C. *Iulius Cæſar*. 30. 114. 115. 137. 205. 379. 384. 437. 439. 809. 822. 846. 848. 1146. bellatorum princeps. 889. mittit legatos ad Arioviſtum. 115. Germanorum virtute conficit Gallica bella & Pharſalicam pugnam. 139. 140. Galliæ opibus redigit Rom. Imperium in poteſtatem ſuam. 189. 190. quatuor triumfis infert in ærarium XXXIX *milliones*. 882. palatium ædificat, cujus area conſtabat 2500000 *Philippicûm*. 190. Hiſpanorum cohortem habet cuſtodiæ ſuæ. 278. in Britannia margaritas invenit præclaræ magnitudinis. 600. teſtatur, Britannos importato ære uti. 654. dividit Gallias: ejus tamen diviſionem poſtea caſtigat Auguſtus. 117. in Senatu trucidatur. 747.

C. Lælius. 847.

C. Marius. 137.

C. Titius. 847.

C. Vellejus Paterculus. 278. 846. 1046.

Calabria, fertiliſſima: Calabri, nequiſſimi. 922.

Calaguritana fames, & fides. 277. 278. cohors cuſtodiæ corporis

Cæſarei ab Auguſto delecta. 278.
Caledonii: *h. e.* duri, aſperi, agreſtes. 709.
Caledonii tauri ſævi, & ab hominibus ſupra modum alieni. 666. 667.
Calendariorum incertitudo. 786.
Calenum vinum. 827.
Caletum. 581. redit in Gallorum poteſtatem Duce Guiſio. 684.
Caligula. 123. Phaeton orbis, ineptos ſcriptores perſequitur. 1094. certamen Rhetorum inſtituit Lugduni. 220. Surrentinum vinum vocat *nobilem vappam*. 918. cœnat uno die mediocrium provinciarum tributum: & non toto vertente anno abſumit *LXXXI milliones Philippûm*. 1010. ex capturis proſtitutarum inſtituit vectigal. 1005. contra fulmina fulminat, & ad pugnam vocat Iovem, ſine miſſione. 992. 993. fucatiſſimum de Germanis agit triumfum: ſed adventu Germanorum in Italiam nunciato fugam turpiter adornat. 138.
Calixtus II Papa. 254.
Calixtus III. 267. 299 Edmuntum Angl. & Vincentium Hiſp. in Sanctorum numerum refert. 943. 944.
Callimachus. 1144.
Calliopolitanus trajectus. 998.
Calliſthenes. 186.
Calmaria Sueciæ. 598.
Calvus. 848.
Calviniſtæ. 1129. non ſectantur ſemper Calvini ſententias. 559. contendunt, ſe Aug. Confeſſioni verè addictos, & ideo Fraternitatem cum Lutheranis inire ſatagunt, ſed ſine ſucceſſu. 1061.
Cameracum quotannis ex illuſtrium telarum opificio ad 2400000 florenorum colligit. 59. 60.
Cameracenſes in jus vocantur Lutetiæ. 244.
Camerarii. 50.
Camillus, 845. alter Romæ parens. 839. in exilium miſſus. 565.
Camillus Pallavicinus, unus ex percuſſoribus P. Alois. Farneſii. 1022.
Rabbi Camora. 293.
Campania Brabantiæ ſolum aridum, labore reddit fertile. 76.
Campania Italiæ felix. 829. 922 Orbis pulcherrima plaga; & ad opes illius conſumendas accommodatiſſima. 832. 833. 834. æſtu periculoſa. 920.
Campani ſemper ſuperbi. 922.
Canariæ inſulæ. 515.
Cancellarii: factio Piſtorienſis. 987.
Cancri fluviatiles, cæteris ſuaviores. 85. 86.
Candidi cervi argentum. 696.
Canem portare: olim erat pœna rebellium Principum & Nobilium. 1045.
Caninefates. 118.
Canini campi. 780.
Canis Scaliger, laudatur. 858.
Cannenſis pugna. 811. 879.
Canonicum jus, ambitione in lucem productum, plenum erroribus. 948. quâ ratione in ſcholis & curiis Evangelicis retineatur. 948.
Canoniſtæ in Paparum gratiam oppugnant Principum poteſtatem.

tem. 948. 949. 950. 951. 952. 965. 968.
Cantabria montem habet totum ex ferro. 269.
Cantabri ab Auguſto debellati, igne, ferro, aut veneno ſe vindicant à captivitate. 275.
Cantabrigienſis Academia XVI Collegiis exornata. 845. ſed locus paluſtris ſtudiis eſt noxius. 702.
Cantium. 125. ejus dotes. 638. 639. 640. & nævi. 699. ejus milites, in exercitus procinctu inter Anglos obtinent primas. 639.
Cantuariæ Archiepiſcopus olim Papæ legatus: hodie Metropolitanus totius Angliæ. 639. ibi San-Thomanum templum. 699.
Canvey: inſula 664.
Canuſium. 959.
Canutus, Angliæ & Daniæ Rex, aſſentatorem ſapienter reprimit. 636. 637.
Capevingii. 153. 157.
Capitolium Romæ. 25. ſumptuoſiſſimum 761. 762.
Capots: deſpectum hominum genus in Vaſconia. 378.
Capræ nunquam ſunt ſine febri. 1109.
Capua, olim inter tres maximas urbes numerata. 833.
Capuana Reſpublica. 870.
Capucini ſæpe maximis Regibus dexteri incedunt. 969.
Caraccioli. 151.
Caractacus Silurum regulus cædit Romanos. 609.
Caraffa Cardinalis Religionem ſuam ipſemet ridet Lutetiæ. 1029.
Caraffi. 151.
Carbo Coſ. 135.
Carbones foſſiles, mirandæ naturæ. 88.
Cardinalium Collegium. 905. eorum numerus à Sixto V definitus, & dignitas regibus æquata. 905. ſunt plerique Hiſp. Regis penſionarii. 286.
Cardinalis quidam Gallus lagenarum millibus inſtructus it Romam. 408.
Carduorum apud Carthaginem Cordubamque reditus. 261.
Caribes, hominivori populi, ab Hiſpanorum cadaveribus abhorrent. 529.
Carinthia. 119.
Carniola. 119.
Carolingii. 153.
Carolus Andegavenſis. 366. Nerone Neronior, & Sarracenis crudelior. 367. Siciliâ ejectus: & ipſi Galli, qui in inſula ſupererant, ad unum omnes à Siculis trucidati. 367 368 369.
Car. Archidux laudat Florentiam. 70.
Car. Aureliorum Dux 1127.
Car. Bellomanerius interficitur. 330.
Car. Borbonius. 1024. patriæ proditor, Hiſpanis proceribus abominabilis. 1053. 1054.
Car. Borromæus, Card. 852.
Car. Calvus. 134. emit Imperium à Papa. 943.
Car. Cluſius. 51. veſcitur teſtudinibus ſuaviter, cum ſtupore Croatarum. 790. 791.
Car. Coſſæus Briſſacus, bellator felix. 211.

Digitized by Google

Car. Craſſus Imp. 134. repudiatus, ab Arnulpho Rege victum ſupplex rogat, ne fame pereat. 446.
Car Delphinus Galliæ. 612.
Car. Dyrrachinus capit Othonem Ducem Brunſuic. & Ioannam Neapol. reginam enecat ſuſpendio. 1020. 1021.
Car. Emanuel Sabaudiæ Dux indignè fert, filiis ſuis CELSITVDINIS titulum non tributum à Venetis fuiſſe; & propterea legatum Venetum à publicis ſacrorum ceremoniis excludit. 930. 931.
Car. V. Gall. Rex. 253. 612. Anglis conſilio extorquet, quod illi victoriis quæſierant. 255 Scotis ſtipatoribus ob fidem adſignat locum Regio corpori proximum. 657. 658. Rupellâ potitur. 685.
Car. VI Gall. Rex. 251. 253. 612.
Car. VII. Gall. Rex. 612. joco appellatus *Rex Biturigum*. 683.
Car. VIII Gall. Rex. 511. ſingulis ſeptimanis duos deſtinat dies, quibus ipſemet civium cauſas audiat 247. Italiam ſubigit, non totis V menſibus. 255 capit Neapolin: ſed adgnoſcit Sirenis cantus poſtea. 995. 996. Florentinis proponit duriſſimas fœderis conditiones: ſed fruſtra. 857. in Gemis Turcici Principis traditione decipitur ab Alexandro VI Papa. 1000.
Car. IX. Gall. Rex agit bonorum Eccleſiaſticorum cenſum 218. Carcaſſonæ decendium obſidetur à nive. 432. Burdigalæ excipitur exterarum utriuſque Orbis nationum turmis, quaſi captivis. 877. 878. ſorori Margaritæ nuptias parat. 326. inviſit Colinium ex vulnere decumbentem. 327. 328. Gallicam laniemam, cuſis in memoriam nummis, celebrat. 337. poſt hanc ex nocturnis horroribus damna ſomni ſentit terribilia; quem interruptum adhibiti ſymphoniaci pueri reparabant. 339. Muſices ſtudio Orlandum Laſſum evocat è Norico. 339. Triſcalano, Magorum Principi, vitam & veniam impiè indulget. 341. Tudio dejerationum magiſtro donat uno quinquennio ſexcenta aureorum millia. 325. corruptiſſimæ diſciplinæ mores totâ vitâ exprimit. 325. ſanguinis profluvio moritur. 340. de fratris Henrici imperio non bene ominatus. 342. ejus Aulici literarum rudes, & hoſtes. 767 768.
Car. ſimplex Gall. Rex. 134. ſtultus. 134. dat Rolloni Normanniam, cum filia Giſla. 134.
Car Hiſpaniæ Princeps, ſomnum capit inter gladios ſtrictos, & ſcloppetos. 310. confitetur ſacerdoti, habere ſe in animo quendam occidere. 310. ſæpius ſibi manus inferre tentat. 312. vim ultimam patitur. 312.
Caroli; Hungariæ Reges. 576.
Car. I Hung. Rex, M. Trenſinii rebellis potentiam vix ſuperat: & vix evadit ſicas Feliciani. 745. 746.
Car. IV. Imp. 674. celebrat nuptias 757. commendat Electorum filiis linguam Latinam. 892. antefert

Academicas diſputationes Auguſtalibus epulis. 46. hac conditione in urbem Romam admittitur, ut neque Romæ, neque in Italia diutius moretur. 808. audit *vitricus & peſtis Germaniæ*; deplumat Aquilam Imperii: & prenſat Electores 238.

Car. V. Imp. 165, 510. 518. 858. 975. 1053. 1095. doctos amat: delectatur Mathematicis: Thucydidem æſtimat: Lovanii Rectori loco cedit: Doctori Seldio lychnum præfert. 46. 47. tenui cultu ingreditur Mediolanum. 109. coronatur Bononiæ, 895, 1126, ipſemet rogat civem Granatenſem, ut Elect. Palatinum admittat in domum. 461. quartanam Madritenſis aeris clementiâ pellit. 267. Wolſæum Card. omni obſervantiâ demeretur; & ſpe implet, fore, ut Leone X mortuo in Pontificem eligatur: ſed eidem Tolet. Archiepiſcopatum negat. 677. 678. Paullo III Parmam & Placentiam ambienti reſpondet, ſe eas urbes in præjudicium Imperii alienare non poſſe. 1002. Concilium Tridenti inchoatum, vult ibidem continuari: ſed Patres contumaciter reluctantur. 903. 904. quærit, quænam Galliæ urbs ſit primaria. 198. quærit à Tiercellino, quantum Lutetiâ diſtet Pedemontium. 213. amat Gallicam linguam: & præcipuo honori ducit, quòd per aviam Mariam ex illuſtri Regum Galliæ proſapia deſcendiſſet. 230. facetè dicit in Ivanii epitaphium. 497. Hiſpanos dicit fures. 308. 509. Hiſpaniam præ aliis regionibus diligit, & proſtratus in terram eidem figit oſculum, oſſa ſua dedicat, atque eam *alteram matrem* vocat. 228. 259. ex Gothia totius Europæ Nobilitatem exortam eſſe putat. 144. de Germaniæ egeſtate ſcribit ad Hadrianum VI. 1040. Germanorum conventus aſſimilat viperis. 1043. Gandavenſibus tollit libertatem. 1052. Belgas cogit ab Hiſpanis ſal accipere, & Gallico ſale uti prohibet: fruſtra tamen. 179. 180. ex Inſubria maximas colligit opes. 876. optimo conſilio ſecuritati Siciliæ & Italiæ proſpicit. 547. fatigat fratrem Ferdinandum, ut Imperium accepta idoneâ compenſatione in Philippum Hiſp. Regem transferre, aut ſaltem eum Imperii per Italiam & Belgium cum plena poteſtate Vicarium conſtituere velit: ſed utrobique fert repulſam. 1118. 1119. ex Hiſpanica natione plures VII millibus peditum & octingentis equitibus in caſtris habuit nunquam. 540. Rigenſibus proſcriptionem minatur: quam illi tamen ludibrio excipiunt. 1039. ex Smalcaldico bello prudenter geſto parum percipit emolumenti. 141. 142. ejus Symbolum PLVS VLTRA metam invenit Metæ. 213. Imperatoriam dignitatem ejurat. 904. omnibus provinciis ſe ſe abdicat: XII miniſtris, & uno equo contentus. 108. Io. Dantiſcum ducit ſecum in Hiſpaniam. 770.

Car. Lanoius, Prorex Neapolitanus. 993.1024.
Car. Magnus Imp. 252.445. 780. ſupra omnes Principes magnus. 254. Germanus. 41.44. 45. Ingelhæmii natus. 153 plures linguas eallet, & ſcribit carmina: inchoat Grammaticam Teutonicam: anni menſibus imponit nomina Germanica: XII ventos propriis diſtinguit appellationibus. 45. excitat Scholas: & intereſt Scholarium examinibus, laudator & cenſor 41. 45. inſtituit Pariſienſem Academiam. 605. occupat Italiam triplici expeditione. 965. *Advocatus S. Petri* contra Langobardos, & *Patricius Romanus* electus à Romanis. 965. humiliter veneratur Papam Leonem III, à quo coronatur *Occidentis Imperator.* 898. 899. 966 Rom. Imperium cum Rep. Germanorum unit. 144. filium ob conſpirationem includit monaſterio. 310.311. formidat arma Britannorum. 609. 610. in veſtitu ſimplex & modicus. 1071.
Car. Martellus, Saracenorum domitor. 210.232.
Car. Molinæus. 437 ejus lucubrationes habentur in Gallia pro ratis juris deciſionibus 225.
Car. Pugnax, Dux Burgundiæ, fruſtra ambit Regii honoris inſignia. 147 inter Arnoldum Geldriæ Ducem, & Adolfum eius filium, ſententiam dicit parùm juſtam. 1051. 1053 1054 in præfectum homicidam & adulterum animadvertit illuſtriſſimo exemplo. 104.105.106. ab Helvetiis ad Granſonium vincitur. 90.
Car. Quellevetus Pontius occiditur. 330. frigiditatis accuſatur. 392.393.
Car. Ruinus. 851.
Car Sigonius. 854. ſcripſit libros de *Senatu Romano.* 768.
Car. Tiercellini dicterium in profanationem Ordinis San-Michaelii. 418.
Car. Vtenhovius. 53.
Carræ, Craſſi clade nobiles, & ſale. 178.
Carrareſi. 151.
Carretti. 151.
Carrucarum ingens numerus Lutetiæ. 419. earum uſus ex Italia in Galliam invehitur. 418.
Carſtii equi 83.
Carthago. 814. 833. 1110. capitur à Piſanis. 874.
Carthago nova: & apud eam quondam argenti fodina memorabilis. 270.
Caſimirus I. Pol. Rex, exul, incumbit literis Lutetiæ. 815. in Cluniacenſi cœnobio Benedictinum profitetur, & aſſumit nomen *Caroli.* 815. 816 inveſtigatus, cum venia Papæ redit in regnum; hâc dictâ Polonis pœnitentiæ lege, ut illi caput in coronam poſthac tonderent; plebeii quoque S. Petro nummum Romam conferrent, & Equites diebus feſtis faſciam lineam candidam ferrent. 815.816.
Caſim. Magnus Pol. Rex. 757. *ruſticorum Rex* dictus. 796. abrogat dandi jurisjurandi morem, quo cauſâ cadebat, qui verbo lapſus eſſet, aut titubaſſet tantùm. 796.
le-

Digitized by Google

leges fert impias, & homicidiis vindicandis ineptas; quibus *divinarum legum rigorem corrigere ſe ſe velle* aſſerebat. 797.
Caſim. Boleslai III Pol. regis filius. 780.
Caſim. III Dux Pomeraniæ. 159.
Caſpar, *vide* & Gaſpar.
Caſparus Bartholinus. 1148.
Caſpar Bruſchius. 53.
Caſp. Finckius. 50.
Caſp. Peucerus. 52.
Caſp. Schlickius in hypocritas multa loquens prudenter arguitur à Friderico IV Cæſ. 1101.
Caſſia gens. 149.
Caſſius, fuſus à Germanis. 137.
Caſſii Scævæ facta. 888.
Caſſiodorus. 762.
Caſſiterides. 69.
di Caſtel Barco. 151.
Caſtelli Comites. 154.
Caſtellus parricida. 470.
Caſtigavellacos Albani. 523.524.
Caſtilia ſterilis, & plebs ejus egena. 456. caret butyro. 460.461.
Caſtor & Pollux ex equo pugnare viſi. 683.
Caſtra in Hungaria uno in loco ſupra menſem ſine periculo haberi non poſſunt. 726.
Caſtri Caroli vina. 176.
Caſtruccius Caſtracanis, ex mercatoris inſtitore miles & dux inſignis, Imp. Lud. Bavari favore ad principatum contendit. 858.
Catalaunica pugna. 735.
Catharina Angliæ regina, poſt XVII conjugii liberis ſubnixi annos à rege marito faſtiditur & repudiatur. 678.679.681.
Catharina Medicæa Gall. regina. 308. 328. cenſet, Galliam plura habere navigabilia flumina, quàm Europam reliquam. 188. Chr. Würtembergiæ Duci ſummam regni præfecturam defert. 156. *Furia quarta*: magorum operâ familiariter utitur: in magico ſpeculo futuram filiorum fortunam intuetur. 341 342. factiones alit inter filios. 347. 348. ut arcana ſcrutaretur, Navarræ regi, & Condæo ſubmittit Nobiles puellas. 392 Gynæceum habet impudicum. 392 393.
Catharina Parthenæa. 392.393.
Catholici nomen, quomodo competat Hiſpanis. 466.
Catilina. 566.848.
Cato. 788.1146. abſtinens. 249. frugaliſſimus. 1007. mero excitat virtutem. 1139. uxorem antè faſtiditam, poſtea alteri nuptam impenſè amat. 27. à Romanis in prætura poſthabetur Vatinio. 566. ejus mors. 586.
Cattus Princeps Hetruſco præferendus. 932.
Catullus, amorum triumvir. 179. 846.938. laudat paſſerem. 787.
Cava, Iuliani Comitis filia, cum eam Rodericus Hiſp. Rex reluctantem vitiaſſet, injuriæ ſenſu in furorem agitur. 501.
Cauci, populi Germaniæ, & Hiberniæ. 127.
Cauponum Italiæ in captandis hoſpitibus artes. 567.
Cautem, vallis in Chili. 515.
Celtæ: *h.e.* priſci Galli. 202. coloniæ Gallorum. 205. 206. olim & Germani ita dicti. 439.
Celtici. 206.
Celticæ equæ. 181.

Digitized by Google

Celtiberi. 206. lamentabantur in morbo, quaſi turpiter perituri. 275.276.
Ceraſa in Italiam è Ponto per L. Lucullum devecta, & anno CXX pòſt in Britanniam translata ſunt. 639.
Ceretica. 648.649.705.
Cereviſia: poſt aquæ & lactis uſum antiquiſſimus hominum potus: Italis ingratiſſimus. 81.
Cerialis. 1101.
Cernihova. 590.
Cerva cornigera Bleſenſis. 26.
Cerveræ magiſtratus Frid. II Palatinum Elect. cum XX hominum comitatu unico tantùm die in urbe quieſcere volentem rogat, velit maturè diſcedere, ne longiori morâ annonam redderet cariorem. 460.
Cervia. 916.
Ceſpites è paluſtri terra effoſſi magno uſui ſunt. 74.75.
Ceſtria ſalis dives: & Equeſtribus familiis nulla Angliæ provincia abundat æquè. 648. farris & tritici egens. 703.
Chabrias Athenienſis. 780.
Chabriæ caſtra. 517.
Chalcedonenſe Concilium. 963.
Chalcides, ſive *Haleces*, Britanniam immenſis examinibus circumnatant. 599.600.
Chaldæus: *hoc eſt*, aſtrologus. 100.
Chalypha Ægyptius. 208.
Chari Chriſt. 719.
Charitæi laniena in Proteſtanteis. 333.
Charondas. 224. è publico honoraria præceptoribus ſolvi jubet. 844.845.
Charondas, Gallus IC. 226.
Charybdis. 4.
Cheudeni baſſæ cædes. 1053.
Chiavelli. 151.
Childebertus Rex. 253. interficit Almaricum Gothum. 253.
Chili, provincia Americæ. 515.
China. 514. Orientis horreum: ſed patitur ab ignibus cœleſtibus, diluviis, & terræ motibus maximas calamitates. 191. Chinæ Rex ſemper deliteſcit in regia. 247.
Chinenſes: olim dicti *Seres*. 1151. deſpiciunt alias nationes. 6. neminem peregre venientem admittunt, nec civibus ut peregrinentur permittunt. 7. 8. 9. invenerunt Typographiam & Bombardas. 1096. 1097. imò non invenerunt. 1149.1150.1151.1152.
Chius capta à Genuenſibus. 875.
Chlebvicii. 784.
Chlodovæus Rex Rhemis cum tribus hominum millibus baptizatur. 253.
Chodkievicii. 784.
Chreiſtii. 658.
Chriſtiana religio non transfert imperia, vel ex regibus facit mancipia. 519.520.
Chriſtianus quilibet ſacerdos eſt & Rex. 970.
Chriſtiani an in bello gentilium operâ poſſint illæsâ conſcientiâ uti. 344.345.346.
Chriſtiani novi: ſunt Luſitani Iudæi. 465.
Chriſtianus I Daniæ rex. 157.
Chriſt. III Dan. rex. 157.
Chriſt. IV Dan. rex fortiſſimus. 152.
Chriſt. Princeps Anhaltinus, Martis & Muſarum amaſius. 48.

Chriſtina, Vladisl. II Pol. regis uxor. 820.
Chriſtophorus Auberius. 354.
Chr.Beſoldus. 51.
Chr.Carlilus. 548.
Chr.Clavius à Ios. Scaligero magni fit.54. ejus Arithmetica.1148.
Chriſt.Columbus.288.561. laudatur. 860. 861. 862. 863. 864. repertor Novi Orbis, & Hiſp. magnitudinis auctor.860. 861. invidiâ Hiſpanorum vapulat.862. 863.decimam opum ſuarum partem legat pætriæ. 864.
Chriſt.Gevvoldus. 51.
Chriſt.Lehmannus. 51.
Chriſt.Longolius. 52. quinquennium legit unum Ciceronem. 945.
Chriſt.Madrucius Card. 769.
Chr. Mandragonius feliciter pedeſtri itinere penetrat in Zelandiam, & Tergoam liberat obſidione. 284. 285.
Chr. Medcalfus, CCC equitibus ejuſdem familiæ & cognominis, eodem amictu, ſtipatus, Iuſtitiarios Aſſiſſarum deducit Eboracum. 653.
Chr.Pelargus. 50.
Chr.Plantinus. 66.
Chr.Sborovius injurias in Regem Pol. & Samoiſcium ſcribit ac dicit: proſcriptus cum Viennam profugeret, miſſis ad Cæſarem legatis ad pœnam depoſcitur: omni ditione Cæſareâ exire ſtatim juſſus, paret quidem, ſed in inſtitorem Viennæ, & pòſt in itinere paſſim in alios immanis truculentiæ exempla edit. 817. 818.
Chr.Thuanus.225.338. carrucâ non utitur, & iſto modeſtiæ exemplo diu ſuſpendit carrucarum luxum.418.419.deteſtatur Pariſienſis lanienæ memoriam. 325.338.
Chr.à Vega, Medicus. 300.
Chr.Varſevicius. 781.1121.
Chr.VVürtembergiæ Dux.11. vocatur in Galliam, ut ibi res pace ac bello ſuo arbitrio moderetur. 156. judicat de Pariſienſis populi multitudine. 198.
Chryſargyrum ſublatum ab Imp. Anaſtaſio. 1005.
Chuſeinis baſſæ veziris cædes.1053.
Chymiſtæ planetas ad metalla damnant. 647.
Cicero. 174. 189. 199. 220. 232. 439. 948. 973. oratorum coryphæus. 847. ejus Oratio optima, quæ maxima.1146. conqueritur de librariorum negligentia. 65. poſt Catilinam exulat. 565. 566. nullum argenti ſcrupulum in inſula Britannia eſſe, non rectè ſcribit.654. ſæpe duabus ſellis ſedit. 938.
Cicero filius, bicongius bibo. 1135. 1136.
Cicuta Athenienſium. 688.
Cillera vallis inalpina. 1046.
Cimbri: *h.e.* latrones.100.136.439. 974.
Cimbrii Comites. 154.
Gimon Athenienſis. 780.
Circe. 4.430.
Circius, ventus in Gallia ſæviſſimus: & cui Auguſtus, ne Galliam rapidus infeſtaret, votum exolvit, & ſacrum fecit. 384.
Civilis, Batavus. 391.
Clakes. 15.663.
Claſſis Hiſpanica, ſtupenda.614.&c.

Digitized by Google

Claudia Marcellorum gens. 150.
Claudia Regillenſium gens. 149.
Claudia Rufina, A. Pudentis uxor. 603.
Claudianus aquæductus Romæ. 884.
Claudius Æſopus in patina poſuit aves cantu aut ſermone humano vocales, ut in his imitatione hominem manderet. 1010. 1011.
Claudius Cæſar. 123. à militibus electus. 237. putat, Silurum nomen penitus extinguendum eſſe. 609. ſplendidum virum Græcum, quòd Latinam ignoraret linguam, redigit in peregrinitatem. 891.
Cl. Claudianus. 273. 431. 666. 834.
Cl. Gaudimelus, qui Pſalmos Davidicos ad jucundiſſimos modulationum numeros aptavit, interimitur. 330.
Cl. Puteanus. 225.
Cl. Sanctius regicidium nefario ſcripto probat. 354.
Clemens Alexandrinus. 232.
Clemens Marotus Pſalmos Davidicos vernaculis verſibus exprimit. 330.
Clemens Papa à Petro Apoſtolo, ut fertur, quartus. 771.
Clemens I I. 963.
Clemens I V maturat mortem Conradini. 367.
Clemens V decernit, ut Romæ & in Romana curia Hebraicæ, Arabicæ, & Chaldaicæ linguæ Profeſſores habeantur. 850. reſtituit regno Robertum Siculum, ab Imp. Henrico damnatum. 903. Fr. Dandulo, Venetorum legato, cum is quaſi quadrupes catenâ collo appensâ ad pedes illius cœnantis provolveretur, pacem concedt. 959.
Clementis V I conſtitutio. 905.
Clemens V I I. 918. 1017. venit Maſſiliam: & Bononiæ coronat Carolum V Cæſ. 894 895.
Clemens V I I I. 295. 298.
Clemens Puteanus. 296.
Cleolulphus, Rex Northumbriæ. 707.
Cleopatra, ultima Ægypti regina. 235. aliquot provincias accipit ab Antonio, ſtupri mercedem. 1009.
Clevii, pictores Belgæ. 61.
Clitorius fons facit abſtemios. 476.
Cloaca planetarum. 1055.
Cloelia gens. 149.
Clophi. 796.
Clotarius Gall. Rex domat Saxones. 253.
Cluniacenſe cœnobium. 815.
Clupea, piſcis mirabilis. 186. 187.
Clypeus Minervæ. 1010.
Cn. Pompejus. 277. 731.
Cn. Scipio, paupertate illuſtris. 1007.
Cockii, pictores Belgæ. 61.
Cocxii, pictores Belgæ. 61.
Codicis & Pandectarum libro nullus eſt poſt Sacra Biblia præſtantior. 847.
Cœnobiorum, in quibus monachi vivunt, numerantur CXXXXIV millia. 907.
Colceſtria. 59.
Coleovertonenſes carbones foſſiles. 646.
Collalti. 151.
Collegium Illuſtre Tubingæ. 3. 601. 824.

Co-

Digitized by Google

Colmannus. 651.
Colombarius occiditur. 331.
Colonia. 69. Colonienſis Academia 41. Archiepiſcopus. 967.
Colophonius Antimachus. 1144.
Coloſſus Rhodi, ingens moles. 761.
Colranenſis Comitatus Hiberniæ. 722.
Columba, monachus. 661.
Columbanus, monachus, divitiarum contemptor. 661. 662.
Columella. 175. 300. 653.
Columna, Itali magnates. 783. *Columnenſes*: factio in Latio. 987.
Comites Apoſtolici palatii, pannoſi & famelicoſi, *Illuſtres*. 929.
Comites Italiæ, *Illuſtriſſimi*. 929.
Comes litoris Saxonici per Britanniam. 1047.
Comitia Germanorum. 1042. 1043.
Comitiorum ſumma plerunque eſt *Pecunia*. 626.
Commercia licet habere cum omnibus. 533. 534. non tamen ſemper licet. 1105. 1106. 1107.
Commercium inter Anglos & Belgas hoc noſtro tempore XII milliones aureorum in ſingulos annos ſuperavit. 625. 626.
Comorra Hungariæ. 598. 726.
Complutum, quòd Ferdinandus I Cæſar ibi natus eſſet, perpetuâ vectigalium immunitate donatur. 305. 306.
Complutenſis Academia 294. religioſiſſima. 309.
Compoſtella 26. 268. Compoſtellanus Iacobus. 26.
Goncani, Cantabriæ gens 126. Germanorum nepotes 127.
Conchæ ex rore gravidæ margaritas pariunt. 654.
Concionatores mercenarii ac turbones. 354.
Condæus devirginat Catharinæ Gall. reginæ cognatam. 391.
Condivicinum Nannetum. 197. ibi Academia. 223.
Conerenſis Epiſcopatus. 721.
Confeſſionem an detegere liceat. 472. 473. 474.
Confetti du Tivoli. 926.
Congneti, pictores Belgæ. 61.
Conimbrica. 521. ejus Academia conſervatur à Ph. II Hiſp. Rege. 309.
Conjuratio San Bartholomæana. 325. &c.
Conon Athenienſis. 780.
Conovius fl. fert margaritas. 650.
Conſiliarii mercenarii & timidi ſunt peſtes Rerump. 443. ſordibus conſpurcandi 444. 445.
Conſtantinopolis nuditate omnium civitatum conſtruitur. 700. capitur à Turcis. 998.
CP. Concilium. 963.
Conſtantinus, Ioan. Imp. filius, utitur Sarracenico milite. 344.
Conſtantinus Magnus. 196. 628. 1009. an in Britannia ſit natus. 652. 706. educatur in Britannia. 604. Gothos habet milites. 344. pellit ex Hiſpania Francos. 127. indicit Concilium Nicenum. 963. Religionum libertatem permittit. 1132.
Conſt. Donatio fabuloſa. 952. 983.
Conſt. Palæologus comparat Patavinam amœnitatem Paradiſo. 825.
Conſt. Papa ab Imp. Iuſtiniano, coronam in capite gerente, pedum oſcu-

Digitized by Google

oſculo honoratur. 898. excommunicat Philippicum Iconomachum, & mandat, ne nummi aut imago ejus Romæ recipiantur. 902.
Conſtantius Chlorus moritur Eboraci. 652. Drepani Bithyniæ hoſpitis ſui filiam Helenam novit, & Conſtantinum M. genuit. 706.
Conſtantius Imp. ſtupet ad Romanæ urbis magnificentiam. 885.
Conſuetudo, capita caprarum ferarum pro foribus arcium adfigendi, unde ſit enata. 216.
Conſuetudines peſſimæ, quibus bona naufragio adflictis, res furtivæ Dominis, à magiſtratibus eripiuntur. 1058. 1059.
Conus O-Neal poſteris ſuis malè imprecabatur, ſi vel Anglicè loqui diſcerent, vel triticum ſererent, vel ædes extruerent. 716. 717.
Coquet, inſula. 664.
Coralium probatiſſimum maximè rubet, & ramoſiſſimum eſt. 187.
Corbeienſe monaſterium vindicat ab interitu Tacitum. 65.
Corcuthes à fratre Selime I Turc. Sultano necatur. 1503.
Coriacei nummi, trajecti clavo argenteo, fabricantur in Gallia. 612.
Coriolanus. 973.
Cornelia Lentul. gens. 150.
Cornelia Malug. gens. 149.
Cornelia Rufin. gens. 150.
Cor. Rufinus Senatu movetur. 886.
Cornelia Scip. gens. 149.
Cornelius Gemma Friſius. 54. 339. 1148.
Cor. Martini. 53. 1148.
Cor. Nepos. 846
Cornu, indeclinabile apud Scotos. 715.
Cornuti Itali: & unde convitium? 1021.
Cornuti Mediolanenſes. 1014.
Cornvvallia ſive Cornubia, & ejus dotes. 629. 630. & nævi. 693. 694.
Cornvvallici Pyrrhocoraces: & piratæ. 693. 694.
Coronatio Imperatoris Papalis nihil amplitudinis ipſi Cæſari conciliat. 967. olim ab ea Imperatores dinumerabant annos Imperii. 967.
Correggi. 151.
Corſica capitur à Genuenſibus 875.
Cortelus jactitat, ſe in magiſtratu vel innocentiſſimo reperturum, quo capitali ſupplicio plecti poſſit. 481.
la Corunna. 268.
Coſmus Gerius, Epiſcopus Favent. à P. A. Farneſio per vim compreſſus ex mærore animi moritur. 1021. 1022.
Coſmus Medices, Sapiens, fundator Mediceæ magnitudinis. 871. monſtrum ſine vitio; ætatis ſuæ fortunatiſſimus. 871. literarum in Italia inſtaurator. 850. invidorum telis expoſitus. 873. ſupra XL myriades aureorum contulit in ædificia: in pias verò & occultas largitiones ſupra myriades X. 873. 874. decreto publico *Pater patriæ*. 874. captivus veneni inſidias veritus ab omni fere cibo per quatriduum abſtinet. 986.
Coſmus Medices, Florentiæ Princeps

ceps capit Senas. 870. 871. citatur à Cæſare, tanquam Imperii beneficiarius. 1116. pro filio ſororem Hiſp. regis fruſtra ambit. 932. 933. Bonarotæ, pictori, mortuo ſummum habet honorem. 841. à Pio V creatur primus *Magnus Dux Hetruriæ.* 900. 1116.

Coſtanzi. 151.

Cracovia. 757. ejus pomaria. 756. & ſalinæ. 756. & Conſul. 757. 758.

Cracovienſes, conſtantes in fide erga Leſcum Nigrum, deteſtati Nobilium conſpirationem. 814. 815.

Cragii. 658.

Craſſus. 848. V milliones poſſidet: & in ſervis ſolos architectos & fabros habet ad quingentos. 882. 883. ejus cædes. 136.

Craſſus orator. 847.

Craufordiæ aurifodina. 657.

Cremæ fertilitas: & Cremenſium levitas. 921.

Cremonæ turris. 918. ager fertilis: ipſi Cremonenſes leves. 921.

Cremſa, nundinis clara. 99.

Creſcentius Coſ. R. in patibulum actus. 928.

Creſſiacum. 611.

Cretenſes mendaces 726.

Creticum vinum. 1081.

Croatæ teſtudinum eſum abominantur. 790. 791.

Crocodilus terrâ & aquâ infeſtus. 190.

Corduna expugnatur. 620.

Crœſus regno & morti ſuperſtes. 550.

Croneburgum Daniæ. 598.

Croto. 845

Crovvlandici dæmones. 702.

Cruciarius, aurifex, gloriabatur, ſe brachio ſuo in Pariſienſi laniena *CCCC amplius homines* mactaviſſe. 332.

Crunna del Conde. 269.

Cruſvicia arx. 801.

Cryptæ pagus, patria Sixti V Papæ. 1037.

Cteſias, ſtatuarius. 62.

Cteſiphon Gnoſius, architectus. 61.

Cuba, inſula. 515.

Cumani, petunt à Romanis facultatem Latinè loquendi. 891.

Cumani Tartari: è quibus multi hodie ritus Latini Catholici. 875.

Cumbria. 653. 654. 706. metallifera. 654.

Cuniculi ſuffodiunt oppidum. 448.

Cunradinus, Hohenſtaufenſium ultimus, jam victor vincitur, proditur, & juſſu Caroli Andegavenſis à carnifice decollatur. 366. 367.

Cunradus III Imp. obſidet Winſpergam, & fœminarum pietate expugnatus parcit omnibus. 107. 108.

Cunr. Cardinalis, Dux Brunſuic. 159.

C. Celtes manibus Friderici IV. Cæſaris coronatur Poeta. 52.

C. Daſypodius. 54.

C. Diedericus. 50. 1148.

C. Geſnerus. 53.

C. Maſoviorum Dux. 814.

C. Peutingerus. 54.

C. Rittershuſius. 51.

C. Sumerhart. 49.

Cupa, rebellis Hungarus. 745.

Curerii. 658.

Curia gens. 150.

Curia Parium, ſive Parlamentum Pari-

Digitized by Google

Pariſienſe, præcipuâ dignatione. 243. 244. 245.
Curia Rhætiæ. 1046.
Curtietus Sambucanus, latronum dux 990.
Cuſtrinum Brandenburgicum. 598.
Cutbertus Tunſtallus. 607.
Cybeles ſacerdotes ſemimares. 14.
Cyclops. 8.
Cyclopes, Siculi. 921.
Cygnea. 73.
Cygnus, an funeris ſui cantator? 72. 73.
Cynegium quid? 667.
Cyneas legatus Pyrrhi regis honorificentiſſimè judicat de Roma. 885. 905.
Cynus. 851. Ius Canonicum dicit eſſe plenum erroribus. 948.
Cyprus capitur à Genuenſibus. 875.
Cypria virgo ab Emo Veneto prodigiosè crudele & ſalace violatur, & cum aliis mancipiis Turcicis projicitur in mare. 1018. 1019.
Cyrenaica fert roſas odoratiſſimas: & generat baſiliſcum. 190. 191.
Cyri Med. Regis domus. 761.
Cyrus Perſarum Rex. 780.
Czarnkovii. 784.

D.

Daci. 734.
Dagobertus Rex Gall. 253.
Dalburgia ſexto gradu liberos videt. 131.
Dalmatia, Hungarici imperii portio. 568. auri fodinâ præſtans. 568. 569. Dalmatæ jactabundi. 924.
Dalus, magiſter libellorum in Anglia. 503.
Damaſus I I Papa. 963.
Dania. 119. ejus Rex uno tempore DC naves Hollandicas detinet. 95.
Dani, libertatis ſtudioſi. 1158.
Dani & Normanni pellunt Saxones in Anglia. 635.
Daniel Barbarus. 854.
D. Heinſius. 53. 854. laudat pediculum. 788.
D. Hochſtetterus, Germanus, reperit æris venas in Anglia. 654.
Daniel Propheta conſtruit Chaldaicam Bibliothecam. 941.
D. Sennertus. 52. pulchrè ſcripſit Phyſicam ac Medicam Inſtitutionem. 1148.
D. von Wenſin. 760. 26.
Dantes Aligerius. 851. 858. 960.
Dantiſcana cereviſia. 81. cerebro infeſta. 1078.
Danubius. 84. 118. 590. 731. 919. fert ſalubres latices. 728.
Darbienſis provincia, plumbi ferax: & Darb. cereviſia optima. 646. 647.
Darienæ iſthmus. 631.
Darius. 522.
Rabbi David Chimhi. 293.
Dav. Chytræus. 50.
Dav. Guinus, remex, feliciter fugit è claſſe Hiſp. 616.
Dav. Paræus. 50. 559.
David Propheta & Rex. 516. 947. confugit ad regem Achis. 344.
Dav. Scot. Rex in Anglia captivus. 611. 637.
Dav. Vngnadius, legatus Cæſ. ad Sultanum Turc. 147.
Daviſonus ſententiæ in Scotiæ regi-

Digitized by Google

reginam latæ executionem feſtinat. 688.
Dazelli. 658.
Decem perſecutiones Chriſtianorum à totidem Impp. 573.
Decimandi genus novum & crudele. 698. 699.
Decimum caſtellum. 778.
Decia gens. 150.
Decii devoti. 889.
Decius Imp. *optimi Principis* cognomento dignus, abſque perſecutione eſſet. 572. 732.
Dela, Hibernus. 126.
Delphenſis cerevisia. 81.
Demetrius Chalcondiles. 850.
Dem. Ruſſorum Rex. 900.
Dem. Viſnoveccius CPolin ad certam necem mittitur. 749.
Demoſthenes. 224. 1146.
DenbighienſisComitatus. 650. 705.
Dengy centuria, caſeariis operibus celebris. 644.
Denanenſis Academia Scotiæ. 658.
Dertmorici magnetes. 631.
Derventio. 647.
Deſiderius Longobard. Rex captus. 965.
Deſpotæ Valachiæ. 749.
Deva fl. 611. integer tranſmeat lacum *Pimblemeare*. 649. 650.
Devonia, ſtanni dives. 630. 631. infœcunda habet latifundia. 695.
Dexter, Theologus. 293.
Diaboli podex, ſpecus. 702.
Dianæ Epheſiæ templum mirabile. 61. 760.
Diana, Henrici II. Gall. R. filia naturalis. 418.
Diana Pictav. philtris & magicis artibus devincit ſibi H. II Gall. regem. 347.
Didàcus Covarruvias. 299. 1145.
Did. Pimentellus capitur ab Hollandis. 614. 615.
Did. Salazar, crudelis. 527. 528.
Did. à Segura. 299.
Didymus, IV millia voluminum conſcripſit ineptiſſimis quæſtiunculis referta. 1144.
Dietherus Treverenſis Archiep. fit ſupplex Alberto I Cæſ. 1044.
Dillingana Academia. 41.
Dinocrates, architectus. 61.
Dio Caſſius. 189. 439. 1010.
Dio Pruſæus laudat pſittacum. 787.
Diocles laudat rapam. 787.
Diocletianus. 349. perſecutor Chriſtianorum. 573. affectat divinos honores. 733. deponit Imperium. 108. 573. ejus thermæ capaciſſimæ: quæ maxima quatuor Italiæ palatia ſimul juncta æquant. 762.
Diodorus. 184. 232. 270. 432. 508.
Diogenes, puellum parùm civiliter eſitare cernens, præceptori faciem depalmat. 411. 412.
Dionyſ. Gothofredus. 225.
Dionyſ. Halicarnaſſæus. 833. 845. 909.
Dionyſ. Siciliæ tyrannus. 921.
Dioſcorides. 182.
Ditmarus Merſeburg. Epiſcopus. 795.
Divanum, locus audientiæ apud Turc. 147.
Divico. 210.
Divionenſe Parlamentum. 243.
Divionis Major jurat, ſe defenſurum Civitati ſua jura etiam adverſus regem. 448.
Divitiacus. 114. 210.
Doctoratus pauca, ſed *Doctor* requi-

Digitized by Google

rit plurima. 943.
Doctor Neceſſitatis, qui legibus caret, ſæpe eſt melior Anteceſſore juris, qui ad omnes cauſas & caſus leges vomit. 938. 939.
Doctores indocti. 466.
Dodra, Sionis inſulæ urbs. 297.
Dolana Academia. 223.
Domanium eſt inalienabile. 441. 442.
Dominicus Arumæus. 51.
Dom. Baudius 53. exiſtimat, fœderatis Belgii provinciis fatalem imminere mutationem. 1120.
Dom. Bertinus. 184.
Dom. Fontanus transfert Vat. obeliſcum, & ſtatuit erectum. 843. creatur Eques. 934.
Dom. Gurgius ſpatio X V I I dierum Rupellá Santonum navigat in Floridam, mille & centum leucas emenſus. 177.
Dom. Silvii Ven. Ducis uxor computreſcit. 1026. 1027.
Dom. Triviſani judicium de fide Pontificum. 995.
Dominicus Tuſcus Card. 1145.
Domitia Calvinorum gens. 150.
Domitianus Cæſar. 123. perſequitur Chriſtianos. 573.
Domitius Afer. 222.
Domitius Ahenobarbus. 150.
Domus, urbium æmulæ, olim in urbe Roma numerabantur mille ſeptingentæ & octoginta. 763.
Donatio Conſtantini fabuloſa. 952. 983.
Donationes prodigas Reipub. ſalus non permittit. 1001. 1002.
Donatus, Dux Venetorum. 484.
Dorlanum. 1051.
Dornadilla, Scot. Rex, præcepta vetationum ante Chriſtum natum conſcripſiſſe fertur, quæ hodieque obſervantur. 668.
Dorothea, Lud. Marchionis M. filia. 1064.
Dorſetia. 634. 695.
les Doublons d' Eſpagne. 531. 532.
Draculæ, Valach. crudelitas. 743.
Daginianum. 420.
Dravus, fl. 85. 590.
Drepanum Bithyniæ. 706.
Dreſda. 69. ibi Ceimiliarchium. 58. equile, & armamentarium. 71.
Dropping well fons, in quo ligna lapideſcunt. 650.
Druides. 222. 602. 662.
Druſus. 137.
Dryander. 54.
Duana Lugdunenſis. 413.
Dubia cœna in hoſpitiis Hiſp. 459.
Dubricius. 662.
Dubris, ſeu Dovera, trajectu in Galliam celebris. 639. 640.
Ducaginoglis Veziraz. baſſæ cædes. 1053.
Duces tractus Armoricani. 1047.
Duellum ſerium in Gallia ab H. II rege permiſſum. 347.
Dumnorix. 210.
Duna, fl. 590.
Duncani. 658.
Dunelmenſis Epiſcopatus. 653. 706.
Durocortorum Remorum. 197.
Dynus. 851.
Dyrrhachium. 888.

E.

Eadgarus Angliæ Rex de Brit. Principibus triumfat: cum victi quaſi remiges victorem per Devam

Digitized by Google

vam fl. ducerent. 611. 612. Luduallo Merv. Principi XXX lupos in ſingulos annos vectigalis nomine imperat, & brevi tempore totam Angliam liberat lupis. 624.
Eaſt-Anglia. 125.
Eaſt-Sexia. 125.
Eaugh, lacus. 1136.
Eberhardus Baro Starhenbergius, Theologiæ Doctor, & Archiep. Salisburgenſis. 43.
Eberhardus à Weihe. 51.
Eberhardus I. II. III. Principes Würtembergiæ. 156.
Eberhardus VVurtembergiæ Dux primus. 11. cur dictus ſit *Barbatus* 101. ab aulicis magiſtris à Latinæ linguæ ſtudio arcetur. 1091. ſubditis chariſſimus. 101. à Cæſare Maximiliano I laudatur. 156.
Eberſtenii Comites. 154.
Eboracum, urbs Archiep. ſede hodie, & olim Imperatoria illuſtris. 652. ejus ditio totius Angliæ maxima. 650. 651. 652.
Eboracenſibus & Lancaſtrenſibus inter ſe decertantibus, non amplius ſemeſtri ſpatio ter amiſſum & recuperatum Angliæ regnum fuit. 685.
Ebrietas in nulla mundi parte ceſſat. 1139. eſt aliis vitiis tolerabilior: & aliquando conſilia liberiora & meliora cudit. 1139.
Ebrietas fortunæ. 551.
Ebudes, inſulæ XLIV. 663. 722. 723.
Eburovices. 206.
Ecbatana. 926.
Eccho Charentonii in Gallia; quæ vocem tredecies reddit. 14.
Ecco la fico. 997.
Echeldobaldus Rex. 680.
Eccleſia Chriſtiana ſuperſtitionibus oppletur. 36. perſecutionibus creſcit. 604.
Eccleſiæ Doctores. 851.
Eccleſiaſtici ſub Papatu plerunque ibi conſtituerunt ſedes ſuas, ubi cum eorum cupiditatibus certaret rerum ubertas. 260 in Gallia poſſident ingentes divitias. 218. eorum bona ſub Venetorum imperio XXX *milliones aureorum* valere creduntur. 180.
Eccleſiaſticus. 516.
Ecdicius. 217.
Edeſſa capta. 208.
Edgarus, Scot. Rex. 900.
Edindonum Wiltoniæ. 635.
Edmundi Burgus, mutuâ civium & monachorum rabie celebratus. 701.
Edmundus, Anglus, in Sanctorum numerum relatus. 943.
Edm. Grindallus. 607.
Edm. Plowdenus. 607.
Eduardus Sanctus, Rex Angliæ, ex Sax. ſtirpe ultimus. 135.
Eduardus I Rex Angliæ. 640. *ſaxum regale* transfert Weſtmonaſterium. 655. 656. contumaciam Leolini reguli humilitate vincit. 623. 624.
Eduardus III Ang. Rex naſcitur Windeſoræ, ubi poſtea Equitum auratorum ſocietatem conſcribit. 638. pannificium in regno inſtituit. 624. 625. Ph Valeſium regem Gall. fundit ad Creſſiacum: quem, ut & Davidem Scot. Regem, utrumque captivum,

Digitized by Google

Londini in menſa ſua ſpectat. 611.
Eduardus IV. A. Rex. 695. fratrem G. Clarentiæ Ducem dolio vini Cretici immerſum ſuffocat. 687.
Eduardus VI. A. Rex Papæ poteſtatem in regno ſuo abrogat. 622. 623.
Eduardus Meneſes. 288.
Eferdinga olim vænijt IV millibus florenorum: ſed hodie ſurgat ad C millia. 89.
Egiaudus. 125.
Einbeccenſis cerevſia. 81.
Eizingi Barones. 1142.
Eladius. 293.
Elbingenſia pomaria. 756.
Electionis regiæ incommoda. 237. 284. ſæpe tamen ea eſt melior Succeſſione, atque in Germania ſaluberrimis temperatur legibus. 449.
Electores Germaniæ, aliis Principibus, præter reges, digniores. 932.
Elector quidam nimis facilis in tituli Hetrusco magno Duci dati mutatione. 931 932.
Elegantuli, rarò ſapiunt aliquid ſolidum. 755.
Elienſium paludes. 615.
Eliſabetha Angliæ regina, ſceptrum XLIV annos ſummâ felicitate tractat. 626. 627. ejuſdem virtus & eruditio. 235. Sixto V. P quoque admirabilis. 235. Burſam Lond. vocat *Excambium regium*. 642. vetat, ne quæ Londini habitationes intra tria millia paſſuum ab urbis portis de novo extruantur. 700. damnat læſæ majeſtatis O Nealos. 717. Norfolciæ Ducem increpat, quòd ipsâ inconſultâ Scot. reginam in matrimonium poſtulaſſet. 708. Scot. reginam damnat ad mortem: ſed an jure? 688. ob hunc novi exempli rigorem audit malè, & dicteriis inceſſitur. 689. de Hiſp. claſſis adventu monita diligenter ſibi proſpicit. 615. Iac. VI Scotiæ regem periculi admonet. 535. fugatâ claſſe triumfat. 619. claſſem in Medvveago ædificat ad ſuorum tutelam. 639. Belgis Hollandiam & Zelandiam vel poſſidendas vel protegendas offerentibus, deliberat. 1119. Belgarum patrocinium adverſus Hiſpanum palam ſuſcipit. 613. negat, Hiſpanis ſolis per Indicum Oceanum navigare licere. 533. 534. Drakum Equeſtri honore decorat, & prætoriam ejus navem *Publicanum* inſigni ceremoniâ conſecrat. 633. Draki opes, ut præſto eſſent, ſi Hiſp. Rex repeteret, ſequeſtrando reponit. 694. 695. Ieſuitas pellit, & ſub pœna L. M. perpetuò exeſſe jubet, adeoque Sultanum Turc. compellat, ut eoſdem Perâ velit ejicere. 480. Sceptrum à Papali ſervitute quaſi manumittit. 622 623. tributa tertio quôque anno exigi ſolita tollit, & magnam pecuniæ partem ab Ordinibus oblatam recuſat, dictitans, *pecuniam in ſubditorum arculis eſſe perinde, ac in ſuis*. 626. ſedet quaſi honoraria arbitra inter Hiſpanos, Gallos, & Belgas. 627.
Eliſabetha, Car. IV Imp. uxor. 757.
Eliſabetha, Car. IX Gall. regis uxor,

uxor, probibet officiorum & honorum mercaturam. 361. 362.
Eliſabetha, Haſſ. Landgravia, Divarum numero adſcripta. 575.
Elſa, fl. 430.
Elut. 517.
Emmanuel Philib. Dux Sabaudiæ. 308.
Emmanuel Rex Portugalliæ. 493. per triduum non prodit propter obitum cujuſdam naucleri. 525.
Emmanuel Soarez. 299.
Emericus, Rex Hungariæ. 576.
Emericus Scep. Comes, Hung. Vlyſſes. 579.
Engliſchmann. 125.
Engoliſma. 423. Engoliſmenſis nothus. 328.
Enimundus Augerius pro concione Burdigalæ contendit, *Gallicam lanienam ab Angelo Dei patratam eſſe.* 337.
Enim. Bonefidius Cujacio æſtimatus. 226.
Epaminondas Theb. Dux. 780.
Epheſiæ Dianæ templum. 760.
Epheſinum Concilium. 963.
Ephorus. 127.
Epimenides. 726.
Epiſcopus h. e. Pontifex Rom. 251.
Epiſcopus loci quilibet, & parochus, in foro Conſcientiæ eſt quolibet, etiam Imperatore, ſuperior. 969. 970. 971. illius ſublimitas unde, quænam, & quanta ſit. 969. 970. 971. 972.
Epiſcopi Germaniæ, Ducibus potentiâ pares. 34.
Epiſtolaccia. 946.
Equæ è vento gravidæ in Hiſpania, ſed fœtu evanido. 14.
Equi Germaniæ. 83.
Equites S. Petri, vilioris notæ, & tamen dicuntur *Illuſtres.* 929.
Eraſmus Gattamelata à Venetis Equeſtri ſtatuâ honeſtatus. 858.
Eraſmus Reinholdus. 54.
Eraſmus Roterodamus. 225. maximi habetur Chriſtophoro Longolio. 52. dicax in caupones Germanos. 457. laudat *Stultitiam.* 787.
Erbachii Comites. 154.
Ereſus, Theophraſti patria. 833.
Erfordia. 69. non urbs, ſed provincia. 198. ibi Academia. 41.
Erhardus Schnepffius. 49.
Ericus Dux Brunſuic. ſenior. 159.
Ericus Dux Brunſuic. junior. 159.
Ericus I Dux Pomeraniæ. 159.
Erne, Hiberniæ olim ager cultiſſimus, ſed propter incolarum cum beſtiis Venerem ſubitò ſuperfuſis aquis in lacum redactus. 720.
Erneſtus Cothmannus. 51.
Erneſtus, Dux Saxoniæ. 157.
Erneſtus Schafelizki. 725. &c.
Eruca Læumellinæ regionis. 914. 915.
Eſaias Propheta. 947.
Eſcurialis monaſterium, Orbis miraculum. 26. 264.
Eſſendium, ſcloppetis celebre. 57.
Eſſexia. 643. 644. 701.
Ethelredus Angliæ Rex. 698.
Eva Trottina, pellex H. Ducis Brunſuic., funeribus ſuis ſuperſtes *ſepties* fit mater. 1069. 1070.
Eubages. 222.
Eucherius Lugdunenſis Archiep. 217.
Euclio. 1027.
Eudoxi ſtultum votum. 26.
Evenus III. Scot. Rex, C è Nobilitate

tate concubinas alit: & latis legibus probat adulteria. 714. 715.
Everardi. 50.
Eugenius III Papa. 702. Alfonſum creat Portug. regem. 900.
Eumenes Pergami Rex Romæ geſtat pileum. 896.
Eumenides. 222.
Eumenius Panegyriſtes. 596.
Eumolpus. 2:6. cui tanta erat familia, ut Carthaginem capere poſſet. 396.
Eunapius. 571.
Eunomie, Nazarii filia. 222.
Evoella, Venta Hiſpaniæ. 758.
Euripides. 809.
Europa terrarum pulcherrima, altrix victoris populi. 15. hodie XI habet matrices linguas. 799.
Euryalus. 112.
Euſebius. 176. 662.
Eutropius, Theologus Hiſp. 293.
Exonia, regum Weſt-Sax. ſedes. 631.
Exonienſe ſolum ſterile. 695.

F.

Fabia gens. 149. Fabii. 781.
Fabius Quintilianus. 300. 390.
Fab. Columna. 853.
Fabianus Papa prohibet ingreſſu Eccleſiæ Imp. Philip. 902.
Fabricia gens. 150.
Facius Vbertus. 831.
Falckenſtenii dynaſtæ. 154.
Falernum vinum. 827.
Faliſci. 845.
Farinata Vbertus, fortiſſimus. 858.
Farne, inſula. 664.
Farneſi. 151.
Favorinus laudat Therſitem & Quartanam. 787.
Fauni. 730.
Fauſtina Imperatrix. 236. 1019.
Febrium Scotiæ capitur à Gallis. 672.
Felicianus. ſicarius. 746.
Felinus Sandæus. 851.
Felix Faber, Hiſtoricus. 1076. laudat Germanorum opifices. 934. 935. 936. & Suevicas Veneres. 1067.
Feoghnegall, caſtrum. 1136.
Ferdinandus Alvarus Toletanus, Albæ Dux. 898. magnus militiæ imperator. 283. 284. tyrannus. 523. 524. 525. 526. 1104. jactitat, ſupra XVIII millia Belgarum ſe tradidiſſe carnifici contrucidandos. 524. arcem Antverpiæ ædificat. 598. galeam & paludamentum, quibus Imp. C. V. indutus Tunetum victrici pompâ ingreſſus fuerat, ad Sebaſtianum P. R. mittit. 541. 542. Vzedam deportatur: ac licet jam deſignatus ſummus Luſitanicæ expeditionis præfectus, tamen ad regiæ manus oſculum non admittitur. 316. 317. Luſitaniam ſubigit L dierum ſpatio. 284. mortuus non lugetur à Philippo Rege. 525.
Ferd. Aragonius obſidet Trojam Apuliæ. 920. & Montis Draconis oppidum. 1030.
Ferd. Aragonius Catholicus, Rex Hiſp. 210. Columbum in detegendo Novo orbe juvat. 861. fidem flectit ad commodum. 510. 511. 512. 513. occupat Regnum Neap. & Navarr. 512. 513.
Ferd. Avila Vltrajectinam arcem

con-

conſignare, non *dedere* voluit. 495.
Ferd. Calabriæ Dux contra fidem datam mittitur in Hiſpaniam. 512.
Ferd. Colo. 272.
Ferd. Conſalvus magnus dux res gerit magnas in Italia. 511. 512. meritorum reportat præmium ingratitudinem. 513.
Ferd. Corteſius, heros. 287. 288. regnum Mexicanum occupat. 544. objurgatur ab Equite Hiſp. 544.
Ferd. Davalus Vaſtius, inſignis dux. 859. dolet, quòd Italiæ à majoribus ſit incertus: ideoq; cum Italis non niſi Hiſpanicè loquitur. 983. 984.
Ferd. Gonzaga, 859. improbat militem Italum. 975.
Ferdinandus I Imp. 165. 240. 510. 770. 968. 1041. 1061. nulli bonorum Principum ſecundus. 305. 306 deſeritur ab Hungaris. 747. minitatur Genuenſibus proſcriptionem. 1117. confirmat Helvetiis privilegia. 1121. à fratre Carolo rogatus, nec Imperio cedere, nec Philippum illius filium Vicarium per Italiam & Belgium conſtituere vult. 1118. 1119.
Ferdinandi II Imp laus. 70.
Ferd. Magellanus. 288. 645. in portu San-Iuliani patibulum erigit ſeditioſis puniendis. 694. primus omnium totum orbem circumnavigat. 289.
Ferd. Nonius. 301.
Ferd. Sanctus Hiſp. R. Mauris eripit Hiſpalenſem agrum. 261.
Ferd. Talabricenſis condit Academiam Granatenſem. 294.
Ferd. Valorius Mauriſc. R. ait, *Hiſpanos veſtimento tantùm æſtimare Religionem*. 464.
Ferd. Vaſquius. 299.
Fergufius, Rex Scot. primus. 657.
Fermanaghenſis Hiberniæ Com. 720.
Ferraria. 968. à Venetis occupatur. 959. febribus tertianis nothis obnoxia. 916. ibi Academia. 855. nullam hodie R. Imp. adgnoſcit juriſdictionem. 1036.
Ferrarienſis Cardinalis. 975.
Ferrum, optimum peſſimumque vitæ inſtrumentum. 183.
Ferrum vivum; *h. e.* magnes. 269.
Ferventiæ fons, cuncta abſorbet. 522.
Feſſa, urbs Africæ. 542.
Ficus, ſtupendæ capacitatis. 14.
Fides Germanorum: etiam cum libertatis jactura conſtans. 102. 103.
Filmerus Goth. Rex. 730.
Finalienſis Marchio pellitur à Genuenſibus. 1117.
Finnia. 119.
Firlei. 784.
Flaminia via. 884.
Elaminius Nobilius. 854.
Flaminius prætor inter cœnandum in meretricis gratiam unum ex damnatis occidit. 1056.
Flandria, perpetua urbs. 132. textilibus picturis præcellens. 60.
Flandri, mulieroſi. 1052.
Flatholme, inſula. 662.
Flaviobriga, ſive Bilbao. 267.
Flinthenſis Comitatus. 650. 725.
Florentia. 831. 842. 850. pulcherrima, & tantùm diebus ſolennibus

bus monſtranda. 70. ibi Academia. 855. Reſpublica 871. 872. 873. 874. Io. Havvkvvood ſtatuâ honorat. 643. nullam hodie R. Imp. Iuriſdictionem adgnoſcit. 1036. pannos, quos *Raſcie* vocant, quotannis texit duorum auri millionum. 842.

Florentini, fortes. 857. imò non ſunt milites, ſed venefici: & in Imp. H. VII Monachum ſubornant. 984. 985. Ladislaum H & N Regem ſibi conciliant formoſiſſimæ virginis deditione: quæ venenato ſudariolo & Regem & una ſe ipſam inter mutuos amplexus extinxit. 985. 986

Florentius IV Comes Holl. 129.

Flori, pictores. 61.

Fœcunditatis templum. 129.

Fœminæ, leves & pravæ. 234. 235. 236. regnorum gubernacula ſine naturæ injuria obtinere non poſſunt. 234. an in militia habeant locum. 1085. 1140.

Fœtus ex utero vivarum matrum avulſi in Gallicis menſis apponuntur. 410.

Fons Bellaqueus. 25.

Fontes & aquę Germanię ſalubres. 86. 87.

Foricarii quinam? 1005.

Forſteri. 51.

Fortuna fortiſſimos ſibi pares quęrit. 586. in humanis variè ludit. 549. 550. 551.

Fortunatæ inſulæ. 515.

Fortunius Garzia IC. 299.

Forum Livii. 855.

Francia nomine, Caroli M. ævo continebantur Germania & Gallia. 124.

Franci. 144. 735. 974. ex pluribus G. populis in unum corpus & FRANCORVM nomen coaleſcunt. 121. olim Cauci & Menapii dicti. 127. ſunt terribiles Europæis. 123. potiuntur Hiſpaniâ, & in Hiberniam demigrant. 127. adverſus Romanos & Gothos res gerunt feliciter: & in Gallia monarchiam FRANCIÆ Occid. condunt. 122. perjurium genus ſermonis putant, non criminis. 1047.

Franci, *h. e.* Europæi, & Chriſtiani. 124.

Franckia *h. e.* Chriſtianorum regio. 124.

Francum amicum habe, aut non vicinum. 123.

Francofordia Brand. mercatu inſignis. 99. ibi Academia. 41.

Francofurtum ad Mœn. 904. 961. 1041. nundinarum caput. 99. 100.

Franconia, Germ. cella penaria. 75. habet vinum forte. 78. 79. & glycyrrhizam. 81.

Franciſcanus quidam circiter *quadringenta millia hominum* ſacro fonte tinxit in America. 292. 293.

Franciſcus Aldana. 541.

Franciſcus Alençonius, olim *Hercules Gallicus*, Belgis operam & opes defert. 370. invitatur. Belgarum rogatu ſe bellum adverſus Hiſp tyrannidem ſuſcipere. 371. 372. tranſigit cum Belgis: totam hyemem in Anglia apud Eliſabetham nuptiarum fiduciâ moratur. 372. 373. Antuerpiæ in capita *Læti introitus* jurat; & *Brabantiæ*, *Limpurgi*, ac *Loterii Dux* pronunciatur. 373. præcipua

pua Belgii loca intercipere molitur, ſine ſucceſſu. 373. 374. 375. diſcedit ex Belgio inglorius, & moritur. 375. ſepeliri voluit tanquam Dux Brab. cum inſignibus, ſed Gall. regis Conſiliarii offenſionem Hiſpani veriti titulis abſtinuerunt. 375.
Fr. Almeida Campſonis claſſem profligat. 287.
Fr. Alvarus erigit Academiam Toletanam. 294.
Fr. Aretinus vult Sfortiæ ſponſam ante nuptias nudam in certis locis inſpici atque etiam tangi debere. 1064.
Fr. Balduinus Cracovienſi Academiæ inſtaurandæ deſtinatus. 778. Samoiſcio libros *de Senatu Romano* malè tribuit. 768.
Fr. Barbaro in extrema ſenecta Græcarum literarum irrepſit oblivio. 911.
Fr. Bellomontius Adretius facie truculentâ. 421. deditos ex editiſſima turre poſt prandium quaſi ad oblectamentum præcipitat. 421. 422.
F. Bencius. 854.
Fr. Briani dicterium, in amores H. VIII. A. regis, & An. Bolenæ. 680. 681.
Fr. Carolus Dux Saxoniæ. 16. 17. &c.
Fr. Comendonus Pii V. legatus, proteſtationem adverſus Cæſarem & Ordines Imp. in Comitiis interponere juſſus, ne ſecundis quidem mandatis paruit. 958. 959.
Fr. Conanus. 225.
Fr. Dandulus Ven. legatus, quaſi quadrupes catenâ collo appensâ ad pedes Cl. V provolvitur. 959.
Fr. Drakus. 532. oppugnat Hiſp. claſſem. 616. 617. capit urbem S. Dominici. 548 Mexicanum ſinum biennio victoriis quaſi obſidet. 631. Auſtrale mare perluſtrat, & totum Orbem triennio circumnavigat. 632. 633. novam Albion detegit. 637. Geograph. tabularum errorem deprehendit. 632. *Cacofogam*, navem Hiſp. capit. 633. in Anglia à regina exceptus magnâ lætitiâ: quæ illum Equeſtri honore auxit, prætoriamq; ejus navem PVBLICANVM inſigni ceremoniâ conſecravit. 633. *Tabacca* uſum ex Indiis affert in Angliam. 681. eſt archipirata. 694. Doughreium ad mortem damnat: Luſitanum quendam Hiſpanorum crudelitati relinquit: Nigritam prægnantem in inſulam exponit: & fert impatienter, quòd in Angliam reverſus primarii aliquot viri oblatum ab eo aurum reſpuerent. 694. 695.
Fr. Duarenus inter *quatuor Franciſcos*, ICtos, princeps. 224.
Fr. Feu-ardentius. 354.
Fr. Forerius, videns Luſitanos cædi, præ mœrore & indignatione ſubitò exſpirat. 295.
Fr. Foxius Candala. 226.
Franciſcus I Gall. Rex. 679. 876. 1053. Muſarum præſes: ad R. Stephanum typographum viſitans, cum ei non vacaret, paulùm expectare jubetur. 255. Principibus Fidem commendat. 379. Clementem VII excipit Maſſiliæ. 894. Cæſ. Caroli titulos longos habet ludibrio. 557. Lutetiam pro-

Digitized by Google

provinciis accenſet. 198. Rotomagum facit urbem Galliæ primariam. 198. vincit Helvetios. 255. poſt Papienſe prælium petit à Borbonio & Lanojo, ne pueros Gallicos captivos Italicus miles attrectaret. 1024. immaturo dicterio ſingularia certamina facit Gallis legitimâ. 427. 428. in Europam attrahit Turcam. 343. 344. moriens relinquit Henrico filio pacem & magnam pecuniæ vim. 346. 347.

Franciſcus II Gall. R. 240. Guiſianorum mancipium, pœnâ patibuli ſanctâ faceſſere aulâ intra XXIV horas jubet omnes, qui ab ipſo debita, remunerationes aut beneficia exigerent. 348. Helvetiis negat, ad paternorum debitorum ſolutionem ſe teneri: quia lege Salicâ ad ſe delatum ſit imperium. 377.

Fr. Gonzaga laudatur. 859.

Fr. Guicciardinus laudatur. 853. 1110.

Fr. Guiſius. 156. Avilæ ſervum repoſcenti fugitivum reſpondet. 202. Caletum expugnat. 634.

Fr. Hottomannus. 225. Avarici Bitlanienæ Germanorum ope eximitur. 332.

Fr. Lanovius. 218. 860. 1063. maximis virtutibus vir, Galliæ mala commemorat. 323. 324.

Fr. Mandelotus publicat Lugduni licentiam trucidandi Proteſtantes. 333.

Fr. Medices, Hetr. M. D. 1116. Hiſp. regis ſororem ambit, & fert repulſam. 933.

Fr. Nompar Caumontius cum filiolo occiditur. 330.

Fr. Olivarius. 225. 745. capitali ſupplicio dignum cenſet, qui Regi G. ſuaſor fuerit, ut Tullum, Virodunum, & Meta, Imperatori reſtituantur. 240.

Fr. Petrarcha laudatur. 834. 851.

Fr. Philelphus in ſumma egeſtate moritur. 939.

Fr. Piccolomineus. 854. 1145.

Fr. Pizzarrus. 288.

Fr. Rabeleſus, Medicus & Scurra, ingenioſo ſcripto cunctos Galliæ ordines populo deridendos propinat. 406. 407. fabulatur, Panurgum triticum ſuum ſemper in herba abſumere. 412. 413.

Fr. Roaldeſius. 225.

Fr. Rupifulc. Comes à ſicariis interficitur. 329.

Fr. Salinas. 301.

Fr. Sfortia vult, ſponſam filii ante nuptias à Medicis inſpici & tangi. 1064.

Fr. Toletus, primus ex Ieſuit. Ordine Cardinalis. 295.

Fr. Turrianus 295.

Fr. Valeſius. 300.

Fr. Varga, legatus Cæſ. in Conc. Tridentino. 903.

Fr. Vatabli laus. 223.

Fr. Vergaras. 299.

Fr. Vietæ laus. 226.

Fr. Vivonus Caſtaneus duello certat. 347.

Fr. Ximenes, erogat in editionem Bibliorum Compl. amplius LX millia ducatorum. 293 294. inſtituit Complutenſem Acad. 294.

Fr. Zeimotus, Ieſuita, invenit Iaponiam. 296. 297.

Franekerana Academia. 41.

Digitized by Google

Frantzoſen. 531.
Fredegundis, Gall. regina. 236.
Freidenſtadienſe templum. 71.
Freiſtadium Auſtriæ, celebre nundinis. 99.
Friburgum Briſgojæ, cryſtallis expoliendis clarum. 57. ibi Academia. 41.
Fridericus Achilles, Dux Würtembergiæ. 4. 6. &c. 1157. &c.
Frid. *admorſus*, Miſniæ Marchio. 157.
Frid. Alb. Ducis F. è Tordeſillanum carcere evadit. 316.
Frid. Arag. Rex ſpoliatur imperio. 512.
Frid. Auſtriæ Dux capitis ſupplicium patitur. 367.
Frid. Badenſis Marchio. 159.
Frid. Balduinus. 50.
Frid. *belliscoſus*, Miſniæ M. 157.
Frid. IV. Brand. Marchio. 160.
Frid. Caſtellæ R. utitur Sarracenis militibus. 344.
Frid. Ciliæ Comes Româ redit nihil melior. 1059. ob concubinæ amores interficit uxorem: nonagenario major cum ſcortis luctatur: monitus, ut de morte cogitare velit, recitat epigramma ſepulchrale. 1068. 1069.
Frid. *cum ferreis dentibus*, Brand. Marchio. 160.
Frid. II Daniæ R. 157.
Frid. Feltrius, fortiſſ. 858.
Frid. Griſonius, Equeſtris artis inſtaurator primus. 869. 870.
Frid. Gonzaga, primus M. Dux. 831.
Frid. *gravis*, Miſniæ M. 157.
Frid. Hortlederus. 51.
Fridericus I Imp. 729. LX tonnas auri habet in reditibus annuis. 238. 239. Com. Pal. Rheni, & X ſocios Comites alios, quòd pacem publicam turbaſſent, per Germanicum milliare *canem portare* cogit. 1045. Mediolanenſes, toties perfidos punit. 996. 997. Had. IV Papam veneratur humiliter. 898. jus in urbem Romam adverſus Had. IV ſibi adſerit. 1036. nomen ſuum in literis præponit Papali; & Papæ ex equo deſcendenti ſiniſtram ſtapiam tenet. 676. 677. Ot. Witelspachium, Papæ legato ultima minitantem, interventu ſuo à facinore retrahit. 960. 691. ab Alexandro III calcatur Venetiis. 960.
Fridericus II Imp. 237. 238. 1050. 1115. Germanicè, Latinè, Græcè, Italicè, & Sarracenicè doctus: Ariſtotelis opera in Latinam linguam transferri, & Bononiæ doceri curat. 45. cum Lud. VIII Gall. Rege fœdus init, & fraternum nomen inter Germanos & Gallos renovat. 1103. controverſias de regno Neap. defert ad Pariſ. Senatum. 244. in militia Sarracenis utitur. 344. P. de Vineis exoculat: & bona Eccleſiæ ad uſum belli rapit. 1111. 1112. dejicitur Imperio ab Innocentio IV. 903.
Fridericus III, Pulcher, Imp. in cuſtodia Diabolum crucis ſigno fugat. 1060.
Fridericus IV Imp. 1084. LIV annos res Imperii adminiſtrat. 165. regnum Bohemiæ recuſat. 108. Car. Burgundo Regii honoris inſignia conferre abnuit. 147. ſtatuit, neminem mortalium eſſe,

ſe, qui non aliqua ex parte fictus fucatusque ſit. 1101.
Frid. Malavolta captivum Coſmum Medicem veneni ſuſpicione liberat. 986.
Frid. II. Pal. Elector in Hiſpania hoſpitiorum barbariem & egeſtatem experitur. 460. 461. 462. de aſinina carne, quam ferinam putabat, comedit ſuaviſſimè. 758. 759.
Frid. *pius* Elector, Dux Bav. 161.
Frid. von Plientugen. 1155.
Frid. Pruckmannus. 51.
Frid. *ſapiens*, Sax. Elector. 157. Imp. dignitatem oblatam non accipit. 108.
Frid. Schenkius Baro. 50.
Frid. Silburgius. 52.
Frid. Taubmannus. 53. 818.
Frid. *Victorioſus*, Elector, Dux Bav. 161.
Frid. Vrbini Comes, nimis comis. 315.
Frid. VVürtembergiæ Dux. 11. 156.
Friſia Occid. egens lignorum. 74.
Friſii legati. 102. equi. 83.
Frontonis Ducæi laus. 224.
Frumentariorum privilegium in Hiſpania. 455.
Fuccheri. 918. 1075.
Fucus virginum prurientium. 21. 22.
Fuentarabia. 598.
Fuldenſe cœnobium olim florentiſſimum literarum gymnaſium. 42.
Fuldenſis Abbatis potentia. 35.
Fulgentius. 293.
Fulvia Flaccorum gens. 150.
Fulvia Pætinorum gens. 150.
Fulvius Vrſinus. 854.
Fumados, piſces. 630.
Fundanum vinum. 827.
Fuora i Preti. 956.
Furia gens. 149.
Furiæ Gallicæ. 324. &c.
Furioſi quartâ decimâ lunâ verberibus adfliguntur in Anglia. 518.
Fürſtenbergii Comites. 154.
Furtum permiſſum apud Lacedæmonios & Ægyptios. 508.

G.

Gabii: ibi Romulus & Remus inſtituti ſunt in ſchola. 845.
Gabinus lapis. 831.
Gabinianus. 222.
Gabrielli. 151.
Gabriel Fallopius. 853. 1145.
Gab. Mongomerius in ludicro duello H. II Gall. regem caſu lethaliter vulnerat. 347.
Gab. Mudæus. 50.
Gab. Povelus, *Papam eſſe Antichriſtum*, certò ſe ſcire affirmat. 1003.
Gabrinus Fundulius dolet, quòd Sig. Cæſarem, & Papam Ioan. XXIII è turri Cremonenſi non præcipitarit. 993. 994.
Gallium pecoribus ob nimium abdomen vena tundenda eſt. 262.
Gagates. 392.
Gahets, deſpectum hominum genus apud Bigerrones & Benearnenſes. 378.
Galatæ. 206.
Galba Imp. cohortem Germanorum ad cuſtodiam à Cæſaribus inſtitutam diſſolvit. 102.
Galeatius Sfortia, Dux Med., ſutorem proavum habuiſſe f tur. 932. Dorotheam March. Mar-

Digitized by Google

tuæ hâc lege in futurum conjugium ſibi devincit; ſi puella intra XIV ætatis annum nullo naturæ vitio deformata fuerit. 1064. ejus amores. 1014.
Galenus. 180. 853.
Galeotus Card. pro Bibliotheca habet arma, equos, canes, odores, ſcorta. 1015.
Galerius. 179.
Galgacus vocat Romanos, *Orbis raptores.* 973.
Gallecia, auri feraciſſima. 270.
Gallienus ignaviâ & luxu fœdat Imperium. 121. cenſuram parentis ferre nòn poteſt. 309. 310.
GALLIA ſupra alias Orbis regiones ſitu & fertilitate beata. 170. 171. 172. &c. 189. 190. 191. 192. 552. 553. 914. ejus frumentum perfectiſſimum. 174. 175. & vina. 175. 176. & linum. 176. 177. 178. & ſal copioſiſſimus nobiliſſimuſque, quo nec Belgæ, nec Britanni, nec Dani vacare poſſunt. 178. 179. 435. 436. & lanæ jam olim celebratæ: equi laudati: canes eximii. 181. metalla. 182. &c. 269. lapides. 185. 186. aquæ & flumina incomparabilia, & aurifera. 186. 187. 188. 189. coralium probatiſſimum. 187. 188. frumento paſcit Hiſpaniam, & Hiſp. claſſes inſtruit velis. 174. 175. 178. in Peruvia habet dominium utile, Hiſpania directum. 175. recipit quotannis ex Hiſpania quatuor milliones auri. 455. ejus opibus olim Cæſar R. Imperium ſubegit. 190. eſt pratum, in quo paſcuntur oves aureis velleribus, quæ tonderi poſſunt, quoties paſtori libuerit. 242. undiquaque populoſiſſima. 192. 193. 194. numerat CII Epiſcopatus: & XIV Archiepiſcopatus: & curionum ſupra XXVII millia. 194. mittit colonias opificum in Hiſpaniam: ita ut X millia Gallorum opificum in una urbe Valentia aliquando capta ſint. 463. ejus theſaurus ad S. Dionyſium. 87. hoſpitia præſtantiſſima. 458. Nobilitas Muſis amica. 231. 232. Academiæ. 222. 223. Parlamenta. 243. magiſtratus integerrimi. 245. monſtra non habuit. 221. An ſervos patiatur? 201. 202. 437. 438. ejus Regnum jam XII ſeculorum eſt. 153. & inter colos non diſtrahitur. 233. 234. Gallia & Hiſpania ſunt quaſi lances in Europæ libra. 627.
GALLIA nive ferox, glacie, gelu. 431. 432. 433. ejus inculta loca, duos regni trientes auferunt. 433. 434. laborat lignorum inopiâ. 434. non habet plumbum. 647. premitur paupertate. 612. eſt ſtabulum nequitiæ. 24. in Furiarum vinculis agit. 324. ſemper patuit Germanis. 114. multitudine & inconſtantiâ legum exercetur 363. 364. 365. 415. faciliùs vel CC millia ſcribarum & rabularum, quàm militum XXX millia tantùm domi collegerit. 362. 363. magiſtratus vendit peſſimo publico. 358. 359. 360. 361. 362. ejus Nobilitas mentitur transmarinos & ignotos avos. 416. 417. ejus Poetæ juventutis corruptores. 404. 405. ejus fœminæ furtivo complexu gravidæ

ple-

plerunque parricidæ. 394.
Galliæ Reges laudati. 232 233. Regum dignitate primi, Eccleſiç filii primogeniti, Chriſtianiſſimi. 251. 252. 253. viſu faciles, dictuq; affabiles. 247. 248. ſummâ poteſtate præditi, nec Imperatori ſubjecti. 239. 240. 241. 242. arbitratu ſuo præſtationes injungunt ſubditis. 242. juſtitiam accuratè adminiſtrant: æquè ac privati judiciis patriis acquieſcunt. 242. 243. 246. 247. non moriuntur. 236. 379. an ſtrumas attactu ſuo ſanent. 253. 449. an majorum obligationibus & pactis vinciantur. 377. 378. 379.
Galliæ Rex, ſunt *aſinorum* Reges. 304. annis X X ex venditionibus officiorum in arcas intulerunt X L V I milliones coronatorum. 359. non ſunt ærarii domini: nec etiam Gallicum pratum, quoties ipſis libuerit, tondere, uti nec monetam ſine publico conſilio mutare, nec ſine Parlamenti aſſenſu magiſtratum regni exautorare, aut crimen abolere poſſunt. 445. 446. 447. 448. nullo caſu Coronæ patrimonium alienare queunt. 440. 441. 442. eorum leges non valent, niſi à Parlamentis comprobentur: nec eorum teſtimonium, ſi ſit ſolum, à Parlamentis æſtimatur magni. 442. 443. ſunt Pontificum famuli. 622.
Galli. 974. virtutibus ornatiſſimi. 200. &c. dediti religionibus. 216. olim Druidum diſciplinæ cognoſcendæ causâ in Britanniam proficiſcebantur. 602. primi, qui Chriſtianam religionem latè propagaverunt. 216. 217. &c. Eccleſiam ingentibus opibus beant: ita ut nunc Gallici agri duo trientes ad ſacrum Ordinem poſſeſſione vel dominio pertineant. 218. ingenioſiſſimi & literatiſſimi. 218. &c. fortiſſimi. 202. &c. olim timebāt cœli in ſe ruinam: & cum certâ pernicie pericula quærebant: captivos immolabant, eorumque reſecta capita pro portis oppidorum adfigebant. 202. 203. 216. belli gloriâ ſuperant Romanos: in Græciam & Aſiam victricia arma inferunt: & ubique terrarum Gallici nominis relinquunt colonias. 203. 204. 205. 206. factionibus diviſi à Cæſare in fidem accipiuntur. 206. Germanos virtute vincunt. 205. 206 generosè defendunt Metam. 213. Conſtantinopolin poſſident. 207. Turcis formidabiles in Hungaria. 212. equitatu omnibus populis palmam faciunt ambiguam. 212. Anglos, quibus per naturam fere inimici ſunt, conſilio antecellunt. 608. 672. fide integrâ & conſtanti. 231. pio furore parentant H. I V Regi: & indignantur, Ravallaco remiſſionem peccatorum à Sacrifico annunciari. 250. opulenti. 194. humani. 1158. Helvetiorum confœderationem, magis commercium quàm amicitiam ſapere ajunt. 1086. Germanis ebrietatem, & pronunciationem linguæ aſperam, ſcommate exprobrant. 1081. 1082. Germanorum ſunt fratres. 439. 1103. cum Francis in unam gen-

gentem coaleſcunt. 206. 207. Cæſ. Scaligeri judicio, ſunt *ad rem attenti, mobiles, leves, humani, hoſpitales, prodigi, lauti, bellicoſi, hoſtium contemptores atque ideò ſui negligentes, imparati, audaces, cedentes labori, equites omnium longè optimi.* 924. immeritò convitiis petuntur. 232.

Galli, Germ. propago. 119. 120. ſed degeneraverunt à virtutibus Germanorum. 429. 430. metu Germanorum, petunt auxilium à Cæſare. 114. cum Germanis virtute ſe non comparant. 117. illis primus impetus major quàm virorum, & ſequens minor quàm fœminarum. 440. ab Anglis in ipſa Gallia maximas ſæpe clades acceperunt, ſed in Angliam nunquam, niſi ab incolis acciti, penetrare potuerunt. 610. 611. 612. Neap. regni poſſeſſione dejiciuntur. 512. inter tria Regia ſatellitia obtinent locum ultimum. 658. ſunt Regum ſuorum carnifices. 448. non ſemper probi ac graves. 101. impii, blaſphemi, magi, & ſortilegi. 340. 341. 342. 343. leves. 338. 379. fraudulenti. 377. temerarii. 384. &c. 388. in odium ac ſævitiam effuſi. 419. &c. 425. in monomachiis illegitimis creberrimi. 425. 426. 427. 428. quando dormiunt, diabolus eſt motor cunarum. 419. litium forenſium architecti. 363. ſuperbi. 415. 416. 417. in promiſcuo carrucarum luxu immodici. 418. 419. aleatores. 387. 388. 389. libidinoſi, obſcœni, & adulteri. 390. &c. 398. meretriciæ ſuç linguç amoribus nimium ſervientes. 400. 401. luxurioſi & guloſi. 406. 407. 408. 409. 410. 411. capiendo cibo inciviles. 411. 412. veſtibus ſemper varii, novi, ridiculi, ſumptuoſiſſimi, ſummo Italorum commodo. 412. 413. 414. 415.

Gallus quidam in unius anni chirothecas expendit CCCC coronatos. 928.

Gallus quidam Lutetiâ in Belgium uſque mittit induſia ſua lavanda. 415.

Gallus quidam cocus. 791.

Gallus quidam deſcribit Nob. Polonicam. 819.

Gallus in ſuo ſterquilinio plurimum poteſt. 411.

S. Gallus. 661. S. Galli monaſterium in Helvetia eſt colonia Scot. monachorum. 661.

Gallica laniena. 324. &c. quâ XXX millia hominum interfecta, & C millia familiarum triduo in Gallia latrociniis & rapinis oppreſſa fuerunt. 336. ejus memoria SCto Pariſ. quotannis celebrari jubetur: & à Rege Car. IX nummis aureis & argenteis cuſis extollitur. 337. Romæ Iubilæi indictione, feſtâ tormentorum diſploſione, & picturis honoratur. 337. 338. à viris præſtantiſſimis, officioſis mendaciis excuſatur. 338.

Gallica lingua elegantiſſima, omnium ſcientiarum capax. 229. Imp. Carolo V amata. 230. Belgis familiariſſima. 230. puriſſima eſt in Belſia Bloeſis, & potiſſimùm Aureliæ. 230. conciliandis amoribus apta. 400. 403. imò *ruſtica Romana & ſquama Latini*

Digitized by Google

tini ſermonis: & rubigo trivialium barbariſmorum. 402. ſpuria Latinæ linguæ. 404.
Gallicus Hercules. 2.8.
Gallicus morbus. 22.366.ejus variæ appellationes, 531. progreſſus in Europa. 531.
Gallia Ciſalpina. 205. laudatur à Polybio. 832.
Gallo-Græci. 206.
Gambrivius. 113.
Gandavum. 69. Gandavenſibus inſitum, turbare. 1052 permittunt, filium patris eſſe carnificem; & ſceleris memoriam adhucdum æneis ſtatuis in urbe media ſervant. 1057.1058.
Gangani Hiberniæ. 126.
Ganges, fl. aurifer. 188.
Garsa, vidua, Sig. Hung. Regem vitæ periculo eripit. 747.
Garnſey, inſula, nihil habet venenoſum: & veteri privilegio Regum Angliæ perpetuis gaudet induciis cum Gallis. 664.
Garſias ab Horto. 300.
Garſias Loaiſa, Archiep. Toletan. 294.
Garterius Ordo. 638. 655.
Gaſpar: *vide etiam*, Caſpar.
Gaſpar Cichocius. 781.
Gaſp. Colinius. 419. vulneratur à Morevellio. 326. 327. decumbentem viſit Carolus Rex Gall. 327. 328. gladio confoditur; per feneſtram in aream præcipitatur: & in cadaver ejus varie ſævitur. 328. 329.
Gaſp. Contarenus, Card. 852.
Gaſp. Scioppius. 53. 545. calumniator, collare à reſtione jamdudum promeritus. 1040. ait, quoſdam Germ. Proteſtanteis Principes in annuo cenſu, vix C C, aut C C C aureos habere. & propterea *Foeticè magis quam Regiè veſtiri*. 1040.
Gaſp. Taliacotius, admirabilis Medicus. 853.
Gaſtaldi. 783.
Gaſto Foxius ad Ravennam moritur. 210. ab Hiſpanis occiſus. 283.
Gedanenſia pomaria. 756.
Gegania gens. 149.
Gelii. 658.
Geldriæ paſcua Daniæ boves frequentant. 82.
Gelthunger / auß wem machſt du nicht ein Unger? 745.
Gemes, à Papa Alexandro VI ducentis aureorum millibus corrupto, veneno extinguitur. 999. 1000.
Geminius Metius, Dux Tuſc. 887.
Gemmæ quædam ob raritatem ſuperant omne pretium. 154.
Gemoniæ. 823.
Genabum Aurelioruin. 197. *vide Aurelianum*.
Generoſus. 466.
Genettes, magni pretii equi. 262.
Gennadius, Presbyter Maſſ. 217.
Gentiani Herveti laus. 223.
Gentilis Bellinus ob pingendi peritiam creatur à Selime II Turc. Sult. *Eques*. 934.
Genua. 831. 835. ejus ora felix. 826. 827. habet mare ſine piſcibus, viros ſine fide, fœminas ſine verecundia. 923.
Genuenſis Reſpub. olim imperii fines ad Tanaim uſque produxit, & Venetorum rem propè ad interitum redegit 875. nullam hodie Imp. R. agnoſcit juriſdictionem.

Digitized by Google

nem. 1036. imò à Ferdinando I ad tribunal Cæſareum vocatur in cauſa Finalienſi, & judicato paret. 1117. ſub protectionis ſpecie Hiſp. Regi ſubjecta eſt. 286. Columbum habet pro vano. 861. beneficia penſat ingratitudine. 864.
Genuenſes flagitioſi: à Virtute diſtant C milliaria. 923. lucripetæ transportant Turcas in Europam. 997. 998. in contrahendis ſortis principalis uſuris ab Hiſp. Rege ingenti adficiuntur damno. 538. 539.
Genuenſis quædam impudico dicterio deſignat Nobilitatis originem 937.
Georgius Acacius Enenckelius Baro. 50.
G. Agricola. 269. Germaniæ Plinius. 92. in rei metallicæ cognitione antiquis præripit palmam. 53.
Georgii Anhaltini Pr. laus 47.
G. ab Auſtria. 273
G. Buchananus. 552. laudatus à Ioſ. Scaligero. 658. 659. Regis pædagogus. 712. in verba Moravii juratiſſimus. 712. turbas Scotiæ & ſuum adfectum ſcribit. 712. ejus libri falſitatis damnantur ab Ordinibus Scotiæ. 712. ingemiſcens coram Rege ſubinde ſe reprehendit; & mendacia vel ſanguine eluere optat. 712. 713. præ ætate delirat. 713.
G. Calaminus. 53.
G. Caſſander. 49.
G. Clarentiæ Dux dolio vini Cretici immerſus ſubmergitur. 687.
G. Fiſcellus Doctor, Equeſtris Ordinis honoribus ornatur: & Baſileæ relictis Legum Doctoribus ad Equitum claſſem ambitioſè ſe confert. 937.
G. Friderici Bad. March. laus 159.
G. Fridericus Brand. Marchio. 160.
Georg. Fridericus Limpurgi Baro. 453. &c.
G. ab Halfingen. 130.
G. Io. Rhæticus. 54.
G. Kölderer von Höch. 911. 20.
G. Mylius. 50.
G. Obrechtus. 51.
G. Purbachius primus in Chriſtiano orbe renovat aſtrorum ſcientiam. 54.
G. Sabinus. 53.
G. Sechelus ſeditioſorum dux immani exemplo punitur. 744.
G. Sig. Seldius. 904. ei Cæſar Carolus V honoris cauſâ lychnum præfert quantumvis recuſanti. 47.
Georgius: Snebergi fodina. 88.
G. Stengelius. 50.
G. Stubenbergius Baro. 554. &c.
G. Thurius. 587.
G. Trapezuntius ſub vitæ finem perdit literarum memoriam. 912. ejus filii veneno tollunt Regiomontanum. 53. 54.
G. Varad. Epiſcopus duos Germanos, & totidem pariter porcos, ad ignominiam Gen. nationis, in eadem furca ſuſpendit. 739. 740.
G. Vaſarius pictor & architectus celeberrimus. 841. 842.
G. Weiganmeierus. 53.
G. Wernherus. 568.
Georgius Würtemb Comes. 156.
Gepidæ. 735. 974.
Gerbis inſula. 509.
Gerhardus Mercator. 54.
Gerhardus Moguntinus Archiep.

 glo-

Digitized by Google

gloriatur, in cornu venatorio ſe plures geſtare Cæſares. 1044. fit ſupplex Alberto I Cæſ. 1045.

GERMANIA EVROPÆ PRINCEPS. 28. Europæ provinciarum maxima. 118. 119. falſis exterorum relationibus fere Vtopiæ accenſetur. 73. multis exteris creditur eſſe una urbs. 118. ante Galliam, Belgicam, Britanniam, & Hiſpanias, hominibus frequentari cœpit. 119. 120. olim terris informis, aſpera cœlo, &c. 29. 30. hodie undiquaq; felix. 31. 32. eſt cornu copiæ. 75. frumento, vino, pabulis, armentis, aquis, lapidibus, metallis dives. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. Hiſpaniæ & Italiæ ſubvehit frumentum. 77. 78. ante Novi Orbis inventionem Galliæ, Hiſpaniæ, Italiæ, omne fere ſubminiſtrabat argentum. 88. olim ſine urbibus: hodie earum numero & nitore præſtat regionibus aliis. 68. 69. &c. eſt hominum & gentium officina: ac quamplurimos populos in terrarum orbem ſparſit. 128. 129. non ſemel populorum & Nobilium colonias miſit in Italiam. 148. 151. 152. inhabitatur circiter XX hominum millionibus: & ſi vel CC millia militum foràs emittat, domi tamen adhuc viribus ſuis tuta eſt. 132. eſt inſuperabilis. 50. plures fere habet Academias, quàm Europa reliqua. 40. ejus diverſoria incommoda, nec ſatis civilia, ex antiqua gentis diſciplina militari, æſtimanda ſunt. 456. 457. 458. laudatur ab Ænea Silvio. 450. 451. 452.

Germania Ciſrhenana. 117.

Germania Tranſrhenana. 118.

Germaniæ *lingua* antiquitus etiam Illyriis, Hiſpanis, Gallis, & Britannis communis. 120. olim horrida. 229. hodie ſplendoris & dignitatis virilis plena. 401. 402. 403. 404. Hiſpani ſcomma in illam lepidè rejicitur. 403. 404. *Verba auxiliaria* communicavit Hiſpanicæ, Italicæ, & Gallicæ. 404.

Germaniæ *Nobilitas* illuſtriſſima. 148. 151. 152. &c. ſtrenuè literarum ſtudiis incumbit. 42. 43. &c. conſlacceſcit hodie, & *Novorum hominum* ſæpe abjectiſſimorum contagio inquinatur. 1088. 1089. 1090. in interiori tamen Germania *Novorum hominum* empti tituli adhucdum vilipenduntur. 1090.

Germaniæ *Comites* opulenti. 708.

Germaniæ *Principes* laudatiſſimi. 155. &c. potentiſſimi. 1041. ſunt ſimiles belluæ multorum capitum, & plurium caudarum. 1041. 1042.

Germaniæ proceres malunt magnitudinem ſuam illuſtribus factis, quamglorioſis titulis oſtendere. 930. edicto ſanciunt; *Imperatorem primum ante omnes, ſecundum poſt Deum eſſe; nec ullo pacto Papæ autoritate vel conſenſu ad Imperium & majeſtatem opus habere.* 961. 962. 963.

Germania Rom. Imperium præcellens; & quo nullum fuit unquam robuſtius. 144. à Rudolfi I Cæſaris tempore ad noſtram uſque me-

memoriam vehementer attenuatum. 1039. non tamen ita imminutum eſt, uti ſcioli quidam opinantur. 1115. imò *Barbarios Philippos* ſuos ad obſequium reducet aliquando. 810. propter Electionis turbas ſæpe maximis calamitatibus involutum. 237. 238. ejus vectigalia & tributa tranſierunt ad ſubditos Principes. 1040. ejus tanta paupertas, ut Cæſ. Caroli V ſententiâ contra Turcas inſignem expeditionem ſuſcipere, & domi juſtitiam ac pacem tueri non potuerit. 1040. Ordinum diſcordiâ diſtrahitur: & Comitiorum, in quibus pleruncque publicorum conſiliorum effugia, & de ſubſelliorum jure certamina audire eſt, fluctibus quaſſatur. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1115. 1126.

Germaniæ magiſtratus indulgent ebrietati, ut vini atque cerevisiæ vectigal pœnarumque lucrum tantò ſit majus. 1083.

GERMANI. 974. viri bellaces. 114. fortiſſimi. 40.102.112.113.114. 115.116.117.133.136.137.139.140. 141.142.149.152.153.194.732.740. 1139.1140. 1141. eorum res geſtæ olim caruerunt ſcriptoribus. 112. 113 olim latrociniis dediti juventutis exercendæ causâ. 100. olim pacem vendebant. 140. ut concordes ſunt invicti, ita eorum inter ſe diſcordiâ Romana pax olim nitebatur. 140. 141. 142. per CCX annos R. Martem fatigaverunt. 136. 137. *ex Romanis ſplendidiſſimè natis fecere paſtores & caſæ cuſtodes.* 149. eorum virtute R. victoriæ conſtabant. 139. 140. olim & in Hiſpaniam pervaſerunt. 126.127. Gallis, quibus jam per XII ſecula imperant, ſunt terribiles. 114. 115. 116. 153. ſanguine ſuo Hungaros & alios hactenus tuiti ſunt. 740. in regiis Hungariæ civitatibus, in montanis, & in Tranſſilvania, armis priſci domini ſunt. 732. ſine illis jam à multis ſeculis nullum bellum in Europa geſtum. 153. etiam in hac diſciplinæ militaris laxitate hodieque formidabiles. 1139. Cæſ. Scaligeri judicio, *ſunt illi fortes, ſimplices, animarum prodigi, veri amici veríq; hoſtes.* 924. eorum *libertas regno Arſacis acrior* eſt. 136.142. ubicunque vicerunt, ibi habitant. 129. ſunt bis patres Gallorum. 119. 124. bis patres Britannorum. 120. 124. 152. patres Scotorum & Hibernorum. 125. 126. 127. olim Scythæ dicti. 127. excolunt Poloniam; eamque Equeſtrium familiarum, opificum, atque mercatorum coloniis nobilitant. 798. 799 quid vocent *Nobilitatem?* 867. Græculorum faſtum & opes ludibrio habent. 111. fideliſſimi ſunt, & propterea vitæ Imperatorum, Regum, ac Principum cuſtodes. 102. ſervos humaniter tractant. 103. ſunt naturâ probi & graves. 101. ſupra alios populos venerandi 1128. ſolique morum integritatem noſtrâ ætate ſervant. 1128. ſed in ſcenica corporis compoſitione nunquam laudem venati ſunt. 1128. excelſi corpore, ſed non minùs ingenio & virtu-

Digitized by Google

te. 1132. 1133. non omnes ebrietatis vitio obnoxii. 1134. neque ita immoderatè bibunt, ut exteri convitiantur. 1138. ſunt caſti pudicique, & honeſtatem conjugiorum maximè obſervant. 103. 104. puerorum amorem abominantur. 390. 391 nothis viam ad literarios honores & opificia alicubi intercludunt. 104. modeſti in veſtitu. 108. 109. 110. 111. inſignes mercatores. 94. 95. 96. 97. 98. 99. olim quidem erant *ſine Deo*. 33. ſed poſtea pietate & zelo Chr. Religionem coluerunt & dilataverunt. 33. 34. in Ordinem Eccleſiaſticum & Rom. Eccleſiam contulerunt beneficia, cum charitatis exceſſu. 34. 35. erant olim *ſine literis*. 39. hodie ſunt literatiſſimi, nec eâ gloriâ cedunt nationi ulli 39. &c. 54 1143. 1144. 1145. 1146. 1148. 1149. opificiorum varietate ſuperant populos omnes. 39 55. &c. 62. 934. 935. 936. vocantur in Italiam ad metiendos fines agrorum, & alias manuarias artes docendas & exercendas. 40. 56. *Horologia*, quæ rotulis conſtant, invenerunt. 68. & ſunt inventores *Bombardæ & Typographiæ*. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 1149. 1150. 1151. 1152.

GERMANI jure gentium communi aliquam ſtultitiæ partem habent. 1114. aliis gentibus plerunque ſtaturâ majores, ſed parum rationis in capite geſtant. 1062. 1063. olim in ſumma feritate verſutiſſimi, natumque mendacio genus. 1046. 1047. permittebant latrocinia. 30. Septentrionales audiunt *carnifices mortalium*. 1048. ſunt perfidi & crudeles. 1046. 1047. 1048. 1049. &c. injuſti. 1051. 1053. 1055. 1056. 1057. 1058. &c. Religionis contemptores, novatores, & plurium Religionum auctores. 1059. 1060. 1061. 1062. inciviles ſunt, & tales faciunt. 1063. peregre profecti redeunt virtutum egeni. 19. ſunt voluptatum ſervi. 1064. cum caſtitatis injuria balnea & lavacra promiſcua, utrique ſexui communia ferunt. 1064. 1065. 1066. amores illicitos aucupantur. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. in veſtitu, cibo, potu, ſunt delicati, degeneres, & ſtolidi. 20. 21. 1071. 1072. &c. 1083. olim pultes non niſi ex avena habebant cibum: hodie ciborum copiâ & deliciis maximè pereunt. 1072. alicubi caſeum in vermiculos reſolutum, avidè vorant. 791. bibones maximi, & artifices. 590. 1077. &c. 1083. præmia ſubinde bibonibus conſtituunt. 1078. 1079. 1080 leges adverſus ebrietatem latas contrariis factis & conſuetudine planè evertunt. 1082. aleatores ſunt, tam juvenes, quàm ſenes depontani. 30. 504. aleam olim cum libertatis periculo jungebant. 102. in militia à majorum laude deſciſcunt, & jam ſpernuntur à Turcis. 1084. milites, uxores aut concubinas in ferundis impedimentis mularum loco habent; & graſſantur fere omnis diſciplinæ expertes. 1084. 1085. quibus niſi aliæ gentes ſubveniant, hoſti ſunt prædæ. 1088. adfe-

Digitized by Google

ctu olim erant in literas non prorſus benevolo. 1090. 1091. hodie ſolent prolixis voluminibus pauca complecti 490. 1091 1092. 1093. ſunt Graduum Scholaſticorum inſtitores, qui pueros etiam ad ſeria admittunt. 1094. habent poetas; ſed multos laurigeros, paucos Phœbos. 1094. pronunciatione linguæ utuntur nimis asperâ. 1081. 1082.
Germani quidam monſtroſis opinionibus Imperatoris majeſtatem & decus Imperii lancinant. 381. 382. 383. 384.
Germani quidam errant, dum extra Germaniam requirunt, quid Spiræ agatur. 1121.
Germani quidam Magicarum operationum causâ proficiſcuntur ad lacum Nurſinum. 1113.
Germanicus Cæſar. 123. 137. *Germanici* nomen erat olim inter titulos Imperii. 123.
Germanus Autiſſiodorenſis Epiſcopus. 217.
Gerolzekii dynaſtæ. 154.
Gerſey, inſula. 664.
Gervaſius Barberius occiditur. 331.
Geiſæ, reges Hungariæ. 576.
Gewanderte Narren. 12.
Gibellini. 988.
Giedrocenſes Duces in Lituania in famulatu plerunque vitam tolerant, & tamen Ducales ſpiritus gerunt. 804.
Gieſſenſis Academia 41. Poetica. 1148.
Gilbertus Genebrardus. 223. Regi infeſtus 354.
Gilb. Iacchæi Inſtitutiones Medicæ laudantur. 1148.
Gilbertinorum ordo. 646 in eorum Monaſteriis Veſtales cum Monachis licenter ſtabulantur. 702.
Giraldus. 649. 659. 720.
Givoitii, ſerpentes. 792.
Gladii Gallici. 184.
Glamorgania. 648. 705.
Clarona. 1121.
Glaſcuenſis Academia. 658.
Glaucus laudavit Injuſtitiam. 787.
Gleichii Comites. 155.
Glires in deliciis olim Romanis, & nuper Gallis. 411.
Glocestria. 640. incolarum ignaviâ eſt vini ſterilis. 699.
Gnadentitel. 1089.
Gnezna. 779.
Goclenii. 53.
Godarda adultera ſuſpenditur. 391.
Godifridus Bononienſis ſuſcipit expeditionem in Aſiam & Syriam: ſalutatus Rex Hieroſolymorum, repudiat auream coronam. 207. 208. humilitate & ſimplici cultu barbaros rapit in admirationem. 208. 209.
Godiva, Conventriæ domini uxor, nuda frequentiſſimam urbis partem obequitat. 687.
Godwinus Cantii C. Alfredum Angliæ hæredem Haraldo Danico contra datam fidem tradit. 698.
Gofredus. 851.
Golſch. 57.
Gomorra, urbs Hiſpaniæ. 460.
Gonzaghi. 151.
Gonzalius Ferd. Aguilarius eripit Gallis regnum Neap. 283. *vide* Ferdinandus Conſalvus.
Goplus, lacus. 801.
Goraji. 784.
Gordiani, nondum Imp. maximæ opes,

Digitized by Google

opes. 883.
Goricomenſis turris proſpectum exhibet in XXII urbes. 63.
Gormonchestria, vicus, Reges Angliæ olim CLXXX aratris, ruſticâ quâdam pompâ eductis, excepit. 646.
Gorræus Pariſienſis Amadiſi libros ad ſummam dignationem perducit. 405.
Gothi. 144. 734. 735. 974. ſunt Europæ magiſtri: & patres Nobilitatis Europææ. 143 Romam aliquoties capiunt. 143. Vandalos & Suevos ex Galliis pellunt in Hiſpanias: & Vandalos ex Hiſpaniis exturbant in Africâ. 122. Galliam Narbonenſem à ſe devictam dicunt *Gothiam*. 120. cur literis interitum adferre voluerint. 113. ſunt belluæ. 924.
Gothia: *h. e.* Romania. 143.
Gothofredus Plantageneta Andegavenſium Comes. 207.
Gracchi, oratores. 1146.
Granata. 265. ibi Academia. 294. Granatenſis civis quidam ab ipſomet Imp. Car. V rogandus fuit, ut Frid. II Elect. Palatinum in domum admitteret. 461. Granatenſis planities ex mori arboris foliis quotannis XXX millia coronatorum in regium vectigal infert. 262.
Grandes Hiſpaniæ coram Rege caput tegunt. 494.
Granvellani colloquium cum Landgravio. 239. Cardinalis *ſublevar*. 547.
Gratianop. Parlamentum. 243.
Gratianus, Decreti collector. 851. 983.
Gratianus Imp. 574. 733.
Gratianus Norogna. 288.
Gratioſi titulus. 1089.
Gravia. 1051.
Græcia olim ſcientiarum magiſtra: hodie ignorantiæ & barbariæ. 938. ejus metalla. 269.
Græci. 974. olim concordes. 194. nomen *Romanorum* ſibi fecerunt proprium. 1027. Ioannis XXII P. ſuperbiam & avaritiam increpant. 953. puritate urbium vincuntur à Romanis. 69. ſunt latrones. 101. puerorum amorem tradiderunt Gallis, Hiſpanis, Illyriis, Italis. 390. Græci & Latini tantùm res à ſe geſtas deprædicaverunt; aliorum præclara facinora aut ſilentio, aut calumniâ involventes. 113.
Græcum vinum 827.
Græcium, Stiriæ metrop. 69. nundinis præſtans. 99.
D. Gregorius. 233. *Eccleſiæ doctor*. 851.
Greg. Haloander. 50.
Greg. Heinburgius. 50.
Greg. Horſtius. 52.
Greg. III P. Leonem Iſaurum excommunicat, & ab ejus obedientia Italiam abſtrahit. 902.
Greg. VII, *ſanctus Satanas*. 964. Hen. Imperatorem Imperio, & Boleſl. Polonum regno dejicit. 902. H. Cæſari abſolutionem tertium denegat. 959 Demetrium declarat Ruſſ. regem. 900.
Greg. IX. 233.
Greg. XIII. 871. antea *Hugo Boncompagnus* dictus, Profeſſor Bonon. 770. 943. à quodam quærit, *utrum ſit Doctor, an verò Doctoratus?*

Digitized by Google

ratur? 943. inter Regni Luſitan. candidatos arbitrium fruſtra venatur. 953. 954. 955. 956. judicat incolumitatem Hiſp. Regis univerſo Chriſtiano orbi eſſe neceſſariam. 313. præripit Imperatori emendationem Calendarii. 990. Iac. Boncompagnum filium naturalem, invidioſis honoribus opibusque auget: & multa alia in civili diſciplina peccat. 990.

Greg. Turonenſis Epiſcopus. 217.

Greg. de Valentia. 1145.

Grenovicus, Eliſabethæ A. R. nativitate illuſtris. 639.

Gresholme, inſula. 662.

Grimoniana vina. 176.

Gripsvvaldenſis Academia. 41.

Grolla. 859.

Groſſetum. 916.

Gruningenſe templum in Halb. Epiſcopatu. 71. vas prægrande. 176.

Gruntlandii, beluæ. 924.

Crynæi, Theologi 49.

Gryphi Scythiæ Aſiaticæ. 15.

Guadiana, ſive Anas, fl. 272. 273.

Guelfi. 988.

Guelpho Bavarus à Cæſ. Conrado III Winipergi obſeſſus, pio uxorum aſtu periculo cum omnibus militibus eximitur. 107.

Gugerni. 118.

Guido Fauxius, novus Scævola, immani conſtantiâ conjurationem faſſus, eam diabolo indice impeditam fuiſſe, teſtatur. 693.

Guidonis à Prata hoſpitalitas. 855. 856.

Guido Suffraganeus Traject. 129.

Guidus Pancirolus. 852. explicat, quid ſit *Gynæcium*. 667.

Guienna locuſtis & inundationibus obnoxia: Syrtibus & *landis* ſuis vaſta. 433. 434.

Guildfordius vicus perfidiâ Godvvini Comitis celebris. 698.

Gulielmus, *vide* & Wilhelmus.

Gulielmus Arauſion. Princeps novo Brab. Duci arctâ fibulâ nectit Principale pallium. 373.

Gul. Bruſſius. 155.

Gul. Budæus. 73. 270. *Galliæ portentum*. 225.

Gul. Camdenus. 380. 607. 643.

Gul. Canterus. 53.

Gul. Copus. 51.

Gul Durandus. 851.

Gul. Grocinius. 607.

Gul. Grombachius, fax patriæ. 1050.

Gul. Angliæ & Normanniæ hæres, naufragio perit. 670. 671.

Gul. Latemerius. 607.

Gul. Lilius. 607.

Gul. Lucinus. 354.

Gul. nothus Norm. 642. ſalutatur Rex Angliæ. 135. eſt genitor Regum A. 207. triginta ſex expopulatur eccleſias, ut terram feris & canum luſibus dicaret: ſed divina vindicta tyrannidem aſſequitur memorandis exemplis. 696. 697.

Gul. Ockam, *Nominalium* pater. 606. 960.

Gul. Per Kinſus. 607.

Gul. Roſa. 354.

Gul. Rufus, G. Normanni filius, ſagittâ à Tirello fortuitò transfigitur. 697.

Gul. Salluſtius Bartaſſius bellicâ & Poëticâ laude illuſtris. 228.

Gul. Schickardus. 53. ejus Horologium

gium Hebræum. 1148.
Gui Sirletus, Cardinalis. 852.
Gui. Tindallus 607.
Gul. victorioſus Dux Brunſ. 159.
Gul. Whitakerus. 607.
Gul. Xylander 53.
Guilleri latrones infeſtant Galliam. 423. 424. 425. eorum dux cum quodam mercatore dicit preces pro pecunia. 424. 425.
Guiniad, piſces. 650.
Guiani, turbones. 866.
Guleta, arx Africæ. 598. Hiſp. ignaviæ monumentum. 546. expugnatur a Sinane. 546. 547.
Gunzium, Turc. ignominiâ clarum. 583.
Guſtavus Adolfus Suec. Rex. 152.
Guteriſius Vargus. 288.
Gyarus, Cycladum inſula. 448.
Gyenſe vinum. 176.
Gynæcium quid? 667.

H.

Hadrianus Imp 193. laudatus. 305.
Hadr. Iunius. 51.
Had. Metius. 1148.
Hadr. Papa evocat C. M. contra Langobardos. 965.
Hadr. IV. P. 898. 960. Paparum conditionem deplorat. 972. jus in Vrbem R. adſcribit ſibi omne. 1036. aſſerit, Imperatoris poteſtatem, etiam nomen ipſum eſſe à Papa. 899. indignatur, quod Frid. I Imperatorium nomen Pontificio in literis præpoſuerit, & ſiniſtram Papæ de equo deſcendentis ſtapiam tenuerit. 676. 677. muſcâ ſuffocatur. 677.
Hadr. VI. P. 49. 678. 1040.
Hadr. Turnebi laus. 228. 1145.
Hadriaticum mare. 827.
Hæmus Thracius. 1050.
Halæ Auſtriorum. 86.
Halæ Boiorum. 86.
Halæ Saxonum. 86.
Halæ Suevorum. 86.
Halæ Tirolenſium. 86.
Haleces olim ad Norvvegiam ſtativa habuerunt: hodie Britanniam immenſis exercitibus, ſtatis temporibus circumnatant. 599. 600. piſcatus eorum ad Norvvicum eſt totius Orbis copioſiſſimus. 645.
Haliſax, ex re pannaria opulentum. 652.
Hallerus, legatus Cæſ. 904.
Hamburgum. 69.
Hamilcar, Carthag. dux, pater Hannibalis. 780. 1110.
Hammanientibus ex ſale domus. 178.
Hamptonum. 59.
Hannibal Carthag. dux. 781. 848. 879. novennis ad aram jurat, *Nunquam ſe in amicitia cum Romanis fore*. 1110. quantum ſit odium inter Carthaginem & Romam ſignificat. 1110. capit Saguntum. 276. ad mœnia Romæ pugnat, & fert ægerrimè, à civibus tunc agrum emi vendique, in quo ipſe caſtra haberet, nihil quoque pretio diminuto. 890. ad Cannenſis victoriæ fidem Carthaginem mittit aureos annulos, à digitis occiſorum detractos, qui dimidium ſuper tres modios explebant 811. 812. vincitur voluptatibus Campanis. 922. 923.
Han-

Digitized by Google

Hannonis Carthag. ducis navigatio. 514.
Hannovii Comites. 155.
Hantonia. 636.637.696.697.
Haraldus Danicus Alfredum Angliæ heredem exoculat, & ejus comitatum novo ſævitiæ genere decimat. 698. 699. interficitur. 135.
Hardecci Comites. 1142.
Hariadenus Ahenobarbus vaſtat Liguriam, Hetruriam, Ilvam, Igylium, Aenariam & Liparam. 343. 344.
Harlemum typographiæ inventæ laudem ſibi tribuit. 69.
Harminius. 141.
Hasleri, Muſici. 54.
Haſſia, Germaniæ horreum. 75. & tamen eſt infœcundis montibus deformis. 1063. ejus *Landgravii*. 159. & equi. 83.
Hathueius, Indorum Dynaſta, deſcribit mores Hiſpanorum. 521. 522. ad rogum damnatus cum ex monacho intelligeret, Regnum cœlorum Hiſpanis patere; teſtatus eſt, *Nolle ſe petere cælum, ſed potius inferos, ne ſibi domicilium cum gente crudeli commune eſſet*. 529. 530.
Hatto I Mog. Archiep. prodit Alb. Bamberg. Comitem. 1048. 1049.
Hatto II. Mog. Archiep. pauperes exuſſiſſe, & à muribus ipſe corroſus fuiſſe, falsò creditur. 801. 802.
Hebdomas Bartaſſii. 228.
Hebrides, inſulæ. 663. 722. 723.
Hebrus, fl. aurifer. 188.
Hector. 822.
Hedui, amici Populi R. 206.
Hedvviges, Pol. regina, à Nobilibus copulatur Lituano barbaro, etiam reluctans. 807.
Hegati. 658.
Hegedorpius laudat *Ebrietatem*. 788.
Heidelbergenſis Academia. 40. arx. 1132. vas vinarium ibi ingens. 176.
Heilbrunneri. 50.
Helena Imp. C. M. mater. 652. an in Britannia nata? 705.
Helene. 1066.
Helfenſtenii Comites. 155.
Heliogabalus. 1005. araneas colligit in urbe R. ad X millia pondo. 913. Romanis religionibus molitur interitum. 488. 489.
Helionara Franciæ regina. 258.
Helius Eobanus. 53. poeta & potor æque excellens. 1078. 1137. grande vas ligneum plenum cereviſiâ ebibit, & ita alium glorioſum potorem ſuperat. 1078. 1079.
Hellan, inſula. 663.
Hellan Tinoc, inſula. 663.
Hellbecks, rivuli infernales. 706.
Helleſpontus. 997. 998.
Helmſtadienſis Academia. 41.
Helvetia. 119. Germaniæ cella penaria. 75. pecoris & lactis abundans. 83. ſterilis. 1063.
Helvetii. 974. viri probi. 1121. defenſores Eccleſiæ R. & Gallorum Dii tutelares. 1141. inter tria Regis Gall. ſatellitia locum habent ſecundum. 658. in Hardenſi pugna generosè vincunt. 1087. pauperes, antequam viciſſent Car. Burgundum: & tunc regiâ potiti prædâ non intelligebant, quantas opes eſſent conſecuti. 90.

Digitized by Google

90. 91. ſunt venales milites, & qui fœdera argenteâ privatæ utilitatis ulnâ admetiuntur. 1085. 1086. Kühmauler. 1087. der Welt Plag: flagellum Principum ac Nobilium: ſuperbi: qui juſtum id putant, quod eorum phantaſticis eſt conforme capitibus. 1038. in veſtitu partes corporis occultas turpiter exprimunt. 1082. 1083. An hodieque membrum ſint Imp. Germanici: & an eorum legati Cameram Spir. ſic inciviliter, ut quidam putant, fuerint allocuti. 1038. 1121. 1122.

Helvidius Priſcus. 443.

Helvii. 206.

Hemingſtonium. 701.

Hemskerkii, pictores Belgæ. 61.

Heneti Paphlagones. 205.

Heningus Arniſæus. 51.

Hening. Gœden. 50.

Henricus Alb. Limpurgi Baro. 565. &c.

Hen. Alſtedius. 1148.

Hen. I Angliæ Rex. 638. 670. 697.

Hen. II A. Rex. 638. pellicem *Roſamundam* occultat in labyrintho. 699.

Hen. III A. Rex. *Th. de la Lynd*, quòd iſte cervum, cui ille pepercerat, cepiſſet & occidiſſet, graviſſimè punit. 695. 696.

Hen. V. A. Rex latè dominatur in Gallia. 682. 683.

Hen. VI. A. Rex in numerum *Sanctorum* non refertur; quòd pro illius canoniſatione nimis magnam pecuniæ ſummam exigeret Iulius II P. 1004.

Hen. VII. A. Rex. 1004. Columbum habet pro ridiculo. 861. ejus ſacrarium, Orbis miraculum. 642.

Hen. VIII. A. Rex. 513. Wolſæum ad ſumma evehit. 677. eundem in divortii regii negotio tergiverſantem comprehendit, Vint. Epiſcopatu deturbat, & ad dicendam cauſam in aulam evocat. 679. ex inferiori Wolſæi famulorum ordine XVI in ſelectiſſimi ſatellitii Regii numerum cooptat. 680. Catharinam conjugem, quæ priùs Arthuri fratris ipſius uxor fuerat, fœminam moribus ſanctiſſimis, ſed ſæpius abortientem, poſt XVII annos faſtidit. 678. & repudiat. 681. Annam Bolenam perditè amat. 679. Annæ illius creditur pater & maritus. 680. quærit *Quale peccatum videretur, matrem primùm, dein filiam cognoſcere*? 681. in ſex conjugum viciſſitudine ingentes inſanit inſanias. 681. dominatum Papæ in Anglia abrogat. 622. 633. ejus ſymbolum: *Cui adhæreo, præeſt.* 627.

Hen. Auceps Imp. 157. invitatus à Papa ad coronam Imperii ſuſcipiendum, ait; *Sibi ſufficere, quòd ex gratia Dei ſit Rex Romanorum.* 967. ejus leges Torneamentorum. 1141. Hungaris tributum poſcentibus mittit canem mutilatum & ſcabie deformem. 737. Hungarorum ſtragem edit. 738.

Hen. Bavariæ Dux. 739.

Hen. Bocerus. 51.

Hen. Bol. III Pol. Regis filius. 780.

Hen.

Hen. Borbonius, Princeps Condæus, duellorum temeritatem gravi & piâ ſententiâ damnat. 428. 429. proſcribitur à Sixto V P. 866 867.
Hen. Brunſ. Ducis amores & ludi cum Trottina. 1069. 1070.
Hen. Bullingerus. 50.
Hen. Cardinalis Luſitaniæ. 522. Rex non magni judicii. 536. horâ & momento à ſe prædictis in deliquium incidit, & moritur. 954.
Hen. Caſt. Rex utitur Sarracenis in militia. 344.
Hen. Colonienſis Archiep. rebellis, fit ſupplex Alberto I Cæſ. 1045.
H. Cornelius Agrippa. 1006.
Hen. Exoniæ Dux laceris veſtibus nudiſque pedibus victum mendicat. 695.
Hen. ferreus; Haſſ. Landgrav. 159.
Hen. Fitz-Alanus Comes Arundeliæ uſum rhedarum, quas *Coches* vocant, in Angliam inducit. 376. 377. opponit ſe nuptiis Eliſabethæ, quas Alençonius ambibat. 377.
Henrici nomen Gall. regibus infauſtum. 357.
Hen. II Gall. Rex. 194. nunquam induit tibialia ſerica. 413. Ferroneriam viam Lutetiæ amplificari jubet: ſed mandatum executione fruſtratur. 365. dicterium jacit in Parlamentarios; qui indignum in ordinem ſuum admittere nolebant. 245. Italum ſervum in turpiſſimo ſcelere à ſe deprehenſum jurat: ſed judices nihilominus reum liberabant. 442. 443. aliquot civitates avellit ab Imperio G. 240. expugnat Caletum. 684. fœdus icit cum Turcis, magno Chriſtiani orbis malo. 343. 344. pellundat opes paternas, & Remp. ære alieno opprimit, acciſis etiam imperii Gallici finibus. 347. ad Dianæ Pict. libidinem ſe proſtituit. 347. ſerium duellum probat; & ipſe poſtea ludicro duello extinguitur. 347.
Hen. III Gall. Rex: adhuc Andium Dux eligitur in regem Pol. 767. 784. Poloniam exilium ſuum interpretatur: & ſceptri Polonici conciliatoribus malam rependit gratiam. 788. fugit ex Polonia. 589. redux in Galliam inducit mores à Gallorum indole alienos, in faſtum & mollitiem ſolutus. 350. prodigus; dignitates primarias immodico pretio mercatus transfert in indignos. 350. in Lugdunenſes catellos quotannis plus C aureorum millia abſumit. 350. 351. fratrem Alençonium quâvis conditione extra regnum eſſe cupit. 370. eidem ad Belgicum bellum pecuniam & militem ſubminiſtrat. 372. Hiſpanum ſibi reddit infeſtum. 372. Cameraci patrocinium ſuſcipere recuſat. 375. LIGAM aſſenſu ſuo format, & in ſuam ac Reipub. perniciem armat. 352. debet ſupra centum auri milliones. 351. in Comitiis Blœſenſibus ad regii patrimonii alienationem Ordinum auctoritatem fruſtra ſollicitat. 441. Bodino, qui boni publici cauſam ſummâ fiduciâ tuebatur, iraſcitur.

Digitized by Google

tur. 441. 442. Burgundiæ delegatos liberè loquentes ægrè audit. 447. famoſiſſimis dicteriis ac libellis dilaniatur; *Magus*, & *Sathanæ diſcipulus*, appellatur: puerulis quoque in precularum recitationibus ejus memoriam execrari juſſis. 353. ſomnio turbatur: & leones, quos alebat in Luparæ area, interfici mandat; cum alii interfici debuiſſent. 355. 356. abominabilibus ſupplicationibus vitæ ejus inſidiæ ſtruuntur. 393. à Iac. Clemente monacho occiditur. 354.

Henricus IV Gall. Rex 153. 1108. cum M. Valeſia celebrat Lutetiæ nuptias; in quibus plus ſanguinis quàm vini effuſum eſt. 326. a Sixto V. P. proſcribitur. 866. 867. in *magico ſpeculo* C. Mediceæ apparet bis ſupra vicies. 342. dicterio perſtringit Germanorum ebrietatem. 1082. dicit, *Regales* & *Piſtoletos*, nummos Hiſpanicos, in Gallia frequentes, arguere domeſticam Hiſpaniæ indigentiam ac neceſſitatem. 455. ingenioſè reſpondet decurionibus Pariſ. qui in fontium tubulos pecuniolas indicendi facultatem petebant. 200. pro Veneti decreti abrogatione verba facit: ſed accipit à Veneto legato animoſum reſponſum. 364. 365. victorias parat gladiis. 1095. Lutetiam ingreditur victor compoſito agmine 248. 249. ex Lutetia urbem totius Orbis maximam, & ex Lupara arcem omnium elegantiſſimam facere cogitat 199. 200. conqueritur, ab officialibus populum exactionibus excarnificari. 358. Ieſuitas ore ſuo, ſed unius dentis jacturâ, convincit. 478. ejectos regno Ieſuitas reſtituit: & eis cor ſuum dat legat. 298. 479. tenerrime amatur à ſubditis. 250. inter LXIII Gall. reges eſt maximus. 255. occiditur. 250. 356. 365. pleniùs laudatur. 256. 256. etiam ipſi Sixto V. P. admirabilis. 235. MAGNI nomen meruit. 235.

Hen. Garnetus Confeſſionem ne in cauſa quidem majeſtatis detegendam eſſe cenſet. 472. Angliam ſuis Æquivocationibus turbat. 475.

Hen. Glareanus. 53. vir doctus & pauper, vivit Principum vitam. 556. poeta ſobrius. 1137.

Hen. Goritiæ Comes filios pueros, quòd noctem integram nil ſitientes dormirent, appellat *ſpurios*: & uxorem *meretricem*. 1081.

Hen. Guiſius verſatili ingenio: turbat Galliam, & Regem H. III. fere opprimit: libidinibus ſupra modum deditus: Blœſis interficitur. 395. *jucunda Guiſii malitia*, proverbio celebris. 395.

Henricus, G. Normanni nepos, dum feras inſectaretur feſtinantiùs, ramuſculis appenſus exanimatur. 697.

Hen. Gul. von Panowitz. 1155.

Hen. Henriquez opinio de Confeſſione non detegenda. 472. 743.

Hen. *Hieroſolymitanus*, Dux Mechelb. 159.

Hen. *illuſtris*, Miſniæ M. 157.

Hen. II. Imp. 157. Babonis Comitis Abenſp. filios benignè excipit.

pit, præfecturis & prædiis ditat. 131. 132.
Hen. III. Imp. aliquot creat Papas, & exautorat. 963.
Hen. IV Imp. 638. dicit, Venetias regnum eſſe. 877. Gregorium VII. P. jubet de Apoſt. ſede deſcendere. 964. ab eodem ſpoliatur Imperio. 902. eidem Canuſii fit ſupplex aſperrimâ hyeme, nudis pedibus. 959. Leodium in cuſtodiam miſſus mœrore conficitur: & mortuus per quinquennium honore ſepulturæ caret. 960.
Hen. V Imp. Paſchalem II. P. humiliter veneratur. 898. eundem ſede deturbat 963. fugatur. 254. capitalem pœnam conſtituit, ſi quis in caſtris Boleſl. III Pol. Regem carmine celebraret. 779. vincitur miſerabili Germanorum clade. 779.
Hen. VI Imp. exigit tributum ab Al. Angelo Principe Byz. 110. 111.
Hen VII Imp. coram tabellionibus teſtatur, ſe juramentum Fidelitatis non præſtitiſſe Papæ. 966. hoſtiâ veneno illitâ per monachum interimitur. 985.
Hen. Infans Portug. 300.
Hen. Iulii D. Brunſ. laus. 48. 159.
Hen. junior, Leonis f. Dux Br. 159.
Hen. *Leo*, Dux Br. 159.
Hen. *Leo*, Dux Mechelb. 159.
Hen. Meneſes. 288.
Hen. *pacificus*, Dux Br. 159.
Hen. Percius. VII amplius millibus hominum coactis in Scotiam irruit: ſed crepitaculis fugatur. 685. 686.
Hen. Roſenthalius. 51. 1145.
Hen. Sidneius verſiculo è Pſalmis valedicit Hibernis. 722.
Hen. Spurius, Caſtellæ Rex conſtituitur. 210. ab Vrbano V. P. declaratur legitimus. 903.
Hen. Stephanus. 66. de Germanorum compotationibus ſcribit non credenda. 1138.
Hen. Suſpenſor, Dux Mechelb 159.
Heraclea. 845.
Heraclius Imp. Sarracenis utitur in bello. 344.
Herbipolis vini boni copiâ illuſtris. 79. ibi Scot. monachorum colonia. 661. Academia. 41.
Herbipolenſe bellum, latrocinium publicum. 1050.
Herburti. 784.
Hercules. 289. Theſpii undequinquaginta filias unâ nocte comprimit. 503. eius labores. 36.
Hercules Gallicus. 218.
Hercules Saxonia. 853.
Hercynia ſylva olim maxima, hodie fere diſparuit. 74.
Herefordia, marmore & Lemſterianâ lanâ nobilis. 648. *ambulatoriis montibus* horribilis. 703. 704.
Hermannus Buſchius. 52.
Herm. Ciliæ Comes. 1067.
Herm. Haſſiæ Landgr. fit Pragæ *Artium Magiſter*. 43. Archiep. Colonienſis. 159.
Herm. Henneb. Comes. 129.
Herm Kirchnerus. 51.
Herm. Pal. Comes Rheni *canem portare* cogitur. 1040.
Herm. Vulteius. 51. 1148.
Hermion. 113.
Hermolaus Barbarus. 854. exilio damnatur. 956.

He

Herodes habet Germanos in ſatellitio. 102.
Heroldus Saliſb. Epiſcopus evocat Hungaros in Germaniam. 738.
Heroum urbs. 563.
Hertfordia. 641. 700.
Heruli. 734. 974.
Heſychius Illuſtrius. 571.
Hetruriæ m. Dux in literis magno Germ. Principi tantùm *Excellentiæ*, & Electoribus Eccl. *Illuſtriſſimi* titulum tribuit: ſed legati eius reſponſum ad ipſum *Illuſtriſſimi* ſuperſcriptione inſignitum accipere recuſant. 921. 922. Catto Principi poſtferendus. 932.
Hetruſcus & cæteri majores Italiæ Principes ſeſe invicem vocant *Sereniſſimos*, & *Altezza voſtra*, ſive *Celſitudo veſtra*. 931.
Hetruſci in impreſſionibus faciendis obtinent palmam. 857.
Hibernia, & eius dotes. 659. &c. 662. olim dicta *Scotia*. 125. *Sanctorum* patria. 661. lupis infeſſa. 716.
Hiberni Germanorum ſoboles. 125. Chr. religionis olim propagatores. 660. 661. 66 : hodie plerique nequam, & beſtiæ. 716. &c. 722. in Anglos alunt odium contumaciſſimum. 716. *Silveſtres* qui dicuntur, deſidiæ dulcedine malunt oſtiatim victum quærere, quàm honeſtis laboribus paupertatem repellere. 717. 718. perſuaſum habent, neque vim, neque rapinam, neque homicidium Deo diſplicere: creduntque Nobilitatis ſuæ infamiam eſſe, ſi velint à facinoribus abſtinere. 718. eum, qui in militari barritu reliquorum clamori non reſpondeat, putant ſubitò in deſertas Comitatus Kerrienſis valles deferri, &c. 18. liberis in baptiſmo ad propria, etiam profana nomina imponunt: lupos ſibi adſciſcunt in patrinos, & pro eis orant 719. in præpoperam Venerem effuſi & Sodomitæ ſunt. 719. 720. Nobiles tot habent nutrices, quot famulas. 719. ſacrificuli è Dei domibus ſtabula efficiunt meretricum. 719. 720.
Hieremias Drexelius. 50.
D. Hieronymus. 217. 221. 700. 711. *Confeſſor*, & *Magiſter Eccleſiæ*. 570. 851.
Hier. Bignonius. 189.
Hieron. Cardanus. 854.
Hier. Capivacius. 853. è Gall. luis curatione ultra XVIII millia coronatorum lucratur. 531.
Hier. Donatus Venetorum jus in Hadr. mare demonſtrat. 983.
Hier. Fracaſtorius, Medicus. 853.
Hier. Grolotius occiditur. 331.
Hier. Megiſerus. 53.
Hieron. Mercurialis laudatur. 853. 1145.
Hier. Oſorius. 294.
Hier. Pradus. 295.
Hier. Savonarola, Theolog. 851.
Hier. Schurfius. 50. 949.
Hier. Surita. 310.
Hier. Tragus. 51.
Hier. Treutleri Rhetorica. 1148.
Hier. Wolfius. 52.
Hier. Zanchius. 852.
Hieroſolyma à Godef. Bononienſe capta. 208. Hieroſolymitana fames. 215.

Digitized by Google

INDEX.

Hieſſo, lapis ad gluten aptus. 268.
Higlandmen, Scoti barbari. 710.
Hilarius Pict. Epiſcopus, *Latinæ eloquentiæ Rhodanus.* 217.
Hildebrandica doctrina ſeditioſa. 468. 469. &c. 950.
Hippaſus. 847.
Hippocrates. 853.
Hippolyti Areſtini, Cardinalis F., horti Tiburtini. 838.
Hiramus mittit naves & ſervos Salomoni, qui ejus claſſem comitarentur in Ophir. 517. ex Tyro naves terreſtri itinere in Aſiongaber mittere potuit. 563 564.
Hirci Mediolanenſes aureis cornibus. 1014.
Hirdæi. 658.
Hirſaugienſes Palatini. 297.
Hiſpal, ſive Sevilia, Americæ divitias excipit; Regi quotannis ſeſquimillionem aureorum pendit. 265. ibi Academia. 294. & Indicorum negotiorum domus. 26. 265.
Hiſpalenſis ager mirè fertilis. 261.
Hiſpanæ mulieris, mendicæ, faſtus. 495. 496.
HISPANIA beatorum ſedes. 206. inexhauſtum felicitatis promptuarium. 555. omnibus abundat. 260. 261. 273. 274. velleribus & equis nobilis. 262. 263. fertur habere equas, quæ à vento concipiunt, ſed fœtu evanido. 14. habet flumina CL, & in iis pontes DCC. 272. ejus lapidicinæ. 263. 264. 268. 269. metalla. 269. 270. 271. urbes. 265. 266. 267. 268. comparatur corio bubulo humi protenſo. 271. totius fere Orbis poſſidet ærarium. 555. erat Romanis eo loco, quo hodie ipſis Hiſpanis eſt America. 271. prima à Romanis tentata, & ultima ſubacta. 260. Principibus fœcunda piis. 304. Hiſpania & Gallia ſunt quaſi lances in Europæ libra. 627.
Hiſpania, nequitiæ ſtabulum. 24. malorum officina. 1103. ſteriliſſima, populo infrequens, & famelica. 454. &c. 552. 553. ex Germania & Gallia accipit frumentum. 454. 455. peregrinantibus incommoda ob diverſoriorum raritatem, barbariem, & rerum neceſſariarum inopiam. 4 6. 457. 458. 459. 460. 461. ejus ſale piſcariæ merces extabeſcunt 179. olim domita à Germanis. 152. 153. exhauritur delectibus, & facilè vinci poteſt. 464. 535. ejus reditus nec impenſis, nec famæ reſpondent: & primaria vectigalia exſolvendis uſuris, quæ Genuenſibus debentur, ſunt deſtinata 536. 537. 538. Reip. adminiſtratio in paucorum adfectibus repoſita malè habet: & ipſum imperium jam præcipitat ad interitum. 536. 537. 539.
Hiſpaniæ Rex eſt *rex hominum*. 304. rerum in Europa potitur. 285. à condito mundo nullus Principum majus tenuit imperium: quippe quod decuplo amplius eſt, quàm Turcicum: & majus eſt quàm Romanum, quando vel maximum fuit 302. 303. nunquam deſunt ei auri milliones: & eſt illi uxor Fortuna, quæ dotem attulit ſummæ potentiæ perpetuitatem. 556. eſt Craſſorum

e Caſſius.

Craſſus. 555. Principum Europæ arcana quaſi præſens intuetur. 558. ejus imperium magis magiſque floret. 557.

Hiſpaniæ Reges nuper ſtemma deducebant à Gothis. 143. eorum præclara facinora & opera. 317. 318. longi tituli regnorum. 557. de honorificentiori loco movent Gall. Regi controverſiam, ſed nihil obtinent. 252. ſunt Pontificum famuli. 622.

Hiſpani. 974. ſunt religioſi, ingenioſi, & literarum ſtudioſi. 293. &c. 301. fideliſſimi. 276.277.278. libertatis retinentiſſimi, & mortis contemptores. 274. &c. fortiſſimi. 274. &c. 1158. militaris diſciplinæ inprimis obſervantes. 281.282. poſt Papienſem pugnam pudicitiam captivorum adoleſcentum Gallorum cuſtodiunt. 1024. *An Novum Orbem invenerint?* 286. 287. 288.513.514.515. 516. 517. 518. 561. 562. &c. *An Indis bellum juſtè intulerint?* 286. 287. 288. 518.519.520.521.&c. 1105. *An promiſcuè omnes populos ad Indorum commercium admittere jure teneantur?* 532. 533. 534. 1105. 1106. 1107. Americanis incomparabilia beneficia contulerunt. 292. non ſunt ex paucorum popularum tyrannide, & cæteris vitiis, æſtimandi omnes. 1104. 1105. felicitate ſuâ aliis præbent cauſam ſuſpicandi. 1104.

Hiſpani Chr. religionem parvi pendunt. 464. 465. ſpernunt bonas literas, & prægrandibus voluminibus pauca complectuntur. 489. 490. ſunt ſuperbiſſimi, & aliis populis ad ceremoniarum faſtum & titulorum tractus duces: vivuntque ex opinione tantùm. 491. multi, etiam in cenſu pertenui, octo & plures famulos ad externam pompam habent aſſeclas: quos tamen fame fere tantùm ſuſtentant. 492. 493. parciſſimè cœnant. quò ſumptuoſiùs ſe ſe amiciant. 493. 494. gregarii quoque milites audent ſe ſe Regi æquiparare. 494. ſtultè jactitant: *Unum Hiſpanum quatuor Germanis, tribus Gallis, & duobus Italis valere.* 548. inſignia Regis ſui in prætorio S. Dominici erigunt cum hac inſcriptione, *Non ſufficit Orbis.* 548. ſunt ambitioſi & ingrati. 252. Columbi gloriam & laudes maledicè capunt. 862. 863. ex illis ignobiliſſimi ſunt, qui Germanos avos ciere non poſſunt. 153. formidabiles facti intra L X annos, & rerum potiri cœperunt, ubi Galli deſierunt. 510. ſunt imperiorum Harpyiæ. 510. &c. 521. 522. 523. &c. 545. equitatu ligneo quotannis Indias vaſtant & ſpoliant. 178. edicto proponunt Indis; *Unum eſſe Deum, unum Papam, & unum Regem Caſtellæ.* 520. inauditâ crudelitate ſæviunt in *Indos:* quorum *pluſquam ducenties centena millia, XIV annorum ſpatio, portentoſis carnificinis ſuſtulerunt.* 523.526.527.528.529. 530. 1104. 1105. Indicis expeditionibus publicè plurimùm nocent: & *Gallicum morbum* important in Europam. 530. 531. Indos ſuperant fere *equorum* inſolito ſpectaculo & furore. 544. in Gallia novam Hiſpaniam parturint. 619. in Belgio plus fere ſanguinis profuderunt, quàm tam anguſtæ provinciæ flumina

Digitized by Google

mina capiant. 1104. immaniter & avarè diripiunt Antuerpiam. 97. 98. non tamen ita ſunt bellicoſi, ut ipſi videri volunt. 539. &c. 548. multoties ſunt victi ab Anglis. 613. &c. 621. in Belgico bello inglorii; nobiliſſimas provincias amiſerunt; *ducentorum auri millionum* impenſam fecerunt; & demum in ipſam Hollandiam pacem delatum ultrò venerunt. 545. fures ſunt: & deprehenſi in furto *Dios & Sanctos quatuor Evangelios* dejerant. 508. 509. aleatores petulantiſſimi. 504. 505. 506. 507. in omnibus vicis & caſtellis habent venales chartulas luſorias. 505. in direptione Antuerpiana gregarii milites plerique uno die adversâ aleâ *X millia coronatorum* perdiderunt. 98. ſunt libidinoſiſſimi. 499. &c. 503. etiam in ſacris locis cogitant de explenda Venere: & multi ancillas tanquam columbas alunt, ut faciant quæſtum è vernis natis. 503. puerorum amorem didicerunt à Græcis. 390. melancholiâ morbo frequenter divexantur. 497. 498. ſunt fœmin. imperio ſubjecti. 234. aſininam carnem comedunt pro ferina. 759. judicio Scaligeri, *Hiſpanis* eſt *victus aſper domi, alienis menſis largi, alacres, bibaces, loquaces, jactabundi, faſtus Tartareus, ſupercilium Cerbereum, avaritia immanis, paupertate fortes, fidei firmitas ex pretio, omnibus nationibus & invidentes & inviſi.* 924.

Hiſpanus ſine Ieſuita, & perdix ſine malo aureo non ſapit. 467.

Hiſpani jocus in *Cacofogam* navem à Drako captam. 633.

Hiſpanus, contra edictum Aumontii, ſingulari fato ſervatur. 620. 621.

Hiſpanus, cum vim virgini in arcano paraſſet, morti ex vulnere inflicto proximus, generosè culpam emendat. 560. 561.

Hiſpanica claſſis ſtupenda. 614. 615. à Britannis in fugam acta, & dein naufragio miserè quaſſata domum redit cadaveri ſimilis, magno Hiſpanorum luctu & dolore. 618. contra homines à Rege, non tempeſtates miſſa. 314.

Hiſpanica Inquiſitio. 488. 489.

Hiſpanica lingua fraudum tragulis aptiſſima: ſpuria Latinæ. 403. 404. ejus quarta pars eſt merè Arabica. 489.

Hiſpaniola. 515. Angliâ paulò minor. 525. inauditâ crudelitate ab Hiſpanis vaſtatur. 526.

Hiſpaniolenſes viri, Hiſpanicâ crudelitate in deſperationem acti, ex compacto abſtinent ab uxoribus, ne liberos ſub Hiſp. poteſtate futuros generarent. 526.

Hiſtriones ſunt viles, inhoneſti, atque famoſi. 675.

Hobini, equi Hibernici. 660.

Hofnaglii, pictores Belgæ. 61.

Hofkirchii Barones. 1142.

Hohenloii Comites. 155.

Hollandia habet XXXIII. urbes. 68. pro hominum tanta multitudine aliunde frumentum petere neceſſe habet. 76. ejus admiranda. 76. 77. divitiæ ex butyro caſeoque optimo. 82. quæſtuoſiſſimam

mam halecum piſcaturam exercet in Anglia. 651. quotannis millenas circiter naves ædificat oceano ſulcando aptas: quarum ſingularum nuda fabrica & materia binis conſtat coronatorum millibus. 95. violentiæ oceani eſt expoſita. 1055.
Holſatiæ Principũ familia. 156. 157.
Holtium, caſtrum. 647.
Holy Iland, inſula. 664.
Homerus. 113. 251. pauper. 939. venit in Italiam. 850.
Horny ſoit il, qui mal y penſe. 665.
Honorius Imp. 938.
Honorius II Papa. 254.
Honorius III Papa. 233.
Horatia gens. 149.
Horatius Cocles. 889.
Horatius Poeta. 113. 834. 846.
Horologiorum rotulas invenerunt Germani. 67. 58.
Hortenſia gens. 150.
Hortenſius. 848.
Horucius Barbaroſſa Alg. Rex occiditur ab Hiſpanis. 282.
Hoſpitalitas memorabilis. 855. 856.
Hoſtienſis Card. quâ conditione Imp. Car. IV in urbem R. admiſerit. 1036. 1037.
Hoſtilii. 150.
Hovedenus. 1:6.
Huberiani. 1061.
Hubertus Giſanius. 51. 847.
Hubertus Golzius. 52.
Huldleſtonia, latumia. 6 0.
Huel. 818.
Hugo Boncompagnus Profeſſor Bon. poſtea Papa Greg. XIII. 770.
Hugo Capetus. 153.
Hugo Donellus. 25. Avarici Biturigum laniena, Germanorum Studioſorum ope eripitur. 232.
Hugo à Giltlingen. 131.
Hugo Grotius. 51.
Hunen. 1057.
Huldericus Zvvinglius. 49. populares ſuos à venali militia dehortatur. 1085.
Humelius. 46.
Hundſchiff. 818.
Hungaria: olim Pannonia. 570. fertiliſſima. 567. 568. 569. fertilior quàm Italia. 914. Viennam quotannis circiter LXXX millia boum mittit. 568. fluminibus & metallis præſtat. 568. 569. peperit Imperatores, & graviſſimos Doctores. 570. &c. 574. eſt clypeus & arx Chriſtianitatis inexpugnabilis, & antemurale tutiſſimum adverſus Turcam. 587. 588.
Hungaria ex Martis intemperie tot ætatem patitur omnia hoſtilia. 726. à ducentis annis Europæ eſt ſepulchretum. 732. cubicularis lecti & fidei inops. 745. ſcatet pediculis: & laborat malitate aquarum. 727. 728. aer ejus omnibus exteris eſt noxius, & ingenerat langnorem Hungaricum. 726. urbes habet rariſſimas. 727.
Hungari. 974. poſt Pannones, Vandalos, Gothos, Hunnos, Oſtrogothos, & Langobardos. incoluerunt Pannoniam. 574. Italiam & Græciam faciunt ſtipendiariam: Galliam adfligunt: Germaniam ad tributum compellunt. 575. componunt imperium, in cujus ventre ſeptem magna regna claudebantur: ita ut multi exiſtimaverint, Regem Hungarorum vocandum eſſe *Archiregem*. 575.

975. Europæorum fortiſſimi. 565. &c. & fœminæ virorum fortitudinem æmulantur, quæ Agriam memorandis exemplis defendunt. 581. 582. ſunt adverſus Turcas Dii tutelares totius Europæ. 580. &c. 587. 588. 589. & Chr. Orbis vigiles. 1158.

Hungari, Hunnorum ſoboles: ex Iuharia prodeunt, & in hunc diem cum Iuharis eâdem linguâ utuntur. 730. 731. vitioſiſſimi. 729. &c. bipedes beſtiæ. 731. irreligioſi, 731. 732. ſuperbi, crudeles, perfidi. 733. &c. Regibus ſuis infideles & rebelles, & ſubinde dominos leviter mutant. 745. &c. 751. pecuniâ in omne fere facinus impelli ſolent. 745. *multum lupi in ſe habent*. 741. ferreâ virgâ continendi in obſequio. 748. Germanorum contemptores: in quos adeò infeſtis feruntur animis, ut Turcicum imperium longè præferant. 739. 740. 745. prædones. 924. ſæpe vaſtant Germaniam; ſed & ſæpe ingentes clades acceperunt. 736. &c. proximè Auguſtam cæduntur ab Ottone M. ducibus eorum captivis in patibulum actis. 739. Germanis debent, quicquid Religionis & Virtutis ſupereſt in Hungaria. 732.

Hungari in cæſi A. Gritti cruore penulas tingunt ad memoriam vindictæ. 743.

Hungarus Iayzæ Turcam ſigna imperatoria turri imponere contendentem corripit, & unà cum eo ſe præcipitem dat ex alto. 583.

Hungaricus morbus. 22. in caſtris ad Comorram naſcitur. 726.

Der Hunger iſt ein Unger. 726.

Hunni. 734. 974. ſceleratiſſimi: eorum originem ad ipſos cacodæmones quidam retulerunt. 730.

Huntingdonia. 645. 702.

Huſſitæ. 1061.

Hyagnis. 868.

Hyænæ. 352.

Hybreas Orator à M. Antonio III. viro, ut binas meſſes & binas vindemias uni anno imperare velit, petit. 447.

Hydra fl. in Foro Iulio. 829.

Hyperides. 1146.

I.

Iace. 188.

Iacobus Andreæ. 50.

Iac. Aug. Thuanus, ſeculi noſtri princeps Hiſtoricus. 58. 227. 428. 749. 853. 1017. perperam judicat de R. Heidenſtenio. 779. Belgium ſub Germaniæ nomine non contineri, malè aſſerit. 117. 118. 119.

Iac. Badenſis M. damnum, quod quis in ejus ditione è latronibus paſſus eſſet, reſarcire ſolebat ex fiſco. 158. 159.

Iac. B. M. Treverenſis Archiep. 159.

Iac. Bidermannus. 50.

Iac. Boncompagnus, Greg. XIII. P. filius naturalis. 990.

Iac. Clemens monachus occidit Hen. III Gall. Regem, promiſſionibus & præmiis à Pariſienſibus ad facinus animatus. 354. 355. confoſſus in numerum Martyrum & Sanctorum refertur. 355.

Iac. Commoletus. 354.

Digitized by Google

Iac. Cuellius. 354.
Iac. Cujacius, ſeculi noſtri Papinianus. 226. 338. 380. 1145. explicat, quid ſit *Gynaecium*. 667.
Iac. Dalechampius. 226.
Iac. Davius Perronus, Cardinalis, laudatur. 224.
Iac. Gretſerus. 50. 1123.
Iac. Heerbrandus. 1148.
Iac. Hollerus. 226.
Iac. Lupus Sequera. 287.
Iac. Magna Brit. Rex. 655. 665. 670. 1110. Regum decus, & perfecti Regis exemplar. 152. 628. eſt Scotiæ Rex centeſimus octavus à primo Ferguſio. 657. *M. Brit. Regis* nomen aſſumpſit, ut animos Scotorum & Anglorum communi nomine ſociaret. 686. Regii patrimonii magnitudinem deprædicat 708. pulverariâ conjuratione exercetur. 691. 692. 693. Rhetuenorum carnificinam fortiter depellit. 713. 714. in ipſo matris utero ſicariis expoſitus. 713. Ieſuitas tanquam proditores æſtimat. 480. Buchanani & Knoxii libros prohibet. 712. graviter arguit & Tabaccophilos & ipſos fumivendulos. 682. dicit, quodnam beneficium expectaverit ab Hiſp. Rege. 535.
Iac. Martinius. 53. 1148.
Iac. Menochius. 853. 949. 1145. notat bibacitatem Germanorum. 1138.
Iac. Micyllus. 53.
Ioc. Moravius. 712.
Iac. Priluſius. 781.
Iac. Reihingus. 50.
Iac. Sodoletus, Card. 852.
Iac. Sanazarius. 1014. 1025. laudat Venetias. 320. in libris de *Chriſto Ieſu* ne ſemel quidem Chriſtum, aut Ieſum, nominat, &c. 947.
Iac. Scheckius. 52. 1145.
Iacobi Scot. Reges quinque violentiâ morte ante diem perierunt. 357.
Iac. Tarraconenſis decollatur. 1020.
Iac. Trivultius, fortiſſ. 858.
Iac. Typotius. 52.
Iac. Valachiæ Deſpota, aliquando Roſtochii Matth. artes profeſſus, necatur. 749.
Iac. Zabarella. 854. 1145.
Iagello Pol. R. jactatur Ordinum diſſidiis, quòd is ſine Senatus conſenſu tertium & quartum matrimonium contraxiſſet. 820.
Iam Suph, ubique in lingua ſancta denotat mare Erythræum. 563.
Ianellus Turianus aquæductum Toleti perficit. 266.
Ianus Douſa. 53. 76.
Ian. Gruterus. 52. 779.
Ian. Varad. præſul teſtatur, *Hungaros multum lupi in ſe habere*. 741.
Ianuſius Radivilius opes Sluc. Ducum acquirit. 783. 784.
Iapyges. 974.
Iaroſlaus Ruſſus ſubigitur. 776.
Iaſon Mainus. 851.
Iaſpidis latumiæ. 269.
Iavarinum Hungariæ. 598. 726.
Iayza à Turcis obſeſſa. 583.
Ibrahinus, Turc. legatus, demonſtrat; Germaniæ vires ob diſcordiam ordinum parum poſſe. 1041. 1042.
Iccius, Rhemor. legatus. 117.
Iconium. 999.
Idumæa. 517. duplex eſt. 562.

Ienenſis Academia. 41.
Ieſuanus, ſive *Ieſuita*, nemo Chriſtianus rectè vocatur. 487.
Ieſuita eſt omnis homo. 475.
Ieſuitæ, Apoſtoli. 293. ſunt Timothei in domibus, Chryſoſtomi in cathedra, & Auguſtini in diſputationibus. 297. in Oriente integra regna ad ovile Chriſti deducunt: & *in ſola Iaponia ultra ſexies centena millia hominum ad fidem Chriſti converterunt.* 293. 296. ſupra *trecenta quinquaginta Collegia* juventuti inſtituendæ jam in utroque Orbe habent. 296. præter meritum in multorum ſcelerum conſcientiam arceſſuntur. 297. H. IV Gall. Regi cauſam ſuam probant, & ab eo reſtituuntur. 297. 298. 1108. incuriâ publicæ diſciplinæ hactenus multa peccarunt: ſed ſi à defenſione doctrinæ Hildeb. ad æquitatem traducerentur, magnum ad concordiam Chriſtianorum & re & exemplo momentum afferre poſſint. 1108.
Ieſuitæ, Hiſp proles, & efficax inſtrumentum Hiſp. dominationis. 467. 481. 482. 483. 1108. Papæ emiſſarii, qui Academiis Europæ florem juventutis ſubtrahunt. 223. 473. 474. 481. 482. ſunt *Tales Quales* à Paſchaſio bonâ fide deſcripti. 475. &c. 478. peſtes legitimarum ſocietatum: & poſtremus diaboli conatus. 469. bonorum conſortio indigni, & eradicandi. 480. 481. 482. &c. ambitioſi, & avari. 466 467. gratuitæ doctrinæ profeſſione & religionis ſpecie omnes penè ordines decipiunt, ac regias converrunt opes. 482. &c. ſeditioſa dogmata introducunt, & antiquata ex Tartaro reducunt. 467. 468. Confeſſionem non detegendam eſſe ajunt, ne in cauſa quidem majeſtatis, ac præſentiſſimo Reip. imò Chriſti, & totius Orbis periculo. 472. doctrinæ eorum ſumma capita. 483. ſunt Æquivocatores falſarii; turbarum, fraudum, & nequitiæ architecti. 475. 476. &c. in Pariſ. Academiam ſe ſe illatebrant. 477. 478. SCto totâ Galliâ exturbantur ob Caſtellanum ictum; erectâ in memoriam cruce: ſed poſtea à nimis facili Rege reſtituuntur. 479. pelluntur è Venetorum ditione. 484. nullis meritis unquam ſcelerum perpetratorum damna redimere poſſunt. 485.
Ignicaca, navis. 633.
Ihonſtoni. 658.
Ilcius fl. unionum ferax. 85.
Ilerdenſis Academia. 309.
Ilii excidium. 912.
Illuſtris titulus. 929.
Illyrii jactabundi. 924. puerorum amorem diſcunt à Græcis. 390.
Immanuel Tremellius. 852.
IMPERATOR Rom. ſine pari in terris, imò terrenus Deus eſt: dominus Orientis Occidentis, Meridiei, & Septentrionis. 145. 146. inter Orbis Principes eſt primus. 148. 251. 961. etiam primas obtinet apud Turc. Sult. 147. 148. eſt Rex Regum, 304. Chr. Orbis judex: fons dignitatum: creator Regum. 146. 147. 152. Rex

zed by Google

Italiæ. 1115. 1116. 1117. eius imagines olim ſummâ veneratione colebantur. 381. hodie ex Germanis tantùm eligitur. 145. triplici coronâ inſignitur, 146. non tamen neceſſitatis eſt, illum à Papa coronari. 967. nec ad ſummam poteſtatem autoritate vel conſenſu Papæ opus habet: & hoſtis eſt Reip. qui aliter docuerit, ſenſerit, factitarit. 961. 962. 963. Concilia univerſalia indicit: Papas conſtituit, & punit. 963. 964. non præſtat Papæ juramentum Fidelitatis, ſed jurat tantùm Eccleſiæ protectiônem, procurationem, & defenſionem. 966. cives ſuos deſertores, aut illegitimè exemptos, omni jure in ordinem cogere poteſt. 1115. &c. 1123. Ab Imp. Ordinibus quid ſperare aut ſibi polliceri poſſit? 1123. &c. 1126. An ſit tributarius Turc. Sultani? 1088. 1140.

Imperator non eſt Orbis dominus. 239. 240. ſemper Auguſtus jam dici vix poteſt. 1040. antiquæ majeſtatis umbram retinet, rem penitus amiſit. 1043. eſt Chr. Regum pauperrimus, & vix tantum habet ex Imperio, ut diſponendis & alendis poſtis ſufficiat. 238. 239. parùm potens. 1036. &c. 1040. nec poteſt ſubditum Papæ reſtituere natalibus in ditione Pontificia. 1037. contumaciâ & rebellionibus Ordinum ſæpe vexatur. 1043. 1044. Papæ ad præſtationem juramenti F. tenetur, habetque Imperium & ipſum nomen *Imperatoris* à Papa. 899.

Imperatores R. olim, etſi optimi aliâs, matrimonia deturpabant libidinum flagitiis. 1009. ab Auguſto ad C. M. vix decem ſunt, qui ferrum, venenum, & laqueum filiorum ac proximorum evaſerunt. 1009.

Imperium R. turbinibus Electionum ad interitum raptatum. 237. 238.

Imperium non eſt in marſupio Principis. 1002.

Imperiale, oppidum in Chili: ubi repertæ in domibus ac portis *Aquilæ bicipites*. 515.

Impietas Gallica. 324. &c.

Ina Rex, facit A. regnum Papæ vectigale. 622. 623.

Inche Colme, inſula. 664.

Incendium Romæ Neronianum. 912.

Indiæ Orientales & Occidentales. 514.

Indi, ſimplices, innocentes, fideles, pacifici. 523. vocant *Aurum* Chriſtianorum Deum. 521. 522. dicunt Chriſtianos *Viracochas*, & eorum mores abominantur. 529. diſcunt ab Hiſpanis multa ſcelera. 530. ab Hiſp. horrendis crudelitatum exemplis perduntur 527. 528. &c. eorum XXV millibus fundendis decem equites ſufficiebant. 544.

Indi hominivori Hiſpanos eſui ſatis aptos eſſe negant, niſi trucidati tres aut quatuor dies priùs macerentur. 529.

Indicæ formicæ. 14. ſerpentes. 352.

Ingævon. 113.

Ingolſtadium. 69. 598. ibi Academia. 41. 44.

Injuſtitia Gallica. 357. &c.

Innocentius Montanus, ſordidiſſimus

mus, creatur Cardinalis. 944.
Innocentius I. P. expungit Imp. Arcadium cœtu fidelium. 902.
Innocentius II. 254.
Innocentius III Eccleſiæ Doctores ex una Pariſ. Academia legit. 222. Io. de Brenna facit Hieroſol. Regem. 900. Imp Othonem IV, & Io. Angliæ Regem exuit imperio. 902. 903.
Innocentius IV. 654. litigat cum Imp. Friderico II de regno Neap. 244. dejicit Frid. II Imperio. 903.
Innocentius VIII. 999. Regiomontanum ad corrigendum Kalendarii errorem evocat Romam. 53.
Inquiſitio Hiſpanica. 488. mortis ſententiam dicit in Car. Principem H. 311. 312.
Inſubria opulentiſſima: ex qua Imp. Carolus V plus tributorum collegit, quàm Franciſcus I ex Gall. regno. 876.
Inſulæ privatorum hominum in urbe R. olim numerabantur *quadraginta ſex millia, ſexcenta dua.* 763.
Inſulenſis Belgica virgo pudori generosè conſulit. 560. 561.
Interiana, navis Genuenſium. 998.
Ioachimus Anhalti Princeps. 158.
Ioach. Bellajus. 228.
Ioach. I Brandenb. M. 160.
Ioach. II Brand. M. 160.
Ioach. von Karheim. 1156.
Ioach. Mynſinger. 51.
Ioach. Erneſtus Anh. Pr. 158.
Ioach. Erneſtus Holſ. D. 168. &c.
Ioach. Vadianus. 54.
Ioach. Vaſſorius Cunerius occiditur. 331.
Ioanna Neap. regina. 236. ſalaciſſima, & in maritos crudelis, ſtrangulatur. 1020. 1021.
Ioanna puella Anglos Aureliani obſidionem ſolvere cogit, multisq; præliis fundit, & non paucis urbibus exuit. 683. Compendii capitur, & Rotomagi exuritur. 683. in eius honorem crux erecta Aureliani: & Aurelianenſes Liberatricis ſuæ memoriam anniverſario feſto celebrant. 684.
Ioannes Alemannus. 51.
Io. Aloiſius Confalonerius, unus ex percuſſoribus P. A. Farneſii. 1022.
Io. Andreæ rapinas Romæ taxat. 1001.
Io. Angliæ R. 637. à Papa regno deturbatur. 903.
Io. Anguiſciolæ Comes, unus ex percuſſoribus P. A. Farneſii. 1022.
Io. Anhalti Princeps. 158.
Io. Argyropylus. 850.
Io. Arundellius, Baro, ob ſingularem in expugnando Strigonio virtutem, Comes Imperii creatur. 635. 636.
Io. Ant. Maginus. 854.
Io. Arndt. 50.
Io. Aventinus. 52.
Io. Aumontius laudatur. 620. Crodunam expugnat. 620. Anglum & Hiſpanum memorandis clementiæ ac gratitudinis exemplis invicem certantes laudat, & donis afficit. 621.
Io. Auſtriacus in Lepantina navali pugna vincit Turcas. 313. ejus Sphæriſterium. 547.
Io. Baconthorp, *Doctor Reſolutus.* 606. 607.

Io. Bad. Marchio, Treverenſis Archiep. 159.
Io. Baleus. 607.
Io. Baptiſta Caſtaldus, fortiſſ. 859.
Io. Bap. Concordiæ Epiſc. ex retentione crepitus ventris moritur. 968.
Io. Bapt. Folengius. 852.
Io. Bapt. Hadrianus, inſignis Hiſtoricus. 853.
Io. Bapt. Porta. 853.
Io. Bapt. Villalpandus. 295.
Io. Barroſius. 301.
Io. Baſilii F. magnus D. Moſcoviæ, genus à *Pruſſo* repetit. 416.
Io. Bauhinus. 52.
Io. Boccatius. 851.
Io. Bodinus. 218. 226. 434. H. III Gall. Regi ob eruditionem & experientiam chariſſimus. 441. 442. in Comitiis Blœſenſibus, cum boni publici cauſam tueretur, offendit Regem. 441. 442. injuſtitiæ accuſat Car. IX, quòd in Triſcalanum magum meritâ ignis pœnâ non animadverterit. 341. Principum fidem deſcribit. 376. Venetos comparat beſtiis imbellibus. 976. iraſcitur Ariſtoteli, neganti, Galliam aſinos habere. 321. laudat Germanos. 39. hoſtis eſt Germanorum, in quos etiam mendacia vomit. 39. 380. 381. putat, licitum ſibi eſſe, popularium dignitatem mendacio tueri. 380. eſt in laudes patrias nimius, in opprobrium aliarum nationum improbè mendax. 608. temerarius, mendacia ſcribens, incertis rumoribus nimium ſerviens. 379. 380. 381. *Audiens ſine bono.* 379.
Io. Boh. Rex, cæcus, in pugna ad Creſſiacum occiditur. 611.
Io. Boemus Aubanus tricatur de Germanis. 73.
Io. Borcholten. 51.
Io. Boterus. 69. 188. 197. 1096. 1149. 1150. quantum hominum tribuat Germaniæ? 133. fertilitate multas provincias præponit Italiæ. 913. 914.
Io. Bragantiæ Dux. 308.
Io. Brandeb. M. 142.
Io. I Brand. M. 160.
Io. de Brenna. 900.
Io. Brentius. 49. 1145.
Io. Bucherus Regi G. infeſtus Theologus 471. carnifice dignum ſcripſit librum. 354.
Io. Bugeolii indigniſſima cædes. 420.
Io. Buxtorfius. 53.
Io. Cajus. 607.
Io. Calvinus. 223. 1145.
Io. Cantacuzenus abdicat ſe Imperio. 108.
Io. Cario. 52.
Io. Caſelius. 52.
Ioan. Caſtrenſis Luſitanorum imperium firmat in Oriente. 288.
Io. Caſus, Florentinus, Sodomiæ laudes exequitur Italico carmine, profeſſus, ſe aliam Venerem non noviſſe. 1023.
Io. Checus. 607.
Io. Chriſtophorus von Welwarb. 1156.
Io. *Cicero Germanicus*, Brandenb. M. 160.
Io. Coclæus. 49.
Io. Coletus. 607.
Io. Conſalvus Mendoza. 1150. 1151.
Io. conſtans, Sax. Dux. 157.

Io.

Io.Coraſius. 225. Doctoratus inſignia in Senenſi Academia conſequitur. 911. immaniter trucidatus, in Senatorio cultu ad ulmum à ſicariis ſuſpenditur. 333.
Io.Coſtæus. 853.
Io.Crato. 51.
Io.Cuſpinianus. 52.
Io.Dantiſcus, Imp. Car. V. chariſſimus, cum tota adgnatione in numerum Hiſp. Nobilitatis cooptatur. 770.
Io.Demetrius Solicovicus. 781.
Io. Dougtejus à Drako damnatur ad mortem. 694.
Io.Duns Scotus, ſubtilis Doctor, & de quo regna contendunt, feſtinato funere elatus, cum nondum eſſet mortuus, miſerè vitam finit. 606.
Io.Eickius invenit, quomodo coloribus oleum ſit miſcendum. 61.
Io. Engoliſmæ Comitis cadaver à furioſo milite disjicitur. 423.
Io.Faber IC. Gallus. 391.
Io.Fernelius. 226. 1145
Io.Fichardus. 51.
Io.Fiſcherius, Card. 607.
Io.Foxus. 607.
Io.Franciſcus Picus. 854.
Io.Franc.Somalienus. 826.
Io.Fridericus, Sax. Elector, mortis ſententiam in contemptum luſu vertit. 141. 157.
Io.Fridericus VVürtemb. Dux. 11. 1122. ſummis beneficiis devincit ſibi Nobilitatem Germaniæ. 601.
Io.Frobenius. 66.
Io. Galliæ R. in Anglia captivus. 442. 611.
Io.Gama, belli rudis, Oliſſiponenſes arma tractare docet. 540.
Io.Geilerus. 49.
Io.Georg.Godelmannus. 51.
Io.Georg.Hervvartus. 51.
Io.Georg.Sax.Elector. 157. 1143.
Io.Georg.Sigvvartus. 50.
Io.Gerardus. 50.
Io.Gerſon. 223.
Io.Ginceſtrius. 354.
Io. Godinus. 391.
Io.Gœddæus. 51.
Io.Gosa, inventor acus marinæ. 844.
Io.Gorreus. 226.
Io.Grant, pulverariam conjurationem contendit genoroſi incepti eſſe meritum, quod pro ſatisfactione omnium ſuorum peccatorum abundè ſufficeret. 692. 693.
Io. Gropperus Cardinalatum repudiat oblatum. 108.
Io.Guarinus. 354.
Io.Guinterius. 51.
Ioan.Guttenbergius, Eques, *Typographiam* invenit Moguntiaci: aut, ut Wimphelingus vult, invenit Argentinæ, & Moguntiaci conſummavit. 64. 1152.
Io.Gutierez. 299.
Io.Gajus. 1150.
Io.Halbriterus. 51.
Io.ab Halfingen. 130.
Io.Hamiltonius. 354.
Io.Harpprechtus. 51.
Io.Hauberus. 1148.
Io.Havvkvvood Eq ſtatuâ ornatur à Florentinis. 643.
Io.Herbortus. 781.
Io. Heurnius. 52. 1148.
Io. Holſatiæ Dux mille & amplius equas propaginum cauſâ alit. 85.
Io.

Io. Hunniades quantum ſplendoris poſteritati virtute ſuâ contulerit? 1143.
Io. Iac. Medicinus, Meleniani Marchio, fortiſſ. 859.
Io. Ioach à Grünthal, Ephorus illuſtris Collegii Tubingæ. 1.
Io. Ivellus. 607.
Io. Kepplerus. 54. 1148.
Io. Kirchmannus. 53.
Io. Labretanus, N. R. proſcriptus à Papa, regno deturbatur ſummâ injuriâ. 468. 513.
Io. Langius Medicus. 51.
Io. Langus à Ferd. I. legatur in Poloniam. 403. 404. ſcomma Roizii Hiſp. refutat. 404.
Io. Laſcius. 781.
Io. Latos. 781.
Io. Lavallus Boſcodelphinus, primus Lutetiæ in urbe currru vectus. 418.
Io. Lesleus, Epiſcopus Roſſ. deſcribit ingenia Scotorum limitaneorum. 709. 710.
Io. Leunclavius Turc. hiſtoriam illuſtravit. 50. 51. 547.
Io. Lippii Muſica. 1148.
Io. Luſitaniæ R. 522.
Io. magnus Ruſſ. Dux, defert opes ſuas Maximiliano II. Cæſ. contra Batorium. 751.
Io. Maldonati laus. 295. 296.
Io. Mariana. 950. ejus *Inſtitutio Regia* flammis addicitur Lutetiæ. 469.
Io. Matheſius. 50.
Io. Medices, Sodomita, & Dei blaſphemus contemptor. 1030.
Io. Megalop. Dux renunciatur Lutetiæ *Theologiæ Doctor*. 42.
Io. Merceri laus. 223.
Io. Meurſius. 55.
Io. Milletus, agricola Belga, vim filiæ à militibus illatam quatuor cohortium excidio vindicat. 398. 399. 400.
Io. Monlucius. 338. G. Andium Duci conciliat ſceptrum Polonicum, ſed malam reportat gratiam. 788.
Io. Müllerus Regiomontanus. 614. decimæ Sphæræ inventor. 40. ligneam aquilam facit volatilem. 62. vocatur Romam ad corrigendum Kalendarii errorem. 40. 53. 54. ab invidis veneno tollitur. 54.
Io. Nauclerus. 52.
Io. Nevizanus. 851.
Io. Oecolampadius. 49.
Io. Oldendorpius. 50. 1145.
Io. Oporinus. 66.
Io. Ovvenus. 607. 610. 1000.
Io. I. Papa ab Imp. Iuſtiniano CPoli humilimè exceptus. 897.
Io. VIII. P. vendit Imperium Car. Calvo, in fraudem legitimorum hæredum. 943.
Io. XXII. P. Wenceslaum Ducem, facit Regem Poloniæ. 900. plenitudinem poteſtatis arrogat ſibi in univerſam Eccleſiam. 953.
Io. XXIII. P. 994.
Io. Papo. 226.
Io. Pappus. 50.
Io. Paſſeratius. 228. 1091. laudat Aſinum. 787.
Io. Pena. 226.
Io. Pepulus Comes multâ virtute illuſtris. 1037. juſſu Sixti V, non obſtante Cæſareo privilegio, noctu præcipit ſeveritate ſtrangulatur. 1037. 1038.

Io.

Digitized by Google

Io.Petr.Maſſeius. 1096.1150.
Io.Pet.Surdus. 853.
Io.Piſtorius. 52.
Io.Pontius. 288.
Io.Prochyta. 368.
Io. Ramſey ob fidem erga Regem M.Brit. titulo & honore *ViceComitis Hadingtoniæ* donatur. 714.
Io.Reuchlinus. 52.
Io.de Sacro Boſco. 607.
Io. Sambucus veterum colligit libros, & eoſdem liberaliter publicat. 571.
Io. Caſtellæ Princeps Tariffam obſidet. 279.280.
Io.Sariſburienſis. 690.
Io.Sarius Samoſcius, Pol. Cancellarius, excellens vir. 768. 769. non eſt autor librorum *de Senatu Romano*. 768. contra Moſcos & Auſtriacam domum res bello gerit fortiſſimè. 768. 769. libros *de Moſc. bello*, qui nomine *R. Heidenſtenii* circumferuntur, ſcripſiſſe videtur Thuano. 769. ſcomma jacit in Germanorum Comitia. 1042. injurioſè habetur à Chr. Sborovio. 817.
Io.Schneidevvin. 51.
Io.Schonerus. 54.
Io.Schröderus. 50.
Io.Sebaſt. Canus totum Orbem circumnavigat primus. 289.
Io.*Severus*, Brand.M. 160.
Io.Sichardus. 51.
Io.Silva. 954.
Io.Sleidanus. 52.
Io.Stadius. 54.
Io.Staupicius. 49.
Io. Stephanus Durantius, Præſes, barbaricâ immanitate trucidatur Toloſæ. 353.
Io.Stigelius. 53.
Io.Stöfflerus. 54.
Io.Sturmius. 53.
Io.Subizius. 393.
Io. Talbotus. Comes Salop. magnus bello dux: quo cum omnis ſimul Anglorum poteſtas in Gallia corruit. 684.
Io.Tarnovius. 50.
Io.Taulerus. 49.
Io.Trithemius. 52. Imp. Maximiliano I defunctam conjugem Mariam oſtendit quaſi redivivam. 1060.
Io.Vaſæus. 522. in monte D. Hadriani videt & Cantabr. Oceanum, & mare Mediterr. 272.
Io.Vaudus. 853.
Io.Vergaras. 299.
Io.Vierus. 52.
Io.à Villallobos. 299.
Io.Vinc.Hondedæus. 853.
Io.Wameſius. 51.
Io.Wickliffus. 606.
Io.Wigandus. 50.
Io.Wilhel.von Netwitz. 1034.&c.
Io.Winckelmannus. 50.
Io.Whitgiftus. 607.
Io.Zapolia, Comes Cepiſ. prodit regnum Hung.Turcis. 747.
Iobus, Armenius. 516.
Iod.Damhouderius. 51.
Ionas quidam, teſſerariæ Academiæ rector, Lutetiæ ad publicum aleæ exercitium conducit ædes, *mercede in XV tantùm dies mille & quadringentarum libellarum conſtitutâ.* 388.389.
Ionuzis baſſæ cædes. 1053.
Ioppe, in mari Mediterr. 518.
Iornandes fabulis obnoxius. 128.

Digitized by Google

730.
Ioſephus.189. 215. Aſiongaber colloca ad mare Erythræum. 516. 517. 562. 563.
Ioſ. ab Arimathæa venit in Britanniam. 603.
Ioſ. Acoſta cum in Zona torrida ſub ipſo Æquatore verſaretur, menſe Martio ſenſit frigoris morſiunculas. 72.
Ioſ. Maſcardus. 853. 1145.
Ioſ. Scaliger, literarum Dictator. 229. 1145. Belgii *miranda* enumerat. 76. 77. Lemovicum inhumanitatem deſcribit. 438. laudat Buchananum. 658. 659. de Oſtenda fecit epigramma. 860.
Ioſias Simlerus. 50.
Iovianus Imp. gentilibus imperare recuſat 573. ſtultus eſt: & ignobiliſſimam pacem cum Sapore Perſa facit. 733.
Iovis Olympii ædes Athenis. 897.
Iphicrates Athenienſis. 780.
Iphigenia. 165
Irenæus librarios per Chriſti nomen ad diligentiam adjurat. 65.
Irt, amniculus margaritas ferens. 654.
Iſabella Caſtellæ regina. 210. 235.
Iſacius Caſaubonus. 472. laudatur. 229
Iſac. Comnenus deponit Imperium. 108.
Iſac. Valdræus Moius duellorum temeritatem neceſſitate decoris tuendi excuſat. 428.
Iſara Sileſiæ fert gemmas. 85.
Iſchenderis baſſæ cædes. 1053.
Iſenburgii Comites. 155.
Iſidorus. 125. 293.
Iſid. Clarius. 852.
Iſid. Mercator. 981.
Iſocrates laudat Buſiridem. 787.
Iſtævon. 113.
Iſthmus inter Ægæum & Ionium mare. 905.
Iſtricum marmor. 831.
ITALIA gentium & rerum domina, cœleſtis mundique regina, 909. eſt centrum Orbis & Princeps, vel Turcorum judicio. 837. gentium patria, alumna & parens: in qua cœli ſolique ad ſummam fertilitatem mira eſt conſenſio. 823. 824. triticum profert optimũ. 825. ex octoginta toto orbe generib. vini nobilibus, in eo numero duas exhibet partes. 827. 828. nõ tamẽ durant ejus vina, niſi arte juventur. 917. dicitur Oenotria. 828. eſt armentoſiſſima, & ovium velleribus præcellens. 828. 829. metallorum, varii generis lapidum, & ſalis fodinas præſtat. 829. 830. 831. ex alumine, ſingulis annis, ex una Gallia ſupra decies centena aureorum millia rotundat. 830. præclariſſimis urbibus exculta. 834. 835. nobiliorum artium manuariarum & opificiorum celeberrima ſchola. 840. 841. &c. nullam fere hodie R. Imperatoris juriſdictionem agnoſcit amplius. 1036. &c.
Italia non eſt pro multorum prædicatione fertilis: & majori parte non interluitur fluminibus navigabilibus. 913. 914. non eſt pro Plinii opinione metallorum fœcunda. 918. 919. patitur violentas tempeſtatum viciſſitudines. 919. 920. eſt nequitiæ ſtabulum. 24. blaſphemiarum & magiæ merces invehit in Galliam. 140.

Digitized by Google

340. avaritiâ, ſtupris, infamibus libidinibus, luxuriâ, ſemper laboravit. 998. &c. multos Alemannorum Reges abſumpſit. 967. ſæpius victa quàm victrix. 973. eſt tanquam omnium avium cadaver. 975. &c. Germaniæ captiva: & ejus præcipua Nobilitas ex Germanis & Gothis genus ducit, vel mentitur. 143. 144. 148. 149. 150. 151. 152. Regem hodie non habet, niſi Cæſarem. 1115 &c. ejus civitates, nullas condere poſſunt leges, quæ Rom. legibus contrariæ ſint. 1117.

Itali ingenioſiſſimi opifices. 840. &c. in literis longè ſupergrediuntur aliarum nationum laudes. 844. &c. 937. 1091. & ſunt militari gloriâ clariſſimi. 856. &c. munitionum formas invenerunt, & in artem redegerunt. 856. omnium peritiſſimè equos domant, & erudiunt. 869. optimè definiunt Nobilitatem. 867. ſunt ad omnem rationem humanitatis moderati. 864. elegantes. 1158. Germanis ebrietatem exprobrant. 1081. cereviſiam è cellis vinariis indictâ pœnâ proſcripſerunt. 81. chirothecas odoribus ſcitè inficiunt. 928.

Itali ſunt vitioſiſſimi. 921. &c. pietatis & religionis negligentes. 1027. &c. avari: & Hungaris, Bohemis, Polonis, non minori fere odio ſunt, quàm Iudæi. 998. &c. perfidi: eorumq; Principes adeô ſunt parabolani, ut certiora ſint meretricum, quàm illorum promiſſa. 995. &c. gulæ ſervi. 1010. &c. 1024. in publicis tamen diverſoriis hoſpites, quos callidè captare & invitare ſolent, ſordidè habent. 458. 567. libidinoſiſſimi. 1006. &c. 1024. Sodomitæ. 390 1021. 1022. 1023. 1024. Cornuti: uxores arctè includendo fere gentium jure excludunt; ſicque magis provocant adulteria, quàm arcent. 1021. aleatores. 504. 505. ſupellectile & veſtitu faſtoſi. 1012. 1013. in ſuis laudibus nimii, in alienis parci. 172. dignitatum titulos ſupra ſortem & conditionem ambitioſiſſimè uſurpant: etiam viliſſimi Nobilitatem mentiuntur. 926. &c. 1088. Nobilitatem cum mercaturæ ſordibus conjungunt. 928. nec ſunt jam militiæ ſatis idonei. 975. &c. in defenſionibus urbium Germanorum inſultus ferre non poſſunt. 976. ſunt vindictæ cupidiſſimi: & cum nequeant fortiter, agunt nequiter & crudeliſſimè. 984. &c. literarum ſtudia non magnopere curant hodie: cum in medio Latio, in media magna Græcia, vix centeſimus quiſque ſit, qui Latinè aut Græcè loqui ſciat, aut literas amet. 939. &c. ipſi Profeſſores literarum exercent Graduum ſcholaſticorum mercimonia. 943. *Itali* Cæſ. Scaligeri judicio, ſunt *cunctatores, irriſores, faſtioſi, alieni ſibi ipſis, bellicoſi coacti, ſervi, ut ne ſerviant, Dei contemptores.* 924.

Italus quidam aleator teſtamento jubet, ex oſſibus ſuis poſt mortem teſſeras fieri. 504. 505.

Italus quidam Baſilienſes dicit beſtias, quòd flagitioſum eſſe putent,

tent, Amorem Deorum antiquiſſimum ſequi. 1013.
Itali pictores opera ſua Dureriani nominis inſcriptione faciunt vendibiliora. 61.
Italica lingua eſt Latinæ ſpuria. 404. ejus elegantia quibus autoribus præcipuè debeatur. 851.
Italica: hodie, *Sevilla la veia*, in Hiſp. 305.
Italica Italiæ. 300.
Iubas. 600.
Iucatani præfectus viliſſimè æſtimat Indos. 528.
Iudęi à Tacito deducuntur ab Ida monte; ſed perperam. 74. alicubi receptantur, ut fortunis Chriſtianorum paſti rurſus emungantur argento. 1083.
Iuge Mage Aginni in Nitriob. 246.
Iugurtha. 973.
Iuharia, *ſive* Iuhra. 730. Iuhari. 731.
Iulia Auguſta conviciis ut adulteram exagitat Argetecoxi uxorem. 1009.
Iulia gens. 150.
Iuliacenſes duo equites memorabili potandi duello indicto fortiſſimè pugnant. 1080.
Iuliacenſis Dux. 1041.
Iulianus Comes, ut contumeliam filiæ illatam vindicaret, legiones Arabum & Maurorum inducit in Hiſpaniam. 501.
Iulianus Imp. 232.
Iulianus, præfectus peditum, ad ſpeciem ſolebat uti Scloppetariis, non ad neceſſitatem. 1095.
Iuliani, Itali. 783.
Iulius Alexandrinus. 853.
Iulius Cæſar. *vide* C. Iul. Cæſar.
Iul. Cæſ. Bulengerus. 985.
Iul. Caſ. Scaliger, incomparabilis vir. 70. 231. 853. 923. 924. *Romam hodiernam* vocat *novum acetum peſſimum veteris vini optimi*. 917.
Iul. Firmicus. 232.
Iul. Firmicus, Chriſtianus. 597.
Iul. Florus. 222.
Iul. Frid. Würtemb. D. 11.
Iul. *Iulia Academia* pater, Brunſ. Dux. 159.
Iulius nummus. 1006.
Iul. Pacius. 852.
Iul. II Papa. 1141. proſcribit Navarræ Regem. 513. pro H. VI Angliæ regis canoniſatione nimis magnam pecuniæ ſummam petit. 1004.
Iul. III P. Montanum hominem ſordidiſſimum Cardinalem creat: & fatetur, ſe nullis ſuis meritis Papatum conſecutum eſſe. 944. urget Priulum, ut in ſacrum Card. Collegium allegi velit. 865.
Iul. Secundus, Gallus. 222.
Iunia gens. 149.
Iunia Brutorum gens. 150.
Iunonia avis. 913.
Ivo Carnut. Epiſcopus. 217.
Ivonia Valachiæ Deſpota proditur Turcis. 749. divinæ ultionis exemplum. 814.
Iupiter Olympius Phydiæ. 761.
Iuriſconſultus Melanchthonis ætate erat in maritima Germania miraculum. 1090.
Ius liberorum. 128.
Iuſtinianus Imp. 702. ſe dicit *Francicum*, nec tamen domuit Francos. 123. Conſtantinum P. pedum oſcu-

Digitized by Google

oſculo veneratur. 898.
Iuſtinianæus Codex in linguam Turcicam tranſlatus eſt: ſed in Turcicis judiciis vix poteſt habere locum. 242.
Iuſtinianus, Theologus Hiſp. 293.
Iuſtinus Imp. humiliſmè excipit Io. Papam. 897.
Iuſtus Lipſius. 51. 74. 198. 294. 641. 853. 1145. ejus dicteria in Weſtphaliam & Weſtphalos. 457.
Iuvavia, ſive Saltzburgum. 1046.
Iuvenalis. 220. 846.

K.

Kandale, celebratur lanificio. 653.
Kenethus, *ſaxum fatale* ex Hibernia in Argatheliam transfert. 655.
Kerrienſis Comitatus Hib. 718.
Kerb, inſula. 664.
Kilianus. 661.
Kilgarranum. 649.
Kingſtonium, ex Iſlandiæ piſcibus induratis locuples. 652.
Kinnadius Rex Scot. captivus in Anglia. 611.
Kirkadius Scot. claſſis dux. 708.
Kirtonium, patria Winefridi. 631.
Klagenfurti olim furti ſuſpectus in furcam agebatur, & poſtridie de mortuo habebatur quæſtio. 1058. ſed hoc fabuloſum eſſe demonſtratur. 1127.
Kmethones. 796.
Knoxii libelli prohibentur. 712.
Knüpflesbaum. 1057.
Konigſtenium Miſniæ. 599.
Koſakki, viri fortiſſimi: prædæ hoſtes. 782. 783. in bello Ivonico ducem hoſtium capiunt: qui quidem ſexies librati in ſtatera corporis pondus, *bis auro, ter argento, ſemel margaritis*, appenſum, pro liberatione offerebat, ſed fruſtra fuit. 783.
Koſakki unde, ubi, & quales ſint. 812. 813. 814. Turcis & Tataris infeſtiores, magis Poloniæ Regi operam navant: ſunt alioquin hominum purgamenta, prædones ac latrones. 813.
Krögelſtein. 818.

L.

Labrones. 725.
Lacedæmonii. 974. Archilochi libros inverecundos civitate ſuâ exportari jubent. 405. 406. furta permittunt pro exercitio & diſciplina rei bellicæ. 508.
Lactantius. 562. injuſtitiam objicit Romanis. 975.
Lactucæ ſaccharatâ aquâ irrigantur in Galliis. 410.
Ladiſlaus Bohem. Rex moritur Pragæ. 108.
Ladiſlaus I Hung. R. fortiſſ. 576.
Ladiſlaus Hung. & Neap. R. à Florentina puella venenato ſudariolo perfricatur: unde factum, ut paulò pòſt inter mutuos amplexus ambo expirarint. 985.
Lad. Hungarus mittit auxilia Leſco Nigro, Pol. 814.
Lad. poſthumus, infans, coronatus Rex Hung. perfidiâ Hungarorum & Polonorum regno exuitur. 747. 807. &c.
de los ladrones, inſula. 185.
Lælius, Dux Hung. Reginoburgi ſuſpenditur. 739.

Digitized by Google

Lætus introitus Brabantiæ. 373.
Lævina venit Bajas Penelope, & abit Helene. 1066.
Læumellina regio, erucâ infamis. 914.
Lalus. 12.
Lampido Lacedæmonia. 637.
Lancaſtria hominibus & bobus præcellit. 653. habet ſolum ſterile. 706. ejus Dux. 456.
Lancaſtrenſium & Eboracenſium civilia bella. 685.
Landa Molinus adulter Aureliani maritatur patibulo. 391.
Landes. 434.
Landriani. 151.
Landtshutenſis turris. 71.
Landtsknechti, fortiſſimi. 1140.
Langleium, patria Had. IV.P. 676.
Langobardi. 143. 144.
Langobardia à Car. M. occupata. 965.
Languedocia abundat libanotide. 180.
Languedoc. *h. e.* Langue de Goth. 121.
Langue d' Oc. 121.
Langue d' Ouy. 121.
Laniena Gallica. 326. &c. 336.
Laodice. 235.
Lapis Lulli. 491.
Lapurdenſium fœminarum veſtitus ridiculus. 414.
le Laquais du Monluc. 345.
Laſci. 784.
Lataſcii. 784.
Laterana Romæ Bibliotheca, in Vaticanum transfertur. 941.
Latina lingua olim in univerſo R. I. communis: quam neſcire turpe, & cum periculo conjunctum erat. 891. eadem & hodie toti Orbi eſt communis. 892.
Latinus Pacatus. 222. 274.
Lavacrius Parl. Pariſ. præſes, vir optimus & animi magni. 442. 443.
Lavallus. 374.
Lauda mercator, quantum vini unico anno ex Gallia tranſportaverit in Belgium. 175.
Laudenſe ſolum aliquando quintum fœnum fert: nullâ parte Italiæ caſei & majori numero & mole conficiuntur. 826.
Lauredani, V. Principis, virtus. 279.
Laurena: *hodie*, Logronno. 277.
Laurentia Strozzia. 854.
Laurentius Goſlicius. 781.
Laur. Humfredus. 607.
Laur. Huttenus, frugaliſſ. 1074.
Laur. Medices, Literarum parens. 107. & inſtaurator in Italia. 850. 852 ex recitatione hiſtoriæ illius, de pietate uxorum adverſus maritos Winſpergæ à Cæſ. Cun. III obſeſſos, à morbo convaleſcit. 107. 108.
Laur. Surius. 52.
Laur. Valla. 834.
Laur. von Wenſin. 822. 20
Lauretana ædes. 25. Maria. 27.
Laurus, olim nota bonorum; hodie fere nota malorum poetarum. 1094.
Lautæi. 658.
Lazarus Bonamicus. 854.
Laz Superantius. 854.
Lazii Suevorum & Helvetiorum. 1082.
Leander Albertus. 854.
Lander, H. Theologus. 293.
Lechus, à muribus corroſus. 891.
Leges architectos litium odio habent.

Digitized by Google

bent. 702.
Leges extra Imp. ditiones, quantumvis in ſcholis doceantur, in foro obſerventur, non ſunt teſſera ſubjectionis. 241.
Legio, regnum, à legione VII Germanica nomen habet. 142. 143.
Legio, urbs: in qua XXXVII Reges, & unus H. Imperator ſepulti. 266. 267.
Leiceſtria. 646. 702.
Leiningi Comites. 155.
Lelandus. 642.
Lemovicum regio ab omni humanitate & literis vaſta. 438.
Lemſteriana lana. 648.
Lentulus monetur, ne temere Sarmatas inquietaret. 775. 776.
Leochares, ſculptor. 61.
Leodium. 960.
Leofricus Conventriæ dominus tributa civium mitigat: quòd uxor ejus nuda frequentiſſimam urbis partem obequitaſſet. 687.
Leo Iſaurus excommunicatur à Greg. III P. & totâ Italiâ pellitur. 902.
Leolinus, regulus contumax, humilitate regis Eduardi Senioris corrigitur. 623.
Leonardus Aretinus. 1065.
Leon. Fuchſius. 51. 1145.
Leon. Hutterus. 50. 1148.
Leo. Lechnerus. 54.
Leon. Leſſius. 50.
Leonora regina Luſitaniæ. 493.
Leonſtenii Comites. 155.
Leo I Papa truncat ſibi manum, quòd eam matrona quædam oſculata ſimul libidinis aculeos infixerit. 1016
Leo III P. transfert Imperium à Græcis in Germanos, & C. M primum Occid. Imperatorem coronat. 899. 966. Pipinum facit Regem Italiæ. 900.
Leo IX. P. 963.
Leo X. P. 678. 831. 905. 1017. 1025. reparandis literis natus. 832. unis Comitiis creat XXXI Cardinales: etiam pictorem Raphaelem Urb. in Cardinalium Collegium allegere voluit. 945. præ gaudio moritur. 1003.
Leo Strozzius fortiſſ. 463. 859.
Leopoldus Auſtrius erga fratrem captivum impiè officioſus, Dæmonem evocat in auxilium. 1060.
Lermæ Dux, Iberus Deſpotikyrios. 537. 958. à Paulo V Papa vocatur *baſis Hiſpanicæ coronæ*, & *Excellentiæ* titulo honoratur. 958.
Leſbus capta à Genuenſ. 875.
Leſcalia alabaſtro abundat. 81.
Leſcinii. 784.
Leſcus Niger Pol. rebelles vincit, & Germanis ſolis Cracoviæ regimen tribuit proprium: aſſumit quoque habitum Germanicum. 814. 815.
Leſlæi. 658.
Letrimenſis Comitatus anguſtus, uno tempore ſupra CXX millia pecorum numeravit. 660.
Leucomenidæ, *ſive* Haleces. 599.
l. 9. ff. de L. Rhod. de jactu. 240.
l. 31. ff. de pœnis. 851.
l. fin. C. ad L. Iul. repetund. 360.
l. fin. C. de commerciis 1167.
l. 11 de Med. & Prof. C. Th. lib. XIII. 221.
Leythi. 658.
Libanius ſophiſta. 597. laudat *Bo-*

vem. 787.
Librariorum veterum incuria. 65.
Libri magni quo cenſu habendi? 1091. &c. 1144. &c. ſeditioſi peſſimo publico feruntur. 469. 470. 471.
Liburni, jactabundi. 924.
Licinia Craſſorum gens. 149.
Licinia Lucullorum gens. 150.
Licinia Muræenarum gens. 150.
Licus fl. 85.
Liechtenſtenii Barones. 1142.
Liga, Galliæ monſtrum. 352. 545. profligatur ab H. IV. Rege. 356.
Ligerellus fl. Aurelior. 34.
Ligeris fl. 767.
Liguria. 826. ſterilis. 914. 923.
Ligures. 974. Cerberei, & ſacerrimâ fide, ſceleratiſſimi. 923. 997.
Liguſticum vinum. 827.
Lilius Greg. Giraldus. 854.
Liminea familia. 989.
Liminei fratres ſtolido votorum certamine ex joco in furorem progreſſi, mutuis vulneribus ſe ſe interficiunt. 989.
Limpurgenſis Ducatus marmorum ferax. 87.
Limpurgi ſemper-Liberi. 155.
Lincium mercatu floret. 99. ejus arx. 1132.
Lincolnia urbs, olim L ſacris palatiis clara. 646.
Lindisfarnæ monaſterium eſt Scot. monachorum colonia. 661.
Linga. 859.
Linum, Galliæ magnes, & ejus vires. 176. 177. 178.
Lippii Comites. 155.
Lipſia. 69. ibi nundinæ. 99 Academia. 40.
Literæ ornant Remp. & præſidio ſunt in omni fortuna. 34. earum oſores. 2. 1.
Liticiani. 735.
Lituania Cereris horreum. 755. ſed Gallorum viliſſimus non optaverit eſſe Magnus Dux Lituaniæ. 789. ejus Nobilitas ex Italis proceribus; plebs ex Gothis orta eſſe ſcribitur. 783.
Lituani concubinos ferunt. 803. multis in locis ſerpentes, & diabolum *Ziemienik* colunt. 792. 793. ruſtici conditione ſunt duriſſimâ. 795.
Livia gens. 150.
Livius Hiſtoricus. 232. 834. 846. ejus oſſa Patavii in plumbea capſula reperta, & brachium Alfonſo Aragonio muneri datum. 846.
Livonia Moſco proditur à Pol. 809. injuſtè poſſidetur à Pol. 809.
Lochum. 859.
Locuſtæ pellunt civitatem. 448.
Lohodes, lacus. 590.
Lolliana Rom. clades. 139.
Lolliæ Paul. luxus in cultu. 1012. 1013.
Lombardia è il giardino del mondo. 832.
Londey, inſula. 662.
Londinum Brit. imperii ſedes. 641. inter præcipua Chr. Orbis emporia. 642. nuper uni Antuerpiæ CC pannorum millia quotannis mittebat, quorum pretium ſurgebat ad V. aureorum milliones. 625. 626. jam olim G. Normanni ſeculo XL millia peditum, & equitum XX millia ſub ſignis eduxit 642. 643. numerat CXXI eccleſias. 643. in pædotrophio orphanos plus minus DC, alioſque pauperculos circa MCCXL col-

Digitized by Google

collatâ ſtipe ſuſtentat. 643. cum reliquarum A. urbium decremento creſcit: ita ut Eliſ. regina & Iac. Rex ſeveris edictis vetuerint, ne qua ædificia ad habitationem intra tria millia paſſuum ab urbis portis de novo extruerentur, magnâ hominum turbâ in agros habitatum ire juſsâ. 700. 701. viæ urbis ſuggrundis & protectis ædium ſæpe deformiter obſcurantur. 701. ejus pons ſaxeus pulcher. 642. & turris. 642.

Londinenſis panni gloria. 58.

Longi homines, rarò ſapientes. 1063.

Loſenſtenii Barones. 1142.

Lothani vina. 176.

Lotharingia an ſit membrum I. Romano-Germ. 1038. 1118. ejus equi. 181.

Lotharingus Card. afferenti nuncium de laniena Pariſ. Romam donat mille aureos. 338.

Lotharius Lud. Pii F. abdicat ſe imperio. 108.

Lotharius Saxo Imp. inſtaurat literarum ſtudia; addit titulis ſcholaſticis ſolennes ceremonias; & Ius Iuſtinianeum producit è tenebris in lucem. 41.

Lotophagi. 4.

Lovanium capax. 69. erant ibi olim ad quatuor millia textrinorum. 53. & ad centum ſexaginta millia hominum, qui in textrinis occupabantur. 58.

Lov. Academia. 41. ejus Rectori Imp. Car. V. latus tegit; & loco cedit. 46. 47.

Lubeca. 69.

Luca. 842. nullam hodie agnoſcit R. I. juriſdictionem. 1036. Lucenſes aquæ. 27.

Lucania à bobus celebris. 829.

Lucani. 921.

Lucanus. 300.

Lucas Bacmeiſterus. 50.

Luc. Gauricus, Aſtrologus. 854. 1022. à Paulo III, cui erat familiariſſimus, Civitatenſi Epiſcopatu donatur. 1022.

Luc. Ghinus. 859.

Lucatius ſeditioſus punitur. 744.

Luceni Hib. 126.

Lucenſii Hiſp. 126. Germanorum nepotes. 127.

Lucerna. 1121. ejus lex: quâ qui civem Luc. occiderit, etiamſi legitimè vim vi repulerit, nihilominus capite pœnas luit. 1058.

Lucianus. 15. 432. 1029. laudat *vitam paraſiticam & muſcam*. 787.

Lucilius. 113.

L. Annæus Florus. 832.

L. Corn. Balbus, ditiſſ. 883.

L. Lucullus. 199. 781.

L. Papyrius Curſor. 889.

L. Plotius, Gallus, Romæ primus docet Latinè. 219.

L. Sicinii Dentati facinora. 888.

Lucius Rex Brit. 604.

Lucretia Tricipitinor. gens. 149.

Lucretius. 846.

Ludolphus Schraderus. 51.

Ludovicus Ateſtinus, Cardinalis, theſaurus pauperum, Sacri Collegii ſplendor, & Aulæ Romanæ ornamentum. 866. cauſam R. Galliarum adverſus proprias charitates defendit; & Sixti V diplomati proſcriptionis ſubſcribere recuſat. 866. 867.

Lud. Avila. 202.

Digitized by Google

Lud. Bav. Imp. 160. 858. 961. à Bened. XII. P. imperio dejicitur. 902.
Lud. I. Bav. Dux. 160.
Lud. II. Bav. D. Elector. 160.
Lud. III. Bav. D. Elector. 160.
Lud. barbatus, Bav. D. Elector. 160. 161.
Lud. Bav. Dux, Landtshutenſis. 161.
Lud. Condæus. 391.
Lud. Daſerus. 54.
Lud Frid. Würtemb. Dux. 11.
Lud. Legionenſis. 294.
Lud. Pius, Imp. & Gall. Rex, neminem vel è fece plebis regio conſpectu & affatu arcet. 247. XL. dies ante mortem nullo alio cibo, quàm S. Cœnæ uſus eſt. 254. humiliter veneratur Papas, Sergium II, & Nicolaum. 898.
Lud. Craſſus, G. Rex, fugat Imp. H. V, & Papas profugos humaniter excipit. 254.
Lud. Iunior, G. Rex. 344.
Lud. VIII Gall. Rex & Frid. II. Imp. antiquiſſimum *Fraternum nomen* inter Germanos & Francos renovant. 1103.
Lud. Sanctus Gall. Rex. 344. filio ſuo hoc relinquit præceptum, ut is in dubiis cauſis ipſum & ſubditum concernentibus ſemper contra ſe pronunciaret. 246. 247. deteſtatus malum lucrum, victoribus Sarracenis, apud quos in Ægypto erat captivus, ſingularem juſtitiæ opinionem de ſe ſe impreſſit. 254. 255.
Lud. IX Gall. Rex antiquat *Monomachiam*. 427.
Lud. XI. Gall. Rex. 446. 447. 512. homo ſordidiſſimus, & ad ludibrium abjectè veſtitus. 307. *tonſorem* habet pro Legato, *ſartorem* pro Feciali, *medicum* pro Cancellario. 307. capit Atrebatum. 369. 370. Parlamento Pariſ. leges ipſius promulgare recuſanti minitatur exitium. 442.
Lud. XII Gall. Rex. 512. 976. circumſpectiſſimus in magiſtratibus conferendis. 245. 246. generosè diſſimulat injurias ſibi olim factas, *Nec exequitur Rex Galliæ injurias Ducis Aurelianenſis.* 248. repetentibus tormenta bellica, quæ Carolus VIII. deceſſor ejus commodatò acceperat, reponit, *ſe Caroli hæredem non eſſe.* 377. Venetis per fecialem indicit bellum. 982. 983. totam Lombardiam non integro menſe redigit in poteſtatem. 255. Gonzalio, magno duci, auream torquem donat. 283. *Iuſti* cognomentum meritus, eſt Poſteritati venerabilis. 246.
Lud. XIII Gall. Rex. 153. edictum condit in aleatores. 389.
Lud. Granatenſis. 295.
Lud. Guicciardinus. 82.
Ludovici, Hung. Reges. 576.
Lud. I. Hung. Rex. 757.
Lud II. Hung. Rex ad Mohazium victus in gurgite ſuffocatur. 748.
Lud Madrutius Imp. nomine reſtitutionem Tulli, Viroduni, & Divioduri, apud Gall. Regem fruſtra urget. 240.
Lud. Malanus Flandriæ C. emporium Anglicæ lanæ Brugis conſtituit. 625.

Lud.

Digitized by Google

Lud. Mantuæ M. 1064.
Lud. *mitis*, Haſſ. Landgr. 159.
Lud. Molina. 1145.
Lud. *probus*, Würtemb. D. 156.
Lud. Tarentinus, Joannæ R. N. maritus, nimietate noctium ſupremam noctem ſibi accelerat. 1020.
Lud. Tubero. 745.
Lud. Vives. 301. 1145.
Ludualllus Merv. Pr. tricenos lupos in ſingulos annos vectigalis nomine pendit. 624.
Lugdunum Batav. 69. ibi Academia. 41.
Lugdunum Seguſ. 197. Rhetorum certamine olim clarum. 220. hodie ſtudio educandorum catellorum celebre. 350. 351. factum pro commerciis Europæ. 220. horrenda ibi Proteſtantium carnificina. 333. 334. 335.
Lukenſis ditio. 590.
Lumiſdani. 658.
Luneburgum. 69. ejus Salinæ. 86.
Lunenſis ager Marchionum ferax. 927. Lunenſe marmor. 831.
Lupanaria olim exercebantur in honeſtorum prædiis. 1008.
Lupara, arx Pariſ. 26. cuncta Italiæ palatia vincit magnitudine & elegantiâ. 227.
Lupum occidere cuivis licet. 741.
Lupus in Anglia non minùs peregrinus, quàm leo aut elephas. 624. ſed in Scotia ſunt frequentes & immanes. 709.
Lupus Sampaſius. 288.
Lupus Suares. 287.
Lupus Trecenſis Epiſc. 217.
Luritus. 847.
Luſiniani, Reges Syriæ, Cypri, & Græciæ. 207.
Luſitania uſurpat Orbis terrarum C C gradus. 303. ejus regnum ambitur à multis Candidatis. 308.
Luſitani Africæ & Aſiæ portus capiunt, atque Indiam Or. faciunt tributariam: ubi *ſæpe ſingulis Luſitanorum quingenti hoſtes opponebantur*. 287. Chinenſibus uſum ſcloppetorum monſtraverunt. 1151. vitioſá pronunciatione *Chinas* & *Chinenſes* vocarunt, quos *Sinenſes* & *Sinas* dicere debuerant. 6. 7. *Servitia* in Europa revocant primi, & ſervos inſtar pecudum emunt venduntque. 492. Hiſp. vires parvi faciunt: & de ſuis Regibus & Gubernatoribus conqueruntur. 535. 536. ſunt hodie imbelles, & rudes militiæ, magisque de magnifico veſtitu, quàm de armis ſolliciti. 540. &c. 543. cæduntur in Africa. 542. 543. captivitatis mirè impatientes, & ideò carè ſe redimunt. 543. omnes volunt haberi Nobiles, & turpe ducunt, aliquam profiteri artem. 491. 492. eorum matresfamiliâs nihil habent, quod uſui ſit, præter linguam, & quo tuentur nuptiarum titulum. 492.
Luſitani cujuſdam aulici in victum ſumptus diurni. 493.
Lutatia gens. 150.
Lutherani. 1061. 1129. in Calvinianos, quos pro ſpuriis habent fratribus, infeſtis animis feruntur. 1061.
Lutetia, Orbis Chr. urbium princeps. 197. 198. provinciis accenſetur à Franciſco I. R. G. 198. judicio

cio *Chriſtophori W. D.* non minus tunc continebat hominum, quàm ager Wurtembergicus univerſus. 198. omnium rerum ſummam & præſentem habet copiam. 199. ſtudioſiſſimè excolitur ab H. IV. Rege. 199. 200. ſunt ibi plures tabulæ, quàm in omni Germania. 363. nec minus ibi carrucarum, quàm Venetiis navicularum privatis vehendis. 419. & credebatur ibi nuper fuiſſe *Schola magorum*. 342. *Vide*, Pariſienſes.

Lutetianum Parlamentum: quod cum admiratione viderunt & reveriti ſunt, ibique judicium ſæpe acceperunt exteri & maximi Principes 243, 244. 245 purpurati eius Patres mortem ſubire malunt, quàm pati, ut Lud. XI Regis iniquæ leges ferantur. 442. hodie ex priſtina majeſtate propemodum nihil retinet, præter umbram magni nominis & inania dignitatis. 361. 443.

Lutetiana Academia nobiliſſima. 640. Europæ Academiarum mater & *fundamentum Eccleſiæ*, 222. à C. M. inſtituta. 605. aliquando ibi *XXX millia Scholarium* uno tempore recenſebantur. 223.

Luxovium monaſterium Burgundiæ: Scot. monachorum colonia. 661.

Lycaonia. 999.

Lycurgus. 224. improbat peregrinationes. 7.

Lydi. 974.

Lyſander Lacedæm. dux. 780. ejus dictum. 376.

Lyſeri. 50.

Lyſias. 1145.

Lyſippus, ſtatuarius. 62.

M.

Mabuſæi, pictores Belgæ. 61.

Mac Decan: *h. e.* filii Decani. 720.

Mac Oſpac: *h. e.* filii Epiſcopi. 720.

Mac Pherſon: *h. e.* filii Eccleſiæ Rectoris. 720.

Macerata. 916.

Maconis Corregii à B. Liviano ſumma laus. 858.

Maconus Manniæ Pr. captivus. 611.

Mæander. 28.

Mæotidis palus. 730.

Magdalena Briſſoneta immaniter occiditur. 331.

Magdeburgum. 69.

Magellanicum fretum. 632.

Magilli. 658.

Magiſtratus Palatini Lutetiæ Luparam non eunt, niſi juſſi à Rege. 418.

Magiſtratus & officia auctioni ſubiici, cum Reip. pernicie conjunctum eſt. 359. 360. 361. 362.

Magiſtri in arte furandi. 676.

Magnes in navigationibus incomparabiles præſtat utilitates. 843. 844. cæruleus, Æthiopicus, laudem habet ſummam. 173. 174. Dermoricus. 631.

Magnetes Galliæ, omne aurum & argentum ad ſe trahunt. 174.

Magnifici titulum, apud Germanos ludimonarchis & Academiarum rectoribus familiarem, in Italia depoſcunt ſellulariæ operæ artifices. 929.

Magnus II. Megalop. Dux. 159.

Magnus, Wurtemb. Dux. 258. &c.

Mago

Digitized by Google

INDEX.

Mago Carthaginenſis. 653.811.
Mahametes Rex Maur. ſubmergitur. 542.
Mahametes II. Turc. Sultanus. 999. expugnat Cpolin. 578. duo evertit Imperia: XII. acquirit regna: CC urbes vi capit: & pacem à Matthia I. Rege H. petit. 578.
Mahometis III. circumciſionis celebritas durat totis XL diebus & noctibus continuis. 148.
Mahometes baſſa Agriam oppugnat infeliciter. 581.582.
Mahometes baſſa Veziraz. 147.
Mahometes, prudentiſſimus vir, magno Moſcorum Duce, ſecundum ſuum Principem Amurathem III, nullum toto terrarum Orbo potentiorem eſſe arbitratur. 781.
Maidſtona. 59.
Maidulphus. 661.
Majeſtatis jura ſunt *Sancta Sanctorum*, & nequeunt alienari. 1115.
Main-Amber, ſaxum vaſtiſſimum; quod digitulo moveri poteſt, ſed à loco ne à magna quidem hominum multitudine dimoveri poteſt. 630.
Mainlandia, inſula ſtanni & plumni ferax. 663.
Majoragius laudat *Lutum*. 787.
Majorica capta à Piſanis. 874.
Malaca Hiſpaniæ. 598.
Malaca: olim Aurea Cherſoneſus. 514.
S. Malachias, Conerenſis Epiſc. vir pius & doctus. 721.
Malateſti. 151.
Malcolinus, Cumbr. Pr. captivus. 611.
Malmesburiæ monaſterium eſt Scot. monachorum colonia. 661.
Mamertini privilegia ſua armato Pompejo fruſtra laudant. 521.
Mamertinus Panegyriſtes. 909.
Mamertus Vien Archiep. 217.
Mancini turpe fœdus. 278.
Manfredus Sic. Rex debellatur & occiditur. 366.
Manilius. 189.
Manlia gens. 149.
Manna Italiæ. 830.
Mannus. 113.
Mannus quidam in Anglia Scortationis pœnam, quâ *rei die feſto eccleſiam nudi, retentis femoralibus, circumire jubentur*, ſubit; &, indignante licet ſacerdote, ex omni parte nudus apparet. 1019.
Mansfeldii Comites. 156.
Mantuæ pinguia paſcua. 826.
Mantuanus Dux. 930.
Manuel Comnenus, faſcibus Imperii depoſitis, ſibi vivit. 108.
Manutii. 854.
Marcellus II. Papa, vir ſummis & antiquis comparandus, dicebat; *Non videre ſe, quomodo, qui faſtigium Papale tenerent, ſaluti ſua conſulere poſſint.* 972.
Marcheſi di Ceva. 928.
Marcheta mulierum, eſt in Scotia penſio ſponſi pro prima novæ nuptæ nocte. 715.
Marchia Brand. infrugifera. 1063.
D. Marci templum Venetiis, maximè ſumptuoſum & ſplendidum. 877.
Marcii. 150.
Marcia Philipp. gens. 149.150.
Marcia Rutilorum gens. 149.
Marcianus, Theologus. 293.

f 5 Mar-

Digitized by Google

Marcomanni. 734.
M. Aemilius Lepidus. 847.
M. Aemilius Scaurus pro roſtris accuſatus ſe defendit. 1150.
M. Ant. Bonciarius. 854.
M. Ant. Columna, fortiſſ. 859.
M. Ant. Gnipho, Orator. 220.
M. Ant. Muretus. 228.
M. Ant. Natta 949.
M. Ant. Peregrinus laudatur. 853.
M. Ant. Spinula, patriâ Tartarus, ſed origine Genuenſis, ad Steph. P. R legatus. 875.
M. Ant. III vir. 447. Cleopatræ aliquot provincias dat in ſtupri mercedem. 1009.
M. Aper. 222.
M. Cl. Marcellus, igneo impetu. 889.
M. Corn. Cethegus. 847.
M. Curius, paupertate præclarus. 1007.
M. Curtius. 889.
M. Herennius. 847.
Marcus Imp. perſequitur Chriſtianos. 573.
M. Lycklema. 51.
M. Manlius Cos. filium, quòd ſe ignaro ad dimicandum deſcenderat, mactari jubet. 887.
M. Porcius Cato Cenſorinus. 846. Sapiens. 921. quendam expungit Senatu, quòd uxorem coram filia nubili exoſculatus eſſet. 885. 886.
M. Sarra, latronum dux. 990.
M. Scaurus. 411. 909.
M. Welſerus. 50.
Margarita Franciſci I. G. R. ſoror. 679.
Marg. Hen. IV Gall. Regis uxor. 326.
Marg. Hollandiæ Comes, unâ die enixa CCCLXV liberos. 129. 130.
Marg. Holſtenii Comes, maturo partu edit CCCLXV infantes. 130.
Marg. Philippi III Hiſp. R. uxor ingreditur Valentiæ pompâ magnificentiſſimâ: in quam *tricies centena millia coronatorum* inſumpta fuiſſe dicuntur. 267.
Maria gens. 150.
Marianus miles tribunum, nefariam vim pudicitiæ inferre tentantem, occidit. 390.
Maria Andegavenſis obſidetur Carcaſſonæ à nive. 432.
Maria Burgunda, Imp. Maximiliani I. conjux. 1060.
Maria, H. Ducis Br. uxor. 1069.
Maria, H. IV. G. regis uxor, ſubitâ mariti morte conſternata exclamat. 236.
Maria H. R. Lud. regis uxor. 748. Imp. C. V. ſoror. 238. Nobili juveni, qui unam ex domeſticis ipſius virginibus corruperat, certam necem interminatur. 104.
S. Maria la Rotonda, Romæ. 762.
Maria Lauretana. 27.
Maria, Imp. Ot. III. uxor, exuritur. 778.
Maria Scot. Regina à Scotis perduellibus miſerrimè exagitatur. 711. in matrimonium poſtulatur à Norfolciæ Duce. 708. immanitatem Anglorum acriter perſtringit. 691. poſt XX annorum carcerem in Anglia ſecuri percutitur. 688.
Maridunenſis fons marinas imitatur inſtabilitates. 649.

Marius

Digitized by Google

Marius Valens vincitur à Siluribus. 609.
Marmirolana M. Ducis. 838.
Marocum, urbs Mauritaniæ. 542.
Marocanus Rex ad Belgas ſcribit literas, quæ longiſſimum titulum continebant, XXX verſibus rhytmicis contextum. 803.
Maroſſa fl. 590.
Marpurgenſis Academia. 41. arx. 1133.
Marquardus ab Halfingen. 130.
Marq. Freherus. 51. 983.
Marſilius Ficinus. 850.
Marſilius Mainardinus. 851. 960.
Marſiletti lacus, ardentiſtate totus in ſalem concreſcit: ſed ſtercoribus conſpurcatur de induſtria à ſalinatoribus Narb. provinciæ, ne vectigal ſalarium marinum minuatur. 436.
Marius. 113.
Marſyas tibicen. 868. 869.
Martialis. 220. 269. 300. 603. 1066. 1139.
Martianus Imp. indicit Concilium Chalcedonenſe. 963.
Martinus ab Aſpilcueta, *Doctor Navarrus* dictus, B. Carançam hæreſeos poſtulatum Romæ defendit. 299. Imp. Carolo V. & Philippo F. autor eſt, ut Navarræ regnum reſtituant. 299.
Mart. Becanus. 50. 559.
M. Bucerus. 49.
M. Chemnitius. 50.
M. Cromerus. 781.
M Cruſius. 53. 1148.
M. Frechtus. 49.
M. Guſmanus, legatus F. I. Cæſaris ad Paulum IV. P. non publicè, ſed privatim auditur. 904. 905.
M. de Ilkus primus in Europa facit Almanach & Ephemerides. 781.
M. Ivanius ſuperbum titulum ſe pulchro ſuo inſcribi curat. 496. 497.
M. LVTHERVS. 49. 1060. 1145. *Hercules Chriſtianus*, in Papatum facit impetum. 36. 37. 38.
M. Polonus. 781.
Martinus, Theologus Hiſp. 293.
B. Martinus, Tur. Epiſcopus, vir planè Apoſtolis conferendus. 570. 732.
Mart. Velaſcus, legatus Cæſ. in Concilio Trid. 903.
Maſſa. 829. Maſſicum vinum. 827.
Maſſilia. 894. Phoc. colonia, magiſtra ſtudiorum. 219. negotiatur fere cum univerſo orbe. 219.
Maſſiliam naviges. 390.
Mathurinus Scutus Romegaſius, Orientis terror. 211.
Matildis Auguſta. 637.
Matiſco. 421.
Matritum. 267.
Matthæi Apoſtoli *Evangelium Hebraicum* quærit Nic. V. P. promiſſis V ducatorum millibus ei, qui adferret illud. 850.
Matthæus Launæus. 354.
Matth. Serranus faſtu & ſtolidâ confidentiâ ſuâ perdit Sluſam. 497.
Mat. Trenſinius, perduellis Hung. 746.
Mat. Wackerius. 51.
Mat. Weſenbecius. 51. 1148.
Matthias Berneggerus. 53.
Mat. Colerus. 51.
M. Flacius Illyricus. 50.
Mat. Haſenrefferus. 50. 964. 965. 1148.

Digitized by Google

1148.
Matthias I. Hung. Rex. 748. *Hung. Achilles.* 580. cum quo, Sol. Turc. Sultani judicio, Hungarorum vigor extinctus eſt. 739. *Strenui Principis* nomine à Mah. Cpolis expugnatore inſignitus. 578. vincit Bohemos, Valachos, Polonos, Hungaros, Auſtriacos, Turcas 577. 578. milites nonnunquam ſolâ victoriæ ſpe ſibi devincit. 577. Venetos dicit *ignobiles & ruſticos*, quòd mercaturam facerent, & militiæ nullam operam navarent. 928. felici conjugio arma & literas miſcet, & eſt in togæ atque ſagi proceres liberaliſſimus. 578. 579. jactatur à rebellibus Hungaris. 746. famæ magnæ venator Italorum calamos conciliat ſibi largitionibus. 739. in M. Zilagium optimè meritum, avunculum ſuum, ingratiſſimus. 741. 742. Viennæ, cum in menſa ficus recentes, quod juſſerat, non apponerentur, ex vehementi ira incidit in apoplexiam; quâ etiam mortuus eſt. 742. 743.
Matthias I. Imperator laudatur. 32. 91. 164. &c. 961. 964. 1118. 1124. &c. 1158.
M. de Miechovv. 781.
Matthiſoni. 658.
Mauclericus. 354.
Mauritania. 938. eius ſpecus ſubterraneæ. 170. eius Rex quidam fert opem hoſti ſuo Alf. Caſt. Regi adverſus filium; teſtatus, partâ victoriâ, ſe Alfonſo iterum hoſtem fore. 1054.
Mauritii, H. Landgr. laus. 48. 159.
Maur. Naſſovius, nemini veterum ducum ſecundus. 1140.
Maur. Saxo, Elector. 157. ambitioſus: occultè odit Io. Frid. Electorem. 142.
Mauſzdreck will allzeit vnder dem Pfeffer ſein. 474.
Mauſoli Cariæ R. ſepulchrum. 760.
Mauſolæa San-Dionyſiaca. 26.
Maximilianus à Moſch. 754.
Maximilianus Bav. Dux, conſummatæ prudentiæ Princeps. 161.
Max. Boſſuvii Comes. 495.
Maximilianus I. Imp. 165. 976. 977. tenerrimi pudoris. 106. 107. *Landsknechtos* primus introducit in Orbem. 1140. Albam Regalem ingreſſus victor, ad tumulum Mat. I. Regis H. lacrymas fundit. 577. Venetis pacem ſubjectiſſimè petentibus imprudenter negat. 982. à Brugenſibus includitur carceri. 1052. à Gallo quodam contemptim appellatur *Conſul Auguſtanus.* 440. librum, in quo injuriæ à Galliæ regibus Germanorum genti illatæ continebantur, cremandum mandat. 1103. conquirit antiqua diplomata Germanicis literis conſcripta. 402. laudat eximiè Eberhardum I. Duc. W. 156. laudat Comitatum Tirolenſem. 91. 92. laudat Galliam mirificè. 169. conqueritur de Imp. Carolo IV, & de tenuitate redituum Imperii. 238. Mariæ defunctæ conjugis magico ſpectaculo terretur. 1060. ducit uxorem, Galeacii Sfortiæ filiam: quod indignè ferebant Germaniæ Ordines, propter fœminæ obſcuritatem generis. 932.

Digitized by Google

INDEX.

Maximilianus II. Imp. 165. 1061. Francofurti electus. 1041. laudatiſſimus. 1125. 1126. Matheſeos peritus. 47. impedit, quò minùs Pius IV. P. Coſmum Fl. Pr. fecerit Regem. 1116. ægerrimè fert, quòd Pius V. P. Coſmum Medicem *magnum Hetruriæ Ducem* creaverit: additque minas proteſtationi, ſi Pontifex ulterius in Imperii jura invaderet. 900. 1116. in cauſa de dignitatis prærogativa inter Ferrarienſem & Florentinum agitata, inſtante Ferrarienſe Coſmum tanquam Imperii beneficiarium citat. 1116. eligitur Rex Poloniæ: ſed à Batorio perfidè regno excluditur. 750. revocat hanc injuriam ad animum, & bellum parat. 750. 751. Ratiſponæ moritur in Comitiis. 751.

Maximus, Imperii invaſor. 974. perſequitur Chriſtianos. 573.

May, inſula. 664.

Mecænas. 113.

Mechelb. Duces. 159. hoſpitia incommoda. 456.

Medcalforum familia numeroſiſſima. 653.

Medi. 734. latrones. 101.

Medicea familia nova & illuſtris. 871. 933.

Medici compoſitionibus ſuis magnifica & divina nomina indere ſolent. 66.

Medici Galli cujuſdam filius aleâ perdit *L X coronatorum millia*. 388.

Mediolanum nuper ditiſſimum. 875. 876. quorumvis opificum copiâ totam Italiam inſtruere poſſit. 842. 843. ejus Academia. 855. ejus arx 598. à Frid. I. Imp. deletur; aratro per urbis aream decuſſatim tracto, & ſale in ea diſſeminato. 996. ejus Reſp. olim à Romana ſecundum dignitatis locum tenebat. 875. hodie R. Imperii juriſdictionem non adgnoſcit. 1036. *Mediolanenſes* perfidi jurant linguâ tantùm: ſicarios in Imp. Frid. I. ſubornant: pœnam *linguæ* ſanciunt, ne quis Imp. Friderici nomen in ſermonibus uſurpet. 996. rebelles patrium ſolum vertere juſſi, ultra C ſtadiorum ſpatium relegantur. 997. Beatricem Aug. mulæ imponunt præpoſterè; propterea *ficum* de natura mulæ poſtea eximere coacti. 997.

Medıolanenſis quidam in pecuniam ut ludere poſſet, tegulas ædium ſuarum divendidit. 505.

Mediolanenſis quidam ſicarius Satanico odio furens familiarem opprimit inopinantem, ad Dei iteratas execrationes compellit, & ſic interficit. 991. 992. 994.

Medo, potus Germanorum. 81.

Medulicus ager fere totus eſt arena. 433.

Medvveagus fl. 639.

Melchior Clingius. 51.

Mel. Goldaſtus. 51. 1122. 1123.

Mel. Guilandinus. 51.

Mel. Iunius. 53.

Mel. Laubanus. 1148.

Mel. Nicolai. 50.

Meldenſis laniena in Proteſtantes. 332.

Meleagri titio. 393.

Melini. 658.

Menapii. 118.

Me-

Digitized by Google

Menavia; ſive, *The yle of Man, The calfe of Man*: Puffins, & anatibus, è ligno putrefacto enatis, abundat. 663.
Mendacium nullum tam impudens eſt, ut teſte careat. 381.
Menenia gens. 149.
Mercator quidam ex ſingulari privilegio, quo ſolus per decennium in Hiſpania chartas luſorias diſtrahere poterat, ingentes corradit divitias. 505.506.
Mercatorum præfectura Luteriæ non datur niſi viro integerrimo. 245.
Mercatura obſtat Nobilitati. 928.
Mercatus Abulenſis Epiſc. inſtituit Academiam Onnatinam. 294.
Mercia. 125.
Mercurii Dux capit Albam Reg. 212.
Merlinus Caledonius 662. Maridunenſis, incubi filius. 672.
Merovæus Francus. 153. vincit Attilam. 253.
Merovingii. 153.
Mervinia. 649. 705. Mervinienſes ob præmaturam Venerem & otium carpuntur. 705.
Meſſahallach. 300.
Meſſala Corvinus, orator, nominis etiam ſui demum obliviſcitur. 912.
Meſſalina. 235.1019.
Meſſanæ obſidio vicennalis. 860.
Metapontus. 845.
Metalla, multa ſecum ducunt mala. 184.185.
Metallum auri vel argenti fertile uno anno plus utilitatis præbet, quàm ager fructuoſiſſimus annis centum. 919.
Metellus in Veſtæ æde extinxit incendium. 848.
Methymnæ Sidoniæ Duces. 280.
Mexicanus tractus 515. ſinus. 631.
Michael Ang. Bonarota, ſummus pictoriæ, ſtatuariæ, & architecturæ artifex. 841. mortuus Româ Florentiam defertur, & maximâ pompâ à Coſimo Flor. Pr. ſepelitur; à B. Varchio publicè laudatus. 841.
Michael Ducæ f. relicto Imperio vitam agit privatus. 108.
Mich Hoſpitalius. 348. ſapientiſſimus: vultu Ariſtotelis os refert. 224. in Comitiis Rotomag. legem ex Pandectis cum veniæ præfatione adducit. 241.
Mich. Mæſtlinus. 54.1148.
Mich. Montani elogium. 228. 396. 397.398.
Mich. Noſtradamus. 226.342.
Mich Palatinus, Hung. Neſtor. 579.
Mich Piccartus. 53.
Mich. Rangabe abdicat ſe imperio. 108.
Mich. Schæferus. 50.
Mich. Teuberus. 51.
Mich. Zilagius, cum liberrimè moneret M. I. H. regem, in cuſtodiam includitur, extremo ſupplicio deſtinatus. 741. 742. à coquo ſtrategemate liberatus, dein Regi exprobrat ſcelus. 741.742.
Midleſexia. 641 642.643.700.
Miecziſlaus, Bol. III. P. regis filius. 780.
Miecziſlaus Cujaviæ Dux à muribus corroſus. 801.
Miecziſlaus Pol. Pr. hunc morem poſteris ſuis Polonis tradidit; ut interim, dum ſacerdos in Miſſæ ſacro

Digitized by Google

ſacro Evangelium prælegit, omnes virilis ſexus gladium è vagina ſtringerent medium. 772.
Milcolumbus III. Scotiæ R. permittit, ut primam novæ nuptæ noctem, quæ proceribus lege debebatur, ſponſus dimidiatâ argenti marcâ redimere poſſit. 715.
Mileſiæ fabulæ. 672. Mileſium vellus. 1071.
Milfordenſis portus nobiliſſ. 649.
Milites minimè neceſſarii, cùm deſunt hoſtes. 573.
Milliarium Vrbis, erat in capite fori Romani columna aurea: à qua omnes Italiæ viæ initium & finem capiebant. 849.
Mille & amplius colonorum familiæ, hominum memoriâ, famem fugientes è Bononienſi, Mutinenſi, & finitimis agris, in Papienſe ſolum commigrârunt. 917.
Milonis æs alienum. 98.
Miltiades Ath. 780. ejus trophæa. 631.
Minucia gens. 149.
Mirandula laudat *barbariem*. 787.
Miſeri ſunt, qui nimiâ felicitate torpeſcunt. 586.
Miſnia Germaniæ horreum. 75. ejus Marchiones. 157.
Mithridates Ponti R. 780. 848. 896. 1150. Romanorum cupidinem Imperii & divitiarum coarguit. 973.
Mithridates Armeniæ R. agit inter Cajanas cuſtodias. 550.
Mœnus fl. 84.
Moguntinenſis Academia. 41.
Mohatzium. 748.
Molcius Molucus Mauritaniæ R. in exercitu ſuo habet XV millia *renegatorum*, qui plerique ex Andaluzia. 465. inſignis multiplici virtute Princeps, in medio prælio cum Chriſtianis commiſſo ex adverſa valetudine moritur. 542. 543.
Momilianum Sabaudiæ. 598.
Mompelium. 196. ibi Academia. 223.
Mompenſerius. 374.
Mompenſeria Henricum III. G. R. indignum regno pronunciat. 395.
Mona, inſula; quondam Druidum ſedes, hodie tritici proventu ſic beata, ut *mater Walliæ* vulgò audiat. 662. 663.
Monachi olim ſimplices, & rerum ſeculi contemptores. 661.
Monachium Bavariæ. 69. ibi Ieſuiticum templum magnificum. 71. & cimiliarchium. 58.
Monbriſonium. 421.
Monetariorum improbitas legibus cohercetur. 23.
Monfalconiæ furcæ. 329.
Mon-Ivi. 263.
Monſoliveti, Spiræ. 71.
Montalbertus Robereus obtruncatur. 331.
Montamarius confoditur. 331.
Montanus, Concilii Trid. præſes, Cæſ. legatis confidenter obloquitur. 903 904.
di Monte feltro. 151.
Montes Angliæ excelſiſſimi, & præcipites adeò, ut paſtores in ſummis verticibus confabulantes, ſi concurrere fortè ſtatuerint, à manè ad veſperam vix convenire poſſint. 705. ſunt *ambulatorii* in Hereſordia. 703. 704.

Montfortii Comites. 155.
Montgomeria, præſtantium equorum fœcunda genitrix. 649.
Montis-alti caſtrum. 1037.
Montis Draconis præſidiarii horrendo ſcelere tempeſtates cient. 1030. 1031.
Monumethenſis Comitatus. 648. 705.
Moravia, thuris & myrrhæ ferax. 81. latronum patria. 1050. Moravorum lege, aut accuſator furem ſuis manibus ipſe ſuſpendito in furca; aut, ſi ad manus non habeat ſuum carnificem, ipſe à fure ſuſpenditor. 1058.
Morelli vina. 176.
Mores, Anglis inculta loca. 706.
Mori arboris divitiæ. 262.
Mori, pictores Belgæ. 61.
le mort ſaiſit le vif. 236.
Mortonii privatis ſumptibus Scotica claſſis inſtruitur. 708.
Morviedro. 276.
Morvillerius. 338. 1052.
Mos inter aliquos Reges, ut major ſemper veniat prior in locum conventui aſſignatum. 894.
Moſa fl. 84.
Moſcovia, ſolo & cœlo aſperrima. 772.
Moſci, ſive Moſchovitæ, ſunt hæretici. 772. prædones. 924. eos Polonici roboris. 773. improbant peregrinationes. 7. 8. dicunt, Hungaros ex Iuharia prodiiſſe. 730. plebeii contendunt, *Scire Dominicam Orationem eſſe opus dominorum & ſacerdotum, qui nullis laboribus occupantur.* 794.
Moſella fl. 84.
Moſes, Dei Cancellarius. 8 516 562. conſtruit Hebraïcam Bibliothecam. 941.
R. Moſes. 293.
R. Moſes Ben-Maimon, illuſtris ſcriptor. 971.
Moſes Cordubenſis. 293.
Moſtardi, pictores Belgæ. 61.
Motezuma Mexici Rex. 520. 522.
Moulgrave caſtrum, circa quod in litore ſuccini nigri copia. 651.
Mucia gens. 150.
Mulanus Card. exilio damnatur. 956.
Mulier cum tunica verecundiam ponit. 1064.
Mulis exenteratis condendi, qui venenum biberunt. 23.
Mumiæ. 25.
Muranum, vitriariâ nobile. 842.
Mures ex Gyaro Cycladum inſula incolas fugant. 448.
Muſtaphæ baſſæ Vezirac. cædes. 1053.
Mutina Italiæ. 777. ejus Academia. 855. & Dux. 930.
Mutius Scævola, Anglicus. 693.
Myſi, prædones. 924.

N.

Namurcenſis Comitatus marmorum dives. 87.
Namurcenſis Comes. 244.
Nannetenſis Academia. 223.
Narbo. 182. ſpecula olim & propugnaculum R. populi. 195. Narb. provinciæ præſtantia. 172. 173.
Narbonenſes odio factionis Hiſp. effigiem Phil. II. H. Regis in flammas miſſam, & ſemiuſtulatam in aquas projecerunt. 545.
Nardi Gallici uſus ad Theriacam con-

Digitized by Google

conſciendam. 180.
Nariſci cujuſdam Nobilis nuptiæ ſingulari bibonum certamine exornantur. 1080.
Narſes utitur operâ Langobardorum. 344.
Narſingæ Rex monomachias permittit, & victorem præmio aurei torquis donat. 427.
Naſſovii Comites. 155.
Natalis Comes errat in Witebergæ deſcriptione. 73.
Nathan Propheta. 972.
Navarræ plerique opifices ſunt ex Gallis. 463.
Nautia gens. 149.
Nazianzenus Antipodes collocat in Vtopia. 562.
Nazaræ ædes Londini. 518.
Nazarius. 222.
Neapolis. 842. ſtudiorum, otii, & delitiarum, atque etiam ſanitatis jucundiſſ. ſeceſſus. 833. 834. ibi Academia. 855. ſuburbanæ villæ. 838. ejus Reſp. 870.
Neapolitanum regnum hominum, militum, & urbium multitudine dives. 922. eſt paradiſus, qui inhabitatur à diabolis. 922. producit generoſiſſ. equos. 181. 829. periculoſis æſtatis fervoribus ſubjectum eſt; ita ut Nobiles menſibus Iun. Iul. Aug. ne regio quidem mandato exciti ad peregrinandum cogi poſſint. 920.
Neapolitani fide fluxâ: Gallos læti accipiunt dominos, ſed eoſdem paulò pôſt pellunt. 995. 996.
Neapolitanus quidam facit organa pneumatica ex alabaſtro. 811.
Neccarus, *ſive* Nicer, fl. 84.
Neccaricum vinum ſubtile. 78. à vetuſtate acquirit vires. 917.
Nechamus. 647.
Nemauſus antiquitatis monumentis ſpectatiſſima. 195. 196. ibi Academia. 223.
Nemetes. 118.
Nemethus. 126.
Neperi. 658.
Nero Cæſar. 123. 129. 137. Tiridati Arm. Regi imponit diadema. 896. incendit Romam, & flammæ pulchritudine lætus Ilii excidium interea decantat. 912. perſequitur Chriſtianos. 573.
Nerva IC. 675.
Nervii. 118. Germanicâ origine volunt ab inertia Gallorum ſeparari. 117. 118.
Neſe by God. 134.
Nicæa Bithyniæ. 898. capta. 208.
Nicænum Concilium. 963.
Nicaſii Brabanti laus. 1149.
Nicephorus. 1048.
Nicephorus Bot. depoſito ſceptro privatam amplectitur vitam. 108.
Niceph. CPolitanus Imp. 1026.
Nicodemus Friſchlinus. 53. 1070.
Nicolaus Breakſpere creatur Papa. 676.
Nic. Buvvinckhauſen von Walmerod. 1099. &c.
Nic. Ciſnerus. 51.
Nic. Clenardus. 52.
Nic. Copernicus. 54.
Nic. Cyupor. Hung Diomedes. 579.
Nic. Eremita, Bruder Claus / in Vndervv. ſilvâ vivit fere aere tantùm: Helvetios à mercenaria militia dehortatur. 108.
Nic. Juriſchizius Gunzium defendit adverſus Turc. 583.
Nic. Macchiavellus. 40. 976. 1128. affirmat, *Nuſpiam minus v l*

f *pi-*

Digitized by Google

pietatis vel religionis, quàm in Italia, & hominibus Roma viciniis eſſe. 1028. moriturus, & extremam unctionem ſuſcipere monitus, reſpondet, *Ocreas imò ungendas iter facturo.* 1029.

Nic. Macchiavellus *filius*, hæreſeos accuſatus reſpondet, *Credere ſe, quod Eccleſia crederet, & adhuc amplius; ſcilicet, illum ſuum accuſatorem nebulonem eſſe, quod non crederet Eccleſia tamen.* 1029.

Nic. I. Papa. 898.

Nic. III. 368.

Nic. V. veterum ſcriptorum libros inveſtigat magnis impenſis. 850. auget Vaticanam Bibliothecam. 941.

Nic. Perottus. 922.

Nic. Pontanus V. Dux minas Pontificiorum legatorum ac Papæ intempeſtiva invalidaque fulmina jocosè atque cordatè eludit. 956. 957.

Nic. Piccininus laudatur. 858.

Nic. Rigaltius. 227

Nic. Salmii Comitis magna virtus in obſidione Vien. 161. 162.

Nic. Sanderus injurius in H. VIII. regem A. & ejus filiam Eliſabetham 681. fame perit in Hibernia. 681.

Nic. Selneccerus. 50.

Nic. Serarius. 559.

Nic. Serinius Comes ſummâ virtute obſidionem Sigethi tolerat; & ad extremum immortali gloriâ ſanguinem ſuum in multo hoſtium cruore ſepelit. 584. &c. 587.

Nic. de Vbaldis errat. 240.

Nic. Vigelius. 51.

Nic. Vrſinus fortiſſ. 858.

Nic. Wottonus. 607.

Nicomachus. 847.

Nicotia, Indica planta, quæ & *Tabacca*. 681.

Nigri, factio in Piceno. 987.

Nihil difficilius eſt, quàm bene imperare. 349. 350.

Nilus. 28. coloni vice fungitur. 190. crocodilum habet 190. illius cadentis fragorem olim gens quædam ferre non poterat, & propterea urbem ſuam aliò tranſtulit. 774.

Nimrodus, robuſtus venator: *h. e.* præpotens tyrannus. 689.

Niſovii: *vide*, Koſakki.

Niſus. 112.

Nivernius. 328.

Noachus invenit vini uſum. 81.

Nobilis quis? 1141. illiteratus, eſt aſinus coronatus. 936. Nobilis ignobilis. 466.

Nobilis Galli imago & exemplar. 385. 386. 387.

Nobilis quidam Abbati cuidam ventricoſo appetentiam edendi reſtituit feſtivo ſtrategemate. 1073. 1074.

Nobilium filias in Auſtria *Virgines* appellari, multi exiſtimant nomen iſtud infra Nobilitatem eſſe. 1066.

Nobilitas *Barbarica* quæ? 867. *Philoſophica* quæ? 867. *Mixta* quæ? 867. Nobilitas eſt filia ſcientiæ. 936.

Nobilitatum origines qui quærunt in Italia, errant. 148.

Nomades. 707.

Nominalium ſecta. 606.

Noneſuchum, ſeceſſus amœniſſimus

Digitized by Google

mus & ſaluberrimus. 638.
Nonius Cugna. 288.
Non-Laureatus Poeta melior paſſim habetur *Laureato*. 1094.
Nonnæum: & ibi militis furor ac crudelis libido. 422.
Nonnus, Dionyſiac. ſcriptor. 571.
Nortbevelandia, Matt. inſularum hortulus, abſorbetur ab Oceano 1055.
Nordlinga, nundinis celebris. 99.
Norfolcia, ingeniorum verſutiſſ. & JCtorum acerr. altrix. 645. 702.
Norfolciæ Dux ab Hiſp. tentatus turbare Angliam recuſat. 628. putat, proventus ſuos in Anglia non multò eſſe minores, quàm regni Scotorum, tunc miſerè bellis exhauſti. 708.
Norimberga. 69. 1118. munita. 599. ibi privatorum ædes magni pretii. 90. & opificum ſingularis induſtria. 56. 57 Norimbergenſes ab Imp. Wenc. ſolutionem juramenti Fid. petunt, & ei X X millia nummum offerunt. 1083.
Normanni. 144. laudati ab Hovedeno. 136. in Anglia & Sicilia condunt regna. 133. 134. 136. terrore Friſiam, Belgicam, Angliam, Hiberniam, & Galliam implent. 134. Neuſtriam ſubigunt, & à ſe appellant *Normanniam*. 134.
Normanni & Dani pellunt Saxones in Anglia. 685.
Normannus quidam ſacerdos ſub patibulo facit ſacra diabolo, & Miſſam recitat præpoſterè. 343.
Northantonia, populoſiſſima. 646. ſilvis nuda. 702.
Northumbria. 125. 654. omni jure ultima Angliæ provincia. 707. erat olim regnum, ſed cujus imperium boni Principes ſuſcipere renuebant; quòd Northumbrii paucis annis ſeptem Reges partim immaniter occidiſſent, partim ſeditioſè profligaſſent. 707.
Northumbrii Nomadum inſtar in tuguriolis ſtabulantes. 707.
Norvvegia. 110. olim halecum capturâ celebris. 599. Norvvegii, *belua*. 924.
Norvvicum. 59. urbs clariſſima: à qua haud procul halecum piſcatus eſt totius orbis copioſiſſimus. 645.
Nottinghamia. 646. 702.
Nova ſtella ſub Caſſiopææ aſteriſmo, phænomenon illuſtriſſimum. 339.
Novellius Torquatus, inſignis bibo. 1134. 1135.
Novi homines non ſunt, qui ſunt virtutum gloriâ veterani. 1142. 1143.
Novogardia. 590.
Numa. 150.
Numantia ſolà per XIV annos Romanum XL. millium exercitum ſuſtinet, magniſque cladibus & pudendis fœderibus afficit. 276. 277.
Numantina fames. 215. 277.
Numburgum nundinis celebre. 99. ibi conventus. 958.
Numidiæ cruſtæ. 762. Numidici equi præſtant velocitate. 262.
Nurſinus lacus in Piceno famoſus. 1112. 1113.

O.

O literam Optimates quidam H

Digitized by Google

ob eminentiam nominibus ſuis præfixam habent. 719.
O-*Neal* dignitas Hibernis tanti eſt, ut *Principum, Ducum, Marchionum, Comitum* titulos præ nomine *O-Neal* dedignentur. 716.
O-*Neali* læſæ M. damnantur ab Eliſabetha A. R. 717.
Obeliſcus Vaticanus. 843.
Obſidio Viennæ A. 162. 163.
Octavii. 150.
Octavius Mamilius Tuſc.cum A. Poſthumio Dict. dimicat. 683.
Octaviani Vbaldini in Frid. Vrbini C. dicterium. 315.
Octavum, caſtellum. 778.
Odiam, regiis ædibus ſplendet. 637.
Odofredus. 851.
Oenotria. 828. Oenotri. 974.
Oenus fl. 85.
Ogulnius Hiſp. præ rabie, ex prædæ amiſſione concepta, gulam ſibi frangit laqueo. 509.
Oldenburgii Comites. 155.
Oldentilium. 859.
Oleinicii. 784.
Oliſſipo, commerciis illuſtris. 265.
Olympia Fulvia Morata. 854.
Onelia vallis abundat oleo. 826.
Onſatina Academia. 294.
Onufrius Panvinius. 854. 905.
Op[illegible]nii. 784.
Ophir. 271. 516. 517. 518. denominata a Iectanis filio, qui in Oriente ſedem conſtituit. 56[illegible]. non eſt *Peru* 564.
Ophir & Tharſis variæ ſignificationes. 562.
O[illegible]rium aurum. [illegible]6.
Op[illegible]iæ quidam Dux robuſtum juvenem, in agro uxorio colendo ſibi futurum vicarium, canibus laniandum vult objicere. 802. 803.
Oratorum virtus præpollet in cauſis deſperatis. 28.
Orcades, nunc *Orckney*, inſulæ XXX plus minus. 663 708. 723.
Orcadenſes milites diſploſorum tormentorum fragorem audire non ſuſtinent. 723.
Oreſtis ſomnia. 672.
Orgeletum habet campos ſine graminibus, fluvios ſine piſcibus, montes ſine nemoribus. 4[illegible].
Orgetorix. 210.
Origines Rom. fabuloſæ. 205.
Orlandus Laſſus. 54. evocatur à Carolo IX G.R. in Galliam. 339.
Ormondiæ Comes ab Hiſp. ſollicitatus Hiberniam turbare recuſat. 628.
Oromenus Indiæ mons ſale fœcundiſſimus. 179.
Orontius Fineus. 226.
Orpheus. 595.
Ortenburgii Comites. 155.
Oſiandri Theologi. 49.
Oſiandriani. 1061.
Oſius. 293.
Oſſolinii. 784.
Oſſunius, pugnax. 210. 211.
Oſtenda, munita 598. obſidione toto orbe famoſa, capitur tandem. 859. 860.
Oſtfrieſlandii Comites. 155.
Oſtrogii. 784.
Oſtrorogi. 784.
Oſvveſtria à Solis in Ariete eclipſibus incendiariis ſibi metuit. 703.
Otfridus monachus Germaniæ ſermonem primus literis tractat. 402.
Ottingii Comites. 55.

Otto.

Otto, Bavariæ Dux. 757.
Otto, Brunſ. Dux, capitur à Carolo Dyrrachino. 1020.
Otto *cocles*, Brunſ. Dux. 159.
Otto Friſing. Epiſcopus deſcribit indolem Hungarorum. 729 730.
Otto II. Elector, Bav. Dux. 161.
Ottones Imperatores, cultu ſimplices. 1072. literarum ſtudioſi. 1143.
Otto I. Imp. 157. vincit Hungaros memorando prælio. 739. exauthorat Papas; Ioannem, *qui in amorem Diaboli vinum biberat*, & Benedictum. 963.
Otto II. Imp. 157. Græcæ linguæ ſcientiâ ſic fallit hoſtes, ut incolumis evaſerit. 45. convivium ſpecie juſtitiæ cruentat. 1055. 1056.
Otto III. Imp. 157. Comitem (cui Imp. uxor crimen tentatæ pudicitiæ falsò impegerat, ipſamet uſuram ſui offerens) inductâ cauſâ interfici jubet: ſed viduæ Comitis, innocentiam mariti igniti ferri tractatione probanti, ad pœnam ſe permittit. 777. 778. viduæ veniam ſupplicii concedenti donat quatuor caſtella: & *Mariam Aug.* cujus calumniâ Comes oppreſſus fuerat, *ad ignem damnat*. 778. ſceleris expiandi cauſâ proficiſcitur in Poloniam ad reliquias Alberti novi Martyris; & quidem Poſnaniâ Gneznam uſque pedes iter facit. 777. 779. *Bol. Chrobri* ſolenniter creat *Regem Poloniæ*, & ab omni juriſdictione Imperatorum cum poſteris immunem declarat. 779. à pellice venenatis chirothecis interimitur. 929.
Otto IV. Imp. faſtigio Cæſareo ab Innocentio III. P. dejicitur. 901. 902.
Otto Truchſeſius Card. 769.
Otto Wittelſpachius Had. IV. P. legatum, *Imperium Papæ beneficium eſſe* vociferantem, ſtricto gladio aggreditur. 960. 961. à Frid. I. Cæſare accipit Bavariam virtutis ergô. 160.
Ottocarus Boh. Rex deprecatur ignominiam, ne publicè Imp. Rudolpho I. fidem præſtare cogatur. 110.
Oudenardorum textiles picturæ. 60.
Ovidius. 846. Veneris aquariolus. 938. laudat *Nucem*. 787. relegatur ad Pontum. 776.
Oxonium. 640. 641. 699. ibi Academia antiquiſſima, & in quatuor nobiliſſimis prima. 640. Eduardo I. regnante *triginta millia Studioſorum* cenſuit. 640. Oxonienſe unum Collegium ſuperet vel decem Belgica. 641.

P.

Pacianus, Hiſp. Theologus. 293.
Pacificum mare eſt valde turbidum. 632.
Pacorus. 137.
Pactolus, fl. aurifer. 188. 579.
Paderbornenſis cerevisia. 81.
Padus fl. aurifer. 188.
Pæones, prædones. 924.
Palæmon, Italus profugus. 783.
Palatina-Bavara familia. 160.
Palatinus & Saxo Electores habent jus adminiſtrandi vacante Imp. 968.

Pallavicini. 151.

Palma, Venet. propugnaculum. 598. cujus ædificatio nummûm aureorum vicies centena millia abſumpſit: annua verò cuſtodia conſtat centenis millibus. 876.

Palmeſium vinum. 827.

Pamphilus martyr conſtruit Cæſarienſem Bibliothecam. 941.

Panciatici, factio Piſtorienſis. 487.

Pandectarum & Codicis libro poſt S.Biblia nullus præſtantior. 847.

Pandectæ Florentinæ. 855.

Pannificium, inter columina Reip. Anglicæ. 625.

Pannonia olim, quæ hodie Hungaria. 570.

Pannonia interamnis. 790.

Panormus capta à Piſanis. 875.

Pantheum Romæ, exemplar conſummatæ architecturæ. 762.

PAPA eſt *Epiſcopus univerſalis*, quem totus orbis ſuſpicit: quo præſente Principes, quantumvis magni, decreſcunt, & fiunt ſecundi aut ulteriores. 894. 895. ejus majeſtatem difficile eſt definire. 1035. eſt ſuper omnes, & poteſt omnia. 37. eſt ſervus ſervorum, & dominus dominantium. 622. eſt nemini hominum ad actionum rationes obſtrictus, ipſe omnium hominum judex. 898. &c. nemini facit reverentiam; ſed ipſe ad exquiſitiſſimas ceremoniarum formulas honorandus & colendus eſt. 895 896. Reges & Principes ad pedum oſculum admittit. 37. 897. 898. 969. 970. Reges facit, & eis imperat. 899. &c. habet ſuperioritatem in Imperium, & vacante Imp ſuccedit Imperatori 899. ejus Cenſura quam habeat vim. 513. 951. 957. promulgat *Jus Canonicum*: & fovet Academias privilegiis. 909. ejus *calamus* eſt toto orbe vectigal opulentiſſimum. 906. ex CXXX. Archiepiſcopatibus, & mille ſeptem & decem Epiſcopatibus quæ commoda percipere poſſit. 907.

Papa Chriſt. religionem ſuperſtitionum monſtris corrupit. 38. eſt *AntiChriſtus*. 1003. ſi ad priſcorum Pontificum exemplum conformaretur, primus ei locus inter omnes Epiſcopos deferendus eſſet quidem: ſed hodie depravatis moribus dicitur *probus*, cum cęterorum hominum nequitiam non excedit. 1110. 1111. boni Petri jam habet nihil. 519 Religionis ipſius & Reip. maximè intereſſe videtur, ut ille ad priſcam pauperis Petri & Apoſtolorum egenorum conditionem redigatur. 1002. illi tamen opes ac ditiones, quas legitimis acquiſivit titulis, ſine ſcelere adimi non poſſunt. 1111. X Dei præcepta in unum commutavit, DA PECVNIAM. 1006. ejus avaritia compluribus argumentis & exemplis demonſtratur. 1000. &c. ſolet aliena magnificè elargiri: ſed id nullo jure poteſt. 366. 519. 533. ejus Hildebr. & Ieſuitica omnipotentia. 468. eſt Cæſaris vaſallus & ſubditus: hodieque ſolet ob electo Imp. ſolennem beneficiorum confirmationem petere. 1117. 1118. quomodo ſit Imperatore ſuperior?

Digitized by Google

rior? 969. &c. eſt ejus proprium, *Cæſarem timere & adiſſe*. 993. & poſthabere fidem. 993.995.
Paparum complurium carnificinæ. 988.
Papatus hodie non vitæ ſanctimoniâ, ſed ſcelerum immanitate, magnitudine opum, & inprimis Chr. Regum ſtultitiâ conſtat. 953.
Papatus copiæ, militiæ dedecus ſunt. 976.
Papiſtæ. 1061 1129.
Papacauda. 1020.
Papia.965.ibi Academia. 855. Papienſe ſolum fertile.917. ubi naſcitur nobile vinum: quo guſtato, Boetius Sev. olim reſipuit. 827. 828.Papienſis pugna. 1024.
Papinianus. 847.
Papiria Craſſorum gens. 149.
Papiria Curſorum gens. 149.
Papiria Mugillan. gens. 149.
Papirius Carbo Coſ. 136.
Paradiſus in Oriente. 825.
Pardallanius interimitur. 331.
Paris à Puteo. 851.
Paris Homericus. 20.
Pariſienſes H. III Regem urbe pellunt, & in eius necem animant monachum *Iac. Clementem*. 353. 354. confoſſum monachum ſuperſtitioſè colunt, omnibus etiam, qui ſanguine juncti ipſi erant, publicâ pecuniâ & ſtipe liberaliter ditatis. 355. *Vide*, Lutetia.
Pariſienſis pannus. 181.
Parlamentarii Galliæ Senatores, non niſi legitimo examine probati, in ordinem admittuntur. 245.
Parma. 829. ob caſeos totâ Europâ expetitos celebris. 860. Parmenſis Dux. 930.
Parnaſſus. 37.512.
Parrhaſius, pictor. 61.
Parthenope: *h. e.* Neapolis. 996. *Parthenope* tertia Sirenum ſepulta Neapoli. 996.
Parthi. 136. non niſi Gallico equitatu coerceri potuerunt. 212.
Parvaim, an ſit Peruvia? 516. *Parvaim* & *Peru* nomina incolis Americæ ante Hiſp. adventum planè fuerunt incognita. 563.
Paſce oves meas. 951.
Paſchales, Auſtriaci. 1076.
Paſchalis II Papa. 254. 898. parricidalem rebellionem adverſus Imp. H. IV excitat. 959. 960.
Paſquilli dicterium de Guletæ & regni Tunetani amiſſione. 547.
Patavium. 769. 846. 858. ibi Academia. 854. Patavina regio feraciſſima. 921. cujus amænitas comparatur paradiſo. 825.
Patavini ruſtici ſunt *Diaboli*. 921.
Pater patriæ quis? 249.
Patriæ amor. 1034.
Patricius, Hib. Apoſtolus. 660. 661.
Patrimonium Coronæ nullo caſu alienari poteſt. 442.
Pauleta edictum perniciosiſſimi inſtituti. 361. illud revocavit Lud. XIII. Rex. 361.
Paulinus Eborac. Archiep. primus. 607. pluſquam X millia virorum, præter fœminas & parvulos, baptizavit uno die. 653.
D. Paulus Apoſtolus. 603. 726. 1016. Senecæ familiaris. 1142. Feſtum dicit *optimum*. 466. eſt in Britannia. 603.

Digitized by Google

Paulus Caſtrenſis. 851.
Paulus Cinifius, Hung. Ajax. 579.
Paulus Diaconus. 920.
Paulus Eubeſvvaldiæ Baro. 593. &c.
P. Fagius. 49.
Paulus Iovius. 854. 1017. 1097. 1149. 1151 tribuit Germanis militiæ & pacis artium palmam. 39. 40. ſcribit de *Romanis piſcibus* accuratè. 85. dubiæ fidei hiſtoricus. 381.
Paulus ICtus. 129. 847.
Paul. Matthias Wehnerus. 51.
Paulus Meliſſus. 53. olorum cantum vigilans ſomniat. 73. R. Heidenſtenium laudat. 779.
Paulus Merula. 54. 231.
Paulus Oroſius. 74. 125. 293.
Paulus II. Papa appellat Studioſos *hæreticos*, & Romanos hortatur, ne filios in ſtudiis literarum diutius morari patiantur: eſt avarus, crudelis, ſuperbus, & *faciem fucis concinnans*. 940.
Paulus III. 301. 903. ridet eos, qui Papæ ſummam poteſtatem à Chriſto tam anxiè deducunt. 951. 952. petit Parmam & Placentiam ab Imp. 1002. Aſtrologiæ divinanti & vetitis artibus addictus, filium P. Aloiſium admonet, ut ſibi caveat à IIII Eid. VIIbr. 1022. L. Gauricum Aſtrologum menſâ dignatur, & tandem Civitatenſi Epiſcopatu donat. 1022.
Paulus IV putat, ſe in omnes Principes imperium exercere, & ab eis rationes exigere jure poſſe. 898. 899. Cæſ. Caroli V abdicationem, & Ferd. I. inaugurationem vocat in diſputationem. 904. ſed quæſtiunculis magis ridiculus, quàm formidoloſus eſt. 968. rationes init, quibus ad bellum Turcis inferendum ingens pecuniarum ſumma & maximus exercitus facilè parari poſſit. 907. 908. exiſtimat, Philippum II Hiſp. R. eſſe *defenſorem Catholicæ Fidei* à Deo datum. 312. 313. St. Hoſio defert Cardinalatum; ſed iſte honorem enixè deprecatur. 770.
Paulus V Vice-Deus. 901. à Venetis non leve imminutæ Pap. Omnipotentiæ detrimentum paſſus. 957. ad Hiſpanicum patrocinium confugiens Lermæ Ducis favorem operosè ambit, ſcriptis literis Papali ſupercilio parùm convenientibus. 957. 958.
Paul. Paruta. 854.
Paulus Rom. Coſ. vincit Perſen. 848.
Paulus Thermus, prudens bellator, & innocens. 210.
Paulus Venetus Servita. 852.
Paupertas, poetarum hereditas. 939.
Pauſanias Laced. dux. 780.
Pax Religionis quos comprehendat. 1061.
Peccata Germanorum aleâ diſſipantur Romæ. 944.
Pecuniæ ſummum in humanis arbitrium. 555.
Pedemontium. 930.
Pegaſius. IC. 675.
Peguenſes, Indiæ Or. populi, genus repetunt ab iis Iudæis, quos Salomon ad aurum Ophirium colligendum in eas regiones miſerat. 563.

Digitized by Google

Pelagius hæreſiarcha, Brit. 673.
Pelaigi. 974.
Pelicani Ægypti. 15.
Pelopidas, Theb. dux. 780.
Penbrochia. 648. 649. 705.
Pendrichi. 658.
Penelope. 1066.
Penis facit Nobilitatem, non penna. 937.
la penna de los Enamorados: & cauſa nominis. 499.
Penſans, emporiolum Cornvvalliæ. 630.
Pera capta à Genuenſ. 875.
Peregrinandi ſtudium quantum præſtet utilitatis. 7. 8. 9. 10. 11. 27. 28. quæ mala & incommoda ſecum trahat, & in patriam importet. 7. 8. &c. 27. 925. 926.
Pergameni. 143.
Pericles. 1147.
Perillus invenit taurum æneum, & in eo perit. 1095.
Perſes. 848.
Perſius. 846.
Perulina Academia. 855.
Peruſini legati Vrb. V. Papam verboſâ oratione ad faſtidium defatigant. 754.
Peruvia. 515. 516. 562. Peruviani credunt, Chriſtianos ex ſpuma maris concretos veniſſe in terras ad perdendum mundum. 529. Peruvianum aurum noxium. 531.
Peſtis ingens Romæ: quâ per ſingulos dies *decem millia hominum* mortui. 912. 913.
Petricovienſia Comitia. 797.
Petronius. 431.
D. Petrus. 771. 918. 970. Apoſtolorum princeps. 1111. perfert verbum Divinum in Britannias. 603. ſacrorum librorum theſaurum in Rom. Eccleſia aſſervari jubet. 941.
Petrinum patrimonium. 901. 906. 907. 1111.
S. Petri nummus à Polonis Romam conferendus. 816.
Pet. Aerodius. 226.
Pet. And. Matthiolus. 853.
Pet. Angelius Barga. 854.
Pet. Aloiſ. Farneſius, tyrannus, infami libidine æſtuans per vim comprimit Epiſcopum Favent. 1021. 1022. à patre Paulo III ut ſibi caveat admonetur. 1022. incantationibus evocatum dæmonem de conjuratorum nominibus interrogat: eventu dæmonis reſponſum, à Farneſio pro deluſione habitum, approbante. 1023. gladio confoditur, & ad ludibrium cadaver catenâ ſuſpenditur. 1023.
Pet. Appianus, Cæſ. Carolo V familiaris. 46. 54.
Petrus Aragoniæ R. 368.
Pet. Aretinus *flagellum Principum*. 854.
Pet. Autiſſiodorenſis, homo nequam. 333.
Pet. Bayardus facie ad hoſtem converſâ mori voluit. 210.
Pet. Bellonus. 225.
Pet. Bembus. 854. ſtultiſſimè imitatur Ciceronem. 945. D. Pauli Epiſtolas vocat *Epiſtolaccias*. 946. ſcribit carmina obſcœna & Epiſtolas pueriliter ineptas. 946.
Pet. Bernardus. 354.
Pet. Bertius. 58.
Pet. Caponius, Florentinus, adverſus

ſus Car. VIII. G. Regis molitiones, patriæ libertatem conſervat animoſiſſimè. 857.
Pet. Carrera, præfectus Guletæ. 546. ignaviſſimè defendit arcem, & perdit. 546. nidorem tormentarii pulveris & tonitrua machinarum ferre non poteſt, ſeque abdit locis ſubterraneis, & aures bombace obturat. 547.
Petrus Caſtellæ Rex, tyrannus, regno deturbatur. 210. 903.
Pet. Chriſtinus. 354.
Pet. Ciaconus. 301.
Pet. Coſtalius. 226.
Pet. de Creſcentiis 449.
Pet. Cunæus. 971.
Pet Cypri Rex. 757.
Pet. Damianus vocat Gregorium VII *ſanctum Satanam*. 964.
Pet. Denaiſius. 51.
Pet. Emus tres Turcicas triremes nullo iure in poteſtatem redigit, editis abominandæ ſævitiæ ac libidinis exemplis in captivos. 1017. 1018. 1019.
Pet. Faber. 225.
Pet. Friderus. 51.
Pet. Gondius, Pariſ. Epiſcopus. 361. 362.
Pet. Gregorius. 226.
Pet. Heigius. 51.
Pet Henriquez Font. Comes laudatur. 283. condit edictum caſtrenſe. 559. 560.
Pet. Leſcotus, egregius Mathematicus & Architectus. 226. 227.
Pet. Lombardus. 223.
Pet. Lotichius. 53.
Pet. Martyr Theolog. 852.
Pet. Montaureus. 226.
Pet. Nonius. 300.
Pet. Paſius. 281.
Pet. Paul. Vergerius doctiſſ. 854.
Pet. Peckius. 51.
Pet. Placius occiditur. 331.
Pet. Puteanus. 227.
Pet. Pythœus. 226.
Pet. Quinqueranus. 262.
Pet. Ramus. 226. Pariſ. Profeſſorum flagrat odio · inſtituit Mathematices Profeſſionem, cum annuo vectigali Iɔ librarum è facultatibus ſuis: confoditur à ſicariis, barbarè à pueris etiam frementium magiſtellorum hortatu raptatus. 330. 331.
Pet. Ronſardus, poeta omnium poſt Auguſti exceſſum præſtantiſſimus. 227. 228. venuſtè ac ingenuè judicat de Bartaſii HEBDOMADE. 228.
Pet. Royzius Mauræus, Hiſpanus, irridet linguam Germanicam. 403. 404.
Pet. Seburæ Hiſp. grandis pecunia numeratur, quam Drakus in Indiis rapuerat. 695.
Petrus, Simonis F., vites Germanicas tranſportat in Hiſpaniam. 798.
Pet. Strozzius. 859. Italis militibus ſolis fidere non vult. 976.
Pet. Valachiæ Deſpota. 749.
Pet. Valdeſius à Drako captus audaciam Anglorum miratur, qui tam parvis paucisque navigiis Hiſp. claſſem adoriri non dubitaſſent 616. 617.
Pet. Victorius. 854.
Pet. de Vineis. 960. Imp. Fridericum II ad ſacrilegium impellit. 1111. 1112.
Pet. Volſcius. 781.
Pſet-

Pfettershemium vinum dulce 78.
Pfullendorffenſis domina arcem & oppidum abligurivit *meris trutarum ſocinoribus.* 1076.
Phalaris Siculus. 921. 991. ejus taurus. 216.
Pharſalica pugna virtute Germ. peditum Iulio Cæſ. eſt ſecunda. 139. 140.
Phavorinus. 222.
Philippus Appianus. 54.
Philippus Aug. Gall. Rex. 344. coronam de capite detractam ei, ſi quis ſe ſit regno dignior, ſe ſponte ceſſurum profitetur. 254.
Ph. Beroaldus. 64.
Ph. Cominæus, vir primarius. 446. 691.
Ph. Cluverius. 541. 1148.
Ph. Decius. 851. ad LXV annos Profeſſionem Iuris variis in Academiis ſuſtinet, & tandem memoriam omnium legum perdit. 911.
Philippus Haſſiæ Landgr. 239. imperterritus. 141. 159. inter notas boni Principis refert, *viarum ſecuritatem*. 101. triorches, & uxori ob frequentiam gravis, ex conſilio Theologorum concubinam unam ſuperinducit. 1070. 1071.
Philippus I. Hiſp. Rex. 512.
Philippus II. Hiſp. Rex. 509. 770. 1095. 1118. naſcitur Valliſoleti. 266. vir omnis ævi prudentiſſimus. 306. nec ſpe, nec metu frangitur. 313. majeſtatem & clementiam miſcet. 316. magiſtratus & officia confert idoneis. 306. 307. omnia graviora Reip. negotia *Conſilio Conſcientiæ* priùs examinanda proponit. 307. Remp. magis amat, quàm filium *Carolum*, quem tamen habebat unicum. 309. 310. 311. 312. Senatui Theologorum ordinem procedendi in cauſa filii præſcribit, & mortis ſententiam, quam illi tulerunt, ſubſcribit. 311. 312. in acquiſitione regni Luſit. ante omnia jus ſuum diſputari à Theologis & conſultis ejus facit. 308. in cauſa Luſit. Papæ judicium & arbitrium repudiat. 953. 954 &c. Antonio Priori Cratenſi, cum extinguere potuiſſet, parcit. 308. Conimbricenſi Academiæ & Doctoribus, qui contra ipſum legerant & ſcripſerant, generosè ignoſcit, & auget etiam ſtipendia. 309. Brangantiæ Ducis filium à Mauris captum redimit. 308. Albanum Ducem Vzedam deportat. 316. non probat ſævum Albani ingenium; nec mortem ejus ullâ triſtitiæ ſignificatione teſtatur. 525. ſtupendam immenſis ſumptibus ædificat claſſem, tantâ hominum rerumque abundantiâ refertam, ut alter quidam Orbis navigare videretur. 614. 615. in conſtructionem San-Laurentiani Monaſterii impendit *XX milliones auri*. 264. fœdus init cum Papa & Venetis contra Turcam. 906. indignatur, quòd Pius V. P. Coſmum Medicem *Magnum Ducem Hetruriæ* creaverit. 900. ſororis nuptias, quas quærebat Franciſcus Medices, Coſmi filius, tanquam impares averſatur. 932. 933. extemporali repulsâ Equitem adficit beneficio. 536. Genuen-

Digitized by Google

nuenſibus in putandis uſurarum rationibus objicit errorem calculi, & pro uſuris ſeptuncibus, quæ antea penſitabantur, aſſignat in poſterum trientes: quo facto ſparſim toto Orbe inſtitorum rationes conturbatæ, ac multi ex iis omnino bonis everſi. 538. 539. Galliæ regno perniciem machinatur fruſtra. 544. 545. aſſiduâ mortis commentatione occupatus morbos, & ultimum pedicularem fert conſtantiſſimè, filiumque & filiam ſub exemplo ſui admonet miſeriæ humanæ. 314. 315. *phthiriaſi conſumitur.* 549.

Philippus III Hiſp. Rex ampliſſimum obtinet imperium. 302. 303. paternam hereditatem ſine inventarii beneficio potuit tutò adire. 555. à Belgis flore patrimonii ſui ſpoliatur, & tandem cum iis æquo jure paciſcitur. 525. eſt Lermæ Duci à ſervitiis. 537.

Philippum I. Imp. Fabianus Papa Eccleſiæ ingreſſu prohibet. 902.

Ph. Marnixius. 50.

Ph. Melanchthon. 49. 1090.

Ph. Montfortius. 255.

Ph. Mornæi laus. 224.

Philippus Pal. Rheni Comes defendit fortiter Viennam adverſus Solim. Turc. Sultanum. 161. 162. 163.

Philippus I Pom. Dux. 159.

Philippus Pulcher G. Rex fatuitati Bonifacii VIII reſpondet cordatè. 953.

Ph. Schonovius Antuerp. Conſ. 374.

Ph. Sega Greg. XIII orator apud Hiſpanum. 953. 954.

Ph. Sidnejus. 607.

Philippus Tarenti Pr. 244.

Ph. Theophraſtus. 52.

Philippus Valeſius G. Rex ingenti clade ad Creſſiacum victus miſerè fugit. 611. monomachiam in certis caſibus approbat. 427.

Philo, architectus. 61.

Philolaus. 847.

Philologorum quorundam ſtultitia in antiquitatibus conquirendis & æſtimandis. 945. &c.

Philon Medicus. 66.

Phocio Athenienſis. 780.

Phœbadius. 217.

Phœnices, aves Arabiæ. 15.

Pœnices, populus, ex argento Pyrenæi anchoras conflant. 270.

Φρονίζαζειν. 531.

Phthiriaſi nullus excelſæ dignitatis Princeps interiit, niſi qui vel ſæviendo, vel divinos honores affectando humanitatem exuerit. 549.

Phydiæ *Iupiter Olympius* ex ebore & auro, eximum opus. 761.

Piaſtus, virtute & laudatâ vitæ duritie Polonis ſuis anteceſſor præclariſſimus, regnum in ſtirpem per quingentos annos tranſmittit. 774. 775. mulieres tunc militare coactas, ſexui conſentaneas artes tractare jubet. 775.

Pichenatius. 354.

Pictavienſis Academia. 223.

Picti cæſi. 655.

Picus. 850.

Pierius laudat *Paupertatem poeticam.* 788.

Pigreterius. 391.

Pii. 151.

Pila-

Pilatinus lacus. 426.
Pimble meare, lacus. 649.
Pinaria gens. 149.
Pindarifer. 230.
Pipinus gibboſus, C. M. filius, monaſterio includitur. 310. 311.
Pipinus Rex. 217. Langobardos ejicit Italiâ. 210. 253. 254. donat. R. Eccleſiæ Ravennat. Exarchatum. 254. Stephanum I I. P. humiliter colit. 898.
Piſæ. 831. inſalubres. 916. ibi Academia. 855. Piſana Reſp. ſub jugum olim miſit Sardiniam, Carthaginem, Majoricam, Panormum, Salernum. 874. Piſanæ familiæ illuſtres centum, totidem roſtratas naves privato ſumptu ædificant, exornataſque ad Liguſt. bellum educunt. 875.
Piſana Zona memorabilis. 1112.
Piſaurus, inſalubris. 916.
Piſcarium prætorium. 422.
Piſiſtratus conſtruit Græcam Bibliothecam. 941.
Piſtoleti, nummi Hiſp. 435. 531.
Piſtores, IC. 50.
Piſtorium dicitur *Maligna*, & *Factionum parens*: quarum crudelitate penè deſerta jacet, & jam cædibus recentibus madet. 987.
Pitchfordenſi fonti liquidum bitumen innatat. 648.
Pius I I P. *vide*, Æneas Silvius.
Pius IV. Papa. 932. Stan. Hoſium ob ſumma merita creat *Cardinalem.* 770 Coſmum Flor. Pr. voluit facere *Regem*, ſed non potuit. 1116. ejus literas non accipiunt Proteſtantes Ger. Principes. 958.
Pius V. Coſmum Med. ſolenniter dicit *Magnum Ducem Hetruriæ.* 900. 1116. cum Hiſp. & Venetis fœdus facit adverſus Turcam. 906. minitatur Cæſari & Imp. Ordinibus privationem ditionum ac jurium omnium, ſi Religionis cauſam in Comitia deducerent. 959. *meretrices* Româ pellere, aut ſaltem ſeveriori diſciplinâ conſtringere cum vellet, non potuit; ab Vrbis Senatu, quem Sacer Ordo inſtigaverat, impeditus. 1015. 1016.
Placentia caſeis nobilis. 644. 860.
Conti di Piacenza. 928.
Platina. 940. ſcribit de Popina. 1025.
Plato. 224. 948. gratias agit, quòd ſit natus Homo, Maſculus, Græcus, Socratis ætate. 166. improbat peregrinationes. 7. non ignoravit Occid. Indias. 514. 515.
Plautia gens. 149.
Plautus. 846. 1109.
Plenitudo poteſtatis aſſentatoriè explicatur. 947.
Pleſcovia obſidetur. 591.
Pleß. 818.
Plimmouthum, patria Draki. 631.
Plinius, naturæ bibliothecarius. 15. 82. 126. 172. 174. 175. 177. 261. 269. 305. 514. 569. 648. 825. 827. 846. 917. 918. 1012. in montis Veſuvii incendio, dum miraculi cauſas exploraturus accedit propiùs, perit. 383. 384.
Plinius junior ait, *bonum librum meliorem eſſe quemque, quò majorem.* 1146.
Plumbinum, inſalubre. 916.
Plutarchus. 175. 232. 845.
Pluvialius occiditur. 330.

Po-

Podolia fertiliſſima. 756. alicubi valde petroſa. 789.
Pœnarum ſeveritas malo publico in Germania abiit in deſuetudinem. 1045.
Pœni. 136. 974.
Poeta: h. e. Homerus aut Virgilius. 251.
Poeta, bibax natio. 1079. pauperes. 939.
Poggius Card. ab aleatoribus Hiſpanis, quibus ſpretæ fidei & religionis veniam ac gratiam conceſſerat, multam pecuniam accipit. 506. 507.
Poggius Flor. deſcribit Badenſes thermas, *ſcholam Epicureæ factionis*. 1065.
Polheimii Barones. 1142.
Politici nonnunquam Religionis dictaturam ſibi temere ſumunt. 1132.
Pollio, orator. 1146.
Pollux & Caſtor ex equo pugnare viſi in acie. 683.
Polonia ſoli bonitate & variis naturæ opibus ditiſſima. 755. 756. 757. &c. ſupra Heſperiam utramque hodie exculta. 766. conſtat XXXII. Palatinatibus. 556. ejus legatio illuſtriſſima. 567. 568. ejus Rex ex ſolis *Nobilibus*, qui privatis ſumptibus regno militare tenentur, *CL millia* militum in aciem educere poteſt. 782.
Polonia miſera & barbara: Gallis contempta: horrida & frigida. 788. 789. clade Varnenſi ſic exhauſta, ut vix reperiri potuerit, qui regnum ſuſcipere vellet 808. peditatu non valet; potiuſque ad excurſiones & deprædationes, quàm ad ſtatariam pugnam viros ſufficere poteſt. 812. ejus Rex eſt umbratilis, & Senatus poteſtati ſubjectus. 783. 820. ejus lingua eſt aſpera, in qua vocabula ſunt, *decem conſonantibus & unâ vocali* conſtantia. 819.
Poloni ſunt religioſi. 771. 772. omnes paſſim literas, & Latinam linguam diſcunt. 767. &c. ſunt concordes. 784. & civiliſſimi. 766. non tantùm molliùs quàm Germani loquuntur, ſed ſunt etiam urbaniores & cultu elegantiores. 766. animoſi. 1158. fortiſſimi. 772. 773. &c. ita ut nec fœminæ olim fas fuerit nubere, niſi tres priùs hoſtes in prælio ſtraviſſet. 775. Moſcos caſtigant. 773. Turcas continent in officio. 773. Pruſſiam atque Livoniam ab Imp. Germ. avulſas ſuæ ditioni adjiciunt. 782. ſed quo jure? 809. 810.
Poloni Nobiles eligunt in Regem ſuum St. Batorium. 589. pleriqu præter linguam vernaculam, inſuper eleganter callent Latinam, Germanicam, Hungaricam, Italicam, Gallicam, Hiſpanicam; id quod Gallis res viſa eſt nova & inſolita. 767. 768.
Poloni ſuperſtitionum monſtris contaminant Chr. Religionem. 792. 793. 794. Arrianam, & omnes fere hæreſes recipiunt in patrocinium. 798. propè Vilnam Tartaros Mahumetanos ritus obſervare permittunt. 792. non intelligunt lautitias & elegantias. 790. in Latinæ linguæ pronunciatione accentuum non magnam

Digitized by Google

gnam habent rationem. 821. lege indictæ pœnitentiæ tondentur in coronam. 816 more bovis paſcendi, & tardi ritu aſini tractandi ſunt. 795. propriè loquendo nec Regnum habent, nec Regem. 820. cur ex longinquis regionibus Reges ſibi adſciſcant. 820.

Poloni Nobiles à Gallo quodam deſcribuntur. 819. ſunt perfidi. 806. 807. 808. &c. 814. Gul. Auſtriaco cum Hedvvige Lud. Regis filia regnum dant in dotem: ſed eidem poſtea regnum & nuptam auferunt; & reginam Lituano barbaro copulant etiam reluctantem. 806. 807. Leſcum Nigrum deſerunt, & evocant Con. Maſov. Ducem. 814. Caſimirum I. cum matre Rixa in exilium pellunt: propterea ex pœnitentiæ ipſis à Papa injunctæ præſcripto faſciam lineam candidam diebus feſtis hodieque ferunt. 815. 816. rebellium Bohem. ſuſcipiunt patrocinium. 807. Ladiſl. II. regem, infantem, abominabili ſcelere regno ſpoliant. 807. 808. ſubditos ſuos ſerviliter & duriſſimè habent. 794. 795. 796. 797. de magnis majora loquuntur: & ſunt mendicorum æmuli, qui alicubi ſuas magnificentias obſervant, 804. plerique dupondii & diobolares ſuperbè famulantur; ita, ut & hi ſuos habeant famulos, & iſti iterum alios: qui omnes tamen ejuſdem domini impenſis aluntur, & pro ſalute domini officioſè potant. 804. 805. 806.

Polybius. 205. 232. 832.

Polycletus, ſtatuarius 62.

Policrates laudavit Buſiridem. 787.

Polyphemus. 55.

Pomerani Duces. 159. equi: ſuccinum. 84. hoſpitia incommoda. 456.

Pompeja Magnorum gens. 150.

Pompeja Ruforum gens. 150.

Pompejus M. 199. 848 gladio accinctus Mamertinorum privilegia ludibrio habet. 521. Aſiam ultimam provinciam accipit, eandemque mediam patriæ reddit. 889. ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ DCCCXLVI oppida in poteſtatem redigit. 268. vincitur in pugna Pharſalica. 140. eſt locuples, ſed demum fame ac ſiti perit. 550.

Pomponius Belleuræus. 338. 441.

Pomponius IC. 129.

Pomponius Lætus. 854. præ nimio R. linguæ amore refugit à Græca. 947.

Pomponius Mela. 174. 232. 271. 300. 516.

Pons Hiſpaniæ, in quo perpetuò plurima armentorum millia paſcuntur. 273.

Pontius Paulinus. 217.

Pontius, tribunus Gallus, à puella, cui virginitatem indigniſſimè eripuerat, generosè confoditur. 398. 399. 400.

Popielus II. Polonus, patruos ſuos omnes veneno necat, & in lacum Goplum projicit. 800. 801 in arce Cruſvicia, cum uxore & liberis, à muribus è cadaveribus interemtorum patruorum enatis corroditur. 801.

Po-

Digitized by Google

Popielus. Pop. II. filius, à muribus corroſus. 801.
Popillia gens. 149.
Poppæa. 129.
Populi multitudo Regis eſt dignitas. 192.
Porcellius Romanus poeta. 834.
di Porcia. 151.
Porphyrius impius. 604. 689.
Porphyrius poeta. 236.
Portæ Ioviæ caſtrum. 598.
Portia Catonum gens. 150.
Portlandia, lignorum indiga. 696.
Portugallia : *vide* Luſitania.
Portus Herculis: à quo Tarracinam uſque, ſpatium C L millium paſſuum longum, octo millia habitatorum non inveniuntur. 916.
Poſidonius. 296.
Poſnania. 779.
Poſonium Hungariæ. 727.
Poſthumia gens. 149.
Poſthumius Dictator, A. Poſth. filium, quia is ſuâ ſponte præſidio progreſſus hoſtes fuderat, victorem ſecuri feriri juſſit. 887.
Poto Xantralius, fortiſſ. 683.
Potocova, qui equorum ſoleas ferreas inſtar chartæ rumpere poterat, publicâ fide accerſitus extremo ſupplicio afficitur. 749. 750.
Potozienſis argenti fodina in Peruvia quotidie ſupra X X X millia Philippicûm reddit. 291.
Pourbuſii, pictores Belgæ. 61.
Præſes curiæ Norm. juſſus X X X millia aureorum Proteſtantibus imperare, extorquet trecenta millia, & fert præmia maxima. 358.
Prætorius, Muſicus. 54.
Prætutium vinum. 827.
Praga. 69. 1118. ibi Academia. 40. ibi Arx. 1132. Pragenſis culina optimè condit piſces. 85.
Pratelinum. 25. 838.
Praxiteles, ſtatuarius. 62.
Preſtholme, inſula. 663.
Primroſei. 658.
Princeps imperio poſſidet omnia: ſed ſingulorum dominium & proprietatem intervertere non debet. 519 ejus ſit una lingua, unus calamus : ſit immobilis ut lapis angularis, & ut polus in cœlo. 511.
Principum vita hæc eſt ; *Edere, bibere, genio indulgere, & interim in omnium ore eſſe.* 556. eorum fides lubrica. 376.
Principes majorum gentium in Italia. 390.
Privernas vinum 827.
Probus Imp. probatur. 573. improbatur. 732. 733. vincit Bonoſum. 1136. an Gallis poteſtatem vites ſerendi dederit? 176.
Prochnicii. 784.
Procopius. 189.
Procurator Cynegii in Brit. Ventenſis. 667.
Profectiones populorum antiquiſſimæ terrâ, non mari ſuſceptæ. 119.
Propertius, amorum triumvir. 846. 938.
Proſper. 217.
Proſper Columna. 859.
Proſper Farinacius. 853.
Proteſtantes. 1129 Germ. Principes Pii IV literas minimè reſignatas in hoſpitium deferentium legatorum remittunt. 958. Galli, cæteris Gallis vel eò deteſtabiles, quòd

Digitized by Google

quòd adulteriis hactenus impunitis pœnam capitis ſtatuerunt. 391. 392.
Proteus. 947.
Protogenes, pictor. 61.
Provincia Galliæ laudatur. 181. Provincialia vina. 176.
Prudentius. 293.
Pruſias Bithyniæ Rex ſe vocat *mancipium Senatus R.* 896.
Pruſſia. 809. 810. Pruſſiaci ſuccini excellentia. 84.
Pruteni, dæmonum cultores, Adalbertum occidunt. 777.
Ptolemæus Africæ Rex inter Cajanas cuſtodias. 550.
Ptolemæus Aſtronomus. 271. 516. 517.
Ptolemæus Evergeta conſtruit Alexandrinam Bibliothecam. 941.
Publicanus, navis prætoria, quâ Fr. Drackus Orbem terrarum circumivit, inſigni ceremoniâ ab Eliſabetha A. R. conſecratur. 633. eſt avicularum fœcunda. 15.
P. Africanus. 847.
P. Oſtorius curarum tædio confectus moritur. 609
P. Rutilius Numatianus. 909.
P. Scipio Naſica, & M Popilius quendam Equitem ob parùm reverens reſponſum referunt in ærarios. 886.
P. Sempronius. 847.
P. Terentius Varro Atacinus. 222.
Puchemii Barones. 1142.
Puffins, aves marinæ. 663.
Pulcheria Theodoſii ſoror. 235.
Pulveraria conjuratio in Iac. M. B. Regem, &c. immaniſſima. 691. &c.
Purgatorii inſula. 716.
Puteoli. 25
Pygmæorum in grues trimeſtres expeditiones. 14. 15.
Pylchardes, piſces; qui ex Anglia in Galliam, Hiſpaniam, Italiamq; ue exportantur. 630.
Pyramides Ægypti. 25. immenſis laboribus & ſumptibus conſtruuntur. 760.
Pyramis Ieſuitica deſtruitur Lutetiæ. 479.
Pyrenæi montes accensâ ſilvâ liquatum argentum fundunt. 184. 270. non minùs metallis fœti, quàm Peruvia. 184. marmoribus mirificè fœcundi. 185.
Pyreum Athenienſium. 61.
Pyrrhocoraces Cornvvallici. 693.
Pyrrhus. 848. quâquam ſæpe victor, generoſiſſimè tamen Italiâ excedere jubetur à Romanis. 890.
Pyrry. 647. 703.
Pythagoras. 845.
Pytheas Maſſilienſis. 597.
Pythis, ſculptor. 61.
Pyxidecula nautica, admiranda. 843. 844.

Q.

Quadi. 734.
Quatuor Concilia ſunt quaſi *quatuor Evangelia*, vel *totidem Paradiſi flumina*. 963.
Quercetanus, Medicus. 226.
Quinctia Capitolin. gens. 149.
Quinctia Cincinnat. gens. 149.
Quinctia Flaminin. gens. 150.
Quinctilia gens. 149.
Quinctilius Varus cum legionibus tribus cæditur à Germanis. 137. 139. 149.

h

Quin-

Digitized by Google

Quintini, pictores Belgæ. 61.
Q. Catulus. 847.
Q. Cl. Quadrigarius. 846.
Q. Ennius Rudinus. 846.
Q. Fabius Maximus. 889.
Q. Metellus. 847.
Q. Mutius Scævola ſcribam pro rege Porſena habet, & petit. 19. experitur ignem. 586.
Q. Pompeii turpe fœdus. 278.
Q. Sertorii laus. 277. 278.
Q. Valerius Flaccus. 846.

R.

Rabniza fl. peſtilentes & graveolentes volvit aquas. 728.
Radamanes baſſa. 1017.
Radbodus, Friſius Princeps, ſacrum baptiſma recepturus, cum audiret, gentiles apud inferos torqueri, pedem alterum jam aquæ immerſum retraxit. 1059.
Radeſianus. 328.
Radevicus. 814.
Radivilii. 785.
Radnoria. 648. 704.
Rainutius Farneſius, Alex. Parmæ D. filius. 308.
Ramzi. 658.
Ramſey, inſula. 662.
Ranæ civitatem pellunt. 448.
Raphael Vrbinas, pictor famoſiſſ. 8. 1. quem Leo X Cardinalem facere voluit, ut hoc honore pecuniam quam illi ex pictura debebat, compenſaret. 945.
Rappachii Barones. 1142.
Rappolſtenii Dynaſtæ. 155.
Ra... *malia aut genus eſt, in quo* ... *fur aut meretrix.* 1110.
Raſcalo legatus Gall. mittitur Stutgardiam. 158.
Raſcie, panni genus. 841.
Raſis Almanſor. 300.
Raſſanus. 1112.
Ravallacus Regicida. 250. 356. 365. cauſam perpetrati regicidii dixit. 471.
Raymundus Lullus. 301. ſtolidè ſubtilis: cujus *Lapis & Doctrina* ſunt digna pari pretio. 490. 491.
Readinga. 637. 697.
Recuſantes in Anglia qui ſint? 615.
Regales, nummi Hiſpanici. 455.
Rex; *h. e.* Rex Galliæ. 251.
Reges an populum & provincias alienare poſſint? 1002. eorum potentia vana & frivola. 637. ſunt paſtores: & Chriſtiani ſunt Epiſcoporum ſuorum Epiſcopi. 970. eorum dignitas in ſacris literis anteponitur Sacerdotali. 971.
Regis cujuſdam impium & blaſphemum edictum. 464.
Regia Lex. 966.
Reginaldus, Belnenſis Archiep. vir magnus; ſed admirabili eoque calidiſſimo temperamento, ideoque continuo ac copioſo cibo reficiendus. 408. 409. 410. laudat Alençonium oratione funebri. 375. 376.
Reginaldus Polus Card. vir cum paucis comparandus. 607. 865.
Reginoburgum ſive Ratiſpona habet pontem ſaxeum mirandæ ſtructuræ. 71. olim ibi ante portam Or. aliquot Hung. duces in patibulum acti ſunt. 739.
Regiomontana Academia. 41.
Regiones illæ priùs cultæ, quæ Armeniæ montibus propiores & aditu faciliores. 119.

Digitized by Google

Regionum fines ſunt ambulatorii, & cum tempore mutabiles. 118.
Regnerus Sixtinus. 51.
Regulus experitur tormenta. 586. *vide At. Regulus.*
Reinerus Reineccius. 52.
Reingravii Comites. 155.
Reinholdus Heidenſtenius de Moſc. bello ſcripſit elegantiſſimè. 779. à ſuſpicione Thuani vindicatur. 779.
Reiteri Germanorum. 1140.
Reitlinga. 1080.
Religio cogi non poteſt. 216. peperit divitias, ſed filia devoravit matrem. 1001. ejus bella tollunt Religionem. 340. à multis mutatur leviter. 1062. ejus multiplicatio melior, quàm nullitas. 1132. *Reformata religio*, ſuperbum nomen, & alicubi dubiæ ſanitatis. 1120.
Rembertus Dodonæus. 51. 52.
Remigius Bellaqua. 228.
S. Remigius Rhem. Archiep. 217. 253.
D. Remus. 826.
Remus, Romuli frater. 845.
Renati Campani *poculum maximum*, in quod ad lucios ſaginandos immergere ſolebat Proteſtanteis. 422. 423.
Renatus Choppinus. 226.
Renegati. 465.
Rethuenorum nefaria in Iac. M. B. Regem conjuratio. 713. 714. eorum memoria decreto Ordinum Scotiæ damnatur; ita ut qui ejuſdem eſſent nominis, illud deponerent, & novum ſibi adſciſcerent. 714.
Reuſneri. 51.
Reuſſii Dynaſtæ. 155.
Rhætia. 119. vinum fert nobiliſſ. 79. 827.
Rhedonenſe Parlamentum. 243.
Rhenoſei. 961.
Rhenus fl. per medios Germ. labitur agros. 84. 119. Rhenenſis tractus Germaniæ hortus eſt. 78. Rhenenſe vinum delicatum. 75. durando invaleſcit. 917.
Rhodamnenſis carcer Lugduni. 335.
Rhodope meretricula ditiſſima ædificat pyramidem. 760.
Rhodus. 999. ibi Coloſſus, ingens moles. 761. Rhodienſes ſcribunt Frid. IV. Cæſ. 1084.
Rhutupina litora. 699.
Richardus I. Angliæ Rex, dictus *Leoninus*. 641.
Richardus II Angliæ R. 674.
Richardus, G. Normanni filius, in eodem ſaltu, quem pater Deo & hominibus abſtulerat, ut feris & canum luſibus dicaret, peſtilenti aurâ extinguitur. 697.
Rich. Montacutius. 607.
Rich. Pacæus. 607.
Rich. Streinius Baro. 50.
Rich. Strighuliæ & Penbrochiæ Comes Anglis Hiberniam aperuit primus. 619.
Richmondia. 653. 706.
Richvvinus Lotharingiæ Dux *Magiſterii gradum* ducit inter ornamenta. 43.
Ridæi. 658.
Rigenſes Imp. Caroli V minas vertunt ludibrio. 1039.
Rintelenſis Academia. 41.
Riparioli. 7.
Ripponenſe templum. 65.
Rixa, Caſ. I. Pol. Regis mater. 8.

Digitized by Google

Robertus Barius. 367.

Rob. Bellarminus. 852. 950. 972. 1145. ejus liber, *de Temporali poteſtate P. pæ adverſus G. Barclaium*, damnatur Lutetiæ. 470.

Rob. Flandriæ Comes Rob. Barium, quia is è cathedra ſententiam adverſus Conradinum pronunciaverat, enſe transfigit. 367.

Rob. Gall. Rex amat *Regem literatum*, non *aſinum coronatum*. 254.

Rob. Neap. Rex. 834.

Rob. Norm. Dux dæmonum operâ in cœlum fertur. 466. 467.

Rob. Salopiæ Comes filios ſuos & obſides ſuis ipſe manibus exoculat, & caſtrat. 687. 688.

Rob. Siciliæ Rex, quem Imp. Henricus damnaverat, abſolvitur, regnoque reſtituitur à Clem. V Papa. 903.

Rob. de Sorbona inſtituit cognomine Collegium Lutetiæ. 222.

Rob. Stephanus. 66.

Rocchus Syriæ. 830.

Rodericus à Caſtro. 1145.

Rod. Hiſp. Rex Cavam Iul. filiam vitiat. 501. apparent ei ſigna futuræ miſeriæ. 501. 502.

Rod. à Sancta Ælia, qui Dictionarium Eccleſiaſticum compoſuit, condit Hiſpal. Academiam. 294.

Roffa. 639.

Rogendorffii Barones. 1142.

Rogerus Aſchanus. 607.

Rollo Norm. recuſat oſculari pedes Car. ſimplicis, G. Regis. 134. ducit filiam Caroli, Giſlam, uxorem. 134.

ROMA. 827. 831. 833. 841. 842. 966. 967. 972. 1055. 1110. *Roma vetus*, & ejus admiranda. 761. 762. 763. 880. &c. eſt Orbis arx, urbs æterna, divina, ſancta, auguſta, ſacra, Dea, & quæ templis ac ludis anniverſariis honorabatur. 143. eſt communis patria. 892. ejus *Senatus, pars melior generis humani*. 885. Cenſura ſeveriſſima. 885. 886. Lingua præſtantiſſima, ipsâ Græcâ ſuperior: quæ primùm communicata ut beneficium, poſtea in univerſum Imp. diffuſa fuit. 891. 892. accepit literas poſt Punicum primum bellum, & eas unà cum imperio ſparſit in omnes terras. 845. ejus Academia antiquiſſima: quam deinde Vrbanus IV. & Clemens V. Papæ inſtauraverunt. 849. 850. 854. erant ibi olim Magiſtri, qui bellè gradiendi & comedendi diſciplinam tradebant. 412. ejus diſciplina & gloria militaris. 886. &c. terminos potentiæ ſuæ fecit Orientem & Occaſum. 881. à Romulo ad extrema uſque Auguſti numeravit *triumfos* circiter *trecentos duodecim*. 882. copias ad imperii tutelam *ſexcenta quadraginta quinque millia militum* poſuit. 882. in univerſo ditionum & provinciarum complexu *non infra trecentos milliones hominum*, & ſuprà *centum quinquaginta auri milliones in annuis reditibus* habuit. 881. 882. in ipſa *Vrbe*, *L propè milliaria in ambitu colligente*; & ex hac *urbani populi, quatuor hominum milliones excedentis*, frequentia, *ſæpe ad trecenta viginti*

Digitized by Google

ginti millia fuêre, quibus gratuitum alimentum dedit. 882. urbis ædificia: cloacæ: cura aquarum per tubos ac canales advectarum; quibus tuendis perpetui homines quingenti erant deſtinati: item viarum munitiones. 884. 885. *Roma* olim ex Neronis *incendio per novem dies* arſit. 912. Veſpaſiani temporibus *peſte* adfligitur ſæviſſimâ, quâ *ſingulis diebus ad X millia hominum mortui*. 912. 913. priſca & ſtraminea fuit marmoreâ & aureâ melior. 764. 1007. creſcit cum totius Italiæ fere ad ſolitudinem redactæ detrimento. 1008. eſt opportunus vitiis & voluptatibus locus. 1008. urbs capi facilis: & quæ intra CXL annos ſexies capta eſt. 143. 974.

Roma nova, veteri melior & ſanctior. 893. imò *hodierna Roma eſt novum acetum peſſimum veteris vini optimi*. 917. non habet jam tot Eccleſias, quot habet Londinum. 643. jam eſt minimè populoſa. 1017. & maximè libidinoſa. 1017. ibi doctrina in nullo amplius eſt pretio. 942. fides ibi eſt aroma. 995. omnia ſunt venalia; nec de paſtu ovium, ſed de lana ibi eſt quæſtio. 1000. 1001. factionum carnificinis multoties fœdata eſt. 988. *Quò quis hodie Romæ eſt propior, eò Chriſtianus peior: &, Qui ſemel it Romam, videt ſceleſtum; qui ſecundò it, cognoſcit; qui tertiò it, in patriam refert.* 1028.

Roma nunc ibi eſt, ubi eſt Imperator. 1118.

Romani olim erant fere totius Orbis arbitri. 137. 881. dabant *Reges* Judæis, Syris, Parthis, Albanis, Colchis, Iberis, &c. 147. ſanciebant, ne Legati exterarum gentium in curia niſi per interpretem loquerentur; & ut iis *Latinè* ſemper reſponſa darentur. 891. 892. jura Imperatorum, in quos *Lege Regiâ* olim ea contulerant, tanquam commiſſa ſibi vindicant, & in Germanos eâdem Regiâ lege transferunt. 966. vincunt Græcos puritate urbium. 69.

Romani illi, qui primo Pyrrhi prælio ab elephantis obruti ſunt, omnes habebant vulnera in pectore. 888. 889.

Romani latrones. 101. cum armis non ſemper conjunxerunt juſtitiam; eorumque potentia alienis, non ſuis viribus erat ſuffulta. 973. &c. ſemper auratam prædam reſpexerunt. 260. 521. funduntur ad Trebiam & Traſimenum. 879. in bello Gallico neminem militiâ ſolvebant. 203. ab Hiſpanis in extrema imperii amittendi pericula conjecti 278. meditullium Germaniæ non adſpexerunt, niſi captivi. 30. ingentes clades accipiunt in Germania. 136. 137. præ metu Germanorum vulgò totis caſtris teſtamenta obſignant. 116. eorum felicitas conſiſtebat in Germanorum inter ſe diſcordia. 140. ſunt auditionum faciles in Germ. opprobrium. 72. in ſervos immanes & inhumani. 103. circa ſpectacula crudeliſſimi: cum unus aliquis men-

menſis Europæ ſteterit *Vicenis hominum millibus aut tricenis*. 993 creſcente luxu vivaria murænarum excogitarunt. 647. in optimos cives ingrati. 565. 566. *morbis & peſtibus fana* conſtituunt. 537. Batavorum liberos impuberes ad muliebrem patientiam vocant. 391. in quærendis generis originibus fabulis indulgent. 205. ſunt hodie nequam & ignavi. 976. irreligioſi & impii. 1028. 1029. ab Imp. Romano fugitivi. 1036.

Romanus es, olim erat convitii genus. 1027.

Romana Eccleſia omnium Sanctorum communis mater: & omnium Eccleſiarum caput. 893. ſed hodie eſt Regum ac Principum noverca. 950. ejus ærarium inexhauſtum 906.

Romanæ Leges litibus dant alimenta. 938. Lutetiæ doceri prohibentur. 241.

Romana ſcorta in ſingulas hebdomadas pendunt Papæ *Iulium nummum*. 1006.

Romani agri ſterilitas, aeris intemperies, & cœli gravitas. 916. 919.

Romanum Imperium ſub Trajano ampliſſimum. 302. 303. ſed plurimarum provinciarum, civitatum & Ordinum, à corpore diſtractione & avulſione hodie valde eſt imminutum. 1036. &c.

Romanus pes continet X V I digitos. 761.

Romandiola. 855.

Romanii laniena in Proteſtantes. 332.

Romulus. 150. 845. 848. 889. capitis pœnam ſtatuit in eum, qui ſe nudum à fœmina videri paſſus fuerit. 1064.

Roncaliæ. 777.

Ronii Marchio autor eſt edicto Pauletæ condendo. 361.

Roſamunda, Hen. I I. A. Regis pellex. 699.

Roſcellanus ager feraciſſ. 825.

Roſſi. 151.

Roſtochium. 749. ibi Academia. 41. Cereviſia. 81.

Rotomagus Venellocaſſium. 197. ibi Parlamentum. 243. anniverſarium feſtum in memoriam exactorum Anglorum. 684. 685. laniena in Proteſtantes. 333.

Rotunda menſa R. Arthuri. 630.

Rovarella Card. 1025.

della Rovere. 151.

Roverelli. 151.

Rudolfus Agricola. 52. 1145.

Rudolfus Anhalti Princeps. 158.

Rud. Camertium Pr. quendam peregrinatorem refellit ludibrio. 25.

Rud. ab Ehingen. 130.

Rudolfus I. Imp. 1039. ait, *ſe non minus eſſe Imperatorem, quam ſi Romæ eſſet coronatus*. 967. griſeâ veſte indutus ab Ottocaro Bohemiæ Rege ſub ſolutili tentorio accipit homagium. 109. 110. maximi facit Germanos milites 164. in una Thuringia circiter LX arces prœmiatorum ac latronum ſolo æquat. 1050.

Rudolfus II. Imp. 148. 165. Matheſeos peritus. 47. Franciſco Medici *Magni Ducis* titulum, tanquam Imperii beneficiario, confirmat. 1116. creat *Imperii Comitem* Io. Arundellium. 636. Chr. Sbo-

Digitized by Google

Sborovium omni ditione Cæſareâ ſtatim excedere jubet. 817.
Rud. Maximilianus Dux Sax. 320. &c.
Rud. Palatinus Septemvir, rebellis, fit ſupplex Alb. I. Cæſari. 1044. 1045.
Rud. Wirceburgenſis Epiſc. & Bambergenſes Comites gerunt bellum *de claritate generis opumq; magnitudine.* 1049.
Ruki Madagaſcaris. 15.
Rum-beg. 897.
Rum-ſchach. 897.
Rungii. 50.
Rupella. 598. Rupellenſes exturbato Anglorum præſidio Galliæ Regi ſe ſubmittunt, & illuſtria privilegia conſequuntur. 685.
Rupertus Imp. Dux Bav. 160.
Rupifulcaudius. 374.
Rupius occiditur. 331.
Ruſſia. 590. fertilis. 755. Ruſſi agreſtes ſuperſtitioſi, & alicubi Diaboli cultores. 792. à dominis graviſſimè divexantur. 796.
Ruſticus, Theologus Gallus. 217.
Rutgerus Rulandus. 51.
Rutilius innocens cogitur Smyrnæ latere. 566. 586.
Rutilius Numatianus. 222.
Rutuli. 674.

S.

Sabaria Hungariæ. 732.
Sabaudia eſt membrum Imperii. 1118. eius Duces. 157. nomine Pedemontii Italis Principibus accenſentur. 930.
Sabrina fl. 623. 647. Sabrinianum æſtuarium. 634. 662.
Sacerdotes habentur omnium magnorum malorum in Eccleſia autores. 1002. 1003.
Saguntus fide & ærumnis inclyta. 276.
Salamanticenſis Academia. 309. 559. 640.
Salentini. 974.
Salerius laudat Ebrietatem. 788.
Salernum captum à Piſanis. 875.
Salernitana Academia. 855.
Salica Lex. 233. 234. Salicâ lege *lilia non laborant neque NENT.* 619.
Salinæ Germaniæ. 86.
Salis virtutes. 178.
Salluſtius 846.
Salmii Comites. 155.
Salmonis Saltus. 649.
Salomon Geſnerus. 50.
Salomon Neugebauer. 53.
Salomon Rex Iſraelis. 192. 271. 516. non miſit claſſem ſuam in *Indias Occidentales*, uti quidam opinantur. 517. 563. 564.
Salopia. 648. ubi *Sudor Anglicus* poſtremò erupit. 703.
Saltus candidi cervi. 695.
Salvianus. 172. 173. 217. 1047.
Salycetus. 936.
Salzburgum. 69. 1046.
Samaritana fames. 215.
Samarobrina Ambianorum. 197.
Sammarthani fratres Thuanum in Hiſtorico opere juvant. 227.
Sammartinus interficitur. 331.
Samnis. 136.
Samogitia nec urbem, nec arcem habet: & ibi Nobiles in tuguriis ſtabulantur. 791.
Samogetæ quamplurimi hodieque ſerpentes, *Giuoitos* colunt: & in honorem diaboli ſolemnes epulas

las inſtituunt. 792. 793. aratris ex puro puto ligno factis utuntur; & *ferreis vomeribus* ſterilitatem agrorum adſcribunt. 793. 794.
Samoitcii. 784.
Samolatæ ſtagnum. 648.
Samuel Heilandus. 1148.
Sancerræ obſidio; & *horrenda fames*. 214. 215.
Sanclari. 658.
Sanctius Caſtellæ Rex. 279.
San-Dionyſiaca Mauſolæa. 26.
Sandvicus. 59.
San-Germanum Palatium. 26.
San-Laurentianum monaſterium in Eſcuriali, Orbis miraculum. 26. 264.
San-Michaelis Equeſtris Ordo multos Gallos *Equites* fecit *pedites*, & in Lazari familiam detruſit. 417. indignis collatus vileſcit; & dicterio Tiercellini, *Non jam fortium virorum inſigne, ſed omnium beſtiarum collare eſt*. 418.
San-Pontii crudele ſpectaculum. 421.
Sapor Perſarum Rex. 733. Imp. Valerianum vincit, viliſſimè habet, tandem etiam excoriat. 551.
Sardinia capta à Piſanis. 874. & à Genuenſibus. 875.
Sarmatæ. 735. pacem non intelligunt, eorumque Virtus olim Fortunam Romanorum terminabat. 776. eſt gens ſordida. 800.
Sarmatia olim nullum habebat geometram, vel poetam, pictoremve, aut trapezitam. 771. hodie ſupra utramque Heſperiam eſt exculta. 766. ejus pars eſt in Germania. 119.
Sarmatica veſtis. 775.
Sarraceni. 974.
Saſſon. *h. e.* Angli. 125.
Saturnalia olim Decembri menſe. 2.
Saturnus à Chymiſtis plumbo præfectus. 647.
Satyri. 730.
Savolocenſis ditio. 590.
Savorgnani. 151.
Savus fl. 85. 590.
Saxones. 144. 734. ab Aſiæ *Sacis*: fortiſſimi. 124. evocantur in Britanniam contra Pictos & Scotos: pellunt ipſos Brittones; & occupant Britanniam, quæ ab eis dein *Tranſmarina Saxonia* vocata eſt. 124. 125. 685. erant olim piratæ fluxæ fidei, & immanis truculentiæ. 1047.
Saxonia, Germaniæ horreum. 75. ejus Duces potentiſſimi. 157. 1041. incommoda hoſpitia. 456.
Saxo & Palatinus Electores habent jus adminiſtrandi vacante Imperio. 968.
Saxoniæ & Angariæ Duces. 157. 158. eorum familia Electoralis. 157.
Saxum fatale & Regale. 655. 656.
Sayes, genus levidenſæ. 59.
Sayn, inſula. 664.
della Scala. 151.
Scaldis fl. 84.
Scalmey, inſula. 662.
Scanzia, *officina gentium & vagina nationum*. 128.
Scarborrough, caſtrum in Brigantibus, ubi uberrima eſt halecum captura. 600. 651.
Scaurus Aurelius. 137.
Schaba dux Hung. ſuſpenditur Reginoburgi. 739.
Scharpii. 658.

Schaum-

Digitized by Google

Schaumburgii Comites. 155.
S[illegible]ſinen. 100.
Sc[illegible]ppey, inſula. 664.
Scheipffenbergii Barones. 1142.
Schetlandia, olim Thule. 663. 723.
Sch[illegible] Miſnici. 297.
S[illegible]ös. 818.
Scholæ in Germania mirum in modum augentur poſt Conc. Conſtantienſe. 40.
Schombergius. 338.
Schoorelii, pictores Belgæ. 61.
Schvvalbacenſes acidulæ. 559.
Schvvarzenburgii Comites. 155.
Schvvenckfeldiani. 1061.
Scientia facit *Nobiles*. 036.
Scipiones. 565. 781. 848. nati ad Carthaginem vincendam. 902 *Africanus*, fatalis urbium everſor capit Numantiam. 277. uterque Africanus. 889.
Scipio Gentilis. 852. fert judicium de ſcriptis P. Bembi. 946.
Sciricienſis tractus. 756.
Scona, monaſterium. 655.
Scopas, ſculptor. 62.
Scotia, & ejus dotes. 656. &c. ejus *regnum viginti propè ſeculorum* eſt. 657. ſub Conquæſtore repletur captivis Anglicis. 686. ejus *monachi*, viri ſancti & eruditi, mittebant olim colonias in univerſam Europam. 661. facit panem totius Europæ optimum. 657. habet *anſeres è ligno putrefacto*. 15.
Scotia multò eſt inferior atque infelicior Angliâ. 707. in ea triticum in ſiliginem citò degenerat. 707. *lupis* infeſtatur, ita ut Vicecomites & incolæ in ſingulis Comitatibus, ter ſingulis annis ad lupos & eorum catulos tollendos venatum prodire Parlamentariâ ſanctione jubeantur. 709. affligitur publicâ inopiâ. 708. vix *centum millia coronatorum*, aut non multò ampliùs pendit Regi quotannis. 708. ex Regibus, quos habuit, tres & quinquaginta aut bellico infortunio, aut procerum inſidiis crudeliter interemptos perdidit. 711.
Scoti, quorum nomen & regnum ante Chriſtum natum fuit ignotum aut obſcurum, perperam originem ſuam repetunt ex Hiſpania; & ſunt Germanorum ſoboles 125. 126. nomen, quod & Hibernis olim erat commune, traxerunt à progenitoribus Scythis. 126. ſunt venationum ſtudioſi. 668. majori ex parte duri, aſperi, agreſtes; alibi etiam prædones, abactores, & maximè Angliæ limitanei. 709. 710. &c. olim etiam humanis veſcebantur carnibus. 711. ſingulari privilegio ob eorum fidem inter Regis Galliæ ſtipatores obtinent locum primum. 658. capitali odio dirimuntur ab Anglis. 686. eorum ruſtici & paſtores H. Percii Anglicum exercitum tantùm inanibus crepitaculis fugant. 685, &c. ſunt ultionum avidiſſimi, & qui inimicitias in hæredes transferunt: adverſis facibus inimicorum ſilvas cremant, & privatis injuriis patriæ inferunt vaſtitatem. 710. 711. ſunt beluæ 924. ſunt perduelles, & in Mariam Reginam impii & immanes. 711. 712. noctium fures. 714. 715. voraces, ignavi,

Digitized by Google

rieoque agrum colere, aut ſellulariam artem exercere arbitrantur indecorum: mendici quoque, *ſe ſtirpe Regia prognatos eſſe*, dicere audent. 715. Scotos Inſulanos in Hiberniam advocare, aut hoſpitio excipere, ſub pœna læſæ M. lege prohibitum eſt. 722.
Scotiſtæ. 606.
Scriptores mercenarii ac turbones. 354.
Scriptores ſæpe leviter credunt, & fabulas mendaciaque ſtylo in contrarium vertunt. 72. 1127.
Scriptores, qui olim Imp. majeſtatem adverſus omnipotentiam Papalem ſtrenuè tuiti ſunt. 960.
Scylla. 4.
Scythæ, latrones. 101. literis excidium moliuntur. 113. erant olim in Hiſpania: ſed iidem erant Germani. 126. Scytharum nomen olim omnibus ad Arctum gentibus erat commune. 127.
Sebaſtianus Echinus. 834.
Sebaſtianus Faber, Vice C. W. 51.
Sebaſtianus Luſitaniæ Rex temerarius. 536. 540. 541. ignavi eſſe putat, ſereno cœlo ſe mari committere. 541. Mauris bellum infert temere. 307. 465. 540. 541. 542. ſpondet ſibi totius Africæ imperium. 542. à centurione confoditur. 542.
Seb. Münſterus. 54.
Seb. Serlius. 762.
Sedanenſis Academia, 223.
Segovia non patitur mendicum, niſi quis ſit ad labores inidoneus. 267.
Sejanus eodem die & à Senatu R. honorificè deducitur, & à populo in fruſta dividitur. 950.
Selimes I. Turc. Sultanus imperio ſpoliat patrem Bajaſitem, & veneno tollit: dein frares fratrumque filios ſtrangulat; & addit maximorum procerum multas cædes. 1053.
Selimes II. Turc. Sult. Gentilem Bellinum, eximium pictorem, creat *Equitem*. 934. affirmat, *Cyprum ad gentem Oſmanidarum ſpectare, & nullo jure à Venetis poſſideri*. 519.
Sellam geſtare, erat olim pœna plebeiis irrogata 1045.
Sellius exiſtimat, *illos eſſe pecudes, qui Hiſpaniam non vidiſſent*. 458.
Sempringhamia. 646.
Sempronia Atratin. gens. 149.
Sempronia Gracch. gens. 150.
Sempronia Long. gens. 150.
Sempronia Sophorum gens. 150.
Sempronia Tuditan. gens. 150.
Senator noviſſimus in quadam Imperii civitate olim etiam munus onuſque *Carnificis* ſuſtinere cogebatur. 1057.
S. P. Q. R. *Sono Poltroni Queſti Romani*. 976.
Sendomirienſia pomaria. 756.
Seneca Philoſophus ſapientiſſimus. 27. 113. 127. 300. 762. 834. 1063. 1133. 1144. D. Paulo Apoſtolo familiaris. 1152. *ſeptuagies quinquies centena millia Philippicûm* habuit in bonis. 883.
Seneca Rhetor, admirandâ memoriâ. 300.
Seneca Tragicus poeta, fuit propheta. 562.
Senenſes nullam hodie agnoſcunt Rom. Imp. juriſdictionem. 1036.

eorum

eorum *octingenti* circiter vel cum omnium bonorum jactura patriâ deſerere, quàm cum quodam libertatis præjudicio ſub C. Medice ibi vivere, maluerunt. 870. 871. Senenſis Academia clariſſimorum Doctorum, & ſpecioſiſſimarum mulierum altrix. 854. 855.
Seniſius mons Sabaudiæ. 599.
Senogallia, inſalubris. 916.
Septem mundi miracula. 760. &c.
Septemviri ſunt inſtar planetarum in Zodiaco. 145.
les Sept iſles. 664.
Septimum, caſtellum. 778.
Sequana fl. mæandris ſuis admirabilis. 189. 767.
Sequani amici populi R. 205. Arioviſtum ita timent, ut nec loqui cum Cæſare auſint. 115.
Sereniſſimi titulus. 930. &c.
Seres. 764. hodie dicuntur *Chinenſes*. 1151.
Sergia gens. 149.
Sergius Galba. 847.
Sergius Papa Stephanum creat Regem Hungariæ: & Duci Polonorum eandem gratiam ambienti negat. 900.
Sergius II. Papa. 898.
Serke, inſula. 664.
Serratus mons altiſſimus: ex quo proſpectus in Baleares inſulas, LX leucis diſtantes. 498.
Sertorius. 848.
Servilia Cæpionum gens. 150.
Servilia Geminorum gens. 150.
Servilia Priſcorum gens. 149.
Servilia Vatiarum gens. 150.
Servilius Cæpio. 337.
Servius. 232.
Servi prægrandi multitudine olim in R. Imperio: & qui viliſſimè, turpiſſimè, & crudeliſſimè habebantur à dominis. 1008. 1009.
Servus quidam Hiſp. inter tormenta riſu exultat. 275.
Seſſionum certamina. 1042. 1126.
Sethus Calviſius. 1148.
Setinum vinum. 827.
Severinus Lubomlius. 781.
Severus Imp. 652. perſequitur Chriſtianos. 573.
Severi. 150.
Sevilia laudatur. 265.
Sextum, caſtellum. 778.
Sextus Papirius. 847.
Sextus Pompejus. 100.
Sfortia familia. 932. militari laude illuſtris. 858. Sfortiani, factio in Inſubribus. 987.
Shanus O-Neal conſtruit caſtrum *Feoghnegall*, hoc eſt, *odium Anglorum*: quoſdam è ſuis ſtrangulavit, quòd Anglico pane veſcerentur. 1136. eſt homicidiis, adulteriis, & ebrietate famoſiſſimus. 1136.
Sibaldi. 658.
Sibarita: *h. e.* delicatulus. 100.
Siberi. 53.
Sibyllæ. 947.
Sicilia, optimi tritici ferax. 825. nutrix plebis Romanæ. 921.
Siculi. 974. Oratoriæ artis, bucolici & rythmici carminum, horologii, catapultæ, illuſtratæ picturæ, tonſuræ, pellium ferinarum uſus, inventores. 921. contra noſtrum aucupes perpetuas agunt excubias. 405. Zelotypiâ expugnati conjurant in Gallos, ſine ullo ætatis, ſexus, conditionis diſcrimine:

Digitized by Google

ne; & ſummâ violentiâ, etiam prægnanteis exenterando, & parvulos ſaxis illidendo, bihorii tantùm ſpatio octo millia eorum interficiunt. 368. 369. ſunt *inſulanorum peſſimi*: & condunt *Voracitati* templa. 921.

Siculus Veſper. 369.

Sidonius Apollinaris. 217. 433. 1047.

Sienenii. 784.

Sigebertus G Rex magnificâ pollicitatione in regno ſuo retinere conatur Columbanum Monachum. 661. 662.

Sigebertus Hiſtoricus. 44. 45.

Sigebertus Occid. Saxonum Rex occiditur à ſubulco in ſilva. 699.

Sigiſmundus Anhalti Princeps. 1⟨?⟩8.

Sigiſ. Chanzares Quinqueecclesiarum Epiſc. juſtum exercitum ſuo ſumptu alere potuit. 569.

Sig. Herberſteinius Baro inter honores à ſe partos primas defert titulo *Baccalaurei*. 44. ejus *Moſcovitica Hiſtoria* lectu digniſſima. 44.

Sigiſmundus Imp. & Rex Hung. 576. parricidales conjuratorum Hung. procerum manus vix evadit. 746. 747. *G. Fiſcellum*, Doctorem, Equeſtris Ordinis honoribus auget: ſed eundem increpat, quòd Legum Doctoribus prætulerit Equites. 937.

Sig. Locatellus; illuſtris equorum domitor, magnis præmiis à Suecorum Rege invitatur. 869. 870.

Sigiſmundus I. Pol. Rex. 770. laudatur. 780. 781. eſt robuſtiſſimus. 797. regnum Daniæ & Hung. oblatum renuit. 781. ait, pœnarum levitate in Polonia fieri, ut nemo vel in templis ſit ampliùs tutus. 797. ſicariis quidem geminat pœnas: ſed malè facit, quòd triennii præſcriptionem cuilibet homicidio indulſerit; & patronum, qui *Kmethonem* ſuum interemiſſet, ab omni accuſatione liberum eſſe voluerit. 797. 798.

Sigiſmundus Aug. Pol. Rex. 770. 1020. turpiter deſerit Livonos. 809. ad bellum Turc. ſociale requiſitus, iniquas conditiones Cæſari proponit. 810.

Sigiſmundus III Pol. Rex religioſiſſimus. 152.

Signinum vinum. 827.

Sigoveſus per Alpes in Italiam & Hercinios ſaltus tranſit. 209. 210.

Silanianum SCtum ſeverum in ſervos. 486. 487.

Silarus fl. 430.

Sileſia Germaniæ horreum. 75. ejus Rubia. 81.

Silius Italicus. 300.

Sillinæ, inſulæ circiter CXLV. 664. in has olim relegabantur damnati 773.

Silures cædunt Romanos. 609.

Simon Schardius. 51.

Simon Stevinus. 54. 1148.

Simon Zelotes occumbit in Britannia. 603.

Sinan baſſa, vir aſtutus reique militaris peritiſſimus, expugnat Guletam; & intra XXXVI dies Hiſpanos ex Africa prorſus ejicit. 546. 547.

Sinæ. Sinenſes. 6.

Sineſius laudat *calvitiem*. 787.

Sirenes. 4.

Siſarum vinum. 79.

Sivilla la veja, ſive Italicâ. 305.

Six-

Sixtus IV Papa Vaticanam Bibliothecam ſplendidiſſimè exornat locupletatque. 941. Th. Gazæ ſtudia iniquiſſimâ remuneratione metitur. 941. 942. Romæ extruit nobile lupanar. 1006.
Sixtus V. Papa. 298. Rum-Schach. 897 pauperrimis parentibus natus, jocatur *ſe illuſtri domo natum eſſe.* 1037. in Comitem Pepulum, non obſtante Cæſareo privilegio, præcipiti ſeveritate animadvertit. 1037. 1038. D. Fontanum, quia Obeliſcum Vaticanum tranſportaverat, creat *Equitem.* 934. maximi facit Hen. Navarræ Regem, & Eliſabetham Angl. Reginam. 235. Navarrum ac Condæum proſcribit, Lud. Ateſtino Cardinale diplomati proſcriptionis ſubſcribere recuſante. 866. 867. S. Bonaventuram pronunciat *quintum Eccleſiæ doctorem.* 851. Cardinalium numerum definit, & dignitatem eorum regibus æquat. 905. Banditorum excurſiones ac latrocinia ſeveriſſimis exemplis cohibet, & reſtituit ſecuritatem ditionibus Rom. Eccleſiæ. 990.
Slavica lingua quot populis ſit communis. 799.
Slucenſes Duces. 784.
Smalcaldicum bellum. 141.
Smindyrides Sibarita à XX annis ſolem nec orientem vidit, nec occidentem: idem aliquando in itinere aucupes, piſcatores, & coquos, ſecum duxit *mille*, ad domeſticum luxum. 1011.
Smolensko Polonorum. 598.
Smyris, lapis duriſſimus, quo gemmarii & vitriarii utuntur. 664.
Smyrnæi. 143.
Soards. 151.
Sobieſcii. 784.
Socini. 851.
Socrates. 166. ait, ſe eſſe *mundanum.* 9. bibit venenum. 576.
Sodalis, ſive *Socius Ieſu*, in Scriptura nemo dicitur, præter unum *Iudam proditorem.* 487. 488.
Sol in Hiſp. imperio nunquam cernit occaſum. 303.
Solis boves. 4.
Solachi. 444.
Soland-Geeſe. 15. 663.
Solimannus Turc. Dynaſta vincitur à God. Bononienſi. 208.
Solimannus Turc. Sultanus 739. 749. eſt ſimilis beluæ unicipiti, ſed plures caudas habenti. 1042. ejus tria memorabilia vota. 162. vincit Lud. Hung. Regem, & hujus demortui atque Mariæ uxoris imagines Budæ contemplatus illacrimat. 748. increpat Hungarorum inſolentiam faſtumq;, & in Regem perfidiam. 748. Viennam Auſtriæ CCC millibus hominum obſidet; ſed diſcedit inglorius. 162. 163. & Gunzium quingentis millibus obſidet fruſtra. 583. contendit, *ſe eſſe ſucceſſorem Conſtantini Magni, & Romam jure ad Ottomanicum imperium pertinere.* 518. 519.
Solinus. 174. 232. 516
Solmii Comites. 155.
Solon. 224.
Somerſetia. 634. 635. 696. adamantum fœcundiſſima. 635.
Σόμφος. 495.

Digitized by Google

Sophocles. 825.
Sorbona. 222. opponit ſe machinationibus Paparum. 222. cenſet Ieſuitas in Gallia minimè admittendos eſſe 476. 477. infami decreto Regis H. III. nomen, & preces pro eo in canone Miſſæ concipi ſolitas inducit. 354.
Southantonium, urbecula. 636.
South-Sexia. 125.638.699.
Spadanæ aquæ. 27.
Spartacus. 848.
Spero Speronius. 854.
Sphæra mundi cur inſigniis Portugalliæ fuerit adjuncta. 303.
Spinularum antiqua & illuſtris familia. 859.
Spira. 1038. 1103. 1121. ibi Mons oliveti. 71.
Spiritus fanum. 336.
Squarciafica, navis Genuenſ. 998.
Sremum, oppidum Poloniæ, ollis, amphoris, cacabis, & aliis vaſis ſponte natis celebre. 774.
Stadnicii. 784.
Staffordia: & ejus lacus mirabilis. 647.703.
Staniſlaus Grepſius. 781.
Stan. Hoſius Cardinalis, ſummâ laude dignus. 769.770.
Stan. Karncovius. 781.
Stan. Orechovius. 781.820.
Stan. Sarnicius. 781.
Stan. Socolovius. 781.
Stannum Cornvvallium. 629. Devonicum. 631.
Starhembergii Barones. 1142.
Staricia. 590.
Statanum vinum. 827.
Statius Papinius. 325.834.846.
Statius, ſervus. 886.
Statuarum populus Romæ olim. 763.
Stauffeburgum. 1122. 1070.
Steinlachiani equi. 83.
Stella & *Suttera*, vena in Ioach. valle. 89.
Stephani Angliæ Regis temporibus tot erant in Anglia tyranni, quot caſtellorum domini. 691.
Steph. Byzantius. 516.
Steph. Cevalerius Pruneus occiditur. 331.
Steph. Forcatulus. 226.
Steph. Gerlachius. 50.
Steph Hitus, fortiſſ. 681.
Stephanus Hung. Rex. 900.
Stephanus ſanctus Hung. Rex rebellione Cupæ exagitatur. 745. ejus pietas. 575. 576. & ſepulchrum. 577.
Stephanus II. Ingolſtadienſis. Dux Bavariæ, *ſubditorum amor*. 161.
Stephanus II Papa. 898.
Stephanus III Papa petit ex Gallia Epiſcopos ad Eccleſiæ reformationem. 217.
Steph. Paſchaſius. 363. pro Acad. Pariſienſi adverſus Ieſuitas diſſerit graviſſimè. 477.478.
Stephanus Pol. Rex. 589. 875. laudatur à B. Vanotio. 591. 592. maximi æſtimatur à legato Turc. 591. pro Electionis præſtantia ſapienter dicit. 449. expeditionem contra Moſcum præter multorum expectationem feliciter conficit trecentis hoſtium millibus abſumptis, & ad quadraginta millia in captivitatem abductis. 589. 590. 591. Turcis auxiliares copias adverſus Perſas à Polonis petentibus negat. 773. *Porocovam*, publicâ fide arceſſitum, extremo ſupplicio afficit. 749. 750. in Varſavien-

Digitized by Google

ſavienſib. Comitiis proſcribit Chriſt. Sborovium. 817, Poloniæ regnum ambit, & Max. II. Cæſarem jam à Senatu Pol. Regem electum ſummâ injuriâ contra promiſſum ludificat. 750. 751.
Steph. Scepuſienſis, Hungaricus Agamemnon. 579.
Stepholme, inſula. 662.
Stobæus. 186.
Steckholme, inſula. 662.
Stoica Philoſophia. 790.
Stolbergii Comites. 155.
Strabo. 69. 172. 181. 270. 271. 517.
Strabus quidam perſpicaciſſimus 558.
Strachani. 658.
Streinii Barones. 1142.
Streptos, uva. 175.
Stridon. 731.
Strigonium. 635.
Strongbovv. 659.
Stuarti. 658.
Stuba Germanorum. 170.
Stubenbergii Barones. 1142.
Sturinus, Abbas Fuldenſis. 42.
Stutgardia. 919. ibi plus vini eſt, quàm aquarum: & vitium ſtatumina amplius *centum millibus aureorum* conſtant. 80. ibi, viſendum Ducale ceimiliarchium. 58. item ſuburbicarium inſigne prætorium, & horti pulcherrimi. 71.
Styria Germaniæ paradiſus. 75. 119.
Suacenſes, rei metallicæ periti. 918.
Suada Tulliana. 847. 848.
Suantiborus I Dux Pom. 159.
Suantipolcus II Dux Pom. 159.
Succeſſio in regnis an præſtet Electioni? 237. 238. 449.
Succinum Pruſſiacum præ omnibus aliis eſt laudabile. 84.
Succoni. 118.
Sues, ſive Heroum urbs. 563. 564.
Sues Weſtphaliæ & Bavariæ. 83.
Sueſſani Ducis podagra. 547.
Suetia. 119. Suetiæ Regis dicterium in Eliſabetham Angl. reginam, cum ea Belgarum patrocinium ſuſcepiſſet. 613.
Suetis, candidi & recti amantes. 1158. diſcordant à Polonis. 1109. cædunt Polonos. 810. Cæſ. Scaligeri judicio ſunt *belua*. 924.
Suetonius. 846. 1010.
Suevia aliquando bono vino ita abundabat, ut id penè nullius fuerit pretii, & deficientibus vaſis effunderetur, aut calci macerandæ adhiberetur. 81. eſt Venerum ac luparum fertilis: ex quibus ſpargit ſemina in univerſum orbem. 1067. popinæ ferculis expugnandis ſtrenuè occupatur. 1076.
Suevi. 144. 974. ſunt inſuperabiles. 116. 117. olim Gallæciam inſederunt. 143. ob veterem belli gloriam hanc obtinent prærogativam, ut in bellicis expeditionbus *primos ordines* ducant, & *primi* hoſtem adoriantur. 1087. ex illis compoſita quatuor tantùm millium legio, vel quadraginta Turcarum millibus in acie tutò opponi poteſt. 740. in *Laziorum* ſuorum oſtentatione ſunt obſcœni & ridiculi. 1082. 1083.
Suevus Germ. Rex. 113.
Suevus quidam, in Hardenſi pugna captivus ridiculo convitio impetrat ab Helvetiis libertatem. 1087.

Sue-

Suevus fl. 84.
Suffolcia optimos conficit caſeos, Placentinis conferendos. 644. 701.
Sugambri exciſi. 609.
Suidas. 439.667.1124.
Suitrigalus Lituaniæ Dux modulum vitæ habet culinam. 802.
Sulgenus. 662.
Sulla, tyrannus. 421.991.
Sulpicia gens. 149.
Sulpitius. 217.
Sulzii Comites. 155.
Sumatra, ſive Taprobana. 514.
Sundera, vallis inalpina. 1046.
Sunici. 118.
Suph mare, an ſit Erythræum? 517.
Sura, Hung. dux Reginoburgi agitur in furcam. 739.
Surrentinum vinum. 827. eſt generoſum acetum, & nobilis vappa. 918.
Surria. 638.698.
Suſana, urbs Hiſpaniæ. 126.
Suſis Ecbatana contendentibus iter eſt ſcorpionibus infeſtum. 926.
Sutherlandiæ montes ex candido marmore. 657.
Sutor quidam Hiſpanus moriens jubet filium aſſurgere in majeſtatem familiâ dignam. 495.496.
Svvalla fl. in quo olim unico die pluſquam decem millia virorum, præter fœminas & parvulos, à Paulino baptizati ſunt. 653.
Symmachus Papa. 901.

T.

Tabacca, Indica planta, quæ & Nicotia. 681.
Tabaccanæ tabernæ non minùs in Anglia frequentes ſunt, quàm cereviſiariæ & vinariæ. 682.
Tabianum vinum. 827.
Tacitus. 29. 30. 31. 84. 120. 136. 379. 402 845. ſub Veſpaſiano Belgicæ rationes adminiſtrat. 30. bene meritus de Germanis, quòd de eorum moribus ac majoribus candidè & accuratè ſcripſerit. 30. 31. ejus Hiſtoriæ vindicantur ab interitu operâ *Imp. Taciti*. 65. eſt inter Latinos ſcriptores prudentiâ & judicio primus. 74. nuncupat votum pro diſcordia Germanorum. 140. errat. 74. Budæo eſt *ſceleratiſſimus*, Tertulliano *mendaciſſimus*, Oroſio *adulator*. 73.74.
Tages, genii filius, aruſpicinam docet Hetruſcos. 672.
Tagus fl. aurifer. 188. 579. Taganum aurum puriſſimum, & ſceptrum Luſitaniæ Regum ex eo. 273.
Tabur. 507.
Taicoſama. 1150.
Talpæ ſuffodiunt oppidum in Theſſalia. 448.
Tamiſis fl. 73.615.641.
Tamſoni. 658.
Tanais fl. 875.
Tancredus Normannus genitor Regum Siciliæ. 835.207.
Taprobana, ſive Sumatra. 514.
Tarentina lana nobiliſſima. 648.
Tariffa obſidetur. 279.
Tarlones. 784.
Tarnovii. 784.
Tarpeja rupes. 823.
Tarquinii. 150.
Tarquinius Superbus conſtruit Romanam Bibliothecam. 941.

Tarra-

Digitized by Google

Tarra. 268.
Tartari auricularum meſſem colligunt in Pol. Nobilitate. 611.
Tartarus vexillifer veneficus. 811.
Tarteſſus Hiſp. urbs, aliquibus eſt *regnum Tharſes & Ophir*, quô Salomon claſſem mittebat. 271.
Tarviſium, urbs cunis Totilæ Goth regis nobilis. 877.
Tavanius. 328.
lo male de le Tavelle. 531.
Taurinenſis Academia. 855.
Taxus, venenata arbor; innoxia, ſi in ipſam æreus clavus adigatur. 182. vaſa ex ea mortifera. 182.
Taziſadis Cadileſcheri cædes. 1053.
Tectoſages loca circum Herc. ſylvam fertiliſſima occupant; & Aſiæ mediterranea. 205. 206.
Tedeſcho Italianato, diavolo incarnato. 925.
Telinius Colinii gener occiditur. 329.
Temir Bajaſitem I. Turc. Sult. captivum includit ferreæ caveæ. 551.
Tencinii. 784.
Terentius Clemens JC. 129.
Tereſia Abulenſis Monaſticam amplexa, admirandis ſucceſſibus Ordinis ſui diſciplinam propagat. 298.
Tergeſtinum vinum. 1081.
Tergoa obſidione liberatur. 284. 285.
Terracina. 916.
Terræmotus admirabilis. 703. 704.
Tertullianus. 74.
Teſtamento aliquid Eccleſiaſticis in Gallia legare olim oportuit; aliter qui feciſſet, honore ſepulturæ carebat. 1004.
Teutones. 974.
Thaddeus. 662.
Thaſius lapis. 762.
Thebanus. 166.
The foreſt of White hart. 695.
Themiſtocles Ath. 780. Miltiadis trophæis excitatur. 631.
Theodoricus Italiæ R. 897.
Theodoricus Oſtro-Goth. Rex vinum Rhæticum præfert cæteris. 827.
Theodoricus Schnepffius. 42.
Theodorus Beza 38. 66. 1145. laudatur. 224. Davidicos pſalmos exprimit vernaculis verſibus. 330. occaſione *Novæ Stellæ*, quæ ſub Caſſiopeæ aſteriſmo apparuit, Car. IX. G. Regem monet, ut ſibi caveat. 329. 340.
Theod. Gaza indignè fert, ſuas lucubrationes à Papa Xyſto IV. parùm honorificè æſtimari: ideoque aureos XII, qui donati erant, unà cum commentariis, quos in publicum edere cogitabat, in Tiberim projicit. 941. 942.
Theod. Thummius. 52.
Theod. Zvvingerus. 52.
Theodoſia, capta à Genuenſibus. 875.
Theodoſius ſenior indicit Conc. Conſtantinopolitanum. 963.
Theodoſius junior indicit Conc. Epheſinum. 963.
Theologia Polemica, & ejus ſtudia. 1129.
Theologi nonnunquam ſunt præfervidi, factioſi, ac imperioſi, & nimis ſubtiles diſputatores; qui etiam peracribus ſuis diſceptationi-

tionibus & declamationibus in Repub. & Eccleſia non rarò plurimùm nocent. 1120. 1129. &c. ſæpe unius alicujus Papiſtæ, unius Lutheri, unius Calvini errores, univerſis Papiſtis, aut Lutheranis, aut Calvinianis, iniquè tribuere ſolent. 558. 559.
Theophraſtus 226.
Theraſſa, caſtellum. 1049.
Theſpius Rex Bœotiæ. 503.
Theudibertus factum Iuſtiniani, ſe *Francicum* dicentis, improbat. 121.
Thomas Aquinás. 213. genere illuſtris, ſed doctrinâ illuſtriſſimus. 349.
Tho. Aſton. 648.
Tho. Beconus. 607.
Tho. Bolenus. 679.
Tho. Cajetanus, Card. 852.
Tho. Cavendishus tertius à Magellano Orbem terrarum circumnavigavit. 645.
Tho. Cranmerus. 607.
Tho. Dreſnerus. 781.
Tho. Eraſtus. 51. 1145.
Tho. Erpenius, Arabicè doctiſſimus. 1148.
Tho. Havartus Norfolcius comprehendit Cardinalem Wolſæum. 679.
Tho Linacer. 607.
Tho. Lupſetus. 607.
T. de la Lynde, quia is pulcherrimum cervum occiderat, graviſſimè punitur. 695. 696.
Tho. Morus. 607. ejus lepidum epigramma. 12.
Tho. Nadaſtus. 587.
Tho. Praxedes in Crodunæ propugnatione interficitur. 620.
Tho. Smithus. 607. coloniam deducit in Comitatum Hiberniæ Dunenſem fato nimis infeſto. 717.
Tho. Stapletonus. 607.
Tho. Treterus. 781.
Tho. VVolſæus, lanii filius. 677. creatur Vintonii Epiſcopus, Eboraci Archiepiſcopus, & demum Cardinalis. 677. à Car. V. Cæſare omni obſervantiâ colitur, adeò ut etiam in literis ad ipſum familiariter ſcriptis Cæſar *Filii & Cognati* nomen ſubſcriberet. 677. 678. indignatus, in electione novi Pontificis R. ſe præteritum, atque Archiep. Toletanum ſibi negatum eſſe, odium in Cæſarem alit. 678. ſuperbiſſimus potentiæ ſuæ oſtentator ſcribere ſolitus, EGO & REX, etiam Cardinalitia inſignia ſupra Regis inſignia collocat. 679. familiam & aulam immenſis ſumptibus inſtruit: in qua aſſiduo famulitii obſequio aderant *Comites novem. Barones novem, Equites & Armigeri multò plurimi, aliiq.* non pauciores quàm *quadringenti.* 680. jam declinante fortunâ monet aulæ familiares, ne cuiquam infra Regiam dignitatem dignarentur famulari. 680. H VIII. Angliæ Regem ab uxore Catharina abalienat penitus. 678. 679. negotium de Regis divortio multis tergiverſationibus fruſtratur. 679. gratiâ Regis excidit, Vint. Epiſcopatu exuitur, mox, ut Regi ſe ſiſteret in aulam evocatus, in itinere ex animi mœrore moritur. 679.

Thom-

INDEX.

Thomſa, Deſpota Valachiæ, Leontopoli Podoliæ capite truncatur. 749.
Thraces, prædones. 924.
Thraciæ metalla. 269.
Thraſeas Pætus. 443.
Thraſybulus Ath. 780.
Thucydides, præclarus autor. 46.
Thule, hodie *Schetlandia*. 653.
Thurii. 844.
Thuringia Germaniæ horreum. 75. ejus glaſtum. 81. eſt latrociniis infeſta. 1050.
Thuringi. 734. 974. ſunt lepidi, quòd Erfordiam ſuam provinciam eſſe putent. 198.
Tiberius Cæſar. 447. 1134. ad cuſtodiam corporis ſui cohortem habet Germanorum. 102. conqueritur de licentia dicteriorum. 1114. exercet Grammaticos puerilibus quæſtiunculis. 1144. Surrentinum vinum vocat *generoſum acetum*. 918.
Tibiſcus fl. piſcoſiſſimus. 568. 590.
Tibullus, amorum triumvir. 938.
Tiburtina tragemata. 926.
Tiburtini horti Card. Ferrarienſis. 838.
Tiburtinus lapis. 831.
Ticinenſis Gallorum clades. 228.
Tiercellinus aculeato reſponſo Imp. Carolo V. vires Gallorum objicit. 213.
Tigris fl. 28.
Tigurum. 69. 1121.
Timæus Hiſtoricus. 828.
Timanthes pingit Iphigeniam perituram. 165. ingenioſè exprimit Cyclopis magnitudinem in parva tabella. 574.
Timotheus Ath. 780.
Tindagium, locus ab incunabulis Arthuri Regis clarus. 630.
Tiridates Arm. Rex ad genua Neronis procumbit 896. in ſumma fortuna id judicat æquius, quod validius. 521.
Tirolis, Germaniæ cella penuaria. 75. *ruſtici tunica* comparata, divitiis regno par eſt. 91 92.
Titus Imp. vectigal *urinæ* culpat. 1005.
Tivii fluminis lapſus ex alto præceps. 649.
Tobias Matthæus, Archiep. Eboracenſis. 607.
Toletum. 266. ibi XVII Concilia celebrata. 266. ibi lanificio ſericoque vitam quærunt hominum *millia fere decem*. 266. ibi Academia. 294. ibi *palatium* cum excidio Hiſpaniæ reſeratur. 501.
Toliſtobogi. 206.
Toloſa. 197. ibi Academia. 225. & Parlamentum. 243. ibi laniena in Proteſtantes. 332. 333. ibi I. St. Durantius barbaricâ immanitate trucidatur. 353. ibi Regis H. III. effigies ignominiosè ſuſpenditur: & ejuſdem imago per civitatem unco tracta injurioſe venditur ſub haſta, clamante uno quaſi præcone, *Licitatur Regem carnifex V. aſſibus ad reſtim ſibi emendam*. 353.
Tórffe. 74.
Torgenſis cereviſia. 81.
Torquatus Taſſus. 85.
Torunenſia pomaria. 75.
Totila, Rex Gothorum. 877.
Toxandri. 118.
Toxica, quaſi *taxica*. 1[illegible].
Toxus Hung. dux ſuſpenditur Regio-

ginoburgi. 739.
Trabo triaigo. 455.
Trajanus Cæſar, & ejus laus. 123. 136. 302. 305 eſt præſes Germaniæ. 118. perſequitur Chriſtianos. 573 Trajani forum Romæ. 762.
Traminium vinum dulce. 78. 1081.
Tranſſilvani in G. Sechelum ſeditioſorum ducem & complices horrendo carnificinæ exemplo animadvertunt. 744.
Tranſſilvaniæ amnes auri ramenta plerunque ſeſquilibralia trahunt. 569.
Trauna fl. piſcoſiſſ. 85.
Traunii Barones. 1142.
Trebellius. 379.
Trenta fl. piſcoſus. 647. 703.
Treveri. 118. ambitioſè affectant Germanicam originem. 117. Treverenſis Academia. 41. Treverenſis ditio, *cloaca planetarum*. 1054. 1055.
Tribochi. 118.
Tributa nemo Principum exigere poteſt, niſi populus aſſentiatur 446. 447.
Tridentum. 903.
Trigetius. 433.
Triginta uno tempore *Imperatores* facti. 237.
Triptolemus, fabula. 825.
Triſcalanus magorum in Gallia antesignanus fatebatur Regi Carolo IX quærenti, tunc in regno ſupra *XXX millia magorum* fuiſſe. 341.
Triticum maximè diſcernitur candore & pondere. 825.
Trocmi. 206.
Troglodytarum lacus, *inſanus*. 806.
Trogus Pompejus. 300. 848.
Troja Apuliæ obſeſſa. 920.
Trojæ obſidio. 859.
Trojani. 974.
Trojanus Navius. 1024.
Tſchernemblii Barones. 1142.
Tubinga, ſapientiæ dedita. 3. venditur olim parvo pretio. 89. 90. ibi Academia. 41. arx, & in ea grande vas vinarium. 176. 1132. Tubingenſis *magnus liber*. 1144.
Tubingenſes Comites. 155.
Tuela alta Würtembergiæ. 598.
Tuiſco. 113.
Tullia, Chr. Thuani uxor, ſingularis exempli. 419.
Tullia Ciceronum gens. 150.
Tullii. 150.
Tungri. 118.
Turci imperium poſſident ampliſſimum. 302. eorum potentia, & militaris diſciplina: quibus eripere aliquam caſam ruſticam majoris molis opus eſt, quàm Regi G. Caletum aut Bajonam. 581. ſunt militaris ſcientiæ accuratiſſimi cenſores 212. eorum victoriæ poſt captam C polin. 998. improbant bonis rationibus magnificas ædium ſtructuras 764. eorum in foro procedendi modus eſt ſimplex & expers ſtrepitus. 242. capitale crimen cenſent, intereſſe vel conſpici in loco, ubi fœminæ lavant. 1064. eorum XL millia repentino frigore in Ruſſia abſumuntur. 785. eorum multitudo paucitati Germanorum eſt impar. 1140. eorum Sultanus rogat Gall. Regem, ut è militia Hungara Gallos domum revocare velit. 218.

Turcici equi præcellentes. 181. 262.
Turcicum equum ubicunque ungulam impreſſerit, ibi gramen non creſcit. 773.
Turcilingi. 734.
Turnizza. 790.
Turnonia vina. 176.
Turnonienſes abominantur Lugd. lanienam & ſceleris auctores. 335.
Turrius, ſicarius Toloſanus. 335.
Tuſculi. 845.
Tycho Braheus. 54.
Tydei filius. 822.
Typographia Germanorum inventum, & ejus laus. 63. &c. 68. 1149. &c. multum differt à Chinenſium Typographia. 1152. etiam ad perniciem hominibus ancillatur. 1094. 1095.
Typographi præclariſſimè meriti de Repub. Chriſtiana. 66. 67.
Tyrri. 271.
Tzinæ. 7.

V.

Vadana vina, & vaſa vinaria. 176.
Valachi, Hung. olim ſubditi, in dominos ſuos maximè perfidi; quos levi de cauſa occidunt, & vel pecuarios in eorum locum ſufficiunt. 748. 749.
Valdemarus Daniæ Rex. 757.
Valens Imp. 574. eſt Arrianus, & ſævit in Catholicos. 733.
Valentia Cavarum olim Athenæo valuit. 220. ibi laniena in Proteſtantes. 332. 336.
Valentia Hiſpaniæ. 267. Venerem illicitam prærogativis colit. 502. ibi Academia. 294
Valentinianus Imp. 573. levibus delictis imponit pœnas graviſſimas. 733. periculum à Francis impendens teſtatur proverbio 123. appellat Sarmatas *ſordidam gentem*. 799. 800.
Valeria Faltonum gens. 150.
Valeria Flaccorum gens. 150.
Valeria Maximorum gens. 149.
Valeria Meſſalarum gens. 149.
Valeria Poplicolarum gens. 149.
Valerianus Imp. perſequitur Chriſtianos. 573. à Sapore Perſ. vincitur, tractatur modis indignis, & tandem excoriatur. 121. 551.
Valerius Cordus. 51.
Valerius Marianus. 177.
Valerius Maximus. 846. 1063. 1133.
Valerius Publicola, Regum exactor, pauper. 1007.
Valeſia familia extinguitur. 354. 355.
Vallæi. 658.
Valligii ditio. 915.
Vilhiſoletum. 266. 559.
Valtelinium vinum. 827.
Vandalus, Germ. Rex. 113.
Vandali. 144. Andaluziam inſederunt. 143.
Vangiones. 118.
Varius Sucronenſis Scaurum arguit perfidiæ, ſed ſine ſucceſſu. 1150.
Varmienſis Epiſcopus. 770.
Varnenſis clades. 808.
Varro. 826. 828. quo nemo inter Græcos Latinoſque doctior: incomparabilis lectionis ſcriptionisque. 845.
Varſavienſia Comitia, quibus Hen. Andium Dux Rex Poloniæ ele-

ctus eſt: tunc C circiter equitum millia intra quatuor milliarium ſpatium circa urbem diverſabantur XL. amplius dies, in ſumma & omnium rerum copia, & omnium hominum concordia. 784. 785. Comitia ſub Stephano Rege, in quibus Sboroviorum cauſa agitabatur. 817. pomaria. 756.
Vaſatum Syrticus ager. 433. 434.
Vaſcones. 974. in maneis & cadaver Io. Engoliſinæ Comitis impiè debacchantur. 423.
Vaſcus Gama 288.
Vaticana arx. 1132. Bibliotheca à Xyſto IV. locupletata eximiè. 941. Vat. obeliſcus in Thebaide Aegypti juxta Syenem olim excitus, admirandæ magnitudinis & molis, à Dom. Fontano erectus ſtatuitur. 843.
Vatinius mortalium ultimus. 566. 758.
Vaubeconrius Baro Iavarinum, petardâ portis admotâ, capit. 212.
Vbbo Emmius. 52.
Vbii. 118.
Veſta, ſive *VVhige*: huius incolæ gloriantur, quod *cucullatos monachos*, *cauſidicos*, & *vulpes* non habuerint 654.
Vectigal urinæ: ex capturis proſtitutarum: lenonum, meretricum, & exoletorum. 1005.
S Vedaſtus. 253.
Vedius Pollio ob cryſtallinum fractum ſervos objiciebat murænis. 1008.
Veggetia convallis aſperrima, & caminariis, qui univerſam Europam oberrant, celeberrima. 915. 916.
Velavaurius occiditur. 331.
Vejentana gemma. 831.
Velinus lacus. 825.
Veliterninum vinum 827. degeneravit, & propter auſteritatem coquitur aheno. 917.
Veneno necari Papas, tralatitium eſt. 988.
Venenum Alex. VI Papæ quale fuerit? 1000.
Venericus. 960.
Veneris baltheus 400.
Venationes immodicæ Principum animos efferare ſolent. 689. in Hungaria omnibus ſunt permiſſæ. 568.
Veneta Reſpublica, & eius decora. 876. 877. 878. 879. 880. perpetui Senatus conſilio ſanctiſſimè gubernatur. 879. immenſis opibus fulta, ſupra *DCCC annos* jam ſtetit invicta: & refert in cenſum *tricies centena millia hominum*. 889. juriſdictionem R. Imperii non adgnoſcit. 1036. diu deliberat & quod decrevit, revocat nunquam. 364. 365. non fidit Pontificibus: & ſacerdotes à Comitiis arcet. 956. Pontificum cautam per latus Pauli V affligit. 957. H. Barbarum, & Mulanum, exilio damnavit; quòd in Cardinalium collegium cooptari ſe paſſi fuerint injuſſi. 956. Ieſuitas pellit. 484. ex venditionibus magiſtratuum *centum milliones* corraſiſſe fertur. 359. ejus theſaurus ad S. Marcum. 25. 87. verſus ſingulos Sannazarii *centenis aureis* remuneratur. 324. in bellum cum Lud.

XII

XII Gall. Rege geſtum ſupra *quinque milliones ducatorum* impendit. 359. capit Ferrariam. 959. Cameracenſi fœdere oppugnatur, omnibus præliis vincitur, univerſo tamen bello victoriam obtinet. 879. ingentes clades accipit ad Abduam, Brixiam, Vicentiam. 879. 976. 977. 984. Sabaudiæ Ducem, cujus filios *Excellentia* elogio in literis ſalutaverat, graviter offendit, quòd *Celſitudinis* titulum non tribuerit. 930. 931. piſcatur magnas urbes, nec magnopere curat juris titulos. 982. 983. odio Chr. Principum flagrat. 982. apud Imp. Maximilianum. I. rapinas ſuas, ignaviam & timorem, turpiſſimâ legatione prodit, & ſe viliſſimè abjicit. 977. &c.

Veneti Italiæ. 974. deſcendunt à Venetis Armoricanis. 205. ſunt domi Nobiles. 794. nomine potiùs, quàm re ipsâ Nobiles: quia mercaturam faciunt, nec militiam ſectantur. 928 à Turcis non hoſtes, ſed præda habentur: à Bodino beſtiis imbellibus, ut cervis, columbis, & leporibus comparari. 976. 977.

Venetus in uxorem ſuam ludit. 504.

Venetiarum urbs. 842. Orbis arx. 876. regnum. 877. cives numerat *ter centies mille*; cum quibus negotiatur propè univerſus Orbis. 877. ſcortorum habet *multa millia.* 1017. eſt peſtilentialibus febribus obnoxia. 916. à Genuenſibus claſſe circumſidetur. 875.

Venta, quid ſit Hiſpanis? 758.

Venta Belgarum. 667.

Venta *Evoella*. 758.

Venta *de los palatios*. 559.

Venta Icenorum. 667.

Venta Silurum. 667.

Ventidius. 137.

Vercingetorix. 210.

Vergas non curat privilegia Academiæ Lovanienſis. 489. 490.

Verinens Germanus, Coſ. Cracovienſis, Car. IV Cæſarem, aliquot Reges, & multos Principes, ſimul ſplendidiſſimo excipit convivio; & munera ſingulis, imprimis Caſ. Pol. Regi *donum centum florenorum millibus æſtimatum* confert. 757. 758.

Verolamium. 641.

Verona, ab Imp. Carolo V. inter tres civitates pulcherrimas numeratur. 858. Veronenſium campi inculti. 914.

Verz hter. 100.

Veſontio. 960.

Veſpaſiani. 150.

Veſpaſianus Imp. 912. *Vrina* vectigal comminiſcitur: & Tito filio id reprehendenti pecuniam ex prima penſione admovet ad nares. 1004. 1005.

Veſtalium ſupra *ſeptem millia* habet Belgium. 35.

Veſtitus novus introducit novos mores. 20. & veſtitu plerunque ſuperbiunt bonæ mentis exules, fatui, & Thraſones. 109.

Veſuvii montis incendium. 383.

Veturia gens, 149.

Viadrus fl. 84.

Vibius Criſpus. 177.
Victor II Papa. 963.
Victoria, F. Davali uxor. 984.
Victoria, F. Magellani navis. 289.
Vidus Cabotius Iarnacius duello decertat. 347.
Vid. Caſtellionæus. 244.
Vid. Coquillius. 225.
Vieliſcenſia pomaria. 755.
Vienna Auſtriæ. 69. 914. 919. 1118. eſt munita. 598. habet turrim altiſſimam. 71. 162. & cellas vinarias profundas. 80. civium ibi ædes ſunt magni pretii, & æmulantur palatia Principum. 69. 90. Academia ejus olim frequentiſſima; quæ ſæpe recenſuit *VII millia Studioſorum*. 40 obſidetur a Sol. Turc. Sultano. 162. adulteriis & ſcortationibus polluta. 1066.
Vienna Galliæ. 336.
Vigenerii convivium Lutetiæ inſtruendum 199.
Vigilantius. 293.
Viginti amplius millia externorum piſcantur ad litora Angliæ. 671.
Viglius Zuichemus. 50.
Vigorniæ ſalinæ. 647. 648.
Villephani vina. 176.
Vilna. 792.
Vimæi. 658.
Vincentius Hiſp. in numerum *Sanctorum* refertur. 943.
S. Vincentii rupes adamantum feraciſſ. 635.
Vinci ſatius eſt, quam malo more vincere. 986.
Vir bonus hoc præſtare debet, ne mentiatur. 381.
Viracochæ. 290. 529.
Virgilius. 32. 112. 251. 826. 834. 1152. eſt Poeticæ exemplar abſolutiſſimum. 846. laudat Italiam. 836. 837. & *Culicem*. 787. ejus Æneis. 7.
Virginia gens. 149.
Virginum prurientium fucus. 21. 22.
Viriathus. 278.
Virtus etiam in hoſte laudanda. 49. illius indoles & ingenium. 570.
Viſbichienſium paludes. 615.
Viſtula fl. 84. 767. non claudit Germaniam. 118. 119.
Viſurgis fl. 84.
Vita Conradini, mors Caroli; mors Conradini, vita Caroli. 367.
Vitellii fortiſſ. 858.
Vitellius Cæſar dicit filium ſuum *Germanicum*. 123. condit *patinam* immenſæ magnitudinis, & maximi pretii. 1010.
Viterbienſe vinum, niſi coquatur, languet ac perit. 917.
Vitoldus Lituaniæ Dux quantopere ſuis fuerit formidatus. 796.
Vitruvius. 847.
Vivarium. 336.
Vladiſlaus, Bol. III. Pol. Regis filius. 780.
Vladiſlaus Hung Rex. 576.
Vladiſlaus Oppolienſium Dux. 757.
Vladiſlaus II. Pol. Rex. 820.
Vladiſlaus Lituanus, Pol. Rex, filiam ſuam in matrimonium offert Alb. II. Cæſari. 807.
Vladiſlaus V. Pol. Rex, Hungariæ regnum injuſtiſſime uſurpat, legitimo rege ſpoliato. 808. 809. fidei pignus Amurathi Turcico Sultano dat *hoſtiam conſecratam*:

Digitized by Google

num: sed cum infamia rumpit inducias, & ad Varnam occiditur. 747. 808.
Vlma pannorum (Barchet & Golsch) facit incredibilem copiam. 57. ibi templum eſt capaciſſimum. 71.
Vlpianus 521. 775. 847.
Vlricus Ciliæ Comes genus ſuum adverſus Io. Hunniadem jactitat ſuperbiſſimè. 1143.
Vlricus Huttenus. 52. in ventris ingluviem & gulæ oblectamenta pulchrè dicit. 1074. &c. laudat *Febrem*. 787.
Vlricus Mechelb. Dux. 159.
Vlricus de Nova Domo infantibus liberis dat generoſiſſima vina; quò poſtea viri facti potando minùs vinci poſſent. 1080. 1081.
Vlricus VII. Würtemb. Comes, *amabilis*. 156.
Vlricus Würtemb. Dux. 20. magnanimus. 141. fortis. 156. ab Optimatibus Ducatus à ſtudiis literarum abſtrahitur. 1091.
Vlricus Zaſius. 50 1145.
Vltraiectum inter L vicinas ſedet urbes. 68.
Vlyſſes. 3. 113. 535
Vlyſſ. Aldrovandus. 853.
Vmbria. 825.
Vngnadii Barones. 1142.
Vnionum piſcatus in America. 528.
Vniverſalis Epiſcopus. 1003.
Vnus Petrus in Roma, una Turris in Cremona, & unus Portus in Ancona. 918.
Volaterrani agri terra nonnullis in locis fœtore ſuo ſupervolantes aves enecat. 829.
Volovicii. 784.
Voluptatis indoles & natura. 570.
Voluni. 1092.
Vopiſcus. 175. 1135.
Voraginum lacus in Burgundia mirandæ naturæ. 187.
Vortigernus Anglo-Saxones evocat in Britanniam: filiam ſuam accipit in uxorem; cœleſti igne deflagrat. 704.
Vota hominum varia. 26. 27.
Votienus Montanus. 222.
Vrbanus II. Papa. 639. Edgarum facit Regem Scotorum. 900.
Vrbanus IV. Papa. 235. inſtaurandæ Academiæ Ro. evocat Tho. Aquinatem. 849.
Vrbanus V Papa à duobus Peruſinis legatis verboſá oratione probè defatigatur. 754. Hen Spurium Caſtellæ Regem pronuntiat legitimum. 903.
Vrbinenſis Dux. 930.
Vria 1121.
Vros, populus Americæ. 523.
Vrſaonenſis Academia. 294.
Vrſini. 783. factio in Latio. 987.
Vshant, inſula. 664.
Vtica ſale abundat. 178.
Vzeda. 316.

W.

Wachtenduncum. 859.
Waldburgi Dynaſtæ. 155.
Waldecci Comites. 155.
Waldenenſis ager, croco ſativo blandiſſimus. 644.
Wallfleot / optima oſtrea. 644.
Walonici populi bibaces. 406.
Waltramus. 960.
Wangemium vinum dulce. 78.

Wardourum, elegans caſtrum. 635.
Warvvicenſis pagus variis ferri venis dives. 647. nemoribus obſeſſus. 703.
Weideradus Fuld. Abbas honoratiorem locum Colonienſi Archiep. præripere conatur; ſed cum ignominia inferiore loco ſedere à Cæſare jubetur. 752.
VVenceſlaus Imp. 238. 674. in partu exanimat matrem: & fontem S. Baptiſmatis, ut & aram, in qua Bohemiæ Rex coronabatur, ventris purgamentis fœdat. 1137. ebrietati eſt perditè deditus: & Norimbergenſes ab obſequii vinculo dicit liberos, *ſi currus quatuor Baccharenſi vino* onuſtos ipſi dederint. 1083. *Carnificem* penes ſe habebat aſſiduum, quem & appellat *Compatrem*; & uno eodemq; equo ſecum ſæpe vehebat. 1138.
Wenceſlaus Pol. Rex. 900.
Werdenbergenſis Comes Albeccenſem Comitatum inſumit *libis dulciariis*. 1076.
Weſenbeccii. 51.
VVeſterna Iles. 663.
Weſtmonaſterienſe templum. 642. 656.
Weſtmorlandia. 653. *h. e.* inculta ad occaſum regio. 706.
VVeſtphalia, Germaniæ horreum. 75. ſuum dives. 83. imò eſt infrugifera. 1062. *Scytharum eremia, barbaria ſupra omnem Barbariam barbara; gregibus quàm Regibus paſcendis aptior.* 457. ejus hoſpitia ſunt *hara*. 457. habet campos fallaces. 1062. ejus *clandeſtina judicia*. 1059. ejus ruſtica plebs præcipuas Conſulares ac Cæſarias veteris Romæ familias adgnatione contingere videtur. 149.
Weſtphali ſunt *Suilli, Scrofa, Porci, pultiphagi, homines ſemi homines.* 457.
Weſt-Sexia. 125.
VVharret Brigandri: h. e. Brigantes agere ſive latrocinari. 706.
VVhigt, inſula. 664.
White hart Sylver. 696.
Wiedii Comitis. 155.
S. Wilfridi *acus*: quâ mulierum pudicitia olim explorabatur. 651
Wilhelmus *vide &* Gulielmus.
Wilhelmus Geldriæ Dux filios ſuos ex Pariſienſi Academia tunc demum vult redire domum; ſi priùs publico teſtimonio probati *Magiſtri Artium* evaſerint. 43.
Wilhelmus Haſſiæ Landgravius, *aquila Aſtronomorum*. 48.
Wilhermus, Tyrenſis Archiep. 208.
Willebrodus docet Germanos. 605.
Wiltonia militibus nobilis. 635. & latrociniis. 696.
Windeſora, multorum regum cunis, hoſpitio, & ſepulchris clariſſima. 638. 698.
Windiſchland. 790.
Winfridus, Germ. Apoſtolus. 605. 631. 673.
Winghii, pictores Belgæ. 61.
Winſpergum Würtembergiæ obſidetur. 107.
Wipachicum vinum nobile. 78.
Wirzburg. *vide* Herbipolis.

Wite-

INDEX.

Witeberga perperam deſcribitur à Natali Comite. 73. ibi Academia: in qua *intra centum annos creati ſunt* 4435. *Philoſophiæ Magiſtri.* 41.42.
Witekindus magnus. 153.157.
Witgenſtenii Comites. 155.
Wladiſlaus Bohemiæ Rex ab Hung. proceribus ad regnum capeſſendum vocatur. 741.
Wodſtockianus labyrinthus. 699.
Wolfebutelum. 1070.
Wolfgangus Anhalti Princeps. 158.
Wolfgangi Bipontini, Bav. Ducis virtus. 161.
W. Lazius. 52. explicat, quis ſit *Procurator Cynegii?* 667.
W. Muſculus. 50.
W.Priſbachius. 336.363.
W. Stubenbergii Baro. 666.
Workenſopum glycyrrhizæ proventu celebre. 645.
VVürtembergia, Germaniæ ſumen. 75. fertilis. 78. fontibus & aquis ſalutaribus nobilitatur. 87. ſupra L X habet urbes. 68. intra X L annos civium numero mirificè ſuccrevit. 198. ejus *Duces* laudati. 11. 155. 156. 601. ejus *ruſtici* paulò lautiores habent argentea & inaurata pocula. 89.

X.

Xenocrates continens & caſtus. 249.
Xenophon. 349.
Xericii ager in Hiſpania fontes habet *mille & quingentos.* 272.
Xeuxis pictor. 61.
Xyſtus: *vide* Sixtus.

Z.

Zabarovicenſes aquæ ſtrumas pellunt. 449.
Zacharias Vrſinus. 50.
Zanzare, ſive cincindulæ, vexant Romanos. 919. 920.
Zaſlavii. 784.
Zbaraſii. 784.
Zborovii. 784. 817.
Zebridovii. 784.
Zederitz. 818.
Zeelandia Oceani furiis valde expoſita. 1055. ejus *laureta.* 1141.
Zeelandi in memoriam fugatæ & diſſipatæ Hiſp. claſſis cudunt nummos. 619. exercent quæſtuoſiſſimam halecum piſcaturam, ad *Scarborrough* caſtrum. 651. vulgò audiunt *callidi, vafri, ſubdoli, dicaces, captioſi.* 1052.
Zelckingi Barones. 1142.
Zenobia Imperatrix. 237.
Zenobia Palmyren. regina. 235.
Zerveſtenſis cereviſia. 81.
Ziegenhanium Haſſorum. 598.
Ziemiennik, diabolus; à multis colitur Lituanis, Ruſſis, Samogetis. 793.
Ziemovitus Maſovior. Dux. 757.
Ziemovitus I Pol. Rex laudatur. 776.
Zinzendorfii Barnoes. 1142.
Ziſca Bohemus, cæcus, multoties cædit Germanos. 1086. jubet ſe mortuo ex cute ſua confici *tympanum*, fugandis Germanis. 1086.
Zolkievii. 784.
Zollerii Comites. 155.
Zona Torrida per eſt temperata. 72.
Zwernitz. 818.

ANT 1318162

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google